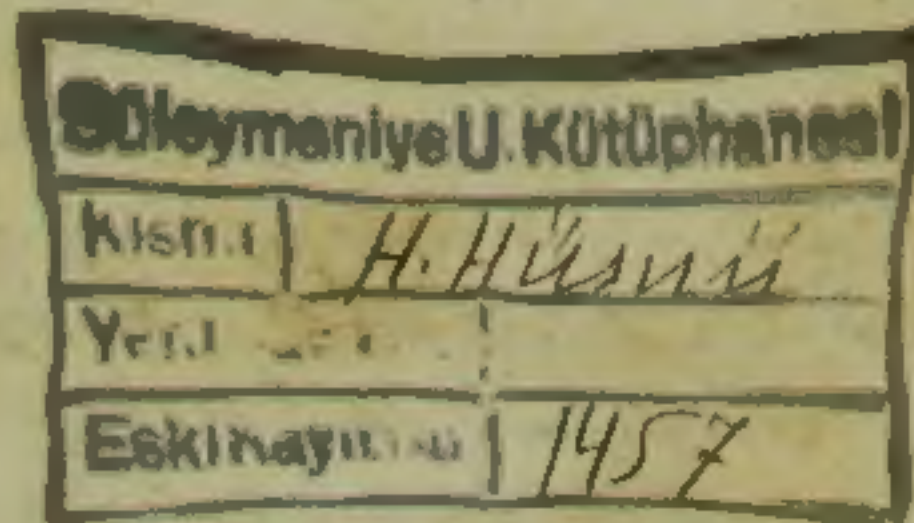

الجزء الاول من النفع المول ترجمة التلخيص والمطول

صاحب ترجمه عبد النافع افندي ادنه خاندان سيدن و سلاله آل رمضانين مفتي شهر اسبق حاجي
 اسحق افندي زاده محمد سيد افندي مرحومك فرزندى اولوب يك ايكي وزاونوز طقوز مسته سي
 قدمنهاده حاجه شهود اوله رقي من لم يشبه اباه فقد ظلم طريقه سنده نقدينه عتفوان صباوتى بخارا
 علم سندن عبد الرحيم افندي نامنده بر ذاندين اكتساب سرمايه علوم و معارفه صرف و ايشار اليه
 استفاضه و افتراف ايلديكي نصاب فضايلدن كنجينه دار عزيت و اعتبار و بروسه مدرسه ملكيه
 مظهر تجيز و افتخار اولديغى حاله ايكيهوز القمش ايكي تار يخنده * ان العلي حديثي وهي صادقة *
 فيما تحدث ان العزفي النسل * لو كان في شرف الماوي باو غ مني * لم ترح الشمس بومادارة الحمل *
 ملكني استراحت وطنه بالتقديم درسه عاده عزيمته عو اطف عليه ملوكانه دن طريق خواجكي به
 تبديل و رتبة ثالثة اليه بهييل اولدورق ابتداء ادنه مال مدير لكشده ومؤخر ا حلب مجلس كبرى
 رياسته بعده ولايت مذكوره و خربوت دفتر دارقلمند و طريزون و جزائر سفيده تحقيقات
 و رسمات مأموريت موقته زيله شام شريف و بغداد ولايت جليله لري محاسبه و دفتر دارلق
 مأموريتلر نده بالاخر دام قطع درجات اليه رتبة اولي صنف اولني احراز و سكرستان التي تار يخنده
 بوسنه ولايتي داخلده كان سر اي بوسنه و متعاقب هرسك متصرفلر نده دخی خدمات صادقه
 ابراز ابلشدر جمل الله سميه مشكورا وفي الدارين مأجورا سنه ١٢٨٩

شيخ الاسلام سابق دوللو فضيلتو حسن فهمي افندي حضرت تريتيك بر اي تقر بص نظم بديع
افاضلتا هيلايدر

بسم من يفيض نعمه ١٤

بمحمد نفعي بالله من جرم	نجاتا عن ولاء الذل بالصدف
صلوة من نوال الحب شوقا	على هاد لا صحاب الى اطف
اقول الحق جدا لا خداعا	خذوا وقرأ قرى نفع بلاطوف
فليت من بليغ قد يداسها	على بحر خلى الجرى من عكف
عرو سا تخوى حسنا بلا رب	فكن في الملح بالامعان في ضعف
فان ضابوا لدى الافكا عن درك	فلاموا النفس بالخسران عن عطف
اسام الوجه لو رمى طريا	لصار الحسن فتا نالذي عرف
فدر النافع الحبر حقا	ان يمد به معروضا على الف

فهمي على قل بنادي

اميدى اليه التول من زلف

استنابول بابه رفيعه سيله مجل فضيلتو زبور بك افندي حضرت تريتيك كشيد سلك اللال نظم
و تحريره ورد قري تاريخ غرادر

جساب نافع دانش قرين فاضل كيم	هز و دان زمان ابجره فضلى شايه در
يديع عصر و زمان ديشه ذاته شايان	كه نظم ونثره كلك بيتي بارعدر
سلوك ابلديكي مسلك بهين كال	طريق فيض رقيق قلده شارعدر
مطولي ته كوزل همت اشدي ترجمه به	ككمانه بو اثر دليل قاطعدر
بو بر اثر كه عمومه منافعي شامل	نيجه معاني دلکش ادا بي جا معدر
بو همتدن اولور مسبقه هر طالب	خلاصه فائده مي خاس و عامه راجعدر

خدا منه ديدى زبوره مختصر تاريخ

بو ترجمه الله مطول مدام نافعدر

نظمه الفقير الى فيوضات العليم القدير مقرضا لهذه الترجمة البديعة الفائقة و مهنيما لترجمه البليغ
ذى البراعة الزايقه الحاج محمد سعيد زبور الحسيني غفر له

هرسك سنجاعى مركزي بولان موسسارده ماذون بالافتنا فضلاى بنم وموالى عظامدن فضيلتو
مصطفى صدق افنديك تقر بصلريدر

الحمد لمن خص نوع الانسان بمزيد الاحسان بان جعل له جنانا ترسم فيه حقايق المعاني واسانا
يصوغ به مجازات الالفاظ والمبايى وفضل من شاء منهم بفصاحة اللسان و براعة البيان والصلوة على
من اوتى واضح البرهان السبع الداني والقرآن فاعجز به فصحاء عدنان و افخم به بله فطعان حتى عادوا
خرسا مفاسدين بعد ما كانوا سحراف مغافين وعلى اله وصحبه الذين توسطوا دائرة الايمان وتجنبوا عارة
الفسق والعصيان اجمعين وبعد فاقول بعد مطامعة هذه الترجمة وراى تلك العبارات المهمة قد وجدت
خرانة ملو بالجوهر مشكونة بالنفائس مفتوحة الاجواب للناس غير مملوءة بالحراس ليس دونها كتاب
وعلى من ياخذ منها حساب والفتيها حديقة زاهرة الازهار صافية الانهار بانه الامار مسهلة الطرائق

لكل طارقي من رام اقتطاف ثمار البلاغة يجدها فيها كافية ومن قصد الاغتراف من انهار الفصاحة
يلقاها فيها صافية قد تلبست فيها قواعدا البيان لباسا جديدا فبست في انظار الطالبين ابتكارا غريدا
بعد ما كانت عجائز قديدا وتحت فيها مسائل البديع بالخلي النضيد فاصبحت مزينة بحلوة كمراس العبد
بعد ما كانت تكون معطلة الجريد اصل اصل اصلها قد جعل مقناحا وما احقها ان تجعل مصباحا
فالاصول مؤسسة على التحقيق والاحكام والفروع نائمة لها في الاحكام وذلك ببر من الكلام مسلم
بين الانام فاصحى البناء في غاية السناء كشجرة اصلها ثابت وفرعها في السماء وذلك فضل الله يؤتيه
من يشاء ولقد نطق وما فتفت وبالف وما بلغت فاي طائل في تطويل الكلام والقول الجزل ما افول
ان مبدعها قد وفق لا يشاء الاثر النافع ونشر الذكر الجليل بين الناس وهو طاقى وصدق نوسم من
وسمه بهيد النافع جزاه الله تعالى جزاء يكافى غنايه وبواقى غنايه وانا الفقير مصطفي بن احمد المفتي
بفصحة موستار صيت عن الاكدار

سر اي بوسنه مفتي ساسا تدينام وموالى عظامدن فضيلتو مصطفى حلي افنديك تقر بصلريدر

هذه تقر بص لترجمة المطول

الحمد لله الذي ميز مراتب الرجال بتراجم الاحوال وحضهم بنشر ما اقتبسوه من العوائد مختصر او مطولا
والصلوة على تاج تراجم الكمال الانسانية وعلى آله شمس الاهنداء وصحبه نجوم الافتداء وبعد
فقد سرحت الطرف في رياض تحقيقات هذه الترجمة الطيبة واجتيت من اقتنان اوراقهم ثمرات
تفهيحات الشريفة فالفتيها يانعة في الايضاح على وجه تعطى كل ذي حق حقه وتثني عليها السنة الطيبة
قائمين كم ترك الاول الآخر قلله در مترجمه انحر بر حيث وشبهها بحلي الفوائد وبيان الغرائب
لا بد منه للاصاغر والاكار وفي الزوايا خفايا وفي الرجال بقايا قلله فليعمل العالمون

قاله بالجنان وحرره بالبيان الداعي

الفقير مصطفى حلي المفتي بسر اي

بوسنه صفي عنه

مظنة قدمای علمادن قبريس جزيره سنده احيای محفل نشر وتدريس اليه بر محمول الحال شخص
سر سرى يندنه جزيره مذکور واه واقع اباصوفيه جامع شر بسى در وندنه نجرع شهدا به شهادت
ايدن مدرس الحاج محمد افندي مرحومك اربا في تقر بصلريدر رجة الله عليه

الحمد لله الذي جعل البيان كالسحر الحلال وخصص بالحكمة من يشاء من عباده الا بطل والصلوة
والسلام على سيدنا الهادي الى البدائع في الافعال والاقوال وعلى آله واصحابه الذين كانوا كالنجوم
في القدو والاصال وبعد فهذه ترجمة طيبة من خصه الله تعالى بتكبير ذاته بالعلوم الظاهرة
والمعارف الباطنة والكمالات الانسية والاسرار القدسية والخصال الحميدة المرصية والاخلاق
السنية البهية اعني به النولى الهام حفيد المرحوم المغفور صاحب الحد والوفار صاحب اذبال الافتخار
ماذون بالافتناء في بلدة ادنه المسماة بالحاج اسحق افندي رجة الله وطاب ثراه العلم بعد النافع
وهو الذي فضله الله تعالى على غيره هذه الترجمة الشريفة للمطول للعلامة الثاني سعد تفتازاني
كاشف قناعه عن وجه الفاظه بايضاح معضلاته وفاتح غلافه عن ابواب خزائن مكتونات مبانيه
بحل مشكلاته لاغتنام عامة الطلبة بل كافة من كان بصدد طرح فكره لمطالعته رفع الله شأنه وقدره
واحسن اليه في عقابه كما احسن اليه في دنياه ويرزقه في الدارين بما يشاء ويمتدحه الفقير محمد المدرس
عبدية قبريس

مستعدان از كياى عصر دن مترجم اساغوجى ردوسى عبد الله افنديك تفريض بلغا پستيدى

الحمد لله الذى خلق فلان الافاظ على نحو ايكار غرائب المعاني ورسمها بدائع جواهر البيان في صدور
عرائس عجائب المشايخ والصلوة على اكرم الخلق محمد الذى تحير الحامدون في حده اختصارا وطوبلا
وان مهر وافي سلوك مسالكه ابوابا وفصولا وعلى آله النازلون منازل امره في الوصول والفصول
واصحابه القائمون مقامات نبيه في الفروع والاصول وبعد فان الكتاب المسمى بالنفع الممول يكشف
القناع عن مخدرات الخبيص والمطول ويحل عقد الفاظها ومبانيها على وجه بديع عجيب وبوضوح
القوامض والموصيات من معانيها على طرز عبرى غريب الفاظه محكمة عليها بالخلوص عن التنافر
والقراية وعباراته موصوفة بالبلاغة والبراعة فوائده راجعة الى المعلى والطلاب لاسيما الى خلائق
المترسلين والكتاب مترجمه عن ادرك منتهى السؤل والامل واحرز قصب السبق في مضمار الاصول
والجدل اليلع العروف والمعمم الموقوف مولانا عبد النافع المحقق الحفائي والحرير الخير المدقق الرباني
لازال ملحوظا بعين غناية خالق اللوح والقلم وجهل اثره النافع هذا مطبوعا ومقبولا عند سلطانتنا الاعظم
بحرمة سيد العرب والعجم

فهرست الجزء الاول من ترجمة الخبيص والطول

١٢	ديباچه ترجمه	١٦	في المفولات لايضاح المسكذ
١٠	ترجمة ديباچه . طول	١٧	تعريف الكيف على المذهبين واقسامه
١٠	الاسم والايادي والحكمة	١٨	البلاغة في الكلام
١١	الدين	١٨	معنى مقتضى الحال ومطابقة الكلام به
١١	في افظ وبعد ولا سيما	١٩	الفرق بين مقتضى الحال والمقام
١٢	المجمل	٢٩	الاشارة الاجل لانه اضبطه بنصائح الاول
١٤	افظ هيئات ونصائح	٥٠	الاختيار المناسب ومقتضى الحال في الاعتبار
١٥	افظ كثير اما وغفران ومغفرة وسحر		المناسب
١٦	ذكاوزكا	٥١	النظم في اصطلاحهم
٢٤	ايراد ترجمة الخبيص ومطول	٥٢	البلاغة راجعة الى اللفظ باختصار افادته المعنى
٢٤	الجد والشكر والفضائل والفواضل		ويسمى كثيرا بالفصاحة
٢٤	اللفظة الجلالة	٥٢	افظ كثيرا اما
٢٥	رب حل صاحب الكشاف حرف التمر يف	٥٣	تفصيل معاني اول ونوائى
	في الحمد على الجس	٥٤	حد الانجاز
٢٦	معنى فصل الخطاب والال والامل	٥٦	البلاغة في التشكيل وتكون مرجع البلاغة الى
٢٧	اما بعد واكون لا بمعنى اذا		شبهتين
٢٧	كون علم البلاغة من اجل العلوم	٥٧	ما بين في العلوم ويدل على مرجع البلاغة
٢٧	التوفيق بين كلام السكاكي والمصنف في الانجاز	٥٨	الفن الاول في علم المعاني وتعرفه
٢٩	في امتناع تقدم الممول على المصدر	٥٨	في العلم والادراكات الجزئية
٢٩	في الظرف حال وشان لا توجد في غيره	٥٩	الفرق بين علم والمعرفة ومعنى قيد الحقيقة
٣٠	في القواعد والفرق بين الامثلة والشواهد	٦٠	تعريف السكاكي علم المعاني
٣٠	في رجوع النفي في الكلام الى القيد	٦٢	تعريف علم المعاني على اثنى الناحية
٣١	في قوله وهو وحيد ونعم الوكيل	٦٢	في المحصار علم المعاني في ثمانية ابواب
٣٢	مقدمه في الفصاحة والبلاغة	٦٢	الفرق بين البكل والسكاكي
٣٢	الفرق بين مقدمة العلم ومقدمة الكتاب	٦٢	تقسيم الكلام الى الخبر والانشاء
٣٢	الفصاحة والبلاغة	٦٢	الكلام في السببه ومطابقته الى الخارج وعدم
٣٣	لفظ فقط		مطابقته
٣٤	الفصاحة في المفرد وتناظر الحروف	٦٣	الحجة لادله من مستند ومثبت اليه واستناد
٣٤	الحروف المبهمة والمجهولة والشديدة	٦٤	التبديد والخبر قد يكون بمعنى الكلام المخبر به
	والرخوة		وقد يكون بمعنى الاخبار
٣٥	الغراية	٦٤	صدق الخبر وكفبه
٣٧	الكلمة الواسية ومخافة القياس	٦٥	معنى وجود السببه في الخارج
٣٩	الفصاحة في الكلام وصفه التاليف	٦٥	مذهب النظام في الصدق والكذب
٣٩	الاضمار قبل الذكر	٦٥	العلم والاعتقاد والظن والترك
٤٠	افظ عن في قوله عن كبر وتناظر الكلمات	٦٧	مذهب الحفظ في الصدق والكذب
٤١	التعقيد والمصدر والحاصل بالمصدر	٦٩	لشهور ان احتمال الصدق في الكذب من
٤٤	كثرة التكرار وتبع الاضافات		خواص الخبر ولا يجري في غيره من المركبات
٤٥	الاطراد	٦٩	الباب الاول احوال الاستناد الخبري
٤٦	الفصاحة في التشكيل	٦٩	في ايراد الجملة خبرية لا غرض غير الحكم ولا زينة

٧٠	معنى الحكم في الخبر	١٠١	ذكر المسند اليه
٧٢	قائمة الخبر ولازمها	١٠٣	تعريف المسند اليه
٧٣	في تنزيل السلام منزلة الجاهل	١٠٣	تعريف المعرفة وبيان الاختلاف في وضع المعارف
٧٤	في تنزيل وجود الشيء منزلة عدمه	١٠٤	الفرق بين المعرفة والذكر
٧٥	في قوله تعالى وما رميت اذ رميت الكلام مع خالي الذهن من الحكم ومع المتعدد	١٠٤	في اقسام المعرفة ومعنى الالف واللام
٧٦	الطالب والمنكر	١٠٥	التكئة العامة في تعريف المسند اليه
٧٦	قصة رسول عيسى عليه وعليهم السلام	١٠٥	تعريف المسند اليه بالاضمار
٧٧	الفرق بين مقتضى الحال ومقتضى ظاهر الحال	١٠٦	اسل الخطاب ان يكون مابين وقد يترك لغيره
٧٧	اخراج الكلام على خلاف مقتضى الظاهر	١٠٧	تعريف المسند اليه بالعلمية
٧٨	بجمل المسند كغير السال	١٠٧	العلم
٧٨	جعل غير المنكر كالمنكر	١٠٧	في قولهم اللبنا والي
٧٩	جعل المكر غير المنكر	١٠٩	الكلام في ابن لهب وابن الخير وامثالهما
٨٠	في اطلاق السكاكي على اخراج الكلام لاعلى مقتضى الظاهر كتابة	١١٠	تعريف المسند اليه بالموصولة
٨١	قوائد لفظان وخصايصها	١١٠	المقام الصالح للموصولة
٨٢	تقسيم الاستناد الى الحقيقة العقلية والمجاز العفلى	١١٤	تعريف المسند اليه باسم الاشارة
٨٢	بعض الاسناد عند المصنف لاحقية ولايجاز	١١٦	تعريف المسند اليه باللام
٨٢	الحقيقة صفة اسناد عند المصنف وصفة كلام عند غيره	١١٧	لام الجنس والحقيقة
٨٣	الحقيقة العقلية ومعنى ما عوله	١١٧	لام العهد الذمى والفرق بينه وبين النكرة
٨٣	تعريف الحقيقة العقلية عند السكاكي	١١٧	الفرق بين اسم الجنس وعلم الجنس
٨٦	في المجاز العفلى والثاويل	١١٨	لفظة
٨٧	في قولهم شعر شاعر وظل ظليل وامثالهما	١١٩	لام الاستغراق والبيان الاجمالى في بيان اللام
٨٨	اعتبار المجاز في النسب الازدية والافعالية	١٢٠	كون اللام في اسم الفاعل والمفعول اسم موصول
٨٩	الدلالة على المجاز العفلى قد تكون سرية وقد تكون كناية	١٢٠	استغراق المفرد اشمل
٩٢	افسام المجاز العفلى اربعة	١٢٤	لاشاق بين الاستغراق وافراد الاسم
٩٢	معنى الاحياء والشرباب	١٢٤	تعريف المسند اليه بالاضافة
٩٣	في عدم تغير المجاز في الاستناد طرق الكلام عن حاله من الحقيقة والمجاز	١٢٤	تكثير المسند اليه
٩٤	جريان المجاز العفلى في الانشاء	١٢٩	التعظيم والتخفيف والتقابل
٩٤	لزام القرينة الصارفة في المجاز العفلى	١٢٩	وصف المسند اليه
٩٤	لا بد من معرفة الحقيقة في المجاز العفلى	١٣٠	في التخصيص والتوضيح
٩٦	انكر السكاكي المجاز العفلى وجعل على الاستعارة بالكسابة	١٣١	كون الوصف جملة
٩٩	الباب الثاني احوال المسند اليه	١٣٢	نأ كيد المسند اليه
٩٩	حذف المسند اليه	١٣٤	تعقيب المسند اليه بمطف البيان
		١٣٦	بحث شريف في مثل قوله تعالى اللهم
			اشين ووما من دابة في الارض ولا طائر يطير بجحاحيه ونفخة واحدة وامس الدار

١٣٧	الابدال من المسند اليه وبديل الكل واليهض	١٨٠	القلب
١٣٨	المطف على المسند اليه والمطف بالواو	١٨٢	الباب الثاني في احوال المسند
١٤٠	واقعه ونم وحق	١٨٢	ترك المسند
١٤١	المطف بلا ولكن وب	١٨٤	في قولهم خرجت فاذا زيدا وقولهم ان محلا وان من محلا
١٤١	المطف باو وجعل السكاكي اى المقصرة	١٨٦	لزام القرينة في الحذف
١٤١	حرف عطف	١٨٧	ذكر المسند
١٤١	تعقيب المسند اليه بتضمير الفصل	١٨٩	افراد المسند
١٤٢	في التخصيص والقصر وكون اغلب استعمال	١٩١	المسند اليه
١٤٢	القصر دخول الباء على المقصور	١٩٢	في كون المسند فعلا وفي الازمنة الثلاثة
١٤٣	البحث النقيض في الخبر المعروف باللام	١٩٣	افادة الفعل التجدد
١٤٣	تقديم المسند اليه	١٩٣	كون المسند اسما
١٤٤	الطير المعروف بقنفس	١٩٤	تقديم الفعل بمفعول ونحوه وترك تقديمه
١٤٤	في افظ مثل وغير	١٩٥	تقديم الفعل بالشرط
١٤٥	اقسام كناية ومعنى انا كيد والتأنيس	١٩٥	مفهوم الشرطية باعتبار اهل الميزان
١٤٥	في القياس واجزائه والفضية	١٩٥	واهل العريضة وكون مذهب الحنفية
١٤٥	الفضية الجمالية والموضوع والمحمول والذنية	١٩٦	على الاول والسافعية على الثاني
١٤٥	الفضية الشخصية والطبيعة والمهالة	١٩٦	في ان واذا واو من ادات الشرط
١٤٥	والمحمول رؤى الكناية والجزئية	٢٠٠	المهارة الواقعة في الجمل المطفوفة باو واو
١٤٥	في السور وكون حرف التعريف سورا	٢٠١	والفاء ولم
١٤٥	في لفظ كل	٢٠١	التغليب
١٤٥	الفضية الموجبة والسالبة والمعدولة	٢٠٨	في التعريض
١٤٥	الفضية المعدولة والمعدولة والبسيطة	٢١٠	الحققات التنبؤية في كلمة او
١٤٥	الفضية الموجبة والمهالة المعدولة المحمول	٢١٧	في لفظ رب
١٤٥	في قوة السالبة الجزئية	٢١٨	تكثير المسند
١٤٥	السالبة المهالة في قوة السالبة الكلية	٢١٩	لا يصح الحكم بعدم وقوع المسند اليه نكرة
١٤٥	أخير المسند اليه	٢١٩	والمسند معرفة في كلام العرب على الاطلاق
١٤٥	اخراج الكلام على خلاف مقتضى الظاهر	٢١٩	تخصيص المسند بالاضافة او اوصاف
١٤٥	ووضع المضمرة موضع المظهر	٢٢٠	تعريف المسند
١٤٥	في مثل نعم رجلا	٢٢١	الضبط في التقديم
١٤٥	في ضمير الشأن والقصة	٢٢٢	تعريف المسند بالجنس قد يفيد القصر
١٤٥	وضع المظهر موضع المضمرة	٢٢٥	قبل الاسم متعين الابتداء والصفه الخبرية
١٤٥	الاتفات	٢٢٥	كون المسند جملة
١٤٥	الخطاب في مثل ذلك	٢٢٥	في كون اسم الفاعل ضمير بالحي عن الضمير
١٤٥	في التعبر من الحكم الواحد بافظ الجمع	٢٢٥	الفرق بين الكلام الخبري وغير الخبرية
١٤٥	وجه ضبط المذاهب في الاتفات	٢٢٨	كون المسند جملة تسمية وقولية وظرفية
١٤٥	وجه حسن الاتفات	٢٢٨	أخير المسند وتقدمه
١٤٥	القصة الطائفة للبهيمى مع الحجاج		
١٤٥	التميز عن المستقبل بافظ الماضي		

٢٢٩	بحث شريف في قوله تعالى لا فيها غول	٢٧٦	في قوله عليه السلام ما ايس الشيطان اه ولا هم عنها يزفون
٢٣٦	الباب الرابع في احوال متعلقات الفعل	٢٧٧	الباب السادس الانشاء
٢٣٦	الفعل مع المفعول كالفعل مع الفاعل	٢٧٨	انقسام الانشاء الى طاب وغير طاب
٢٣٦	في افادة التائب	٢٧٨	الفني والفرق بينه وبين التزجي والطبع
٢٣٦	تنزيل الفعل المتعدي منزلة اللازم	٢٧٩	حروف التنديم والتخصيص
٢٣٩	وجوب تقدير المفعول	٢٨١	الاشارة في الاستفهام
٢٤٠	في حذف المفعول	٢٨١	النهضة لطاب التصور او التصديق
٢٤٢	مواضع اتيان من في النكح الخبرية	٢٨٢	كلمة هل لطاب التصديق
٢٤٤	بحث شريف في قوله تعالى ولما ورد ماء	٢٨٤	كلمة هل تخصص المضارع بالاستقبال مثل
٢٤٥	مدن الابه	٢٨٤	بين وسوف
٢٤٥	تقديم المفعول ونحوه على الفعل	٢٨٦	كلمة هل ام ابسيطة او مركبة
٢٤٨	لزوم التخصيص غالباً بالتقديم	٢٨٧	في كون ادات الاستفهام ما سوى النهضة
٢٤٩	تقديم بعض معمولات الفعل على بعض	٢٨٧	وهل كلم الطاب التصور
٢٥٠	ترتيب المفعول	٢٨٧	ما يطلب بافظ ما
٢٥١	الانكار التوبيخي والابطال	٢٨٨	ما يطلب بافظ من
٢٥٢	الباب الخامس الفصير وهو حقيق وغير	٢٨٨	قال السكاكي بسئل بما عن الجنس او عن
٢٥٣	الصفة المعنوية والاعتكوى	٢٨٩	الوصف وبين عن الجنس من ذوى العلم
٢٥٤	قد يقصد بالنصر الحقيقى المبالغة	٢٨٩	في قوله عليه السلام يبروا فقد سبق
٢٥٥	في قصر الصفة على الموصوف وقصر	٢٩٠	المفردون
٢٥٥	الموصوف على الصفة	٢٨٩	ما يدل بافظ اى
٢٥٥	معنى افظدون	٢٨٩	ما يطلب بافظ كم
٢٥٥	تقسيم القصر الى الافراد والجمع والتعريف	٢٩٠	ما يطلب بافظ كيف وابن ومنى واين
٢٥٩	والقصر طرق	٢٩١	وانى
٢٦٠	القصر بالمطوف	٢٩١	كثيرا ما تشمل كلمات الاستفهام في غير
٢٦١	القصر بالنفي والاستثناء وبانما	٢٩١	الاستفهام
٢٦٣	المواضع التي لا يتأتى فيها الضمير المنصل	٢٩١	استعمال ادات الاستفهام في غير من اى
٢٦٥	وجوه اختلاف طرق القصر	٢٩٢	قسم من المجاز
٢٦٥	معنى لا غير	٢٩٢	في الاستعطاء
٢٦٩	في قوله تعالى وما محمد الا رسول الابه	٢٩٣	كون الاستفهام للتعريف
٢٦٩	في قوله تعالى سكاكيد انتم الابشر فذلكا	٢٩٤	كون الاستفهام للانكار
٢٧٠	مجازات الخصم	٢٩٥	في ان مثل قوله ازيدا ضربه يحتمل انكار
٢٧١	احسن موضع اما التعريض	٢٩٧	فعل وانكار فقول بحسب تقدير المفسر
٢٧٢	وقوع القصر بين الفعل وافته على وغيره	٢٩٧	تقديم الاستفهام الانكارى الى
٢٧٣	كاتبه بين الخبر والمبتدأ	٢٩٧	التوبيخ والتكذيب في الماضي
	في الاستثناء المفرغ	٢٩٩	او المستقبل
			كون الاستفهام لانهم والتخبر وانهم وبل
			والاستبعاد
			الامر

٢٩٩	اقسام صيغة الامر ومعانيها المستعملة فيها	٣٣٥	في العقل والوهم والخيال والحس المشترك
٣٠٢	اعنى طاب الفعل والاباحة والتمديد	٣٣٦	والتعجب والتخبر والاهانة والتسوية
٣٠٣	والفني	٣٣٦	في عدم ادراك العقل بالجزئى بذاته
٣٠٤	حق الامر الفور	٣٣٦	التضاد
٣٠٤	النهى	٣٣٧	الجامع الوهمى
٣٠٤	جواز تقديم الشرط بعد الفنى والاستفهام	٣٣٨	الضاد
٣٠٦	والامر والنهى	٣٣٨	التقابل بين الايمان والكفر
٣٠٧	العرض	٣٣٩	الجامع الخيال
٣٠٧	التسداء	٣٤١	محسنات الوصل
٣٠٧	قد تشمل صيغة النداء في غير معانيها مثل	٣٤٢	التذنيب في الحال المتفاعة
٣٠٩	الاغراء والاختصاص والاستغاثة	٣٤٣	الحل على ضربين
٣٠٩	والتعجب والتعجب والتدب	٣٤٣	الفرق بين الحل والحبر
٣٠٩	سبب كون اللام الداخلة على المستغث به	٣٤٣	الفرق بين الحال والتعجب
٣٠٩	والتعجب منه مفتوحة	٣٤٤	كون الحال والتعجب صالحين بط الجمله الحالية
٣٠٩	في وقوع الخبر موقع الانشاء	٣٤٥	في عدم وقوع الجمله الانشائية حالا
٣١٠	تبيينه في كون الانشاء كالحبر في كثير	٣٤٥	في الجمله الاعتراضية
٣١٠	من الاحوال	٣٤٩	اشتراط دخول قد على الماضي المثبت عند
٣١٠	الباب السابع الفصل والوصل	٣٥٠	وقه عد حالا
٣١٠	في اقسام التقابل	٣٥٠	الاستغراق اصل في النفي والاطلاق في الاثبات
٣١١	الفرق بين الجمله والكلام وفيه الاستناد	٣٥٥	الحال المترادفة والمنداخلة
٣١١	الاصلى	٣٥٥	الباب الثامن اليجاز والاطناب والمساوات
٣١١	في عطف الجمله وزوم الجامع	٣٥٨	الاخلاق
٣١٢	في عدم لزوم الجامع في غير العطف بالواو	٣٥٨	في التطويل
٣١٣	الفرق بين الجمله البدلية والبيان والمؤكد	٣٥٩	قصيدة الجذيمة مع زبا
٣١٣	في تفصيل معاني قاووم واو واما وبل	٣٥٩	في الحشو الفقد
٣١٦	ولكن وحتى	٣٦٠	المساوات
٣١٦	العطف على جواب الشرط على ضربين	٣٦٠	اليجاز ضربان
٣١٨	في كون الجمل الموصحة عطف بيان لانه	٣٦١	يجاز القصر
٣٢٠	في قولهم بحسبها	٣٦١	في قوله تعالى ولكم في القصص حيرة الابه
٣٢٤	فيما سمي من الفصل قطعاً	٣٦٢	يجاز الحذف
٣٢٧	في الاستيناف	٣٦٣	مهمة في الفعل المتعدي للمعية
٣٣٠	قد يحذف صدر الاستيناف وعليه نعم الرجل	٣٦٧	ولا بد للحذف من دليل وادله كثيرة
٣٣٠	زبد على قول وقد يحذف كله	٣٦٨	الاطناب
٣٣٠	فيما يتعلق بقوله تعالى لا يلاف قريش	٣٦٨	الابيضاح بعد الابهام
٣٣٤	في وجوب كون الجامع بين الجنتين باعتبار	٣٦٩	ومن الابيضاح بعد الابهام باب نعم على قول
٣٣٥	المستند اليها والمستندين		ووجه حسن هذا الباب
	قال السكاكي الجامع بين الشئين اما على اه	٣٦٩	ومنه التوشيع

٣٦٩	ذكر الخاص بعد العام	٣٧٤	التكبير ويسمى الاحتراس
٣٧٠	التكرير المكتبة	٣٧٥	التعجب
٣٧٠	مجيئ ثم ليجرد الارتفاع والتدرج في الدرجات	٣٧٥	الاعتراض
٣٧٠	في قوله تعالى وقال الذي آمن بأفوم ابهمون	٣٧٦	الفرق بين الجملة المعترضة والحال
	اهدكم الابه	٣٧٩	وقد بوصف الكلام بالابجاز والاطساب
٣٧١	في لفظ اليمانون		باعتبار كثرت حروفه وفلما
٣٧١	في الابدال	٣٨٠	جد الشارح والمترجم على تيسر اسم الجزء
٣٧٢	في التذييل		الاول

١٣	لا يدرك الاوصاف المطرى خصايصه	١٣	وان يكن سابقا في كل ما وصفه
١٥	ففي كل لفظ منه روض المني	١٥	وفي كل سطر منه عقد من الدرر
١٨	رما في الدهر بالارزاء حتى	١٨	فوادى في غشا من نبال
١٨	فصرت اذا اصابتني سهام	١٨	تكررت الاتصال على الاتصال
١٨	ديار بها حل الشباب غميتي	١٨	واول ارض من جلدى تراها
١٨	كان لم يكن بين المجنون الى الصفا	١٨	انيس ولم يسر بمكة سامر
١٨	امن ام اوفى دمنة لم تصكم	١٨	بحسب مائة الدراج فالتمس
٢٠	خليفة ملك الافاق سطوته	٢٠	والحق كان مداه آية سلكا
	بحسب حرم ذوا العالمون كما		نرى المجمع بين الله معتركا
	يحيى نسيم رضا منه الزمان وكما		مكافح بلظي من مخطئه هامكا
	اطار صاعقة من نصله فيها		الى السماء لواء الشرع قد سمكا
	وصادف الرشد منها كل منصف		قد كان في ظلمات النى منها
	فالدين صار قبرا العين منسما		والملك اقبل بالاقبال بمنسكا
	علا فاصبح يدعوه الورى ملكا		وربما ففحوا عينا غدا ملكا
٢١	اقامت في الرقاب له اباد		هي الاطواق والناس الجمام
٢٤	وفرع يزين المتن اسود فاحم		اثبت ككتو الخفة المتعشك
	غداره مستنصرات الى العلى		نضل العفاس في منى ومرسل
٢٦	ومفلة وحاجبا من حجا		وفاجبا ومر سنا مسرجا
٢٨	مبارك الاسم اغر القلب		كريم الجرشى شريف القسب
٤٠	جزى ربه عني عدى بن حاتم		جزاه الكلاب العاويان وقد فعل
٤٠	ولما عصي اصحابه مصعبا		ادى اليه الكيل صاعا بصاع
٤٠	جزى بنوه ابا القبلان عن كبير		وحسن فعل كما يجزى سفار
٤٠	الايت شعري هل يلو من قومه		زهرا على ما جر من كل جانب
٤٠	وقبر حرب بمكان قفر		وليس قرب قبر حرب قبر
٤١	كريم منى امدحه امدحه والورى معي		واذا ما لفته لفته وحدي
٤٢	وما مثله في الناس الا ماسكا		ابوا مده حتى ابوه بقارب
٤٣	ساطب بعد الدار عنكم لتقربوا		وتسكب عيناى الدموع للجمدا
٤٣	ابصكتنى الدهر وباربما		اصحكتنى الدهر بما رضى
٤٣	الا ان عينا لم نجد يوم واسط		عليك بجاري دمعا لجود
٤٤	وتسعدنى في غرة بعد غمرة		سبوح لها منها علم الله واحد
٤٤	حامة جرعى حومة الجندل اسجعى		فانت بمر فى من سعاد ومسمع
٤٥	يا على ابن حنزة ابن عمار		انت والله النجمة في خسارة
٤٥	ذهبت الى الحمار والنجم غار		غلالة ليل طرزت بصباح
	فظلت تدبر الكائن ايدى جاذر		عناق دنابر الوجوه ملاح
٤٥	ان يفتلوك فقد ثلث عرو وشهم		بعتية ابن الحارث ابن شهاب
٧٨	جاء شقيقى طار صار محبة		ان نحي عنك فيهم رماح

١٨٤ ابا جود من نأج معنى يحاجني
١٨٤ ان محلا وان مر محلا
١٨٧ ليك يزيد ضارح لخصومة
١٩٣ او كما وردت عكاظ قيسية
١٩٣ انا اذا اجعت يوما دراهما
٢٠٦ فبا وطني ان فاني بك سابق
٢٠٦ وان ذهبت عما اجن صدورها
٢١٢ ولودامت الدولات كانوا فيهم
٢١٢ او طار ذو حافر قبلها
٢١٥ ولو وضعت في دجلة الهام لم تنق
٢٢٠ انا ابو الفخيم وشعري شعري
٢٢١ فان تكونوا ابراه من جنائنه
٢٢٣ هو الو اهب المائدة المصطفات
٢٢٤ اذا قبح البكاء على قبيل
٢٢٤ وان سنام الجعد من آل هاشم
٢٣٠ له هم لا منها لكبارها
٢٣١ سمعت بغرت وجهك الايام
٢٣٩ سحو حساده وقبط عداه
٢٤٠ ولو شئت ان ابكي دما ابكيت
٢٤٠ واعدته ذخرا لكل مله
٢٤٠ ولم يبق مني الشوق غير تفكري
٢٤١ وكم ذدت من تحامل حادث
٢٤٢ قد طابت فلم تجدك في السو
٢٤٢ ولم امدح لارضيه بشعري
٢٤٤ الى الملك القريم وابن الهمام
٢٤٣ انا الذائد الحامي الذمار وانما
٢٧٢ لاشبهني يا قوم الاكارها
٢٧٢ كان لم يمت حتى سواك ولم يقم
٢٧٥ طوي لخير والاجراز ماني عروضاها
٢٧٧ اساميا لم تزد معرفة
٢٨٤ اهل عرفت الدار بالخيرين
٢٨٥ ساعسل عن العار بالسيف جالبا
٢٩٠ من ابن عشرين لنا من اني
٢٩١ ام كيف يرفع ما يطي العلوق به
٢٩٢ الام وفيهم ثقلنا ركاب
٢٩٤ وتصبو الى رندا لحمس وعراة
٢٩٧ افوق البدر بوضع لي مهاد
٢٩٨ وهل يذخر الضرع فقام قوتا ليوه

مراد نأفه في سبر
وفحصه من هزال ابه
توصيف اولوب طوي
اعتر واهزل معانته در
نحزون وحاه
و زاي معجبه ابه سبره
حت ابجـون اباعك
عقاب يعني او كنه سـيله
صبر بدر اجراز جهم وراء
مهله وزاي معجبه ابه
ارض جـرز يـينه
دخولدر فتح حمزه ابه
جمع جر ز اولوب سـينه
محمد به يعني بخطدر
غرض غـين وضاد
معجنيين ابه فاس
وزنده قولاندر كه دوه
بالاني بند او نور سر جده
خرام ديهـ نور ضلوع
جـراشع اضلاع عظيمة
قويه در
الصاليات الحجارة التي
جعلت اثافيا يؤثفين
والقياس يثفين فاستعمل
على الاصل المرفوض
يقول اثفيت القدر اي
جعلت لها اثافي

٣٠١ الا ايها الليل الطويل الا انجلي
٣٠٧ اسكن عيان الاراك تيقنوا
٣٠٨ انا بني نمشل لاندعي لاب
٣٠٩ ايا ما زل سلمى ابن سلك
٣٠٩ ياناني جدي فقد افنت انالك بي
٣٠٩ فبا قبر من كيف واريت جوده
٣٠٩ ياعين بكى عند كل صباح
٣١٢ زعت هو لك عن الفداء كاعفا
لا والذي هو عالم ان النوى
مازلت من سنن الوداد ولا غرت
٣١٥ ان من سادتم ساد ابوه
٣١٧ وقال رائد هم ارسوا تزاولها
٣٢١ اقول له ارحل لا تقين عندنا
٣٢٤ و نظن سلمى اتى ابني بها
٣٢٧ قال لي كيف انت قلت عليل
٣٢٨ زعم الله واذل اني في غمرة
٣٣٠ زعمتم ان اخوتكم قريش
اولئك اومئوا جوها وخوفا
٣٣٨ ثلاثة تشرق الدنيا بهجتها
٣٤٣ فلما صرح الشرفاسـي وهو عريان
٣٤٦ فانت طلاق والطلاق اليه
٣٤٦ ترى كل من فيها
٣٤٧ فلما خشيت اظلم فيهم
٣٤٨ افادوا من دمي وتوعدوني
٣٤٩ اصدقه في مربة وقد امترت
٣٥٢ اذا اثبت ابامر وان تسأله
٣٥٣ اذا انكرتني بلادة او نكرتمها
٣٥٤ وان امرء امـسرا اليك ودونه
٣٥٥ فقلت عسى ان تبصرني كأنما
٣٥٥ والله يريك لنا سـالما
٣٥٥ نصف النهار الماء غامرة
٣٥٧ لا يبعد الله التلب في الا
٣٥٨ والعيش خبر في ظ لا
٣٥٨ وقد دنت الاديم راهـشيه
٣٥٩ ولا فضل فيها للشجاعة والندى
٣٥٩ فكل ان اكلت واطعم اخاك
٣٦٠ فاعلم علم اليوم والامس قبله
٣٦٠ فانك كالليل الذي هو مدرى
٣٦٣ انا ابن جلا وطـلاع النشاي

بصبح وما الاصبح منك باطل
بانكم في ربيع قايـ سكان
عنه ولا هو يا لاشاء بشرينا
ولا يلد لسماي غير ذكر اك
صبري وعمرى واحلاي وانساعي
وقد كان منه البر والبحر متعا
جودي باربعة على الجراح
عنها كلال باللوى ورسوم
صبروان ابالحسين صـكريم
نفسـي على الف سـوالك نعوم
ثم قد ساد قبل ذلك جده
فكل حقت امرء يجري بمقدار
والافكن في السر والجهر مسـلا
بدلا اريها في الضلال نعيم
سهر دائم وحزن طـويل
صدفوا ولكن غرتي لا تجلي
انهم الف وليس لكسم الاف
وقد جاءت بنوا سعد وخافوا
شمس الضحى وابواسـحقي والقمر
ولم يبق سوى العدوان دناعم كادونا
ثامنا ومن تحزق اعين واطـلم
وحاشاك فانيـا
نجوت وارهم مادكا
وما كنت ينهمـني الو عبيد
صحابت موسى بعد اياه التسـع
وجنده حاضرا الجود والكرم
خرجت مع البازي على سـواد
من الارض حومات وبيداء سـلق
بني حـدوا الى الاسود الحـوارد
بدك نجيل وتـعظيم
ورقيقه بالغيب لا يدري حاله
فارات اذا قال الحبس نعم
ل النـوك من عاش كدا
والذي قولهـا كذبا وميـسا
وصبرا لغني لولا لقـاء شـعوب
فلا الزاد يـبقي ولا الاكل
ولكنني عن عـلم ما في غـد عـي
وان خلت ان المتأني عنك واسع
من اضـم العمامة تـعرفوني

٣٦٣	نبئت اخوالى نعى يزيد	ظلمنا عليهم فسد يد
٣٦٥	اتى الزمان بنوه في شيبه	فسدوه واتينا على الهرم
٣٦٦	قالوا اخراسان اقصى ما اراد بنا	ثم الفقول فقد جشنا اخراسا
	ما اقدر الله ان يدنى على شحط	سكان دجله من سكان جحنا
	مضى يكون الذى ارجو وآمله	اما الذى كنت اخشاه فقد كانا
	عين الزمان اصابنا فلا نظرت	وعذبت بصنوف الهجر الوانا
٣٦٦	طربن لضوء البارق المزمع	بي فداد وهنا ما لمن ومالى
٣٧١	فيا فبر من انت اول حفره	من الارض خطت للسماحة مضجعا
	فيا فبر من كيف واريت جوده	وقد كان منه البر والبحر مخرجا
٣٧١	وان صخر التائم الممداه	كانه علم في راسه نار
٣٧١	كان عبور الوحش حول خباتنا	وارحلنا الجزع الذى لم يقب
٣٧٢	فسفيا بكاس من خم مثل خام	من الدرام بهم بتقييله خال
٣٧٣	واست بمسابق اخلا تله	على شعث اى الرجال المهدب
٣٧٤	فسد في ديارك غير مفسدها	صوب الريح ودعته نهي
٣٧٥	حليم اذا ما الحليم زين اهله	مع الحليم في عين العدو مهيب
٣٧٦	ان الثمانين وبلغتها	قد احوجت سمعى الى ترجان
٣٧٦	الا همل اناها والحوادث جفة	بان امره القيسى بن غلك يقرأ
٣٧٦	واعلم فعمل المرء ينفعه	ان سوف يأتى كل ما قد را
٣٧٧	وخفوق قلب او رأته لهيبه	يا جنى رأيت فيه جهما
٣٧٧	فلا هجره جددو في اليأس راحه	ولا وصله بصفو لنافذ كارهه
٣٧٨	وما مات مناسيد في فراشه	ولا طل مناجيت كان قنيل
٣٧٩	يصد عن الدنيا اذا عن سودد	ولو برزت في زى عذراء ناهد
٣٧٩	واست بنظر الى جانب الفنى	اذا كانت العلياء في جانب الفقر
٣٨٠	وتنكر ان شئتنا على الناس قولهم	ولا ينكر ون القول حين نقول

صواب	هو وخطا	صفر	صفره
واشقة من منها	واشقة من	٢	٣
اعباء	اعباى	٣	٣
مؤداسى	مؤاسى	٢١	٦
واسلام	اسلام	١٣	١١
صلاى	صلوتى	٢٥	١١
من جهة	من حمت	٢٦	١١
انكلكه فليم اظهار	انكلكه اظهار	١٧	١٥
سهم	سهم	٢٨	١٧
طوبى	طوبى	١	٢٠
ملاذالمهم	ملاذالمهم	٢	٢٢
زحشريك	زكا كيتك	١٦	٢٥
اتفاقى بحش ميان آحاد اوله جنى	اتفاقى كرده اكفا اولان	٥	٢٦
مأولدر	مؤارر	١٢	٢٩
مأول	مؤل	٢٤	٢٩
قابلا	وقابلا	٣١	٢٩
تناول اخذ معانينه او اوب اصل وضعه برشيتى	تناول برشيتى	٢٤	٣٠
بومقدمه يعنى مقاصد	بومقدمه مقاصد	١٢	٣٢
قانوندن	قانون	٤	٣٨
لفت	لفت	١٤	٣٨
اوله رقى	اوله رقى	١٨	٤٠
اولمى	اولمى	١	٤٢
يشده اعرابه مطابقت	يشده مطابقت	٢٠	٤٢
منها	فيها	٢١	٤٤
طرف خطدر	حرف خطدر	١٦	٤٧
نفسايدنه	نفسايدنه	٢٨	٤٧
وحكك مقام اطلاقى مقام ناكيد	وحكك مقام اطلاقى مقام ناكيد	٣٢	٤٩
وياخود فاعل	وحكم فاعل	٢٦	٥٩
مطابقت	مطابقة	١٧	٦٥
جهت	جهت	٦	٦٦
لسان	سان	٣٠	٧٣
تحقيقيدر	تحقيقيدر	٢٦	٧٣
صلاى	صلوتى	٢٨	٧٣
صلايدن	صلوتدن	١٤	٧٤
آيت	آيت	٣٣	٧٤
من جهة	من حمت	٣٤	٧٤
طرزان	طراران	٣٩	٧٤
خدا لايده	خدا لايده	٢٧	٧٥
اولوب	اولوب		

صیغه	سطر	سمو و خطا	صواب
۷۵	۲۷	اولی ادعا اولوب نویسه غیر موجه	اولی ادعا اولوب نویسه غیر موجه ایدوی
		ایدوی دمیدر	بیدیدر
۷۵	۲۸	فد ط لب	فی ط لب
۷۵	۳۶	زم	زم
۷۶	۱	کتابه	کتابه
۷۶	۱۱	سیله	سیله
۷۶	۱۲	کتابه به	کتابه به
۷۶	۱۳	ایان	ایان
۷۶	۲۹	شف داده	شف داده
۷۶	۱۳	مشکرانه	مشکرانه
۷۹	۲۷	افی	افی
۷۹	۲۸	مز بل	مز بل
۸۰	۳۱	اولوب مدوحك سعادت جد	اولوب مدوح هنوز
		وطا المندن مدوح هنوز	
۸۷	۳۵	مصبت عظیمه	مصبت عظیمه
۸۸	۸	برشی	برشی
۸۹	۳۳	سواله	سواله
۹۲	۲۵	دقت	دقت
۹۳	۲۲	ایشانم بزغ عنهما	ایشانم بزغ عنهما
۹۳	۳۴	قیامده	قیامده
۹۴	۱۲	وقیبلندندر	وقیبلندندر
۹۵	۱۹	بزیدك	بزیدك
۹۵	۳۸	حقیقه	حقیقه
۹۸	۱۹	جهت مذکوره	جهت مذکوره اوزره
۱۰۰	۱	اولورسن	اولورسن
۱۱۶	۱	اولور	اولور
۱۲۳	۱۲	فی الماهیه	فی الماهیه
۱۲۵	۹	حیه	حیه
۱۲۵	۲۴	سامت	سامت
۱۲۷	۳	وجیر	وجیر
۱۲۹	۳۸	معرف اوله رق خط	معرف اوله رق خط
		معرف اوله رق خط	معرف اوله رق خط
۱۳۰	۳	ثله	ثله
۱۳۰	۲۰	حیوانی	حیوانی
۱۳۵	۸	دعوت	دعوت
۱۳۵	۱۷	نخلستاندر	نخلستاندر
۱۳۵	۲۴	صفه	صفه
۱۳۶	۶	عدددر	عدددر

صیغه	سطر	سمو و خطا	صواب
۱۳۶	۳۶	مواضع	مواضع
۱۴۲	۱۷	بولورسن	بولورسن
۱۴۲	۳۳	معنای فصل فلامشدر صاحب	معنای فصل فلامشدر بلکه بویاده
		کشافك قول مذکور دن مرادی	
		تعریفك فامده و معناسنی بلکه بویاده	
۱۴۳	۸	حرف تعریفدن و کرم اوزرینه	حرف تعریفدن و کرم اوزرینه
۱۴۶	۲۷	مقبول اولدیغی	مقبول اولدیغی
۱۴۷	۳۳	واما ضربت الازیدا	واما ضربت الازیدا
۱۴۸	۸۱	نقض اثفا	نقض افی
۱۴۸	۳۳	مسند الیك	حکک
۱۴۹	۵	حالت تکلمکده عدم کذب ضمهك	حالت تکلمکده عدم کذب ضمهك
		غیری به مسند اولوب ضمهك	مسند اولوبه ضمهك
۱۴۹	۱۸	بعضا	بعضا
۱۴۹	۲۷	مايشمل	مايشمل
۱۵۰	۱۹	اولسنك فرض و تقدیری	اولسنك جواز فرض و تقدیردر
۱۵۰	۲۲	جواز ناخبر بالکزن فرض و تقدیردن	بالکزن جواز فرض و تقدیر کافی اولوب
		عبارة اولوب	
۱۵۱	۱۶	أی به	ثانی به
۱۵۱	۲۳	مخص	مخص
۱۵۱	۲۴	ذوی العقولك	ذوی العقول عندده
۱۵۱	۲۶	تقدرنده	تقدرنده
۱۵۱	۳۶	جنس	جنس
۱۵۲	۱۴	تحکم	تحکم
۱۵۲	۱۷	ومعنايه	بومعنايه
۱۵۲	۳۴	وماری تقدیمه کالازم	وماری تقدیمه کالازم
۱۵۲	۳۸	مثل الامر	مثل الامر
۱۵۲	۳۹	ن فانوا احبوا او حدوا اشعوا	ان فانوا احبوا او حدوا اشعوا
۱۵۵	۱۴	افاده اتمکلی قصده اولغیردی	افاده قصده اولغیردی
۱۵۵	۱۷	م ثل و یاغیر	م ثل و یاغیر
۱۵۵	۳۲	غیر سندناسی	غیر سندناسی
۱۵۶	۱۳	قطعا	قطعا
۱۵۶	۱۷	کور رسین	کور رسون
۱۵۶	۱۹	اولور سن	اولور رسون
۱۵۷	۱	سبب باعثی	سبب باعث و ثابتنی
۱۶۰	۲۸	اولقسمنین اساده قبل الدخول لفظ	اولقسمنین لفظ
۱۶۲	۷	غیر اولسون	غیر اولسون
۱۶۲	۲۲	لانه مؤخر	فانه مؤخر
۱۶۲	۲۷	تقدرنده در	تقدرنده او انی

صوفه	سطر	صوفه و خطا	صواب
١٦٤	٠	صاوة صاوتة صاوتة	صلات صلاته صلاته
١٦٥	١٢	عائلك جوازته	عائلك جواز حذفه
١٦٥	٢٧	مماستدر	مماستدر
١٦٦	١٠	في احدى القولين	في احدى القولين
١٦٩	١٧	اولميلة ياغبته	اولميلة ياغبته
١٦٩	٢٥	فمح هره اله	فمح هره اله
١٦٩	٢٥	كسر اله	كسر اله
١٦٩	٢٩	تفبرده مثلا	تفبرده مثلا
١٧٠	٤	اوليان جوق شيلر	اوليان جوق شيلر
١٧١	٢١	في عينة عوار قولك مطاسي ضم ونشد اله	ضم ونشد اله في عينة عوار قولك مطاسي ضم
١٧٢	٢٩	وسارلري اراق	وسارلري اراق
١٧٣	٢	ارلورسه انظلم بجليده ثم نوليم	ارلورسه انظلم بجليده ثم نوليم
١٧٤	٥	مذهب بك	مذهب بك
١٧٥	٢٨	كتابه مذهب اربعة	الكتابه مذهب اربعة
١٧٥	٢٩	كتابه باطريق آخره	الكتابه باطريق آخره
١٧٦	٨	بفرع	بفرع
١٧٩	٣٢	والاذا في نوعدر الى انفاقه صالحدر	وكتندوس حنده خير وانفاس اولان هرشي فني نوعدن اولورسه اوسون انفاقه صالحدر
١٨١	١١	كان	كان
١٨١	٢١	اراضي	اراضي
١٨٥	١٥	وجود مضايقة تلام	وجود مضايقة تلام
١٨٦	٢٠	نهي مقيد اولور	نهي مقيد اولور
١٨٨	٢٥	حذف مسند	حذف مسند
١٨٩	٣٥	افاة تقوى الحكم	افاة تقوى الحكم
١٩٠	٢٤	مجموع مسند فملي	مجموع مسند فملي
١٩٣	٩	اولاد يمتوا	اولوب كاي يمتوا

صوفه	سطر	صوفه و خطا	صواب
١٩٥	١٨	خبريه اوله رقي في نفس اصدق وكذبه	خبريه اوله رقي قيد مخصوص اله مقيد اولوب
١٩٧	١٥	جاهله منزلته سنه	جاهله منزلته سنه
١٩٨	٢٤	اسوه	اسوه
٢٠٥	٣٦	ابدر سن	ابدر سن
٢٠٦	٣١	غافل ايسه ده باس يوقدر زير واحد	غافل ايسه ده وجد
٢١٤	٣٧	لا متاع الشئ	لا متاع الشئ
٢٢١	٢٢	من نصرا	من نصرا
٢٢٢	٢٥	تعريف عهد اولوب	تعريف جنس اولوب
٢٢٢	٢٩	وباخود ذات جنسك الى قصرني	وباخود جنسك برشي اوزر يته جنسك اوشيده
٢٢٢	٢٩	افاده ايدر	وباخود جنسك جنس مذكوره كاي دن ايجون قصر
٢٢٢	٢٩	وكل عمر وشجاع	وكل شجاع عمرو
٢٢٣	١٦	ممتدر	ممتدر
٢٣٩	٢٥	منق	منق
٢٤٠	٣٤	دفع اعادي به امثاله	دفع اعادي امثاله
٢٤٣	٣٠	بذكر	بذكر
٢٤٤	٣٢	عنهما	عنهما
٢٤٥	٥	امه حاجه	امه حاجه
٢٥١	١٣	وقال الملا	وقال الملا
٢٥٢	٨	حيوانه	حيوانه
٢٥٢	١٠	حبوه كفره حبوه قوم	حبوات كفره حبات قوم
٢٥٣	١	مجاوز اوليه رقي بوصفه	مجاوز اوليه رقي بوصفه
٢٥٣	٢١	ماشاعر فولي	ماشاعر الازيد فولي
٢٥٣	٣٢	على ذات ومعنى	على ذات ومعنى
٢٥٣	٣٥	اعجبي	اعجبي
٢٥٧	٩	اولور سين	اولور سين
٢٥٧	١٧	اوله رقي عدم التعيين	اوله رقي بشرط عدم التعيين
٢٥٧	١٨	من غير علم بالتعيين يومناجه	من غير علم بالتعيين احدى الصفين اله موصوفك
٢٦١	٤	قصر دخی	قصر دخی
٢٦١	٦	ريسنده	ريسنده
٢٦١	٢٤	محيي	محيي
٢٦٢	١٩	المنطق زيد	المنطق زيد
٢٦٣	٣٧	بولنديني	بولنديني
٢٦٤	٣٠	محيي	محيي
٢٧٩	٢٧	وبعضار	وبعضار

صحيحة	سطر	سهو وخطا	صواب
٢٨٢	٢٢	ديتاسله	ديتاسله
٢٨٤	٢٤	ايلدله	ايلدله
٢٨٦	٢٥	وجود ولا وجود	وجود ولا وجود
٢٨٨	٦	فعل متعدي	فعل متعدي
٢٩٠	٢١	بفدادن	بفدادن
٢٩٠	٣٠	احوال	احوال
٢٩١	٨	عراقت	عراقت
٢٩١	٢٠	امدى	امدى
٢٩١	٢٥	ماذا	ماذا
٢٩٤	٢٢	رند الحس	رند الحس
٢٩٩	٣٧	رحمة الله الهوك	رحمة الله الهوك
٣٠٠	٩	استعلاى مطلب	استعلاى مطلب
٣٠٥	٣٨	افىو الصاوة بفيو الصاوة	افىو الصاوة بفيو الصاوة
٣١١	٣٧	كاتب تأليف . كلام مشور و . كتاب تأليف . كلام مشور و .	كاتب تأليف . كلام مشور و . كتاب تأليف . كلام مشور و .
٣١٢	١٥	احول	احول
٣٢٠	١٧	ايوام	ايوام
٣٢٣	٣٨	ايهام	ايهام
٣٢٧	٣٣	من كالتريجون	من كالتريجون
٣٢٩	١٤	صفي	صفي
٣٣٨	٥	انواع	انواع
٣٣٨	١٠	واذعمال والفكر	واذعمال والفكر
٣٣٩	٦	لانغير	لانغير
٣٤٦	٢٤	قيدا	قيدا
٣٤٨	١٢	لدلانه	لدلانه
٣٥٤	١١	الطبي	الطبي
٣٥٧	٣٣	المقام	المقام
٣٦١	٣٨	هر ر	هر ر
٣٦١	٢٤	قصاصي	قصاصي
٣٦٢	١٣	مزي	مزي
٣٦٢	٢٨	اولان	اولان
٣٦٤	٣٩	لانه	لانه
٣٦٥	١١	معطوفى حذف	معطوفى حذف
٣٦٥	٢٤	في شبيبة	في شبيبة
٣٦٦	١٤	اوان	اوان
٣٦٧	١	اقامه	اقامه
٣٦٧	٢٠	واعادة	واعادة
٣٦٩	١	اولهرق	اولهرق

صحيحة	سطر	سهو وخطا	صواب
٣٦٩	٢	حال اولوب	حال اولوب
٣٦٩	٢	انقطاع نسلايدر	انقطاع نسلايدر
٣٦٩	١٢	بين المتناهيين	بين المتناهيين
٣٦٩	٣٠	لله	لله
٣٦٩	٣١	للتعير	للتعير
٣٧٠	١٩	سبي	سبي
٣٧٠	٢٢	احول	احول
٣٧١	١٦	بماثوا	بماثوا
٣٧١	٢٣	برادى	برادى
٣٧٢	٢٩	اسباه	اسباه
٣٧٢	٢٩	اواي	اواي
٣٧٤	٢٦	دام اولان	دام اولان
٣٧٥	٣٨	كالترية	كالترية
٣٧٦	٣٩	ان مسقه	ان مسقه
٣٧٧	١	وآكا	وآكا
٣٧٧	٣	علم تنبيه	علم تنبيه
٣٧٧	٢٥	اعتراضدر	اعتراضدر
٣٧٧	٢٩	قبيل التذيل	قبيل التذيل
٣٧٧	٣٩	منصه . الى انما مسك جوازنده	منصه . الى انما مسك جوازنده
٣٧٨	١	بحاله باقيدر	بحاله باقيدر
٣٧٨	٥	في راسه ولاطل منا حث كافتل	في راسه ولاطل منا حث كافتل
٣٧٨	٥	فهوى نردن	فهوى نردن
٣٧٨	٦	تحت ظلال سيوف ورماحده مينة	تحت ظلال سيوف ورماحده مينة
٣٧٨	٨	كرمه اولهرق ارنحل	كرمه اولهرق ارنحل
٣٧٨	٩	وطه الله	وطه الله
٣٧٨	٩	نكيد	نكيد
٣٧٨	١٠	ضعف ربي ايهام بمسيلة ثانيا فاما مدن	ضعف ربي ايهام بمسيلة ثانيا فاما مدن
٣٧٨	١١	ازاله	ازاله
٣٧٨	١٢	تفسير	تفسير
٣٧٨	١٣	اولا مسنت	اولا مسنت
٣٧٨	١٤	تفسير تذيلك اشعار ايلديكي شى	تفسير تذيلك اشعار ايلديكي شى
٣٧٨	١٦	اكيد	اكيد
٣٧٨	٢٧	اعتراضك	اعتراضك
٣٧٨	٢٩	اعتراض نعيمدن	اعتراض نعيمدن
٣٧٩	٣	جمله دن اول اولان شيتك البه	جمله دن اول اولان شيتك البه
٣٧٩	٧	لايمان	لايمان

صفحة	سطر	موضوعها	صواب
٣٧٩	٩	بويلدندر	بويلدندر
٣٧٩	١٠	ملائكة ايمان ايدنه اندلشني	ملائكة اكرامى البات ايدن كسه انلك ايمانى
٣٧٩	١١	مستف اولان تسج وسملى دنى	مستف اولان تسج وسملى دنى
٣٧٩	١٣	ذكره ايمانه رغب	ذكرى ايمانه رغب
٣٧٩	١٦	ووطنك ماسبقده داض	ووطنك ماسبقده داخل
٣٧٩	١٧	كتب	كتاب
٣٧٩	١٧	يعينى	يعينى
٣٧٩	١٩	تجده	تجده
٣٧٩	٢٣	واوك	واوك
٣٧٩	٢٢	اكرة حروفه ومانم بالسبب	كثرت حروفه وفتما بالسبب
٣٧٩	٢٧	واورزت فى زى عذاه	واورزت فى زى عذراه
٣٨٠	١	مع ملة	مع قلة
٣٨٠	٦	حات كه	حالبو كه
٣٨٠	١٢	حين لقول	حين نقول
٣٨٠	١٤	وافقا	وافقا
٣٨٠	٢٧	اسماء	اسماء
٣٨٠	٣١	والقنون	والقنون
٣٨٠	٣٢	خطيب على منار	خطيب على منار
٣٨٠	٣٤	باتينه	باتينه
٣٨٠	٣٥	فارخيت زمام اسوكل فى مهمه	فارخيت زمام التوكل فى مهمه
٣٨٠	٣٦	فقطى قدم القلم	فقطى قدم القلم
٣٨٠	٣٧	علم الاسان	علم الانسان
٣٨٠	٣٩	وعن وحوه الحائد اماطه لثم	وعن وحوه الحائد اماطه اللثم
٣٨٠	٣٩	والنعمالى اراف	والثقل الى العراق
٣٨١	٥	واحل عقد الايتظام	واحل عقد الايتظام
٣٨١	١٨	مكنينه	مكنينه
٣٨١	٣١	فى الحضراء	فى الحضراء

دبیاجه نفع معمول

ترجیه تلخیص و مطول

بسم الله الرحمن الرحیم

(خدایا زبان را بیانی بده * بیار آیدیع و معانی بده)

دبیاج کارگاه مهندسان ملا اعلا و دبیاجه پیرای الواح عبر عالم بالا اولان حمد و ثنای استا حضرت خداوند خرد بخش سخن آفرین و صورت نمای معنای ایجاد و تکوین حقیق و سزا در که لطائف ابداع و صنایع اخراج قدرت کامله سی هر نقطه صحایف الا کو انده ابداع سر کواه و ذرات حضیض خاک کن منتهای بروج آفتاب و افلا که دکن و حدایت ذات و محاسن صفات واجب تقدس به الماع خیط السماع براهین بی اشتباه اله (کنت کتزا حقیقا فاحیت ان اعرف) حر سیرای بی چون و چراسنی تزیین ایچون خواص مشیت الهیه سی بر فحوائ (اول ما خلق الله توری) دره عقلیه عقل اولی مقاص عاقول حکمتدن ابراز و اخراج و فرقی شاهد خاص الخاص امکان بدیع الطرز و الاطراره دره التاج ایدرک * همه از صنع تو مکان و مکین * همه از امر تو زمان و زمین * نسیده سیه کاشنیرای صحرای آفریده کار بسته بلابل اندیشه اعجاز پیشه دقایق سبحان خلاصه الاکوان مستعد ترمات سباس و تحسین اولی اوزره * نخل زبازار طب نوش داد * در سخن را صدف کوش داد * مغز اسنجه جواهر محرمات الفاظ و کلمات حجر تربیت عقل فیاضده هم آغوش معادن معانی و دلالات * و اعطی صکل شی خلقه * دار الضربیدن هر زرساوه عبارات عراف اصحاب معانی و اذعان و انصار بف اهل بیان اله باز ارحم باری و محار و کتباته نمایذیر بیدایع و محسنات اولوب اول فخلستان بقیاس استکمال خواص شخصی و نوعی اله فائز تقدیه انفس ارباب الف و استیثاس اوله رفی متع آثار * فائدت فیها من کل زوج بیج * و اول شکوفه زار فضای وجدان و حواس استیضای قوای فائدت فیض بدیعی اله حائز تبه مضامین رنگین مختلفه الاجناس اوله رفی مطامع الانوار * ثم یخرج به زرعا مختلفا الوانه ثم بیج * اولشدر تعالی عن درک الفهم و القیاس کمال ذاته و جل عن مسایقه الطنون جلال صفاته * آنکه بی لوح و قلم کرده رف * بر سر لوح عدم حرف قلم * چشمه قاف قلم تا نکشاد * موج فیض از دل دریا نکشاد *

و صحرای مسای زمینده اول جوهر آیدار سخنی زیب جلیل کردن * و انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابین ان یحملنها واشفقن وحملها الانسان * بار کران شرف رسان تعبیل عاتق امشال اله تحمل اعبای محن اینکه احرا کو ریلان هیولای نوع بشری سلسال عتایشله * و لقد خلقنا الانسان من صصال * طشت جوهر بنده هیکلذیر احسن تقویم * و ثم سواه و نفع فی من روحه * شرف عظیمه بابسته خلعت عالمهای شکریم ایدرک اول بر کذار نچرد کردار عالم فری قصر مشید نفس ناطقه ده اجلاس و تمکین و مقام عرش فرسای * و فضلتهم علی کثیر من خلقنا نفضیلا * ده الباس شرافت علم بقین اله عرفات عرفانده مستند من ابای انس و صفحات مر ابای ابقانده مشاهد شاهد زیبای قدس انشدر الحمد لله علی آله * والشرک له علی مزید نعماته * اما الله اله واحد * فهو انعم وهو الخادم * می نهد شکر نعمت بدهان * میکند شکر کذاری بزبان * شکر فضالش جو عطای دکرست * باعث شکر و ثنای کرست * می شود در نظر خورده شتاس * منتهی سلسله شکر و سپاس * واحداست او و زما می ناماه * همه بر وحدت او بند کواه * واستکمال اسباب اهتدا و اسباب نوال زاندا زاندا اله اولخوان * بس و طبی قصور و نقصانی حرف اندازی خایع العذار ان بادیه * و کان الانسان کفورا * در احتراس و احقا اراده عدل انما سینه بنه * کنتم خیرا ثم اخرجت للناس تأمر و نهی و وف و تمیز عن المنکر * شرف و من یدله ممتاز صنف بشر اولان بوامت جلیل القدری سرداری صاحب برلغ * و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین * اله طراریده دامن آخر الزمان ایدرک * الا لا یكون حجة علی الله بعد الرسل * بحجة سبل قلندر * بشری لنا معشر الاسلام ان لنا * من العنایت رکتا غیر مهتم * زهی داور قلم و رسالت که اسم اصطفا و سیمی مطلع دیوان ایجاد و ذات واجب التعظمی مقطع قصیده ارشاد و صحف انبیا و رسل منشور باهر الاعجاز رسالتیه بر آیه و نسخ نسخ شریع نخستینده صاحب ختم نبوت اولوب * ان هو الا وحی یوحی * سر چشمه باهر القیوضاتین استغاضه ماء الحیات (انا افصح من نطق بالاضاد) اله احبای چیز از نطق فصیح و رفات کلماتی دم * عزیز بیا تیله مفیوط انار اعجاز مسیح پیور مشدر * اختر برج شرف کاشات * کوهر درج صدف محکسات * صدر نشین اوست درین پیشگاه * کنت تیا بود اورا کواه * رفعت از و منبر افلاک را * رونی از و خطبه اولاک را (الایا صیابان کل نسیمه) روضه العایاه طب سلامیا * ای تن تو یا کتر از جار پاک * روح تو پرورده روحی فداک * اول سپهکش رزمگاه (انانی بالسیف) بخواب مقدس نه معرکه * السابقور السابقون * ده احراز دستبایه * اولک الم یون * اله مهاجرین خویش و تیار واکیل جلیل * ذلك ملهم فی الزوراة و منهم فی الانجیل * اله مظهر تعجیل اوله رفی اعلاى رأیات کلمه المهد اعوان و انصار اولان آل و اصحاب کزین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی (اصحابی کالجموم بیهم اقتدیتم اهتدیتم) خلعت زیباسیله جالس اورنک اتباع و اقتدا و بویوزدن دخی امت مر حومه به تعین شعب و مساک اهتدا پیور مشدر * و اذا الرجال توسلوا بوسیله * فوسیلتی حی لا محمد * و جهنمه مظهر سریره * کانتها کوکب دری بوفد من نجیره مبارکه * اولان ملت حنیفه اسلامیه صانها الله تعالی عن صدمات الحوادث الکیویه ما تسببت النسیام فی البریه نك محافظه امور شوکت و انتصار به طور ابد طور ظلال خلفه منصور الاعلام و سلاطین عدل آیین عظامده مظهر نشین سر ابرده امن و آسایش پیور رفی من الجنة خلفه رانندین حضراتی ولی و تعاقب ایدن ملوک نصفت مسلوک اوائلدن توسیع دوار ممالک اسلامیه و اجرای چشمه سار احکام شریعت غرای مصطفویه ده افتخاص قصب سبق ایدن دولت ابد مدت عفا نیسه نك بدایت انفلاق صحیح اجلالندین و کتبه موحیدنک فائز اولدین اوار صیاح صلاح و مکتب و ستایش و نیایش حواصل اقلامه کجیده اولی در جدرندن متعالی اولان بیرون جدول ارقام محاسبین غزوات و مجاهدات اله حومه ممالک بحر و سه دولت عایه نك حائر اولدین و معیت و معموریت مقابل مقدار اضعاف اوائل و احراز و استبداد ایدرک ای آثار جلیله و اطوار جلیله فی السنته توارخ مو توفقه و معجزات

هر ساله معرفت و قاندر و با حسیته که لی ختم تاریخچه روز کاره دکن امتداد سلسله سلسله
طاهر دل به افلام و قابو بسان آثار مشهوره و آثار دوخته معلای محامد مبروره برین زینده طومار
والواح جهان انبسته بر اعلا اتملال اوله رقی اشبع و عصر مغبوط الاعصاره و ارب سلطنت عالیه
عظمیه اولان صاحب زمان ملت بیضا پرایه دیهم خلافت کبرا ما حجه اعلام شوکت ز ایجه طلع
مسعود ملک و ملت قدوس اعظم ایام مانوس مکارم و انعام مظهر بایند آلهی مردمک بحیر شهنشاهی
سائق کردوس لیث اسلامیه قائد دحایس الدوله العلیه الاوهو السلطان ابن السلطان السلطان
عبد العزیز خان و ابن السلطان الغازی محمود خا لا زالت سیوف شهادته متطاولة مدی الاعصار
والازمان افند من حضر تلریشک برج معلای سلطنت عظمای فروع مقدم همایون لریله مغبوط
مهر تابان و عبون عالیانی مشاهد نوروز ساطانی الیه قریر المین ازهار شادمانی و فرح بیدیان
پیورد قلی سال فرخ آمدن برو عزیم و مقاصد جهانیا نیری ترقی مدینت زبردستان و توفی مظالم
و عدوان الیه نضعف معصوبیت بداته مقصود و موطوف اوله رقی تجدید نظام و قوانین الیه
رخساره جهان مغبوط برک شاداب کلشن و خصوصیه مهجور نظر التفات و محجور اثر تقیدات اولان
کشور معارف فیضان یتبوع عنایه و همسات فائده خسر وانه لریله محسود نهنگه مرغ و چمن اوله رقی
سراپا آبیاری طراوت و غایت الیه شاداب وشن اوله سبیل افسرده سرمای خول اولان شاخساران
حدیق غلبه ای معارف کونا کون ورنکارنک و ما نتمیه الانفس و تلذ الاعین و ازهار و انوار
و اعمار الیه صفایح روزگاری رشک صحایف مانی و ارزنک و حواسل غنجهای کلزاری خنده شوق
و اهراز طابعه دلک ایدرک رشته اندازنده شیرازه بند نالیف و تدوین اولان کتب و رسائل
و دو اوبن کنجانه زمان و زمینی مالا مال و ارزاق دورنک ایامی کاغد مشق اصحاب کمال ایشدر
(و حجه سنیه معارف و رقی ملوکانه لریلک شواهد عالیسی جله سندن اوله رقی معین خطب
جسیم خلافت کبرا و مزین انیسرای صدارت عظمای اولان فغانسلو دولتلو محمد امین عالی پاشا
حضر تلریشک الحق قلم معجز رقی شق عصای مخالفینده مظهر اعجاز (انک انت الاعلی) و ششیر تدابیری
قلم اظفار معالینده بارقه نای خیره جشمان شاخ استعلی ماه منیر برج فصاحت عقدر وین اوج بلاغت
صاحب رقی و وفق معضلات امور مقلذ انسان العین مصالغ جمهور سیراباز کلکشت عدل
و انصاف عباد مواج مکارم و الطاف مغیث الالبان نفسیده لیان تف و تاب مکیده ازمان دسترسای
ایادی کف زدکان یأس و حرمان برخیای سلیمان زمان آصف منصور اللوای صاحب قران دوران
اوله رقی رسالت نموت جلیله سنی مبالغ تفاصیل توصلیدن حجامه منصوص الجناح خامه معرفت
عجز و قصودر لازال غیر ثابته و معینه فی البولة و البین شهورا و ستیفا و خصوصیه مطمح
انظار اربار فضلالار مستند جلیل مستحکمه کبراده خواجه جناب جهانیا نیری اولی شرف سدره
مسائی احراز الیه جمع شمار و دثار مزیت و اعتبار ایش اولان دوللو سماحتلو حسن فهمی افندی
حضر تلری معنای لفظ هدی فحوای کلم زهد و تنوی فریدالهر و حید العصر بذات عالیقدر
اوله رقی ارمطیر سماحتلریله کشتزار آمال اصحاب کمال طری و تاز و بورونق و تابشله ذیل مسحوب
ار باب دانش میرون تعیین قیاس و اندازه در و ذلک فضل الله بؤیه من یشاء و سائر و کلاهی
کامل الکلام دولت علیاری بتون شاهوار فراند دریای رشد و عرفان و هر بر لری برأسه مدار نظام
عالم اعلیه اعلیت فوق الاماده وجودت و صفوت عتازه الیه ماه الفخر زماندر (ان الفضائل فی الدنیا
مستند و ما جمن مرور الدهر فی نفر لکنها و یحمد الله اجتماع استانتها عندهم فی احسن الصور) بنابرین
اشیو تأثیرات فیض ربیع ایام الیه ناقلا از نامیه عرفان کسب مایه استعدادات ایدرک نیکد صخره صهای
فی آب و کلا دن ترشح بدن ماه رات آثار بارعد احیای کلکشت مأثر نافع ایتسیله بو پست نشین محافل
اصحاب هنر یعنی (عبد النافع) احقر دخی (جانت لسیار یوم العرض غله نصف رجل جراده فی فیها
ترغمت یفصح القول و اعتدلت ان الهدایا علی قدر مهندها) و نیره سنده اشو کلدسته نو بسته کلشن

فن بلاغته عرض مأثر عبودیت و رساله بدیهه عصر معارف عصر حضرت پادشاه قدر دانه
تذیل نام رقبته جسارت ایشدر

معلوم شتاوران قلم آیات و آثار اولدینی اوزره بو عالم یسفر از ظهور آثار جلیله اسماء و صفات
الهیة ایچون صجری ملسای وجوده وضع و تعایق اولمش بر لوح الصور ابتلا و اختیاز و نوع جهول
انسانی تحمل امانت کبرای تکالیف شرعیة الیه مدار کردش ادوار و مخاطب امر و نهی حضرت
حکیم قوی الاقتدار اوله رقی بر مقتضای حکمت بالغة صمدانیه بو فضای مهیب قضاده سرابا اسباب
رنکارنک سخط و رضائیه و اعداد و تبیان روز و لیال هدایت و ضلال الیه کسور امتحان
استعدادات فطریه معمر و آباد پیور سبیله تقریق طریق معوج و مستقیم و تعیین شعایر مرصات
رب کریم ایچون معوت حکمخانه خلایق زمین و زمان اولان معاشراتیای ذیشانندن هر بر لری
وقت انفلاق صحیح بعثتارنده بین الخلائق و واجکیر بازار اشتهار و اعتبار اولان صنایع و معارف متفهم
مصادفندن انبان برهان معجزات ینات الیه احکام شریعت معونه برین معرض تبیین و تأییده ابصال
و قناع شکوک مشرکینی از الیه و اذلال پیور مش اولد قناری مثالو خاتمه رساله رسالت تکلمه طریقه
هدایت طراز خلقت انسانی طور تجلیات سبحانیه خلاصه خلاصه اجزای اکوان نقاوه دودمان بی
عدنان شفیع مشفع یوم الندم بی نبیه محترم صلی الله علیه و سلم افند من حضر تلریشک تبلیغ احکام
شریعت ناسخه الیه صاحب فرمان مالک ممالک کن فکان اولد قلی زمان سعادت رسان ملکات بشریه
اکتساب ترقیات قوای فطریه الیه جنس حیوانی بدن باعث افراد و امتیاز نوع بی آدم اولان فراید
کر انعام کفتار قیمت پذیر بازار اعتبار و اعتنا و ام الالسن کبر الشعب اولان سخن شیرین عربک
جمله کاه بدایع و انتظامیده رونق قزای نصاریف فصحا و ادیبی وقت ابلا ج ضحوه کمال اولسبیله
روز رستخیزه دکن ثبات کبر صفایح صحایف ازمان اولان معجزه حجه قرآنی الیه نور ساطع رسالت
عامه لری روشناساز شهره هدایت و جلا داده باصره رصد ینان صبح سعادت اولوب مملقات
سحر الیاتان جهانه شعری سر طاق معلا و واق کعبه علو منزلندن ساقط حضیض حصار سان
و خجالت و چون کنتم فی زینب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله و تکلیف تعبیریه چون هو
الوحی یوحی و مقام عجز منظره سنده اجتراع شقیقه مقال الیه کرداده انقیاد و تسلیمیت ایشدر
بنابرین اعتبارات بارعه بلغا و دقایق و نکات نافع فصحا به منطوق (مالا یدرک کله لا یتدرک کله) همما امکان
کسب ممارست و اطلاع و بو وسیله ایل الیه خزان فوائد و کثر المقاصد قرآنیسه دن کنجیده
حوصله بشریه اوله حق مقدار سرمایه دار تمتع و انتفاع اولمش و بو سامان ایقان الیه کهر شرافه
ایمان مصیقل غبار امترا اولمش داعیه اصبله سبله فنون ثلثه معانی و بیان و بدیدن ترکیب ساز اولان
فن شریف و لطیف بلاغت وضع و تدوین و عرایس نفایس قواعد و مسائل فراند آیات قرآنی
و شواهد آیات معتبره عربیه الیه توشیح و تزیین پیور لریله رقی الحق سلك فنون عالیسه ده انحراف
و انسلا که البق و احق بر فن ذی قدر بیدل و از جله نظم اللا شمر و انشاده مدار اکل اولشدر
و فن مذکورده علامه سکا کینک فنون عیدیه بی جامع اوله رقی تدوین و تألیفته موفق اولمش اولدینی
(مفتاح العلوم) نام کتاب مزینتصایک ملخص فن ثالثی اولوب جناب خطیب دمشق نور الله مر فده نک
تألیف کرده بدیع الانجمای اولان کتاب تلخیص الیه علامه علمای منجربین و مخیر فضلالی متقدمین اولان
سعد المله و الدین مسعود بن عمر القاضی التفتازانی انار الله مضجعه بانوار السبع المثانی حضر تلریشک
مطول نامیه اشتهار یافته السنه ثنائی و نبایش اصحاب فضل و دانش اولان شرح زیبا طرح لطیفی
و هو آیات ینات فی صدور الذین اوتوا العلم و من ابای حیرت انما شنه فحوا و شرف اختصاص آیات
ینات الیه و فی نسختها هدی و رجه و مدینه سسته سزا اوله رقی عبقره محصلات عباراتی
نمازق مصفوفه سطوره و متکشین علی رفرق خضر و عبقری حسان و و در فراند فوادی

نا آجیده صدق بیان والفاظ اثیق بدیع التلخیص سراسر جوهر ز صکین آبدار وقطوف دائیه مضامینی ظروف تراکیب بدیعه الاسالیبه سراسر دماغ اهل ذوق وادرا که مشکبار اسالیب غریبه عربیه سی خیمه سواد مداده **خور مقصودات فی الخیام** و حسن ائتلاف اصل و فرعی (من نظر الیهما فقد لقی نظره و سرورا) و تیره سنده بدیع الانسجام وقصوریه قصور استعارات نادره سی شایان مدیحه **یطوف علیهم ولدان مخدون** و **لؤلؤ مشور تلبیها** و **عنیلانی** **کامال اللؤلؤ المکنون** بر بدیعه واجب الاستنباس **یخرج من بطونها شراب مختلف الوانه** فیه شفاء للناس **اولوب** انجق زلف مشکین مسلسل و سلاک پر بیج مطولکدن حل عقده مفهوم و مزایایه هر ناخن افکار ظفریاب و وجوه عرایس نقایس دقایق و حقایقندن هر هو سکران وصال کمال دسترسا ایه میهرق بو مناهج کثیر الشبک طی مسافات و قطع مساحتی اسان تازیده خیلیدن خلی اعمال فن فراست فراسته کسب ممارست کمالیه توفیق ایدر بر معنی اولوبقندن و بادی حال طلبه بو وادیلرک نشیب و فرازنده بلا حصول ملکه نک و تازمه محمل و خصوصیه تومن رومی نژاد شعر و انشایی مشق ایدن خلان باصفانک بو مضارده محتاج اولدقلری مطالبه وصول ایچون اسالیب ترکیده اولان مهارت مکنتسبه ری ارضای عنانه متکفل اوله میه جفتدن بویله بر منافع جزیه نک تعیم فواید مهمه سی ذیلنده برره اسلاف ذوی الکرم **طریق** برحق ترجمه ده مطیه سوار جل هم **اولوب** **کم ترک الاول والاخر** مزایا سی بویله دخی غیر مبهم برافش اولدقلرندن **بالهف** قلبی علی سعی مضاعفا **ویا حینی** الی تضییع ازمان **مفهونه** مظهر اولان بوسقاطه چین سماء ارباب کالت یعنی ادنه وی (عبد النافع) عفت مهیا امکان قضای مافات امنیه سیله اثر معارف و روان زمانه اقتفا و ریاض معوره ممالک فضل و عرفانده بر دوحه دلکشایه نمابخش اوله بتلاککه سوقی باغبان منا ایدرک فردوس فن بلاغته طوبای ملثقه الاغصان اشتهار و اعتبار اولان آنف البیان متن تلخیصک شرح مطول مکملیه ترجمه سی زمبندده تکاور رومی نژاد خامه به تحریک مهین جرات ایلندر **ما لانی لجة هذا البحر مسیح** و لانی ساحله **مسرح** مؤاسی اعتراف ایندیکم بر معنی و بو قریحه جامده و فطنت خامده و رویت ناسیه و هموم ناصیه ایه زادبیر و بلغة حقیره قریفته اوله ورق کنور معانی به راحله بند عزیمت اولوق محض سلوک طریق خبیت و عشا و مجرد **من الف** کتابا اوقال شعرا فانما بعرض علی الناس عقله فان اصاب فقد استهدف وان اخطأ فقط استهدف **شراره** سنده نفسی القا اولوب **لا یدرک الظالم شأ وی الضلیع** منلی هر نفدر مجهر قصر عنان و مطالعة فضوح حضر جسم عروق بنیان ایشده تسویق عون و توفیق صداتی ایه کاک اهترک جامع نک و نازی باکی به والو جانج اولوب و بحمده تعالی سلطان الاولیا برهان الاصفیا خورشید فلک ولایت ناهید برج سیادت باز الاشهب معنوی رازدان حقایق علم مصطفوی فاندجیش روحانی غوث ربانی شیخ الشیوخ حضرت محی الدین عبد القادر کیلانی رضی الله عنه افندمن حضرت تلمیذک امداد روحانیت جلیله لیله کبوسوی حوران بهشته راجع اولان زلف مطول عبارات و اسالیبنده مودوع اولان عقود زرین نکات و مزایا سی با عون و عنایت حضرت وهاب سیکه وضوح و سلا سنده مذاب اوله ورق دست اعصاره **نفع معول** ترجمه تلخیص و مطول **نامیه** بر یادکار هر دم اجل و وسیله **خیر و دعا** اوله جق بر **کذار مکمل ابداع** و اختراع و برنخل ترین پر برک و بار اقتراع و ابداع فلنسنه متعاقبا شام شریف و بعده بغداد و لایقاری دفتر دارلنسنه وقوع **اموریت** و نهاجم مشغولیتدن ناشی الی سنه مدت نسج عتاکب نسیان ایدلشیدی بوکره بالانفصال در سعاده عودت و انسداد در یحیه ظهورات و حرمانی حق مکافات ایه کنج تاریک خول و عز لنده پاکشیده دامن یاس و اقامت اولندبغی صره ده استنمام رواج مبشره رغبتادن ناشی **تصحیح** سقطات و تعیم منافی امنیه سنه بناه سهیل تغییراتیه برابر مقدمات جهت ترک و امهالی اختیار اولان برخیلو مباحث جلیله نک اصافه ترجمه سیله اکیال و جبرمافات اولننه رق

بتوفیق تعالی مسارح انظار رغبتانده سزاوار قبول و تحسین و حسب البشریه قصور دن سالم اوله میه جفی درکار ایشده شایان عفو و صفح جیل اوله جق مرتبه به قریب و قرین اولشدر بلطفه تعالی اشبو بنفشه دسته خاشاک آلود بلاغت رسته پر بیج و تاب طبع و تمیل ایه بسنه و درگاه فلکبارگاه حضرت خلافتناهی به عرض و برداشته قلندر ق کمال عجز و ابتهال ایه جناب و اهب الاملدن مستدعا اولد یغی اوزره نظر کیمیا اثر ملوکانه دن اقتباس فروغ اعتبار ایه هر پیشین خرده الفاظی بر فریده تاج و هاج و برکاله اطللسین بازار رغبت و رواج اولمسی ممتنای اجابتخانه قاضی الحاجاتدر **الانسان** مرکب عن الخطأ والنسیان **دائرة** سندن خروج مستبعد ساحه امکان فقط **رفع** عن امنی الخطأ والنسیان **بشارت** جلیله نبویه سی هر حالده تسلیتساز قلوب اهل ایمان اولمسیله **المرؤة** التغافل عن ذلل الاخوان **قاعده** سی بویله دخی دستور العمل **وتطلب** المسالب اشرا المعایب **ضابطه** سی سدد ریحه امان زبغ و ذلل اولسنه ربط عروه اعتصام و ارزاء قادح و هنک فاضح و تذلیل جاهل و غر **مجاهدن** پناه آرنده **احتمای** صون رب الانام اولمشدر هر حالده اقتباس اتوار فواید جلیله سیله فائز دسمایه منافع و کنجینه دار نقدنافع اولان ذوات ستوده صفاتک نام نافعانه می خبر ایه یاد پیور ملری عرضه داشت احقرانه مدد همان جناب رب اقدس تعالی شأنه و تقدس نور محمدی حرمتنه نظر رغبات اصحاب فضل

و کالاته احق و احرا و فیاضه اجر و منویات اخرویه سیله بو محرور

لهیب جرم و قصوری اروا پیورسون آمین

لا ارضی بواحدة حتی اضم الیه الف

آمین

م م م

م

ایچون صدقند * تاویل * یا انصراف معنای اولان اولدن اولوب لاجل التعبدیه باب تعبدیه نقل الیه
تضعیف اولمشدر و یاخود صرف معنای اولان اولدن اولوب تضعیف تکثیر ایچوندر * تفسیر
تسفر دن مقلوب اوله رق تفسیر کشف معنای اولوب اولوب راغب مر حوم اول اراز معقولات و ثانی
کشف مبصرات ایچون اولدیغی بیان اولمشدر * واصطلاحده امام رازینک شرح کشفه بیانی
اوزره معانی قرانی بیان نبی علیه السلام و یاخود حضرات اصحاب کرامدن نقل الیه اولورسه تفسیر
وقواعد عربیه حسبیه اولورسه تاویلدر و کواشیده تاویل در ابته و تفسیر روایت متعلق اولدیغی
ایبان ایدوب امام رازی قول اخرنده و شارح شرحنده بوئی اختیار اولمشدر * و بعضی تفسیر
لفظک احتمال ظاهر الیه محتمل اولدیغی و تاویل احتمال باطن الیه محتمل اولدیغی سیدر دیدیلر * بیان *
ثلثا کی بین دن شاذ اوله رق مصدر در زیر قیاس اولان تالک فحیدر صیغه مصدری اختیاری
علوم عربیه ده مؤلف یولتان کتب مشهوره اسمایسته اشارتدر زیر کشف و حقایق تنزیل و رائق
و مفتاح و فائق و تیسار و دلائل الاعجاز و اسرار بلاغت و ابضاح و معالم اسمای کتبدر بوصورته
اشبو بیان و نظاری ذوبتیسار و ذو ابضاح تدرینده اولوب و یاخود * رجل عدل * کبی مبالغه
مصدریت اوزره باقیلدر * و قرائن * پیننده ترک عطف جمع تقرر اوزره اولد یفچوندر
و * دلائل * و اسرار بلاغتله * مراد نظم قرانده اولان نکات دقیقه در * معالم * معالک جمعی
اولوب علامت طریق معنایسته در علم بیانک معالم ایجازی ابضاح اولسی نظم قلبک مشتمل اولدیغی
نکت کثیره بی مبین اولسیله در * آثار فصاحتله مراد اطناب و مساوات کی فصاحت کلام
و منکله کند و سیله استدلال اولتان اعتبار ادر (مفهوم کلام خصوصیه دقایق نظم قرانه مدار
وقوف اولان علم بیان تقدیم نحلی و تزئین احقیق و استحقیق تعظیبه استبینه علوم ساره دن
فاضلدر زیر علم مذکور حقایق تنزیلدن کشف رائق و دقایق تاویل ایچون مفتاح فائق اولوب
دلائل اعجاز و اسرار بلاغت اولان نکات دقیقه نظم جایی مبین و مقصص و نظم موجزده اولان آثار
و معالم ایجاز و سائر اعتبارات فصاحتی موضحدر) قال رحمه الله (تلخیص لغوامض مشککل
کتاب الله و معضله تقریب للغوص علی فرائد مجمله و مفصله) * معضل * مغلق و معجز معنایسته
اوله رق لازم و متعدی اوور * مجمل * معنای مراد خفی و بیانه محتاج اوله رق نفس لفظ الیه
ادراک اوله میان کلامدر بوده کر کسه تراجم معانی مساویه اقدام جهشدن اولسون لفظ مشترک
کی و کر کسه غرابت لفظدن ایچون اولسون * هلوغ * لفظی کبی و یاخود معنای ظاهرندن
معلوم اولتان بر معنای انتقال ایچون اولسون * صلو * کی زیر صلو لغته دعا معنایسته اولوب
حالبو که قران کریمده معنای مذکور مراد اولسوب مراد ارکان مخصوصه اولسیله نبی علیه السلام
بیان یور مشدر تفصیلاتی محتمله میندر (مفهوم فقره علم بیان فهم مزایا و دقایق مشتمل
و مغلق اولان کتاب اللهک غوامض و سرارنی تبیین و تلخیص و فرائد مجمل و مفصاتی استخراج و تشخیص
در بعده بوققره دخی تلخیص و فرائد و مجمل و مفصل کبی اسمای کتی حاویدر) قال رحمه الله
(قواعد کافیه فی ضو المصباح الی انوار التاویل موارده شافیه عن التهاب الابدال الی اسرار التنزیل)
* مصباح * فی الاصل سراج اولوب مراد مصباحه شبیه اولان قوه عاقله و یاخود حرکات فکریه در
* الی انوار التاویل * نادى و افضا معنای تفضی جهته ضو المصباحه و یاخود * کلام المصباح
الموصل * تقدیرنده اوله رق موصله متعلقدر لکن موصولک مع بعض صلتله حذ فی تجویز اولدیغی
صورته موصله تقدیری اقتضا ایدر * الی اسرار * قولی معنای اشتیاقی تفضی جهته التهاب متعلقدر
(مفهوم فقره علم بیانک قواعدی انوار تاویل متادی و موصل اولان قوه عاقله و یاخود حرکات
فکریه تکلماته کافی و موارد و دلائل اسرار تنزیله اولان شوق و التهاب کباده شافیدر
یعنی علم مذکور قواعدنه کسب اطلاع و مرسد الیه قوه عاقله تاویلات قرآنی ادرالک ایدوب
و دقایق اسرار تنزیله اولان اشتیاقی درون علم مذکورده مبین اولان طرق و اسالیب و قوف الیه

پذیرفته سکون اولور دیکدر بوققره ده دخی اراد اولتان کافیه وضو و مصباح و شافیه امثل اسمای
کتب مشهوره بیانندن مستفیددر) قال رحمه الله (به ظهیر باب آثار ترکیبیه و ضفا و منه عذب
عباب بحار اسالیبه و ضفا * لایدرک الواصف المطری خصایصه * وان یکن سابقا فی کل ما و صفا
* لباب * لبک جمعی اولوب هر شیک خالصی ایدر * الضفو * سیوغ و کثرت و قبضان حوض اولوب
* ضفا * کثرت و فاض معنایسته در * آثار ترکیب * نزیلدن مراد خواص و لطائف
و مزایا در که انکله مراتب اعجاز و درجات بلاغت و طبقات فنون براعت و فصاحته توصل اولور
و * اسالیب تنزیل * محکم و مفسر و نص و ظاهر و خفی و مجمل و مشابه و انواع ساره در * و بحارک
اسالیبه اضافیه لجن الماء قیاسندن اولوب اسالیبه کالبحار مفهومده در (مفهوم فقره علم بیان الیه
تنزیل مبینک لباب آثار ترکیبی اکثر ساب ظهور و قبضان ایدوب معظم دریای اسالیب کسب
عذوبت و ریه مر تائیدن جلب صفوت ایشدر یعنی بو علم شریف خواص و مزایای فرایسته به
مدار و قوف اولوب و علم اصولده بیان اولتان انواع و اسالیبک ملاحظ و عذوبتی و ربیب و شکوک
مشتملندن صفوتی بو علم الیه مبسر اولمشدر زیرا بو علمه بیان اولتان طرق حقایق و مجاز و قصر
و نا کید و ایجاز و اطناب و مساوات و سازهیه تحصیل و قوف اولدیغیه اسالیب قرآنییه انصراف
اذهان مستبده امکان عایددر (ذکر اولتان بیت فن بلاغتی مدح و تشاده بو مقدار الیه اقتصارندن
ایچون عرض اعتذار و حق اوصافی کجا بشیر حوصله تقرر اوله مبه جفی تذکاردر) * مطری *
اطرادن اسم فاعل اوله رق اطرا مدحده مبالغه در اصلی طراوتدن اولوب وجه مناسبه حین مدحده
مدوحه عارض اولان اعتراف و فرح سببیه بشره و جهنده ظهور طراوتدر (معنای بیت و اصف مبالغ
نقدر الی غیر النهایه هریر و صفدن وصف آخره ترقی ایتسه یته بوفک خصائص و فضائلنی ادراک
و اذعان و ابغای حق بیان ایده من دیگدر) قال رحمه الله (ثم انه قد وقع فی ایدی جماعه
هم اسراء التقليد فطقتوا بتعاطونه من غیر توثیق و تسدید) عطف النصه علی القصه قیاسندن
اوله رق معطوف علیه مدح فن ایچون سوق اولوب لاسما قولیه مصدر یولتان جمله کجیچوندر
و * ثم * کله سبی مایه منده اولان جمله ک مضبوطی یعنی بوفک جماعت مذکور یازنده فالسینی
جمل سابقه مضامینندن یعنی ذکر اولتان فضائل و شرفله انصافندن استنباط ایچوندر * ایدی *
تعبیری فن مزبور جماعت مر قومندک بالکثر الزنده قالوب رشحات مزایا و نکاتی قلوب و عقولدر یته
فائض اولدیغیه اشارتدر * اسرا * اسیر و * عظما * عظیم جمعی اوله رق شاذه محمولدر زیرا
فعلیل یعنی مفعولک جمع مکسری جرحی و قلی کی فعلی و زنده اولوب قتلا و اسراء امثالی شاذ
اولدیغی مفصلده تصریح ایشدر * اسیر * اساردن اولوب * قد * تعیر ابتدکاری فایندر که
انکله ایدی * مجوسین بند اولسور بوصورته اسیر ما سور معنایسته اولش اولور * و هالک
باسره * قوللری دخی بو معنای اولوب بکله معنایسته استعمال اولمشدر * طفق * فالت قمع
و کسر یله افعال مقاربه دن اولوب شرع معنایسته در * فطقتوا * جمله سبی فن مذکورک ایدی
اسراء تقلیده و قوعی حدیثی تفصیل اولوب موضع تفصیل بعد الاجال اولسیله فالیه ایبان
اولمشدر (مفهوم کلام فن مذکور فضائل مار البیان الیه متصف برفن جلیل القدر ایکن بر طم
اسراء تقلید اولان اشخاص یازنده قالوب قول سقیم و رأی غیر قویم الیه تعاطی و تناول صد دنده
ایدیلر) قال رحمه الله (یحومون فی تحریر مقامه حول القیل و الثعل و یقتصرون من تقریر لطائفه
علی ذکر المنامه الحال لا یخرج عن ربه التقليد اغناهم حتی تشرح فی ریاض الحقیق احدا فهم
ولا یرفع غشاوه انصعب عن بصرهم حتی یطبع دقایق التعل فی صغارهم) ربه التقليد قوایده
اضافه * لجن الماء * قیاسندن اوله رق التقليد کار بقة دیکدر و یاخود استعاره مکینه و تخیه
اولوب تقلید کند و سیچون بهایمی شد و بند ایدجک ربه سبی اولان کیمیه تشیه اولش اولور
* بصر * بصیرت جمعی اولوب عین قلب معنایسته در و اشبو عین قلبه غشاوه ابغای باصرا یله

و یا خود مدرکات به کندی بیننده حائل اولان ابصار همچون تشبیه منیدر (مفهوم فقره دخی
جاعت مذکور فن مذکور قواعد و اصولی بیان و تهذیب اطراف قبل و قالده دوران و ذکر
مقام و حال ایه اقتصار ایدرک تقریر اطاعت کردن کف عنان ایدوب کردنری زمام تقلیددن ازاد
اولمز که حتی نظری بساین تحقیقه ری و چرا اینسون و بصیرت نردن رده تعصب و تکلف
مرتفع و زائل اولمز که حتی قوه عاقله ایه تعقل اولمز جق دقایق و اطائف قلب لرده منطبع و متعقل
اولسون) قال رحمه الله (کل بضاعتهم اللجاج والغناد وجل صناعتهم الانحراف عن منهج الرشاد
فهذه التنبه للرمزة الدقيقة الشأن واللفظ للحمق الخفية المكان) * هیهات * اسم فعل اولوب
بعد مناسبت در آخری قمع و ضم و کسر ایه اولوسی و بونرک جمله سی متون و غیر متون فاعنی
جائز اوله رقی و مکرر استعمال اولسور * رمزه * فی الاصل اشارت حاجب اولوب دقله توصیفده
اولان حسن غیر خفیدر * لمح * من غیر امان نظر خفیف ایه ابصار اولوب مراد نکت لطیفه در
عطفده اولکله سنی اختیار افاده غوم نی ایچوند (مفهوم کلام جاعت مر قومه نک مجموع بضاعه
و سرمایه لری مکبره و اعتراض و معظم اعمال و صناعت لری طریق رشاددن میل و اعراض اوله رقی
انرک بوحال و شان ایه اشارت دقیقه دن تنبه و یقظ و یاخود لمح خفیه و خفیه و نکت لطیفه فی
فهم و تفرس لری امر مستعددر) قال رحمه الله (وانی بعد ما قضیت من بعض الفتن و طری واجلت
فی مستودعات اسرارہ قداح نظری یعنی صدق الهمة فی الارتقاء الی مدارج الکمال و فرط الشف
باخذ العلم من افواه الرجال علی الترحل الی جرجانية خوارزم محط رجال الافاضل و تخیم ارباب الفضائل
صرف الله عنها بوابق الزمان و حرسها عن طوارق الحدائن) شارح علامه فن مذکور متعلق اولان
حالاتن نفسنه عاقل بعض احواله اتفق ایدرک سبب تصنیفی بیانه شروعدر * اجلت * اجاله دن
اداره معناسنه اولوب مراد اعمال فکر و زویت و مره بعد آخری تکرار نظر دقتدر * شعف *
عشق و محبتدن تولد ایدن حرارت قلب اولوب مراد شدت حرص و املدر * جرجان ترکستانده
واقع خوارزم ابالنسبه بر بلده نک اسمیدر * ترحل ایه رحال بیننده اولان صنعت شبه اشتقاق
غیر خفیدر * بوانق * داهیه معناسنه بانه نک جمیدر * طوارق * ایلا تحدث ایدن دوا هیدر
* حدائن * حادثه معناسنه مصدردر (مفهوم کلام بعض فتوندن استیفای و طر و حاجت و قداح
نظری مستودعات فتون مذکور اولان مباحث خفیه اداره و اعمال فکر و رویت ایلد کردن
صکره ارتقاء مدارج کاله اولان صدق همت و افواه فحولدن اخذ و استفاده علم اولان فرط شرف
و محبت منزل افاضل و محفل ارباب فضائل اولان ولایت خوارزم توابعددن شهر شهر جرجانه عزم
و سفره باعث وداعی اولدی همان جناب مالک الملک بلده مذکور دن دواهی زمانی صرف و ازاله
و حوادث و قابعدن مصون الساحة بیورسون) قال رحمه الله (فتمرت عن ساق الجد الی اقتناء
ذخائر العلوم و المعارف و اقتیلاذ الاناسی من عبون اللطائف و صرفت شطرا من الزمان الی الفحص
عن دقایق علم البیان اراجع الشیوخ الذین حازوا قصب السبق فی مضماره و اباحت الحدائق الذین
غاصوا علی غرر الفراند فی بحاره) * فتمرت * قولی فعل مقدره معطوف اولوب نزلت ههنا
تقدیرنده در * ساق الجد * استعاره مکینه و تخییله اولوب شمرت لفظی ترشیدر * الی اقتناء *
قولی میل معناسنی تضمین ایه شمرت فعلته متعلق اولوب * شمرت * عن ساق الجد مانلا الی اقتناء و یاخود
* ملت * مشرا عن ساق الجد الی اقتناء * تقدیرنده در شویله که صورت تضمینده فعل مذکور معنای
حقیقه بیننده مستعمل اوله رقی تضمین اولان معنای آخر متعلقانندن بر شیک ذکر یله دلالت اولان
لفظ محذوف ایه مراد اولوب بعضا مذکور اولان فعل اصل و محذوف حال تابع و بعضا بالعکس اعتبار
اولور کثیر الوارد مسائل شایعه دندر * اناسی * جمع انسان اولوب انسان العین سواد عینده
مشهود اولان صورته اطلاق اولسور اصلی انسان اولوب خلاف قیاس اوزره تون یاه قلب اولشیدر
* مضمار * میدان معناسنه در عادت فرسان عرب نهایت میدان مسابقه بر قصبه غرز و رکیزه

ابتداء قصیده مذکور فی اخذ قنقیسی سبقت ایدرسد فرسان سارویه تفضل ایمن اولور بو مقامده
فن بلاغته کالبدن کنایه در (مفهوم ترکیب بلده مذکور به تبس و وصول ایه اکنساب علوم
و معارف و اقتطاع انسان العین عبون لطائفه شمر ساق سعی و جد یعنی اطائف علومه لایق به کسب
اطلاع و وقوفه جهد ایدوب علم بلاغته قصب سبقتی ر بوده ایدن ناصر الدین ترمذی و علاه الدین
سقتاقی و بهاء الدین خلواتی کی مشایخ عصره مراجعت و فن مذکورده رسیده فقر کال اولان
مهره عظام ایه بحث و مناظره به حصر همت ایدرکیم حاله تفتیش دقایق علم بیانه بر مدت صرف
کوشش فراوان ایلدم) قال رحمه الله (و کنسیرا ما کان یخالج قلبی ان اشرح کتاب تلخیص المفتاح
المسبوب الی الامام العلامة عمدة الاسلام قدوة الانام افضل المتأخرین اکل المتبحرین جلال الله والدين
محمد بن عبد الرحمن الغزواني الخطيب بجامع دمشق افاض الله عليه شيايب الفقران واسكنه
فرا ديس الجنان) * کثیرا * ظرفیت اوزره منصوب اولوب لفظ ما معنای کثرتی تأکید ایچوند
و عامل ولی ایدن فعلدر * امام * مقتدایه اولوب جمعی ینه امام اوله رقی اکثر ائمّه لفظیه دخی جهلور
اصلی افعله و زنی اوزره اءمدر * شيايب * شویه نک جمعی اولوب مطر و غیر بستندن دفعه در که
ترکیده بوغناق تعبیر اولور * غفران * و غفرت لفظیه و ستر معناسنه اولوب مغفرت الهیه مس
عذابدن عیدی صون الهیسیدر (مفهوم کلام دخی اکثر احبابه کتاب مفتاحک لمخصی اولوب امام
علامه و معتد علیه اسلام مقتدای انام افضل علمای متأخرین و اکل فضلائی متبحرین واجله ملت
ودین یعنی خطیب جامع دمشق محمد بن عبد الرحمن غزوی نیک نالی فکر ده سی اولان کتاب تلخیصی شرح
ایتمکله اظهار میل و تشوق ایدردی همان جناب باری مؤلف مشار الهی مس عذابدن مصون و اعلائی
درجات جنان عالینسده مسکون بیورسون) قال رحمه الله (اذ قد وجدته مختصرا جامعاً لقر
اصول هذا الفن وقواعده حاویاً لکلت مسائله وعوایده محتویاً علی حقایق هی لباب اراء المتقدمین منطویاً
علی دقایق هی تنایج افکار المتأخرین مانلا عن غایة الاطناب ونهاية الاجاز لا یحاط علیه بخال السهر
ودلائل الاعجاز) کثیرا ما یخالج قولنه مقام تعلیمدر * اصول * ایه مراد دلائل و قواعد
ایله مسائل در * حاویا و محتویا * جامعاً معناسنه اولوب علی ایه تعدیه سسی معنای اشتقاقی تضمیندن
ایچوند مختصراً قولندن صکره وارد اولان منصوبات باوصاف متوالیه و یاخود احوال مزاد فده
متداخلدر * مختل * مختله نک جمعی اوله رقی مستودعات خیالیه در که مراد اماراتدر * سهر *
اخذ یعنی افسون و رقیه معناسنه اولوب ماخذی لطیف و دقیق اولان شبیره دخی اطلاق شایعدر
(مفهوم کلام کتاب تلخیصی شرحه اشتقاقه سبب زیرا کتاب مذکور فی بلاغتك تقایس دلائل
وقواعدنی جامع و نکت مسائل و منافعی مستجمع و خلاصه آراء متقدمین اولان حقایق محتوی و تنایج
افکار متأخرین اولان دقایق جامع و منطوی غایت اطناب و نهایت ایجازدن سالم و خالی و انوار امارات
سحر و دلائل اعجاز ایه منلای بر نالیف مختصر بولدم دیمکدر) قال رحمه الله (فکی کل لفظ
منه روض المني * وفي کل سطر منه عقد من الدرر) اشبویه شاعر و طواطک اولوب * منی *
منیدنک جمعی اوله رقی مقصود و منتهی معناسنه در معنی کتاب مذکورک هر لفظشده ریاض
منا و مقاصددر بر روضه و هر بر سطرنده ایچودن بر فلاده موجوددر یعنی مقاصد کثیره فی شامل
و انتظام نالیف و عباراتی مستعمل بر کتاب نفیسدر قال رحمه الله (و کان یعوفنی عن ذلك انی فی زمان
اری العلم قد عطلت مشاهدته وسدت مصادره وموارده و خلت دباره و مرا سمع و عفت اطلاله حتی
اشقت شموس الفضل علی الافول واستوطن الافاضل زوايا الخمول يتلهفون من اندراس اطلال العلوم
والفضائل ويتأسفون من انعکاس احوال الاذکیاء والافاضل وهكذا ینذهب الزمان علی العبر و یفتی
العلم و یدرس الاثر) مشاهد و معاهده مراد مدارس و کتب و مصادر و مواردله مراد اصحاب
تعلیم و تعلیمدر * عفت * اندرست معناسنه در * اطلال * جمع طلالدر که خرابه زارده ارضیدن
مرتفع اوله رقی باقی اولان تم اولوب زمین ایه برابر اولور سه رسم اطلاق اولور * اشقت *

اشرف و قربت مفهومند در شمس فضلدن مراد اهل علمدر * افول * غروب معنایست در
 * استبدان * اتخاذ و تندر * خول * اختفا و ضد شهرتدر * تلف * تحسیر معنایست در * اندراس *
 نحو اولی و بوزنق معنایست در * اذکیاء * ذکینک جعی اولوب حده قواد معنایست در * کادندر
 وزا ایل * زکاء * عقل و کیاست فحواسند در * و هکذا تذهب الزمان * قولیه مرادی ذکر اولان
 انعکاس احوال اصحاب فضل و کمال زمان مذکور و مخصوص برشی اولوب بلکه امر مستر و بلکه مترقی
 اولدیفنی ایدندر * عبر * فتح عین ایله دمع عین معنایست در * عبر * جعی اولوب مراد اهل زمان
 استمرار سرشک حیف و اسفیدر و کسر ایله عبرتک جعی اولوب اعتباردن اسفیدر * و دروس اثر *
 اثرک نحو اولسندن عبارتدر (مفهوم کلام و بی کتاب مذکور شریح اینکدن بر زمانه تصادم منع
 و زجر ایدر دیکه انده علمک حجرات و مدارس و اهل تدریس و تدرسی مندرس و مفقود و دیار و مر اسم
 و آثار و علایمی معجور و نابود اولدیفنی مشاهده ایدر دم بر حالده که شمس فضل اولان علماء کرام
 درجه اغتراب و اغتراب تقرب و موجود بولان فضلا دخی زوایای از و و خولده اتخاذ و طله میدان
 نشر فضائلدن تقرب ایدر آثار علم و کمالک نحو و اندر استدن اظهار تحسیر و احوال اذکیاء و افاضله
 مر فی اولان تغییر ایدر از تحزن و سکندر ایدر ایدی لکن نه چاره که زمان بوجمله اهلنی کریان
 سوزش حیف و حرمان ایدرک مرور و افتای علوم ایله نیجه آثار نفیسی عیون جهانندن مستور
 ایدر یعنی حالات متألّمه مذکور بزم زمانه محصور اولوب بلکه بوحال و شان انتهاء غایتیه دکن
 ذات زمان ایله مستر اولسه و بلکه ترقی بواسطه کرکدر * فاعتبروا یا اولی الابصار * این زماننا و این
 تلك الاعصار * قال رحمه الله (لکن لما رایت توفیر رغبات المحصلین علی تعلم هذا الكتاب و تحصيله
 و امتداد اعتناهم نحو الاحاطة بجملة وتفصيلة و اکثرهم قد حرموا توفیر الاهتداء الی مافی من مطويات
 الزموز و الاسرار اذ لم يقع له شرح بکشف عن وجوه خراشه الاسرار تری بعض متعاطیه قد اکتفوا
 بما فهموه من ظاهر المقال من غیران بکون لهم اطلاع علی حقیقة الحال و بعضهم قد تصدوا سلوک
 طرائقه من غیر دلیل فاضلوا کثیرا و ضلوا عن سواء السبیل) * امتداد اعتناهم مراد تطاول
 اعتناق اولوب کمال میلدن کنایه در بوده یا استعاره * مکینه مع الخیال و یا خود هیئت راغبینی بر شبیه
 مد اعتناق ایدوب دقتله نظر ایدن کیسه تک هیئته تشبیه اولوق اوزره تمیلدر * جل * ضد تفصیل
 اولان اجمالدن جمله تک جمیلدر * توفیق * تهیه اسباب خیر و تهیه اسباب شر در * اهتداء *
 موصل مطلوب اولان شیئی و جداندر * رموز و اسرار منطوبه ایله مرادی کتاب مذکورده
 اولان نکات مجتمعة دقیقه در * خراشه * خراشه تک جعی اولوب حیثه نسواندر و کتاب اساسده
 عذراء یعنی باکره ایله تفسیر اولمشدر لؤلؤ خراشه نقب اولمشدر مسائل مشکله بی استارده
 خراشه تشبیه ایشدر * طرائق * طریقه تک جمیلدر معانی کثیره سی میانه مذهب معنایست در *
 مناسب مقامدر مراد موصل معانی اولان الفاظ و عباراتدر (مفهوم کلام هر قدر زمانک حالات مثله
 مذکورده سی کتاب تلخیصی شرح اینککمه مانع شوق اولمش ایدسه لکن طریق تحصیلده
 بولان طالبه تک کتاب مذکور تعلیم و تحصیله رغبات و فیه و ورز شلری و کتاب مذکورده اولان
 اباحت و مسائلک مجمل و مفصلا احاطه سنه کمال میل و خواهش لری اولوب و کتاب مذکورده بولان
 مسائل مشکله بی کشف و ابضاح ایدر شرحی بولندیفنی جهتله تحصیلدن اکثریسی نکاة و دقایق
 مودعه سنه وصول و وقوفه موفیقیدن محروم قائلش لری زیرا شراحدن بعضی لری حقیقت حاله
 مطلع اولمشزین بالکثر ظاهر کلامدن فهم ایده بیلد کتری شیلرک ایتایله اکتفا ایدوب و بعضیسی
 من غیر مرشد سلوک مذاهب تحقیقه تصدی ایدرک چوقی کسبدی دوجار کر بوه ضلال و کندیلری
 طریق مستقیمدن ضال اولمش لری ایدی بوحال مشاهده ایدیکم ایچون) قال رحمه الله (اختلست
 من انشاء التحصيل فرصا مع ما انجرع من الزمان غصصا و طفت افهم موارد الدهر غانصا
 فی الجمع الافکار و التفت فرائد الفکر من مطارح الاظفار و بذلت الجهد فی مراجعة الفضلاء المشار الیهم

بالبیان و ممارسته الکتب المصنفة فی فن البیان لاسیما دلائل الاعجاز و اسرار البلاغة فلقد تناهیت
 فی تصحیها غاية الوسع و الطاقة ثم جمعت اشرح هذا الكتاب ما یزال صعبا عو صانده الایسه
 و یسهل طریق الوصول الی ذخایر کنوز الخفیه) * اختلست * لایه جواب اولوب استلست معنایست در که
 سلب و نهیدر * ما انجرع * قولده مامصدریه اولوب مثلا تجرع ماء شیتا فشیئا شریدر باب تعادلن
 اصاعه اولانان تفهم و نظائریده بوجمله اصل فعلک مره بعد اخری حصوله دلالت ایچون اولوب
 جمله سنک مفهومند تدریج معتبردر * سهر * یسارانی اولوب موارد سهردن مراد طایرک غافل
 بولنماسی لازم کلان مواضعدر * فرائد تفکر * درر کیریه شیه اولان نتایج فکدر * نظر *
 مشهور اولان فکره مرادف اولوب بعضی لری فکر ذهن انسانک جهت مبادی به حرکت ایدوب اندن
 مطالبه رجوع ایشیدر و نظر ذهنک حرکت مذکورده سی ختمند و افع اولان ملاحظه معنایست در دیدلر
 * جهد * ضم و فتح ایله اجتهاد اولوب فراضم ایله طاقت و فتح ایله مشقندر دیو تغریق ایشیدر
 * ولقد تناهیت * قولنده لام توطئه قسمدر * تناهی * بلوغ الی انهایه معنایست در اولوب مجازا جزء
 معنایست اولان بلوغه تجرید اولمشدر که بوجریده غایبه الوسع قولی قرینه در زیر کلام زیاده تأکید
 ایچون جزء معنای تصریح قیلندندر * تکیم * ابصرت یعنی * واصفیت الیه باذنی * قولنده واقع
 و شایعدر * عو بصات * عو بصتک جعی اولوب امر صمددر * ایه * ایه دن فعلیه اولوب بمنته
 معنایست در * ذخایر کنوز * قولنده اضافه بیایه اولوب مراد معانی و طرائق وصول ایله مقصود
 الفاظدر (مفهوم کلام احوال متألّمه زمان ایله مکدر البال اولدیفنی حال ایله برار اثناء تحصیلدن
 اختلاس فرصت و بحر افکاره غوص ایله مواضع لازم التیقظه اعتنا و دخول و نظرمک رسیده
 اولدیفنی محارندن فرائد مطالعاتی التقاط و تحصیله شروع و مبادرت ایدرک و مشهور انام اولان
 فضلا بنامه مراجعت و دلائل اعجاز و اسرار بلاغت کبی مؤلفات فن بیان اولان کتب موثوقه فی
 مطالعه صراف غایت و سع و طاقتله کسب ممارسته بذل اجتهاد و همت ایلیدرک اشبو کتاب
 من ینصیب تلخیصی شرح ایچون صعب ممثقة التیسری تلین و تدلیل و معانی * مکنونه سنه موصل
 اولان الفاظ و عباراتی حل و تسهیل ایده جک مقضیاتی جمع ایلدم) قال رحمه الله (و اودعته
 فرائد نفیسه و شحت بها کتب القدماء و فوائد شریفه سمعت بها اذهان الاذکیاء و غرائب نکات اهتدیت
 الیها نور التوفیق و لطائف فرائد الخفیه من عین الحق یقی و تمسکت فی دفع اعتراضاته بذیل العدل
 و الانصاف و تجنبت فی رد ما اورد علیه من مذهب البغی و الاعتساف و اثرت الی حل اکثر غوامض
 المفتاح و الايضاح و نبهت علی بعض ما وقع من التباس للفاضل العلامة فی شرح المفتاح و اومات الی
 مواضع زلت فیها اقدام الاخذین فی هذه الصناعة و اعضت عما وقع لبعض متعاطی هذا الكتاب
 من غیر بضاعة و رفضت الناس بجماعة حظروا تحقیق الواجبات و ما فرضت علی نفسی سبهم
 فی تطویل الواضحات) * حظروا * مبنی للمفعول اوله رق منعوا معنایست در * یقال حظره ای منه
 * وهو محظور * ای ممنوع و محروم بوصورنده تحقیق واجبات قولی حذف و ابصال اولوب من
 تحقیق الواجبات تقدیر اولشور و یا خود مبنی للفاعل اولوب حرما تحقیق الواجبات علی انفسهم
 تقدیرنده در بوفقره رده رفض و سنت و جماعت و فرض واجب و حظرفظلرینک اجتماعنده اولان
 مع الایهام صنعت مراعات نظیر مستغنی تقریردر (مفهوم کلام و شرح ایچون جمع ایتدیکم شیده
 کتب قدما بی تزیین ایدن فرائد نفیسه و مرغوبه و عطایای اذهان اذکیاء اولان فواید شریفه
 و جناب هادینک توفیق و احسانیه نائل اولدیفنی نکات غریبه و عین تحقیقندن اخذ و اختراع ایلدیکم
 فقرات لطیفه بی ابداع ایلدم و کتاب مذکورک حاوی اولدیفنی اعتراضاتک دفعنده ذیل عدل
 و انصافه تمسک و اوزرینه وارد اولان اسئله تک رنده مذهب تعدی و تجاوز طریق حقدن نفی
 و تباعد ایتدم و سکاکی رحمه الله مفتاحه و صنعتک مفتاح شرحی ایشاحده اولان اکثر کلام
 غامض و غیر واضحلرینک حله اشارت و شرح مفصلا فاضل علامه قطب الدین رازیدن واقع

اولان بعض نساءه تلبه ایدوب و بوضعتش شروع ایدوبك من انى اعدامه ايمان غير بضاعة
بوكتابك معاطبي معنى طريق شرح وابطاحك سالك وخطيبى بولك نردن وقوعه كلان خط
وغلطى اراددن ناسهل و اغراض ايله تحقيق واجب اولان بحلله تصدى ايمان جماعة اقتدائى ترك
ايدوب ومقامات واضحه بطوبى اترك طريقته سلوى اوزرجه واجب قلبه رقى التزام اهم ترك
مالايلزمه اعتنا ايلدم ديمكدر قال رحمه الله (وحين فرغت عن تسويد الصحايف تلك الاطائف شعر
رمانى الدهر بالارزاء حتى قوادى في غشاء من نيل فصرت اذا اسابني سهام سكرت النصال
على النصال) وذلك من توارد الاخبار بتفاقم المصائب في العشار والاخوان عند تلاطم الفتن في بلاد
خراسان لاسيما شعر ديار بها حل الشباب تيمنى * واول ارض مس جلدى ترابها * فلقد جرد الدهر
على اهلها سيف العدوان وابد من كان فيها من السكان ولم يدع من اوطانها الادمية لم تتكلم من ام
اوفى ولم يبق من حزبها الا قوم ببلد عجنى شعر * كان لم يكن بين الحجون الى الصفا * انيس ولم يسر
بمكة سامر * حين * ظرف اولوب مابعدنه مضاف وعاملى رمانى اولوب جله جعت اوزرينه
مضافدر وجله مضاف انهاده حينه راجع ضمير اولماسى مصدر ايله مؤل اولد بقتدن ربطه عدم
احتياجه مبيدرو اول ارض المصر اى ابونصر اسديك * بلاد بها نيطت على قايى * واول ارض
مس جلدى ترابها * قولنى نظمين اولوب نيطت علفت معانسه در * فلقد جرد * قولنى ماسبق
نعليل موقنده اولوب لام توطئه قسمدر * اباده * اهلا كدر * ام اوفى * اسم حبيبه اولوب بوقتره
زهيرين سلمى لك * ان ام اوفى دمنه لم تكلم * بحومانه الدراج فالتمس * يشد تلميحدر * حومانه
الدراج ومثل * ابى موضعك اسيدر (مفهوم بيت ام اوفى لك اشبو موضعينه اولان منازلندن ام
اوفادن سؤل ايدنره جواب ويرميان دمنه مى فالتمسدر كه منازل ام اوفاك كال نفيرى جهنمه اطلاق
يله فرق وغير اولوبه جق مرتبه رسيدده اولمدر ديمكدر كه مراد اظهار تحسر ونحو نذر * بلدح *
بموضعك اسمى اولوب علمت على نأ ويل البقه تأيت ايجون وباخود خلف عن الوعد معانسه
بلدح فعلندن منقول اولد بيجون غير منصرفدر * عجنى * عجنى * عجنى * عجنى * عجنى * عجنى *
هزال يعنى ضيف و اعجف مهزول معانسه در جعنى على غير قياس عجاف كلور * بلدح قوم عجنى
قولى ضرب امثالندن اولوب قائل اولى نعمه اسميله ملقب بر كيمسه در * ججول * فتح حا ايله مكه
مكرمه شرفها الله تعالى الى يوم القيامة بر جبال اسمى اولوب * صفا * معروفدر * سامر * كيمه ايله
نحدث ايدن كيمسدر بويت عمرو بنى حادث حرميك اولوب مكه مكرمدن عسرتيله عمنه نى اولد بى
حينه انشاد ايلمدر (معناى بيت كان جبل حجون ايله صفايشده نسبت ايدده جك كيمسه موجود
اولوب ومكه مكرمه كيمه حديث ليل ايله محدث اولدى ديمكدر زيرا حديث ليل عادت عربنددر
(مفهوم كلام واطائف مشروحه ايله تسويد صحافندن حين فراغده دهر برغدر اومر تبه هدف
مصائب وسقاساق اولد مكه درونى غشاوه نبال احاطه ايدرك سهام مصيبة مصائبك دهر نلرى
يكديكرى اوزره شكست اولوردى بو حال بر ملال ايسد بلاد خراسانده طهور ايدن فتن عظيمن
عشار واخوانم ايجنده نحدث ايدن مصائب كليه اخبارك نعاينندن نشأت ايلدى باخصوصكه بلاد
خراسان بر دياردر كه دست شباب ايله تيمه صباوتك حلى على وعالم شهوده جسمى زانى مس ايدن
ارضك اولى والحاصل وطن اصلدر ديار مذكور اهللى اوزره غدر بيشكان زمان سل سيف
ظلم وعدوان ايله سكندسنى اهلاك ايدوب انده اولان امكته ويوتندن بالكرام اوفادن خبر ويرميان
آناردن يعنى خرابه زار اطلاقندن غيرى بر شينى ترك ايددى وسكندسندن فقط بلدح عجمقاده اولان
ضعفا باقى قالوب يعنى آزاده سيف دمار اولنردن بى بطاقم عجزه فترا وكرسكندن عباره در بوسيدن
ناشى ديار مذكور احوالى بيت مذكور ماصدق مالى اوله رقى مؤانست ومسامره به صالح كيمسه
بولنامق مرتبه نزل ايلمدر) قال رحمه الله (فطرحت الاوراق في زوايا الهجران ونسجت
عليها عناكب النسيان وضربت بيني وبينها حجابا مستورا وجعلتها كأن لم يكن شيئا مذكورا

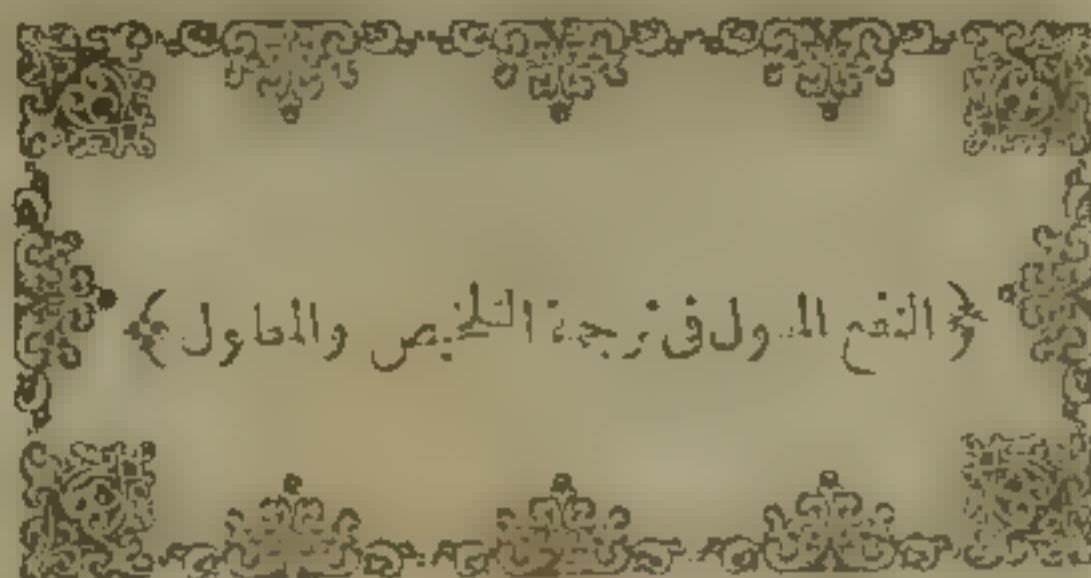
والى الله المشتكى من دهر اذا اساء اصمر على اسائه وان احسن ندم عليه من ساعدت * عناكب
النسيان * قولنده مضاف محذوف اوله رقى بيوت عناكب النسيان ديمكدر ياخود مبالغه بمجولدر
وبرشى اوزرينه نسج عنكبوت اوشينى مهجور بندن كنيه در و جانب اسانت دهرده اذا وطرف
احسانده ان اتيان ايلسى اولى مقطوعه وثانيه مشكوكه اولد بقتنه اشارتدر (مفهوم كلام طهور
مصائب مسروده دانشى اوراق مذكورده بى زواياى هجر وفراقده ترك ايدرك بو الله الله المدم
واوزرينه نسج عناكب نسيان ايله مطالعه سندن مهجور اولدم واوراق مذكورده بى نظرمدن
دور ومستور ايدوب قطعاً خاطره كليه جك صورتده ترك ونعاقل اختيار ايلدم ودهرديندن
انجق جناب بارى به شكابت ايدركه اسانت استديكى حينده اسانته اصمرار ايدوب احسان ايتك
استديكى صورتده ساعتيله ندامتى اظهار ايدركه اولدمن مرادى حالات متأله مذكورده امتداد
انامى سانددر) قال رحمه الله (ثم الجأني فرط الملل وعنيق الببال الى ان تلفظني ارض الى ارض وبحري
رفع الى خفض حتى انحت بحر وسه هراة جها الله عن الافات ففتح الله عيني منها على جسد النعم
بلده طيبة ومقام كريم) * لفظ * رضى معانسه در رفعدن مراد مكان مر فوع * و * خفض * دن
مراد مكان منخفض ومطبنددر وارضندن ارض آخره انتقالى ضرورى اولد بقتنه كلامده انما اولوب
ولفظ جرورفع وخفض ينسارنده اولان حسن مناسبت خفى دكلدر * انحت * اناخه جلدن اولوب
مراد مجرد اقامتدر * هرات * فتح ها ايله باده مشهوره در كه اليوم بلاد مزده كسر ايله معروفدر
* منها * ده من * رابت من زيد رجلا * قولى كى تجريددر ياخود مضاف بمحذوف اولوب من
جهتها تقديرده وياخود فى معانسه در كلامده استعاره اولوق صورتى دخی محمدر * محاسن * على غير القياس
حسنك جعيدر (مفهوم كلام احوال متأله مذكورده دن متبع اولان فرط ملال وضيق بال بالضرور
مجلدن محله سير وتقلات وبالادن حضيه نزلانه الجا ومجور ايدركه حتا كه عروسه هراته عزيمته بلده
مذكوره ده اختيار اقامت ايلدم جناب بارى شهر مزورى آفانندن مصون بيور سون باده
مذكوره به وصوله جناب حق عين ابتهاجى مشاهد جنت نعم ايله قرر ايلمدر بر بلده طيبه
ومقام كريمدر كه انه مجموع محاسن اولوب ومحاسن موجوده محاسنى امن وايمان وبركتدر
قال رحمه الله (فشاهدت ان قد سطعت انوار العلم والهداية وخدت نيران الجهل والقواية وظل
ظل الملك مدودا ولواء الشرع بالمر معقودا وعاد عود الاسلام الى رواه وآض روض الفضل الى
مانه ونظم شمل الخلائق بعد الشنات ووصل جبلهم عقيب البات واستظل الانام بظلال العدل
والاحسان وارتبعوا في رياض الامن والامان) * نيران * نارك جعنى اولوب اعلى نوراندر زيرا
تصغير نار نوره اولد بى دلالتيله واويدر * غوايه * مطلوبه موصل اوليان طريقه خاوكدر
* ظل * صار معانسه در * رواء * ضم ايله منظر حسندر * آض * عاد معانسه اولوب ايضا قوللرى
بوندندر * شمل * احساندن اولوب مشتت ومجتمعا اولان شى معناليته ايسده ده اولد * شبات *
تفرقه در * وارتبعوا * عين مهله ايله اخذوا ربههم يعنى منزلهم ودارهم ديمكدر ياخود اكوا الى
وياخود اقاموا الى ربيع ديمكدر (مفهوم كلام كورد مكه انوار علم وهدايت كسب اعتلاور وقت ايدرك
التهاب نيران جهل وغوايت مخدوسايبه امن وامان ملك وولايت مدود وغايت حكومت شرعيه
ايله لواء شريف شريعت مر كز استفراده ثابت وممقود اولدى وبعد التشنات والتفرقه اجتماع
وحضور ناس منظم وعقيب انطاعده جبل منقسم امور جمهور موصول ومنضم اولوب هر كس
سايبه عدل واحسانده مستظل وسايه دار ورياض امن وامانده متصرف ملك ودار ومتهم نوال
ذوقى ومسار اولددر) قال رحمه الله (كل ذلك مما بين دولة سلطان الاسلام ظل الله على الانام
مالك رقاب الامم خليفه الله في العالم حامى بلاد اهل الايمان ماحى آثار اهل الكفر والظلم ناصر
الشريعة اتويعه سالك الطريقة المستقيمة باسط مهاد العدل والانصاف هادم اساس الجور والاعتصاف
والى لواء الولاية فى الافاق مالك سرير الخلافة بالاحقاق المجتهد فى نصب مرادى الامن والامان

المتمثل بنص ان الله يأمر بالعدل والاحسان الخا ص طوبى في اعلاء كلمة الله الصادق يتبد في احياء
 سنة رسول الله * ميان * على غير القياس جمع بندر * سلطان * سلاطدن اولوب سلاطت
 قهر معناسته در * سرادق * سرادقاتك مفردى اولوب سخن دار اوزره ضرب اولان ساياندر
 (مفهوم كلام ذكر اولان امن وامان اليه نهيو اسباب اسایش بلدان جله محضا ممالك اسلاميه في
 جور ومظالم اشدا ونجاوز اعدادن حافظ وحامى ارباب كفر وطغيانك فتن وتسلطنى ما حى ناصر
 شريعت قويمة محمد به سالك طريق مستقيمة نبويه باسطة بساط عدل وانصاف هادم اساس جور
 واعتساف والى لواء اقطار ولايت مالك مستحق مستند خلافت نصب سرا پرده امن وامانه مجتهد
 وساعى و... ان الله يأمر بالعدل والاحسان * نص ميشه بمنزل ومراعى واعلاء كلمة الله هي العلية
 خلوص اعتقادى بارق وسنن سنينة حضرت پيغمبرى في احياده عزيم ونيق صادق اولان سلطان الاسلام
 ظل الله على الانام حضرت نبيك بمن وبركت نوبت سلاطنته جلوه كر منصة وقوع اولمشدر
 قال رحمه الله نظم (خليفة ملك الافاق سطوته * والحق كان مداه اية سلكا) * سطوته * سطايطودن
 بناء مره اولوب قهره بالبطش معناسته در جمعي سطوات كلور كان سطوت واحد سى تملك آفاده
 كافى اولديفته ايدان ايچون جمع اوزره مره في ايشار ايشدر و * الحق * لفظي كان ايچون خبر
 منصوب اولوب لاجل الاهتمام اسمى اوزره تقديم اولمشدر ياخود مبتدا اولوب اسم كان حقه راجع
 اولان ضمير مستتر و * مداه * خبردر * مدى * غابت معناسته در * اية * اى لفظندن تأنيث اولوب
 تنوين مضاف اليه من عوض اوله رفق اية طريق ديمكدر * سلكا * ده اولان الف اشباع ايچوندر
 (معناى بيت شاه مشار اليه برخليفه در كه كمال بطش وسطوتى اطراف بلاده مالك ومتصرف وتناج
 سلوك وذهابى اظهار حق واعلاء كلمة الله تعالى به منتهى ومنصرف اولور ديمكدر) قال رحمه الله
 (يحموم حوم ذراه العالمون كما * ترى الحجيج بيت الله معركا) * ذرى * مظهره وسايان معناسته
 اولوب * عالمون * كسر لام اليه مرويدر * كما ترى الحجيج * موقع مصدره در ومشبهه مدخول
 كاف اولوب بلكه اندر مستفاد اولان شيدركه تقدير كلام حومانامثل حومان الحاج حول البيت
 وقت رؤيتهم معركين ديمكدر * حجيج * حاجك جويدر * معركا * من دجا معناسته اولوب
 * كما ترى * قولنده رؤيت علم معناسته اولورسه ترى ايچون مفعول ثانى واكر ابصار معناسته اولورسه
 * حجيجدن حالدر (معناى بيت شاه مشار اليه اطراف كسوف وحيايشده اهل علم وعارف حاج
 ذوى الابتهاجك حول مكرم بيت معظي كمال ازدحام اليه طواف ايتدكلى كى دور ايدر ديمكدر)
 قال رحمه الله (يحيى نسيم رضا منه الزمان وكى * مكافح بلطى من سخطه هلكا) * كم * خبريه اولوب
 تكثيرى مفيد اوله رفق محلى ابتدا اوزره مرفوع خبرى * هلك * لفظيدر * مكافح * معارض
 معناسته در * من سخطه * ظرف مستقر اولوب اضلي ايچون موضع صفتنده در (معناى بيت خليفة
 مشار اليه نسيم رضا وقياضه خيراتى اهل زمانى احبايدوب نيجه معارض ومحار بلر سوزنده آتش
 انفعال وسخطي اولمشدر ديمكدر كه مراد عدل وسياسته رعائلى نى بيان اولوب بوايكى خصلت
 ايسه اهم خصائل شاهاندر) قال رحمه الله (اطار صاعقة من نصله فيها * الى السماء لواء الشراع
 قد سلكا * وصادف الرشد منهاكل معسف * قد كان في ظلمات النى منهاكا) * سلكا * ايكي كوكبك
 اسمى اولوب بريسى منازل فردن اوله رفق * سلكا اغزل * واخرى منازل فردن اولوب * سلكا رايح *
 تغير اولور سلك ارتفع معناسته در * وصادف الرشد * وجد الطريق المستقيم فحواستنده در
 * منهاكا * برشيدده جد والجاج ايتكدر * وقد كان الخ * جله سى محلا مجرور اولوب معسف ايچون
 صفتدر (معناى بيتين خليفة مشار اليه نصل سهامندن برصاعقه پرواز ايتد بروب لواء شراع درجه
 سستاره سما كه كسب ارتفاع وحاصل اولان ضيا وانمااع سبيله ظلمات غي وضلا لده عناد وانهاكا
 ايدن هر رطله طريق مستقيمه اتباع ابلدى ديمكدر كه مراد آراء صائبانه وصوات دلبرانه سبيله جريان
 احكام شرعيه درجه كماله واعل واصلاح اهل ضلال ومفسدته مظالم وتعديات محو وزائل اولديفنى

بياندر حقا كه بادشاهان خطه اسلام ايچون اعلاء اواء شريعت واصلاح ارباب يعنى ومفسدت كى مهم
 وظائف متبوعيت اوله من) قال رحمه الله (فالدن صار قري العين مبسما * واللك ابل بالاقبال
 منسكا * علا فاصبح يدعوه الورى ملكا * وربنا ققوا عيننا غدا ملكا) * قري العين * ذات
 قرة معناسته در كه قره ضم اليه برودت معناسته اولوب سرور دن كناية در زيرا دمعد السرور بارده
 ودمعة الحزن جاره اولور بعضيلر صارت عينه ذات فرار معناسته حل اليه يعنى عني مستقر اولوب
 جوانيه انظرله مضطرب اولور ديمكدر ديديلر علا واصبح ده اولان ضمير خليفه راجع اولوب
 * علا * علا دن شرف معناسته اوله رفق مضارعى يعليدر * يدعوا الورى * قولى اكر صار
 وباخود كان معناسته حل اولورسه اصبح ايچون خبر واكر دخل في الصباح معناسته اولورسه
 حالدر * ربنا ققوا * ده ريت ظرف لغو اولوب مقدار معناسته وبامصدريه در معنى ساعت ققهم
 عينا ديمكدر * غدا * صار معناسته در كلامه ايها ام ابيهم اطيف اولوب زيرا عيندن حاسة مخصوصه
 وباخود ملك لفظك عين فعلى مراد اوللق جائزدر ملك اول كسر لام اليه اوله رفق ملك ثانى فتح لام اليه
 الوكندن رسالت معناسته در اعلى مالك اولوب اسم مكان وباخود مصدر يعنى مفعولدر وملانكة
 كرامه ملك اطلاق جناب بارى اليه عبادى بنسبه واسطه اولدقلى ايچوندر (معناى بيتين خليفة
 مشار اليهك همت سالف اليانى جهته اهل دين كسب رفاه حال اليه مظهر ابتسام ومسار وكندولى
 واصل عز ودولت ومقبل وشرفدار اولوب حقا رنده قبول عامه حصوله بين الانام حائز اولدقلى
 عنوان ملك ساعت فتح عينسده لفظ ملكد مبدل اوله رفق ملكيشله نامدار اولدى يعنى سكنته بلاد
 طوق يشرندن خارج اولان اثار جليله سنى مشاهدلى حينه * ما هذا الاملك كريم * ديديلر) قال رحمه الله
 (وهو السلطان الغازى المجاهد فى سبيل الله مع الحق والدنيا والدين غياث الاسلام ومغيث المسلمين
 ابو الحسين محمد كرت لازالت اقطار الارض مشرفة بانوار معداته واغصان الخبرات مورقة بسحاب
 رافته) * دنيا * تنبيه ادنى اولوب قرب معناسته در دنياه دنيا اطلا فى قرب ودنو ايچوندر * كرت *
 فتح كاف وسكون را وتا اليه ينسارنده تعظيمه دال اولان رلقيدر * المورق * شجر بر كداردر
 (مفهوم كلام خليفة مدوح مشار اليه بادشاه غزا كردار وفنيج رضا باريده صارف بضاعة سعى
 واقتدار واوامر الهيه وامور دينيه ودنيويه معين وناصر واعلاء لواء دين اسلامه ساعى وهليند
 قوة الظهر اولان ابو الحسين محمد كرت شاهدر هميشه بادشاه صاحب زمان افتد من كاشاه خلد آشيان
 مشار اليه كى انوار معدلتى اطراف ونواحي بلادى ضيادار امن وراحت وقياضه شفقتى اغصان
 خيرات وحسناتى فيضاب رونق ونضارت بيورسون آمين) قال رحمه الله (فهو الذى صرف
 عنان العنانية نحو حاية الاسلام وشيد ببيان الهداية اثرما اشرف على الانهدام واهطر على العالمين
 سحاب الفضال والانعام وخص من بينهم العالمين عزيد الاشبال والاكرام شعر * اقامت فى الرقاب
 له اباد * هي الاطواق والناس الحمام) * اثرما اشرف * عقب ماقرب مفهومته در * اشبال *
 عطف وشفقت معناسته در (مفهوم كلام خليفة مشار اليه بر بادشاه عادلدر كه عنان همتى جهت
 صون وحاييت اسلامه صرف اليه مشرف انهدام اولان ببيان هدايتى تشيد واحكام واحسان
 وانعامنى باران سحاب كى فرق عالمينده ابدال ايدوب خصوصيله صنف علمائى ذوى الاحترامى
 من بد عطف واكرام اليه مظهر امتياز تام ايلدى (معناى بيت مشار اليهك نم لا يخصصسى كردن
 جامده اولان اطواق آسا رقاب انامه ربقه بند رقيت اولدى ديمكدر) قال رحمه الله (فقرأت
 الحمد لله الذى اذهب عنا الحزن ووسعت بسياح الاحبة والوطن وصرت بعيم لطفه مغبوطا محظوظا
 وبعين عنايته ملحوظا محفوظا فشد ذلك عضدى وهزمن عطفى ثم هداى الله سبحانه سواء الطريق
 وافاض على سبيل التوفيق حتى رجعت الى ما جمعت وسمرت الذيل تصحيحه وترتيبه واستحضرت الرجل
 والخيل فى تنقيحه وتهذيبه واصف اليه ماسمحه به فى اثناء ذلك الفقر الفاو وسخ يعون الله النظر القاصر

فجاء بحمد الله كثر امدفوننا من جواهر القوائد و بحرا مشحونا بفائس الفرائد فجعلته تحفة بحضرة العلية
 وخدمة لسدته السنية لازالت ملجأ لطوائف الانام و ملاذ السهم من حوادث الايام و حصنا حصينا
 للاسلام بالنبي و الله عليه و عليهم السلام) * فقرأت * قولي فشاهدت اوزرينه معطو قدر * الحمد
 لله الذي * النظم جليلي ابرادى اظهار زوال حزنك كناية اولوب منزلي جنة تشبيه ايلندر
 زيرا كلام مذکور کلام اهل جناتدر * وسمت * مبنى للمفعول اولوب صرت ذاسمة وعلامة معنائه در
 * غبطة * حال مغبوط زوالى مراد ايتيمهرك مثلنى غنى ايلندر واشبور ووالى عدم اراده قيديه
 حسد دن نمز ايدر * هرمن عطفي * من تبعضيه اولوب حرك بعض جاني ديمكدر كه بعض مر تبه
 ارتياحدن كناية در بعضا * هن اللفظ * قولي ازاله غفلدن كناية اولور * سجال * كسر سين وتخفيف
 لام ايله بفتح السين جمع سجادر كه در و ننده صو اولان دلو يعنى قربه معنائه در * استنهاض * بر سینه
 نهوض وقيام ايله امر در * رجل * راجلك جمعي اولوب فارسك خلافيدر (مفهوم كلام حال مشروحي
 مشاهد م عقبنده هول محشر و مخافة عذاب سقردن استخلاص و نجات ايله مبشر اولوب داخل
 فردوس برين اولان اهل جنان كى و ارسته احزان اوله رقى * الحمد لله الذى اذهب عنا الحزن *
 نظم جليلي بر اورده زبان تحديت و تحميد ايلدم و فرط صفا و سرور ايله احبا و وطنى نسيان ايدرك
 بونسيان احبا و وطنله موسوم و معلم اولدم و شاه مشار اليك لطف عميله مغبوط ايام و نصيب دار
 نعم فراوان و مظاهرت عين عنايتله محفوظ هموم زمان اولدم و بو حال ايله اتصاف و مظاهرت بازوى
 هممنى تشيد و ارتياح در و نعى تزييد ايتسيله جناب بارى تزهت ذاته جاده ارشاده دلالت و رشحات
 توفيقات حمد ايله سيله مظهر مزيد عنايت بيوروب خنا كه شرح كتاب تلخيص ايجون مقدم
 جمع ايدرك نعيه صندوقه نسيان ايلديكم مسوداته مراجعت و تصحيح و ترتيبه مباشرت ايلدم و تنقيح
 و تهذيبه لازم كلان محله مراجعت و اثناء رجوعه فكر قاره لايح و بعونه تعالى نظر قاصره سامع
 اولان متافى ضم و علاويه مبادرتله بحمد الله تعالى جواهر فوائدن عباره بر دفينه اوفانفائس
 لائى ايله مشحون بر ديباى وسيع الارجا اوله رقى ظهوره كلسيله شرح مذكورى خليفه مشار اليك
 ذات عليه رينه عرض و اتخاف ايدرك سده سنه رينه عرضه عبوديت ايلدم همان جناب بارى انلر
 مدفون كنجينه رحمت اولدجه نوبتن تختكاه خلافتكاه اولان ولى نعمت عالم افتد مذك درگاه معلاسى
 هر طائفة انامه ملجأ و معاذ و حوادث ايامدن جله سته پناه و ملاذ ايلوب حصن حصين اسلام بيورسون
 آمين بحرمه النبي الامين عليه وعلى اله الصلوة والسلام) قال رحمه الله (والمرجو من خلقي وخلص
 اخواني ان يشيعوني بصالح الدعاء ويشكروا لى بما عانيت فى هذا التأليف من الكد والعناء والى الله
 انضرع فى ان ينفع به المحصلين الذين هم للحق طالبون وعن طريق العناد ناكبون و غرضهم تحصيل
 الحق المبين لا تصوير الباطل بصورة اليقين وهذا العمرى موصوف عزيز المرام قليل الوجود فى هذه الايام
 فانقد غلب على الطباع اللدد و العناد و فشا الجدال و الحسد بين العباد و لئن فاتنى من اناس الثناء الجليل
 فى العاجل فمسي ما ارجو من الثواب الجزيل فى الآجل و ما توفيقى الا بالله عليه توكلت و اليه انيب)
 * خلان * خليلك جمعي اولوب خليل صداقت معنائه ضم ايله خلتدن صديق ديمكدر * خلص *
 جمع خالصدر * اخوان * جمع اخدر همزه كسر و ضميلة اخوه لفظيله ده جمكورا كثر اخوان
 اصداقاده و اخوه و لادنده استعمال اولنور اخوان خلص و د و محبتلى شوب نفاقدن خالى اولان
 احبادر * يشيعونى * مجملونى مصاحبا مفهومند اولوب تشيع و ياخود اشاعه دندر . اشاعكم السلام .
 قولى جملة صاحبكم و تابعامفانده در * بصالح الدعاء * قولنده بازنده و ياخود اشاعه به ذكر
 معناسى تضمينه منيدر * ويشكروا لى بما عانيت * قولنده بامقابله ايجون اولوب بمقابله ما عانيت ديمكدر
 * عمر * بقا معنائه اولوب عمرى قسدر بو مثلاو محله مضاف تقديرله مؤل اوله رقى او اهب عمرى
 تقديرنده در و ياخود مراد عين شرعى اولوب تأييد مضمون جملة ايجون كلامى صورت قسمه ابراددر

* لدد * شدت خصوصتدر * جزيل * عظيم معنائه در (مفهوم كلام اصداقا وخلص احبادن
 بى خبر دعا ايله ذكره مقارن و مصاحب قلوب و بوناليفده ككشيد اولد بغير شدت و مشافدن
 طولاني بزم ايجون شكر و ثنا ابتكارى رجا اولنور و طريق تحصيلده بولنه رقى طالب حق و رشاد
 و ناكب راه عناد اولوب مقصودلى باطلى صورت يقين ايله تصوير اوليه رقى تحصيل حق واضح
 اولان طاليتيه بوكنايك و سبيله انتفاع اولسنى جناب باريدن نضرغ و نياز ايدرم لكن بوصفات
 ايله موصوف اولان طلبه نك وجودى فى ايامنا عزيز و نادر اوله رقى الواح ضمائر ناسده
 عناد و خصوصت منطبع و بين الناس جدال و حسد شايع اولسيله اكر
 اهل دنيا دن نيل ثناء جبل مبسر اولمزه ملك عقبايه مأمول
 و ممنا اولان ثواب جزيله مظهر اولفانده بر مقتضى
 وعد منصوص جناب بارى بحسب و كاقيدر
 و طريق توفيقه دليل و هادى انجق
 جناب رب هادى اولوب واعتماد
 و نوكل و رجوع و توسل
 حصر او قصر اول ذات
 كريم الصفاته در
 م م م
 م

بسم الله الرحمن الرحيم

قال المصنف رحمه الله (الحمد لله) جناب مؤلف اشبه بوقت وجيز لخيصك تأليف وترتيب جله آثار جليلة وجيله سندن اولان نعم شامه الهبه دن طولاني ذمته ترب و تحتم ايدن حق شكر رايتي حسب الامكان نأديه واثيان ايجون نينا و تبركا بسمه شريفه ايله بدأ وافتتاحي حد و تنای حضرت نعم حقيقي ايله بلا فاعله ترديف و تعقيب و اتباع حديث مشهور ايله سر لوحه بحله جيله سن تزين و تذهيب انباشدر * حد * فل جميل اختياری اوزره ثنا اولوب فضائل و فواضله تعاليدن اعدر * فضائل * صفت علم و قدرت کي غيره نعدی و تعلدن آزاده اولان مزایا * فواضل * اعطا و احسان کي غيره نسبت و نعدی مفهومه ماخوذ اولان نعمادر * و شكر * بسبب الانعام تعظيم منعمي انما ايدن بر فعل اولوب اسان ايله ذکر و ارکان ايله عمل و خد متدن صفات کمال ايله انصافني اعتقاد و تعظيمه ميل و اعتياد مفهومه اولان جنان ايله اعتقاد و محبتدن اعدر * متعلق حد نعمت و غير بسندن عام اوله رفق موردی اسانه رعين اختصاص و مورد شکر اسان و جنان و ارکادن عام اولمسيه متعلق نعمته خاص اولوب حد باعتبار المتعلق اعم و باعتبار المورد اخص و شکر بالعکسدر و بوجه تندر که مقابله احسانه اسان ايله اولان ثناده تصادق لری و وصف علم و شجاعت اوزره بالکز صدق حد و مقابله احسانه جنان ايله اولان ثنا اوزره بالکز صدق شکر ايله تفارقلری تحققی انباشدر * الله * جميع محامده مستحق اولان ذات واجب الوجود ايجون اسم تندر في الاصل صفت اوله رفق غلبه استعمال ايله علم اولد بفته ذهاب مذهب مرجوح اولوب انکچون ذات بارينک حده اولان استحقاقني بعض اوصافه تخصیص ايهامدن احتراز الحمد للخالق و للرازق امثال اسماء صفاتدن برله اراد ايتوب

تحقق

تحقق استحقاق ذاتي و صفاتي به تنبيه ايجون اسم ذاته داخل اولان لام ملك دلالت ايله باعتبار جميع الاوصاف استحقاق ذاته بعد التخصيص استحقاق وصفی به على ما انعم قوليله تعرض انباشدر و اشبهو استحقاق ذاتي ذات صدقاتي به مختص اوله رفق فقط استحقاق حد مقابله جيله مختص اولمق حسبيله استحقاق ذاتي استحقاق ذاتي تحت مناسنه اولوب بلکه استحقاق ذاتي ايله مقصود جميع صفات ثبوتيه و سلبيه ايله حده استحقاق و استحقاق وصفی ايله مراد صفات سائر ايله انصافدن قطع نظر بالکز وصف انعام امثال تصریح اولتان وصف ايله انصافني اعتبار ايله دخی استحقاقك تحققيقدر * الحمد لله * ترکينده لفظه جلاله في نفسه اهم ايسده حده مزید اهتمام مقتضای مقام اولد بفتدن لفظ حدك تقديمي اختيار اولمشدر و هر قدر لله الحمد عباره مي اختصاص حده دلالتی جهته تقديم اسم جلال اهتمام حدی ايجاب ايدرسده تقديم حده دخی اختصاص حد ايله حد جناب حقه حقيقي ايدوکنه دلالت اولد بفتني صاحب کشف تصریح انباشدر و صاحب کشفك الحمد لله قولنده اختصاصه قائل اولمسيه الحمد اولان حرف تعریف جنس ايجون اولد بفتني اتيان ايله استغراقه عدم حلی اکثر ناسك ذهاني اوزره عند المعزله افعال عباد مخلوق الهی اولماسيله جمع محامدك جناب باری به عدم رجوعی اعتقاد باطلنه مبنی اولد بفتني ظاهر اولور زيرا افراد جددن بر فرد جناب بارينک غيری به ثابت اولمق لازم کسه جنس حد اشبهو فرد ثابتک ضمننده او غير ايجون ثابت اولمقني مؤدی اولور بوابسه خلاف مفروض اولمسيه جنس حدك اختصاصيله حکم عينيله جمع محامدك جناب باری به اختصاصيله حکمدر بلکه سکا کينسک لای جنسه حل ايله استغراقه عدم حلی الحمد لفظي شکر و کفرا و عجب کي مسد افعاله اقامه اولتان مصادر دن اوله رفق اصلي نصب ايسده دوام و ثباته دال اولمق اوزره رفعه عدول اولد بفته و فعل انجق حقیقت دال اولوب استغراقه دال اولماسيله نائب مقامی دخی اوسياقده اولمق اقتضا ايدوکنه مبنی ايدوکی ظاهر و استغراقه حلی ابطال نیات محذورنی مشردر لکن متاب فعله نائب اولان انجق سلام عليكم کي مصدر نکره اولمسيه مصدر مذکور لام داخل اولوبده اشبهو لامك استغراقه حل اولمسيه نیات مصدر مانع جواز اولماسيله تاويل مذکور محل نظر اوله رفق بوجهته اولی اولان لامك جنس ايجون اولسی با استعماله شيوعدن ناشی فهمه تبادرنه مبنی اولوب خصوصاً معنای جنس عند خفا القران مصادر ده زیاده فهمه متبادر در زيرا مصادر وحدت و کثره دلالتدن عاری اوله رفق بالکز حدته موضوعدر و ياخود مفاد لام مجرد تعریف اولوب مدلول اسم ايسه مسمان عبارت يعني لام انجق مدخولي تعریف ايدوب مدلول مدخولي ايسه افراد اولوبوب ماهيت اوله رفق استغراق ايسه انجق باعتبار الافراد اولمسيه حقیقه مدلول لام اولد بفته مبتددر قال رحمه الله (على ما انعم) على کله سي باعتبار الایات الحمد لله قولنه متعلق اولوب اثبت هذا الحمد على انعامه مفهومه اولور ما مصدریه اولوب موصوله اولد بفته دليل لفظي موصولک عانده احتیاجي حسبيله انعم به تقدیرند اولمق لازم کلوب حاله و که على ما انعم اوزرينه عطف اولتان علم قولنده مالم نعلم مفعول اولمق تقریبيله بوقدیرک تعذر اعتبار بدر و اما دليل معنوی اوصاف متعبدن اولان انعام اوزرينه حد نفس نعمت اوزرينه جددن امکان و اوجه اولمسيدر و منم بهدن مراد فتني نعمت اولد بفته صریحا عدم تعرضي جميع نعماني احاطه دن قصور عبارته و حدك ذکر اوله رفق نعمته توهیم اختصاص تعلدن اجتناب ايله نفس سامع هر ر مذهب ممکنه ذهاب اولمسي اختیاره مبتددر قال رحمه الله (وعلم من البيان) جناب مؤلف بوفقرده نعم الهیه ک بعضیسی اولان تعلیم یسائی تصریح ايله نوع بی آدمک بقای نوعنده محتاج اولد قلری شينک غذا و لباس و مسکن و دفع موزیات امثالی اصوله قصدا اشارت انباشدر * و بونک بیان اجالسی چونکه ابنای بشر مدنی بالطبع یعنی سائرهم کي على الافراد باشیه ميبوب من جهة التعیش نمده محتاجدر و تمدن محل محل عقد جمعیت ايدرک غذا و لباس و مسکن امثالی حوايج ضروريه بشریه رينک تدارکنده بکديکره تعاون و مشارکتدن عبارته در تعاون ايسه

تحقق

هر شخص صاحبیه مافی الضمیری امری به موقوف اولوب وطرق تعریفدن اشارت معدومات و معقولات صرفه به غیر وافی و کتابتیه آلات و حرکات غیر ضروری به احتیاجات سببیه بسرو سہولت متقی اولدیفندن جناب باری نوع انسانہ عنایت تعلیم بیان یعنی دلالت وضعیه الیہ مافی الضمیری معرب و مظهر اولان منطق فصیح احسان یور مشدر و بو اجتماعک انتظامی انجیق مالک اولدقلری اشیا ی فاضله تک بکدی کردن اخذ و مبادلہ سبلہ و بو ویرہدہ جریان معامله ایسہ اتفاق کردہ اکفا اولان عدل و استوائک وجودیلہ اولوب والا هر شخص محتاج اولدیغی شئیہ اشتها و مانع و مزاج اولانلرہ غضب و ازدر ابدلرک جور و تعدی و قوعیلہ اساس اجتماع و معاملات رهن تفرقه و توہین و بودیل بین عقلی الیہ بین الناس وجود عدل و استوائہ لزوم درجہ شوتہ قرنی اولور و عدل جزئیات غیر محصورہ بہ متاول اولیہ رق بلکه انکچون قوانین کلیہ دن اہم و بوقوانین عدلیہ ایسہ علم شرابعدن عبارہ ایدوی غیر مہمدر و اسبوقوانینی خطادن مصون اولہ رق علی مابینغی تقریر ایدہ جک برواضعدن الزم و بودی شارع اعظمدر شارع ایسہ اتقیاد و اطاعت انامہ استحقاق الیہ ممتاز و مستبد اولسی امر لابد اولوب بو استحقاقک تقرری ایسہ انجیق شریعتی من عند اللہ تعالی اولدیفندہ دلالت ایدہ جک آیات یعنی معجزات پیناثہ رهن و پیغمبرمن علیہ الصلوٰۃ والسلامک اعلی معجزاتی فارق حق و باطل اولان قرآن میدرز اشبو و علم من الیابن مالم نعلم قولی لفظ بیانہ اشتمالی سببیلہ براعت استہلالہ رعایہ و نعمت بیانک جلالتہ تنبیہا عطف الخاص علی العام فیبائنندن اولہ رق بیانک شرف و جلالتہ خلق الانسان علم الیابن قول شریفندہ بین العلم تخصیص ذکر الیہ اولان اشارت واضعہ مستغنی عن الیابندر و من الیابن قولندہ من مالم نعلم قولنی بیان اولوب سجده رعایہ مقدم اثبات اولمشدر (مفہوم فقرہ دخی جناب باریک جلہ جیلہ نم جلایہ سندن اولہ رق مافی الضمیری معرب و مظهر اولوب الحان طبور امثالی بکدیگرہ ملتبس و مشابہ اوایان منطق فصیحی بزرہ تعلیم و تفہیمی اوزرہ جد ایدرز دیکدر) قال رحہ اللہ (و الصلوٰۃ علی سیدنا محمد خیر من نطق بالاصواب و افضل من اوتی الحکمۃ و فصل الخطاب) مفتن قوانین اولان جناب شارع اعظمہ دعا ر و افضل من اوتی الحکمۃ قولی قوانین کلیہ اشارت اولوب زیرا حکمت نفس بیکشافدہ علم شمر ابعالہ مفسردر و اوتی لفظی شریعتی من عند ربہ اولوب من عندنفسہ اولدیفندہ تنبیہدر و ایناثہ شریعت انجیق جناب باری بہ صالح اولدیغی محل اشتیاء اولما سبلہ صراحت ذکر فاعلدن بناء مفہولہ عدول اولمشدر فصل الخطاب قول معجزہ باہرہ اولان قرآن کریمی اشتمالی سببیلہ معجزہ بہ اشارتدر زیرا فصل تمیز معناسندہ اولوب و کلام بین ایچون فصل اطلاق شایع و میدرز مفصول معناسندہ جل اولندیغی صورتہ فصل الخطاب مخاطبک بلا التباس معلوم و متینی اولان کلام ملخص بین دیمک اولور و باخود فاصل معناسندہ جل اولہ رق اعتقاد اندہ حق الیہ باطل و اعماادہ خطا و صواب یعنی فاعل اولان خطاب مفادندہ اولور (مال فقرتین دخی دعای مخصوص فرمانفرمای ملکک راستی و صواب اولان اتیای عظامک اشرف واجلی و شرایع و معجزات الیہ کسب اختصاص ایدن رسل کرامک افضل و اکلی نبی کریم محترم محمد المصطفی صلی اللہ علیہ وسلم افندمن حضرت تریتہ اولسون دیکدر) مصنف رحہ اللہ توفیہ فصلیہ جناب شارع اعظمہ اردافا احکام شرع مبینی تفہید و تلقین و مسامع اتقیاد عبادہ تبلیغ و تنبیذہ شارع اعظمہ خادم و معین اولان ذوات ستودہ صفات علیہم اکل التبیات حضرت اشہ دعا اولوب یوررلرکہ (و علی الہ الاطہار و صحابہ الاخیر) یعنی دخی اول دعای مخصوص آل اطہار و صحابہ اخیاری اوزریند اولسون * اعل * آل * نصفیری اہیل اولدیغی دلالتیلہ اہل اولوب استعمالی اصحاب شرف و مزیت و ارباب خطر و عظمت اولان خواصہ خاصدر مثلا اہل الحجام دینلوب آل الحجام دینلر کذلک عقلا بہ مختص اولوب آل بلدہ و آل مصر اطلاق اولنر کسان اہل و اہیل و آل و اویل استعمالی راعرابی فصیحدر روایت ایشدر * اطہار * صاحب الیہ اصحاب کبی جمع طاہر و * اخیر * صفت مشہوہ اولہ رق مفردی تشدید الیہ خیردر

زیرا تخفیفہ جمال و مبسودہ و مشددہ دین و صلاحہ مستعملدر قال رحہ اللہ (اما بعد) اصلی مہم یکن من شئی بعد الحمد والثناء والصلوٰۃ اولوب اما کلدسی مبتدا اولان اسم یعنی مہم اللہ شرط اولان فعل موقفندہ واقع و معنای بی متضمن و جامع اولدیفندہ شرط الیہ مبتدا انت حقن قضا و محافظہ لوازمہ رعایت طریقہ بقدر الامکان ایفا ایچون معنای شرطی تضمینی جہتہ اغلب مکندہ شرطہ لازم کلان فانت جواب اما یہ لحنی و معنای ابتدائی تضمینی جہتہ لازم اولان اسمک لصوق التزام اولمشدر و بونک ایچون احوال متعلقات فعلندہ تحقیقات مزیدہ کلمہ کر کدر مہم لفظی کلمہ بسیطہ اولوب معانی ثلثہ استعمل اولور اول تضمینی معنای شرط الیہ زماندن غیر بر مفہوم غیر متعل و ثانی طرف اولہ رق زمان الیہ شرطہ و ثالث استفسار مہمدر یکن فعلی یوجد معناسندہ فعل تام اولوب فاعلی مہمہ راجع ضمیر و من شئی اتی تقریر اولہ رق فائدہ سنی نعیم و زیادہ بیاندر قال رحہ اللہ (فلما کان) لما اذا معناسندہ ظرف اولوب استعمال شرط الیہ مستعمل اولہ رق لفظا و بامعنا فعل ماضی بہ داخل اولور سیویہک لما الوقوع غیرہ و اما بیکون مثل لو قولندن بعضیاری لما و کبی حرف شرط اولوب ششوقدر کہ اوانتفا اولدنشائی انتفاء ثانی ایچوندر و لما ثبوت اولدنشائی ثبوت ثانی ایچوندر دیو توہم ایتدیلر اول الیہ مراد شرط و ثانی الیہ جزادر لکن موافق صواب اولان وجہ وجہ متقدم اولہ رق لما ظرف اولوب حرف شرط دکلدر و سیویہک لہ تنسیبی اظہار و بامعنا ماضی اوزرہ دخواہدر قال رحہ اللہ (علم البلاغۃ و تواہبہا من اجل العلوم قدرنا و ادقہا سرا) علم بلاغۃ مراد علم معانی و بیان و تلم تواہبہا بدیعدر اجل العلوم اولان علومی بعض اہل فن علوم عربیہ بہ تخصیص الیہ علوم عالیہ الیہ اعتراضدن تدارک ملخصہ رعایت ایشلر ایسندہ مصنف علم بلاغۃ جیع علومدن اجل و اعظم قلیوب بانکہ علومدن برطانیہ ماسوا سندن اجل انخادیلہ بلاغۃ اوطانفندہ عد الیش اولدیفندہ علم مذکور علم کلام وقفہ و تفسیر و حدیثدن اجلدر دینک لازم کلر کہ حنا اعتبار تخصیصہ احتیاج مس ایش اولہ مع ذلك بو منلو کلمات اصحاب مؤلفات معرض ترغیب و اشراذہ و ببالغہ و ادعایہ مجمل و مرہون و کل حزب بما لہم فرحون در قال رحہ اللہ (اذہ بعرف دقایق العربیۃ و اسرارہا و بہ بکشف عن وجوہ الاعجاز فی نظم القرآن استارہا) اذہ قولندہ ضمیر علم بلاغت و تواہبہ راجعدر یعنی دقایق و اسرار عربیہ معرفت انجیق علم بلاغۃ اولوب غیر بسبلہ یلنر بوجہتہ سرا دق علومدن اولور و نظم قرآنندہ وجوہ اعجازدن ازالہ استار بالخاصہ علم معانی و تواہبہا جلہ ساز اولوب بنابرین علم بلاغت قدرنا اجل علومدن اولور زیرا وجوہ اعجازدن کشف استار الیہ مراد قرآن کریم دقایق و اسرار و خارج از طوق بشر خواص و اناری اشتمالی جہتہ اعلی مراتب بلاغۃ اولہ رق معجز ایدو کئی معرفندن کنایہ و بومعرفت بی علیہ السلام الیہ وارد اولان اخبار و احکامک جلہ سنی نصدیق الیہ اثر شریف سعادت دینفرتہ متابعت و اقتفا و منہج قوم و طریق مستقیم اولان سنت سنیہ لیتہ اقتدای استلزام الیہ وسیلہ سعادت ابدیہدر و بو وجہلہ علم بلاغۃ معلومی اجل معلوماتدن و غایتی اولان نصدیق نبی اشرف غایتدن اولسی علم مذکورک دخی اجل و اشرف علومدن و لمسی مؤدی اولور زیرا علمک شرف و جلالتی معلوم و غایتک مزینلہدر (معلوم) شرح موافقہ ذکر اولندیغی اوزرہ بعضا مجمل و بعضا موضوع مسائلہ اطلاق اولنور و بوعلمک محمولات مسائل دقایق و اسرار قرآنیہ حاوی و شامل اولان دقایق و اسرار و موضوعی مقتضای حالہ مطابق حیثیتدن لفظ عربی اولوب بوندہ قرآن کریمک دخی اندراجی درکاردر و مصنفک * و بہ بکشف عن وجوہ الاعجاز قولیلہ صاحب مفتاحک مدرک اعجاز انجیق ذوق اولوب و تفسیر وجہ اعجازدن کشف قناع ممکن اولدیغی حقندہ اولان کلامی توفیقہ دیو کہ صاحب مفتاحک مرادی اعجاز زہر نذر قابل ادراک ایسندہ ملاحظہ کی و صنی عذیم الامکان ایدو کئی ایراددن عبارہ اولوب بو مفہومی شان الاعجاز عجیب بدینک و لایکن وصفہ قولیلہ تصریح ایشدر و مصنفک کلامی وصف اعجاز

امكانه دال اولوب بلکه ادراك اعجاز انجق بو علمدن اكنساب اولنان ذوق ايله اولوب علوم
ساره وسيله ادراك اولديغي يساندر الحاصل مصنفك اثبات ايلديكي كشف ادراكه وصاحب
مفتاحك نفي ايلديكي كشف وصف و پناه حل اولنقله تغير تعاقبن حسيه نفي و اثبات كشف
يئنده اولان تدافع منافع و زائل و كلام مصنفده بو علمك مابه الكشف اولسي بو علمدن اكنساب
اولنان ذوق و مزيد زكا و ساطيله اولنقله اعتباريله مصنفك كشي علمه وصاحب مفتاحك
ذوقه حصر ايتلري يئنده اولان منافات ظاهر يلك دخی ناويل و تاليف حاصل اولور و بوحصر
علوم ساره يه نسبتله حصر اضافي اولوب حصر حقيقي اولديغي جهته عربك اعجاز و وقوف انجق
سابقه و طبيعت حسيه اولسي مدار اعراض اوله من و وجه اعجازك انجق بو علم ايله ادراك
اولنقله مقتضاهن مواضع عديده اشارت اولوب مثلا علم استدلاله وجه اعجاز جنس فصاحت
و بلاغندن برامر اوله رق علم معاني و پناه طول خدمندن بشقه اكنساب و وصوله طريق اولديغي
ايتان و موضع آخرده حصول علم اصول عربيه دنصكره بو علمندن زياده وجه اعجازدن كشف
قتناع ايله جك علمك عدم وجودي بيان ايتلدر و فقط علم بلاغتي احاطه جناب علام الغيوبدن
غيري يه تمتع اولسيله وجه اعجازي بيان حقيقي ادراك و ايقان درجه امكاندن معالي و بوجهته
كنه بلاغت قرآن انجق علم شامل الهی نحتده داخل اولديغي صاحب مفتاحك كلامندن دخی مجلدر
و وجه اعجازي نحت الاشار مجتبه اولان اشيايه نضده تشبيه استعاره بالكنايه و استتاري
و وجه اعجازي چون اثبات استعاره تخيله اولوب ذكر و جوده دخی ايهام در زيرا ايهام
قريب و بعيد ايكي معناسي اولان برلفظي ايراد ايله معنای بعدي مراد ايتلدر و وجهك معنای
قريب و وجه حقيقي اولوب بوراده مراد معنای بعدي اوله رق بودخی موجب اعجاز اولان طرق
و مراتب بلاغندن عبارته در و يا خود اعجازي صور حسيه تشبيه استعاره بالكنايه و اثبات
و جوده استعاره تخيله اولوب ملايم مشبه اولان استاري ذكر و تشبدر و بوضوئه شارح
مر حومك تقريري مصنفك استعاره بالكنايه اولان اصطلاحی اوزره جاريدر و قرآن و فعلان
وزنده مفر و معناسنه مصدر معنی مفعول اولوب حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمره
نازل اولان كلام قديم ايجون علميه مقولدر و نظم قرآن ايجاب مقامه كوره مقتضای عقل هرته
ايسه او وجه اوزره معانی توانيسي مرتبه و دلالات و وضوح و خفاده متاسف اوله رق تاليف كلامي
اولوب بوقسه مجرد نطقه تعاقب و تواليسيله كيف ما اتفق بعصبك بعضيسته انضمامي دكلدر
لكن نظم حروف بو نك خلافتده اولوب زيرا حروفك نطقه تواليسي اقتضا ايله جكي معنی
معتبر اولديغي حالده در حتى ضرب مكننده ربض دينسه فساد نظم حروف مؤدي اولور و اعجاز
كلام مجرد الفاظ ايله اولسوب والا لطائف علم معاني و بيانك نفس الفاظه عدم تعلقت نشاشي بونلر
ايجون اعجازده مدخل اولماق لازم كلور ايجون مصنف رحمه الله نظمي لفظ اوزر يئنه ترجيح
و اختيار ايدوب نظم القرآن تعير ايتلدر و برده اختيار تعير نظمه استعاره لطيفه و كلمات قرآن
مثال درر غرر اولديغه اشارت مطبوعه واردر كه تاليف مذكور لالك سلكه ادخاله تشبيه اولوب
مشبه به موضوع اولان لفظ نظم تاليف ايجون استعاره و يا خود كلمات قرآن درره تشبيه اولوب
ايجون تخيلا نظم اثبات اولنلدر وجه اولده استعاره مصرحه و صورت ثابته مكنيه اولور
قال رحمه الله (و ما كان القسم انما من مفتاح العلوم الذي صفه الفاضل علامه ابو يعقوب
يوسف السكاكي اعظم ماصنف فيه من الكتب المشهورة نفعاً لكونه احسن ترتيباً) فاضل علامه
سراج الدين والملة ابو يعقوب يوسف سكاكي نعمه الله بفرانه مصنفندن معتد اسلاف و مستند
اخلاف اولان مفتاح العلوم نام كتاب بلاغتصابدن قسم ثالث مؤلفات مشهوره علم بلاغتك من
جهة الترتيب احسن اولسيله جهت استفادة و انتفاعده اعظمي اولديغي يساندر كتاب مذكورك
قسم اولي صرف و قسم ثانيي نحو و ثالثي معاني و بيان و يدبع و رابعي عروض

و خامسي . منطق اولوب مصنف رحمه الله اشبوكتابي كتاب مذكورك قسم ثامن النقط و لمحيص
و بو مقدمه ايله كتاب مذكور اشبوكتابي كتاب تلخيصه مأخذ و اساس اولديغي تبیین و تنصيص المنسدر
ترتيب هر يرشني كندی مرتبه مناسبه سنه وضع ايتلدر كه مثلا هر رسته يك مواضع و مرابي
اولوب او مراتبه بعضي بعضيستندين البق و احق اولسيله مراتب مذكوره يه مستحقني وضع
و ترتيب احسن ترتيب اولور بو مفاك صحت و وقوف مراد اولور سه شيخ عبد القاهر ك دلائل اعجاز
وسائر مؤلفاته مر اجعت اولنق ايجاب ايدر كه تاليف قسم ثالثه نسبتله مؤلفات مذكوره لايسي
تناثر ايتش عقد مفصصه شبيه مشاهده اولتور يعني اجل مؤلفات علم بلاغندن اولان آثار درر نثار
شيخ مفتاح العلوم مبلغ حسن انتظامنده اولديغي عند المعايينه تحقق ايدر قال رحمه الله (و انما
تحريرا و اكثرها للاصول جها) تحرير كلامي زوائد نهدب و تشبدر اصول فواعد
معناسنه اولوب متعلق لام جها قوليله مفسر اولان محذوف اوله رق و اكثرها جها للاصول جها
تقديرنده در و بو تقديره باعث مصدر اوزر يئنه ممولك عدم جواز تصدري اولوب چونكه مصدر
عند العمل ان مع الفعل ايله يعني مثلا جها للاصول تركيبي ان يجمع للاصول لفظيله مؤلدر
وان مع الفعل موصول اولوب مقام موصول ايسه مافوق معوارر زيرا موصول ايله صلندن برينك
بدون الاخر كلامدن جزئي غير مجاز اولسيله ايكي شي واحد حكمنده و بوجهته مرتب الاجزا
اوله رق صله بلا فاصله زي موصولده اولسي تحت لزومه اولديغندن ممولات صله دن يرشنيك
موصول اوزر يئنه تقديمي مرتب الاجزا اولان شيدن برينك اوشي اوزره تقديمه شبيه اولور اشته
بين القوم مشهور اولان بودر لكن اظهر اولان معمول اكر ظرف و يا شبه ظرف اولان جار و مجرور
اولور ايسه مصدر اوزره تقديمي جار اولسيدر نظم جليلده فلما بلغ معه السعي و لا تأخذكم بها
رافقه قول شريفلري كي زيرا مقصود حضرت اسماعيل عليه السلام معيت اقدس جناب ابراهيم
عليه اكل الحبة و التسليمه سعي قضای حاجات و كفایت مهماته كسب اقتدار ايلديكي سنه حين
بلوغده ذبح ايله امر اولنقلدرني بيان اولوب بو معنی ايسه نك سعيه تعليله حاصل اولور
و كذلك لا تأخذكم بها رافقه قولی رافت متبديه نفي اوله رق بو ايسه نك رافقه
تعليله حاصل اولور و بونك امثالي كلام عربيده اكثر وجهه سيجون تقدير متعلق مفسرده اولان تكلف
غير منكردر و يرشي ايله مؤل اولان هر شيك حكيم مؤل بهك حكيم اولنق يعني مؤل بهك جبيع
احكامنه تشريك قائم غير ملزوم و بعض احكامك صريح لفظنه جواز اختصاصي معلومدر
شونكله باركه عمل ظرفده رايحه فعل كافي و بوايسه جها لفظنده موجود اوله رق احتياج ناويل
متقدير چونكه مظهر و فك ظرفنده وقوع و ائدن عدم انفكا كنه مبني ظرف شي مظهر و فك نفسی
مترله سنه تنزل ايتش اولديغي جهته ظرف زمان و مكان و شيهي اولان جار و مجرورده برنال و شان
موجوددر كه ظرفك غير يئنه نامشهود و خصائص ظروفندن معدود اولوب ساره به ساري اوليان
اتساع و فصاحت ظروفده جاريدر قال رحمه الله (ولكن كان غير مصون عن الحشو والتطويل والتعقيد
وقابلا الاختصار مقترا الى الايضاح والتجريد الفت مختصرا) حشو كلامدن اصل مرادي
اداده كندوسندن استق اولنان لفظ زائددر تطويل مصدر معنی مفعول اولوب مراد
بلا فائده اصل مراد اوزره زائد اولان كلامدر و حشو ايله تطويل يئنده اولان فرق معديه
اصطلاحی حشو زائد معين و تطويل زائد غير معين اولنقلدر عبارته ايدوسكي باب اطنابده ميئدر
تعقيد كلام معلق اولوب تحصيل معناسي ذهنه مقصود اولنقلدر قابلا لفظي كان ايجون خير
بعد خير و مقتر اخبار آخردر اختصار تطويله و ايضاح تعقيد و تجريد حشو ناظردر
اختصار عبارته قلبه ايله اصل مراده مطابق كلام ابراديدر و تجريد حشو و زائدندن
كلامي تخليددر الفت مختصرا قولی فلما كان علم البلاغة و و لما كمال القسم الثالث قولنده
اولان لمانك جوابي اولوب (مفهوم كلام زمانكه علم بلاغت و توابي من جهة التدر اجل و اشرف

ومن جهة السرايق والطف علو من اولوب زيرا دقايق واسرار عريضة معرفت ونظم قرآن ميسره
اولان وجوه و مراتب اعجازك كشف اسرار و خفايه اذرا كنه وصلت الحق بوعلم بلا غفله اولدسه
ويوسف سكا كينك اركان بارعي اولان مفتاح العلوم من قسم ثالث مؤلفات مشهوره علم بلا غشك
من جهة الترتيب احسن واجل ومن جهة التحرير والتهذيب اتم واكلى وجمع اصول وقواعد
اكثروا شمل اولسيله من جهة النفع كتب مذكوره اعظم واجلى اولوب لكن حسو وتطويل
وتفديد غير موصون وبوجهه ابضاح واخصار وتجريده احتياجي رونون بولندسه فن مذكوره
بركاتب مختصر تأليف ايلدم يعني اسباب مجوده اشبو كتاب مختصر والمخلص تلخيصي تأليفه باعث
اولدي ديمكدر قال رحمه الله (بتضمن ما فيه من القواعد) مختصر مذكور قسم ثالث اولان
قواعدى متضمنه * قواعدك جعى اولوب قاعده برحكم كليدر كه استفادة احكام جزئياته
وصول ايجون جزئياتى اوزره منطبق وصادق اوله مثلا . كل حكم انقذه الى المنكر يجب تركه .
قولى معنى هر برحكم كه مخاطب منكرو الفا وانبا ايتك مراد ايد من او حكمك بطريق التاكيد ايرادى
واجبدر ضابطه سى برقاعده وحكم كليدر كه مخاطب منكرو الفا اولشان . ان زيدا قائم . و . ان
عمر و اراكب . امثال جزئيات اوزر رينه منطبق معنى برصغراى سهله الحصوله كبرا اتخاذى ممكن وموافق
اوله رق . هذا كلام مع المنكر وكل كلام مع المنكر يجب ان يؤكده . فضيه سبك تشكيله . هذا كلام
يجب ان يؤكده . نتيجة سى تحصل ايدر قال رحمه الله (ويستعمل على ما يحتاج اليه من الامثلة والسواهد)
مختصر مذكور تبين قواعد محتاج اولشان امثلة وسواهد اوزره مستلزم * امثلة * قواعدى
ابضاح واشغال وفهم مستفيدة ابضاح ايجون ايراد ايدلان * سواهد * تزيل مبین وياخود عربى
مونوق اولان كلام عربى اثبات قواعد كندوسيله استسناد اولشان جزئيات اولوب سواهد
امثلة من اخصدر قال رحمه الله (ولم آل جهدا فى تحقيقه وتهذيبه ورتبه ترتيبا اقرب تناولا من ترتيبه)
* آل * مد الف وضم لام ايله تفصير معناه . الودن لم اقصر . مفهوم منته در * جهدا * صم وقبحه
اجتهاد معناه اولوب ضم ايله طافت وقع ايله مشقت معناه اولدينى فرادن مرويدر والو . لا آلوك
جهدا . قوللرندة مفعوليشه معدى اوله رق مستعمل اولوب معنى . لا اتمك جهدا . معنى سنى اجتهاد
جهندن منع اتمك ديمكدر وكلام مصنفه مفعول اول اولان كاف خطاك حذف مفعول اولديقتنه
مبنى اولوب لم اتمك اجتهادا ديمكدر * تهذيب * نتيج معناه سنده در * تناول * برششى اخذ ايجون
مديدر * من ترتيبه * قوللرندة اضافه مصدر فاعل ويا مفعوله اوله رق ترتيب سكاكى وياخود ترتيب
قسم ثالث ديمكدر (مفهوم فقره مختصر مذكوره ذكر اولشان ابحاث تحقيق وتوضيح وتهذيب
وتفصيح بذل اجتهاده تجويز قصور وسامع ايجوب سهل تناول اوله رق ترتيبى بيادر قال رحمه الله
(ولم ابالغ فى اخصار لفظه تقريبا لتعاطيه وطلب التسهيل فهمه على طالبيه) * تقريبا * لفظى لم ابالغ
قولك من جهة المعنى متضمن اولدينى فعل ترك ايجون مفعول له اولوب . تركت المباعدة فى الاختصار
تقريبا . مفهوم منته در معنى اشبو كتاب مختصر كاختصار لفظلرندة قريب تناول وتعاطى وتسهيل
فهم متعاطى غرضيله طريق صعب العبور مبالغة تخطى ايجوب معنى مبالغة فى ترك ايلدم ديمكدر
اكر چه اشبو * لم ابالغ * فعل منفسى فعل مثبت اولان تركت المباعدة معناه جل ايله تاويل اولمسه تقرىبا
لفظى مدخول نى اولان ابالغ فعلته متعلق اوله رق معنى اختصاره مبالغة تقريب تعاطى وتسهيل
فهم طالب غرضه مبنى اوليوب بلکه امر اخرا ايجون اولوق مفهوم سقمى تفهم ايدردي و بوده
شجنت دلائل اعجازده ذكر ايلديكى شواصله مديدر كه على وجه ما كندوسنده مفعول له ومفعول له
وصفت وحال امثال قيود ايله مقيد اولان بر كلامه داخل اولان تفكيد او تفقيده راجع وخاصة تفقيده
مذكور ايجون واقع اولس عند البلاغ تفكيد مقتضى اصلين اولوب مثلا . لم يأتك القوم اجمعون . ديلسه
اجتماعى نى اولمش اولور وبوقاعده سكه طريق بوقدر وكلام مصنف تقريبا افضيله مقيد اوله رق
بروجه مسروح فعل منته تاويل اولمسه نى تقرينه نعلق ايدر مفهوم مذكورى مقيد اولور جناب

مؤلفك قسم ثالث جامع حسو وتطويل وتعميد اولسيله اولان تصریح واثبات قابل اختصار ومحتاج
ابضاح وتجريد اولدينى اتيان ايله ايمان وتلويح وثالثا كندى تأليقي مختصر ومنهج وسهل التأخذ اولوب
قسم ثالث كبرى حسو وتعميد وتطويل من ازاده اولسيله بطريق التعريض توصيف وتبجي درجه
افراطه اعتلا اولدينى شارح مرحوم صورت قسمه بيان واثبات المستدر قال رحمه الله (واضحت
الى ذلك فوائد عثرت فى بعض كتب القوم عليها وزوائد لم اطرف فى كلام احد بالتصريح بها ولا الاشارة
اليها) قسم ثالث مفتاح علومه موجود اولان قواعد وسائر امثلة وسواهد بعض كتب قومده
ظفر ياب اولديغى فوائدى وقومدن بر فردك كلامنده نه تصریح ونه اشارتله مطلع اوله مديغى زواندى
اضافه ايلدم ديمكدر مصنف مرحومك كتب اتمه ملقطاته فوائد وكندى مختصرات خاطره زوائد
تعبير ايلسى تعبير المصنف واحسنه قال رحمه الله (وسميته تلخيص المفتاح وانا اسئل الله من فضله ان
ينفع به كما نفع باصله انه ولى ذلك) وبومختصره تلخيص المفتاح تسميد ايلدم وجناب كريم متعالك فضل
وكرم واحساندن اصليله انتفاع اولنديغى مثلا وبومختصره دخى انتفاع اولمسنى سؤال وتنى ايلدم
تحقيقا اول ذات ذى الكبرياولى تفعدر * وانا اسئل الله * قوللرندة مستد ايله اولان انا لفظنى تقديم
ايجون برجهت حسن بيلنه من زيرا مستد اليك مستد فعلى اوزر رينه تقديم حرف نفى ولى اعتدبكي
حينده بالخصيص وياخود تقوى ونا كيد ايجون اولور بو مقامده ايسه شو ابكى جهندن هيج ريسى
ايجون بروجه حسن مشاهده اولدمه زيرا كندى نفسه قصر سؤال الله برحسن اوليوب بلکه اجتماع
قلوب ايله دعا اجابته اقرب وبوايسه دعادن اقصاى مطلب اولسيله سؤال الله شركت احسن وتردد
وانكار سامع محلى اولما مسيله نفسه استناد سؤالى تا كيدده دخى برجهت حسن اولمديغى ادنام طالع
ايله متيندر شوقدر كه كان واوى حال ايجون قلقلنى قصد ايدر ك بناء عليه جله اسميه اتيان ايلندر
وبعضيلر ك قصد استمرار ايجوندر ديو توجيهرى مورد نظر اولوب زيرا معنای استمرار نفس مضارعه
دخى حاصلدر نه كيم * لويطيمكم * قول شريفند . كلسه كر كدر * انه ولى ذلك * قولى سؤال
ايجون علت اوله رق جناب بارى نفع مذكورك متولسى وبوجهله كيف ما يشاء نصرف خصيصه
ذات ازليسيدر ديمك اولور قال رحمه الله (وهو حسبي ونعم الوكيل) حسبك الله قوللرى كافيك
وحسبك الدرهم كفالك معنالى مفسر در (مفهوم كلام هو حسبي وكافى لاسئل غيره اولوب بتقدير
انا اسئل الله مقامه بتقديم المفعول والله اسئل ديتك انسب اولوردي زيرا بوصورنده سؤال جناب
بارى به اثبات وغيردن نى حكيمى مستفاد اولوب انه ولى ذلك جله سى حكم اوله * وهو حسبي
ونعم الوكيل * جله سى حكم نائى به علت اولوردي * نعم الوكيل * قولى يا * هو حسبي * جله سى
معطوف اولوب بوحالده نعم بانه لازم كلان مخصوص بالمدح نظم عبارده موجود اولما سيله . نعم العبد
ابوب . قولى . نعم العبد هو ابوب . تقديرندة عد اولنديغى كى بونده دخى مخصوص هو ضمير محذوف
اعتبار اولندرق . نعم الوكيل هو . تقديرندة اولور ومن جهة الربط جله فعليه انشائه نى اسميه
اخباريه اوزر رينه عطف قيلندن اولوب بوايسه جواز وعدم جوازى مختلف فيها اولان مسائلنددر
وياخود حسبي اوزر رينه معطوف اولوب * وهو نعم الوكيل * ديمك اوله رق مخصوص ضمير مقدم
اولمش اولور نه كيم صاحب مفتاح وغيربارى . زيد نعم الرجل . قوللرندة تصریح ايتدبلر وبوصورنده
جمله مفرد اوزر رينه عطف اولمش اولوب بوايسه هر تقدير حسبي محسبي معناه محمول واسم فاعل
معنای مضارعى متضمن ومكفول اولمسته مبنى مفرد مذكور معنى حسبي لفظى معنای فعلى متضمن اوله رق
جمله حكيمه عدى وبوجهله جملتك حصول تجانسى تاويله * فائق الاصباح وجعل الليل سكنا *
قول شريفندة جمل فائق اوزر رينه عطف اولنديغى كى على رأى صحيح اولمده لكن عطف مذكور
جمله انشائه نى اخبار اوزر رينه عطف اولوب بوايسه فى الحقيقة من غير تاويل جاز اوله من
ستير اوليه ك مصنف رحمه الله وكتاب مختصرى بمقدمه واولج من اوزر رينه ترتيب ايلندر زيراشمل اولديغى
مسائل بمقاصد فن بلاغندن وياخود خارج مقاصد اولان فقراتن اوله رق نائى مقدمه واولى اوج قسمه

اولوب اگر کند و سندن غرض متکلم مراد ایلدیکی مضای ادا ایتکده وقوع خطادن احتراز
و توفی اولورسه بومسائل کافل اولان فن اول و اگر تعقید معنوبدن احتراز اولان مسائل ايسه
فن ثانی و مسائل وجوه تحسین فن ثالث و جو کلامدن منظم اولدیغی اوزره خارج مقاصد
اولان مسائل مقدمه و کند و سندن غرض احتراز خطا و تعقید اولیسانلرک وجوه تحسینده
انحصارنه منع ظاهر و قوی درک ايسه ده مسائل کتبک تنبع واستقرایله بوندن غیر یسنى عدم
وجدان جوابی مدار اندفاع اولور و بعضی شراح کتب مذکور بر مقدمه و اوج فن و برخانه اوزرینه
ترتیب اولوب مقاصددن اولی درق ایراد اولان مسائلدن مقاصدک موقوف علیهی اولیاری مقدمه
و قصوری خانه اولوق اوزره قسمیه تقسیم و خاتمی بوندن بر قسم عد ایشار ايسه ده انشاء الله تعالی
مخلصده بین ایدکی وجهله حق اولان خانه خارج مقاصد اولیوب فن ثالثه عائددر و آخر مقدمه ده
کلام مصنف مقاصدک فنون ثلثه انحصارنه منجز و بوجهله فنون مذکور مهود و مسوق بالذکر
اولدیغندن بونلری معرف بانلام اوله رق ایراد ایدوب لکن مقدمه ایچون برکونا سبق ذکر واقع
اولدیغندن (مقدمه) لفظ منکرله ایراد یوردیلر بومقدمه مقاصد کتبه تقدیم اولان ایشو مسائل مهمه
معانی فصاحت و بلاغتی و علم معانی و یسانده انحصار علم بلاغتی و کلام منجز اوله رق بونلره کسب
اتصال ایله فصاحت و بلاغت بیننده اولان مناسبی و مقتضای حال ایله اعتبار مناسب بیننده اولان
نسبی و فصاحت و بلاغت لفظ و معنای قفسیک صفتی اولدیغنی ایشاح ایله مرجع بلاغتی یسان ایدر
محصولی علوم ثلثه غایتله بونلره اولان احتیاجک تحقیق و تفصیل اوزره یانلسیدر و مقدمه
لفظی قطع اضافه ایله مقدمه الجیشدن مأخوذ اولوب مقدمه جیش عسکرک صنف مقدمی اولان
طلیهدر مقدمه الجیش لفظیک مأخذی اولان قدم تقدم مناسبه اولوب تامومصوفی جماعت اولوق
تقریبیه تألیف ایچوند و مقدمه علم علم حدی و غایتی و موضوعی بیک کی مسائل علمک توقف
ایلدیکی شیلرد و مقدمه کتب مقاصد کتب کند و سندن ارتباط وجهت انتفاعی اوله رق امام
مقصوده تقدیم اولان کلامدن بر طایفه اولوب مقصودک اوط ثقیه توقف و عدم توقی منظور و معبر
دکدر الحاصل مقدمه کتب مدلولایچون مقاصده ارتباط و کند و سندن نفع اولان بعضی اجزای کتبک
عنوانی اولوب و اجزای کتب الفاظ اولیله کلامدن بر طایفه اولمش اولور و بعضیاری مقدمه علم ایله
مقدمه کتب بیننده اولان ایشو فرق غیر ایتد کلرندن انلرجه ایلکی امرک انحلال موجب اشکال اوله رق
نقصی و خلاصه محتاج اولمشدر که بواسطه کلامدن بر بی مسائل علوم ثلثه بومقدمه مذکر اولان شی اوزرینه
توقیدر زیرا مقدمه علمه معنای توقف موجود اولیله مقدمه کتبه دخی زوی ظن اولوب هالوکه صاحب
مفتاح بومقدمه مذکر اولان شی علم معانی و بیانک آخنده ذکر ایش اولدیغندن بیان توقف مشکدر ایچکیسی
بعضی کتبه مقدمه علمک حدی و غرض و موضوعی بیانده در دیو وقوعیدر که عین مقدمه بونلردر زعم ایدرک
بومقدمه دبایه مسائل مذکور به ظفر باب اوله مدقلرندن امر توفیق موجب اشکال اولمشدر

و متکلمدن

و متکلمدن هر بر رزی توصیف اولوب مثلا کلمه فصیح و نثرده کلام فصیح و نظمده قصیده فصیح
و کاتب فصیح و شاعر فصیح دینلور قال رجه الله (والبلاغه) * بلاغت * فی الاصل وصول
و اتهمادن انا ایدر قاموسد بلغ المكان بولغا وصل الیه او شارف علیه و البلیغ الفصح الذی یبلغ
بعبارة کتبه ضمیمه کلماتی علاوه تفصیلات اولمشدر قال رجه الله (یوصف بها الاخیران فقط)
بلاغته انجیق کلام و متکلم توصیف اولوب مفرد و صفاقر کلام بلیغ و متکلم بلیغ دینلوب کلمه
بلیغه دینلیدیکی غیر مسموعدر فقط لفظی اسماء افعالدن اولوب انته معنایندرا کثر تزیین لفظ
ایچون فالیه تصدیق اولوب کانه شرط محذوفک جوابی کیدر معنی اخیری یعنی کلام و متکلمی بلاغته
توصیف ایدر کسه کلمه مفرد یعنی توصیفدن انتها و صرف نظر ایله دیک اولور معلوم اوله که علماء
معانی عندند فصاحت کون اللفظ جاریا علی القوانین المستنبطه من استقراء کلامهم کثیر الاستعمال
علی السنة العرب الموثوق بمریتهم قوللریله مفسر اوله رق یعنی فصاحت لفظک استقراء کلام عربدن
استنباط اولان قوانین صرفیه و نحویه اوزره جاری و عربیتلری موثوق و معتبر اولان السنة عربده
کثیر الاستعمال اولمشندن عبارده در و بین العرب کثیر النوران اولان الفاظ تنافر حروف و کلماتدن
و غراب و تعقید لفظی و معنوبدن سالم و عاری اوله رق لسان اوزره جاری اولان شیلر اولدیغنی
علماء مشار الیه کلام عرب عربی تنبع واستقرایله تبیین و تحقیق ایش اولدیغندن مصنف رجه الله
لفظ فصیح مخالفت قوانین و تنافر و غراب و تعقیددن سالم اولان شی اولدیغه جزم ایشدر و ایشو
مخالفت قوانین و اخواتیدن خلوص فصاحتک معنای لازمیسی اولوق حسیه تسهیل ایچون فصاحتی
بونلردن خلوص ایله تفسیر ایدرک اختیار مسامحه ایشدر زیرا خلوص عن اغرابه ابواب صحاح
و غیر یسندن بر بیک مطالعه سیله و خلوص عن مخالفة القیاس مختصرات کتب صرفدن بر مختصرک
مذاکره سیله سهل الاستحصال و فقط بین العرب العربا کلامک کثرت دوراتی معرفت آحاد عرب
خالصک ترا کتب منشره سنی ضبط و تنبیه محتاج اولوب بوايسه صعب المتالدر و سبیر
اولیه که قوانین مخالفت کلمه مفردده علم صرفه و کلامده نحوه راجع اولوب و غراب مفرد
و تعقید کلامه مختصه اوله رق حنا که یسانلرند کثرت مخالفت جمعیله فصاحت مفرد و فصاحت
کلام ایکی حقیقت مختلفه حکمده اولدیقری مثلا عندلرند بلاغت کلام بقایح معنایه اطلاق اولوب
مرجع و محصولی کلامک وفق مقتضای حال اوزره اولمشندن عبارده اوله رق حقیقت واحده اولدیغه
و فصاحت و بلاغندن هر بر یسند معنای آخرله متکلمه صفت وقوعه بناء مصنف رجه الله اولوبونلرک
موصوفلری اعتبار ایله تقسیم و تعیین و بیده هر بر رزی کند و سندن خاص و لایق اولان وجه اوزره
تعریف و تبیین ایشدر زیرا شی واحده اشتراک لری اولیان حقایق مختلفه کت تعریف واحده
جمعی متعذر اولوب اقسام مذکوره بیننده ايسه انسان ایله فرس و نظاری بیننده اولان حیوان کی
قدر مشترک متفیدر چونکه لفظ فصاحت اقسام ثلثه سی اولان مفرد و کلام و متکلمدن هر بر یسند
اطلاقی دینلرند اولان کثرت مخالفته نظرا لفظ مشترک معانی مختلفه سی اوزره اطلاق قیاسدن و لفظ
بلاغتک کلام و متکلمه اطلاق دخی یوقیلدن اوله رق مثلا شمس و ذهب و معانی ساربه شامل اولان
مطلق عینی تعریف متعذر اولدیغنی کی مطلق فصاحت و بلاغتی تعریف دخی غیر متبسر در و بونحقیقات
ایل مصنف رجه الله عبارت مضبوطة جامعه و مانعه ایل اقسام فصاحت و بلاغتک تفسیرینه
کلام ناسده ظفر باب اوله میوب ایراد ایلدیکی عباراتی قومک اطلاقا و اعتباراتدن اخذ و التقاط ایش
اولدیغنی رهین تحقیق و ثبوت اولوب و تعریفات مذکورک مأخذی اطلاقا و اعتبارات قوم اولوق
حسیله لم اجد فی کلام الناس ما یصلح لتعریفه ایه قوی اوزره رأی ایچون تفسیر الفاظه مدخل
اولما سیل تحصیل اولان اعتراضدن بری و ناس ایله مراد شیخ و سکاکی کی مهره متبسر دیو جوابه
احتیاجدن عاری اولور سبیر اولیه که تعریف بلاغته فصاحت داخل و معرفت بلاغت معرفت
فصاحتله حاصل اولیسی بلاغت اوزره ایجاب تقدیم فصاحتی جالب و بعینه بوسیله فصاحت مفردک

و متکلمدن

فصاحت کلام و متکلمه تقدیمی دخی موجب اولمدر قال رحمه الله (فالفصاحة في المفرد خلوصه من تنافر الحروف والقراءة وبخالفه القياس اللغوي) فصاحتك باعتبار الموصوف اقسام ثلثة سی بیان سابقین متیان اولمسیله مصنف رحمه الله تفصیل اجمالیه مباشرت وابتداء مفردة اولان فصاحتی تعریف وایضاحه مبادرت اولمدر و مفرددن مراد معنای مفردة دال اولان کلمه وکلامدن مقصود یکدیگر بنه مسند و مربوط ایکی کلمه بی متضمن اولان قول مؤلف اولدیفی مستغنی ایراددر یعنی مفردة اولان فصاحت تنافر حروفدن و غرابندن و تنوع واستفراء لفظه استنباط واستخراج اولتان قیاسه مخالفندن مفردک خالص ویری اولمدر حتی رکلمه ده اشبوعلل ثلثه دن برسی بولسه کلمه مذکوره فصیحه اولمدر قال رحمه الله (فالتأخر نحو غداره مستشررات الی العلی نضل العفاس فی مثنی و مرسل) تنافر حروف مناهیر شمرای جاهلیه دن امری التیسک احد سبعة معلقه اولان قصیده مشهوره سنده واقع اشبوینده کی مستشررات لفظی کیدر تنافر کلمه ده بر وصفدر که اسان اوزره نقلت ونطق و تکلمه عسرتی موجب اولور بوده بالفلک درجه نهایی ایجاب ایدر نه کیم بر اعرا بیدن نافه سی سوال اولمدر فی ترکها ترعی الجمع دیو جوابداده اولمسیله بوکلامده برتبات اسمی اولمق اوزره ابراد ایتمش اولدیفی کسرها و سکون عین و فتح خاء معجمه الیه هجوع لفظی کبی منتهای نقلدن غدا اولمدر و یاخود ذکر اولتان مستشررات لفظی کبی بودرجه نیک مادونی اولور ابتدای بیت و فرغ زین المتن اسود فاحم اثبت قنوا الخلة المتعکل غداره مستشررات الی العلی نضل العفاس فی مثنی و مرسل اولوب محبوبه نیک شمر تانی و صفدر فرع شمر تام و وافر و متن عین و شمال صلبده اولان عصب و محمد که مراد ظهر در اسود فاحم شدید السواد اثبت چوق و صبق معنای بنه در قنوا خورما سالفیدر که عنبه عتفود نعیر اولتور المتعکل قنوا ایچون صفت اولوب قنوک محصولدار اولدیفی نصر بحددر غداره غین معجمه الیه غدیر نیک جمعی اولوب ذواتب معنای بنه در ذواتب ناصیه یعنی جیشده اولان صایح معنای بنه ضم ذال و همزة مدوده الیه ذو به نیک جمعی در غداره اولان نمبر فرعه عا ددر مستشررات لفظی اسم فاعل اوله رفق مرتفعات و مرتفعات معنای بنه کسر و فتح الیه مروی و لازم و متعددر علی تأیید اعلی اولان علیانک جمعی اولوب مراد اعلی راسدر نضل نغیب معنای بنه در عفاص عقیصه نیک جمعی اولوب نسوانک صاحب رندن شدو ارسال ایلدکری خصله مجموعه معنای بنه در مثنی مقول و مرسل بونک خلا فی یعنی صاحب اورلماش صغیدر حاصل بینین مره بمد و حذت ظهیری زین ایدن شمر تام و وافر غایت سیاه و بار آور اولان خورما سالفیری کبی کثیر و مجمع و ناصیه سنده اولانلر جهت فوکه مرتفع اولوب طوب طوب شد و بند الیه صالی و برلش اولان عفاص تعیر اولتور قسمی اورلش و اورلماش اولان ایکی قسمت مینده غیوبت و استتار ایلدیکیری ایراد و زلفنک جامع اولدیفی اقسام و اوصاف شمری تعداددر بعضی نیک اشبو مستشررات لفظنده اولان نقلک منشائی حروف مهوره سنده شدیددن اولان نالیله مجهوره دن اولان زاء معجمه یئنده حروف مهوره سنده رخوه و لینده دن اولان شبیک توسطی اولوب مستشرر مقامده مستشرق دینسه بونقل زائل اولوردی دیو کلامری سهو یئندر زیرا راه مهله دخی زا کبی مجهوره دن اولمسیله مستشرق دخی متنافر اولمق ایجاب ایدردی بلکه منشأ نقل مستشررات اولان شو حروف مخصوصه نیک اجتماعیدر معلوم اوله که مهوره مخربی اوزره اعتقاد ضعیف اولان حروفدر که شش نیک حصه کلمه لری جمع ایدر شخت الحاح معنای بنه اولوب حصه نام مراددر و مجهوره بونک خلا فنده اولان یعنی مخربی اوزره اعتقاد ضعیف اولمیان حروف باقیه در و شدید عند السکون جری صوتی مخربنده منحصر اولان حروفدر که اجدت طبعک ترکیبی جامعدر و رخوه بونک خلا فی اولان حروفدر و بینین اولان یعنی شدید الیه رخوه یئنده بونکان حروف لم یعونا فونده اولان حرفدر ان اثیریدمدر که تنافر حروف برکلمه اجتماع ایدن حروف بد مخربی سبیله احد همدان آخره انتقال بر حلدن دیگر محله طفره و برتاب اتمک

کبی اولمسنندن و یا بخارجک قری سبیله احد همدان آخره انتقال قید و بند الیه مثنی کبی اولدیفندن دکلمه ذرا قریب المخرج اولان جیش و شعی امثالنی متنافر بولمدر بمنشأ لفظه جیشده دخی الم اعهد و وارد اولمدر و بعد المخرج اولان علم و عمل و ملع امثالنی متنافر بولمدر فقط ملع لفظنی متنافر بولمدر ملع اسرع فی السیر معنای بنه در و اشبو ملع متنافر اولوب علم متنافر اولمسی صوتک حلقدن شفه ده اخراجی شفه دن حلقه ادخالندن ایسر اولمسنده مثنی اولوب قسیمندن غلب و بلع و حلم و ملع الفاظنک حسن و عدم تنافری مسندر بلکه الفاظده اولان تنافر و عدم تنافر بر امر ذوقی اولوب ذوق صحیح نغیل و نطافنی متنافر عد ایلدیکیری هر بر لفظ متنافر در و بر لفظی ذوق صحیح نغیل عد ایلدیکیری کرک قرب و یا بعد بخارجدن و کرک اسباب سائر دن ناشی اولمندن اعددر و بوجمله تنافر و عدم تنافر امر ذوقی اولمسنده مثنی مصنف رحمه الله امر نجه یقینه نرض ایوب و تعذر ضبطد ناشی بیان اسبابه تقید ایلامدر بوضوئده اولی اولان سلامت ذوقه حواله اولمدر متیان فندن زوزنی متفاریه المخرج اولان حروفک اجتماعی فصاحت کلمه به محل اولان نقله سبب اولوب لکن کلام طویل عربده کلمه غیر عربینک وجودی عربی اولمندن خروجی مؤدی اولدیفی کبی کلمه غیر فصیحه اوزره کلام طویلک استمالی دخی کلامک فصاحتدن خروجیه بادی اولم تا که الم اعهد لفظنده فصاحتک فعدانی بولدیفی سوره شریفه نیک اخلاص فصاحتی مستلزم اوله دیو توهم ایدوب و بعضیله مثلا فصاحت کلمه کبی جزنک وصفی مثنی اولمندن وصف کاک انتقاسی لازم کلر دیو قول زوزنی بی تأیید ایلدیکیری بواجتهاد غلط فاحش نابهار اولوب ذرا فصاحت کلمات تعریف فصاحت کلامده ماخوذ اولمسیله کلمه غیر فصیحه اوزره مشتمل اولان کلام نوجمله فصاحتدن خروج ایتمز حالبوکه فصاحت کلمات مفهوم فصاحت کلامدن جز اولوب وصف جزنی دکلمه در کلام بعض ثانی مدار تأیید اوله یاسون و کلام عربیده مفرد غیر عربینک وقوعه قیاسی قیاس فاسددر زیرا اول کلام عربیده یعنی قرآن کریمه مفرد غیر عربینک وقوعی غیر مسلم و مدار اعتراض اولان سبیل و مشکوه و قسطاس لفظلرنک صابون کبی لغات مشترکه دن اولمسی جائزدر و از غیر اسامی شریفه سنه قصور اسامی عجمه اثیبا علیم السلام وقوعه ناشی تسلیم ایدر بلکه قرآن کریمه مفرد غیر عربی واقع اولمش اولسون لکن انازلناه قرآننا عربیا قول شریفه وصف قرآن اولان عربیدن مراد عربی الالفاظ دیمک اولدیفی مسلم اولمدر بلکه عربی النظم والاسلوب دیمک اولمسی محل جوازدر و باعتبار الالفاظ اولمسی تسلیم صورتده دخی قرآن مینک جمیع فردانی عربیه اولمق اعتباریه اولمسی مسلم اولمدر بلکه اعم و اغلب الفاظی اعتباریه اولمق رهین جوازدر و فصاحت کلامده هر رکلمه نیک فصاحتی مشروط اولدیفی کبی کلام عربیده هر بر لفظک عربیتی شرط اولوب یئندرند فرق کلی موجوددر و عدم فصاحت کلمه الیه سوره نیک فصاحتدن خروج ایتماسنی تسلیم تقدیرده بوقول سوره نیک کلام غیر فصیح اوزره مشتمل اولمسی نفوهی مؤدی اولوب حالوکه قرآن کریمک کلام غیر فصیح اوزره استمالیه قول حاشا جناب باری به عجز و جهلندن برینک نسبتی ایهامدن غیر خالیدر زیرا کلام غیر فصیح ایرادی یا عدم ایدن نشأت ایدوب جهلدر و یاخود عدم فصاحتیه علم الیه برابر کلام فصیحه ظفر باب اولمه ماسنندن و یا عدم التزامدن نشأت ایدوب اول عجز و ثانی نتیجه جهل اولان سفیدر تزهت ذاته عما یقول الظالمون قال رحمه الله (والقراءة کون الکلمه وحشیة غیر ظاهرة المعنی و لا انوسة الاستعمال) غرابت کلمه نیک وحشیه یعنی ماوضع لیبی غیر مانوسه اولمدر و معلومدر که لفظک معنای دلالتی مواد و هیئیه اوله رفق بوجهنله دلالتده اولان عدم ظهوری یا کلمه نیک مواد و جوهری اعتباریه اولوب بوضوئده کتب لغت بسطوده کتدوسنندن بحث و نقیضه یعنی کتب لغتی تحری و مراجعه محتاج اولور نکا کاتم وافر نفعا کبی جوهریده بوکلام عبسی بن عرقوی به مسند اولوب جاردن ساقط اوله رفق اوزرینه اجتماع ناس وقوعیه مالکم نکا کاتم علی نکا کوکم علی ذی جنة افر نفعا عنی دیمدر مراد شخص مجنون و مصرع

کبی خلق اطراف و اکنافه سبب اجتماع و تراخی استفسار ایله تفرق و تشتت برنی تکلیف و اخطار در
 فائیدن جاحظدن و وائله جار الله علامه ک بیانه کوره کلام مذکور ابو علقمه نک قول اولوب
 بعض طریق بصره مئی ایدر کن غلبه صغرا ایله ساقط و بهوش اوله رق اولخالده خلق اوزرینه
 اجتماع ایله بعضیلر بو حالک زو ایچون ایهامی عصره ملازمت و بعضیلر سی و یامیت اولدیفنی درک
 ایتک اوزره آذانتیه اذان تلاوت ایدرلری همان ابو علقمه اللزندن تخلص کریبان ایدرک . مالکم
 نکا کاتیم علی کاکا کاؤن علی ذی جنة افرنقوا عنی . کلامیله فک دهان ایتسیله اجتماع ایدن
 ناسدن بهضیلری بو کلامی اسان هندی اوزره تکلم شیطانله حل ایدوب توحش و ترکه تصدی ایتدیلر
 و یاخود غرابت هیئت کله اعتبار ایله اولوب بو صورتده تبیین معنی ایچون بر وجه بعد تخریجه محتاج
 اولور قال رجه الله (نحو * و فاجا و مر سنا مسرجا *) عجاجک اشبو قولنده اولان مسرج لفظی
 کبی اول بیت . و مقلة و حاجبا من ججا . در . مقلة . سیاه العین و یاخود سیاه و بیاضی جامع اولان
 شحمه در . مزجج . صفت حاجب اولوب مدقق و مطول معنایه در * فاحم * مانند فحم شدید السواد
 اولان شعر دیکدر که . لابن . و تامر . کبی مشبه به نسبتی قیلنددر * مر سن * انف معنایه
 مستعملدر مراد مدوحک چشم سیاه و ابروی هلال و زلف شکون و انف موزونی معرض وصف
 و نشاده ایراد اولوب لکن انف ایچون وصف مسرجی ایتانده بر معنی ظاهر اولدیفنی جهته بوک ایچون
 جوهر کله نک دلالت ایلدیکی معنای اعتبار ایله ابکی وجه بعد استخراج محتاج اولمشلدر قال رجه الله
 (ای کالسيف السريحي في الدقة والاستواء) یعنی تخریج اول انفک سیفه وقوع تشبیهی و سیفک حداد
 مشهور اولان سر یجه شیوع نسبتی و سائطیه معنای مسرجی دقت و استواده انی سیف سرجی به
 تشبیه مفهومه جلدن عبارده در قال رجه الله (او کالسراج في البريق) وجه ثانی بیان اولوب یعنی
 مسرجدن مراد انفک ریق و لمعانده سراج و هاجه مشابهتی ایراد اولسی دخی مختلدر و لفظ مسرجی
 اشبو وجه ثانی به جل ایتک کسرایله سرج وجهه دغوب حسن معنای و . سرج الله وجهه . قولندن بهجه
 و حسن معنای مراد اولدیفنه قریب و انسدر زیر ابریق و لمعان دائما موجب حسن اولوب لکن دقت
 و استواده حسن مطرد دکلدر خلاصه تخریجین ابکی اساسه مبتنی اولوب اول مسرجا لفظی باب تفعیلدن
 اوله رق صیغه تفعیل ایله جعل ایچون قلندر ق مشبیه به پیشده ادعای اتحاد ایله . المحمول سیفا سرجی .
 و یاخود . المحمول سراجا . معنای استخراج اولور ثانی صیغه تفعیل نسبت به حل اولوب مشبهک
 مشبه به نسبتی بایندن اوله رق . المنسوب الی السيف السريحي . و یاخود . المنسوب الی السراج .
 معنای تخریج اولور لکن مجرد جعل و نسبت تشبیه عدم دلالتی سببیه ابکیسی دخی تخریج بعد
 عد اولمشلدر و اگر چه * سرج * لفظنک کلام عربده حسن معنایه ایتانی صورتده مسرج
 قولنک اسم مفعول اوله رق یوندن اشتقاقی اختیار اولسه وجهین مذکورن ایله معنای بعد
 تخریجه احتیاجدن استغنائش اوله جفی در کار ایلده بو صورتده عدم اعتبار سبب . سرجه .
 لفظنک بهجه و حسن معنایه استعمال اصابت عدم اطلاع و جزا لر ایله بو معناده استعمال سراجدن
 مستحدث و مولد اولسه قطع و حیلدر زیر اعتد ارباب لغته معتبر اولان لغات اصلیه اولوب مولدات
 مطروح نظر عیدر شونکله برار که . سرج الله وجهه . قوی دخی تخریجه محتاج اولان غرابت
 مخصوصعدن اولسی یعنی حسن معنای معنای مجازی اولوب احد تخریجین مذکورن ایله سراج
 ایچون اولان معنای حقیقی به مناسبی جهته تخریج ایدلسی غیر مستبعد و فقط مجمل اللغة صاحبی
 . سرج الله وجهه . قوی بهجه و حسن معنایه تفسیر دفسکره مصرع مذکور ایراد ایتسی عندنده
 من غیر احتیاج الی التخریج . مسرجا حسن معنای اولان . سرج . لفظندن اسم مفعول اولسی مؤیددر
 * سؤال اولورسه که کتب قومدن فهم اولدیفنی وجهه . غرابت . کله نک مشهوره الاستعمال اولماسیله
 مفسر اوله رق بودخی کله معناده مقابلی اولوب و کله غیر مشهوره الاستعمال بحسب قوم دون قوم
 اعتبار اولدیفنی یعنی لفظنک استعالی رفو مد نسبتله مشهور و قوم آخره نسبتله مشهور اولدیفنی در کاردر

کله وحشیه . ایله من غیر نقل علی اللسان ذوق سلیمک تفرایده چکی ترکیب اوزرینه مشبه اولان
 کله اولوب . کله عذبه . مقابلی اولسیله لفظ غریب بعضا عذبه اوله رق وحشیه دن اعم اولدیفندن
 غریبی کله وحشیه ایله و کذلک غرابی کله نک وحشیه اولسیله تفسیر استعسان اولنه من زیر وحشیه
 غریبدن من جهة الصدق و وحشیت غرابدن من جهة الحق اخضر بلکه وحشیت فصاحت مفرد
 ایچون قید زائد یعنی غرابدن خارج اوله رق نه غرابنک عینی و نه غرابنده داخلدر بلکه سابا فصاحت
 مفردده معتبر اوله رق تعریف فصاحتده وحشیتدن دخی خلوصی ذکر ایتک لازمدر و هر تقدیر اعمی
 جهتیله سلب غرابت من جهة الحق سلب وحشیی مستلزم ایلده دلالت التزام تفریفته مجبوره در
 الحاصل وحشیت غرابدن خارج بر امر اخص اولسیله بونکله غرابی تفسیر غیر مستحسن بلکه
 تعریف فصاحتده وحشیتدن خلوص قیدینک عدم ایتانی موجب فساد تعریف اولدیفنی متیندر
 و اگر وحشیتله ذکر اولسان تفسیرک غیری بر معنی مراد اولورسه اومعناجه غرابت محل فصاحت
 اولدیفنی تسلیم ایتیر که حتی فصاحت محل اولان غرابی اومعناجه وحشیتله تفسیر صحیح اوله جوابنده
 دیرز که وحشیه کله غیر مشهوره معنایه اطلاق اولدیفنی کبی کله نک ظاهرة المعنی و مأنوسه الاستعمال
 اولماسی معنایه اطلاق دخی کتب قومده مذکور اولان بر اصطلاحدر شوبله که . وحشی . بادیه
 بی آب و کلاسه ساکن اولان وحشیه منسوب اولوب استعمالی . مأنوس اولیان الفاظ ایچون استعاره اولمشلدر
 و . وحشی . ابکی قسم اولوب بری غریب حسن و دیگری غریب قیهر و . غریب حسن . عرب عربا
 عندنده وحشی اولدیفنی جهته استعمالی غیر معیوبدر . شربث . و . قنقر . و . اشعر . و . اقطر .
 لفظلری کبی . شربث . کف و رجلی غلیظ معنایه اولوب اسد مراد اولور جمعی شراب اولدیفنی
 دلالتله نون زائددر . قنقر . عظیم الجثه و . اشعر . ارتفع و . اقطر . تفرق و اشتد و افترق و اجتمع
 معنایه در و بوکلات نظمه نثر دن احسندر غریب قرآن و حدیث اشبو غریب حسندند و . غریب
 قبیح . غریب الاستعمال اولسیله بر ابرسمه ثقیل و ذوق اوزره کریم اولاندر که نظما و نثرا استعمال
 معیوبدر مثلا شخص فرید و یکانیه . حبش . و حکایه امر دشواره . اطعم الامر . و بیان مفترده
 . جفخت . دیندیکی کبی و بوقسمه غریب قبیح و وحشی غلیظ اطلاق ایلدکلی مثلا . متوعر . دخی
 تسمیه ایدرلر الحاصل الفاظ عربیه اوج قسم اوله رق اول عرب عربا و سائر عندنده استعمالی جاری
 اولان ارض و سما امثالی الفاظ اوله رق استعمالی علی الاطلاق عیبدن عایدر ثانی استعمالی عرب
 عربیه خاص اولوب سائر به غیر متجاوز و بومثلا الفاظک عرب عربیه کوره استعمالی غیر معیوب و جائز
 و سائر به نسبتله معیوبیتی بارزدر غریب قرآن و احادیث بوقسمدن معدوددر ثالث مطلقا استعمالی
 مأنوس و متداول اولیان الفاظ اوله رق عرب عربا و سائر نک جمله سته استعمالی عیب اولوب بودخی
 ابکی قسم اوله رق لفظ . حبش . امثالی ذوق و سمعه کریم و قسم آخری . نکا کاتیم و افرنقوا .
 لفظلری کبی کراعتدن سالددر و تعریف غرابنده اولان غیر ظاهرة المعنی و لامأنوسه الاستعمال قیدی
 وحشیی تفسیردر امدی وحشیتک بو معناجه مابین القوم متداول اولان فصاحت محل اولسی منع
 ظاهر الفساددر زیرا فصاحت الحق لفظنک السفه عربده کثرت دور ایلله اولوب کثرت دوران ایلسه
 استعماله عدم انس ایله اجتماع ایتز و اگر فصاحتله بو معنایک غیری بر معنی مراد ایدوبده تنافر
 و غرابت و مخالفت قیاسدن هیچ ریتک فصاحت محل اولدیفنی زعم و ادعا اولورسه اولخالده بحث محل
 قالیوب . لکل قوم ان یصلح علی ما یشاء . دینله یلور قال رجه الله (و الخالفة کون الکلمه علی
 خلاف القانون المستنبط من تتبع لغة العرب) یعنی . مخالفت . کله نک لغة عربی تتبع و تنقیش ایله استنباط
 و استخراج اولسان قانونه مخالف اولسیدر لغت عربدن مراد وضع واضع ایله
 موضوعه اولان مفردات الفاظ ایله مفردات موضوعه حکمده اولان بعض مرکباتدر مثلا علم صرفده
 احوالی . بیوت عنها اولان منسوب کبی زیرا منسوب فی نفس الامر مفرد اولوب لکن یاه نسبت
 کندوسندن جز کبی اولسی و مشتق منزله سنده بونسی حسیله مفرد حکمده در قانون مستنبط

مثلاً قام. مثلاً وده. اعلال و. مد. مثلاً وده. ادغام و جوی امثال علم تصرفك مشتمل اولاد یعنی قواعد در
 واما ابی یابی. و. عور. و. مور. و. استخوذ. و. استخوذ. و. قطط. و. شعر. و. آل. و. ماء. و. امثال خلاف
 قواعد اوزره لغته ثابت و مستعمل اولان کلمات شواذدن اولوب یو مثلاً وده قواعد مخالفندن آزاده
 و یو وجهه واضع ثابت اوله رقی قانون حکم مستنداده در و کائن اعلال و ادغام و سائرده قاعده
 و قیاس وضع و بیان اولدینی حینده بوضوئراستنا اولمشدر بلکه استثنایه حاجت اولمسوب
 اصل مخالفت واضع ثابت اولان شبهه عدم موافقتن عباره و امثله مذکوره امثال شواذک وفق
 وضع واضع اوزره اولمسیله موافقت ظاهره در. ابی یابی. شاذ اولسی باب ثالثدن اولدینی حالد.
 عین فعلده احد حروف خلق موجود اولمسی و آل. شاذ اولسی اصلی اهل اولوب هانک الفه
 قاب اولمسی و اصل. ماء. ماء. اولوب همزه هادن مقلوب اولمیدر و اش. و مخالفت قیاس باینده بیان
 ابتدای ضابطه اگر مخالفت آخر بر کلمه التباسی رفع کی بر علتیه مبنی اختیار اولمش اولورسه محل
 فصاحت دکلدر نه کم طال و شرر امثالده فک ادغام اختیار ایدمشدر و اگر ابی یابی امثال مجرد
 واضع ثبوت ایچون اولورسه یو قسم دخی غیر مختلدر و یونلرک برینه مستند اولدینی صورتده محل
 فصاحتدر قال رحمه الله (نحو الحمد لله العلی الاجل) اشبو قول زاجرده فک ادغام ایله واقع
 اولان. اجل. کی قیاس اولان ادغام ایله اجلدر حاصل مقال اهل تصرف لغة عربی تحریر و تفتیش
 ایدرک هر فنی لفظ عربیده ایکی حرف متجانس اجتماع ایدوده اول فک اولورسه بر ریشه مزج
 و ادغام ایدرک فنی مشاهده ایملرله یونی بر قاعده مطرده اتخاذ اغش اولدیلرندن ذکر اولشان
 اجل لفظی اشبو قیاس و قاعدهیه مخالف بولملرله اسباب عدم فصاحتدن اولان مخالفت قیاسک
 وجودنه مبنی کلمه غیر فصیحده اولمسیله حکم ایدمشدر (قبل ومن الکراهة فی السمع) بمضایر فصاحت
 مفردده ذکر اولشان تنافر حروف و غرابت و مخالفتدن خلوصه علاوه سمعه کراهتدن خلوصی
 دخی اعتبار ایدمشدر و سمعه کراهت سمع اصوات منکر بی سماعتدن تبری ایدرکی کی اولفظک
 سماعتدن دخی تبری ایتسیله اولور زیرا لفظ اصوات قیلندن اولوب اصوات ایسه نفس بعضیسیله
 استلذاذ و بعضیستدن استکراه ایلدیک کی بوقیلندن اولان لفظ دخی شو قسمینه متقسم اولور
 قال رحمه الله (نحو کریم الجری شریف النسب) ابو الطیبک سیف الدوله ابی الحسن
 علی بی مدحده بحر متقار بدن نظم ایلدیک قصیده سنده واقع اشبو ینده اولان. جرش. لفظی
 بوقیلندن عد اولسوب لفظ مذکور دن سمع اکراه و تنفر ایتسی سیبیه مفرد غیر فصیح اولدینی
 ایراد اولمشدر. اول بیت مبارک الاسم اغر الاقب در. جرش. کمرجم و را ایله نفس معنایه در
 مبارک الاسم. اولسی اسم مدوح علی اولوب امیر المؤمنین کرم الله وجهه افتدمن حضرتلرینک
 نام ابرکریته موافقتیچوند و خیل اغر. جبهه سنده بیاض اولان خیل اولوب هر بر واضح و معروف
 ایچون استعاره اولمشدر مراد مشهور الاقب دیکدر که سیف الدوله در. حاصل معنی. مدوح
 مذکور اسمی مبارک و لقی مشهور و نفی کریم و نسبی شریف دیکدر. لقب. مدح و یاخود دخی اشعار ایدن
 علمدر و کنیه. اب و ام امثالیه تصدیراولتندر قال رحمه الله (و فیه نظر) قائل مرقومک تعریف
 فصاحت مفردده کراهت سمعتدن خلوصی زیاده ایتسی محل نظر در زیرا سمعه کراهت و حسیله تفسیر
 اولشان غرابته داخل اولوب. جرش. لفظی یا سمعه کراهه و ذوق مستقیمه ثقیل اولیان و یاخود
 کراهه و ثقیل اولان غریب قسیندن برنده داخل و یو ایکی تقدیره کوزهده غرابتدن خلوص قیدی یونک
 تعریف فصاحتدن خروجنه کافلدر و اشبو نظردیه دیگر و جوه دخی ذکر اولمشدر. وجه اول.
 کراهت سمع اگر ثقله مؤدی اولورسه تحت تنافرد داخل و الا فصاحتیه غیر مختلدر. وجه ثانی. قائل
 مرقومک لفظ اصوات قیلندن اولمسیله حکم ایتسک فسادی اولوب شویله که محله مبین اولدینی
 اوزره لفظ صوت اولوب بلکه صوت ایچون کیفیتدر لکن اشبو وجهین ضعیفدر اما وجه اولک
 ضعیفی کراهت سمع ثقله مؤدی اولورسه فصاحتیه محل اولیه جنی ملازمه سنک ممنوعیتندر که سبب

اخلال ثقلک غیر بر امر اولوب یعنی سمعه کراهتدن دخی احتراز ایتلری جائزدر و اما وجه ثانیست
 ضعیفی زیرا لفظ اصوات قیلندن اولدینیه اتفاق ادبا اولوب و لفظ اصوات قیلندن اولسون و یا
 اولسون بعض کلماتدن سمع استکراهی محل اشتباه دکلدر. وجه ثالث. سمعه کراهت صوت
 و نغمه راجع اوله رقی چوق کره اولور که لفظ فصیح نف غیر متناسبه و اصوات منکره ایله ادا اولمسیله
 سمعتدن استکراه اولتور و اکثر و قوی و اولور که لفظ غیر فصیح نف متناسبه و اصوات طویه ایله ادا
 اولتور رقی سمعتدن استلذاذ اولتور اشبو وجه ثالث دخی شایان قبول دکلدر زیرا صوت حسن
 و فنی مساواتده اوله رقی جرش و جفت و ملح لفظلرینک استکراهیه نفس و فخرت و علم
 لفظلرینک عدم استکراهی قطعیا معلومدر. وجه رابع. سمع اوزره کره اولمده جرش لفظنه
 نظیر اولان الفاظک تنزیل مینده و قوی اولوب مثلاً ناقصه معنایه اولان. ضیاء. و اصلاح
 سفینه و یا مسمار معنایه اولان. دسر. لفظلری منتظم سلاک الال آیات قرآنیه اولمشدر اشبو
 وجه رابع دخی مورد بحثدر زیرا بوقیلندن بر لفظک قرآن مینده و قوی کراهت سمع اسباب اخلالندن
 اولمسته مدار استدلال اولوب چونکه بعضا واقع اولور که اخلال سیبیه مانع اوله جی بر شینک
 عروض و الحاقیه لفظک اکتسای فصاحتی مؤدی اولور زیرا مفردات الفاظ اخلالات مقامات
 ایله مختلفه اولدینی. خاتمه ده. لکل مقام مقال لایحس فییه غیره. عباره سبله بیان اولسه کرکدر
 اشبو. ضیاء. و. دسر. لفظلریده بوقیلندن نه کیم این حاجب بعض کره غیر فصیح اولان شبهه
 بر امرک الحاقیه اکتسای فصاحت ایلدیک تصریح و اولم ترا کیف یدی الله الخلق نم بعیده. و
 قول شریفیه استدلال و توضیح ایدمشدر زیرا فصیح اولان باب ثلاثین اوله رقی. بدأ. بدأ.
 اولوب باب افعالندن. بدأ. مسموع دکلدر لکن. بعیده. لفظنه مقابله و مقارنتله. یدی. لفظ مزیدی
 کسب تناسب ایدرک احراز فصاحت ایدمشدر قال رحمه الله (والفصاحة فی الکلام خلوصه من
 ضعف التألیف و تنافر الکلمات و التمهید مع فصاحتها) فصاحتک قسم ثانیسی اولان فصاحت کلامی
 تعریف اولوب یعنی کلامده اولان فصاحت متضمن اولدینی کلامک فصاحتیه برابر کلامک ضعف
 تألیف و تنافر کلمات و تمهیددن خالص اولمیدر. مع فصاحتها. قول. خلوصه. قولنده کلامه عائد
 اولان ضمیردن حال و بوقید. زیدا جلال. و. شعره مستشعر. و. انفه مسرج. و. مثلاً کلاملرندن
 احتراز. دالدر و یونک. و تنافر الکلمات. قیدنده اولان کلماتن حال اولسی غیر جائز زیرا بوضوئرا
 کلمات غیر فصیحده اوزره مشتمل اولان کلام کلماتی متنافره اولسون اولسون فصیح اولمی صورتی
 استلزام ایدر جکی امر بارزدر چونکه کلام مذکور اوزره کلمات فصیحده تنافرتدن خالصدر
 دینک صادق اولور شویله که خلوصدن مستفاد اولان نفی فصاحت کلمات ایله مقید اولان متنافره
 توجه ایدوب حالو که نفیک شی. مقیده توجهنده شایع اولان مقید باقی اولسون اولسون قیده توجهیدر
 قال رحمه الله (فالضعف ان یكون تألیف اجزاء الکلام علی خلاف القانون الخوی المشتر فیما بین
 معظم اصحابه حتی یمتنع عند الجمهور) یعنی اشبو تعریف فصاحت کلامده مأخوذ اولان ضعف تألیف
 ایله مراد اجزای کلامک سبک و تألیف میان معظم اصحاب نخوده مشتر اولان قانون نحوینک خلافی
 اوزره اولوب حشا که عند الجمهور تمتع و مجبور اولمیدر لفظاً و معناً. اضماع قبل الذکر. کی
 و اما قانون مشتر و غیر مشتردن هر ایکسنه مخالف اولان کلام ضعیف اولوب بلکه فاسددر قال رحمه الله
 (نحو ضرب غلامه زیدا) یو کلام غیر فصیحدر زیرا انبان ضمیرده رجوع ایدر جکی اسمک لفظاً
 و یاخود معنا ذکر می. موقوف اولسی قانون مشتر نخویدن اولوب یو کلامده ایسه غلامه ضمیری
 نه لفظاً و نه معنا ذکر می سبقت ایتیان زیده راجع اوله رقی قانون مذکورک خلافده واقع و بوجهته
 عند الجمهور تألیف تمتع اولمسیله اسباب اخلال فصاحتدن ضعف تألیفک وجودی محتملدر فقط
 اتمه نخودن اخفش اشبو ترکیب امثالده یعنی فاعله متصل اولان. مفعولیه ضمیرده اغمار قبل الذکرک
 جواز نه قائل اولوب و این جنی اخفشه تابع اولمشدر شوجهته که فعل متعینک فاعل کی مفعولیه

شدت اقتضای اولیایه مفعوله متصل اولان ضمیر فاعله اضماع قبل الذکر جائز اولدیغی کی بالعکس
 فاعله متصل اولان ضمیر مفعوله دخی جوازنی اختیار ایشلردر و طرف جهووردن جوابده هر تقدیر
 فاعل و مفعولک هر بر زنی اقتضای فاعله تساوی بری درکار ایدسه لکن فاعلی اقتضای ملاحظه
 غلبهده مفعولی اقتضای اوزرینه مقدمدر زیرا مفعوله تعلقی اولان نسبت وقوع فعل فاعله متعلق
 اولان نسبت صدور فعلدن صکره ملحوظ اوله رق فاعل رتبهده مقدم و مفعولک ذکر کی حینده فاعلک
 اقتضای تقدم رتیبی حسبیه سبق ذکر کی متوهم اولوب بوجهنله مفعوله متصل اولان ضمیر فاعله
 اضماع قبل الذکر لازم کزن و مفعوله بوحالک فقدانی سببیه مقیس علیه اوله من دیشلشدن و اخفش
 بومدعیه شاعریک جزئی ربه عنی عدی بن حاتم جزاء الکلاب العاویات وقد فعل و شاعر آخرک
 و لماعصی اصحابه مصعبا ادى الیه الکیل صاعا بصاع قولرلیله استنهاد ایشلدر زیرا ربه
 ضمیری عدیه و اصحابه ضمیری مصعبه راجعدر جزئی ربه قولی عدی بن حاتم علیه دعا
 اولوب تفلا صیغه ماضی الیه اراد ایدرک وقد فعل دیشلدر عنی لفظنده عن و اتقوا یوما
 لاتجری نفس عن نفس و قولنده بیان اولدیغی وجهله بدله محمولدر و قد فعل قولنده و اوحالیه
 اولوب ضمیر رب لفظنه عائددر عاویات صاحبجات مناسنه در بیت ثانیده مصعب بر شخصک
 اسمی اولوب ادى ضمیری کل واحد من الاصحابه و الیه ضمیری مصعبه عائددر صاعا بصاع
 اصلنده جمله اسمیه اولوب نصبه عدول الیه ادى ضمیردن حال اولوب مقابلا صاعا من العصیان بقدر
 صاع من الکافات تقدیرنده در یعنی نه زمانکه اصحاب مصعب اظهار عصاوت ایتدیلر سه
 هر بر زینه مصعب معامله عصاوتلرینه کوره مجازات الیه مقابله ایلدی دیمک اولور لکن ضمیرک مدلول
 فعل اولان مصدره ارجاعی تاویلله کلام اخفش رد و منع اوله رق بیت اولده استنهاد اولسان ربه
 ضمیرک مدلول فعل جزئی اولان جزأ مصدرینه و بیت ثانیده اصحابه ضمیرک مدلول فعل عصی اولان
 عصیان عائد اولسی صورتله اول رب الجزاء و ثانی اصحاب العصیان تقدیرنده ایدوی بیان
 اولمشدر نه کیم اعدلوا هو اقرب للتقوی قول شریفنده هو ضمیری اعدلوا امر ینک مدلولی
 اولان عدله راجع اولدیغی تصریح کرده اصحاب تفاسیردر و اما شاعریک جزئی بنوه ابوالفیلان
 عن کبر و حسن فعل کا یجزی سمار قولیه الالیت شهری هل یلومن قومه زهیرا علی ماجرم
 کل جانب قولنده بنوه ضمیری ابوالفیلان و قومه ضمیری زهیره راجع اولسی شاذ اولوب مقیس
 علیه اوله من بیت اولده عن کبر لفظنده اولان عن فعلت هذا عن امرک قولنده اولدیغی
 کی مابعدنک ماقبله سببیتی افاده ایدر و یاخود لکن طبقا عن طبق قول شریفنده اولدیغی
 کی بعد مناسنه در (مفهوم بیت کبرسن و شیخوخت و حسن فعل و ضعفیت موجب احسان
 و عنایت شیر اولدیغی حالده ابو الفیلان حقهده انسانی سمار حقهده ظهور ایدن مجازات کی عکسبیه
 معامله و اجرای اسانت ایتدکارنی افادهدر سمار ظهر کوفده نعمان بن منذر ایچون قصر خورنی
 انشا ایدوب ملوک ساره ایچون مثلنی بنا ایتامک اوزره یدنعمانده هدم قصر حیات ایدن شخص
 رومیک استبر جای مکافانده مشاهد مجازات اولنر حقلنده اراد اولنور امثالنددر قال رجه الله
 (والتشافر ان تكون الکلمات ثقیله علی اللسان) یعنی تشافر کلمات کلمات لسان اوزره ثقیله
 اولمشدر بوده یا ثقلنده متشاهی اولور (کقوله و لیس قرب فیر حرب فیر) شاعر حنینک
 یوقولی کی صدر مصراع و فیر حرب بمکان قفر اولوب حرب بر شخصک اسمیدر قبر ثانی
 اسم لیس اولوب و لیس فیر قرب فیر حرب تقدیرنده اوله رق ضرورت ایچون تأخیر اولمشدر
 قرب مقارب مناسنه در مکان قفر ماء و کلادن خالی مکان دیمکدر عجایب مخلوقاتده بیان
 اولدیغی اوزره هاتف اسنده طوائف جندن بر طائفه اولوب یونلردن ربیسی حرب بن امیه کی صحبه
 مهلهکه الیه اهلاک ایدرک مقام ناسنده بو بیی انشاد ایشلدر که مفهومی مدفن حرب عمارت آب و کلا
 و مجاورت قبوردن خالی بر فضای تک و تشاده اولدیغی اراددن عبارتده در اصحاب ذوق و سابقه

کلمات مذکورده ک اجتماعی سببیه مصراع مذکورده محل فصاحت اولان تشافر ک وجودله حکم ایشلدر
 و تشافر دن بر قسمی درجه متشاهی مادونی اولوب بوقصد اشارتله یوررلر که (و منه قوله کرم
 متی امدحه امدحه والوری معی و اذا مالکته لمت و حدی) یعنی ابی تمامک بحر طولیدن ایشو قولنده
 تشافر دندر الوری مبتدای معی خبر و و او حالیه در یعنی مشار الیه بر کریدر که حقهده سرد مدایج
 و بحامد تصدیق کرده انام و اسناد مساوی و ملام معجور موافقت اولی الافهام اولوب استحقاق
 ستایش و ثنا الیه محلی و اسباب لوم و قد حدن مخلیدر دیمک اولور شاعر می قومک اذا مالکته
 قولنده تحق و وجودده مستعمل اولان اذا الیه صیغه ماضی بی استعملانده ثبوت دعوائی ایهام اعتبار
 اطبی فی اولوب کآن کند و سندن حق مدوحده لوم صادر و تحققی اوله رق بر کیمه مشارک
 اولدیغی افهامدر لکن مقابله مدوحده لوم اتیانله ذم و یا هیجا اراد ایتامسنی وزیر صاحب معایدن
 عد ایشلدر مصنف رجه الله ایضاحده بیت مذکورده منشا تنافری یانده حالیه هایشده اولان قرب
 مخرج جهتیه امدحه قولنده نقل اولدیغی اراددن مرادی امدحه لفظنده اولان نوع نقلتک لفظ
 مذکورک تکرر و انضمامیه کتب تضاعف نقلدن ناشی محل فصاحت اولان تشافرک حصولی بیاندن
 عبارت اولوب والا لفظ مذکور نظراندن فسحه اشالی الفظاظ نظم کریمده و قوی جهتله قرآن
 مینک کلام غیر فصیح اوزره اشمالیه مقال اقتضای دیانجه محالدر و اما ماسبقده قرآن کریم
 سببیتی مزیل اوله جق اسبابک وجوددن ناشی اسباب محله فصاحتی شامل اولان کلماتی اشکالده دائرمر و ایدن
 کلام کله حقهده اولوب کلام حقهده اولماسیه کلامین یکنده توفیق متحققدر و منشا اخلاص فصاحت
 امدحه لفظنک تکرری اولدیغی ابن عمید تصریح وافی نمایی بو بیت الیه ابتداء تعیر و تعیب ایدن ابن عمید
 اوله رق حروف حانندن حا و های جمع ایش اولان لفظ مذکور کی تکرار ایتک مناسجه اعتدالدن
 خارج و تشافر کامل اولدیغی صراحتیه تقدیم ایشلدر مصنف اراد ایلدیگی مشالین یکنده
 اولده منشا نقل نفس اجتماع کلمات و ثانیده اجتماع حروف کلمات اولسیله ده فرق دیگر حقهده
 و بعضیلر حامی به نسبت مسجد و قدیل و سطل کی یکدیگره مناسب اولسان کلمات اجتماعی دخی
 تشافر دن عد و زعم ایدوب بواید و همدر زیرا بو مثالو کلمات غیر متشاهی جمع لسان اوزره موجب
 نقل و فصاحت و مورت خلل اولیبوب بلکه بوسورت بالکر محل بلاغشدر قال رجه الله (والتعید
 ان لا یكون ظاهرا الدلالة علی المراد لخلل اما فی التظلم) تعقید عقد ایتک معنای مصدر بسته حل
 اولدیغی تقدیرده صفت تکلم اوله رق صفت کلام اولان ان لا یكون ظاهرا الدلالة مفهومده
 حلی صحیح اولیبوب بلکه حاصل بالمصدر اوله رق مینی للمفعول اولوق اوزره معقد معانیه محمولدر
 زیرا صیغ مصدر اصل نیشده استعمال اولنر رق مصدر اطلاق اولدیغی کی بعضا مصدر دن
 حاصل اولان هیئنده دخی استعمال اولنر رق حاصل بالمصدرله معبردر و بوهیئت لازمه حرکه و قیامدن
 حاصل اولان تحرکت و قائمت کی بالکر فاعل ایچون و فعل متعبدیه علمدن عالیت و معلویت
 کی فاعل و مفعولدن هر بر زنیچون اولور مصدرک معلوم و محمول اولمشندن مراد دخی انشبو
 حاصل بالمصدرک مناسی اولان هیئتندن عبارتدر یعنی کلامک معقد و متعلق اولسی کلامک برخلادن
 ناشی معنای مراد اوزره عدم ظهور دلالتی اولوب بویه یا نظمده اولان خللدن اقتضا ایدر شویله که
 مقام تأخیرده تقدیم و مقام تقدیمده تأخیر و یاخود محل ذکرده حذف و اظهارده استمار امثالی اسبابدن
 ناشی ترتیب الفاظ ذهنده اولان ترتیب معانی به منطبق اولماسیه هر تقدیر کلام عربده ثابت و قوانین
 اوزره جاری ایدسه خلاف اصل اوله رق صعوبت فهم مرادی موجب اولور و تعریف فصاحت
 کلامده ضعف تألیفک ذکر کی تعقید لفظی بی ذکردن مغیردر زیرا منشا تعقید لفظی لفظده اصل
 اولان شیه مخالفتدن عبارت اولوب سبب ضعف تألیف دخی عذیه بودر دینیه من زیرا یننرنده عموم
 من وجه واردر شویله که سبب تعقید هر بر زنی کلام عربده شایع الاستعمال و فقط مخالف اصل
 و اولی اولان اورک اجتماعی اولوق جائز اولدیغی کی امور مذکورده بعضیله ده تعقید حاصل

اولی جار را به صورت اخیر در وصف الیه اجتماعی از اولوب لکن مورد اوردن اجتماعیه
 افوی و اشرف له رق صفین انفرادیله تته کیم بیت فرزدده مبتدا الیه خبر و موصوف الیه صفت
 بدینگونه اجنبی و قوعیله حاصل اولان تعقید تقدم مستقنا الیه کسب ازدیاد ایشدر قال رحمه الله
 (کنول الفرزدق فی خال هشام * و ما مثله فی الناس الا مملکا * ابوامه حی ابوه یقار به * ای ایس
 فی الناس حی یقار به الاممک ابوامه ابوه) تعقیده مثال شاعر ماهر فرزدق بویندر که هشام
 بن عبد الملک ستایش حال خالده انشاد ایشدر مدوح مر قوم ابراهیم بن هشام بن اسماعیل
 مخزومی اولوب مخزوم اسم قبیلده در حی یقار به احد بشبه فی الفضائل معنایه در مملکا رجل
 اعطى الملك والمال یعنی صاحب ملک و مال اولان ذات بهمال دیمکدر که مراد هشامدر ابوامه ضمیری
 مملکه عائد اولوب ملک مذکورک والدای دیمکدر ابوه ضمیری ابراهیم مدوحه راجع اولوب ابوامه
 ابوه جمله سی مملکه صفدر (مفهوم بیت ابراهیم مدوحه فضل و کالده صاحب ملک و مال یعنی
 اورنک نشین جاه و جلال اولان هشام بن عبد الملک بن عبد الملک بن عبد الملک بن عبد الملک بن عبد الملک
 ملک اولان هشام بن عبد الملک والد مادری ابراهیم مدوحک والدی هشام بن اسماعیلدر الحاصل
 بین الانام دخترزاده سی هشام بن عبد الملک بن عبد الملک بن عبد الملک بن عبد الملک بن عبد الملک
 نابوددر دیمک اولور سیاق مقال ولد حلال تابع خصال خال اولسی حکم مشهوریله ملک مشار الیه
 مدوح مر قومه مشایقی قبل مدوحدن مثقل اولقی مدیحه غیر صریحه سنی دخی شامدر اشته
 فرزدق بویندره ترتیب معانی به موافق اولان حق عباره لیس مثله فی الناس حی یقار به الاممک
 ابوامه ابوه اولوب مبتدا اولان ابوامه الیه خبر اولان ابوه بیانی اجنبی اولان حی لفظیله
 و موصوف اولان حی الیه صفت اولان یقار به بیانی اجنبی اولان ابوه الیه فصل اولوب
 و مستقنا اولان مملکا مستقنا منه اولان حی اوزرینه تقدم بو تقدیمه مبنی مملکا نصب اولمشدر
 والا مختار اولان بدیندر زیرا بدیندره مستقنا الیه مستقنا منه پیونده مطابقت حصولیله برابر بدل کلامده
 مقصود و مستقنا فضله اولقی جهت دخی باعث رجحانیتدر امدی تقدم مستقنا صعبوت فهمی مؤدی
 اوله رق اصل و اولی به مخالفتله برابر کلام عربده شایع الاستعمال اولوب لکن ذکر اولمشدی اوزره
 ینه اصوله مخالف و فقط استعمال شایع اوله رق مبتدا الیه خبر و صفت الیه موصوف پیونده اولان
 فصل اجنبیدن حاصل اولان انعقاد اشبو تقدم سبیل کسب ازدیاد ایدوب حنا که واقف قصه
 اولیان اشخاصه کوره معنای بیانی ادراک مشکل و بوجهته تحقق تعقید الیه فصاحته بخل اولمشدر
 بعضیله مثله مبتدا حی خبری اولوب لفظ ما لغت غمیسه اوزره عامل اولمدیغه و بعضیله
 بالعکس حی مبتدا و مثله خبر اولوب و مانک بطلان علی تقدم خبره مبنی اولمشده ذاهب اولدیله
 لکن بوجهبندن ایکسی دخی معناده موجب قاتی واضطراردر زیرا وجه اوله کوره معنی لیس
 مماثله فی الناس حی یقار به وجه ثانی به کوره لیس حی یقار به مماثله فی الناس دیمک اولوب مفاد
 اول مماثلی و ارایسده مقارب دکلدر و مفاد ثانی مقارب و ارایسده ده مماثل دکلدر دیمک او اور
 الحاصل مفاد اول مقار بی مماثلدن و مفاد ثانی ثلی مقاریدن نی اولوب غرض شاعر ارایسده از غیر ملک
 مجموع مماثل و مقار بی نفیدر اولیه اولنج صحیح اولان مثله اسم ما و فی الناس خبر و حی یقار به
 مثله دن بدیندر و بصورتیه بیت مذکورده بدل اولان حی یقار به الیه بدل منه اولان مثله پیونده
 الاممک ابوامه الیه فصل و قوعی دخی موجب تعقیددر قال رحمه الله (و اما فی الانتقال) و باخود
 معنای مراد اوزره کلامک عدم ظهور دلالتی کلامدن بحسب اللغة مفهوم اولان معنای اولدن
 مقصود متکلم اولان معنای ثانی به ذهن سامعک انتقائده حاصل اولان خلدن ایچون اولور و بوخل
 معنای مقصوده دال اولان قریبدرک خفاسیله برابر و سناط کثیره به محتاج اولان اوازم بعیده اراد
 اولمشندن نشأت ایدر شارح مر حومک صدد بیان خلاه اراد ایلدیکی و ذلك الخلل یکون
 لا یراد التوازم البعیدة الغفلة الی الوسائط الکثیرة قولنده واقع اوازمندن مراد لازم واحد و متعدده شامل

اولان جنس لازم اولوب كذلك واسطة کثیره دخی مافوق واحد معنایه کثیره نصف اولان جنس
 واسطه مفهومه مجولدر زیرا جمع علی باللامک استغراقه استخاله حلی حینده مجزا جنسده حلی جاریدر
 قال رحمه الله (کنول الآخر * ساطب بعد الدار عنکم لفر بوا * وتسکب عینای الدموع لجمدا *
 انتقاده خلدن نشائی حاصل اولان تعقید اشبو عباس بن احتک قولی کیدر تسکب نصب معنایه
 رفع الیه اولوب دلائل اعجازده شیخک مبنای کلای اولان روایت صحیحه بومر کرده اوله رق نصب
 توهیدر شاعر مر قوم سبک دموی یعنی کوز یا شی دوکده سنی فراق احبادن لازم کلان کایت
 و خزدن کایه ایدوب و بوکایه ده مصیب اولمشدر زیرا چوق کره بکا حزنه دلیل اولور شویله که
 بکانت حزنه لزومی عقلا و عرفا معلوم اولوب انسانه بر حال ناملایم اصابشده روحک قلبه توجهنی
 موجب اوله رق اولخاله قلبدن صعود ایدن بخارک دماغه حین وصولنده مایه انقلاب الیه طریق
 عیندن سیلان ایدر انکچون ابکائی و اصحکئی دینوب سانی و سرنی معنای مراد اولور تته کیم
 حاسبتک ابکائی الدهر و یاربما اصحکئی الدهر بما رضی پیونده واقع اولمشدر (مفهوم بیت دهر
 بوقلون کندوستنی مضار و مساوی الیه مخزون و بعضا ارضا ایدر جک متافله مسرور و مخزون ایلدیکی
 قومته ندا و خطاب الیه بیاند که مراد انقلابات کوتیه بی اتیاند لکن شاعر مر قوم یعنی عباس بن
 احنف دوام تلاقی و وصالک ایجاب ایلدیکی فرح و سروردن وجود عین الیه کنایه ایتسده خطا
 ایشدر قال رحمه الله (فان الانتقال من جود العین الی بخلها بالدموع لا الی ما قصده من السرور)
 شاعر مر قومک سبب خطاسی زیرا جود عیندن انحق مفارقت احبا و اراده بکا حال حزیننده عینک
 دموی بخل ایتسده انتقال اولنه بیلوب یوقسه ملاقات اصدا و مواصلت اودا الیه حاصل اولان سرور
 و صفایه انتقال اولنر یعنی وتسکب عینای الدموع لجمدا قولندن مراد شاعر بکایه دوام و ملازمتدن
 غرض حصول وصول احبا الیه تحصیل فرح و سرور اولوب حالیکه لجمدا قولندن اشبو حصول
 فرح معنای استنباط اولنه من زیرا عینک انجمادی حال حزنده عینک دموی بخل ایتسندن کنایه
 اوله رق معنای مقصودک خلافتی مفیددر انکچون مسرتدن کنایه اوله رق مقام دعاده لا ابکی الله
 عینک دینادیکی کبی لازالت عینک جامده دینلر و سنة جاد قوللری لامر فیها معنایه
 و نافه جاد کلای لابن لها مفهومه مجولدر کآن نافه و سته مطرویه بخل ایش اولور ایسات
 حاسیدن الان عینا لم تجد یوم واسطه علیک بخاری دمها لجود پیونده دخی واقع اولمشدر
 واسطه مشهد عالی جناب حسین ابن علی رضی الله عنهما اولان کر بلای ملادر لم تجد جوددن
 اولوب بخاری دمها بدمها الجاری دیمکدر لجود خبر ان در (مفهوم بیت یا امام تحقیقا یوم
 واسطه سن شهید مظلوم عالیقدر اوزره دمع جاریسیله سخا ایشان عین عین جود و بخیلدر دیمک
 اولور اگر دیلورسه که لفظ جودک مجاز اوله رق عینک دمعدن مطلقا خلونده استعمالی استعمال
 المقید فی المطلق اولوب بعده بومعنی الیه مطلق مسرتدن کنایه اولمشدر زیرا دمعدن مطلقا خلوعین
 عادتا مسرتله لازمدر جواپنده دیرز که بو توجیه هر نشدر کلام مذکورک صحت و استقامته کفایت
 ایدر جک وجه وجیه ارایسده تعقید معنویدن مدار اخراج اوله من زیرا ذهنت سهولته بو معنایه عدم
 انتقالی انکار اولنه من حالیکه تعقید معنویدن خالی اولان کلام کندوستنده معنای اولدن معنای
 ثانی به انتقال ظاهر اولوب حتی سامع هنوز متکلم وسط کلامده اوله رق تقریرنی تمام ایتمکمزین
 معنای نخیل ایدر جک مرتبده اولمشدر سیر اولیه که معنای ثانیسی اولیان کلامک مراد
 اولان معنای اوله ظهور دلالتیله برابر انتقاله صالح معنای ثانیسی اولماق تقریبیله معنای غیر معتد
 پیونده واسطه اولمشدی لازم کلور دنیله من زیرا قریباحت بلا غشده معلوم اوله جتی اوزره
 کندوستنده معنای ثانی اولیان کلام عند البقا درجه اعتباردن ساقط منزله سنده در (معنای بیت
 تحقیقا عادت زمان و اخوان عکس مطالبی اتیان و نقیض مقاصد اوزره جریان اولوب وین بوانه
 دکن قرب و سروره طالب اولدیغ حالده حزن و فراقدن دیگر برشی حاصل ایدر مدیکر جهته بعد ازین

بعد و فراق طلب ایدرم تا که قرب و وصال حاصل و مقرر اوله و حزن و کائناتی داعی اولورم تا که فرح و مسرت میسر اوله دیکدر اشته بومعنی تسکین لفظی اغیاران ایلله بعد الدار اوزره معطوف اوله رق نصب اولدینی تقدیرده اولوب اگرچه لفظ مذکور رأی صوابه موافق اولدینی اوزره رفع اولورسه بمعنی الان بکا و اظهار حزن ایدرم تا که مستقبلا قرب و وصال ایلله سرور و فرح حاصل اوله دیمک اولور و یوتقدیرده تسکین ساطلب اوزرینه معطوف اولوب تسکین دموع تحت طلب شاعرده داخل اولر لکن دهر سبک دموع مطلوبیدر ظن و قیاس ایدرک ضدنی آیان ایتک غرضیه شاعر مرقوم سبک دموع اوزره مکب اولوب مطلوب اولان برامره ملازمت ایدرکی بکایه ملازم اولمش اولدینی استمراره دال اولان صبغة مضارعدن مستبان اولور بین القوم مشهور اولان معنی بودر و بوند اولان تکلف و نسیف خفی دکلدر و منشائی معاینده عدم تعمق و نفوس و کلام مهره سلفی قلت تفصیر و صحیح اولان طلب فراق ایلله مراد شاعر فراق ایلله طیب نفس و فراق اوزره نفسی توطین و تمکیندور بوضوئده (معنای بیت الیوم بن بعد و فراق نفسیه تطیب و تحسین و نفسی مقاسات احزان و اشواق اوزره توطین و تمکین ایدرم و الم شدائی تجرع ایدوب لاجل الاشواق عیندن افاضه دموع ایدن حزنه تحمل ایدرم تا که بوسیله وصل دائم و مسرت غیر زائل حاصل اوله زیرا الصبر مفتاح الفرج دیشلدر و هر برعسک بر ایلله تعاقبی نص مبین ایلله بیلشدر و هر بدایتک بر نهایی اولدینی میزان تجاریده سنجیده ایدلشدر دیمک اولور اشته دلائل اعجازدن مفهوم اولان معنی بودر و بوضوئده ساطلب قولنده اولان سین صاحب کشفک میسکتب ماقالوا قول میریفله موافق سارنده ذکر ایدینی اوزره تأکید محمول اولور قال رحمه الله (فیل ومن کثرة التکرار و تنایع الاضافات) بهضایف فصاحت کلامده ذکر اولان ضعف و تنافر و تمقیددن خلوص ایلله برار کثرت تکرار و تنایع اضافاتدن خلوصی دخی علاوه ایدوب یونلرک دخی محل فصاحت اولدینی اعتبار ایشلدر فقط واحدی بعد الذکر اعاده تکرار و یونلرک مافوقی کثرت تکراردر قال المصنف رحمه الله (کفوله سبوح لها فيها عاها شواهد) کثرت تکرار ابو الطیبک بحر طویلدن و تسعدنی فی عمره بعد غمره سبوح لها منها علیها شواهد قولی کیدر که ایکی درجه تکریرضمارله کثرت تکراری مؤدی اولشدر غمره ماه محیطک اسمی اولوب مراد شدت و مشنددر سبوح با سجدن فعول بمعنی فاعل اولوب جری و سیری مطبوع و مستحسن اولان فرس ساجدور بوضوئده معنای حقیقی اوزره استعمال اولمش اولور و یاخود سباحت فی المادن مشتق اولوب جریان آبه شبه سیر و منی ایدرک را کینی انعام ایتیمان فرس معنای مجاز یسینه محمول اولور بوضوئده استعاره تبعیه اولوب فرسک مقازی برده جودت سیری سباحه تشبیه و سباحه جودت سیر فرس ایچون استعاره اولمش اولور وجه شبه بلا آتباب سرعت سیر اولوب شارح مرحوم ابتدای کلامده معنای اول حقیقی بی تصریح و بعده مزج معین صورتیه بالکراشبو وجه شبهی آیان ایدرک معنای مجازی به اشارت و تلمیح ایشلدر منها ظرفی شواهددن حال و علیها معنای علامت و دلالتی تضمین ایلله شواهد متعلق اوله رق لها صفت سبوحدر شواهد لها ظرفک موصوفه استنادی جهتی فاعلیدر و غمارک کابسی سبوحه راجع و تقدیر کلام سبوح لها من نفسها علامات و دلالت شاهده علی نجابتها وجودتها اولوب (مفهوم بیت فرسک جیادت سیر ایلله انصافی و کندوسنه ایام شدت متوالیده اعانه و اسعادت و جودت و نجابتیه دلالت ایدرک شواهد و علامات ایلله موسوم اولدینی یساندن عبارده در قال المصنف رحمه الله (وقوله حمامه جری حومه الجندل اسجعی) و تنایع اضافات ابن بابک بحر طویلدن حمامه جری حومه الجندل اسجعی فانت بری من سعاد و سیم قولی کیدر بویته حمامه مناسدا اولوب یا حمامه تقدیرده اضافه لامیه ایلله جرعه مضافدر جرعا و قسز و قوئل دوزیر معناسنه مد ایلله اجرک نائینی اولوب ضرورت شر ایچون قصر اولمشدر و جرعا حومه و حومه رشیک معنایی معناسنه

اوله رق جندله مضافدر جندل بسکون النون و فتح الدال بحر معناسنه اولوب بحار اسکنان یعنی طاشلق محل معناسنه مستملدر سجع هدر جام یعنی کوکرجین و امثالک صوتیدر فلان بری منی و سجع قولی فلان رحمتیده در که بن ائی کورر و سوزنی ایشیدرم دیکدر بومثالو ترکییده رانی و سماع مدخول من اولمق قاعده عربدر (مفهوم بیت صحرای مستویه بر چاره ده اولان حمامه محبوبه سی سعاد کندوسی کوروب و صوتی ایشیده چکی محله اجرای سجع و ترنم بلوغ یعنی لسان حال ایلله پیامی تبلیغ ایتسیله خطابدر اشته بویته حمامه و جری و حومه و جندل لفظلری یسندده بلا فاصله اوچ مرتبه توالی اضافه و قوغی سبب اخلاص فصاحت عد اولمشدر قال رحمه الله (وفیه نظر) بعضی مذکورک تعریف فصاحت کلامده اشبو کثرت تکرار و تنایع اضافاتدن خلوص قیدنی زیاده ایشلری محط نظر در زیرا اگر تکرار کلمات و تنایع اضافات لسان اوزره موجب ثقات لفظ اولورسه واقعا محل فصاحت اولوب لکن تعریفده اولان تنافردن خلوص قیدیه احتراز حاصلدر و اگر ایراث ثقلدن آزاده اولورسه فصاحتیه غیر محملدر زیرا علی الاطلاق محل فصاحت اولسیله حکم توجیه قابل اوله یلور که (الکریم ابن الکریم ابن الکریم) بوسف ابن یعقوب ابن اسحاق ابن ابراهیم حدیث شریفده وارددر عبد القاهر استادی وزیر معتمد صاحب کندوسنه اضافات متداخله ک عدم حسنی بیان ایلله بوندن لزوم احتراز ایلله تنبیه ایدوب و اضافات متابعه ک لفظا و معنا حصول نم غرضیه الفاظ فیه دن عد اولانه رق هزل و هجایه دالر اولان اقوالده استعمالی روایتی ذکر ایشلدر تنه کیم شاعرک باعلی ابن حزمه ابن عمارة انت والله لجه فی خیاره قولی کبی نلجه فار و خیاره معروف اولان خیار و یاخود یا ایلله ارض رخوه معناسنه در (مراد طبیعت خیار بارد اوله رق تلج ایلله اجتماعنده برودتی تزیید بوله جفتدن مهر و لئی برودت نامه ایلله هزل و هجو و ارض رخوه معناسنه حلی تقدیرده ارض بی نباده اولان لیلک عدم فائده سی مناسبله مهر و لئی بی سود اولقله ذم و هرزودر شیخ اشبو کلام صاحبی ایتاند نصرکه دیشدر که تنایع اضافاتک اکثر مواضعه ثقیل اولدیفند شاک اولوب لکن استکراهدن سالم اولدینی صورتده ملح و لطافتی دخی متبدر شاعرک فظلت تدیر الکاس ایدی جا آذر عشاق دنایر الوجوه ملاح قولی کبی اول بیت ذهبنا الی الخمار و الخمر غار غلالة لیل طرزت بصباح در بیت خمار بیکده و غار غارب معناسنه در غلاله ثوب رفیق معناسنه اولوب بقیه فلیله لیل ایچون استعاره اولمشدر طالت تاند اولوب دامت معناسنه در جا آذر جوڈرک جعیدر جوڈر ضم جم و سکون همزه و فتح و ضم ذال ایلله کیک و بقر و حشیه بوز اغوسیدر عشاق جمع عتیق اولوب کریم معناسنه و ما بهنده اضافه سی لفظیه در و دنایرک وجوه اضافه سی مشبه بک مشبه اضافه سی قیلندن اولوب کریم الوجوه الشبهه بالدنایر مفهومده در مال بیتین نجوم زاهرات صبح سفید ایلله کسب طراز ایدن جامعه رفیق لیده متواری اراوب یعنی سارکان آسمان تصدی اقول و اغتراب و شب نار انفلاق نباشیر صبح ایلله هجوم شهنه نهاردن مغارب ابن المفره شتاب ایدینی هتکلم سحر خیر خواب انکیرده هم صحبتان بزم دختر زله عزم دار الصفا ایلله ککه هنوز اول وقت شفق برده ما تندر دنایر لایحه متلامه الوجوه اولان آهوان ساقیان مایح السیما اداره افداح نشو پیاده دار ایدیلر دیمک اولوب خلاصه وقت سحر عزم بیکده ایلله ابادی ساقیان ملاحدن مناوله افداح راج پر و رواج ایش اولدینی یلندر علم بدیده ذکر اولان اطراد دخی اشبو مایح غیر قبیح اولان تنایع اضافاتدن معدوددر که اسماء مدوح و غیر یسینی بلا تکلف فی السبک ترتیب ولادت اوزره ایتاندن عبارتدر تنه کیم قابل عتیه اولان ریعنه ان بقلوک فقد ثلثت عروشم بمیتة ابن الحارث ابن شهاب قولده واقع اولمشدر تل عرشه قوللری بر شخصک وقوع قتلنده ابراد اولور ضرب امثالدن اوله رق تل هلاک معناسنه و اتل الیت عده مفهومده در عرش عشق کاهله و وزومر کوز اولدینی محل اولوب سریر معناسنه دخی کلور (مقد بیت ربیعہ نفسه خطاب ایلله سالد سی قوم عتیه هلاک

ظفر باب اولی در دخی لا باسدر که سن انزلک عرش منابه سنده اولان عتیه بی اهلاک ابلدک دیمکدر) اشته
 بویتده بلا تکلف فی السبک اضافات متابعه ایله ریه و بعده پدری حارث وثالثا جدی شهاب ایراد
 و بقریب ایله اجرای صنعت اطراد اولمشدر و مصنف رحمه الله ایضاحده کلام شیخدن ایراد
 ایلدیک تحقیقات تابع اضافاتی بین المضافین مضافک غیری برشی واقع اولوب بیت اولده اولدییکی
 مرتبه اولمقدن و یاخود حدیث شریفده اولدییکی مرتبه اولمقدن تعمیم قیلدییکی وحدیث شریف
 مذکور کثرت تکرار و تسایع اضافاتدن جعبه سته مثال اوله رق ایراد ایلدیکنی و تسایع اضافاتدن
 مرادی مافوق واحد اولدییکی اشعار ایدر سوال اولنورسه که کثرت تکرار و تسایع اضافاتدن
 خلوصی شرط ایدن بمضک مرادی منته مذکور اولان پنین کی تسایع اضافات مرتبه وشی واحد
 نسبتله کثرت تکرار دیمکدر وحدیث مذکور بوندن سالم اوایوب زیراکرم و اینتله موصوف اولنوردن
 هر بریسی آخرک غیریسی اوله رق تکرار شی واحد نسبتله اولیوب اضافات دخی مرتبه دکلدر
 جوابنده درز که اشبو تسایع اضافات مرتبه ایله امر واحد نسبتله اولان تکرار اگر موجب ثقلت
 و بشاعت اولورسه ینت تنافر ایله احتراز حاصلدر و اگر ثقل و کراهتی ایجاد ایتزسه فصاحتی اخلالی
 بوجهدر زیرانه کفیده محل فصاحتدر دینیلور که تنزیل مینده واقع اولمشدر مثلا مثل داب
 قوم نوح و ذکر رجه ربک قول شریفلرنده اولان اضافات مرتبه کی و نفس وما
 سواها فاللهما فجورها وتقویها قول شریفنده نفسدن عبارت اولان امر واحد نسبتله
 تکرار ضمائر کی قال الله (وفی المتکلم ملکه یقتدر بها علی التبعیر عن المقصود بلفظ فصیح)
 متکلده اولان فصاحت برملکه در که اولمکه سبیلده مقصوددن لفظ فصیح ایله تعیر مقتدر اولنور
 ملکه مقوله کفیددر متیر اولیه که کتب کلامیه دلائل و تفاسیلده مشهور اولدییکی اوزره
 موجودات ابکی قسم اولوب بالذاته عدی ناقابل و یاخود لذاته عدی قابل اوله رق اول واجب
 و ثانی ممکندر واجب الوجود لازم الوجود مفهوم منده اوایوب جساب باریک لازم الوجود لذاته
 اولقلنی ذاتی وجودنی مقتضی اوله رق ذات الیهیسن انفکاک وجود عدلا متمتع اولمشدر و انفکاک
 وجود وجود ذاتدن زائل اولوب بدکنده عدله اقصا فیدر و اشبو امتناع عقلی ده دلیل زیر واجب الوجود
 اولیوبده ممکن الوجود اولنی لازم کلسه برعلته اوعات دخی دیگر برعلته محتاج اوله رق امکان ایله
 محاط اولان احاد سلسله منقطع اولیوب تسلسلی مستلزم اولور تسلسل ایسه باطل اوله رق بطلان
 ملزوم ایله مطلوب اولان وجوب وجود باری ثابت اولور تفصیلات و ابضاحاتی مطولات کتب
 کلامیه در مسروددر و قسم ممکن لذاته عدی قابل اولمشدن مراد وجود وعدم ذاته لازم و مقتضا
 اولیوب احدهما انفکاک جاز اولمشدر و اشبو قسم ممکن قسمینده منقسم اوله رق بری جوهر
 و دیگری عرضدر زیر قسم ممکن باری موضوعده یعنی مادام الخلول بر محل مقومده اولور و یاخود اولان
 اول عرض ثانی جوهردر و مشهور اولان اعراض مقولات تسعه منحصردر زیر عرض بالذاته
 قسمتی مقتضی و یاخود غیر مقتضی اولوب اول کدر کم بر عرضدر که لذاته قسمتی قبول ایدر اعداد
 و مقادیر یعنی مثلا خط و سطح کی و اشبو کیسات ابکی به منقسم اولوب بری منفصلدر اعداد کی
 وری متصل اولوب متصلده ابکی قسمدر که بری قار الذاتدر اجسام کی و دیگری
 غیر قار الذاتدر زمان کی و ثانی یعنی قابل قیمت اولیسانده باندینی اقتضا ایتز و یا ایدر ثانی
 مقولات نسبه اولوب بدی قسمدر اولکیسی این در که برشیک مکانده حصوله دینور مثلا زیدک پینده
 اولسی کی ثانی متی در که برشیک زمانده حصولدر مثلا فلان کون کسوف اولسی کی ثالث وضعدر که
 برشیک بعض اجزاسک بعض اجزاسنه و کند و سندن خارج اولان امور نسبتی سبیلده حاصل اولان
 هیئدر رابع اضافتدر که برشیک نسبت اخرایه قیاس ایله عارض اولان نسبتدر نسبت اخراده بانسبت
 عارضیه موافق اولور اخوت کی و یا مخالف اولور ابوت کی خامس ملکه در که برشیک کندی و سنی
 احاطه ایدن شی آخر سبیلده حاصل و انتقلیه مثل اولان هیئدر تعمیم و نقص کی سادس ان یفعل در که

برشیک غیر پینده مؤثر اولمشدر مدت قطعده قاطع کی سابع ان یفعل در که برشیک غیر پیندن
 متأثر اولمشدر مدت انقطاعده متقطع کی و اول یعنی نسبتی اقتضا ایمان کفیدر و قد ما کنی
 هیئت قاره لایقتضی قسمه و لانسبه لذاته دیورسم و تعریف ایشلردر یعنی برهیت قاره در که لذاته
 نه قسمت و نه نسبت قبول ایتز دیمکدر و هیئتله عرض پینده فرق اولیوب شوقدر که عروض یعنی
 شی آخرده حصولی اعتبار ایله عرض و فی نفسه حصولی اعتبار ایله هیئت دینیلور و قاره ایله
 مراد محکده ثابت دیمکدر اشبو قاره قیدیه حرکه و زمان و فعل و انفعال و لایقتضی قسمه قیدیه کم
 خارج اولوب و قید ثالث اولان و لانسبه ایله سائر اعراض نسبه یعنی این ومتی و وضع و اضافه و ملک
 خروج ایدر و لذاته قولری لماهیته معنایه اولوب اقتضای محل واسطه سبیلده قسمت و یانسبتی مقتضی
 اولان کیفیات تعریفده دخولچوندر مثلا سواد لذاته مقتضی قسمت اولیوب لکن انقسام محلیله
 منقسم اولور کذلک کافه عرض بحسب الوجود نسبتی مقتضیدر که حصول فی الموضوعدن عبارتدر
 لکن بونسبت اعراض نسبه ده اولان نسبت کی لذاتها دکلدر زیرا اعراض نسبه من حیث الماهیه
 نسبتی مقتضیدر و تعریف کفیده احسن اولان متأخرونک آتی الذکر تعریفدر زیرا متقدمین
 هیئت قاره تعریف اولوب و متأخرین عرض تعریف ایتز ایله تعیر اولده ثانی به نسبتله خفا وارددر و تعریف
 قدما اوزره نقطه و وحدت وارددر زیرا بونلر موجوداتدن اولدقلری تقدیرده اعراضدن اولوب
 علی قول کفیدن و علی قول مقولات تسعه دن خارجلردر وحدت برشیک تمام ذات یعنی ماهیتده
 منشارکی اولان امور منقسم اولیه جق حیثینده اولمشدر و نقطه حرف خطدر و برده اگر
 حرکه کفیاتدن قیلنورسه قاره قیدیه اخراجه وجه اولیوب و اگر ایدن دینیلورسه لایقتضی نسبه قولیه
 و اگر کندن عد اولنورسه لایقتضی قسمه قیدیه خارجدر و علی کل الوجوه قید مذکور مستدر کدر و فعل
 و انفعال دخی لایقتضی نسبه قولیه و زمان مقوله کدن اولسبله لایقتضی قسمه قیدیه خارجدر
 متأخرون کی که انه عرض لایستوقف قصوره علی تصور غیره و لایقتضی القسمه و الاقسامه فی محله
 اقتضا اولیا قولریله تعریف ایشلردر معنی کف بر عرضدر که تصوری غیر بسی تصویر توقف
 ایتز و محکده اولدییکی حاله قیمت و اقتضا ذاتی ایله لافسمتی اقتضا ایله من دیمکدر غیر ایله مراد
 امر خارجدر قید اول یعنی لایستوقف قصوره علی تصور غیره قیدی اعراض نسبه دن احترازدر
 زیرا اعراض نسبه بی تصور غیر بسی تصویر توقف ایدر و توقفله مراد بدون تصور غیر اعمالا
 تصویر ممکن اولمشدر و قید ثانی یعنی لایقتضی القسمه قولی ایله مراد قسمت و همبده در فاکه کم
 خارج اوله زیرا کم قسمت و همبده بی قبول اقتضا ایلر و قید ثالث یعنی و الاقسامه قیدی وحدت
 و نقطه بی اخراج ایشوندر زیرا بونلر لافسمت اقتضا ایدر فی محله قولی ظرف مستقر اوله رق لایقتضیک
 فاعلندن حال اولوب لایقتضی القسمه و الاقسامه حال کونه فی محله مفهوم منده در و بوفیدک فاعله سی
 عدم اقتضا قسمت و لافسمت اعراض نسبه ده اولان توقف کی باعتبار التصور اولیوب باعتبار الوجود
 اولدینده اشارتدر و اگر بویه اولسه کم خروج ایتز زیرا کی تصور قسمت و لافسمتی مستلزم اولدییکی
 بدیهیدر و اقتضا اولیا قولی اقتضا ذاتیا معنایه اولوب عدم اقتضا لافسمته قیددر و بونکله
 تقید لافسمتی اقتضا ایدوب لکن اقتضای لذاته اولیان کی ایشال ایشوندر بیسط حقیقی به اولان
 علم کی زیرا بوعلم لافسمتی اقتضا ایدر سده لذاته اولیوب بلکه متعلی اولان بیسط حقیقی سبیلده در
 امدی حقیقت کیف معلوم اولدیه ستمیر اولیه که کیف استقراء اقسام ار بعده منحصر اولوب
 اول حواس خمس ظاهره ایله محسوس اولان کیفیات و ثانی کیفیات مختصه بالکی تدر استقامت
 و استداره و عددده زوجیت و فردیت کی ثالث کیفیات استمرادیه در صلابت و این کی رابع
 کیفیات نفسانیه در که ذوات انفس حیوانیه مختصه اولان کیفیاتدر علم و حیوة و صحت و مرض کی
 و بویکیفات نفسانیه دن را سخته و مستحکمه اوله رق موضوعندن اصلا زائل اولیوب و یاخود
 زوالی متعسر اوله جق حیثینده اولورسه ملکه و الا حال دینیلور کتات کی زیرا کتات اولی

حال اولوب کسب استحکام و رسوخ ایلد کده ملکه اولور امدی ملکه نفسده راسخه اولان برکیفیت
مفاسنه اوله رق مصنفک ملکه قوی فصاحت هیئت راسخه دن اولدیغنی اشعار ایچوندر حتی
اکنساب رسوخ فصاحتله محلی اولیان کسه مقصوددن لفظ فصیح ایله تعیر ایلسه اصطلاحده
فصیح دینلر و یقیندها علی التعیر عن المقصود دیوب . یعبر عن المقصود ترکیب موجزله ایراد
ایتماسی ملکه اقتداری اولان کسه به نطق وعدم نطق حالته فصیح نسیمه اولند یغنی اشعار ایچوندر
یعنی کر کسه مقصودنی بر زمانده لفظ فصیح ایله تکلم اینسون و یاخود قطعاً لفظ فصیح ایله تکلم
اولیوب لکن کندیو سیچون لفظ فصیح ایله تعیر مقصوده ملکه اقتدار اولسون بلا فرق فصیح اطلاق
اولور دیمکدر و اگر یعبر دینلسه فصاحت فی الجمله مقصودنی لفظ فصیح ایله نطق ایلیان کیسه به
خاص اولقی لازم کلور . با لفظ فصیح . قوی مفرد و مرکبه تعیر ایچوندر زیرا . عن المقصود .
قولنده اولان لام استغراق ایچون اولوب . کل ما وقع علیه فصد التکلم و اراده . دیمکدر بوصورته
اگر . لفظ فصیح . محالده . بکلام فصیح . دینلسه ابدی فصاحت متکلمده هر مقصوددن کلام فصیح
ایله تعیر و وجوب اقتداری اقتضا ایدردی بوا یسه محالدر زیرا بعض مقاصد اولور که ائدن مفردک
غیر یله تعیر ممکن اولمز مثلاً بر شیک حسانی صاحب ماله تبلیغه مأمور اولان محاسبه اجناس مختلفه تک
الفا و تعدادی مراد اولند یغنی صورته . دار . غلام . جاریه . ثوب . بساط . و غیر یسی علی الانفراد ایراد
اولنقی اقتضا ایدر بنا علیه مصنف لاجل التعمیم . بلفظ فصیح . تعیری اختیار اینلندر و بعضارینک . کلام
فصیح . و یاخود . لفظ بلیغ . تعیری یله عدم ایرادی مرکبه و مفرده تعیر ایچوندر دیو توجیهی سهو
ناوجه اولوب بلاغت فصاحت متکلمده شرط دکلدر اگر بو تعریف ادر الک وجوه انالی سار اسباب
اقتداره صادق اوله رق اعتباری مانع اوله من دینلور سه جوابنده دیرز که . یقیندها . ده اولان بابیه
اولوب و بو مذکورات شرائط اقتداردن اوله رق اسباب اولدیغنی مسلم دکلدر زیرا . سبب .
مسئله مؤثر و شرط . مؤثرک تأثیرده موقوف علیهدر و بالفرض بونلر دخی اسه . بایدن اولسی تسلیم
اولسه باه سببیه دن فهمه متبادر اولدیغنی اوزره مراد سبب حقیقی و کامل اولان سبب قرب اولوب
اشیاء مذکورده ایسه اسباب بمیده دندر قال رحمه الله (و البلاغة فی الکلام مطابقتها لمقتضى الحال
مع فصاحتها) . بلاغت کلام . کلامک فصاحتله برابر مقتضای حاله مطابقتیدر . حال ایله مراد
کلامک وجه مخصوص اوزره تکلیفی مقتضی یعنی اعل معنای ادا ایدن کلام ایله بر خصوصیت
اعتباری داعی اولان امر اولوب . مقتضای حال . اشو خصوصیت معتبره دن عبارتده مثلاً بر ماده
اوزر بنده اولان حکمی مخاطبک منکر اولنلغنی بر حالدر که حکمک تا کیدنی اقتضا ایدر و تا کید او حالک
مقتضاسیدر . و کلامک مقتضای حاله مطابقتک معنای مثلاً حال اگر تا کیدی اقتضا ایدر سه
کلام مؤکد اولسی و اگر تا کیددن اطلاق و خلوص اقتضا ایدر سه تا کیددن عاری اولسی و کذلک
حال مستلزم الیهک حذفی اقتضا ایدر سه حذف اولوب ذکرنی مقتضی اولور سه ذکر اولنلسیدر
و علم معانیک مستقل اولدیغنی تفصیلاتک جمله سی بوسیافه در اسان ترکیده دخی معلومدر که برکسه به
عادتا برشیدن معلومات و یله جکی حالده فلان ماده شویله در دینلور و دهها زیاده صدد انکارده
عدم اعتقاد اکلایشیلور سه مثلاً فلان ماده تحقیق شو و وجهله در دینلور و دهها زیاده صدد انکارده
بولنلره اعتقاد و بر وجهک تعیرات مؤکده و معتبره ایله و قسمله ایراد اولنور . مع فصاحت . ضمیری کلامه
راجع اولوب . مطابقت . قولنده اولان ضمیردن حالدر مراد بلاغتک اشو مقتضای حاله مطابقت و فصاحتدن
عبارت اولان امرینک وجودیله تحقق و حصولی بیان اولوب الحاصل فصاحت تحقیق بلاغت شرطدر
قال رحمه الله (وهو مختلف فان مقامات الکلام متفاوتة) مقامات کلام نسق واحده اولیوب
بجسب الاقتضا متفاوت اولسیله مقتضای حال یکدیگره مختلف و غیر مفرددر . حال ایله مقامک
یکدیگرندن فرق و تفاوتی امر اعتباری اولوب مفهوم لری متغایر بدر زیرا وجه مخصوص اوزره تکلمه
داعی اولان امر کلامک بر خصوصیت اوزره کندیو سنده و روده محل اولدیغنی لایحظه و توهیم

اعتباریله مقام و کلام مذکورک زمان و رودی اولدیغنی توهیم حسبیه حالدر یعنی توهیم اول مقامک
مفهومنده و توهیم ثانی حالک مفهومنده معتبر اولسی اعتباریله متغایر و متعدد و کلامده اعتبار خصوصیت
داعی اولان امر اولقی قدر مشترکندن محالدر و شوجهله دخی بینلرنده بفرق اعتباری جاریدر که
مقامک مقتضایه اضافتی اعتبار اولنوب مقام تا کید و مقام اطلاق و مقام حذف و مقام اثبات دینلور
و حالک مقتضی به اضافه سی اعتبار اولنوب حال انکار و حال خلودهن دینلور امدی مقامات کلام
بر برینه شبیه اولیوب متفاوت و غیر مطرده اولسی حسبیه مقامات تحول ایتدیجکه داعی اولد قری
خصوصیات دخی تبدل ایتسی ضروری و بر مقامه لایق اولان اعتبار و خصوصیت دیگر مقامه مناسب
اولان اعتبارک غیریدر و ذکر اولند یغنی اوزره حال ایله مقام متحد المفهوم اولقی حسبیه مقتضیات
مقامک اختلافی اختلاف مقتضیات احوالک عیندر

مصنف رحمه الله مقامات کلام متفاوت اولدیغنی بجملایر ادر دینلور ضابط مقتضیات احواله اشارت
اجمالیه ایله برابر تفاوت مقاماتک تفصیله شروع اینلندر و اشارت اجمالیه . نک بیانی بودر که قریباً
ذکر اولند یغنی اوزره . مقتضای حال . حال و مقامه مناسب اولان اعتباردن عبارت اولوب بوقسه
حال و مقام او اعتباری موجب اوله رق تخلفی بمنع دیمک دکلدر و اعتبار مناسب . یا اجزاء جمله یه
و یاخود جملین و ما فوفقه مختص اولوب و یاخود بونلردن هیچ برینه اختصاصی اولمز اما اجزاء جمله یه
مختص اولان اعتبار مناسب یا نفس اسناده . راجع اولور حکمدن و حکمک تردد و انکارندن ذهن
مخاطبک حال خلونده اسنادک تا کیددن عاری و یاخود حال تردد مخاطبده استحسانا و حال انکار
مخاطبده بحسب الانکار پرویا اکثر تا کید ایله وجوباً مؤکد اولسی کبی مثلاً مجرد قیام عبد الیهدن
اخبارده . عبد الله قائم . دینلور و مخاطب قیام و عدم قیامده متردد اوله رق سائل اولور سه
استحسانا و منکر ایسه وجوباً تا کید ایله . ان عبد الله قائم . دینلور و انکاری زیاده جه ایسه ایکی
درجه تا کید ایله . ان عبد الله قائم . دینلور الحاصل درجه انکاره کوره تشدید تا کید اولور و یاخود
اعتبار مناسب . مستلزم الیه . راجع اولور مثلاً مستلزم الیه محذوف و یا ثابت و معرف و یاخود . رجل
عالم جائی . کبی منکر مخصوص و یا غیر مخصوص اولسی و . ضرب زید قائماً . کبی نوا بعدن بر شینه
مقارن و مصاحب اولوب و یا اولماسی و مستند اوزره مقدم و یا مؤخر و مستند اوزر بنده مقصور
و یا غیر مقصور اولسی کبی و یاخود اعتبار مناسب . مستند . راجع اولوب مستند الیهده ذکر اولنسان
اعتبارات مستندده دخی جاری اولور و بونلکه برابر مستندده دیگر اعتبارات دخی جاری اولوب
شویله که مفرد و یا جمله اولور و مفرد اولدیغنی صورته فعل و یا غیر یسی اولور و جمله اولدیغنی
صورته اسمیه و یاخود فعلیه و یاخود شرطیه اولور و متعلق ایله مفید و یا غیر مفید اولور نه کیم
قریباً تفصیل اولسه کرکدر . و اما جملین و ما فوفقه مختص اولان اعتبار مناسب جملینک فصل
و یا وصلی کیدر . و اما بونلردن برینه مختص اولیان اعتبار مناسب باب ثامنده ذکر اولنسه جقی
وجوه اوزره مساوات و ایجاز و اطناب کیدر و بو ذکر اولنسان مقال حدیث اجالیدر که بو حدیثی
علم معانی تفصیل ایدر اشته بو مقدمه معلوم اولد یسه امدی دیرز که مقام تنکیر یعنی مستند ایله
و یاخود مستندک تنکیری مناسب اولان مقام مقام تعریفه و حکمک مقام اطلاق مقام تا کیده و حکمک
و فاعل و مفعول و امثاله تعلق فاعلک مقام اطلاق اذات قصر ایله مقام تفعیلده و مستند الیهک اطلاق
تابع ایله مقام تفعیلده و مستند و متعلق مستندک مقام اطلاق شرط و یاخود مفعول و یا حال و یا غیر یسیله
تفعیلده مقامه و مستند ایله و یا مستند و یا متعلقانک مقام تقدیمی مقام تأخیره و مقام ذکر مقام حذفه
مبایندر و مصنف رحمه الله بومعنای بیان ایچون بیوردر که (مقام کل من التکبر و الاطلاق
و التقدیم و الذکر بیان مقام خلافة) امدی تنکیر و تعریف و اطلاق و تفعیل و تأخیر و ذکر
و ترکدن هر بر لرینک مقامی مقام خلافتیه مبایندر قال رحمه الله (و مقام الفصل بیان مقام الوصل)
و مقام فصل مقام وصله بیان اولور . و مصنفک بوقولی مابیندن فصل ایله مستقلاً ایرادی ایکی

تعریف و تنکیر و تقدیم و تأخیر و حذف و تکرار و اضمار و اظهارده تصدیق و انکار و ایدرک و بولردن هر بریسی
محله اصابت ایدرک و بولردن و صحیح و لایق اوزره استعمال ایدرسن و ستر اولیه که اشبو ذکر اولان
تعریف و تنکیر و تقدیم و تأخیر الفاظ اولدیغی حیثیتدن نفس الفاظه راجعه اولوب بلکه الفاظه
معانی و اغراض مطلوبه سببیه بعض الفاظ بعض آخرک قرب و انصاف و واقع اولدیغی و بعضی
بعض سببیه استعمال اولدیغی سببیه عارض اولور الحاصل حال ترکیبده عارض اولور حال
افرادنده عارض اولور و هر الفاظ ایچون مع صاحبها بر مقام واردر مثلا چوق کره اولور که تنکیر
ایچون بلطفده مزیت اولوب لفظ آخرده تنکیر غایت قبحده و بلکه بر پینده استعسان اولان لفظه
منکره بیت آخرده قبحه اولور مصنف رحمه الله یو ذکر اولان تفصیلک جمله سته اشارت اجمالیله
یسورر که (فالبلاغه راجعه الی اللفظ باعتبار افاده المعنی بالترکیب) امدی . بلاغت . لفظه راجع
اولان برصفتدر لکن لفظه صفت اولمی لفظ و صوت اولدیغی جهتدن اولوب بلکه کلام
کنند و ایچون اصاغه و تألیف اولان غرض و مقصودی ترکیب سببیه افاده ایتمی اعتبار یله در
بالترکیب . قوی افادهیه متعلقدر زیرا ذکر می مرور ایدرکی اوزره بلاغت کلام فصیحک مقتضای
حاله مطابقتدن عبارتدر و ظاهر در که کلام عند ترکیب معنایی افاده سی اعتبار اولمستدرین الفاظ
مفرد و کلم مجرده اولدیغی حیثیتدن مقتضای حاله مطابقت و عدم مطابقتله متصف اولور من چونکه
مطابقت کلامک تحققی انجق معانی و بادی اصاغه کلام اولان اغراضک تحققی عندنده اولور جفی
بیدریدر قال رحمه الله (و کثیرا ما یسمی ذلک فصاحه) کثیرا لفظی فی الاصل صفت احیان اولوب
بعده لفظ حیث حذفیه صفت مذکور مقام موصوفده اقامه و معنای کثرتی تأکید ایچون مالفظی
زیاده قلمبیه کثیرا مافولی ظرفیت اوزره منصوبدر و عالمی صاحب کشفک، قیلا مانشکرون
قول شریفنده ذکر ایدرکی اوزره ولی ایدرکی یسمی فعلی اولوب فی کثیر من الاحیان تقدیرنده در که
مفهوم کلام باعتبار المعنی لفظه راجع اولان وصف مذکور بلاغت نسبه اولدیغی کی چوق کره
فصاحت دخی اطلاق اولور دیکدر شیخ دلائل اعجازک بعض مواضعده فصاحت مدلول لفظ اولان
معنایه صفت اولوب نفس لفظه صفت اولدیغی تصریح و بعض مواضعده فضیلت کلام لفظیچوندر
معنا شیچون دکلدر حنا که معانی طرق و مسالکده مطروحه اولوب عجمی و عربی و قروی و بدوینک
یله جکی شیدر و شک یوقدر که فصاحت کلامک صفات فاضله سندن اولمسیله لفظه راجع اولور
معنایه راجع دکلدر دیو تبیین و تشریح ایدرک فصاحتی بعضا معنایه و بعضا لفظیه صفت فلسفه ظاهر
کلامی بیننده کور بنان تناقض و منافاتی تدقیق ایچون مصنف رحمه الله یو کلامیه اشارت ایتددر که
محصولی فصاحتله مراد شیخ بلاغت اولوب و فصاحتک صفات الفاظدن اولدیغی اثبات ایدرکی
مواضعده عند ترکیب معانی بی افاده سی اعتبار یله صفات الفاظدن اولمستدرین صفات الفاظدن
اولدیغی فی و انکار ایدرکی محالدره من غیر اعتبار ترکیب الفاظ مفرد و کلم مجرده صفاتدن اولماق
معنایی مراد ایدرک محل فی و اثبات متغایر و وجهته کلام شیخ تناقض و منافاتدن سالم اولدیغی
توجهندن عبارت اولوب کان حقیله دلائل اعجازی مطالعه و تصحیح اتمام سببیه مقصود شیخه کسب
اطلاع ایلماشدر زیرا شیخک دلائل اعجازده اولان کلامک محصولی بودر که فصاحت ایدرکی معنایه
اطلاق اولوب . بریسی . صدر مقدمده مرور ایدرکی اوزره تشافر حروف و سائردهن خلوص
اولور قیو معنایه فصاحتک نفس لفظه رجوعنده نزاع یوقدر زیرا صفات مذکوردهن خلوصک
منشائی نفس لفظدر . معنای ثانی . فصاحت کلامده بروصفر که کلامک بر برینه رجحان و تفاضلی
انجق او وصف ایلور واقع و اعجاز انکاه ثابتدر و براعت و بلاغت و بیان و ملاحه و نظاری یو وصف
اوزرینه محمولدر و عرف عامده یو معنایه فصاحتله موصوف اولان یه لفظ اولدیغنده کذلک نزاع
یوقدر زیرا . لفظ فصیح . دینلوب . معنی فصیح . دینلوب و انجق نزاع تفاضل کلام کندوسیه واقع
و اعجاز ثابت اولان فضیلتک مناس و علی لفظ و معنایدن نفسی اولدیغنده اولوب و شیخ اشبو فریقندن

ایکسسته دخی انکار ایدرک دیو که تدقیق نظری مستقیم و تفاضل کلام کندوسیه واقع اولان کلام
او کلامدر که لفظیه معنای لفظی اوزره دلالت ایتددر که نصکره او معنی ایچون برده معنای مقصود
اوزره دلالت ثانیله بولنه جفی جهته یو مثالو مواضع تفاضله الفاظ . و . معانی . اول . و . معانی . ثانی
تحقیق اولور قیو معنای اول . بحسب ترکیب لفظدن فهم اولان معنایدر که تعریف و تنکیر و تقدیم
و تأخیر و حذف و اضمار اشالی خصوصیات ایلر برابر اصل معنای لفظی یو بولر دخی بحسب الوضع
مدلولات الفاظدن اولور قیو بانفس الفاظدن مستفاد اولور کلامه اولان حرف تعریف و تنوینک
تعریف و تنکیر و دلالتی کی و یاخود کلمه ک اعراضدن مستفاد اولور فاعلیت و مفعولیت و اضافت کی
و یاخود هیئت ترکیبدهن مستفاد اولور تقدم و تأخیر کی و شیخک آتی الذکر لامنده معانی اولی
نفس خصوصیات تخصیص ایلر مدلولات کبیه به عدم اعتباری نظر بقاعده اصل منظور و معنی
اولان زیادات و خص و صیات اولوب مدلولات منظور اولور بغضه و مدلولات مذکورده اعتبار
خصوصیات ایلر انصافی حیثیتدن اولور بغضه ساهیر و معنای ثانی ایلر مراد اوزر کیدر منکلت مصدر
ایدرکی اغراضدر معنایه اشارت و تفسیر کی مثلا تعظیم ایچون مستفاد ایلر معرف اولور قیو اراد
اولمسه اشبو لفظ معنای تعریفه دلالت ایدرکی معنای اولور و یو معنای اول مقصود متکلم
اولان تعظیم دال اولوب اشبو معنای تعظیم معنای تأکید و براعت و بلاغت و بولر معنایه اولوب . علم بیانده
معانی اول . مقتضای حاله مطابقت براب مدلولات معنایی و . ثانی . معنای مجازی و کثرتیه در شیخ
معانی اول اوزریده و بلکه یو معانی اولک استاده نفسده ترتیبیه بعده الفاظ نطقده معنی مرتبه
مذکورده حذاسته ترتیبیه اسم . نظم . و . صور . و . خواص . و . مزایا . و . کیفیات . و امثالنی اطلاق
ایدوب و فصاحت . معنی اولور راجع اولدیغنده و کلامک فصاحت و بلاغت و براعت و نظاریله موصوف
ارمستله استحقاق بالخاصه کندوسیه اولان فضیلت یعنی اوصاف مذکورده ایلر کلامک انصافیه
سبب اولان مزیت انجق یو معنایه اولوب اصوات و حر و قدن عبارت اولان الفاظ منطوقه و متکلمک
اثباتی مراد ایدرکی اغراضدن عبارت اولان معانی و ثانی ایدرکی حکم ایدر بناء علی ذلک فصاحت
صفت الفاظ و یاخود معنایدر دیو اثبات ایدرکی علامه الفاظ و معنای ایلر معانی اولی مراد ایدوب
و صفات الفاظ و معنایدن اولمسی فی ایدرکی مواضعده الفاظ ایلر الفاظ منطوقه بی و معنای ایلر
مطروحه فی العرف قیو یلوب خاصه و عامه بی معرفنده مساویدر ایدرکی معانی و ثانی بی مراد ایلر
و معانی و ثانیک مطروحه فی الطرق اولوب خاصه و عامه ک مطرومی اولمست و جفی زیرا مثلا
مخاطب منکر اولدیغی صورتدر د انکاری بلیغ و غیر بلیغ خاطرته حضور ایدر شیدر که معنای ثانی
اشبور د انکار غرضندن عبارتدر لکن بلیغ اولان کیمه معانی اولک کیفیت ترتیبی یعنی مثلا تأکید
ایلر د انکار حاصل اولور جفی یلوب اکا کوره ترتیب معنای اول ایلر ترتیب لفظی دخی یو معنایه
توفیق و تمیز ایدر لکن غیر بلیغک کیفیت ترتیبیچون اولور قیو د انکاره ظاهر یاب اولور من
شارح مرحوم در که شیخک کلامی یو معنایه بن کندیلکندن حل ایچوب بلکه شیخ کندوسی
مرارا بونی تصریح ایلددر تنه کیم دیکدر که چونکه معنای الفاظ ایلر تبیین ایدوب و ترتیب معانی بی
افاده ایچون نطقده ترتیب الفاظدن غیر طریق اولدیغندن قوم بطریق المجاز ترتیب معنایندن
ترتیب الفاظ ایلر و بعده لفظ ترتیبی حذف ایدرک ترتیب معنایدن بالذکر الفاظ ایلر تعبیر ایتدیلر و لفظی
تفخیمه دلالت ایدر جک برشی ایلر وصف ایدر کلامده لفظ منطوقی مراد ایچوب بلکه لفظک کندوسیه
معنای ثانی اوزرینه دلالت اولان معنای اولی مراد ایدرکی و بولر سبب زیرا قوم اگر تفخیمه
دال اولان فصاحت و بلاغت و نظاری معنای یو اوصاف قیلهلر یو صفات الفاظدن فهم اولان
معانی اولک یعنی زیادات و کیفیات و خصوصیات ک حقایق اولدیغی فهم اولور مزیدی زیرا معنای
الفاظدن فهم اولان معانی اول ایلر معانی اولدن مقصود اولان معانی و ثانی بیننده مشترک اولور قیو
و . اول . دوال و . ثانی . مدلولات اولمسیله هر برر لک علم بلاغتده مدخلاری اولدیغندن

ذهن سامع ایکسسه دخی ذاهب اولوردی بنه علیه لفظ دیوب تغییر عبارات ایله متغیر اولیان اصل
معاده حادث اولان صورت و معنی مذکورده تجدید ایدن خاصیت معنایی مراد اتمکلی یتارنده
مواضعه و اصطلاح کی قیادیلر و خصوصیت مذکوریه . صورت . اطلاقی عقول ایله ادراک
ایتدیکمز شیبی ابصار ایله ادراک ایتدیکمز شیبیه تمثیل و قیاس اولوب برانسانک دیگر انساندن تمیز
و تبیی کند و سنده موجود اولوب دیگرند بولنمیان خصوصیتله اولدیغی کی بریتده اولان معنی ایله
دیگر یتده اولان معنی یتده دخی فرق بولنور اشته بوفرقدن شویته کی معنی ایچون اولان صورت
دیگر یتده اولان معناده کی صورتک غیریدر دیو تمیز ایدرز و بوجمله حیثیت محسوسه مخصوص
اولان تمیز صورتی معنوله اطلاقی بزم مبتدعائیدن اولوب بلکه کلام قومده مشهور اولان بر تعیردر
ته کیم جاحظه و اما الشعر صیغه و ضرب من التصویر . فولده شعره تصویر اطلاق ایشدر اشته
بومذکورات شیخک ذکر ایلدیکی کلامدن بریتده اولوب و شیخ بو کلامی ایرادد انصرکه فصاحت صفات
الفاظ منطوقه دندر دیو زعم ایدنره قشید اسکار ایله رد و انکارک درجه افصاحته ایصال مقال
ایشدر و دیشدر که بفسادک مبی برشیک فی نفسه اولان و عقیده معنایه عارض اولان بر امر دیشی
اولان وصفی یتدی عدم فرق و تعیردر بنه علیه بزم منازع فیها اولان فصاحتله مراد من نطقه
داخل بولنسان صوت و حروفه عائد اولان فصاحت لفظ معنایی اولوب بلکه لحن اعراب و خطای
الفاظدن سالم اولدقد انصرکه فهم ایله ادراک اولنسان لفظدن ایچون الفاظه لازمکلان فصاحت
اولدیغی بیلدیله و بزبو کلام ایله برابر حروفده اولان مذاقت و سلاستک یعنی طبع سلیمه ملائمت و نطقده
سهولتت موجب فضیلت و مؤکد امر ایجاز اولدیغی انکار ایغیر بلکه انکار ایتدیکمز امر ایجاز مذاقت
و سلاست حروف ایله اولوب و بونک اصل و عمده اولسیدر و زعم مذکور ایله قائل اولنلری شبهه اقا
ایدن اسبابک بریسی . معنی فصیح . دینلیدیکی هیچ بر عاقلدن ایشیدلمه سیدر حالبوکه بزم مراد من
لفظک فصاحتله انصافه موجب استحسانی اولان فضیلت لفظده اولوب بلکه معناده اولدیغی
بیاندن و فصاحتله مراد لفظک معناده اولان فضیلت مذکوریه دلالت ایددیکی وصف اوزرینه
اولسندن عباره اوله رق بوضوئده معنی برشیده دالدر دینک موافق صواب اولدیغی کی
فصاحتله دخی توصیف صحیح اوله من قال رحمه الله (ولها طرفان اعلى وهو حد الاعجاز) بلاغت
کلام ایچون ایکی طرف اولوب بر طرفی طرف اعلى در که منتهای مراتب بلاغتدر و اشبو . بوجوه طرف اعلى
مرتبه اعجازدر . اعجاز عند اهل الیسان بر کلامک بلاغتده طوق بشردن خروج ایدوب انسانی
معارضه و ثلثی ایتاندن عاجز قلن مرتبه سته ارتقا ایتسیدر و اگرچه بلاغت مع الفصاحه مقتضای
حاله مطابقدن عباره اولوب و بولنلری اتمامه علم بلاغت کافل اولمسيله علم مذکورى اتقان و احاطه
ایدن کسه مطابقت و رعایتدن هر بر رینه حق رعایتله دقت و رعایت ایدرک بلاغتدن طرف اعلاده
اولوا قصر سور قرآنیه مقداری اواسون بر کلام ایتسان الیسی نیچون جائز اوله دیوب و بوجواله کلام
طوق بشردن خارج اوله حق راده نه کیفیتله ارتقا ایددیکی محل تردد کورینور سده اوله علم
بلاغتک امرین مذکورنی انصافه کافل اولدیغی منوعدر زیرا علم بلاغتله معلوم اولان انجیق مثلا
بر حال معینک مقتضی اولدیغی اعتباری تعیین و تفهیمدن عباره اولوب و اما احوالک عدد و یکیتنه
و شدت و ضعفده کیفیت و بحسب المقامات اعتبارانه رعایتله اطلاع و معرفت علم بلاغتله تعلی اولیان
و علم بلاغتدن استفاده اولنمیان امر آخردر و بالفرض بوعلمک اطلاع مذکور کفالتی تسلیم اولسه
علام القیوب اولان جناب بارینک غیریبی ایچون بوعلمی احاطه منوعدر و برده بوعلمه اولان اتقانه
حصول رعایتک تربی منوعدر زیرا بوعلمک مهره سندن چوق ذاتی مشاهده ایدرستکه طرف اعلى
شوبله طور سون ادنا بر کلام بلیغ تألیفه یله مقدر اوله من قال رحمه الله (وما یقرب منه) بوعبارته
ظاهری بلاغتک طرف اعلاسی حد اعجاز وحد اعجازه قریب اولان مرتبه در دینک اولوب بو معنی
ایسه فاسددر زیرا حد اعجازه قریب اولان مرتبه مراتب علیه دن اولوب بونک منتهای مراتب بلاغت

اولان طرف اعلا دن حد اولنسی غیر موجددر زیرا طرف اعلا یا نهایت حقیقیه و یا خود نوعیه محمول
اوله رق نهایت حقیقیه ایسه جزئیات بلاغتدن ما فوقده دیگر جز اولیان بر جز و نهایت نوعیه
ما فوقده نوع آخر اولیان بر نوع اولوب اعجاز اشبو جز و یا نوعدن عباره اولمسيله قریب اعجاز
اولان مرتبه ایکی صورتله دخی رتبه مذکورده دن خارجدر اگر دیناورسده که نهایت ایله مراد
نهایت نوعیه وحد مرتبه معنایه اولوب و اعجاز مطلقا کلامه و قریب اعجاز کلام بشره منتهای
نوعیدر بوضوئده مراد مصنف طرف اعلا کلام بشرک غیریده حد اعجاز و کلام بشرده قریب
اعجاز دینک اولور و یا خود حد نهایت معنایه اولوب بوضوئده معنی طرف اعلا نهایت اعجاز ایله
نهایت قریب اولاندر دینک اولوب نهایت اعجاز ایله قریب نهایتنن ایکسی دخی اعجازدن اوله رق
بلاغتک منتهای نوعیبی اولور جوابنده درز که وجه اول مفهوم لفظدن دور و همد بلاغت
کلامده بحث نفس کلامدن اولوب کلام بشر و یا غیریبی اولسی غیر منظوردر و اما وجه ثانی
مدار دفع فساد اولوب زیرا برشیک منتهای کرک حقیقی اوسون و کرکسه نوعی اوسون متعدد
اوله میه جفی جهته طرف اعلا یعنی منتهای بلاغت ایکی امر اولوب بری نهایت اعجاز و دیگرکی مایقرب
منه در و یا خود مجموعیدر دینک صحیح اوله من شونکله برابر که حق اولان حد اعجاز مرتبه اعجاز
معنایه و اضافه بیسایه اولوب . للبلاغه مرتبه و درجه هی الاعجاز . دیکدر وحد مرتبه معنایه
اولدیغی صاحب کشفک لولجودوا فی اختلاف کثیرا ایچول شریفی تفسیرده آیات قرآنیه دن
اکثریبی مختلف و نظم و بلاغتاری متفاوت اولوب بهضیبی حد اعجازه بالغ و بهضیبی اوجردن
قاصر اوله رق معارضه سی ممکن اولوردی دیو بیانی تأیید ایدر و شارح مرحوم بیوررلر که
بین النوم و الیظه الهام اولدیغی شیدندر که . وما یقرب منه . قوی . وهو حد الاعجاز . ده اولان هو
اوزرینه معطوف اولوب و منه ضمیری حد اعجازه راجع اولوب بلکه طرف اعلایه عائددر یعنی
طرف اعلى ایله بلاغتده طرف اعلایه قریب اولوب معارضه سی ممکن اولیان مرتبه حد اعجازدر
دینک اولور الحاصل مراد مصنف مرتبه اعجاز طرف اعلا و طرف اعلایه قریب اولان درجه بلاغت
اولدیغی تفهیم و مرتبه اعجازی اعلى و قریب اعلایه تقسیم اولوب بوقسه طرف اعلایه حد اعجاز ایله
قریب حد اعجازه تقسیم دیکدر و بوضوئده کلام مفتاحه موافقتدر شوبله که بلاغت حد اعجازه
بالغ اولنجهیه دکن تزايد ایدر وحد اعجاز طرف اعلا و طرف اعلایه قریب اولان کلامدر زیرا طرف
اعلا ایله قریبیدن ایکسیده حد اعجاز اولوب حد اعجاز بالکر طرف اعلا دیکدر دیو شرحنده بیان
ایشدر و خفی دیکدر که هر نقدر آیات قرآنیه کت جیبیبی امتناع معارضه ده مشترک ایدده بعض
آیاتک طبقه سی بعضی آخرندن ارفع واعلا در و طرف اعلا ایله مایقرب منه دن ایکسیده معجز اولدقاری
نهایه الاعجاز نام کنده بیان اولمشدر قال رحمه الله (واسفل وهو ما اذا غیر عنه الی مادونه الحق
عند اللفظ باصوات حیوانات) و بلاغت کلامک برجهتی طرف اسفلدر و اشبو . اسفل . بلاغت
ایچون بر طرفدر که کلام اومرته دن بر مرتبه ادنا و ازله تغییر اولسه هر نقدر صحیح الاعراب اولسه
دخی عند اللفظ اصل مراد اوزره زائد اولان لطائف و خواص اعتبار اولنقسمین بحسب الاتفاق
محال و بخارجیندن صدور ایدن اصوات حیواناته ملحق اولور قال رحمه الله (وینما مراتب کثیره)
و طرفین یتده مراتب کثیره . متفاوت اولوب تفاوت مقامات و رعایت اعتبارات حسبیه و فصاحتی
اخلال ایددیکی اسبابدن بعد و ثانی ایله بهضیبی بعضی سندن اعلى در قال رحمه الله (وتتبعها وجوه
آخر تورث الکلام حسنا) و بلاغت کلامه مقتضای حاله مطابقت و فصاحتدن ماعداد وجوه عیدده
سائر تابع اوله رق کلامه ابراث حسن ایدر مصنفک بو کلامی علم بدیده اولان احتیاجک بیانه
تمهید و وجوه مذکورته کلام ایچون اولان تحسینی مطابقت و فصاحت کی ذاتی اولوب عربی
اوله رق حد بلاغتدن خارج اولدیغی اشارتی مفیددر . وتتبعها لفظی و وجوه انجیق مطابقت
و فصاحتنه رعایتدن صکره محسنه عد اولدیغی مشردر و بوجوه خواص اوصاف کلامدن اولمسيله

بلاغت کلامه تابع قیاسه می باشد بنا علیه مثلا کلامی مقتضای حاله تطبیق ایدوب و کلام فصیح اراد
 ایدن متکلمه باغ و فصیح دینلدیکی کی کلامه سجع و یاطباق و بانجینس اراد ایدن کیمسه به سجع
 و یا مطبق و یا عینس اطلاق عرفلرند جاری دکلدر قال رحمه الله (وقی المتکلم ملکه بقدر بها علی
 تألیف کلام بلغ) و متکلمه بلاغت بر ملکه در که تألیف کلام بلغه اقتدار انکله اولور. کلام بلغ
 قولی نکره موصوفه اولوب عمومی مفید اولمسیله قصد اولسان هر یک کلام بلغی تألیفه مقتدر اولسی
 مستفاد اوله رفی بوصورند کلام بلغدن مثلا مدح کی نوع خاصی تألیفه اقتداری اولوب ذم و هجا
 امثالی نوع آخری تألیفه مقتدر اولسان کیمسه بلغ اوله من قال رحمه الله (فلم) اشبو مقال
 فصاحت و بلاغت با فاسمه نریفاتی امثالی ابتدای مقدمه دن برو گذران ایدن تحقیقات
 اوزرینه تفریع اوله رفی علم بلاغت معانی و پیانده و مقاصد کتابک معانی و بیان و بدیدن عباره
 اولان فتور نوده انحصارنی بیان ایچون بسط و تمهید و صاحب مفتاح اورره تعریفی بقیددر زیرا
 سکاکی بلاغتی مستلزم فصاحت قلیوب و مرجع بلاغتی معانی و بیان حصرا لیه لغت و نحو و صرفی
 مرجع اولمستدر قال رحمه الله (ار کل بلغ فصیح ولا عکس) یعنی ما تقدمه من ایکی شی معلوم
 اولوب برسی بودر که کلام و متکلم فصیحدن هر یک بلغ فصیحدر زیرا ذکر اولدینی اوزره فصاحت
 تعریف بلاغته مأخوذه در لکن هر یک فصیح بلغ اولوب مثلا مفردده فصاحت موجود اوله رفی
 بلاغ موجود دکلدر آنکله بعضا متکلم فصیح اولوب بلغ اوله من حاکمی بلاغت مطلقا فصاحتدن
 اخصدر قال رحمه الله (وان البلاغه مرجعها الی الاحتراز عن الخطا فی تأدیة المراد والی تمیز
 الفصیح من غیره) مرجع اسم مکان اوله رفی محل رجوع معنسانده اولوب بلاغته امکان
 حصول و تصور تحصیل واجب اولان شی دیکلدر ته کیم مرجع الصدق و الکذب الی طباق الحکم
 للواقع و لا طباقه دینور مراد صدق و کذب حصول و تحقیقه موقوف علیه اولان شی حکم
 واقع و صابق و غیر مطبق اولمستدر یعنی ما تقدمه من معلوم اولان امرینک ثانیدی مرجع بلاغت
 ایکی شیدن عباره اولوب اول معنای مرادی یعنی ترکیب کلامه بادی اولان اغراض و احوالی تأدی
 و ابرازده خطادن احترازدر و اگر مرجع بلاغت اشبو احتراز عن الخطا اولمستدر فرض اولمستدر و
 کره واقع اولور که معنای مراد خطادن غیر سالم اولان یعنی مقتضای حاله مطابق اولسان کلام ایل
 ادا اولدر رفی مع ذلك تعریف بلاغتن معلوم اولدینی اوزره بلغ اولمستدر بوا یسه خلاف مفروضدر
 ثانی کلام فصیحک غیر فصیحدن تمیزدر و الاچوق کره کلام غیر فصیح مقتضای حاله مطابق اوله رفی
 اراد اولدینی حاله بلغ اولمستدر زیرا بلاغت مع الفصاحة مقتضای حاله مطابقدن عباره اوله رفی
 خلاف مفروضدر و فصاحت کلام فصاحت کلامه متوقف اولمسیله کلام فصیحک غیر فصیحدن تمیزند
 کلمات فصیحک غیر فصیحدن تمیزی داخل و غیر اول ثانی بی مستلزمدر بعض شراحت مرجع
 بلاغتی بلاغت ایچون علت غاییه و بلاغتن غرض اولمستدر معنایه تفسیری وجه صحندن عاطادر زیرا
 بلاغته بلاغت کلام مراد اولور سه مطابقت و فصاحت ایچون احتراز و تمیز علت غاییه و غرض
 اولمستدر صالح اولوب بلکه کلامی بلغ فاعلدر غرض حسن ذاتی و ارتفاع شان ایله متصف اوله رفی
 کلام ایچون حصول کالیدن عباره اولدینی و اگر بلاغت متکلم مراد اولور سه تفصیلات سابقه
 مفادی بلاغت متکلم بوا مرینی افاده سی و یاخود بونلره توقی اولوب بوا مرین بلاغت متکلمدن
 غرض و غایت اولدینده دال اولدینی معلومدر الحاصل بلاغت کلام اشبو امرینه راجع و بلاغته
 اقتدار و صفین مذکورین ایله انصافه متوقف اولوب و بوا تصاف بعد سلامة الحس علوم متعدده دن
 کسب و تحصیل اولور برامر اولمسیله مرجع بلاغت بوعلموک جیبسی اولوب مجرد معانی و بیان
 اولدینی معلوم اولور قال رحمه الله (والانسانی) ثانیدن مراد کلام فصیحی غیر فصیحدن تمیز
 و معرفت اوله رفی اشبو تمیز الفصیح من غیره قولی کلام مرکب و کل اولوب اجزایی مثلا غایت
 و یاخود قیاسه مخالفتدن سالمی غیر سالمدن تمیز یعنی غرایندن احتراز ایچون شو کلام غرایندن

و یاخود قیاسه مخالفتدن توقی ایچون شو کلام قیاسه مخالفتدن سالم و شو کلام غیر سالمدر دیو
 معرفتدر و سائر جمیع اسباب اخلال فصاحتده بویه در الحاصل مثلا بیت کل و سقف و جدار
 اجزایی اولدینی کی فصیحی غیر فصیحدن تمیز قولی دخی قوله مرکب اولوب تمیزات مذکوره بونک
 اجزاسیدر
 بوندن صکره خنی اولمسیله که غرایندن سالمی غیر سالمدن تمیز علم لغته تبیین ایدر شویله که
 نکا کاشم و مسرجا ده غرایت اولوب نکا کاشم لفظنک هممدلولی اولان اجتماع لفظند
 و مسرجا مفهومند اولان کالسراج قولنده غرایت اولدینی انجیق علم مذکور ایله ییلنور زیرا
 بر کیمسه قاموس و جوهری امثالی کتب متداوله بی تتبع ایدوب و معانی مفردات مأنوسدن احاطه
 ایلسه رفحوای الاشیاء تنکشف باخذادها او مفرداتدن ماعداسنک کتب لغت مبسوطه ده کتدوسندن
 بحث و تنقیر و یاخود بر وجه بعد تخریجه محتاج اولوب غرایندن غیر سالم اولدینی معلومی اولور
 و مخالفت قیاسدن سالمی غیر سالمدن تمیز علم صرفده تبیین ایلر زیرا لفظ اجل قیاسه مخالف
 اولوب لفظ اجل مخالف اولدینی انجیق علم مذکور ایله ییلنور با قیلریده بونلره مقیددر قال رحمه الله
 (منه ما بین فی علم متن اللغة) مرجع بلاغت اولان امریندن تمیز الفصیح عن غیر الفصیح ایله مبین
 اولان امر ثانیدن مثلا غرایندن سالمی غیر سالمدن تمیز کی بعضینک سببی علم متن لغته بیان
 اولنور علم لغت بعضا مجموع علوم عربیه اطلاق اولدینی جهنله مراد اوضاع مفردات ایچون
 اولان علم ایدو کتبه تنبیه مبنی علم متن لغته تعریف اولمستدر قال رحمه الله (اوقی التصریف اوقی النحو)
 و مخالفت قیاس کی امر ثانیدن بعضیسی علم تصریفده و ضعف تألیف و تعقید لفظی کی بعضیسی
 علم نحوه بیان اولنور قال رحمه الله (اودیرک بالحس) و تنافر حروف و کلمات کی بعضیسی
 حس و ذوق ایله ادراک اولنور زیرا مثلا مستشزرها مشافر اولوب مدلولی اولان مرتفع لفظی
 مشافر اولدینی حس ایله ادراک اولنور و كذلك و لیس قرب قبر قبر فیر قولنده حس باطنک
 و ساطت ادراک ایله ثبوت تنافره عقل حکم ایلر قال رحمه الله (وهو ماعدا التعقید المعنوی)
 و علوم مذکوره ده ابضاح و بیان اولسان و حس باطن ایله ادراک اولسان تمیزات اسباب اخلال
 فصاحتدن تعقید معنویک ماعداسیدر زیرا تعقید معنویدن سالمی غیر سالمدن تمیز نه علوم مذکوره ده
 مبین و نه حس ایله مدرکدر و مصنفک اشبو کلام ایله مرادی علوم مذکوره ده مبین و حس ایله مدرک
 اوله رفی واجب الاحتراز اولان شیلردن کتدوسیه احتراز اولسان شینی تعقیددر که حتی مرجع
 بلاغت اولان شیدن انجیق قسم اول اولان تأدیة معنای مراده خطادن احتراز ایله قسم ثانی
 افرادی اولان تمیز ایدن احتراز عن التعقید تعقید معنویدن سالمی غیر سالمدن تمیز باقی قالدینی
 و بوجهنله اتمام امر بلاغت ایچون اسباب اخلالدن اولان اشبو تأدیة معنای مراده خطادن
 کتدوسیه احتراز اولنه جق بر علم و تعقیددن احتراز اولنه جق دیگر بر علم حاجت مس ایدوب
 بنه علی ذلك بونلر ایچون علم معانی و بیان وضع اولدینی معلوم اوله و بوا علینسه علم بلاغت
 نسیمه سی هر برر لیک بلاغته مزید اختصاصی مثبت و متم علم بلاغت اولمستدثناسی اوله رفی مصنف
 رحمه الله بوکا اشارته یسوردر که (وما یحترز به عن الاول علم المعانی) تأدیة معنای مراده
 کتدوسیه خطادن احتراز اولسان علم علم معانیدر اول ایله مراد کتدوسدن احتراز محتاج
 اولسان امرین باقیددن اولدر که تأدیة خطادن عباردر و اما تمیز الفصیح عن غیره به مقابل اولان
 اول احتراز عن الخطادن عباره اولوب نفس خطا اولمسیله اولدن بوا معنی مراد اولسه مفاد
 ترکیب و ما یحترز به عن الاحتراز عن الخطا دیک اولوب بوا یسه ظاهر الفساددر قال رحمه الله
 (وما یحترز به عن التعقید المعنوی علم البیان) دخی کتدوسیه تعقید معنویدن احتراز اولسان
 علم علم بیاندر ایدی هر قدر بلاغت علم معانی و بیانک غیری علومه دخی رجوع ایدر سه ده علم
 بلاغته اشبو علینسه انحصاری یعنی علم بلاغت بالکن بوعلیندن عباره اولدینی تحقیق اولمستدر

علم نحوی عالم در دینک جبع مسائل نحو ذهنته حاضر در دینک اولیوب بلکه انکچون برحالت
بسبب طه اجالیه موجود در که بوحالت تفصیل مسائل نحوه مبدأ اوله رفی انکله مسائل مذکور
استحضاره مقتدر اولور دینکدر حاصلی مراد ملکه استحضارد و علم الیه نفس اصول وفواعد
مراد اولتی دخی جائز اولوب علم اصول وقواعد اطلاق کثیر الوقوع در معرفت الیه علم پیشه
فرق معرفت ادراک جزئی و یا خود بسبب و علم ادراک کلی و یا مرکه اطلاق اولسیدر انکچون
عرفت الله دینلوب علم الله دینلوب بسبب اقسام ثلثه سی اولوب اول اصلا جزئی اولیان
وحدت ونقطه و ثانی اقسام مختلفه الطبايع من مرکب اولیان در فلک و ماه و نوار امثال اولوب
ثالث قضیه جلیله شرطیه نسبتله بسبب اولمی کی شی آخره نسبتله اقل الاجزا اولان استیاد
ورده معرفت مسبوق بالعدم اولان و یا خود برشی مدرکه ذهول تخلیله نایب اطلاق ابدن ادراک
اطلاق اولسوب مفهوم علم اولان ادراک اشبو اعتباریدن عاری اولسیده جناب باری عالم
اطلاقیه عارف دینلوب و مصنف رحمه الله معرفتک جزئیات استعمالی اوزر جاری اوله رفی (بعرفه
احوال اللفظ العربی) قولنده تعبیر معرفتی علم اوزر ترجیح الیشدر کانه مفاد کلام مصنف علم معانی
بر علم که اندن ادراکات جزئی استنباط اولتور و بوا دراکات جزئیات احوال لفظ عربیدن
هر فردی معرفتد یعنی جزئیات مذکور دن فنی فرد بولتور سه بزم ایچون اوفردی بوعلم الیه بلک
ممکن اولور دینک اولوب یوقسه جزئیات مذکور ت بالفعل مجموعی حاصل اولور معناسند دکلدر
زیرا جزئیات مذکور غیر متناهی و نهایتی اولیان شینک وجودی رهین احتماله در و بویسان الیه
بعضیبارک اگر معرفت احوال الیه مراد جبع احوالی معرفت ایسه غیر متناهی اولدینی جهته دائره
امکاندن دور و اگر بعض غیر معنی ایسه تعریف بالجهول و بعض معنی ایسه تعیینه دلائل کلام
موجود در دیو مناقشله بعض آخرک اگر مراد احوالک کلینی معرفت ایسه بولتک بر فرد ایچون
عدم حصولی مفی و اگر بعضی معرفت ایسه بالکزمسئله واحده سنی ضبط و تعلیم ایدن شخص
ایچون علم مذکورک حصولی مقتضی اولقلنی استلزام الیه اعتراضی متدفع اولور احوال لفظ الیه
مراد تقدیم و تأخیر و تعریف و تکثیر امثلی افظه عارض اولان امور در قال رحمه الله (التي بها يطابق
مقتضى الحال) صفت احوال اولوب یعنی ایچون بواحوال سببیه لفظ مقتضای حاله مطابق اولور
دینکدر مصنفک احوالی بوصف الیه قید و توصیف اتحسی اعلال و ادغام و رفع و نصب و جرائلی
و تأدیة معنای اصلیده لازم کلان بولتک نظاری احوال دن و بعد رعایة المطابقة اجرا اولان تجتیس
و ترصیع منالو محسنات بدیعیدن و الحاصل مقتضای حاله مطابقة کلامه مدخلاری اولیان احوال
و اعتبارندن احتراز ایچوندر تجتیس لفظیک متجانسین یعنی افظه متشابهین اولسیدر مثلاً
يوم تقوم الساعة یقسم المجرمون ما لبثوا غیر ساعة قول شریفده ساعت افطاری اراد
اولوب اولدن روز قیامت و تأییدن ساعت وقت معناری مراد بیوریشدر و ترصیع سجددن بر قسم
اولوب فقره ثانیة کجیم الفاظی فقره اولیک جبع الفاظنه وزن و تقفیده متوافقه اولسیدر ته کیم
مقامات حررینک و طبع الاسجاع یجوا هر لفظه و یقرع الاسماع بزواج و عطف فقره بدیهه سنده
رعایت اولمشدر تفصیلاتی علم بدیهه کله کر کدر اشبو الی بها بطابق قوالیه احوالی توصیف
اعتبار حیث تقیدیه به قرینه خفیه در زیر و وصف مذکور اثبات اوزر قید زائد اولسیده کلامدن
اصل مقصود اوله رفی بعرف به احوال اللفظ العربی التي بها يطابق اللفظ مقتضى الحال قوالیدن
مقصود معرفت احوال ببحث بطابق بها اللفظ مقتضى الحال مفهوم اولدینی یعنی علم معانی الیه
احوال لفظ مقتضای حاله مطابق اولدینی حیثیدن معلوم اوله جفتی افاده ایدر الله معنی اعتبار
حیث بوندن عباره اولوب اگر تعریف مذکورده بوحیث اعتبار اولمشه ثمره علم معانی بواحوال
معرفندن یعنی مثلاً معنای تعریف و تکثیر و تقدیم و تأخیری تصور دن عباره اولتی لازم کلور دی بوایه
زوما و فسادا ظاهر و واضحدر الحاصل علم معانی تعریف و تکثیر و تقدیم و تأخیر امثالندن بحث

خنی اولیه که بومقام مزانی اقدام اولسیده موقع تأمل نامدر شویله که بعض قاصران افهام مرجع
بلاغتی غایت و غرضه تفسیر ایدوب و علم مقولنده بیان اولتان شینک معناسنی بلیوب علم لغتده
غرایندن بحث اولدینی کلامی مدار اعتراض ایچوندر و وهو ماعدا التعمید قولنده ضمیری مایدرک
بالحه ارجاع ایدوب و اولی ثانی به مقابل فیشدر و بلاغته علم بلاغتی فرق ایچوب مرجع بلاغت
بالکزم علم معانی و بیان اولتان شینک منحصراً اولدینی اعتراف اولمشیکن علم بلاغت علم معانی
و بیانه حصر اولمشیکن بیان نبیانه تصدی الیشدر بولتک جله سی ایسه غیر موجه اولدینی
تحقیقات شارح علامه دن معلوم اولمشدر و بوندنصره علمای بلاغت معرفت توابع بلاغت
ایچون بر علم آخره محتاج اوله رفی بولتک ایچونده علم بدینی وضع اعتبارله مصنف رحمه الله بولکا
اشارتله بیوردر که (وما یعرف به وجوه التحسین علم البدیع) و معرف وجوه تحسین اولان علم
علم بدیدر و چونکه اشبو کتاب مستطاب مختصر علم بلاغت و توابعنده تألیف اولمش برحله جلیله
اولسیده حاوی اولدینی مقاصد علم معانی و بیان و بدیدن عباره اولان فنون شیده کنج آور
انحصار اولمشدر قال رحمه الله (و کثیر یسمى الجمع علم البیان و بعضهم یسمى الاول علم المعانی
والاخرین علم البیان و الثلثة علم البدیع) و اکثر علما بوفنونک جله سنه علم بیان و بعضیله اوله
علم معانی و اخیریه یعنی بیان و بدیهه علم بیان و دیگرکری اشبو علوم ثلثه نک جله سنه علم بدیع
تسمیه ایچوندر اما جمیعینک علم بیان الیه تسمیه سی زیرا بیان مافی الضمیردن معرب اولان منطق
فصح معناسنه اولوب فنون ثلثه نک بومعنیه تعلقی مناسبتله در و اما اخیریه بیان اطلاق بطریق
انتزاعیه و جله سنه بدیع اطلاق بلاغت و توابعی امور بدیهه و غیره دن اولوب هر بر عارف باللسانک
مقتدر اولدینی فنون جلیل القدر دن اولدقاری ایچوندر و سکاکی رحمه الله اولینی صناعت بلاغت
و ثانی ممتان بلاغته و بعضیله اولینی علم بلاغت و ثالثی علم فصاحتله تسمیه ایچوندر و لکل قوم
ان یصطلح قال المؤلف رحمه الله (الفرق الاول فی علم المعانی) و بونکله علم معانیک بیان اتصال
و نسبتی مفردک مرکه نسبت و اتصاله شیه اولسیده معانی بیان اوزر تقدیم اولمشدر زیرا بیان
بر علمدر که مقتضای حاله مطابقت رعایتد نصره معنای واحدی تراکبب محتفذه اراده و قوف علم
مذکور موقوف اولوب علم معانیه ایسه معتبر اولان بالکزمطابقت اولسیده مفهوم بیانده تراکب
مختلفه الیه اراده معنی اعتباری مفهوم معانی دن زیاده و بوسببیه مفهوم معانی مفهوم بیاندن مفردک
مرکه اولان نسبت و اتصالی منزله سنده اولدینی غیر مبهم و حالوکه مفرد بالطبع مرکب اوزرینه
مقدمدر و مصنف مقاصد علم شروعدن مقدم علمک تعریفه و اجالا ضبط ابوابه اشارت ایچوندر
ناکه طالب بصیرت زائده حاصل اوله و همدیه هر بر علم بالکزم جهت وحدتیه ضبط و احاطه به موقوف
اولان مسائل کثیره دن عباره و اشبو جهت وحدت اعتباریه مسائل مذکورده علم واحد عد
اوله رفی مسائل سارهدن افراد الیه جبع و تدوینی معرض پیوسته در و جهت وحدتک دائره
ضبط و احاطه سنده بولتان مسائل کثیره بی ضبط خواهشکر اولان طالب اوزرینه او مسائلی
جهت وحدتیه معرفت درجه وجودیه در نا که افاده مطلوب الیه خارج دائره مطالیده اصاعه
اوقات وودی و انتاج بأس و خیته بادی اولیه قال رحمه الله (وهو علم) علم بر ملکه یعنی کیفیت
را حقه نفسانیه در که انکله ادراکات جزئییه کسب اقتدار اولور ادراکات جزئییه الیه مراد
ملکه مذکور الیه مسائلدن استخراج اولتان فروعه متعلق ادراکاتدر و بولملکه به علم دیندینی کی
صناعات دخی اطلاق اولتور و بولتک بیانی زیر مثلاً بوفنک واضعی تراکب بلغادن مستنبط اوله رفی
بر طاق اصول وضع و تبیین الیشدر که او اصولی ادراک و ممارستدن انسانیه بر فوه حاصل اولوب بوقوله
اصول مذکورده هر توفت مراد ایسه ذهنته استحضار و التفاته و تفصیلاً معرفت کسب ممکن
واقترار اولتور انشده علم بوفوه دن عباره اولوب انکچون علم الیه حیث پیشده وجه شبه جهتین ادراکدر
دیندی ادراک علمک جهت و سبب اولمی ایسه ملکه معناسنه حل الیه تحقیق ایدر و رده مثلاً شخصه

اولی فی بونلر ندن عبارہ اولدیغنی بیلدیرمک جهتندن اولوب بلکہ فنی مقامده مثلا تقدیم مسند
ویا مسند الیه ویاخود بونلرک تأخیری مقتضای حاله مطابق اوله جغنی تعریف و تبیین حیثیتندن
تعریف مصنفک بومعنی افاده ایتمی ایه قید حیثیتی اعتباره متوقفدر و بوقید حیثیتله تعریفندن
علم بیان خروج ایدر زیرا مثلا لفظک حقیقت و مجاز و کنایه اولمسی هر قدر حالک اقتضا ایلدیکی
احوال لفظندن اولمده علم بیانده اندن بحث لفظ انکله مقتضای حاله مطابق اولدیغنی حیثیتندن
اولوب زیرا علم بیانده فلان حال تشبیه و فلان حال استعاره و فلان حال کنایه ایلدیغنی
اقتضا ایدر دیو بحث و بیان بوقدر اگر سؤال اولورسه که احوال لفظ دینیلان تأکید و ذکر
و حذف و امثالی اولدیغنی صورته بونلر بعینها مقتضای حال اولان اعتبار مناسبدر نه کیم مفتاحک
الحالہ مقتضی لتأکید اولدکر او الحذف الی غیر ذلک قولی احوال مذکوره مقتضای حال
اولدیغنی افصاح ایدر امدی احوال الی بها بطابق اللفظ مقتضی الحال قولی نه کیفیتده صحیح
اولور که سبب مطابقت کسر الیه مطابق و فتح الیه مطابقت مغایر اولمق اقتضا ایدر ایکن سبب مطابقتله
مطابقتک اتحادی لازم کلور زیرا مطابق اولان مقتضای حال سبب مطابقت عد اولان احوالک
عیندر جوابنده دیر که قومک مقتضای حال تأکید و ذکر و حذف و امثالی اولدیغنی ایدر لری و تیره
مسامحه اولوب و بومسامحهک مناسبی بومذکور ائک تحقق مقتضای حاله اسباب اولمیدر
بوصورته ذکر السبب و اراده السبب قیلندن اولش اولور و الا عند التحقیق مقتضای حال مؤکد
اولان و کندوسنده مسند الیه ذکر اولوب و یا حذف اولان کلام و امثالدر و کلامک مقتضای حاله
مطابقتک معناسی متکلمک اراد ایلدیکی کلام حذف و ذکر و تأکید کبی بر کیفیت مخصوصه الیه
متکیف اولان کلام کلینک جزئیاتندن اولوب اشو کلام کلی کلینک جزئی به صدق کبی کلام متکلم اوزره
صادق اولمیدر مثلا ان زیدا قائم قولن کلام جزئی اولوب بونک اوزرینه ان کلام مؤکد
یعنی بوکلام مؤکد در دینک صادق اولور و کذلک زید قائم اوزرینه بوکلام کندوسنده مسند الیه
ذکر اولان و الهال و الله قولن بوکلام کندوسنده مسند الیه حذف اولان کلامدر دینلور
و ظاهر در که اشو تأکید و ذکر و حذف امثالی کندوسيله کلام جزئیک فی الحقیقه مقتضای حال
اولان کلام کلی به مطابقتی تحقیق ایدن احوالدر و بوصورته مصنفک الی بها بطابق مقتضی الحال
قولنک معناسی الی بسبب اشتمال الکلام علیها بکون ذلک الکلام من جزئیات الکلام الذی هو
مقتضی الحال یعنی اوله احوال لفظک کلام او احوال اوزره اشتمال سببیه مقتضای حال اولان
کلام کلینک جزئیاتندن دینک اولور و اگر سؤال اولورسه که تأکید و عدم تأکید و مجاز عقلی
و حقیقت عقلیه و قصر احوال استناددن اولوب احوال لفظندن اولدیغنی حاله مباحث علم معانیدن
اولمسیه بوصورته تعریف مذکور افراد مباحث علی جامع اولماق لازم کلور جوابنده دیر که
احوال اسناد دخی احوال لفظ عربی بیدندر زیرا مثلا جله نک مؤکد و یاخود غیر مؤکد اولمسی لفظه
راجع اولان باعتباردر و لفظک عربی به تخصیصی عجمیدن احتراز ایچون اولوب بوصناعت
معرفت احوال لفظ عربی ایچون وضع اولمش اولدیغنی جهتله اصطلاح مجرددر زیرا بوعلم الیه احوال
لفظ عجمیده معلوم اولوب مثلا قیام زیدی منکر اولان کیمسه به الفا صورته لسان فارسیده زید
هر آینه استاده است دینلور

صاحب مفتاح علم معانی بی تعریفده ان تلمع خواص تراکیب الکلام فی الافاده و مایتهصل بها
من الاستحسان و غیره لبحرز بالوقوف علیها عن الخطاء فی تطبیق الکلام علی مایقتضی الحال ذکره
دیشدر تبع برشی اطرافله تجری و طلب معناسه در محشی سیالکوتی شیا فشیئا اتباع الیه تفسیر
ایندوب مراد معرفت و بلکه ملکه و یاخود ملکه دن مسبب اولان مسائل اولدیغنی کشیده رشنه
تحریر ایشدر خواص تراکیدن مقصود بیان علامه سکاکی اوزره کلام کندوسیمچون مصوغ
و مؤلف اولان اغراضدر مثلا ان زیدا منطلق قولندن مقصود فی شک و یاخود انکاردر

فی الافاده تلمع قولیچون طرف اولوب تبع خواص من حیث افادتها بالترکیب دیشدر و ترکیب الیه
خواصک مفاد اولمسی شور ترکیب فلان کیفیت مخصوصه بی مشتمل اولمسیله شو خاصه فی افاده ایدر دیو
بیانسیله اولور مثلا مثال مذکور ایچون شور ترکیب تأکید حاوی اولمسیله فی شک و یارد انکار
مخاطبی افاده ایدر دینلور و مایتهصل بها قولی عندنده ملحقات علم معانیدن اولان بدیعی درج ایچوندر
یعنی علم معانی بی مقصود اصلی اولان بلاغت الیه خواصه تبعیتله تراکیبه عارض اولان شیدن تعمیدر
استحساندن مراد محسنات بدیعه در و غیره دن مراد استعجابندر که اصحابک و هرایات بوقیلندن
ایحترز قولی تبعه من مطلقدر مفاد تعریف علم معانی کلامی مقتضای حاله تطبیقه بمعونه الوقوف
خطادن حصول احتراز ایچون من جهة الافاده خواص تراکیب بلغایی و تراکیب بلغایه انصالی اولان
استحسان و غیر یسینی تبع و تطبیقدر دینک اولور

و مصنفک اشو تعریف صاحب مفتاحدن عدولی ایکی وجه ایچون اولوب اول تبع فی نفسه علم
اولوب و علم اوزره صادق دکلدر بوجهتهله بونکله علومدن برشی تعریف صحیح اولر وجه ثانی
سکاکی تراکیبی تراکیب بلغا الیه تفسیر ایلیوب زیرا تراکیب کلام الیه مرادمن کتد و سیمچون فضل تمیز
و معرفت اولان کیمسه دن صدور ایدن تراکیدر دیو بیان ایشدر بوايه تراکیب بلغادر و غنی
دکلدر که بلغی بلغ اولدیغنی حیثیتدن معرفت معرفت بلاغتد توقف ایدر و حالو که کتابنده بلاغتی
البلاغه هی بلوغ المتکلم فی تأدیه المعانی حداله اختصاص بنسوفیه خواص التراکیب حقها و اراد
انواع التشبیه و المجاز و الکنایه علی وجهها قولیه تعریف ایشدر که مفهوم بلاغت متکلم تأدیه
معناده خواص تراکیبک حقیقی ایفا و حق و لایق و جهله انواع تشبیه و مجاز و کنایه بی اراده
کندوسیمچون اختصاص اولان حده باویدر دینک اولور امدی تعریف بلاغتده اولان تراکیب الیه
اگر ظاهر اولدیغنی وجه اوزره تراکیب بلغایی مراد ایدر سه بلاغت متکلم الیه تعریفی پیشنده دور
لازم کلور و بوجهتهله علم معانینک جزء تعریفده دخی دور اولور زیرا تراکیب بلغا تعریف مذکور دن
جز در تراکیب بلغایی معرفت ایه معرفت بلاغت متکلمه و معرفت بلاغت متکلم تراکیب بلغایی معرفت
توقف ایدر و اگر تراکیب بلغایک غیر یسینی مراد ایدر سه بیان ایدر یکی جهتهله بلاغت و معانینک
تعریفلرته جهات اولور و جد اولدن جوابده دینلر که تبع الیه مرادی معرفتدر نه کیم کتابنده
تصریح ایشدر و معرفت مذکوره تبع تراکیب بلغادن حاصل اولان معرفت اولوب عربک بحسب السلیقه
اولان معرفته علم معانی تسمیه قلمد بفته تنبیه ایچون ملزومی یعنی تبعی لازمی اولان معرفت اوزرینه
اطلاق ایشدر و تعریفات ادبیا مجاز الیه مشهوردر و نایندن جوابده دینلر که کلام سکاکی
تراکیبی تراکیب بلغا الیه تفسیر ایش اولدیغنه دلالتی تسلیم نصرکه دیر که تراکیب بلغا الیه مراد
بلاغته موصوف اولان بلغایک تراکیبی دیشدر و انلری بلغ اوله رق معرفت معنای مذکور الیه بلاغتی
معرفته توقف ایز زیرا مثلا امری القیسک بلغ اولدیغنی بحسب عرف الناس یلنوب معنای مذکور
تصور اولمستیزن کلامده اولان خواص تراکیبی تبع جائزدر تد کیم عوامدن هر کیم اولور سه
اولسون فته ادله تفصیلده دن اکتساب اولان احکام شرعیه فرعیه کادر دیو بیلدیکی حاله فقه دایمه بی
یلوب قوللری تبع ایلمسی مکندر و ینسه طرف سکاکیدن اختیار شی ثانی و منع بطلان تالی الیه
جوابده دیر که سکاکیک تعریف بلاغتده بتوفیه خواص التراکیب حقها قولنده اولان ترکیبندن
مراد متکلمک کندی ترکیبی اولوب مفهوم متکلم هر ترکیبی لایق اولدیغنی موردنده و مناسب اولان
مقامده اراد ایدر جک حیثیتده اولمیدر که مثلا ان زیدا قائم قولنی مخاطب شک و مزد و یاخود
منکر اولدیغنی و فته و والله انه لقائم قوائی وقت اصغر ایدر و زیدا صغریته قولنی مخاطب صواب
و خطا الیه مشوب و مخلوط اولان حکم الیه حاکم اولدیغنی و فته استعمال ایشدر زیرا ان زیدا قائم
ترکیبک خاصیتی فی شک و یاخود رد انکار ایچون و زیدا صغریته ترکیبک خاصیتی حصص و تخصیص
ایچون اولمقدر بوصورته متکلمک حق خواص تراکیبی توفیه و اعطاسندن مراد ترکیبی موردنده

اوله رفق عدم مطابقتی کذب و کلام واقع و خارج و نفس الامر ده اولان شبهه مطابقت
معنای بودند عبارته در مثلا ایع دبوب و بونکه اخبار حالی بی معنی حالایع و فو عیوله جفت
اخباری مراد ایلدی بک صورتی بو اخبار ایچون مطابقتی قصد ایلدی بک بر خارجدن لازمدر که
لفظ آخره خارجده بیعت حصولدن عبارتدر ایلدی لفظ آخره خارجده عقد بیع حاصل اولور سه
خبر مذکور صادق والا کاذب اولور لکن لفظ انشائی اولان بعث بونک خلافتده اولوب بونک
ایچون مطابقتی قصد اولشان خارج یوقدر بلکه فی الحال حصول بیع بولفظ ایل اولوب موجود بیع
لفظ مذکوردر نسبت امور اعتباریه دن اولوب امور خارجیه دن اولماسی بولکلامه ضرر ویرمز
زیرا القیام حاصل زید فی الخارج یعنی زید ایچون قیام حاصلدر قولزله حصول القیام
زید امر محقق موجود فی الخارج یعنی زید ایچون قیام حاصلدر قولزله حصول القیام
دیملکمز بیتمده اولان فرق ظاهر اولوب قول اول صحیح و فساد ثانی مستغنی توضیحدر یعنی
نسبت امور اعتباریه دن اولوب خارجیه دن اولماسی زید ایچون حصول قیام خارجده موجود
و محقق بر امر اولدیفته دلالت ایدوب و بوسکلام حقدر لکن زید قیام خارجده حاصلدر
دیملکمز مانع دکلدر زیرا اگر ذهنک ادراک و حکمندن قطع نظر اولسه قیام قطعی خارجده زید
ایچون حاصلدر و وجود نسبت خارجیه نک معنای بودر قال رحمه الله (وقیل مطابقتی اعتقاد الخیر
ولو کان خطا وعدمها) ونظام ایله تابعی غیبه غیبه صدق خبر حکم خبریک اعتقاد غیره
مطابقتدر ولو که اعتقادی خطا اولوب واقعه مطابق اولسون و کذب خبر حکم خبریک اعتقاد
غیره مطابق اولماسیدر ولو که اعتقادی خطا اولسون ایلدی مثلا سماعی جفته اولسنی اعتقاد
ایدن کسک نک السماء تحتنا قول صدق و السماء فوقنا قولی کذبدر و ولو خطا قولنده اولان
واو حالیه و لو کله سی لوفرضیه اوله رفق مفروض خطایته مفهومیده اولسبیله اقتضای جزدان مستغیردر
وعند البعض و او عاطفه اولوب تقدیر کلام لو ایکن خطا ولو کان خطا در اعتقاد ایله مراد
حکم ذهنی جازم و یاخود را جمع اولوب بصورتیه اعتقاد علم و اعتقاد مشهور وظنه عام اولور
سیر اولیه که علم قابل تشکیک اولیان و اعتقاد مشهور قابل تشکیک اولان حکم جازم و ظن طرف
را جمعه حکمدر ایلدی خبر معلوم و خبر معتقد و خبر مظنوندر هر بریسی صادق و فقط خبر موهوم
کاذبدر زیرا وهم طرف را جمعه خلافیه حکمدر و اما شک تساوی طرفیندن و من غیر جمیع
جهتینده ترددن عبارته اولسبیله خبر مشکوکده اعتقاد تحقق ایتوب بصورتیه خبر مشکوک
نه صادق و نه کاذب اوله رفق صدق ایله کذب یتمده واسطه ثابت اولور حالیکه نظام واسطه فائل
دکلدر مکر دینیه که شکده اعتقاد منق اولدیغی جهتیه اعتقادیه عدم مطابقت تحقق ایدر کاذب
اولش اولور اگر معرض جوابده دینا و رسته که تصریح کرده ارباب معقول اولدیغی اوزره
حال شک و تردده اولان کسه ایچون حکم و تصدیق اولوب بلکه مجرد تصوردن عبارته اولسبیله
قول مشکوک خبر دکلدر که حتی مجرای صدق و کذب اوله جوائیده دیر که شک ایچون حکم
و تصدیق اولدیغی معنای وقوع و یا لا وقوع نسبی ادراک ایتوب ذهنی نق و اثباتدن بر شبنه حکم
ایتماسیدر لکن جله خبریه ایله لفظ ایدرک مثلا شک ایتماسیله برابر زید فی الدار دسه کلامی خبر
اولدیغی ظاهر در و بلکه زید دارده اولدیغی تیغیله برابر زید فی الدار دسه کلامی خبر اولوب
و بونده شک یوقدر زیرا استنادی مشتمل اولدیغی جهتیه کلام اولوب و انشأ اولماسیله خبری
ضروری والا کلامک خبر ایله انشأ بطلان انحصاری مؤدی اولور قال رحمه الله (بدل
ان المناقین لکاذبون) نظام ایمان ایلدیغی تعریف مذکور صحیحیه حکمده و اذا جاءک المنافقون
قالوا شهدناک رسول الله و الله یعلم انک رسول الله یشهد ان المنافقین لکاذبون و نظم جلیله
تمسک استدلال ایلدر سوبله که نظم مذکور جناب باری منافقینک و انک رسول الله قولری
واقعه مطابق اولدیغی حالده یوقولدرند کاذب اولدیغی صریحا حکم و تسجیل پیور مش اولدیغی

اولسبیله باب خامس ایله افراد و كذلك احوال جله دن بعضی سنده شرف و اهمقام مزید اولوب بوده
فصل و وصل اولسبیله باب سادسه مظهر استقلال و استبداد ایلدر و الا بونکر دخی عداد احوال
جمله ده داخل و مصنفک احوال الفصول والوصل ایله عدم تعیری بو مقالی مشکوفا در
واحوال دن بعضی سنده جله دن هیچ برینه اختصاصی اولوب و ذاتا شایع و تفاربع کثیره بی
جامع اولسبیله باب سابع قلمدر که ایجاز و اطناب و مساواتدن عبارته در و چونکه بعضی اجاث
بالاختصاص انشأیه خاص اولسبیله انشأ دخی باب ثامن اتخاذ اوله رفق بو جهتیه مقصود ابواب
غایبه کسب انحصار ایلدر و شارحک اشو بیان ترتیب ابوابده باب سادس و سابع و ثامن اطلاقاتی
ترتیب مصنفه موافق اولوب مجرد کندی بیانیه توفیق ایلدر قال رحمه الله (تنبيه) بو بحثی
جناب مؤلفک تنبيه ایله توسیع و تنویحی بحث مذکوردر ماسبقده تطابقه اوله تطابقه قولنده برینده
بیان سبق و جریتمه و قول مذکور ایله تطابق و لا تطابق مفهومیده و خبرک بونکرده انحصار
حصول اذعانیه مینی اولوب مراد انحصار معلوم اوله رفق تحصیل مجهول اولدیغی ایدندر زیرا
تنبيه کندوسته بعضی مرتبه تعلق علم سبق ایدن مباحثه و یاخود بو حکمده اولان بدیهیات اشدکه
استعمال اولور شارح مرحوم صدق ایچون ایراد اولته حق تعریفده توهم اولشان لزوم دوردر
جواب اولقی مقدمه سبیله پیوردر که مصنفک مسبوق اولان ان کان لم یسبته خارج الخ قولندن
معلوم اولدیغی اوزره سیر نسبتیچون احد ازمنده مطابق و یاخود غیر مطابق اولدیغی خارج اولان
کلامدن عبارته اولسبیله بو معناه خبر الخبر هو الکلام المحتمل للصدق و الکذب قولدرند اولدیغی
کبی کلام مخبریه معنای بعضی ایله معنی اولقی قرینه سبیله الصدق هو الخبر عن الشيء علی
ما هو به قولدرند اولدیغی کبی اخبار یعنی اعلام معنای اولور خلاصه لفظ خبر مقامیه کوره
بعضی کندوسبیله خبر ویریلان کلامه و بعضی اخبار معنای اطلاق اولور بصورتیه مصنفک صدق
مطابقتی لواقع قولیه تعریفده صدقه تعیری خبره راجع و بو جهتیه خبر تعریف صدقده داخل
اولوب حالیکه صدق تعریف خبر اولان الکلام المحتمل للصدق و الکذب قولدرند مأخوذ اولسندن
طولانی توهم اولشان دور لازم کلز حاصلی تعریف خبرده مأخوذ اولان خبردن مراد کلام مخبریه
و تعریف صدقده اولان خبر ایله مقصود اخبار و اعلام معنای اولسبیله وجود تعاریف مینی تعریفده
اتحاد خبر و ایه سبیله توهم اولشان دوره محل قائل و برده صدق و کذب ایله کلام و متکلمدن هر بریسی
توصیف اولسبیله تعریف خبرده مذکور اولان صدق و کذب صفت کلام اولوب نسبتنک واقعه
مطابقت و عدم مطابقتی معنای محمول و برشیدن علی ماهویه و یاخود لاعلی ماهویه دیو خبر صفت
متکلم اولان صدق و کذب تعریف اولسبیله بو جهتیه تعریفده اولان صدق و کذبک توهم
اتحادیه مظنون اولان دور بر طرف اولور

علماء معانی خبرک صادق و کاذبه انحصاری اوزره اتفاق ایدوب فقط جاحظ بو اتفاق خلافتده
یونمندر و دائرة انحصاره داخل اولنر صادق و کاذبی تفسیرده مشتمل اذیال اختلاف اولوب جمهور
افاضل مصنف رحمه اللهک مختاری اولان اشو تفسیره قائل اولسندر (صدق الخبر مطابقتی
لواقع و کذب عدمها) خبرک صدق واقعه مطابق و کذب واقعه عدم مطابق اولوب مطابقت
خبردن مراد حکم خبرک واقعه مطابقدر زیرا صدق و کذب حکم رجوعی اوله و بالذات و خبره
رجوعی ثانی و بالواسطه در و بونک بیانی شو وجهله در که ششین یتمده وقوع نسبتیه دلالت ایدن
کلام یا ثبوت ایله و یاخود فی ایله اولور مثلا زید قائم ترکیبی قیامک زیده وقوع نسبتیه و زید لیس بقائم
قولی عدم وقوعته دلالت ایدر و ذهن متکلمده اولان نسبتنک قطع نظر فی نفس الامر اوششین یتمده
بر نسبت ثبوتیه و یاخود سلبیه بولسبیله ضروری اوله رفق زید قائم و یاخود غیر قائم اولمندن غیر خالدر
ایمدی ذهن متکلمده حصولی آلامدن منقسم اولان نسبت ایله خارجده یعنی حقیقت حالده اولان
نسبتدن هر ایکسی ثبوتیه و یاخود سلبیه اوله رفق یکدیگره مطابقی صدق و احدیه ثبوتیه و آخری

اگر صدق واقع مطابق خبر اولی لازم کلمه واقع مطابق اولان. انک رسول الله خبریته اطلاق
کذب صحیح اولی ایدی دیمشدر قال رحمه الله (ورد بان المعنی لکاذبون فی الشهادة) ونظامک
بو استدلالی رد اولی رقی نظم مذکورده منافقینک تکذیبی. انک رسول الله قوللرینه راجع دکلدر که
حتی مدار استدلال اولی بلکه مرجع تکذیب انک شهادتده خلوص قلب ومواطنه ادعای اولوب
والله یعلم انک رسول الله. قول شریقی دلالتله مضای نظم مذکور. لکاذبون فی الشهادة. یعنی
منافقین رسالتله شهادتده لسان وقللربک موطنه وانحادی ادعای کاذب دیکدر بوضوئده
تکذیب خبر کاذبی تضمنی اعتبارله. تشهد. قوللرینه راجعدر که متضمن اولدینی خبر کاذب منافقینک
بوشهادتلی صمیم قلب وخلوص اعتقاددن اولمیدر وبوکا ان ولام وجهله اسمیه ایله توکیدری
دلال ایدر زیرا بونا کیدات لازم فائده خبری تا کید اولوب اولمیدر ولام فائده خبر منافقینک رسالتله علمیدر
بو جهته. تشهد. ده اولان خبر ضمنی بی تا کید اولدینی تحقیق ایدر وانلر بقولون باقواهم مالس
فی قلوبهم. ماصدق اولان زمره منافقین اولدقلری جهته شهادت مذکور بی تا کیدات ایله ابرارلی
ضمنیته اسانلرینه موافقت قوللربی اخبارلی واقع مطابق اولدینده شت بوقدر وبعضیلرک
تکذیب. تشهد. قوللرینه راجع اولی رقی تشهد لفظی خبر اولمیدر واقع غیر مطابق دیکلری بجا
اولوب لفظ مذکور انشا اولدینی ظاهر در زیرا اگر فی الحال ویاخود علی الاستمرار شهادتدن
اخبار اولسه منافقیندن دیکر رشادتک وجودنی اقتضایده چکی. ایج. لفظلنده مروردیدن
ایضا حاکدن معلوم اولمیدر قال رحمه الله (اوفی نسبتها) ویاخود معنی. انهم لکاذبون فی نسبتهم
هذه الاخبار الخالی عن المواطاة شهادة. دیکدر یعنی منافقین. انک رسول الله قوللرینه موافقت
قوللربندن خالی اولدینی حالد شهادت نسبتلنده کاذبلردر زیرا شهادتده موطنه یعنی لسانه موافقت
قلب شرطدر. لکن بوجواب محل نظر در شو جهته نکه بوشلاو نسبه اطلاق لفظده غلط اولوب
کذب دکلدر زیرا برینشی برشی ایله نسبه باب اخباردن عد اولمیدر وبالفرض بوشلاو نسبه کذب
اولمینی نسیمز تقدیرده مطلق شهادتده اشراط موطنه منوع وشاهد زور نسیری بومعنی مؤید در
وحاصل جواب تکذیبک. انک رسول الله قوللرینه رجوعنی بویکی وجهه استدلالله. منعدر قال رحمه الله
(اول الشهود به فی زعمهم) یعنی نسیم ایدر. لکه معنی. انهم لکاذبون فی الشهود به. یعنی منافقین انک
رسول الله قوللرینه کاذبلردر دیک اولسون بوضوئده معنی قول مذکور واقع کاذب دیک اولوب
بلکه زعم فاسد واعتقاد باطل وکاسدلرند کاذبلردر زیرا انلر بوقوللربک واقع عدم مطابقنی اعتقاد
ایدر دیک اولور بوضوئده قول مذکور زعم منافقینه نظرا واقع عدم مطابقنشانشی قول کاذب
ونس الامرده وجود مطابقت جهته صادق اولور اشو جواب ثالثه دقت وصراف فکر لازمدر
تا که اشو وجه ثالث قول نظام کی صدق وکذب اعتقادده مطابقت وعدم مطابقت اعتبارله اولدینی
اعتزافدر توهم اولمیه زیرا اعتقادده عدم مطابقت معنایله اعتقادده واقع عدم مطابقت معنای
یتده مسافه بعیده و فرق کثیر واردر. ایدی بونحقیق ایله بعضیلربک جواب حقیقی تکذیبک
انک رسول الله قوللرینه راجع اولدینی منع اولوب وجوه ثلثه بیان سنددر دیکلربک فسادی
ظاهر اولور زیرا وجه ثالث برآسه منع اولوب منع اولی راجع اولدینی بیان سابقدن معلومدر
ومعلوم اولی که بومقامده زبازد قوم اولمیان بوجه آخر اولوب وجه مذکور صحیح بخاریده
زید ابن ارفدن اولسان روایت نظر تکذیبک حلف منافقینه ولا تنفقوا علی من عند رسول الله
حتی یفوضوا من حوله. کلامنی عدم تفوهرنی ادعای باطلرینه راجع اولمیدر شویله که زید ابن
ایم رقیمن صحیفه روایت اولدینی اوزره غزوات حضرت رسالتلنهایدن برغزوده عبد الله بن ابی
بن سلولک ولا تنفقوا علی من عند رسول الله حتی یفوضوا من حوله ولو رجعنا من عنده لیخرجن الاعن
منها الاذل. دیو تفوه فساد آمیزی یعنی حضرت مهاجرین رضی الله عنهم امر تیشده دوجار
مرورث اولی رقی حوالی سیایان جناب رسالتلنهایدن کسب تفرقه وشمل انک اوزره مشار الیه

حقایق اتفاق واعانه دن حضرت انصار رضی الله عنهمی منع ایچون بوکلام فته انیکیزی وبعده
اورنک نشین تختگاه رسالت حضرتلربک الان نجیم سرارده اجلالری اولان مکادن دارالانوار
مدینه به حین معاودتدرنده البسه مدینه دن اعز اولنلراذل اولنلری اخراج ایدر دیه ربک حاشا رسول
اکرم صلی الله علیه وسلم افتدمن حقدده تعبیر اذل ایله قصد ازدر وفسنی استاد ایله نغزیزی
رهین سامعه ومحرک عرق حیت اسلامیم اولی رقی درعقب بو واقع فاجعه بی عجم. سعد بن عباده
رضی الله عنه. حضرتلربنه افاده ونذکار وعجم مشار الیه دخی بلا توقف ذات حضرت رسالتلنهایدی
عرض و اخبار ایدرک بی حضور سعادتلربنه جلب ایله استکشاف تفصیل مقال کذاقی بیوردیلر
بندخی اثبات سامعه مده محفوظ ونهان اولان وقوعات فته رسالتی مده سعادته علی موقوف بیان
وابلاغده جناب حکمران خطه بلاغ طرف هماونندن عبد الله بن ابی بن سلول ایله اصحابلربن
بومقال فاسد المالک سؤاله فرمان قضاتوان جریان اغسیله کرزگاه انکار ونفاقلی کین وتنویر فروغ
دروغ ایچون حلف وعین ایلرینه بناء جانب اقدس حضرت رسالتدن افادات واقعهم سابعه واستاده محمول
وکلام ابن ابی معرض تصدیق وقبوله موصول بیورلسیله استیجاب هموم شددیلله کج خانه نار یکده
ملازم اندیشه واضطراب وعجم مشار الیهک مؤاخذه وعتابیله غرقاب عرق شرمساری وحجاب
اولدم بعده جناب فاروق حق ویاطل نهالی شانه. ادا جاک انک المنافقون. نظم جایلی ازال
بیور وب رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بی حضور سعادتلربنه جلب ودعوتله نظم مذکور
قرائت وتزول باران رجترسان وحی بین ایله دامن زبان صدق بیاتم لوٹ افزا ودر وغدن پذیرفته
تطهیر اولدینی معرضنده تبلیغ بشارت بیوردیلر قال رحمه الله (الجاحظ انکر انحصار الخبر
فی الصدق والكذب) جاحظ خبرک صدق ایله کذبده انحصارنی انکار ایدوب واسطه اثباتله خبر
بعض کره نه صادق ونه کاذب اولی رقی وقوعه قائل اولمیدر. ونحقیق کلام جاحظ بو وجهله در که
خبر یا واقع مطابق اولور ویاخود اولم و مطابقت وغیر مطابقدن هر برلری بامطابقت وغیر مطابق
مع الاعتقاد ویاخود بدون الاعتقاد اولور بوضوئده اقسام خبرمرتب سته معنی اولوب بر بسی مطابق
اولدینی اعتقاد ایله برابر فی نفس الامر واقع دخی مطابق اولی رقی صادق وبر بسی غیر مطابق
اولدینی اعتقاد ایله برابر واقع غیر مطابق اولمیدر کاذب ویا فی نه صادق ونه کاذب اولور
قال رحمه الله (فتدنه. مطابقته مع الاعتقاد وعدمها معه) عند الجاحظ خبرک صدق واقع مطابقنی
اعتقادده مفرون اولدینی حالد فی نفسه واقع مطابقنی وکذب واقع عدم مطابقنی اعتقادده مفرون
اولدینی حالد فی نفسه واقع عدم مطابقیدر. وپوندن اولده خبرک اعتقادده مطابقنی وثابته عدم
مطابقنی لازم کلسور زیرا خبرک واقع مطابقدر دبو اعتقاد ایله برابر فی نفس الامر واقع مطابقنی
تقدیرده واقع ایله اعتقادک یکدیگره موافقتی ضروریدر قال رحمه الله (وغیرهما لیس بصدق ولا کذب)
مطابقت مع الاعتقاد وعدم مطابقته مع الاعتقادک غیر بسی اولان اقسام اربعه نه صدق ونه کذبدر
واشو اقسام اربعدن بر بسی واقع عدم مطابقنی اعتقاد ایله برابر فی نفس الامرده واقع مطابقنی
اولوب مثلا فلاسفه دن برینک. العالم حادث. قولی قائل فلسفی اعتقادده واقع غیر مطابق
و فی نفس الامر واقع مطابقدر ثانی بدون الاعتقاد مطابقدر مجنوندن صادر اولان قول مطابق
کی ثالث اعتقاد مطابقته برابر عدم مطابقدر فلاسفه دن. العالم قدیم. قوللری کی رابع بدون الاعتقاد
عدم مطابقدر مجنوندن صادر اولان قول غیر مطابق کی بوضوئده جاحظک صدق وکذب تفسیری
جمهور ونظامک تفسیرندن اخصدر زیرا جاحظ تفسیر صدق وکذبده جمهور ونظامک بریله اکتفا
ایلدیکی امر بی جمع ایلدی شویله که جمهور بالکثر واقع ایله ونظام بالکثر اعتقاد ایله اکتفا ایلوب
جاحظ واقع واعتقاددن ایکسیننده اعتبار ایلدی بومقامده وتقرر مذهب نظامده بعض شراحک
وقوع خبط وخللی جهته شارح مرحوم تدبرله امر الجشدر قال رحمه الله (بدلیل قوله نهالی
افتری علی الله کذا ام به جفته. لان المراد بالثانی غیر الکذب لانه قسیمه وغیر الصدق لانهم لم یعقدوه)

و جاحظ صدق الله كذب بينه اثبات واسطه نظم مذکور الله استدلال ایلدی زیرا کفار نبی
 علیه السلام کذب خبر و تفسیری اخباری علی طریق منع الخلو افترا الله حال جسته اخبار بینده
 حصر ایدرک حصر و تفسیر خبر جناب حقه افزا و یاخود حال جسته اخبار اولفقدن خالی دکلدر
 دیدلر حال جسته اخبار الله مراد الله کذب اولیوب کذب قسیم و مقابله اولدیغی معلوم و بر شبنک
 قسیمی غیر نبی اولدیغی مجزومدر تا که بطریق منع الخلو مقابله صحیح اوله کذلک اخبار مذکور الله
 مراد کفار صدق اولیوب نبی علیه السلامی صدقین غایت بعد الله تبعید ایدرک فقط صدقنی تجویز
 و اعتقاد ایدرکری حالده بو وجهله اظهار تکذیبی اراده لری حینده صدق مراد انجیه جکری
 در کارد اگر مصنف لانهم لم یعنفوا نصیری محمله لانهم اعتقدوا حینده عباره سنی اثبات ایش
 اولسیدی مقصود کفار اولان اعتقاد عدم صدقه ادل اولوردی زیرا صدق عدم اعتقاد عدم اعتقاد
 عدم صدقه جزم اولیوب احتمال تجویز صدق وجود اولسیده جواب مذکور الله دفعه محتاج
 اولندی و رده ام به جته قولنده ام صدق معنایه وجهها من الوجوه دلالت ایدرک برقرینه
 اولفاده سیده بوقول الله معنای مذکورین تغییر محل جواز دکلدر اولیه اولفجه نبی علیه السلام کذب خبر
 و نشر حقیقه اولان تبلیغات هدایت آیتلری کفار خاکسارک حاشا حال جسته در دیمکن مراد لری
 صدق و کذب غیر نبی اولدیغی تحقیق ایدر قول مذکور کاذب لری ایه لسان عربیده ماهر و لغت
 عربیه عارف عقلا دندر بناء علی ذلک صادق و کاذب خبری اوله رقی بر خبر بولمق ایجاب ایدر تا که
 هر نفدر نفس الامر ده صادق ایه ده زعم کفار اوزره خبر مذکور اولفاده اوله اشته بونحقیق
 الله بعضیبارک عدم اعتقاد صدقین عدم صدق لازم کلز دیو اعتراضلری محمله اولدیغی معلوم اولور
 زیرا مصنف عدم اعتقاد صدق خبر مذکور کذب نفس الامر ده صادق اولدیغنه دلیل قلیوب بلکه
 خبر مذکور کذب صادق اولسینی عدم اراده لری اوزره دلیل ایشدر ننه کیم تقریر اولندی و ایشبو
 صورتین بینده فرق ظاهر در قال رحمه الله (ورد بان المعنی ام لم یفتر فعبثه بالجنه لان المجنون
 لا افتراء له) و جاحظک بودلیتی رد الله دینلکه ام به جته قولندک معنایه ام لم یفتر یعنی بوقسه
 نبی علیه السلام جناب باری اوزره افترا ایدر نبی دیمک اولوب عدم افترا دین جسته تغییر اولندی
 زیرا مفهوم افترا ده حقیقه قصد معتبر اوله رقی کذب عن عمد معنایه اولوب و مجنون ایچون عمد
 اولفاده سیده مجنون ایچون افترا اولفاده لازم کلور الحاصل جسته عدم افترا لازم کلسیده جتنی ذکر
 وعدم افترا نبی اراده ذکر المزموم و اراده لازم قبیلندن اولور و بصورتیه ثانی یعنی ام به جته
 کذب ایچون قسیم اولیوب بلکه کذبین اخص اولان افترایه قسیم اوله رقی کلام مذکور خبر کاذبی
 نوعینی اولان کذب عن عمد و کذب لایعن عمد بینلرند حصر اولش اولور تسلیم ایدر بلکه افترا مطلقا
 کذب معنایه اولوب مفهوم منه قصد معتبر اولسون لکن نظم مذکورده مراد قصد افترا در
 زیرا اختیار الله صدور ایدن افعال ذوی الاراده نبی اولدیغی صورتیه هر نفدر مفهوم منه داخل
 اولسیده بر مانع بولدیغی حالده متبادر اولان عن قصد صدور بدر و اما مجنون ایچون اعتقاد
 اولفاده جق اراده بوقدر بوقدریده معنی اقصدا الافتراء ای الکذب ام لم یقصد بل کذب بلا عمد لایه
 من الجنه یعنی نبی علیه السلام حاشا افترا یعنی کذب می قصد ایلدی و یاخود قصد سو اولیوب بلکه
 عارضه جسته ناشی بلا عمدی کذب ایلدی دیمک اولور اگر سوال اولور سسه که افترا مطلقا
 کذب اولوب و تقید خلاف اصل اولسیده بلا دلیل تقیده میل اولور بوسورتیه اولی اولان معنی
 ام لم یفتر بل به جته یعنی بوقسه افترا ایچون بلکه انکله جتنی وارد دیمک اولسیدر و مجنون
 معتبره اوله جق قصد و شعورین مجبور اولدیغی جهته کلام مجنون خبر دکلدر بوسورتیه مراد
 کفار خبر خبر البشری حاشا خبر کاذب اولمق و یاخود خبر اولفاده بیننده حصر اوله رقی اولفاده
 خبر لاصدق و لا کاذب ثابت اولر جوابنده در زک مفهوم افترا اولان کذبی قصد الله تقیده ائمه
 لشک الافراء هو الکذب عن عمد قوللر الله عریک افترا نبی کذب عن عمد معنایه استعمللری دلیل

کافدر و خبریت کلامده قصد و شعورک مدخلی اولدیغی مسلم اولیوب مجنون و یاخود ساهیل
 زید قائم قول کلام غیر انشا اولسیده خبر نبی مجزوم و انشا الله خبر بیننده واسطه غیر معلومدر
 لکن بو کلام محل بحث و اعتراض اولوب شویله که انشا الله خبر بیننده اولان انحصار حقیقه کلام
 اولان لفظده اوله رقی زعم قائل مذکور اوزره قول مجنون هر نفدر مستند و مستند الله و اسناد اوزرینه
 اشتمالی جهته ظاهر کلام ایه ده حقیقه کلام دکلدر و معلوم اوله که بین القوم مشهور اولان
 صدق و کذب احتمال خواص خبرین اولوب القلام الذی لزید و یزید الفاضل انشالی حامل نسبت
 اولان مرکبات غیر خبریه ده جاری اولر و بعضیباری مرکب اخباریده و غیر بیننده اولان نسبت
 بیننده فرق اولیوب فقط اگر نسبتین زید انسان و یاخود فرس کی کلام تام الله تغییر اولور سسه
 خبر و تصدیق و اگر یزید الانسان و یزید الفرس انشالی کلام تامک غیریه تغییر اولور سسه مرکب
 تقییدی و تصویری تسویه اولور و بونلرین قسیمی اولور سسه اولسون مطلقا مرکب واقع مطابق
 اولور سسه صادق و مطابق اولور سسه کاذب اوله رقی یزید الانسان صادق و یزید الفرس کاذب
 و یزید الفاضل محتملدر دیدی لکن قائل مذکور کذب بو کلامی محل نظر در زیرا مرکب تقییدیده
 مخاطبک نسبت علی واجب اولوب اخباریده دکلدر حتی الاوصاف قبل العلم بها اخبار کما ان الاخبار
 بعد العلم بها اوصاف یعنی اوصاف قبل نطق العلم اخبار و بعد العلم اوصاف در دیندی و نسبت معلومه
 معلوم اولدیغی حیثیتین صدق و کذب محتمل اولیوب معلومیتی جهته احد طرفین مجزوم مخاطبدر
 بو جهته فرق ظاهر در و صدق الله کذب انجیق متکلم اثبات و یاخود تقیید قصد ایلدیکی نسبت توجه
 ایدوب نسبت وصفیه ایه بو یله اولدیغی کلام شیخ مقرر در و بالفرض بو یله اولمق لازم کلسیده
 مرکب غیر تام اوزرینه صدق و کذب اطلاق تفسیر الفاظه عمده اولان لغت و عرفه مخالفدر
 و اگر تجدید اصطلاح مراد اولور سسه دینلکه جک یوقدر قال رحمه الله (الباب الاول احوال
 الاسناد الخبری) باب اول خبرده اولان اسناد احوالی یاننده در اسناد خبری بر کله و یاخود
 موقع مقررده واقع اولان جمله نبی کله خبریه بر حیثیتیه ضم ایدر که احد همتانک مفهومی
 مفهوم خبری ایچون ثابت و یاخود مفهوم اخرا دین متغیر دیو حکمی مفید اوله و بو تعریف
 متفاحده اولدیغی کی اسناد بر مفهومی بر مفهوم ایچون اثبات و یاخود نبی طریقله حکمدر دیو
 تعریفدن اولدر زیرا مجزومدر که مستند الله و مستند هر نفدر حقیقه اوصاف مفهوم مائدن ایه ده
 عرف قومده اوصاف الفاظ دندر شویله که مثلاً زید قائم ترکیبده حقیقه مستند الله ذات زید و مستند
 صفت قیام اولوب قیامی زید اسنادی مفید ایه ده عرف اهل معاینه لفظ زید مستند الله و لفظ
 قائم مستند اعتبار اولسیده سکای اصل و حقیقه و مصنف عرف قوم رعایت ایشدر عرف
 قوم رعایت ایه حقیقه نظرین ارجح و انسیدر مصنفک اوصاف خبریه بدأ و مباشرتی شان
 خبر اعظم و قائده سی اتم اولدیغنه متبیدر زیرا خبر بر کلامدر که جمله فعلیه و ظرفیه و شرطیه و اسمیه
 اولسینی کی صور کثیره الله منصور اولوب و ابتدایه و طلبیه و انکاریه اولمق و مقتضای حال و خلاقی
 اوزره اخراج اولمق کی صناعات عجیبه بی حامل و بین الکلامین مدار تفاضل اولان مزایا بونکله
 حاصلدر و رده کلامده خبر اصل اولوب انشا امر و نبی کی انجیق خبرین اشتقاق و یاخود عی
 ونم و بعث و اشتریت کی نقل و یاخود استفهام و غنی امثالی زیاده ادات الله تحصیل ایدر و مصنفک
 نسبت طرفیندن متأخر اولدیغی حالده احوال اسناد خبری بی مستند الله و مستند اوزرینه تقدیم
 ایشی علم معانی مستند الله و مستند اولفقه موصوف اولان احوال لفظلرین بحث ایدوب بو وصف
 ایه انجیق تحقیق اسناد در صکره تحقیق اولدیغنه متبیدر زیرا احد لفظین آخره اسناد اولفاده بر نبی
 مستند الله و آخری مستند اوله من و نسبت اوزرینه مقدم اولان ذات طرفین اولوب ذات ایه محل
 بحث دکلدر قال رحمه الله (لا شک ان قصد الخبر) مجزوم مراد صدق اخبار و اعلامده اولان
 شخص معنای لغوی نبی اولوب جمله خبریه الله لفظ ایدن کسه معنای عرفی سینه محمول دکلدر زیرا

جوق کره جله خبریه حکم و بالازم حکمی افاده نک خبری بر اعراض ایچون اراد اولور منسلا
واجب تعالی حضرت باریک صاحب عمراندن حکایه بجز رب انی و عندها انی که قول شریفند اعلام
و اخباره مساع جل اولوب بلکه ولد مذکر تولدی رجا و تقدیر ایلدیکی حالده انی ظهور ایستیله
یوقولی خیرت رجا و انعکاس مستعاسی اوزره تحسیر و جناب باری به عرض تحزن و تضحیر مقامنده
ایمان ایلنددر الحاصل بر شخصک ظهور خلاف مقصودندن بحث و بیانی مستلزم تحسیر اولسلیله
ذکر الملزوم و اراده لازم قییکنددر و حضرت زکریا علیه السلامدن حکایه بجز رب انی و هن العظم
منی که قول شریفی دخی بوجوده اولوب مراد اظهار ضعف و تحسیر بجز و لایستوی القاعدون
من المؤمنین غیر اولی الضرر که الایه قول شریفی دخی بواستلوه اوله رقی حکمی بی علیه السلام
معلومی اولسلیله مراد قاعدون ایل مجاهدون یشده اولان تفاوت عظیمی اذکار و اخطار ایل
قاعدنی اغرا و تنجیع و بوسیلله ایل نفوس زمره متفاعدنی اخطاط متزلزلدن اعلا و رفیعدر و تحریک
حیث جاهل ایچون قول هل یستوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون که قول شریفند بوقیلنددر
و بونک انشالی قابل عد و احصا اولیه جوق درجه رسیده اولوب و بومدعی اثبات و شهادتده
شاعرک قومی هم قتلوا امیم انی فاذا رمیت بصیبتی سهمی قولنده امام مرزوقینک بوکلام تحزن
و تنجیع اولوب اخبار و اعلام اولدیفنی صراحت بیانی کا فیدر الحاصل امله مذکوره و امثالنده
حکم و لازم حکم معلوم اولسلیله اخباره جل اولنده من امیم امیمه مرخی اولوب انی مقبولک
انتقامی اخذ ایچون شاعری لوم ایدن مرأهک استبدر (مفهوم بیت یا امیمه بی برادره
فانارندن ترک انتقام ایل لوم ایچو زرا قنداشمی قتل ایدنلر قوم و اقاریم اولوب بنم انلره انتقام ایچون
رحمی ایلده حکم سهم کنندی نفس اصاب ایلر زرا انسلک عز و شرفی قوم و عشیره در دینک اولور
قال رجه الله (بخبره افاده مخاطب اما الحکم اوکونه عالما به) قصد المخبر قول سابقنده اولان
قصد و متعلقدر بی شک یوقدر که مخبرک برشدن خبر و برمسلیله مرادی مخاطبه یا حکمی افاده اولور
مثلا قیام زید معلومی اولیان کیمسه به قیامک زید اعلام نسبتی قصد ایلده زید قائم دینلور و یاخود
مراد مخبر حکمه اولان علی افاده و اعلام اولور مثلا کتاب توراة محفوظی اولان برکسه به خطاب ایل
قد حفظت التوریه دینلسه حافظ توراة مخاطب اولسلیله معلومی اولان حفظنی کنندی به خبر
و یرمکه معنی اولسوب فقط قول مذکور ایل مراد متکلم مخاطبه حافظ توراة اولدیفنده معلوماتی
یلندر مکدر و بومقامده حکم ایل مراد وقوع و لاوقوع نسبت اولوب ابقاع و انتزاع نسبت
دکدر و معنای ابقاع نسبتک وقوعی ادرا کدر زرا مخبرک قصدی وقوع نسبتی ادراک ایلدیکنی
و یاخود وقوع نسبتی ادراک ایلدیکنه عالم اولدیفنی افاده دکدر الحاصل مدلول الفاظ صور ذهنی
اولوب بواسطه ایله خارجه دلالت ایلدیکی معلوم ایلده متکلم مخاطبه افاده ایلدیکی شی مقصودی
اولان وقوع و یا لاوقوع نسبت و یاخود وقوع و یا لاوقوع نسبت علی افاده اولوب بوقسه ابقاع
و یا انتزاع نسبت و یاخود ابقاع و یا انتزاع نسبت علی افاده دکدر بلکه مخاطبک مدلول خبر اولان
ایقاع و انتزاعی استفاده سی بو معنادن متعلق اولان مقصوده یعنی نفس الامرده وقوع و یا لاوقوعه
انتقال ایچون وسیله در و همده اگر خبردن معنای ابقاع مراد اولمق لازم کلسه مصنفک و ان کان
منکرا و جب توکید قولنده اولان انکار حکم ایچون برهمنی اوله مزیدی زرا غیرک عدم ایقاعی
جزم انک ممشع اولوب غایتی تردد و ثباتدن برله عدم جزم اولسلیله مخاطب ایچون متکلم
بو حکمی ابقاع ایچدی و یاخود ابقاعی عالم دکدر دینک منته مدر مثلا زید قائم کلامک مدلولی
زیدک وقوع قیامی متکلم ادراک ایستیدر که ابقاع نسبت بودر و بونک مدلول مذکور واسطه سببه
مدلول قصدی خارجه زیدک وقوع قیامیدر که وقوع نسبت بودر ایچدی اگر خبردن مراد
مدلول اولی و یاخود بو مدلول اول معلومی اولدیفنی افاده اولمق لازم کلسه مخاطب ایچون بونی انکاره
بجمل اوله من دی زرا قیام زیدک وقوعی متکلم عدم ادراک کلسه حکم بالمجهولدر لکن حکم

وقوع نسبت مناسبه اولدیفنی کی نسبت غیر و افقد یعنی خارجه زید قائم دکدر دینک ممشع
اولدیفنی معلومدر اگر بطریق المعارضه سؤال اولنورسه که قومک اتفاق خبرک مدلولی ایستاده
معناک وجودیه و نفیده عدم وجودیه مخبرک حکمی اولوب خارجه نبوت و یا انتفاء معنایه یعنی یشنده
نفس الامرده نسبتک وقوع و یا لاوقوعه دلالت ایچر و الاستماعه ایستیدی خبرده شک واقع اولوب بلکه
کلام خبری مسموعی اولدیفنی کی اثبات اولان شیک نبوتی و نفی اولان شیک انتفاسی عالم اولوردی زرا
دلالتک معنای ایچق مدلولی اولان شیکه علم افاده ایستیدر و منسلا ضرب زید دینک صحیح
اولوب ایچق زیددن حال وجود ضریده صحیح اولوردی تا که افطک معنای حقیقیستی قصد عندنده
معنای ماوضع لهندن اخلاسی لازم کلیه بوقدرده اصلا کذب تحقق ایلهر و اما خبرک مدلولی ابقاع
اولدیفنی صورتده مدلولک واقع عدم مطابقیله کذب تحقق ایلر و کذلک امرین متناقضین
ایل اخبار عندنده واقعده اجتماع نقیضین لازم ککلوردی زرا مدلول خبر وقوع نسبت
اولدیفنی کی متناقضینی اخبار واقعده نبوتلر به دلالت ایلر و اما خبرک مدلولی ابقاع اولدیفنی صورتده
ایقاعدن وقوع لازم کلامسلیله تحقق متناقضینی مؤدی اولمز جو ایلده دیرز که ذکر اولنلر ملازمات
ثله ممنوعدر زرا ظاهر در که برشیک نبوتنه علقده واقعده نبوتی لازم کلیه جکی جهته خبرک نبوت
اوزره دلالتی و خبردن فهم اولنمی نفس الامرده نبوتی مستلزم اولمز که حتی محالات ثله مذکورده بی
استلزام ایلده و اما قومک نبوت و انتفاءیه عدم دلالت خبردن مراد زری خبرک عدم نبوت معنایه محتمل
اولیه جوق حیث قطعیه ده واقعده نبوتنه عدم دلالتی اولوب و الا خبرک نبوت و یا انتفاء معنی اوزره
دلالتی انکار معلوم البطلانددر زرا دلالت ایچون فهم معنادن بشقه برهمنی اولوب مثلا خرج
زید کلامک استعاضه خروج زید حصول علم استنباهدن متعالی وعدم خروج احتمال عقیددر
و بونک منشائی دلالت خبر وضعیه اولوب دلالت وضعیه ده مدلولک دالان جواز تخلفدر انکچون
زیدک خروجی نه جهته معلومکدر دیو سؤال افسهل فلاندن ایستندم دیرسن زرا خارجه سماعک
تعلق علم سماع تعلق ایچردن مقدم وجودی اقتضا ایلر ایلله اولجه خرج زید کلامک مدلولی
نفس خروج اولوب خارجه علم اولمز وسائل مر قومک ادعاسی وجهله مدلول خبر ابقاع و انتزاعه
حصر اولنلر فی مخبرک وجود و یا عدم وجود معنی ایل حکمت منحصرا اولوبده مفهوم قضیه ایچق نبوت
و یا انتفاء ایل حکمدن عبارده اولمق لازم کلسه مفهوم جمیع قضایا دائما متحقق اولوب زید قائم و زید
لیس بقائم مفهومتری یشنده امتناع تحقق متناقضیه استنادا وجود تناقضله قولری صحیح اولوردی
زرا ادعا اولنسدیفنی وجهله اگر مدلول خبر واقعده نبوت و یا انتفاء دلالت ایچیه رک بالکر حکمه
منحصرا اولمق لازم کلسه خبر بالکر نسبت ذهنی اوزره دلالتده انشاک کی اولوب نسبت خارجه بی
اشهاردن عاری اوله رقی مدلولی تصور وقوع مناسبه ابقاع دینک اولوردی و وقوعه عدم دلالتده انشائی
مفهوم خبرده نسبتک وقوعی تصدیق داخل اولمق اقتضا ایلدردی و بر قضیه بی تلفظ ایدن شخصک
وقوع نسبتی تصورنده اشتباه اولوب بوضوئده جمیع قضایاک جمیع اوقانده مفهوماتی ثابته اولوب
و بر قضیه ک نبوت مفهومی دیگر قضیه ک نبوت مفهومی متناقض اولمق لازم کلوردی ایچدی
خبرده مدلول قصدی وقوع و لاوقوع لفظلرینک مفهومی اولان نبوت و یا انتفاء معنی اولدیفنی ثابت
اولدیه حق اولان بعض محققینک ذکر ایلدیکی شیدر که جمیع اخبار من حیث اللفظ ایچق صدقه
دلالت ایلر و اما کذب مدلول لفظی اولوب بلکه نقیضدر و قومک صدق و کذب محتملدر قوللرندن
مراد لری صدق کی کذب دخی مدلول لفظ خبردر دینک اولسوب بلکه صدق اولدیفنی حیثندن
کذب محتملدر یعنی مدلول لفظ ثابت اولماسی عقلا منته دکدر و حاصل کلام مثلا زید قائم
قولنر نفس الامرده قیامک زید نبوتنه دلالت ایلر زرا مدلول لفظ بودر ایچدی زید قائم دینلوب
و زیدک قیامی واقع ایلده کلام مذکور ایل مدلولی تحقق انش اولور و اگر واقع دکلسه مدلولی
تخلف انش اولور و بوجهله لفظندن مدلولک تخلفی جائزدر زرا الفاظک معنایی اوزره دلالتی

وضعیه اولوب بر علاقه عقلیه دن ایچون دکلدن تا که مثلا اثرک مؤثره دلالتی کی استلزام عقلی الیه
دلیلک مدلولی استلزامی اقتضا ایدرک دلباند تخیلی مستحیل اوله قال رحمه الله (و یسمى الاول
فائدة الخبر والثاني لازمها) وخبر الیه افاده سی قصد اولسان ششین مذکور یسندن حکمه . فائدة خبر
و مخبرک بو حکمه عالم اولسنه . لازم فائدة خبر . تسبیح ایتمشدر و ثانی به لازم فائدة خبر تسبیح سنک سبی
مقتاحده . ان الفائدة الاولى بدون الثانية تمتنع وهی بدون الاولى لا تمتنع کما هو حکم اللازم المجهول
المساوات . قولیه بیان اولمشدر یعنی فائدة اولی فائدة ثانیه سز تمتنع اولوب فائدة ثانیه بدون الاولى
غیر تمتنع و بعبارة اخرى اولی ثانیه دن منفک اولوب ثانیه دن اولدن انفکائی واقعده ته کیم ملزومه
مساواتی مجهول اولان لازمک حکمیده بویه در و لازم مجهول المساواتدن مراد بحسب الواقع یاخود
بحسب الاعتقاد اولان لازم اعم اولوب و بحسب الاعتقاد اولان لازم اعمدن مراد کرکه عمومی اعتقاد
اولسون و کرکه عموم و مساواتی اعتقاددن خالی اولسون عقلک بدون الملزوم وجودنی تجویز
ایلدیکی لازمدر و بحسب الواقع اولان لازم اعم مانحن فیه زده اولدیی کی نفس الامرده لازم ملزومدن
اعم اولسیدر و لازم اعمه اعمنی تحقیق ایچون ملزوم بدون اللازم تمتنع و عکسی غیر ممکندر ابدی بویان
اوزره فائدة خبر حکم اولوب و لازمی مخبرک حکمی عالم اولسیدر و بونده اولان لزومک معنایی
هرنه زمان خبر حکمی افاده ایسه متکلم حکمه عالم اولدیی مفید اولوب و هرنه زمان خبر علم بالحکمی
افاده ایسه حکمی مفید اولسنک عدم لزومدن عباره در زیرا . حفظت التوریه . مثلاً فائدة تقرير
اولدیی اوزره حکمک قبل الاخبار معلوم اولمی جائزدر و علامه شیرازی مقتاحک کلام مذکورنی
شرحده . ان فائدة الخبر هی استفادة السامع من الخبر الحكم ولازمها هی استفادته منه ان الخبر عالم
بالحكم . دیوب فائدة خبر سامع خبردن حکمی استفاده سی لازم فائدة خبر سامع خبردن مخبرک
حکمه عالم اولدیی استفاده ایسیدر دیوزعم ایلدی و یوتفسیر اوزره فائدة خبر سامع حکمه علمی
و لازم فائدة خبر حکم مخبرک معلومی اولدیی فایده سامعک علمی اوله رق علی کلا التقديرین معلومین یسندده
اولان لزوم علم سامع اعتباریه اولور علامه ک بوزعمی ایسه سکا کینک تعریف مسند الیه یسندده
اولان تصریحک خلاقی اولوب بحث مذکورده . فائدة الخبر لما كانت هی الحكم ولازمه و لازم الحكم
وهو كون الخبر عالما بالحكم . قولیه فائدة خبر نفس حکم و یاخود لازمی اولدیی تصریح ایدوب لزومی
نفس حکم و مخبرک حکمه عالم اولمی یسندده اعتبار ایدرک بونلرک استفاده سی یسندده اعتبار ایتامشدر
لکن شارح علامه ک قولی صاحب مقتاحک کلام مذکورنی تفسیرده مصنفک ابراد ایلدیی قوله
موافقدر زیرا مصنف صاحب مقتاحک . ان الفائدة الاولى بدون الثانية تمتنع . قولنی تفسیرده دیسدر که
یعنی علم اولک حصول عندده علم ثانی حاصل اولماقی تمتعدر علم ثانی الیه مراد مخبرک حکم مذکورده
عالم اولدیی نفس خبردن مخاطبک علیدر و علم اول الیه مراد مخاطبک نفس خبردن حکم مذکورده
علیدر و علم اولک حصول عندده علم ثانیکن امتناع عدم حصولی شوسیه منیدر که علم اولک حصولی
عندده عند مخاطب علم ثانی حاصل اولسنه عدم حصولی با علم ثانی علم اولدن مقدم حاصل اولدیی فایده
و یاخود نه مقدم و نه علم اولد نصکره عدم حصوله مبنی اولقی صورتیسندن خالی اولوب بونلردن اول
باطلدر زیرا هر تقدیر علم ثانیکن حصولی اوخبردن اولقی واجب دکل ایسنده مخبرک حکمی عالم
اولدیی مخاطبک علمی تعلق ایددیی حینده بالضرور حکمک ذهن مخاطبه حصولی لازمدر
بوصورنده علم اول حاصل اولقمیزین علم ثانیکن حصولی ممکن اولز که حتی علم اولدن مقدم علم ثانی
حاصلدر دینسون و کذلک نایده باطلدر زیرا علم ثانیکن علت حصولی خبردن خبری سمعدر زیرا
مفروض علم اول و ثانیکن من غیر اعتبار امر آخر نفس خبردن حصولی بوضورده خبر مخاطبک
معمومی اولدیی کی علم ثانیکن علت حصولی تحقیق ایدرک علم اولک حصولی عندده علم نایده
بالضرور حاصل اولور و صاحب مقتاحک قول مذکور تمسندن اولان . وهی بدون الاولى
لا تمتنع . قولنی تفسیرده دیسدر که علم ثانیکن نفس خبردن حصولی عندده نفس خبردن علم اولک

عدم حصولی تمتع دکلدن زیرا علم اولک حصول علم ثانیکن مقدم حاصل اولمی جائز اوله رق
بوصورنده علم ثانیکن حصولی عندده علم اولک حصولی ممکن اولز زیرا حاصل اولان ششینک تکرار
حصولی تمتعدر . حفظت التوریه . قولنده مخاطبک تورانی حافظ اولدیی فایده علمی صکی و بونلار
قبل الاخبار حاصل اولان حکم فائدة خبر تسبیح سی خبردن استفاده سی شاتندن اولدیی اعتباریه در
اگر سؤال اولنورسنه که چوق کره واقع اولور که برخبری ایشیدر . حالوکه او حکم مخبرک ذهنده
حاصل اولوب اولدیی تخطیر ایتمز بوصورنده خبردن سماع خبر علم ثانیکن خبردن حصوله کافیدر
کلامی صحیح اولز و کذلک برخبر سمعوز اواب و بوخبردن زم ایچون مخبر بوخبره عالمدر دیو علم حاصل
اواسه حکم مذکور کرکه مقدمه معلوم اولسون و کرکه اولسون دهنزده او حکمک صورتی
حاصل اوله رق خبر مذکوردن علم اول حاصل اولمش اولور و بونلک غای قاطع علم جدید اولز
بوصورنده علم ثانیکن حصولدن علم اولک حصولی لازم کلدنک دخی صحیح اولان سؤال اولان
جواب بودر که صورت حکمک ذهن مخبرده حاصل اولدیی فایده علم ضروریدر زیرا علم اولان سماع
خبر موجوددر و بونده اولان ذهنول و غفلات ایچق بونلک علمدن اولوب و ایسه جائز لکن بوجوابده
نظر وارددر زیرا علم مذکور سماع خبرک علت فایده اولدیی علم اولوب حصول علم مذکورده
الثبات نفسدن لازمدر و ایشو سؤال اوله جوابده دینلک ممکندر که لازم فائدة خبر مخبرک حکمه عالم
اولمی یعنی صورت حکمک ذهن مخبرده حصولدر بوا یسه کرکه سماع مخبر حکمک عالمدر دیو یسلسون
و کرکه بتاسون بالضرور معتقددر لکن بوجوبه ذکر ارشاد تفسیر مصنفه مافیدر . وثانیکن
جوابده دیرز که ذهن کشدی عندده مخزون و موجود اولان بر شدت الثبات و استحضار ایددیی
صورنده اوشی عالم اولدی دینلر و لوتسلیم ایددیکه بوالثبات و استحضار علم اولمش اولسون لکن
بونلار مخاطبک مضمون خبری استحضار ایددیی صورتده خبری مشاهد فرض ایدر زیرا حاصل
اولان علم علم ثانی اولوب علم اول دکلدن بوشکله زم مقصود من علم اولور . اکر دینورسنه که
هر نوقت مخبر حکمی افاده ایسنه حکمه عالم اولدیی افاده سی تسلیم ایتمز زیرا خبرک مضمون
و یا مشکوک و یا موهوم و یا خود کذب محض اولمی جائزدر . جوابسنده دیرز که بومقامده علم الیه
مراد اعتقاد جائز مطابق اولوب بلکه حکمک ذهنده حصول صورتیدر بوا یسه اجاب تصدی
ایدن هر بر عاده ضروریدر . قال رحمه الله (وقد ينزل العلم بهما منزلة العلم هل لهما جریه علی
موجب العلم) بوجه . لاشک ان قصد المخبر . قولی اوزره معطوفدر تفصیلات سابقه دن معلوم
اولدیی اوزره بر شخصه بر خصه . وهی خبره بر مکدن غرض یاخبر وریلان ماده مخاطبک مجهولی
اولمسلیله معلومات و بر مکدن و یاخود مخاطبک ذاتا معلومی برشی ایسنده متکلم کندوسنک دخی
اوماده معلومی اولدیی بیلدر مکدن خالی اولدیی صکی بوا یکی قسمده دخی ایکی اعتبار اولوب
یا حقیقه مقصود بوجوهله فایده و یاخود لازم فائدة خبر اوله رق خبردن بونوع تحقیق و فایده سابقه
بیان اولان اشو نوع تحقیقدر و بر نوعی دخی تنزیلی اولوب مصنفک بوا کلامی اشو نوع تنزیلی
یسنددر یعنی بعض کره فائدة خبر و لازم فائدة خبره عالم اولان مخاطب . وجب علمی اوزره عدم
سلو کندنش منزه جاده تنزیل اوله رق عالم اولان کسبه خبره صورتله القا اولنورسنه اولوجهله
عالم غیر عامه دخی بعبارة القا اولنور زیرا مقتضای علمی اوزره جاری اولسان کسه الیه شخص حاصل
من جهة الاعتبار مساواتده اولمسلیله هر تقدیر خبر وریلان خصه . و ص الیه او خصوص متکلم
معلومی ایدوکنه ذاتا مخاطبک معلوماتی اولدیی عند المتکلم مجزوم ایسنده بومعلومات لاشی وعدم
منزه سنده عد اولنورق خبر وریلور مثلا فرضت صلواتی عارف و علم متکلمه وافق اولان شخص
نارک صلواته مفرون عمل اولسان علمی لاشی منزه سنده عد اولنورق الصلوة واجبة کلا یله
فرضیت صلواتن اخبار اولنور و مثلا حاضر و موجود اولان برشیدن ما هو دیو سؤال ایدن کسه به
هو کتاب دیرسن زیرا موجب علم ترک سؤال اولمسلیله واقع اولان سؤال دانشی علمی لاشی منزه سنده

تزیل ایدلس اولور و نظم جلیله حضرت موسی علیه السلامه توجیه یوریلان ﴿وَمَا لَكَ بِمَنْ يَكُونُ
خطاب عزیمت جوابا جناب کلیدن سانح اولان ﴿وَمَنْ يَكُونُ عَصَايَ﴾ قول شریفی دخی سائل
عارف موجب علی اولان ترك سوال اوزره حکمت عدم جریند نشانی ایراد اولان جواب قیلندن
اولمده هو کتاب مثیلدر و حکمت سوال احوال عابدیه عصای استحضار ایدرک متقاب اولد بقی حیه
ایله ماهیت عصا بنده اولان تفاوت بعدک کمال ظهور یدر که مراد عصای جامده دن صدور ایدن
قدرت باهره حقیله مشاهده اولمده و سؤال سن حکمت بواسطه اولد بقی حضرت موسی علیه السلام
تفطن یوره رق عصا جنسندن اولوب سائر افراد جنسند بولسان صفات جامده ایله متصف خشیه
اولمده جوابه متصدی اولد بقی فقط سیر اولمده که اشبو نظم جلیله مخاطب عالمی جاهل و معلومی
مجهول منزله سنه تزیل ایله اخبار اولوب یا لکن سائل عالمه جواب اولمده سارح مرحوم
بودقیقه تنبیه ایچون و مثله تغییر یله تغییر اسلوب یور مشدر و ذوق و لمس و شم و قوای
و جدانیات اشالی موجبات عکس قی حسیله اشبو صدر ایضا حشده اولد بقی تزیل العالم
منزله الجاهل کثیر الوقوع اولوب و صاحب مفتاح قرآن کریمه دخی وقوعی اثبات ایله ﴿وَلَقَدْ
علوا لمن اشتراه ماله فی الآخرة من خلاق و لیس ما شروا به انفسهم لو کانوا یعلمون﴾ نظم جلیله
استشهاد و صدر آیه اهل کتابی علی سبیل التوکید القسمی علم ایله توصیف اولوب و آخر آیه علمو یله
عدم علمند نشانی انردن علی فی ایلد بقی ایراد ایلشدر زیرا ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا قول شریفی جواب قسم
اولوب طائفه یهودک کتاب الله اوزره اختیار ایلد بقی مهر و شعوه یعنی شاهده ایله منویات
اخرو یه دن قطعاً خلاق و نصیلری اولد بقی علملری مؤکد و لو کانوا یعلمون ﴿قول کریمی علملری
فی اولوب لو کانوا یعلمون لامتعوا من المعجزه تقدیرنده اوله رق سحر دن عدم امتناعلری سببیه علملری
جهل منزله سنه تزیل اولد بقی مثبدر و نظم مذکور ایله تمیلدن مراد صاحب مفتاح فائده خبر
و سائر دن اعم اوله رق مطلقاً بر شیبی عالم اولان کسه ک اعتبارات خطایه واقعه دن بر اعتباره
مبنی منزله جاهله تزیلی ایچون استنهاددن عباره اولوب یوقسه نظم مذکور فائده خبر و لازمی
عالم اولان کسه فی غیر عالم منزله سنه تزیل امثله سندن اولمق مناسبه حل ایله ﴿لو کانوا یعلمون قولک
معنای اگر انرا ایچون یوشرایه علم و ادراک اولسه ایدی بوندن امتناع ایدرلری یعنی یوشرایه انرا ایچون
علم اولد بقی جهله امتناع ایدرلری دیمکدر و اهل کتابه القا اولان خبر اشبو ﴿لو کانوا یعلمون قولیدر
دبو اختیار تعسف واضح اوزرینه اراهمال ظاهر و لایح اولد بقی مثلاً اهل کتابه القا اولان خبر
معلوملری اولان ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا قول اولمده سنه ابتداء کلام دخی وجه اول کی غیر موجهدر زیرا خطاب
حضرت پیغمبر ذیشان ایله اصحاب کرانه اولوب و جناب پیغمبر و اصحابک بو خبره عالم اولد بقی
ادعا دعوی بلا دلیلدر و خصوصیه کلام مفتاح علم مثبت و منی ایله مراد ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا فی الآخرة ماله
من خلاق﴾ قولک مضمونه اهل کتابک علی اولد بقی صریح اولوب ذکر اولان وجهین ایسه
بولک خلافدر و صاحب مفتاح بو کلامد نصکره زیاده تعمیه و بر شیبک وجودی کرک علم اولسون
و کرک عکس غیری اولسون عدمی منزله سنه تزیل قلند بقیه اشارتله بر شیبی هم فی وهم اثباته
﴿وَمَارِيتِ اذ ریت﴾ قول شریفی دخی ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا نظم شریفک نظیری اولد بقی اتیان یعنی
شی واحد اوزرینه من جهت الاعتبارین هم فی وهم اثبات توارد ایستند قول مذکور نظم
مزبورک نظیری اولد بقی بیان ایلشدر ﴿رخصاره طرازان صحیف سیر و تفاسیر و روایاتی اوزره یوم
یدرده جنود نصرتمود محمدک انکر محذول مشرکین ایله تقابلی حینه ذات ابر المعجزات حضرت
رسالتنهای زبان وحی آشاندن خرمن جمعیت اعدایه آتش فشان شراره شامت الوجوه
اوله رفی و جوه پراپوه مشرکینه ید مؤید نصر ترهیلندن بر قبضه حصات رمی و حواله بیوز دقلند
رمة شرمده مشرکینک مشاهده طریق هدایتدن معجز اولان عبون خیر لینه هر ذره سی برسد
ناکظهور و اوالحاده دیده خذلاند بقیه بادیه کارزار مانند حفره کور نار و دیمجور اوله رفی

باسمهم مستغله رزم و کفاحی مهمه ماله تخدیش احداقه تبدیل و غیرت منجا هلاله ایله مقابله هر بران
اهل دینی حیرتکه این المفرده انتشاره مبادله و تحویل ایتلریله ﴿وَمَارِيتِ اذ ریت﴾ نص مبینی
جلوه ساز مبهط وحی ربانی اولشدر که ثقات ائمه مفسرین و ماریت حقیقه اذ ریت صورته تاویل
دلیزیر یله پیرایهده سمط الال تعاسیر اولمشدر حقیقت ریمک ذات رسالتدن نفی آثار مرتبه جلیله سنک
طوق بشردن خروجندن و صورت ریمک ذات صاحب معجزاته نسبتی اسباب ریمه مباشرتندن ناشی
اولوب فی و اثبات ریمه اشبو جهتین ایله مقدمه پرداز توجیه اوله بطشدر العلم عند الله تعالی
قال رحمه الله (فید بقی ان یقتصر من التزکیب علی قدر الحاجة فان کان خالی الذهن من الحكم
و التردد فیہ استغنی عن مؤکدات الحكم برخصه وصی صدر اخبار و اعلامده اولان کسه ک
مقصودی یا بیاتی تصیم ایلد بقی حکمی و یا خود حکمه عالم اولد بقی مخاطبه افاده دن عباره اوله جفی
ماسبقدن معلوم اولد بقی ایدی متکلم ایچون لایق و سزا اولان ایراد ایده جکی کلامده افاده معنایه
کافی اوله جفی مقدار ترکیب ایله اکثفا و اقتصار ایدرک مافوق لزوم و احتیاج اولان لغودن احتراز
و توفی ایلکدر تا که مقصوددن زیاده اولور سه زیاده سی و اگر نقصان اولور سه مقصودی عدم
افاده سی جمته کلامک کلیدی لغو اولمده شوبله که اگر مخاطبک ذهنی صدر اخبارنده اولد بقی
حکمدن و حکمه ترددن خالی اولوب یعنی نسبتک وقوع و لا وقوعنه عالم اولور سه و نسبت و افعیدر
و یا خود دکلدر دبو مزدد دکاسه مؤکدات حکم اولان ان و لام وجهه اسمیه و تون تأکید و امای
شرطیه و حرف تنبیه و حرف صله دن استغنا اولوب کلام بو مؤکداتدن هیچ بر یله تأکید اولمز بعض
شراحت کلام مصنفده اولان و التردد فیہ قوله حاجت اولوب زیرا ذهنک حکمدن خلوی ترددن
خلوی مستلزم اولمده حکمه تردد بالضرور حکمک ذهنده حصولی ایجاب ایدر دبو مقللری سبق
او هامدن عباره اولد بقی تقریر مذکور دن معلوم اولشدر زیرا ذهنک وقوع و لا وقوعدن خلوی حکمک
ذهنده عدم حصولی و ذهنده حصولی حکمک ادعان و تصدیقدر ادعاندن خلوی ایسه ترددن خلوی
مستلزم دکلدر زیرا اذعان و تردد بر برینه متافی اولوب احد همدان خلو آخر دن خلوی مستلزم اوله من
کور من مستکنه زیدک دارده وجود و عدم وجودنه تردد ایدوب فی و اثباتدن بر یله حکم اتیان کسه یه
ان زیداً فی الدار دینلوب مع وجود التردد حکمدن خلو تحقق ایدر بو صورتده بعض مر قومک
ذهنک حکمدن خلوی ترددن خلوی مستلزم اولمده سنه دأر اولان کلامک ممنوعی ربه وضوحه
منتهی و بلکه ذکر اولد بقی اوزره حکم ذهنی ایله تردد بر برینه متافی و صورت اجتماعلری متفی
اوله رفی یئلرنده ادعای تلازم انتفاعیلله احد متافیدن ذهنک خلوی آخر دن دخی خلوی مستلزم
اولمقلقی ادعا اولوب بو ایسه غیر موجه ایدوب بدیدر استغنی لفظی مبنی للمفعولدر قال رحمه الله
(وان کان مترددا فیہ طالباً له حسن تقویته بمؤکد) و اصکر مخاطب حکمی طالب اولد بقی حاله
حکمه متردد اولور سه حکمک بر مؤکدله تقوی حسن یعنی مثلاً زید دارده میدر دکلدر دبو متردد
اولوب دارده اولوب اولد بقی ادعانه طالب اولان کیمسه یه دارده اولد بقی اخبارده ان زیداً فی الدار
دینک مستحسندر شیخ دلائل اعجازده شو وجهله صحیفه طراز تحقیق و تدقیق اولشدر که
مؤکد اتدن ان کله سنک بحکم الاستقراء اکثر موافقی جواب اولد بقی معلوم و مشهور ایسهده اکن
ان ایله مصدر اوله رفی اتیان اوله جفی جوابک خلافته سائلک ظن و کانی بواسطه یعنی مثلاً جله
خبریه ایجاب ایله ایراد اولور سه ظن سائل سلب حکمه و سلب ایله ایراد اولور سه ظن سائل ایجاب
حکمه اولمده مشروط اولوب مواقع ان ده بلا اشتراط ظن مجرد جوابی اصل قلی غیر صحیحدر
والا بزم ایچون کیف زید سؤاله جوابده صالح دیمک و ابن زید سؤاله جوابده فی الدار
دینک مستقیم و مقتضای ظاهر و اصلی اوزره وارد اولوب انه صالح و انه فی الدار دیوتا کید ایله
جواب و یرلک لازم کوردی بو ایسه بر فردک قائل اولد بقی کلام اولوب بلکه کلام فصاحده خلاق
ثابت اوله رفی قال لی کیف انت قلت علیل دینشدر قال رحمه الله (وان کان متکراً و جب نوکیده

بحسب الانكار كما قال الله تعالى حكاية عن رسل عيسى عليه السلام اذ كذبوا في المرة الاولى انا اليكم
مرسلون وفي الثانية انا اليكم مرسلون واذا كذبوا حاكم اولور حقه مضطرب
انكاره اولان قوت وضفه كوره توكيد حكم واجب وتزايد انكار مخاطب تزييد ناكدي موجب
اولور نه كيم نظم جليله رسل عيسى عليهم السلام من حكاية اهل انطاكية رسل منار اليهم ابتداء
تكذيبه اولور نه كيم نظم جليله رسل عيسى عليهم السلام من حكاية اهل انطاكية رسل منار اليهم ابتداء
اهالي مرقومه في ما انتم الا بشر مثنا وما ازل الرحمن من شي ان انتم الا تكذبون في قولهم
تكذيب وانكاره صورت مسالنه اراده نكاشي قسم وان ولا م واسميه جله ايله مؤكد اولور في
في رينا يعلم انا اليكم مرسلون في بيور لمشدر وكان رسل منار اليهم طرف رسول باريدن اولان
رسالت رسل من عند الله تعالى اولوب انكيون في اذارسنا اليهم اتين في بيوراش اولديفته ميني
اهل قريه في اسلامه دعوتلي حينه طرف باريدن بعوث رسل صاحب وحى اولمري ظن وايهم
ابتدريه جك صورتده تبايعه متصدى اولمري سبيله اصحاب قريه في رسالته صر بحدن طريق
ابلع اولان كناية عدول اليه بشر البتة رسول اولوز ديو زعم فاسد ليه ميني في رسالتي موجب اولان
بشر به ليه حكم ايدرك في ما انتم الا بشر في كلامه ليه انكار رسالت ليه انيان ابشدر و اكر
كلام بوعوثه توحيد ارفسه انك اشتقاند بشريت طرف الهيدن اولان رسالته منافي اولوب
طرف رسول الهيدن اولان رسالته بواشتاد متقي اولمسيه كلام مذكور مقصود اولان في رسالتي
مستتر اولمري واذ كذبوا فولي اذ كذبوا الرسل الثلاثة ما سته اولوب جله شك مر سلى جناب
مسيح اولوب وتوحيدن عباره اولان مرسل بهده انما نكاشي رسل منار الهيدن ايكيه ميني
تكذيب رسول ثاني دخی تكذيب اولديفته ميني والا مري اولديه تكذيب اولسان بال كزايكسي
اولديفي مداول آيتدر زيرا في اذارسنا اليهم اتين في كذبوا مما فمرزنا بالثالث في نظم جليلك مفهوم
شرفي يعني ويتبع اليه واللام بولس اسم ليه موسوم ايكي رسول عايقدر ابتداء تحمل امانت دعوتله
بعوث اولور في منار اليها حننه كفره انطاكية طرف نكاشي تكذيب وانكار وقوعه نكاشي رسول
ثالث اولان جناب شمعون اله نظم انمز وتغويه اولديفته صر بحدن نكاشنه صفحت تفاسير
اولديفي اوزره خلاصه قصه مذكوره بوجهه كشيد سمط بيان وتقرير اولمريه كه اليوم نواهي
حلب شهادن بواتار انطاكية اهالي في وقت وقت مسيح عليه السلامه عبده اصنام اولمريه حضرت
عيسى عليه السلام قوم مذكور في طريق هدايته دعوت ذيلده حضرت يحيى وبواسه تحصيل خدمت
رسالت بيور وب منار اليهم دخی قرب قريه ده رمي اخسام اليه مشغول اولان حبيب البخاره مصانف
اولور في واه مريض برصكات دعا ليه پذيرنده داروي صحت و بوخارقه مشاهده سندن دين
مسيحه كردن بسند طوق انقياد و مطاوعت اولمسيه بوخير خارق العاده بين الاهلي اشتها بافته
وانفاس مسجباري نيجد مر ضايه نه داده اولوب بوجهه انشمار اخبار واحاديثي مبتلا مضيق
حبس و زندان اولمري مؤمن اولمشر بعد حضرت عيسى عليه السلام ديس حوارون حضرت
شمعون ارسال اليه سنده رسالتي تعزيز ايدوب جناب شمعون دخی منكرانه هيشله اولجايد كاهن
عزم و اعمال لطايف الحل بله ملك انطاكية محرم بزم اولدي بعد ايام رتقريب دلفريب اليه بولس
ويحياي حضور ملكه احضار و من الرسل كما ديو استفسار ايدرب انرد دخی في الله الذي خلق كل
شي وليس له شريك في جوابه من قبل الله تعالى في دين عيسوي به مأمور بت رسالت ليه اظهاري
اوزر به جناب شمعون صورت انجيزده وصف كبريا اليه اشارت فرما اولمري في فعل ما يشاء ويحكم
ما يريد في كلام بوجزين اختيار ايدبلر اولمسيه نايده دعوى رسالت ايكون طالب آيات طرفه
رأي شعوني رومون اولمسيه جلب اوانسان غلام مطهوس العينك حذقه جهان نايده سنده بدل ايكي
بندقد وضع اولنه رقي بدرة بارقه دعوات قرن الاجايه ليه اول ايكي جهاد عدم الاستعدادي
مستعد فضايل انوار و پرده عادن دروازه كشاي ساحة ادوار ومتعاقبا اخذته تعالى يدي كه ملك بر مرده به

افاضة انفاس حيات مستعار ايدبلر بوميزه باهره مسيحه به ترب ابدن تاييح احوال كفارده و بيرة
روايت كسب اشعاب ابدوب على رواية بوميزه خلاف امكان عادي آثار خارقه نكاشي مرات خاطر
مكنن غبار انكار زائل ونجهدرك فرجه سنيه في مستقيم حقه مائل اولور في قصور كفر واشراك
اوزره مصر اولان اشراي بيك صيحه هولناك اليه هلاك اولمشدر وعلى رواية ملك جيسار رسل
مسيحي علف تيغ حيف ايتك اوزره اصرار انمسيه زمرة مشركين باسرههم صيحه جبريل امين اليه
مظهر قهر و دمار اولدير قال رجه الله (ويسمى الاول ابتدائيا والثاني طلبيا والثالث انكاريا
واخراج الكلام عليها اخراجا على مقتضى الظاهر) وذكر اولان اقسام خبردن قسم اوله يعني حكمن
خالي ذهن اولان مخاطبه توحيد اولسان خبره ابتدائي وثانيه يعني جواب مزده طايي وثالثه يعني
جواب منكره انكاري وكلامك بوجوه اوزره اخراجنه يعني اولديه تا كيددن خاويله نايده استحضانا
وثالثه بحسب الانكار وجوبا كيد وتغويه سنده اخراج الكلام على مقتضى الظاهر نسيه اولور
اوله ابتدائي نسيه سي طلب ويا انكار مخاطبين رشي اليه مسوق اولديفته ميني در مقتضى ظاهر
مقتضى حالدن اخص اولوب زيرا مقتضى ظاهر مقتضى ظاهر حال مناسبه اولور في مقتضى
حالدن اخص اولمسيه هر رقتضى ظاهر مقتضى حال اولوب لكن هر رقتضى حال مقتضى
ظاهر دكلدر نه كيم خلاف مقتضى ظاهر اوزره اخراج اولسان بعض كلام بونوعدن اولوب مثلا
قيام زبدي منكر بولسان كيمه غير منكر كي عد اولور في بلا تا كيد زيد قائم ديتك موافق مقتضى
حال ومخالف مقتضى ظاهر در زيرا ظاهر حال مخاطب منكر بولمسيه ميني تا كيد اقتضا ايدر
سؤال اولور سه كه مقتضى ظاهر مقتضى حالدن اخصدر ديتك توجهه صحيح اوله بيلور كه وجود
مقتضى حال اليه بار مقتضى ظاهر بولمديفي كي بولك عكسي دخی واقع اولور شويكه مثلا
منكري غير منكر كي عد ايدبلر بونكاه بار كلامك تا كيدله ان زيدا اقام ديتسه ظاهر حال اولان
انكار مخاطب تا كيد اقتضا ايدر جي جهله كلام مقتضى ظاهر موافق اولور لكن حال يعني كلام مذكور
انكاردن خلوا دماييسي ترك تا كيدي مقتضى اولمسي جهله مقتضى حاله مخالف اولور في حاله
مقتضى ظاهر موافق مقتضى حاله بيان كلامك وجودي تحق ايدوب لكن اعتبار قصه
كلامدن بوقسمك عدم ورود مقتضى حاله عدم مطابقه بايع اولديفته ميني در بوسورنده
مقتضى حال اليه مقتضى ظاهر ينده بيان اولديفي وجهه عموم مطلق اولمسيه بلكه عموم
وخصوص من وجه اولمش اولور جوابنده ديو كه كلام مذكور مقتضى حال اوزره
اولديفي تسليم انجيز زيرا كلام مذكور ترك تا كيدي مقتضى اولان بحسب غير الظاهر حال اولوب مطلقا
حال دكلدر وخاصك انتفايي عامك انتفايي موجب اولديفي جهله كلامك بحسب غير الظاهر خلاف
مقتضى حال اوزره اولمسيه مطلقا خلاف مقتضى حال اوزره اولمسي لازم كلز شونكه باركه
انكاري لا انكار كي قبول بعد كلامي تا كيدده بر معني ووجه بوقدر زيرا شونكه انكار وعدم
انكاري اعتباري كلامه اولان تا كيد و ترك تا كيد اله معلوم اولمسيه مقتصر در قال رجه الله
(وكثيرا ما يخرج الكلام على خلافه فيعمل غير السائل كالسائل اذا قدم اليه ما يلوح له يا عبيد
فيستشرف له استشراف التردد الطالب نحو ولا تخططن في الذين ظلموا انهم مفرقون) كنسرا ما
طرف ويا مصدر بت اوزره منصوب اولوب حيث كثيرا و باجود اخراجا كثيرا مفهوم سنده در
وكترندن مراد في نفسه كترت اولوب مقابلي اولان مقتضى ظاهره اضافته اليه دكلدر بوسورنده
اخراج على مقتضى الظاهر بوندن قبل اوراق لازم كلز استشراف بر كيه رأسي قائم برب بيه نظر
ايدبي حاله شمدن استطلاع ايدر جه سنده كفي فوق حاجبه وضع ايلسه استشراف التي ديو
ايراد ايدكلري كلامندر يعني جوف كره واقع اولور كه كلام مقتضى ظاهره خلاف اوزره اخراج
اولنه رقي غير سائل سائل كي يعني معرفت مضمون جله به طالب منزله سنده عد اولوب مخاطب سنده
ايراد اولديفي وجهه عرض و اراد اولور بوده اولوقده اولور كه سائل اولمسيه كده ابتداء خبره

تلویح و اشارت ایدہ جک بر کلام تقدیم اولیٰ سبیلہ طاب متردک استشراف و انتظار کی خبر
منظر اولور یعنی ابتدای کلامہ تقدیم و ایراد اولیان ملو حک مخاطبہ حال تردد و سوال اکسا وجوابہ
استشراف و انتظار ایتک شاتدن و تلمیسی حسیلہ حقیقہ سائل مترد حکمتہ عد اولنہرق
علی خلاف مقتضی الظاهر مخاطب سائلہ جواب صورتندہ ایراد اولنور مثلا جناب باری حضرت
نحی اللہی فاصنع الفلک مثالی واجب الامتثال و جی مباشرت خدمت اعمال سفینہ الیہ
نامزد و مأمور و بعدہ شرمندہ شرو شور اولان قوم ہدایت متعسوری حفرندہ استنزال
باران رحمت و استغاثہ زلال عفو و مغفرتدن نمی الیہ بر منطوق نص جلیل و لا تخاطبونی فی الذین
ظلموا رخصت استدفاع عذابدن معسور بیورہ لایہ اشجو و لا تخاطبونی قول شریعی
و اصنع الفلک باعینا کلام مسبقہ انضمام الیہ انہم مفرقون حکم جلیلہ اشارتی حاویدر
زیرا وسیلہ نجات غرق اولان صنع سفینہ الیہ مأموریتلرینہ قومی حقتہ دعا و استشفاعتدن نمی
و ارتداعنیک تلاحق عذاب غرق الیہ حکمہ مایح و مشیر اولمقدنشی مقام قوم مذکورک عذاب اغراق الیہ
محکوم علیہ اولوب اولمقدنندہ مخاطب اولان حضرت نحی اللہک ملو حہ نظرا ترددی مقامی اولہرق
طالب وسائل منزله سنہ تنزیل الیہ مؤکدا انہم مفرقون بیورہ یابوب اغراق الیہ محکوم علیہ
اولمقدنری اخبار اولندی و تلویح خبر الیہ مراد نفس متبیط و متبی و فہم منسارک بخصوصہ خبر
مذکورہ تردد و طلبہ کسب تقریبی داعی اولہحق صورتندہ جنس خبرہ کلام مقدمہ اشارت
خفیہ نک وجودی اولوب بخصوصہ خبرہ اشارت مناسبہ دکلدر الحاصل نظم مذکورہ عذاب
اغراقہ اشارت اولندی کی ہر و محامدہ خصوص خبرہ تلویح لازم اولوب جنس خبرہ تلویح کافدر
و نظم جلیلہ حضرت یوسف علیہ السلامدن حکایہ و ما ابری نفسی ان النفس لامارۃ بالسوء
قول شریفندہ بوقیلنددر زیرا و ما ابری نفسی یعنی مرأت نفسی حسب البشریہ غبار مساویدن
تذکرہ و تنزیہ انہم بیوردقارندہ نوجہلہ عدم تزکیہ لری منصور اولور کہ نفس نفس رسالتناہیلری
مطہتہ و طاہرہ در دیو خاطر مخاطبہ عارضہ حیرتی داعی اولمسیلہ بلا عصمۃ الہیہ جیع نفوس بشریہ
مساوی و مشوات الیہ امارہ اولندی بیان ایچون ان النفس لامارۃ بالسوء بیورہ جبریت مخاطب
ازالہ و کلام اولدہ اولان تلویح سبیلہ بوخبرہ و فوہی اقتضا ایدن تردد مخاطبدن ایچون ان الیہ نا کید
اولندی و کذلک ہی علیہ السلامہ توجید بیورہ یلان وصل علیہم ان صلاتک سکن لہم خطاب
مستطابی دخی بوقیلدن اولہرق ہی علیہ السلام رحم و صلاۃ الیہ مأمور اولوب وصل علیہم
بیورہ لسی جنس خبری یعنی ہی علیہ السلامک صلاتندہ اولان نفع و خبری ملو ح اولمسیلہ
بطریق التا کید ان صلاتک سکن بیورہ دی و کذلک ہی یالہا الناس اتقوا ربکم ان زلزۃ الساعۃ
شی عظیم قول شریعی دخی اتقوا ربکم قول شریفیہ موجب مضرات اخرویہ اولہحق
افعالدن نفسلری حفظ و توفی الیہ صدور امر الہی آخرندہ اعمال اوزرینہ ترتب عقوبتی ملو ح
وزلزۃ ساعۃکی قیام قیامتہ بروز اولہحق احوالندن عبارتہ در جملہ عقوبتدن اولمسیلہ تلویحہ
دخولی و اخددر و سائر اوامری و تواعید نصکرہ ایراد بیورہ یلان ثلاث بشرہ و منذرہ دخی بوقیلدن
اولوب مو افع کثیرہ قرآنندہ و رودی مستفی بیانددر مصرحات شجندندر کہ بمقاماندہ اشیان اولیان
ان کلمسی کلام سابق تصحیح و انکیچون ایراد حجت و وجہ فائدہ بی بیان و توضیح ایچونددر
ندہ کیم فا کلمسی کلام سابق تصحیح ایدوب و مدخولی کلام سابقہ ینتہ و برہان منزله سندہ و سابق
ایچون ثمرہ و نتیجہ طریقہ سندہ اولندی افادہ ایلدیکی مثلا بمقاماندہ ان کلمسی دخی فاصکبی
معنای مذکورہ افادہ ایدر قال رجبہ اللہ (و غیر المنکر کالمنکر اذا لاح علیہ شی من امارات الانکار
نحو جاء شفیق عارضاً رحمہ ان ہی عنک فہم رماح) ماقبل عبارتہ دہ مسبق اولان غیر السائل
لفظندہ معطوفدر یعنی کلامک خلاف مقتضای ظاہر اوزرینہ اخراجی غیر منکر منکر کی عد و اعتبار
قائمہ دہ اولور بودہ غیر منکر اوزریندہ امارات انکاردن برامارہ و علامت لایح و ظاہر اولدیگی

حیندہ اجرا اولنور مثلا حجل بن افضلہک بیت مذکورہ ان ہی عنک فہم رماح قولی ان الیہ
نا کیدی بو اعتبارہ مہیدر شفیق بر شخصک اسمی اولوب جاء عارضاً رحمہ جملہ حالیہ سی
مرقومک یعنی عرضی اوزرہ وضع ایدرک مجتبی افادہ ایدر عرض العود علی الاناء و عرض
السیف علی الفخذ دیرانا اوزرہ خشبہ ہی و فخذ اوزرہ سبی عرضتہ وضع ایلدی دیکدر کہ مثلا
قبضہ سی جانب یمیندہ و اویجی طرف یسارہ اولہرق فخذی اوزرہ وضع اولمقدن عبارتہ در ایدی
شفیق ہی عنندہ رماح اولندی مکر اولوب لکن حال دشمنہ انتفات و حرہ نمی انکسرین ہی پروا
یعنی عرضی اوزرہ وضع ایدرک کلمی ہی عنندہ رخ اولوبوب بلکہ جملہ سنی سلاحندن خالی ظن
و اعتقاد ایتسہ امارہ اولمسیلہ وجود اسلحہ ہی منکر منزله سنہ تنزیل و مصراع اولدہ اولان طریق
غیبتدن خطابہ انتفات الیہ ان الیہ نا کید اولنہرق ان ہی عنک فہم رماح دینلوب دشمنلری اولان
ہی عنندہ رماحک وجودی اخبار الیہ صورت تغافل و عدم مبالاتدن ردع و باقظاہ اشارت اولندی
نظم جلیلہ ہم انکم بعد ذلک لمیتون قول شریفندہ ان و لام الیہ نا کید دخی بوقیلنددر
زیرا انلرنہ موتلری قابل انکار دکلسدہ غفلتہ تمادیلری و موت نصکرہ لازم اولہحق حسن اعمالدن
اعراضلری موتی انکار اماراتدن اولمسیلہ انکم لمیتون بیورہ دی قال رجبہ اللہ (والمنکر کثیر المنکر
اذا کان معہ ما ان تاملہ ارتدع) کلام خلاف مقتضای ظاہر اوزرینہ اخراج اولنہرق غیر منکر منکر
کی عد اولندی ہی کی بالعمکس منکر دخی غیر منکر کی قلوب مقتضای ظاہر نا کید کلامی مقتضی
ایکن بلانا کید ایراد اولنور بودہ منکر الیہ برابر تامل و مطالعہ سی انکاردن موجب رجوع
و ارتداع اولہحق دلائل و شواہد دن برشیک وجودی حیندہ اولور و اوشبیک منکر الیہ معنای
کینوتی منکر معلومی اولن و یاخود عندندہ محسوس بولمقدن عبارتہ در مثلا منکر اسلام اولان
کیمسہ یہ من غیر نا کید الاسلام حق دیرسن زیرا منکر مزبور عندندہ نبوت حضرت رسالتناہی بہ
دلائل ایدہ جک دلائل قاطعہ و براہین ساطعہ موجود اولوب لکن انکاردن عدم ارتداعی دلائل
مذکورہ دہ تامل و تعمیق افکار ایقامستدن نشئت ایلر و مصنفک اشجو اذا کان معہ ما ان تاملہ قولک
حکشدہ وجوہ متعسفہ اولوب ایرادی فائدہ دن آزادہ در قال رجبہ اللہ (نحو لاریب فیہ) ظاہر
عبارہ نظم مذکور صدق بیاندہ اولدیفر مضمون خبری منکر اولان کسہ نک غیر منکر منزله سنہ
تنزیلہ من غیر نا کید ایراد اولیان کلام امثلہ سندن اولمسی اقتضا ایدر سوال اولنورسہ کہ بوقیل
ایکی وجہلہ عدم صحت قریبدر وجہ اول بودر کہ قرآن کریمہ شک و ارتباہ متجاسر اولان استخاص
معاندین ہی دینک کثرت اوزرہ وجودی امر معلوم اولمسیلہ نا کیددن قطع نظر قرآن میشدن
بالکلیہ ہی ریب الیہ حکم سبیلہ صحیح اولہمن وجہ ثانی بحث فصل و وصلہ لاریب فیہ لفظ شریعی
و ذلک الکتاب ایچون نا کید اولدی ہی مذکور اولمسیلہ زید قائم زید قائم کی تکرار الیہ نا کید حکم
قیلنددر و ہر تقدیر اول مؤکد و ثانی مؤکد اولدی ہی معروف ایتسہ دہ اتحاد مضمونلری جہنملہ
ہر برلری آخری نا کید ایلدیکی واضحدن اولمسیلہ کلام مقتضای ظاہر اوزرہ مؤکد اولمش اولور
بوصورتندہ مقصود مصنف نظم مذکور منکر غیر منکر منزله سنہ تنزیل امثلہ سندن دین
اولوبوب بلکہ قرآن میشدن ہی ازالہ ایدہ جک دلائل مبنی ریب لاریب کی قلوب حتا کہ کثرت
مرتابین الیہ برابر بالکلیہ ریب ہی اولنہرق لاریب فیہ بیورہ دی مثلا انکار منکر دخی انکاری
ازالہ ایدہ جک شہدہ اعتماد لا انکار کی قلوب نا کیدی ترک اولنور دیک اولہرق نظم مذکور
برشیک وجودی انی ازالہ ایدہ جک شہدہ اعتماد و تعویہ مبنی عدی منزله سنہ تنزیل اولمقدہ مانحن
فہم ایچون نظیر اولمش اولور وجہ اولدن جوابدہ در زک کثرت مرتابین الیہ برابر علی
سبیل الاستغراق نظم مذکورہ ریب و شکک نفی ایکی وجہلہ ناویل اولمشدر کہ اول وجہ ثانی
سوالدہ ذکر اولندی اوزرہ منزیل ریب اولان شہدہ اعتماد ریب لاریب کی قلوب سید بوقیلندہ
صحت حکم و نا کید محل ریب و اعتبار اولوب فقط مانحن فہم ہ مثال اولمش ناویل ثانی تقریر کردہ

علامه زنجانی اولادینی اوزره قرآن کریمدن نئی رب بر احد فرأند رب ان من الله
اولوب بلکه قرآن مبین ووضوح دلالت و سطوع برهاند بر حقیقه ملائکه که آند، رکسه ایچون
ارتباب ایتک ومن عند الله اولمسنده شک و تردید ایتک لایق و روا اولمسنده محل وقوع ایتاب
دکدر دیک اولوب و بوحکم حکم صحیحدر لکن اهل شفاون جمع کثیرک انکاری مضمون خبرک
تا کیدی جهته داعی اولوب فقط اکر قرآن مبین دعوی نبوتی بر اهل فاطمه و معجزات باهره ایل
مدلل و برهن اولان پیغمبر ذیشانک من قبل الله تعالی ایتان پیور دینی کلام معجز اولدینی مال
ایسدر ازاله غبار امترا وانکاره مدار اکل اوله جفتدن اشبه و دلائل ساطعتک وجودند ناشی زمره
مرتابین معاندین غیر منکر مثابه ده عد اولند قنری جهته ترک تا کید ایله لاریب فیه پیورلشدر
یونابول اوزره نظم مذکور مانحن فیجوردن اولور ووجه نائیدن جوابده دیرز که فصل و وصل
بمکنده ذکر اولان نظم مذکور اینه تا کید معنودن اعجیبی زید نفسه قولنده اولان نفسه
وزائنده اولوب غرض سهو و تجاوز توهمی دفعدر دیک اولمسنده حکمی مؤکد اولان نکر ایلله تا کید
قیلندن اولنر لکن دلائل اعجزده لاریب فیه قول شریفی ذلک الکتاب ایچون بیان واکید
وزیاده تثبیت اوله رقی هو ذلک الکتاب هو ذلک الکتاب منزله سنده در دیو شیخک بیانی سؤال
مذکوری مؤیددر بطریق الاستفسار سؤال اولور سه که صاحب قضا کلامک لاعلی
مقتضی الظاهر اخراجی علم بیانده کتایه ایله تسمیه قلندینی بیان ادب کتایه ایه ملزومه انتقال
ایچون بر شیک لازمی ذکرندن عباره اولمسنده بوضوح کلامی خلاف مقتضای ظاهر اوزره
اخراج کتایه اطلاقده وجهندر بیان و جهنده دیرز که بر کلامک بحسب الظاهر مناسب اولدینی
مقامه ایواد اولنسی او مقام و حال متحقق ظاهر کلامک مطابق اولدینی حال و مقام مناسب منزله سنه
نزیل ایلله او مقام متحققه مناسب اولان اعتباراتی کلامده اعتبار ایتکدن کتایه در زیر مقام متحقق
مقام مقدر منزله سنه نزیل ایلله اوله مناسب اولان اعتباراتی مطابق ثانی اولان کلامده اعتبار
بر معنادر که بومعنی کلامک مقام متحققه مطابق وجه ایلله یعنی تا کید ترک اید کی کیفیت مخصوصه
اشقالی صورته ابرائی استلزام ایدرک بوندن معنای مذکوره انتقال اولور شوبله که کلامی
بحسب الظاهر مقام متحققه مناسب وجهله ابراددن ملزومی اولان نزیل و اعتباره یعنی مقام متحقق
مقام مقدر منزله سنه نزیل و اوله مناسب اولان اعتبارات نائیده اعتبار اولند بنفیه دلالت اولور
و معنای کتایه ده بودر ملائکه اسلام اولان کتایه تا کیددن مجرد اوله رقی الاسلام حق دیکل منزیل
انکار اولان دلاله اعتمادا منکر هر قومک انکاری لایق کتایه قلوب خالی ذهن اولان کتایه منزله سنه
نزیل ایتکدن کتایه در زیر منکر ایلله اولان کلامک ترک تا کید اوزره مشغل اوله رقی خالی ذهن ایلله
اولان کلام مسافه سوق اولنسی کتایه سنندن معنای مذکوره یعنی منزیل انکار اولان دلاله اعتمادا
خلو ادعائی و ساطعتله انکار لایق کتایه فائده انتقال اولان شیدندر و بواکلامک نظیری صاحب
لبابک بیت فی المهد بنطق عن سعادة جده اثر الحجاب ساطع البرهان قولنده ذکر ایلدینی کلامک
نظیریدر شوبله که اثر الحجاب ساطع البرهان قوی جهله مستأنفه اولوب مدوح سعادت جد
و طاعتدن خبر و رسمی مدوح هنوز کهواره ده صبی رضیع اولمسنده سعادت جد و طاعتدن خبر
و رسمی صورته تصور اولدینی سؤال مقدره جواب اوله رقی لکن حقیقه سؤال متحقق اولمسنده
علی خلاف مقتضی الظاهر اخراج و ایتان اولمسنده و بواخراج فی المهد بنطق حکمده اولان غرات
وندردن ناشی بادی رأید صدق ذهن سامعه لایح اولوب بیان صدق و کفایتده سؤال سامعه
مس احتیاج ایتدن بر کلام اولدینی افاده دن کتایه در بنده علی ذلک سامع غیر سائل ایلله اولان
کلام مذکور کیفیت بیانه استشرافی و سطوع رهانه انتظرا ایدن سائل ایلله اولان کلام مسافده
سوق اولمسنده مابعد بیت ان الهلال اذا رأیت ثوبه ایتقت بدراسته فی الامان اولوب مضمون
بیت اوله برهانده که مفادی هلالک یوما فیوما نموزاید اشراق و لمائی رؤیت درجه بدره ارتقا یعنی

ایقانه علت اولمسنده ترفیات اقبال مدوحه استندالدر و چونکه اعتبارات سابقه ایچون مسرود
اولان اینه دن لاریب فیه مثاندن ماعداسی ایتات قیلندن اولمسنده نظر اعتبارات مذکورده
کلام مبینه تخصیصی توهمی دفع ایچون مصنف رحمه الله پیور لر که (وهكذا اعتبارات التی) یعنی
صور تفیده اولان اعتبارات دخی صور ایتانده ذکر و ایتان اولان اعتبارات کتایه اولوب شوبله که
کلام مبین اولدینی مثللو تفیده دخی خبر ایتانده مؤکدندن تجرید و طاییده استحسانا و مؤکد ایلله
تنویه و انکاریده بحسب الانکار و جوابا تا کید اولور اینه سی ظاهر در و کذلک کلام منی خلاف
مقتضای ظاهر اوزره اخراج اولور و پیور اولمسنده که این کلامک تا کید حکمده فائده سی
نئی شک و یاخود رد انکاره مختصر اولمسوب و هر یک کلام مؤکدندن غرض انکار محقق و یا مقدری رد
اولق و کذلک مجرد عن التا کید اولان کلامده مخاطب خالی ذهن بولنق واجب دکدر بومعنه دار
اوله رقی جهله تحقیقات شیخنددر که بعضی کره ان کلامی حال مخاطب منظور اولمسنده رقی فقط متکلم
واقع اولان بر امرک و وقوعی استبعادند ناشی غیر واقع ظن اغسنده دلالت ایچون اولور مثلا مخاطبک
مشاهد و مشوعی اولان بر شیک اینه کان من الامر ماری یعنی مشهودک اولان امر واقع اولدی
دیرسن مراد امر مستبعد الوقوع مذکور کتایه ظنی کتایه اولوب و وقوع بولدینی ایتاندر
و احسنست الی فلان ثم انه فعل جزائی ماری دیرسن مراد مقابل احسانده ظهور ایدن اسائی
استبعاددر و نظم جلیله رب انی وضعها اشی و رب ان فومی کذبون قول شریفدر
بوقیلندنر الحاصل متکلم خلاف ظنی اوزره واقع اولان بر شیک اعتماد و وقوعی کلامه ان کلامی
ادخال ایلله تقریر ایدر و بوندن حال مخاطب اصلا منظور دکدر و بواستبعاددن تحزن و تحسر و توبیخ
و سائر مقامه مناسب شیلر تولد ایلروان کلامی انشاء تحسر و تحزن ایچوندر دیو بیان ایتدکری
محاورده مراد بومعنی اولوب بوقسه انشاء تحسر و تحزن موضوعدر دیک دکدر زیر انشاء آت ان
ایلله تا کید اولنر وان کلامک خصایصنددر که ضمیر شان ایچون ان کلامیله اولان حسن
بدون ان حاصل اولمسوب بلکه بعضی مواضعده یعنی جهله مفسره شرطیه و یاخود فعلیه اولدینی
وقته بدون ان صحیح اولور و بواکد دلیل کلام فصیحای تنبیع و استقرار نته کیم خواه من یبق و یصبر
و خواه من یعمل سوء و خواه لا یفلح الکافرون قول شریفدر و اقدردر و خصایص ان دن
بررسیده کتایه سننده معنای فعل اولدینی جهته نکره بی مبتدا مقامنده اولق صلاحیتنه نهیه
ایسیدر شاعرک ان شواء و نشوة و خب البازل الامون قولنده اولدینی کتایه تمام بیت هی
لذة العیش والفنی لادهر والدهر ذوقتون اولوب اشوبیت نالیده هی لذة العیش ان شواء
قواندن خبردر شواء بریان و کباب و نشوة و سکر و خب برنوع عدو معارینه اولوب بازل اوندن
مراد منی مرتبه ناسعه رسیده اولوب خوف ضعفدن امین قواسی متین اولان ناهده معهود کلام
لم طریق اولنسان نقل کباب ایلله نشوة شراب ناب و کاله رسیده اولمش ناهده عدو و برتیب
اسباب لذات عیش و زندگانی اولوب لکن نه چاره که کافه فی آدم دهر صاحب فنونک هدف نیر حق
اوله رقی لذات دنیویده بغیر متصوردر و نکره موصوفه کتایه حسن تزیید ایدر شاعرک
ان دهر ایلل شملی بسدی زمان بهم بالاحسان قوی کتایه حاصل معنای بیت تحقیقا محبوبه
سعدانک فراقی سببیه اولان حال شمل و تفرقه می لف و جمع ایدن و یاخود حال شمل و تفرقه می وصال
سعدی ایلله لف و جمع ایتان زمان حتمه قصد احسان و دفع نواب حدان ایش اولان بر زمان
سعادت رساندر دیک اولور و خصایص ان دن بریده حذف خبردر ان مالا وان ولدا وان زیدا وان
عمروا کتایه زیر ان نک اسقاطی حینده مع وجود القرینه حذف مذکورک عدم حسنی بارز و فقدان
قرینه ایلله کلیا غیر جائزدر نته کیم حذف مسند بخنده ابضاح اولمسنده کتایه و کلام شیخ بوندن
عباره در و بعضی کره متکلم حکمه معتقد اولدینندن حکم ایچون عند الکلام وقع واعتداد اولدینی
و یاخود لفظ تا کید ایلله حکم نزد مخاطبده رایج و مقبول اولمسوب لکن ترک تا کید حالنده روای محفل

بولد بقی جهنله نفس متکلم حکم نا کیده مساعدا اولیه رف حکم منکرده اختیار ترک ناکید اولور
 نه کیم صاحب کشف و اذا اتوا الذین امنوا قالوا امنا واذاخلوا الی شیاطینهم قالوا انا معکم
 قول شریفده خامه کذار تحقیق اولشد که متفقونک مؤمنیه توجیه خطاب ایلد کلمی . امنا قولاری
 افوی واکد کلامینه جدر اولوب جله فعلیه ایلد اتیان اولشد زرا منافقونک . امنا قولاری ادهاری
 کندولرندن حدوث ایتده اولسی جله فعلیه اقتضا ایلشد و ایمانده اوحدیون اوله رف اخوانلرندن
 مفارقتلرنی مدعی اولد قلمری جهنله بلا ناکید آما دینلشد بده یا ادعاء مذکورده تصدی ایدرک
 لفظ توکید و بلفه ایلد ایراده کندولرنده اعتقاد ایمانندن رباعث و محرک اولماسیله نفسلری مساعدا
 اولد بفسدن و یاخود هر نقدر لفظ توکید ایلد ایراد ایلشد عهده المؤمنین رایج و معتبر اولیه جفسدن
 ایچوندر و اما اخوان شیاطینلریله نفسلرندن یهودیت اوزره ثبات ایلد اخبارده مخاطبلرنی . انا معکم
 جله اسمیه و مؤکده سیله اتیانلری منافقینک یهودیت اوزره اخبار ثباتلریله مخاطبه ده مخاطبونک
 صدق رغبت و وفور نشاطلری اولوب منافقیندن بو اخبار عندلرنده رایج و مقبول اولسیله مظنه
 تحقیق وان ایلد توکید محل حقیق اولدیفیچوندر و بعضی کمره حکم معلوم و معتقد متکلم اولد بقی
 مخاطبک انکارنه مبنی حکم نا کید اولور مثلا . انک عالم کامل دیرسن و نظم جلیله . قالوا نشهد انک
 رسول الله . قول شریفده یوقیلدندر و خبری اعتقادنه موافق در بوا . عابدن متکلم آخر ادعاء مذکورده
 کاذب اولد بقی مخاطبه تنبیه مراد ایلد بک صورتده هر نقدر مخاطب حکمی منکر دکلسمه ده مدعای
 متکلم آخره مطابق اولسیچون حکمی نا کید ایدرسن . ان المنافقین لکاذبون . قول شریفی کبی زرا
 هر نقدر حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم منافقونک کاذبون اولد قلمری منکر دکلرسمه ده
 منافقونک . انک رسول الله . قولاری اعتقادلرینه موافق در بوا . کلام مؤکده ادعاءلرینه مطابق
 اولسیچون انلرک یسار کذبده دخی کلام مؤکد ایراد اولد رف . انهم لکاذبون . بیورلشد و اما
 . و الله یعلم انک رسول الله . قول شریفک نا کیدی . ان المنافقین لکاذبون . قولنده تکذیبک
 نفس الامرده مشهود بیه رجوعی ایمانی دفع ایچون تحقیق حکم رسالده مبالغه ک وجوبندن ایچوندر
 و الا مخاطب اولان جناب پیغمبر حکم رسالده و لازم حکمه عالد و نا کیدات بهضا کال تضرع و ابتغال
 ایچون اولور بطریق الحکایه . انا امنا . قول شریفی کبی و بهضا کال خوف ایچون اولور کذلک
 بطریق الحکایه . انک من تدخل النار فقد اخرجته . قول شریفی کبی اشته بو مزایا و اعتباراته
 لایقله صرف لحاظه دقت و بامل اولد رف مواقع مقتضیه ده مناسب مقامات اولان اعتباراتی اخرجده
 اعتنا و طائف معتادندر قال رحمه الله (ثم الاستاد منه حقیقه عقلیه) محل ضمیرده اسم ظاهر اتیان
 اسناد خبریه ارجاعیه توهم تخصیصدن احترازه . بنیدر یعنی کرک اسناد خبری اولسون و کرک
 اسناد انشائی اولسون علی الاطلاق نسبتدن بعضی حقیقه عقاید در مصنف رحمه الله منه
 حقیقه . تعیر ایدوب . اما حقیقه او مجاز . عبار سیله بطریق الحصر عدم ایرادی عندنده . اسناد حقیقه
 و مجازدن عام اولد بقیه اسنادده بنیدر نه کیم . حیوان جسم . امثالی مستند فعل و یاخود معنای فعل
 اولیان کلامده واقع اسناد عند المصنف نه حقیقه و نه مجاز در و عندنده مختار اولان بو اصله مبنی
 اسناددن بعضی حقیقه و بعضی مجاز و بعضی نه حقیقه و نه مجاز اولد بقیه اشارت قصد
 ایلشد و مصنف حقیقه و مجازی عبد الناهر و صاحب مفتاح کبی صفت کلام فلیوب صفت اسناد
 اولسنی اختیار ایلدی اسنادده صفت اولد بقی صورتده حقیقه و مجاز نسیمه فلتان شیک عقله نسبتی
 بالذات و بلا واسطه اوله جفته و کلامه صفت اولد بقی تقدیرده کلام عقله منسوب اولان اسنادده
 اشتمالندن طولانی عقله نسبتی بو واسطه ایلد اولمق اقتضا ایلد چکنه مبنی ایدوکنی ابضا حده اتیان ایلشد
 چونکه اسنادده حقیقه عقلیه نسیمه سی محله ثبوت و مجاز نسیمه سی محله تنجوزی اعتبار ایلد اولوب
 و اسنادک محله ثبوت و عدم نبوتله حاکم عقل اوله رف وضع دکلر زرا برکله کدیگر کله یه اسنادی
 تعیین واضح لغته اولوب بلکه قصد متکلم ایلد حاصلدر مثلا . ضرب زید . جله سنده . ضرب فعلی

تعیین واضح لغته زیددن خبر اولوب بلکه خبری ضربک زیده فعلی اولمق اوزره اتیان مراد ایدن
 کسه ک صدیه در و واضحه عائد اولان ایچون . ضرب . لفظی اثبات ضرب ایچون اولوب مثلا خروج
 ایچون اولد بقی و زمان ماضیده واقع ضرب ایچون اولوب ضرب مستقبل ایچون اولد بقی تعییندر
 بو جهنله اسنادک عقله نسبتی بلا واسطه و کلامک عقله نسبتی حاوی اولد بقی اسنادک عقله منسوبی
 اعتبار ایلد اولور . مصنفک بحث حقیقه و مجاز عقلی فی مسائل علم معانیدن فلیوب صاحب مفتاح
 و نابغیه اتباع ایلد علم بیانده ایراد ایمانی بحث مذکورک تعریف معانیده داخل اولوب حقیقه
 و مجاز دخی نا کید و مؤکدندن تجرید کبی تعریف معانیده ذکر اولسان احوالندن اولسنه مبنی ایلده
 بو کلام محل نظر در . زرا علم معانیک احوال مذکورده دن بحثی لفظک احوال مذکورده ایلد مقتضای
 حاله مطابقتی حیثینندن اولوب حقیقه و مجاز عقلیه اولان بحث ایلده بو حیثیندن اولد بقی و علم
 معانیده ایراد حقیقه و مجازی مقتضی اولان دوامیدن بحث اولد بقی ظاهر در و اگر حیث مذکورده
 اعتبار اولسنه حقیقه و مجاز لغو بلر دخی احوال مستدالیه و مستندن اوله رف علم معانیده داخل اولسی
 لازم کوردی قال رحمه الله (وهی اسناد الفعل او معناه الی ماهوله عند المتکلم فی الظاهر) حقیقه عقلیه دن
 مراد فعل و یاخود معنای فعلی عند المتکلم ظاهرده ماهوله عند المتکلم و اسناددن مقصود ناقصه
 و تامه خبریه و انشائیة محققه و مقدره دن اعم اولان نسبتدر معنای فعل مصدر و اسم فاعل و مفعول
 و صفت مشبهه و اسم تفضیل و ظرف امثالدر و اسنادی فعل و معنای فعله تخصیص حیوان جسم
 کبی کند و سنده مستند فعل و یاخود معنای فعل اولیان اسناددن احتراز ایچوندر . الی ما . قولنده
 مالی شی . معانیه موصوفه اولوب تعیین معتبر دکلدر . هو . ضمیری فعل و یا معنای فعله . له . ضمیری شیده
 راجع اولوب فعل و یاخود معنای فعل کند و سیچون اولان شیده اسناد دیکدر . ماهوله . مثلا
 . ضرب زید عمرو . امثالی مبنی للفاعله فاعل یعنی زید و ضرب عمرو . کبی مبنی للمفعوله مفعول به یعنی
 عمرو زرا اولده اسناد اولسان ضار بیت زید ایچون و ثابنده اسناد اولتان مضرو بیت عمرو ایچوندر
 لکن مجاز عقلیه دن مثلا . نهاره صائم . بونک خلافتده اوله رف نهاره اسناد اولتان صوم نهاره
 ایچون اولوب بلکه رجل صائم ایچون اولسیله ماهوله ک غیریه یه اسناددر . عند المتکلم .
 قولی عاملندن نیسائی جهنله طرفه یعنی لهیه متعلق اوله رف فی اعتقاد المتکلم مفهومده اولوب بوقید ایلد
 مقصود اعتقاد متکلمه مطابق و واقع غیر مطابق اولان اسنادی تعریفده ادخالدر زرا ماهوله
 واقعده و عند المتکلم اولمق امرینه محتمل اولسیله عند المتکلم فویلده فید اولد بقی کبی کرک واقعده
 مطابق اولسون و کرکده اولسون اعتقاد متکلمه مطابق اولان ماهوله نص اولور لکن
 بونک عکسی اوله رف کرکده واقع مطابق اولسون و کرکده اولسون اعتقاد متکلمه مطابق اولیان
 تعریفدن خارج اوله رف باقی قالمسیله بونلرک دخی درج و ادخالی ختمده . فی الظاهر . قیدنی زیاده
 ایلشد . بونک طرف مذکورده متعانددر مفهوم تعریف حقیقه عقلیه فعل و یاخود معنای فعلی
 متکلم ظاهر حال و کلامه نظرا عندنده ماهولهی اولان شیده یعنی فعل و یاخود معنای فعل
 کند و سیچون ثابت اولان شیده اسناد ایتکدر و بو وجهله مستند مذکور مستند الیهک اعتقاد
 متکلمده ماهولهی اولد بقی ظاهر کلامندن مفهوم اولسی اعتقادنده ماهولهنک غیریه
 اولد بقیه دلالت ایلد چک قرینه نصب ایمانسیله اولور و فعل و یاخود معنای فلتان اسناد اولد بقی شی
 ایچون نبوتله مراد فعل و یاخود معنای فعلک مناسبی اوشی ایلد قائم و انکیچون وصف اولوب
 و اوشیده اسناد اولمق حق اولمقندن عبارده در کرکده مخلوق الهی اولسون و کرکده مذهب
 اعتزاده افعال عباد کبی مخلوق غیر اولسون و کرکده ضرب فعلی کبی اختیار ایلد صدور
 ایلسون و استرسه مرض و مات کبی بلا اختیار صدور اولسون جهله سندن عامدر و مستند مستند
 ایلد اوزره حلی شرط اولوب و اله . ایچون ضرب زید . امثالی کند و سنده مستند مصدر اولان کلام
 خروج ایدر زرا ضربک زیده اسنادی حقیقه اولوب حالو کده زید اوزره محمول دکلدر

(كقول المؤمن ثبت الله الفل) بومان افراد معرفدن واقع و اعتقاد متكلمه مطابق اولان استنادی
 تمثيل اولوب زيرا مؤمنك اثبات بقلي جناب باری به نسبت انسانی هم واقع مطابق وهم اعتقاد متکلم
 مؤمنه موافق (ونحو قول الجاهل اثبت الربيع الدليل) استو مثال نانی به افراد معرفدن بالکثر
 اعتقاد مطابق اولان استنادی تمثيل اولوب زيرا شخص جاعل ظاهره نظر ایدرک ثبت بقول و اثبات
 وقت ربه مدبر دیو معتقد اولمسیله الباقی ربه نسبت انسانی هر قدر واقع غیر موافق ایستاده
 اعتقاد مطابق و بالکثر اقامه مطابق اولوب حقیقه اعتقاد متکلمه مطابق اولمیان استناد دخی
 افراد معرفده داخل وظهرا اعتقاد متکلمه موافق اولمسیله تعریف دخی شاملدر مثلا معترای اولان
 کسه نک حال اعترای بیلان کسه به حالی اخفا ایلدیکی حاله . خاق الله تعالی الافعال کلها . قوی کی
 زيرا عند المعترای خلق افعال مخلوقه مستند اولمسیله هر قدر بولکلامه حقیقه عند المتکلم ماهولنه
 استناد دکلده بولک دلائل ایدرک قریبته نک فقدانی جهنیه ظاهرا عندند ماهولنه استناددر
 (ونحو قولك جاء زيد وانت تعلم انه لم ينج) اشو مثال واقع و اعتقاد مطابق اولمیسوب تعریفده
 داخل اولان استناد . مثلاً در یعنی زیدک عدم مجبئی بالکثر متکلم معلومی اولوب مخاطبک معلومی
 اولدی بخی حاله . جاء زید . قول کاذبی دخی ظاهرده عند المتکلم ماهولنه استناد اولوب اقسام
 حقیقتند زيرا کاذب خلاف اراده سی اوزره قریبته نصب ایزکه حتی تعریف حقیقتند خارج
 اوله رقی مجاز اولسون . مصنف مفید حصر اولان تقدیم مستند الیه الیه . وانت تعلم . قوی مخاطبکده
 متکلم کبی زیدک عدم مجبئی عالم اولمی صورتند احترازدر زيرا بونقد رجه استنادک حقیقت
 اولدی بخی تعین اقبوب بلکه ایکی قسمه منقسم اوله رقی ربی مخاطب زیدک عدم مجبئی بیلدیکی کبی
 متکلمک دخی معلومی اولدی بخی عارف اولمی و ثانی متکلمک معلومی اولدی بخی بیلا سیدر و بوقمیدند
 اول زیدک عدم مجبئی علم متکلم معلوم مخاطب اولمسیله قریبته صارفته نک وجودند ناشی نه حقیقتنده
 ونه ظاهرده عند المتکلم ماهولنه استناد اولدی بخی جهنیه حقیقت عقليه اولمیسوب بلکه اگر مثلاً جانی
 غلام زید اولیده مجبئی زید استناد وجه ملائمتند ناشی اولورسه مجاز اولور والا کلام معتدیه
 اولمیسوب حقیقت و مجازدن نامعدود و بلکه قائل قلت عقل و کیات و کثرت حق و بلاهته نسبتله حقیقتده
 درجه اعتبار مسدود اولور ته کیم صاحب مفتاح تصریح المشرر لکن قسم ثانی بونک خلافتده
 اولوب زيرا عدم مجبئی زید متکلمک معلومی اولدی بخی علم مخاطب لاحق اولما مسیله ظاهر کلامدن
 بواستناد عند المتکلم سهو و یاخود نسبیله مبنی ماهولنه استناددر دیو فهم و جزم ایدر صاحب
 مفتاح حقیقت عقليه هی الکلام المقادیه ماعتد المتکلم من الحکم فیه . قولیه تعریف ایلشدر یعنی
 حقیقت عقليه برکلام یعنی برمر کیدرکه انگاه کلام مذکورده مندرج اولوب ظاهر حال متکلمدن
 معتقدی اولدی بخی فهم اولان حکم و استناد افاده اولور استناد مذکورده مراد کلام مذکورده
 اولان نسبت اولوب نامه و نافصه دن عامدر مصنف بو تعریفدن عدولی بر قایج امره میندرکه اول
 صاحب مفتاح حقیقت عقليه بی کلامه صفت قلوب مصنف استناد صفت اولمسی اختیار
 اوله رقی بونک اولویتده دار کلام سبقت ایشدر . و امر ثانی تعریف صاحب مفتاح . الانسان
 جسم . امثالی کند و سنده مستند فعل و یاخود معنای فعل اولمیان کلامه شمولی سببیله مطرد یعنی
 اغیارنی مانع اولماسیدر . زيرا مستندی فعل و یا معنای فعل اولمیان کلام نه حقیقت ونه مجازدر
 لکن بوسوالدن . مصنفه جواب ویریلور که کلام مذکورده نه حقیقت ونه مجاز اطلاق اولنما سی ممنوع
 اولوب بونک افراد حقیقت عقليه دن اولدی بخی اثباته شیخک حقیقت عقليه بی تعریفده . انها کل جمله
 وضعها علی ان الحکم المقادیه علی ماهو علیه فی العقل واقع موقعه . قوی ککافیدر زيرا مفهومی
 حقیقت عقليه کند و سبیل افاده اولان حکم یعنی سبت عند العقل بولدی بخی وجه اوزره اولوب
 وعند العقل کند و سبجیون اولان موقعده واقعدر دیو بنا ابتدیکک جمله دن عبارتدر دیک اولور
 ایدی شیخک بولکلامی کند و سنده مستند فعل و یا معنای فعل اولمیان کلامک دخی قسم حقیقتنده

داخل اولدی بخی ایسه و افیدر بوسورتده تعریف مصنف بعض افراد معرف خارج . فامسیله غیر
 منعکس اولور . و مصنف تعریف صاحب مفتاحدن سبب عدولی اولان امور دن امر ثالث تعریف
 سکا کینک عدم انکاسیدر زيرا فی الظاهر قیدیک ترکته مبنی تعریف مذکور کرک واقع مطابق
 اولسون و کرکسه اولسون اعتقاد مطابق اولمیان کلامه صادق اولن حالوکه بولنوع کلام دخی
 افراد حقیقت عقليه دندر . و اشبو امر ثالثدن اعتقاددر سکا کینک فی الظاهر الیه تفسیر مرادی
 اولوب فقط لفظاً ترک الیسی مقابلی اولان مجازی تعریفده ذکر ایلدیکی کلامدن فهم اولند حقیقت
 اعتقاد میندر دیکت تعریفده شایان التفات و قبول دکلدر . بلکه جواب صواب تعریف مذکورک
 کلام مزبور . عدم صدقک ممنوعیدر زيرا سکا کینک . هی الکلام المقادیه ماعتد المتکلم . قوی
 حقیقتده و یاخود ظاهرده معتقد متکلم اولقدن اعدر یعنی ماعتد المتکلم قوی ماعتد المتکلم فی الحقیقه
 و ماعتد المتکلم فی الظاهر معناییشده مزدد و ایکسینه دخی محتمل اوله رقی عند المتکلم فی الحقیقه
 دیک معناییشده نص دکلدر که حتی حدک . مالا مطابق الاعتقاد سواء طابق الواقع ام لا . افرادیه
 عدم صدق لازم کلسون و بلکه ماعتد المتکلم فی الظاهر معناییشده حتی اظهاردر چونکه کلام متکلمه
 حقیقت و یا مجزدر دیو مخاطبک استدللال ط هر احواله نظرله اولوب تفسیر متکلمه اولان شیتیه
 اطلاع الیه دکلدر زيرا اطلاع سرار نامعدود و تعریفده غیر منظوردر . و بر قائل ایچسون
 تعریف مصنف اوزرینه اغیارنی مانع و افرادنی جامع دکلدر دیو ایراد ایش و ایدر اما اغیارنی
 مانع اولدی بخی زيرا تعریف مصنف شاعره خسانک . فاما هی اقبال و ادبار . قوی کبی فاعل
 و یا مفعول . مصدر الیه توصیف اولدی بخی کلامه صادق اولور شویله که مثلاً قول مذکورده اقبال
 الیه ادبار نافه ایچون ایکی امر در که نافه استناد اوافق حقاری اولمسیله بونارک نافه استناد معنای
 فعلک ماهولنه استناددر دیکت صادق اوله رقی تعریف حقیقتده مندرج اولور حالوکه مجاز
 عقلی اولدی بخی شیخ دلائل ایجازده نص ایدوب دیشدر که شاعره خسا اقبال و ادبار الیه معنای
 موضوعلرینک غیر بسی مراد ایتدی که حتی کلامه مجاز اولسون و انجق مجاز نافه بی کثرت اقبال
 و ادبارندن ایچون کائن اقبال و ادباردن تجسم ایش کبی قیامتنددر . الحاصل . اما هی اقبال
 و ادبار . قولیه افاده اولان حکم نافه الیه اقبال و ادبار یشده حکم ایحاددن عبارت اولوب عملده
 اولان موعظندن خارجدر . و کائن نافه کثرت اقبال و ادبار سببیله بونارک عینی اوله رقی اقبال
 و ادباردن تجسم ایش اولدی بخی نأوبلش میندر بوسورتده عند العقل اولان حکم بو قول الیه مصاد
 اولان حکمک خلافتده اوله رقی مجاز عقلی اولور . و قول مذکور مضاف حذف الیه مضاف الیهی
 موضع مضافه اقامه قیاسدن اولمق اوزره ایراد و ثورسه ده مجاز وضعی اولدی بخی کبی بوقمیدند
 دخی دکلدر . زيرا بوقیاسدن عد ایدوبده اما هی ذات اقبال و ادبار تقدیرنده در بیلش افساد
 شعری مؤدی اولور شو جهنیه که نفوس ارباب بلاغت شعرد اولان معنای غریبه و لطافته مثلاً ذ اولور
 حالوکه شعر مذکورده مضاف تقدیر اولدی بخی کبی معنی حقیقتی اوزره اولوب شوق و لذت نفسانیه دن
 منهجور اوله رقی الوان و نفوذدن مغبول اولان اشیا مقامه و مزایا و خصوصیاتدن ساده اولوب
 ذوق و معرفتی صحیح و معنای ایچون مقامات لایقه کثیر التسلید اولان اصحاب اسن و فصاحت هندند
 کدوسچون مساع و جواز اولمیان کلام مر ذول و مر دود درجه سسته تخریج و ایراد ایش اولور
 و علماء معنیشک قول مذکورده تقدیر مضافدن مرادلی اگر کلام ظاهری اوزره ایش اولمش
 او اوبده مبالغه مذکورده قصد ایدلماش ایسه حتی لفظ ذات الیه ایش اولمشدر دیک اولوب
 یوخسه قول مذکورده لفظ ذات مقدر و مراد اولمق معناییشده دکلدر الحاصل اشبو قول خسا و . هی
 شیخک اشبو نصی اوزره مجاز عقلی قسندن اولوب حالوکه تعریف مصنف بو قوله صادق اولمسیله
 تعریف مذکور مطرد دکلدر . لکن جوابی بودر که تعریف مذکورده اولان . الی ماهو . قیامتده
 مالفظی ملائمتدن عبارت اولوب . الی ملائمت . مفهوم مندر که مراد فعلی کند و سبجیون اولان فاعل

و یا مفعوله اسناد دیگر است که مصنف آئیده . وله ملائسات شتی . قولیه تصریح اینست که کرد
قول مذکورده اولان اسناد ایست مبتدایه اسناد در وعند المصنف مبتدایه اسنادنه حقیقت و نه مجاز در
و اما تعریف مذکور که افرادی جامع اولدینی فی زیر مغنیان . ما قام زید . و ماضرب عمرو . امثاله
صادق دکلدر چونکه قیام و ضربك اسنادی نه حقیقتنه و نه ظ هرده ماعولمه نرینه اولوب زبرازید
قام دکلدر که قیام کند و سچوندن دینسون و عمرو ضارب دکلدر که ضرب کند و سچوندن دینسون
و اگر مراد منی اولان قیام و ضربك ماعولمه اسنادی دیک اولورسه مجاز عقلمدن منی اولانده
تعریفده داخل اولور ماضام بومی و ما قام لیلی و ساعرك . لقد لمتنی یا ام غیلان فی السری . فمت
و مایل المطی شام . قولارنده اولان بوم و لیل صوم و قیام و شام مغنیك ماعولمه لیلدر شاعر مر قوم
کند و سنی سیر و سفر لیل ایه لوم و عدل ایدن ام غیلان نام مر به خطاب و التزام نوم و راحتله طلبة وصال
و ملاقاتی اولانستدن طولانی . فمت . لفظیه عتاب ایدرك مطیبه سی اولان نافهك راه سفر ایلده تارك
نوم و استراحت ایدوکنی اتیان ایه تحمل مشاق سفریه ده فوه و جلادتی ایراد و بیان ایشدر و حاصل
انکال چونکه اسناد جهت اثبات و نفیدن اعم اولوب و فعلك ماعولمه اثباتك معناسی ظاهر در
لكن فعلك ظاهرده عند التكلم ماعولمندن نفینك معناسی استفساردن عبارده اولوب جوابی بودر که
بونك معناسی اگر کلام منی نفیدن مجرد اعتبار اولنهر فی صورت اثبات ایه ادا اولنسه ماعولمه
اسناد اولور دیکدر زیرا فی فرع اثبات ایدر ایدی قام زید کلامنده اسناد ماعولمه اولسبله حقیقتدر
کذلک فی ایدوب ماضام زید دینلسه نه حقیقتدر لكن صام نهاری قولنده اولان اسناد بویه اولوب
ماعولمك غیریه به اسناد اولسبله كرك اثبات اولسون و كرك فی اولسون مجازدر و . انهارك صام
ولیت نهاری صام . امثالی سار انشا آئده اولان کلامده بوجراده در قال رحمه الله (و منه مجاز عقلی)
و اسناددن بر نوعی مجاز عقاید و اشبو مجاز عقلی به . مجاز حکمی . و مجاز فی الاثبات . و . اسناد
مجازی . دخی تحبیه ایدر قال رحمه الله (وهو اسناده الی ملائسات الی غیر ماعوله بتأول) مجاز عقلی
فعل و یا خود معنای فعلی بطر بی التأول ماعولمك یعنی فعل و یا خود معنای فعل کند و سچوندن
اولان ملائسات غیریه بر ملائسات اسناددر و اشبو ماعولمه اولان ملائسات مرا . فعل منی للفاعل
اولورسه فاعل و منی للمفعول اولورسه مفعولیه اولدینی حقیقت مباحثنده مرور ایشدر ملائسات
مناسب و مقارن معناسنه اولوب مراد فعل و یا معنای فعلك متعلق ایدر که فاعل و مفاعیل و امثالندن
عبارده در . تأول . قولی . اسناد . لفظنه منطبق اولوب طرف لغور و یا ملائسات و یا خود سببیت
و یا خود الت ایچوندن و شبندن اسناد اراده سبله . تأولات الشی . قولنك مفهوم حقیقتی اسنادك
کند و سنه رجوع ایشدیک حقیقتی و یا خود اسنادك من جهة الفعل مرجع اسناد اولان موضعی
طلبندن عبارده اولوب مثلاً . اثبت الی یقین . قولنده اولان تأول حقیقتی طلبدر که ماعولمه اسناد
ایله . اثبت الله البقل . معناسیدر و تأوله بوضورت حقیقتی اولان مجازاته کوره در و مثلاً . اقدمنی بلدك
حق لی علیك . قولنك مفهومی . قدمت بلدك حق لی علیك . دیک اولوب اقدام امر موهوم اوله رق
حقیقه فاعلی اولما سبله بوجاز ایچون حقیقت غیر متصوردر یعنی مخاطب اوزرنده اولان حق منکله
اسناد اولان اقدامك حقیقه اسنادنه صالح برشی موجود دکلدر لكن ایچون من جهة العقل محل
واردر که حق ایچون مجیدن عبارده در . اولت و تأولات فعلاری آل الامر الی كذا و بؤل قولارندن
ما خود اولوب امر شوضورته منتهی اولدی مقادنه و مال مرجع معناسنده در و بناء تأول طلبه محمول
اولدر فی معنای تأول طلب اول یعنی انتها و رجوعی طاب دیک اولور و اول و رجوعی طلب مابؤل الیهی
طلبدر نه کیم شیخ دلائل اعجازده بوجهله تحقیق مال ایشدر . والحاصل تأول اسناد اسنادی
ماعولمه اسناد اولمندن صرف ایه جك بقرینه نصب اولنسدیر زیرا اسنادك مابؤل الیهی طلب وجود
قرینهك ردیفیدر . مصنف رحمه الله ذکر اولان تعریف حقیقت و مجازی تفسیره اشارتله بیوردر که
(وله ملائسات شتی بلائسات الفاعل والمفعولیه والمصدر والزمان والمكان والسبب) . شتی . شنینك

جعی اولوب مختلفه معناسند در مرضی و مرضی کی یعنی فعل ایچون ملائسات مختلفه اولوب فاعله و مفعول
بهد و مفعول مطلقه و زمان و مكانه و سببه ملائسات اولوب و مفعول . و حال و تمیز و استنبه عدمه جعی
فعل و نکره اسناد اولمندیچوندن قال رحمه الله (فاسناده الی الفاعل اوالی المفعول به اذ كان مبتدایه
حقیقه کامر) ایدی فعل و یا معنای فعلك منی للفاعل اولدینی صورتده فاعله و منی للمفعول اولدینی
صورتده مفعول به اسنادی حقیقتدر نه کیم امثله سی مرور ایدر یوتفسیر ایه تعریف حقیقتدر
ماعوله . قولی فاعل و مفعولدن اعم اولدینی معلوم اولور قال رحمه الله (والی غیرهما للاملا
مجاز) و فعل ماعولك فاعلك غیریه به و فعل ماعولك مفعولك غیریه به ماعولمه اولان فاعل و یا مفعوله
ملائسات فعلده مشابهندن ایچون اسنادی مجازدر . ایمری مجاز وضعیده رجل شجاعك جرأند
اسده مشابهندن رجل شجاعه اسم اسده استعاره اولدینی کی اسناد دخی غیر ماعولمك ملائسات
ماعولمه مشابهندن ماعولمندن غیر ماعولمه استعاره اولنور و بوندن طرفین اسناد اولان مسند
و مسند الیهدن هیچ رنده استعاره اولوب بین المجازین بر تشبیهدن غرض مجرد مجاز عقلمده اولان
شوحالی حال استعاره اصطلاحیه تشبیهدر و وجه شبه هر بر رنده بر شبك شتی . آخره یتلنده اولان
مشابهندن ایچون استعاره اولنستنده اشتراک ایدر نه کیم شیخ ربهك صانع قادره فعلك کند و سنه تعلق
وجودنده تشبیهی کآن و کافی و بونرا امثالیله افاده اولان اولوب بلکه بونشیه متکلمك فعل
انیاتی اسنادده ربه حکم قادری اعطای ایدیک حینه رعایت ایدیک جیهندن عباره در و بونشیه
ما کله سی لبس کله سنه تشبیه اولانه رق ما ایه اسمی رفع و خبری نصب اولندی قولنر کیدر زیرا
غرض لفظ مایه عملده لبس کله سنك حکمی اعطاده نفسانده اجرا ایش اولد قاری تقدیر و قصوری
بیاندن عبارده در دیو صبیغه طراز دلائل مجاز اولمندر قال رحمه الله (فاعولم عیشه راضیه)
منی للفاعل مجازا مفعول به اسناد اولنستنده مثلاً در . راضیه . اعم فاعل اولوب عیشه لفظنه
راجع اولان ضمیره مسنددر . حالوبکه راضی اولان صلاب عیشه اولوب عیشه مرعیه در
(وسبل مفع) عیشه راضیه قولنك عکسی اولوب منی للمفعول فاعله اسده اولنستنده مثلاً در زیرا
مفع . افعت الاناء . قولنندن اعم مفعول اولدینی حاله فاعله اسناد اولمندر . الحاصل مفع .
عماو معناسنه اولوب مملو ایه وادی وسبل ماید (و شعر شاعر) مصدره اسناد ایچون مثلاً در
زیرا حقیقت کلام . شمر الرجل شمر . اولوب شعر ماعوله حقیقتی اولان رجه مسند و شمر مفعول
مطلق اولدینی حالده لاجل البداهه مجازا فعل مصدره اسناد اولنور شعر شمر شمر شمر شمر شمر
فعل مذکوردن اسم فاعل سبک ایددیک حاله قلب اولندر فی شعر شاعر دینلدر . لکن مجاز
امثالیله تمثیل اولنق اولی ایدی زیرا شمر هر تقدیر لفظ مصدره اوزر اولنستنده مشهور و مشهوره
متعارف و منظور اولان تألیف شعر معناسی اولوب بلکه مشهور یعنی کلام منظوم مفهومده مصدر
یعنی مفعولدر بوضورنده . عیشه راضیه . قولی کی منی للفاعل مفعوله اسنادی قیلندن اولدر فی
ما نحن فیهمز اولان مصدره اسناد امثله سندن اولن و اشبو . شعر شاعر . مثلاً کلامك حقیقتی امام
مرزوفی رحمه اللهك نکاشتنه راعه تحقیق ایدلکری فاعله دن عبارده اولوب شوبله که مبالغه قصد
ایلدلکری رشیکك لظنندن تأکید و تاهیسنه ثبیه ایچون اوشبیه اتباع و اردافی ایدلکری بلفظی
اشتقاق ایلک شان و عادت عیدندر . ظل ظلیل . و . داهیه دهیاء . و شعر شاعر . امثالی بوقیلندر
الحاصل بر شعرك کمال منانت و جیادتی بیاندن صفت ناظم اولان شاعر فی شعره نسبتله شعر شاعر
دینور شعر متین و جید دیکدر و ظل ظلیل و داهیه دهیاء دخی بولدر که ظل دائم و مصیبت عظیمة
دیکدر (و نهاده صام) مثلاً بر شخص عابدی نهاده ککوندزی صام و کچمه سی فاعندر دینلور
حالبوکه صوم و قیام شخص صام و قائمك صفتی اولوب مجازا زمان صوم اولان نهاده اسناد اولنور
(و نهاده جار) مکانه اسناد ایچون مثلاً اولوب جریان صفت مایکن مجازا محل جریان اولان نهاده اسناد
اولنستدر (و منی الامر المدبسه) سبب امره اسناد ایچون مثلاً در زیرا فاعله مباشر اولوب

بحسب الامر سببی اولان امر آینه اسناد اولمیشدر و سبب غائی به مثال ضربه انادیب قولیدر
 زیرا ضرب فعل ضارب اولوب مجازا سبب غائی اولان قادیبه اسناد اولمیشدر و بوم بقوم الحساب
 دخی بوقیلنددر زیرا حساب قیامه ترتبده حساب قیام ایچون سبب غائی کبی اولمیشله صفت اهل
 حساب اولان قیام مجازا حساب اسناد اولمیشدر مصنفک اسناد مجازی ایچون اشدو تعریفدن
 ایکی امر خارج اوله رقی افرائی جامع دکلدر بونلردن برسی غافل و یاخود مفعول همک مصدر
 الیه توصیفدر رجل عدل و اما هی اقبال و ادبار کبی زیرا عدل وصف رجل و اقبال و ادبار وصف
 ناقة اوله رقی ما هو لهنه اسناد اولوب حالوکه مجاز عقلمدن اولمیشله شیخ ذکری مرور ایدن
 نصی مستغنی مکرردر ثانی روشی بحث یعنی موجد و صاحبک وصفیه توصیفدر الکتاب حکیم
 و الاسلوب حکیم کبی زیرا بونلردن مبی للفاعل اولان حکیم مفعوله اسناد اولمیش ابدیه مسند
 اولان اشدو لفظ حکیمک ملابس اولمیشدخی مفعوله اسناد اولمیش بلکه افعال فاعلمدن فعل آخرک
 ملابس اولمیش مفعوله اسناد اولمیشدر که اوفعل آخر منسلا من اولمیش انشأت الکتاب کبی فعل
 انشادر حالوکه مصنفک تعریف مجازده اولان کلامیه له وله ملابسات شتی قوی فعل کندوسنه
 مجازا اسناد اولان مفعول فعل مسندک ملابس و مناسی اولمیشک وجوبنده ظاهر در و کذلک
 افعال فاعلمدن فعل آخرک ملابس اولمیشدخی مصدره اسناد اولمیش کلام دخی تعریفدن خارجدر
 الضلال البعید و المذاب الالیم کبی زیرا بعد انبیق ضال و الیم معذب اولوب مجازا ضال و معذب
 فعلی اولان ضلال و عذاب جد جده طریقه سنه بعد و الیم الیه توصیف اولمیشدر نه کیم کشفده
 بوجمله منوت صحیفه یساندر ایمنی ظاهر در که بومصدر یعنی ضلال و عذاب بعد و الیم
 مسندلرک ملابس اولمیشدخی شیدن اولوب بلکه بونلرک ملابسی اولان مصدر بعد و المذکر اکن
 سؤال اولدن جواب عکندر که مبتدا فعل و یاخود معانی فاعلک ملابساتدن اولمیشله رجل عدل
 امثال عند المصنف نه حقیقت نه مجازدر و سؤال ثانیدن جواب عکندر که تعریفده اولان
 ملابسات واسطه حرف الیه و بلا واسطه حرف اولمیشدن اعم اولوب و ذکر اوانسان صور و تر واسطه
 حرف الیه اولان ملابسات قییلنددر زیرا اصلاهی حکیم فی کتابه و حکیم فی اسلوبه و بهید فی ضلاله
 و الیم فی عذابه در بوضوح امثله مذکور مبی للفاعل بواسطه الجار مفعوله اسنادی قییلند
 اولوب سارینه بوکا مقیددر و عند صاحب الکشف مبی اولان فاعلک مجازا اسناد اولمیشدخی
 شیدت فاعل حقیقی به تلبسی اولوب فاعلک تلبسی دکلدر زیرا دیمیشدر که مجاز عقلی فعل برشته اسناد
 اولمیشدر که اوشی فی الحقیقه فعل کندوسنچون اولان شیشه ملابس اوله بوضوح و رتده امثله مذکور
 بلا مکلف تعریف صاحب کشفده داخل اولور و فاعل تحت تجارتم نظم جلینده تجارتم
 مشربله تلبسی کبی یعنی فعل ریح فی الحقیقه کندوسنچون اولان مشربله تلبسی بوانان تجارته اسناد
 اولمیشدر و ذکر اولان الاسلوب حکیم امثالی سبیه اسناد قییلندن فلی دخی صحیح اولور
 اگر سؤال اولنورسه که جوفی که مجاز عقلی بونلرک شامل اولمیشدخی سبب اضافیه و ابقاعیه
 دخی اطلاق اولنور مثلا سبب اضافیه دن و شقاق بینهما کقول شریبی کبی زوجین حقنه اولوب
 اصلی شقاق بینهما اوله رقی علی طریق الاتساع طریقه اضافه اولمیشدر و مکرر الیل و النهار کبی
 دخی بوقیلندن اولوب اصلی مکرر فی الیل و النهار در و شاعرک باسارق الیله اهل الدار قوی
 دخی بومسندکه اولوب اصلی باسارفا فی الیله احذر اهل الدار در و اعجیبت انبات الریغ
 و جری الانهار قولن دخی بونلرده اوله رقی علی انبات فی الریغ و جری الماء فی الانهار در و سبب
 ابقاعیه دن و لا تطبعوا امر المرفین نظم جلینک اصلی لا تطبعوا المرفین فی الامر اولوب
 نهی اطاعت مسرفیه ابقاع اوله جقی مجله مجازا مسرفینک امرینه ابقاع اولمیشدر و نومت الیله
 و اجريت النهر قوللرک اصلی نومت الفلان فی الیل و اجريت الماء فی النهار در الحاصل اشدو سبب
 اضافیه و ابقاعیه دن بوانسان امثله مذکور امثله مجاز اطلاق اولوب حالوکه بونلرده اسناد

اولدینی جهته تعریفدن خارجدر جو ابدیه دور که مجز علی سبب اسنادیه و یاخود
 غیر بسنده اولمیشدن اشدو نه حکم فاعلک حق اسنادی اولدینی شیدک غیر بسنده اسنادی مجاز
 اولدینی مثلا و حق ایقاعی اولدینی شیدک غیر بسنی اوزرینه ایقاعی و مضافک حق اضافیه اولدینی
 شیدک غیریه اضافیه دخی مجازدر زیرا فعل و با مضافک حق اولان شیدک غیریه ابقاع
 و با اضافیه موضع اصلینی مجازدر ایمنی مصنفک اولدینی تعریف مذکور باخاصه
 اسنادده اولان مجاز عقلی تعریف اولوب معرفله مراد بالخاصه اسنادده اولان مجاز عقلی
 اوله رقی سارلری مقایسه الیه معلوم اولور و یاخود مطلق مجازی تعریف اوله رقی تعریفده
 ذکر اولان اسناد الیه مراد صریح کلامک دلالت ابدینی ذکری مرور ایدن اسناد الیه امثله
 مذکورده اولدینی اوزره کلامک مستلزم اولدینی اسناددن اعم اعتبار اولنور شویله که زوجین
 بینک شاق و لیل و نهارک ما کرین و لیلک مسروقه و امرک مطاع فاعلمنده صراحت اسناد بوعیده
 لکن اسنادی مستلزمدر و اوانت شمر مکانا و اصل سیلا نظم کریمده اولدینی کبی فاعل
 مجازی غیر فاعل دخی کلامده دخی اعتبار بویله اوله رقی مکان و وسیل و شر و اصل ایچون
 فاعل مجازی اولوب تعبیر فاعلمش اولمیشله مجاز عقلی و هر قدر صریحا اسناد بوعیده اسنادی
 استلزامی امر جلیدر و حاصل جواب نسب ابقاعیه و اضافیه وجود مجازی تقریر و اثبات الیه معرفی
 مجاز فی الاسناده تخصیص و یاخود اسنادی اسناد صریح و اسناد لازمیدن هام اولان بومفهومه
 حل الیه تعریفی تعمیمدن عباردر و معلوم اوله که مجاز عقلی اوزره دلالت بعض کره طریق صراحتده
 اولوب بونوعک ذری مرور اتمسبله بیان و ابضاحه غیر محتاجدر و بعض کره کتایه اوله رقی واقع
 اولور نه حکم سئل المهوم قولنده مجاز عقلی اولدینی بیانده تسلیک همومه اضافیه سی
 قرینه سبله هموم مجزون فاعلمش دیو ذکر ابدیلر شویله که اشدو نسبت ابقاعیه صریحه مجازیه
 یعنی تسلیت مجازا همومه نسبی بونلرک ملزومی اولان دیگر نسبت ایقاعیه مجازیه دن یعنی همومه
 حزنی نسبتدن کتایه اولوب بونلرک مقصود اشدو نسبت ثابته در که بخطبه عارض اولان حزن و الم
 بالغ جمیع قوی و مشاعر فی استعجاب الیه حد که همومی دخی مجزون و هموم اولدینی بیاندر سارح
 علامه بو ذکر اولان بحث شمرینه فی نفس صحیفه اذهان ایدرک امثالی قیاس و توفیق ایدوب مجاز
 عقلمک علامه سکای الیه مصنفک ظاهر کلامدن فهم اوانسانره حصر ابدیامسنی اخطار
 و بیان اشدو قال رحمه الله (وقولنا تناول بخرج نحو ما من قول الجاهل) تعریف مجاز
 عقلمده مأخوذ اولان تناول فیدی شخص جاهلک اثبات نیاتی ریعندن مشاهد و معتقد اوله رقی
 اثبت الریغ العقل قولیه نظر فی اخراج ایدر زیرا بواستاد هر قدر ما هولمک غیریه به ابدیه
 لکن جاهلک معتقد و مرادی اولدینی جهته اسناد مذکور ناولدن ساده در سار شفی الطیب
 الریغ امثالی اعتقاده مطین و رانعه غیر مطابق اولان امثله دخی بوجمله اولوب اقسام حقیقت
 عتیه دندر فید مذکور الیه اقوال کاذبه دخی تعریف مجاز عقلمدن خروج ایدر زیرا کذب اولان
 اقوال ناولدن ریدر مصنفک بوکاید بیان فائده قیود عاتی اولدینی حلاله قید مذکورده
 اولان فاعلی اثبات و بوقید الیه قول مذکور جاهل و اقوال کاذبه خروج ایدر کن بالکفر قول جاهلی
 اخراجه تخصیص ذکر و بیان ابدیه سر و حکمت ندر دیو سوائه جواب صواب بودر که صاحب
 مفتاح مجاز عقلی ی هو الکلام المقادیه خلاف ماعند المتکلم من الحكم فیه لضرب من التأول افاده
 للخلاف لا بواسطة وضع قولیه تعریف ایدرک خلاف ماعند المتکلم مجله ماعند العقل تعیری
 عدم اختیارک سبی تعریف مذکوردن دهرینک اثبت الریغ العقل قوی امثالی افراد حقیقتدن
 بولسانلری تعریفدن اخراج الیه افراد معرفدن کسا الخلیفه الکعبه نظیری عند العقل غیر منع بولان
 امثله ک خروجندن تعریفی بحافظه اراده سندنشای اولوب و لضرب من التأول قیدی کذبیدن
 احتراز اولدینی بیانی اوزرینه مصنف ابضا حنده تعریف مذکورده ماعند المتکلم مجله ماعند العقل

دینار یکی صورتی ده ریخت قول مذکور می باشد طرد نمیشد بمعنی توضیح و قول
 مذکور امثالک بضرب من التأول قیدیه خروج اید چکی بصریح ایه تعریف است که الحاقه الکعبه
 امثالیه بمعنی امتناع حکمی یعنی اید ایدک خلاف ماعتد العقل ایه مراد خلاف مانی نفس
 الامر دیکدر زیرا ماعتد العقل دیک عقلت اقتضا ایدیک و رضا و ردیک شئی دیکت اولوب
 یو خسته عند العقل حاضر و مرتسم اولان شئی دیک دکدر و **کک** الخقیقه الکعبه قولی ایه
 نفس الامرک خلافتد که نفس الامر ده اکسا ایدن خلیفه دکدر دیو تبیین مدعا ایدن اولد یقندن
 ابضا حده اولان اشو اعتراضدن ایچون بو مقامد تعریف مذکور ده اولان بآول قیدی مفتاحدن
 نوهم اولد یقنی کی اقول کاذبه فی اخراج معنی اولوب بلکه قول مذکور جاهل امثالی دخی
 اخراج بدک یوقید ایه تعریف اغبارنی مابع و طردی غیر معنی اولد یقنه اشارت ایدد اگر
 یوقائل ایچون دیک معقول اولور که ماعتد العقل قولک فانور لغت اوزره مفهومی عقل عندند
 ثابت و حاصل اولان شئی دیکدر بو معنی ایه نفس الامر دن اعم یعنی نفس الامر ایه خلافتد
 عمومی غیر مسمود زیرا خلاف نفس الامر اولان کواذنی تصور و ادراک ممکن اولور فی عند العقل
 حاصل و ثابتد اولیه اولیجه تعریفده اولان ماعتد العقل لفظندن مانی نفس الامر معنایی مراد ایدک جائز
 اوله بوب بوصورده مصنفک کلام سحاککی اوزره اولان اعتراض نانیسی من دفع اولد یقنی منالو
 اعتراض اولی دخی مرتفعد زیرا اعتراض اولک خلاصه سی قول مذکور جاهلک بضرب
 من التأول قیدیه خروجی جهنله ماعتد المتکلم تعریفی محله ماعتد العقل دینار یکی صورتی طرد
 تعریفک بمعنی بطلانی اولوب حالبوکه بر تعریف ایکی قید اوزره مشتمل اولور فی هر رریش بر
 قائده مخصوصده تعریفه دیگر بر قائده اشتراکری بنده قائده مذکورده حصولی احد
 قیدندن قصدا و آخردن ضمنا اولد سی غیر معنی و بوصورده اولان قیدین مکرر عد اولد یقنی
 امر شایعدر بنده علی ذلك قول مذکور جاهلک تعریفدن اخراجی عند المتکلم و بضرب
 من التأول قیدندن هر برینه اسناد اولفق جواز اقرب و فقط سبق ذکر می جهنله اوله اسناد اولور فی
 قید نانی ایه قصد اخراج کواذب استبداد و یوقیدد اوزره صاحب مناقحک **للا** امتناع طرده
 قوائد بدل بخارج قول الجاهل تعریف ایدکی مناسب اولور دی زیرا بوجه حرر اخراجی قول اوله
 اسناد صورتی محل اعتراض اولوب لکن قید نانی ایه خروج حائده امتناع طرد تعریف ایه
 قول محل اعتراض سائلین و لکن بعد وضوح المقصود عبارده مناقشه مانی دآب محصلیندر
 سؤال اولورده که تقریر کلام مصغه نظرا غیر ماعولدن مرادی عند العقل و فی نفس الامر
 ماعولک غیری اولق اقتضا ایدوب حالبوکه یوقیدد جاهل و معنی لیک حال جهل و اعترالری
 معلومی اولان کعبه بآول و سینه اسناد اولق قیدیه اثبت الله البقل و خلق الله الافعال کله
 و اصل الکافر قولری امثالی تعریفدن خارج و امتناع عکس تعریفی منتج اولور زیرا بونلر
 فی نفس الامر ماعولنه اسناددر و حاصل کلام اگر مراد مصنف نفس الامر ده ماعولک غیری
 دیک اولورده ذکر اولن اقول امثالی تعریفدن خروج ایدر و اگر مقابله حقیقتده ذکر
 قیدیه عند المتکلم فی الظاهر معنایی مراد اولورده جاهلک اثبت الله البقل قولی امثالیله
 اقول کاذبه عند المتکلم فی الظاهر قوایله خروج ایدوب بآول قیدی ضایع و کاسد و قول
 جاهل امثالک اخراجی یوقیده اسناد فاسد اولور جوابده دیرزکه ماعولک غیری به اسناد ایه
 مراد ظاهر و اعم اولان مفهومیدر که اوزر به یوقیدد ماعولک غیری به اسناددر دینک صدق
 اولان شیدن عبارده و بوجه ما غیر ماعوله ایه مراد واقعه و یا خود فی الخقیقه و یا فی الظاهر متکلم
 عندند ماعولک غیریسی اولوب یوقیدد جاهلک اثبت الریغ البقل قولیه عن عد اولان اقول
 کاذبه تعریفده داخل اولور زیرا بونلرده اسناد فی الواقع ماعولک غیری به در و حالی اخفا ایدن
 معنی لیک خلق الله الافعال کله قولی دخی داخلدر زیرا عند المتکلم ماعولک غیری به اسناددر

حالبوکه هیچ بریسی افراد معرفدن اولو مسیله مصنف رحمه الله بآول قیدیه جه سنی اخراج
 ایدوب تعریف اغباردن سالم اولددر ایدر کند و سینه بآول اولیان کلام نه یقن خروج
 ایلوب و دهری و معنی لیک بطریق التأول اثبت الله البقل و خلق الله الافعال قولری عند المتکلم
 ماعولک غیری به اسناد اولد یقندن و کذلک دهریک موجد اولد یقنی اظهاری حینه بطریق التأول
 اولد ایدیک اثبت الریغ البقل قولیه فی الواقع ماعولک غیری به اسناد ایدو کندن و کذلک موجد
 حالی دهریدن اخفا و ظاهر کلام معتقدی اولوب بلکه مرادی سینه اسناد ایدو کنی اظهار ایه
 اثبت الله البقل دیه یوقول دخی ظاهرده عند المتکلم ماعولک غیری به اسناد اولد یقندن تعریفده
 داخل و بوجه تعریف افرادنه شامل اولمش اولور سؤال اولورده که عام ایچق ضمن خاصده
 تحقیق ایدوب و حالبوکه خاصک فساد یان اولد یقنه بوصورده غیر ماعولکی واقعه و یا خود
 فی الخقیقه و یا فی الظاهر متکلم عندند اولد یقن تعریف نوجهله جائز اوله یلور جوابده دیرزکه
 مفهوم عامی اراده ایه عامک تحقیق بینده فرق و ادر و عامک ضمن خاصک غیر به عدم تحقیقندن
 ضمن خاصک غیر به عدم اراده سی لازم کار زیرا مذهب صحیحده عام ایچون علی وجه العموم وجود
 اولوب لکن ذهنده وجودی تحقیق اولد یقنه بواجب ایه اراده سی جائز و بواجب ایه معنای
 عامدن لاعلی التبعین فرد اراده سینه اولی امر بارزدر و فساد مذکور ایچق بخصوصه خاصک
 اراده سندن نشأت ایدوب بموه عامی اراده فساددن آزاددر مقام مهره فن معایندن جم غفیرک
 استصحاب ایدیک غوامض ایچانندن اولور فی جای دقتدر قال رحمه الله (ولهذا لم یجزم نحو
 قوله اشباب الصغیر و افنی الکبیر کر الفداء و حر العنی علی المجزء مالم یلم او یظن ان قاله لم یرد
 ظاهره) و مجازده بآول شرط اولد یقنه جاهلک اثبت الریغ البقل قول امثالک مجازدن
 خروجدن ناشی صلتان عبدیک اشباب الصغیر الی آخره قولده اشباب و افنی فعلایک کر و رجوع
 غدت و مر و خروج عشیه اسنادی مادام قابل مذکورک ظاهر اسنادی مراد ایدیک بایقوب
 و باطن اولد یقنه مجازد حل اولد یقنی زیرا ظاهر اسناد مر ضیسی اولد یقنی یوقیدد بآول وجود
 اولوب بلکه ظاهر عند المتکلم ماعولنه اسناد اولد یقنه ذکر می مرور ایدن قول جاهل کی
 حقیقتد حل اولد یقنی مفهوم بیت تحقیقا کر و ایام و مرور ایصال طفل اندک سالی مرتبه کبر سن
 و شیخوخه ارتقا و شیخ سالخوردن فی فساد صریح ایه افنا ایدر دیکدر قال رحمه الله (کما استدلل
 علی ان اسناد میر فی قول ابی النجم میر عنه قیزعا عن قیزع جذب الیالی ابطی او اسری مجاز
 بقوله عقبه افناه فی الله الشمس اطلعی) یعنی بیت سابقده صلتان عبدی ظاهر کلامی مراد ایدیک
 معلوم اولوب و یونک اوزرینه برمی ایه استدلال اولد یقنی تنه کیم ابی النجم میر عنه قیزعا عن
 قیزع الی آخره قولده میر فعلک جذب ایه اسنادی مجاز اولد یقنه افناه فی الله الشمس اطلعی
 قول متعاقبیه استدلال اولد یقنی اول شعر قد اصیحت ام الخیار ندی علی ذنبا کلد ام اصنع
 من ان رأی رأسی کراس الاصلع میر عنه قیزعا عن قیزع جذب الیالی ابطی او اسری افناه
 فیل الله الشمس اطلعی حتی اذا و اراک افق فارجع الم یکن بیض ان لم یصلع یا بذا عمالا تلوی
 و اعجبی اولوب اصیحت فعلنده مناسب مقام اولان معنای حقیقتد حل اولد یقندر ام الخیار
 بر مرأهک اسیدر ندی اصیج ایچون خبر و کاد رفع ایه افاده عموم فی ایچون اولوب فی عمومی
 مفید اولان نصب ایه دکدر من ان رات مفعول له و عامی ندی لفظی اولوب ندی لاجل ان
 رأت تقدیرنده در اصلع شعر رأسی منصرفی شعری دوکلو ب بشر رأسی متکشف و ظاهر
 اولان کعبه در حاصل معنی طائفه نساک مجنون اولد یقنی بفض شیب و میل شیبند ناشی ام الخیار
 نام حبیه علایم شیب و پیری اولور فی مثال رأس اصلع شعر رأسی دوکلو مشاهده ایدیکه بر طایف
 ذنوب ناکرده عز و وادعا یله صباح ایدد دیکدر میر عنه قولی رأسی رأس اصلع کی رؤی
 ایچون جله مقصده و وجه شیبی مینه اولوب رأسدن سلب و ازاله ایدد معنایند در قیزعا

عن قزع . قولده عن انركن طبقا عن طبق . قول شریفه اولد یغی ای بعد معناه نه در
 قزع . اطراف ونواحی . رأیده اجتماع بدن شعر در جذب الیائی . میر . فعلیچور فاعلدر . جذب .
 کشیدن یعنی چکمک معنایسته اولوب مراد لازمی اولان مضی واختلاف لیا ایدر . اساسده
 جذب النهر . قولری مضی هائمه یعنی اکثره معنایسته در دیو بیان اولندی ایدی معنی عمردن اکثر لیا
 مضی باشمده اولان صاچاری تمیز وازاله ایلدی دیک اولور . و مراد مطلق ازمنه اولوب لیا الیه تمیزی
 هند العرب غره . شهر ابتدای رؤیت هلالدن معتبر اولسی مناسبته شهره لیا الیه وضع تاریخ
 ایلدک لرینه ویاخود لیا ایلده شدت وکثرت غوم اولدیفته . میندر . ابطئی اواسری . قولی قول تقدیر یله
 لیا ایلدن حالدر یعنی لیا . مذکور . حقیقه ناس طرفندن حین بسرور فایده ابطئی و حین عسر
 و مضایقه ده اسری دیندیکی ویاخود شاعر طرفندن سقوط شعر راستند نصرکه عدم مبالاته
 مینی استر بطنی اول و استر سر یع اول دیو خطاب ایلدیکی حالده دیک اولور وصفیه امر خبر معنایسته
 اولسیده جازدر که لیا لیک کاه بطنی . و کاه سر یع اوله رق مروزی بسیار وصفیه امر الیه تعبیر
 لیا لیک امر الیه مأمور وحکم الیه یه مسخر اودا قرینه دلالت ایچوندر . و کلام منقطع یعنی
 علی طریق الالتفات استنباط اولسیده جازدر یعنی ابتها الیائی دیندیکی ایشله زیرا تمیز قزع
 وحلول شیخوخند نصرکه عنده . هیچ بر حالک تفاوتی بوقدر تفاوت احوال قدیم دکلدر دیک اولور
 . افشاء . ضمیری ابوالنجمه ویاخود شعر راسته راجه در . قول الله . جناب باریک امری اراده سی
 دیکدر . حتی اذا واراک . قولده حتی ابتدایه اولوب . تواری . سترو . هجوم . نوم معنایسته در
 عبار . مصنفه اولان . مجاز . لفظی علی ان قولده اولان انک خبر بدر . بقوله . لفظی استدلال فعلیه
 متعلق و صقیه . ضمیری . میر غنه قزع عن قزع . قولده راجع اوله رق حاصلی شعر راستی ازاله
 و اسقاط فعلی جذب لیا الیه استنادی حقیقت اولوب مجاز اولدیفته بوقولک مایه منده اولان . افشاء
 قول الله . قولیه استدلال اولمشدر . زیرا افشاء اراده الهیه استنادی شاعرک فعل جناب حق
 ایچون اولوب و میدی و معید و منشی و منی ایچق جناب باری اودا یعنی معتقد بولده بینه دلالت ایدر
 و بود لیل الیه تمیزی جذب لیا الیه استنادی زمان و مایه دسب ایدر یعنی حسیله بله بقی التا اولدیغی
 معلوم اوله رق مجاز اولور . قال رحمه الله . (و اسما . اربعة لان طریقه اما حقیقتان نحو
 اثبت الربیع البقل او مجاز ان نحو احی الارض شیب الزمان) و مجاز علی اقسام اربعه به منقسم
 اولوب زیرا کند و سنده مجاز عقلی اولان کلام . یا اثبت الربیع البقل . اشالی طرفینی یعنی مسند
 و مسند الیه حقیقت وضعیه اولور . زیرا اثبات وربیع معنی مایه وضع له حقیقتی اوزره باقی
 اولوب فقط مجاز اثبات ربیع استنادی در . ویاخود طرفینی احی الارض شیب الزمان کی مجاز
 وضعی اولور زیرا احیالک معنای حقیقی بدیده نفس ناطقه فی احوال اولوب حیات بدید فوی و حواس
 الیه تضاریدر و بو وصفدر که حواس خسته و حرکت اراده اقتضا ایدر و بدن و روحه مفترق
 و محتاج اولور بونرا ایلده مقفود اوله رق احیای ارض معنای مجازی به مجاور که ارضده
 اولان قوای نایه بی تمییز و تحریک و انواع نبات الیه تضاریر و رونق و لطافت فی ایجاد و تجدیددر
 و وجه شبه مجرد کند و سبله رونق و تضاریر حاصل اولان شبی برشیده احوالدر . كذلك شبانک
 معنای حقیقی حیوانک حرارت غریزه سنک یعنی طبیعی اولان حرارتک مشبوه ارادی یعنی
 کسب فوت و اشتغال ایلدیکی زمانده اولمشدن عباره اولوب مجازا مراد زمانک قوای نایه ارضی
 از بدیدر بوجه شبه طرفین مجاز وضعی اولوب احیای ارضک دقت ربیعدن عباره اولان شیب
 زمانه استنادی دخی مجاز عقلی اوله رق کلام مذکورده مجازات شیه اجتماع ایدر . قال رحمه الله
 (او مختلفان نحو اثبت البقل شیب الزمان و احی الارض الربیع) . ویاخود مختلفه اوله رق احد
 طرفین مجاز و آخر حقیقت اولور بوده یا اثبت البقل شیب الزمان کی مسند حقیقت و مسند الیه
 مجاز اولسیده اولور زیرا اثبات معنای حقیقی اولوب مشابه زمان مثل سابقه ذکر اولدیغی

اوزره زمانک قوای نایه ارضی از بدیدر معنای مجاز بسته مجولدر . و یاخود مسند مجاز و مسند الیه
 حقیقت اولسیده اولور . احی الارض الربیع . کی زیرا احیای ارضده اولان قوای نایه بی تمییز
 و انواع نبات الیه ایجاد رونق و تضاریر معنای مجاز بسته مجول اولوب وربیع معنای حقیقی سنده
 باقیدر و مثال اولده اثبات شیب زمانه و نایده احیالک ربیع استنادی مجاز عقلی اوله رق
 بو مثالدره مجازین اجتماع ایش اولور . و است . بو تقسیم اولو و بالذات طرفین ایچون اولوب درجه
 نایده طرفیندن استناد عارض اولمشدر . و مصنفک مجاز عقلی بو وجهله تقسیمده استناد
 مجازی طرف کلامک مجاز و حقیقتدن بولندیغی حالتی تغییر ایچوب بلکه کند و سنده استناد مجازی اولان
 کلامک حال طرفینی حقیقت و یا مجاز اولمده سائر کلمات مستعمله کالی کی اولدیفته تلبیه وارد
 و هر قدر طرفین یکدیگر مخالف ایلدره کلام واحده مجازینک و یاخود حقیقت و مجازینک اجتماع
 عقلا استنباده قریب اولسیده بو وهمی دخی ازاله ایلشد . و اقسام مجاز عقلینک اشو اقسام
 اربعه ده انحصاری مذهب مصنف اوزره ظاهر در زیرا عند المصنف مجاز عقیده . مسندک فعل
 ویاخود معنای فعل اولسی مشروط اولوب و فعل و معنای فعل تلبیه و جمع اولما سبله مفرد اولمطلق
 متحققدر و هر بر کلمه مستعمله مفرد با حقیقت و یا مجاز اولوب بو ایکیدن خالی دکلدر ایدی . زید
 نهاده صم . مثاوده اولان مجاز صانع ضمیر نهاده . و الحیب احیائی . ملاقاته . مثاوده مجاز احیالک
 ملاقاته استنادی اولوب بو خسه خبر واقع اولان جمله ک میندایه استنادی دکلدر زیرا عند المصنف
 میندایه استناد نه حقیقت و نه مجازدر . و اما مذهب سکا سکی اوزره مجاز عقلینک اقسام
 مذکورده انحصاری محل اشکالدر زیرا عند السکاکی جمله ک میندایه استنادی مثل اولان کلام
 حقیقت و مجاز عقلی الیه موصوف اولوب حالو که مجاز و حقیقت لغویه بی کله الیه تمیز ایچمی
 حسیله عند السکاکی جمله ک حقیقت و یا مجاز لغوی اولمشده اشکال اوله رق بوجه شبه مذهب
 سکا کیده طرفین کلام حقیقت و مجازده مضمیر اولمده که حتی باعتبار الطرفین مجاز عقلینک اقسام
 مذکورده انحصاری صحیح اوله . قال رحمه الله . (و هو فی القرآن کثیر و اذا تأملت علیهم آیاته
 زادتهم ایمانا یذبح اناسهم یترع عنهما لیساهما یوما یجعل الودان شیبنا و اخرجت الارض انقلها)
 و مجاز عقلی قرآن میندایه بسیار و مصنفک و کلامی ذکرندن غرض مجاز عقلینک قرآنده وقوعی
 انکار ایدن جماعتی رد و نکاردر انک ایچون فی الزمر لفظی لاجل الا مقام تقدم ایلشددر و و و اذا
 تلبت . قول شریفی . منه قوله تعالى . اشالی تغییر الیه اراد ایچوب بطریق التعداد ذکر الیه
 اقتباسه ایهام ایچوندر که معنی قرآن میندایه و جرد مجاز عقلی بی تصدیق ایدرله قسم مجاز عقلیندن
 اولان آیات الهیه تلاوت اولمده الهیک تصدیق میندایدر دیک اولور و مقصود نظم مذکورده
 زادتهم لغظنک ضمیر آیاته استنادی مجاز اولدیغی بسیار . زیرا زیاده ایمان فعل الیه اولوب آیات
 زیاده سیددر . و یذبح اناسهم . قول شریفده فعل جیش اولان تذیح انشاء بی اسرائیل
 سبب آمر اولمق حسیله فرعونیه نسبت اولمشدر . و یترع عنهما لیساهما . نظم جلیله . حضرت آدم
 و حوادن علیهما السلام زرع لباس حقیقه فعل الیه اولوب لکن سبب زرع شجره دن اکل و سبب اکل
 شیطانک و سوسه و ناصحیندن اولدیفته عین و مقاصد معنی اولدیغدن ایلده استناد اولمشدر و یوما
 یجعل الودان شیبنا . قول شریفده یوما . تفقون . ایچون . مفعول به اولمق اوزره موصو بدر معنی
 ای اهل کفر اکر کفر اوزره باقی قالور سه کز روز قیتمده . نفسکزی ولدانی شیب و اختیار ایلده چک
 یومک عذابندن نصل و قایه و صیانت ایدر سکر دیک اولوب ولدانی شیب قیاق فعلی حقیقه
 فعل الیه اولدیغی حالده زمانه نسبت اولمشدر و زمان مذکورک ولدانی شیب قیاق شدندن
 و اند اولان کثرت هموم و احزاندن کنایه در زیرا احزانک غلبه و تفاق میوجب تسارع سبب
 اولوب حتی کمال کدر و خوفندن ریش سیاه بر کیده . مبدل رنگ سفید اولدیغی مریدر و یاخود
 زمان مذکورک طولندن و اند اطفال سن شیخوخته بالغ اولدیغندن کنایه در و و اخرجت الارض

انفلهما نظم جلیله انقل ثقلک جمعی اولوب متاع بیت معاسته در که مراد ارضه اولان دقایق
و خزاندر یوم مذکورده ارضه اولان دقتیله اخراج کند و سندن اخراج واقع اولان مکانه
نسبت اولمشدر حالوکه حقیقه فعل الهیدر قال رحمه الله (و غیر مختص بالخبر بل بحری فی الانشاء
نحو یا هامان ابن لی صرحا) وهو فی القرآن کثیر قولنده اولان کثیر لفظنه معطوفدر یعنی التیاده
مجاز تسیمه قیاسندن و احوال اسناد خبریده ذکر اولمشندن توهم اولدینی صکی مجاز عقلی خبره
مخصوص اولوب بلکه یا هامان ابن لی صرحا و لا یخیر جنکما من الجنة قول شریفترنده
اولدینی کی انشاده دخی جاری اولور زیرا بنا فعل عمله اولوب همان سبب آمردر و کذلک
اخراج فعل الهی اولوب و ابلیس سیدر و فلینت الریبع ماشاء و البصم نهارک و لیلحد جدرک
ایمانی کند و سندن فعلک صدور و یترکی مطاوب اولیبار شیه امر و نهیک استادی مواضعی دخی
بوقیاسندن و اجر انهر و لا تطع امر فلان قوللریده بوقیاسندن اولوب زیرا اجرا اولسان نهر
اولوب بلکه نمرده اولان ما اولدینک و اطاعت امره اولوب امره اوله جعک ذکر می مرور استدی
و لیت النهر جار و اصلانک تأمرک ایمانی دخی بوقیاسندن قال رحمه الله (ولایله من
قرینه صارفة لفظیه کأمر) و مجاز عقلی ایچون ظاهر استادی ارادهدن صرف ایده جک برقرینه
لفظیهدن لازمدر زیرا انتفاء قرینه عندنده فهمه منبدر اولان حقیقه سندر ته کیم او انمحک افتاء
قیل الله قوالنده ذکی مرور ایلدی قال رحمه الله (او منوبه کاستخالة قیام المسند
بالذکور مثلا کقولک بحبک جائت فی الیک او عادة فهو هزم الامیر الجند و صدور عن الموحد
مثل اشاب الصغیر) و یاخود قرینه معنویهدن لازمدر بوده مثلا مسندک ذکر اولسان مسند الیه
ایله من جهة العقل و یا من جهة العادة قیامی مستحیل اولمی کیدر من جهة العقل استخاله سندن
مراد محقق و مطایندن هیچ رکسه مسند مذکورک ذکر اولسان مسند الیه الله تجوز قیامی ادعا
ایتمه جک حقیقه اولمی اولوب بوقسه نفس عقل بلا اعتبار امر آخر ترک و ظلیه فلسفه ای محال
عد ایدر دیکر دکلدر بحبک جائت فی الیک قوی کی زیرا محبک حقیقه محبت استادی عقلا منع
اولوب محبت فعلی داعی و داعی فاعل اولوب بلکه تحریک فاعلی مستدعی اوله رق حقیقت معنی مخاطبک
متکلم حقیقه اولان محبتک محبتی سیتی یاندر و عادة استخاله هزم الامیر الجند کیدر زیرا نفس امیرک
جند عدویه هزیمت بخش اولمی عادتا منع اولوب بلکه حقیقه فاعل هزیمت جیش امارتدر
و سبب اولیه که مسندک مسند الیه قیامی هزم و صرب کی مسند الهیدن صدوری جهندن و قرب
و بعد و مرض و مات کی انصافی جهندن اولمشندن اعددر و صدور و قوی استخاله اوزرینه
معطوفدر یعنی تلامک موحددن صدوری دخی قرینه معنویهدن اولوب شویله که کلام موحدده واقع
اولان بر فعل مسندک مسند الیه مذکور الیه قیامی متکلم خلایق مدعا و معتقدی اولدینی
صورنده هر قدر دهری بطل فعل مزورک مسند الیه مذکور الیه قیامی ادعا ایتمه ده کلامک
موحددن صدوری اسناد بطریق المجاز اولدینسه قرینه معنویه اولور ذکر می مسبوق اولان
اشاب الصغیر و افی الکبیر کر القداة و مر العسی و بقی و اثبت الریبع العقل قوی کی یعنی
به مثل کلام اگر موحددن صدور ایدرسه عند الموحدين اشابه و افنا و اثبات افعال الهیهدن
اوله رق یونلرک کر غدا و مر عسی الیه ریبه استادی موحد اولان کسه ماهولمه استدر دیو
اعتقاد ایتمه جکی جهته بو استادات بطریق المجاز ایدوکنه حکم اولور لکن بومثل و شیلر یعنی
کر دس ایام و لیلک صغیری اشابه و کبیری افنا ایتمی و ریبعک بقی انبساطی عند العقل مستحیل
اولوب و الا یخیر ذوی العقول اخلاص عقایدله یونلره ذاهب اولور و علم اللامه اثری ابطال ایچون
طرفندن سرد ادلهیه احتیاج مس ایلز ایلدی قال رحمه الله (و معرفه حقیقه) یعنی فعل ایچون
مجاز عقایدله اگر فعل کند و سنده اسناد اولسسه استادی حقیقی اوله جق فاعل و یاخود معقول می
اولق و ایدر زیرا ذکر می مرور استدی کی اوزره مجاز عقلی ماهولمه غیری استاد اولوب

وماهوله فاعل و یا معقول به حقیقه لکن او فاعل و یا معقول به ایچون حقیقه اسناد لزوم اولوب
فعلک قطعا ماهولمه اسناد اولمائی تجویز کرده مهیه فن بلاغندر ته کیم مجاز و ضمیمه معنای
مجازیده استعمال اولسان کله ایچون اگر کند و سنده استعمال اولسسه حقیقت اوله جق بره معنای
ماوضع لهدن لازم و لازب و فقط حقیقه او معنای حقیقی ایچون اولمی غیر واجب اوله جق کله
مذکورک او معنای حقیقه قطعا مستعمل اولمائی جائدر الحاصل حقیقتله مراد مابصیر
حقیقه معنای اولوب بالفعل حقیقت اولق معنای محمول دکلدر زیرا هر بر مجاز ایچون
وجود حقیقتک عدم وجودنده فمخالفت قوم جاری اولما مشدر قال رحمه الله (اما طاهره
صکافی قوله تمالی فار یحت بحسارنهم ای فار یحوا فی بحسارنهم و اما خفیة کافی فقولک
سرتی رؤیتک ای سرتی الله تعالی عند رؤیتک وقوله بزیذک وجهه حسنا اذا ما زدت
نظرا ای بزیذک الله حسنا فی وجهه) فعلک حقیقه اسنادنه صالح اوله جق فاعل و یا معقول
یعنی معرفت یابادی رأیده من غیر تأمل رهین ظهور و بدهات اولمشله اولور و فار یحت بحسارنهم
نظم جلیله اولدینی کی زیرا رابع اهل تجارت اولوب تجارت وسیله ربح اولمشله فعل ربحک
فاعل حقیقیسی اهل تجارت ایدوی بادی نظرد ظاهر معلوم و فار یحوا فی تجارتهم مفهومه
محمول اولدینی محزومدر و یاخود فاعل و یا معقول به حقیقه سستی معرفت خفی اوله رق نلاحق
نظر و تأملدر نصکره ظاهر اولور سرتی رؤیتک قوی کی تقدیری سرتی الله عند رؤیتک
اوله رق فعل سرورک حقیقه فاعلی جناب باری ایدوی بادی رأیده ظاهر اولوب بلکه کافه
افعال مخلوق الهی اولدینسه اقامه برهان الیه حاصل و ثبوت و بوسیله الیه ضروری رؤیتده
اسناد سببه اسناد اولدینی مستبان اولور و این معذک و رینا صفحتی فر یفوق سناهما
قرا بزیذک وجهه حسنا اذا ما زدت نظرا قوی بزیذک الله حسنا فی وجهه مفادینده محمول
اولوب سببیتی جهته دقایق حسنه علم و معرفتک از دیاننی وجهه محبوه اسناد اولمشدر و قابل حقیقی
جناب صانع اولدینی معرفت مثال سابقده ذکر اولدینی اوزره برهان محتاج اولمی حسیله
خفیدر معنای بیت جناب محبوب بزه شبیه دو صفحه فر اولان خدیننی اراده و ابراز ایدر که انلرک
ضیاسی فروغ بدر میره تفوق ایدر اول نازنین دل آشوبک صفحه رخسار ناپدارنه تکرار انظار الیه
قلم صانع از لیلک اندر رسم و ابداع و نقش و ابداع بیسوردینی صنایع بدیده و دقایق خفیده عارف
حافظه دقت و امان اولسده حضرت مدح بیت الصور اکوان متکچون هر بر طره نایسده نظره
اولیده تعلق یافته ادراک و شعور اولیبار خفای حسن دلاری اظهار ایدر دیکدر و اقدمتی
بلدک حق لی علی فلان قوی دخی بوقیاسندن اولوب اقدمتی نفسی لاجل حق لی علیه دیکدر
و محبتک جائت فی الیک قوی دخی بوقیاسندن اولوب جائت فی نفسی الیک محبتک مفادینده
و شاعرک و صبرنی هواک و بی الحینی بضرب المثل قوی دخی بوقیاسندن اولوب صبرنی الله بسبب
هوانک بهذه الخالفة مفهومنده و بی لفظنده و او معنای ایچون اسم اولان صبرنی ضمیر متکلمی
ایله خبری اولان بضرب پیشده تا کیدر لصوق ایچون توسط اولمائی عده افادیل فحول و حین
فتح الیه هلاک معنای محمولدر حاصل معنی آتش محبتکله سوزش و نها اکید ناشی جناب باری
طریق محبتده هلاک اوللر ایچون بی ضرب مثل ایلدی دیکدر ایدر اشبه و امثله مسرودک
معرفت حقیقتده نوع خفا و استتار اولوب بنابرین بعض ناظرینه شاهد اطلاع متواری برقع
حجاب اولمشدر مصنفک اشبه و معرفه حقیقه قوی صحیح عبید الفاهرک کلانی رد الیه شیخه
تعبیر بدر زیرا اسخ مجاز عقایدله فعل ایچون فار یحت بحسارنهم کرمه سنده موجود
اولدینی کی حین نقل اسنادده حقیقت اوله جق بر فاعل مندره لزوم اولوب یعنی بونظم جلیله
فعل ربحک حقیقه اسنادنه صالح اوله جق فاعل مقرر موجود اولدینی کی هر بر مجاز عقایدله دخی
بویله اولق واجب دکلدر زیرا مثلا اقدمتی بلدک حق لی علی فلان قوالنده فعل اقدام ایچون

مجازا مستند الیه اولان حنک غیری بر فاعل بولنوبده فعل مذکور کوا فاعله استادی حقیقتدر دینیه من
 وکذلک وصبرنی هواک و بی حینی بضرب المثل و ویزیدک وجهه حسنا اذما زدتہ نظرا
 مصرع اولی صبر ویزید فاعله ایچون فاعل حقیقی اولوب اولردن هوا و وجهه ایچون نقل اولدنه رق
 مجازا بولنره استاد اولمشدر دیو زعم و تصور قدر تباب اولنسه من اوله اوجه مجاز عقیده فعل
 ایچون فاعل اولدینگی صورتده کذب اونیازده اعتبار فعلک رجوع ایندیگی معنای مقصودک
 کلامده حقیقی اوزره وجود اولمشدر مثلا ادمنی حق بلدک قولنده اگر قدوم متحقق اولنسه
 کذب و متحقق اولورسه مجاز عقلی اولور و اولمشله مذکورده قدوم و ضرورت و زیاده حقیقه
 موجوددر ویر کلامده معنای لفظ حقیقه موجود اولدقده نفس لفظده مجاز اولن بوضوئده مجاز
 حکیمه اولور ایتمدی مجاز عقیده بوضابطه بی یلوب کوزله ضبط ایدسن تاکه مجاز عقلی امرنده
 بصیرت اوزره بولنسن دیو اتیان و امام رازی رحمه الله کلام شیخ محل نظر اولوب زیرا فعل ایچون
 حقیقه فاعلک لزوم وجودی و فاعلک قیامدن فعلک امتناع صدور ی درکار اولمشله فعلک مضاف
 اولدینگی اگر افعال حقیقی اوورسه مجازدن مستغنی اوله رق استناد حقیقی اووب و اگر افعال
 اولنسه تقدیر اوفقی ممکندر دیو بیان اولمشدر و سیر اولیه که بر حادث فاعلی ظاهر اولورسه اوفعل
 ظاهر اولان فاعله استناد اولنوب فاعلی ظاهر اولمان فعلک جناب باری به نسبت اولنور ننه کیم
 سبکونی مرحوم ادمنی بلدک حق لی علی فلان قولنده بوضوئقی سنجیده معیار اختیار اولمشدر
 من اراد فیر جمع قال رحمه الله (وانکره السکاکی ذاهبا الی ان ما مر استعارة بالکنایة)
 سکاکی رحمه الله مصنف ذکر اولدینگی اتمه و امثال استعاره بالکنایة اولدقده ذاهب اوله رق مجاز
 عقلی بی انکار ایله بنم عندده تحقق ایدن بودر که اثبت الیبع البقل ملندة تشبیهده بیالفه
 واسطه سبله و انبیک ریمه نسبتی قرینه فاعله ریمک فاعل حقیقه بدن استعاره بالکنایة اولمشدر
 دیو فم زن نمین مذهب اولمشدر عند السکاکی استعاره بالکنایة مشبیهی ذکر و قرینه
 واسطه سبله مشبیه بی مراد ایتکدر و قرینه مشبیهده مساوی و مختص اولان لوازم بدن رشیک
 مشبیه نسبت اولمشدر مثلا منیه بی سبه تشبیه ایدوب بالکزی نه بی ذکر ایله اوزم سبیدن مخالب
 و اطراف انسانی برشایی مشبیه اضافیه ایدرک مخالب المنیة نسبت بفلان درسن قال رحمه الله
 (علی ان الراد بالربیع الفاعل الحقیق بقرینة نسبة الانبات الیه و علی هذا التیاس غیره) و سکاکی
 مجاز عقلی بی انکار امرنده استعاره بالکنایة اولمشده ذاهبی فاعل حقیقی کوازم مساویه سندن
 اولان اثبات ریمه نسبتی قرینه سبله ربیع ایله مراد اثبات فاعل حقیقی اولان قادر بخار اولمشده
 منیدر و سائر استعاره بوقیاس اوزره در یعنی مثلا شفی الطیب المریض قولنده شفاک طیبیه نسبتی
 قرینه سبله طیب ایله مراد شفاقی حقیقی و هزم الامیر الجند مثاند هزمک امیر نسبتی قرینه سبله
 امیر ایله مراد مدبر اسباب هزمت اولان جیشدر الحاصل علی مذهب السکاکی مذکور اولان فاعل
 مجازی وجود فعلک کندی به تعاقده فاعل حقیقی به تشبیه وادات تشبیه و تشبیهی اشعار ایدرک
 شیدن مجرد اوله رق فاعل مجازی ذکر او انسوب و اوزم فاعل حقیق بدن رشیک مشبیه مذکور
 نسبت اولمشدر قال رحمه الله (وفیه نظر) اشبو مذهب سکاکی وجوه خمسة ایله
 محل نظر در قال رحمه الله (لانه يستلزم ان يكون المراد بعيشة في قوله تعالى فهو في عيشة
 راضية صاحبها لما سياتی) نظر اول زیرا سکاکی کوا ذهابی اوزره مجاز عقیده استعاره بالکنایة
 اولمشی فهو فی عیشه راضیه کریمه سنده عیشه ایله مراد صاحب عیشه اولمشی مستلزم اولور
 زیرا علم بیان ذکر اولدینگی اوزره علی مذهب السکاکی استعاره بالکنایة مشبیهی ذکر و مشبیهی
 اراده دن عبارت و مشبیه ایله حقیقه فاعل حقیقی اولان صاحب عیشه راضیه راضیه
 نمیری عیشه عاقد اولوب عیشه ایله راضیه اولیوب بلکه مرضیه اولمشله فاعل مجازیدر
 بوضوئده ترکیب استعاره بالکنایة به جل ایله عیشه دن صاحب عیشه معنایی مراد اولنسه معنی

هو فی صاحب عیشه یعنی شخص فلانی صاحب عیشه در دینت اولوب بواسته ظرف عین
 مظهر و اولمشی استلزام ایدرک بطلانی ظاهر در و کذلک خلق من ماء دافق قول شریفنده
 خلق من شخص بدفق الماء دینلکده بر معنی بوقدر دفع الماء دیرل صبه دیکدر زیرا ماقبل و مابعد
 آئنده اولان فلینظر الانسان من خلق و و یخرج من بین الصلب والزائب قول شریفی
 دلالت ایدرکی اوزره مقصود انسان حاصل اولدینگی ماده بی بیان اولوب خلقکم من نفس
 واحدة قول شریفی کبی انسانک منشأ اصلین بیان دکلیر قال رحمه الله (واته لا تصح
 الاضافة في نحو نهارة صائم لبطلان اضافة الشيء الى نفسه) مذهب سکاکیده اولان نظر ثانی
 مثلا نهارة صائم کبی فاعل مجازی فاعل حقیقی به مضاف اولدینگی مجازده اضافتک عدم صحتی
 مستلزم اولمشدر زیرا فاعل مجازی ایله مراد فاعل حقیقی اولدینگی تقدیرده نهارة ایله مراد مرجع
 ضمیر اولان شخصک نفسی اوله رق برشیکک نفسنه اضافت سنی مستلزم اوور بواسته باطلدر
 حالوکه قول مذکور امثالنده اولان اضافتک صحت و کلام بلیغه وقوع و کثری مستغنی شواهد
 و و یخرج تحت تجارتهم کریمه بی بومدهای مؤیددر اگر مصنف و یخرج تحت تجارتهم قول
 شریفی و یا خود قسم ایللی و یجلی همی نظم لطیفه تمثیل اغش اولمشیدی صورت اقوی ایله
 قسم مقال خصم ایش اولوردی زیرا نهارة صائم کلامده استعاره ایچ لفظ صاعده اولان ضمیر
 مستزده جاری و نهارة افطی اعتبار استعاره دن عاری اولمشله علم بدیده بیان اولن ان استخدام
 کبی لفظندن بر معنی ضمیردن معنای آخر مراد اولنره رق نهارة کندی معنای سنده اولوب فقط نهارة
 راجع اولان ضمیردن مراد نهارة صائم اولان شخصدر دیو ایزان مناقشه ممکن فقط مثاند مناقشه
 خارج دأب محصلین ایدوکی تحت استنباهده غیر مستکندر قال رحمه الله (وان لا يكون الامر
 بالبناء لهامان) نظر ثالث مذهب سکاکی و یا هامان ابن لی صرحا و نظم شریفنده بنا ایله
 فرعونک امری هامانه اولمشی استلزام ایدرک بر فاعل مجازی ایله فاعل حقیقی اراده اولدینگی تقدیرده
 هامان ایله مراد نفس عمله اولمش اولور حالوکه حقیقت حال بوجهه اولیوب فرعونک ندا و خطابی
 مأمور بنا اولان هامان ایلدر قال رحمه الله (وان يتوقف نحو اثبت الربيع البقل على السمع)
 نظر رابع قول سکاکی اثبت الربيع البقل و شفی الطیب المریض و سرتی رؤیتک انسانی فاعل
 حقیقی واجب تعالی حضرتلری اولان کلاملر شارعدن سعه متوقف اولمشی مستلزم اولور زیرا
 اسماء الله توفیقیه اولوب اذن شارع وارد اولدقده جناب باری اوزره نه مجازا و نه حقیقه هیچ
 بر اسمک اطلاق و تشبیه سی منهی لسان شرعدر حالوکه بومثل کلام اذن شارع متوقف اولیوب
 ترکیب مذکور انالی شارعدن مسوع اولسون اولسون فی نفسه صحیح و کلام بلغاده شایع
 و ذابدر قال رحمه الله (واللوازم كلها متفقة) و اشبو ذکر اولن ان لوازم ار بعدت کابی
 منتظم سلك الا ل تفیر و بیان اولدینگی وجهه منق و باطل و بناء علیه مجاز عقیدک استعاره
 بالکنایة باندن اولمشی فاسد و عاطلدر زیرا انتفاء لازم انتفاء ملزومی ایجاب ایدر شارح مرحوم
 طرف سکا کیدن جوایده اشبو اعتراضات مصنف استعاره بالکنایةده مذهب سکاکی مشبیه ذکر
 اولنوب حقیقه مشبیه بی مراد ایتک صورتده جلّه مبنی و مذهب سکاکی بوجهه اولق و هم صرحه
 مبنی اولدینگی بیان ایله شو وجهه ابضاح مقامه سوق کلام ایشدر که مخالب المنیة نسبت بفلان
 قولنده منیه ایله مراد سبع اولدینگی ظاهر اولوب بلکه منیه ایله مراد موه سبعت ادعای و لفظ
 منیه ادعاء و مبالغة لفظ سبعة مرادف قلنسبیه مؤندر زیرا نه کیفیته عند السکاکی مراد فاعل
 حقیقیدر دینیه یلور که تحقیق مذهبه تدعی اسم المنیة اسم السبع مراد فله بار نکاب تأویل و هو
 ان المنیة تدخل في جنس السباع لاجل المبالغة في التشبيه یعنی تشبیهده مبالغه ایچون منیهی جنس
 سباعده ادخال تأویلی ار تکاب ایله اسم منیهی سبعة اسم و لفظ سبعة مرادف ادعا مدرسن دیو
 نصریح ایشدر و نه المراد بالمنیة السبع بادعاء السبع لهما وانکار ان يكون شيئا غير سبع یعنی

منه به سبب ادعا و منه نك سببه مغایرتی انكار طریقله منه ايله مراد سببه در دیو بیان ایشان
 بو تقدیرده عند السکاکی عیسه ايله مراد عیسه به صاحبیت ادعا سببیه صاحب عیسه و نه ايله مراد
 نهاره صاحبیت ادعا سببیه صائم اولوب یوخسه حقیقه صاحب و صائم معناسی مراد دیمک دکلدر که
 حتی اولده معنی فاسد و ناییده اضافه بطل اوله و کذلک ندا همامانه اولدیغنی کیی امر دخی فرط
 مباشرتند ناشی حقیقه بانی اولقلغنی ادعا و جنس جمله ده ادخال طریقله همامانه در ورع جناب
 باری به اطلاق اولغش اولمز که حتی شارعدن سببه توقف ايله به زیرا ریع ايله مراد حقیقت ریع
 اولوب لکن تشبیهده مبالغه ایچون ریع قادر بخمار اولق ادعا سببیه در و بونلر ظاهر در واقعا
 استعاره بالکتابیه مذهب سکاکی اوزره اعتراض قوی اولوب انشاء الله تعالی علم بیانده ذکر
 اوانسد کر کدر و بو اعتراض خلاصه سی بود که قول سکاکی اوزره علی سبیل تحقیق منه
 ماوضع لم یجد معمل اولسببیه استعاره اوله من زیرا استعاره مجازدر قال رحمه الله (ولایه
 بلفظ یحو نهاره صائم لاشقاله علی ذکر طرفی التشیه) مذهب سکا کیده اولان نظر خامس
 مذهب سکاکی نهاره صائم و ايله قائم امثالی فاعل حقیقت ذکرنی مشتمل اولان کلاملر ايله
 منقض اولسیدر زیرا مشبه و مشبه بک ذکر اوزره مشتمل اولوب بوابه کلامی استعاره به
 جلدن مانعدر نه کم سکاکی کتابنده رأیت بفلان اسدا و لقیته منه اسدا امثالی باب تشبیهدن
 اولوب استعاره اولدیغنی سبک قالب تصریح ایشاندر بو مثالدره با و من تجریده محمول اولوب
 معنی رأیت برؤية فلان اسدا و لقیته من ملاقات فلان اسد دیمکدر شارح مرحوم مصنفک
 سکاکی به اولان اشبو نقصندن جوابده شو و جمله کشفشان چنزار تقریر اولسدر که طرفین
 تشبیهک ذکرنی علی الاطلاق استعاره به منافی اولدیغنی تسلیم ایغیر بلکه استعاره به منافی اولان
 کرک زید اسد کی علی جهة الحمل اولسون و کرک تلین الماء کی جهت مذکوره اولسون
 تشبیهدن انبایده بک و جمله ذکر اولسیدر نهاره صائم و ايله قائم مثالوه ایسه ذکر طرفین
 بو اسلوبده اولوب اضافه تعین منه استعاره ایچون لایمه در زیرا شخصه تشبیه اولشان نهاره
 مخصوص اولوب مطلق نهاره دکلدر و طرفان تشبیهک مذکور اولسی اضافه بیانیه اولدیغنی صورته
 متوط اولوب زیرا اضافه بیانیه تشبیهده مبالغه ایچون معنای جمله در و ذکر طرفینک استعاره به
 منافی تشبیهی انبایده بک صورته ذکر اولسببیه مشروط اولسنه دلیل سکا کینک
 قد زرا زراره علی القمر قوی امثالی ذکر طرفینه اشتباهله برابر استعاره بالکتابیه دن فلسفیدر
 زیرا مودود راجع اولان از راره ضمیری مشبه و فر مشبه بهدر شونکله برابر که نهاره صائم قولنده
 مشبه به مطلقا شخص صائم اولوب و مرجع ضمیر صائم و غیر صائم اولدیغنی معنی اولمیه رقی نفس فلاندر
 بو صورته مشبه به اصلا ذکر اولغش اولمز و شارحدن به ضمیری استعاره بالکتابیه ده اولان مراد
 سکاکی به وافق اولمیه رقی حقیقه مشبه بهی اراده معناسنه حل ايله برابر مصنفک اعتراض اول
 و نایسندن شو صورته منصدی جواب اولسدر که استعاره ضمیر راضیه ده اولوب معنی فهو
 فی عبثه حسنه مثل عبثه راض صاحبها بها دیمکدر زیرا استعاره راضیه لفظنک ضمیرده اولدیغنی
 صورته ضمیرک استعاره فی قبول ایتمی الحق ضمیر اولدیغنی شی اعتبار ايله اوله رقی ضمیردن مراد
 صاحب عبثه به تشبیه اولشان عبثه اولور بوا یسه مذکور اولان عبثه نك هر تقدیر من حیث اتحاد
 اللفظ ضمیر مذکوره مرجع اولسده من جهة المعنی غیریدر الحاصل استعاره ضمیرده اولوب لفظ
 عبثه حقیقی اوزره اولسببیه هو فی صاحب عبثه مفهومی منده اولمز که حتی مصنفک بو قولزده معنی
 بو قدر دیو اعتراضی وارد اولسون و نهاره صائم قولنده نهاره ايله مراد مطلقا صائم اولوب مرجع ضمیر
 ایسه فلان مخصوص اوله رقی بو صورته کلام اضافه العام الی الخاص قییلدن اولور تسلیم ایدمکه
 نهاره ايله مراد صائم اولان فلان مخصوص اولسون کلام معنائک اسم اضافه سی قییلنددر اویه اولجه
 نهاره ضمیری اسمدر اجمع اولوب کان الشخص المسمى یزید صائم دیمک اولور شارح مرحوم

محب مر قومک ارتکاب ایلدیکی تکلفات مستفیده و بلاغندن اولان کلامی وجد مستفیدل اوزره
 اولان بر مکانه حل ایسنه نظر ايله تشبیه ایشاندر و اعتراض ثالثدن امر بالبناء همان ایچون مجز
 و غیر یسته حقیقتدر نیو جواب و بر مشدر حالو که محب مر فومه خنی اولسدر که لفظ همامانه
 حقیقه بانی مراد اولدقد نه حقیقه و نه مجازا همامانه امر اولمز کورمز یسته سکاکی ارم یا اسد دینسه
 بو کلامده حیوان مفترده قطع امر اولوب بلکه رمی ايله امر رجل شجاعه در و رابعدن جوابده
 توقف اسما مذهب بعض اولوب سکاکی من غیر توقف جناب باری به اطلاق اسمی تجوز ایدندر
 انک ایچون ریع جناب باریدن استعاره بالکتابیه اولدیغنی تصریح ایشاندر دیدی حالو که محب
 مر قوم بیلدیکه بویه اولسی صحیح اولق لازم کسه توقیفه قائل اولنلر عینده بو را کیم امثالک
 صحیح سببه متوقف اولسی واجب اولوری یعنی بلغادن صادر اولان بو را کیم استعاره بالکتابیه
 اولدیغنی صورته صحیحله حکم توقیف و عدم توقیفی اعتقاد اوزره دار اولوب اعتقاد ایتمیه کوره
 صحیح و اعتقاد ایدنلر کوره غیر صحیح اولق لازم کلوردی حالو که را کیم مذکور نك صحیحله توقیف
 ایتمیه کلام جمیعده شایع و ذایعدر قال رحمه الله (الباب الثاني احوال المسند الیه) باب ثانی مسند الیه
 مسند الیه اولدیغنی حیثیتدن عارض اولان امور دن و بوده لفظنک متضای حاله مضایقینچون
 سبب قریب اولان احوالین عبارتدر که مسند الیهک حذفی و ذکرنی و تعریف و تشکیکی امثالی
 لذاته مسند الیه راجع و عارض اولان اعتباراتدر لذاته قیدی مسند الیه مثلا حکم مؤکد و یا خود
 حکم متروک الذم کید ايله مسند الیه اولسی و مسند مقدم و یا مؤخره و یا خود مسند معرف و یا متکره
 مسند الیه قلمسی کی حکم و مسند واسطه لیه عارض اولان احوالین احتیازدر قال رحمه الله
 (اما حذفه) مسند الیهک حذفی احوال سائر سی اوزره تقدیم الیسی مفهوم حذف مسند الیهی
 عدم اتیندن عبارت اولوب عدم اتیان ایسه اتیان اوزرینه مقدم اولسنه مبتدیر زیرا وجود حادث
 عدمندن متأخردر و حذف ایکی امره محتاج اولوب اول قابلیت مقابله در که وجود قرآنیه منی
 سامعت حذفه عارف اولسندن و ایکنجیسی ذکر اوزره رجحان حذفی موجب اولان داعیهدن
 عبارتدر و بونلردن امر اول یعنی قابلیت مقام بو علمده بیان اولسدر بیغی مثلا علم بخود دخی مقرر
 و معلوم اولوب ثانی علوم سائر ده مبحث عته اولدیغندن مصنف رحمه الله امر اوله ضمنا اشارتله
 برابر امر ثانیک تفصیلی قصد ایدرک یسور که (فلاحتراز عن العبث بناء علی الظاهر) یعنی
 مسند الیهک حذفی قریب نك دلالتی حسیله ذکرنی عبث اوله جفتدن عبثدن احتراز ایچون اولور
 لکن عبث اولسی ظاهر کلامه یعنی قریب نك کندوسندن اغناسنه منی اولوب یوقسه حقیقتده
 و نفس الامر ده عبث دیمک دکلدر والا مسند الیه حقیقتده کلامدن رکن اعظم اولوب هر تقدیر
 قریب قائم اولسه دخی حقیقه ذکرنی عبثدر دینلر من زیرا قریب ايله اکتفا مقصود اوزره تنصیهده
 ذکر کی اوله من به ضمیر اشبو بناء علی الظاهر قولنک معناسی ظاهر قریبیه نظرا عبث اولوب
 لکن فی الحقیقه حال ذکرده تبرک و استلذاذ و غیاوت سامعه تشبیه امثالی بر غرض و فائده ترتیب
 جواز به تعین ایدیدر قال رحمه الله (او تحیل العدول الی اقوی الدلیلین من العقل واللفظ)
 یا خود مسند الیهک حذفی دلائل لفظ و عقلدن اقوی اولان دلیل عقلی به عدولی تحیل ایچوندر
 یعنی عند الذکر ظاهر اعتماد لفظنک دلالتله اولوب شویله که هر تقدیر صحت اراده سببیه عقل حکم
 اعتمادکله دلالت لفظ مدلولی اراده مخاطبه مفید اولمیه رقی بالاخره عند الذکر اعتمادیه عقله ایسه ده
 لفظدن فهم اولدیغنی جهته من حیث الظاهر اعتماد دلالت لفظله اوله جفتدن دلیل لفظ و عند الحذف
 مسند الیه دال اولان محذوف اوزره بمعونه القرائن عقل ايله استدلال اولسدر رقی اعتماد دلالت عقله
 اولسببیه دلیل عقلدر عقل ایسه لفظنک اقوادر زیرا عقوبات صرفده اولدیغنی کی فی الجملة عنک
 دلالتله استغنائی اولوب لکن لفظنک من جهة الدلالة جمیع مواده عقله احتیاجی حسیله استغنائیلندن
 معجوردر بناء علی ذلك مسند الیهک حذفی صورته دلیل اضعفدن دلیل اقویه عدولی تحیل ایتمش

اولورسن مصنف افواى دليته عدولى تخيل اليه تعيرى عند الحذف مسند اليه بالوضع دال
اولان بنه بواسطه القرآن دلات اولتان لفظ اولديقه منبدر زيرا قرآنك مدلول علي لفظ اولوب
ذات مسند اليه اولماسيله عند الحذف مسند اليه اوزره دلاتيه عقل غير مستقل وعند الذكر
لفظك دلاتيه دخی معتمد اليه عقل اوله رقی نه عند الذكر بالكلية اعتماد لفظه ونه عند الحذف
مجرد عقله اولمش اولور الحاصل عدول برتخيلدن عبار اولوب يوقسه حقیقه عدول غير محققدر
زيرا تحقق عدول عقل ولفظدن هر بررینك مسند اليه دلاتيه استقلالته توقف ايديوب بوايه
خلاف واقعدر قال رحمه الله (كفوله قال لي كيف انت قلت عليل) قلت انا عليل تقدیرده
اولوب مسند اليه اولان . انا غیر متکلمك حذف باوجود قرینه دلتاشی عییدن احترازه ویاخود افواى
دلیل اولان دلیل عقلی به تخیل عدوله منبدر قال رحمه الله (اواخبارتبه السامع عند القرینه
او مقدار ثبته او ایهام صوته عن لسانك او عكسه اوتانی الانكار لدى الحاجة اوتمينه او ادا طاه
او نحو ذلك) ویاخود حذف مسند اليه عند القرینه ساءك منته اولوب اولد یغنی یعنی
بواسطه القرینه مسند اليه فهم ايديوب ایتمه چکني ویاخود ساءك عند القرینه مقدار ثبته یعنی
قرآن خفيه اليه منته اولوب اوليه جفنی تجربه واهمان ویاخود تعظیم وافتخام قصديه مسند اليه
لسانندن صون وحفظی ایهام ایچون اولور نه کیم قال فرعون ومارب العالمین قال رب السموات
والارض وما بينهما نظم جلیله حضرت موسی علیه السلام فرعونك ومارب العالمین سؤالته
جوابده رب السموات والارض الى آخره یوروب تعظیما مسند اليه اولان الله لفظ شریفی ذکر
ایجاددر کذلک السلطان اعطانی الف درهم ديه چک محله تعظیما سلطانی ذکر ایچوب اعطانی
الف درهم دینلور ویاخود حذف بونك عكسه اوله رقی مسند اليه تخفیر واهانت قصديه
لسانك صون وحفظی ایهام ایچون اولور مثلا الشیطان لعین رجیم ديه چک محله لعین رجیم
دینلور ویاخود حذف عند الحاجة تیسر انکار ایچون اولور مثلا برکسه حقیقه فاسق فاجر
دیوب اسمی ذکر ایگزسن ناکه عند الایجاب مراد اودات اولیهوب بلکه غیر یسی اولدیغنی ادعا
وآویل ممکن اوله ویاخود حذف مسند اليه تعیندن ایچون اولور بوده یا مسندك ذوات
سائر به صالح اولیوب مسند اليه محذوفه خاص اولماسيله اولور خلق لما يشاء فعال لما يريد
کی زيرا اوصاف مذکوره ذات باری به خاصه تقدیری الله خالق لما يشاء در ویاخود ذهن
غیر یسته سبقت ایتمه چک درجده مسندك مسند اليه محذوفه کاندن ویاخود متکلم اليه مخاطب
یستنده معهود و تعین اولسندن نشئت ایدر وحذف ایچون بوجه هر تقدیر عییدن احتراز اليه
اجتماع ایدر سده مدار دواعی و مقتضیات متکلم قصده مرهون اولوب قصد تعیین ایدر قصد
احترازک غیر یسیدر ایدی بعضا اولور ککه تعیین و احترازدن بر یسی بدون الاخر و بعضا
ایکسی برابر قصد اولنور سائر جمع دواعی مجامعه دخی بوجراده اوله رقی جله ستنك ویاخود
یوندن برینك اختیاری قصد متکلمه و ایستدر ویاخود حذف مسند اليه معلوم و معین ایدو کنی
ادعایه مبتنی ویاخود خجرت وسامت ویاقوت فرصت سبيله اطالة کلامدن ضیق مقام ویاخود
وزن ویاجمع ویاقافیه اوزره قصد محافظه کلام امثالی سائر دواعی به مبنی اولور مثلا ضیاء عدم
فرصت ویاخود طلب صیددن عارض اولان خجرت وسامت تناشی هذا غزال فاصطادوه دیمکاکه
اختلاس وسعت وقت ایدر میوب غزال لفظیه اکتفا ایدر و بین الحصار مخاطبک غیریدن مسند اليه
اختفادخی بوقیلدن اولوب مثلا بر شخص جانی سائر دن اخفا ایچون جاء فلان محله بالکز جاء لفظیه
اکتفا اولنور ولسان فصحاء مسند اليه ترکی اوزره وارد اولان استعماله اتباع دخی بوجهله
اولوب مثلا رمیه من غیر رام دینلور بواکلام شهر زماندن حکم بن عبد یعقوبن صادر اولمشدر حکم
مر قوم غیب نام جیل اوزره بفر وحشی ذبحنی نذر ايديوب ایام عیدیه سعی ایدرک صیده ظفر باب
اولماسيله حجاب وحرصندن نمسنی قتل وافیای آرزو مرته سنده کمال ملائله خفیا

قبيله سنه عودتی انشاده اوغلو مطعم عودتدن منع ايديوب تکرار یاداش اوله رقی محل صیده معاودتدن
ایکی دفعه ده نصادف ایدن مهانه حکم حواله سهم ايديوب رسیده نشابه اصابت اولدیغنی حاله
دفعه ناله ده نصادف اولتان بفر وحشی به اوغلو مطعمك حواله ابتدایی رمی مصیب بفر مذکور
افتاده ساحه صیدکاه انمسيله حکم رمیه من غیر رام قوايله طعن مطعم نصادف قیلندن
اولماسيله حکم ایلمشدر بعده بواکلام اهلتک غیریدن صادر اولان فعل حقیقه ضرب مثل اولوب
هی رمیه من غیر رام تقدیرده در ومثلا شنشنة اعرفها من اخزم قولى دخی مثال مذکور
نظارندن اولوب شنشنة خاق وطبیعت معناسندر بومصرع حاتم بن عبدالله بن سعد بن
حشرج بن اخزم طائیک قول جدی اولوب حاتم ظهور ونبأت ایدرک جود وخطاده جدی اخزمک
اخلاقه افتقا وحراب سماخته اولجوا احمد شهر آفاقه اقتداسی حینه زبازد جدی اولمق اوزره
حریری مقاماتده غیر بر صفحه حریر تحریر اولمشدر اکن مشهور وخواشده سطور اولان کلام مذکور
حاتمک جد ویاخود جد جدی اولان ابو اخزمک قول اولوب اوغولری طرفندن حقیقه سوء قصد
ومعامله بد ظهورنده اخزم دخی پدری حقیقه بوجهله عاق وعیدم الاشفاق اولدیغنه اشارتله انی
زملونی بدم شنشنة اعرفها من اخزم نشیده سنی کسیده سلاک نظم ایلمی مقررر تزیل تافیف بالتیاب
معناسنه اولوب مراد اختلاط دماذر وعلی کلا التقدير برکسه اسلافک خصائل مدوحه ویاذموه سبيله
متصف اولدقه کلام مذکور اليه ضرب مثل اولنور هی شنشنة تقدیرده در ویاخود حذف
اوکلامک امثال و نظارنده ترک اولدیغنه اتباع ایچون اولور نه کیم مدح ویاذم ویا ترجمه اليه رفع
صورته جاری اولور زيرا بونلرده قطعاً مبتدای ذکر ایچوب نعم الرجل زيد ونس الرجل زيد
وزید مبتدی بیلا بالمسکین والحمد لله اهل الحمد دینلور هو زيد وهو المسکین وهو اهل الحمد تقدیرده در
وبرجلی ذکر دصکره فنی من شأنه کذا وكذا قولری ویدار ومنزلی ذکر دصکره ربع
کذا وكذا قولری دخی بوقیلندن در و بعضا من غیر ضرورت حذف اولتان مسند اليه فعل
ایچون فاعل اصطلاحی اولوب اولجیده فعلک مفعوله استنادی واجب اولور وبوصورت فاعل
محذوفی تعینده دال اولان قرینه به محتاج اویوب بلکه بالکز حذف داعی اولان غرضه محتاج
اولور قتل الخاریجی کی زيرا قاتلک شأنه اعتنا اولیوب بلکه مقصود اندفاع شر و مضرب ایچون
خارجین قتل وازاله سیدر و بعضا برینك حذفی فحامت وعظمته ذکرى ممکن اولیه چق
درجه به بلوغنی اشعار ایچون اولور نه کیم ان هذا القرآن یمدی للی هی اقوم نظم جلیله
واقع اولمشدر یمدی الملة التي ویاخود للحالة التي ویاخود للطريقة التي تقدیرده اولوب حال حذفه
عند الذکر بولمیسان فحامت موجوددر ویاخود فطاعته متکلمک لسانی اوزره اجراه ویاخود
سواءك استعنه قدر تیاب اوله مبه جفی درجه به بلوغنی اشعار ایچون اولور انکچون حفظنا الله
تعالی وایاکم ربایه عظمتده واقع اولان کسه دن سؤال اليه کیف فلان دینلر کده لا تسئل عنه
یعنی ایدن سؤال اتمه دینور بوده یا اوکسه ده اولان کیفیک کمال فضاعتی جهنبه متکلم بحسب
لسانی اوزره جریانی اگر اهدن ویاخود سامعه مورت توحش وضیعت برکیفیت اولسيله اجتماعه
طافیاب اوله مبه حقی مطامعندن نشأت ایدر قال رحمه الله (واما ذکره فلکونه الاصل
اولاحتیاط لضمف التویل علی القرینه والتنبیه علی غیابة السامع او زیادة الايضاح والتفیر)
واما مسند اليه ذکرى ذکر اصل اولوب واصلدن عدولی اقتضا ایدر برشی اولدیغیوندر
وذكرک اصالتی زيرا کلامک وضعی مقصود اوزره لفظدن استدلال اولمشدر لکن اشبو اصالت
ذکر حال حذفه دخی موجود اولمسيله ذکر نکتة کافیه اولیوب بلکه ذکرى ترجیح ایچون قصد
متکلمه ذکر دن عدولی مقتضی برشی بولمیسانی دخی نکتة اصالتیه منضم اولمق ایجاب ایلمکندن
شارح مرحوم ولا مقتضى للعدول قیدنی علاوه ایلمشدر ویاخود ذکر قرینه به ضعف
اعتماد دلتاشی احتیاط ایچون اولور ویاخود غیابوت سامعه تنبیه وحق و بلاهتی جهنبه قرینه دن

فهم ایدیه جگنی اشعار ایچون اولور و یاخود مستند الیهک ابضاحیه ذهن سامعده زیاده تقریر
و تلبیق فرشتدن نسات ایدر زیر نفس ابضاح و تقریر قرینه معیندهک وجودی جهتیله عند الحذف
دخی حاصل اولوب فقط ذکرده دلالت صریحه لفظیه و عقیدهک اجتماعه مبنی زیاده ابضاح و تقریری
موجب اولور نظم جلیله اولیک علی هدی من ربهم قول شریفند نصکره و اولیک هم المعطون
بیور بلوب مستند الیهک حذف اولغامسی دخی اشبو زیاده ابضاح و تقریر نکته سته مبتدر فقط
مستند الیهی تقریر اولوب بلکه مستند الیهک تکرار اولغامسه تعلق ایدن برغرضک زیاده ابضاح
و تقریری ایچوندر شویله که ایمان بالغیب و اقامه صلوة و اتقاق و ایمان بالکتاب المنزل و ایمان آخرت
صفایله موصوفین اولان مشفقین ایچون اثره هدایتله سائر اوزره تقدم و استبداد ثابت اولدینی
کی اثره فلاح ایلد دخی اشبو انفرادک ثبوتیه تنبیه ایچون اسم اشارت تکرار اولور رق هر بررلرک
مثبت اولدینی استبداد متعینک سائر دن غیرلری موجب اولغامسه حال حمال و انفرادده دخی
کفایت ایدیهک مثابه قلمشدر الحاصل مستند الیهک تکریرنه تعلق ایدن برغرض شرف ایمان ایلد
موصوف اولان ذوات ابر الفحاح هدی و فلاح سبیلله اولان اثریندن هر بررله ممتاز اولوب و اشبو
اثریندن هر بررلی انلرک غیر یارندن غیرتده علی الانفراد کفایت ایدیه جگنی بیان اولمسیله بوغرضی
ابضاح ایچون مستند الیهک نصب قرینه ایلد حذف اختیار ایدلیوب ذکر و اثبات اولغامشدر زیر احذف
صورتنده تکرارده اولدینی کی غرض مذکوردن کمال افصاح حاصل اوله میه رق متعونی غیر یارندن
میز اولان مجموع اثرین اولوب هر بررلی مستغلا غیره کافی اولغامسی احتمالندن خالص اوله مزیدی
اوله اولجه زیاده ابضاحدن مراد ابضاح کامل و تقریر ابلغ دیمکدر اثره همزه و نالک قحیله
مايه الاستبداد و الانفراد معناسندهر که بر شخصک غیرلری اوزره تقدم و معادادن غیرتی موجب
اولان شیدن عبارده در حمال انفراد معناسنه اولوب اصلی طرف معناسنه اولان حولدن حوالدر
قال رحمه الله (واظهار تعظیم او اهاثه او التبرک بذكره واستلذاذ او بسط الکلام حیث الاصفا
مطلوب یا نحو هی عصای) و یاخود نصکر مستند الیه مستند الیهک تعظیم و یاخود اهانتنی اظهار
ایچوندر جاء الکریم و حضر السارق امثال اسمای مدوحه و یا مذمومه ایلد ابرادی ککی
و یاخود تبرک ایچوندر اسماء الله و اسماء انبیا و اولیای ابراد کی و یاخود استلذاذ ایچوندر نام
محبیبی اتیان ککی حیث کلمسی مکان ایچون اولوب زمان ایچون مستعار اولمسیده جائزدر یعنی
و یاخود ذکر مستند الیه سامعک عظمت و شرفند ناشی اصفا و استماع سامع مطلوب متکلم اولدینی
حینه بسط کلام غرضنه مبنی اولور مثلا جناب باری و ما نلک بیئتک یا موسی کریمه سبیلله
حضرت کلیمه توجیه خطاب حکمتصاب بیور دفعده هر نفردر مجرد عصای قولیله استغنا من
جهة الجواب نام و اوفا بیده جناب علام متعالت کلام موسای سمعی حق موساده افصای شرف
و کمال اوله رق اولغامسه بسط کلام مطلوب موسی علیه السلام اولمسیله و هی عصای بیور دیلر
بناء علیه احبا ایلد اولان کلامک تطویل التزام اولوب اطباب در مکالمه دوست بهترست دینشدر
و بعضا بسط کلام مقام افتخار و ابتهاجده ودها سائر اعتبارات مناسبه ذیلنده اولور مثلا من نیک
دیو سوال ایدن کسمیه نینا حبیب الله ابو القاسم محمد بن عبد الله کلمات مبسوطه سبیلله و اوصاف
سائر نیویه بی ابراد ایلد جواب و بریلور و بعضا مستند الیه تمویل و یاخود تعجب و یاخود
برفضیده اشهاد و یاخود انکاره طریق اولغامی ایچون سامع اوزرینه تسجیل و حکم ایچون اولور
استه بو ذکر اولانلرک جمله سی قرینهک فیسایله اولوب والا صور مذکورده دن فقیسند
اولورسه اولسون قرینه موجود اولدینی کی انتفاء شرط حذفند ناشی مستند الیهک ذکر کی واجب
اولور و صاحب مفتاح خبر هر مستند الیه عام النسبه اولوب و مستند الیه معینه تخصیصی
متکلم مرادی اولمسی دخی مستند الیهک ذکر کی اقتضا ایدن اعتباراتند دبو ذکر انشدر
زید قائم و عمرو ذاهب و خالد فی الدار ککی و مصنف رحمه الله ابضاحده صاحب مفتاحک

بو کلامی رد ایلد اگر حذف اوزرینه دلالت ایدیهک قرینه قائم اولوبده اولخالده حذف اولورسه
بالکز خبر عام اولوب و معینه تخصیصک لراده سی مستند الیهک ذکر کی مقتضی اولمسه رق بلکه بونلور
تبرک و استلذاذ امثال ذکر کی حذفه ترجیح ایدیهک بر امر ثالث انضامی ایدر و اسکر قرینه
قائم اولورسه ذکر شرط حذف اولان قرینهک انتفا سندن ناشی اولوب عموم نسبت و اراده تخصیص
ایچون اولز دیو اعتراض انشدر و مصنفک اشبو ابراده عموم نسبت و اراده تخصیص قرینه
حذفک انتفا سنی تفصیل و بوانتفاقی تحقیقدر زیر خبر خالق کل شیء ککی عام النسبه اولورسه
مراد واجب تعالی اولدینی فهم اولور و اگر عام النسبه اولوب لکن تخصیص مراد اولورسه
خبر من هذا الفاسق الفاجر ککی مراد کل واحد اولدینی اکلشیلور و عام النسبه اولوب
و تخصیص مراد اولورسه عام النسبه اولدینی جهته مراده دال اولور قرینه ایدیه مراد اوزره دال
اولان شیدن عبارده اولدینی معلوم اولمسیله عموم نسبت و اراده تخصیص عدم قرینهدن کنایه
اولمش اولور شویله که عند السکای رحمه الله کنایه ذکر لازم و اراده ملزومدن عبارده اولوب
ولازم و ملزوم ایلد مراد تابع و متبوع اوله رق لازم و ملزومه انتقال حاصل اوله جی
حقیته اولمسیدر و شبهه بوقدر که عموم نسبت و اراده تخصیص مطلقا انتفاء قرینه تبع اوله رق
هر نفردر یئرلنده لزوم بوغیسهده اولدن نانی به انتقال اولور مثلا طول نجاد و کثرت رمادک طول
قامت و کثرت مضایفته تبیین کی الحاصل عموم نسبت و اراده تخصیص انتفاء قرینهده لازم
اوله رق انتفاء قرینهدن کنایه و امریندن عبارده اولدینی جهته انتفاء قرینه تفصیل و کنایه بر شینی
بنه ایلد دهوی اولمسی حسیله انتفاء قرینهده تحقیقدر زیر کنایه و کنایهده معینی اراده جائز اولمسیله
مستند الیهک ذکر کی مع انتفاء القرینه عموم نسبت و اراده تخصیص ایچون اولمش اولور دیو شارح
مرحوم جواب شافی اعطا انشدر و بمضیلر بواضحا سندن مراد مصنف عموم نسبت و اراده
تخصیصده قرینه قائم اولدینی صورتنده ذکر واجب اولوب راجح اولور حالوکه مقتضی راجح اولوب
موجب دکلدر سکای ایدیه بونی مقتضی تعبیرله مر جح هدا انشدر و یاخود صورت مذکورده ذکر
واجب اولوب مقتضای حالت اولور سکای ایدیه مقتضای حالت فیشدر دیمکدن عبارده اولمسیله
جوابه تصدی ایدرک شارح مرحوم تسلیم ایدیهک مراد مصنف بو وجهله اولسون بودخی مند قدر
زیرا مقتضی موجب و مر جحدن ایدر و ذکر و وجوبیله مقتضای حال اولمسی پشده منافات بوقدر
زیرا مقتضای حالت یک جوغی بو مشابهه اولوب یعنی واجب اولدینی حالت بنه مقتضای حالتدر
دیو کلام مذکور کی رد انشدر قال رحمه الله (واما تعریفه) شارح مرحوم معرفتی
ما وضع لیسعمل فی شیء بمعینه یعنی بمعینه برشیده استعمال ایچون وضع اولنسان لفظدر دیو تعریف
ایدوب معرفده معتبر اولان انجی عند الاستعمال تعیین اوله رق وضع تعیین اولدینی پیلدر مشدر
و بو وجهله وضعنده تعیین اعتبار اولمسی و استعمالده تعیین شرط ایدلی اعلام شخصی و مضرات
و مميزات و معارف سائرتهک تعریفده اندراجی ملاحظه به مبتددر زیرا مثلا انا افظی انجی
اشخاص معینده مستعمل اوله رق اما دینلوب لایعینه متکلم مراد اولغامی صحیح اولمسیله افراد
معینهده استعمالی شرط ایدلشدر و بونلردن منفردا بریسته موضوعدر دینلده وضع اولدینی
فردک غیر یسندده مجاز اولغامی لازم کلوب و علی الانفراد موضوعی اعتبار اولسه بو صورتنده وضع
واحدله موضوع اولمسیوب بلکه بهدد افراد المتکلم اوضاع متعدده ایلد بالاشتراک هر بررلرینه
موضوع اولغامی لازم کله چکندن بو محذوردن توفی به مبنی تعریفدن مستفاد اولدینی وجهله مجموع
افراد شامل اولان بر مفهوم کلی به وضع واحد عام ایلد موضوع اوله رق لکن مفهوم کلی به
وضعندن غرض مفهوم کلیده استعمالی اولمسیوب بلکه افراد معینه سندن لزوم استعمالی اعتبار
اولغامشدر الحاصل جمهور عتدنده اسماء اشارات و مضرات و موصولات و حروف تعریف جمیع
افراد شامل اولان بر مفهوم کلی به موضوع اولوب فقط افراد معینه سندن استعمالی شرطدر

و شارح ابراد ایلدیکی تعریف مذکور بو معنایه اولوب و منتخب شارح بومذهدر لکن حق اولان بعض فضلائک ذهابی وجهله معرفه وضع واحد عام ایله هر بر فرد موضوع اوله رقی . ماوضع لشی . بمعینه . ایله تعریف اولمشدر و بوصورته افراددن هیچ برنده محاز و تعدد اوضاعده اشتراک لازم کلزواکر قول اول صحیح اولسه . انا . و . انت . و . هذا . مثالور حقایق اولیان مجازات اولق ایجاب ایدردی زیرا ماوضع لهری اولان مفهوم کلیده مستعمل اولیوب و بلکه قطعاً استعمالی صحیح اولز بوایسسه مستعیدر و نوجهله مستعید اولز که اگر بویله اولق لازمکلسه تفصیلاتی ضرور ایتدیکی اوزره محاز ایچون حقیقتک لزوم وعدم لزومندن طولانی اتمه ائتیشده اختلاف محل اولیوب وعدم لزومه قائل اولنر اتمه نادره به نسک اغترز ایدی اشته تعریف معرفهده سید شریف قدس سره طرفندن ایراد اولنسان کلامک ابضاحاتی بومر کرده اولوب لکن طرف جمهوردن معرفهک مفهوم کلی به موضوعیندن مراد جزئیاتندن بر جزئیده تحقیق حیثیتندن مفهوم کلی به وضعی اولوب مفهوم کلی به کلی اولدیغی حیثیتندن موضوع دیک اولدیغی جوابی مختص اعتراض اوله رقی بومعناجه مفهوم کلیده استعمالی محاز و جزئیاتنده استعمالی حقیقت اولوب اختلاف رأیین لفظی اولمش اولور . سنیر اولیه که حقیقت تعریف مخاطبک معلومی اولان شبنه اشارتدر و . معرفه . ذاتا متعین و عند السامع معلوم اولان بر امره معلوم و متعین اولدیغی حیثیتندن کتندوسیه اشارت اولنسان لفظدر و . نکره . من حیث ذاته متعین اولوب لکن هر نفردی نفسه معهود و متعین ایتده ملاحظه تعینی قصد اولنسان امره کتندوسیه اشارت فلنن لفظدر زیرا مصاحبت تعین ایله ملاحظه تعینیشده فرق واردر شویله که الفاظدن فهم معانی انجق وضعه غلطن صکره اولدیغی جهتنله مدلول الفاظ اولان معانیکنک عند السامع لزوم غیر و تعینی ضروری اولمسیله ایدی بر اسم بر معنایه دلالت ایلد کده اگر اومعنائک عند السامع مقبر و معهود اولدیغی اومعنی ایله ملحوظ اولورسه یعنی متکلم اشبو جهت غیردی دخی ملاحظه ایدرسه اسم مذکور . معرفه . در واکر معنای مذکور ایله جهت غیردی ملحوظ اولورسه . نکره . اولور . و معرفهده مشارالیه اولان اشبو تعین اگر جوهر لفظدن مستفاد اولورسه علمدر علمه مثلاً انسان کی اگر معهود جنس اولورسه علم جنس واکر زید و عمرو امثالی حصه اولورسه علم شخصدر واکر تعین مذکور جوهر لفظدن مستفاد اولورسه اولخالده تعینی مفید اوله جق بر قرینه خارجیه دن لازمدر بوقرینهده اگر اشارت حسیه اولورسه اسماء اشارتدر واکر خطاب یعنی غیره توجیه کلام اولورسه مضمراتدر واکر نسبت اولورسه بوده خبریه و اضافیه به منقسم اولوب اگر خبریه اولورسه الذی والی کی موصولات واکر نسبت اضافیه اولورسه غلام زید امثالی معارف مذکوردهن برینه مضامدر واکر قرینه حرف تعریف اولورسه بوده یا حرف ندا اولوب منادی و یاخود لام اولوب معرف بالامدر معرف باللامده اگر کتندوسیه مفهوم مدخولندن حصه معینه اشارت اولورسه لام عهد خارجی واکر مدخولنک نفس مفهومته اشارت اولورسه لام جنسدر و معرف باللامک دیگر ایکی قسمی اولان لام استغراق ایله عهد ذهنی جنسک فرعیدر اشته بو تقریر معلوم اولدیسه ایدی غلطن ماعداسنده اولان تعین خارجدن مستفاد اولدیغی جهتنه نوع عمومندن خالی اولدیغی باند السامع خارجدن متعین اولان جزئیاتنده استعمال اولق شرطیه مفهومات کلیه به موضوعدر دیرز متقدمون و شارح رحیم الله بومذهبه ذاهب اولمشدر و یاخود وضعه آت اولق اوزره امر کلی ملاحظه سیه جزئیات مذکورده به موضوعدر دیرز فاضی عضد کی متأخرون وسید شریف رحیم الله بومذهبه ذاهب اولمشدر و شارح مرحوم حقیقت تعریفی بیانده جعل الذات مشارا بها الی خارج اشاره وضعیه . دیو اتیان ایشدر ذات . ایله مراد محکوم علیه ویه اولملغه صالح اولان معنای مستقل بالمفهومیتدر که معنای اسمدن عبارتدر و کتندوسیه خارجه اشارت اولنن شی ذاته دال اولان لفظ اولوب و کلام شارحده مشارها

اولملک ذاته نسبی بطریق المجاز در ایدی کلام مذکورک معنای حقیقت تعریف اسمی بر حیثیتده فیلقدر که ذهن مخاطبده ثابت اولان مدلول اسمدن خارج بر امره یعنی مدلول اسمک عند السامع معلوم اولملغه کتندوسیه اشاره اولنه و بواشارتده وضع مدخلی اولوب بواسطه الفریته اولیه دیمکر بوصورته . الی خارج . قولیه بجوع نکرات خروج ایدر و اشاره وضعیه . قولیه مخاطبک معلومی اولان بر مفهوم مخاطبک معلومی اولدیغی حیثیتندن کتندوسیه اشارت اولنن نکره خروج ایلر زیرا نکرده بواشارتک وقوعی قرینه ایله اولوب وضع ایله دکلدر . اولیه اولجه ذهن مخاطبده اولان شبنه بحسب الوضع اشارت نکره و معرفدن هر بر فرد موجود اولوب و بحسب الوضع خارجه اشارت معرفیه خاصدر بو مقامده خلاصه کلام سیکون بوندن عباره اولوب فوائد عظیمه سی جهتنله ترخیصی الزام و ضروری اطناب کلام اولمشدر . مصنف رحمه الله ایشبو مسند الیه بایندره تعریفی تنکیره تقدیم المسی مسند ایتده تعریف اصل و مستنده بالعکسدر یعنی مسند الیهده عند السامع امره متعین اوزره حکم راجح و مستنده رجحان خلاقی و اضحدر زیرا مسند ایله مقصود مفهومک بر شبنه ثبوتیه مسند و تعریف بو مقصود اوزره زائد اوله رقی بر داعی به متاجدر . و مسند الیهی تعریفده نکتته عامه مخاطبه اتم فائده بی مفید اولمقدر زیرا آنفا ابضاح اولدیغی اوزره اخباردن غرض حکم و بالازم حکمی مخاطبه تبییندن عباره اولوب لازم حکم ایتسه به حکمدر زیرا اولده متکلم طرفینیشده وقوع نسبیله حاکم اولدیغی کی لازم حکمی افاده ده دخی وقوع نسبیله علیه حاکمدر و شبنه بوقدر که بر حکمک احتمال تحققتده نه درجه بعدیت اولور و نه مرتبه استبعاد اولورسه حکم مذکور اعلامده اولان فائده او مقدار اقوی اولور و مسند الیه من جهة التخصیص تراید و تعین و تفرد ایتدیکجه اوزرینه اجرا اولنسان حکم دخی من جهة البعد ترقی و تراید ایدر و بوقاعده فاعده بدیهه دن اولوب مثلاً شی . ما موجود . و زید حافظ للتوریه . قولییشده بوقرقی ظ هر در زیرا امر شایع اولان وجود ایله شی . شایع اوزرینه حکم امر مستعید اولیوب لکن شخص معلوم زیدک حافظ توریه اولدیغی محل استبعاد اوله رقی شخص معلوم مرقوم اوزره . فقط تورات ایله حکمده اولان بعدیت و بونی اعلامده افوائت درکاردر اولیه اولجه متکلم اتم فائده بی افاده سی اتم تخصیصی متضی اولوب مدار اتم تخصیص ص ایتسه کال تخصیصده تخصیص اولان تعریفدر . و نکره بی . اعبدا لها خلق السماء و الارض و لقیتم رجلاً س . لم علیکم اليوم و حده قبل کل احد . ترکیسارند اولدیغی کی هر نفدر غیر بی . مشارک اولیدجق حیثیتده بروصف ایله تخصیص ممکن ایتده لکن معرفده اولان تخصیص فوتنده اوله من زیرا معرفه معین اولدیغی حیثیتندن شی . معینه موضوعه اولمسیله معرفده اولان تخصیص و تعین وضعی اوله رقی نفس لفظ معرفدن وضعاً فهم اوانور و اما نکره تخصیصه ایچون حاصل اولان تخصیص وصفک کتندوسنده انحصاری ملاحظه دن مستفاد اوله رقی من حیث المفهوم شیوع باقیدر . سنیر اولیه که تعریف ایچون وجوه مختلفه اولوب و هر بر فردی اغراض عیدیهده مسند و نکات خاصه ایله مفید اولمسیله مصنف رحمه الله ذکر اولسان نکتته عامه تک کتب ابضاحده ذکر ایله اکثفا و بومجله اشبونکات خاصیه ایما ایدرک بیوردر که (فبالا شمار لان المقام الکلام او الخطاب او الفیة) طرق تعریفدن مسند الیهی اشمار ایله تعریف مورد کلام اولان مقام تکلم و یا خطاب و یا غیبتدن بریه تعبیری متضی اولمشندن ایچون اولور یعنی مثلاً متکلم کندی طرفندن حکایه ایدوب مسندی نفسه استناد ایتدی مقتضای مقام اولمسیله مسند الیهی ضمیر متکلم ایراد ایدرک مثلاً . انا ضمرت . دیمسی واجب اولور خطاب و غیبت دخی بویلهدر . اقسام معارفدن مضمری تقدیمی اعرف معارف اولدیغیه منبدر . فبالا شمار . قوائده فا عطف المفصل علی الجممل قبلندن اولوب تقدیر کلام . امانتده فلا فاده الخطاب اتم فائده بالا شمار لکنذا و بالملک لکنذا . فائده اوله رقی کلامده مضمر و مقدر اولان نکتته عامه بی انواع معارفده اولان نکات خاصه تک ایرادیه تفصیلدر . قال رحمه الله

(و اصل الخطاب ان يكون لمعين وقد يترك الى غيره ليعمل الخطاب نحو ولو زرى اذ المجرمون ناكسوا
 رؤسهم عند ربهم اي نهايت حالهم في الظهور فلا يخص به مخاطب) واو استينافه محمول اولوب
 زيرا مصنف قبالا اختيار قوله تفصيل ايچون اولان فاه عاطفه قرينه سبيله اولات تعريف مستند اليه
 مخاطبه اتم فائده في افاده ايچون اولديغه اشارته بعده هر بمعارفك تفصيلته تعرض ايدرك اختيار مقام
 مقام نكلم ويا خطاب ويا خود غيت ايچون اولاسته مبني ايدوكي بيان و ايراد استسيله بعضا خطاب
 غير معينه ترك اوله ر ق اتم فائده في مفيد اولديغي سؤالي ترتب استسيله بناء بو كلام اليه جوابه متصدي
 اولشدر يعني بحكم الوصف خطابه اصل ووافق و واجب واحق اولان شخص معين ايچون اولمقدر
 بوده واحد وزائدن اعم و بوجهه له بحكم الوضع واحد معينه انت كبي صيغة مفردة اليه واثنين
 معينه انتا كبي صيغة تنبيه اليه وجاغت معينه انتم اشالي صيغة جمع اليه خطاب اولفني واجب
 واهمدر وعلی سبيل الشمول اولان جوع دخی جاغت معينه حكمنده در زيرا شمول استغرافي
 تعيين قيلدن اولسيله يا ايها الناس اعدوا ربكم كرمه سي و كلكم راع و كلكم مسئول عن
 رعيته حديث نبوي اشالي على سبيل الشمول اولان جملر جاغت معينه حكمنده اوله ر ق صيغة
 جمع اليه خطاب اولشدر واصل خطاب معينه اولمسي زيرا وضع معارف عند الجمهور مفهوم كلي به
 ايسده معينه استعمال اليه مشروطدر ته كيم اختلاف رايته دار مسبق اولان تفصيل لادن
 معلوم اولشدر مع ذلك معنای خطاب كلامي حاضره توجيهدن عبارته اولسيله دخی لزوم تعيين تعييندر و بعض
 كره معينه صالح اولان خطاب على سبيل البدل هر بمخاطبه تعيم ايچون غير معينه ترك وتوجيه اولشدر
 ته كيم ولو زرى اذ المجرمون ناكسوا رؤسهم عند ربهم قول شريفنده واقع اولشدر يعني ولو زرى
 لفظ كرمندن مراد معينه خطاب اولوب بلكه مراد حال مجرميك كال قطاعات واشتداد شاعتني بيان وانلرك
 حالات قطعه لري زير ستره خفا واستناده تمتع التواري اوله جق درجه شديده عيون متحسدان
 عرصه عرصاته انكشاف وظهورده مرتبه فصوايه بالغ ومثاهي اولسيله بو حال خسرا عال رؤيت
 مخصوص شخص واحده خاص اولوب آخري رؤيت اتمامك يعني اهل محشردن بعضياري مشاهده
 ايدوب و بعضياري كور مامك و بوجهه له خطاب مذ كوره بعض مخاطب مختص اولوب و بعضياري
 خطابه داخل اولماق صورتده اوليه ر ق بلكه ذي رؤيت اولان هر بشخص ايچون بو خطابه
 مدخل اوله جفتي ايتاندر فلايخص به ضمري خطابه راجع اولوب بعض نسخده ضمير ثابت اليه
 فلايخص بها واقع اولسيله بو صورتده معنى الترك رؤيت حاله رينه بمخاطب و يا خود انلرك حاله
 بمخاطبك رؤيتي خاص اولن مفهوم منده وعلی كلا التندرين مضاف محذوف اولوب فلايخص
 برؤيتها بمخاطب و يا خود فلايخص بها رؤيت مخاطب تقديرده اولور مصنف ابضا حده
 وقد يترك الى غير معين نحو فلان لثم ان اكرمه اهانتك وان احسنت اليه اساء اليك فلا تريد مخاطبا معينه
 بل تريد ان اكرم اليه او احسن فخرجه في صورة الخطاب ليفيد العموم وهو في القران كثير نحو ولو زرى
 اذ المجرمون ناكسوا رؤسهم الاية اخرج في صورة الخطاب لما اريد العموم قوليله توضيح مقام
 ايتشدر يعني بعض كرم فلان لثم ان اكرمه اهانتك تركينده اولديغي كبي خطاب غير معينه ترك و اماله
 اولشدر زيرا بو خطاب اليه بمخاطب معين مراد ايدوبه شخص لثم فلان اكرامه اهانتك واحسانه اسائه له
 مقابله في بالكر او شخص مخاطب معين حقننده اجرا ايلر ديك اولوب بلكه مراد فلان لثم مطلقا
 كندوسته ايلر اولان مكارم و نعمتي مساوي و اهانتله مقابله و هر بر محسن و مصكرم حقننده
 اهانت و اسائه معامله ايلر ديك معنای عمويسي افاده وتوبه سوء معاملاته تشهير لامنيچون كا ن
 صالح خطاب اولان افرادي احضار و اعداد اليه توجيه خطاب ايتك طريقته على سبيل المبالغه
 ادای مراد ايچون صورت خطابه اخراج واصاغه ايدرسن و بو اعتبار قرآن كرمده بسيار اولوب
 ولو زرى اذ المجرمون ناكسوا رؤسهم كرمه سي دخی بوفيلدن اوله ر ق صورت خطابه اخراج
 اولدر ق اراده عموم ايچون مخاطب معيني عدم اراده بمجولدر ايمدي مصنفك ابضا حده اولان

اشبو تلامته ليفيد العموم قولي فخرجه في صورة الخطاب قوله راجع او ايسوب فلا تريد
 مخاطبا بعينه تركينه متعلق و صورت اوليده فساد معني محققدر شوبله كه صورت خطابه اخراج
 مفيد عموم اولوب بلكه مفيد خصوص اوله ر ق عومي افاده مفاد صورت خطابدن اخراج
 و اماله مصوصدر وكذلك لما اريد العموم قولي مدلول كلامه مربوط اولوب بعمل على هذا
 لما اريد العموم تقديرده و معني اراده عموم ايچون كلام مخاطب معيني عدم اراده به حل وانلشور
 ديك مفهوم منده اولور ته كيم لفظ متناك اشعار ايلديكي مفهوم عباره بوندن عباره در
 قال رحمه الله (وبالعلم) علم جمع مشخصات به رشيه وضع اولان لفظه ديور و بوده
 مشخصاتي وقوع شركندن منع ايدجك برشي اليه تصور ايدرك على اوشيه مشخصات مذ كوره
 اليه رابرو صمدن عباره در كه شي مذ كور مفهوم كلي اولوب مشخصات مذ كوره في ملاحظه به
 مرأت اولش اولور مشخصات اليه مراد امارات شخص اولوب موجبات شخص دكلدر زيرا
 شخص بوجه خاص وجود اوزره موجود اولمقدن و يا خود وجوده تابع ومقارن اولان شيدن
 عباره وشكل وكيف وكم كبي اعراض وصفاتدن هر بررلي شخص كندوسيله ييلان اماره در
 علمية لفظي مصدر ممدی اولوب جعله علما معناسته اولديغي وجعل ايسه ايراد ديكدن عباره
 بوانديغي جهته شارح مرحوم اشبو وبالعلمية قولني اي تعريف المستند اليه باراده علما عباره سيله شرح
 و بيان ايتشدر علمی بقیه معارف اوزر بيه تقديمه باعث باعتبار الموصوف معارف سائر دن اعرف
 اولشدر قال رحمه الله (لاحضاره بعينه في ذهن السامع ابتداء باسم مختص به) يعني مستند اليه
 علم ايراديه تعريف مستند اليه جمع ماعدا شندن مير اوله جفتي حبيته معينه و ببنخصه ابتداء
 مستند اليه خاص اولان اسم اليه ذهن سامعه احضار ايچوندر بعينه قيدله مستند اليه رجل
 عالم جائني كبي اسم جنسه احضاردن و ابتداء قيدله جائني زيد و هو راكب امثالي مستند اليه ثانيا
 ضمير غائب اليه احضاردن احتراز اولوب و باسم مختص به قيدي مستند اليه ضمير متكلم و مخاطب واسم
 اشارت و موصول و معرف بلام العهد و اضافه اليه احضاردن احترازدر زيرا بونلردن هر ريسيله
 مستند اليه احضار ممكن ايسده لكن هيچ ربيسي علم كبي باعتبار وضعه غير اطلاقه صالح اوليه جق
 صورتده مستند اليه معينه مختص دكلدر سؤال اولشدر كه شخص معينه مختص اولان اسم
 انجق علم اولديغي جهته بوقيد قيود متقدمه دن معني و بو صورتده لاحضاره باسم مختص به دينلده
 كافي ايدى بعد التسليم جواينده دير كه ذكر قيود تحقيق مقام علميت ايچون اولسيله بونده جبه بستدن
 احتراز ممكن اوله جق بوقيد بولمقدن باس بوقدر و بعض شراحت ابتداء قولي ضمير غائب و معرف
 باللام و موصولدن احتراز اولوب زيرا اولينده احضار تحقيقا و يا تقدير تقدم ذكرى واسطه سيله
 وثالثه صله به علم و ساطيته در ديمسي بجا دكلدر زيرا بو صورت ابتداء قولك معنای بنفسه يعني
 بنفس لفظه اولفاده موقوف اوله ر ق معني وضعه عماد نكره تقدم ذكر و اشالي شي آخره توقف
 ايتجه جك صورتده احضار ديك اولور حالو كه اكر بو معني مراد اولسه ابتداء لفظك معنای من
 جهة المال بعينه باسم مختص به قولك مؤداسي اولور زيرا نفس لفظ اليه واسم مختص اليه احضارك مالى
 شي واحددر شارح مرحوم يورر كه بعد اللتيا و التي بو معناه قيد مذ كور سائر معارفدن
 احتراز اولوب بعض مرقومك ذكر ايلديكي شيه تخصيص ايچون بوجه بوقدر زيرا معينه موضوع
 اولان لفظ انجق علم اولوب ماسواسي وضع هام اليه موضوع اوله ر ق تعيين استعمالده در كلام
 شارحه اولان اللتيا لفظي فتح لام اليه معول و ضم اليه دخی مستعمل اوله ر ق التبتك تصغيردر
 اللتيا والتي اليه بيان دواهي قصد اولشده داهيه صغيره و كبريه عظمي شرجي قابل ودائرة
 بيانه داخل اوليان بر حده واصل اولديغي جهته بهم اوله ر ق ترك اولديغي مفيد اولق اوزره
 اللتيا اوزر بيه التي عطف اوله ر ق صله سنك حذف التزام اولشدر بو صورتده بعد اللتيا نك
 معنای بعد الداهيه الصغيره ديك اولوب بو راده مراد اولابتداء لفظي بنفسه معناسته حل و بوده

بنفس اللفظ الیه تفهیم و بعد تقدم ذکر اشائی برشی اوزرینه عدم توفقه تفر و بعد العلم
بالوضع الیه تفهیم و تنصيص و بعد شئی بهینه احضاری مفید اوله جق فرائنه تخصیص و بونلر
دواهی لفظیه دن اولدیغی جمله صغیره عد اولمشدر و التینک . معناسی و بعد الداهیه الکبیره
دینک اولوب داهیه کبیره دن مراد . ابتداه . قولک باسم مختص قولیه لزوم اتحادیدر و بوداویه
معنویه اولمشیه داهیه کبیره عد اولمشدر و یاخود تصغیر تعظیم جل اولنه رف اول داهیه کبیره
و ثانی داهیه صغیره اولمش اولور و انشوب و بعد التینک و الی لفظینک بوصورتله استعمالک اسلی
بر شخص اعرابی بر مرأه قصیره نک پاند قید اسارت ازدواجی اولوب نیجه مدت مبتلائی کنتکشن
مقاسات و شدائی و مصداق کل قصیرفته اولان قامت کونامدن کنایه اوله رف صیغه تصغیر الیه
بزم التینا تعیری عنوان احادیث مکندی اولدیغی حاله بر تقریب یوقید کارد باسخوان رسیدن آزاده
و یسه بر مرأه رزیه طویلله زوجیه اولکیدن اشد و مضاعف عقال شداده پانواده اوله رف بوندن
دخی الی تعیری ادوب هر نه حال ایسه تطبیق ایدرک . بعد التینا و الی لا تزوج اداء عزیمتده قرار داده
اولمشدر . التینا الیه مرأه مطافه قصیره سنی و الی الیه الیکچی بی مراد ادوب بین اعراب دواهی
صغیره و کبیره دن تعبیرده شایع و مشتهر و مثل سائر اولمشدر . اوله اولجه بعض فضلاک تقریری وجهله
البی و اول اولان ابتداه اظفی . سند الیه ذکر اولدیغی اول زمانه احضاری مفهومیه تفسیر اولمشدر
و یوقید سائر معارفه اولدیغی کی ثانی زمان ذکرند . احضاردن احتراز اولمش اولور زیرا سائر معارف
اول زمان ذکرند . انجیق . غیومات کلیه دل فی افاده ادوب و کلامه مراد اولان جزئیاتی افاده لری
انجیق تقدم ذکر و اشارت و علم و ذیت اشائی کلامه اولان قرینه معینه واسطه سیله تحقیق ایدر
لکن اشبو بعض اخیرک بیان ایدیکی صورتده دخی قید مذکورک باسم مختص قید ثابتستندن
اغناسیه تحقیق مقامدن ماعدا فائده مقدمه ایدن تعریه سی محذوری منظور اولوب
و بونک ایچون ابتداه بیان اولسان وجه و جهک هم لفظ ابتدایک معنای متبادره محموله بی
و هم قید اولک ثابتدن اغناسی محذور بوندن سلاخی حسیله نظر اصحاب اعتبار و انصافده
مقبولیتی ساحه وضوحده در . قال رحمه الله (بحواله فل هو الله احد) . الله .
لفظ شریفک اصلی الاله اولوب هر نه نک حذف و حرف تعریفک هر نه دن اعتبار نهو بضیه
بعده خلاق عالم اولان ذات واجب الوجود و علم فلشمدر یعنی بلا حرف تعریف الیه لفظی حق
و باطلدن عام اوله رف مطلقا معبود ایچون اسم اولوب و انضمام حرف تعریف الیه الیه لفظی
قبل انقباض و ادغام الیه الیه لفظه جلاله سی ذات باری تعالی شأنه ایچون علم اولمشدر الحاصل
الله . و . الاله . و . الاله . لفظی بینده فرق معنوی موجوددر شارحک . ثم جعل علما
للذات الواجب . اه قولنده . الواجب الوجود الخالق اکل شی . و صفاری ایدندن غرض
وضع علمده لازم کلان احضار ذات معینه نک طریقته اشارتدر زیرا بو وصف هر قدر عند العقل
کلی ایسه ده نفس الامرده ذاتک لازم مساویسیدر . و بهضیرک الواجب لذاته و یاخود المستحق
للعبودیه له مفهوم ایچون اسم اولوب و بونلر دن هر بر بسی فردده منحصر کلی و مفهوم علم ایسه
جزئی اولدیغی جمله لفظ شریف مذکور علم دکارد دیوزعی قصور فهم و مجرد سهو و همه
محمولدر زیرا که هر من بیکه . لاهه الله . قوازلای عهده جل الیه لفظه اللهیدن فرد معبود
اعتبارینه توفیق ایتمکدن کلمه توحید اولدیغی اتفاق ائمه دین الیه درجه جزم و ثبوتیه رهیندر
حالیوکه اگر لفظ شریف مذکور المعبود بالحق و یاخود الواجب لذاته مفهوم ایچون اسم اوله رف
بوفهم و مدن فرد موجود ایچون علم اولماق لازمکله چونکده مفهوم مفهوم اولدیغی حقیقتدن کثره
محمول اولمشیه کلام مذکور مفید توحید اوله مراد ایدی و همه مفهوم کلیک اسیدر دینله اش . و کله
توحیدده الیه مراد المعبود بالحق اولوب بوصورتده و شئی تفهیمدن استند لازمکله زرا مفره ض

اولان الله الیه دخی مراد بوصورتده مال المعبود بالحق الا المعبود بالحق دینک اولور بو ایسه
فاسددر و یاخود الیه مراد مطلق معبود معناسی اولوب بوصورتده کذب لازمکله زرا معبودات
باطله جو قدر . ایدی بحسب القرینه الیه معبود بالحق معنایسته جل الیه الله لفظ شریفی معبود
بالحقدن فرد موجود ایچون علم اولماق واجبدر و کله توحیدک معناسی لامستحق للعبودیه له فی الوجود
و یاخود لامستحق للعبودیه له موجود الا الفرد الذی هو خالق العالم دینکدر یعنی خبرلا محذوف اولوب
الا الله محل اسم لادن بدندر . و صاحب کشفک . ان الله مختص بالمعبود بالحق لم یطلق
علی غیره . قولنک معناسی بودر یعنی لفظ شریف . الله . معبود بالحق تعالی و تقدس اولان فرد
موجوده مختص دینکدر . قال رحمه الله (اوله عظیم اوامانه اوکتابیه) و یاخود مستند الیه ک
علمیه تعریفی قصد تعظیم و یا امانت ایچون اولور مثلا مستند الیه ک من جهة المعنی تعظیم و یاخود
اهانتی مفید اوله جق مدح و ذمه صالح القایله ابرار اولور . و یاخود اممک صالح اولدیغی
معنادن کنایه ایچون اولور . اوله فعل کذا . قولی کی ته کیم نازل مینده . و ثبت بدا
ابی لهب . قول شریفی . بدا جهنمی . معناسی مفیددر زیرا ابولهبک ابک و لده انتسابی کی لهبه
نسبتی لهبه ملازمت و ملاستنه دلالت ایدر مثلا خیر و یاشر و یا فضل و یا حریه ملابس اولان
کسه حقنده . هو ابو الخیر . و . ابو الشر . و . ابو الفضل . و . ابو الحرب . درر و لهب حقیق
لهب جهنمدر و ابولهبک لهبه ملازمت و ملاستنی لزوم عرفی الیه جهنمی اولماقنی مستلزم اولور
بو جهنمه ابی لهبدن جهنمی به انتقال علی اختلاف الرأیین ملزومدن لازمه و یاخود لازمدن ملزومه
انتقال اولمش اولور اول مذهب قوم و ثانی مذهب سکا کیدر لکن بوزوم انجیق کلامک وضع اول
اولان وضع ترکیب اضافی حیثندن اولوب وضع ثانی علمیت حیثندن دکادر و عند البلاغ کینه درده
معانی اصلیه معتبردر . و کینه نک صالح اولدیغی معنادن کنایه اولمشی بو اعتبار الیه اولوب بوقه
شخص مر قومک اسمی کرک ابولهب اولسون و کرک زید و عمرو و یاغیر بسی اولسون ذات ابی لهبه
جهنمی اولماق لازم اولدیغی اعتبار الیه اولدیغنه مثلا ابولهبه اشارتله هذا الرجل فعل کذا دینله
بو کلامده کنایه دن برشی موجود اولماستنی دلالت ایدر . فاضل محشی سیلکونی رحمه الله تحقیق
مقامده بیوردر که ابولهب وضع علمی اعتبار الیه شخص معین عبد العزاده استعمال و وضع اصلی
ترکیبی اعتبار الیه ملابس لهب معناسنه انتقال اولوب بو انتقال واسطه سیله عبد العزادک جهنمک
صفتندن کنایه اولور شرح مفتاحده دینکدر که اسم ابی لهب ابی لهب الیه معنی اولان شخصه
اطلاق اولوب فقط بو اطلاق کندیستندن ملازم لهب معناسنه و اندن جهنمکله انتقال ایچوندر
کذلک ابو جهل جاهلندن و ابو الخیر خیردن کنایه در استنه مذهب شارح بودر . و مختار سید شریف
اوزره ابولهبک معنای اصلیه ملازمت ملازمتله لهبه ملابس دینکدر زیرا بوراده لفظ اب معنای
ملازمتده مستعمل اولوب معنای حقیقیستنده مستعمل دکادر . ایدی ابولهب بونکله معنی اولان
شخص اوزره اطلاق اولوب انکله ملزومی اولان جهنمکله انتقال ایچون معنای اصلیه اولان
ملابس لهب معناسی مراد اولمشدر . الحاصل سیم شریف عندنده مذهب شارحده اولدیغی کی
ابولهبک وضع علمیه شخص عبد العزاده دلالتدن بشقه برشی مراد اولماستنده رأیین متفق
اولوب فقط جهنمکدن کنایه اولمقده معنای اصلیه اولان لهبه ملازمتنه انتقال و ساطق
عند الشارح معتبر و سید شریف عندنده غیر معتبر اوله رف بلکه ابولهبک معنای اصلیه اولان ملابس
لهب مفهوم معنای علمیه ملحوظ عد اولمشیه بوندن ملزومی اولان جهنمکدر بلا واسطه
کنایه اولدیغی و ابی جهل و ابی الخیر معنای حقیقیستنده مستعمل اوله رف بونلرده کنایه
اولدیغی مختاریدر . و سیر اولیه که طویل التجد ترکیبی کندیستندن طول قائمه انتقال اولماق
اوزره معنای ماوضع لهنده استعمال اولدیغی کی ابولهب دخی معنای جهنمی به انتقال ایچون بولفظ
الیه معنی اولان شخصه استعمال اولمشدر یعنی بونک کنایه اولماقنی معنای اضافیه اعتبار الیه نسبه

قلتان کافر معین ایچون علم اولسته مخصوص اولوب والا اصر . رأیت الیوم بالهلب . دیوب
ابی لهلب بو وصف جهنمی الیه اشتهاردن ایچون برکافر جهنمی مراد اولسته . رأیت حاتم کبی
استعاره اولوب کنایه اولم . سلیکونی مرحوم یوررلر که بعضیلرک کنایهده معنای حقیقی قصد
اولغاز و کنایهده مناط فائده و صدق و کذب الحق معنای ثانیدر حالوکه بوراده ابولهلب الیه مقصود
ذات معیندر دیو اعتراضی ربه اعتباردن ساقطدر زیر کنایه . لفظ اربده لازم معناه مع جواز
ارادته مع . قولیه معرف اولوب یعنی بلفظدر که کندوسبیله معنای مایض لهلبک جواز اراده سبیله
برابر لازم معنای مراد اولتور بوقامده ایسه معیندن ایکیسی دخی مقصود اولسنگ جوازی امر
صریح و مفادده کنایهده معنای حقیقی الیه لازم معنای حقیقیدن مجموعی مراد اولدیغی رهین
تصیر یحدر . یوسوالی دفعده رضاداده اذن کریمه اولیه حق وجوه الیه تحمل اعباء تکلف اولمش
اولسبیله شارح مرحومک . قلیتأمل فان هذا المقام من مزال الاقدام . کلاملری پک بجای واقع اولمشدر
قال رحمه الله (اوایهام استلذاده اوالتبرکبه) ویاخود مستند الیهی علمیه تعریف لفظ علم الیه
استلذادی ایهام ویاخود انکله سبط برکه انتظام ایچوند . ویاخود تقال و تطیر و سامع اوزره
تسجیل خبر انالی اعلامده اعتباری مناسب و معتبر اولان اعتبارات سائر دتاشیدر قال رحمه الله
(و بالوصولیه) . موصول . الذی والی وما ومن . وسائر علم نحوه ذکر اولان کلامدر
مناسب حال اسم اشارت موصول اوزرینه تقدیمی اولوب زیر عند مخاطب مدلول اسم اشارت
قلب وعین الیه و مدلول موصول بالکن عقل الیه رهین استحضار اولسبیله اسم اشارت موصولدن
اعرفدر . و سبیل اولیه که موصول و ذوالالام رتبهده مساوی اولهرق بنه علیه الذی یوسوس
قول شریفنک الخناس ایچون صفتی تصحیح کرد . مفسریندر . و تعریف مضاف
مضاف الیه تعریفنه مساوی اعتبار اولمشدر فقط عند البرد اول ثابیدن انقصد . و اشبو ذکر
ایندیکنر اعرفت اسم اشارت سیو یهدن منقول اولوب قول جم . وور دخی بومر کرده اولهرق
مذاهب سائر طی کرده . قلم موجز المقالدر . و موصولیه صالح اولان مقام برشیدک یعنی مستند الیهلب
بحسب الذهن برجه و واسطه سبیله احضاری صحیح اولسیدر که اوجهلک شئی مشار الیه انسابی
معلوم اوله زیرا موصولک مقتضای وضعی انکله برشیدن تعبیر و اطلاق اولمقله در ککه اوشی
کندوسچون حاصل اولان حکم الیه محکوم علیه اولدیغی مخاطبک معلومی اولدیغنه متکلم معتقد اوله
مثلا . الذی معنا غدا رجل بالغ . کلامده . الذی . لفظ موصولیه معبر اولان شخصک وقت غدا
مهرنم مصاحبت اولدیغنه علم مخاطب معتقد متکلم اولدیغنه لفظ مذکور الیه تعبیر اولمقلی بر مقتضای
وضع غیر صالحدر ایچون موصولات عداد معارفه . وورود و نکره موصوفه اولان تخصیص
بحسب الوضع اولدیغی جهته و واحد مختص اولان نکره موصوفه معارفدن غیر معدوددر ایمدی
مثلا . لقیتم من ضربته . قولنده اگر . من . موصوله اولورسه معنی . لقیتم الانسان المعهود بکونه
مضروب بالک . دیک اولوب و اگر موصوفه اولورسه کان . لقیتم انسانا مضروبا بالک . دیش اولور
یعنی من موصوله ملاقات اولان شخصک مضروب مخاطب اولقله معهودبتی مفید اولوب من موصوفه
اشبو جهت معهودتی غیر مفید اوله رق بالکن مضروب مخاطب اولان بر انسانه ملاقات متکلمی مفیددر
و معلومدر ککه معرفتک نکره دن امتیازی شئی معرفتک عند مخاطب معلوم و معهود اولدیغنه
بحسب الوضع دلالتدن عبارده در بوضوئدر هر قدر . من . مضروب مخاطب اولمقلی وصفیه کسب
تخصیص ایش اولورسه ده . لکن بو اختصاص بحسب الوضع اولوب بحسب الوصفدر زیرا من
موصوفه کندوسنده تخصیص اولیان بر انسانه موضوع اولوب من موصولهک وضعی ایسه مضمون
صله الیه تخصیص ایشک و بعینه ذهن سامعه عنوان صله الیه مستحضر و معرف اولمقلی بحر اسنده اولهرق
بنه علیه موصول ایچون صالح اولان مقام بوقامدر . مصنف رحمه الله مستند الیهلب موصول
اولسنی موجب و یا مرجع اولان بواعثک تفصیلاتنه اشارتله یوررلر که (لعدم علم مخاطب

بالاحوال المختصه سوی الصلة کقولک الذی کان معنا امس رجل عالم) یعنی مستند الیهلب
موصولیه تعریفی مستند الیه مختصه اولان احوالدن صلهک غیر بسی معلوم مخاطب اولما مستندن
ایچون اولور . الذی کان معنا امس رجل عالم . کی زیر متکلم افاده سنی مراد ایلدیکی شخصی مرحوم
عند مخاطبه اسمی معلوم و عند التکلم حاضر بالمجلس و یا برصفتله معروف کسه اولوب فقط برکون
مقدم برلکده بولمش اولسبیله مخاطبه تفهیم و تعریفی الحق عنوان صله اولان . الذی کان معنا تعریفله
ایشانه توقف ایدر . مصنفک متکلم ایچون و یاخود متکلم و مخاطبیدن هر بریچون . الذین فی بلاد
الشرق لا عرفهم . و یاخود . لانعرفهم . امثال صلهک غیرله معلوم اولیان قسمه عدم تعریفی قلت
جدوی و ندرت وقوعنه منیدر . قال رحمه الله (او استعجان التصريح بالاسم او زیاده التفریر نحو
و راوده التي هو فی بیتها عن نفسه) و یاخود موصولیه تعریف اسمک صریحا ابرادنی
استعجان واستعجالدن ایچون اولور . ماخرج من السبیلین ناقض الوضوء . کی زیر سبیلیدن
خارج اولان شبتک غائط و بول کبی اسملری تصریح مستهجن و فحشدر . و یاخود مساق کلام
اولان غرضی زیاده . تفریر ایچون اولور . نه کیم حضرت یوسف علیه السلامه حضرت زلیخا
رضی الله عنها دامحیین وصال اولدیغی حکایهده وارد اولان و راوده التي هو فی بیتها عن نفسه
قول شریفنده واقع اولوب . و راودت . زلیخا یوسف علیه السلام تقدیرنده در . مراده جاء و ذهب
معناسته اولان راوددن صیغه مفاعله در . و حضرت زلیخادن محیی و ذهابک عدم وقوعی جهته
مراده معادعهدن استعاره تبعیه و یاخود تمثیل طریقه مجازدر مفهوم لطیف جناب زلیخا حضرت
یوسف علیه السلامه لاجل نفسه ایقاع خداع ایدوب کان بر شخصک کف تمک و تصرفدن
اخراج واضاعیه قائل و رضاداد اولدیغی بضاعتک اخذ و اختلاسته رفیق تصورته اعمال
حیل و معادعهده بولورسه زلیخا دخی او و تبره ده معامله دلفریب اجرا ایلدیکنی حکایهدر
الحاصل مراد زلیخا اولان موافقه حاصل اولدیغی جهته حقیقه مخادعه تحقق ایچوسوب بلکه کلچین
وصالی اولمقلی آرزو سبیله حق یوسفده اعمال لطایف الخیال الیه فعل مخادعی اجرا ایش
اولدی ایمدی کلام مذکور جناب صدیقک تحقیق نزاهت فعل و طهارت ذیلک مسوق اولوب
و جناب یوسف صفة نشین بیت زلیخا و اول سوزنده تنوره عشق و شوق ایچون مولی اولسبی
زلیخاک نبل مراد مراده قوت تمکینی موجب حالندن اولدیغی حالده حضرت صدیقک
ابا و مبادعت و عدم انقیاد و مطاوعی امر فحشادن غایت نزاهت و کمال عصمتی مؤید و مثبت
اوسبیله التي هو فی بیتها عنوان صله سبیله تعبیر امر افعالی و یاخود زلیخا . امثالی تعبیرات الیه
تأدیه معنادن زیاده توفیه غرضه اوفق وادلدر . بعضیلر مصنفک . او زیاده التفریر . کلامی
زیاده . تفریر مستنده حل ایدرک یوسف علیه السلامک بیت زلیخاده اولسنی فرط اختلاط و الفت
جهته عنوان صله مراده بی زیاده . تفریری موجب اولسبیله تنویر مدعا ایلدیله و بعضیلر بلکه
مستند الیهی تفریر اولوب زیر زلیخا و امرأه عزیزه دیگر مرأته وقوع اشتراقی امر ممکن اولسبیله
بولردن برله تعبیر اولسته مستند الیه التي هو فی بیتها تعبیرنده اولدیغی کی تفریر و تعین ایزدی زیر
التي هو فی بیتها واحدة معینه و مشخصدر دیدیلر و لکل وجهه و مستند الیهلب غیریده مساق کلام
اولان غرضی زیاده . تفریرده شاعرک بیت * اعباد المسیح بخاف صحی * و نحن عبید من خلق المسیح *
بیتی نصدر . صحی . یخاف فعلندن فاعل و . عباد . مفعولدر و نحن . صحیددن جمله حالیه
و استغفام انکاریدر . مال بیت . بنم اصحاب عباد مسیح اولان نصاردن خوف ایزلر زیر
خالق مسیح عبادی برالبته عباد خالق عباد مخلوقدن خائف و عاجز دکالدر . اولک حزب الله
فان حزب الله هم الغالبون . دیکدر . زیرا بیت مذکورده . نحن عبید من خلق المسیح . تعبیری
انلرک نصاردن عدم خوفنه . نحن عبید الله . تعبیرندن ادلدر . و مشهور اولان آیه مذکورده
بالکن زیاده . تفریره مثال اولوب لکن صاحب مفتاحک کلامندن زیاده . تفریر و استعجان تصریح

اسعدن هر برسیجون مثال اولدیغی فهم اولنور زیر کلامده . او ان یستعین التصریح او ان بقصد زیاده تقریر نحو و رادته الایة . دیوب بده . والعدول عن التصریح باب من البلاغة . دیو بیان الیه حکایه شریعی اراد ایلشدر اسکر عندنده نظم مذکور زیاده تقریر و استعجالتن ایکیسیجون مثال اولماق لازمکله زیاده تقریرک ذکرنی حکایه شریعتن تا خبری اقتضا ایدردی زیر حکایه شریع مثال استعجان اولدیغی صریحدر که برکسه شریع عندنده برشتی اقرار و بده انکار انجمله منکره نسبت حق و کذب نصیر یحسدن عدول الیه . شهد علیک ابن اخت خالتک . دیشدر قال رحمه الله (او انفعیم نحو) ففشیهم من الیم ما غشیهم) باخود موصولیه تعریف مسند الیه تعظیم و تعظیم ایچوندن ته کیم ففشیهم من الیم ما غشیهم) نظم جلیله قوم فرعونی ستر و غشی ایدن مادن ماه موصول الیه تعظیم یورلمشدر نظم مذکورده من حیث الکلیه تعظیم ماه مجتهدک کترق و بر قاج نوع عذابی تضمینی جهندن ومن حیث الکلیه اولان تعظیم ستر و غشیاند کال سرعت و قوم مذکوردن بر فرد ساحل سلاطه پیوسته اوله مایوب جله سنی احاطه و غیوبت جهندن و ابونواسک . شعر . * ولقد نهزت مع الفواء بدلوهم * و اسحت سرح الخط جف اساموا * و بلغت ما بلغ امری بشابه * فاذا عصارة کل ذلک انام * قولنده اولان . مابلغ . لفظی دخی مسند الیه اولیه رقی باب تفخیمدر . نهز دلو . قریبی املا ایچون ماه بتری ضرب و تحریک اولوب مراد سعی و کوششدر . اسامه . موشی بی رعی ایچون مرعاه سوق و اخراجدر . سرح . مال سلیم یعنی رعی ایدن حیواندر . لخط . نظر معاسنه در . و . سرح الخط . صفیک موصوفه اضافی قیلدن اولوب بهضیلر سرح لخطی نظر سمریج الیه تفسیر ایشلدر . و . عصاره . عصیر غیب امانی برشتیک حاصل و خلاصه سیدر . انام . فتح همزه الیه اتم و باخود عقوبت معاسنه در حاصل معنی ارباب هوا و غوائله همیزم مصاحبت اولوب لذات نفسانیه فی تحصیلده بر مرئیه سعی باغ ایلده که انسانک وقت شبایده رسیده اوله یله جکی نهایت مبالغه واصل و الحاصل مجموع اسباب عیش و نوشی اعداد الیه تنفوان شبایه عائد اولان اطوار سغه و آرامشک الک کریده لرینه نازل اوله رقی عاقبت بومساعی . یسود جاهلانک حاصلی اتم و ضلال و عقوبت و وبال اولدیغنه و فوف الیه سته غقات محض خسارتدن بیدار اولدم دیکدر قال رحمه الله (او تبه الخطاب علی خطاء نحو) ان الذین زوینهم اخوانکم * یبغی غلیل صدورهم ان نصرعوا) و باخود مسند الیهک موصول اراد اولنسی مخاطبه خطاسی اوزره تنبیه ایچوندن ته کیم عبده بن طیبک وعظ انسانته دار اولان قصیده سندن * ان الذین زوینهم * الی آخره یشنده واقع اولمشدر . صرع . یره القا اتمک معاسنه اولوب هلاکدن و باخود حوادثه اصابتدن کتایدر . مال بیت . ای فرزند دلبردم تحقیقا اوکسه که سز اناری مسارج انظار اعتبارده راتبه خوار اخوت و برادری اتمکده و نظر شفه قله کوزمکده سز انار بر طائفه سخیفه نا عواردر که حرارت غیظ و حسد در وناری انجق سزک غرقاب لجه هلاک و ناب و باخود باران حوادثه مصاب اولمکله شقایب اولور یعنی انار اخوان دکل بلکه دشمن جانکدر دیکدن عیاردر . اعدی بویتده مسند الیهکن . الذین زوینهم اخوانکم . نصیری انار حقیقده ظن اخوتده اولان خطارینه تنبیه اولوب اسبوقیه . ان القوم الفلانی یبغی . الی آخره قولنده موجود دکلدر زیرا صله تک انتفاسی معلوم و اعتقاد اخوتلریک بطلاق مجزوم اولق ایچون صله تک تحقیق اوزرینه صله به منافی اولان کیفیت غیظ و عداوتلری ترتب ایتدرلمشدر . صاحب مفتاح بویتی وجه بده خبره اما تنبیه علی الخطایه ذریعه قلمنی قیلندن عد الیسوب مصنف ایضاخنده بویتده وجه بده خبره اما اولیه . وب . بکه بونده تمیض خبرک موصول اوزره بناسنه اما اولق بعد اولمز دیو قول صاحب مفتاحی رد ایلشدر و شارح مرحوم صدد جوابده دیشدر که عرف و ذوق شاهد صادقدر که مخاطبوتک اخوان خلص ظن ایتدکری بر جماعتی حین اراده . ان الذین نظنون اخوانکم . یعنی سزک اخوانکظن ایتدیککر کسهل دیشله بو کلامده مسند الیه اوزرینه بنا اولنسه جق خبر اخوته منافی و محبتیه مابین

برامی اوله جفته ایما اولور بو جهته بیت مذکورده بحسب العرف و الذوق وجه بده خبره اشارت حاصلدر قال رحمه الله (او الایما الی وجه بده خبره نحو) ان الذین یستکبرون عن عبادتی سید خلون جهنم داخرین) و باخود مسند الیهک موصول اوله رقی ارادی وجه بده خبره یعنی موصول ایچون اثبات اولان خبرک وجه بده بنا و ثبوتنه ایما ایچوندن وجه بده مراد طریقدر . عمت هذا العمل علی وجه عمتک و علی جهته . دیرسن شسوعلی ستمک طرز و طریق عمتک اوزره ایشلدم دیکدر یعنی مسند الیه اوزره بنا اولنسه جق خبر ثواب و عقاب و مدح و ذم و غیر یستندن فنی وجه و طریقندن اوله جفته ایما ایچون اثبات ایدرسن و حاصلی فاتحه کلامی اهل زکا و فطانت اولان کسه خانه سی اوزره متبیه اوله جق وجه اوزره اراد ایلرسن علم بدیده اولان ارصاد دخی بو اسلوبده اولوب شاعرک اول بیتده عجزه دلالت ایده جک برشتی اتیان ایلستدن عبارده در * اذا لم تستطع امر افدعه * و جاوزه الی ما تستطیع * بیکی لکن ارصاد محسنات لفظیه دن اولوب مانحن فیمز نکات معنویه دندر ته کیم * ان الذین یستکبرون عن عبادتی الایة * نظم جلیله واقع اولمشدر زیر اشبو نظم جلیله مسند الیه اولان . ان الذین یستکبرون . قول شریعی اوزرینه بنا اولنسان خبر عقاب و اذلال جنسندن اولدیغنه ایما تحقیقدر شویله که عبادتدن استکبار ایدنلر حقیقده بنا اولنسه جق خبر جنس عقابت اوله جتی امر معلوم و انارک اسماء اعلامی ذکر اولنسه بو اشارت حاصل اوله میده جتی مجزومدر و بو اعتبار هر برسانده شایع و ذایع اوله رقی مثلاً بادشاه زمانک اوصاف عادلانه سیه مقدمه پرداز اولنسان بر کلامک مناسبی افاده عرائق ملکک و اتیان آسایش رعیت و باخود منافع عامه بی موجب بر تو اثر اختراع و ناسیسته دار اولدیغی مستفاد اولور قال رحمه الله (ثم انه ربما جعل ذریعه الی التعریض بالتعظیم لسانه نحو) ان الذین یسک السماء یحکون * یبنا دعائهم اعز و اطول) و مسند الیهک وجه بده خبره ایما ایچون ایتار موصولین مقصود بعضا مجرد ایماء وجه بده خبردن عبارده اوله رقی شی آخره توسل مراد اولدیغی مثلاً بعض کره دخی بعد حصول الایما اوزرینه اعتبارات اظیفه تفرع ایدرک من جله تعظیم شان خبره تعریض و اشارته و سیه قله رقی وجه بده خبره ایما مقصود بالذات اولماز ته کیم شاعر فرزدقک ان الذین سکت السماء الی آخره یشنده واقع اولمشدر . سکت . رفع معاسنه در . بیت . الیه کبیه معصیه بی و باخود بیت شرف و مجدی مراد ایلشدر . اعز و اطول . لفظلرنده مفضل منه مقدر اولوب . اطول من دعائهم کل بیت . تقدیردر . ایدی . ان الذین رفع السماء . موصولی اوزره بنا اولنسه جق خبر رفعت و بنا جنسندن اولدیغنه ایما اولوب . ان الله . و باخود . ان الرحمن بنا لنا . تعبیرنده بو ایمانک عدم حصولی محقق و بو اعاده بنا بیت مذکور رفعت و عظمیده انی عدیل و نظیر ایدن مبنای رفیعده آسمانی ید قدرت و محض مستبته رفع و بنا و ایجاد و اعلا بیورن ذات واجب ذی القوه المتک فعلی و مؤثر واحدک اثر لری اولدیغیچون تعظیم بناء بیته تعریض و اشارت محققدر . قال رحمه الله (او ان غیره نحو) الذین کذبوا شعیبا کانو هم الخاسرین) باخود خبرک غیر یستک منافی اعصیه تعریض اولنور * الذین کذبوا شعیبا الایة * نظم جلیله اولدیغی کبی زیر بو نظم جلیله قوم شعیبدن . الذین کذبوا شعیبا . موصولیه تعبیرده طریق بناء خبر خیت و خسرانندن اثبات ایده جک شی اوادیغنه ایما و بو وسیله الیه شان شعیبه تعظیم واردر و بوده ظاهردر . و بعضا اهانت شان خبره ذریعه قله نور ته کیم . ان الذین لا یعرف الفقه قد صنف فیه . کلامده واقع اولمشدر . و باخود اهانت شان غیره ذریعه قله نور ان الذین یشیع الشیطان فهم خاسر . کبی . و بعضا تحقیق خبره ذریعه اولور بیت * ان الذین ضربت بیتهم اجرة * بکوفه الجند غالت ودها غول * کبی . مه اجرة . لفظی التی دن حالدر . کوفه الجند . بلاد عجمدن بر بلده تک اسمی اولوب انده جند کسرا اقامه اولدیغی جهته کوفه الجند اطلاق اولمشدر . غالت . اهلکک معاسنه در . ایدی بو بیتده مسند الیهک کوفه ده ضرب و بنا بیته مباشرت و اوچله اخبار هجرت ایدن مرآه ایدو کنی مفید اولان التی ضربت اه موصولیه اتیان اولننده بو کابنا اولنسه جق خبر مرآه مذکورده

وطنی زوال محبت و انقطاع مودتندن انبا و اشعار ایدر شی اولد بقیته ایما وارد و بعده بوا یا زوال محبت
 وطنیه بی تفریر و تحقیق ایدوب کآن زوال محبت بهان اولمش اولور زیرا مکان مهاجرته اختیار به
 تأسیس بیت و مسکن زوال محبت وطنیه دن لازم کوز و عقلا مزوم لازمه دلیل و بهاندر اشته
 تحقیق خبرک مناسی بود و بوا بضاحات ایل تحقیق خبرله طریق خبره اما بیننده فرق ظاهر
 اولوب مصنفک اشبو معین بیننده فرق ظاهر اولماسیله نه کیفیت طریق خبره اما تحقیق خبره
 ذریعه قنور دیو ابضاحده اتیان ایلدیکی اعتراضی رهین سفتو طدر کورمز مسکنه ان الذی
 سمک السماء الی آخره و ان الذین ترونهم الی آخره بینلنده تحقیق خبره تحقیق اولیده رق ایما وجوددر
 و بعض کره وجه بناء خبره اما خطا اوزره نغیه ذریعه قنور نه کیم ان الذین ترونهم بیننده شارح
 مر حومک اتیان ایلدیکی جوابدن معلوم اولمیدی بومقام مطارح انظار اولمسیله محل تدقیق و تأملدر
 و فاضل علامه یعنی شارح مفتاح شرح مفتاحه وجه بناء خبره ایماده اولان وجهی علت وسیله تفسیر ایدوب
 ان الذین آمنوا لهم درجات النعم قول شریفنده دخی ظاهر اولان بودر زیرا ایمان درجات نغیه
 سبب و علتدر بعده علامه مشار الیه شکای رحه الله ثم یتفرع علی هذا اعتبارات لطیفه
 ربما جعل ذریعه الی کذا و کذا . قولی مسند الیهک وجه بناء خبره اما ایچون موصول قنور بقیته
 اشارتدر دیو تصریح ایدوب اولماده . ان الذی سمک . اه و . ان الی ضربت . اه و . ان الذین
 ترونهم . اه اما نلنده سببک عدم تحقیق نلانی دوچار مضیق اشکال اولمدر و کتدوسی بوا شکاله
 تعرض ایتوب لکن بعض اهل فن وجهی علتله تفسیرده علامه مشار الیهک اثرینه تبعیله برابر
 اشکال مذکوردرن هرب و توفی ایدرک سکاکینک . ثم یتفرع علی هذا . قولیه مرادی بونلر
 من غیر اعتبار ایماء مسند الیهک موصول ایدر اوزرینه تفرعنی بیاندن عباره اولوب بوصورنده
 کلام سکاکیدن ایسات مذکورده وجه بناء خبره ایما وارددر دیک لازم کله جکئی ادعا ایتدیلر حالبوکه
 سوق کلام سکای بورایک عند اهل الانصاف فسادی اوزره منادیدر و بعض ککره موصول ایل
 تعظیم و یا تحقیر و یا ترخیم امثال بر خصوص اوزرینه حت و ترغیب قصد اولنور . جاءک الذی
 اکرمک . و یاخود . اهاتک . و یاخود . الذی سبی اولاده و نوب امواله . کبی و بعض ککره
 تمکیم و استهزاء ایچون اولور یا ایها الذی نزل علیه الذکر انک لجنون کبی و یوبابک اطانی
 خارج دایره ضبط و احاطه در قال رحه الله (و بالاشارة) دخی مسند الیه اسم اشارت اوله رق
 ایدر ایل معرف قنور و بوده مقام مسند الیهک اسم اشارت اولمقلنه صالح اولوب و اسم اشارت
 اولمسنی موجب و یا مرجع اوله حق بر غرضه تعاق و اتصال ایلدیکی حینده اولور اسم اشارته
 صالح اولان مقام مسند الیهک اشارت حسیه واسطه سیله ذهن ساهمه احضاری صحیح اولمیدر
 اشارت حسیه نک مناسی ید و یا جوارح اخی ایل اشارتدر زیرا ایماء اشارته اصل اولان مشاهد
 و محسوس یعنی عند المتکلم حاضر و مبصر اولان شی قریب و یا بعیده اشارت اولمقدرد ایمدی
 اگر اسم اشارته فی نفسه محسوس و مبصر اولوب لکن مشاهد و مستحضر اولیان شیده اشارت
 اولنور سه یا تلک الجنة الی کبی و یاخود عادة احساس و مشاهد سی یعنی ابصار و حضوری
 مستحیل اولان شیده اشارت اولنور سه یا ذلکم الله یا و ذلک مما علمنی ربی کبی
 بوصور نلده اولان اشارت شی مشار الیه مشاهد کبی اتخاذ قنورده و اشارت عقلیه اشارت حسیه
 منزله سنه نزل اولمسنه اتیان ایداش اولور و مسند الیهک اسم اشارت اولمسنی موجب و یا مرجع
 اولان غرضک تفصیلده اشارته مصنف رحه الله بیورر که (لیمیزه اکل تمیز نحو . هذا ابو الصقر
 فردا فی محاسنه .) یعنی مسند الیهک اشارته تعریفی مسند الیهی اکل تمیز ایل تمیز و تعیین
 ایچوندن اکل تمیزدن مراد قلب و عین ایل اولان تمیز اولوب زیرا مشاهد عینیه و عقلیه ایل
 اولان تمیز نک مافوقه ایل اکل تمیز اولمدی بی بدیجی و بونک حصولی اسم اشارته متیدر نه کیم
 ابن رومینک هذا ابو الصقر فردا فی محاسنه من نسل شیطان بین الضال و السالم قولنده واقع

اولمدر . فردا . مدح و یا حال اوزرینه منصوبدر . من نسل شیطان . خبر نانی و یاخود حال
 اولوب شیطان بن ذهل و شیطان بن ثعلبه ایکی قبیله نک اسمیدر . ضال و سالم . بادیه ده ایکی شجره
 و بودخی قبیله مذکور نک بادیه نشینان عرب خلصدن اولمردن کتایه در زیرا عند العرب فقد
 عز و ضیاع شمرق حضر و تمدن در . حاصل بیت . مقصود بالاشارة ابو الصقر کینه سیله مکی
 و معروف اولان ذات اوله رق محاسن ذاتیه سنده انفراد و استبداد ایل بادیه عیان عربان و نسل
 شیطاندن اولد بقی پیاندر ایشته بو بینده مسند الیهک اشارت حسیه واسطه سیله حصول اکل
 تمیزی غرضندن ناشی اسماء اشارتدن بولنان هذا افضلیه ابراد اولمدر قال رحه الله (او التمریص
 بغاوة السامع کقوله . اولک آتانی فجننی بمنلهم . اذا جمعنا یاجر بر المجامع) و یاخود مسند الیهک
 اسم اشارته تعریفی غباوت ساهمه تعریف ایچون اولوب کآن شعور ساهمک ادراک غیر محسوسه
 عدم کفایتنه ایما اولور فرزدقک . اولک آتانی . اه قولنده اولد بقی کبی . فجننی بمنلهم . قولنده
 اولان امر یا فاثو بسوره من مثله یا نظم جلیلنده اولد بقی کبی تعریف ایچوندن . مجامع . محاسن
 معاشنه اولوب جمعنا ایچون فاعلدر مفعول بیت ذوات مشار الیهک آبا و اجدادی اولوب تعداد
 محاسن و مفاخرده اتیان اشال و نظار لری مستحیل بولمدی مفاخرندن عبارده در آباء سی عظام
 نخره و غیر مبصره اولمقلری حالده غباوت ساهمه اشارت ایچون محسوس کبی اسم اشارته ابراد
 اولمدر قال رحه الله (او بیان حاله فی القرب والبهمة اوالنوسط کقولک هذا او ذلک اوداک
 زید) و یاخود مسند الیهی اسم اشارته تعریف مسند الیهک قرب و بعد و توسطده اولان
 حالی بیان ایچون اولور مثلا قریبده . هذا زید . و بعیدده . ذلک . و توسطده . ذلک زید .
 دینلور مصنفک ذکر توسطی قرب و بعددن تأخیری وجود توسطک تحقیق طرفینه توفقتن ناشیدر
 سئوال اولنور سه که الفاظ مذکور نک قریب و بعید و توسط ایچون اولمقلری وضع و لفتک
 تفریر اشد بکی مساندن اولوب مباحث علم معانی ایل زوال اصل مراددن عباره اولمسیله علم
 مذکورده بونلر تطبیق نظر دایره اقتضادن بدردر جوابنده در زک اکثر مباحث تعریف و توابع
 و طرق قصر کبی بونک امشالی علم معانیده اکثر من ان یخصی اولوب تحقیقی بودر که لغتده بونلر
 نظر مثلا هذا کله سی قریب ایچون اولد بقی بیان جهندن و علم معانیده نظر مسند الیهک بیان
 قرنی مراد اولمقلده هذا افضلیه اتیان اولمسنه جفی حیثندندر بو ایل سه هر نه اولور سه اولسون
 تصوری موجب اوله جفی رشی ایل کند و سندن تعریف اولنان مسند الیه مذکور اوزرینه حکمدن
 عباره اولان اصل مراد اوزره زاندر و بالفرض بو بحثک علم لغتده جهوت اولان ایچاندر اولمسی
 تسلیم اولمسنده لکن بو مقامده ذکر مباحث علم معانیدن اولد بقی جهته اولوب بلکه تحقیر
 و تعظیمدن بونک اوزرینه تفرع ایدرک اعتبارات ایدر ایدنه توطئه و تمهید ایچوندن در زنه کیم مصنف
 رحه الله بیورر (اونیمیزه بالرب نحو . اهذ الذی یدکر الهنکم * او تعظیمه بالبعد نحو . اک
 ذلک الکتاب * او تحقیریه کایقال ذلک اللعین فعل کذا) و یاخود اسم اشارته تعریف قریبه
 موضوع اولان هذا ایل اشارت اوله رق مسند الیهی قرب ایل تحقیر ایچوندن نه کیم
 یا اهذ الذی یدکر الهنکم یا نظم جلیلنده واقع اولمدر و بعض ککره قرب ایل
 مسند الیهک تقریب حصول و حضوری قصد اولنور . هذه القیمة قد قامت . کبی
 و یاخود بعیده موضوع اولان ذلک ایل اشارت اولمسنه رق بعد ایل مسند الیهک تعظیمی قصد
 اولنور بسوره بقرده قرآن مینک بعد درجه و رفعت محلی بعد مسافه منزله سنه نزل ایل
 یا ذلک الکتاب یا بیورلد بقی کبی الحاصل نفس قرب و بعد بعضا قرب و بعد مرتبه و دنات
 و بعدیت محل اوزره اطلاق ایل امور عقلیه امور محسوسه مجراسته اجرا اوله رق فلان قریب محل
 دانی المرتبه و فلان بعید محل بعید الهیه دینلدیکی کبی اشبو قرب و بعد اوزره دلالت ایدن اسم
 اشارت دخی بعضا معین مذکورین اوزره اطلاق اولنور و بعض کره بعد ایل اشارت

این کسه که تعظی میفود اولنور تنه کیم امیر بولسان ذات بعض حضاره اشارتله . ذلک
قال کذا . تعیر ایدر . و یاخود بعد ایله مسند الیه تعیر مراد اولنور مثلا مخاطبک ساحه عن
و حضور و خطابدن بمذنی و ذلک و سفاهت محلی بعد مسافه منزله سنه قنزل ایله ذلک الیه
فعل کذا . دینور . و ذلک لفظی کرک عین اولسون و کرک معنی اولسون اولان کسندوسدن
حکایه اولنوب و بعد اشارت قنفلق طریقه هر بر غایبه اشارتله صالحدر . جائی رجل فقال
ذلک الرجل . دیرسن و کذلک . ضربی زید فمالی ذلک الضرب . دیرسن زیرا صور تبند محکی
عنه غائب اولوب اولده عین و نایبده معادر . و حاضر ایچون اولان هذا لفظیله کرک عین
اولسون و کرک معنی اولسون غایبه اشارت نادر اجاز اولوب . جائی رجل فقال هذا الرجل .
و کذلک . ضربی زید فمالی هذا الضرب . دینور . هذا الذکور عن قریب . دیمکدر زیرا
مشار الیه هر نفدر غائب ایلده لکن قریبا جریان ذکرته منی کأن حاضر حکمده در و بعض کره
ذکر می تقدم این معنای حاضر لفظ بعد ایله ذکر اولنور مثلا . بالله العظیم و ذلک قسم عظیم
لا فعلن کذا . دینور زیرا معنای حسامدرک اولدینغی جهنله حکم بعدده در و ذلک قسم
عظیم لفظی قسم ایله جوابی بیننده جمله معترضه در قال رحمه الله (اولانیبه عند تعقیب
المشار الیه باوصاف علی انه جدر بما یرد بعد من اجلها) . عند تعقیب المشار الیه باوصاف .
قولنک معنای عند اراد اوصاف علی عقب المشار الیه دیمکدر مثلا بر شخص برکسده متعاقبا
ورود ایلده عقبه فلان دینور بعد با ایله مفعول ثانی به تعدی ایدر یلوب . عقبه بالشی . دیرسن
جعلت النبی علی عقبه . معنای در . علی انه . تنیه متعلق اولوب ضمیر مشار الیه و . بعد . ضمیری اسم
اشارتله و . من اجلها . ضمیری اوصافه راجعدر . یعنی یاخود مسند الیه اشارتله تعریفی مشار الیه
عقبده بطاقم اوصاف اراد اولدینغی حینه اشبو ما بعد مشار الیه ذکر اولان اوصاف ناشی
مشار الیه بعد اسم الاشارة اراد اولان شبه جدر و لایق اولدینغه تنیه ایچون اولور (نحو قوله تعالى
اولئك على هدى من ربهم واولئك هم المفلحون) اول سورة بقره . الذین یؤمنون بالغیب
و یقیمون الصلوة و مما رزقناهم ینفقون و الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک و بالآخرة
هم یوقنون اولک علی هدی . الایة نظم جلیده مشار الیه اولوب . الذین یؤمنون صله سی عنوانه
معمود اولان ذوات ایمان بالغیب و اقامه صلوة و اتفاق و ایمان بالکتاب المنزل و ایمان آخرت اوصاف
متعدد . سبیله تعقیب اولدیند نصرکه مشار الیه اوصاف مذکوره ایله انصاف لند ناشی . اولک .
لفظنند نصرکه اراد اولان شبه یعنی انزلک عاجلا هدیات و آجلا فلاح ایله فوز و نصرت اوزره اولمقلغه
احقا و الیق اولدینغه تنیه ایچون مسند الیه اسم اشارت ایلله تعریف اولنوب اولک علی هدی .
یوریشدر الحاصل فوز و فلاحه منشا استحقاق لری اوصاف مذکوره ایله انصاف لری اولدینغه
تنیهدر . و بعضا مسند الیه اشارتله تعریف متکلم و یا سامع احوال مسند الیه جهلی جهنله
احضار مسند الیه اشارتدن بشق طریق اولما مسندن و یاخود بواحد سال بر نکتهدن اقتضا ایدر
قال رحمه الله (وباللآل اشاره الى معهود نحو و لیس الذکر کالاشی و ای لیس الذی طلبت
کالتی و هبت لها) . و مسند الیه لام ایله تعریفی معهوده یعنی حقیقتدن متکلم ایله مخاطب بیننده
معهود اولان حصده اشارت ایچوندر بو حصده نوع و شخص واحد و یا اثنين و یا جماعت اولمقدن
عامدر . عهدت فلانا . دیرسن فلاحی درک ایدم دیمکدر . و حصه مذکوره نک معهود اولمسی
صریحا و یاخود کثایه ذکر می تقدم ایدمکیچون اولور و اشته لام عهد خارجی بودر و و لیس الذکر
کالاشی قول شریفنده اولدینغی ککی مفهوم شریقی . لیس الذکر الذی طلبت امرأه عمران
کالتی التي و هبت لها . یعنی امرأه عمرانک طلب ایلدیکی ولد مذکر هب و احسان اولان اتی ککی
دکدر دیمکدر ایدی الاشی لفظ معرفتی و قالت رب انی وضعتها انی قول شریفنده صریحا
ذکر می سبقت ایدن شبه اشارت اولوب لکن مسند الیه دکدر . و الذکر لفظ معرفتی و رب انی

نذرت لك مافی بطنی محررا . قول شریفنده کثایه ذکر می سبقت ایدن شبه اشارتدن زیرا مالفظی
هر نفدر ذکر و اناله عام اولمسه لکن . تحریر . یعنی خدمت بیت مقدس ایچون عنق ولد ذکره
خاص اولوب نثاده غیر معر و قدر الحاصل قول سابق مذکوره محررا حالتک سبیله مالفظی ذکره
تخصیص اولنمش اولدینندن کثایه ذکر مذکر تقدم ایشدر و الذکر . لفظی مسند الیهدر . و شی
اولیه که اشبو تقدم ذکر لام عهدک صحت استماع لیچون معتر غایبه اولدینغی ککی شرط اولوب
بوقسه حصه مذکوره نک اراده ایچون قریبه دکدر و الا معرفک حصه مذکوره ده استماعی مجاز
اولمق اقتضا ایدر . و بعض کره مسند الیه مخاطبک علی جهنله بحسب القرائن تقدم ذکرندن
استقنا اولنور مثلا بر بلدهد . بالکمر بر امیر اولمسیله من غیر سبق الذکر . خرج الامیر . دینور و مثلا
بینه داخل اولان کسهیه . اغلق الباب . دینور . و بعض کره لام عهد حاضره اشارت ایچون اولور
وصف منادی و اسم اشارتله اولدینغی ککی مثلا . یا ایها الرجل . و هذا الرجل . دینور قال رحمه الله
(اوالی نفس الحقیقة کقولک الرجل خبر من المرأة) و یاخود لام ایله مسند الیه تعریف نفس حقیقه
یعنی افراد حقیقت اعتبار اولمیه رقی بالکمر مفهوم مسمی به اشارت ایچوندر . شارح مرحوم
مصنفک اشبو . اوالی نفس الحقیقة . قولنده بطریق عطف التفسیر حقیقی مفهوم مسمی ایله تفسیر
ایدرک حقیقه مراد معنای مشهور اولان ماهیت موجوده اولدینغه تنیه ایشدر . و مفهومک
مسمایه اضافیه . خاتم فضا . ککی اضافه بیاندهدر . چونکه بعضا مفهومک اسم موضوعی
اولما سبیله مسمی اولوب و بعضا مسمی اسمک مفهوم می اولمیه رقی ما صدق علیهی اولور و بعضا
هم مفهوم و هم مسمی اوله رقی اجتماع ایدر . و شارحک نفس حقیقت و مفهوم مسمایه
اشارتی . من غیر اعتبار لما صدق علیه من الافراد قولیله تفسیری مفهومک لام جنسده افراد جنس
منظور و معتبر اولدینغی بیان اولوب و بر شیکک عدم اعتباری عدمی اعتبار اولما سبیله اشبو لام جنس
الانسان نوع . امثالی لام طبیعته و معرفاته داخل اولان لاه شامل و متاواذر و اشبو لاه
لام حقیقت . و لام جنس . اطلاق ایدر مثلا جنس رجل جنس مرأه دن خبری اولدینغی افادهده
الرجل خبر من المرأة . دینور و افراد مرأه دن بر فرد اشخاص رجلدن بر شخصدن خبر لو اولمسی
بو کلامه بیان دکدر و الانسان حیوان ناطق و الکلمه لفظ موضوع مفرد . امثالی معرفات اوزره
داخل اولان لامر دخی بوجه محرر اشبو لام حقیقتدن زیرا تعریف ماهیت معرفتی تبیین ایچوندر
قال رحمه الله (وقد یأتی لواحد باعتبار عهدیه فی الذهن کقولک ادخل السوق حیث لا عهد
فی الخارج) و بعضا اشبو لام حقیقه معرف ذهنده معهودتی اعتباریله افراددن بر فرد غیر معین
ایچون ایلان اولور و بو واحدک ذهنده معهودتی حقیقه مطابقتیچون اولور یعنی حقیقت معهود
و غیر متعدده فی الذهنه موضوع اولان لام حقیقت ذهنده . معهود و جزئیات حقیقتدن حقیقه مطابقت
بر جزئی اولدینغی اعتباریله حقیقتدن بر فرد موجود اوزرینه اطلاق اولنور و بونک نظیری کلی
طبیعیل افراد جزئیاتندن هر بر فرد اوزرینه اطلاق ایدر یعنی فرد بهم ماهیت معلومه مطابقتی جهنله
معهود و معلوم اولوب و بو اعتبار ایله عهدینندن ایچون معهود ذهنی تسمیه قننور . و حقیقه
مطابقتنک معنای علی قول ابن الحاجب و احدک حقیقت اوزره اشتالی و قول شارح اوزره
ماهیتک واحد اوزره صدقیدر و بده نفس حقیقت حقیقت اولمسی حیثندن مقصود اولوب بلکه
مقصود حقیقت من حیث الوجود اولدینغه و حقیقتک جمیع افراد صحتده و جودی مقصود اولوب
بلکه بعض افراد صحتده و جودی قصد اولدینغه دال اولان قریبه نک قیامی عندنده اولور مثلا خارجه
سوق معهود اولدینغی حالده . ادخل السوق . دینور زیرا ادخل لفظنک مقادی اولان دخول ایله
امر معرف باللام اولان سوقدن مراد خارجه افراد حقیقتدن بر فرد صحتده موجود اولان حقیقت
سوقدن بر حصه اولدینغه قریبهدر شوبله که ماهیت ماهیت اولدینغی حیثندن ذهنده موجود
و وجود خارجی نالود اولمسیله تصور دخولدن معهود اولدینغی مثلا جمیع افراد سوقه دخول بحال

و فرد معین معهوده حلی خلاف مفروض اوله رق بوسیله جمیع افرادی و باخود مخاطب الیه متکلم
 میشود معهود اولان فرد معینی اراده حلی دخی دائره احتمالدن دوردر الحاصل لام تعریف
 محتمل اولدینی معایندن نفس حقیقه و جمیع افراد و باخود فرد معین معهوده حل اولفلفله صلاحیت محل
 اوله سبله معنای باقی اولان افراد ماهیتدن فرد غیر معینه حل اولنور اشته لام حقیقتک بر قسمی اولان
 لام عهد ذهیندن مراد بودر و بونک تحقیق شو و جمله در که معرف باللام ذهنیه معده
 یعنی وحدته موصوفه اولان حقیقه موضوع اولوب فرد موجود اوزره اطلاق حقیقتک او فردده
 موجود اولدینی اعتبار الیه اوله رق ابهامی مستلزم اولان تعدد باعتبار الوجود لاحق اولوب نکرده
 اولان ابهام کی باعتبار الوضع دکلدر ایدی اشیو لام عهد ذهنی الیه نکرده هر برزری حقیقتدن
 بر فردده مستعمل اولوب فقط یننارنده اولان فرق حقیقت معده به موضوع اولدینی حالده فردده
 مستعمل اولان علم جنس الیه اسم جنس یننده اولان فرقه شیهدر مثلا لقب اسامه و ایت
 اسدا قولارنده اسد اسم جنس اوله رق احاد جنسندن واحد غیر معین ایچون موضوع اولسبله
 واحد اوزره اطلاق اصل وضعی اوزره جاری اولوب اسامه اسبه علم جنس اوله رق ذهنیه
 معده اولان حقیقه موضوعه اولدینی جهته واحد اوزره اطلاق انجق اراده حقیقه مبنیدر
 و بونک باعتبار الوجود حقیقت اوزره اطلاقدن ضما تعددی لازم کلور یعنی لزوم تعدد وجود
 اعتباری به تبعته اولوب بوقسه بحسب الوضع لفظدن قصد الیه دکلدر کذلک نکره دخی
 ادخل سوقا قولنده اولدینی کی اراد اولان اسمک جمله حقیقتدن بعض اولد یغنی وضعا افاده
 ایدوب لکن ادخل السوق قولی امثالی معرف بویه اولوب معرفه مراد نفس حقیقت
 اولسبله بعضیت مثلا دخول کی قرینه دن مستفاددر حاصلی معرف بلام العهد الذهنی قرینه
 الیه تخصیص قلنسان عام کیدر ایدی کلمه مجرد الیه ذی اللام یعنی مثلا رجل و الرجل اسماری
 ناییده قرینه به نظرا مساوی اوله رق ایکسندندخی مراد فرد غیر معیندر و قرینه دن قطع
 نظر فی انفسهما مختلف المفاد اوله رق اولدن مراد فرد غیر معین و ناییدن مراد نفس حقیقتدر زیرا
 نفس نکره تک مدلولی فرد مبهمدن عبارت و نفس ذو اللامک مدلولی انجق حقیقتدر الحاصل
 نکره دن فردیت نفس لفظدن و لام عهد ذهنی الیه معرفه فردیت قرینه خارجیه دن مستفاددر اشته
 مصنف رحمه الله بوکا اشارته بیورر که (وهذا فی المعنی کالتکره) یعنی لام عهد ذهنی الیه
 معرف اولان اسم هر تقدیر لفظده علم جنس کی مبتدا و ذوالحال و معرفیه وصف و معرفه الیه موصوف
 اولق کی اوزرینه احکام معارف اجرا اولنور سده معاده یعنی باعتبار القرینه نکره کیدر و نحاق
 معرف باللام مذکور که معرفه و اسامه مثلا بونک علم اولفلفله حکمه مجبور و معرف باللام مذکورده
 اولان لام نفس مفهومه اشارت ایچون اولوب فردیت خارجدن لاحق اولدینی و علم جنس ذهنیه
 معهود اولان ماهیت معده به موضوعه اولوب اسم جنس بویه اولدینی اعتبار الیه اختیار تکلفه
 مضطر ایدن اشیو احکام افظیه در و تقریر کلام مصنفه شارح مر حومک اتیان ایلدینی
 تحقیقاتدن و قد بانی قولنده اولان ضمیرک لام حقیقه عود و رجوعی لفظ ابضا حک اشعار ایلدینی
 و جمله مطلق معرف باللامه عودندن اولی اولدینی معلوم اولور و اشبو لام عهد ذهنی الیه معرف
 اولان اسم معاده نکره کی اولدینیچون جوق کره نکره کی معامله اولنه رق جمله الیه توصیف اولنور
 مثلا شعر * ولقد امر علی اللیم یسینی * فضیت ثمة قلت لا یعینی * قولنده یسینی جمله سی
 اللیم ایچون صفت واقع اولمشدر ثم حرف عطف اولوب علامت تأنیث لاحق اولدینی
 وقتده عطف جمله به خاص اولور لا یعینی لایردنی بل یرید غیر ی و باخود لایهی الاشتغال به
 و الانتقام منه معانیدر و تنزیل مینده کثل الحمار یحمل امفارا * قولنده یحمل جاریه صفت
 اولمشدر و ینه نظم جلیده الا المستضعفین من الرجال و النساء و الوالدان لا یستطیعون * قول
 شریفنده لا یستطیعون مستضعفیه و باخود رجال و نسا و ولدانه صفتدر زیرا کشفاده ذکر اولدینی

اوزره مستضعفینه هر تقدیر حرف تعریف موجود ایهده رجال و نسا و ولدانن بمعینه برنی ایچون
 دکلدر یناه علیه جمله به موصوف اولوب نکره معامله سی اجرا اولمشدر و کشفاک بوقولی لام
 مستضعفین حرف تعریف اولمشدر صریحدر نه کیم قریبا ذکر اولسه کر کدر و اگر لام موصوله
 حل اولنور سده به صفت اولسی صحیح اولور زیرا موصول حقیقه دخی لام عهد ذهنی کی معامله
 اولوب جمله به موصوف واقع اولور نه کیم کشفاده الذین انعمت علیهم قولنده توفیت و نعین
 اولوب زیرا قوم معین معهود مراد دکلدر اوله اولجه و ولقد امر علی اللیم یسینی قولی کی
 اوله رق یناه علیه غیر المصنوب علیهم قولنده غیر کله سی هر تقدیر معرفیه مضاف ایهده
 ایهامده توغلتدن ناشی نکره اولدینی حالده موصول اولان الذین ایچون وصف واقع اولسی
 صحیحدر دیو تصریح ایشدر اگر ادخل السوق و رایت اسامه مقبله مثلا ولده اولدینی
 کی معرف بلام الحقیقه و علم جنس واحد اوزره اطلاق اولنور سده حقیقت و با مجاز میدر دیو
 استفسار اولنور سده جوا ینده درز که بونلر انجق ما وضع لمینده استعمال اولسبله حقیقت
 اوله رق مجاز دکلدر زیرا کله تک معاده استعمالک معناسی غرض اصلی کله تک او معنی اوزره
 دلالتی طلب و اومعناک لفظدن اراده سی قصد اولمشدر و سن ذکر اولنان معرف و علی واحد
 اوزره اطلاق ایلدیککه بونکله انجق حقیقتی مراد ایدر سن و بواسطه لا قدن باعتبار الوجود
 و انضمام القرینه تعدد لازم کلور بوضوئده انجق ما وضع لمینده مستعمل اولور و بونک قریبا
 بحث استعارده ایضاحی کله کر کدر قال رحمه الله (وقد یفید الاستغراق نحو ان الانسان
 لی خسر) و بعض کره کندوسبله حقیقه اشارت اولنان معرف باللام استغراق افاده ایدر
 نه کیم ان الانسان لی خسر قول شریفنده جمیع افراد انسان مراددر شویه کلام الیه حقیقه
 اشارت اولنور لیکن ماهیت ماهیت اولدینی و باخود بعض افراد ضمینه تحقیق ایلدینی حیثیتدن
 مقصود اولوب بلکه جمیع افراد ضمینه اولدینی حیثیتدن قصد اولمشدر و بوکا نظم مذکوردن
 الا الذین امنوا استئناسک صحیحی دلالت ایدر زیرا ذکر مستندان سکوت اولسه مستناک
 مستثنی منده دخولی شرط استناددر و بونک تحقیق شو و جمله در که رافض خارجده وجودی
 اعتبار الیه حقیقت اوزره دال اولور سده با جمیع افراد و باخود بعضی ایچون اولقندن خالی
 اولوب اشیو احتمالن یننده واسطه اوله جق دیگر احتمال موجود دکلدر بعضه تخصیص ایهده
 محتاج اولدینی دلالتک عدم قیامدن ناشی احتمالدن ساقط اوله رق باقی فالان جمیع افراد ایچون
 اولق احتمالنه جل و تعینی واجب اولور و صاحب کشف بوضوئده ذاهب اولوب استغراق
 مفید اولان لامه لام جنس اطلاق الیه ان الانسان لی خسر قول شریفنده لام جنس
 ایچوندر دیو اتیان و ان الله یحب المحسنین قول شریفنده لام جنس ایچون اولوب هر برحسبه
 تناول ایدر دیو بیان ایشدر و مواقع کنیده لام جنسی کندوسبله مفهوم مسمی و حقیقت قصد
 اولنان لامه اطلاق ایدرک نه کیم الحمد لله قولنده لام جنس ایچون اولوب استغراق ایچون
 دکلدر دیو تصریح ایشدر الحاصل معرف باللام اولان اسم جنس یا حقیقتک ماصدق علی
 اولان افراد نظر اتمکسزین نفس حقیقت اوزره اطلاق اولنور تعریف جنس و حقیقت بوندن عباره
 اولوب اسامه کی علم جنس بونک نظیریدر و باخود حقیقتدن بر و بابی و باجاعت اوله رق حصه معینه
 اوزره اطلاق اولنور عهد خارجی بو معنایه محمول اوله رق زید کی علم شخصی بونک نظیریدر و باخود
 حقیقتدن حصه غیر معینه اوزره اطلاق اولنور عهد ذهنی بو مفهومده اوله رق بونک منسلی رجل کی
 نکرده و باخود هر بر افراد حقیقت اوزره اطلاق اولنور استغراق بوفحوایه اطلاق اولوب بونک منلی
 نکره به مضاف اولان کل کله سیدر و بونلردن بعضیتک بعض آخردن نمینده خفا اولوب فقط
 خفا تعریف حقیقتدر زیرا لام حقیقتله من حیث هی هی ماهیته اشارت قصد اولنور سده بعضیت
 و کلیت اوزره کندوسنده دلالت اولوب نکره اولان اسماء جنسندن غیر ایزر رجعی و ذکر

والرجعی والذکر کی زیر اشبو مصادر ده شایسته وحدت اولد یعنی جهته لام جنس الیه
تعریف اولندرق من حیث هی هی حقیقت مراد اولند یعنی کی معرفیه منکر ی پیشده فرق
بولمز و اگر کندوسیه ذهنده حضور ی اعتباریه ماهیه اشارت قصد او اوردسه تعریف عهد
خارجیدن تمیز ایتر اشته صاحب مفتاحک بو مقام اوزره اراد الیدیکی اشکاک خلاصه سی بودر
لکن جواینده درز که شق ثانی فی اختیار الیه لام حقیقتله ذهنده حضور ی اعتباریه حقیقت قصد
اولندی یعنی تقدیرده تعریف عهد خارجیدن عدم تمیزی تسلیم ایتر زیر عهد خارجیده نظر معین اولان
فرد و یا اثین و یا جاعته اولوب تعریف حقیقتله نظر ذهنده حاضر اولندی اعتباریه نفس ماهیه
ومفهومه در واکر سسوال اولنورسه که اشبو حضور ذهنی نکره اولان اسماء جنسده معتبر
اولورسه معرف بلام الحقیقتله فرق اولمز و اگر معتبر اولنورسه نکره الیه اولان خطاب مخاطبک
مملو می اولیمان شی الیه خطاب اولمز اولور جواینده درز که شق ثانی مختار اولوب لکن لزوم
مذکور مسلم دکلدر زیر هر تقدیر حضور ذهنی نکره اولان اسماء اجناسده غیر معتبر ایدسه بر شیک
عدم اعتباری عدمی اعتبار دکلدر قال رحمه الله (وهو ضربان حقیقی نحو نحو عالم الغیب
والشهادة) ای کل غیب وشهادة و عرفی کقولنا جمع الامیر الصاغه ای صاغه بلده او علمده
واستغراق ایکی نوع اولوب اول حقیقتدر استغراق حقیقی لفظک بحسب اللغة والاصطلاح
شامل ومتناول اولدی یعنی هر بر فرد مراد اولنمیدر نه کیم نحو عالم الغیب والشهادة کریمه سندن
مراد هر بر غیب وشهادتی عالم دیکدر ثانی استغراق عرفی استغراق عرفی بحسب مفاهیم
العرف لفظک تناول ابتدیی هر بر افراد مراد اولنمیدر مثلا جمع الامیر الصاغه قولیدن مراد
عرفا مفهوم اولان کافه صیغ باذنه ک جمع و جلی اولوب یوقسه دنباده موجود اولان افراد صیغک
مجموعی جمع و جلب مراد دکلدر سؤال اولنورسه که صاغه صایغک جمعیدر حالو که مازنیست
غیر بی عنده اسم فاعل ومفعولده اولان لام اسم موصول اولوب حرف تعریف دکلدر بوصورته
مثال مذکور الیه تمیل مذهب مازنی اوزره اولمز اولور جواینده درز که اشبو اتیان اولسان
خلاف حدود معناسنه اولان یعنی زمانه دلالت ایدن اسم فاعل ومفعول داخل لام حقیقتدر زیر
نجات معنای حدوده اولان اسم فاعل ومفعول صورت اسمده فعل اولوب انکیچون هر تقدیر ماضی
معناسنه اولسده عاملدر دیدلر واما المؤمن والكافر والصایغ والحالت کی معنای حدوده اولمیدر
صفت مشبهه کی اولوب بونده اولان لام اتفاقا حرف تعریفدر و کلام صاحب کشف ومفتاح موافق
عیدده بوندن افصاح ایدر ونسلیم ایدملکه الصاغده اولان لام اسم موصول اولسون لکن
مراد مصنف بالکلامده اولان استغراقی تقسیم اولوب بلکه کرک حرف تعریف الیه اولسون
و کرکه غیر بیسبیه اولسون مطلقا استغراقی تقسیم اوله رف موصول ایدسه حرف تعریف کی
استغراق ایچون کاور اکر الم الذین یا تؤیک الا زیدا واضرب القامین الاعزوا کی و بوندده
موصول استغراق ایچون اولدی یعنی بدلالة صحة الاستثنا ظاهر در قال رحمه الله (واستغراق
المفرد اشمل بدلیل صحة لارجال فی الدار اذا کان فیها رجل اورجلان دون لارجل) واستغراق مفرد
کرک تعریف الیه اولسون و کرکه غیر بیسبیه اولسون استغراق مثنی و مجموعدن اشارت زیر
استغراق مفرد افراددن هر بر فرد تناول ایدوب استغراق مثنی بالک هر بر اثینده تناول ایدر
خروج واحد منافی اولمز واستغراق جمع ایچق هر بر جاعته تناول اولوب خروج واحد واثین
منافی اولمز زیرا استغراقک معناسی مداول لفظک افرادنه شمولی اولوب وصیغه مثانک مداول اثین
وصیغه جمعک مداول جاعته در و بوفرده دلیل مثلا درون دارده بر و یا ایکی رجل موجود اولدی
حالده لارجال فی الدار دیکل صحیح ولا رجل دیکل غیر صحیح و صکذب صریح اولمیدر
مصنف رحمه الله بیان اشملیت استغراق مفردی فی جنس ایچون اولان لا الیه اتیان الیه سی
لانک استغراقده نص و صریح اولدیفته میندر شوله که فی ذلکی واستفهام سیافنده واقع اولان

نکره استغراقده ظاهر اولوب قرینه ک عدم وجودی حینده احتمال مرجوح الیه عدم استغراقه
محمّل ومثلا ما جائی رجل بل رجلان ترکیبده اولدی یعنی کی عند قیام القرینه عدم استغراق
متحققدر و ایجابده اولان نکره عدم استغراقده ظاهر اولوب بعضا بطریق المجاز استغراقده
استعمال اولنور بوده اکثر مینداده اولور نکره خبر من جراده کی کل واحد من النمره خبر دیکدر
وقلیلا مبتدائک غیر بیسبیه اولور علمت نفس ما قدمت کی علمت کل واحد من النفس مفهومیته در
ومقامات حریرده یا اهل ذی المفی وقیم شرا ولا تمیم ما بقیم طرا عبارده سنده اولان شرا
کی معناسی یا اهل ذی المنزل وفاکم الله من جمیع الشرور دیکدر واما ما جائی من رجل کی
نکره من الیه ظاهر و یا خود لارجل فی الدار کی مقدار اوله رف ایدمی حینده استغراقده نص
اولوب حتی ما من رجل و یا خود لارجل فی الدار بل رجلان دیکل جائز اولمز و اشبو لارجل فی الدار
مثلاوده اسم لا کلام عربده مثنی اولمسی من حرفی متضمن اولسده ایضا الیه نجات تاویل ایدلدر
و بوکا صاحب کشف اشارت ایدوب نحو لاریب فیه قول شریقی فتح الیه قرائت اولنورسه
استغراقی موجب و رفعله استغراقی مجوزدر دیویسان ایدلدر زیر اولده من مقدردر بر قائل
ایچون سسوال ایتمک وارد که تسلیم ایدملکه نکره منقیده استغراق مفرد اشمل اولسون لکن
بونی معرف باللامه تسلیم ایتر بلکه لام استغراق الیه محلی اولان صیغه جوع کذلک لام استغراق
الیه محلی اولان مفرد کی افرادک کلیسده یعنی هر بر فرد شمولده هر ایکسی عمیل ومساوی اولوب
فقط مفرد مستغرقدن ایچق واحد استثنا اولنور رف جمعدن واحد واثین و جاعته استثنا
اولنمیدر فرقی متحققدر نه کیم اشبو استغراق جمعک جمیع افراد شمولی اید اصول ونحو دن
اکتر بیسی ذکر ایدوب و بوکا استغراق کلام عرب دخی دالدر و قرآن کریمده بوقیبلدن اوله رفی
واقع اولان موقعک کلیسده ائمه تفسیر تصریح ایدلدر و انا اعلم غیب السموات والارض
و علم آدم الاسماء کلاما و واد قلنا للثکة اسجدوا لآدم فجدوا و ووالله یحب المحسنین
و ووماهی من الظالمین یعید و ووما الله یرید ظلما للعالین و وانشالی آيات سائره کی و بو وجهه
محلی بلام الاستغراق اولان جمع افرادک کلیسده شامل اولدی یعنی استثناء منصل اوله رف جائی
القوم و یا خود جائی العلماء الا زیدا و یا خود الا الزیدین دیکل بلا خلاف جائز اولوب جائی کل
جاعته من العلماء الا زیدا دیکل بمنتهی زیر استثناء منصلده مستثنائک مستثنی منه ده دخولی شرط
اولوب و مثاین اولینده دلالت لام استغراقی الیه قوم و جاعته سندن مراد افراد قوم و علما اوله رف زید
دخی بو افراد جمله سندن اولسبیه استثناسی جائز و مثال اخیرده زید جاعته اولدی یعنی جهته مستثنی
منده داخل اولیه رفی کل جاعته لفظدن استثنائک عدم صحتی بارزدر و اگر جمله محلی بلام الاستغراق
هر بر افراده تناول اولمق لازم کلسه قول اولک عدم صحتی اقتضا ایدردی خلاصه کلام شارح
مصنفک واستغراق المفرد اشمل قولدن مستثنان اولان مدعا استغراق مفرد کرک حرف تعریف الیه
اولسون و کرک غیر بیسبیه اولسون استغراق جمعدن اشملی اولوب حالو که اتیان ایددیکی سندن ایچق
نکره منقیده جاری اولسبیه اشبو دلیلک مدعا ی مذکور ی عدم استغراقی و بلکه استغراق
مفرد الیه استغراق جمعک هر بر فرد شمولده مساواتی بیاندن عبارتدر اگر بطریق الاستفسار
سؤال اولنورسه که جمع محلی بلام الاستغراقی توجیهله استغراق مفرد کی افرادک کلیسده شامل
اوله بیلور و بونی ائمه ذکری متصل صحیح اولور که مقتضای مفرد استیعاب افراد اولوب جمعک
مقتضاسی ایدسه ایچق استیعاب جموعدر حتی جائی الرجال فاولمزک معناسی جوع رجالدن
هر بر جمعک مجیشی مبین اوله رفی بو معنی حکم میندن واحد واثینک خروجنه غیر منافی استغراق مفرد
ایسده بونک خلافدر جواینده درز که تسلیم ایدملکه بویه اولسون لکن ینه واحد واثینک
خروجی ممکن اوله من زیر احاددن واحد دیکر اثین الیه واثین واحد آخر الیه جوعدن بر جعدر
ذکر سائل اوزره مفروض ایدسه جوعدن هر بر جمعک حکمده دخولی اوله رفی بوصورته واحد

و اثباتك جمدن عدم امکان خروجی تحقق ایدر و اگر سائل طرفدن زعم اولنورسه كه هر برجهك
 حكمد دخولی حكمت جوعه ثبوت اعتباریه اولوب هر بر فرد ثبوت اعتباریه دكلدر كه حتی جمدن
 فرد واحد و یا اثباتك محبتیه جائی جمع من الرجال دینك صحیح اولسون جوابده درزكه یو كلام
 متنوع و بلکه اول مسئله زاعدر زیرا اول نزاع جمع محلی بلام الاستغراقك افرادك كلیسته
 شمولدن عبارتدر امدی استغراق جمع و مفرد عمومده مساوی اولدینی ثابت اولدیسسه صاحب
 مفتاحك ربانی و هن العظم منی قول شریفنده لفظ عظمك مفرد اوله رقی اتیاتی و هنك
 فردا فردا كافه عظامه بیان شمولی مطلوب اولوب یو ایسه صیغه جمع ایله حاصل اولدینقه مبتدیر
 زیرا بعض عظامه و هن عارض اولوبده هر بر فردنه عارض اولسه و هنك صیغه جمع استادیله و هنك العظام
 دینك صحیح و صیغه مفرد ایله و هن العظم دینك غیر صحیحدر دیو توجیه غیر وجهینك بطلاقی
 ظاهر اولمشدر زیرا بعض عظامك و هن اعتباریه و هنك العظام دینك معنی تسلیم اعتبار
 بلکه نظم مذکورده لفظ عظمك مفرد ایراد یچون وجه احرا صاحب كشافك ذكر ایلدیكي مراد ایدر كه
 جناب زکریا علیه السلامك یو كلامدن مقصود ی جسدك اشد اجزای تركیبندن اولان عموم
 و قوأم جنسته و هنك طریقی افادهدن عبارت اولوب یو ایسه معنای جنسته دال اولان لفظ مفردی
 اتیان ایله حاصل اوله بیله چكندن اگر چه صیغه جمع ایله ایراد اولسه رقی و هنك العظام دینك
 معنی و هنك اصابت ایلدیكي بعض عظام مخصوص اولوب بلكه كلیسی دینك اوله رقی خلاف
 مقصود اولان معنای مفید اولور ایدی زیرا كلامده اولان كلیت و جمعیت قبیدی مقابل اولان
 بعضیه ناظر اولدینی جهنله كان سامدن شمول و احاطه ده شك واقع اولدینندن یوشکی از اله
 ایچون صیغه جمع ایله ایراد اوله رقی و هن عظامك كلیسته اصابت ایلدیكي تبیین اولمش اولور دی
 خطاب ایسته جناب باری یه اوله رقی موهم از اله شك اولان كلامی ایراد مقامه غیر مناسبدر
 و یوایی معنی یننده اولان تلازم دركار ایسه لکن قصده متفاوتلدر الحاصل صاحب
 كشافك كلامی و هنك العظام لفظك عظامدن بعضیسی خارج اوله رقی جمعیه سنه و هنك شمولی
 افاده ده و كلام صاحب مفتاح باعتبار بعض العظام دون كل فرد و هنك العظام دینك صحیح
 اولدیننده صریح اولوب یو جهنله كلامین یننده اولان ثنائی و اضددر بعضیله اشبو كلامین
 یننده اولان متافاتی فی ایله مراد صاحب كشافك اگر عظام صیغه جمع ایله اتیان اولسه كان
 مقصود عظامندن بعضیه سنه و هن اصابت ایچوب لکن عظامك كلیسته من حیث الكل اصابت
 ایدرك واحد و اثین کی بعضیست حكمدن خارج اوله رقی باقی قالمسی قصد ایلش اولور دی دینك
 معنایه جل ایشلدر و یو توهمك مناسب عبارت كشافده اولان كلمها لفظی مجموعها
 معنایه جلدر و یو معنایه كلامین یننده متفاوت اولوب فقط بصورتده سكاکی رجه الله العظم
 لفظنده اولان لای استغراقه و صاحب كشافك جنسه جل ایتلری جهنندن فرق حاصلدر
 و یو توهمك منساقی سوء فهم وقت تدبر اولوب زیرا جمع محلی باللام حكمت هر بر فرد تعلقنی افاده
 ایلدیكي علم اصول و علم نحو ده مقرر اوله رقی و یونكله صاحب كشافك كلامی مشكودر شویله كه
 و الله بحب المحسنین قول شریفنده محسنك صیغه جمع ایله ایرادی هر بر فرد تاول ایتسچونددر
 دیو نصریح ایدوب و و ما الله برید ظالم العالمین قول شریفنده ظالم لفظی تكبر و عالمی
 صیغه جمع ایله ایراد مخلوقدن بر احد ایچون ظلمدن بر شئی مراد یورمن معنایه فی افاده ایچون
 اولدینی بیان توضیح ایشلدر و و لا تكن الخائنین خصما قول شریفنی و لا تخاصم عن خان
 قط قولیه تفسیر ایشلدر و رب العالمین قول شریفنده دیندر كه عالمینك جمع اولنسی عالم
 اطلاق اولشان هر بر جنسه شمولیچون اولوب اگر لفظ عالم افراد اوله رقی و لام استغراق ایله
 تعریف اولسه هر تقدیر هر بر جنسه شمولی اولسه ده قطعی صورتده شامل اولمزدی زیرا عالم
 مجموع ماسوی الله اوزره اطلاق اولدینی و نفسك محسوسات ایله الفتند ثنائی یو معنی ایله

لفظ عالمك اشبو عالم محسوسده غلبه استعمالی بولدینی جهنله حال افرادده یو عالم محسوس
 و مشاهده ایشلر اونسوی نوهم اولنیه یلوردی بناء علیه هر بر افراد عالمه شمول و احاطه فی افاده ایشلر
 اوزره صیغه جمع ایله اتیان اولمشدر و بعضیله كشافك صریح مراد صاحب كشافده مفرد هر تقدیر
 اشمل ایسه ده لکن عالمین لفظ جمعیه ایرادی معنای آخر قصد اولدیننده مبتدیر كه مقصود عالمك
 جناس مختلفه اولدینقه تنبیهدر زیرا مفرد شمول افراد و جمع شمول اجناس افاده ایدر دیو
 ذها بفرنده اولان فساد و تمایف غیر خفیدر زیرا جمع اگر مفردیه نسبییه قلنان شیتك كلیسته
 تعلق حكمی مفید اولسه عالمین لفظی عالم ایله نسبییه قلنان شیتك هر بر جنسته فصل متناول
 اوله ییلور و همده كشافك لیشمل كل جنس عامسی بالعام عبارت سنك یو معنایه یعنی عالمك
 اجناس مختلفه اولدینقه تنبیه معنایه عدم دلالتی یندر كذا لك بعضیلك عالمین ماهیات مختلفه
 اولسه بیله یو كاتنا اول ایدر چك جمع اولوب مفرد تناول ایتز زیرا مفردك شامل اولدینی آزاد
 متفقهدر اوله اولجه لیشمل كل جنس فو لك معنایه فی شمل كل جنس مختلف لآخر
 فی الماهیه دینك اولور لکن عظام یو ایله اولیوب آزاد متفقهدر دیو قوللنده اولان فساد دخی
 غیر خفی و یو فرق ایچون تأیید عقلی و نقلی متفیدر حاصل كلام جمع كرك ثبوت اولسون و كركسه
 منق اولسون حكمت افراددن هر بر واحد تعلقنی مفید اولسی كلم اینهك تفریر ایتدیكي
 و استعمالك شهادت ایلدیكي مسائلدن اولوب و صاحب كشافك مواضع كثیره یو نصریح ایشلر
 اولدینی حالده صاحب مفتاحدن استغراق مفرد استغراق جمدن اشمل اولق اوزره صدور
 ایش اولان بر كلام ایله اقوال مذكوره اینه و سائرتهك جمعیه سی رفض و ترك ایچون وجه یوفدر
 بی لام جنس یعنی استغراق ایله معرف اولان مفرد ایله جمع یننده وجه آخردن فرق متحققدر كه مفرد
 معرف كندوسیه جنسك جمعیه سی و جنسندن واحد دكین بعضیسی مراد اولنقلفه صالحدر
 و ان یا كله الذئب قول شریفنده اولدینی کی و جمع معرف كندوسیه جنسك جمعیه سی
 و واحد قدر منتهی اولیه رقی بعضیسی مراد اولنقلفه صالحدر زیرا جمع معرف بلام الجنسك
 جنسده اولان جمعیه تناولنده و زانی مفردك جل جنسده اولان جنسیت و جمعیه تناولك وزانی
 اولوب و حدان جنسده دكلدر نته كیم كشافده اول سورده بفرده و یو بفره الذین امنوا
 و علوا الصالحات قول شریفنی تفسیرنده مبتدیر و حاصل فرق مفرد معرف باللام كندوسیه جمع
 افراد مراد اولنقلفه و تخنده بالكر واحد قلیجه ده دكین بعض افراد تخصیص قلفه صالحدر
 و اما جمع معرف كندوسیه جمع افراد اراده سنه و علی اختلاف الرأین ما فوق الثین و یا خود
 ما فوق واحد دكین تخصیص ایله بعض افراد مراد ایدلسته صالح اولوب فقط درجه الثین و یا
 واحد تزل ایتز زیرا اثین و یا واحد دكین تخصیص اصل معنای تغییرر شویله كه مفردده
 اصل معنی جنس مع الوحده اولوب یو معنی واحدده متحققدر و جمده اصل معنی جنس مع الجمعیه
 اولوب و علی اختلاف الرأین جمعیه اقلی ثلثه و یا اثین اولسه بیله جمعی یو درجه ده دكین
 تخصیص جمعیه سی نسخ اولوب تخصیص اولم الحاصل مفرد معرف بلام الجنس ایله جمع معرف
 یننده جانب كترده فرق اولیوب لکن جانب قلنده فرق متحققدر كه اولك اثین و یا واحد دكین
 تخصیصی رهین جواز و ثابده غیر مجازدر بصورتده فلان ركب الخیل امثالی جمع ایله واحد مراد
 اولنان محلا ده جنسندن مجازدر نسه كیم قاتل شخص واحد اولدینی حالده علی سبیل المجاز ینو
 فلان قتلوا زیدا دینلور و لا یحل لك النساء قول شریفنی دخی یوقیلدن اولوب تزوج واحد
 نبرده داخلدر و اینه اصول لا یزوج النساء قولیه حلف ایدن شخص تزوج واحد ایله حانت
 اوله جفی بیان ایشلدر حاصلی امثله مذكوره ده معهود اولیوب و جمیع خیله ركوب
 و جمیع مرأی تزوج مجاری امكانه اولیه رقی استغراق ایچون فائده اولمه سیله جمع بطریق
 المجاز جنس ایچوند سؤال اولنورسه كه الكتاب لفظی الكتب لفظندن اكتر ایدوی

این عباس رضی الله عنه حضرت ارشدن مروی اولوب وصاحب کشف بونی ابضاح ایدرک واحد
ایله جنس مراد اولد بونی صورتند جنسیت وحدان جنسک کلبسته قائمه اولمسیله جنسندن بر فرد
خروج ایتز لکن تحت جمعه انجیق جموعدن کتدوسنده معنای جنسیت اولنار داخل اولور دیو بیان
ایلدنر جوابنده برز که بولکلام بهضایر عتدند جمع معرف باللام کل جماعه معناسنه اولمق
معبر اولد بقیه منیدر وصاحب کشف ایزدی ابن عباس رضی الله عنه کلامی توجیه ایچون
اولوب مذهبی اولمق اوزره دکادر زیرا مکررا خلافتی تصریح ایلدنر وشهادت استعمال ایله مؤید
ومیندر شارح مرقوم بیورر که بومقاده کلامی اطساب ایتماز زیرا بومقام مسارح انظار
ومطارح افکار اراوب نیجه اقدام فضلا ذلله واقع اولمش ونیجدر یشک پای افهامی حقه واسل
اولمق مریز بولنشدنر ونه زمانکه لام استغراق اسم مفرده دخولی مظنه اعتراض اولوب
شویله که اسمک مفرد اولمسی معناسنک وحدته واستغراقی تعدده دلالت ایدرک وحدت وتعدد ایسه
یکدیگره متافی اولد بقیندن افراد واستغراقک اجتماعی جمع متافین اولمق صورتی ایهامدن غیر خالی
ومقام بوظنی داعی اولمسیله مصنف رحمه الله جوابنده اشارتله بیورر که (ولانی)
ببین الاستغراق وافراد الاسم لان الحرف انما يدخل علیه مجردا عن معنى الوحدة) یعنی استغراق
ایله افراد اسم یننده متافی متفیدر زیرا اسم مفرد اوزره استغراقه دال اولان حرف نسبی ولام
تعریف امتنانست دخولی اسم مفرد فی ذاته تعدده دلالتدن مجرد اولد بونی کبی معنای وحدته دلالتدن
دخی مجرد اولد بونی حالده در یعنی فی ذاته تعدد معبر اولد بونی کبی حروف استغراقک حین ادخالنده
معنای وحدته دلالتی دخی اعتبار اولنر بوقدرده مفرد محلی بلام الاستغراقک الرجل الطوال
امشالی نعت جمع ایله امتناع توصیفی بحافظه تشاکل لفظی ایچوندر یعنی مفرد مستغرق بوجه
مشروح اعتبار وحدتن مجرد وافاده تعدده نظرا مقتضای قیاس لفظ جمع ایله جواز توصیفی
ایده صورت موصوفی مفرد اولد بقیندن صفت ایله موصوفدن هر برینک جمعا وافرادا التزام مشاکلت
لفظی بولنر ناشی تجوز اولنمشدنر قال رحمه الله (ولانی) یعنی کل فرد لا مجموع الافراد ولان
امتاع وصف نعت الجمع) وهمده لام استغراق ایله محلی اولان مفرد کل فرد معناسنه اولوب
مجموع افراد معناسنه دکادر یعنی وحدته متافی اولان کل مجموعیدر که کل فرد بشرط اجتماعه مع آخر
معناسنه در واما استغراق مفرد کل افرادی معناسنه اولوب وکل فرد آخرک کتدوسیله عدم
اعتبار اجتماع معناسنک وحدته موصوف اوله رقی وحدته غیر متافیدر بناء علیه عند الجمهور
مفرد محلی باللام مذکورک جمع ایله توصیفی بمنع اولوب فقط اخفش الدینار الصفر و الدرهم
البیض و سلاووده روایت ایلدنر واما ثوب اسمال و نطفه امشاج و اما نطفه ثوب هر بریسی
سمل یعنی اسکوب خلق اولان قطعه لادن مؤلف ونطفه جمله سی مسیح ومختلط اولان شیلردن مرکب
اولمسنه مبنی مؤلف مجموع اجزاسنک وصفیله توصیف اولنشدنر زیرا وواف عین مجموع اجزادر
قال رحمه الله (وبالاضافه لانها اخضر طریق) یعنی مسند الیهک معارفدن برشته اضافده سیله
معرف اراد اولمسی مسند الیهک ذهن ساهمه احضارته طریق اضافده متکلم احضارنی قصد
ایلد بکی مفهوم اعتبار ایله اخضر اولد بونی ایچوندر تشکیک تحقیق مثالدن معلوم اولور
قال رحمه الله (نحو) هو ای مع الרכب الیمانیین مصد (جعفر بن عیبه الحارثینک) هو ای
مع الרכب الیمانیین مصد جنب و جمعی عکله موثق یننده اولد بونی کبی هوا دن مراد مری
وزنده مهوی یعنی محبوت اولوب پای متکلمه مضافدر شاعر مرقوم حبیبک ذهابی بیان
صدتده اولوب فقط اسمیه وسار صورتله ایرادنن صرف نظر ایدرک کمال تحسرنی مفید اولمق اوزره
جناب حبیه اولان میل وهوا وعشق ومحبی اظهار طریقله ساهمه مختلطده احضارنی قصد واعتبار
ابدوب و بو معنای مفید اوله حق طریقله الذي اهواه و من اهواه و هوای اوله رقی لفظ
مذکور دیک اخصری هوای لفظی اولد بونی و حالوکه شاعر باید قید سخن وسلاسل وجوبی

منهی سفر و ترجم اوله رقی ضیق وقت وفرط ملالت ایسه اختصار کلامی مقتضی بولنر یعنی جهتله
لفظ مذکور ای اختیار ایلدنر ركب را کب ایچون اسم جمع و یمانیین یمالک جمعی اولوب اصلی
یعنی اوله رقی باء نسبک حذفیه علی خلاف القیاس عوضنده قبل النون الف اتیان اولنشدنر
مصدق ذاهب فی الارض معناسنه اولوب مراد بعد یعنی بعد الاسفار معناسیدر جنب مجنوب
ومستنج معناسنه در که برکته نک کنیدی جنبه جروقود ایلدیکی شی اولوب خبر بعد خبردر و بونده
محبوبک اگراها بدیلرک ذهابنه و کتدوسندن مفارقه عدم رضاسنه اشارت واردر چنان
شخص و موثق مفید معناسیدر مفهوم یت بن مکة مکرمه ده بابت سلاسل زندان اولد بقی حالده
حبیب دلفرب قافله یمانییه نک مستنج کشمکش اتباع و انقیادی اوله رقی سفر بعیده منهی عزم
وارتخالدردیک اولوب مراد مساعدت حبیه دن اظهار حزن وتحسر و ابراز تأثردر قال رحمه الله
(اولنضنها تعظیما لشان المضاف الیه والمضاف اوغیرهما کقولک عبیدی حضور و عبید الخلیفه ركب
و عبید السلطان عتدی) و یاخود مسند الیهک اضافه ایله تعریفی مضاف الیه و یا مضاف و یاخود
بولنرک غیر یسینک شانه تعظیمی متضمن اولد بقیچوندر مثلا اولده عبیدی حضر و ثانیده عبید الخلیفه
ركب و ثالثه عبید السلطان عتدی دینلور و تضمن تعظیم اولده مالکیت و ثانیده خلیفه
ملوکیت و ثالثه عبید سلطانه مصاحبت اعتبار ایله در قال رحمه الله (اولنضنها نحو) ولد الحجام
حاضر (*) و یاخود اضافه مضاف و یا مضاف الیه و یاخود بولنرک غیر یسینک تحقیقی متضمن
اولمسنن نسات ایدر اولده ولد الحجام حاضر و ثانیده ضارب زید حاضر و ثالثه ولد الحجام
یحالیس زیدا و یحالیسه درین و بعض کره اضافه تفصیل متعذر و یا معسر دن مبنی اولد بقیچون
اولور اول اتفق اهل الحق علی کذا و ثانی اهل البلد فعلوا کذا کیدر زیرا اهل حق تفصیلا
ایرادی متعذر و اهل بلدی تفصیل وتعداد ممکن متعسر اولوب واشیو اهل الحق و اهل البلد کله
اضافیه لری تفصیلدن مبنی اولمسیله بوضورت اختیار اولنور و یاخود من غیر مری جم افراد
مسند الیهکن بعضینک بعضیسی اوزره لزوم تقدیمی کبی تفصیلدن برمانک متعذر ایچون اولور
مثلا علماء بلدک علی الاسامی تعدادنده یکدیگری اوزره تقدیم لری محذورندن توقی و مساعدته
حضر الیوم علماء البلد درین و ذم و اهانت لری تصریح مانعه سیله مثلا علماء البلد فعلوا
کذا فعلا فاحشا درین و عند التعداد سامع و یا مخاطبک سامع و ملائمتدن احتراز مثلا
حضر اهل السوق درین و یاخود اضافه اکرام و یا اذلال امشالی برشی اوزرینه تحریضی
متضمن اولد بقیچون اولور صدیق و یاخود عدوک بالباب درین اولده مراد اکرام شخص
صدیق و اذلال شخص عدو اوزرینه مخاطبی سوق و تحریضدن و نظم کریمه و لا تضار
والده بولدها و لا مولوده بولده قول شریفیده بوقیلدن اوله رقی استعطف اوزره تحریضی
منضمندر زیرا نه زمانکه والدین معاملة اضرایه دن نهی اولنریدر سه جانب ولده اجتناب
عطف و شفقت ایچون ولد هر بررینه اضافه اولندی لانضار کریمه سی نهی اولمق اوزره فتح
ایله و یاخود نهی معناسنه فی اوله رقی ضم ایله قرائت اولنشدنر بناسی معلوم و مجهوله محتمل
اولوب اگر معلوم اوله رقی لانضار معناسنه حل اولنورسه بابا صله اولوب معنی لانضار الوالده
ولدها تقدیرنده و یاخود با سبیه اولوب مفعولی محذوف اوله رقی معنی لانضار الوالده الوالد
بسبب ولدها مفهومده اولور و بو معنای اضافه استعطف اوزره تحریضی ایچون اولد بونی
ظاهر در و اگر کرک معلوم اولسون و ککرکه مجهول اولسون صیغه مفاعله حقیقی اوزره
مشارکت بین الاثنین معناسنه حل اولنورسه با سبیه اولوب معنی لانضار کل واحد من الوالده
والوالد علی الآخر بسبب الوالد دیک اولور و والدیندن هر برر یشک حضائه یعنی طفلی اتفق
و تریده آخر ایچون مضارعه سی ولدک اضرائه عائد اولوب محل استعطف ولد اوله رقی نه اضافه
استعطف اوزره تحریضی متعذر و زوجک زوجینی اضرائی کسوه وار زافندن برشتی منع

انسانیه و زوجت زوجهی اضرائی رزق و کسوه ده درجه اعتدالین مجاوز مطالبه آنها کله
اولور و یاخود اضافه استنزا و نهکی متضمن اولوسله اولور نه کی که ان رسولکم الذی ارسل
الیکم لمجنون که نظم جلکده واقع اولمشدر زیرا فرعونک رسالت حضرت کلیمی انکار و حال
مخاطبینی استخفاف الیه برار رسولی مخاطبینه اضافه ایدرک رسولکم دعسی حضرت موسی علیه السلام
حقنیده تحقیر و نهکی متضمندر و یاخود اضافه بر اعتبار لطیف مجازی بی متضمن اولد یغیجون
اولور بوده کوب الخرقاء اشغال من غیر غلک و اختصاص ادنا ملایسه الیه اضافه صور شده جاریدر
خرقا بر خفیفه العقل مرأه حقیقت اسمی اولوب طول مدت اغصاعه اوقات صیغ ایدرک
ابتداء موسم برده قطب جنوبی فرسیده طوع ایدن کوب سبلدن قدوم شتابه استدلال الیه
غزل ایچون اقتضای ایده جک قطنی اذاعه و تقریق الیه استحضار البسه شتابه سنه مباشرتی اعتیاد
ایتمی مناسبه مجازا کوب مذکور مرأه مرفوعه مک استمه اضافه اوله رق بعض شعراتک
کلاسنده کوب الخرقاء وارد اولمشدر و یاخود اضافه احضار مسند الیه اضافه دن دیگر طریق
اولد یغیجون اولور یعنی مسند الیه بر شتابه غلک و یا غلک کلاسنده اولان بر علاقه طریق الیه
اختصاصک غیر بسی متکلم و مخاطبک معلومی اولد یغیجون ابتداء ذهن ساهمه احضاری انجق
اضافه توقف ایدر شتابه اسمی ونده مدار تفهم اوله جق رسمی معلوملری اولوب یا نکز زیدک
غلامی اوله یلد ککری بر شخصک حاضر بالباب اولد یغیجون اخبار ایچون غلام زید بالباب
دینلکدن شقیه طریق بولنده من و یاخود اضافه جنسیت و تعمیمی افاده ایچون اولور نه کی که
تدک علی خزای الارض النعمه من راجحتها قوللرنده واقع اولمشدر بو کلامی معری ضرام السقطک
دیباچه سنده اتیان اولمشدر خزای طیب الراحه بر تیاندر که خبری دینلور انفعه تدک فعلک
فاعلدر یعنی جنس خزای ارض اوزره راجحه سنندن بر نفعه سکا دلیل اولور دیکدر و اضافه مک
جنسیت دلالی زیرا اسم مفرد جنسیت و فردیت معناسی حامل اولوسله خواص جنسندن بولنان
اضافه الیه اراد اولد یغیجون کبی مقصود جنس اولد یغیجون معلوم اولور نه کی که و لا طر بطیر یحتاجه
قول شریقی امثالده اولان وصف دخی اشبو و جنسیت دلاله محمول اولوب زیرا جناحین الیه طبران
وصنی فرد خاص اولوسله رق بلکه خواص جنس طیردن اولوسله مراد جنس طائر اولد یغیجون
دلات ایدر انشاء الله تعالی تفصیلی قریبا ذکر اولوسله کرکدر قال رحمه الله (و اما تکبر)
فلا فراد نحو و جاء رجل من اقصى المدينه یسعی او النوبه نحو و علی ابصار هم غشاوه)
و اما مسند الیه تکبری یعنی تنوین اوزره مشغل اوله رق اراد اولوسله اسم جنسک صادق
اولد یغیجون افراددن فرد غیر معنی قصد ایچوندر زیرا تکبر شخصیا و یاخود نوا و حدته دلات ایدر
مثلا و جاء رجل من اقصى المدينه یسعی که قول شریفنده مقصود افراد حاددن بر رجل غیر
معینک محبتی اخبار اولوسله لفظ رجل نکره اوله رق اتیان یوراشدر و یاخود تکبر اسم جنسک
صادق اولد یغیجون انو اعدن بر نوعی قصد ایچون اولور نه کی که و علی ابصار هم غشاوه کریمه سنده
واقعدر زیرا مقصود بالبیان انواع اغطیه دن ابصار کفار اوزره متعارف ناس اولان اغطیه مک غیر
بر نوع غطادر که آیات الهی بدن تعامی و عدم ادراکدن عبارتدر صاحب مفتاح نظم مذکورده
اولان تکبری نفییه حل الیه بالکیسه ابصار کفاری سبب ادب و حدایت الهیه دال اولان
آیات الیه ادراکری یشنده حاله اولان غشاوه عظیمه مفهوم سنده اولد یغیجون اتیان اولمشدر و مقصود
انلرک ادراک آتین بعد حالی بیان اوله رق تعظیم ایسه بومعه موده ادل و احرا و تاده سنده او فادر
دیو تنور مدعا قشدر قال رحمه الله (و اما تعظیم او التکبر) که قوله که حاجب فی کل امر
یشنده و لیس له عن طلب العرف حاجب و التکبر که قولهم ان له لایلا وان له نعمه و التسلل
نحو و رضوان من الله اکبر) و یاخود تکبر تعظیم و تحقیر جهت لرندن بر غرضه مبتنی
اوله رق مسند الیه ارتفاع و انحطاط شایق بتلفی ممکن اولوسله جق مائه بالغ اولد یغیجون افاده قصد

اولور نه کی که ان ابی السمط که حاجب فی کل امر آه یشنده واقع حاجب لفظ متکرری
بوقیلندر معنی مدوح ایچون مورت شین و تقیصه اولور هر بر امور رده مانع عظیم اولوب
وانکچون طالب عرف و احساندن مانع عظیمک عدم وجودندن صرف نظر مانع حقیر و وجبر دخی
وجود دکدر دیک اوله رق طالب معرفتی مانعک عدم وجودی طلاب احسانک حضور یشنده
بمانع و مزاحم رخصتیا ترد و دخول اولوسندن بوا یسه حصول مقاصد ارباب مناوئل احسان
و عطادن کنایه در و یاخود تکبر تکبر ایچون اولور ان له لایلا وان له نعمه قوشنده واقع
ایلا و نعمه لفظ متکرری معنای تکبره محمول اوله رق مدوحک کثرت مواشیه سی مقیددر
و یاخود تقلیل ایچون اولور نه کی که و رضوان من الله اکبر که قول شریقی بو معنایه محمول
اوله رق مراد رضا قلیل الیه دار النعمه اولان مجموع نم لایحصادن اکبر اولد یغیجون بیان
زیرا نم سارمک جمله می ثمرات رضواندر و تعظیم الیه تکبر یشنده فرق تعظیم بحسب ارتفاع
شان و علو طبقه اولوب تکبر تحقیرا یا تقدیرا کیمت و عدد اعتباری حسیله در معدودات
و موزونات و مشاهلری کبی معدودات کند و سندیالذات و موزونات بالواسطه عدد مارض
اولان کیمانه اشارت اولوب موصحات و مکملاته شاملدر و مشبهات مثلاً رضوانده و زمانده اولان
قلت و کثرت کبی کند و سته نه بالذات و نه بالواسطه عدد عارض اولوب فقط معدودات و موزونات
شاید و نظر ایدر تحقیر الیه تقلیل یشنده اولان فرق دخی بو و نبرده جاریدر مصنف رحمه الله
اشبو فرقه اشارتله یوردر که (و قدحاء للتعظیم والتکبر نحو و ان یکذبوک فقد کذبت رسل
من قبلک ای ذو و عدد کثیر و آیات عظام) یعنی بعضاً تکبر تعظیم و تکبردن هر ایکی غرضی
حامل اولور مثلاً و ان یکذبوک الایه نظم جلکده رسول لفظ شریقی نکره اراد اولوسله
شو ایکی غرضی افاده محمول اولوب تکبر دلالی جهندن اصحاب عدد کثیر و تعظیمه دلالی
جهندن ارباب آیات عظیمه اولان رسل کرامک دخی اشیرای اقوام مبهوتلری طرفندن هدف تیر
کذب او ادعای شک اتیانله کبرک خاطر رسالتیهای فی تسلیم و تطییدر و کذلک بعضاً تکبر
تحقیر و تقلیلدن هر ایکی معنی افاده مسوق اولوب مثلاً اعطانی شیئاً و کینک مفادی اعطاء
شیء حقیر و قلیله محمولدر اعدی تعظیم الیه تکبر و تحقیر الیه تقلیل احیاناً اجتماع و بعضاً افتراق
ایدر و بعضاً مسند الیه تکبری جهات تعریفدن بر جهته حقیقه و یاخود نجاهلا عدم
علم متکبدن و یاخود تعریفدن بر مانعک متعبدن ایچون اولور مثلاً شاعرک اذا شمت مهنده
یمین اطول الجمل بدله مثلاً قولنده سامتی یمین مدوحه تصریح سنبدن احترام ایچون یمینه
و یاخود لام عهد الیه الیمین دلیلوب لفظ نکره الیه یمین واقع اولمشدر مهنده سبب هندی
معناسته اولوب نزع خافضه منصوب و یمین شمت فعلک فاعلدر مال بیت مدوح طول
حل وضرب یعنی کثرت احوال حردن ناشی سیف مهنده دن ید منایه طل و تعب عارض اولد قدده
کف بساره تبدیل ایدر دیکدر و صاحب مفتاح و لان مستهم نفعه من عذاب ربک الایه که قول
شریفنده نفعه لفظ تکبری تحقیریه حل ایدوب مصنف ایضا حده تحقیر بنه مره و نفس
جوهر کله دن مستفاددر زیرا نفعه لفظی یا به ضعیفه و قلیله الیه هوب ریحه نفعه الیمین نفعه
یعنی هبه قوللرندن و یاخود بر کوزل راجحی شی فوج ضعیفه الیه ریا اولد یغیجون و نفعه الطیب
نفعه دیدکری کلاملرندن مأخوذ اوله رق علی کلاک قدرین نفس کله دن معنای تحقیر موجوددر
دیو اعتراض اولمشدر لکن جوابنده دینلور که نفس کله دن معنای تحقیری استفاده تکبرک تحقیر
ایچون اولوسنه منافی اولوب تحقیر شدت وضعی قابلدر و اگر مصنفک مرادی آیشدن مستفاد
اولان تحقیر نفس کله دن مستفاد اولوب تکبر ایچون قطعاً مدخل بوقدر دیک ایسه ممنوعدر زیرا
نفعه من العذاب قولیه بطریق الاضافه نفعه العذاب یشنده ایهام و تعین جهتلرندن فرق
ظاهر در و نظم جلیله و انی اخاف ان یمسک عذاب من الرحمن که قول شریقی دخی تعظیم

و تالیله محفل اولوب عذاب هائل و باخود شی من العذاب دیکدر و بهضیرک زعمی وجهه لفظ
من ایه عذابک رحانه اضافه سی صورت تقلیل زحیمه دلیل اوله دیوب زیرا که مسکرم فیما اخذتم
فیه عذاب عظیم که قول شریفنده عذاب عظیم من ایه اتیان اولمیدر و کریم و حلین شدت
عقوبتی تأییده حدیث نبویه * اعوذ بالله من غضب الخلیم * کلام در بارک و رودی کافی
و غضب الخلیم سیم * مقادله اشباه متفیدر قال رحمه الله (و من تنکیر غیره للأفراد
و التوعیه نحو * والله خلق کل دابة من ماء *) دخی * والله خلق کل دابة من ماء * قول
شریفنده دابة * و من ماء * لفظ برکت تنکیری افراد و باخود نوعیت ایچون مسند الیهک
غیر سی تنکیر قیلنددر ایدی افراده حل اولدیدیغی تقدیرده معنی افراد دوایدن هر فردک خلقی
نطفه معینه اولدیدیغی مفید اولوب مراد نطفه مختصة و الدبر و نوعیه حلی تقدیرده معنی انواع
دوایدن هر نوعک انواع مباحک بر نوعیدن خلقتی بین اولوب مراد دوایدن انواعه مختص اولان
نوع نطفه در مصنفک بومثال مسند الیهک غیر یی تنکیر قیلنددر اولدیدیغی تصریح الیه سی زیرا
مقاصده مقام شخصاً و بانوعاً افراد ایچون اولسی تنکیر مسند الیهی مقتضیه اولان حالت اولدیدیغی
ذکر ایدوب نظم مذکور ی مثال ابراد الیه اولدیدیغی و حاله و که نظم مذکورده مسند الیه منکر
بولدیدیغی بعضی غیر تمیل صحیح اولوق اوزره صاحب مفتاح مسند الیه لفظنده اولان اسناد الیه
مطلق تعلق معناسی مراد ایشددر دیو توهم ایدوب و بعضی نظم جلیلی * کل دابة خلقها الله
من ماء * تقدیرنده اولوق اوزره دابة لفظی معناسند الیه اولسی و باخود * ما مخصوص خلق الله کل
دابة منه * تقدیرنده عدیه ماء لفظ منکرک مسند الیه فلسفی اختراع ایشددر ایه صوره صورت نصرفری
عین نصف اولدیدیغی معلوم طبع سلب و مقصود صاحب مفتاح نظم مذکور مقام شخصاً
و باخود نوعاً افراد ایچون اولدیدیغی مثال دیک اولوب بوقسه مرادی تنکیر مسند الیهی بونکله
عدم تمیل و کتابنده کثرت امثالی بوجهی نمینه دلیلدر قال رحمه الله (و الله عظیم نحو * فاذنوا
بحرب من الله و رسوله *) و الله عظیم نحو * فاذنوا بحرب من الله و رسوله * قول شریفنده بحرب
نظم و با تخفیر ایچون دخی اولور مثلا * فاذنوا بحرب من الله و رسوله * قول شریفنده بحرب
لفظی عظیم ایچون مسند الیهک غیر یی تنکیر قیلنددر اولوب * فاعلوا بحرب عظیم * تقدیرنده در
و * ان نظن الاظنا * قول شریفنده * ظنا * لفظی دخی غرض تخفیر ایچون مسند الیهک
غیری یی تنکیر قیلنددر اولوب * ظنا حقیراً ضعیفاً * دیکدر زیرا ظن قابل ضعف و شددر ایدی
بو کلامده ظنا مفعول مطلق نوعیت ایچون اولوب تأکید حلی غیر سدیددر و مفعول مطلق بومقامده
اولدیدیغی کی هر نه زمان الاکله مسند نصکره واقع اولور سه تنکیری تنوعی مفید اولان عظیم و تخفیر
و تنکیر امثاله حل اولور و بوی تحقیق الیه ایشددر ترکیب امثالی اوزره شیخ رضیک مستثنای مفرغه
مستثنی جزماً و یقیناً مستثنی منه داخل اولورق استثناء الیه اخراج اولمش او ایچون مستثنای منهک
مستثنی و مستثنی اولسی واجب اولوب حاله که نظن کله سنک مصدری ظنک غیر یی به محتمل
دکدر که حتی مصدرک شامل اولدیدیغی افراد ییشدن استثناء و اخراج اولمش اولسون دیو ابراد
ایلدیکی اشکال من دفع اولور و حاصل دفع مصدرک نوعیه حلیه تأکید محمول اولماسیدر لکن
سبیلکونی مرحوم الانصکره واقع اولان مفعول مطلق عموماً نوعیه بطلان حلی یسان ایدوب
و ما اغتره الشیب الا اغترارا قولنده نوعیه صلا حیت مقام اولدیدیغی بالضرور تأکید
محمول اولسیله استدلال ایشددر شارح مرحوم شیخ رضیک اشکال مذکورندن جوابده
بعضی نحاک * ان نظن الاظنا * ترکیبی تقدیم و تأخیر محمول اولوب ان نحن الاظن ظنا تقدیرنده
و ما اغتره الشیب الا اغترارا قوی دخی و ما اغتره الا الشیب اغترارا سبکنددر دیو توجیه لرینه
و کذلک دیگر بعضی نحاک مثلا * ضربت زيدا * قوی توهم مخاطب حیثندن متکلم ضرب مجراسته
جاری اولان عید و مقدمات ضربه شروع کبی ضربک غیر یی یی ایشددر اولسیله محفل

اولدیدیغی بوا احتمال الیه مستثنی منه من حیث الوهم ضرب و ضربک غیر یسته شامل اولان متعدد کی
اولسیله کان متکلم * ما فعلت شیباً غیر الضرب دیمش اولور و بوناً ویل الیه ترکیب مذکور امثاله
مستثنی منه تعدیم حاصل اوله رقی استثناء اولور دیو جوابده حاجت اولدیدیغی یسان و عبد الحکیم
سبیلکونی تأکید ایچون الانصکره واقع اولان مفعول مطلقه تأویلات مذکورده حاجت باقی
و جواب شارح غیر کافی ایدو کنی اتیان ایشددر و * او اطرحوا ارضا * نظم شریفنده * ارضا
لفظی دخی عدم تعیین و نکارت ایچون مسند الیهک غیر یی تنکیر قیلنددر اولوب مراد اقصای
عارنده واقع ارض منکوره مجهوله در و شاعر تنبیهک سیف الدوله حقه اولان قصیده سنده
واقع * فیوما یغفل تطرد الروم عنهم * و یوما یجود تطرد الفقر والجديا * بیتنده * خیل * الیه
جود * لفظ برکت تنکیری تقلیله محمول اولوب محمولک که خول و فرساندن عدد قابل صوتیه
اهل رومی مفارق ربعه دن طرد و دفع و که سر چشمه جود و عطاسندن فیضان شی * یسیر الیه
فقر و تعطی از الیه و رفع ایلدیدیغی توصیفدر و معلوم اوله که معنای بعضی بنده اولان تنکیر تعظیمی
مفید اولدیدیغی من الیه لفظ بعضی الیه تصریح دخی تعظیمی افاده ایدر * کیم * و رفع بعضی فوق
بعض درجات * قول شریفنده واقعدر زیرا بعضی اول الیه مراد حضرت نبی علیه الصلوة
و السلام اولوب لفظ بعضی الیه ایهامده اولان تعظیم فضل و شان و اعلا ی قدر رفیع العوای
زد ارباب سلیقه ده نمایاندر و لیدرک * تارك امکنه اذا لم ارضا * او یربط بعض النفوس جامها *
قولایده بوقیلندن اولوب بعض نفوس الیه نفسی مراد ایشددر * تارك * ماقبلنده اولان بیتنده واقع
* انی * ایچون خبر بعد خبردر * تارك * لفظی تشدید را الیه فعال اولوب صیغه مسالقه اوله رقی تارك
معناسنددر و جام * مؤنث * او یربطه * قوی جزم الیه * ارضا * اوزرینه معطوف اولوب تحت
نفیده داخل و او عوم نفی مفید اوله رقی محمول بیت * انی تارك الا مکنه یعنی انتقل من مکان
الی مکان اذا انتی کلا الامرین الرضاء بها و ادراك الموت نفسی * یعنی امکنندن بر مکنده اقامه راضی
اولدیدیغی و ادراک موتدن امین اولدیغی و قدسده تقلب اما کن و بلدان و سیاحت افطار جهان ایدرم
دیکدر و لفظ بعضی الیه تعظیم مراد اولدیدیغی کی بعضی تخفیر دخی مراد اولور مثلا * بهذا کلام
ذکره بعض الناس * در سین و بعضی تقلیل مراد اولور * کی هذا الامر بعض اقامه * صکی
قال المصنف رحمه الله (و اما وصفه فلیکونه میتا له کاشفا عن معناه) و اما مسند الیه ایچون
وصف اراد اولسی ذکر اولنه حق وصفک مسند الیهی مبین و معناسی کاشف اولدیدیغی ایچوندر
مصنفک ذکر توابع و ضمیر فصلی تنکیردن تأخیر الیهی عقب تعریفه ذکر تنکیرک مناسبته مبیندر
و سکا کینک بونلری تنکیر اوزرینه تقدیمی ضمیر فصل الیه اکثر اعتبارات توابعک تعریف مسند الیه
منوط اولوب صورت تنکیرده جاری اولدیدیغی ناظردر و مصنف سائر توابع ذکر و صبی تقیم
الیهی کثرت وقوع و اعتبارات ایچوندر و لفظ و وصف * بعض العالم و الجاهل کی نفس نابعه اطلاق
اولدوب و بعضاً توصیف معنای مصدر یسته جل اولور و مناسب مقام امثالی اولان * و اما بیانه
و اما الابدال منه * قولایده توفیق ایچون ایشددر ذکر نعت معنای مصدر یسته جل اولدیدیغی
قال رحمه الله (کقولک الجسم الطویل العریض العمیق یحتاج الی فراغ یشغله) مسند الیه
ایچون وصف ارادی * الجسم الطویل العریض العمیق یحتاج الی فراغ یشغله * قوی امثالی اولوب
معناسی جهات ثلثه طول و عرض و عمقه امثاددی اولان جسم اشغال و املا ایدجک برفراغه
یعنی محل فارغه محتاجدر دیک اولور ایدی * الجسم * لفظ مسند الیهک * الطویل العریض
العمیق * و صغیره توصیفی جسم ایدن عبارده اولدیدیغی کشف و تبیین ایچوندر لکن بومثال جسمک
مذهب جمهر متکلمین و مختار اهل سنت اولان تعریفه صالح دکدر چونکه مذهب مختارده
جسم بالذات تجردی و قابل تجزئ اولان ممکن موجود اولوق اوزره معرف اوله رقی خط جهر
و سطح جوهری به شاملددر بلکه مثال مذکور مذهب بعض متکلمین و مختار معزله اولان تعریفه

مذهب حکمایه صالحدر زیرا مذهب مرجوح معتزله جسم مخیر بالذات اوله رفق ابعاد نشه بی قابل اولان ممکن موجوددن عبارت اولوب خط وسط جوهریله غیر شاملدر وعند الحکما مقادیر نشدنت مجموعدن عبارت اولوب جسم تعلیمی اطلاق ایدرلیق فراغ . قوی الی خلافت مناسسته در وجهک مکان خالی به احتیاجی زیرا عند عدم الفاعل زوم تداخل اجسام متحققدر قال رحمه الله (ونحوه فی انکشاف قوله * الالمی انذی بطن بک الظن کان قد رأى وقد سمع) ووصف مجرد کشف ایچون اولنده اوس بن جبرنام شاعرک فضالت بن کدهک مریدسنده اراد ایدیک . الالمی الذی بطن بک الظن . کان قد رأى وقد سمع . قوی دخی ذکر اوانان . الجسم الطویل اه . قوی کیدر اول قصیده * ایها النفس اجلی جزعا * ان الذی تصذر بن قد وقع * ال الذی جمع السحابة والجمدة والبر والصحی * الالمی الذی بطن بک الظن * کان قد رأى وقد سمع * اودی فلا فاع الاشاعة من * امر ان قد یحاول البعد * المعی . وباه ووحده الیه . بلعی . ذکی . ثوقه معنسته اواب یا . ال الذی تحذر بن . قولنده اولان انک خبری اوله رفق مرفوع ویا اسم ان ایچون صفت اولی اوزره ویا خود اعنی تقدیریه منصوب اولوب وجه اخیرده خبر ان بیت اخیرده اولان اودی لفظیدر . اودی المعی افظی مسند الیه اولوب مصنفک بویت مثال اولک شاید قولنده مرادی مجرد وصفک کشف ایچون اولنده * ثانی بیاندر . الذی بطن بک الظن اه . قوی المعی ایچون وصف اولوب معنسته کشف در کیم اصعبدن معنای المعی سئوال اولنده آنف الذکر . الالمی الذی بطن بک اه . یعنی انشاء الیوب تعریفده بوندن زیاده برشی اراد انشاءدر . اول قصیده اولی اوزره ذکر اوانان بنده واقع جزعک معنای فریاد وفغاندر بیت ثانیده اولان . جمدة . شجاعت معنای اولوب بیت ثانیده اولان . بک . لفظی بطن بیاندر وکان قد رأى . بطن فعلنده مضمر ضمیردن حال اولوب . مشه بارانی والساح . دیکدر بیت اخیرده . اودی . هلاک معنسته در بدع . بدعتک جعی اولوب مثلاً بر شخصک دوام حیوانی کبی اور غریبه بدعه الیه مفسر وانشاءه لایحاله واقع اولان امردن حذر در . مفهوم آیات . سماحت وشجاعت وبر وافتا صفتک بر کمال جامع وحاظی اولوب اهل ظن و فراست کامله اولان فضالت بن کدهک وفتا الیه شامل اور غریبه ایچون لایحاله وقوعبوله جی امردن انشاءه واحتراز فاده بخش اولیده رفق اشیهو امر مولک وقوعدن ناشی جزع وفریادی انصاب جیلته ابلاغ وارثا انسیله نفسند تبیه وخطاب اوله رفق مراد کمال حزنی اظهاردر . وکرده وصف کاشف اولنده وچ ان الانسان خلق هاولا اذ مره الشر جزوعا واذامسه اخیر منوعا نظم جاییلی دخی مثل مذکور نظارتندر زیرا هلم . مس مکروه عندنده سرعت جزع ومس خبر عندنده سرعت منع اولمسیله وچ اذامسه الشر جزوعا واذامسه اخیر منوعا و معنی خلوع ایچون وصف کاشف اولور . قاضی بیضاوی قدس سره . هلموع . لفظی شدید الحرص قایل الصبر الیه وشری ضرر الیه وجزوعی کثیر الجزع الیه و خبری . سه یعنی وسعت ید وغا الیه . منوعی . مبالغه فی الامساک الیه تفسیر اباندر . قال المصنف رحمه الله (اوخصصا نحو زید اناجر عندنا) ویاخود مسند الیهک توصیفی اراد اوانان وصف مسند الیهی مخصوص اول . ایچوندر تخصیصدن مرادی تقابل اشتراک ورفق احتیاجدن عامدر . یعنی عند اهل المعنی تخصیص . اعم اولوب نکرانده اولان تقابل اشتراک و معارفده اولان رفع احتمال متساوادر وعند المعنی . تخصیص . نکرانده حاصل اولان اشتراکی تقلیدن عبارتدر . رجل عالم کبی زیرا بحسب الوضع رجل لفظی افراد رجالدن هر بر فرد محتمل اولوب عالم دیندیک کبی کافه افراد رجال بنده اولان اشتراک وهر بر فرد اولان احتمال تقابلی اولنده رفق افراددن علم الیه تصدیف اولان فرده تخصیص فغن اولور و معارفده حاصل اولان احتمال رفعنه . توضیح . اطلاق ایدر وصفک مخصوص اولمسه مثل زید الناجر ویاخود الرجل الناجر عندنا . قولدر زیرا

زید ویاخود الرجل دیندیک کبی زید ورجل لفظاری ناجر و غیر بنده محتمل اوله رفق الناجر وصفیه توصیف اولنده یعنی کبی بوا احتمال مرفوع اولوب مراد زید ویا رجل ناجر اولنده یعنی تعین ایدر . قال المصنف رحمه الله (او مدحا او ذمما نحو . جانی زید العالم او الجاهل حیث یسعی قبل ذکره) ویاخود مسند الیهی توصیف اراد اوانان وصفدن مقصود مدح ویاخود ذم ویاخود ترجم اولنده ایچوندر مثلاً قبل ذکر الوصف . موصوف معلوم و متعین اولدیک صورته . جانی زید العالم . ویاخود . زید الجاهل . ویاخود . زید الفیر . قولنده اولان العالم والجاهل وافتیر اوصافی کبی زیرا موصوفک تعینی مفروض اولمسیله بواوصافدن مراد تعین و تخصیص اولوب بلکه اول الیه مراد زیدی علم الیه مدح و ثانی الیه ذم و ثانی الیه ترجم و تبیل ذکر الوصف موصوفک تعینی باموصوفک ذکر اوانان اسنده مشارکی اولمسیله ویاخود مخاطبک قبل ذکر الوصف موصوف بینه معلومی اولمسیله اولور . وقیل ذکر الوصف موصوف متعین اولدیک صورته وصف مخصوص اولمش اولور . قال رحمه الله (اوما کیدا بحرامس الدار کان یوما عظیما) ویاخود مسند الیهی توصیف نا کید ایچون اولور بوده موصوف ذکر اوانان وصفک معنای متعین اولدیک صورته تحقق ایدر . امس الدار کان یوما عظیما . کبی زیرا لفظ امس دایره دلالت ایدر الفاظدن اولمسیله لفظ دایره بومدولی مؤکدر . و بعض کره وصف مقصودی بیان وتفسیر ایچون اولور نشه کیم قریبا ذکر اوانسه کرکدر وچ ومان دایه فی الارض ولا طار بطیر یحتاجیه نظم جاییلی دخی بوقیادندر زیرا دایه وطر زمناهی جنس و وحدتی حامل اولوب مقصود اینه جنس دایه وطر اولمسیله مراد جنس مع الوجودت اولدیک بیان ایچون خواص جنسدن اولوب نوع واحد خاص اولسان وصف الیه توصیف اولنده بلی و اعتبار الیه وصف مذکور زیاده تعین واساطه بی افاده ایدوب کان . مان دایه قط فی جیس الارضین ومان طائر فی جوائسه من جمیع ما بطیر یحتاجیه الا هم امثالکم . معنای اولمسیله واکر بواوصاف الیه توصیف اولنده مقصود جنس مع الوجود اوله رفق مراد وحدت نوعیه اولمسی محتمل اولوب بالکر نوع واحدک یعنی مثلاً رتع و صید ایدن دایه و طائر نوعت عموم افرادنی افاده ایدردی . و سبب اولاید که بعض کره وصف جمله اولور و جمله ک وصف اولمسنده ابکی شرط اولوب اول موصوف نکره اولمسیدر زیرا اعرابدن علی اولان جمله مفرد و فوعت صحی و اجدر مثلاً مررت برجل قام ابوه قولنده قام ابوه محسنده فثم ابوه دلت صحیدر و جمله در سیک واخذ اولسان مفرد نکره در زیرا مفرد اولمسی باعتبار الحکم یعنی محکوم به اعتبار الیه اولوب حکمه مناسب اولان اینه تکیدر بوجه جمله ده دخی کند و سندن سیک اوتار شیهت حالی اعتبار اولیق مناسب اولوب بنده علیه صفت موصوف . معنی ایچون موصوفک دخی نکره اولمسی شرط فعلندر و به ضایرک جمله نکره در دیو قولاری بونصرفه یعنی اولمسی ملحوظ اولوب والاشکیر و تعریف خواص اسمندر و شرط نانی وصف اولان جمله ک صله کبی خبریه اولمسنده وجوبدر زیرا مضموده موصوفک قبل الذکر مضمون صفیه انصافه مخاطبک علی متکلیت اعتقادی واجب اولوب وصی ایسانی مجرد موصوفی مخاطبه تعریف و معلومی اولان صفیه عندنده خبر و تعینی ارادهدن عبارتدر . بنده علی ذلک جمله اولان وصفک قبل الذکر حصولی مخاطبک معلومی اولان حکمی متعین اولمسی واجب اولمسیدر جمله انشاء اینه قبل الذکر عند مخاطبه معلومه لثبوت اولمسی علم مخاطب کلام متکلیه حاصلدر بوسیله نشی انشیت صفت ویاخود صله واقع اولمسی ایچق قول تقدیریه تأویله منسوط اوله رفق مثلاً زید اضربه . قوی . زید . قول فی حقه اضربه . تقدیرده اولوب بوقوله احتمالنی بیان اولمش اولور . سئوال اولورسه که قسم انشاء اولدیک حائده صاحب کشف وچ وان منکم من یشرقی و ان منکم من انهم بالله لیطئن . تقدیرده اولوب قسم الیه حوائ صله اولدیک تصریح انشاءدر . جوائنده دیرز که

صاحب کشفک مرادی صله قسم ایه مؤکد اولان جواب قسم دیک اولوب بوقسه نفس قسم مع جوابه صله دیک دکلدر جواب قسم ایه جمله خبریه اولوب صدق و کذبیه محتملدر انجیون تا کید اخبارده والله زید قائم دینور و انشا اولان والله و اقسام بالله امشالی جمله فسمیه در نه کیم شرطیه یعنی جمله جزایه خبریه اولوب شرط انشادر سوال اولنورسه که صاحب کشفک دیگر کلامیده قبل الذکر وجوب علم مخاطب صله به خاص اولوب وصفده عدم وجوبی اشعار ایدر زیرا فائقوا انوار الی وقودها الناس والحجارة کقول شریفنده صله عند مخاطب قصه معلومه اولنی واجب اولسبیه احتمالکه مشرکینک اشبو صله اولان وقودها الناس والحجارة نظم جلیلتک مصنونی سوره تحریمده فوا انفسکم واهلیکم نارا وقودها الناس والحجارة کقول شریفنی استماع ایه معلوملری اولسون دیوتوجیهدن صکره آیه مذکورده معرفه اولرق فائقوا انوار وارد اولوب سوره تحریمده فوا انفسکم واهلیکم نارا لفظ منکرله ایرادک بیان حکمیده سوره تحریمده اولان آیه اولامکه مکرمده نازل اولرق صفت مذکورده ایه موصوفه اولان نار معلوملری اولسوب بعده سوره بقره آیه سابقه ایه معلوملری اولان شبهه اشارت اولرق نایبنا نازل اولسته میندر دیو اتیانی سوره تحریمده وقودها الناس والحجارة کقول صفت غیر معلومه اولرق نار ایچون وصف واقع اولدینی اشعار ایدر جوابنده دینک مکندر که تحقیق وصفک عند مخاطب معلوم اولسی واجیدر وسوره تحریمده خطاب مؤمنینه اولوب و نازک بوصفی نبی علیه السلامدن سماع ایه مؤمنینک معلوملری و مشرکینک اشبو سوره تحریمده اولان آتی استماع ایه معلوملری اولسبیه سوره بقره انوره خطاب اولمشدر بوصورنده ایکیسندده دخی مخاطبینک معلوملری اولمش اولور قال رحمه الله (واما توکیده فلانقریر) واما مسند الیهک تا کیدی مفهوم و مدلولنی تحقیق و تقریر ایچوندر یعنی رجحیتده مسنفر و ثابت و محقق و مجزوم فاشمچوندر که سارویه سبق ظن و غیر یسینه مسامح حل احتمالی زائل اوله منسلا متکلم سامعک بر مشغولینه مبنی لفظ مسند الیهی سماعدن و یاخود مناسبته جلدن عقلنی ظن و اشتباه ایلد کیده مسند الیهک تکرار ایه بطریق انما کیده جائی زید زید دینور و مثال مذکور امثالک هر قدر دفع توهم تجوز و یاخود سهوه حلی ممکن ایهدهه لکن مجرد تقریر قصدبله دفع توهم تصدی یکنده فرق واردر الحاصل بعض شرارک مصنف او زریسه تفریر دفع توهم تجوز و سهوه قسم اولنی نوجمله صحیح اولور که کندوسنده تقریر تحقیق اعیان شی اصلا تا کید اوله من نه کیم قومک نخوده انما کید تابع بقر امر المنبوع فی النسبه او الشمول قوللری بوکا شهادت ایدر بوصورنده تقریر اصلا تا کیددن منفث اولدینی تحقیق ایدر دیو اعتراضلری میند فعدر و حاصل دفع تقریر فطه لازم اولوب لکن دهضا بنفسه مطلوب و بعضا غرض آخر افوایه وسیله اولور نه کیم صاحب مفتاح دفع توهمی ذکر دکر صکره بوکا نییه ایدرک چوقی کره تا کید ایه قصد مجرد تقریر دهاق ایدر نه کیم بوکلامه فعل ایه تقدیم و تأخیر اعتبارک فصلی سنی مطلع ایدر دیو بیان ایشدر و شارح علامه تقریردن مراد سکائی بی تقریر مسند الیه حل ایتیه رک تقریر حکمه حل ایشدر لکن تقدیم و تأخیر بحثدن فتنی موضع تا کید ایه تقریر حکم قصد اولدینغه مطلع ایدر حکمی بیان ایشدر حالوکه تا کیدک تقریر حکمی افاده سی لا تکذب انت منلاوده تا کید مسند الیه مجرد محکوم علیک تقریرنی افاده ایدوب تقریر حکمی مفید اولدینی قومک نصریحلرینه مخالفدر اگر دینورسه که مراد سکائی تا کید صنایع یعنی تابع مخصوص اولسوب بلکه انا عرفت و انت عرفت کبی مجرد تکریر اوله دخی بودنی تقریر و تقویه حکمی افاده ایشله بیان شارح علامه بوکا میندر جوابنده دیرز که امسله مذکورده امسالکده تقریر حکمی افاده ایدن تکریر اولدینی مسلم اولسوب بلکه تقدیم مسند الیهدر وقومک بلا تقدیم عرفت انا و عرفت انت منلاوده تقریر حکم اولسوب بلکه مجرد تقریر محکوم علیه ایچون اولدینی نصریحلری

بونی مصدقدر بوصورنده تا کیددن مراد سکائی مجرد تکریر معناسنده حل اولدینی تقدیرده دخی تقریری تقریر حکمه حل ایشک پنه صحیح اوله من شونکه برابر که سکائی تحقیق تقوی حکمی تقدیم و تأخیر مع الفعل بحثنده ایراد ایچوب بلکه تأخیر مسند الیه بحثک آخرنده بیان ایشدر و تسلیم ایدر بلکه تا کید ایه مراد سکائی مجرد تکریر اولوب و تکریر تقریر حکمی مفید اولسون بزرده دیرز که تا کیدی تکریر معناسنده حل ایه برابر تقریردن مراد تقریر محکوم علیه اولسون زیرا تا کید صنایع محکوم علیک تقریرنی مفید اولدینی و بودنی تکریرده داخل بولندینی جهنله تکریر مسند الیه ایه چوقی کره تقریر محکوم علیه قصد اولنور دینک صحیح اولور و بوصورنده سکاکینک فصل مذکورده حواله سی لا تکذب انت قولی مجرد محکوم علیک تقریری ایچون اولوب تقریر حکم ایچون دکلدر دیو ذکر ایلدینی شبهه اشارت اولمش اولسون نه کیم مصنفک ایضاحده و اما توکیده فلانقریر کا سیاتی قولی بوکا اشارته حل اولمشدر بو تقدیرده تقریری تقریر حکمه حل ایتیکده جزم علامه صحیح اولور زیرا بو جهتی ترجیح ایدر که بوجه اولسوب بلکه تقریر حکمه حل اولدینی صورتده تأخیر مسند الیه بحثک فصل مذکورده قرینتی جهنله بحث مذکورده ذکر ایلدینی شبی توسعاً فصل مزوره حواله ایش اولسی اعتباره محتاج اولوب بو ایه خلاف ظاهری ارتکابدر و تسلیم ایدر بلکه تا کید ایه مراد مجرد تکریر اولوب و سکاکینک حواله سی بوجه مشروح ظاهری اوزره اولسون بوصورنده سکاکینی ایچون لایق و بلکه اولی اولان کلامی تقریر حصر ایتیبوب بلکه تخصیصده دخی تعرض ایدرک و ربما کان التصد لجزء التکریر و التخصیص دینک ایدی زیر انا تقوی حکم ایچون اولور انا عرفت منلاوده مسند الیه و آخر اولرق تا کید ایچون اولوب بعده تخصیص ایچون تقدیم قلندینی اعتبار ایدرک ان تقدیم مالو اخر کان فاعلا ای تا کید ایه یعنی بقید التخصیص نحو انا عرفت اذا اعتبرته کان فی الاصل عرفت انا قوالیه اعتبار مذکورری تصریح ایشدر و سکاکینک بیان حواله مسند انظر اولان اعتبار تقدیم و تأخیر مع الفعل فصلکده ایراد ایلدینی شبهه یعنی انا سمعت فی حاجتک وحدی و یاخود لاغیری اذ لانت مقادی تا کید و تقدیردن حاصل اولان تخصیصدر دیو بیانی اوزره اشارته حل اولمقدرد زیرا بوصورنده حواله ظاهری اوزره جاریدر و مثال مذکورری بو مقامده اتیانی یعنی باب تا کید اصطلاحیده تا کید اصطلاحین اولمان شبهه اشارت اجهالیه ایه اشارت ایشی کل رجل عارف و کل انسان حیوان شالری تا کید اصطلاحی قبیلندن اولدینی حالده عدم شمول توهمنی دفع ایچون اولان تا کیدده اتیانی کیدر نه علیه تغییر اسلوب ایدرک و منه تغییره عدول ایشدر و کتابنده بونک امشالی بساردر و مصنفک ایضاحده اولان کایاتی قولنی دخی اشبو کلام مفساحک حل اولدینی شبهه حله حاجت اولوب زیرا بو مثالو مقاماتده سکائی به غیر تابع و بلکه معترضدر و بوقولزله بهضبارک معنای کلام مصنف مسند الیهک تو کیدی تقریر حکم ایچون اولور انا عرفت کبی و تقریر محکوم علیه ایچون اولور انا سمعت فی حاجتک وحدی و یاخود لاغیری کبی دیمکدر دیو قوللری غلط فاحش اولدینی ظاهر اولوب ذکر اولسان وجه صحیح ارتکاب مذکوردن مفیدر زیرا تقریر حکم تقدیردن مستفاد اولوب تا کیددن مستفاد دکلدر و انا عرفت منسند انا تقریر ایچون اولوب باکده تخصیص ایچوندر و وحدی و لاغیری کلهلری محکوم علیهی تا کید اولوب بلکه تخصیصی تا کیددر قال رحمه الله (اردفع توهم التجوز) و یاخود مسند الیهی تا کید بحجازا نکلم اولمشی توهمنی دفع ایچوندر منلا امرک سانی بالذات قطع ایلدینی اخبارده فاطع فرضا بعض غلانی اولوب امیره اسنادی سبب امره اسناد و یاخود امیری ذکر و بعض غلانی اراده قبیلندن مجازدر دیو توهم اولمشاق اوزره قطع الاصل الامر و یاخود قطع الاصل الامر نفسه و یاخود عینه دینور قال رحمه الله (والله و اعلم و عدم السؤل) و یاخود تا کید مسند الیه مشکک سهواشسی توهمنی دفع ایچوندر

مثلا بجای زید بن ابراهیم سماع جانی عمرو اولوب لیکن سهوا زید ذکر اولد بخی توهمی دفع ایچون
جانی زید زید دینلور و بوتوهم یعنی موقع مسند البهده مفرد آخر وقوعی توهمی تا کیده معوی
ایله دفع اولد بخی و بوده ظاهر در زیرا مثلا جانی زید نفسه قولنده جانی نفس مسند الیه
اولوب طرفندن برسی کلش اولد بخی معلوم اولور سهده لیکن متکلم جانی عمر و نفسه
دیده جک لیکن سهوا جانی زید نفسه دیش اولد بخی احتمالی باقیدر و یا خود تا کید
مسند الیه عدم شمول توهمی دفع ایچون اولور مثلا بر قومک محبتدن اخبارده قومک بعضی کلوب
فقط اوبعض حقده عدم اعتداده و یا خود مثلا انشای فلاندر برسی بر شخص قتل ایش اولد بخی
حالده بنو فلان قتلوا دینلوب جله سنده اسناد اولد بخی کبی کآن افراد قومی شخص واحد
حکمتده عد الیه بعضی سندن واقع اولان بجای جله سندن وقوع بولش مشایده اتخاذه مبنی بجای
مجموع قومه اسناد توهمی دفع ایچون جانی القوم کلهم و یا خود اجهون درین و جوق
کره واقع اولور که بحسب اقتضاء المقام کل الیه اجهون بنی جمع اولور مثلا ملک که کر امک حضرت
آدم علیه السلام اولان سجده لرخی اخبارده ملک که کر امک کترنه و حال نفر قریشه و هر بر رینک
برر شان الیه اشتغاله نظرا جبهی سندن استبعاد سجوده مبنی فسیح المله که کلهم اجهون
بیور لندر و بوجع مؤکدین الیه ابلیس اوزرینه تفریع و تعبیر ترید ایشدر و بهضارک زهای
وجه الیه اجهون لفظنده سجود ملک زمان واحدده اولد بخی دلالت بقودر زیرا بویه اولمق
لازمه کله کلهم ضمیرندن حال اولوب اجهون بیور لقی لازم کوردی و بومقام محل بخندر شوبله که مصنفک
دفع توهم عدم شمول ذکر و تصریح الیه مجرد زیاده توضیح ایچون اولوب و الا شمول دفع توهم عدم شمول
دفع توهم تجوز قیلندن اولد بخی مصنف دفع توهم تجوزی مجاز لغوی و عقلی به شامل اولان
معنی به حل الیه اکتفا ایش اوايه اشبو دفع توهم عدم شمول دخی داخل اولورق تکرار ذکره
حاجت مس اعزایدی زیرا مثلا کلهم لفظنک تا کید اولمق انجق متبوعنک شوله دلالتیه اولوب
والا تأسیس اولورق تا کید اولمق بوندن ایچون شیخ عبدالقاهر بفسد الشمول قولنله مراد
تابع اصل شمولی ایجاب اولوب کلامده تابع ذکر اولد بخی لفظ متبوعدن شمول فهم اولمق دیک
دکندر و اگر مراد بومعنی به حل اولد بخی تابع ایچون تا کید نسبه ایدلردی بلکه تا کید شمول
افاده ایدر دیکدن مراد تا کید شمولی مقتضی اولان لفظ مؤکدک خلاف ظاهری اوزره مجاز
اولورق عدم شموله مستعمل اولمق متبوعدن شمول حاصلی حال تا کیده مؤکدک تجوزا عدم
شموله حملی متبوعدن اولور دیکدر دیو بیان ایشدر و اما جانی الرجلان کلاهما قولنک دفع توهم
عدم شمول ایچون اولمق محل نظر اولوب زیرا منی مدلولی اولان ثنیه ده نص اولورق اصلا
واحد اوزرینه اطلاق اولمق که حتی بوند عدم شمول توهم اولسون بلکه اولی اولان اشبو جانی
الرجلان کلاهما امشالی جانی واحد اولوب ایکسده اسنادی سهوا واقع اولمق توهمی دفع
ایچوندر و اما سماع جانی بونلرک رسوللری و یا خود ایدهمانک نفسی و آخرک رسولی اولد بخی
توهم ایدر سه بوتوهمی دفع ایچون جانی الرجلان کلاهما دینلوب بلکه انفسها و یا خود
عینها دینلور و كذلك جانی بونلردن برسی اولوب آخر محرض و یا خود باعث و یا امشالی اولمق
توهمی انجق مسندک تا کیده دفع اولور زیرا توهم تجوز بوضوئده مسنده واقع اولمق اولور
قال رحمه الله (و اما بیانه فلا یضاحه باسم مختص به نحو قدم صدیق خالد) و اما مسند الیه
عطف بیان الیه تعقیب مسند الیه کنیدی به مختص اولان بر اسم الیه ایضاح ایچوندر انکیچون تابع
غیر صفة بوضوح متبوعده قوللریه تعریف ایشدر قدم صدیق خالد کبی و ثانیکن اولدن
یعنی عطف بیانک لفظ مسند الیه اوضح اولمق لازم اولوب زیرا لفظینک اجتماعندن
تحصول ایضاح جائزدر و عطف بیان ایچون هر قدر ایضاح لازم کاور سهده لیکن فائده سی
ایضاحده معصر اولوب مصنفک اقتضای غالب احوال و اکثریه میندر سهده کم صاحب کشف

جعل الله الکعبة البیت الحرام قیاما للناس قول شریفده البیت الحرام عطف بیان اولوب
فقط لفظ کعبه بیت معظم ایچون اسم مختص اولورق مشارکی اولماسیله ایضاحه مساع حل
اولد بخیندن بعضا صفت مدح ایچون بیان اولد بخی کبی عطف مذکور دخی کند و سنده قتال
و انجیانه تعرض و نکال حرام و وبال اولان بر محل عالی ایدو کنه باعتبار الوضع ترکیبی اشارندن غیر
خال اولماسیله افاده مدحه محمول اولد بخی و الا بعد العاد قوم هود قول شریفده قوم هود
عاد ایچون عطف بیان اولوب و هر قدر عاده قوم مذکور ایچون اسم علم اولد بخی جهته
بدون التابع بیان و ایضاح حاصل ایدسه فائده سی ایدهم الله بعدا مفهوم سنده اولان الا
بعدا لعاد دعای حق غیرده اولمق توهمنه بحال اولمق دعوه مذکوره انلر ایچون سه و علامت
لازمه اولوب و حقندن وجهها من الوجوه اشتباهه محل اولمق جق صورتده تحقیق افاده اولد بخی
تصریح ایشدر و عطف بیان همه حال متبوعده اسم مختص اولمق عدم زومنه تابعنک
و المؤمن العائدات الطیر یسبحها رکیان مکة بین الغیل والسند شعرنده طیر عطف بیاندر
دیو ذکر لری دلیل اولورق مصنفک اسم مختصه فصیری اعم و اغلبه میندر بیت مذکورده
و المؤمن قوائده و اوقسبه اولوب المؤمن اسم الله اولورق امتندن مأخوذدر عائدات
الجمعا معنای سنده عودندن عائدنک جمیعدر و من جهة الاعراب مؤمن ایچون مفعول اولورق منصوب
و یا خود اضافیه الیه مجرور اولمق صورتینده محتملدر و الطیر قولی منصوب و یا مجرور اولورق
عائدندن بدل و یا خود عطف بیان و غیل و سندن حره من محترمین بینه اولان اجتنان یعنی
ایکی تحملستندر یسبحها جله سی معرض بیانده استیناف اولوب شاعر ماهر مر قوم حرم که
شرفها الله تعالی الی یوم القيمة بال افشان انجا و دخالت اولان مرغ ضعیفه احسان و کرام
و سلامت ایدن جناب باری به عرض حلف و قسم ایسبیه کآن طیور مر قومه ک کفایت امن
و حراستنه دار و همه سبق ایدن سؤال مقدره جواب صددنده رکیان مکة انلری مسیح الیه
او خشیوب اخذ و اصطیاد الیه تعرض انزلر دیش اولدی و بیت مذکورده طیر عطف بیان
اولد بخی کبی جانی الفاضل الکامل زید امشالی کند و سنده صفت اوزرینه موصوف اجرا
اولسان کلامده دخی موصوفک عطف بیان اولمق احسندر زیرا بونلار موصوفه صفة بهمیه
ایضاح متحققدر و بونلارده موصوفک صفة مذکورده علم مشهور اولمق افاده ایما
و اشعار وارد زیرا تفسیردن غرض معنای بهمیه ظاهر الدلالة اولان لفظ الیه بیانندن
عباره اولد بخی اوصفله اتصافی معلوم و مشهور اولمق اقتضایدر و الا بهمیه بمیه
تفسیر اولمق اولور اکبر بطریق الاستفسار لا یخذوا الیهین اثین اما هو اله واحد قول
شریفی مصنف رحمه الله باب و صفده اراد الیه لفظ اثین الیهین ایچون بیان و تفسیردر دیو ذکر
ایدوب و سکاکی عطف بیان قیلندن دیو تصریح الیه عطف بیان باینده بیان ایش اولد بخیندن
اشبو قولیندن فقیه سی حقدردیو سؤال اولور سهده جوابنده درر که کلام سکا کیده نظم
مذکورک عطف بیان صنایع یعنی تابع مخصوصدن اولد بخی دلالت ایدمک برشی اولوب مرادی
هر قدر وصف صنایع ایدسه ایضاح و تفسیر قیلندن دیک اولمق جائزدر و عطف بیان
بمختصه ذکر ایلی کل رجل عارف و کل انسان حیوان مثاللری بحث تا کیده اراد انجسی
قیلندن اولور و بونلار خارج باب اولان مثاللری مجرد تمیل و ایضاح کلام ایچون اراد انج
سکا کینک دأبندنر و بوضوئده مقصودی نظم مذکور وصف ضاعیدن اولورق ایضاح
و تفسیر ایچون بیان اولوب کلام نحاتده واقع اولد بخی اوزره امس الدابر مثالی کبی تا کید
ایچون اولد بخی بیان اولمق و نظم مذکورک وصف صنایع اولمق تفریری
شو وجهه در که الیهین لفظی الیهیت معنای جنسینی و برده اثینیت معنای کیتی و كذلك اله
لفظی معنای جنسیت و وحدتی حامل اولوب و الیهین اثین کلامنده غرض الهی اتخاذه الیهین

نهی اوله رفی جنس الهی اتخاذن نهی اولدیغی واله واحد قولده غرض اثبات جنس اله اولوب
 بلکه الهدن واحدی اثبات اولدیغی جهتله بو غرضی ابضاح و تفسیر ایچون الهین لفظ اثین
 ایله و اله واحد ایله توصیف اولدی و صاحب کشف مکاشفات مقصودی بودر زیرا بدینشدر که الاسم
 الحامل لمعنی الافراد والثانیة دال علی شئیین علی الجنسیة والعدد المحصوص فاذا اريدت الدلالة علی
 ان المعنی بهما والذي يساق له الحديث هو العدد شفع بما يؤكده یعنی معنای افراد و تثنی
 حامل اولان اسم ابکی شئیة دلالت ایدر که بریسی جنسیت و دیگرکی عدددر ایدرکی بواسطه اسم اله
 مقصود و کلامک موقوف لهی عدد اولدیغی حینه اشبه معنای مقصودی یعنی عددی تا کید ایدر که
 بر لفظ ضم و ارداد اولور و دیکدر شفع لفظی جواب شرطدر و يؤکده قولى بفرره و بحقیقه معنای اولوب
 مقصودی تا کید صنایع دیکر دکلدر زیرا تا کید صنایع لفظ متبوعک تکریرله و یاخود الفاظ مخصوصه
 مضبوطه ایله اولور اوله اولنجی شرح مفصلا علی مذهب السکاکی الهین اثین و نفحة واحدة
 تا کید صنایع دیکر دیو واقع اولان کلام ایس بنی قیلنددر زیرا کلام سکا کینک ذهاب مذکوره
 دلالتی اولوب بلکه مفصلا نفحة واحدة قولی امس الدابر کی وصف وؤکده مثل اراد
 ایشدر ایمی حق اولان و مامن دایه فی الارض و لاطار بطیر علی جناحیه قول شریفنده
 باب وصفه ذکر اولدیغی وجهله قصد جنس اولوب عدد اولدیغی اغاده ایتک اوزره فی الارض دایه
 ایچون و بطیر علی جناحیه طار ایچون صفت قلندیغی کی نظم مذکوره دخی اثین ایله واحد بیان
 و تفسیر ایچون وصف صنایعدر بوضوئده لا یخذا الهین اثین انما هو اله واحد قول
 شریفله و مامن دایه فی الارض الیه نظم جایلی کتدولنده اولان وصفی بیان ایچون اولنده
 مشرک اولوب و اوله قصد عدد اوله رفی جنسه اولدیغی و ثانیة قصد عدد اولوب جنسه
 اولدیغی بیان ایچون اولنده افتراق ایدر و بویحتمل ذکر اولدیغی اوزره تقریر و ترجمه سنده
 نظر اهل تصفیه اسناد نقصانه محل اولوب و بویحتمل ایله صاحب کشف و صاحب مفتاح
 و مصنف رحیم الله یسارنده قومک اوها منه سبکی ایلدیگی کبی اختلاف اولدیغی تبیین ایشدر
 و شارح علامه یعنی قطب الدین شیرازی نظم مذکوره اثین و واحد لفظاری عطف بیان اولوب
 وصف اولدیغی استدلاله قومک الصفة تابع بدل علی معنی فی متبوعه قوللریک معنای ان
 حاجیدن نقل اولدیغی اوزره صفت برتابه در که متبوعنده اولان معنای دلالت ایتک ایچون ذکر
 اولور دیکدر و اثین ایله واحد متبوعلنده اولان اثینیت و وحدته دلالت ایچون ذکر اوله مشرک
 تا که وصف اوله بلکه ذکر لری متبوعلنده قصد احد جزئیته یعنی اثینیت و وحدته اولوب جزء
 آخره یعنی جنسیت اولدیغی دلالت ایچوندر بوضوئده اثین و واحدن هر بریسی تابع غیر صفة
 بوضوح متبوعه تدریفسده داخل اوله رفی عطف بیان اولوب صفت اولزل دیو بیان ایشدر
 جوابنده دیر که اگر مراد علامه وصف ذکر ایچون متبوعنده اولان معنای دلالت مخصر در دیکر
 ایسه بوضوئده تعریف وصف افراد صفتن هیچ برینه صادق اولمز زیرا صفت لایحاله تخصیص
 و یاخود تا کید و یاخود مدح و یا امتحالی ایچون اولور و اگر مرادی معنای مذکوره دلالت ایچون
 ذکر اولوب و دلالت مذکوره در غرض تا کید و تخصیص امشالی شی آخر اولور دیکر ایسه
 اثین و واحد ذکر لری متبوعنده اولان اثینیت و وحدته دلالت ایچون اولوب و بوندن غرض
 ذکر اولان مقصودی بیان و تفسیر اولسی جائزدر نه کیم دایر دیو دلالت ایچون ذکر اولوب
 و بوندن غرض تا کیدر بلکه عند التحقيق نفس الامر موافق اولانده بودر کورمز میسکنه سکاکی
 کاشف و مواضع اولان نایله رفی و صفدن قیلوب کشف و ابضاح سببیه و صفدن اخراج انما مشدر
 و شارح علامه کلام مذکور در نصکره مذکور اثین و واحد بدل اولدیغی بیان ظهور یله زیرا
 بدل منه مقامه قائم اولمز دیو استدلال ایشدر لکن بونده دخی نظر واردر زیرا بدلت بدل منه
 مقامته و جوب صحت فیسمانی تسلیم اعتبار کورمز میسکنه صاحب کشف و جعلوا لله شرکاء الجن

قول شریفنده لله و شرکاء جماعتک مقصودی اولوب و جن شرکادن بدلدن دیو ذکر ایشدر
 و معلومدر که شرکاء تحکمه لفظ جن اقامه اولنده رفی و جعلوا لله الجن دینسه و کلام ایچون
 بر معنی اولمز بلکه مقصود بالنسبه اولدیغی جهتله اثین ایله واحد بدلدن دینک بعبید اولمز زیرا
 تقریری مرور ایتدیگی اوزره نهی اتقی الهدن الهین اتخاذن اولوب بوضوئده مقصود بالنسبه
 اولور قال رحمه الله (واما الابدال منه فزيادة التقریر) واما مسند الهیک بدل ایله تعقیبی
 زیاده تقریر ایچوندر مصنفک اشبه و اما الابدال منه کلامی مسند الیه بدل منه اولدیغی اشعار
 ایدر و مسند الیه بدل منهدر دینک جائی اخوک زید مثلاوده فاعل اخوک لفظی قلندیغی جهتله
 ظاهره نظر اولوب و الاحقیقته مسند الیه بدلدن و صاحب مفتاح و اما الحلة التي تقتضي البدل
 عنه فیهی اذا كان المراد نية تکریر الحکم و ذکر المسند الیه بعد توطئة ذکره قولنده بویکا اشارت
 واردر زیرا هه ضمیری بدل منه مسند الیه اولمز اوزره مسند الیه راجع اولوب و و ذکر
 المسند الیه بعد توطئة ذکره قول مسند الیه بدل اولوب بدل منه توطئه اولدیغی دلالت ایدر
 بوضوئده مسند الیه بحسب الطاهر بدل منه و بحسب الحقیقه بدل اولور قال رحمه الله (نحو
 جائی اخوک زید) بدل کله جائی اخوک زید کی بدل کل ذات بدل یعنی ماصدق
 علیی بدل منه عینی اولمسیدر یعنی معنی اولان اتحاد ذات اولوب اتحاد مفهوم غیر منظوردر
 مثلا اخوک مفهومک ماصدق علیی شخص زیددن عبارت اولوب لکن مفهوم اخوت مفهوم علم اولان
 شخصیتک غیر بدلدن قال رحمه الله (و جائی الفوم اکثرهم) و بدل بعضه جائی انقوم اکثرهم
 کی بدل بعض ذات بدل ذات بدل منهدن بعض اولمسی اولوب مفهوم بدل مفهوم بدل
 منهدن بعض اولمز و متبوعلنده ایدر ایدر الهین اثین قول شریفی بدل قلندیغی صورتده
 بدل کل اولوب بدل بعض اولمز زیرا هر تقدیر اثین مفهوم الهیندن بعض ایسه ده اثینک ماصدق
 علیی الهینک عین ماصدق علیی در قال رحمه الله (و سلب زید ثوبه) و بدل اشتباهه
 سلب زید ثوبه کی بدل اشغال بدل منه عینی و بعضی اولوب بدل منه بدل اوزرینه
 مشغل اولاندر و اشغالی ظرفک مظهر اوزره اشغالی کبی اولوب بلکه بدل منه اجلا بدل
 اوزرینه دلالت ایدر که و بدل منه ذکر لری عندنده نفس بدلت ذکره منشوق و متبوع اوله جق
 حیثیته بوجه مابدل متقاضی و طالب اولمسیه اولاجالا ذکر اولان شئی مبین و ملخص اوله رفی
 اتیان اولمسندن عبارتدر لکن بدل منه دلالتی و ذکر لری عندنده نفس بدلت متقاضی اولسی
 فعلک بدل منه نسبی حیثیندن اولوب من حیث الذات دکلدر زیرا ذات زید نوبی تقاضی ایتدیگی
 درکاردر و مصنف رحمه الله بدل غلطدن سکوتی کلام فصیحده عدم وقوعدن ایچوندر
 بعضی تفصیل ایدوب اوج قسمه تقسیم ایشدر شو و وجهله که اول غلط صحیح محقق اولوب
 صورتی مثلاً بجی زیدی اخبار ایدر که ایکن سبکی لسان واقع اوله رفی جائی جار دیوب بده
 تدارک ماغات ایله زید در سین ثانی غلط نسیان اولوب و بوده مقصودی نسیان ایدر که عدا غلط
 اولان شئی ذکر ایله بده تدارک و در خاطر ایدر که مقصودی ذکردن عبارتدر و بویکی قسم عن رویه
 صادر اولان کلامده واقع و فصیح اولوب و شاید بر آلامده واقع اولورسه بل اضرایه ایله اولدن
 اضراب اولنقی لازمدر و قسم ثالث عن قصد بدل منهی ذکر ایدوب بده غلط اولمز صورتی
 ایهام ایله بدلی ذکر ایدر سین و بوقسم مبالغه و تفنن ایچون معتد شعرا اولوب لکن ادنان اعلایه رفی
 شرطدر مثلاً هند نجم بدر کی شویله که هر تقدیر مقصود نجمة تشبیه ایدده کان ذکر
 نجمة نفسکی غلطه حل ایدر که مراد نجمة تشبیهی اولوب بلکه بده تشبیهی اولدیغی ادعا
 ایدر سین و بومقامه ادعا و اظهار غلط بل ایله اضرایدن ایلقدر اگر مصنف رحمه الله ابدالده
 زیاده تقریر ایله و تا کیدده بالکن تقریر ایله تعبیرنه سبب ندر دیو سؤال اولورسه جوابنده دیر که
 مصنف رحمه الله بونی سکا کینک کلامده اولان عادت تفنی جهتله لفظ مفتاحدن اخذ ایدوب

از باده التقرير. لفظي مصدرى معموله اضافه و يا خود. الزيادة التي هي التقرير. معناه اضافه
 بانه در الحاصل زياده مصدر و يا خود معناه حاصل بالمصدر اوله رقى ايسان اولدينى جملته مصدره
 حل اولنورسه اضافه لاميه اولوب لازم و متعدى اولق احتماله مبنى بافعاله و يا خود مفعوله اضافه
 قيلندن اولور و حاصل بالمصدر معناه حل اولدينى تقديره اضافه بسانه اولور بوصورته
 بدله لفظ زياده بى اختيار اليه تا كيدده عدم اختيار ايجون نكته بدل مقصود بالنسبه اولوب تقرير
 بالتبعيه قصد اولنسان اعتبار زائد اولديغنه و تا كيددن مقصود تقرير اولوب نفس تا كيد مقصود
 بالنسبه اولديغنه ايمان و بدل كده اولان نكر دنشاشي بيان تقرير ظاهر در صاحب كشاف
 اهدنا الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم قول شريفه صراط الذين الصراط
 المستقيم بدل اولوب فائده بدل ايجي جهنندن اوله رقى اول بونده اولان تنبيه و تكرير جهننه يعنى
 اولاجالا و نانا مفصلا منسوب اليك تنبيه سى و حكما عالمك تكرير مبنى نسبتك تكريرى اليه
 تو كيد و نانى طريق مستقيم بيان و تفسيرى صراط مسلمان اولديغنى اشعار و عهديدر ديو ذكر
 ايشدر و بدل بعض و احتماله بيان تقرير من حيث نسبة الفعل متبوع اجالا تابع اوزرينه
 مشتمل اولوب اولان ذكر اولنمش حكيمده اولديغيندر و بواسطه بدل بعضه ظاهر اولوب بدل
 احتماله دخی متبوع اطلاق اوله رقى كندوسيله بدل مراد اولنقى جيتنده اولمى واجب اولمى
 محققدر مثلا زيدك على موجب تعجب اوله رقى اعجبني زيد. ديتلك كده كان اعجبني شئ من زيد
 ديتلش اولور لكن غلام زبدي ضرب ايدوب ضربت زيدا. ديتلك بونك خلا فدر بوجهندن نشاشي
 جاني زيد غلامه و يا خود اخوه و يا خود جاره امشالى كلام تحت اشعار ايلديكى اوزره بدل
 غلط اولوب بدل اشتغال دكلدر بوندن صكره ستر اولميه كده بدل بعض و بدل اشتغال كندولرند
 تفصيل بعد الاجال و تفسير بعد الاهام اولديغى جهننه البته ايضا حدن خالى اوله منزل و ذكر
 اولديغى اوزره بعضا بدل كده دخی ابضاح و تفسير بولور بناء عليه مقاحده واقع
 اولديغى كى مصنف دخی زياده التقرير و الابضاح ديسه احسن اولوردى قال رجه الله
 (و اما المطف فلتفصيل المسند اليه مع اختصار نحو جاني زيد و عمرو) يعنى مسند اليه اوزره
 بر شى عطف ايلك بطريق الاختصار مسند اليه تفصيل ايجوندر جاني زيد و عمرو كى زيرا
 بونده تفصيل فعله دلالت افطيه اولمى ستر فاعلى تفصيل واردر زيرا و او جمع مطلق ايجوندر
 جعدن مراد او كى احد شين ايجون اولماسيدر و اطلاقدن مراد معطوف و معطوف عليه
 زمانا بكدىكره تقدم و با تاخر و بامعيتد تعرض ايتدرك مجرد حكما تابع و متبوعه ثبو ايجون اولمسيدر
 مع اختصار قيدي جاني زيد و جاني عمرو امثالندن احتراز اولوب زيرا مثال مذكور عطف جمله
 اوله رقى عطف مسند اليه اولديغى حاله كندوسنده تفصيل فاعل اولمى سيله قيد مذكور اليه
 اخراج اولمشدر قال رجه الله (او المسند كذلك) و يا خود عطف مع اختصار مسندك
 تفصيل ايجون اولور و تفصيل مسند استاذك احد معطوف و معطوف عليه دن اولان و بكدردن
 بعد مزاخيه يعنى بعد مدت و يا خود بلا تراخى يعنى متعاقبا حصولنى افاده دن عبارتدر و بونده
 كذلك لفظندن مسنان اولان مع اختصار قيدي جاني زيد و عمرو بعد يوم اوسنه امثالندن
 احتراز ايجوندر زيرا يومئذ يعنى عمرك افاده امهاليه تفصيل مسند حاصل ايسده مفاد عطف
 اولمى سوب بلكه منطوق قبود اوله رقى افراد معرفدن خارج اولمى سيله قيد مذكور اليه اخراج
 اولمشدر قال رجه الله (نحو جاني زيد فعمرو و عمرو جاني القوم حتى خالد) تفصيل
 مسنده اكر بلا امهال تاخر تابعى افاده مراد اولنورسه جاني زيد فعمرو و امهال مراد
 اولنورسه جاني زيد فعمرو مع الترتيب امهال مراد اولنورسه جاني القوم حتى خالد ديو
 ايمدى فاعلم و حتى تفصيل مسنده مشترك اولوب لكن فاعلمك تابعه ملابستى بلا مهله
 متبوعه ملابستندن صكره اولديغى و حتى مع مهله وقوعى افاده انجسى جهنندن بوندن

فرق محققدر و حتى افاده معناه امهاله ثم اليه متحد اولوب لكن حتى كده منده ماقبلتلك مابعدنه
 انتهای باوخته دكين شى قشبا انقطاع و انقضاسته دلالت واردر الحاصل حتى كده منده
 ايجي امره دلالت اولوب برسى ماقبلتلك مع التدرىج منقطع اولان شيدن اولديغنه دلالتدر بوصورته
 متبوعى قوم كى ذوا جزا اولوب بواجزابه حكم تدرىج اليه تعاق انجسى اقتضا ايدر لكن ثم
 بويه دكلدر ايمدى جاني زيد فعمرو ديتلك صحیح اولوب و متبوع يعنى زيد ذى جزا اولديغى
 جهننه حتى عمرو ديتلك صحیح اولن و امر ثانی ماقبلى مابعدنه بالغ اولمسيدر بوصورته
 مابعدى حكم سابقده داخل اولور و بونك حتمى جاره دن ممتاز اولور زيرا حتمى جاره
 اختلاف اولوب ابن مالك مابعدتلك حكيمه قطعا عدم دخولته و زعمشوى قطعا دخولته ذهب
 اوله رقى شيخ عبد القاهر دخواده مابعدى ماقبلندن جزا اولمى سنى شرط و جزا اولوب جزا
 ملاقى اولان تريك عدم دخولنى تصريح ايشدر و ذكر اولان امرينه دلالت مفرد ايجون اولان
 حتمى عاطفه ده اولوب جمله بى جمله عطف ايجون اولان حتمى ابتدائيه مابعدى تعظيم و يا خود تحقير
 ايجوندر و بوجه مشروح حتى كده منده اولان انقضاء تدرىجى و مهلت بحسب العقل اولوب
 شويكه اجزای ماقبلتلك اضغدن اقوايه و يا خود اقواذن اضغه ذهنا ترتيبدن عباره اوله رقى
 ترتيب خارجى معتبر دكلدر زيرا خارجده فعلك مابعد حتمى ملابستى اجزای سارودن مقدم اولمى
 جازدر مات كل اب لى حتى آدم كى زيرا موتك حضرت آدم عليه السلامه ملابستى آباء سارودن
 مقدمدر و يا خود مابعدنه ملابستى اجزاء سارويه ملابستى اثنا سنده اولور مات الناس حتى الانبياء
 كى و يا خود جمله سنده ملابست فعل زمان و احده اولور مثلا خالد قوم اليه بركده كده فقط
 خالد قومك اضعف و يا خود اقواسى اولديغى اعتباريه جاني القوم حتى خالد ديتلور اوليه
 اولمى حتى كده منده اولان تفصيل مسندك معناه سى تابع اجزائك اقواسى و يا خود اضعف اولمى
 اعتباريه ذهنده مسندك متبوعه تعلق اولان و تابعه تعلق ثانيا اعتبار اولمشيدر اصر سئوال
 اولنورسه كى تاوتم و حتى اليه مسند اليه اوزرينه عطف تفصيل مسندى مشغل اولديغى مثلا
 تفصيل مسند اليه دخی مشغله بوصورته و اولفصليلهما ديتلك احسن اولوردى جوابنده
 ديو زكه شيخ عبد القاهر دلائل ايجازده ذكر ايشدر كندوسنده بوجه ما فريد بونان كلامه
 نى داخل اولورسه نى قيد مذكور توجه ايدر مثلا ما تكلم زيد قائما قولنده نى مطلقا
 زيدك عدم تكلمى مفيد اولمى سوب بلكه حال قيامده عدم تكلمى مفيددر اثبات دخی بويه در
 تكلم زيد قائما كى الحاصل بر شى بركه بر شيه اثباتى و يا خود بر شيدن نفى اوزره كندوسنده
 امر زائد بونسان هيج بر كلام بوقدر الا او كلامدن مقصود و غرض خاص امر زائد مذكور در
 و بونده شك ايجون طريق بوقدر اشته كلام شيخ بوندن عباره اولوب ايمدى جاني زيد
 فعمرو قولنده غرض محيى عمروك بلا مهله محيى زيد دن صكره اولديغى اثبات اوله رقى كان جاني
 زيد و عمرو اولديغى معلوم اوله رقى شك محطاط ايجو ترتيب و تعقيده واقع اولن اولور
 بوصورته عطف تفصيل مسند ايجون اولوب غير بسى ايجون اولن حتمى اكر ما جاني زيد
 فعمرو ديتلسه عقيب محيى زبده محيى عمرو نى اولوب ايكسى بركده كلس اولمى و يا خود عمروك
 زيددن مقدم محيى و يا خود زيدك مجيئدن رمدت مزاخيه دن صكره كلسي محمل اولور اكر سئوال
 اولنورسه كى بعض كره فاليه من غير تفصيل المسند مسند اليه اوزرينه عطف اولنور مثلا جاني
 الاكل فالشارب فالتام قولنده موصوف واحد اولديغى كى موجب تفصيل اولان تدد محيى بولن
 جوابنده در زكه مثل مذكور معاده الذى باكل فيشرب فيشام ديتك اولمى سيله الف و لامك
 صلاقي اولان جمله لك بهضبتى بهضبتى عطف اولوب عطف مسند اليه قبيلندن دكلدر و بودنى
 بين الموصولات تغاير اعتبارى به عدم اعتباره بخير و اشو تغاير اعتبارى معتبر عد اولنور
 عطف موصولاتى اعتبار اليه عطف مسند اليه قبيلندن اولديغى تسليم اولمى سنده مصنف قولنده

مسند الیه اوزره قابله عطف تفصیل مسند ایچون اولمسنک زومنه دلالت یوقدر قال رحمه الله
 (اورد السامع الی الصواب نحو جائی زید لاعرو) و یاخود مسند الیه اوزره عطف سامعی
 حکمه اولان خطاستندن صوابه رد ایچون اولوب و یونک تفصیلی بحث قصیده کلمه کرکدر
 مثلا جائی عمرو اولوب زید اولدیغنی و یاخود ایکسیده کلمش اولدیغنی اعتقاد ایدن کلمه به جائی
 بالکن زید اولدیغنی ایسان ایچون جائی زید لاعرو دیرسن بوضوئند مخاطب حال اولده اینه
 قصر قلب و ثابته اینه قصر افراد اولور و مثلا جائی زید اولوب عمرو اولدیغنی معتقد اولان
 کلمه به ماجائی زید لکن عمرو دیشلور و اشیو مثال ثانی مفتاح و ایضا حده بوجمله ایراد
 اولوب فقط مصنفک ذکر ایفاسی لکن کلمه سی مخاطبی صوابه رد ایتکده لاکبی اولوب لکن ایچون
 اشیو صوابه رد معناسندن غیر بر معنای زاید او فاسله لا و لکن فکدن ایکسیده من غیر تفاوت
 رده مثال اولماری جهنله احد هما الیه اکفایه میندر لکن فاه و تم و حتی بویه اولوب
 هر قدر معنای تفصیلده مشترک ایشلده هر بر رزنده آخرد اولیان بر خصوصیت معبر اولدیغندن
 جمله سنک ذکره احتیاج مس ایشدر فقط لا الیه لکن پیشده فرق شو وجهله در که لا
 کلمه سی حکمی متبوعه یعنی معطوف علیه ایجاب ایلد کد نصرکه تابعدن نی ایچوندرو لکن کلمه سی
 حکمی متبوعدن نی ایلد کدن نصرکه تابعه ایجاب ایچوندرو و کلام تحتیه مذکور اولان لکن
 کلمه سی استدرک ایچون اولوب و معنای استدرک کلام متقدمدن تواند ایدن و همی مابعدنی
 ماقبلدن اخراج ایچون اولمده استثنایه شبه اولان رفع الیه رفع ایتکدن عبارت اولمده ماجائی
 زید لکن عمرو قولنده اولان لکن کلمه سی مخاطبک زید کی عمرو دخی ینلرنده اولان بعضی ملاست
 و مناسبت نشانی کلامشدر دیو و همی دفع ایچون اولمیدر و اشیو کلام تحتیه ماجائی زید لکن
 عمرو قوی ایچون بحثک زید و عمرو ک مجموعندن انتقاسی اعتقاد ایدن کلمه به جواب اولوب ذهاب
 صاحب مفتاح کی جائی زید اولوب عمرو اولدیغنی اعتقاد ایدن کلمه به اولمده صریحدر و اما
 قصر افراد اولماری جائی هم زید و هم عمرو دیو اعتقاد ایدن کلمه به جواب اولمده برکسه قائل
 اولمیشدر و شارح مرحومک لکن کلمه سی پیشده مثال نفیه حصر ایفاسی خلاف نفیده اولان لکن
 کلمه سنده اولوب اثباته بالاتفاق استدرک ایچون اولمده میندر قال رحمه الله (اوصرف
 الحکم الی آخر نحو جائی زید بل عمرو و اما جائی زید بل عمرو) و یاخود عطف حکمی معطوف علیه
 آخره صرف ایچوندرو جائی زید بل عمرو یاخود ماجائی زید بل عمرو کی زیرا بل متبوعدن اضرب
 و تابعه حکمی صرف ایچوندرو و اضربک معنای متبوعی مسکوت عنه حکمه قیاسوب حکمک
 متبوعه ملاست و عدم ملاستی محتمل اولمیدر ایدی جائی زید بل عمرو قولنده زیدک محیی
 و عدم محیی محتمل اولور و این حاجب امالی اسمنده اولان کتابنده کلام مذکورک قطعیازیدک عدم
 محیی اقتضا ایلد بکنی بیان ایشدر و اما جائی زید لایل عمرو و مثالنده اولدیغنی کی بل کلمه سنده
 لازم اولمده قطعا زیدک عدم محیی افاده ایدر و اما متبوعه عند الجمهور بل کلمه سی حکمک متبوعه
 نبوت و انتقاسندن سکوت الیه برابر تابعه نیوتی افاده ایدر ایدی ماجائی زید بل عمرو قولک معنای
 زیدک احتمال محیی و عدم محییله برابر محیشک عمرو نبوتی اولمش اولور و این مالک عندنده لکن
 کلمه سنده اولدیغنی کی متبوعدن قطعا انتفاء حکمی افاده ایدوب مثال مذکورده البه زیدک عدم
 محیی مفید اولور و اهل معانیست بحث قصیده اولان کلامی اشیو قول ثانی بی اشیو ایدر
 و عند المبرد بعد الثانی بل کلمه سی تابعدن نی حکمی افاده ایدرک متبوع مسکوت کی اولوب و یاخود
 متبوعه حکم متحقق النبوت ایدی ماجائی زید بل عمرو قولک معنای بل ماجائی عمرو اولماری
 عمودن حکم محیی نی اولوب عدم محیی عمرو متحقق و زیدک محیی و عدم محیی محتمل و یاخود محیی
 متحقق اولور اوله اولمده بل کلمه سنک مفهومده داخل اولان صرف حکمک معنای عند الکمل
 منته و عند المبرد منتهیه ثابت اولوب لکن مذهب جمه و اوزره متبوعه معنای مذکورک

نبوتده اشکال وارد اگر سوال اولنورسه که بل کلمه سی مطلقا منته و علی قول المبرد منته
 زاید فحشا اولدیغنی ابن حاجب تصریح ایش اولدیغنی جهنله بدل غلط ترک اولدیغنی صبی
 یونک دخی ترک اولور دی جواونده دیر که بعضی تحت بدل غلط بل کلمه سیله فصیح و کلام
 بلغاده مطرددر زیرا بومسلاو غلطی تدارک ایچون وضع اولمشدر دیو قولاری کلام مذکورده معارض
 اولمده مینی کلام فصیده عدم وقوعه له جزم اولمده من قال رحمه الله (اولشک اولمشک
 نحو جائی زید او عمرو) و یاخود عطف متکلیت شکندن و یاخود نشکیک مخاطبی قصدندن
 ایچون اولور جائی زید او عمرو کی و یاخود اولکله سیله عطف حال متکلم و سامعدن قطع نظرله
 مجرد ایهام حکم ایچون اولور نظم جلیله و انا اوایکم اعلی هدی اونی ضلال مبین و واقع اولدیغنی
 کی زیرا مراد سامعنی اصل حکمه شکه ایقاع اولوب بلکه موجب تزیید غضباری اولماری اوزره
 مخاطبده نسبت ضلالتی عدم تصریح ایچون ترک تعین یورمشدر و یاخود عطف مذکور
 تحیر و اباحه ایچون اولور و بوده بعد الامر وقوعه مخصوص اولوب نیاه علیه اباحه و تحیر بعضا
 امره و بعضا اولکله سنده نسبت اولنور مثلا ایلد خل الدار زید او عمرو کی اباحه الیه تنبیه
 پیشده فرق تحیر حکمک ایچون احد هما نیوتی افاده ایدوب اباحه جمع جائزدر لکن جواز جمعی
 افاده سی مدلول لغت اولدیغنی حقیقتدن اولوب بلکه امر خارج و فراش حسیه در و سکاکی ای
 مقسره بی حروف عطفندن عد الیه وب وجه و مابعدی ماقبله عطف بیان اولمده قائل
 اولمشدر و من غیر اعاده الجار ضمیر محروره و من غیر ما کید و فصل ضمیر متصل مرفوعه تفسیر
 واقع اولمده مذهب جمهور ی مؤیددر لکن علی الاعتبارین معنی تخلف اعتدایی جهنله یوتراع
 یوتراع لفظی اولوب تحتیه بر قائل و طائل یوقدر قال رحمه الله (واما القصر) من الهک
 ایراد ضمیر فصل الیه تعینی مباحثه شروع اولوب مصنفک یونی احوال مسند الیه بدن اشدی
 زیرا مسند الیه ابتداء مقارن اولوب مثلا زید هونیلوب بده قائم ایراد اولنور و برده من جهة المعنی
 مسند الیه بدن عبارت اولوب و افراد الیه عریضه و تعریف و تشکیک ایلده لفظ مسند الیه مطابق
 اولور و یووجه به ضیالک ضمیر فصل مسند الیه مسند تخصیص ایچون اولمده سیله مسند الیه راجع
 اولان اعتباراتندر دیو توجهنندن اولدر زیرا مقام ضمیر فصلده مسند الیه مسند تخصیص
 معنای مسندی مسند الیه تخصیص ایدوب مسندی مسند الیه و غیر بسته عام اولیه حق حقیقده
 قطعندن عبارتدر نه کیم مقتضاده ضمیر فصل مسندی مسند الیه تخصیص ایچون اولدیغنی
 تصریح کرده علامه سکا کیدر و حاصلی فصل مسندی مسند الیه اوزرینه قصر و حصر اولماری
 یو جهنله مسنده عائد و تحقیق اولان مسندی مخصص و مقصور و مسند الیه مخصص
 و مقصور علیه فاسله فایده سی هر ایکسیده راجعدر قال رحمه الله (فخصیصه بالمسند)
 یعنی مسند الیهک ضمیر فصل الیه تعینی مسند الیه مسند تخصیص یعنی مسندی مسند الیه اوزرینه
 قصر ایتوندرو زیرا زید هو القیم قولک معنای قیام زید اوزرینه مقصور اولوب عمرو و غیر
 انزیمکدر آنکچون نا کیدنده لاعرو دیشلور اگر مسند الیه مسند اوزرینه قصر اولماری
 لازم کلمه نا کیدنده لاقاعده دیشک ایجاب ایدر ایدی اگر سوال اولنورسه که مسند الیهک مسنده
 تخصیصندن فهمه تبادر ایدن مسند الیهک مسند اوزرینه قصر ایدر زیرا مسند الیه مسنده
 تخصیصک معنای مسند الیه مسنده خاص اولوب مسند الیه و غیر بسته عام اولدیغنی حقیقده
 فیلندر جواونده دیر که واقعا متبادر فهم اولان یو ایشده لکن اصطلاحده قصرک اغلب استعمالی
 مقصورک باین صکره ذکر اولشان شی اولمشدر شو طریق اوزره که بر تخصی ذکر ایدوب غیر سی
 ذکر ایتدیرک بین الأشخاص شخص مذکور ی ذکره تخصیص ایلد بک حقیقده خصصت فلانا
 بالذکر دوسین ایدی مسند الیه مسند تخصیصک معنای مسند الیه اولمده انتصافی صحیح اولان
 شیلر ینندن مسند الیه مذکور ی مسندک نبوتده تخصی قائل مفهومده اولور و اینه مسندک

هو تخصيص ونا كيد ايجون اولد بغي ذكر الياشدر افاده تخصيصه نظرا معنى ان الله يقبل التوبة
لا غيره ونا كيد حكيم افاده سته توفيقا ان الله من سانه قبول التوبة مفهومه اولور وبمضا
فصل كلامه مستندك مستد اليه اوزرينه قصرى افاده ايدجك برشى بولهرق بدون الفصل
تخصيص حاصل اولمسيه مجرد نا كيد ايجون اولور ﴿ان الله هو الرزاق﴾ كى يعنى لارازق الامو
ديكدر زيرا قصره تعريف دال اولمسيه غير مجرد نا كيد ايجون اولمش اولور وباخود
كلامه مستند اليه مستد اوزرينه قصره دلالت ايدجك برشى موجود اولمسيه مع القصر
حكيم نا كيد ايجون اولور الكرم هو التقوى والحسب هو المال كى زيرا تقوى اوزره قصر كرم
كرده اولان حرف تعريفن وكرم اوزرينه قصر تقوايه برعى اولمسيه غير فصل مستند اليه مستد
اوزرينه قصرى مثل اولان حكيم نا كيد ايجون اولد بغي تعين ايدر مثال نايده بوجمله اوله رق لكرم
الا التقوى ولا حسب الا المال تقديره اولور ابو الطيبك اذا كان الشهاب السحري
والشيب هما فالجوة هي الحمام قول دخی بوسه يافده اولوب لاجبوة الاموت مفادته در
قال رحمه الله (واما تنديد) مستند اليه مستد اوزرينه تقديم مباحثه شروع اكر
سئوال اولور سده كه مستد اليه اوزرينه تقديم تعبيرى بوجهه جارى اولور كه مقدم ومؤخر
تعبيرى انجق مكاتبتن منال اولان شبيه اطلاق اولوب مكاتبتن فار اولان امره عدم جرياتي
صاحب كشاف تصريح الياشدر حالو كه مستد اليه مكاتبتن فوفنده اولمسيه تقديم تعبيرى
بجمله من جوابنده ديز كه تقديم ابكى نوعى اولوب اول تقديم على نيه فالتا خيردر كه خبير
مبتدا ومفعولك فعل اوزرينه تقديم فاعلى وسائر قبل التقديم خبريتن ومفعولت كى اسم ورسى
هره اسسه حال تقديمه دخی باقى قالان شيرك تقديمى بوقوعندى وناى تقديم لاعلى نيه لتأخير
اولوب مبتدات خبر وفعلك فاعل اوزرينه تقديمى اشبو نوع ثابتدر واشبو ضرب ثابتدن اولان
تقديم وجهى مثلا براسمى قصد ايدوب بعض كره فعل اوزرينه تقديم ايدرك مبتدا قبلرسين زيد
قام كى وبمضا تأخير ايدوب فاعل قبلرسين قام زيد كى ومستند اليه تقديمى اشبو ضرب
ثابتدن اولوب ذكر اولان محله مراد صاحب كشاف انجق ضرب اوله محمول وتقديمك ضرب
ثانى به اطلاقه ده كلامى مشهور قال رحمه الله (فلكون ذكر اهم) اهميت كمال اهتمام
وعنايه دن كناية در شيخ دلائل اعجازده بوجمله خامه طراز اولمسيه در كه تقديم مستد اليه عنايه
واهميت دن بشفه اصل بحر اسنه جارى اوله جق يعنى تقديم ايجون اراد اولان دوايهت جمله سته
فروعك اصله رجوعى كى مرجع انفسا ذقله جق معتد قوم بر شبيهه مطلع اوله دق لكن لابق
اولان وجه عنايه برشى اليه تفسير وبيان اولوب واوشيد عنايت واهتمامى مقتضى بر معنى الياشدر
وجوق كسدر تقديمه عنايه واهتمام ايجون بر سبب وجهت ذكر انجكسرى بالكر عنايه ايجون
تقديم اولد بغي ديك كفايت ايدر ظن ابايدلر اشته مفهوم كلام شيخ بوندن عبارته اولوب بوسيدن
ناشى مصنف رحمه الله وجه اهميتك تفصيله اشارتله يورر كه (اما لانه الاصل ولا مقتضى
للعقول) اما مستد اليه ذكر مستد اليه اهم ومعا اولمسيه ناشى مستد اوزره تقديمى يامستد اليه
محكوم عليه اولمسيه قبل الحكم لزوم تحفته بانه اقتضا دخی ذكرى قبل الحكم اولمسيه قصد اولد بغي
بوجهتله تقديم مستد اليه اصل اولوب وبواصلدن عدولى مقتضى بر شى بولد بغي ايجوندر يعنى
معا اصالت تقديمك من جهه الذكرك دخی تقديمه سببى كندوسيله برابر اشبو اصلدن عدولى
اقتضا ايدجك بر شيتك عدم وجودى حينه اولور ته كيم جمله فاعله مستدك عامل اولمسيه تقديم
مستد اليه دن عدولى مقتضى اولمسيه در چونكه مرتبه عامل مرتبه معلولن مقدم در دهاسار
موجب تقديم مستد اولان بر شيتك وجودى دخی بويه اولوب فريا تفصيلاتى كاسه ككر كدر
قال رحمه الله (واما يمكن الخبر في ذهن السامع لان في المبدأ تشويها اليه) وباخود ذكر مستد
اليه اولان اهميتن ناشى تقديمى ذهن سامعه خبير قصد حكيم ايجون اولور زيرا مستداده خبره

مستد اليه اوزرينه قصرندن عبارتدر ته كيم ﴿ياك تعبد﴾ نظم جللى تفسيره مفسرين عظام
تخصك بالعبادة لانمدي غيرك بيور مشايردر ونايدن بمضبى فصل مستد اليه مستد اليه اوزرينه
قصر ايجون اولد بغي كى مستد اليه مستد قصر ايجونده اولد بغي زعم ايدوب صاحب كشافك
﴿واولئك هم المفلحون﴾ نظم شريفده اولان قوليله استدلال الياشدر زيرا صاحب كشاف
ان معنى التعريف فى المفلحون الدلالة على ان المتقين هم الذين ان حصلت صفة المفلحين وتحققوا
ماهم ونصروا بصورتهم الحقيقية فهم لا يبعدون تلك الحقيقة دعشدر يعنى المفلحون لفظ
شريفده اولان تعريفك معناسى متقين شول رذواتدر كه كندولر ايجون صفت مفلحين تحصيل
اولوب وبمفلحين نصل ذوات اولد بغي تحق وبنين ايدر يله رك يانسدر وصورته حقيقه زيله
نصويرا اولمسيه متقين عين مفلحون اولوب متقون بوحقيقه تجاوازا غزل يعنى عند التحقيق متقين
حقيقه مفلحونك عبنى ظم ورايدر ديكلكه دلالتدن عبارتدر اشته صاحب كشافك لا يبعدون تلك
الحقيقة قولك معناسى متقون صفت فلاح اوزرينه مقصود ورون اولوب صفت اخرى به تجاواز
اغزل ديكدر ديو زعم الياشدرر حالو كه بوزعك ابكى وجهه غلطى ظاهر اولوب منساقى
فن معناسيه عدم تدرب وكلام قويمى قلت تدبرر اما وجه اول زير آلام صاحب كشاف معناسى
مذكور اولمسيه بلكه معرف باللام اولان خبر ايجون ذكر اولان معناسى عهد وجنسندن غيرى بر معناسى
آخر اولد بغيته اشارتدر وبومعناسى شيخ دلائل اعجازده اراد اليه دعشدر كه اعلم ان الحجة المعرف باللام
معنى غير ما ذكر دقيقا يعنى معلوم اوله كه خبر معرف باللام ايجون معناسى مذكوره دن غيرى بر معناسى
دقيق واردر مثل قولك هو البطل المحمى يعنى البطل المحامى افندته اولان حرف تعريفك معناسى
كى بطل وعدنده صانع اولان شخص شجاع معناسيه اولوب محامى حياه دن حافظه معناسيه در
لازيدانه البطل المعمود ولا قصر جنس البطل عليه مبالغة ونحو ذلك يعنى بوقول اليه مرادلامى
عهد حل اليه مدوح بطل معموددر ديك وجنسده حل اليه بطريق المبالغة جنس بطل مدوح
اوزرينه قصر انك وبونك انشالى معناسى به حل اليك دكادر بل تريدان تقول لصاحبك هل
سمعت بالبطل المحامى وهل حصلت معنى هذه الصفة وكيف ينبغي ان يكون الرجل حتى يستحق
ان يقال ذلك له وفيه يعنى بلكه قول مذكوردن مراد بوقول اليه مصاحبك اولان كسده به ديك
استرسكه بطل محامى بى ايشندكى وبوصفتك معناسى تحصيل ايدركى وبر شخص نصل اولوب
لازم كلور كه حتى انك ايجون حقه بوضف ديكلكه مستحق اولسون فن كسنت نصورته حق
نصوره فعايتك لصاحبك يعنى زيدا فانه لاحقيقه فله وراه ذلك يعنى اكر سن وصف مذكورى حق
نصوره تصور ايدك كسده صاحبك اولان زيدة لازم اول يعنى بوصفى انه بواورسين زيرا زيد ايجون
بوصفتك وراسته حقيقت بوقدر وطريقه طريفة قولك هل سمعت بالاسد وهل تعرف حقيقته فزيد
هو وبمعه وكلام مذكورك وبمعه سى بر كسده اسدى ايشندكى واسدك حقيقه معلوم كيدر اشته
زيد بعينه اسددر قولك مستأقيدر هذا الكلام شيخك كلامى بوندن عبارته اولوب صاحب كشافك
نظم مذكوره انسان ايشندكى كلام بومعنايه اشارتدر واما زعم مذكورك فسادته وجد ثنائى صاحب
كشاف دلالت مذكوره بى تعريف ايجون معنى وفائده فيلوب يعنى ذكر ابايدى دلالتى تعريفك فائده
ومعناسى اولق اوزره اراد ايلوب معناسى فصل فقامشدر صاحب كشافك قول مذكوردن مرادى
تعريفك فائده ومعناسى بلكه بوايتده هم ضميره فاصلا فائده سى مابعدنده وارد اولان
مفلحون لفظى خبر اولوب صفت اولد بغيته دلالت وكندوسنده اولان زياده ر بطندن ناشى
حكيمى تو كيد اليه فائده مستد انجق مستد اليه ثابت اولوب غير بسنده عدم تجاوازنى ايجون
اولد بغي تصريح الياشدر بونحقيقات معلوم اولد بغي صكره سنير اولمسيه كه تحقيق اولان فصل
بعض كره تخصيص يعنى مستد اليه مستد اليه اوزرينه قصر ايجون اولور زيد هو افضل من عمرو
وزيد هو مقاوم الاسد كى صاحب كشاف ﴿الم يعلموا ان الله هو يقبل التوبة﴾ قول شريفده

تسویق اولوب بناء علیه حق کلام مستند الیهک تطویر بیدر و معلوم در که ترقب و انتظار اولسان
 شیک بعد الشوق حصول نموده اوقع و آردر قال رحمه الله (کوله) والذی حارت البریه
 فیه حیوان مستحدث من جند ابی العلاء المعری شک برقیه حقیقک مرئیه سنه دایر اولان
 قصیده سندن بیت مذکورده واقع اولشدر دیوان معریک ضرام السقط نام شرحده مبین اولدیغی
 اوزره مفهومی بیت کیفیت معاد جسمانی و بهت و تشویر غیر نفسانی ایله امواتک رفات و خطامدن
 توجهله ترکیب دیر حیثیات و زندگانی اوله جفی جبر بخش صحراوردان عالم شهود اولدیغی افاده دن
 صبار اولوب ما قبل بیت بان امر الاله و اختلاف الناس فداغ الی ضلال و هاد * اوله رق
 یعنی یوو جهله معاد و نشر جسمانییک اخبار وقوعیه امر الیهی ظاهر اولسه یله و بار ناس کرده
 اختلافده متفرق اوله رق بعضی اعتقاد معاد الیه رهبر ده مقام هدایت و بهضایر جاده * تنبیه
 متابعت حقیدن عدول ایله سافط حفره ضلالت و غوایت اولدیله دیکدر و ضرام سقطت نصریحی
 و بیت اولک دلالتله حیوان مستحدث من الجناددن مراد روز معادده مظهر تکراری حیات اوله جفی
 ایدان اموات اولوب ایشده تریادن خلقی جهته له آدم علیه السلام و یاخود زاده سنکسار اولسه یله
 نافه صالح علیه السلام و یاخود قفس نام طبر مقصود اولدیغی تین ایلشدر زیرا یونله حل
 مقتضای سباده غیر مناسبدر قفس دبار هنده حسن الاطمان برطیر عجیب کثیر المنار و متقارندن
 هر ری بخرج نفقات غریبه بر رمز مار اولوب سال هزار لایه زندگانیده تعیش و امرار ره زکار ایدرنک
 دمه الهام ملک جبار ایلله حلول زمان موتی ادراک و اولشده انخار خس و خاشاک و ضربات پروبال
 ایلله اشدال تار * سوز ناله ایدوب اشدال اعمال اخشاب مدخره ایلله جستی رما دکانون عدم و ایام ثانیه
 مرو زنده جناب باری عز اسمه خیر رما ددن بر مثلنی خلق و ایجاد ایلله غیر تقای ابدی ایلدیکی روا تکرده
 صحیفه طرازان عجایب مخلوقات عالمدر سبحان انقاد قال رحمه الله (واما لتعجیل المسره و المسائنه
 لا تقال و انظر لخی سحر فی دارک او السقاج فی دار صدیقک) و یاخود لفظ مستند الیه تقاله صالح
 اولسه یله لاجل انقاع تعجیل مسرت ایچون تقدیم اولشور سعاد فی دارک کبی زیرا سعاد
 سعادتن بر شخصک علی اولوب معنای اصلیهی اعتبار ایلله تقاله صالحدر و یاخود
 لاجل التطیر و التسمی تعجیل مسانت ایچون اولور السقاج فی دار صدیقک کبی سقاج
 سقاج معنای اول اول خاله عباسیه به علم اولشدر قال رحمه الله (واما لایهام
 انه لا یزول عن الخطر اوانه یستلذ و اما نحو ذلک) و یاخود مستند الیهک تقدیم ذکر ی ذانا
 مطاوب اولدیغی جهته له خاطر دن زائل اولدیغی و یاخود اسم محبوب اولسه یله کندوسیه بلذذی
 ایهام ایچون اولور و سائر یونلرک امثالی دواعی ایچون اولور مثلا رجل فاضل فی الدار ترکیبده
 مستند الیهک تعظیمی کبی زیرا تقدیم ذکر ی تقدیم شرفی بی شعر اولسه یله تعظیمی ایهام ایدر نظم جایله
 و اجل مسمی عنده کبی قول شریفی دخی تعجیل اجله مجولدر و مثلا رجل جاهل فی الدار
 مثالوده مستند الیهک تحقیری قصد اولشور و مطاوب مستند الیهک مستند الیه علی الاقرار انصافی
 اولوب مجرد مستند مستند الیهک صدور ذی اخبار اولدیغیه دلالت ایچون دخی تقدیم اولشور
 مثلا زاهد دن فعل شرب و طریک علی سبیل الامتزاز حاله خاله صدور نه دلالت ایچون الزاهد
 بشرب و یطرب دینلور لکن شرب الزاهد و طرب دینلور به معنای مطاوبی افاده ایچوب بلکه
 مجرد فعل شرب و طریک حاله و استقلا صدور نه دلالت ایدر و تقدیم مستند الیه مذکور جهلک اقرار
 صدورنی مفید اولسهی صاحب مفتاح شرحده مبین کلامک مفادی اولوب لکن اقراره
 دلالتده تقدیم ایچون مدخلیت مسلم اولیوب بلکه انشاء الله نه لی و شرطیه بکنده ذکر اولشدر جفی
 وجهله اقراره دلالت ایدر فعل مضارع دیکل موجب در و تقدیم ذکر مستند الیه تخصیص ایچون
 دخی اولدیغی مفاد کلام متبع اولوب شاعرک * می تر زنی قطن فیده هم * و وفای عوانقهم
 سبب * و جالس فی محله هم * ان صیغ الم فیه خفوف * قولنده اولان فیه خفوف ترکیبده

(تصحیح و علاوه صحیفه ۱۴۴ سطر ۳۴ اصلی و تقدیم مستند الیه الی استمراره دلالتده اه)
 و تقدیم مستند الیه مستند الیهک استمرار انصافیه دلالت ایچون اولسهی صاحب مفتاحک
 اولان کونه متصفا بالخیر لیکون هو المطلوب لا نفس الخیر قولک معنای اولوب خبر اول ایلله
 خبر مستدانی و خبر ثانی ایلله معنای اخباری مراد ایلشدر و مصنف ایضا حده خبر ثانی دن
 خبر مبتدا معنای فهم ایدرنک نفس خبر تصدیق اولیوب تصوردر و وجهله خبریه ایلله مطلوب
 انجق تصدیق اولوب قصور دکلدر بوصورده نفس خبر مطلوب اولشده صالح اوله مز که حتی
 مطلوب اولدیغیه دلالت اولشور و اگر نفس خبر ایلله مراد سکاکی مطلقا خبرک و وقوعی یعنی
 مثلا وقوع شریک اثباتی دیکل لایسه صحیح اوله مز زیرا متعلقات فعلده ذکر اولشدر جفی و وجهله
 وقوع فعلک اثباتی عندده مستند الیهک اصلا ذکر نه تعرض اولیوب بلکه مثلا وقع الشرب
 دینلور بوصورده وقوع فعلک اثباتی مطلوب اولدیغیه دلالت ایتک اوزره ذکر و تقدیم ایچون مساع
 اوله مز دیو اعتراض ایلشدر حاصلی منشأ اعتراض لا نفس الخیر قولنده اولان خبری خبر
 مبتدایه حل ایلسی اولوب حالبو که مراد سکاکی معنای اخباردر واقعا مفتاح اوزرینه استمراره
 دلالتده الی آخره

(تصحیح و علاوه صحیفه ۱۴۵ سطر ۱ اصلی توصیدر قال رحمه الله)

توصیقدر مصنف صاحب مفتاحک بو کلامه دخی اعتراض ایلله دیشدر که تقدیمک تخصیصی افاده سی
 انا سببت فی حاجتک قولنده ذکر اولشدر جفی و وجهله خبرک فعلی اولسه یله مشروط اولوب
 خفوف ایسه خفیف معنای خافک جمعی اوله رق اسم فاعلدر و بو سؤال دن جوابده
 اشراط مذکور نمیشدر زیرا انما تفسیر و ما انت علیهم بوکیل و ما انا بطارد الذین
 آمنوا امثالی کندوسنده خبر صفت اوله رق فعل اولسان محلا درده حصری تصریح ایلشدر
 دینلش ایسه ده بوجواب محل یکندر زیرا فهم خفوف قولنده حصر مقامه غیر مناسب
 اوله رق ظاهر اولان اثر خفوف اولوب غیر یلری اولدیغی مقصود اولیه رق بلکه مقصود تقوی
 و نزول ضیفده خفوف اولدیغی تحقیر و بنه اعتراض مذکور دن جوابده تخصیص الیه مراد
 سکاکی حصر اولیوب بلکه و اما الحاله مقتضیه لذكر المسند الیه فیه ان یكون الخبر عام النسبة
 الی کل مستند الیه والمراد تخصیصه بعین قولیه اشاره ایلدیکی تخصیص بالذکر در دینلوب
 و بوجواب سدید و صوابدر شوقدر که تقدیمک زیاده تخصیصی مفید اولسند نه نوع خفا اولوب
 تخصیص ذکر ی زیاده و نقصانی غیر فایدر قال رحمه الله

(تصحیح و علاوه صحیفه ۱۴۶ سطر ۵ اصلی سبقت ایلدی الی محصول کلام شیخاه)

سبقت ایلدی مصنف مرحوم اشبو ما انا رأیت لحد ا قولک امتناعی تعلیله شارح مرحوم
 کبی عومی فی و اثباتده اعتبار ایتوب منی و مبتدیه اعتبار ایلله دیشدر که قول مذکورک امتناعی
 زیرا منی کل واحد من الناس اوزره واقعه اولان رؤیتدر و تقدیم مستند الیهک کلامده مذکورک
 یعنی منکلمک غیریه به یسوتی افاده ایلدیکی فعل عموم و خصوصه بعینه مذکور دن فی اولسان فعلدر
 بوصورده هر بر احدی رؤیت ایتش بر انسانک وجودی لازمکوب بو ایسه محال اولسه یله قول
 مذکورک امتناعی تحقیر ایدر لکن مصنفک بو کلامی محل نظردر زیرا ما انا رأیت احدا قولنده
 منی کل واحد من الناس اوزره واقعه اولان رؤیت ایدوی مسلم اولیوب بلکه منی افراد ناسدن
 فرد غیر معین اوزره واقعه اولان رؤیت اوله رق یتسلرند فرقی و انحددر شویله که کل واحد
 اوزره واقعه اولان رؤیتی منی بعضی اوزره واقعه اولان رؤیتک اثباتیه متافی اولماسیه اول
 سلب جزئی بی افاده ایدر مفاد ثانی ایسه نکره تک سلب نفی و وقوعه ناشی سلب کلیدر بناء علیه
 اکثر ناس مثال مذکور ی سهو کاتبه حل ایلله صواب اولان ما انا رأیت کل احد اولسنی بیان
 ایتشدر و بعضیلر بو سهودن ایکی وجه ایلله اعتذار ایتشدر که وجه اول انما لفتک بیان
 ایلدکری شیه بنا اولشدر شویله که احد لفظی بعضا واحد معنایه عدد مخصوص ایچون
 اسم اوله رق یونک همزه سی و اودن منقلبده اولوب جمعی آحاددر و بعضا خطابه صالح اولان

کسه ایچون اسم اوله رق بونده مذکر و مؤنث و منفی و مجموع مساوی اولوب معنای عمومی
 و همزه سی اصلیه در و اشبو همزه سی اصلیه اولان احد لفظی کل لفظنه مقارن اولمقصرین
 ایجابده غیر مستعیدر بناء علیه ما انا رأیت احدا قولي مخاطبک هر بر احدی رؤیت ایلدیکنی
 زعم ایدن کیسه دی رد ایچون اولمسی اقتضا ایدر زیرا کلام زاعم ایجاب اولوب بدون کل استعمال
 اولمقاصیه قول زاعم رأیت کل احد اولمسی تعین ایدرک نفی کل واحد من الناس اوزره واقعه
 اولان رؤیت اولمش اولور وجه ثانی احد کله سنک جمع معنایسته استعمالدر و بو معناده
 استعمالدن ایچون احد لفظنه مقتضی تعدد اولان بین کله سنک دخولی و ضمیر جمع عودی جائز
 اوله رق نظم جایله لا تفرق بین احد من رساله و فامنکم من احد عنده حاجزین
 واقع اولمشدر و استن کاحد من النساء قول شریفنده جماعه من جماعات النساء
 ايله تفسیر ایدمشدر و اشبو احد لفظنه جریان ایدن احکام مذکورک هر برنکره منفیه ده عدم
 جریانی بعضیاریک توهمی کی لفظ من بوزک اشبو معنای جمعینی افاده سی نکره اوله رق سیاق
 نفیده و قوعنه متی اولدیفته دلایل و ظاهر کلام صحاح احد لفظنک معنای جمعه بحسب
 وضع اللغة اولمسته دلالت ایدر زیرا لفظ احدی بیانده هو اسم ان یصلح ان مخاطب بسوی
 فیه الواحد والجمع والمذکر والمؤنث دیمشدر و بعضیاری معنای مذکورده استعمالی
 احد لفظی معنای واحده اسم اولوب موصوفک تغییرله متغیر اولما مسیله موصوفی مفرد و یا مشی
 و یا خود مجموع مذکر و یا مؤنث اعتبار اوله رق احد من الافراد و یا خود احد
 من الذیات و یا من المجموع معنای مراد اولمسنک جواز نه بنا ایشلور و بو
 مقامده احد لفظی معنای جمعه اولدیخی تقدیرده معنی ما انا رأیت جیسع الناس دیمک
 اولوب محال مذکور یعنی جمیع نامی رؤیت ایش برانسان بولمسنی استلزام ایدر لکن ایتیان
 اولان اشبو و جهیندن ابکیسی دخی فاسد در زیرا بیان اولان امتناع ما انا رأیت رجلا
 و ما انا کلت شیه و ما انا قلت شعرا اثباتده دخی جاری اوله رق امتناع مذکور احد
 لفظنک خصوصیتدن ایچون مذکورک حتی لفظ احد علی الوجهین اجرای تا و بلا ايله معنای
 مذکورک حصولی اندفاع اعتراضه مدار عد اولونسون ورده مثال مذکورده احد لفظنک
 قل هو الله احد لفظ شریفنده اولدیخی مثلاً همزه سی واو دن بدل اولسی جائز و همزه سی
 اصلی اوله رق واحد معنایسته اولان احدک بدون کل ایجابده استعمالی شایعدر و بصورتده وجه
 اول مدار دفع اوله من و کذلک وجه ثانیده بیان اولمسی دخی و جهله لفظ مذکورک بو مقامده جمع
 معنایسته اولماسی دخی جائزدر و معنای جمعه اولمسی تسلیم اولونسده معنی ما انا رأیت جمعا
 من الناس دیمک اولوب بوقدیرده معنی ناسدن برجماعت اوزرینه واقعه اولان رؤیت اوله رق
 جمیع ناس اوزرینه واقعه اولان رؤیت اولمکه حتی امتناع تحقق اید حاصل نظر کل احد
 من الناس اوزره واقعه اولان رؤیتی نفیدن مفهوم اولان نفی عمومدرک سلب جزیدر و ما
 انا رأیت احدا و یا خود رجلا انا لی ایسه عموم نفی افاده ایدرک سلب کلیدر و سلب کلینک
 منکله تخصیصی غیر بسی بوصفده اولمسی اقتضا ایدوب یعنی غیر بسی اوزره لم را احدا
 مفهومک صادق اولماسی لازمکاور و بونک غیر اوزره عدم صدق هر بر احدی رؤیت ایش اولمسی
 اقتضا ایجاب بلکه علی رأی القوم ناسدن بر احدی رؤیتی کفایت ایدر زیرا ایجاب جزئی ايله سلب
 کلی هر رفع اولور و معرض جوابده دینک صالح اولمکه سلب کلی سلب جزئی بی مستلزم اولوب
 بوا یسه رفع ایجاب کلی اوله رق بوسورتده کل احد اوزرینه واقعه اولان رؤیت منفیه در
 دینک صحیح اولوب مصنفک ذکر ایلدیکی کلام تام اوله ری معنی ما انا رأیت احدا قوارک مفهوم
 صریحی ناسدن و واحد لایعینه بی رؤیتی نفی اولوب و بوندن التزاما مفهوم اولان هر بر فرددن
 نفی رؤیت اولمسیله اگر قصیده مفهوم صریح مراد اولمسه مقتضای کلام منکله غیر ایچون
 لایعینه واحد من الناس بیوت رؤیتی اولوب بونده استحاله بوعیسه ده مفهوم التزامیه سی اعتبار
 اولمسی دخی کی مقتضای قصر غیرک هر بر فردی بیوت رؤیتی اوله رق بوسورتده تحقق استحاله
 ايله کلام مذکورک عدم معنی ثابت و کلام مصنف بومدعی مثبت اولور و بوا کلامک جواب صالح
 اوله مامسی

اوله مامسی زیرا دیر زک معبر اولان مفهوم صریح مطابق اولوب مفهوم التزامی دکلدر
 و بو مقامده مفهوم صریح سلب کلیدر و اگر معبر اولان مفهوم صریح اولسه ما انا ضربت
 زیدا قوارک دخی امتناعی لازمکوردی زیرا سلب جزئی ايله ایجاب کلی هر رفع اوله جفسدن
 ضرب زیدی نفی کل احد اوزره واقع اولان ضربت نفی مستلزم اولوب کل احد اوزره وقوع
 ضربت نفی منکله اوزرینه قصر و تخصیص ایسه منکله غیر کلی احدی ضرب اولان
 برکسه بولمسی اقتضا ایدر و بوجوابک تحقیقی شوبوجهله درک بر شیه ملزومک اختصاصی او شیه
 لازمک اختصاصی موجب اولمسی اعم اولمقی جائزدر امدی ملزوم اولان سلب کلینک منکله
 اوزرینه قصری لازم اولان سلب جزینک دخی قصری مستلزم اولمکه حتی نفیضی اولان
 ایجاب کلینک منکله غیر بسی ایچون ثبوتی افاده ایدرک محال لازمکله ایشیه ایضاحده اولان کلام
 مصنف ايله اوزرینه وارد اولان نظر و صدد توجهده ایتیان اولان کلمات ايله ترب ایدن مقالاتک
 صور ایضاحیه سی بوندن عبارتدر و فاضل علامه شرح مفتاحده دیمشدر که ما انا رأیت احدا
 قولمده مفعول سیاق نفیده و قوعنه نشانی عام اولد بیه مفقده مخاطب دخی کذلک عام اوله رق
 حق منکله انا رأیت کل احد فی الدنیا مفادنی مقتضی اولمسی لازمکاور زیرا بو مقامده خطا
 انجیق فاعله اولوب مفعوله اولمکه کیم حکم قصر بودر بوسورتده وجه مذکور اوزره مفعول
 اوزرینه واقع اولان فعلدن معنی منکله ايله مخاطب بیثده متفق اولوب عام ایسه عام خاص ایسه
 خاص اولمسی واجبدر زیرا عموم و خصوص جهتدن مختلف اولسدر خطا بالک فاعله اولمسیوب
 بلکه فاعل ايله برابر عموم و خصوصده دخی اولمش اولور مفرض ایسه بونک خلافده اولوب
 خطا بالک فاعله اولمسی فاضل علامه نک بو کلامی شارح مر حومک مر ضیسی و کلامک
 طبیعی اولوب بونی اراددن مر ادی فاضل علامه اوزرینه صدر الشریعه طرفسدن اولنسان
 اعتراضی بیان ایچوندو شویله که صدر الشریعه فاضل علامه نک بو کلامده اعتراض ایدمیشدر که
 بو مقامده تعین فاعله فصکره باقی فلان سلب کلی یعنی عدم رؤیه احد من الناس اولوب
 بوسورتده مخاطب ناسدن بر احدی رؤیت ایتیان برانسان اولمسی مقتضی اوله رق و بو اعتقادده
 مصیب اولوب فقط تعینده خطا ایدرک او انسان منکله غیر بسی اولمسی و یا خود منکله غیر بسیله
 مشارک اولمقی زعم ایتسیله اشبو وهم مخاطبی رفع ایدرک بوسیلی یعنی ناسدن بر احدی عدم رؤیتی
 نفعده قصر ایتک واجب اولور زیرا اکثر فاعل سلب و ایجاب مختلف اولسدر خطا بالک فاعله
 اولمسیوب فاعل ايله برابر ایجاب و سلبده دخی اولمش اولور حاصل اعتراض ما انا رأیت احدا
 قولي نه زمانکه منکله سلب کلی به اختصاصی مفید اولد بیه بو کلام مخاطبک سلب کلینک
 منکله غیر ایچون مفردا و یا منکله ايله مشترکاثبوتی اعتقادی رد ایچون اولمسی لازمکاور بوا یسه
 محال اولوب محال اولان ایجاب کلی بی اعتقاددر شارح مر حوم بوسورتده بو مقامده الشیه قوم
 اوزره دوران ایدن کلام بوندن عبارت اولوب بیکدیگره متفادیه اوله رق منافی محصل کلام شنی
 عدم محافظه ايله برابر عند قصد التخصیص مستلزمک فعل و حرف نفیدن بوعنه و حرف نفیدن
 تأخیریه بالک فعل اوزره تقدیمی بینتی فرق و تمیز ایتیه درک ما انا فعلت کذا قولمده اولان
 تخصیصی انا ما فعلت کذا قولمده اولان تخصیصک مزیلی فلریدر و ایس هذا اول فاروره
 کعبرت فی الاسلام حاصلی ذکر اولنسان مقالاتک جمله سی ما انا رأیت احدا قولک سلب
 کلی به اختصاص منکله یعنی سلب کلینک منکله ثبوتیه غیر بسی عدم ثبوتی افاده ایشیه معنی
 اولوب و بونک منشیائی قولین بینتی عدم فرفدر زیرا سلب کلی به اختصاص منکله مفید اولان
 انا ما رأیت احدا اولوب ما انا رأیت احدا دکلدر شویله که ما انا رأیت احدا قوارک شایه
 اولوب معنای انا من اتقی عنه رؤیه واحد واحد من الناس لاغیری اوله رق بر مقتضای
 قصر ناسدن هیچ بر احدی رؤیت ایتک منکله منشی و غیر ایچون اشبو رؤیت عامه ثابت
 اولوب و مخاطبک اشبو رؤیه واحد واحد من الناس منکله مفردا و یا مشترکا واقع اولمسی
 اعتقاد ایتسی و اصل فاعله مصیب اولوب فقط منکله نسبتده محطی اولمسی و اجیدر حاله و که
 اشبو امری بی معنی غیر ایچون رؤیت عامه ايله مخاطب بونک و قوعنی اعتقاد ایل سی محال اوله رق

بناء عليه . ما انارأت احدا . ديتك صحیح اولز واما . انا ما رأيت احدا . قولي موجبه
معدوله المحمول اوله رقی معنسی . انا من ثبت له عدم رؤیة واحد واحد من الناس لا غیري .
اوله رقی بوصورته بر مقتضای قصر متکلم ایچون . عدم رؤیة واحد واحد من الناس . یعنی
سلب کلی ثابت اولوب وبو سلب کلیتک متکلم غیر بستندن متنی اولمی وخطابک اشبو سلب
کلی متکلم غیر بدن منفردا ویا مع الشکره واقع اولدیفنی اصل فعلده مصیبه و غیر بسته نسبتده
مخطی اوله رقی اعتقاد ایلمسی واجب اولور و اشبو امرین یعنی سلب کلیتک غیر ایچون عدم
ثبوتله بونی مخاطبک اعتقاد ایلمسی ممکندر امدی دیرز که محصول کلام شیخ

نصحیح و علاوه صحیفه ۱۴۹ سطر ۹ اصلی افاده ایدر قال رحمه الله (وان بی

افاده ایدر صاحب متناحک مقصودی دخی بودر زیرا دیشدر که . سبیت فی حاجتک . و یاخود
سبیت انا فی حاجتک . قولکده حاجت سامعه وجود سبک عند سامعه موجود و معلوم
اوله رقی تعیین فاعلنده کندو بستندن خطا و قوعیلله بو خطایی ازا اله ایتمک یعنی نفسکه تخصیص
ایک واجب و مقتضی اولوب بلکه اشبو . سبیت انا فی حاجتک . مثال خبرتی عند سامعه
هنوز معلوم اولیه رقی کنندی حاجتده بستندن سبی صدورنی فاعلنده تجوز و یا سهو و یا نسیان
ایله مشوب اولدیفنی حالده مفید اولق اوزره ابتداء سوبلش اولدیفک صورتده قول مذکور
صحیح اولور یعنی قول مذکور مفید تخصیص اولوب مجرد قن غیر تجوز و یا سهو سبک بستندن
صدورنی افاده ایدر لکن صاحب متناحک بونده بالکز تخصیصه حصر کلام ایله تقوی به عدم
تعرضی بو کلامی بحث تخصیصه اراد ایش اولدیفنه منیدر و بیانی مثال ثانی به تخصیص
ایلمسی وجود فاعل معنوی به مبنی محل اشتباه اولدیفندن ایچوندر بوصورته . انا سبیت .
و . سبیت انا : قولنی پیشده فرق قول اولک هنوز معلوم مخاطب اولمان سبی ابتداء افاده
ایچون صالح و صحیح اولماسی وثاقی بونک خلافتده بولمیدر و شارح مفتاح علامه شیرازی
بو مقامده یعنی کلام صاحب متناحک اواد ایلدیفنی مثال تجوز و یاخود سهو و یا نسیان پیشده زده
شایان اوله جق بر حالده جالب نظر استغراب و جبرتر و بوده کلام صاحب متناحک تجوز و یا نسیان
و یا سهو ایله مشوب اولمانق فیدنی مناط فاعلده فاستندن نشئت ایلشدر زیرا صاحب متناحک
ایمان فرضنده دیشدر که بستندن وجود سبیه مخاطبک علی اولقستزین ابتداء . سبیت فی حاجتک .
و یاخود . سبیت انا فی حاجتک . دیوبده بونکله بستندن سبک وجودنی مخاطبه افاده ایت استرسک
تجوز و یا سهو و یا نسیانی ارتکاب ایتمکستزین صحیح اولور لکن افاده وجود سبی ایچون من غیر
علم مخاطب ابتداء و یاخود ابتداء اولیه رقی مخاطب حصول عیلله فاعلده خطایی هندده
انا سبیت فی حاجتک . دینله بونک صحنی ایچون ارتکاب تجوز و یا سهو و یا نسیان ایله اولور شویله که
اول یعنی من غیر علم مخاطب ابتداء صحیح اولماسی زیرا . انا سبیت فی حاجتک . قولي ایچون
فاعلده رد خطا ایچون استعمال اولوب وجود سبی افاده استعمال اولور بوصورته ابتداء افاده
وجود سبیه استعمال ایشدرک تقدیرده باوجود سبی . انا سبیت . لفظنک معنسی اولان متکلمه
قصر سبک لازمی اولمی اعتبارله اولوب بوصورته مجاز اولور و یاخود لفظ مذکورک معنسی
اولق اعتبارله اوله رقی بوتقدیرده اسکر معنسی اولدیفنی متکلم معلومی اولر سهو و یا کر
پلور سه نسیان اولش اولور و ثابده عدم صحنی زیرا ابتداء اولوب بلکه مخاطب فاعلده
خطا ایدوبده فاعل منفردا و یا مشترکا متکلم غیریه ندبنتی اعتقاد ایلدیفنی حینده . انا سبیت
فی حاجتک . دینله اگر مخاطب فعلی غیر بسته مساهله و مسامحه طریقه نسبت ایش اولور ایسه
تجوز و یا سهو و یا نسیان اولور امدی علی الاول تجوز و یا سهو و یا نسیان متکلمدن و علی الثانی
مخاطبدن اولش اولور اشته کلام علامه بوندن عباره اولوب و بو کلام اوزرینه بنا ایلدیفنی شیئی بنا
ایلشدر و شارح مرحوم الشجرة تنبی عن النجرة . مثابه علامه ک بو کلام اوزرینه بنا ایلدیفنی
شبتک بی اساس اوله رقی ساقط اعتبار ایدو کنی تبیین ایشدر قال رحمه الله (وان بی اه

تقدم مستد اليك مفید تخصیص اولمسیله اشتهاد ایشدر مال شعری قطن نام قبیلله بی برامر ایچون
حین نشوبق و تخریکده سیف صارم کی مضی ونفوذ اریاندن اولوب و تقدس سیوف ایله شجاعت قیادتدن
بولماریله و مجلسه لری وقار و زانته مرئی و مشهور اولوب و نزول مسافرانده خفت و سرعته اجرای
شریطه مهمانوازی به شمر ساقی اهتمام ایلرله توصیفدر قال رحمه الله (قال الشيخ عبدالقاهر
وقد تقدم ليقدر تخصیصه بالخبر الفعلي) شیخ عبدالقاهر بعض کره مستدالیه مستد اليك خبر فعلی به تخصیصی
یعنی خبر فاعلنک مستدالیه قصری افاده ایچون تقدیم اولدیفنی دلائل اعجازده بیان ایشدر خبر فعلی ایله
تقدیردر کلام شیخده مصرح دکل ایسه ده کلامدن مستباند و صاحب مفتاح اشو افاده قصره خبرک
مستفاددن اولمی صورتده قائل اولوب خبر فعل اولدیفنی تقدیرده تخصیصه غیر قائلدر و بو دخی
بحث قصره ذکر اوله جق اوزره مستد اليك و آخر اعتبار اولدیفنی مستفادده جاری و فعلده
غیر جاری اولمده منیدر و ما انت علینا بمن یزیک قول شریفنده صاحب مفتاح حصرک وجودنی
تصریح ایله معنی . ان المرز علیه رهطک لانهم من اهل دینا لانت باشه سب . دیک اولدیفنی بیان
ایشدر خبر فاعلدن مراد فاعلی مبتدیه راجع ضمیر اولان فعلدن عباره اولوب معنای فعلی متضمن
دیک دکادر قال رحمه الله (ان ولی حرف النسب یحوما انا قلت هذا ای لم اقله مع انه مقول
لغيري) و مستد اليك تقدیمی مستد اليك خبر فعلی به تخصیصی افاده ایلمسی حرف نفیی ولی
ایدک مستد ایله بلا توسط شی آخر حرف نفیدن صکره واقع اولمسیله مشروطدر و ما انا قلت
هذا کی مفادی بو کلامی ایچون بن سو یادم حالوکه شخص آخرک کلامیدر دیک اولوب
ایمدی تقدم متکلمدن فاعلک نفیی و غیره ثبوتنی افاده ایدر و بی اگر وجه عموم اوزره اولور سه غیره
ثبوت دخی او اوجهله اولور و اسکر خصوص اوزره اولور سه ثبوت دخی خصوص اوزره
اولور اولیه اولجه . ما انا قلت هذا قولي ایچون غیرک مقولی اولدیفنی ثابت اوله رقی متکلم قائل
کندو سبی اولدیفنی افاده ایتمک مراد ایلدیفنی شیدر اراد اولوب مطلقا قولک انتقاسی بیان
صورتده دیتار و بو کلامدن متکلم جمیع ماعداسی قائل اولق لازم کلز شویله که مخاطب استناد
ایلدیفنی قولده یاسنکله بر شخص آخرک اشتراکی و یاخود او شخص آخرک مقولی اولوب بلکه
بو قولده سنک انفرادی توهم ایلمسیله . ما انا قلت جوابی اراد ایش اوله جه کندن بوندن سبببان
اولان تخصیص اشبو اشتراک و یا عدم اشتراکی موهوم مخاطب اولان شخص آخره سبببانه اولوب
جمیع من فی العالمه نسبتله دکادر بوتقدیرده اگر مخاطبک موهومی اشتراک ایسه قصر افراد و اگر
متکلمه ایسات و آخرندن نفی ایسه قصر فاعل اولور و شارح مرحوم هر تقدیر تعرض ایتامش ایسه ده
مخاطب متکلم ایله آخر پیشده متردد اولق صورتده حل ایله قصر تعیین اولمسیله جائزدر
قال رحمه الله (ولهذا لم یصح ما انا قلت هذا ولا غیري) و تقدیم مستدالیه تخصیصی و فاعلک آخره
ثبوتله برابر مذکوردن نفیی افاده ایتدیکچون . ما انا قلت هذا ولا غیري . ديتك صحیح اولز زیرا
ما انا قلت . لفظنک مفهومی قول مذکورنی قائلنک متکلم غیریه نفیی . ولا غیري . لفظنک
منطوقی قول مذکورنی قائلنک غیردن نفیی او اوب اشبو مفهومین ایسه یکدیگره متناقضدر
بو صورتده آخر دخی قائل اولدیفنی افاده مراد اولور سه مستد اليك تا خبریه ماقلته و لا احد
غیری کلامیه افاده ایتمک واجب اولور مکرکه تقدیم تخصیصک غیریه بر غرض ایچون
اوادیفنه دلالت ایدر جت فرینه قائم اوله مثلا قائل کلام متکلم اولوب بونکله برابر آخری قائل
اولق اعتقادده بولمسی صورتیه متکلم حقیقه مخاطبک ایکی ظن فاسدی او اوب اولخالده . انت
قلت لا غیرک . دیسه اولخالده متکلم دخی نفس فاعلک انکاری قصد ایله . ما انا قلت و لا احد غیري .
دیوب کلام مخاطبه تطبیق ایچون مستد الیهی تقدیم ایدر و بوده ایچون انکاری ممکن اولان فعلده
جاری اولور مثال مذکورده اولدیفنی کی . لکن ما انا ثبت هذه الدار و لا احد غیري . بونک
خلافتده او اوب بوتقول حایه صحتدن عاطلدر زیرا دار احد بناتک فعلی اولق ضروریدر

قال رحمه الله (ولا ما انا رأيت احدا) دخی ما انا رأيت احدا قولیده صحیح اولمز زیرا بوت ترکیب متکلم غیر بر انسان اولوب هر بر احدی کور مش اولسی اقتضا ایدر چونکه مفعول اولان احدا کلمه سندن مستبان اولدیغی اوزره علی وجه العموم متکلمدن رؤیت نی اولمسیله غیر بنه نبوت رؤیتک بنه عمومیت اوزره اولسی واجب اولور زیرا اصل فعلک غیره اثباتی عموم و خصوصه سبق نی اوزره اولسی لازم کله چکنک ذکر سیقت ایدر و اشبو کلام شیخده اولان قیل وقال ایحسان متقاربه مورت الملأل اولسیله قول جناب شارحله اکثفا وقصر مقل اولدی شوبله که محصول کلام شیخ بودر که اگر مسند الیه ما انا رأیت احدا قولیده اولدیغی کی حرف نی وفعلک مجموعنه تقدم ایدر سه بوت حکمی حکم مثبت اولوب بمضا تقوی و بمضا تخصیص ایچون کلور نه کیم مصنفک والا فقد یأتی للتخصیص قولیده کله کر کدر واکر مسند الیه ما انا رأیت احدا قولیده اولدیغی کی بالکز فعله تقدم ایدوب حرف نفیدن مؤخر اولور سه قطعیا تخصیص ایچون اولور لکن صورت اولده یعنی فعل و حرف نفیدن ایکسه دخی تقدم صورتنده نفیده اولان تخصیص الیه اشبو بالکز فعل اوزرینه تقدم صورتنده اولان تخصیص فی التنی پشده فرق واردر زیرا صورت اولدن ولان انا ما سمعت فی حاجتک قولیده تخصیص مراد اولور سه بوتخصیص مخاطبک حاجتده عدم سعی اعتقاد و بواعتقادده اصابت ایدوب لکن اشبو عدم سمعک فاعلنده خطا ایدرک سعی ایحسان متکلمک غیر ییدر و یاخود عدم سمعک الیه غیر بسی مشارکدر دیوزعم ایلدی صورتنده جاری اولور نه کیم کلام مثبتده انا سمعت فی حاجتک قولی سمعک وجودنی اعتقاد الیه بواعتقادده مصیب اولوب لکن سحی ایدن فاعلده خطا ایدرک متکلمک غیر ییدر و یاخود متکلم غیر مشارکدر دیوزعم ایدن کسه به جواب اولور واما بالکز فعل اوزرینه تقسیم الیه ما انا سمعت فی حاجتک قولیده اولان تخصیص بووجهله اولوب بلکه قول مذکور شارح علامهک ذکر ایلدیگی اوزره سمعک وجودنی اعتقاد الیه بواعتقادده مصیب اولوب لکن فاعلنده خطا ایدرک سحی ایدن ایچون متکلمدر و یاخود متکلم مع الفیردر دیوزعم ایدن کسه به توجه اولور و بونده البته فعلک عموم و خصوصه نفیده ذکر اولدیغی وجه اوزره نبوتی لازمدر الحاصل وجه اولده مخاطب عدم سعی اعتقاد مصیب الیه اعتقاد ایدوب فقط سحی ایحسان کیم اولدیغی نفیده خطا ایلدی و وجه ثابتده وقوع سحی اعتقاد مصیب الیه اعتقاد ایدوب فقط سحی کیم اولدیغی نفیده مخطی اولمسیدر شیخ دیمشدر که ما انا قلت هذا قولیده متکلم او قول مخصوصک قائل کندوس سحی اولدیغی نی ایدر و متکلم الیه مخاطب پشده اولان منظره مقبول اولدیغی ثابت اولان شیده اولور ایچون بو صورتده منشی عام اولوق یعنی کلام منفیده عموم بولوق صحیح اولوب بطریق العموم ما انا قلت شعرا قط و ما انا اکت الیوم شیدا و ما انا رأیت احدا من الناس دنتلر زیرا بو کلاملر دنیاده بولان شعرك کلبسی قائل واکل اولسان شیتک جله سنی آکل و ناسدن هر بر احدی کور مش بر انسان اولوبده سن اولسان اولدیغی نی ایتمش اولمفلکی اقتضایدر اشته کلام شیخ بودر ایدی ما انا رأیت احدا و ما انا رأیت احدا قولری امثالده حاصل فرق شو ووجهله اولور که مثلا مخاطب شومحله اصلا شعركم ایتمش و یاخود بوکون برشی اکل ایتمش و ناسدن برکسه بی کور مامش بر شخص اولدیغی اعتقاد و اعتقادده اصابت ایدوب فقط نفیده خطا ایدرک شخص مذکور متکلمک غیر ییدر و یاخود متکلمه غیر بسی مشارکدر دیوزعم ایلده انا ما قلت شعرا قط و انا ما اکت شیدا و انا ما رأیت احدا من الناس دتلك ایجاب ایدر و بو قولر انا الذی لم یقل شعرا و انا الذی لم یأکل الیوم شیدا و انا الذی لم یراحدا من الناس قولری کی معنای صحیح اولور زیرا بو تخصیصدن لازم کلان بو وصفی یعنی شیدا کی مفعول عام الیه منشی اولان فعلک غیر اوزره صادق اولماسیدر و بونده شعرا و بلیان و برشی اکل ایدن و برکسه بی رؤیت ایدن بر انسان بولوق کفایت ایدر و بو مقامده یعنی اعتقاد مخاطب وجه مشروح اوزره اولدیغی صورتده

مسند الیه بالکز فعل اوزرینه تقدم الیه ما انا قلت شعرا و ما انا اکت شیدا و ما انا رأیت احدا دنتلر زیرا بواجب نفیده ذکر اولسان عموم و خصوص وجه اوزره نبوت فعل الیه قطع صورتده اولور و بوتک مسند الیه فعل و حرف نفیدن مجموعی اوزرینه تقدم اولدیغی صورتده اولدیغی کی نی فعلده اصابت ایدن و فعل کندوسندن نی اولسان کیم اولدیغی نفیده خطا ایدرک بالکز مذکورک غیر ییدر و یاخود مذکور الیه مشارکدر دیوزعم ایلان مخاطب رد ایچون استعمال اولدیغی برکسه قائل اولماسیدر بلکه مسند الیهک حرف نفی ولی ایدوب یعنی حرف نفیدن صکره واقع اولدیغی صورتده واجب اولان مخاطب وجه مذکور اوزره نبوت فعلی اعتقادده مصیب اولوب فقط فاعلی ایچون بالکز و یاخود مشارکت غیر الیه متکلم اولسی اعتقادده مخطی اولمسیدر نتیجه مقام انا ما رأیت احدا قولی متکلمک غیر بر انسان اولوب هر بر احدی رؤیت ایتمش اولسی نفید اولمسیرق کلام صحیح و مستقیم و ما انا رأیت احدا قولی بو معنای مقید اولمسیله غیر صحیح و سفیدر قال رحمه الله (ولا ما انا ضربت الا زیدا) دخی ما انا ضربت الا زیدا دتلكده صحیح اولمز زیرا بوت ترکیب متکلمک غیر بر انسان اولوب زیددن ماعداهر بر احدی ضرب ایتمش اولسی اقتضایدر چونکه استثناء مفرغه مستثنی ک مستثنی منه یقینا دخول واجب اولدیغی جهته مستثنی منه مقرر عام اولوب ماضربت احدا تقدیرنده اولمسیله مثبتده دخی بمقتضی التقدیم عام اولوق ایجاب ایدر نه کیم ذکر سیقت ایدر بو صورتده معنی ماضربت احدا بل غیر ضرب کل احد دیمک اولور بواصبه محالدر مصنفک ایضا حدن منقول اولدیغی اوزره اشبو ما انا ضربت الا زیدا قولک مقید قصر اولمسیله امتناعنی تعلیلی عبد القاهر و صاحب مفتاح الیه غیر یاری رده اشارتدر زیرا شیخین و غیر یاری قول مذکورک امتناعنی تفیک الا الیه نفی متکلمک زیدی ضرب ایتمش و ضمیرک تقدیمیه حرف نی الیه ایلانی عدم ضربی مقتضی اولدیغی مسلم اولدیغی ایسان الیه علت امتناع ذکر ایلدیگی شی اولوب شیخینک ایراد ایلدیگی اولدیغی اشارت ایلشدر و بوتک جوابی ذکر سحی موقوف اولدیغی اوزره مسند الیهک تقدیمیه حرف نفی ولی الیه ایچون فعل مذکور عموم و خصوصه متفق اوله رق متکلم و مخاطب پشده بعینه ثابت و متحقق اولوب منظره و مخالفت بالکز فاعلده اولدیغی صورتده جریا ایدر بو صورتده مخاطب صریک زیدک غیر اوزره وقوعی اعتقادده مصیب اولوب فقط فاعلی متکلمدر دیو اعتقادده مخطی اوله رق متکلم قول مذکور الیه مخاطبک صوابه ردنی قصد ایتمسی ایجاب ایدر زیرا بو کلام ضاربک متکلم اولمفلکی نی ایچون اولوب نی فعل ایچون دکلدر یعنی زیدک غیر بسی اوزره واقع اولان ضرب مذکور مسلم اولوب فقط فاعلی غیر بسی اولوب متکلم کندوسنی اولدیغی افاده ایدر حاصلی نزاع زیدک غیر بسی اوزره واقع اولان ضرب معینه اولوب و متکلم بونی تقریر و تثبیت ایدرک فقط کندوسنی فاعلی اولدیغی نی ایدر کی زید نه متکلم و نه غیر یسنک مضر و بی اولدیغی تحقیق ایدر بو حالده الا زیدا قولیه استثناء صحیح اولمز اشته بو کلام شارح علامهک شرح مفاده ذکر ایلدیگی شیتک تحقیق اولوب دیمشدر که تقدم مسند الیه فعل معینک متکلمدن منشی اولسی مقتضی اوله رق بعده استثناء اولمسی فعل منفیت عینی نفسنه اثبات اولوب بواصبه تناقضدر اما ضربت الا زیدا قولی بوتک خلافتده اولوب زیرا نی ضرب معینه توبهه ایتماسیله نی اولان ضرب زیدک غیر افراده و ضرب مثبت زیده محمول اوله رق توفیق حاصل اولور مرض سئوالده دتله من که اشبو ما انا ضربت الا زیدا قولده جائز که ایکی ضرب اولوب احدهما زیدک غیر بی به و آخر زید اوزره واقع و منظره ضرب اولک فاعلنده اوله رق متکلم اشبو زیدک غیر بسی اوزره واقع اولان ضرب اولی نفسندن نی الیه غیر بسی اوزره اثبات ایتمش اولمسون بوضونده زیدک اشبو فاعلنده منظره اولان ضرب الیه مضروب متکلم اولماسی لازم کله رک متکلم ایچون اصلا مضروب اولماسی لازم کلر که حتی استثناء الیه تناقض تحقیق ایتمش اولسون بوندن

جوابه در زکة الا ايله متفرض اولان فاعلده منظره واقع اولان ضربدر زيرا الا ايله متفرض اولان
ما قبله بوانسان ضرب اولوب بوايه بره متضای تقديم ماعدای زيد ايجون اولان ضرب معیندر
و بوندن زيد استثناء و اخر ايله ماعدای زيددن نفي متفرض اولد بغي کي زيد ضرب مذکور ايله
مضروب اوله رفق تناقض لازم کاور شارح مرحوم در که کلام شيخينه اعتراض اولنه جق محل
نفیک الا ايله نقض زيد مضروب متکلم اولمسي مقتضی اولمقيدر زيرا بوا کلام اوزرینه دنله يلور که
نفي اصلا فعله توجه ايجوب بلکه توجه اولد بغي فعل مذکورک فاعلی متکلم اولمسيده در و فعل
مذکور زيد کند و سندن استثناء اولسان ضرب اولمسيه استثناء نفیدن اولمبوب اثباتدر بوضورنده
رشدن نقض انتفاء معنای تحقق ايجون منلا است الذي ضرب الا زيدا دینسه کان مخاطب
زيددن ماعدای هر بر احدى ضرب اغش برانسان اولد بغي اعتقاد ايدوبده متکلم قول مذکور ايله
کند و سي اوانسان اولد بغي نفي اغش اولور و معلوم اولسونکه مصنفک اشبو ذکر اولد بغي شي
شيخينه مجرد تعليله اعتراض اولمبوب بلکه اثری ما انا قرأت القرآن الاسورة الفاتحة قولي امثالده
ظاهر اولور زيرا جيسع قرأتی فرائث ايدوب بالکزن فاتحة شريفی فرائث اغامش بر احد بولمسيک
جوازنه مبنی عند المصنف بوقوله امتناع اولمبوب شيخين وغير يلى هندنده بوا کلام فاتحه نک متکلم
ايجون هم مقرو و هم غير مقرو اولمقافتي مقتضی و محاله مقتضی اوله رفی عتسدر قال رحمه الله
(والا فقد يأتي للتخصيص رد على من زعم انفراد غيره او مشار كنه فيه نحو اناسعت في حاجتـ)
ان ولي حرف النفي قولي اوزرینه مطلقدر یعنی اگر مسند اليه مقدم حرف نفي ولي ايدوب
ما بعد حرف نفیده واقع اولور سه معرف اولسون مکر اولسون مضمر اولسون مظهر اولسون
بلا فرق قطعيا تخصيص افاده ايدر و اگر حرف نفي ولي ايجيه رک کلامده اصلا نفي اولمسه
انافتي کي و يا خود کلامده نفي اولوب فقط مسند اليه حرف نفي و فاعلک مجموعی اوزرینه مقدم
اولور سه انا ما فت کي بعض کره تقديم مسند اليه مذکورک غير بسنت خبر فعلی اليه انفرادی
و يا خود خبر فعلیه غيرک مسند اليه مشار کني زعم ايدن کسه بی رد اولوق اوزره تخصيص ايجون
کاور منلا سعی حاجتده متکلمک غيریسی مفرد و يا خود مشارک اولد بغي زعم ايدن کسه بی رد
ايجون اناسعت في حاجتک قولي کي اگر مخاطب سعيده غيرک انفرادی زعم ايدر سه قصر افراد
و اگر سعيده متکلمک غيرک اشتراکي زعم ايدر سه قصر قلب اولور قال رحمه الله (و يؤكـ)
على الاول بنحو لا غيري وعلى الثاني بنحو وحدي و اگر مخاطب غيرک انفرادی اعتقاد ايدر سه
لا غيري ولا زيد ولا عمرو ولا من سوای امثاليه و غيرک مشار کني اعتقاد ايدر سه وحدي و مفردا
و متوحدا و غير مشارک نظاره نا کيد اولسون زيرا ا کيددن غرض قلب سامعده باعث خلجان
اولان شهيدی دفع اولوب و صورت اولده شبهه فاعلک متکلمک غير بسندن صدوری وثابده مشارکت
غير ايله متکلمدن صدور بدر و دفع اول اوزرینه صريحاً و مطابقة دال اولان لا غيري و نظاري
و دفع ثاني به دال اولان وحدي و امثالي اوله رفق عکسي دکادر قال رحمه الله (وقد يأتي
لتقوى الحكم بنحو هو يعطي الجزيل) و بعض کره مسند اليه حرف نفي ولي ايجيه رک مسند اوزرینه
تقديم مجرد حکمی تقويت و ذهن سامعده تقرير ايجون کلوب تخصيص ايجون اولمسي هو يعطي
الجزيل قولنده اولد بغي کي مقصود مسند اليه ذهن سامعده تقرري و هو يعطي جزيل اولد بغي تحقق
اولوب يوقسه اعطاء جزيل مسند اليه مخصوص اولوب غيریسی ايشله من ديمت دکادر و سبب
تقوي مسندک جمله اولمسي بخنده ذکر اولنه جغي اوزره تکرار استناددر قال رحمه الله (و کذا
اذا كان الفعل متغيباً نحو انت لا تكذب فانه اشد لنفي الكذب من لا تكذب و کذا من لا تكذب انت
لانه لتأكيد المحكوم عليه لا الحكم) و كذلك فعل مني اولور سه تقديم مسند اليه بعض کره تخصيص
ايجون کاور انت ما سعت حاجتي کي مقصود مخاطبي عدم سعيه تخصيصدر و بعض کره
تقوي ايجون کاور انت لا تكذب کي زيرا بوا کيب نفي کذب لا تكذب قولندن اشد اولد بغي

منلاو مع وجودنا کيد لا تكذب انت فواندن دخی اشددر زيرا مؤخر انت لفظي و يا خود لا تكذب
انت زکبي محکوم علمي نا کيد اولوب عدم تکرر حکم جهتيه انت لا تكذب قولي کي حکمی مؤکد
دکادر ايمدی لا تكذب قولن ضمير مستتردن نفي کذب اولوب انت ضمير مذکور ي مؤکد اولد رفی
معنی ان المحکوم عليه بنفي الكذب هو الضمير لا غيره . یعنی نفي کذب ايله تکرر عايد اولان ايجي ضمير
اولوب غيریسی دکادر ديمکدر ولا غيريتك معناه سي اشبو حالت تکلمده عدم کذب ضميرک غيری به
مسند اولوب ضميره استناد تجوز و يا سمي و يا نسبيان طريقه له در ظن ايمده ديمکدن عباره اولوب
يوقسه معنی نفي کذب مخاطبهده منحصردر ديمک دکادر و كذلك سعت انتاني حاجتک فوانده
تخصيص و تقويدن هيج بری مفيد اولمبوب بلکه سعيک صدوری نفس متکلمدن اولوب استناد
تجوز و يا سمي و يا نسبيانه مبنی اولد بغي افاده ايدر قال رحمه الله (ان فان نفي على مذکر افاد
تخصيص الجنس او الواحد به نحو رجل جائئ اي لامرأة او رجلا) تفصيلات باقده فاعلک بنا و استناد
اولد بغي مسند اليه معرفدر اولد بغي ترا کيك احواله دار اولمسيه مصنف رحمه الله مبنی فعل اولان
مسند اليه نکره وقوعدر مفاد ترا کيب نه اوله جفتک ايضا نه سرفق کلام ايله در که ا کر فعل مسند اليه
مکرر اوزرینه بنا اولور سه بوضورنده تقديم يا خود بناء مکرر جنس و يا خود جسدن فرد واحدک فعله تخصيصی
افاده ايدر رجل جائئ کي لامرأة ديمک اولوب جنس رجلی بيشه تخصيص اولور و يا خود لارجلان
ديمک اولوب رجل واحدی بيشه تخصيص اولور شيخ عبد القاهر ابضاح متامده ديمسدر که بعضا
لفظده ايکي شبهه دلالت اولوب بعده حين استعمالده بعض کره قصد متکلم شهيددن برینه واقع
اوله رفق آخری قصدده داخل اولمسيه دلالت افطده غير داخل حکمتده اولور استه بوقیادت اوله رفق
نکرده اصل اولان جسدن واحد ايجون اولمسي ايسده بعضا قصد بالکزن جنسه تعاقب ايدر منلا رجل
جائئ کلاميله خطاب اولنان کسه برکسه متکلمک بيجئي اعتقاد ايدوب فقط رجل و يا نسا جنسک تقويدن
اولد بغي بيلديکي و يا خود مرأه در ديو اعتقاد ايد بغي صورتده بالکزن جنس رجل معنایي قصد
ايدلور و بعضا قصد بالکزن و حده تعاقب ايدر منلا مخاطب مذکور جنس رجالدن جائئک وجودی
معتمد اولوب لکن رجل واحد و يا خود رجلان اولمسيده مزدد اولد بغي و يا خود رجلا در ديو
اعتقاد ايد بغي صورتده قصد متکلمک بالکزن جائئک شخص واحد اولد بغي افادهده منحصر اولور
اشته کلام شيخ بوسه باقده اولوب صورت اولده دلول نکره بالکزن جنس اوله رفق معنای وحده
دال اولور و صورت ثابده بالکزن و حده نه دال اولوب جنسه دلالت ايجر و افط دلالت ايجاز
تخصيص نوعک تخصيص جنسده دخولنی افصاح ايدر رجل طويل جائئ کي معنی جنس طوال
رجالدن اولوب قصار رجالدن دکادر ديمکدر جسدن مراد ما يستعمل الکثير مفعول می او اوب
اصطلاح منطقی اوزره اولان جنس ونوع و غير برندن اعدر شويله که کلی طبعيت معنایي بوندن
عباره در و اگر مثال مذکورده اولد بغي کي افط طويل امثالي برکلی تخصص آخرله تفهيد
اولور سه نوع اولمسي اولور و بوندن صکره سعي اولميه که ظاهر کلام مصنف فعل اسم مکرر
اوزرینه بنا اولد بغي صورتده قطعيا تخصيصی افاده سی او اوب حالو که کلام شيخده بنا على المنکر
اليه بنا على المعرف بينده فرقی اشعار ايدر بر کلام کوريله ميره رک بلکه دلالت ايجازدن بر موضوده بنا
على المنکر دخی بنا على المعرف منلاو جنس و يا خود واحد قصد اولمقي شرطيله بعضا تقوي ايجون
اولد بغي اشارت ايجشدر و کلام شيخی معنای تقويتک تحفيقهده شارح مرحوم ايراد ايدنه کر کدر
قال رحمه الله (و وافقه السكاكي على ذلك) و سکاکی رحمه الله تقديم مسند اليه مفيد تخصيص
اولمسيده عبد القاهر موافقت ايدوب لکن شرائط و تفصيلده بخلف ايجدر زيرا بيان شارح
اوزره ملخص مذهب شيخ اگر مسند اليه نفیدن صکره واقع اولور سه قطعيا تخصيص و اگر نفیدن
صکره واقع اولور سه بعضا تخصيص و بعضا تقوي ايجون اولمقندن عباره اولوب اسمک مضمر و مظهر
و معرف و منکر اولمسيده و فعل مثبت و مني اولمقيده عند الشيخ فرقی بوقدر و بيان مصنف اوزره

مذکورده امر اوزره شر تقدم اولمى زير معنى ان الذى امره من جنس الشر لامن جنس الخير
يعنى هر يكاه سبب اولان جنس شر تدنر جنس خير تدنر دكل ديمكدر ديو باني خلاف امتدعي متددر
قال رحمه الله (ثم قال السكاني ويقرب من هو قام زيد قائم في التقوى لضعفه الضمير) سكاكى
بيان صور تخصيص نصره ديمكدر كه زيد قائم تركبي تقوى حكى افاده ده هو قام كيددر
زيرا قائم لفظي قائم كبي ضميرى متضمنه بوجوه زيد قائم تركبشده اولدبغى كبي بونده دخی
استناد تكرار يدرك حكم قوت بولور لكن هو قام تركبشده من غير شبهه تقوى موجدود اولوب زيد
قائم تركبشده وجود تقوى شبهه عدله مشويد وسكاكى برب ضمير ايدوب و نظيره اثنائيله
عدم ضمير شك وجهى بونده زيرا قائم لفظي انت قائم وانا قائم و هو قائم ملاو صر خطابه و كاه
و غيبيده متفاوت اولدبغى جهته خالى عن الضمير شبيه اولدبغى بيان انما سببه مضاف رحمه الله
بوتى صدد بونده بوردركه (وشبهه بالحقى عنه من جهة عدم تغيره في التكلم والخطاب والقيمة)
يعنى سكاكى قائم لفظي ضميرى متضمن اولمى سببه برابر تكلم وخطابه وغيبيده عدم تغيرى جهته تدنر
خالى عن الضمير شبيه ايدوب ديمكدر بعصيلر وشبهه لفظي ضربه و زنده محقق و مقول ده
اولوق اوزره اسم منصوب ظن انما تدنر بوضوئده معنى زيد قائم قولى هو قام تركبشده قريب
اولمى قائم لفظك خالى عن الضمير مشابهت له برابر ضميرى متضمن تدنر ايجوندر ديمك اولور و بولور
وجهه كوره يقرب قولى ايكى امره شامل اولمش اولور كه ريسى افاده تقويده هو قام تركبشده
مقاربتى و ديكرى كمال تقوى في مفيد اولماسيددر بوضوئده لضعفه قولى امر اوله و وشبهه
قولى ثانی به علت اولور لكن بوضوئده جمله اولان نصف غير مكردر و اكر التامى و نه مناسيه حل
ايك مراد اولور سه و شبهه قولى مثله و زنده جر ايله لضعفه قوائه عطف اولوق لازم
كلور زيرا بوضوئده معنای مذكوره دلالت كلام واضح اولور قال رحمه الله (واما هذا
لم يحكم بانه جمله) وقائم لفظي خالى عن الضمير شبيه اولدبغى زيد قائم تركبشده وجود ضمير
ايله برابر جمله اولمى سببه حكى اولمى و اما زيد الضارب مثلا و صله موصولة جمله اولمى سببه
حكم اولمى اصلى فعل اولوب صورت لام تعريفده بولانسان ال كاه سبك صريح فعل اوزره
دخولنده اولان كراهينه مبنى صورت اسم عدول اولدبغى تدنر ايجوندر قال رحمه الله (ولا
عويل معانها في البناء) دخی قائم لفظي وجود ضمير ايله برابر جمله معاملة سببه معاملة اولمى بولوب
جائى رجل قائم وضربت رجلا قائم و مررت برجل قائم اثنائيله معرب قلندى الحاصل
قائم لفظي فعل كبي ضميرى متضمن اولوب و خالى عن الضمير مشابه اولمى سببه بونده ايكى جهته
رعایت اولنده رق وجه اول تقويده هو قام تركبشده قريب عد اولوب وجه ثانی جمله عد اولمى بولور
و مبنى اولمى جمله معاملة سببه اجرا اولمى سببه در اكر سؤال اولور سه كه زيد قائم تركبشده تدنر
قائم لفظشده افراد و اعراب ايله حكم خالى عن الضمير مشابهت تدنر ايجون اولمى سببه زيد قائم ابوه
مثلا و ظاهر استناد اولان اسم فاعله افراد و اعراب ايله حكم اولمى واجب اولور دى زيرا
بوضوئده بینه فعل كبي اولوب فعل ايسه ظاهر استناد اولدبغى صورتده تفاوت ايجز
جواننده دير كه ظاهر استناد اولان اسم فاعل مسند الى الضمير تابع فيكوب حكم افرادده
مسند الى الضمير حل اوله رق مسند الى الضمير كبي مفرد اولمى سببه حكم اولمى تدنر
قال رحمه الله (وما برى تقديمه كاللازم لفظ مثل وغير في نحو مثلك لا يخل وغيرك لا يوجد بمعنى
انت لا يخل وانت تجود) و مثل وغير كدلى على سبيل الكناية استعمال اولدبغى جمله
مسند اوزرته تقديم لازم كى عد اولانسان الفاظ تدنر تفيد مثلك لا يخل و غيرك لا يوجد كبي
انت لا يخل وانت تجود معانسه در معنى سبك مثلك يخل ايجز و سبك غيرك جود ايجز ديمك سن
يخل ايجز سين و سن جود ايدرسين ديمكدر كناه در و ايجاده مثل الامر حل على الادام
والاشبه و شاعر ك غيرى با كثر هذا الناس يندفع ان قالوا جبهه ا واحدوا شمعوا قولى كيددر

بوقولردن مقصد اميره مثل اثباتيه مثل امير اولوق اوزره اثبات اولان شخص آخر اسب جسدن ادهم
واشبه احسان ايددر و متكلمك غير يسي خدعه ايلر معناسى اولوب بلكه مراد حل و اعطاه اسبى اميره
اثبات و شاعر نفس تدنر ميدان حرو بده جيات و حين محاده و مصاحبتده شجاعت اظهار ايك خدعه سنى
تفيدن عباره در ايدوبى اول يعنى مثل لفظيله ايسان اولان قولر مخاطبه و بلكه مثلك مضاف
اولدبغى شبيه ذاك ثبوت و يا تفيدن كناه در زيرا بر شخصك مسد و مقامه قائم اولان و اخص
اوصفيه مضاف بولان كسه اوزر بده بر فعل اثبات و يا خودنى اولنده رق و بولان و تفيدن
شخص مذكورك موصوف اولدبغى صفته مضاف اولان كسه ك موصوفى ايسلمى و يا خود
ايسلمى متضمنى قياس و موجب عرفدر ديمك قصد اولدبغى كى اوفلاك اوشخصه اذاته ثابت
و يا خود لذاته شخص مذكورن مبنى اولمى طريق اولمى سببه تحقق ايددر و ثانی يعنى غير
لفظيله ايسان اولان قولر غير لفظك مضاف اولدبغى كسه نه نفيسده فلاك ثبوت تدنر و ايجاده
سايدن كناه در زيرا مثلا غيرك لا يوجد قولنده جود مخاطبك غير بوندن نى اولدبغى جينه
مخاطب ايجون ثابت اولور زيرا جود امر موجدود اولوب البته قائم اوله جنى بر محلدن لازمدر
و غيرى با كثر هذا الناس يندفع قوائده متكلمك غيرى انخداع ايله مضاف بر كسه لك وجودنى
افاده ايكلى قصد اولمى غير ايجون انخداع اثبات اولوب و نى انخداع ايله مضاف بر كسه نه ثبوتده
شك اولماسيله متكلمن انخداعك سلبى لازم كلور بوجوه مثله مثل و غير لفظلى على سبيل الكناية
استعمال اولوب مثلك لا يوجد قوليله شاعر ك غيرى جنى و انا المعافب فيكم فكاكى سبابه التندم
بونده اولدبغى كى مضاف ايلر بده مثل و يا مفاير اولان بر شخص ايجون فلاك ثبوت و يا انقاسنى
قصد افاده محمول اولدبغى تحقق ايددر زيرا قول مذكورن مقصود مخاطبك مبنى تفيددر
و بونده تقديم مسند سبابه متدعه تشبیهى تصحیح ايك اوزره تخصیص ايجون اولوب نى و اثبات
منطوقى كلامن مفهوم اوله رق احدهما آخردن كناه دكلدر و تفيدك مثابه زوده اولمى سببه على
سبيل الكناية استعمال ايله قیدى زيرا فلاك مضاف ايله اولان كسه نه مائل و يا مفاير اولان انسان
ايجون اثبات و يانفبى معناسى قصد اولدبغى صورتده لفظين مذكورنك مسند اوزره تقديم
لازم مباديه اولان و بولوب مضاف رحمه الله اشارتله بوردركه (من غير ارادة تعريض
بغير مخاطب) تعريض تدنر مراد قاموس تدنر استفاده اولدبغى وجهه له عدم تصریحدر غير
مخاطبه مراد مخاطبك غير يسي اولان شخص معيددر بوضوئده معنى مخاطبك غيرى بر معنى عدم
تصریح مراد ايكسزى ديمك اولوب بوده اصلا معين مراد اولماسى و يا خود مخاطبك غيرى بر معنى
مراد ايسده اشتراكه مبنى مثل و يا غير ايله كناه فلكه رق تصریح ايدمى طريق تدنر بولور
تته كيم مثلك و غيرك لفظيله مخاطبك غيرى به تعريض مخاطبك غيرى بر انسان مراد اولمى سببه اولور
و مخاطبك غيرى مائل و غير مائل اولمى تدنر مضافك اشو من غير ارادة قولى طرف مسنددر
اوله رق نحو مثلك قوائده مندر اولان قولنر حالدر زيرا تفيددر كلام نحو قولك مثلك
لا يخل در ايدوبى معنى حال كون ذلك القول او الكلام ناشيا من غير ارادة التعريض ببنى قول
و باد كلام مذكور اراده تعريض غير بوندنشى اولدبغى حاله ديمكدر كه اراده تعريض تدنر
نشأت انما مشدر ديمك اولور زيرا كلامك اراده تعريضه مفاير اولان شيدن ناشى اولمى سببه اراده
تعريض تدنر ناشى اولماسى لازم كلور مثلا ضربنى من غير ذنب قولك فداى ضربا ايدن من ذنب
ديمكدر و كلامك اراده تعريض تدنر ناشى اولماسى غيرى يندفع و غيرى فعل كذا قولر اثنائى
اولوب انا لا انخدع و انا افعله مفادنده در مضافك اشو و من غير ارادة تعريض قوليله ضربنى من غير
ذنب اشو الى بودنى غير كاه سبك على سبيل الكناية استعمال اولدبغى مسند الهك غيرى بر مقام
اولوب بومقامد غير كاه سبى اوزر بده من لفظي ادخال اولور قال رحمه الله (لكونه اعون
على المراد بها) لفظين من بوريدنك اراده كناه ده مسند اوزر بده تقديم مثابه زوده اولمى سببه

تقديم تركيبين من بورين اليه اولان مراد اوزره مزبداغانه سندن ايجوند زيرا بوز كيبيل
 كند و ليك نفس حكم مطلوب اولان كناه قيله سندن چونكه بحث مخصوصه نده ذكر اولسه جني
 اوزره كناه اوج قسم اولوب اول طويل الفجاد كي كند و سبيله صفاتدن بر صفت مطلوب
 اولان كناه در كه مطلوب طول فامندر ثاني غيرك لايجود و مثلك لايجل امثال كند و سبيله
 نسبت يعني بر امر كبرامره ايتاتي قصد اولان كناه اولوب مقصود جود و عدم بخلق غير و مثلك
 لفظلريك مضاف اولديني شيلره اثبات اوله رق صدد يسانده اولديغز كناه بوقعدندر و قسم
 ثالث جني مستوي القامه عربض الاظفار كي كند و سبيله صفت و نسبتك غيري مطلوب اولان
 كناه اولوب مراد انساندر و حكمك بطريق الكناه ايتاتي ابلغ اولوب ننه كم فريبا وجه ابلغني
 بيان اولسه كر كدر و تقديم نقوي حكيم مفيد اولديغندن حكمك بطريق المبالغه ايتاتي اوزره
 اعوندر حاصل قديم مقصود رد مخاطب ايجون حكيم تقويه اولوب بلكه مثل وغير
 لفظلريك قصد اولان على وجه الابلاغ افاده حكمه اعانه و تعاضد دن ايجوندر و مصنفك بري
 تقديم كاللازم قولي شجك دلائل اعجزده اولان عبارته سي اولوب معناسي حكمده مبالغه كناه اليه
 حاصل اولديني جهته مفضاي قياس و موجب عرف تقديم كي تاخير دخی جاز اولوب لكن قطعا
 خلاف تقديم اوزره استعمال واقع اولديغندن تقديم امر لازم كي سكور لشدر ديمكدر شيخ
 بو معناسي ايضا حده كلام فصحا تنبع و نصفع اولسه بواستينك يعني غير و مثلك لفظلريك معناسي
 مذكور مراد اولنده بني همارده ابداء فعل اوزرته تقديم اولديغني مشاهده ايدر و تقديم اولمقلري
 صورتد تركيبين مذكور بنده بو معناسي غير مستقيم كورر سين مثلا بفعل كذا مثلك و ياخود
 غيرك ديلسه بو كلامي جهندن مقلوب و صورتندن مغير بولور و لفظي معناسندن بعد و طبعي
 بو صورتد رضادن آي مشاهده اولور سين ديو بيان ايلشدر قال رحمه الله (قبل وقد يقدم
 لانه دال على العموم نحو كل انسان لم يقم) و بعضا ديمشدر كه بعضا كل كلمه سبيله مسور
 اولان مستند اليه حرف نفيه مقرون اولان مستند اوزرته تقديم اولشور زيرا تقديم عمومه يعني
 لفظ كل مضاف اولديني شجك هر بر افراددن حكمك نفي اوزره دلالت ايدر كل انسان لم يقم
 كي زيرا بوز كيب افراد انساندن هر بر احددن قيامك نفي افاده ايدر قال رحمه الله (بخلاف
 ما لو اخبرناه بقيد نفي الحكم عن جملة الافراد لاعت كل فرد وذلك لئلا يلزم ترجيح التاكيد على التأسيس)
 لكن تاخير مستند اليه مثلا لم يقم كل انسان ديتك صورت تقديمك خلافتد اولوب زيرا
 جملة افراددن نفي حكمي افاده ايدر هر بر فرددن نفي مفيد اولز و صورت تقديمك هر بر فرددن
 نفي مفيد اولوب تاخير جملة افراددن نفي افاده ايجدي تا كيدك تأسيس اوزرته لزوم ترجيحندن
 احتراز ميبندر تا كيد لفظ كل قبل دخوله حاصل اولان معناسي تفرروا كيدني مفيد اولمقندن
 و تأسيس لفظ كل قبل الدخول حاصل اوليان بر معناسي آخرى افاده ايجسندن عبارته در يعني
 اسكر تقديم عموم نفي و تاخير نفي عمومي مفيد اولسه تا كيدي تأسيس اوزرته ترجيح لازم كلور
 بو ايسه باطلدر زيرا كلامي بر معناسي غير حاصل افاده به حل ايتك معناسي حاصل افاده به جلدن
 خبر اولسيله تأسيس تا كيددن خبر در و لازم باطل اولديغني كي ملزوم اولان حل على التاكيد
 باطل اولور تا كر معارضه اولشور سه كه كل كلمه سنك تا كيدده استعمال اكر اولسيله تا كيدده
 حلي را جمع اولور يعني دليل مذكور تأسيسه جاني مثبت ايسده تا كيدده كثر استعمال دخی
 تا كيدده جاني اثبات ايدر جوا بنده دير كه كل كلمه سنك تا كيدده استعمال تأسيسه استعمالندن
 اكر اولديني تسليم اولسه اشبو كثر استعمال بزم ذكر ايتد يكمر دليله معارض اوله من زيرا وضع
 كلام افاده معناسي اولسيله دليل مذكور كثر استعمالدن اقوي در و كان قائل مذكور اصل
 دعواده يعني مستند اليه مسور بالكلت حرف نفيه مقرون اولان مستند اوزرته تقديم عموم سلب
 و تاخيري سلب عموم ايجون اولسني ادعاده استعمال بلغايه سنك ايدوب ذكر اولان لئلا يلزم

ترجیح التاكيد على التأسيس قولي بو طريق اوزره وضعك سبب باعني بيان ايجون ايتان ايلشدر
 والا استدلال اليه لفت ثابت اولز و ذكر اولان ترجيح التاكيد على التأسيس ايد اولان ملازمه نك
 صدد ايتشده اراد اولسه جني مقال بر طاق اصطلاحات منطقيه بي حاوي اولسيله بولورك بر بنده
 ايضا و بياني مناسب مقام اتخاذ اولندي شويله كه انسانك قوه ناطقه دلالتيله ايتاتي جني
 بيننده مابه الامتياز اولان فكر و نظر كه يانديني قصد اولان امور مجهوله به اشياء معلومه
 معونيله وصولدن عبارته در مثلا صاحب حس و حركه اولان شي حيوان ايدوي معلومي اولان كند
 باديده فرار ايدر بر شمع مشاهده ايسه حس و حركه صاحبي اولسني ذهندن مقدمه و ترتيب ايدر
 بوندن اتسفال اليه شيخ مذكور كجا ايتيله حكم ايلر و بوسورتله اولان فكر و نظره اهل ميزان
 قياس اطلاق ايلشدر و بوقياسك اجزاسي بر قاج قضيه اولوب حاصل يايكي حكمن ديكر بر حكمي
 تحققي ايتد بر مكدرد قدام بر قاج سوزدن مر كب سوزدر كه تسليم اولنديني حالده انلردن ديكر
 برسوز لازم كلور ديو تعريف ايتشدر و بوسوزله مقدمه و تبين ايدجك سوزله نتيجه اطلاق
 اولوب و شجكك موضوعه حد اصغر و محموله حد اكبر و ايكسندن بدن طرفين تعبيرله مقدمه بندن
 حد اكبرك بولنديني قضيه كبرا و حد اصغر ك بولنديفته صفرا و ديمشدر قضيه قصدني متضمن
 اولان جمله در كه قدام قضيه برسوزدر كه اتي سويلبانه صادقين و يا كاذبين ديتك صحيح او اور
 ديو تعريف ايتد و قضيه جليه اوج جزدن مر كب اولوب كند و سنده قيام و قعود امثالي بر حالك
 بولنوب و يا بولنديفته حكم اولان جزئه موضوع و اشبو اثبات و باني اولان جزئه ثاني به محمول
 و محمولك موضوعه ارتباطنه نسبت حكميه اطلاق اولوب بونسته دلالت ايدن لفظ مذكور و يا قدره
 اادات ربط و رابطه نسبه اولنور و بوز ربط اكر اثبات صورتيله اولور سه ايجاب و نفي اليه
 اولور سه سلب ديتلور قضيه اقسام عديده به تقسيم ايتشدر كمي اعتباريله تقسيمي
 شو و جمله در كه موضوع قضيه كرك موجب اولسون و كرك سالب اولسون اكر جزئي حقيقي
 اولور سه زيد و يا هذا عالم و يا ليس بهالم كي قضيه شخصيه و مخصوصه اطلاق اولشور و اكر
 موضوع كلي اولور سه بو صورتد اشبو موضوع كلي اوزرته حكم موضوعك عنواني اعتباريله
 اولوب ذات موضوعه سرايتي قصد اولنور سه انسان حيوان ناطق كي هر نقتدر في نفسه
 سرايتي ممكن اولسه ده قضيه طبيعيه تعبير اولشور و اكر موضوع كلي نك نختده اولان افراد
 شخصيه و يا نوعيه حكمك سرايتي قصد اولنوب كلا و يا بعضا كيت بيان اولنور سه الانسان
 في خمس و ليس في خمس كي مهله نسبه ايلشور و اكر كيت افراد بيان اولنور سه بصورة
 و مسوره و كيت دلالت ايدن شيد سور اطلاق اوله رق بوده اكر كند و سنده كل افراد اوزرته
 حكم اولنور سه قضيه كليه و بعض افراد اوزره حكم اولنور سه جزئه در و موجبه كيدك سوري
 كل لفظي امثالي اولوب محمول موضوعه مساوي و ياخود موضوعدن اعم اولديني صورتد صادق
 اولور كل انسان ناطق و ياخود حيوان كي و سالبه كيدك سوري لاشي امثالي اولوب
 موضوع و محمول كلبا متباين اولدقلى جينده صادق اولور لاشي من الانسان بفرس كي
 و موجبه جزئه نك سوري بعض امثالي اولوب كلبا متباين اولان موضوع و محمولك ماعداسنده
 صادق اولور بعض الحيوان انسان كي و سالبه جزئه نك سوري بعض ليس و ليس كل لفظلري
 امثالي اولوب محمول موضوعه مساوي اولديني و ياخود موضوعدن مطلقا اخص و كيدده مخالف اولان
 صادق اولور بعض الحيوان ايس بانسان كي امدى كلينندن هر بريسي كيدده يعني ايجاب
 و سلبه كند و لره موافق اولان جزئه نك بحسب التحقيق مطلقا اخص و كيدده مخالف اولان
 جزئه ميبندر و كلبين بيننده ميايت كليه اولوب و بين الجزئين عموم من وجه و اردر و مهمله
 قوه جزئه ده و شخصيه حكم كليه در و احوال اعيان موجودا بدن باحث اولان علوم حكمده
 طبيعات غير مستعاده و الانسان كذا قولي ايشاده الف لام عهد خارجي شخصيه حل اولنور سه

واقعه نفس الامرده بود و جمله اولدیندن قضیه مذکوره موجب مدوله فیانیوب سالبه محصله
 قیاس شد و الاسالبه محصله اولسی دخی دعوی مثبت اولوب بلکه موجب مدوله المحمول
 سالبه جزیه قوه سنده اولدیندن اثباته عدم احتیاج جهندن اثبات مدفاهه سالبه محصله به حلی
 دها اظهار اولوردی و وجود موضوع عندنده مانحن فیه برده اولدینی کی موجب مدوله الیه سالبه
 محصله یکنده بحسب المعنی فرق اولوب و بوسیدنشانی موجب مدوله سالبه جزیه قوه سنده قلمشدر
 و الاسالبه جزیه انتفاء موضوع عندنده دخی صادق اولسالبه موجب مدوله دن اعدر امدی انسان
 لم یقم قوازم موجب مدوله المحمول اولدیه معناسی انتفاء قیامک جمله افراد نفی اولوب هر بر فرددن نفی
 افراد نفی دکلدر و حاصلی معناسی قیامک جمله افراد نفی اولوب هر بر فرددن نفی
 مفید دکلدر قال رجب الله (لان الموجبة المهمة المدولة المحمول في قوة السالبة الجزية)
 زیرا انسان لم یقم کی موجب مهمله مدوله المحمول عند وجود الموضوع لم یقم بعض الانسان کی
 سالبه جزیه قوه سنده اولوب بحسب الصدق یکدیگر متلازم در زیر مدوله لفظ انسانک صادق اولدینی
 شیدن افرادک جیبسی و یاخود بعضی اولدین اعم اوله رفی انتفاء قیام الیه حکم اولمش اولدیندن
 علی کلا التقديرين بعضدن نفی قیام صادق اولور زیرا مفهوم مدوله اولدینی اوزره قیامک بعض
 افراددن انتفاسی صورتده بعض افراددن نفی قیام ثابت اوله جفی مثلا و جیسع افراددن انتفاسی
 تقدیرده دخی بعض افراددن نفی قیام متحققدر کذلک مفهوم سالبه جزیه اولدینی اوزره هر زنده بعض
 افراددن نفی قیام صادق اوله مفهوم مدوله اولدینی اوزره فی الجملة ماصدق علیه الانسان انتفاء قیام
 صادق اولور اوله اولنجه هر نه زمان انسان لم یقم صادق اوله لم یقم بعض الانسان صادق اولور
 و هر نه زمان لم یقم بعض الانسان صادق اوله انسان لم یقم صادق اولور و هر تقدیر ذکر ی سبق
 ایلدینکی اوزره مدوله وجود موضوع شرط اولوب سالبه من غیر وجود الموضوع دخی صادق
 اولسی جهندن بحسب التصديق اعمیت در کار ایسه ده لیکن مانحن فیه برده وجود موضوع مفروض
 و مقدر در یو جهنله سالبه جزیه قوه سنده اولدینی تحقیق ایدر قال رجب الله (المتلزمة
 نفی الحكم عن الجملة) . السالبة الجزية . قولانه صفت اولوب موجب مدوله علی سبیل رفع الایجاب
 الکلی جمله افراددن نفی حکمی مستلزم اولان سالبه جزیه قوه سنده دیک اولور و سالبه جزیه نک
 جمله افراددن نفی حکمی استلزامی زیرا موجوده الموضوع اولان سالبه جزیه نک صدق یا حکمک
 کل فرد من الافراددن منافی اولسالبه و یاخود بعض افراددن منافی به مضبته ثابت اولسالبه
 اوله رفی علی کل تقدیر جمله افراددن نفی حکم لازم کاور قال رجب الله (دون کل فرد) سالبه
 جزیه هر بر فرددن نفی حکمی مستلزم دکلدر زیرا بعض افراددن منافی و بعض آخره مثبت اولسی
 جائزدر * اوله اولنجه انسان لم یقم قوازم کل کلهسی داخل اولمستلزم جمله افراددن انتفاء قیام
 معناسنده اولوب هر بر افراددن قیامک انتفاسی معناسنده اولدیه کل کلهسک دخول در نص کرده
 ینسه بو معناده اولی لازم کله نا کید اوله رفی ناسیس اولیبوب ترجیح اثبات کید علی التامسی
 مستلزم اولور بناء علیه کل انسان لم یقم قولزی هر بر افراددن انتفاء قیام معناسنده حلی اتمام
 واجب ایشدر تا که کل کلهسی معناسی آخری ناسیس الجون اولوب معناسی اولی تا کید اولویه
 قال رجب الله (و السالبة المهمة في قوة السالبة الكلية المتضمنة نفی الحكم عن کل فرد) صورت تأخیرده
 اولان ملازمی ینادر یعنی مسور بالکل اولان مستدالیهک مستندن تأخیری صورتده سلب عموم نفی
 شموله محمول اولیوبد کل افراددن نفی حکم یعنی عموم سلب و شمول نفیه حل اولسه تا کید ناسیس
 اوزرینه لازم ترجیحی شوو جهله در که لم یقم کل انسان ترکیبک اعلی لم یقم انسان اولوب سالبه مهمله
 غیر مسوره در سالبه مهمله ایه هر بر فرددن نفی حکمی منتفی اولان لاشی من الانسان بقیام کی
 سالبه کله قوه سنده در * سالبه کله نک هر بر افراددن نفی حکمی اقتضای صریح اولوب و سالبه جزیه نک
 جمله افراددن نفی استلزامی هر بر افراد و یاخود بعض افراددن نفی حکم محمول اوله رفی علی کل حال

قضیه شخصی و جنس اولدینی حیثیتدن جنسه حل اولنور سه طبعیه و مطلقا جنس افراد ح
 تحقیق حیثیتدن جنسه حل اولنور سه مهمله و علی الاطلاق اولیوبده لام استغرافده اولدینی اوزره کل
 فرد سنده تحقیق حیثیتدن جنسه حل اولنور سه کاید و عهد ذهینده اولدینی کی بعض غیر معین سنده
 تحقیق حیثیتدن جنسه حل اولنور سه جزیه اولوب علی الاخرین حرف تعریف سور اولمش اولور *
 و کلی لفظی نکره اضافه سنده اولدینی کی بهضاً افرادی اوله رفی مستعمل اولوب کند و سلبه افراددن
 هر بر فرد مراد اولنور بوصورنده آنفا ذکر اولدینی اوزره سور اولور و بهضاً کل مجموعی اوله رفی
 مستعمل اولوب مجموع اجزا معناسی قصد اولنور تنه کیم کل الزمان اکت مثلا و معرفه اضافه سی
 حینده بو معنایه محمول اولوب بوصورنده سور اولیه رفی مجموع افراد الانسان قولنده اولدینی
 کی عنوان موضوع اولور بوقدرده اگر مجموع مشخص معناسی مراد اولنور سه قضیه شخصی
 و اگر کل و یا بعض مجموع مراد اولنور سه علی حسب الاراده کله و یا جزیه اولور * و قضیه نک
 کیفیت جمعیله دخی اقسام ثلثه سی اولوب موجب و سالبه و مدوله دن عبارتدر که محمولک
 موضوعه ثبوتیه حکم اولنور موجب و موضوعه نکل محمولدن سالبه حکم اولنور سالبه در
 و مدوله بر قضیه در که کند و سنده حرف سلب برشیدن جز اولور بوده موجب و سالبه اولندن اعم
 اوله رفی یا حرف سلب موضوعدن جز اولور بوصورنده مدوله الموضوع اولور الایحی جساد
 کی و یاخود محمولدن جز اولوب مدوله المحمول اولور . الجماد لا عالم کی و یاخود طرفیندن
 جز اولوب مدوله الطرفین اولور . الایحی لا عالم کی اشته مدوله الیه سالبه یننده اولان
 فرق ایچون اتیان اولنور وجه لفظی بوندن عبارت اولوب لیکن لم یقم انسان سالبه اولدینی حالده
 حرف نفی جزء موضوع اولسالبه ذکر اولنور تعریف مدوله داخل اولور بلکه تحقیق اولان
 اگر حکم سلب بطالبه اولور سه سالبه و بر بعض سلب الیه اولور سه مدوله در مثلا
 انسان لم یقم قولنده خبر ضمیر اوزرینه مشکل اولان جمله اولسالبه محمول مضمون جمله نک
 مجموعی یعنی فاعله منسوب اولان سلب قیام اولوب مبتدا اوزرینه حکم حکمک بالایجاب اوله رفی
 مدوله اولور لم یقم انسان قولنده حکم نسبت قیامی انساندن سلب اولسالبه سلبه اولور فاعل
 طوسینک تقریرندن مستفاد اولان بودر و مدوله نک عدیده عموما محصله تغییر اولنور که قضیه
 کرکه موجب اولسون و کرکه سالبه اولسون طرفینی لفظاً و معنایاً وجودی اولدینی صورتده محصله
 نسبه فانور الانسان حیوان یاخود ایس بفرس کی و الا مدوله در و بهضاً محصله بوندن قضیه
 موجبیه تخصیص اولنوب سالبه بسیطه دینور و موجب مدوله المحمول الیه سالبه بسیطه یننده
 لفظاً و معنایاً فرق متحققدر اما فرق لفظی عدوله غالب اولان لا و غیر امثالک و سلبه لیس امثالک
 استعمالی و برده مدوله زید هوبس بقیام کی رابطه ایجابک ادات سلب اوزره تقدیریه بسیطه
 زید ایس هوبس بقیام مثلا و ادات سلبدن رابطه نک تأخیردر و فرق معنوی مدوله محمول عدمینک
 وقوع ثبوتیه حاکمه اولسیدر که مفهوم ربط سلبدر و بسیطه محمول وجودینک لا وقوعیه حاکمه
 اولسیدر که سلب ربط مفهومندن عبارتدر و برده سالبه بسیطه بحسب الصدق مطلقا موجبیه
 مدوله المحمولدن اعدر زیرا صدق موجب و افده تحقیق وجود موضوعه متوقفدر سالبه ادیه بونک
 خلافده اولوب صدقده وجود خارجی معتبر دکلدر اعدی ذکر اولنور ترجیح اثبات کید علی التامسینه
 اولان ملازمه نک ینانی صورت تقدیرده شوو جهله در که کل انسان لم یقم قولرک اصلی انسان لم یقم اوله رفی
 موجبیه مهمله در زیرا کند و سنده کلا و بهضاً محمول علیهک کت افرادی اهل اولمشدر و مدوله
 المحمولدر زیرا حرف سلب محمولدن جز قلندر رق محمولدن انفصال ایز و حرف نفیک ما یننده
 رابطه تقدیریه مثلا انسان لم یقم دینک ممکن اولنر اکر تقدیر ممکن اولنر لازم کله
 زید ایس بقیام کی اولوقت جزیت بولیبوب سالبه اولور و بو وجهله حرف سلب محمولدن جز
 قلندر نصکره اشباعیاجب سلبدن هر کس اولان محمول یعنی لم یقم موضوع اولان انسان ایچون اثبات اولمشدر

جمله افراددن نفی منکر اولمی طریقیله اولدیغندن مصنف رحمه الله اولده المستلزمه وناپیده
المقتضیه قولیه تمیز ایشدر ومنتظیون عندند مطلقا مهمله جزیه قوه سنده اولدیغنی مقرر
بولدیغنی حالده بو مقامده سالبه مهمله قوه کایده اولمسیله حکم اولدیغندن بیانه حاجت مس
ایدرک مصنف رحمه الله بوکا اشارتله یوردرکه (اورود موضوعها فی سیاق التی) یعنی سالبه
مهمله نکر سالبه کایه قوه سنده اولمی موضوعی منکر وکل کله سلبه غیر مصدر اولدیغنی حالده سیاق
نفیده ورودندن و سیاق نفیده واقع اولوب کل کله سلبه مصدر اولمیان هر برنکره ایسه عمومی مفید
اولدیغندن ایچوندر و موضوع منکر کل کله سلبه مصدر اولمسیله نفیددی زیرا نفیده عمومی
افاده ایدن نکره انجیق ایشانده وحدتی افاده ایدن نکره در و اما لفظ کل الیه مصدره اولان نکره کی
ایشانده عمومی افاده ایدن نکره نفیده انجیق نفی عمومی افاده ایدوب عموم نفی افاده ایتز زیرا رفع
ایجاب کلی سلب جزیدر و نوقتکه اشبو سالبه مهمله سالبه کایه قوه سنده اولمسه لم یقم انسان
قولمک معنای هر بر فرد انساندن قیامک نفی اولوب لفظ کل ادخال اولنه رفی لم یقم کل انسان
دینلدیکی کی ینه معنای هر بر فرددن نفی قیام اولمی لازم کله ترجیح التاکید علی التأسیس لازم کلوب
بناء علیه معنای جمله افراددن نفی قیام اولمی واجب اولمشدر تا کله کل کایه سی معنای آخری
تأسیس ایچون اوله الحاصل کل کله سی ادخال اولمزدن مقدم مستند الیه سلب عموم ایچون
اولمسیله کل کله سنک دخولندن صکره لاجل التأسیس عموم سلب ایچون اولمی لازم کله سنک
کذلک کله مذکورنک دخولندن مقدم تأخیر مستند الیه عموم سلب ایچون اولمسیله بعد الدخول ترجیح
التاکید علی التأسیسیدن احترازاً سلب عموم ایچون اولمی واجب اولمشدر زیرا لفظ کل اشبو
معنیدن بریسی افاده دن خالی اولما سلبه احد همتاک انتفاسی عندند بالضرور آخر تحقیق ایدر
قال رحمه الله (وفیه نظر لان التی عن الجملة فی الصورة الاولى وعن کل فرد فی الثانية انما افاده
الاستناد الی ما اضیف الیه کل وقد زال ذلك بالاستناد الیها فیکون تأسیساً لا تأکیداً) اشبو
ذکر اولنان قول بعض محل نظر در زیرا کل انسان لم یقم جمله افراددن و لم یقم کل انسان هر بر افراددن
نفی افاده ایچون اولدقاری تقدیرده کل کله سی تا کید ایچون اولمسنک وجوبی تأسیس ایچون که تا که
ترجیح التاکید علی التأسیس لازم کله زیرا صورت اولیده یعنی انسان لم یقم مثلاً سالبه مهمله ده
معدوله المحمولده جمله افراددن نفی و صورت ثانیده یعنی لم یقم انسان مثلاً سالبه مهمله ده
هر بر فرددن نفی مفید اولان انجیق بعد الدخول کل کله سنک مضاف اولدیغنی شینه استناددن
عباره اولوب کل کله سنک دخولندن صکره بو معنای افاده ایدن استناد کل کله سنک تحول استناد الیه زائل اولمشدر
زیرا کل کله سنک دخولندن صکره انسان لفظی کل ایچون مضاف الیه اوله رفی کندوسنه استناد حالی
باقی قائل بو صورتده یعنی کل کله سی داخل اولمزمین استناد قبل الدخول لفظ انسانه استناددن حاصل
وبعد دخوله زائل اولان معنای کل کله سنه اولان استناد افاده ایددیکی تقدیرده کل کله سی تأسیس
اولوب تا کید اولمز زیرا تا کید لفظ آخرک افاده ایددیکی شینک تقویه سنی افاده ایدن لفظ اولوب
وجه مشروح اوزره کل کله سنک معنای مذکور ی افاده سی ایسه بویه دکلدز زیرا بو تقدیرده
کل انسان لم یقم قولنده جمله افراددن و لم یقم کل انسان قولنده هر بر فرددن نفی افاده ایدن نفس
کل کله سنه اولان استناد اولوب شی آخر دکلدز که حتی کل کله سی تقویه ایچون اولوب تا کید اولمی
لازم کله الحاصل هر تقدیر معنای مذکور کل کله سی داخل اولمزدن مقدم انسان لفظنه استناددن
حاصل اولان معنای عینی ایسه ده لکن بعد دخول انکل انسانه استنادک زوالیه استناد مذکور دن
حاصل اولان معنی دخی زائل اوله رفی معنای مذکور ی بعد دخول انکل کل کله سنه استناد افاده
ایلمشدر بو صورتده غیردن حاصل اولان معنای افاده ایتمش اولمز لکن بومعنی دفعده اشبو ذکر
اولنان معنای تا کید تا کید اصطلاحی اولوب و مراد قائل اولان تا کید کل کله سنک بدونه حاصل
اولان معنای افاده سیدر دینک وکل کله سی ایشانده اوله حق ثمره سزایکی کوسه مملکه که حل ایلک ممکن

اولوب و بو صورتده منع مذکور توجه ایتمه چکی جمله مصنف رحمه الله تا کیدی بومعنایه حل
تقدیری اوزره منع آخره اشارتله یوردرکه (ولان الثانية اذا افادت التی عن کل فرد فقد افادت
التی عن الجملة فاذا حلت کل علی الانسان لایکون تأسیساً) ونظر ایچون وجه ثانی زیراً صورت
ثانیه یعنی لم یقم انسان مثلاً سالبه مهمله هر بر فرددن نفی افاده ایددیکی حینسده جمله افراددن دخی
نفی افاده ایدر بو صورتده بعد دخول انکل جمله افراددن نفیه حل الیه لم یقم کل انسان قولمک
معنای جمله افراد انساندن قیامی نفی اولوب هر بر افراددن نفی اولدیغنی صورتده تا کید اولوب
تأسیس اوله من زیرا معنای تا کید سؤال اوله جوابده بیان اولدیغنی اوزره قبل دخول انکل
حاصل اولان معنای افاده به حل اولمشدر و جمله دن نفی معنای ایسه بروجه مشروح قبل دخول
انکل هر بر افراددن نفی ضمیمه حاصل اولمشدر و بومعنایه حلی صورتده تأسیس تحقیق ایتمه سلبه
هر بر فرددن نفیه حل ایدرک لم یقم کل انسان قولی لم یقم انسان کی عموم سلب ایچون قلدیغز
صورتده بو معنایه ترجیح التاکید علی التأسیس لازم کله زیرا سلب عموم و عموم سلب معنیدن
قتیسنه حل اولمسه تأسیس غیر محققدر بلکه لازم کلان احد تا کیدی آخر اوزرینه ترجیحدر
و حاصل اعتراض ثانی لم یقم انسان قولمز هر بر فرددن نفی مفید اولوب و هر بر فرددن نفیه جمله دن
دخی نفی لازم کله سلبه اشبو معنیدن ایکیسی دخی قبل لفظ انکل حاصل اوله رفی بعد دخول انکل
بونلردن قتیسنه حل اولمسه محجب مرقومک بیان ایددیکی معنایه تا کید اولوب تأسیس اولمز
* و اشبو اعتراض مصنفدن جواب صحیح بودر که نفی حکم یا هر بر فرددن نفی اولمسیله او اور و یا خود
بعض افراددن نفی و بعضیسنه ثابت و یا خود معنیه محتمل اولمسیله او اور و لم یقم انسان قولندن
مستفاد اولان بالکن قسم اول یعنی هر بر افراددن نفی اولمسیله بعد دخول لفظ کل یند بومعنایه حل
اولمز سه تا کید و غیر یسنه حلی تأسیس اوله رفی ایددیکی لم یقم کل انسان قولی هر بر افراددن
نفی ایچون قلدور سه ترجیح التاکید علی التأسیس لازم کله و اگر وجوه ثانیه مذکورده محتمل
اوله حق وجه اوزره جمله افراددن نفی یعنی رفع ایجاب کلی ایچون قلدور سه بومعنی قبل دخول انکل
حاصل اولدیغنی جمله قطعاً تأسیس اولور قال رحمه الله (ولان التی عن الجملة اذا عمت کان
قولنا لم یقم انسان سالبه کایه لا مهمله) و وجه نظرک بر سیده زیرا نکره منفیه عام اولدیغنی وقتده
لم یقم انسان قولی الیه کایه اولوب قائل مرقومک بیان ایددیکی کایه مهمله اولمز زیرا قول
مذکورده حکم افراد موضوعک هر بر فرددن سلب اولدیغنی بیان اولمشیدی اگر سؤال
اولمز سه که قائل مرقومک قول مذکورده مهمله نسبه ایتمی سور یعنی کیت افراد موضوع
اوزرینه دال اولان لفظ اهمال اولدیغنی اعتباریه در جوابده دیر که کتب قومده مسطور
اولدیغنی وجهله مهمله بر قضیه در که موضوعی کلی اولوب کندوسنه کیت افراد قضیه اهمال
اولمسه یعنی ایجاب و سلب افراد موضوعک کلبسنده و یا خود بعضیسنده اولدیغنی بیان اولمیه
و کایه بر قضیه در که کندوسنه حکم افراد موضوعک کلبسنده اولدیغنی بیان اولمیه و ظاهر در که
لم یقم انسان قولی اوزره صادق اولان انجیق کایه سنک تعریفی اولوب تعریف مهمله دکلدز و مثال
مذکورده سور اولدیغنی منوعدر زیرا مفروض اولان قول مذکورده حکمک هر بر فرددن سلب
اولدیغنی بین اولمشیدر و قول مذکورده بویانه دلالت ایددجک بر شینک لزوم وجودی ضروری
و سور الیه مراد بیان مذکورده دلالت ایددجک شیدن عباده ایدوی تحت اشتباهده غیر متواریدر
وقوم هر تقدیر سلب کلینک سور نفی لاشی و لا واحد افضلری قشائر ایسه ده مقصود بونلرده
انحصار اولمیه بلکه طرا و اجمعین امشالی عمومه دال اولان هر رشی سور کایه در و شیخ
اشارانده اشبو عدم انحصاره نص ایلمشدر و اشبو لم یقم امثالده سور هیئت قضیه اولمی و یا خود
موضوعک نکره منفیه اولمی و یا خود موجودده سور جزیه اولدیغنی کی توبنک ادخال بونده
دخی سور کایه اولمی جائزدر نه کیم شیخ اشارانده اگر الف اللام ادخال نفیم و ادخال توبن

تخصیص اقتضا ایدرسه لغت عربیه کلام سهل بولنز دیو بیان ایشدر قال رحمه الله (وقال عبد القاهر ان كانت كل داخله في حيز التثني بان اخرت عن اداة نحو * ما كل ما يغني المرء بدره*) وشيخ عبد القاهر كل كلسه بك بعضه شمول في ايجون وبعضه في شمول ايجون اولمسي تفرده ديمشدر كه اكر كل كلسه ادا تفتيدن مؤخر اولمسيه حيز تفيده واقع اولورسه بوده ادا تفتيدن مؤخر اولمقي طريقه اولور كرك ادا تفتيدن ايجون معموله اولسون وكر كسه اولسون واستر خبر فعل اولسون نه كيم ابو الطيبك * ما كل ما يغني المرء بدره * تجري ارباح بالانشي الفن * فولنده اولديغي كيم واستر فعلك غير اولسون نه كيم على لغة الحجازيه * ما كل مقي المرء حاصل * وعلى لغة التميميه * حاصل كيم جله سندن اعذر قال رحمه الله (او معموله للفعل التثني نحو ما جائي القوم كلهم او ما جائي كل القوم اولم أخذ كل الدراهم او كل الدراهم لم أخذ) بولكلام ما قبله اولان داخله في حيز التثني قوليله فعل تقدير اولدرق او جعلت معموله معنائه اولمق اوزره اخرت قول اوزرينه عطف اولمقلقه محتمل وشوايكي احتمال دخي حليه سداددن عاطلدر زيرا حيز تفيده وقوع ايله ادا تفتيدن تأخر مفهوم سندن هر بررلي كل كلسه سنك فعل ماضي ايجون معمول واقع اولمسه شامل اولوب بوصورنده منع خلو ايجون اولان او ايله عطفي صحيح اوله من اما حيز تفيده وقوع مفهومك مفهوم مذكوره شمول ظاهر در واما ادا تفتيدن تأخر مفهومك معنای مذكوره شمول زيرا ادا تفتيدن تأخر ايجون ابي صورت اولوب صورت اولي ما زيد كل قوم * و ما جائي كل قوم * مثالليه اماننده اولديغي كيم ادا تفتيدن ايله لفظ كل بيننده فصل وقوعي وصورت ثابته * ما كل مقي المرء حاصل * فولنده اولديغي وجهله فاصله نك عدم تحلايدر ايمدي اكر تأخر لفظي به تخصیص اولورسه شمول مذكور دن بالكرك فعل ماضي اوزرينه مقدم اولان معمول خروج ايدر و اكر تأخر لفظي و منويدين نعيم ايدلورسه هر ايكي قسم مفهوم مذكور ده داخل اولور حاصلی هر وجهله اولسه كلام نه سندن خالی اوله من و منشا نصف مصنفك عبارته شينغي تغير ايميدر عبارته شينغي اذا ادخلت كلا في حيز التثني بان تقدم التي عليه لفظا او تقديرا يعني * كا اذا قدمتها على الفعل الذي العامل فيه لانه مؤخر تقديرا لان مرتبة المفعول التأخير عن العامل * فولندن عبارته اولوب مقادى لفظ كل حيز تفيده وقوعي ادا تفتيدن نيك لفظا ويا تقديرا كل اوزرينه تقديم اولمسيه وادا تفتيدن تقديرا تدعي كل كلسه سنده عامل اولان فعل ماضي اوزرينه تقديم ايدمسيه اولور زيرا مرتبة معمول عاملك مادوننده اولديغي جهته ادا تفتيدن تقدم ايدمسيه فطلدن حكما وتقديرا مؤخر در ديمك اولور بوصورنده اقرب واسهل اولان فعل تقديريله اخرت اوزرينه معطوف او اوب او جماعات معموله للفعل تقديرنده و بان اخرت عن ادا تفتيدن قولندن مراد ادا تفتيدن كل كلسه سنده عامل اولان فعل اوزرينه داخل اولمسيه سندر نه كيم ذكر اولنان مثل بوي اشعار ايدر ومعنى كل كلسه سنك حيز تفيده وقوعي كل كلسه سنده عامل اولان فعل اوزرينه داخل اولمسيه ادا تفتيدن تأخر اولمسيه ويا خود فعل ماضي ايجون معمول قلمسي طريقندن ريله اولور ديمكدر وفعل ماضي ايجون معمول قلمسي يا تا كيد اولمسيه اولور ما جائي القوم كلهم كيم ويا خود فاعل لفظي قلمسيه اولور ما جائي كل القوم كيم ومصنفك مثال تا كيدى تقديم ايدمسيه كل لفظك تا كيدده اصلا نه ناظر در ويا خود مفعول لفظي مؤخر وقوعيله اولور لم أخذ كل الدراهم كيم ويا خود مفعول لفظي مقدم قلمسيه اولور كل الدراهم لم أخذ كيم ويا خود مفعول لفظي مقدم قلمسيه اولور الدراهم كلهم لم أخذ كيم ومصنفك اشبه مفعول صورنده مثال تا كيدى ترك ايدمسيه صورت فاعله ذكر نه اعتماد مبتددر وكذلك مفعول وقوعي بسانده فلي لم ايله مضي قلمسيه زيرا ما ايله مضي اولان فعل اوزرينه معمولي تقدم ايجون لكن لم ولا وان بولك خلافت اولوب تقدم ايدر نه كيم على نحو ده بيان اولمشدر وكذلك حيز تفيده وقوعي كل

كلسه سحرور ويا خود ظرف اولديغي حينده دخي اولور مامررت بكل القوم * و ما سرت كل الايام واما الى كيم قال رحمه الله (توجه التثني الى الشمول خاصة وافاد ثبوت الفعل او الوصف لبعض) ذكر اولنان صور ترك جله سنده نفي خاصة شموله توجه ايدوب اصل فعله توجه ايجون واصكر معناده كل كلسه سحرور فعل ايجون فاعل اولورسه مدلول فعلك ووصف ايجون محمول عليه ويا معمول به اولورسه مدلول وصفك كل كلسه سنك مضاف اولديغي شينك مدلولندن بهضبنه ثبوتى اقتضا ايدر و كل كلسه سحرور اوزرينه وصفك جلدندن مراد وصف لفظك كلدن خبر اولمسيه ووصفك كل كلسه سنده عامل اولمسيه مراد وصف مبتددا وكل لفظي مد خبره قائم اولدرق وصف ايجون فاعل اولمسيه فعله مثال * ما كل القوم يكتب * و ما يكتب كل القوم * ووصفه مثال * ما كل القوم كاتب * و ما كاتب كل القوم * قولدر بدره كتابك قومندن بهضبنه ثبوتى افاده ايدر اكر مصنف فعل ووصف ايله تعبير ايدمسيه * ما كل سوداء قمره * و ما كل يضاء شجرة * مثلاو كندوسنده خبر جامد اولان كلامه دخي شامل اولمق اوزره وافاد ثبوت الحكم بعض عبارته سيله ذكر ايش اولسه احسن اولوردي قال رحمه الله (او تعلقه به) ويا خود فعل ويا وصفك كل كلسه سنك مضاف ايله اولان شينك بهضبنه تعلقى افاده ايدر بوده كل كلسه سحرور معناده فعل ايجون ويا خود كل اوزرينه حل اولنان ويا خود كل كلسه سنده عامل اولان وصف ايجون مفعول اولديغي صورنده اولور فعله مثال * ما كل ما يغني المرء بدره * و لم أخذ كل الدراهم * ووصفه مثال * ما كل الدراهم آخذها انا * و ما آخذ انا كل الدراهم * قولدر ايمدي مثال اول ادراكك بعض معنائه تعلقى واصله ساره اخذك بعض دراهمه تعلقى افاده ايدر ويا افاده دايمل مفهوم خطابى وشهادت ذوق واستعمالدر شيخ ديمشدر كه اكر نامل اولمسيه كل كلسه سنك حيز تفيده ادخالتي ايجون افرادندن بهضبنه فعلك تعلقى و بهضبنه عدم تعلقى مراد اولديغي موضعه صالح بواورز لكن شيخ بولكلامنده نظر واردر زيرا حيز تفيده داخل اولان كل كلسه سنك فعلك بهضبه تعلقه صالح اولمسيه محمله دخي استعمالنى مشاهده ايدر نه كيم * والله لا يحب كل مختال فخور * و * والله لا يحب كل كفار أثيم * و * ولا تطع كل حلاف مهين * آيات شريفه سنده واقع اولمشدر ايله اولمسيه حكم مذكور اكرى اولوب شيخك بيانى كيمى دكادر قال رحمه الله (والاعم بقول النبي عليه السلام لما قال له ذواليدن افصرت الصلوة ام نسيت يا رسول الله كل ذلك لم يكن) و اكر كل كلسه سحرور حيز تفيده داخل اولمسيه معنى لفظا نفي اوزرينه تقديم اولمسيه وقول مضي مفعول واقع اولمسيه نفي كل كلسه سنك مضاف اولديغي شينك مدلولندن هر برفرده عام اولوب اصل فعلك هر بر فردن تفتيدن افاده ايدر نه كيم ذواليدن عمرو بن عبد صحابي رضى الله عنه حضرت نرى * افصرت الصلوة ام نسيت يا رسول الله * ديوشوالرينه جوابا وارد اولان * كل ذلك لم يكن * حديث شريفنده واقع اولمشدر معنى قصر ونسيتن هجر برسي اولمدي ديمكدر حضرت ابى هريره رضى الله عنه بوجهله يرايه بخش صحيفه روايت اولمشدر كه * ان رسول الله صلى الله عليه وسلم صلى احدى العشاين في الحضر وسلم ركعتين * معنى جناب رسالتنا صلى الله عليه وسلم وقت حضرده صلوة عشايندن برينى اقامه وسلام ركعتين ايله اكتفايورديلر روايت بخارى ومسلم اوزره اشبه صلاين ظهر وعصرندن برسي اولوب فقط وقت عشاين والدين غرويه قدر اولمق اوزره احدى عشاين تعميرى وقت عشاينه اولان صلاين معنائه حل اولمشدر * فقام ذواليدن وقال افصرت الصلوة ام نسيت يا رسول الله * اول حينده ذواليدن حضرت نرى يا رسول الله صلاينى قصر يوراسى بوقسه نسيانمى واقع اولدى ديوشوقف حل اشكالده ابستاده صورت استيضاح واستفاده اولدى فقال عليه السلام كل ذلك لم يكن * جناب رسول اكرم دخي سؤال ذى اليدنه جوابده قصر ونسيانندن كلسه سحرور برسي وقوعولديغي نطق همايونيله شيفساز سامعه ذى اليدن اولديگر زيرا فى نفس الامر قصر صلاتك

عدم وقوعه بر بار صلوٰۃ مذکور کتفصان اقامه سیه رکعتیه سلام و ربی دخی ذات رساندن
 عن شعور واقع اولدینی جملہ مفهوم نسیان اولان عدم اقام صلوٰۃ دخی غیر واقف در ظن بیورلدی
 فقال ذوالیدین بعض ذلك قد كان فاقبل النبي عليه السلام على القوم وفيهم ابو بكر وعمر رضي الله
 عنهم فقال احق ما يقول ذوالیدین فقال نعم واتم الصلوٰۃ ثم سجد سجدتين للسهو بعده ذوالیدین
 حضرت تری قصر صلوٰۃ ونسیان ن بعضیستک وقوعه صلوٰۃ مذکور کتفصان اقامه سیه رکعتیه سلام و ربی دخی ذات رساندن
 معرض تکرارده اتیان اتمیله جناب شیخین رضی الله عنهما میان حضارده داخل بولند قاری
 حالده ذوی الیدین حضرت تریستک عرض ایتدیکی شاهد مقال استکشاف حقیقی فمندی حضرت
 رسول اکرم صلی الله علیه وسلم جلہ سنہ توجیه وجه خطاط ایدرک مشار الیہما قول نو الیدینی
 حلیہ تصدیق الیہ مطرز بیورلدی جناب پیغمبر ذیشان اقام صلوٰۃ الیہ سجده سهوی اجرا
 بیورلدی وجناب رسول علیه السلام عمل کثیر وعدا تکلمه برابر شاه رکعتین الیہ استکشاف
 وسجدتین سهوی اجرا بیور وب استیناف صلوٰۃ بیور مامری موجب اشکال اولمسیله اوزاعی
 مصلحت صلوٰۃ متعلق اولان کلام الیہ عدا تکلم مفسد صلوٰۃ اولدینی اتیان الیہ متصدی جواب
 وتاویل اولمش ایسه اشکال عمل کثیر باقی قلوب و به ضیاع صلوٰۃ تحریم تکلم مقدم وقوعه
 دامن تاویل متمسک اولمش در جواب اوزاعی عدا عمل کثیر الیہ اشکال باقی اولدینی اراد اوامش
 واسلم اولدینی اتیان اتمیله جناب شیخین رضی الله عنهما میان حضارده داخل بولند قاری
 ایسه ده عمل کثیر وقوعی کشیده سالت تحریر اولان لفظ حدیثیه واقع فاقبل النبي علیه السلام
 لفظندن مستفاد اولان عمل اقبال وتوجه ایسه لفظ اقبال توجیه خطاطه حل اولدینی کی مفسد
 صلوٰۃ اوله جق عمل کثیره دائر لفظ حدیثیه برشی قائمه جفتندن بوضوح ترمض اولمسی
 وسیلکونی مرحومک ذهابی بین الصلوٰۃ تکلم وعمل کثیر مشروعتی اقتضا ایدر بر کلام اوله رق
 محشی مشار الیه وجه مذکوری صورت استیله اتیان الیسی عمل تدقیق ومطالع اولدینندن
 علاوه مقال فندی قال رحمه الله (وعليه قوله قد اصبحت ام الخبار تدعى علي ذنبا كانه
 لم اصنع) و ابو النجم اشبو بیتده اولان کل کلمه سی رفع الیہ ذکر اولشان عموم نفعیه بحول
 اولوب معنی لم اصنع شیئا بما تدعیه علی من الذنوب یعنی دخیتر عم اولان ام خبارک اوزر مه
 اسناد ودعوی ایتدیکی ذنوبن هیچ بریستی السلام دیکدر مصنف رجد الله شوضو رله ترکیب
 طراز صحیف ابضاح اولمش در که الیات مطلوبه یعنی کل کلمه سی جبر نفیده داخل وفعل منی کیند و سده
 عامل اولمدرق حرف نفیدن مقدم وقوعی صورتده عموم نفی افاده ایدر جکی ایستاده معتد اولان
 حدیث مذکور الیہ شمر ابو النجم اما حدیث شریف الیہ احتیاج ایکی وجه اولوب وجه اول
 چونکه ام الیہ سئوال اعتقاد مستفهمه علی وجه الیهام احد شیتیک ثبوتن ذکره بولند برینک
 یعنی سائل احد شیتیدن برینک ثبوتی معتد اولوب فقط نفیسی ایدو کنک نفیینه طالب اولسی
 صورتده اولور و بوسئواله جواب با احد همایی نمین و با خود ایکسنتک دخی نفیله مستفهم
 اوزرینه رد اولندر ق احد همایت ثبوتیه اعتقادنی تخطئه وتوهین صورتیه اولوب بولرک اجتماعنی
 یعنی ایکسنتک بردن ثبوتی نفی الیہ اولمز زیرا مستفهمک اعتقادی ایکسنتک دخی ثبوتی اوزرینه دیکدر
 اوله اولنجه کل ذلك لم یکن قول شریفک قصر صلوٰۃ ونسیان هر بریستی نفیه حل اولمسی
 واجب اولور بایسه معنای عموم نفیدر و وجه ثانی احتیاج روایت اولدینی اوزر نه
 علیه السلام کل ذلك لم یکن بیوردد نکره ذوالیدین حضرت تریستک بعض ذلك قد کان قولاریدر
 زیرا اگر کل ذلك لم یکن قولی سلب کلی اولمسه بونی رد ایچون بعض ذلك قد کان دینک صحیح
 اولدی زیرا بعض ذلك قد کان قولی قصر ونسیان هر بررینک نفیه منافی اولوب بوقسه بولرک
 جیعاً نفیه منافی دیکدر زیرا ایجاب جزئی سلب کلی بی رفع اولوب سلب جزئی بی رفع دیکدر
 اوله اولنجه ذکر اولشان کل کلمه سیک عموم نفی افاده ایچون اولدینی تحقیق ایدر و اما شمر

ابو النجم الیہ احتیاج زیرا ابو النجم فصحاء اولوب واستعمالده شایع اولان فعل ضمیر الیہ مستفعل
 اولدینی صورتده مقبولیت اوزر استک نصب اولمش در زیداً ضربت کی بیت مذکورده کله
 لفظنک نصی تقدیرده کسر وزنی موجب برشی دخی بوقدر وسباق کلامی مرأه مرفوعه ک ادعا
 ایتدیکی ذنوبن هیچ بریستی اشقامش اولدینی افاده ایدر ایدی اگر نصب بومعنی عوی افاده
 ایدوب ورفع افاده ایتامک لازم کله شاعر فصیح مرفوع نصب شایع اوله من غیر ضروره
 لم اصنع فمندی تقدیر ضمیر محتاج اولان رفعه عدول ایتر ایدی لکن بعض قائل طرفندن
 بو احتیاجه اعتراض اولنقی جارید که شاعر مرفوعک رفع ایستی ضروریدر زیرا نصی تقدیرده
 مفعول فانیق اقتضا ایدوب حاله کو که کل کلمه سی ضمیر مضاف اولدینی صورتده انجق نأ کید و با خود
 مبتدا اوله رق استعماله مخصص اولمسیله مفعول فانیق ممتدر ایچون جائی کلکم و ضربت
 کلکم و مررت بکلکم دینک صحیح دیکدر ومصنفک استدلاله اشو فالتک اعتراضی عینیه
 سیویکم ثلاث کلهم قاتل عدا فاخر الله اربعة تقود بیتنده اولان کلهم لفظنک مرفوع
 اولمسیله سده خبردن ضمیر عائدک حذفه استدلال و این حاجیک یسان ضرورته اعتراض ایتسنتک
 نظیریدر شوبله که سیویک بیت مذکورده لفظ کل ابتداییت اوزر مرفوع اولمسیله سده
 خبردن ضمیر عائدک جوازته ایضا و بونی معرض تعلیلده اگر سده حذف مذکور محاز اولمسه
 شاعری کلهم لفظنی رفع ایدرک قاتل لفظ خبریستدن ضمیرک حذفی اختیاره مجبور ایدر جک بر کونه
 ضرورت مبرمه اولوب نصب الیہ کلهم قاتل دینک ممکن واخلال وزن ومعادن سالم
 اوله جفی اراد و ایضا اتمیله این حاجیک شاعر مرفوعک اختیار رفعه یسان ضروریه شوضو رله
 متصدی اعتراض اولمش در که استک کلهم لفظی نصب اولمسه مفعول اوله رق استعمال اولنقی
 لازم کلوب بایسه غیر جائزدر زیرا کل کلمه سی ضمیر مضاف اولدینی صورتده استعمال انجق
 نأ کید و یا مبتدا اولمقلقه مخصصدر شوبله که اشو کل لفظنکده قیاس اولان ماقدمک غیرینه
 اشقال حسیه شی متقدمی نأ کید اوله رق استعمال اولمش در چونکه کل مضاف اولدینی
 شیتیک اجزائی احاطه و افاده شمول اولمسیله مضمرة اضافیه حیثه مشتمل اجزا اولان جلده ذکره
 و با حکم مقدم اولوب کل کلمه سی اتی مؤکد اولور لکن مبتداه عامل عامل مفعولی اولوب لفظنک
 مقتضی اولدینی نأ کیدندن صورنگه اخرج ایتدیجکی جملله مبتدا اوله رق دخی استعمال ایدوب
 انکیچون ان الامر کله لله قوی ابتداییت اوزر رفع و نأ کید حل الیہ نصب اوله رق اراد
 اولوب عامل لفظی به مفعول اوله رق الامر ان کله لله دینلر اشسته کلام این حاجیک بولندن عباره
 ویت مذکورده تقود لفظی قوددن فصاص معانستدر قال رحمه الله (واما تأخيره فلاقتضاء
 المقام تقديم المند) و اما مستند الیهک تأخیری مقام تقدیم مسندی اقتضا ایتدیچوندر ان شاء الله
 تعالی قریباً بیانی تقدیم مستند بخنده اتیان اولمسه کرکدر قال رحمه الله (هذا كله مقتضى الظاهر)
 شدیدی به دکی احوال مستند الیهک ذکر اولشان حذف و ذکر و اضمار و تعریف و تسکیر و تقدیم
 و تأخیرک جلله سی مقتضای ظاهر حالدر قال رحمه الله (وقد يخرج الكلام على خلافه في موضع
 المضر موضع المظهر كقولهم نعم رجلاً مقام نعم الرجل) و بعض کره کلام خلاف مقتضای ظاهر
 اوزرینه اخرج اولندر ق موضع مظهرده مضر وضع اولور یعنی مظهر اراد اولمسه جق محله مضر
 اتیانیه مثلاً نعم الرجل دینله جک محله نعم رجلاً دینلور و بومقامک موضع مظهر اولمسی زیرا
 نعم لفظنک فاعلی اولان مستند الیهک ذکری موقوف اولوب و تقدیرا تقدینه دال اوله جق قرینه
 دخی موجود دیکدر بوجهته مقتضای ظاهر مستند الیهی اظهار اولوب اخبار اولدینی حالده کلامی خلاف
 ظاهره سوق ایدرک اخبار اخبار اولور و بوضعی نعم الرجل ترکیبده اولان مظهر کی ذنده متفعل
 معمود اولوب باعتبار الوجود مبهم اولان شیتیه عائد در و بوجهله محل مظهرده ضمیر مبهمی
 اخباردن غرض من غیر تعیین خصله من الحاصل مدح عام و ذم عام ایچون اولان نعم و نأ

باینکه وضعه مناسب اولاد یعنی اوزره اولاد ایهام و ثابا تفسیر معنائک حصول در زیر او باید فهم مدح
و ذم من مراد کلامی علی وجه المبانی ابراد اولاد به قصد زیاده مبالغه و تقصیر الیه اولاد فاعلی ایهام و ثابا
تفسیر طلب فاعل ایچون نفس مخاطبه حصول شوق و رغبتی موجب و بوجه من باب مذکور
مناسب اولور و ضمیر مذکور مستتر نکره الیه التزام تفسیر به باعث مرجع ضمیر اولوب دهنده متعلق
اولان شیک جنسی معلوم اولسی و لفظه فاعلی اشعار ایدجک برشی بولنه رقی و نم رجلا السلطان
مثالوده اولان مخصوصک فاعله ملکیس اولام سیدر زیر فاعلی اشعار ایدجک برشی ابراد اولادیه رقی
نم السلطان دیناسه شرط فاعلیت اولان تفریق تحتی جهتله سلطان فاعله ملکیس اولوب
مخصوص بالمادح اولاد یعنی تعین اغزو ضمیر مذکور نکره الیه تفسیر اولاد قد نصکره نم رجلا قولن
ایهام واجالده نم الرجل قولی کی اوله رقی اولاد مخصوص بالمادح نسیم اولان شی الیه مفسودک تفسیر
و تفصیل لازم کلوب مثلا نم رجلا زید دینلور قال رحمه الله (فی احدى المولین) و نم رجلا
قولن خلاف متضای ظاهر اولسی ایچق احد قولیه یعنی مخصوص مبتدای محذوف خبری اولاسه
کوره در باعتبار اوزره تقدیر کلام نم رجلا هو زید اولور و اما مخصوص مبتدا و نم رجلا خبر اولوب
تقدیر کلام زید نم رجلا اولاد یعنی قوله کوره خلاف متضای ظاهر باینکه اولسی قطعی دکلدر زیر
بوصورتیه ضمیر تقدیر مقدم اولان مخصوصه عائد اولسی بمحتلدر بوصورتیه نمار جلین الزیدن و نموا
رحالا الزیدون دینا مسیله اعتراضه جوابده حال افراد و تنبیه وجهه استعاره ضمیری اسم جامده
متاخره ناشی بوبایک خواصندن اولمقلک جوازیه محمولدر دینله یلور قال رحمه الله (وقولهم
هو ادهی زید عالم مکان الشان او القصة) دخی خلاف متضای ظاهر اوله رقی موضع مظهره ضمیر
وضعی هو و یاخود هی زید عالم قولنده شان و یاخود قصد موضعه ضمیر وضع ایدجکری کیدر زیر
بلاسیف ذکر و بلاقرینه اشوشان و یاخود موقفه اولان اضمار دخی خلاف متضای ظاهر هر در و ضمیر اولید که
اشوشان و قصد ضمیر لیده اگر مرجع متعلق امر و یا شان تقدیر اولنورسه هو و اگر قصد تقدیر اولنورسه
هی دینک متضای پس ایسهده لکن استعمالده اگر کلامده فضله اولیدر فی مؤنث یوانورسه بوضمیر
ثانی اختیار اولمشدر هی هند ملجحه و نظم جلیله واقع اولان عوفانها تعمی الابصار کی و یوانیشدن
مراد قصد مطابقت اولوب یوقه اشو مؤنثه راجددر دینک دکلدر و بوجه مشروح ضمیر قصدیه عائد
اولی اوزره قیاس هی الامیر بنا غرغه و هی زید عالم قولنک جوازیه اقتضا ایدر سهده لکن استماع
اولامشدر و مثال اولده هر تقدیر غرغه لفظی مؤنث ایسهده کلامدن عدم دکلدر و باله رجلا و بالها
قصد و ربه رجلا و نظم جلیله و فقه ضمیمه سبع سموات قولاری دخی وضع المضمیر موضع المظهر قیلندن
اولوب لکن مستند الیه اولاد یعنی جهتله مصنف تعرض ایقامشدر عوفه ضمیمه قول شریفنده اولان ضمیر
ضمیر مهم اولوب سبع سموات الیه مفسردر معنی خلقهم خلقا ادعیا و اتقن و یاخود حصن اولی اوزره
تفسیر اولمشدر قال رحمه الله (لیتکن مایعته فی ذهن السامع لانه اذا لم يفهم منه معنى انتطره)
یعنی موضع مظهره مضمیر وضعی ضمیر مذکور عقیقته ایسان اولمشد حق شیک ذهن سامعهده ممکن
و تقرر ایچو ندر زیر سامع ضمیر دن بر معنی فهم ایچدیکی کی معنای ضمیری فهم ایچون ضمیری
تعقیب ایدجک شیکه مد نظر انتظار ایدر زیر جانب یاری نفوس بشر بهی ایهامی قصد اولان
شیکه معرفته اظهار شوق الیه محمول یورمشدر و بوشوق جلی سبیلله بعد ایهام استماع اولان
شی دهنده زیاده سبیلله کسب ممکن و رسوخ ایدر زیر معانی طلب و مقاسات بعد نصکره حاصل
اولان شی ایچون قلبه تحصیل ایدن محل و مکان طریق مهولله حاصل اولن و بوسید ناشی اشو
مقام تفسیر بعد ایهامده مضمون جمله شایان اعتنا و اعتبار اوله حق شی عفایم اولسی شرط فلوکوب
هو الذی باب بطیر دینلور و ضمیر شیک تقدیمنده اولان سر و حکمت دخی اشو تقصیم و تعظیم دلالت
ایچون اولاد ایهام و ثابا تفسیر محمد اولمشدن عبارتدر و نم بائده اشو قصد ایهام و تفسیر تاخیر
مخصوصی متضای اولوب اگر چه اخطاک ابو موسی فیدک نم جدا و شیح الحی خالک نم خلا

بیشده واقع اولدینی صکی بهضاهه قدم اوله رقی دخی ابراد اولمشد یعنی غیر مستغیر ایدر لکی دلیل
و نادر در بوبیندن غرض محموسی کریم الطرفین اولمدیه و صفدر فیدک ابو موسی لفظندن
بدل اولوب قا زائد و ابو موسی مخصوصدر کذلک خالک شیح الحیدر بدل اولوب
سی اسم قیلدر معنی بدک ابو موسی نه کوزل جد عظیم النال و خالک شیح الحی نه کوزل
خالدر الحاصل حسب ونسبک طاهر و صبر اولاد مدح و ستایش فاخر در دینک اولور و بهضه کره
موضع عظیم ده مضمیر اتیانی مرجعک اشتها و وضوح امریدن ایچون اولور نسه کیم عو الزیاده کیم
نظم جلیله موضع قرآنده اشتها و وضوح شناسی ضمیر اتیانی یورمشدر و یاخود مرجعک عظیم
قدر و شناسی جهتله متعلق اذهان اوله حق مرتبه به بالغ اولمشدن معنی اولور هو الحی الباقی کی
و یاخود ذهن غیر بسته التفات ایچیه جکی ادعا ایچون اولور نسه کیم شاعرک مطلع قصیده ده
زارت عایم الظلام رواق و من النجوم قلائد و نطاق * بیشده واقع اولمشدر زارت ضمیری
من غیر سبق اند کر محبوه و ایدر معنای یت حیدم زبانت ایدر یعنی وصالی سماحت ایدر
بر حالده صکه اوزرند ظلامدن رواق اولوب برده ظلام الیه دیده انامدن مستغیر ایدر و یچومدن
قلائد کردن و نطاق میانی وار ایدر دینکدر که مراد بزم عاشقه قدوسی ایلا واقع اولدینی بساندن
کتابه و ادعای لطیف اولوب بوخسه بعض حواشده مین اولدینی اوزره استعاره ظلامه و در ادبی
قلاذه سنی یچومده تشبیه مراد اولدینی سانج فکر مترجم حقیر اولمشدر قال رحمه الله (وقد
بمکس فان کان اسم الاشارة فلیکمال العناية بتمیزه لاخصاصه بتمام بدیع کوله) کم تا قل عالم ایت
مذامبه و جاهل جاهل تلقاه مرزوقا * هذا الذی ترک الاوهام حارة و صیر العالم الحریر زیدیا *
و بعض کره کلامک خلاف متضای ظاهر اوزره اخراجیله صورت مسبوقة کعکسی اوله رقی
موضع مضمرد مظهر ابراد اولنور بوصورتیه اگر موضع مضمرد وضع اولان مظهر اسم اشارت
اولورسه مستند الیهک بر حکم بدیهه اختصاصند بنافی غیر و انفرادنه کمال قصد و اعتنا ایچون اولمش
اولور تدکیم ابن راوندیک کم عاقل عاقل الی آخره قولنده حکم سابق غیر محسوسدن * هذا الذی
اسم اشارتیه تمیز اولمشدر عاقل ثانی عاقل اول ایچون وصف اولوب مررت برجل ای رجل
فوانده معنی کامل فی ارجوایته محمول اولدینی کی بونده دخی عقل و فطنتیه کامل معنای مراد
ایلمشدر اعیت لفظی اعیتیه و یاخود اعیت علیه تقدیرنده اولوب ایچو عاقل طرف معاشیه عاجز
قلادی و یاخود نیجه عاقل اوزره طرق معاش صعب اولدی دینکدر و بحریر متفق مفهومنده اولوب
نعر الامور علما قولاری اتقن الامور معنای اوله رقی اتقان حصول کمال ملکه دن عبارتدر
زندیق متکر صانع عالمه یعنی نیجه عاقلی امر معاش بوادی عجز و حیرتیه سرکردان یأس
و خیت ایدوب و نیجه جاهلی چیز از عیش و حضورنه مرفه الحال و دلبر نوال آمال مشاعده ایدر سیت
اشنه بو امر بر امر عجیدر صکه اذهان قاصر بی اقتساده چاه نجر و سرا سیم ایدوب مضار علم
و کالده ادعای اتقان و رسوخ ایدن بی بهره و ران مزایا و خفایای حکم الهیدی بو امرک صورت
مذکورده جریانی خلاف متضای حکمت صانع اولی و ایهامسته اتباع ایدرک حاشا انکار وجود
صانع حفره ضلالتیه دوشوروب کافر زندیق ایدر مفادنده اولور ابن راوندی علامه زمانیک
مرجع و سلمی ایکن عاذ الله تعالی من لا اولدینی کمال فقر و ضرورت نشانی بو مثالو تفوهان الیه
مطمون عالم اولمشدر تعالی ذاته عو بقول الکافرون علوا کبیرا ایدر * هذا لفظی
عاقلک محروم و جاهلک مرزوق اولسی حکم سابق غیر محسوسسته اشارت اولمدیه مقام مقام ضمیر
اولوب لکن بو حکم مشار الیه اوهامی حار و عالم متغنی کافر قلن حکم عجیب السانده مخض اولمدیه
مرض محسوسده تمیزی قصد و عنایت متکام درجه کاله رسیده اوله رقی کان منکام اشو متعین
و متعین اولان شی کند و یچون اشو صفت عجیبه و حکم بدیع اولان امر در دیو سامعینه اراه
ایدرک امر محسوس کی اسم اشارتیه ابراد ایلمشدر قال رحمه الله (اوالکم بالسامع کاذا کان

تصحیح و علاوه ضعیفه ۱۶۶ سطر ۱۴ اصلی محتمل در الی قال رَحِمَهُ اللهُ (وقولهم اه

محتمل در و بونك احتمال ايله ذكرى زیرا قول اولده اولديغى **ك**نى بوصورنده دخی ضميرك من عقل
معهوده عائد اولمسنه اكثر نجات قائل اولميرينه مبنى اوله رق بو تقديرده ينه مانحن فيهمزدن اولور
اكر سؤال اولنور سه كه ذكر اولنديغى وجهله اكر ضمير مخصوصه عائد اولقى لازمكاسه تنبيهده
• نعمارجلين الزيدان • وجهه ده • نعموا رجالا الزيدون • دينك واجب اولوردى و بوبابك
وضعتدن مقصود اولان ابهام فوت اولوب و نكره ايله تفسيرى صحيح اولمز و بوتفسيرده بر معنى
بولمزدى جوابنده ديرز كه اشبو • نعم • بابى خواص عديده ايله افراد ايدرك بويابده جارى اولان
احوال سارنده غير جارى اولمسيه ضميرك كرك مفرد و كرك مثنى وجع ايچون اولسون من غير
ابراز مستر اولمقلفنى التزام جله خواصندن اولسون بوده اصاغه مضارع و امر **ك**نى عدم
تصرفده اسم جامده مشابهندن ايچون اولوب حتى بعضيلرى • نعم • لفظنك اسم اولمسنه ذاهب
اولمشلردر و اما تفسير بعد الابهام از غير نادر مخصوصك لفظده التزام تأخيرندن حاصل اولوب
و بو اعتبار ايله نكره ايله تميزنى صحيح اولمشدر و برده تميز • نعم الرجل رجلا • قولى كى تأكيد
ايچون اولمسي يعنى هر تقدر تميز رفع ابهامه موضوع ايسده مجازا تأكيد حل ابدلسمى جائزدر
نته كيم **ك**ى ذراعها سه بعون ذراعاً * نظم جليلنده • ذراعها • ذراعها معناسنه اولوب • ذراعاً
تأكيد حل اولمشدر و يا خود مروز ايشديكى وجهله مخصوصك فاعله التباسنى دفع ايچوندر
قال رحمه الله (وقولهم الى آخره

فأفاد البصر أو النداء على كمال بلائته أوفطنته) وبأخود موقع ضميره اسم اشارت وضع اوله في
 سامع اليه تهكم وسخر به ايحون اولور حس بصر دن وبعور اولان شخص ضريره اشارت ككي
 وبأخود محسوسك غيري في ادراك اعز مفهومه كمال بلاد سامعه وبأخود عندده غير محسوس
 محسوس كيدر ديك مفهومه سامعك كمال فطنته ندا واشارت ايحون اولور قال رحمه الله
 (او ادعاء كمال ظهوره وعليه من غير هذا الباب تعاليت كي اشجي ومايك علة . تريدن قتلي قد ظفرت
 بذلك) وبأخود اختيار اسم اشارت مسند اليك كمال ظهوري ادعا ايحوندر وابن دميندك
 تعاليت كي اشجي . فولي دخي مسند اليه بانندن اوليه رقي اشجو ادعاء ظهوره مبنى موضع مضموده
 اسم اشارت وضعي قبيلندندر . تعاليت . اظهرت العلة والمرض مناسبه اولوب . كي اشجي . علم يلم
 وزنده . شجي بشجيدن كي احزن ديمكدر اما شجايشجو منمدي اولوب . شجاني هذا الامر . دبرل
 بوامرني محزون اولدي مناسبه در . بذلك . قتله اشارت او اوب قتلي ديك اوله رقي به . ديلامي
 قتلك اسم اشارته اشارت صالح اولان محسوس بالبصر كظم . وري كي ظاهر او ادبني ادعا ايحوندر
 قال رحمه الله (وان كان غيره فليزاده التمكن نحو * قل هو الله احد الله الصمد * ونظيره من غيره
 وبالخلق ازلناه وبالخلق نزل) واكرم موضع مضموده وضع اولنان مظهر اسم اشارتك غيري اولور
 بعضا مسند اليك عند السامع زياده تمكيني ايحون اولور نحو قل هو الله احد الله الصمد . قول
 شريفنده اولديكي . قال القاضي رحمه الله . وتكر رافض الله للاشعار بانه من لم يتصف به
 لم يستحق الاوهية . الصمد فعل بمعنى مفعول اوله رقي السيد المصمود اليه في الحوايج مناسبه در
 ابن عباس رضي الله عنهما حضر نزلن منشعب اولان سلسله رواياتندركه نظم جليل مذكورك
 زوائده معاني صمدن شوال اولندفده حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم صمد اودات متعالدر
 ناس حوايجنده اكا قصد ورجوع ايدر جواب مستطيله تفريع سامعه اصحاب بيورديار مكون
 اليه . صمد . قصد مناسبه در . باب مسند اليه اوليه رقي مجرد زياده التمكن وضع المظهر موضع المضمود
 اولمفده وبالخلق ازلناه وبالخلق نزل . قول شريفني دخي . قل هو الله احد الله الصمد .
 قبيلندندر معاني شريفني . ما ازلنا القرآن الا بالحكمة المتنضيه لازاله وما نزل الا بالحكمة لاشغله
 على الهداية الى كل خير . مقاديله تفسيروا فمفسدر يعني حقن مراد قرآن مينك ازلاني داعي اولان
 حكمدرك مراد قرآن كريك صلاح معاش ومعاد اوزرينه استمالدر بوايه حقددر قال رحمه الله
 (او ادخال الروح في ضمير السامع وتربية المهابة او تقوية داعي المأمور مثالهما قول الخلفاء امير المؤمنين
 بأمرك بكذا) وبأخود موضع ضميره مظهر ارادي تربيته يعني ازدياد وتقوية مهابتله برابر ضمير
 سامعه روع وخوف ادخاليجون وبأخود بخصوصه مأمور استديكك شخصك امره امتثال
 واوخصوصي اتيان واجراسنه داعي اولان امرى يعني فعل اوزرينه جاري اولان اراده سني تقويه
 ايحون اولور بونلرك ماني خلفك بخصوص معاني ايحون تعيين ايلدكلري مأموره . انا آمرك بكذا
 زمير ايلدكلري مقامه امير المؤمنين . بأمرك . بيورملري كيدر . روعه . ومهابت . خوف مناسبه
 اولوب يكديكره متقاربدر زيرا روع ابتداعقلوبده بخطبه ملوك وامثاليه حدوث خوف اولوب مهابت
 ايله خوف حادث بونللو اصحاب شوكت وبسطه نظره استزاده سيدر بناء عليه مصنف مهابتده
 اعتبار تربيت معنى ازدياد وتقويتله بودقيه اشارت اليشدر قال رحمه الله (وعليه من غيره * فاذا
 عزمت فتوكل على الله) . وباب مسند اليه اوليه رقي فاذا عزمت فتوكل على الله . قول شريفني
 دخي تقويت داعي مأمور ايحون وضع المظهر موضع المضمود قبيلندندر فاذا عزمت بعد المشاورة
 ووضوح الرأي فتوكل على الله مفهومه در . فتوكل على . بيورلامي زيرا نصريح لفظه جلاله
 جناب باري به ني عليه السلامي توكله داعي اولان امرى تقويه واردر زيرا لفظه الله قدرت كاله
 وسائر اوصاف كمال اليه منصف اولان ذاته دلالت ايدر قال رحمه الله (او الا . تعطف كونه
 . العوى عبدك العاصي انا كاه) . بأخود اظهار طاب عطف ورجح ايحون اولور تهكم كيم . الهى

عبدك العاصي انا كاه . مقرا بالذنوب وقد دعا كاه . فان تعرفت لذك اهل . وان نظردن رحم
 سوا كاه . فظننده واقع اولشدر زيرا . انا العاصي . ديشاوب لفظ عاصي ضمير منكدر بدل اولمسي
 مقتضاي ظاهر ابسهده . عبدك . لفظني ذكرده اولان استحقاق رحمت وترقب شفقت انا تعبيرنده
 موجود اولديفندن . الهى عبدك العاصي . تعبير او انسوب وبوجهله مظهر اليه تعبيرده عامي اليه
 توصيفه تمكّن حاصل اولشدر زيرا مطلقا ضمير وبخصوص ضمير تكلم توصيف اولن تهكم
 و بايها الناس اني رسول الله اليكم جميعا الى قوله فامنوا بالله ورسوله النبي الامي الذي
 يؤمن بالله وكلماته . قول شريفنده . فامنوا بالله ورسوله . بيوريلوب . فامنوا بالله وبني . بيورلامي
 . النبي الامي الذي الخ . صفات شريفه سني اجرايه تمكّن واستنصار وجناب باري به ايمانندركه
 كندوسنه ايمان اولنقي واجب اولان ذات صفات مذكوره اليه موصوف اولان رسول اولوب كندوي
 ذات رسالتربه مخصوص اولديفني اشعار ايحوندر وبواشعاردن غرض اظهار نصفت ونفس
 تفيسر رسالتناهي لارني شائبة تصيدن ميعدندر قال رحمه الله (قال السكاكي هذا غير مختص
 بالمسند اليه ولا بهذا القدر بل كل من التكلم والخطاب والقبلة مطلقا . قل الى الآخر) . سكاكي
 رخد الله ديمشدر كه كلامي حكايه دن غيظه نقل ايتك مسند اليه وبالكز حكايه دن غيظه نقل اولمقله
 وبأخود نقل اولشه جني غيبت اسم مظهر اولوب مضمود اولمقله مختص اوليوب بلكه مطلقا تكلم
 وخطاب وغيتندن هر ررري آخرينيه نقل اولور وصور ثلثندن هر رري صورتيه نقل اولشه جفتندن
 اوجي ابيكي به ضرب اليه اقسام سنه حاصل اولور . وكلام سكاكيد . قيد اطلاقه دائر صراحت
 اوليوب كلامندن مفهوم اوله رقي مصنف رحمه الله زياده اعش اولمسليله ياغيظه متعلق اولوب
 غيبي اسم مظهر ومضمودن تعميم ايحوندر وبأخود تكلم وخطاب وغيتندن جميعا سنه متعلق اولوب
 مسند اليه وغير بسنده اولمقدن وبونلردن هر ررسي كلامه بطريق اليه ايراد اولوب بهمه طريق
 آخره عدول اولنقي وبأخود ايراد اوليوب لكن ايرادي مقتضاي ظ هر اولان طريقندن آخرينيه
 عدول اولمقدن تعميدر واشجو وجه اخير تفسير سكاكي في تعميده اولان مقصود مصنفه اوفقددر
 قال رحمه الله (ويسمى هذا التثقل عند علماء المعاني الثقات) . واشجو احد طرق تكلم وخطاب
 وغيتندن آخرينيه نقل اولمقله علماء معاني عندده التفات . نسويه اولور افسنك عين وشمالته
 الثقاتندن مأخوذدر قال رحمه الله (كقوله . تطاول ليك بالاعده) . امرى القيسك . تطاول
 ليك بالاعده . قولنده اولديفني كبي . اعد . فتح هزه اليه بموضع اسمي اولوب كسر اليه دخي روايت
 اولمشدر مصراع مذكورك تمامه دائر كلام قريبا اتيان اولنك جني جهنله ترجمه قول شارحه اكتفا
 اولندي مصنف رحمه الله التفات ايحون اولان امثله . سكاكيدن بومثال تخصيص واختصاص
 مذهب سكاكي كندوسنده تكلم وخطاب وغيتندن مقتضاي ظاهر اولان طريقندن آخرينيه عدول
 اولنقي هرنددر او طريق اوزره سبق تعبير واقع اولمسليله التفات اولديفنه مثال مذكوره دلاله
 واصحه اولمسليله مبيددر زيرا سكاكي مثال مذكوره امرى القيس . ايلك . قوليله نفسه خطاب
 ايدوب ومقتضاي ظاهر تكلم اليه . ليلى . ديتك اولديفني جهنله التفات اولديفني تصريح ايلدندو
 قال رحمه الله (والمشهور ان الالتفات هو التمييز عن معنى بطريق من التثنية بعد اشعر عنه باخر منها)
 وعند الجمهور التفات بر معانين طرق ثنية تكلم وغيت وخطابدن بيله تعبير اولندفد نكركه طرق
 مذكوره دن آخرينيه تعبيره اطلاق اولور لكن تعبير ثاني خلاف مقتضاي ظاهر اولوب ومقتضاي ظاهر
 سوق كلام اتيان اولنان طريقك غير بسيله تعبير اولنقي ايدوي شرطدر وبوشرطي ابضا حده كلام
 مصنف اشعار ايدر شارح مرحوم درصكه بزم بوشرطه قائل اولماملر زيرا فتوكل اطلاق
 واعتبارندن قطع ايلور زكه التفات احد اسلوب تكلم وغيت وخطابدن مختطبت مذهب اولديفني
 اسلوبك غيري بر اسلوبه انتقال كلامدن عباره اولوب وبونندن غرض نشاط سامعي تازه لك واصفا
 واحقاعده ايقاظ التذكير ايمدي اكر قيد مذكور معني اولمسليله ذكر اولنان تفسيده مثلا اسم ظ هر

ایله ضمیر متکلم و باخطابه حکم اولان . انا زید . و انت عمرو . و نحن رجال . و اتم رجال . و انت الذی فعل کذا . و نحن الذین صبحوا الصبحا . قولرله سار یومثالو کند و سنده معنای واحد دن ضمیر تکلم و باخطابه ایله تعبیر دینکره اسم مظهر و یا خود ضمیر فاعله تعبیر اولسان کلامرا مثال افراد التفاتدن اولسان چوق شیلر داخل اولوردی زیرا ضمیر و مظهر دن ایکسیه مراد شی واحد اولوب اولان تکلم و باخطابه ایله تعبیر دینکره غیثه انتقال اولمشدر حالبوکه یونلردن هیچ بر بسی التفات دکلدرد . مثلا . یازیدقم و یارجلاله بصر خذیدی . قولرنده معنای واحد دن اولو طریق غیث اولان اسم مظهر ایله تعبیر اولوب بعده ضمیر خطابه و عوالت فعلت هذا یا کهنایا اراهم . قول شریفنده خطابدن غیثه انتقال اولمشدر زیرا اسم مظهر هر تقدیر بسبب النداء خطاب عارض اولسهده فی نفسه طریق غیثدر . و بر طریق دیگر آخره التفات اولدقدنصرکه اشبو طریق ملثفت البهک تکراری دخی یوقیلدن اولوب مثلا سورة فاتحهده . ایاک نعبد . قول شریفنده طریق خطابه انتقال یور لدقدنصرکه . ایاک نستعین اهدنا الصراط المستقیم صراط الذین انعمت علیهم . آیات شریفه سنده دخی طریق مذکورک تکرار ایله بطریق الخطابه . ایاک نستعین . و اهدنا . و انعم . یورلشدرد حالبوکه یونلردن هیچ بر بسی التفات اولوب التفات انجق . ایاک نعبد . قول شریفنده اولهرق باقبسی هر تقدیر هر برلرینه معنای واحد دن بر طریق ایله یعنی طریق غیثله تعبیر دینکره طریق آخره تعبیر اولمشدر دینک صادق اولور سنده التفاتدن معبود اولوب . ایاک نعبد . قول شریفی اسلوبی اوزره جار بلردر . و مثلا یامن هو عالم جفقی لی هذه المسئلة فانک الذی لا نظیر له فی هذا الفن . قولیه شاعرک . یامن یمن علینا ان نفارقهم * و جدائنا کلی شیء بعدکم عدم * یئنده اولدیفی کبی موصول منادانک صله سنده طریق غیثله تعبیر دخی یوقیلدنر زیرا یونده دخی هر تقدیر طریق آخره انتقال وار ایسهده التفات یوقدر زیرا عائد موصول حق لفظ غیثله اولقدر و اسلوب منادی هر تقدیر اسماء ظواهرک جمله سی غائب اولق حبسیله ذکر صله وصفندن مقدم غیث ایسهده ذکر صله وصفته هیتذیر انعام و کلام تام اولدقدنصرکه حق کلام طریق خطایدر بوجهته عائد موصولدن مستفاد اولان غیث و مابعد مناداده ایتان اولان خطاب مقتضای ظاهر اولهرق بیت مذکورده اولان . نفارقهم . و بعدکم . ضمیرلرینک ایکسیه دخی مقتضای ظاهر اوزرینه جاری اولمش اولور ایمدی اگر التفاتده تعبیر ثانی خلاف مقتضای ظاهر اولمش قیدی اعتبار اولمشیدی یونلردن دخی تفسیر التفاتده داخل اولوردی . یمن . بشق و بصعب معناسندهدر . و بعضلرک . یا ایها الذین آمنوا . قول شریفی باب التفاتدن اولوب قیاس اولان . آمنت . دینکدر دیو توهملری و همی سداد اولوب و کائن مبنای توهم ندا خطاب ایچون اولمشدر و حق عائد موصول غیث اولمشندن غفلت ایشدر . امام مرزوقی حضرت کرار شجیع کرم الله وجهه افتد منک * انا الذی سمعی امی حیدره * اکیلکم بالسیف کیل السندره * نظم بلفارنده قیاس اولان صلهده موصوله عائد یونلرق اوزره . سمعه . تعبیر یورلشیدی لیکن نفس شریفلردن اخبار قصد انجسی و موصول مبتدا اولان انا ضمیرلرینک عینی اولمشیه . سمعی . ضمیر تکلمی میشدایرد ایله موصول ایچون عائد ایتانه مبالات یورمدیلر و الباسدن انجی جهتیله کلامی معنایه جعل ابتدیلر یونکله رارعتد الحوین قیج اولوب حتی مازنی اگر بو کلامک موردی جناب امام کرم الله وجهه اولدیفی مشهور اولسه و کلام اهل معنیده کثری یونلرله رد ایدر ایدم دیمشدر دیو بیان ایلدی لیکن امام مرزوقینک قیج ایله حکمی قیج و مازنیک ردی مردود اولوب بو کلامک منجلی روایت جناب جیرین مفعله حضرت افصح من نطق بالصاد صلی الله علیه و سلمدن صدور ایدن * لی خمسة اسماء انا محمد واحد و انا الماحی الذی یحو الله فی الکفر و انا الحاشر الذی یحشر الناس علی قدمی و انا العاقب * حدیث شریفنده و امام نحوین اولان سیویمک بطریق الخطابه . انت الذی تفعل . قولنده و رودنی و حق اولان شیخ رضینک یانی اوزره موصول و یا خود موصوف متکلمدن

خبر اولدقلمری صورتده عائد اکثر غائب اولق جائز اولدیفی کبی حلا علی المعنی ضمیر تکلم اولمش دخی جائز اولوب کذلک مخاطبده دخی . انت الذی قال کذا . و اکثریت اوزره مستعمل اولدیفی و جمله حلا علی المعنی . انت الذی قلت کذا . دینک دخی جائز اولدیفی سیکوتی مرحوم تفصیلات سار علاوه سیه ایتان و ایضای حق بیان اولمشدر و محشی حسن جلی دخی التفاتده حل ایدوب و صله تک رابطدهدن خلوه ضمیر متکلم معناده موصولدن عباره اولمشیه جواب ویرمشدر . حیدر . اسنده معناسنده اولوب حضرت امام شجیع کرم الله وجهه دلیل سوار میدان شهود اولدقلمری حین سعادت رهینده مادر محترمدر لی فاطمه بنت اسد نام پدری اولان اسد اسمیه نسبه ایدوب بعده پدر اکرملری ابو طالب نام مذکورده عدم رغبتله علی نسبه یوردیله مصرع ثابده اولان . سندره . لفظی صاع کبیر معناسندهدر مفهوم بیت معلومدر . و بعضلر آلف الیان امشدهدن . انا زید . و انت عمرو . امثالی تفسیر التفاتدن اخراج ایچون التفاتده تعبیرلرینک کلامده اولق فیدنی زیاده ابتدیلر بو ایسه غلط اولوب افراد التفاتدن بعضلرینک دخی خروجی مستلزم اولور زیرا نظم جابله . یا رکنا حوله لزیه من آياتنا . قول شریفنده یاه غیثله . لزیه . قرائی اوزره تکلمدن غیثه و بعده غیثندن تکلمه التفات واردر زیرا طریق تکلم اوزره . یا رکنا . یوریلوب بعده غیثه التفات ایله . لزیه . و بعده تکلمه التفات ایله . آياتنا . یورلشدرد حالبوکه من آياتنا . کلام آخر اولوب . لزیه . قول شریفنک متعلقات و متماتنددر . قال رحمه الله (وهذا اخص) یعنی تفسیر جمهور ایله التفات تفسیر سکای ایله التفاتدن اخصدردنر عند السکاکی نقل کلام اولامعنی طرق ثلثه دن برله تعبیر اولوب بعده اومعنادن طریق آخره تعبیر اولمشندن و یا خود بر معنای طرق مذکوردهدن بر طریق مخصوص ایله تعبیر مقتضای ظاهر اولدیفی حالده او طریق ایله تعبیر اولمشدرق دیگر بر طریق عداودان اعددر . وعند الجمهور اوله مخصص اولوب یعنی بر طریق ایله سبق تعبیر لازمدر ایمدی جمهور عندنده اولان هر بر التفات سکای عندنده دخی التفات اولوب لیکن سکای عندنده اولان هر بر التفات جمهور عندنده التفات دکلدرد و بو اختلاف امری القیسک پدری حقیقه مرثیه اولهرق نظم ایلدیکی * تطاول لیلک بالاعد * و نام الخلی و لم ترفد * و بات و بات له لیله * کایله ذی العابر الارمد * و ذلک من نساء جائی * و خبرته عن ابی الاسود * قولنده ظاهردر . تطاول . طولدن صار طویلا معناسنده اولوب و خطاب شاعر نفسه اولدیفی و اعد . میک ضمیلله و علی روایه کسریله بر موضعک اسمی ایدوکی بیان اولمشیدی لیکن نفسی مکروب و یا خود مسحق عقاب منزله سنده فانی طریقله . لیلک . قولی کافک فحیهدر . نام . نومدن اولوب . خلی . خالی عن الهم و الحزن دیمکدر . و لم ترفد . یته تاویل مذکور ایله نفسه خطاب اولوب لم تم معناسندهدر . بات . نامه اولوب اقام لیل و زل به معنائه اولهرق نام اولوب اولامقدن اعددر بات لفظنده ضمیر نفسه راجدهدر . و بات . یا ناقصه اولوب له خبری و یا خود نامه اولوب له خالد و یثوتک ایله اسنادی مجازی اولوب مراد صاحبیدر . و کایله . یا حال آخری و یا خود مصدر اولهرق کیتونه لیله ذی العابر دیمکدر . عابر . بیان صحاح اوزره فدی عیدر اساده فی عینه عوار قولک معنای ضم و تشدید ایله عینده سبب وجع و احتراق اولان غصه اولدیفی مقید اولوب . غصه . قحیم ایله سیلان ایدن و مسخ عیدر سیلان ایتیه . مص . تعبیر اولشدر . ارمد . رمددن صفت اولوب رمد عین کوز اغر بسی معناسندهدر . نباء . خبر قتل و الدندن عبارتدر . خبرته . لفظنده اولان ضمیر مفعول مطلق و یا خود مفعول به اولوب خبرت خبرا و یا خود خبرت به دیمکدر . ابو الاسود . پدرینک کنیه سیدر * مفهوم بیت ای نفس مکروب اعد نام محله لیلک طول و دراز اولدی و آسوده دلان احزان اولنلر و ساده پیرای نوم و حضور اولوب سن بیدار محل احزان اولهرق نام اولدک * و مفهوم بیت ثانی خطاب نفسندن طریق غیثه انتقال ایله نفسم لیلده قائم و نازل اولوب و آنک کیجه سی دخی وجع عینه مبتلا اولان کسهک یتوت لیل پرویلی کبی یتوت ایلدی و بو وجهه مشاهده خواب و حضوردن معجز اولهرق لیله مذکورنک لیلی . اصحاب آلام و اسقام کبی کتب تطاول اعدی

محضاً ابو الاسود له مكنى اولان يدرمك خبر فوئندن نسات ابلدى ديمكدر اشبو مرئيدده اولان
 بيت اولده عند الجمهور التفات اولوب حالو كه سكاكى ايات ثلثة نك اوچنده دخی التفات اولديغنى
 نصريح ايلشدر وصاحب كشافك امرى القيس ايات ثلثة ده اوج دفعه التفات ايتشدر دبو قائل
 اولسي مذهبي مذهب سكاكى به موافق اولمى سنده ظاهر در امدى اولان ليلك لفظنده مقتضاي ظاهر
 طريق تكلم اوزره ليلي تعبيري ايكن خطابه انتقال اولمى سنده نظرا عند السكاكى التفات اولوب
 طريق آخره مسبوق الذكر اولديغى جهته عند الجمهور التفات دكلدر وثانياً وبات لفظنده
 ضمير مستتر نفسه راجع اوله رق ليلك لفظنده طريق خطابه ايله تعبير اولمشيكن غيظه انتقال
 اولمى سيله عند السكاكى وعند الجمهور التفات اولمى سنده وثانياً مسبوق اولان بات لفظنده نفسندن طريق
 غيظه تميز ديمكدر جائى لفظنده طريق تكلم انتقال اولمى سيله بودخى عند السكاكى وعند الجمهور
 التفات اكر سوال اولنورسه كه جائز در كه صاحب كشافك بيان ابلدىكي اوج التفاتك ريسى
 بات لفظنده وايكيسى جائى لفظنده اولسون زيرا جائى لفظنده بر كره ليلك لفظنده اولان
 خطابدن ورده بات لفظنده اولان غيبتندن انتقال وارد و ياخود ذلك من تبايه لفظنده كاف
 خطابدن وورده بات لفظنده اولان غيبتندن خطاب انتقال اولديغى اعتبار به التفات ثاني ذلك لفظنده
 خطاب ايچون اولديغى جهته غيبتندن خطاب انتقال اولديغى اعتبار به التفات ثاني ذلك لفظنده
 اولوب والتفات ثالث خطابدن تكلم انتقال طريقه جائى لفظنده اولسون بوجه تارة قول مذ كورده
 مذهب جمهور اوزره دخی اوج التفاتك تحقيقه صاحب كشافك كلامنى بونوردن برينده حل صحيح
 اولمى ميكه حتى مذهب جمهوره مخالف اولمى اولسون جوابده دبرزه صورت انتقال انجق اسلوب
 كلامك واقع وحاصل اولديغى شيد اولوب و ليلك لفظنده اولان خطابدن بات لفظنده غيظه
 انتقال اولدقده نصكره خطاب مضجع اولمى سيله اسلوب كلام اسلوب غيت اوله رق جائى لفظنده
 تكلم انتقال انجق يالكر غيبتندن اولمش اولور بوصورنده جائى لفظنده ايكن التفات اعتبار ايدرك
 ريسى ليلك لفظنده اولان خطابدن تكلم انتقال ديتلككه محل صحيح بولمز وثانيدن جوابده
 دبرزه ذلك لفظنده اولان كاف نفس شاعره خطاب اولديغى مسلم دكلدر كه حتى معبرنده
 شئي واحد اولوب التفات تحقيق ايتسون بلكه لفظ مذ كور ايله خطاب امرى القيسندن تاقى كلام
 ايدن كسه به در نظم جايده و و كاشفونا عنكم من بعد ذلك و و تولىم من بعد ذلك قول شريفترنده
 اولديغى كى زيرا اكر ذلك خطابى عنكم و و تولىم لفظنده خطاب اولنورسه اولسه
 ذلك بيور بولور ايدى الحاصل توجيذ ثابتهك تمامي ذلك ايله خطاب قطعاً نفسه اولديغى
 صورنده اولوب حالو كه خطاب كلامى اخذ واستماع ايدن كسه به اولمى سى جائز اوله رق بوصورنده
 معبر عند شئي واحد اولمى و بوجه تارة خطاب مذ كور اعتبار به اوج التفات اولديغى جزمده صحت
 بولمز وتفصيل كلام شو وجهله در كه معنائى خطاب جهت حاضر حاضر اولديغى حيزندن
 توجيذ كلامدن عباده اولمى سيله حاضر مذ كور بعضاً ياز بدقم ملاوده اولديغى كى كلامدن
 مستفاد اولمى حكيم كندوسنه توجه ايدن كسه اولور و بعضا بونك غريبي اولور شيد كيم امته
 متعلق اولوب رسول عليه السلام الفاي سوريان خطابنده واقع اولمشدر واحوال مخاطبي بهنى
 مفرد و يا مثنى و يا جمع و ذكر و يا مؤنث اولديغى بيان ايچون اسماء اشاره لاحق اولان كاف دخی
 اكر بونك مخاطب اولان قطعاً حكمت تعلق ابلدىكي شئي اولورسه كاف مذ كور ثابت و تذكير
 و افراد و ثنيه وجهده اولامده بولان خطابه متفقه اولمى اصلدر نظم جايده و ذللك خبر ليم ان
 كنتم تعلمون و و و ذللك خبر ليم عند بارشكم قول شريفترنده اولديغى كى بعضاً كاف
 مذ كور ايله مراد متعلق حكيم اولمى سيله برابر كلامده اولان خطابه مخالف اولور و جزاء من
 فعل ذلك منكم و و و ذللك خبر ليم و نظم جايده اولديغى كى بوصورنده ابن بادشاهن
 مقول اولان ابلدىكى برينده حلى لازم كلور تاويلندن ريسى جماعت مخاطبندن بونك جلالندن شئي
 كلام به واحد مذ كور اقبال اولمشدر مراد او واحد وسارلى اولمى و تاويل نالى جماعته صادق

اوله جق فریق و جماعت كى اسماء جماعتندن بر اسم مفرد تقدير فليقدر و اكر كاف مذ كور ايله
 خطاب قطعاً حكيم كلامك تعلق ابلدىكى شينك غيرينه اولورسه نظم جايده و و تولىم من بعد
 ذلك و و و تولىم عفونا عنكم من بعد ذلك نظم جايده اولديغى كى بوصورنده امران جائز
 اوله رق كلامده اولان خطابه موافق لازم دكلدر و شيخ رضيك كلام واحده تعدد خطاب
 جائز اولديغى دائر كلامى خطابه جنس واحدندن اولديغى كورده قال رحمه الله (مثال التفات
 من انكلم الى الخطاب * ومالى لاعدى الذى فطرنى واليه ترجعون *) تكلمدن خطابه التفات ايچون
 مثال و مالى لاعدى الذى فطرنى واليه ترجعون نظم جايده زيرا واليه ارجع معاشده
 ترجعون بيور سيله طريق تكلمدن خطابه التفات اولمشدر اصكر سوال اولنورسه كه
 ترجعون لفظى حبيب التجارك نفسه خطاب دكلدر كه حتى معبرنده شئي واحد اوله رق التفات
 تحقيق ايتسون جوابنده دبرزه ترجعون ايله خطاب حبيب التجارك نفسه اولديغى معلوم
 اولوب فقط آتيد تفصيل و ابضاح اولمى جنى وجهله و مالى لاعدى و قول به دخی مراد نفس
 حبيب التجارك اولوب بلكه مخاطبون اوله رق و مالى لاعدى الذى فطرك معاشنده در زيرا
 و مالى لاعدى كلامك قائل مشار ايله حبيب التجارك حاضرتلى اولوب سالك طريق اهتمام اولان
 اوليه اللهم بذات اولمى سيله قول مذ كور ايله مراد مفهوم ظاهر ريسى اولمى سى مقصود نفسه
 مناسبه طريقه مشركه خطاب ايدى بونك جله سنده معبرنده مخاطبون اولوب ايتسده
 مخاطبون حقايرنده كندى نفسيچون مراد ابلدىكى شئي قصد ايتديكى معنائى تالطف و مداراه
 تعريض طريقه مناسبه مخاطبي مراد ايدرك نفسه مناسبه معبرنده طريق تكلم اوزرينه ايراد
 ادوب ثانياً طريق خطابه التفات اولمشدر و اكر سوال اولنورسه كه بونفردن ترجعون
 قول مقتضاي ظاهر اوزرينه وارد اولوب حالو كه التفات خلاف مقتضاي ظاهر اولمى واجبدر
 جوابنده دبرزه ترجعون لفظنده مقتضاي ظاهر اوزرينه اولديغى مسلم دكلدر زيرا مقتضاي ظاهر
 اسلوب كلام تعبير اولمى سوب بلكه كلام لاحق سن سابق اوزرينه جارى اولمشدر و بوراده
 معنائى تالطفه تعريض صورته مناسبه مخاطبين ايچون كلام سابق طريق تكلم اوزرينه مسوى
 اولمى سيله مقتضاي ظاهر ترجعون خطابنده دخی طريق تكلمدر و اشبو ترجمون لفظيله اولان
 خطاب امرى القيسك آنگا مرور ايدن من تبايه جائى قولنده اولان تكلم كيدر يعنى ايكيسى
 دخی موافق اصل مقصود اولان تعبير اولوب فقط ماقبلنده اولان اسلوب كلامى تعبير ايتدكرى
 جهته عند التحقيق خلاف مقتضاي ظاهر در و مصنف اشبو من تبايه جائى لفظنده مقتضاي
 ظاهر اوزرينه وروديله جزم ادوب عند السكاكى التفات خلاف مقتضاي ظاهر مختصر اولديغى
 زعم ايتشدر و اشبو عدم انحصارى عند السكاكى اولمى سيله قيد ايتمى هند غير السكاكى خلاف
 مقتضاي ظاهر انحصارى اشعار ادوب بوايه محل نظردر زيرا ترجعون و قول امرى
 القيسده اولان جائى امثال سكاكى وغير بلى عندنده التفات اولوب اكر بونم مقتضاي ظاهر
 اوزرينه وارد در ديتلك لازم كسه سكاكى غير ريسى عندنده دخی التفات خلاف مقتضاي ظاهر
 مختصر اولوب سكاكى غير ريسى بيشده اختلاف تحقيق ايتز لكن حق اولان التفات خلاف مقتضاي
 ظاهرده مختصر اولوب و نظم مذ كور ايله كلام امرى القيسده اولان ترجمون و جائى امثال سبقت
 ايدن تحقيقات اوزره خلاف مقتضاي ظاهر در قال رحمه الله (والا عطينك الكور فصل ربك *
 فصل ربك *) و تكلمدن غيظه التفات ايچون مثال نظم جايده و انا اعطيتك الكور فصل ربك *
 قول شريفدر زيرا ربك قولنده مقتضاي ظاهر طريق تكلم اوزره فصل لنا اولوب طريق
 غيظه التفات ايله ربك بيور مشدر زيرا ذكرى سبقت ايتديكى اوزره اسم ظاهر طريق غيبتدر
 و ستم اولمى كه كلام عريده واحد مظلم جماعت كى عد اولمى سى نظم و تكلم واحده لفظ جمع
 ايرادى كيدر بوقيلدن اوله رق جناب بارى ذات وحدانيتندن نون جمع ايله تعبير بيور مشدر

لكن واحد غائب ومخاطبه لفظ جمع ارادی متقدمین بلغا کلامشده وارد اولیوب فقط قرآن کریمه
 وقوعه اتباعاً فصیحی مولدین تعظم مخاطب وتواضع متکلم ایچون استعمال ایشلاردر **قال رحمه الله**
(ومن الخطاب الى التكلم نحو * طحايت قلب في الحسان طروب * بعد الشباب عصر حان مشيب * يكلفني
ليلي وقد شط ولها * وعادت عواد بيتا وخطوب *) خطايدن تكله التفاته مثال علقه بن عبده نك
 * طحايت قلب الخ * شعرته * يكلفني ليلي * قوليدر * طحايت * مذهب بك مناسنه اولوب با نعه
 ایچوندر فتح كاف ايله باعتبار المدلول نفسنه خطايدر * فی الحسان * جار و مجروری مابعدنه اولان
 طروبه متقدر امام مرزوفی * طروب فی الحسان * قولنی طلب حسانه **صکندوسچون** طرب
 ومراده سنده نشاط اولسيله تفسیر ایدوب معنای * طرب * شدت سرور و یاخود الم احزاندن
 انسانه طربان ایدن صفتدر * بعد * لفظی بعد تکلستک تصغیری اولوب تقریبه محمول اوله رقی * بعد
 شباب * شبایک حین زوال و قرب انقطاعیدر * عصر حان مشيب * قولی بعد شبایدن بدل اولوب
 آوان هرک تقرب و بقت هجوم اوزره اقبالدر که * یکلفني ليلي * قولنده طحايت قول سابقنده اولان
 خطايت مقتضی اولدینی یکلفك اسلوب خطايدن طریق تکلستک التفات اولمشدر * یکلفني * لفظتک
 فاعلی قبله راجع اولان ضمیر اولوب * ليلي * لفظی تأویل وصال ايله یکلفني ایچون مفعول نایددر معنی
 * یکلفني ذلك القلب ليلي و بطالینی بوصلها * دیمکدر * یکلفني * قولی ناه قانیسه ايله دخی مروی
 اولوب صیغه تأنیث اولدینی تقدیرده لیلی به مستد اولوب مفعول محذوف اوله رقی * یکلفني ليلي
 شدائد فراقها * دیمکدر وصیغه خطاب اولدینی صورتده قلبه خطاب اولوب بوصورتده غیتندن
 خطابه التفات آخر تحقیق ایدر و * طحايت * لفظنده عند السکاکی مقتضای ظاهر اولان طریق
 نکلمدن خطابه التفات آخر اولوب عند الجمهور طریق آخرله عدم سبق تغییره مبني التفات اولمز
 * وقد شط ولها * وقد بعد قریبا مناسنه اولوب جمله حالیه در روایت امام مرزوفی اوزره * عادت *
 لفظی باب مفاعله دن اولوب اصلی عادت اوله رقی ماضی مؤنشددر کأن معادات صوارف و خطوب
 کونه و مقاسات حوادث و امور زمانیه به ابتلاسی مفیددر و عاد يعود بایندن اولوب مانع وصال
 اولان حوادث و عواقبک حال حیولت سابقه سنده عودتی مناسنه حل اولمشق دخی فرین جواز در
 * خطوب * خطبتک جچی اولوب امر عظیم مناسنه در * مفهوم بیت ای نفس وصال مجاییده
 پرشوق و طرب اولان کوکلم شوق شبایک تقرب زوال و انصرامی و شب و هرک مبادی هجوم
 و زحامی اولان شوآوانده جج خصوصده منکله سعی و ذهاب ایدرک بکا وصال ایلایی تکلیف ایدر حالبوکه
 ایلانک محله کاه وصالنه تقرب امر بعد اولوب معادات حوادث نامحصور و مقاسات موانع امور حصول
 منایه غیر مساعددر و یاخود مانع وصال اولان حوادث و خطوب حال حیولت سابقه سنده عودت
 ایتمشددر و یاخود ای لیلی قریب و وصالک بعد اولوب پیغمده حوادث و خطوب حیولت ایلدینی
 حالده بکا شدائد فراقی تکلیف ایدرسین یعنی نیم بوحال مقاساتم منک امل و مطلق بکدر دیمک اولور
قال رحمه الله (والی القیة * حتی اذا کنتم فی القلک وجرین بهم *) و خطايدن غیبه التفات ایچون
 مثال اشبونظم جلیلدر که **چي اذا کنتم** لفظ شریفنده اولان طریق خطابه تطبیقا وجرین بهم
 یسوريله جق مکانه **چي وجرین بهم** یسورلشددر **قال رحمه الله (ومن القیة الى التكلم**
 * والله الذی ارسل الیاح فتنیر سحابا فسقناه *) و غیتندن تکلستک التفات ایچون مثال **چي والله الذی**
الی آخره قول شریفیدر که **چي والله الذی ارسل** لفظ شریفنده اولان اسلوب غیبه تطبیقا
 فساقه یسوريله جق مکانه طریق تکلستک فسقناه تغییرنه التفات یسورلشددر **قال رحمه الله**
(والی الخطاب * مالک يوم الدين ایاک نعبد *) و غیتندن خطابه التفات ایچون مثال **چي مالک**
يوم الدين ایاک نعبد نظم **صکرمیدر** که اسلوب ماقبل اولان طریق غیبه تطبیقا **ایاه نعبد**
 یسوريله جق مکانه بطریق الخطاب * ایاک * یسورلشددر و صاحب الباب صدر الافاضل
 ضرام السقط نام کتابده دیمشددر که مخاطبک حالینه متحد یعنی شی و احد اولسی شرطدر شویلدکه

کلام ملتفت منتهه مخاطب هرکیم ایسه کلام ملتفت الیه دخی مخاطب او شخص اونی شرط
 التفاتدر و مخاطبیدن مراد کلامدن مستفاد اولان حکم ايله مخاطب اولوب بوقسه بعضیلرک توهمی کی
 کلام کندی به القا اولسان کسه دکدر بوندن ایچون کلام آتی جریده هرقدر قصیده خلیفه به
 تقدیم اوله رقی کلام کندوسنه القا اولنسی جهته به بیننده دخی مخاطب خلیفه ایسه ده لکن حکم
 مستفاد ايله اولده مخاطب زوجه سی اولدیفندن تغایر مخاطبین اعتبار اولمشدر الحاصل حکم
 مستفاده مخاطب حالینه واحد اولقی صدر الافاضل عندنده شرطدر **ایاک نعبد** قول شریفنده
 اولدینسی کی زیرا بوکلامک ماقبلنده یعنی **چي الرحمن الرحیم مالک يوم الدين** قول شریفنده
 هرقدر ظاهر خطاب بوقیه ده لکن عیددن بوکلام انجیق جناب باری ايله جاری اولوب غیر بسيله
 جر بانی متصور اولماسیله مخاطب به منزله سنده در لکن جریرک **چي بالله لیس له شریک** و من
 عند الخلیفه بالبحاح **چي اغثنی یا فداک ایا وای** سبب منک انک ذواربناح **چي یقی نظم جلیل مذکورک**
 خلافتده اولوب هرقدر ابتداء خلیفه تعیر به بطریق القیة و تابک اغثنی لفظیه بطریق الخطاب
 اراد اوائش ایسه ده لکن بیت اولده حکم نعه و اعتماد ايله خطاب مرأه سنده و بیت نایسده طلب
 اغاثه ايله خطاب خلیفه اولدیفندن کلامیده اولان مخاطب لک عدم اتحادی جهته التفات بوقدر
 من عند الخلیفه **نجاحه متقدر** **یا فداک** قولنده منادی محذوف اوله رقی باخلیفة فداک
 تقدیرنده در **سبب احسان و عطا و اربناح** سرور و نشاط مناسنه اولوب انک ذونشاط فی العطا
 مفهومنده در **حاصل معنی ای مرأه عند خلیفه دن فوز و نجاح** مطالبده شریکدن مزه و متعالی
 اولان جناب باری به ر بطوناق اعتماد ايله ای خلیفه والد و مادرم سکا فدا اولسون بی عطا و احسانکله
 اغاثه و مسرور ايله که سن عطا و احسان ايله کسب نشاط و انبساط ایدر **صکرمیدر** دیمکدر
 ایدنی صدر الاسباب عندنده التفات تفسیر جمه و ر اوزره التفاتدن اخصددر و ابی العلائک **هل**
یزجرنکم رسالة مرسل **ام لیس یففع فی اولاک الوک** قولنده عند الجمهور **یزجرنکم** لفظنده
 اولان خطايدن **اولاک** لفظنده اولان غیبه التفات اولوب **اولک** مناسنه در **الوک** رسالتدر
 و صدر الافاضل دیمشددر که اشبو کلام ابی العلاء هرقدر التفات قیلندن فلن اولنور سنده بی
 کتانه به خطايدن بی کتانه دن اخباره اضراب اولوب التفات دکدر زبرا **هل یزجرنکم** قولیه
 مخاطب بی کتانه اولوب **اولاک** قولنده مخاطب **صکلام** کندوسنه القا و اسماع اولنان کسه در
 و اضراب اولنسی زیرا ام منقطعه بنو کتانه به **هل یزجرنکم** قولیه خطاب اولنان حکمدن
لیس یففع فی اولاک الوک قولیه اناردن عدم نفع رسالته اخباره اعراضی افاده ایدر و اسم اشارت
 بنو کتانه دن شماره اولسيله کافی خطايتک اناردن تعبیر حلی صالح دکدر تنه کیم تفصیلی مرور
 ایلدی الحاصل شارح علامه نك کلامدن مستفاد اولدینی اوزره کتابده مذاهب اربعه اولوب
 وجه ضیقنی حسن چایی مرحوم شو وجهله سلاک تقریر کشیده ایتمشددر که کتایده یا طریق آخرله
 سبق تعبیر شرط قلنور یاخود شرط قلنر ثانی زحشری و سکای و تابع لرینک مذهبیدر اولده
 باتصیرین کلام واحده اولسی شرطدر دینلور و یاخود مشروط اولمز اول بعض ناسک مذهبیدر
 نایسده یا تعبیرینده مخاطب واحد اولقی شرط قلنور و یاخود مشروط اولمز اول مذهب صدر الافاضل
 و ثانی مذهب جمهوردر و بعضا التفات تفسیر مذکورک غیری ابکی معنایه دخی اطلاق اولنور
 اول مثل و یاخود دها و امثالیه منک کلامه منلانی و مناسب اولان جمله **منقله نك عقب کلامده**
ایر ایدر نظم جلیده **چي وزهق الباطل ان الباطل کان زهوقا** قول شریفنده اولان **ان الباطل**
کان زهوقا جمله **مستقله سی کی** **زهق** ذهب مناسنه اولوب **زهوقا** ذاهبا و معدوما
 مضادنده در جمله مذکورک بطریق المنل وارد اولمشدر وینه نظم مینده **چي ثم انصرفوا** قول
 شریفی بطریق الدعای **چي صرف الله قلوبهم** جمله **متاسبه سیله** تعقیب یسورلشددر که مراد قلوب
 منافقینک ایماندن صرف الهی اوزرینه تنبیهدر و **عربلرک** **قصم الفقر ظهري** **قوللرینک** و **الفقر**

من قاصحات الظاهر جهله سبله تعني دخی و قیلدن اولوب . قسم . شق بین الیه کسر معنایه در و جبرک
 * منی کان الخیام بذی طلوح * سقیبت القیت ابها الخیام * اتنی یوم تصقل طارضها * بفرع بشامة
 سقی البشام * قوی دخی بو اسلوبه اوله رقی . سقیبت . قولنده . خطایب خیامه در . اتنی . اذکر
 معنایه اولوب خطایب کندنی نفسنه در . طارض . کسر را الیه مابعد . ابها . اولان اسنادز . تصقل . لفظنده
 منیر محبوبه راجع اوله رقی نجلی . ونضی . معنایه در . فرع . قصص یعنی بوداقی معنایه در . بشامه
 مسواک افاجیدر و بیننده اولان استغفار وصال حییه نک فوتندن تحسیر وتدله ایچوندر حاصلی شاعر
 مر قوم نه زمان ایدی اوزمان صفار سانکه عشرت محبوبه نک خیامی ذی طلوح نام مجله در کسر
 اولنشدی دیو وقت مذکور دن اظهار تحسیر ایستله خیام مذکور بی دائرة تصور و خیاله تقریب
 ایدرک اولنشدی تزلزل باران الیه اوساخ زائل اولوب کسب رونق و نصارت ایندکلیخی خیامه
 خطاب طریقه اتیان و بعد فرغ مسواک الیه محبوبه نک صفای بخش مر و ایدر دندان اولدینخی
 وقت وصالی صورتله نسیان ایدر جکنتک نفسنه توجه خطاب الیه اظهار تحسیر و احزانخی در میان
 ایدوب و یومقالی دعای سنی انسام الیه تعقیب ایستدر و بو معنایه التفات السنه ساره ده دخی دائر
 اولوب فرضا مقام نصیح و پندده سن همان خلقه اولک ایدر کز جهانه اولدکن اعلی برشی اولن کلامی
 بوقیلندر . والتفات اطلاق اولتان معنای ثانی بر کلامی ذکر ایدوب او کلامدن ساهمه برشی
 موجب خلیجان ذهن اولدینخی توهمله بواختلاجی از الیه ایدر جک دیگر کلامه التفات ایدرک بعد به
 مفصوده رجوع ایچوندر ته کیم ابن مباده نک * فلا صرمه یسدو . دینلدیکی کی ظهور فراق محبوبه نه ایشارین دیو
 فیکارمه * قولنده کان . فلا صرمه یسدو . دینلدیکی کی ظهور فراق محبوبه نه ایشارین دیو
 طرف مخاطبدن سوال ضمنی و اختلاج درون توهم اولنسدیله بوستوان ضمنی بی از الیه ایچون و فی الیاس
 راحه . قولنی اتیان ایلدی . صرم . قطع معنایه اولوب خطایب محبوبه راجعدر . محصول بیت
 محبوبک نه کلیه قطع و مفارقتی تحقیق ایدرک یأسده راحت و ایدر و نه وصالی حاصل اولور که تزل
 مکارمله صفایب اولهام یعنی یأس و حصول وصالدن بریله مسخریج اولوق مبدی دیمکدر
 والتفاتک الله . بو معنی بیننده فرقی ذکر اولتان کلامک جمله . مستغله اولنسی اولده شرط اولوب
 ثابیده شرط دکادر و کلام سابقدن نشأت ایدن توهمی دفع ایچون اولنسی ثابیده شرط اولوب
 اولده شرط دکادر قال رحمه الله (ووجه ان الکلام اذا نقل من اسلوب الی اسلوب کان
 احسن نظریه لنشاط السامع و اکثر ایفانک للاصفاء الیه) والتفاتک علی الاطلاق وجه حسنی کلام
 بر اسلوبدن دیگر بر اسلوبه نقل اولنشدیخی کی نشاط سامعی وجه احسن اوزره تجدید و احداث
 و او کلامی اصفا و اجتماع ایچون زیاده سبله ایضا و آگاه ایدر . نظریه . طریقت الشوب قوللرندن
 تجدید معنایه اولوب مراد احداثدر زیرا . طریقت الشوب . قولنک معنایه سی توبی تعیر ایدوب جدید
 مکی قلمدر و تجدید توبه احداث هبت اخری لازمکدر قال رحمه الله (وقد یخص مواضعه
 بطائیف کافی الفاحصه فان العبد اذا ذکر الحقیق بالحمد عن قلب حاضر یجد من نفسه محرک الاقبال
 علیه وکل اخری علیه صفة من تلك الصفات العظام قوی ذلك المحرك الى ان یؤل الامر الی خاتمتها المقیة
 انه مالک الامر کله فی یوم الجزاء فینشد یوجب الاقبال علیه و الخطاب بتخصیصه بقایه الخصوع
 و الاستعانة فی المهمات) و آنف الیسان وجه عامدن بشقه مواقع التفاتدن هر بررلی بحسب
 مناسبة المقام بر لطیفه و وجه مختص الیه متمسک اولور سورة فاتحه اولدینخی مکی زیرا عید
 الحمد لله * لفظ شریفی اتیان ایدرک حضور قلب الیه حقیق بالحمدی ذکر ایلنسه اول ذات
 حقیق بالحمد اوزرینه توجه و اقبال ایچون قبل نفسندن کندوسنی تمجید و تحریک ایدر بر حالت باطنیه
 بولور و بعد اول ذات حقیق بالحمد اوزرینه * رب العالمین الرحمن الرحیم * صفات عظیمه سندن
 بر صفت اجرا ایلدیکنه نفسندن مشاهد اولدینخی محرک اقبال کسب قوت ایدرک نهایت صفات
 مذکور دنک خاتمه سی اولوب ذات حقیق بالحمد اوزرینه * رب العالمین مالکی اولدینخی مفید اولان

مالک یوم الدین * قوله رسیده اولدنده . او خینسه محرک مذکور کمال قوته بمنشی اوله رقی
 ذات حقیق بالحمد اوزرینه توجه و اقبال الیه غایت تذلل و خضوع اولان عبادتک و جمع مهماتند
 استعانة نک اتنی اول ذات متعاله تخصیصه دال اولان کلام الیه خطابی . و جب اولوب * مالک یوم الدین * لفظ شریفک حقیق
 و ایاک نستعین * قولنده غیتندن خطایب التفات ایدر . و مالک یوم الدین . لفظ شریفک حقیق
 بالحمد اولان ذات بارینک یوم جزاده هر بر امرک مالکی اولدینخی افاده سی زیرا . مالک یوم الدین .
 قول شریفنده اضافه علی طریق الاتساع اولوب معنی ظرفیت اوزره در یعنی مقول فیبه مقول به
 مجراسته اجرا اولوب . مالک فی یوم الدین . فحواسنده در و مقول به تعمیمه دلالت ایچون نسبیکی منیا
 محذوفدر زیرا مقام خطایبده اطلاق ترجیح بالامر جم لازم کلامه سیچون افاده عمومه وسیله در مصفات
 بتخصیصه . قولنده باخطایب متعلق اولوب . خطایبده بالاعاء . در بر فلان ایچون مواجهه دعا ایدم
 دیمکدر و معنی ذکر اولنشدیخی اوزره محرک مذکور حقیق بالحمد خضوع و استعانة به تخصیصه
 یعنی غایت خضوع و تذللدن عبارته اولان عبادت اتنی ایچون اولوب غیر بسیچون اولدینفته
 و جمع مهماتند استعانة اتنی اندن اولوب غیر یستندن اولدینفته دال اولان کلمات الیه عیدک حقیق
 بالحمد خطایب ایجاب ایدر دیمکدر . و مصنفک . و الاستعانة فی المهمات . قولندن مستنبان اولان تعیم
 مهمات اطلاق استعانة دن معنایه اولوب لکن احسن اولان اداء عبادت اوزرینه استعانة اوله رقی
 . اهدنا . قولی معونه بیسان ایچون اولسیدر کان . ایاک نستعین فی اداء العبادت . دینلدیک . کف
 اعینکم . یعنی سزه اداء عبادتده نوجهله اعانه یسورهیم دیو سئوال اولنسدیله جواخنده . اهدنا .
 دینلدی اولسیدر و . بو صورتک احسنیتی جل ثلثندن هر بر بسیجره آخردن اولندرقی کلام
 مناسب الجمال اولسدیله برابر حقیق بالحمد عبادت لذاته اولوب طلب حوائجه و مهماتند استعانة به
 وسیله اولماددر . ایدنی بو نظم جلجلده اولان التفاتک خاص اولدینخی لطیفه عیدک فرائد فاتحه به
 شروعنده قرآنی نفسنده محرک مذکور ی بوله حق وجه اوزره اولنسدی التفات مذکورده تنبیه
 اولدینشد . مصنفک التفات ایچون ذکر ایلدیکی طریق شو و جمله در که عید حقیق بالحمدی ذکر ایدوب
 اولوب صاحب کسافک اتیان ایلدیکی طریق شو و جمله در که عید حقیق بالحمدی ذکر ایدوب
 اوزرینه صفات محرره بی اجرا ایلد کده علم عیدتنا و عبادته حقیق و لایق اولان بر معلوم عظیم الشانه
 تعلق ایدرک ایاک بامن هذه صفاته تعید قولنده اشبو معلوم و متبر اولان ذات اجل صفاته خطاب
 و التفات ایدر تا که اودات معلوم و متبر عبادت بالخاصه عبادته سبب احقیق اولان تعیر مذکور دن
 ایچون اولدینفته طریق خطاب الیه علی وجه الکمال دلالت اولنسه زیرا مخاطب تمیزده ادخل و اکل
 و اعرق و الیق اولوب کان عبادتک لفظ متبر یعنی امم معبود بالحقه تعالیکی کی مخاطبه تعالیق
 و توجیه اولنسدی صفات محرره الیه حاصل اولان تعیرک عبادته علینی اشعار ایچون اولمش اولور
 بو صورتله فائده خطاب حکم عبادتی تعلیل اوله رقی کان تخصک بالعبادة تعیرک بتلك الصفات
 مقیم و معنی افاده ایدر و دینلدیکممکندر که برشتیک ذکر اوازم و خواصتک از دیادی از دیاد وضوح
 و غیرتی و اوشینده علی موجب اولسدیله جناب باری بی حین ذکرده نفس عید ذات حقیق بالعباده
 توجه ایدرک ذات باری اوزره صفات عظیم اجرا اولنشدی توجه توجه نفس کسب توفی و زیاده الیه
 بناء علیه سورة مذکورده حقیق بالحمد اولوق اوزره ذات باری بی ذکره متعافیا اوله عالم و الله
 اولان اقوام و امم مدبری اولسدیله و تالی عبادتک النظام امر معاد مستعد اولور بحور
 انواع نعم دنیویه و اخرویه الیه نعم اولسدیله و تالی عبادتک رجوع و معادی کندنی به اولان عالم
 غیه مالکینیه توصیف اولندرقی بو صفات سبیلده ذات بارینک تناهی وضوح و تعیرک تناهی نفس
 بالکلیه طرف آسمی به تصرف اولوب اولجاده بو صفات عظام اوصاف جلیله سی اولن ذات
 عند البید معلوم التحق اولوب ذوات ساره دن تعیر و حال عبادتده مرقی و مشهود اولوق جزایله
 قلب عیدده حاضر و موجود و اقلقت و جویته تنبیه ایچون توجه وجهه خطاب اولنشددر

و یونده امر عبادت ایچون تعظیم اولوب زیرالایق اولان عبادتک جناب رب العالمین رؤیت و مشاهده ایدر وجهله حضور قلب و التفات ماسوائی سلب ایله اولمشدر . و بومقامده کلام خلاف مقتضای ظاهرک ذکرنه غیر اولدیسسه مصنف رحمه الله هر قدر مستند الیه بخندن دیکسه ده اشبو خلاف مقتضای ظاهر دن مشهور اولان چند قسمی ابراده شروع ایدرک یسور رکه (ومن خلاف مقتضای تلقی مخاطب بنفیر مایزقب بحمل کلامه علی خلاف مراده تنبیاه علی انه هو الاول بالقصد) بنفیر لفظنده یا تعدیه و بحمل لفظنده سببه در خلاف مقتضای ظاهر اوزره ابراد کلامک بر روی دخی بر کلام ایله منکلم اولان مخاطبه کلامی مرادک خلاقی اوله رقی بر معنایه حل ایله مترقب و منتظر اولدینی جوابک غیر بر جواب ایله متلقی و محاب ایدمشدر و یوندن غرض منکلم مخاطبتک خلاف مرادی اوله رقی منکلمک حل ایدینکی معنایی قصد و اراده مراد مخاطب اولان معنادن ایق و اولی اولدیفته تنبیهدر قال رحمه الله (کقول القمثری للحجاج وقد قال له متوعدا لا جلتک علی الادهم * مثل الامر بحمل علی الادهم والاشبه) متوعدا لفظی حجاجدن حال اولوب وقد قال الحجاج لالقمثری حال کونه متوعدا ایه دیکدر . ادهم اولدن مراد قیددر . مثل الامر . مقل قول قبلمتریدر یعنی خلاف مقتضای ظاهر دن قسم مذکوره مثال شاعر قمثری کلامی در که حجاجک کندی و سنی اخافه و ترهیب قصدیه ابراد ایدینکی . لا جلتک علی الادهم . یعنی البته سنی قید و بند ایدرم کلامی مراد ایدینکی معنای مذکورک خلاقی اولان اسبب ادهم سوار ایدرمک معناسنه حل ایله معرض و عده ابراز ایدوب حجاجک بو کلام ایچون اعتذار و استعفا امشالی مترقب اولدینی جوابک غیر اوله رقی شان امارت بندگانه اسبب ادهم و اشبه احسانیدر معناسنی مفید اولان . مثل الامر بحمل علی الادهم والاشبه . جوابیه متلقی و محاب قیلوب و بو معنایه جلدن شعاع امارت قید ایله ترهیبیدن زیاده عطا و کرمله قیلوب نامی جلب و تطیب ایق و احرا اولدیفته قصد تنبیه ایدمشدر قال رحمه الله (ای من کان مثل الامر فی الساطع لم یطع الله فجد بران یصفد لان یصفد) اولکی ان یصفد . قولی ضم یا ایله اصفا ددن هبه و اعطاء مال معناسنه اولوب ثانی فتح یا ایله صافه قولندن قید معناسنه در یعنی سن امرکی سلطنت و قدرت و مکتب اصحابی اولنلره لایق و جدیر اولان عطا و احسان اولوب قید و بند دیکدر دیکدر . و بو کلام در نصکره حجاج . انه حدید . یعنی ادهم ایله مرادم حدید یعنی آهندر دیو شرح مراد ایدلکده قمثری . لان یكون حدیدا خبر من ان یكون بلدا . یعنی اسبب مذکورک حدید و نیز رفتار اولسی بطی السیر اولمشندن خبر ایدر جوابی ابراد ایله بو کلامده دخی حدیدی خلاف مراد حجاج اوزرینه حل ایله وادی دیکردن جوابه قصدی ایدمشدر اول فقره زمان مظالم حجاجده بر کون شاعر قمثری بعض محبتیه بر اوزم باغنده عقد انجمن محبت ایدوب و موسم وقت ادراک عصره یعنی اوزمک قورق اولدینی زمانه تصادف ایدرک انشای صحیده ذکر حجاج بر آورده زبان حضار اولسینه شاعر مرقوم . اللهم سود وجهه واقطع عنقه و اسقنی من دمه . قولیه حجاج حقنه سواد وجه و قطع سر و اهراق دمیله بد دعا ایدر مؤخر بو خبر سمع حجاجه و اصل و حق قمثریده ناره غیظ و غضبی مشتمل اوله رقی مر قوی حضورینه جلب ایله عتابه تصدیسنده بالاداه دعای مذکور ایله مرادی کندی و سنی اولوب بلکه عصرم اوله رقی سواد وجهی عتب اولسی و قطع عنق عنقودنک قطع اولسی و سنی دمی نوش شراب نابی اولدینی اتیان ایدرک کلامه الباس وجه مناسب اول و بعده حجاج لا جلتک علی الادهم . خطاب عتاب آمیزله ترهیب ایدرک یتلارنده ذکر اولتان مقالات دوران و تسلسل ایدوب حجاج کی بر حدید الطبع بر حرم بو اسلوبک مسخوری اوله رقی جرایم قمثری بی عفو ایله برابر مظهر احسان فراوان ایدمشدر بو اسلوبک فهمه تقریبی موجب اوله جق مثال سهلی فرضا کبرادن بذات نفسه عز و خست و دناتله برکسه به بر افجه و یرک معنادم دیکدر دیو مناسب حالی اولسین

بویه بر کلامی در میان ایدوبده بوکا جوابده البته ذات عالی بری امثالک مقتضای قدر و شانی بر افجه و بر محبوب اهل حاجاتی عطیه فراوانه مظهر بیور مقدر دینکی و کذلک اخذ انتقام الیه مباهات ایدرک بن خصمایه فرصت و یرم دیو تقوه ایدن نازک مزاج بذاته البته ذات دولکن مانند اولان ذواته کوره خصمایه بذل احسان و کرم و اظهار حسن شیله غیظ و خصومه میدان و یرماتک ایجاب طبع مر و تکارانه کردر یوانسده جواب و یرمسی امثالدر که مقصود سزک قدر و خلقتکزه جسدان اولان بو طریقی انخادر دیک اولور قال رحمه الله (او السائل بغیر ما یطلب ینزله سؤاله منزله غیره تنبیها علی انه اولی بحاله او المهم له کفوله تعالی * یسئلونک عن الاهله قل هی موافق للناس والحج) ومن خلاف مقتضای تلقی مخاطب قول سابقنده اولان . مخاطب . اوزرینه معطوف اوله رقی . او تلقی السائل . تقدیرنده اولوب معنی خلاف مقتضای ظاهر اوزره ابراد اولسین کلامدن ذکر مر مسبوق اولان نوعک بر قسمی دخی بر خصوصدن سؤال ایدن شخصک مسئولی دیگر بر سؤال منزله سنه تنزیل اولنلره رقی مطلوبی اولان جوابدن انماض ایله جواب آخرله محاب اولمشدر که یوندن غرض محب حال سألله اولی و باخود مهم اولان محبیک ابراد ایدینکی شیدن سؤال ایتمک اولدیفته تنبیه اولور نه کیم * یسئلونک الی آخره * نظم جلینده واقع اولمشدر زیر سائل معاذ بن جبل و ثعلبه بن غنیم انصاری اولوب مقصود لری نور فر بعضک کسب از دیاد ایدوب و بعضک نقصانیدر اولسینه سبب اختلافدن سؤال اوله رقی فرق حال و شانی ندر که ایام معلومه سنده مثال خیط دقیق و رقیق ابروی دلبرانه قصد مشا کانه اراده شکل هلال و بعده درجه درجه زیر نقاب حجابدن بروز ایله حالت امتلا و کمالده عارض خورشید منشان آسا ابراز جمال ایدر و رسیدنه حد کمال اولدقد نصکره ینه آنگا فائز دانه استناره سی نقصانیدر اوله رقی حال سابقنده صورت ایدرک حالت واحده اوزره مستقر اولن دیو سؤال ایدلر و بو سؤال لرینه اختلاف مذکورده مندرج اولان حکمت بالغه سمعانییه و فائده مزیه بی بیان ایله جواب صواب اتیان اوله رقی اهله ده مشهور اولان اختلافات صنف بشیرک اوقات زراعت و تجارت لری و حلول وقت دیون و صیام و امور جاریه سائر لری و وقت نسک زیارت بیت معظمی تمیین و توقیت ایچون علامات و اصحه اولدینی بیان یورمشدر . و سؤال مذکوره بو طریق ایله خلاف مرضی سائلان اوله رقی جواب اتیان عده السؤال حال سائلانه ایق اولان حکمت ظاهره سندن سؤال اولوب سبیدن سؤال اولدینی تنبیهدر زیرا انلر بو مشالو دقایق علم هیئت سهولتله مطلع اولور اربادن اولوب و سبب اختلاف اهله به کندی و یچون بر غرض فائده تعلی ایتمز قال رحمه الله (وکفوله * یسئلونک ماذا ینفقون قل ما انفقتم من خیر فقلوا للدين والافریقین والیتامی والمساکین وابن السبیل) و نظم جلینده * یسئلونک ماذا ینفقون الیه * قول شریفی کیدر زیرا سؤال انفاقه مناسب اولان اشیا التون و مکوش و لباس و نان امشالی نفقوله و قسمنی نوعدن اولمک کک ایدو کنی استعمال و استیضاحدن عباره اولدینی حالده انفاق اوله جق شینک محل صرفتی بیان ایله جواب و یرمشدر مراد مهم اولان مصارفدن سؤال اولدیفته تنبیهدر زیرا نفقته مک معنیها اولسی انجیق موقوفنده وقوعنه موقوف اولوب والا قسمنی نوعدن اولور سه اولسون کندی و سنی خیر و انتفاع اولان هر شی انفاقه صالحدر و بوقره هر قدر من خیر قول شریفندن مستبان ایدسه ده لکن یونک ذکر مر قصد طریقه اولوب علی سبیل التتمیدر قال رحمه الله (ومنه التبعیر عن المستقبل بلفظ الماضي تنبیها علی تحقق وقوعه نحو * و یوم ینفق فی الصور فصعق من فی السموات ومن فی الارض) و بر امر مستقبلدن تحقق وقوعنه تنبیه ایچون لفظ ماضی ایله تعبیر دخی خلاف مقتضای ظاهر دندر تنه کیم * و یوم ینفق فی الصور فصعق الخ * قول شریفنده واقع اولمشدر . صق . مات معناسنه اولوب نسخ منته بو وجهله مر ق ایسه ده لکن سوره غلده واقع اولان * و یوم ینفق فی الصور ففرع من فی السموات والارض الا من شاء الله وکل اتوه داخرین * نظم جلینده . ففرع .

افظ شر بقیله وارد اولوب فصعق لفظیله اولان نظمده يوم لفظی اولمیه رقی و نفع فی الصور
 فصعق الایة وارد اولمشدر فزع یفزع معنایه اولوب يوم مذکورده وقوع خوف و فزعک تحقیق
 وقوعه تنبیها فزع یور لشددر و اشبو تنبیه نکته سسته منی مستقبلدن ماضی الیه تعبیر کلام بافاده
 خصوصیه کلام قدیم الهیه اکثر من ان یحیی در قال رحمه الله (ومثله کقوله تعالی * وان الدین
 لو افیع * ونحوه * ذلك يوم مجموع له الناس *) و مستقبلدن اسم فاعل لفظیله تعبیر دخی مستقبلدن
 ماضی الیه تعبیر نظم جلیله و وان الدین اوافع و افع اوله رقی لقع معنایه در دیندن
 مراد جزا و مکافآت ته کیم * کاتدن تدان * قولی کاتنجازی نجازا مفهومده در و مستقبلدن
 اسم مفعول الیه تعبیر دخی بو و تیره ده اولوب * ذلك يوم مجموع له الناس * نظم جلیله بجمع
 له الناس مفهومندن مجموع له الناس تعبیر اولمشدر و يوم مذکورده ناسک اجتماعی وقت انتضای ثواب
 و عقاب و حساب اولدیفندن ایچوندن و بونلرک جمله سی خلاف مقتضای ظاهر اوزره واردلردن
 اگر سوال اولورسه که اسم فاعل و مفعولدن هر رری ماضی و حال معنایه اولد قری مثلاً
 معنای مستقبل ایچون دخی اولور بو صورنده قطعاً فرقی اولمیه رقی لو افیع و یجمع و یجمع
 معنایه اولوب فقط ذلک استقباله دلالتی وضع الیه و اسم فاعل و مفعولک دلالتی وضعه عارض
 اولان استعمال حسیه اوله رقی بو امتیاز الیه بحسب الوضع زمانه اقتزائی معنای اولان فعلدن
 خروج ایدرل حاصل کلام بونلرک معنایه استقباله حل مقتضای ظاهر در جوابده در زک
 اسم فاعل و مفعول صیغله مستقبل کی وقوع بولیان امورده مجاز و حال کی واقع اولان شیده
 حقیقت اولد قریده اختلاف اولوب ماضیه دخی عند الا اکثر حقیقتدر بو صورنده غیر واقعی
 واقع منزله سسته تنزیل الیه واقعه موضوع اولان شی الیه تعبیر خلاف مقتضای ظاهر در و بوسوالدن
 طریقی آخر له دخی جواب و بولرک ممکندر که صیغتن مذکور بولرک وضعی مصدر الیه متصف اولان
 ذات ایچون اوله رقی و صفک موصوفه ولو مستقبلده اولسون حصه و الیه موصوف ایچون ممکن
 و شایسته بونلرده اولان دلالت فعلده مهموردن و بونلرک بدینسی مراد اولورسه * ان الدین لو افیع *
 و ذلک يوم مجموع له الناس * قول شر بقیله * ان الدین لقع و ذلک يوم یجمع له الناس * ترکیب لری
 یکدیگر الیه موازنه اولمشدر قری کی فرقی مذکورده کسب عثور و اطلاع اولوب و واقع اولیان
 شیدن فعل الیه تعبیر مقتضای ظاهر اوله رقی بوندن وصف الیه تعبیر عدول تحقیق وقوعه تنبیه
 ایچون اولدیفنی معلوم اولور قال رحمه الله (ومنه القلب) و خلاف مقتضای ظاهر دن
 برسی قایدن * قلب * احد اجزای کلامی مکان آخرده و آخری انک مکانه فلدن بوده ایکی ضرب
 اولوب اول بو اعتباره داعی و مقتضی جهت لفظدن اوله رقی صحت لفظ اعتبار مذکورده متوقف
 و معنی لفظه تابع اولمشدر مثلاً بر کلام اولور که موقع مبتداه لفظ نکره و موقع خبرده لفظ معرفه واقع
 اولوب موقع مبتداه نکره و موقع خبرده معرفه و موقعی انسه کلام عربده مجموع اولما سیه صحیح
 لفظ ایچون موقع مبتداه اولان نکره خبریه و موقع خبرده اولان معرفه ابتدایه قلب اولمشدر رقی
 معنی لفظه اتباع ایدر ته کیم شاعر قطامینک زفرین حارث کلایی بی مدح ایلدیکی قصیده سنده اولان
 * فی قبل التفرق یا ضیاعا * و لایک موقف ذلک الوداع * قولنده کان تک اسمی موقعنده اولان
 * موقف منک * لفظ نکره و خبری محانه اولان الوداع معرفه اولمشیه قلبه حل اولمشدر رقی لایک موقف
 الوداع موقفا منک * تقدیر اولمشدر حاکم علی ظاهر کلامه نظراً موقف منک مبتدا و الوداع خبر
 و بو صورته مساع استعمال عرب اولما سیه معنی حقیقه عکسی معتبردر * ضیاعا * لفظنده الف اطلاق
 ایچون اولوب ضیاعدن مرخم اوله رقی مدح و حکمت صغیره منک اسمدر * فی * امر اولوب قبل التفرق
 قبل تفرق الجمع تقدیرنده در الوداع لفظنده مضاف محذوف اولوب ذکر اولمشدر اوزره
 * موقف الوداع * تقدیرنده و داع غدار حیل تویدندن اسمدر و مراد شاعر ممدوحه منک عدم
 وداع و فراقه دعادر * قبلدن قسم ثانی صحت معنای اعتبار قلبه توقف نشای داعی جهت

معنادن اولوب لفظک معنایه تابع اولمشدر (نحو عرضت النافه علی الخوض) قولنده اولدیفنی کی
 معنی * عرضت الخوض علی النافه * دیمکدر زیر ابوراده معروض علیک معروضه میل و باعراض
 ایدرک ذوی الادرا کدن اولمش واجب اولوب حالبوکه معروض علیه حوض غیر مدرک اولمشیه
 من جهة المعنی * عرضت الخوض علی النافه * مفهومده قلبی اعتبار اولوب لفظ معنایه تابع اولمشدر ادخلت
 القلسوه فی الرأس * و ادخلت الخاتم فی الاصبع * امثال دخی بو فمندن زیر خاتم و قلسوه یعنی
 سلفنده بارکران رؤس خلاص اولان قارق ظرف و اصبع و رأس مظروف اولوب ادخال ايسه
 مظروفک شای اولدیفندن بو جهت صحت معنی ایچون ادخلت الرأس فی القسوه * و ادخلت الاصبع
 فی الخاتم * معنایه قلبی اعتبار اولمشدر لکن مناسب اولان معروضک معروض علیه عندنه
 اتیان و مظروف الیه طرف طرفه نحرک اولمشیه اولوب و امثله مذکورده بونلرک عکسی اولمشیه
 بو اعتباره رعایه کلامی قلب اولمشدر در قال رحمه الله (وقبله السکاکی مطلقاً ورده غیره
 مطلقاً والحق انه اذا تضمن اعتباراً لطيفاً قبل کقوله * ومهمه مقبرة ار جاؤ * کان لون ارضه سماء *
 ای لونها) و سکاکی زده اولورسه اولسون قلبی قبول ایدوب کلامه ملاحظ اراث ایدر
 و بو اعتباره بلغاتک کلامی و کلامک الیاسدن امن و خلوی تشجیع ایلر و محاورات و اشعارده و تنزیل
 مینده اتیان اولمشدر دیو بیان ایلدی و سکا کیدن غیر بیسی یعنی عید القاهر و توابعی مطلقاً رد
 ایلدی لکن حق اولان اگر سکا کینک لطافتدن عد ایلدی بی نفس قلبک غیری بر اعتبار لظیف متضمن
 اولورسه مقبولدر ته کیم دو به نکر * ومهمه مقبرة الخ * یتشده واقع اولمشدر * مهمه مقاره یعنی
 صحرا معنایه اولوب * مقبره * غبار الیه منسلونه دیمکدر * ارجا * اطراف و نواحی معنایه اولوب
 قصر الیه رجائک جمعیدن * سماء * لفظنده مضاف محذوف اولوب * لون سماء * تقدیرنده اولمشیه
 مصنف رحمه الله * ای لونها * قولنده بوکا اشارت ایشدر مراد شاعر کثرت غبار حیرانی بیان
 و کثرت غباردن مافوق سعالون ارضی اکنسا ایلدیکی اتیان اولوب حالبوکه مصرع اخیر اولان
 * کان لون ارضه سماء * قولی بونلرک عکسی اوله رقی لون اراضی لون سماء کی اولق معنای
 غیر سیدنی مفید اولمشیه * کان لون سماء لغیرتها لون ارضه * مفهومده قلب الیه لفظ معنایه تابع
 اولمشدر لکن اشبو قلب صورنده صحرای مذکورک کال غیرتی افاده اولان مبالغه ترک قلب
 حالده غیر موجوددر زیر صورت قلبده کان صحرای مذکوردن کسب ارتفاع ایدن غبارک
 تکا سفیه لون سماء عارض اولان کال غیرتدناشی لون ارض غیرتده کندی به تشبیه اولنه جی
 درجه به رسیده اولدیفنی اشعاری محتوبدر زیر مشبهه مشبهدن ایلندر قال رحمه الله (والارد
 کقوله * فلما ان جرى سنن عليها * کاطینت بالقدن السباعا) و اکثر قلب بر اعتبار لظیف متضمن
 اولمشه اولخالده رد و عدم اعتبار و ترکیب تابع وارعد اولور زیر من غیر نکته مقتضای ظاهر دن
 عدول کلامک مقتضای حاله تطبیقندن خروجی اقتضا ایدر و اشبو من غیر نکته قلبه عدول
 ایکی قسم اولوب اول عکس مقصودی ابهام ایدرک شی متضمن اولما سیدر ته کیم قیلده * فلما ان جرى الح * یتشده واقعدر
 قطامی نام شاعرک سنن نافه سنی و صفده نظم ایش اولدیفنی * فلما ان جرى الح * یتشده واقعدر
 * طینت * لفظی طینت السطح قوللرندن اولوب تسویه و اصلاح سطح و * فدن * قصر معنایه در
 * سباع * تب یعنی صمیمان الیه مخلوط اولان طین معنایه در جواب * لما ما بعدنده اولان * امرت
 بها الرجال یاخذوها * و نحن نظن ان لن نستطاعا * اولوب مفهوم یتین نه زمانه نافه مدوحه
 رعی و چرا الیه سنن عارض اوله رقی وقت هن الدله ظاهر اولان عظامی طین الیه تسویه قلنان قصر
 کی کسب استوا ایدوب لحم و شحمی کاله رسیده اولدیسده اخذ و گرفت اولمشیچون امر ایدوب
 لکن اکنساب ایلدیکی کال قوت و مکتی و خلیع العذار سیر و جرایه انهمک و الفتی قرینه سیله اخذنه
 مأمور اولان رجالک مهار انقباده جلب و ربطه عدم اقتدار لری مظلونی اولدیفنی اتیان الیه قوت
 و مکت مکتبه سنک درجه کاله وصولی باندن مصرع ثانی لفظی * کاطینت بالقدن السباعا

مقابوب اولوب لکن موهم عکس مقصود بر شبنی متضنی دکلدر . و قسم ثانی عکس مقصودی
ایهام ایده جک شبنی متضنی اولسیدر . و و قسم کلی جای رددر نه کیم شاعرک * ثم انصرف
وقد اصبت ولم اصب * جذع البصيرة قارج الاقدام * قولنده متبندر معنای ظاهریت . ثم انصرف .
حریدن رجوع ایندم . وقد اصبت ولم اصب . واعدای جرح ایدوب کندم مجروح اولدم . جذع البصيرة
رأی و بصیرتم حدیث و جدید . قارج الاقدام و حربه اقتحام و دخول حال شیب و کمولنده اولان حالده
حال شباب و حدائنده اولان رأی و بصیرت و حربه اقتحام و دخول حال شیب و کمولنده اولان حالده
یولسیدنی حاله . دیکدر . جذع البصيرة اه . انصرفت قولنده اولان ضمیردن حالدر . لکن معنای
مناسب قارج البصيرة جذع الاقدام . اولسیدر زیرا جذوعت . حدائت سن معنای اولوب و قروح
سنت قدم و تهاشی اولسیده انسب اولان رأی و بصیرتک قروح ایله و حرب و معار که اقدام واقفامک
جذوعنه توصیفدر نه کیم . اقدام غر و رأی مجرب . دیکلدر . غر . مجربک عکسیدر . مجرب .
امورده تجربه ایدرک کسب تفنن ایدن کسه در بوا یسه طول سن ایله حاصل اولور شیدر اشته
یولسیده اولان قلیده . باعتبار لطیف اولوب بلکه خلاف مقصودی ایهام ایده جک معنای متضندر
قال رحمه الله (الباب الثالث احوال المسند اما تركه فلأمر) باب ثالث احوال مسند بحثنده در
مسنددن عبار اولدیغی باب اسنادده برتره . مسنددن ایدن ابضا حاکدن مسندان اوله جفی جهته
تکرارنه حاجت کور یله مدی اما مسندک ترک و حذف مسند الیهک حذفده بیان اولتان مقتضایه
مبیدر . مسند الیهه حذف و مسندده ترک ایله نمیر ایلهی زیرا مسند الیه اقوم رکن کلام اولسیده
کائن ذکر اولوب بعده اسباب مقتضیه دناشی اسقاط اولمش مثابه ده اولدیغی و مسند بومر تبه ده
اولماسیده لغرض ابتداء ترک و عدم اتیان جاز اوله جفی نکند لطیفه سه تنیه رعایت ایچوندر
قال رحمه الله (کفوله . ومن بك امسى بالمدنية رحله . فاني وقبار بها لغريب .) مسندک
تری ضایق بن حارث برجینک . ومن بك امسى الخ . یکنده اولدیغی کیدر . رحل . منزل معنایه
اولوب اساده ذکر اولدیغی اوزره . المادی رحله . قولرینک معنایه ماء منزله و ما واسنده
دیکدر . من . شرطیه اولوب جزای محذوف اوله رق فلیس تقدیرده در و . يك . نك اصلی بکون
اولوب من شرطیه ایله حرکتون ساقط اوله رق و اجتماع ساکتیدن ایچون و واسقاط اوله رق
یکن اولسیده لاجل التخفيف تون دخی حذف اولشدر . رحله . امسى قولنک اسمی اولوب اسانک
رحله اسنادی ذکر محل اراده مال قیلندن مجاز اوله رق مراد اهل رحلدر . قیار . فرس شاعرک
اسمیدر و لفظ بیت خبر اولوب معنای هجران حیه و وطنندن تحمیر و کربت غریندن توجع و تأردر
و لغریب لفظی مسند الیه اول اولان . فانی . ایچون خبر اولوب مسند الیه ثانی اولان . وقبار .
لفظنک مسندی محذوف اوله رق معنی . اتی لغریب و قبار ایضا غریب . دیکدر . وثانیدن مسندک
حذف قصید اختصار و ظاهرده عیندن احتراز اولسیده باریسبب التخصیر مقام ضیق اولوب
و محافظه وزن ملزمدر و خبر مبتدایه عدم صحت دخول لام قرینه سببه مسند مذکورک اسم ان
ایچون خبرتی متعین اولوب مسند الیه ثانی به خبرتی صحیح اولور . و لغریب . لفظی مفرد ایده ذکر
اولتان ایکی مسند الیه ایچون مسند واحد عد اولنق جاز اوله من زیرا قبل مضی الخبران نك محل
اسمی اوزرینه عطف عند البصيرة غیر صحیحدر چونکه ان نك خبرنده عامل ان و خبر مبتداده
عامل ابتدا اولسیده قبل مضی الخبران نك اسمی محکمه عطف اولدیغی کبی خبر واحد هم ان و هم
ابتداء الیه مرتفع اوله رق معمول واحد اوزرینه عاملین توارد ایدوب اثر واحد اوزرینه مؤثرینک
احقاعی لازمکاور و بوزومد تناشی . ان زیدا و عمرو منطلقان . ترکیبک عدم صحیله حکم اولمشدر
وقبار لفظنک ارتقا عنده ایکی وجه اولوب اول ان نك محل اسمی اوزرینه عطفیدر زیرا ان نك
خبری هر تقدیر لفظاً عطفدن مؤخر ایده ده مقدم تقدیر اولوب . اتی لغریب و قبار ایضا لغریب .
تقدیرده عد اولمشیده عطف تقدیر ایده مضی الخبر اوله رق مسند الیهدن هر بر ایچون خبر آخر

علاوه صحیفه ۱۸۲ سطر ۱ اصلی متضنی دکلدر (و قسم ثانی اه

متضنی دکلدر و بر قائل ایچون یوینک اعتبار لطیف متضنی اولمیدنک متعبله دینک مکندر که
بونده قلبک سخن نافه ده متضنی اولدیغی مبالغه بلا قلاب . کما طینت الغدن بالسباع . دینلی صورتنده
غیر موجودد زیرا صورت قلب سباعک عظم و کزنده کائن اصل منزله سینه بالغ اوله رق بونده
اولان سباعه نسبتله فدن سار فنده نسبتله سباع منزله سنده اولدیغی ایهام ایدر . و قسم ثانی اه

علاوه صحیفه ۱۸۲ سطر ۱۲ اصلی متضندر قال رحمه الله

متضندر بوندن جوابده دیکلدر که اشبوییت باب قیلندن دکلدر زیرا . جزع البصيرة . قوی
انصرفت . لفظنده اولان ضمیردن حال اولوب بلکه . لم اصب . ضمیردن حال اوله رق معنای
لم الف . یعنی لم اوجد دیکدر که . اصبت الشئ ای الغیبه و وجدته . قولریندر یعنی حدیث الزأی
و عتیق الاقتحام اولنق صفتیه بولمیب بلکه بوصفتک خلافتده اوله رق . جذع الاقدام و قارج
البصيرة . یعنی اقدام جدید و جری و رأیم مجرب و راسخ اوله رق بولندم دیکدر و . لم اصب .
لفظی ذکر اولدیغی کبی . لم اجر ح . معنایه دکلدر زیرا اما قبل یکنده اولان * لا یکن احد
الی الاجمام * مخوفایوم الوغی لجام * و لقد ارانی للرماح دریشه * من عن یمنی مرة و امامی * حتی
خضبت بما تحدر من دمی * اکتاف سرجی او عنان لجای * ثم انصرفت اه * قوی جرح اولوب
کندوسندن دملر تحدر و سیلان ایلدیکنه دلالت ایدر . رکون . میل و . اجمام . حاء
مهله اوزره تقدیم جیم ایله و بالعکس تأخر عن الحرب و . وغی . حرب و . حمام کسر ایله
موت معنایه اولوب . اراقی . رؤییدن صیغه متکلم و . دریشه . علی وزن صحیفه حلقه
تسلیم طغندر و فحوای کلام مجروح اولدیغی حالده معرکه دن برجات اوله رق عودتنه دلالت
ایچوندر که مراد اقدام علت حمام اولدیغی اعلام ایله فکر عوافی ترک و معاطب و مهالکدن خوف
ایله تحرزی رفض اوزرینه حث و تحریضدر . کذا فی الايضاح . لکن بکلام محل بحث اولوب
زیرا . وقد اصبت . قوی جرح معنایه اوله رق . لم اصب . لفظنک . لم اجر ح . معنایه
اولدیغنه قرینه اولقله صالح و . لم الف . معنایه حلی نظم کلامک قطع و بتریه برابر قرینه دن
خلوی و اضحدر و کلامک شاعر ایچون جرح اثباتنه دلالتی بونک افاده ایلدیگی عدم جرحه منافی
دکلدر زیرا . جزع البصيرة . قوی . لم اصب . لفظندن حال قلیدیغی صورتنده معنی . لم اجر ح
فی هذه الحال بل جرح جزع الاقدام قارج البصيرة . دیک اولور و . لم اصب . لفظنک . لم
الف . معنایه جل اولقلقه مناسب اولان جزع البصيرة . قولنک حال اولوب مفعول ثانی
قلسیدر زیرا بومعناجه مفعولیه متهدی اولوب و معنای مقصودی تأدییه حالدن احسن اولور
و بویله جواب مرضی امام مرزوقینک اشارت ایلدیگی جواب اولوب بوده شوندن عبارده در که
جزع البصيرة . قوی . انصرفت . ضمیردن حال اولوب و جذوع بصیرته مرادی اولوب اولدیغی
و متصف اولدیغی بصیرت اوزره اولوب کندوسنه اقتحام حرویده ندامت و حربه اقدامدن
قعود و بطائت عارض اولدیغی افاده دن و قروح اقدام حرب ایچون حصول طول ممارسه دن
عبارده در زیرا امام مرزوقی ايضاح معنای یکنده دیکلدر که . ثم انصرفت . حریدن عودت ایلدم
و قد نلت ما اردت من الاعداء . و دشمندن استدیگم شیده نائل اولدم . ولم یثالوا ما ارادوا معنی
و انلریندن قصد و اراده ایلد کبری شیده نائل و فائز اولدیلر . و انا علی بصیرتی الاولى . و الحال
بن اولوب اولدیغی رأی و بصیرت اوزره هم . ولم یثالی ندم فی الاقتحام . و حربه اقتحام و اقدامده بنم
ایچون ندم و یثمانی ظاهر اولسیدی . و لا غلب فی اختیاری الطریق و الانحراف . و بنم حرب
ایچون اولان میل و اختیاره طریق و انحراف غلبه ایلدی . بل صار اقدامی فی الحروب قارجا

لطول عمارت و تکرر مبارزتی . بلکه طول ملکه و عمارت و تکرر سیر و مبارزتی نشانی
 حرویده اقدام قارح و راسخ اولدی . اشته کلام امام بودند عباد اولوب شارح مر حومک
 اشبه و کلام امامدن مأخوذ اولان جوابنک مرضی اولمسی ایضا حده محشی عیند الحکیم رحمه الله
 جواب اولده . لم اصب . نفی قیده یعنی . جذع الاقدام . قیدنه و بوجوابده مدخولی اولان
 فعل اصابته صرف اوتوب و ظاهر اولانده بویه اولمق ایدوکنی ایسان ایلندر . فی نفس الامر بیت
 مذکورده اخراج قلب شمرک حلیه لطافتی سلب اولوب و جواب اول اولوزره حاصل اوله جق
 محصل کلام موافق طبع سلب اولیه رقی نظر صحیح ایله دقت اولمسی حالد . مراد شاعر اعدا
 هرجانبندن عرض مهاجمه و رماح نیز ایله مقاومه کوسه تروب اکتاف سرج و اطراف لجای دما
 سیاله سبیله مناطق اولمسیله برابر کندوسی نیل مراد ایله ساحه سلامت عودت و انتر فقدان مأربله
 دوچار خسار و خیت اولدقلری و بوجهله اقصام حرویدن کندوسنه برکونه فتور و کسل عارض
 اولمسی بیاندن عباره در . معنی الشعر فی بطن الشاعر والله اعلم بالسرائر . قال رحمه الله اه

صحیح و علاوه صحیفه ۱۸۲ سطر ۱۶ اصلی مستند الیه اقوم رکن کلام اولمسیله کان

مستند الیه کلامه رکن اقوم و اعظم و مستند الیه احتیاج مستنده احتیاجدن زیاده و اقدام اولمسیله
 مستند الیه لفظاً ذکر اولمسی حینه کان

علاوه صحیفه ۱۸۲ سطر ۲۲ اصلی فلیس تقدیرنده در

فلیس فانی لامسی لاقی غریب و الغریب عازم تقدیرنده در

موجود اولمسیله . ان زیاده و عمر و ذاهبان . قولنده اولدبغی کی خبرک عاملین مختصافین ایله زوم
 ارتقاعی محذورندن سالدرد و جه ثانی قیاس ابتدائیت اوزره مرقوع اولوب و محذوف خبری اوله رقی
 بوجه ان نک مع اسمه و خبره جمله سی اوزرینه عطف اولمسیدر و لیت زیاده قائم و عمر و منطانی
 قولی کی تشریک فی العامل محذورندن دخی سالدرد و قیاس لفظنک خبران اوزرینه تقدیرنده سرکان
 الم غریب ذوی العقولک غیریده دخی مؤثر اوله رقی اغتراب اوزره تحسره معطوف اولان قیاس ایله
 معطوف علیه اولان نفسی مساواتده طوق قصده محمولدر زیرا . انی لغریب و قیاس . دینسه حکمت اول
 نبوق اقوی اولمسیله کندوسنک تأثیر غیریده قیاس اوزرینه من یغنی اولدبغی توهم اولمق جائزدر
 بناء علی ذلك قیاس هر تقدیر ذوی العقولدن دیکسده قصد تحسره حکایه اغتراب استحقاقده
 ذوی العقول و غیربسی مساوی اولدبغی تنبیه ایچون ایکسندن اخبار بحسب الظاهر دفعه
 اولمسنک حصولی قصد اتمشدر و اشبو و جه ثانی صاحب کشفک عیون الذین آمنوا و الذین
 هادوا و الصابون و النصارا قول شریفنده جزم و حسم ایلدبغی وجه وجه اولوب دیمشدر که
 و الصابون . لفظی مبتدا اوله رقی خبر محذوفیله برابر جمله اولوب . ان الذین آمنوا . جمله سی
 اوزرینه معطوف اوله رقی جمله معطوفه کی جمله مذکورده معطوف علیها ان اعرابدن محلی
 یوقدر و صابونک نصارا اوزرینه تقدیمی طائفه مرقومه جمیع ادیان میل و اعراض ایله عیده
 ملکه و یاخود کواکب اولان اهل شمرک اوله رقی جهت ضلال و خسارنده سارلندن این و بخی
 و طغیانلری اشد ایکن مظهر ایمان صحیح و مصدر عمل صالح اولدقلری حینه بونلر که توبه لری
 تغازده قبول و عز ثوابه موصول اولدقلری کی سارلرنک بوباید قطعه محل ظن و اشتباه
 اولدقلرینه ابتداء تنبیه مبتددر حاصلی بحسب الظاهر تشریک خبر یئنده توبه فی التحسری
 و آئند . صابونک ماعداسی حقیقه بطریق الاولی حکمی مفیددر . قال رحمه الله (و قوله
 نحن بما عندنا وانت بما عندك راض والارأى مختلف) دخی مستندک حذفی فیس بن خطیبت
 نحن بما عندنا الخ . یئنده اولدبغی کیددر بوشالده مثال سابقک عکسی اوله رقی مستند مذکور
 یعنی . راض . لفظی مستند الیه ثانی اولان . انت . ایچون خبر اولوب مستند الیه اول اولان
 نحن . کلمه سنک خبری محذوف اوله رقی نحن بما عندنا راضوندر و وجه حذف بیت سابقده ذکر
 اولان وجهک عیددر . مستند مذکور مفرد اولدبغی جهته نفس متکلم مع غیره معنا سنه اولان
 نحن مستند الیه اول ایچون خبر اولمق غیر صحیحدر . بما عندنا . مستند محذوفه و . بما عندك .
 مستند مذکور . متعلقدر * مفهوم بیت بزعم من زده مرجع و مختار اولان اعتقادات و افعال و عاداتدن
 راضی بروسن دخی اختیار و ترجیح ابتدیک شایره راضین لکن آرا و اعمال مختلفه اولوب صدق
 و صلاح و خیر و فلاحی جناب حق عالمدر یعنی بزم طریق خبر و حقددر دیمت اولوب لکن تصریح
 اتمشدر ننه کیم نظم جلیله کل حزب بما لديهم فرحون و واقع اولمشدر . و این اجرک * رمانی
 بامر کشت منه و والدی * بریا و من اجل الطوی رمانی * بیتی دخی عند المصنف بوقیلدن اولوب
 . بریا . مستندی . والدی . لفظنده عامل اولدبغی حیثندن . کان . ایچون خبر و . کنت .
 لفظنک خبری محذوف اوله رقی . کنت بریا منه . تقدیرنده بو صورته جمله عطف مفرد قیلندن
 اولور و عند جمهور النحاة مستند مذکور . کنت . ایچون خبر و . والدی . ابتدائیه مرقوع
 اوله رقی خبری محذوف اولوب کلام بریا لفظنک بیت تقدیمیه و یاخود خبر محذوفک مؤخر تقدیریه
 عطف الجملة علی الجملة قیلندر . امام مرزوقی * فیاقیر من کیف واریث جوده * وقد کان
 منه البر والبحر مزمعا . یئنده دیمشدر که لفظ . بحر . مزمعا لفظندن مؤخر فرض و تقدیریه ابتدا
 ایله مرتفع اولوب معنی . کان منه البر مزمعا والبحر ایضا مزمع . دیمشدر بو صورته عطف جمله اولور
 و بحرک تقدیمی فرط اهتمام ایچوندر . و اگر جمهور نحاة . والدی . و . بحر . لفظلندن محذوفی
 منصوب اوله رقی تقدیر اولوب اولده معنی . کنت منه بریا و والدی ایضا بریا . و نایبده . و کان البر

عنه منزعا والجرا ايضا منزعا . اولسه . كان زيد قائما وعرو قاعدا . مثالي كبي عطفت مفرد يعني
 برجله نك مفرد يعني جله آخره مفرد يعني عطف قبيلته اوله رقي توجبه بعينه اوله رقي
 ستر اوليه كه عطفك عطف المفرد على المفرد وياخود عطف الجمله على الجمله اولسي امر اعتباري
 اولوب اكر عطف اسناد جله او زرينه مقدم اعتبار اوله ورسه عطف الجمله على الجمله وابكر
 عطف اسنادن مقدم اعتبار اوله ورسه عطف المفرد على المفرد اولور . ابن احرك ذكر اوله رقي
 . رما في بامره . بينك سبب نظمي شاعر مر قوم قشيري اليه حضور حاكمه بر بئر مطويه
 متازعه سبي ايدوب قشيري شاعر مر قوم اليه والدي حفته . هولص ابن لص . قوليله اسناد
 سرق ايميله بويقي انشاد ايلشدر . مفهوم بيت . قشع بنم ووالدم حفته بر امر ري واسناد
 ايليكه بن ووالدم بومشدر برى الذمه بن وبواسناد سبب متازع فيه اولان بئر مطويدر ديمك
 اولور . بيت ثابده . من . سخاوتله معروف ومثل اولان من بن دائمة الشيباني اولوب . وارت
 سترت مناسبه در . وقد كان . ده واوله رقي . منزعا . ملوا مناسبه در . مفهوم بيت . اي
 قبر من سخي آك جود وسخاسني نوجهله ستره قدر تباب اولد ككه سخي مشار اليك جودو كرمشدر
 بحر و بر ملو اولدي ديمكدر . حقا بر جواد كرمشدر مشهور در كه بر شاعر ك* ابا جود من ناج معنى
 بحاجتي * فلس الى من سواك شفيع * بيته جائزه اوله رقي دريوز بك دينار احسان ايمشدر
 قال رحمه الله (وقولك زيد منطلق وعرو) حذف مستند ايجون ديكر مثال اولوب تقديرى
 وعرو كذلك اوله رقي سبب حذف من غير ضيق المقام عيشدر احتراز در . قال رحمه الله
 (وقولك خرجت فاذا زيد) بودخى حذف مستند مثال آخر اولوب تقديرى فاذا زيد موجود
 اوله رقي حذف استعماله اتباع اليه برابر احتراز عن العبد ثنا شيدر زيرا اذاه مفاجاه مطلقا وجوده
 دلالت ايدر وقيام وقعود امثالي فعل خاص مراد اوله ورسه اولينه ذكر فعله لزوم اوله رقي مثلا
 . خرجت فاذا زيد قائم . ديلور وبعين كره فعل مذكور نوع خصوصيه دلالت ايميله وجود
 قرينه دناشي خبر خاص دخی حذف اوله رقي قرينه ك اقتضاسه كوره تقدير اولور مثال مذكوره
 اولدي سخي كبي زيرا خرجت فعلى معنای كلام فاذا زيد حاضر . وياخود . بالباب . وياخود بونلرك
 امثالي اولسي اقتضا ايدر . فاذا . لفظنده فابضير سيبه در كه انكله مابعديك مابقله لزومى
 يعنى زیده مفاجاه نك خروجه لزومى مراد اولور ديلور وبعين مطلق اليه معطوف عليه پيشنده
 بر معنای مناسب اعتباريه حلاله على المعنى عطف ايجوندر ديلور تقدير كلام . خرجت ففاجات وقت
 وجود زيد بالباب . ديمك اولور بوصورته اذاه عامل . فاجات . اولوب و . اذا . مفعول به اوله رقي ظرف
 اوله رقي كيم بعض نجات اذا ايجون عدم لزوم ظرفيه قائل اولمشدر لكن جمهور لزوم ظرفيه
 قائلدر واذاده عامل خبر محذوف اولمشدخى جائز اولوب بونفديدره ظرف زمان اولور ووجهله به
 مضاف اوله رقي زيرا مضاف اولمى لازمكده جزء مضاف اليك مضافه عامل اولسي لازمكده
 واما مبرد . اذا . ظرف مكان اولديفته قائل اولوب بوصورته خبر مبتدا اولسي جائز اوله رقي . فبالمكان
 زيد . ديمك اولور ووصورته خبر مذكور اولمشيله مانحن فيهم من خروج ايدر والزام تقديمى
 اذاي شرطيه به مشابهتدن ايجوندر لكن امام مبردك اشـ . بوقولى اوزره اذا بي ظرف مكان اولمقلقه
 حل هر رده جارى ومطرر اولسوب زيرا خرجت فاذا زيد بالباب قولنده فبالمكان زيد بالباب مناسبه
 جمله بر معنى بوقدر . قال رحمه الله (وقوله . ان محلا وان مرتحلا . وان في السفر اذ مضوا مهلا .
 اي ان لنا في الدنيا ولنا عنها) دخی مستند ترى اعتناك ان محلا الخ . پيشنده واقع اولمشدر
 . سفر . سكون فاليه سافرك جعيدر صحب اليه صاحب صكبي . مهلا . بعدا وطولا مناسبه در
 . اذ مضوا . باطرفه اولان ضميردن حال اولوب حال مضيمهم تقديرده وياخود فعل محذوف اليه منصوب
 اولوب اعنى وقت مضيمهم تقديرده در وياخود تعليله اولوب لانهم مضوا مضيا لارجوع لهم ديمكدر
 وياخود مهلا ايجون ظرف مقدم وياخود مهل مذكور اليه مفسر اولان مهل مقدر ايجون ظرف

اولوب ان في السافرن بعدا في زمان مضيمهم وطولا ديمكدر امدي . ان محلا وان مرتحلا . قولنده مستند
 محذوف اولوب تقدير كلام . ان لنا حاصل . وياخود . حصل في الدنيا حلولا ولنا عنها الى الآخرة
 ارتحالا . در معنى تحقيقا بزم ايجون دارمحت آثار دنياهه حلول واقامت واندن دار القرار آخرته
 ارتحال و عزيمت محققدر وملك بقاءه شد راحله سفر ايدن رفقا مضى وعزميله متوغل وعود
 ورجوعدن مقابل اولوب عن قريب بزل دخی انلرك اثرنده بر ديمكدر . بو مثاله مستند محذوف
 قطعيا ظرف اولوب مثال سابق كبي ظرف و مفعول به اولمقلقه محتمل دكادر . وسبب حذف مستند
 قصد اختصار و اقواي دليلين اولان دليل على اختيار در و . ان مالا وان ولدا . و . ان زيدا وان
 عمروا . مثالوده حذف مستندك اطراذه ميني استعماله تبعيد و سبويه كآبنده بونك ايجون بر باب
 مخصوص وضع ايدوب . ان مالا وان ولدا . بابي ديو توسيم ايلشدر . شيخ عبد القاهر اكر لفظ
 ان اسقاط اولسه حذف مستند عند قيام القرينه حسندن برى وعند عدم القرينه حليه جواز دن
 عارى اولور زيرا محذوفك حاضر و حافظي وتكفل شان وقدريله مزجم ونخبري ان در ديو بيان
 ايلشدر . واشبوقول اعشاده حذف مستند وجه اولمقلقه ضيق مقام معنى محافظه وزن كلام دخی موجود در
 مصنف ايضا حده بدون الضيق اختصارى . ان زيدا وان عمرا . قوليله تمثيلد نكره و عليه قوله . ان محلا .
 ديوار ايدوب بوندن . ان محلا ظرف اوله رقي . ان . مكرره نك خبري حذف اولدي بغي فيلدن اولسي مراد
 ايلشدر . والايت مذكوره وجود مضايقه كلام غير مكردر . قال رحمه الله (وقوله تعالى قل اوانتم
 علمكون خزان رحمة ربي) دخی مستندك مواقع حذفدن برى . قل لو انتم الايه * نظم جليلدر
 . علمكون . افظ مستند محذوف اولوب مذكور اولان لفظ علمكون محذوف مفسر اوله رقي . قل لو علمكون
 علمكون خزان رحمة ربي . تقديرده در و . علمك . فعلمك حذفه . ميني ضمير متصل اولان و او جهك تعذر
 انصالتناشي بدله . انتم ضمير منفصل اتيان اولمشدر ايدى بو مثاله محذوف بالارفع اولوب فاعلى مذكور در
 و مثال سابقه محذوف على اختلاف الرايين اسم وياخود جمله در . و بو حذفدر غرض عيشدر احتراز در زيرا
 مذكور اولان علمكون لفظنى اتيان غرض اولي تفسير اولمشيله اولك اظم اري تقديرده . ثابندن مستغنى اولور
 و بوناوبلى اختاره سبب لو كله سى انجق فعله داخل اولوب اسم داخل اولدي بغي جمله انتم فعل محذوفك فاعلى
 اولوب مبتدا اولدي بغي اعتباره مجرور اولمشدر و محذوف مع فاعله فعل اولوب انتم تا كيد اولسي دخی معتبر دكادر
 زيرا حذف مفرد حذف جمله دن سهل و همده مؤكده بياسيله . مؤكده مع عامه حذف عند البقا معروف دكادر
 وصاحب كشاف بوكلام وجود مفسر دناشي فعل اولك حذفه مبتدا و خبر صورتده اواز اولمش
 اولدي بوندن مبتدا و خبر اولان انا سميت في حاجتك اختصاصه دال اولدي بغي كبي اشبو انتم علمكونده دخی
 اختصاصه دلالت اوله رقي مراد ناسك شمع و بخل مباله مختص اولدفلرني افاده ايد و كنى مقتضاي علم
 بيان اولق اوزره ايراد ايلشدر . قال رحمه الله (وقوله تعالى قصير جيل * بمثل الامر من اي اجل وفامري)
 و قصير جيل * نظم جايلى ابكي امر . بمثل اولوب احتمال اول محذوف مستند اولوب . قصير جيل اجل .
 تقديرده اولسي . احتمال ثاني محذوف مستند اليه اولوب . فامري صير جيل . تقدير فلفسيدر امدى كلامك
 اشبو معنيندن هر برينه امكان حلي جمله حذفه اولان تكثير فائده عدم حذف صورتده بونلردن برنده نص
 اوله جخي حسيه موجود دكادر . صير جيل . عباد عرض تشكيان و ارسته اولان صير اولمشيله حضرت
 يعقوب صلوات الله على نبينا وعليه مقام تضرع و مناجانه . يا اسفا على يوسف * و انما اشكو بي
 و حزني الى الله * قول شريفلى بخل صير جيل دكادر . نظم مذكورك حذف مستند اليه جلي ترجمه
 ديلشدر كه مستند اليك حذف كثير الوقوع اولمشيله بوصورته حلي اوليدر و كلام مذكور حضرت يعقوب
 عليه السلام ايجون حصول صير اليه مدحه مسوق اولوب و صير جيلك اخبار ايجلي صير مذكورك حضرت
 يعقوب ايجون حصوله دلالتدن عاريدر وفي الاصل لفظ صير صيرت صير ايجلا سلكنده مصادره منصوبه دن
 اولمشيله حذف مبتدا حلي سبك اصلسته موافق اوله رقي حذف خبر صورتده محكوم به بونلرق هيت
 اصليه سندن مجرور اولور و صيرك نى مشار اليه ايله قايى حذف مبتداه قرينه اولوب خبر عد اولان اجل

لفظ خاصی تعیین ایچون قرینه لفظیه و حالیه مفقوددر لکن بکلام محل نظر اولوب وجود قرینه
شرط حذف اولوق حسبیه فمداقی تقدیرده حذف اصلا بحجاز اولماقی اقتضا ایدر قرینه ایسه
موجوددر شوبله که انسانه موجب حزن و اتوبه اوله جق بر امر مکروه اصابتده . الصبر خیر .
الامنی اکثر احبانه برآورده زبان تکرار ایدر حتا که اشبو مقام حزن و تأسفه لفظ مذکور دن
معنای مزبور سهولتله فهم و ادراک اولمسی جهته حضرت به قولک کلام مزبوری وقت حزنده
ایراد ایلسی . فصیر جیل خیر . مفهومه حل اولمقلقه قرینه اولور و نظم مذکورده نصب الله
فصیرا جیلا . قرائی دخی حذف مبتدایه سبب ترجیح عد اولمشدر زیرا حال نصیده معنی اصبر
صبرا جیلا اولوب حال رفیده و معنایی افاده حذف مستد الیه اعتبارنه منوطدر و حذف مبتدایی
مرجع اولان شیلردن ربیسی دخی هر تقدیر نکره موصوفه اوله رقی ابتدائیه صلاحیتی درکار
ایسهده مبتداده تعریف اصل اولوق تقریبیه کلامی مبتداه معرف اوله جق و وجهه حل ایتک
یعنی موجود اولان صبر جیل نکره موصوفه سنک مستد انحاذیه امری لفظ معرفیه مبتداه تقدیر
ایدلک اولدر و برده صبر جیل اجل . قولدن مفهوم اولان صبر جیلک صبر غیر جیلدن اجابیتی
اولوب معنی ایسه بومفاده محمول اولوب بلکه مراد صبر جیلک جزع و بث شکوادر اجلیتی
افاده در و نظم جلیسده . لا تقولوا ثلثه . قول شریقی دخی حذف مستد و مستند الیهدن
هر ایکسنه محتمل اوله رقی . لا تقولوا ثلثه . و یاخود . فی الوجود الهه ثلثه . و یاخود . الهه . اولوب
بوصورتده . اول . ثلثا . و یاخود . فی الوجود . خبر لیک حذفیه بعده موصوف و یا میز اولان . آلهه .
حذف اولمش اولور و یاخود . لا تقولوا الله و المسبح و امه ثلثه . تقدیرنده اولوب محذوف مبتداه
اولمش اولور و بوتقدیرجه ابکی شبتک صفت و رتبهده شی . واحده الخاقی مراد اولدینی حینده
هم ثلثه . دیندیک کی . لا تقولوا ثلثه . لفظک مفادی رتبه و استحقاق عبادته جناب باری و حضرات
مسبح و مریم مساواتی قائل اولمیریک نهی مفید اولور صاحب مفتاح مواقع حذف مستد علاوه
بیان ایشدر که بعضا حذف مستد عدم حذفی حینده کلامی مرادک خیری برصورتیه اخراجیه مؤدی
اولسنه مبی اولور مثلا . ازید عندک ام عرو . قولده ذکر مستدله . ام عندک عرو . و یاخود . ام عرو
عندک . دینسده ام لفظی اتصالدن معنای انقطاعه تحول ایدر یعنی زید الیه عروندن برینک عند
مخاطبه اولسی ترددی افاده ایدن ام متصله دن عندنه زید اولوق صورتندن تغییر ظن الیه بوندن
اعراض واضراب ایدرک ثابتدن سوال ایتکلکی مفید اولان ام منقطعهه حلی اقتضا ایدر زیرا
مستند الیه و مستند جزینندن برجزده مشرقکم اولان ابکی جله . ام . الهه . من مبی ولی ایدوب و . ام .
لفظند نصکره ایقاع مفرد دائره مقدوره اولسه ام منقطعهه اولوب متصلهه حل اولسه من . اقام زید
ام قام عرو . و ازید قائم ام هوقاعد . و ازید عندک ام عرو و عندک . و یاخود . او عندک عرو . کی زیرا
امد نصکره مفرد ایسانه قدرت موجود اولوب ایسان مفرد ایسه اتصاله اقرب اوله رقی امک ما فیلی
وما بعدی من غیر انقطاع کلام واحد مثابهده اوله جقی حالده بوندن ایسان جلهه عدول اولوق اراده
انقطاعه دلیل اولمش اولور و ایسان مفرد قدرتله تقییده سبب ایت ام قدمت . و اقام زید ام قدمت . امالی
فاعلده مشترک اولان ابکی جلهه فعلیه نک وقوعندن احترازدر زیرا هر برفعل ایچون بفاعلدن لازم
اوله رقی مفرد ایسانی تحت قدرتده اولمسیله بومحله ام متصلهدر و اقام زید ام تکلم . امالی معین
فعلین بینه تناسب منعدم اولورسه منقطعهه حلی رهین جوازدر قال رحمه الله (ولابد من
قرینه کوقوف الکلام جو ابا عن سئوال محقق نحو * و لئن سئلتم من خلق السموات والارض
لیقولن الله *) و حذف ایچون کلامک سئوال محققدن جواب وقوعی امالی برقرینک وجوده
ازوم اولوب بلا قرینه حذفه مساع بوقدر مثلا و لئن سئلتم من خلق الخ * نظم جلیلی . لیهولن
خلقهن الله . تقدیرنده اولوب . خلقهن . لفظ مستدی محذوف اوله رقی بو حذفه قرینه سئوال محققه
جواب اولمیدر زیرا بکلام فرض اولان شرط و جزائک یعنی کفاردن خالق سموات وارضدن سئوال

ایله انلرک جواب ویرسنک نبوتی تقدیرده سئوال محققدن جواب اولور و جمهور نحاس عندنه
مخذوف فعل و مذکور فاعلدر زیرا سئوال فاعلدن اولمسیله مقدر فعل اولمسی اقتضا ایدر و همده
قرینه اولان . خلق السموات والارض . فعلیه اولمسیله تقدیر فعل اولدر . لکن بوری محلی نظر
اولوب زیرا سئوال فاعلندر قولرله مراد فاعل اصطلاحی دیکسه منوع و بلکه هیچ مناسبی
یوقدر و اگر فاعلدن مراد فعل کنیدن صدور ایدن و فعلی ایشلیان دیک ایسه بوصورتده تقدیر
فعل ایله جزئیه بر معنی اولوب بلکه فاعل مذکور مبتداه تقدیر اوله رقی مثلا . الله خلقها . تقدیرنده
اولدینی صو رتده دخی معنای مذکوری ادا ایدر و قرینه نک فعل اولمسی انجق فعل تقدیری اسم
فاعل تقدیردن اولی اولمسنه دلالت ایدوب بوا یسه . الله خلقها . قولنده فاعلدر زیرا سئوال
جمله اسمیه اولوب فعلیه اولدینی ظاهر اولمسیله مذکور فاعل و محذوف فعل اولمسنک اولوب بینه
عدم دلالتی و انحصار و سئوال جمله اسمیه اولوب فعلیه اولدیندن ایچون اولی اولان مذکور
مبتداه و خبر جمله فعلیه اولمسیدر تا که سئوال جوابیه مطابق اوله دینادی و همده سئوال انجق
فاعلدن اولوب فاعلدن اولدینی جهته مستول عنک تقدیمی اهم اوله رقی بوا یسه صورت ثابتهده
حاصلدر و نظر مذکور دن اختیار شق ثانی و ضم مقدمه آخری ایله جوابده در زک کلامی بر جمله
حل ایتک جلیتیه جلدن اولی در یعنی مبتداه تقدیری هر تقدیر ذکر اولان معنایی افاده ایدر سده
لکن بونه کثرت حذف اولدینی جهته اولی اولان کثرت حذفدن احتراز اولمقدور و مدلول
قرینه هر تقدیر تقدیر فعل اسم فاعل تقدیردن اولی اولمسندن عبارته ایسهده بکلامک نظیری اولوب
حذف بولمسان کلامه موافقت تقدیر فعلی مقتضیدر زیرا و لئن سئلتم من خلق السموات
والارض لیقولن خلقهن العزیز العظیم قول شریفنده اولدینی کبی عدم حذف عندنه
واقع اولان جمله فعلیهدر قال رحمه الله (او مقدر نحو . لیست یزید ضارع لخصومه)
و یاخود حذفه قرینه کلامک سئوال مقدر دن جواب واقع اولمسی کیدر تنه کیم ضرار بن نهشتک
یزید بن نهشل حقهده نظم انمش اولدینی مریدسنده اولان . لیک یزید ضارع لخصومه . قولنده
واقع اولمشدر شوبله که تقدیر کلام . لیک یزید بیکیه ضارع . اولوب مستد اولان بیکیه لفظی
حذف اولمشدر و بو حذفه قرینه کلامک لیک یزید قولندن نشأت ایدن سئوال مقدره جواب
اولمیدر که کائن . لیک یزید . قوی یزید حقهده طاب بکابی مفید اولمسیله . من بیکیه . یعنی یزیده
کیم بکا ایلسون دیو تقدیرا بر سئوال ترتب ایدرک جوابنده . ضارع لخصومه . دینمشدر و کلامت
اشبو سئوال مقدره جواب اولمسی تقدیر کلام . بیکیه ضارع لخصومه . اولدینده مطابقت سئوال
و جواب دلالتله قرینه اولمشدر . ضارع . ذلیل مناسبته اولوب و هر تقدیر ضارع لفظک رشیده
اعتقادی بوغیسهده جار و مجروره رابعه فعل کافی اولدینی جهته . لخصومه . قوی ضارع لفظنه
متعلقدر * مفهوم مصراع مخاضعت اعدادن ذلیل و عاجز اولان کسه وفات یزیده بکا ایلسون زیرا یزید
بن نهشل ضاعفا و ذلایه ظهور و ملایمیدی دیکدر لخصومه . لفظک مقدر اولان بیکیه لفظنه متعلق
اولمسی من جهة المعنی متانندن عاریدر زیرا تقدیر اولان بکا بکا خصومت اولوب بلکه فوت یزیده
بکادر و همده مطلقا خصومت بکا بکا سبب اولوب بلکه سبب بکا اولان مجرزه مقرون اولان خصومتدر
مصراع مذکور له آخری . و مختلط بما تطیح الطوایح . قولدر مختلط علاقه و معارفه سابقه اولمسیزین
من غیر وسیله طلب احسان ایچون کلان کسهدر . و تطیح . فعلی اذهاب و اهلاک مناسبته اولان
اطاحه دن مضارعدر . و طوایح . خلاف قیاس اوزره ملحقه نک جمعی اواقم اولدینی کبی علی
حذف الزوائد مطیعته نک جمیدر استعمال عربده . طوحته الطوایح . و اطاحته الطوایح . دینلوب
قیاس اوزره مطوحات و مطیحات دیناز . ما . لفظنده جار و مجروره متعلق اولوب ما مصدریه
اوله رقی * مفهوم مصراع دخی یزیده وقایع زمان مالی اذهاب و افتا ایلدیکچون سائل و طالب
احسان اولان کسه بکا ایلسون دیک اولور و یاخود جار مذکور مقدر بیکیه متعلق اولوب

مفهوم مصرع یعنی اهل حاجات مینه تک یزیدی اهلا کنندن ایچون بکا ایلسون دیک اولور
 وعلی کلا التقدیرین . تطیح . ماضی متاسسه اولوب امر هائل مذکورک استحضار صورتیچون
 صیغه مضارع عدول اولمشدر قال رحمه الله (وفضله علی خلافه بشکر الاستناد اجمالا تم
 تفصیلا) . لیک یزید ضارع . قولنک خلاقی اولان . لیک یزید ضارع . ترکیبی اوزره فضیلتی
 یعنی . لیک . لفظی مبنی للمفعول و مفعولی اولان . یزید . مستند الیه اولوق اوزره مرفوع قلنشدرق
 بعده فاعل اولان . ضارع . لفظی شوال مقدره جواب اولوق اوزره . بیکه . فعل مضمریله رفع اولمشی
 صورتنک . لیک . مبنی للفاعل و . یزید . مفعولی اوله رقی منصوب قلنشی صورتنه رجحان و مزیتی
 صورت اولیده فعل اولاجالا و بعده تفصیلا اسناد اولمشدندناشی تکرر اسناد الیه در زیر ابتدای
 کلامده . لیک یزید . دینلیدی کی مفعوله مستند اولان فعلک البته بر فاعلی اوله جفی جهته یزید
 ایچون ربائی اولدینی معلوم اولوب لیکن مذکور اولماسیله بحال اوله رقی ثانی . ضارع .
 قولنک ابرادیه . بیکه ضارع . تقدیرنده اولوب مفصله اسناد حاصل اولور و البته اسنادین اسناد
 واحددن اوکد و اقوی و اولاجال و ثانیست تفصیل نفسده اوقع و اجرا اولوب بوجهته صورت
 اولنک ثانییه به رجحانی تحقیق ایدر . و بهضیله من بیکه شوال مقدرنده دخی کندوسته اسناد بکا
 اجمالا معلوم اولان فاعلی تعییندن شوال اولماسیله اجمالا اسناد موجود اوله رقی بونکله ایکه سی
 اجمال و ربسی تفصیل اولوق اوزره اوج درجه اسناد متحقق اولدینی اختراع اولمشدر در
 قال رحمه الله (و بوقوع نحو یزید غیر فضله) . و صورت اولنک فضل و رجحاننه وجه ثانی
 صورت اولیده بیت مذکورده . یزید . لفظی و تراکب سازنده بونک اثنی فضله اولیوب بلکه
 فعل مجهول ایچون مستند الیه اوله رقی جزء جله و افع اولمشدر که صورت ثانییه ده مفعولیت
 اوزره منصوب اوله رقی جله دن جز اولیوب فضله در قال رحمه الله (و بکون معرفة الفاعل
 لحصول نعمة غیر مترتبة لان اول الکلام غیر مطمع فی ذکره) . وجه ثالث رجحان صورت اولیده
 معرفت فاعل نعمت غیر مترتبة نک حصولی کی اولمشدر زیر صورت مذکورده اول کلام ذکر
 فاعله سامعی اطماع انعام سیله فاعلک ذکر کی من حیث لا یجانب حصول رزق قیامدن اولمش
 اولور و بلا طلب حاصل اولان رزق خلافتدن الذدر و بر معارض ایچون فعلی مبنی للفاعل
 قله رقی یزید لفظنک نصیله . لیک یزید . دینلنک خلاقی اوزره تفضیلی حقنده اسباب بیانی ممکندر
 شویله که صورت مذکورده کلام حذف مستند و اختصار سؤالدن سالدرد و من حیث الظاهر
 متناقضین بینی جمع اتمک ایهای اوزره مشتملدر زیر یزیدی نصب ایدرک کلامده فضله فیلق بونک
 حقنده اولان اهتم فاعله اولان اهتمک مادوننده اولدینی و فاعل مظهر اوزرینه تقدیمی حقنده
 اولان اهتم فاعله اولان اهتمک مافوقنده ایدوکنی ایهام ایدر و برده مفعولک تقدیمیله اول کلامده
 فاعله اطماع اولوق جهت فاعله موجب تشویق اولوب حصولی اوقع و اعذب اولمشی ایجاب ایدر
 قال رحمه الله (و اما ذکره فلما مر وان یعین کونه اسمًا او فعلا) . و اما مستندک ذکر کی
 مستند الیه مرور ایدن وجوه دن ایچوندر یعنی ذکر اصل اولوب و حذفی اقتضا ایدر که برشی
 موجود اولماسند منی اولور . زید قائم . کی و فرینه موجودیه ضعف اعتماد سیبیه احتیاط
 اولتور تنه کیم و و لن سئلتم من خلق السموات و الارض لیقولن خلقهن العزیز العظیم قول
 شریفنده . خلقهن لفظ مستدی مذکوردر و غایت سامع تعریض ایچون اولور مثلاً . من نیکم .
 دیو سؤال ایدن کسیده محمد دینلک کافی اولدینی حاده . محمد نینا . دینلور و نظم جلیله
 و انت فعلت هذا یا لهنا یا ابراهیم قولنک نصکره و بل فعله کیرهم هذا قول شریفی
 دخی یوفیلدن اولوب . قله . لفظ مستدی ذکر اولمشدر حالوکه سؤال همزینی ولی ایدن
 فاعلدن اولوب و فعل مسلم الثبوتدر قصد تویخ و تهدید و زخم و اغرا امثالی دخی بویله در و یاخود
 مستندک اسم و یاخود فعل اولدینی تعین ایدرک اسم ایسه ثبوت و فعل ایسه تجدیدی افاده ایتمیچون

ذکر ایختیار اولتور زیرا اگر اخباردن مقصود مطلقا مستندک مستند الیه نبوق اولور سه لایق
 اولان مستندک اسم اولمشدر و کلهم باسط ذراعیه بالوصید قول شریفنده اولدینی کی زیر
 اخباردن مراد مجرد سک اصحاب کهمه باسط ذراعی اثباتدر و اگر تمامی غرض زمان نبوتک اشعاریه
 حاصل اولور سه لایق اولان فعل اولمشدر و هل من خالق غیر الله یرزقکم من السماء و الارض قول
 شریفنده اولدینی کی زیر مجرد معطی رزق اولمشیه مقصود تام اولیوب بلکه تمامی غرض
 فی کل حین وان معطی رزق اولمشیه موقوفدر و یاخود مستندک ذکر کی مستند الیه دن قصد
 تعجیبه دلالت ایچون اولور مثلاً سل سبف و یاخود دم الیه تطع ثوب امثالی قرائتک و جودی
 عندنده . زید یقاوم الاسد . دینلور شویله که اسدک حضوری و زیدک ثوب و سبفی دمه
 بولاشمش اولمشی کی قرائن احوال زیدک اسده مقاومتنه دلالت ایدر سه ده لکن حال زیددن
 و صدنده بولدینی امر دن سامعی تعجب فیلق ایچون ذکر اولتور بومقامده مصنف سکا کی به
 اعتراض ایدوب قرینه مستنده دلالت انسیله بدون الذکر تعجب حاصلدر دیمش ایسه ده شارح
 مرحوم کلام مصنفی رد الیه بدون الذکر حصول تعجبی منع اولمشدر زیرا قرینه انجیق نفس مستنده
 دلالت ایدوب اما متکلم سامعی تعجبی ظاهرده بسبب القرینه مستغنی عنه اولان ذکر الیه تحقیق
 ایدر زیرا بومثللو اغراضه دلالت افاده نسبتده احتیاج مس ایدر چک رشیک ذکر الیه انکیچون عقلاک
 بر فاده طالب انسیله موقوفدر قال رحمه الله (و اما افراده فلکونه غیر سببی مع عدم افاده
 تقوی الحکم) . مفرد . لفظی مثنی و مجموع و مضاف و مریکیدن هر برینه مقابل اوله رقی اطلاق
 اولتور سه ده بوراده مراد بالکز جمله به مقابل اولوب مثنی و مجموع و مضاف و مریکیده شاملدر
 یعنی مستندک جمله اولمیرق اتبانی تقوی حکمی عدم افاده سیله برابر مستند سبی اولدینیچوندر
 زیرا اگر سببی اولسه . زید قائم ایوه . کی و یاخود تقوی و ناکید حکمی مفید اولسه . زید قائم .
 کی قطعیه جمله اولمش اولور اما . زید قائم . امثالی ضابطه افرادده داخلدر زیرا ظاهره
 مستند اوله رقی سببی اولدینی ظاهر اولدینی مثلاً تقوی حکمی دخی مفید اولیوب بلکه تقوی بی
 مفید اولان زید قائم ترکیته اعتبار تقویده قریندر شویله که اسکر غیری متضمن اولوب بوجهته
 تقوی بی مفید اولان تکرر استنادی ایجاب ایدر کی اعتبار اولتور سه تقوی بی مفید اولور و اگر
 خالی عن الضمیر مشابهی اعتبار اولتور سه تکرر استناد موجود اولمیرق افاده تقویدن عاری
 اولور زیرا افاده تقویدن متبادر اولان بلا شبهة تقوی بی افاده ایستدر . محقق سیکونی در که
 اگر . افراد . ابرادالاستند مفردا ای غیر مرکب قولیه تفسیر اوله رقی مرکه مقابل اولان مفرد
 مراد اولوب و زید قائم اثنی کرک ضمیر استناد اولونسون و یاخود ظاهره مستند اولسون جمله دن
 خارج اولدینی کی افراددن دخی خارج قلنسه ایدی مشهوره موافق اولور ایدی زیر مشهور اولان
 اسم فاعل مع فاعله نه مفرد و نه جمله در و اشبو . مع عدم افاده تقوی الحکم . قولنک معنای
 مع عدم افاده نفس التزکیب تقوی الحکم . تقدیرنده اوله رقی تقوی حکمی نفس ترکیک عدم افاده سه
 محمول اولوب فاعل مصدر اولان . نفس التزکیب . لفظی حذف اولمشدر و بو اعتبار الیه . معرفت
 عرفت . کی بحسب التکرر و . ان زید قائم . امثالی بواسطه حرف الناکید تقوی بی مفید اولمشدر
 خروج ایدر یاخود دیر زک مراد بحسب الاصطلاح اولان تقوی حکم اولوب و اصطلاحده
 تقوی حکم طریق مخصوص الیه اولان ناکد حکمدر و طریق مخصوص وحدت فعل الیه برابر تکرر
 استناددن عبارتدر . زید قائم . کی * مصنف رحمه الله اشبو . مع عدم افاده التقوی الحکم . قولی
 اخبار الیه لفظ مفتاح اشعار ایدر کی اوزره . مع عدم قصد التقوی . تعبیر انعامی مثلاً انا سمیت فی
 حاجتک و رجل جائی و ما انا قلت هذا امثالی صورت تخصیصه احتراز و آخر اجک شامل اولمشی
 غرضنه منیدر زیرا صورت تخصیصده تقوی مقصود اولیوب لیکن تکرر استناد ضرورتیه له مفید
 تقویدر بوجهته افاده تقوی عبارتیه قصد تقویدن ایدر و بوندن جوابده انا سمیت . امثالده . انا مبتدا

و سمیت. خبر اولیسی افاده تقوی صورتی مخصوص اولوب افاده تخصیص قصد اولدیغی حینده جمله فعلیه اولهرقی. انا. تا کید مقدم اولوب مبتدا کلدن و. سمیت انا. افطنده اولدیغی کبی مسند مفرد اولوب جمله دکلدن دینلندی لکن بوجوابک فسادی ظاهر اولوب تابع تابع اولدیغی حیثیتدن عاملندن صرف نظر متبوعنه بیهله تقدم ایدیه یوب بالکز لاجل الضروره معطوفک تقدیمی تجویز اولمشدر و مصنفک. غیر سبی. قوی عبارت مفتاحده اولان. فعلی. عبارت سی مقامنده واقع اولوب بوتیردن عدول مصنفه سبب زبرا صاحب مفتاح مسند فعلی بی مفهوم مسندک مسند الیه ایچون ثبوت و یا مسند الیه دن انتفا الیه محکوم به اولمسیله تفسیر ایدوب و مصنف بوتفسیرک سببی به دخی شمولی زعم ایشدر شوبله که اسناددن مراد بر شئت بر شئه ثبوت و یا شئی ثابتدن تفیله حکمدن عبارت اولمسیله هر بر مسند مسند الیه ایچون ثبوت و یا مسند الیه دن انتفا الیه محکوم به اولمسی ضرور یدر لکن بر قائل ایچون محل اراددر که بوتفسیرک مسند سببی به صدق مسلم اولوب قربگیان اوله جفی اوزره. زید ابوه مطلق. و. زید انطلق ابوه. امثالده مسند سبی زید نسبتله بالکز. مطلق. و. انطلق. افطاری اولوب مبتدایه خبر واقع اولان. ابوه مطلق. و. انطلق ابوه. جمله لری دکلدن و زید ایچون مطلق و یا انطلق لفظلریک ثبوتیه حکم اولدیغی ظاهر در لکن قائل مذکورک خلاصه کلامی اولان تعریف مسند فعلیک سببی به عدم صدق ضابطه افراده مفید اولوب فعلیک تعریفی کک سبی تسمیه اولونسون و کرکسه اولونسون مبتدایه خبر واقع اولان جمله به صادقه در زبرا بوجمله بالضروره مبتدایه مسند اولوب سکاک کتاینده اسناد خبری بی بر مفهوم مک بر مفهوم ایچون حکم اولمسیله تفسیر ایشدر و بوحکم بامفهوم اولک مفهوم ثانی ایچون ثبوت و یا خود مفهوم ثابتدن تفیله اوله جفی و بوا یسه. انطلق ابوه. مفهومک زید ایچون ثبوتیه یعنی مطلق الاب اولق وصفی زید ایچون ثابت اولمسیله حکمی مقتضدر غایه مافی الباب وصف مذکور وصف اعتباری اولهرق وصف حقیقی اولوب بوندن طولای اگر سکای تعریف فعلده ثبوت الیه بالفعل حقیقه ثبوتی مراد ایدرک بالقوه توسعاً ثبوت قصد ایچوبده جمله مبتدا ایچون بالفعل ثابت اولمسیله درق بلکه نسبت تفیله الیه تا و یله مینی بالقوه و یا خود مطلق امثالی حقیقه ثابت اولان شئی استلزامی اعتباریه توسعاً بالفعل ثابت اولمشدن ناشی تعریف مذکور دن اخراج اولور سه بوحالده مستندات فعلیه اعتباریه دن پک جو قاری خروج ایدر اشته بو تحقیقات الیه متین اولدیغی اوزره مجموع مسند فعلی اولدیغی کبی صاحب مفتاحک بیانی وجهله مع عدم قصد التقوی مسندک فعلی اولمسنک افرادی مقتضی اولمسی یعنی افراد مسند مع عدم قصد التقوی مسند فعلی اولدیغی و ندر دینلسی باطل اولور و شارح مفتاح بوحالده. زید مطلق ابوه. قولنده مسند مسند فعلی اولوب. زید ابوه مطلق. قولنده بونک خلاقی اولدیغی بیان ایدرک بعده. زید مطلق ابوه. قولنده مسند ابوه قیدی معتبر اولمیهرق بالکز مطلق اولدیغنه اسم فاعل مع فاعله جمله اولمسیله و زید مطلق ابوه. قولنده محکوم به مفرد یعنی بالکز مطلق اولهرق. زید ابوه مطلق. بونک خلاصه اولمسیله استدلال و بو تقریب الیه. زید مطلق ابوه. ترکیبده مطلق لفظی جمله اولق ضابطه سندن اخراج الیه فعلی اولق اوزره ضابطه افراده ادخال ایشدر لکن شارح مرحوم بو کلامک خطبی ظاهر اولدیغنه حکم ایدرک علامه مک ذکر ایلدیکی دایان مسند بالکز مطلق اولمسی لازمکلیوب بلکه لازمکلاان. ابوه. قیدیه. مطلق. جمله اولمسیدر حاصلی دلیل مدعایه غیر مطابقدر دیو استدلال ایشدر و ظاهر اولان مراد سکاک. زید مطلق ابوه. قولنده مسند سبی اولدیغی کبی فعلی دخی اولمسیدر و اگر مرادی بوجهله اولوبده مثال مذکور امثالی فعلیه ادخال مر ضیبی اولسیدی خفا سندن ناشی فعلی ایچون بو قیلدن بر مثال اراد الیسی مناسب اولوردی و رده مطلق مفهومک زید ایچون ثابت اولمسنه قائل اولوبده. انطلق ابوه. مفهومک ثبوتیه قائل اولماق تحکم محضدر لکن ذکر اولدیغی اوزره مراد سکاک. زید مطلق ابوه. قولنده مسندک فعلی اولمسی مفتاحدن قسم نخوده ذکر ایلدیکی شیه مخالف اولهرق قسم مذکورده اولان کلامی سببی اولمسی

اقتضا ایدر شوبله که. رجل کریم. امثالی وصف فعلی و. رجل کریم آباؤه. سبی اولدیغی بیان ایچمسیله بوفیاس اوزره. زید مطلق ابوه. قولک سبی فلسفی اقتضا ایدر سهده لکن کندوسی بیان ایچامشدر حاصل کلام عبارت مصنف اوضح اولهرق. زید مطلق ابوه. امثالی بلا شبهه ضابطه افراده داخلدر و صاحب مفتاح بوجه مشروح مسند فعلی بی تفسیر و نکره. الکرم من البر بستی. و فی الدار خالد. امثالی جمله عیده اراد ایدرک مثال ثانی علی اقوی الاحتمالین. استقر فیها. و یا خود. حصل. تقدیرده اولدیغی بیان و مصنف بو کلامه مسرد اعتراض ایدرک ظرف جمله الیه مقدر اولدیغی صورتده مثالنده مسند جمله اولوب و تقوی حاصل اوله جفی ایتان الیه ظرفک معقد علیی اولدیغندن خالد ابتدایه مر فوع اولوب فاعلیله مر فوع اولمسیله تعلیل ایشدر و شارح مفتاح بوندن جوابه اشارتله مثال اولده ظرف اسم فاعل الیه مقدر اولوب فعل الیه مقدر اولدیغی و مذهب کوفینده عمل طرفنده بر شیه اعتماد مشروط اولدیغندن مثال ثانی مذهب اخفشه مینی اولدیغی ذکر الیه مثال ثانیکن تقدیری استقر و یا خود حاصل اولمسیله صاحب مفتاحک قید ایلمسی زبرا اگر مستقر تقدیر اولوبده خالد بونکله رفع اولمسی مراد اولمسنه مستقر ایچون وجود رافع مقدم اولوب و نسبت غیر تامه اولهرق لفظاً و معنای ترکیب صحیح اولمیه جفته مینی ایدو کتی علاوه کلام ایشدر لکن اعتراض و جوابدن هر ایکسی بیسداد اولوب مراد سکاک کرک مفرد اولسون و کرک جمع اولسون مسند فعلی ایچون ابضاح تفسیری ضنده اراد امثله دن عبارت اولهرق افراد مسند ایچون بویانده امثله اراد ایچامشدر و بوده مفرد اسم و یا خود فعل اولمندن خالی اولوب بونلر ایسه امثله و اغراضیه مذکور اولهرق نکرار تمیل اولمسه موجب تضییع اوله جفی مطالعه سته منیدر بنه فلیه مصنف دخی ترک ایشدر و مراد سکاک بوندن عبارت اولدیغنه اراد امثله دن بعد الفراع تفسیر تقوی حکم تقدیم مسندده ذکر اوله جفته تصریحی دلیل واضح اولوب اگر امثله مذکور دن مقصودی افراد مسند ایچون مثال ارادی اولق لازمکله مناسب اولان امثله مذکور دن بوندن تأخیری ایدی زبرا سکاک ضابطه افراده مسند فعلی بی و تقوی بی ذکر ایتمسیله امثله افرادی تقوی و فعلی یینه توسیط ایچمی غیر مناسب اوله جفی صناعت ترکیب و نظم کلامه عارف اولان ذوات فطن عتدنده ظاهر در. قال رحمه الله (و المراد بالیسی تجوزید ابوه مطلق) و. مسند سبی. الیه مراد. زید ابوه مطلق. امثالدر مسند سببیک تفسیری مشکل و ضبطی متعسر اولمسیله مصنف رحمه الله اراد مثال الیه اکتفا ایشدر زبرا. زید ابوه مطلق. ترکیبیه. زید مطلق ابوه. ترکیبی یلنده ایکسی دخی فهد المعنی ایکن اول سبی اولوب ثانی سبی اولمسنده بیان فرق مشکل اولدیغی مثالو مسند سببیک اقسام ار بهسی اولوب زبرا جمله اسمیه اولهرق خبری فعل اولور. زید ابوه مطلق. کبی یا خود خبری اسم فاعل اولور. زید ابوه مطلق. کبی یا خود اسم جامد اولور. زید اخوه عمرو. کبی یا خود جمله فعلیه اولهرق فاعلی مظهر اولور. زید انطلق ابوه. کبی اسب و اقسام ار بهسی ضابطه اوله جق تعریف الیه بیان و تفسیر دخی متعسر در لکن مادامکه مثال الیه اکتفا قلمسنه نظر اجمله اسمیه دن مثال اراد ایلدیکی کبی جمله فعلیه دن دخی. زید انطلق ابوه. امثالی بر مثال ایتان ایچمی اقتضا ایدردی فقط مسند سببیک. انه جمله علقه علی المبتدایه باید بشرط ان لا یكون ذلك العائد مسنداً الیه فی تلك الجملة. تعریفیه تفسیری ممکندر یعنی بر جمله در که جمله مذکورده مسند الیه اولمیان بر عائد الیه مبتدایه ربط و تعلیق اولمسه دیکدر و بوتفسیردن. جمله. قیدیه. زید مطلق ابوه. امثالی مفرد اولنخر و یچ ایدر ککذلک. قول هو الله احد. نظم جلیلی امثالی کندوسنده مبتدا اوزره تعلیق جمله عائد الیه اولمیانلر خروج ایدر و نظم مذکور امثالده جمله مک مبتدایه ربط و تعلیق عائد محتاج اولمسی مبتدا اولان. هو. خبر شان اولوب خبر اولان. الله احد. جمله سبیه فهد اولمسنه منیدر کذلک. زید قام. و. زید هو قام. امثالی دخی خروج ایدر زبرا هر تقدیر جمله ده مبتدایه ربط ایدر جک هو خبری موجود ایسه ده عائد مذکور جمله ده مسند الیه در و بونلرک خبر وجهه تعریف انجاری مانع اولمش اولور و تعریف مذکورده

زید ابوه قائم . و . زید قام ابوه . و . زید مرت به . و . زید ضربت عمروا فی داره . و . زید
 کسرت سرج فرس غلامه . و . زید ضربته . و . زید ضربت عمروا و عملوا الصالحات انا لانضیع اجر
 من احسن عملا . قول شریفی امثالی داخل اولوب افرادنی جامع اولور زیرا مبتدا دخول عاملدن
 مقدم و مؤخر مبتدا اولسندن و عائد ضمیر و غیربسی اولقندن اعم اولوب و نظم مذکورده من لفظتک
 عمومیتی ضمیردن نائب اوله رق . انا لانضیع اجرهم و اجر غیرهم . مفادند در امدی بونفسیر اوزره
 مستند سبی خبر مبتدا واقع اولان جمله تک مجموعی اولور . صاحب مفتاح مستند سبی اولسندی
 تفسیرده شو وجهله سرد ابضاحات اینستدر که مستند سبی اولسی مستند سبی علیی یعنی خبر
 واقع اولدینی شی ایچون ثبوت و یاخود اوشیدن انتفا ایله مفهوم مستند محکوم علیه اولسبله برابر
 مفهوم مذکورک مبنی علیه مستند اولان شیتک غیربسی ایچون برنوع اثبات و یاخود برنوع نفی
 صورتیه تعلیقی مطلوب اولقندن و یاخود مستند مذکور مایه منه اثبات و یاخود نفی طرفیهله
 استنادی مستندی اولان فعل اولوب لکن مایه مستند رسیدنناشی ماقبله متعلق اولسبله مستند
 مذکورک برنوع اثبات و یا نفی ایله ماقبله اولی اوزره تعلیقی طلب اولقندن عبارتدر . قسم اوله مثال
 . زید ابوه منطلق . اولوب . منطلق . مفهوم مبتدا اولان . ابوه . ایچون ثبوت ایله محکوم علیه
 اولسبله برابر لاجل الاثبات زیده تعلیق اولمشدر زید ایله منطلق مفهوم کی کندی اوزرینه بنا قلنسان
 شی دکلدر زیرا مایه علیک معناسی مبتدا اولقندر ق منطلق کنسد و ایچون خبر واقع اولان شی
 دیک اولوب زید بومعناسی غیر حامل و بلکه بومعناسی ابوه لفظی محملدر امدی سبیتک بوقسمندن
 . زید منطلق ابوه . و یاخود . انطلق ابوه . خارجدر زیرا سکا کینک مبنی علیی تفسیردن معام
 اولدینی اوزره مجرد اسم فاعل و فعل بلا فاعل برشی اوزرینه مبنی دکلدر و قسم ثانی به مثال
 . عمرو ضرب اخوه . اولوب . ضرب . فعلی مایه مستند اولان . اخوه . لفظنه استناد اولند قد نصرکه ماقبله
 واقع اولوب مستند الیهی اولان . اخ . کندی به متعلق و ضمیرنه مضاف اولدینی عمروه تعلیق اولمشدر
 و سبیک تعریفندن مستندان اولان تقسیم محدودی تقسیم اوله رق مستند سبی ابکی قسم اولدینی
 معلوم اولور بعضیلر مستند سبی بالکزم قسم اول اولوب قسم ثانی صاحب مفتاحک اشوم مستند
 سبی فی تفسیری تمه سندن بوانان احوال مقتضیه جمله دن بر قسمی مستند سبی به عدیل اوله رق
 بیان ایچون سوق اولدینی زعم ادوب شارح مرحوم بومعنایه جلدن لفظ مفتاح آبی اولدینی
 بیان ایله رد ایشدر و معلوم اوله که لفظ مفتاحدن . زید ابوه منطلق . ترکیبده مستند سبی بالکزم
 . منطلق . و عمرو ضرب اخوه . مثانده یا لکن . ضرب . اولوب . مستند سبی بعضیا بومثالرده واقع
 اولدینی اوزره مفرد و بعضیا زید انطلق ابوه . قولنده و قوعی وجهله جمله اولدینی ظهرا اوله رق
 کلامنده نفس مستند سبی جمله اولسندن و جوبنه دلالت اید جک برشی موجود دکلدر بلکه
 کلامندن لازمکلان بر کلامده . مستند سبی اولدینی صورتده او کلامک مستندی جمله اولسندن و جوبنی
 اولوب حق اولانده بودر زیرا مرور ایشدینی اوزره مستند سبی انجیق مبتدایه مستند واقع اولان
 جمله ده اولور . قال رحمه الله (و اما کونه فعلا فلیقتید باحد الازمة الثلاثة) و اما مستند فعل
 اولسی ازمنه تشددن بریله مستندی تفتید ایچوندر ازمنه تشددن . بریسی ماضیدر که ماقبل زمان
 تکلم اولان زماندر . و ایکجیبسی مستقبلدر که زمان تکلمدن نصرکه وجودنه ترقب و انتظار اولسان
 زماندر . و اوکجیبسی حالدر که اواخر ماضی و اوائل مستقبلدن من غیرمهله و لا تراخ متعاقبه اولان اجزا
 اولوب بواجزاتک کایسته و هر ریسته حال دینلور مثلا زیدک بعض اجزاء صلاتی ماضی و بعضیسی باقی
 اولدینی حالده اشو آتات کثیره متعاقبه و اقامه اولان صلاتی حالده و اقامه عد اوله رق . زید یصلی . دینلور
 قال رحمه الله (علی اخصر وجه) یعنی مستند فعل اوله رق ارادی بالکزم احد الازمة الیه تفتید
 ایچون اولسبیلر بلکه وجه اختصار اوزره تفتید ایچوندر دیک اولوب اسندن احترازدر زیرا اسم
 دخی زید قائم اس . یاخود الان . امثالده احد الازمة به دلالت ایدرسده . اس . و یاخود . الان . کی

قرینه تک انضمامه محتاج اولوب لکن احد الازمة فعلک جز . مفهومی اولسبله بالکزم سبیلر احد الازمة
 دلالت ایدر . قال رحمه الله (مع افادة الجحد) یعنی افاده تفتید برار وجهه مسروح اوزره احد الازمة
 الیه تفتید ایچوندر . نو تفتید . دن مراد به دان لم یکن حصوا و در و فعلک بونی افاده سی تفتید مفهوم فعلک
 جزئی اولان زمانک اوازمتدن اولسبله مفهوم فعلک کایه تک تفتید و ح . و نی افضا ایدر مفهوم فعلک زمانه
 احترازاتک معناسی دخی حدوث زمان الیه حدوثیدر و ظاهر در که زمان غیر فارالذات اوله رق بعض اجزائی
 بعضیسیله محکمه اولسبله حدوثی ضروری اوله رق بوکامکارن اولان شی دخی حالت اوله جفی بدیدیدر
 قال رحمه الله (کونه . اوکله . و ردت عکاظ قیله . یعنی الی عریضهم . یوسم) . تشدد کم طرف
 ابن تمیم بحر کمالدن متفانان و زنده اولان . اوکله . و ردت الخ . یبینه واقع اولمشدر . اوکله . ده اولان همزه
 استقام لاجل التفتید تقریر ایچون اولوب . یعنی . به طرف اوله رق شیخ رضی عنده مایه مستند اولان یبینه
 معطوفدر و زنجشیری عنده مقدره معطوف اولوب اخافونی و یعنی الی . تقدیرده در . عکاظ . مکة مکرمة
 شرفها الله تعالی الی يوم القيامة بین الخلة والطف بازار علی اولوب زمان جاهلیته . قبائل حرب جرسنه
 اخذ و عطا و تاشد و مفاخرت شهر اوشرفا ذبانده و کرخیام . بیت ایدرکک جوق و قایع عظیمه تفتید ایدر دی
 ظهور سطوت اسلامدن نصرکه جمعیت مذکورده تک شیرازه انتظامی مختل اولدی . عمر یقندن
 مراد مادون رؤسا اولوب کفلا . صالح قیله دن اولان تفتیدی مشهورده در . یوسم برستندنی
 بحسب العلامات ظن صحیح ایله ادراک و تفتدن معناسیه اولوب تفرس مفادنده در بقال . یوسم الیه
 اذ انخيله و تفرسه * مفهوم بیت فنی قیله سوف عکاظه وارد اواسده البته فیم معروف امورزی
 اولان تفتیدی بکا بعث و ارسال ایدوب عریف مبعوث دخی بی طلب اوله رق فراست و تأملده بکله
 قرنای موجوده تک وجوهنه نظر ایدر و بو حال اندن شیتک فشیگا و حرة بعد مره حادث و لحظه بعد
 لحظه نظر و امعانی مثبت اولور یعنی هر برقیله اوزرنده انواع جنایت و مکیدم اولدینلندن کال
 احتراز و توفیلرندن و یاخود رئیس شرفا و صاحب رد و امضا عد ایدرکاری جهته نه . مفاخر لیلی
 عرض ایشک املدناشی بی کافل امورری اولان عربقاری علی وجد الاستقصا طب و تحریری ایدر
 دیکدر . امدی مستند صیغه فعل اوزره . یوسم . لفظیه ایدر بروجه مسروح زمان و معناسی
 تفتیدی یعنی شیتک فشیگا و حرة بعد اخری حدوث نظر . و اما معناسی افاده ایچون اولش اولور
 قال رحمه الله (و اما کونه اسما فلهذا افادتها) و اما مستند اسم اولسی احد الازمة ایله
 تفتید و حدوث و تفتیدی افاده ایچوندر . و بلکه بعضا دوام و ثبوت تعلقی ایدن اغراضدناشی
 بمعونه المقام افاده ثبوت و دوام ایچون اولور مقام مدح و ذم و سائر مناسبت دوام و ثبوت اولان
 نظاری کی . قال رحمه الله (کونه . لا یألف الدرهم المضروب صرنا . لکن یر علیه و هو
 منطلق) . ایات حساسیه دن حومة بن نصرک . لا یألف الدرهم الخ . یبینه اولدینی سبکی
 * مفهوم بیت کسسه مزه داخل اولان درهم مضروب الف و فرار ایتوب دائما طریق میرانه
 صرف اولسه رق انطلاق اوزره در دیک او . و طریق میرانه صرف اولدینفنه بیت سابق
 فریخدر که اول بیت * انا اذا اجتمعت بوما در اعنا . ظات الی طرق الخبرات بسبق . در . امدی
 بیت مذکورده مستند اسم اوله رق . منطلق . واقع اولسی درهم ایچون انطلاق من غیر
 اعتبار الجحد ثبوت و دوامی افاده ایچوندر . بومقامی تفتیدنده شیخ عبید القاهر دیمشدر که
 برشیدن اخباردن مقصودا کر من غیر اعتبار الجحد مطلقا اثبات اولور رسد لایق اولان اسم مستندله
 اخبار اوانسیدر . و اگر نمی غرض اوشیت زمان ثبوتی ایدر ایله حاصل اولور رسد لایق
 اولان اخبار فعل ایله اولسیدر . وینه قصر بحات شیتک که جمله اسمیه تک موضوعی کند و سبیلر برشی
 ایچون دیگر برشی ثابت اولقندن عبارتدر اولوب بویوتک مجدد و شیتک فشیگا حد و نی منقضی دکلدر
 بوجه تفتیدی . زید منطلق . قولنده انطلاقی زیدک فعلی اولق اوزره زیده اثباتدن فضله بر معنایه
 تعرض بوقدر تشدد کم . زید طویل . و . عمرو قصیر . قولنده دخی طول و قصری زیده اثباتدن

غیری بر معنی موجود دکلدر و اما فعل بو وجهله اولوب فعل ایلله تجدد و حدوث مقصود اولمسیله
 . زید بطلق . قولرک معناسی زیددن انطلاق جزاً فجزاً صادر اوله رق انطلاقه بر طرفدن مز اوله
 و شروع و بر طرفدن زجی و دفع ایدر دیکدر و زید بقوم . ترکیبی . زید قائم . منزله سنده در
 دیو قولر من غیر افتراق ایکسینده دخی معنی مساویدر دیکلکی اقتضا ایتمز والا اسماء و فعلا مختلف
 اولر ایدی اشته کلام شیخ بوندن عباره اولوب . شارحک بو کلامی ایسانی جمله اسمیه و فعلیه
 بالکر مفهوم کلامک ثبوتی افاده . مشارک اولوب فقط معنای تجدد و حدوث مفهوم فعلیه داخل
 اولدیفنی و معنای دوام و ثبوتک اسمدن استفاده می مقتضای مقام فعلیه اولوبده اسمیه عدول اولدیفنی
 حینده معونه المقام اوله جفنی کلام شیخ ایلله اثباتدر . قال رحمه الله (و اما تفسیر الفعل بمفعول و نحوه
 فلتزیه الفائدة) و اما فعل و فعله شبه اولان مصدر و اسم فاعل و اسم مفعول و صفات سائرک
 مفعول به و مفعول فیه و مفعول معه و مفعول له و مفعول مطلق و حال و استثناء و غیر ایلله تفسیری حکمه
 اولان فائده بی تربیه و تنویره ایچوندر زیر استند و مستند الیهک ذکر یله خصوص فائده حکم حاصل اولور سنده
 از دیاد تفسیر دخی خصوصیات حکمک از دیادتی و از دیاد خصوص حکمک استباهدن بعدتی
 موجب اوله رق قوت فائده بی ایجاب ایدر مثلاً . ضرب زید . قولرده فائده خبر حاصل اولوب
 زیدک ضارب اولدیفنی معلوم مخاطب اولور لکن مثلاً کیی ضرب ایلدیکی و زیده و نیچون دو کدی
 معلوم اولر بعده . عمروا . دیشلوب مفعول به ایلله تفسیر اولدیفنی کیی مضروب کیی اولدیفنی
 استباهدن بعد حصول فائده خبر کسب نما و قوت ایدر و بعده . تأدیگ . دیشلوب مفعول له ذکر
 اولسه استباه غرض زائل اوله رق فائده خبر مترقی و تماراد اولور قیود ساره دخی بونله مقبدر
 و نه زمانکه بو مقام مظنه سئوال اولدیه که . و نحوه . قولنده کان نک خبری دخی داخل اولوب
 حالو که کان نک خبریه تفسیری تربیه فائده ایچون اولوب بلکه اصل فائده انکاه حاصلدر زیر مثلاً
 کان زید مملوده بدون الخبر فائده بوقدر که حتی مثلاً . مطلقاً . لفظی او فائده بی تربیه ایچون اولمش
 اولسون مصنف رحمه الله بو سئوالک دفعنده خبر مذکورک بو حکمدن مستثنی اولدیفنه اشارته
 پیوررلر که (و المفید فی نحو کان زید مطلقاً هو متطابقاً لا کان) یعنی . کان زید مطلقاً
 امثالده مقید مطلقاً اولوب کان دکلدر و حقیقه نفس مسند متطابقدر زیر اصلی زید مطلق اولوب
 کان نک ذکرند زمان نسبتیه یعنی زید . انطلاقک زمان ثبوتیه دلالت و اورد بوجهله مطلقاً مقید
 و کان قیسد اولمش اولور تته کیم . زید . مطلق فی الزمان الماضي . قولنده . فی الزمان الماضي .
 قیددر و همده افعال ناقصه بایک و ضعی فاعلک یعنی اسم کان نک کینوت و صیورت کیی اوفعلک
 مصدرک غیری مثلاً انطلاق کیی بر صفت اوزرینه تقریر و ثبوتی ایچوندر و بود دخی اوصفتک افعال
 مذکورک معاینه سیه متصفه اولسه مبنی امدی . کان زید قائماً . قولرک معناسی . کون . یعنی
 ماضیده حصول و وجود ایلله منصف اولان قیام ایلله زیدک انصافی بیاتدر و . صا زید غنی
 قولرک معناسی . صیورت . یعنی ماضیده بوغیکن بعده حصول ایلله منصف اولان غنا ایلله زیدک
 انصافی بیاتدر و قومک افعال ناقصه خبره معناسک حکمی اعطا ایچوندر دیکلرک معناسی بوندن یعنی
 خبره استمرار و اتساق معنایی اعطا ایدر دیکدن عبارده در شویله که بو مثالده غنا ایچون حکم
 اتساق موجوددر زیر غنا کند و سنه اتساق اولانسان بر حالد و قومک بو کلامی دخی اخبار
 مذکورک اشبه افعال ایلله مقیده اولدیفنی تحقیقه نوع آخردر . قال رحمه الله (و اما ترکیه
 فلتابع منها) و اما فعلک مقیدات مذکورده دن بر یله تفسیر اولنمائی تربیه فائده دن بر مانعک
 وجودندن ایچون اولور مثلاً مقیداته متکلمک علی لاحق اولمسیله یعنی مثلاً زیدک بالکر ضارب
 اولدیفنی معلوم متکلم اوله رق . ضرب زید . دیشلوب فقط مضروب و محل ضرب و ضربدن غرض
 نه ایدوکی عینده مجهول اولمسیله مفعول به و فیه و له ایلله تفسیر اولنمائی و کذلک مثلاً غرض
 بالکر زیدک ضارب اولدیفنی بیان اولوب مضروب و سارینی بیان حاجت اولر . و مثلاً تطویل

کلام ایلله انقضاء فرستدن خوف اولنور . و یاخود بر غرضد ناشی مخاطبک و یا حضار مجلسدن
 سائرینک زمان و یا مکان فیه واقف اولمائی مراد اولنور . و مثلاً مخاطبک کثرت کلام
 استنادندن و یاخود متکلم تکلمه اقتدارنه حل ایلله داعیه حسد اوزره تولد عداوتدن احتراز قنور
 و دهاسا سار بواثال براسابه مبنی اولور . قال رحمه الله (و اما تفسیر بالشرط فلا اعتبارات
 لا تعرف الا بمعرفه مابین ادواته من التفصیل و قد بین ذلك فی علم النحو) و اما فعلک شرط ایلله
 تفسیری موجب تفسیر اولان بر طاق اعتبارات و حالات ایچوندر که انتری معرفت انحق حروف
 و اسماء شرط پیشنده اولان تفصیل یعنی بحسب الوضع اولان تفاوتی بتکلمه حاصل اولور بو تفصیل
 ایسه علم نخوده مبنی اوله رق علم مذکورده مراجعت اقتضا ایدر . و مصنفک بو کلامده
 مفعول و مقیدات ساره کیی شرط دخی فعل ایچون قید اولدیفنه تنبیه و اورد زیر . ان تکرمی
 اکرمک . قول . اکرمک وقت اکرمک ابای . منزله سنده اولوب بو فوله . وقت اکرمک ابای . لفظی
 اکرمک . ایچون قید اولدیفنی کیی بو منزله اولان . ان تکرمی . شرطی دخی . اکرمک . فعلک
 قید ایدر . و بو شرط ایلله تفسیر اولنمائی طویل کلام قبل القید بولدیفنی خبریت و انشایندن
 خروج و تحول ایچوب قبل القید خبریه ایسه بعد القید خبریه و انشاییه ایسه بنه انشاییه اولور
 امدی جزا اگر خبر ایسه جمله شرطیه دخی خبریه اولوب مثلاً . ان جفنی اکرمک . قولرک معناسی
 اکرمک وقت مجیک . اوله رق مخاطبک وقت مجیکنده اکرام ایده جکینی اخبار اولمسیله جمله خبریه در
 و اگر جزا انشا ایسه جمله دخی انشا اولوب مثلاً . ان جاءک زید فاکرمه . قولرک معناسی . اگره
 وقت مجیکه . اوله رق وقت مجیکنده زید مخاطبک اکرامنی طلبدن عبارده اولمسیله جمله انشاییه در
 و بو تحقیق ایلله معلوم اولور که صاحب مقاحک جمله شرطیه جمله خبریه اوله رق فی نفسها صدق
 و کذب محتمله اولور قید مخصوص ایلله مقیده در دیو بیانی جمله شرطیه بی خبریه تخصیص
 اولوب بلکه بو کلامی . تفسیر مسند خبری . بخشنده اراد ایتمش اولدیفندن کلامی فقط جزای
 خبریه اولان شرطیهک بیانیه محمولدر . و اما بدون الجزاء نفس شرط قطعاً خبر دکلدر زیر حرف
 شرط استفهام کیی انشاییه نقل و اخراج ایشدر انکیچون حیرنده اولان کله شرط اوزرینه تقدم
 ایده مز و تقدیم ایلله عمروا ان تضرب اضربک . دینک صحیح اوله مز . و اما شارح مقاحک قول
 مذکوردن مراد سکای جزا جمله خبریه اولوب فی نفسها صدق و کذب محتمله در دیک اولوب
 وفی نفسهادن مرادی شرط ایلله تفسیردن مجرده اوله رق ذاته نظرا دیک اولوب بعضیله طنی
 کیی شرط ایلله مقید اوله رق خبریه دیک دکلدر زیر شرط ایلله تفسیر جزای خبریتدن و صدق
 و کذب احتمالدن اخراج ایدر و سکای بودقیقندن ایچون قول مذکور فی نفسها . ایلله تفسیر ایشدر
 دیو بیانی تعسف و کلام اهل عربیه بی مذهب منطقیونه تحلیطدر . شویله که اهل میزان بر قضیه
 شرطیه دن جزا قنور سه مقدم اولسون نالی اولسون اوفضیه دن قضیه اسمی مرتفع اولوب
 انکیچون احتمال صدق و کذب باقی قالمز و اولحاده احتمال صدق و کذب قضیتین پیشنده اولان ربطه
 تعلق ایدرک قضیه مجموع اجزای شرط و جزا اولور دیدیلر بو فوله کوره . ان کانت الشمس طالعه .
 قولر قضیه اولوب صدق و کذب دخی محتمل دکلدر کذلک . فاتها ر موجود . قولر دخی شرطه
 جزا واقع اولدیفنی صورتده بویله در و شارح علامهک شرط ایلله تفسیر جزای احتمال صدق
 و کذبیدن اخراج ایدر دیمی اوزرینه منع ظاهر اولوب زیر جزاده عدم احتمال مسلم دکلدر
 چونکه . اکرمک ان جفنی . قولر . اکرمک علی تقدیر مجیک . و یاخود . وقت مجیک . منزله سنده اولوب
 بو ایسه محتمل الصدق و الکذبدر . و بو مقامک تحقیق حقیقی شو وجهله در که شرطیهک بحسب
 اعتبار المنطقیین اولان مفهومی بحسب اعتبار اهل العربیه اولان مفهومک غیردر شویله که
 میراثیون استعمال عربده واقع اولان جمله شرطیهک معناسی بر شیک بر شیده لزومیه حکمدر دیدیلر
 و اعتبار منطقییندن مراد بو معنی اولوب بو فقه میراثیون شرطیه بی بو معنایه وضع ایدیلر دیک

دکدر و مذهب حنفیه دخی قول شرطیانه موافق در و اهل عربیه جله شرطیانه معنی علی
تقدیر نبوت الشرط حکم جزائک نیست و تدبیر و مذهب شافعیه بود در مثلاً . اذا کانت الشمس
طالعاً فالنهار موجود . قولنده عند اهل العربیه نهار محکوم علیه و موجود محکوم به اولوب شرط
محکوم به ایچون قید در مفهوم قضیه . ان الوجود مثبت للنهار علی تقدیر طلوع الشمس . دیکدر که
شمس طلوع اولدیفنی تقریرده نهار ایچون وجودک نیستی اخباردن عیان در و ظاهر در که جزا
متصف اولدیفنی احوال صدق و کذب اوزرینه باقی اولوب و صدق علی تقدیر طلوع الشمس
نهار نبوت وجود الله حکم واقع مطابقه و کذب عدم مطابقه در و اما منطبقون عندنده
محکوم علیه شرط و محکوم به جزا اولوب مفهوم قضیه شرط لزوم جزا الله حکمدر و صدق
حکم بالزوم واقع مطابق و کذب عدم مطابقه در یعنی واقعده دخی طلوع شمس وجود نهار
لازم کاور سه قضیه صادق و الا کاذبه در بقول اوزره طرفین قضیه اولان شرط و جزادن
هر برابری خبریت و احتمال صدق و کذب منخله در و منطبقون قضیه شرطیه تصدیق و تکذیب
موضوع اولان قول جازم اولمده قضیه حلیه به مشارک اولوب فقط طرفینی هر تقدیر خبری
دکدر سده تألیف خبری الله مؤلفین اولدقاری و شرطیه حکم حلیه کبی احد طرفین آخردر
دیو اولوبوب بلکه احد طرفینک آخره لزوم الله اولدیفنی جمعه حلیه به مخالفدر دیدار و قولین
پیشده اولان فرق مذکور میاید در که کلا کانت الشمس طالعاً فالنهار موجود . قولنده
منطبقون عندنده وجود نهار طلوع شمس لازمدر دیک اولوب و نجات عندنده . النهار موجود فی کل
وقت طلوع الشمس یعنی هر وقت طلوع شمسده نهار موجوددر تقدیرنده در و تقدیر اخبار اوزره
النهار موجود جله خبریه اولوب مسندی مفعول فیه الله تعبد اولمده در و مفهومین پیشده فرق
کثیر متقددر و مذهبین پیشده سلیکوتی مرحوم شو و جهله بیان فرق ایلمدر که عند اهل العربیه
شرط جزایی بعض تقدیراته یعنی مثلاً وجود نهاری شمسک طامعی تقدیرنه تخصص اولوب حتی
اگر شرط الله تعبد اولمده جزاده اولان حکم جمیع تقدیراته عام اولور بوضوئند قید مفهوم
مخالفتی افاده ایدر نه کیم مذهب شافعیده بود و مبرانیون عندنده شرط الله جزادن هر برابری
قضیه حلیه یک جزئی منزله سنده اولوب اصلاً حکمی مفید دکدر و بوجهله شرط جزایی بعض
تقدیراته تخصص و مفهوم مخالفت منصور اولوبوب بلکه مسکوت عندر نه کیم مذهب حنفیه بود
و بوجه وجه و جید اوزره تحقیق مقام تقایس مباحندن اولمده رفع قناع غوامضی اعتنا که ده کلک
بدیع المقال اولمدر قال رحمه الله (ولکن لابد من النظر هنا فی ان و اذا و لو) یعنی
هر تقدیر حروف واسمی شرطه دائر تفصیلات علم بخوده مبین ایدده لکن علم معنیده . ان و اذا
و او کددر یک علم بخوده اممال اولان مباحث شریفه سنک کثرتنه یعنی بوناردن بحث و نظر
لازمدر قال رحمه الله (قال و اذا الشرط فی الاستقبال) امدی . ان و اذا کددری استقباله
شرط ایچون اولوب . لتعلیق حصول مضمون جمله بحصول مضمون جمله اخرى فی الاستقبال
عبارة سبيله تعریف اولمدر . فی الاستقبال . حصول ثانی به تعلیق اولوب تعلیق به تعلیق دکدر
زیرا تعلیق استقباله اولوبوب حاله در و حصول اول حصول ثانی به تعلیق اولمده
حصول اوله دخی متعلق دکدر یعنی کذبین مذکورین بر جمله تک حصول مضمون
جمله اخرائک استقباله حصول مضمون نه تعلیق ایچون اولوب بوجهله در مفهوم مری مفیددر
قال رحمه الله (لکن اصل ان عدم الجزم بوقوع الشرط و اصل اذا الجزم) لکن . ان الله
اذا پیشده فرق شو و جهمندن واقعدر که . ان کله سنده اصل اولان شرط و وقوعه اعتقاد
متکلمه عدم جزمدر یعنی متکلم ابراد اولدیفنی شرطک وقوعه اعتقاد جازم الله معتقد اولوبوب حال
شکده بولمسیدر انچون کلام یاریده واقع اولوبوب فقط علی طریق الحکایه و یا خود انکته مجزومی
مشکوک منزله منه نزیل صورت تأویله واقع اولمدر و . اذا ده اصل اولان متکلم شرطک وقوعه

اعتقاد جازمه معتقد اولمسیدر و . ان کله سنده وقوع شرط عدم جزم شرط اولدیفنی کبی
لاوقوعه عدم جزم دخی مشروط اولدیفنی جمیع نجات ذکر اولوب کله مذکور انچون نفس الامرده
وقوع و لاوقوعه محتمله اولوب عند المتکلم مشکوک و غیر متیقن اولان معنیده مستعمل ایدو کبی
نصریح ایلمدر لکن غرض مصنف کله مذکور الله اذ انک استقباله شرط ایچون اولمده
اشتراکند انصرکه بیلرند اولان وجه افتراقی بیان یعنی نالیده وقوع شرط عدم جزم و اولده عدم جزم
وجه افتراق اولدیفنی اتیان اولوب و اما لا وقوع شرط عدم جزم ایکسنده دخی موجود اولمده
ایرادنه تعرض ایتمادر شد و قدر فرق وارد در که . ان کله سنده لاوقوع شرط عدم جزم وجود
شکندن و . اذا ده لاوقوعه عدم جزم وقوعه جزم نشانی اولمده بوفرقدن عدم غفلتد تنبیه
ایچون شارح مرحوم . فلیتأمل . پیور مشدر متعاده دخی ان کله سنده وقوع شرط جزمندن
خواصل اولدیفنی بیان الله مثلاً . ان تکرمی اکر مک . قولنده مخاطبات اکر ام ایدوب ایتمه چکی فانک
معلومی اولدیفنی اتیان ایلمدر و بوجهله مثال مذکورده لاوقوعه دخی جزمندن خلوک استراطنه تنبیه
ایلمدر که کذلک صاحب مفتاح ان کله سنک . ان لم اکن لک اباً کیف راعی حق . قولنده لکنکته مقام جزمده مستله
اولدیفنی ابراد ایلمدر و بومثاله اولان جزم لاوقوع شرطه یعنی ایونده اولدیفنی ظاهر در زیر شرط
متکلم مخاطب ایچون اب اولمفلک انتقاسی اولوب اکر لاوقوع شرطدن خلو جزم شرط اولمده بومثال
تأویله محتاج اولمزدی حاصلی بولامدن مراد مخاطبی لاوقوع شرطه جاهله منزله منه تنزیل اولوب لاوقوع
شرطدن مراد ایسه متکلم ابوی اولهرق منزله جاهله تنزیلی مخاطب متکلم ابی اولدیفنی جازم اولمده
برابر موجب علمی اوزره جریان ایتمه بوب حق ابوتد رعایت ایتمه سبله کأن غیر عالم منزله سنده اتخاذ
اولمسیدر قال رحمه الله (ولذلك كان النادر موقفاً لان وغلب لفظ الماضي مع اذا) و اصل
ان و وقوع شرط عدم جزم اولدیفنیچون نادر الوقوع اولان حکمده ان ابراد اوندور زیرا نادر
اولان شیء اکثر مطلق به دکدر و اصل . اذا . جزم اولدیفنیچون اذا الله لفظ ماضی استعمالده لفظ
مضارع اوزرینه تعلیل اولمدر زیرا اذای شرطیه هر تقدیر ان کبی ماضی فی معنای مستقبله فاب
ایدک مدخولی اولان ماضی استقبالی معنای سنده ایدده وقوعه دلالت موضوع اولان لفظنه نظراً
قطع و جزمه ماضی مضارعندن اقرب و بوجهله اذا ک لفظ ماضی به ادخال استعمالی اولمسیدر
قال رحمه الله (نحو) فاذا جائتهم الحسنة قالوا لنا هذه وار نصيهم سبيته بطبروا بموسى ومن معه
لان المراد الحسنة المطلقة ولهذا عرفت تعريف الحسنة) مفهوم شریفی قوم موسی علیه السلام
خصب و رخا امثال حسنه به مظهر اولدقاری حینه من جهة الاستحقاق حسنه بزه خاسر حسنه به
مستحق اولان بزرزدیوب و اصحاب و باوا و جدب و غلا اصابت ایدده بوحالی حضرت
موسی الله معبته اولان اهل ایمانه عطف و تحمیل الله تطیرو تشام ایدر لدی دیکدر انه بونظم حلیه
جانب حسنه اذا الله لفظ ماضی اتیان اولوب و اذا جائتهم الحسنة پیور لمسی زیرا حسنه در مراد
حصولی مقطوع به اولان حسنه مطلقه در یعنی بالکرت خصب و رخایه مختص اولوبوب مطلقاً حسنه به
عامدر زیرا تعبد دلالت ایدده جک قرینه بولیمان محله شیء مطابق اطلاق اوزره جاری اولور و مراد
حسنة مطلقة اولدیفنیچون تعریف جنس یعنی حقیقه تعریف اولمدر و جنس حسنه تک هر نوع
حسنة تحققتد تناسی کثرت وقوع و انسانی جهنله و فوعی واجب کیدر لکن خصب کبی
نوع مخصوص حسنه بونک خلافتده اولوب زیرا جنس قدر کثرت و انسانی اوله من انکیچون نوع
مخصوص حسنه قصد اولان محله در ان الله اتیان اولوب اذا الله ابراد اولمدر نه کیم بولان
نصیهم حسنه و بولش اصابتکم فضل من الله قول شریفلرند مسوددر زیرا اشوبو نظم
اوده حسنه در مراد حسنه در نوع مخصوص اولان خصب و رخا و فضلندن مراد فتح و غنیمتدر
لکن بومقام محل بحثدر زیرا عدم تکثر و حصول الله عدم قطع انچون نوع و یا خود فرد معبته
اولوب و اما کلام مذکورده مدلول تنکیر اولدیفنی اوزره نوع من الانواع و یا خود فرد من الافراد بونک

عدمی غیر مسلم در زیر جنسك حصوله قطع و جزم نوعا و یا خود فرد مالك حصوله قطعی موجب
اولد یعنی ضرورت در زیر جنس انجیق نوع و یا خود فرد مالك ضمنیه حاصل اولور بوصورنده
اذا جاتهم الحسنة و ان تصیهم حسنة . کلامی بیننده فرق غیر واضحدر مکر که تنکیرک مثلا تعظیم
و یا خود تنکیرک جلیله نوع مخصوص قصد اوله و مصنف الحسنة . لفظنده اولان تعریفک تعریف
جنس اولمسيله قطع و جزم ایدرک کلام صاحب مفتاح ردنی قصد ایلشددر زیر صاحب مفتاح
عهدده جلی تجوز ایدرک بوصورت حق بلاغتی افضی اولدیفنی جزم ایلشددر و مصنفک ردینه
سبب زیر صاحب مفتاحک مرادی مذهب جمہور اوزره عهد دیمک ایسه نه تحقیقا و نه تقدیرا
محل اشارت اوله حق ذکر حسنة تقدم اتمامه سبيله بوصواجه عہده جلی صحیح اوله من و صحیح تسلیم
اولسه قصد جنسک حسنة معینیه اولی واجب اولور حالبوکه مقدر و مفروض اولان حسنة ایله
مراد حصولی کثرت وقوع و اتساع جهتدن مقطوع اولان حسنة مطلقه در و بوکلام ایله بعضیلرک
عهدده جلی حق بلاغتی افضی اولمی زیر جناب باریک فضل و عنایتی اوزره معنای عهد ادلدر
شوبله که سینه قلیله قطعیة الحصول فلما سبيله برابر کثرت وقوع ایله وقوعه شک اوائق حق اولان
حسنة معهوده قطعیة الحصول فلماش اولور دیو بیانلرند اولان فساد ظاهر اولور زیر بوقول
حصة معینیه اراده سینه مبنی اولوب حالبوکه مقدر و مفروض اولان حسنة مطلقه اراده سی اولدیفنی
بیان سابقدن معلوم اولمشدر و اگر سکا کینک مرادی کنندی مذهبی اوزره عهدده حل اولوبده
حسنة مطلقه ذهنده معهود و حاضر منزله سینه تنزیل اولنهرق حتی که حسنة مطلقه فرط
احتیاجلرندن و بیانلرند کثرت دوراندن ناشی کاں حسنة مطلقه نصب اعیانلری اولمشدر و حق
بلاغتی افضی اولمی بوصواجه حصول اشارندن ایچوندیر دینلکسه بوصواجه سکا کینک کنندی
مذهبی اوزره تعریف جنسدر بوصورنده بوصواجه تعریف عهدی جنسه مقابل قلی صحیح اواز
* واشوشق ثابده ذکر اولنسان شیلہ شارح مفتاحک تعریف عهد حق بلاغتی افضی در اما معنی
زیر تعریف عهد قوم موسائک سوء معاملة سی اوزره ادلدر زیر حسنة یعنی خصص و ریخایلرند کثرت
دوراندن ناشی معهود و حاضر منزله سینه اولوب و تعریف عهدده انلر اشبوعظام حسنة ایله اختصاصه
احقا اولدقلمنی اسعا ایدوب نعم مذکورہ اوزره شکر الہیدن ایا ایدن طائفہ اولملری جهنله طائفہ
مرفومه اعتقاد جهتندن افصح ناس و معاملة حیثیتدن اسوء عباد اولدقلمنی دلالت اوله رق
تعریف جنس بودلانی مستلزم دکلدر زیر استحقاق قلیلی دعوی استحقاق کثیری دعوی کی اولوب
بعضا دعوی استحقاق قلیل تسلیم اولنهرق دعوی کثیر تسلیم اولنر کذلک نعم قلیله اوزره
شکرک تری نعم کثیرہ اوزره تری کی اولوب زیر بعضا اول معذور اوله رق معذرت ثابده
مهور اولور و اما لفظا زیر حسنة معهوده به جلی تقدیرده واقعه و موجوده اوله رق اذا و جاء
لفظلرند توافق ایدر لکن جنس بونک خلافتده اولوب زیر جنس اولدیفنی حیثیتدن
لازم الوقوع دکلدر دیو استدلالی رهن بطلاندر شونکله برابرک طائفہ مرفومه جنس حسنة به
اختصاص و استحقاقلمنی ادعا ابتدکاری صورتده جنسده معهود دخول اولی ایله داخل اوله رق
جنس اوزره ترک شکرکردن معهود و غیر معهود اوزره شکرک تری لازم کلور بوصورنده اسوء ناس
اولملری تحقیق ایدر و همده جنس حسنة ک وقوعی انجیق افرادک وقوعندن عبارہ اولوب اما جنس
اولدیفنی حیثیتدن وقوعی تمتع اولمسيله بوصورنده اذاک دخونی تمتع اوله رق مرحوج اوله من
و حسنة حسنة واقعه جلی اولدیفنی صورتده مقدر و مفروض اولدیفنی و جملة مراد مطلق
حسنة اولنر و بوصورده بعضیلرک عہده جلی حق بلاغتی افضی اولدیفنی تعریفده عہده جلی
انکاردن ابعده و الزامده ادخلدر زیر حاضر و معهود اشارت اوله رق انکاری ممکن دکلدر دیو
قوللرینک فسادی دخی ظاهر اولور الحاصل حسنة ایله مراد حسنة معهوده اولمسيله حکم ایلک
حسنة ایله مراد حسنة مطلقه اولمسيله قوله منافیدر لکن جواب ویرلک ممکندر که حسنة ک

معهوده اولملانی حصه معین حسنة دن عبارہ اولمسیدر که خصص و ریخادن عباردر و مطلقه اولملانی
معنای بونکله مراد من غیر تعین بعض مطلق خصص و ریخا اولسیدر و بوصواب ایله عہده جلی حق
بلاغتی افضی اولقده ذکر اولنسان کلامک صحیح ظاهر اولور قال رحمه الله (والسنة نادرة
بالسنة البها ولهذا انكرت) و نظم مذکورده جانب سینه ده ان کله سبيله لفظ مضارع ایاتی حسنة
مطلقه سینه نادره الوقوع اولدیفیچوندیر و بوصیدن ایچون تنکیرک تقلید دلالت ایلک اوزره
سینه لفظی نکره اوله رق اراد یورلشددر اگر سئوال اولور سه که فاذامس الناس ضر
دهانا نظم جلیکده منکر و واذا مسه الشر فذودعاه عریض ک قول شریفنده معرف اوله رق
سینه ده اذا و لفظ ماضی استعمال یورلش اولمسيله وجهی ندر جوابنده درز که چونکه نظم
اولده لفظ مس معنای قتلدن مبنی اولوب ضرندن مراد ضر قلیل اولدیفنی مسان اولمسینه و لفظ
ضر منکر اولوب تنکیر ایسه تقلیل افاده ایسنه و حقدن بعید و مر تکب ضلالت اولان انسانک
التحاق جیع ضره استحقاقنده نظرا بوصلا و انسانی ضریر سییر کقدر مس ایسنه حق اولان حکم
مقطوعده بولق اولدیفنه تنبیه ایچون اذا و لفظ ماضی ایان یورلشددر و اما نظم نایندہ چونکه
مس لفظ شریفنده اولان ضیر و واذا انعمنا علی الانسان اعرض ونای بجانبه ک قول شریفنده
مدلول علیه اولان انسان مرض و منکبره راجعدر زیر مرجع ضمیر ظاهرا مطلق انسان ایسنه لکن
مقتضای بلاغت اعرض ونای بجانبه جزاسنک دلالت ایلدیفنی انسان مقیدہ عائد اولمسیدر
بوجهتدناشی لفظ اذا و ماضی ارادیه بویه انسانک شریله ابتلاسی مقطوع به اولی واجب اولدیفنه
تنبیه یورلشددر اعرض ونای بجانبه نظم جلیک مفهومی اعرض عن الشکر و ذهب بنفسه اولوب
یعنی شکردن اعراض و نفسی تکبرا و تعظما سار ناس رتبه سندن ابعاد ایلدی دیمکدر لفظ جانب
مفهم اولوب مراد نفسدر تبه کیم کتبت الی جانب فلان دنیلوب فلانک نفسنه و ذاتنه دیمک
معنای سی مراد اولنور قال رحمه الله (وقد يستعمل ان في مقام الجزم تجاهلا) و بعضا
مقامک تجاهل اقتضا ایسندنناشی مجزوم الوقوع اولان شرطک کیفیت مجزومیتدن تجاهل قصد
اولنق نکتہ سینه مبنی خلاف اصل اوله رق ان ایله اراد اولنور مثلا عہده سیدنک دارده اولوب
اولدیفندن سئوال اولنهرق هل سیدک فی الدار دیندکده دارده اولدیفنی معلومی ایکن شاید
سیددی اخبارندن متفعل اولمسی احتمالنندن خوف ایله تجاهل ایدرک ان کان فیما اخبرک یعنی
اگر دارده ایسه اخبار ایدہ چکنی ایان ایلر و کذلک لیس استطاله اولدیفنی حینده توله و تضجر وفاق
و تحسردنناشی ان تطلع الصبح وتنفضی الليل افعل کذا یعنی اگر صبح طلوع ایدر و بویکجه متقاضی
او اورسه شو فعلی ابشارم دیرسن حالبوکه طلوع صبح و انقضاء لیل مجزوم و امثالی بولر فیس ایله
معلومدر قال رحمه الله (اوله دم جزم مخاطب کقولک لمن یکذبک ان صدقت فاذنا فعل اولنرله
منزله الجاهل به لمخالفة مقتضى العلم) یا خود وقوع و بالاقوع شرطه جزم مخاطب اولدیفنی
ایچون انک طریق اعتبار و اعتقادنه سلوک ایله تجاهل اولنور مثلا برکلام صادقده متکلم کذبی
تجوز ایله مردد اولان کسه به ان صدقت فاذنا فعل یعنی اگر بن صادق اولور سه نه ابشارسن
دینور حالبوکه متکلم صدق کنندی عہده مجزوم اوله رق نفسجه جای تردد دکلدر و یا خود
مخاطب وقوع شرطه عالم ایسنده مقتضای علمی اوزره عامل اولدیفندن جاهل منزله سینه تنزیل
اولنور مثلا والدنه اذا و ازدر ایدن کسه به ان کان اباک فلا تؤذنه یعنی اگر بوذات پدرک ایسه اذا
ایده دینور زیر اشارت اولنسان ذانک کنندی والدی اولدیفنی معلوم مخاطب ایسنه ده لکن مقتضای
علمی رعایت و عدم اذا ایکن خلاقی حرکتہ مبنی کاں والدی اولدیفنه جهلی منزله سینه تنزیل اولنهرق
ان ایله اراد اولنور قال رحمه الله (اوالتوبیخ و تصور ان المقام لاشتماله علی مايقام الشرط عن
اصله لا یصلح الا لقرضه کما یقرض المحال نحو) افترض عت کمالذ کر صغیرا ان کنتم قوما مسرفین
فمن قرأ ان بالکسر) و یا خود مقام جریده ان کله سنک استمالی مخاطبی وقوع شرط اوزرینه

تو بجز و تغییر و مقام شرطی اصلان قطع و ازاله ایده جک دلائلی مشتمل اولدیفندن او شرطه مقامک
صلاحیتی انجق وجود شرطی فرض محال کی فرض ایله اوله بیله جکئی تصویر ایچون اولور یعنی
تیکیت و الزام امتالی غرضدناشی محال اولان بر شبتک فرض وجودیله ان کله سنک استعمالی کثیر و شایع
اولدیفنی کی وجود شرط مجزوم اولوب لکن خلافتیه دال اولان شیلره مقامک اشتغال سببیه محال
کی فرض و تقدیر اولتان مقامده دخی استعمال اولور نه کیم . افترض عنکم الذکر الخ . نظم جلیلی
ان کسر ایله اولدیفنی قرائته کوره بوقیلنددر . سنیر اولیه که . اولم یسروا فی الارض و افترض
عنکم الذکر . و اثم اذا ما وقع امتالی و . او . و . فاما . و . ثم . ایله عطف اولتان جله لده واقع
همزه استفهام سیویه و وجهور نجات عندده جله معطوفه دن اولوب نصدرده اصلاته تنیه عطف
اوزرینه تقدم و . فای تدهون . و . فای یؤفکون . و . فهل یهلك الا القوم الفاسقون . امتالی
سائر ادات استفهام حرف عطفدن تأخر ایدر و قیاس اولانده بودر لکن زخمشری و تابعلری بوقوله
مخالفت ایدوب همزه صورت مذکورده موضع اصلبسنده اولوب جله همزه ایله عطف بینده اولان
جله مقدریه معطوفدر دیدیم . بناء علیه شارح مرحوم نظم مذکورده اشبو مذهب زخمشری به
اشارت و جزالت معنیه رعایتله . انهمکم فترض عنکم . تقدیر ایلمشدر . نضرب . نصرف
و نزل مناسبه در . ذکر دن مراد قرآن کرم و حاوی اولدیفنی امر و نهی و وعد و وعیددر
صفح . اعراض مناسبه اولوب هر تقدیر لفظت غیر ایه ده معنا اتحادی حسبیه نضرب
فکندن مفعول مطلق و یاخود . افترض اعتبارا لاعراضکم . تقدیرنده اوله رق مفعول لمدر
و یاخود اسم فاعل مناسبه حال اوله رق . حال کونکم معرضین . مفهومینده در مسرفیندن مراد
مشرکیندر اشته بونظم جلیله مخاطبتک مشرکین اولدقاری مجزوم ایهده اشراک اوزره انلری
تو بجز و تغییر قصد اولدیفنه و عاقلدن صدور اشراک اصلا لایق اولدیفنه دال اولان آیات
اوزرینه مقامک اشتغال حسبیه انترک زی ذوی العتولد بولندقاری حالده مشرکین اولملری
بحسب مقتضی المقام ادعاء محال منزله سنده اوله رق حقارنده مسرفین تعبیری مجرد فرض محالات
کی فرض و تقدیر طریقیه اولق اقتضا ایدر دیو تصویر قلندیفنه مینی . ان . کله سبیله اثبات اوله رق
چون ان کتم قوما مسرفین یورلشدر . اگر سوال اولورسه که چو لوسموا ما استجابوا لکم
قول شریفنده تیکیت و الزام ایچون سماع اصنام فرض اولددرق لوالیه اثبات اولدیفنی کی فرض
محالاته لایق اولان . او . لفظی اولوب . ان کله مینی دکدر زرا ان کله سنده ذکر می و رایتیکی
اوزره وقوع و لا وقوع شرطه عدم جزم شرط اولوب لا وقوع محال ایهده مقطوع بهدر
بوسیدناشی . ان طار الانسان کان کذا . دینلوب . لو طار دینلور . جوابنده دبرز که فرض محال
اجرا اولتان مقامه تیکیت و الزام مخاطب قصدیه مساهله و ارجاء عنان طریق اوزره محال
مفروض عدمیه قطع و جزم اولتایان شی منزله سنده نزل اولوب بو طریق ایله ان کله سنک استعمالی
منضم اولور نه کیم صاحب کشف چو فان آمنوا بمنزل ما آمنتم به فنداهدوا . نظم جلیلی باب
تیکیتدن اولوب زرا دین حق واحد اوله رق مثلی بولنه بیجفی حالده علی سبیل انقض و تقدیر
کله شک ایله اثبات اولوب اگر صحت و سدادده دیکره مساوی اوله رق بدین آخر تحصیل ایدر
ایسه اولوقت فائز هدایت اولور دیمک مفهومینده اولدیفنی و چو ان کان هذا هو الحق من عندک
فامطر علینا بحجارة . قول شریفنک مفهوم جلیلی ان کان حقا فعاقبنا علی انکاره اوله رق
مراد حقیقی نی اولوب و حق اولدیفنک بطلانی اعتقاد ایله برابر عذاب انک حقیقه تعلیق ایمان
تعلیق بالمحال ایدوکنی ذکر ایلمشدر . چو قل ان کان للرحمن ولد فانا اول العابدین . قول شریفی
دخی بوقیلندن اولوب مفهوم شریفی اکبر چه ذات باری تعالی ایچون حاشا ولد اولق برهان
یقینی و حجت واضح ایله صحیح و ثابت اولسه والدنه تعظیما اولاده او که عرض احترام اولدیفنی کی
انجیون تعظیم و حرمت و انقیاد و اطاعتده سنک اول و اسبیکن بن او اوردم دیو طرف

رسالتناهدن کفار نهکاره توجیه و جهة خطاب بیورلسبیله امر در . تعالی ذاته عن الوالد
و المولود علوا کبرا . مصنف رحمه اللهک نظم مذکور ایله تمیلنی . فین قرأ ان بالکسر . قولیه
تفسیدی قح قرائته کوره بشقدیر اللام ما تقدم ایچون تعلیل اولوب مانحن فیه زدن اولدیفنه
اشارندر . قال رحمه الله (او تغلیب غیر المتصف به علی المتصف) و یاخود مقام جزمده ان
لفظتک اثباتی شرط ایله متصف اولمیانلری متصف اولنلر اوزرینه تغلیب ایچون اولور
مثلا بر مجلسده حاضر اولان اشخاصدن بعضیلرینه نسبتله قیام قطعی الحصول اولوب
و دیگرلرینه نسبتله غیر قطعی و مجهول اولسه اشبو قیام و عدم قیاملرینه قطع و جزم
او انیمیانلری ککشدور ایچون قطعیا قیام حاصل اولنلر اوزرینه تغلیب ایله . ان کتم
کان کذا . در سین . قال رحمه الله (وقوله تعالی * وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی
عبدنا * بمختلفهما) و اشبو نظم جلیله خطاب مرتابین ایله اولدیفنی حالده ان لفظیه اثبات
اولنلی ذکر اولتان تغییر و تصویر و یاخود تغلیب نکته لبتک ایکسنده دخی بمختلفدر . وجه او
حل اولدیفنی صورتده مخاطبتی قرآن کرم منزل من عند الله اولسنده اربابندناشی تو بجز و تغییر
و مقام قرآن کرم منزل من عند الله اولدیفنه دلالتله اربابی کلیا قطع و ازاله ایدن آیات بیناتی
مشتمل اولمسبیله مخاطبتین ایچون اثبات ارباب بطریق الفرض و التقدر اولق صورتندن غیر بسی
لابق اولیه جفی تصویر ایچون اولمش اولور . و وجه ثانی به حل اولدیفنی حالده مخاطبتندن
غیر مرتابین مرتابین اوزرینه تغلیب اولمش اولور زیرا مخاطبتنده حق عارف و عدم ارباب
جازم و واقف اولوب مجرد عناد و استکبار اسالک و نیره انکار اولنلر داخل اولمسبیله ککان
جمله سی غیر مرتابین حکمنده عد اولور . خفی اولیه که تو بجز و تصویر مسئله سنده یعنی بو مقامک
قیلنده ایراد اولتان اشکال بو مقامده دخی و ارددر زیرا فرض محال صورتنده محالک لاوقوعی
مقطوع اولوب ان کله سنده ایه وقوع و لا وقوع شرطه عدم جزم شرط اولسندن طولابی
فرض محالده ان کله سنک استعمالی مورد اعتراض اولدیفنی ککی اشبو تغلیب غیر المرتابین
علی المرتابینده دخی عدم شرط یعنی تغلیب اولتان غیر مرتابیندن عدم وقوع ارباب مقطوع به
اولمسبیله ان کله سنک استعمالی صحیح اوله من و آفقا ذکر اولدیفنی اوزره تیکیت مخاطب قصدیه
مساهله و ارجاء عنان ایچون محالی عدمیه جزم و قطع اولنلرانی شی منزله سنده نزل ایتک
صورتنه حل ایله جواب اعطاسی اشبو تغلیب صورتنده جریان اغز و بوندن معرض جوابده
شرط انجق استقباله اربابک وقوعی اولوب بو ایهده وجود و عدمی محتمل اولمسبیله عدم شرط
مقطوع به اولمش اوزر دینله من زیرا معنی مستقباله حدوث ارباب اوزرینه اولدیفنی و بومقابه
جمله تحدی منافی اولدیفنی ظاهر در و بوجهله معنی مستقباله حدوث اوزرینه اولدیفندن
ایچون کوفیون بو مقامده ان اذ مناسبه در دیو زعم ایلدیسلم و امام مبرد و زجاج ان لفظی کان فی
معنای استقباله قلب ایتر دیو نص و جزم ایتدیلر و نجاتدن اکثر بسی ذکر ایلدیلر که ان کله سبیله معنای
ماضیک ابقاسی مراد اولدقدده شرط کان لفظی قلور چو ان کنت قلته فقد علمته . و چو ان کان
قیصه قدم قبل . قول شریفلنده اولدیفنی کی و بوجهله معنای ماضیک قصد ابقاستده
شرط کان فامشک سببی کان لفظنک مضیه محض و اختصاصی جهنله ماضی به قوت دلالتدر زیرا
کان نک مدلولی اولان حدث مطلق کان نک خبرندن مستفاد اولمسبیله کان دن انجق زمان ماضی
استفاده اولور و بوندن ایچون صاحب کشف چو و اما بنسبت الشیطان فلا تفعد بعد الذکر
نظم جلیله مراد . وان کان الشیطان ینسبک فی التبی فیح بحالسة المستهزئین لانه مما ینکره المقول
فلا تفعد بعد ان ذکرناک فیهما . اولدلفک جوازنی ذکر ایدوب شرطی ماضی فلیق مراد ایلمسبیله معنای
منفی مستقیم اولسیچون کان تقدیر ایلمشدر و نظم مذکورک معنای مزبوره حلی حسن و فیک عقلی
اولسنی اختیاره مینی اولوب و مستهزئین ایله نهی محالست چو فاعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث

غیرہ قول شریفیہ واقع اولمشد و اگر دیگر جواب اولہرق دینلورسہ کہ مخاطبیدن بعضی
قطعیہ می تاب و بعضی قطعیہ غیر می تاب اولدیسہ جملہ سی اریاب و عدم اریاب لری غیر مقطوع
حکمتہ فاشدر جو ایندہ در زک بودنی ان کلمہ سنک بمقامہ استعما لیچون نکتہ آخری اولوب
تغلییدن دکادر و بواسطہ کلدن محض و مختص انجق قطعاً می تابین اوزرینہ قطعاً غیر می تابینی
تغلیب مناسبہ حل الہ حل اولہ یلور و قطعاً غیر می تابیدن مراد کند و لردن اریاب و عدم
اریاب نیجوز اولسوب اریاب لری جزم و قطع اولنہ بانلردر حاصلی مشکوک الارنیاب اوللری
مقطوع الارنیاب اوللر اوزرینہ تغلید بوضو رتہ کلام اولتغلیب غیر المقطوع بانصافہ بالشرط
علی المقطوع بہ معنایستندہ اولہرق یعنی مقام جز مدہ ان کلمہ سنک اتیان مفہوم شرط اولان مثلاً
مر تابین اولقلہ انصافلری مقطوع و مجزوم اولیانلری انصافلری مقطوع بہ اوللر اوزرینہ تغلیب
ایچوند دیک اولور تہ کہم ان قلم کان کذا مثال سابقہ بوضو رتہ اشارت سبقت الیشدہ قال رحمہ اللہ

(و ان تغلیب یجری فی فنون کثیرہ کقولہ تعالی * و کانت من القانتین * و قولہ تعالی * بل اتم قوم
نجهلون * و منہ ابوان و نحوہ) و تغلیب فنون کثیرہ در بیان ایدر فنون انواع و اسالیب
معناستہ اولوب تغلیب کثیر الانواع و مشوع الاسالیب اولدبغنی بیاندر برنوی ذکور ی انا تہ تغلیب اولوب
بونک طریق ذکور و انا تہ پیئندہ مشترکہ المعنی اولان بر صفتک بالکر ذکور اوزرہ اجرا اولن ان طریق
ایہ ذکور و انا تہ اوزرینہ اجرا سیدر حضرت مریم رضی اللہ عنہا حقندہ وارد اولان * و کانت
من القانتین * نظم جلیئندہ اولدبغنی کی زیرا قانتین مطہین معناستہ اولوب اشوصفت فنون اوصاف
ذکور و انا تہ اولمسیلہ حضرت مریم بحکم التغلیب ذکور قانتین عد اولمشدر حالہ کہ قیاس اولان
من القانتین اولسیدر * من لفظی تبعیض ایچون اولوب بلکہ ابتداء غایتہ حل اولہرق * و کانت
ناشئہ من القوم القانتین مفہومندہ اولسیدہ بمحکم ذکور حضرت مریم حضرت موسی علیہ السلام
برادر لری حضرت ہارون علیہ السلام اعقابنددر بوضو رتہ تغلیب قیلندن اواز لکن مراد
حضرت مریم رضی اللہ عنہا بی من جہۃ الحسب توصیف اولوب من جہۃ النسب توصیف اولمہ سیلہ
وجہ اول وجہ سدر زیرا عرض * و مریم ابنة عمران التي احصنت فرجها فنفختنا فیہ من روحنا
و صدقت بکلمات ربها و کتبہ و کانت من القانتین * نظم شریفندن مستبان اولدبغنی وجہ سدر
مریم رضی اللہ عنہا ک شرایع و کتب الہیہ بی تصدیق ایدوب و مطہیندن اولمسیلہ باعتبار الحسب
مدحی اولوب باعتبار النسب دکادر و تغلییدن بر اسلوبہ جانب معنای جانب لفظہ تغلید تہ کہم
نظم جلیئندہ نا خطاب الہ قرائت اولدبغنی اوزرہ * بل اتم قوم نجهلون * قول شریفندہ واقع
اولشدر زیرا * نجهلون * لفظندہ ضمیر قوہ عائد اولوب و لفظ قوم اسم مظهر اولدبغنی جہتہ لفظ
غالب اولہرق قیاس اولان یا غیتہ نجهلون اولسیدر لکن قوم معنادہ مخاطبیدن عبارہ اولہرق
بسبب الجمل مخاطبین الہ متحد اولدبغندن و خطاب من جہۃ الاصالہ غیتدن ارسخ و اقوی بولندبغندن
جانب خطاب جانب غیتہ تغلیب اولمشددر و تغلییدن بر اسلوبہ مثلاً پدر و مادہ ابون و مثلاً
حضرت ابی بکر و عمر رضی اللہ عنہما * قرین * و شمس و قرہ * قرین * و جناب حسن و حسین
رضی اللہ عنہما * حستین اطلاق و مادر بونلر نظار لری کی متصاحبین و باخود متشابهین برینک
آخری اوزرینہ اطلاق اولمشددر و بونک طریق اسمہ آخر اول ایچون متفق قنوب بعدہ او اسم
تثنیہ اولہرق ایکسی قصد اولمشددر یعنی مثلاً * قر * استندہ شمس قر الہ متفق قنودف نصکرہ ادات
تثنیہ علاوہ سبلہ * قرین * بطلوب شمس و قردن ایکسی مراد اولنور و بونلیدہ لایق اولان
اسمیدن قنفسی آخردن اخف اولورسہ او اسمک تغلیب اولمشددر زیرا تغلییدن مراد تخفیف
اولدبغنی جہتہ خفندہ ابلغ اولان اختیار اولور مکر کہ احد لفظین مذکر اولورسہ بوضو رتہ مذکر
مؤنث اوزرینہ تغلیب اوللق ایجاب ایدر * قرین * کی زیرا لفظ قرین تحرک وسطی جہتہ شمسیدن
انقل ایسہ لفظ شمس مؤنث سماعی و قر مذکر اولدبغنی مبنی تغلیب ایچون لفظ قر اختیار اولمشددر

و ابون و قرین تغلیب بوضو رتہ اولوب و کانت من القانتین * فشدن اولدبغنی غیر خفیدر زیرا ام
ایہ والد و شمس الہ قرینلرندہ مشترک اولان بر وصف بالکر ذکور اوزرہ اجرا طریقیہ ایکسی
اوزرینہ اجرا اولہرق احدهما آخر اوزرینہ تغلیب اولنوب بلکہ بونلرہ اولان تغلیب احدهما
اسمہ آخر ایچون متفق قنودف بوضو رتہ ادات تثنیہ ادخالہ ایکسنہ اطلاق صورتہ لہدر اگر سوال
اولورسہ کہ متنادہ بالکر اتفاق لفظی کفایت ایچوب بلکہ معنادہ دخی اتفاق لری لازمدر انکیچون
زیدینی * المسیمین زید * الہ ناول ایدوب * سمیہ زید * معنادہ انحداری اعتبار اولمشددر بوضو رتہ قرآن
لفظی طہرین و با حیضتہ اطلاق اولنوب طہر و حیضک ایکسنہ اطلاق اولنور جو ایندہ در زک
اشو اتفاق معنوی بی اشتراط مختلف فیہ اولوب اندلسی عین شمس و عین میراثہ * عیان * اطلاق
روایت الیشددر بوجہ تہ علماء معانیون تثنیہ و جمعدہ اتفاق لفظی بی اعتبار ایدوب عندلرندہ اتفاق
معنی معتبر دکادر تسلیم ایدہ بلکہ تثنیہ و جمعدہ اتفاق معنی دخی معتبر اولسون لکن بواستار حقیقت
اولدبغنی صورتہ اولسبلہ ابوان * مثلول مجاز اولس اولسون * و باب تغلیب جمعیسی مجاز اولوب
زیرا تغلیب اولان لفظ ماوضع لہندہ مستعمل دکادر کور لزمیکہ لفظ * قانتین * ہیئت اعتباریہ
وصف فنون الہ موصوفین اولان ذکورہ موضوع اولہرق ذکور و انا تہ اطلاق ماوضع لہندہ
غیری بہ اطلاق اولوب جمیع امثلہ سابقہ و آتیہ بواستعمال البتہ بر علاقہ ایچون اولور و الاخطا اولق
لہندہ مستعمل اولدبغنی قطعاً معلوم اولوب و بواسطہ البتہ بر علاقہ ایچون اولور و الاخطا اولق
لازمکور و علاقہ اولدبغنی کی ہر قدر خصوصیت علاقہ معلوم دکادہ مجازی تحقیق ایدر و بواسطہ
کلام شارح مرحومک شرح مقتاحدہ مجازیت تغلیب و بوندہ اولان علاقہ ک و مجازک فنی نوعندن
اولدبغنی حوالی بیانندہ اسلافدن برکسہ ک دورانی مشاہدہ اولہمد دیو اراد ایدبکی مقالک
حاصلیدر و صورتغلییدن بر سیدہ و جنس کثیر الافراد دیگر جنسندن جنس مذکور پیئندہ
مغمور و مغلوب اولان بر فرد اوزرینہ تغلید کہ طریق جنس مذکورک اسمی مجموع افراد جنس
ایہ فرد مذکورک جمعیسی اوزرینہ اطلاقدن عبارہ در تہ کہم * و اذ قلنا للہ شکۃ اسجدوا لادم
ف سجدا و الا ابلیس * قول شریفندہ ابلیس طائفہ جنسندن اولہرق افراد مشکہدن اولدبغنی
حالہ بین الملک بالکر فرد واحد مغمور اولمسبلہ مشکہدن عد اولمشددر و صورتغلییدن
برسی افراد جنسندن اکثری اقل اوزرینہ تغلیب اولوب طریق اکثر افراد مختص اولان و صفک
مجموع افراد نسبت اولمشددر عبارہ در تہ کہم نظم جلیئندہ بطریق الحکایہ وارد اولان * لخر جنک
یا شعوب والذین آمنوا معک من قریننا اولتعودن فی ملتنا * قول شریفندہ بحکم التغلیب حضرت
شعیب علیہ السلام ملت قائلینہ عود و رجوعدہ ادخال اولمشددر حالہ کہ حضرت شعیب اصلاً
ملتارینہ داخل اولمشددر کہ حتی بنہ رجوع ابسون زیرا ملت قائلین کفر اولوب انبیاء علیہم السلام
ایسہ بعثندن مقدم و مؤخر معصوم اولدقاری متفق علیہدر و قبل الایمان انلرک ملتارندن اولان
حضرت شعیب علیہ السلامہ ایمان ایدلر اولوب خطابہ حضرت شعیب اوزرینہ تغلیب ایدلرلردر
و صورتغلییدن برسی متکلمک مخاطب و یا غائب اوزرینہ تغلیددر انا و انت فعلنا و انا و زید
ضربنا کی زیرا ضربنا و فعلنا متنی و مجموع متکلم ایچون موضوع اولہرق آحادندن ہر برسی
متکلم اعتبار اوللق لازم اولمسبلہ متکلم اولدہ مخاطب و نایدہ غالب اوزرینہ تغلیب اولمشددر
وصیفہ مذکورہ متکلم مع الغیرہ موضوعدر قوللرینک معناسی متکلم اعتبار اولن ان غیر الہ برابر
متکلم ایچوند دیک اولوب بوضو رتہ مطلقاً غیر دیک دکادر و صورتغلییدن برسی مخاطب غالب
اوزرینہ تغلیددر * انت و زید فعلنا و انت و قوم فعلنا * کی تہ کہم * و مارک بغافل عما
نعملون * قول شریفینی دخی نا خطاب الہ قرائتہ کورہ بوقییلندن اولوب * و مارک * لفظیہ
خطاب نبی علیہ السلامہ اولدبغنی حالہ * عما نعملون * لفظندہ کافہ مکلفین الہ سائرہ تغلیب
بیورلشددر کہ معنی * نعمل انت یا محمد و جمیع من سواک من الکلفین و غیرہ * دیکدر و من غیر اعتبار التغلیب

بی علیه السلام غیر بسته اعتبار خطاب جائز اوله من زیرا کلام واحد عطف و یا خود
 تشبیه و یا خود چه سزایی و یا خود اکثر خطاب اولی منتهی در . و ما ربکم . قول شریفی ایسه
 واحد ایچون اوله رقی بی علیه السلام ماعدا به خطاب صالح اوله من و غیر ذلک منم فان
 جهنم جزاؤکم . قول شریفی دخی بوقی ایدن اولوب . فان جهنم جزاؤکم و جزاؤکم . دیکدر خطاب
 شیطان اولوب منهدن مراد ناسدر و یا ایها الناس اعبدا . یا ایها الناس اعبدا
 لعالمک تنفون . نظم جلیلی دخی بوقی ایدن اوله رقی لعالمک قوالیه خطاب . یا ایها الناس اعبدا
 و ربکم . قولنده اولان مخاطبین الیه و . من قبلکم . لفظ غیبیه ذکر اولانلره شاملدر زیرا . لعالمک
 خالقکم لفظنه متعلق اولوب . اعبدا . به متعلق دکلدر که حتی ناس مخاطبین به مختص اولسون زیرا
 . اعبدا و لعالمک تنفون . قولنده بر معنی بوقدر . و صور تعلیلدن بریسی عقلا بی غیر بی
 اوزرینه تعلیل اولوب طریق عقلا به مختص اولان لفظی عقلا و غیر بسته اطلاقدر
 مثلا . خلق الله الناس والانعام و رزقهم . دینلور زیرا . هم . لفظی عقلا به مختص اولوب حالبوکه
 بطریق التعلیل ناس و انعام راجعدر . و بعضا لفظ واحدده مخاطبی غائب اوزرینه تعلیل الیه
 برابر عقلا بی غیر بی اوزرینه تعلیل صورتنی اجتماع ایدر نشه کم نظام جایله . و جعل لکم
 من انفسکم ازواجاً و من الانعام ازواجاً یذروکم فیہ . قول شریفنده واقع اولمشدر مفهوم
 شریفی . خلق لکم ایها الناس من انفسکم ای من جنسکم ذکورا و اناثاً و خلق للانعام ایضاً
 من انفسها ذکورا و اناثاً یبکم و یبکرن ایها الناس و الانعام فی هذا التدبیر و الجمل لمافیہ من التکون
 من التوالد و التناسل فهو کالمعدن و المنبع للبث و النکاح . یعنی ای معشر بشر جناب حق سزک
 جنسکردن ذکور و اناث خلق ایدوب و کذلک انعام ایچون دخی جنسکردن ذکور و اناث خلق
 یورمشدر که بوجمل و تدبیرده ایها الناس و الانعام سزای بث و تکبیر ایدر زیرا بوجمل و تدبیرده
 توالد و تناسله ممکن اولوب بث و تکبیر معدن و منبع کییدر مفادنده اولوب ایامدی مخاطبی غائب
 اوزرینه تعلیل طریقیه . یا ایها الناس . خطاب شریفنده مظهر اولان ناس الیه اسم ظاهر لفظ
 غیبیه مذکور اولان انعام شامل اوله رقی . یذروکم . خطاب توجیه یورمشدر . و الاناس الیه
 انعامک جیبیبی بطریق الخطاب ذکر انکم صحیح اولر زیرا انعام غایبدر . و نظم مذکورده
 عقلا بی غیر بی اوزرینه تعلیل اولمی زیرا ناس و انعامدن جیبیبسته عقلا به مختص اولان . کم .
 لفظیه خطاب اولی طریق تعلیل غیر صورته صحیح اولر اشته بو بیان الیه . کم . لفظنده
 ایکی تعلیل موجود اولدیغی تحقیق ایدوب اکثر تعلیل اولسه قیاس اولان . یذرا کم و یاها
 یورلیق لازم کوردی کشاف و مفتاح و سائرلنده بوجهله تحقیق و بیان اولمشدر . لکن
 بر قائل ایچون دینک وارد که . یذرا کم . لفظنده اولان خطاب انعام شامل خلق تکلف اولوب
 بوکا حاجت بوقدر زیرا عرض قدرت الهیه بی و ناس اوزرنده اولان الطاف صدائیه بی اظهار
 اولمشیه خطاب ناسه اولوب معنای نظم جلیلی . یبکرن ایها الناس فی هذا التدبیر حیث ممکن
 من التناسل و التوالد و هیأ لکم من مصالحکم ما تحتاجون الیه فی ترتیب المعاش و تدبیر التوالد
 و التناسل و الانعام خلقها لکم فیها دفء و منافع و منها ناکلون و جعلها ازواجاً تنقی بیضاکم
 و تدوم بدوامکم . یعنی ایها الناس جناب باری سزای خلق ایدوب اجرا یوردیغی تدبیرده سزای
 نکبیر ایدر زیرا سزای تناسل و توالده ممکن قیلوب و ترتیب معاش و تدبیر توالد و تناسله محتاج
 اولدیغی مصالحی تمیشه ایلدی و سزای باری خلق ایلدی که انده غا و منافع و کورد و ایدر و ایدر اکل
 و نمیش ایدر سزای و ایلدی ازواج قیلوب بقا کرله باقی و دوامکرله دائم اولور ل دیکدر و بوسورنده
 تقدیر کلام . و جعل لکم من الانعام ازواجاً . اولوب و بوقدر قومک بیانی کی . جعل للانعام من
 انفسها ازواجاً . تقدیردن انسیدر زیرا بوسورنده . من الانعام . قریبه معطوف اولوب و معطوف
 و معطوف علیه بیئنده کمال تناسب وارد . حاصلی . و من الانعام . قولی . انفسکم . اوزرینه معطوف

اوله رقی . یذرا کم . قولنده خطاب بالخاصه ناسه اولوب بوسورنده تعلیل قیلندن اولر
 و صور تعلیلدن بریسی موجودی غیر موجود اوزرینه تعلیلدر مثلا بعض شی موجود اولوب
 و بعض آخر مترقب الوجود اولسه جیبیبی موجود کی عد اولشور نشه کم . و الذین یؤمنون
 بما انزل الیک . قول شریفنده هر قدر نظام مذکورک حین نزولنده مجموع آیات قرآنی هنوز
 نازل اولوب بعضی منزل و بعضی غیر منزل ایسه ده مراد بطریق التعلیل باسره قرآن مبتدر
 و صور تعلیلدن بریسی بوجه مخصوص الیه واقع اولان شئی وجه آخر الیه واقع اولان شئی اوزرینه تعلیلدر
 . ذلک بما قدمت الیکم . نظم جلیله اولدیغی کی زیرا . ما قدمت الیکم . الیه مراد اعمال جوارح اولوب
 اکثر اعماله الیه من اوله و مباشرت اولدیغندن کائن جیبیبی اعمال الیه واقع اولمش کی اتخاذ
 اوله رقی بحکم التعلیل . ما قدمت الیکم . یورمشدر . قال رحمه الله . (و لکنهما لتعلیق امر
 بغيره فی الاستقبال کان کل من جاتی کل فعلیه استقبالیه) . لکنهما . قولی . کان کل . ایچون
 تعلیل اولوب اول امرده حکم معلول اوله رقی ثابت اولی اوزره معلول اوزرینه تقدیم اولمشدر
 زیرا حکم ابتدای امرده معلول و مبرهن اوله رقی ثبوتی تقدیرده نفعده اولان استقراری علتک
 مایده حکمده ذکر صورته حاصل اولر . لتعلیق امر . قولنده اولان . امر . دن مراد حصول
 مضمون جزا و غیر . دن مراد حصول مضمون شرطدر . فی الاستقبال . قولی حصول مضمون شرطدن
 عبارت اولدیغی جهنمه غیره متعلق اوله رقی . جعل حصول الجزاء مترتباً علی حصول الشرط
 فی الاستقبال . معنایه اولوب . تعلیق امر . قولنده متعلق غیر جائزدر زیرا تعلیق انجق زمان تکلمده
 اولوب استقبالیه دکلدر کورمن میسنکه . ان دخلت الدار فانت حر . قولنده حریتی زمان مستقبله
 داره دخول اوزرینه تعلیق ایدر سین . کل من جاتی کل . قولدن مراد . ان . و . اذا . دن
 هر برر لیشک شرط و جزا سیدر یعنی . ان . و . اذا . کله لری مضمون جزا انک حصولی مضمون شرطک
 استقبالیه حصوله تعلیق ایچون اولدیغی جهنمه بولاردن هر برر لیشک جهنمه شرطیه و جزا لری
 جهنمه فعلیه استقبالیه اولور زیرا شرطک استقبالیه حصولی مفروض اولمشیه ثبوت و مضی بمنتهدر
 بوجهنمه جهنمه اسمیه و یا فعلیه ماضویه اوله من و کذلک جزا انک حصولی شرطک مستقبلیه
 حصوله متعلق و مترتب اولمشیه جهنمه اسمیه و یا ماضویه اولدیغی تقدیرده حاصل و ثابت حصولی
 مستقبلیه حاصل اوله جق شینه تعلیق لازم کلوب بوایسسه منتهدر . و سیر اولیه که جزا انک جهنمه
 طلبیه اولمی جائزدر . ان جاءک زید فاكرمه . قولنده اولدیغی کی زیرا طلبی مستقبلیه حدیثه دال
 اولدیغندن فعلی استقبالی اولوب بوجهنمه جزاء طلبیک برامری یعنی شرط اوزرینه تربی جائزدر
 لکن شرط بوتک خلافتنده اولوب زیرا شرط استقبالیه مفروض الصدق اوله رقی بوایسسه انشاده
 متصور اولمشیه طلبی اوله من . قال رحمه الله . (ولا یخالف ذلک لفظاً الا لکنه) . و چلین
 مذکورینشک فعلیه استقبالیه اولمشه لفظک معنایه توفیق و تطبیق و من غیر مقتضی مقتضای
 ظاهره مخالفتدن احتراز و توفیق ایچون لفظاً مخالفت اولمشوب انجق لکنه مخالفت اولمشیلور . اگر
 چلینندن ایکی و یا خود ایدها اسمیه و یا ماضویه اولورسه یعنی چلیندن بریسی اسمیه و یا فعلیه
 ماضویه و یا خود ایکیسیده فعلیه ماضویه اوله رقی و فوعبولور ایسه به معنی استقبال اوزره
 اولدیغنده . لفظاً . قولنده اشارت وارد حتی . ان اکرمنی الان فقد اکرمک امس . قولنک ظاهر
 معنای اکر سن شمدی بکا اکرام ایلد کسه بنده . بکا بکنده اکرام الیشیدم دینک ایسه ده لکن
 معنای مستقبل الیه ماول اوله رقی . ان نقد با کرامک ایای الان فاعند با کرامی ایاک یعنی اکر سن
 الان حقده واقع اولان اکرامکه اعتبار و بونی مدار اقتضای ایدر سن . بن دخی سنک حقهده مسوق
 اولان اکرامه اعتداد و اعتبار ایدرم دیکدر و بومعنی . فاعند . لفظی مختار سید شریف اولدیغی
 اوزره صیغه مضارع متکلم اولدیغی تقدیرده اولوب و اما شارحک من غیر تأویل طلبیک جزا
 وقوعی جائز اولمشی قوی اوزره صیغه مذکوره صیغه امر اولدیغی صورته معنی . تم . مسوق

اولان اگر چه دخی اعتداد و اعتبار ایله دیک اولور و نظم جلیله و وان بکذبو ک فقد کذب
 رسول من قبلک قول شریفک معناسی . فلا تخزن و اصبر فقد کذب رسول من قبلک اولوب
 یعنی حییم کفار خاکسارک سنی تکذیب لیدن محزون اوله و صبر و تحمل ایله زیرا من جهة الزمان
 سنی سبقت ایدن پیغمبران عظام دخی تکذیب اولندیلمر دیکدر وینه نظم جلیله و لاتنصروه
 فقد نصره الله اذ اخرجه الذين كفروا قول شریفک معناسی . ان لاتنصروه ينصروه من نصره
 قبل ذلك . یعنی اگر انلر نصرت انزلر ايسه کفار نهکارک حین اخراج لنده نصرت ایدن
 جناب باری نصرت ایدر دیک اولوب جزا مقدر . ينصروه . لفظیدر سائر امثالی دخی
 و نلره قیاس ایدرک مقامه مناسب اولان شیلری تقدیر اقتضا ایلر . و جزاء طلبی بی خبری ایله تاویل
 و هدر یعنی بعضیلرک طلبی جزا واقع اولمسی دخی لکنکته ظاهره مخالفت قیللندن اولوب خبری ایله
 ما ولدر دیکدری غلطدر زیرا جزا شرط کی مفروض الصدق اولوب بلکه شرط اوزرینه مترتب
 اولمسیله طایب اولمسی جائزدر و فقط ذکر مرور ایلدیکی اوزره شرط مفروض الصدق اوله در فی
 بونک خلافتدر لکن سیر اولیه که بعض کره . ان لفظی و ان کتم فی رب عزنا علی عبدنا
 و ان کتم فی سنک قول شریف لنده اولدیگی کی فعل شرط . کان . کله سی اولورسه قیاس اوله در فی
 استعمالک غیریده استعمال اولورسه کیم مصفک . او تغلب غیر المتصف به . قولنده تفصیلی مرور
 ایلدی و كذلك . ان لفظی و احوال ایله مجرد وصل و ربط ایچون مقام نا کیده اتیان اولورسه ینه
 معنای استقباله اولوب و بوضو و رتبه انکیچون جزا دخی ذکر اولمز . زید و ان کثر ماله بخیل و عمرو
 و ان اعطی جاهائکم . قوللنده اولدیگی کی و كذلك . ان لفظی . کان . ایله وقوعک و مقام نا کیدک
 غیر لنده دخی قیلا مستقبالک غیریده استعمال اولورسه کیم ابی العلاءک * فیا وطنی ان فاتنی بک سابق *
 من الدهر فلینم ساکنک البال * قولله ینه شاعر هر قومک * وان ذهلت عما جئ صدورها * فقد
 الهیت و جدا نفوس رجال * قولنده واقع اولمشدر زیرا بو ایکی یتیمه دخی معنی مضی اوزرینه
 اولوب استقبال اوزرینه اولدیگی ظاهر در * بیت اولک مفهومی ای و نظم اگر غیایام سابقه
 دهر سنده سکون و اقامندن فوت و مهور ایلدیسه سکنه دن خالی قالیوب بال و حال ساکنانک
 طیب و آسوده اولسون دیکدر که همشهر باری حقنده آسایش و نعمه اولمیرله دعادر زیرا . فلینم
 لفظی جزایه دال اولوب لم یتبق خالیا تقدیرنده در . فلینم . فلیکن قلوب ساکنک طیبه و احوال مقیمک
 جیده مفهومنده اولوب . نعم الشیء نعمه . قولی کسر و ضم ایله صار ناعا لینا معنا سنده در و ما بعد
 بیت * وان استطع فی الحشر آتک زاراً * و هیات لی یوم القیمة اشغال * اولوب مراد دهر ایله و نظم
 یتیمه حال حیاته حائل اولدیسه اگر محشرده قدر تباب اولورسه هم زیارت ایدرم لکن عرصه عرصانه
 دخی کثرت احوال و اشغالدن ناشی بر مقتضای و لکل امری یومئذ شأن بغنیه * تیسر زیارت امر
 بعیددر دیکدر * و مفهوم بیت ثانی نافه نک صدر و درونی هر تقدیر بنم وطن ایچون اولان شوق
 مضمر مدن خالی و غافل ایلده بآس یوقدر زیرا وجد و شوق ایله حین و فریادی نفوس رکیان رجالی
 احراق ایلدی دیکدر . و بعض کره . اذا لفظی ماضی ایچون استعمال اولورسه کیم * حتی اذا بلغ
 بین السدین * و * حتی اذا ساوی بین الصدفین * و * حتی اذا جملة نارا * قول شریف لنده
 واقع اولمشدر سیددن مراد ارمیه و ازربحان جلیلی اولوب . صدقین . ارتفاع جلیلی اولمق اوزره
 تفسیر اولمشدر و بعضاً استمرار ایچون اولور * و اذا لقوا الذين آمنوا قالوا آمنا * قول
 شریفنده استمراره محمدولدر قال رحمه الله (کابراز غیر الحاصل فی معرض الحاصل لقوة
 الاسباب او کون ما هو للوقوع کالواقع) . ان و . اذا لفظلرینک جاتیتمده اصل اولان لفظ
 مستقبلدن عدوله نکته برشی غیر حاصلی معرض حاصلده ابراز ایتک کییدر بوده بعضاً برشی
 غیر حاصلک حصولی ذیلنده اتخاذ اولتان اسبابک فوتندن ایچون اولور مثلاً برشیک اشترا سینه
 شروع اولنوب مینابین راضی و مبیع موجود اوله در قیاس باب اشترا معتقد اولدیگی حینده

ان اشترا کان کذا . دیرسین مقتضای قیاس ايسه عقد اشترا حاصل اولمیشدن . ان ستر
 دینلیدر . او کون ما هو . قولی ایله مابعدنده . او ایله عطف اولتانلرک جمله سی . قوة الاسباب .
 اوزرینه معطوف اولوب . ابراز غیر الحاصل . اوزرینه معطوف دکلدر زیرا بونلرک جمله سی
 . ابراز غیر الحاصل فی معرض الحاصل . نکته سیچون عللدر یعنی و یا خود و قوع و صدوره متبی
 اولان شی واقع مابعدده اولدیغیچون اولور . ان مت . قولی کی قیاس اولان . ان مت . دیکلدر
 لکن موت دلالت عقل و نقل ایله صدد و قوعده اولمیشدن لفظ ماضی ایله اتیان اولمشدر زیرا
 برشیک تحقق وقوعه تنبیه ایچون مستقبلدن لفظ ماضی ایله تعبیر اولدیگی ماسبقده ذکر
 اولمشدر قال رحمه الله (او التغال او اظهار الرغبة فی وقوعه نحو ان ظفرت بحسن العاقبة
 فان الطالب اذا عظمت رغبته فی حصول امر یکنر تصویره ایله فرمایخیل ذلك الامر ایله حاصل
 و یا خود غیر حاصلی معرض حاصلده ابراز ایچون لفظ مستقبله عدول تعال محط و یا خود
 وقوع شرط اظهار رغبت متکلم ایچون اولور . ان ظفرت بحسن العاقبة . قولی کی بو مثال نا
 خطاب ایله قرأت اولدیگی صورته تعالیه مثال اولمقده صالح اولدیگی مثلاً و صیغه سکام اولورسه
 اظهار رغبتیه مثال اولور . مصنف اظهار رغبت غیر حاصلی حاصل مرصده ابرازی مقتضی
 اولدیشده . فان الطالب اه . قولله اشارت ایلمشدر یعنی بر امر مطلوبک حصوله رغبت طالب
 معطوف اولدیگی حینده طالب او امری اکثر احیانه تصور دن خالی اولمیرق بو جهنله چوق
 کره واقع اولور که او امر خیال طالبده حاصل اولمش کی تصور اولمشرق اولخالده لفظ ماضی ایله
 تعبیر ایدر قال رحمه الله (و علیه ان اردن تحصناً) یعنی و لا نکرهوا فتبائکم علی البقاء
 ان اردن تحصناً * نظم جلیلی دخی بر امرک وقوعه اظهار رغبت متکلم ایچون صیغه ماضی ایله
 اتیان اولمشده محمول اوله در قی . فتبائکم . اراده تحصنه توفیر رغبت الهییه اظهار ایچون لفظ
 ماضی ایله اتیان اولمشدر قی ان اردن بیورلمشدر که * مفهوم شریفی زنایان تحصن و تعفف مراد
 ایدن جواریری زنا اوزره اکراه و اجباردن نیشدر . اگر سوال اولورسه که زناه اگر اهدن
 نهیک انلرک اراده تحصنلرینه تعلیق اولمشی انتفاء اراده لری صورتد جواز اکراهی مقتضیدر
 بو سئوالدن وجه ایله جواب و یریلوب وجه اول بر امرک شرطه تعلیق انتفاء شرط عتده
 انتفاء تعلیق اقتضایده چکی مسلم دکلدر که حتی اراده تحصنک انتفاسی صورتده نهی اکراه دخی
 متنی اولسون و شرط شی مشروطک موقوف علیه وجودی اولان سیددن عبارده اولمشدن ناشی
 انتفاء شرط انتفاء مشروطی موجب اولمسیله استدلال غایت سقوطده در زیرا بو کلام شرط لفظی
 اولان شرط نحوی ایله شرط معنوی یتیمه اولان اشتراک لفظدن غلطدر زیرا . شرط نحوی
 مایتوقف علیه وجود الشی اولدیگی جای تسلیم اولمیردوب بلکه شرط نحوی دیتلان . ان
 و اخوانه دیکدر ذکر اولنوب جمله جزایه نک حصول مضمونی کندی اوزرینه معانی اولان یعنی
 حصولی عتده جمله جزایه نک حصول مضمونیه حکم اولتان سیددن عبارده در و مایتوقف علیه
 وجود الشی . معناسنه اولان شرط شرط معنویدر و بو ایکی معنی معنای لغو بلندن متعذر که
 . شرط علیه کذا . قوللری جمله علامه مفهومنده یعنی فلان شی اوزرینه فلان شیبی شرط
 قیلدی دیک شی ثانی بی اوله علامت وضع ایلدی معناسنه در کورمز مینکه . ان کان هذا انسانا
 فهو حیوان . قوللر شرط و جزا اولوب حالوکه اشارت اولتان شیک حیوان اولمقنی انسان
 اولمقنیه توقف ایتر و انسان اولمقنیک انتفاسیه حیوان اولمقنیک انتفاسی دخی لازمکلر بلکه
 امر بالعکس اولوب حیوان اولمقندن انسان اولمسی لازمکلر زیرا غالب مواقعه شرط نحوی ملزوم
 و جزاسی لازمدر و ملزومک انتفاسی لازمک انتفاسی مستلزم دکلدر و اجوبه مذکورده دن وجه ثانی و در که
 شرطه تعلیق انتفاء شرط عتده حکمک انتفاسی اقتضا ایتیمی شرط ایچون فائده اخری حاصل
 اولدیگی صورته اولدیشده اختلاف یوقدر یعنی مفهوم مخالفت دلالت تفسیر ایچون فائده اخری

اولما سبيله مشروطه اولوب ونظم مذكوره فائده شرط نهی اكر اهده مبالغه اولمسی جائزدر یعنی
فتیانكه نفسا برنی زنادن منع اله عفت مراد ایله الیه البتہ انك بحافظه غریظه عفتا برنی مراد
ایتمكلكه مولی برنی انك زباده احقدر ديك اولور بوسورنده فائده شرط موليك تحصن
جوارى بی اراده لبسه اظهار رغبت اولمش اولور ویا خود نظم مذکورك سبب نزول اولان
حادیه بوجوهله اولوب یعنی جوارى مذكوره عفاف ونحصن مراد ایلدكلى حالده مالك
ومولی برنی اولان اشخاص سفاح وزنا به اكره و اغرا اغرا به نهك بوشروط ایله فائده تقییدی تحقق
اراده تبیه اولور جواب ثالث لا تکرهوا نك معناسی بین الاعمه مدلول نهی عدم الفعل
ویا خود الكف عن الفعل اولمسنده واقع اولان اختلاف اوزره بحرم الاكره ویا خود اطلب
منكم الكف عن الاكره اولوب وعدم اراده تحصن عندنده حرمت اكره ویا خود اكره اهدن
طلب كف من فی اولور زیرا بوتقدیرده انتفاء اكره ضروریدر چونكه اكره دینلاز شی فاعله
تقبضی مراد ایلدیكى شی اوزرینه اولور امدی جواريك زنادن عدم اراده امتناعا برنی صورنده
اكره محل قالمسوب مولی طرفندن انك اكره تحقق ایتز وجوابده وجه رابع تسلیم ایلدیكه
نظم مذکور مفهوم مخالفه نظرا بحسب الظاهر عدم اراده تحصن عندنده انتفاء حرمت اكره
دلات ایتوز لكن اجاع قاطع ظاهر معارض یعنی حرمت دال اولمسیله ظاهر قاطع ایله دفع اولور
قال رحمه الله (قال السكاکی اولمسی برنی خوفه تعالی * لئن اشرکت لیحبطن عملك *) یعنی
سكاکی رحمه الله غیر حاصل مرصنده ابراز الیک یادکری مرور ایدن عللناشی اولوب ویا خود
تعریض ایچون اولور دیشدر طریق تعریض فعل برکسه به نسبت اولمسی مراد اوکسه نك غیریبی
اولمقدیر ته کیم نظم جلیله ولقد اوحی الیک والی الذین من قبلک لئن اشرکت لیحبطن عملك قول شریفنده
واقع اولمشدر زیرا خطاب نبی محترم صلی الله علیه وسلم افتدمن اولوب وجناب بغمیرك بعثدن مقدم ومؤخر
عدم اشرای مقطوع به در بوسورنده مقام محالی منزله مشکوکه تنزیل ایله ان تشرک دینات مقامی ایلده
لکن کندولرندن شرک صدور ونقدی ایدن مشرکینه تعریض ذیلنده نبی علیه السلامدن حاصل اولیان اشرای
علی سبیل الفرض والتقدیر معرض حاصلده ابراز ایچون لفظ ماضی ایله اتیان اولمسی نك اشرکت
یورلشدر حبط عمل بطلان ثواب علدن عبارت در و بو تعریض نظیری مثلا برکسه بر شخصه شتم
ایلسه او شخص مقام تهدیده والله ان شتمنی الامیر لا ضربته دیوب شتم ایدن کسه بی ضرب ایله
تهدید ایدر بوقسه حقیقه ضرب امیری مراد ایتز وخی دکلدر که کندوسندن اشرک صادر
اولیانله حبط عملایله تعریضده بر معنی اولوب بلکه کندولرندن موجب احباط اولان شرک تحقق ایدن
کسه له حبط عملایله تعریضدر واکر صیغه مضارع ذکر اولمسه اصلی اوزرینه مستعمل اولمسیله کندولرندن
شرک صدور وتحقق ایدنله تعریضی افاده ایتز یعنی صیغه مضارع نبی علیه السلام مستقبله وقوع
شرک وارتدادنی فرض وتقدری مفید اولمسی حالوکه حبط عملك ارتداده ترتی ابتداء کندوسندن شرک
صدور ایدن کسه به حبط عملایله تعریضی افاده ایتز بلکه اهل ارتداده تعریض اولمش اولور لکن صیغه
ماضی بونك خلافتده اولوب زیرا هر تقدیر مستقبل معنایه صورت حاصلده ابراز ایچون
لفظ ماضی ایله تمیزده کندوسندن شرک صادر اولمسه حبط عملایله تعریض حاصلدر شارح
مرحوم دیرکه بولامده خفا وضعف اولدیغی جهته مصنف سكاکی به نسبت ادوب والاسكاکی
علل منقده نك مجموعی ذکر ایلشدر ووجه خفا ظاهر در که حتی خلخالی مرحوم کندوسندن
شرک صدور ادوب وایده جکلك جله سنه تعریض ایدوکنه ذاهب اولمشدر بوده فحوای خطاب
ایله تعریض بینه اولان فرق عدم ظهورنه ومقاد ماضی اولان تحقق شرک ایله مقاد مضارع اولان ارتداد
بین فرق اولمسیوب مضارع دخی مفید تعریض اولمسی ظنه منیدر واما ضعف زیرا کندوسندن
شرک صدور ایلان کسه به تعریض هر تقدیر معنایه مستقبله ایلده صورتا وقوع اوزره دال
اولان صیغه ماضی ایله تعبیردن مستبان اولمسی بونده نبی علیه السلامدن حاصل اولیان

شرکی بطریق الفرض والتقدیر معرض حاصلده ابراز طریق سنه حمل ایله ارتکاب سوء اده حاجت
اولما سبیلدر قال رحمه الله (ونظیره فی التعریض * ومالی لا اعبد الذی فطرنی * ای ومالکم
لا تعبدون الذی فطركم بدلیل * والیه ترجمون *) و * ومالی لا اعبد الذی * نظم جلیلی دخی
اشبو لئن اشرکت قول شریفنك نظیریه لکن شرطده لاجل التعریض مقام مضارعه ماضی
اتیان اولمسی جهتشدن اولوب بلکه بالکثر تعریض ایچون اولمسه نظیری اوله رق * ومالی
لا اعبد * قوندن مراد بطریق التعریض * ومالکم لا تعبدون الذی فطركم دیمکدر و بولکا دلیل
* والیه ترجمون * قولیدر زیرا اکر تعریض اولمسه سیاق آیه مناسب اولان * والیه ارجع * افضله
وارد اولمسیدر قال رحمه الله (ووجه حسنه اسماع الخطاین الحق علی وجه لازمه غضبه
وهو ترك التصريح بسببهم الى الباطل ويعين علی قبوله لكونه ادخل فی المحاض النصیح حیث لا یرید
لهم الا ما یرید لنفسه) و بونعریضك وجه حسنی متكلك اعداسی اولان مخاطبینه موجب ازدیاد
غضب وهورزی اولمسه حق وحق قبولرینه معین اوله حق صورنده حتی اسماع ایتسیدر که
تزیید غضبنا برنی داعی اولمسه حق صورت انك باطله نسبنده ترك نصریج اولوب وبوطریقك حق
قبولرینه اعانه سی زیرا متكلك حق مخاطبینه مراد ایلدیكى شی نفسیچون مراد ایتدیكى شیدن
عبارت اولمسیله نصیحت محضه وخالصه اولمسندن ایچوندر وکلامدن بونوعه * منصف * نسبه
اولور وجه نسبه بوشلاو کلامی هر کیم اشنده متكلك حق مخاطبینه انصافنه قائل اولمسی یا خود
متكلك انصاف ایدوب نفسی مرتبه مخاطبینه تنزیل ایلشدر و بونعریضدن * استدرراج * ایله دخی
تعبیر اولور زیرا بونوع کلام خصمی بوجه تدریج اذعان وقبول وتسلیم وانقیاده تقریب ایدر
وبواسطوب لطیف اسالیبدن مدود اولوب قرآن کریمده واشعار ومجاوراتده کثیر الور ودر
شارح مرحوم بومقامه مناسب تفاسیر تحقیقاتدن اوله رفی بیورر که اکر نظم جلیله
* ان ینفقوكم * یعنی بامعشر اسلام اکر مشرکین اهل مکه سزلی بولور ومظفر اولور ایسه
* ینکونوا الیکم اعداء * سزلی ایچون خالص العداوة اولوب * ویدسطوا الیکم ایدیهم والسنتم
بالسوء * یعنی قتل وضرب وشتم ایله ابادی والسنه لینی سز بسط ودراز ایلر وودوا وونکفرون *
ودینکر دن ارتداد ایله کندیبرلی کی اوله رفی مینه دن عداوت وقتال مرتفع اولمسی فی غنی ایدر
فحوای شریفنده اولان اشبو آیت کریمده * ان ینفقوكم * شرطنه جزا مواضعده اوج جله ذکر
اولوب جله نكده لفظ ماضی به عدول اولمسیله بونده نكته ندر دبو سوال اولور سه جوابنده
دینلور که بونکته بی بیانده ابکی وجه اولوب بریبی کشفده ذکر اولان شیدر که بوجمله جله
ناشده صیغه ماضی به عدولدن غرض مشرکینك کافه اغراضه تقدیم ایله هر شیدن اول وداملاری
اهل ایمانك کفر وارتدادنی اولدیفته دلات ایچوندر زیرا اهل ایمانه مضار دنیا و دینت خوفی
کفارک اقصابی املاری اولوب عندلرند اسبق مضار ایلده مؤمنی کفره رد ایلر بدر شوبله که اهل
ایمان اوزرینه دیناری روحلرندن عزیز اولوب اغور دین میننده بذل وایز حیات ایلدکلی انك
ملومیدر ونکته مذکوره ایچون بیان اولان وجه ثانی مقتضایه اتیان اولان شیدر که نظم
مذکورده * ان ینفقوكم * شرطنك مفهومی اولدیغی اوزره کفارک اهل ایمانه مصادفه ومظفر بتارینه
ذکر اولان جزا دن جزا ثالثک مفهومی اولان مؤمنی حالت کفره رد لزوم و ترتی دیگر ایلکی
جزا ده اولان لزوم محتمل اولدیغی شهیدن وارسه در شوبله که جزا اول انك اعدا اولمسی
وثانی مؤمنیه السن وایاد برنی بسط املاری اولوب حین مصادفه ومظفریت مشرکینه انلردن
بومعامله لک وقوعی محل اشقیاه اوله یاور ایلده جزا ثالثک لزومی و اضطرر زیرا کفارک کفر
مؤمنیه و دادلری قطعاً ناشه اووب کفر وارتداد حق مؤمنیه جالب ضرر وخسار عظیم
ومشرکین ایچون انجسام ماده مخصوصه وارتفاع مقالته ومشاجره فی مؤدی اوله جعی جهته موجب
نفع عیم اولمسیله عندلرند کفر مؤمنیه دن احب رشی بولمسی لکن عداوت وبسط السن وایادی

بوجزاده اولیوب حین مصادفه و غایبه ده میانه نرند اولان قرابت و معارفه دن ویر مقتضای
 اذا ظفرت فاسمح. سبیه عفو و سماح الیه پرورش یافته اولم نرند ناشی بورالری تذکر و تخطر له
 عداوت و اهانتلری شک ارتقاعی جائز و هر قدر مشرکینک قبول ایمان الیه کفر مؤمنینه و داده لرینک
 دخی انتقاسی امر ممکن و محتمل ایستاده ابعدا و اخفا و لیدی غیر خفی و بارزدر و صیغه ماضی جزا
 واقع اولدیغی صورته هر قدر مضارع معناسنه ایستاده لکن لفظ ماضی الیه تعبیری تحقق مفهوم
 مشر اولوب حالبوکه خطر وجود اوزره اولان شرط تعلیق تحقق مفهوم جزایی اراده به منافی
 اولسبیل صیغه ماضیک جزا و فوعی قرینه سبیل جزاک شرطه تحقق لزومه حل اولور بنه علیه
 اخو بنه نسبتله شرط مذکور زومنده احتمال شک اولیان جزای ثالثه صیغه ماضیه اثبات
 اولنه رقی و دوا لوتکفرون. یورلشدر * اگر سوال اولورسه که بر شینک جواب شرط اوزرینه
 عطفی ایکی وجهه اولوب وجه اول معطوف و معطوف علیهن هر رلرینک بدون الآخر وجودی
 تصور اولتی و بدون الآخر جزا واقع اولسبی صحیح اولقدر. ان نه طنی اعطک و اکساک. قوی
 کی و وجه ثانی معطوفت معطوف علیه اوزرینه متوقف اولسیدر. ان رجع الامر استأذنت
 و خرجت. کی و بصورت من جهة المعنی ایکی کلامه منی اولوب. اذا رجع استأذنته و اذا استأذنته
 خرجت. مقادنده در اشته بو وجهه دلایل اعجازده مقرر اولوب بو صورتده نظم مذکورده مجموع
 جل ثلثه لازم واحد اولق اوزره ضرب ثانییدن دینلورسه. مفتاحده اولان ایکنجی وجه صحیح
 اوله من زیر نظم مذکورک ضرب ثانی به حلی تقدیرده معنی. ان ینفقو کم بکونوا الکم اعداء. وان بکونوا الکم
 اعداء ینسبوا الکم الیهم و ان ینسبوا الکم الیهم و دوا. تقدیرده اوله رقی هر رلری
 ماتقد میجون لازم اولوب بو حالده. ان ینفقو کم. شرطنه ملازمه دن بعضی بعضیستدن اوضح
 و احتمال شبهه جهندن اقل دینلکلکه محل بولنز و اگر ضرب اولدن دینلورسه و داده کفرک
 شرط الیه تنقیدنه بر فائده ترتب اثر زیر استقارک کفر مؤمنینه و داده لری استر مظفر اولسون و استر
 اولسونلر هر حالده حاصل و محققدر امدی اولی اولان. و دوا. قول شریفنک جمله شرطیه
 اوزرینه عطفیه بالکز جزایه عطف اولنما مسیدر زیرا جمله شرطیه و غیر یسینک تماطنی کلام
 قدیمه کثیر اولوب مثلا و ان یقاتلواکم یولوکم الادیار ثم لاینصرون و قول شریفنده لاینصرون
 مجموع شرط و جزا اوزرینه و و قالوا اولانزل علیه ملک و او انزلنا ملکا لفضی الامر و نظم
 جلیله شرطیه قالوا اوزرینه عطف اولنمشددر. سوال مذکورده جوابده دینلورکه ظاهر اولان
 نظم مذکور ضرب اولدن اولوب جزا اولان و دوا لوتکفرون مراد و داده کفری اظهار و مقتضیات
 و داده لری استیقا اولور و بونک مؤمنین اوزره مظفر ینلرینه توقف ایده چکی و ارسته شک و امترا
 اوله رقی شرط الیه فائده تنقید تحقق ایله کذلک جزاء ثانییدن دخی مراد عداوتلری اظهار ایلری
 اولوب و الاعداء ظفر و عدم ظفر حالبنده حاصلدر * و کلامک ظاهری اوزرینه جمله و داده
 کفرک شرط مذکور الیه تنقید میجون بیان فائده ذیلبنده نظم مذکور حاطب ابن ابی بلتعه کفار مکده
 حضرت نبی علیه السلامک کندیلریله قتال و حربه مستعد و منهی بولند قری اخبار ایچون مکتوب
 کوندر سبیل بونک حقیقه نازل اولوب بوجهنله مشرکین قبل الظفر مؤمنینی بوضو رتله ارسال
 مکتوب و اظهار اسرار نبوی ایلرندن طولایی کندولری کی کفار ظن و قیاس ایدرک ینلرنده عداوت
 و کفر ارتدادلر ایچون و داد و محبتلری اولیوب لکن مؤمنینه مظفر اوله رقی انلری ایمان الیه مشرف بولند قری
 حینده عداوت و بسط ابادی و السن الیه ازدرا و حقارت و کفر. ردلر ایچون و داد و محبت تحقق ایله
 دینیه من زیرا بو کلامک صحیح بازیلان مکتوبک مشرکینه واصل اوله رقی و حاطبیدن کفر و نفاقه
 عظمی لاحق اولسینه موقوف اولوب حالبوکه مکتوبک مشرکینه عدم وصولیه اصحاب کزین
 حضراتنک انانی طریقده حامل مکتوب اولان مرأمدن اخذ ایلدکری قصه مذکورده مصرح
 و مذیدر. قال رحمه الله (و لوللشرط فی الماضي مع النطق بالتسفه الشرط) و ادات شرطدن

او. کله سی مضمون جزانک حصص و لنی مقطوع الانتفا اولان مضمون شرطت ماضیه فرض اولان
 حصوله تعلیق ایچوندر و انتفاء شرط مجزوم اولسبیله جزانک دخی انتقاسی لازمک و ملاک
 سن بکا کیش اولسه ایدک بنده سکا کرام ایدر ایدم مفهومبنده اولان. لوجتئی لا کرمک. قولنده
 مضمون جزا اولان اکرام مضمون شرط اولان بجینه تعلیق اولسوب حالبوکه انتفاء بجی مقطوع به
 اولسبیله اکرامک دخی انتقاسی لازمکلور. و اما عبارة مفتاح. انما لتعلق ما امتنع من بجی مخاطبک
 علی سبیل القطع کقولک لوجتئی لا کرمک. معلقا لامتناع اکرامک بما امتنع من بجی مخاطبک.
 اولوب بو عبارة محل اشکالدر زیرا اولامعلق نفس جزا و معلق علیهی امتناع شرط ایستدر چونکه
 . لتعلق ما امتنع الخ. قولنک معناسی لو کله سی ممتنع اولان شبیه یعنی مضمون جزایی غیر یسینک
 یعنی مضمون شرطک علی سبیل القطع امتناعه تعلیق ایچوندر دیمک اولوب حالبوکه امتناع مضمون
 شرطه تعلیق اولان مضمون جزا اولیوب بلکه امتناع مضمون جزادر و ثانیاً ایراد ایلدیکی مثالی
 ایضا حده معلق امتناع جزا قیلوب معلق علیهی نفس شرط فیلشدر زیرا. معلقا لامتناع اکرامک
 بما امتنع من بجی مخاطبک. قولنک مفهوم امتناع مضمون جزایی مضمون شرطه تعلیق اولوب
 حالبوکه امتناع مضمون جزانک تعلیق اولنمیدی مضمون شرط اولیوب بلکه امتناع مضمون
 شرطدر. حاصلی اکرامک امتناعی بجینه تعلیق اولیوب بلکه بجینک امتناعه تعلیقدر
 و اشبو اش. کاله مطلع اولنلردن بعضیلری کلام سکائی بی حذف مضافه ایستاده الیه. انما
 لتعلق امتناع ما امتنع من بجی. تقدیرنده اولق اوزره تأویل ایلدیبار. لکن بو تأویل حاجت
 اولیوب بلکه حکمی وصفه تعلیق قیید حیثیتی مشر اولسبیله عبارة مذکورده. لتعلق ما امتنع
 من حیث انه ممتنع. مألئده اولور و تعلیق امتناع جزانک معناسیده بوندن عبارة اولوب ایضاح
 مثاله اولان. بما امتنع. قولنده دخی اشبو قیید حیثیت معتبردر و بومعنی برهمنای اطف اوله رقی
 سکاکی بی عبارة مذکورده تشجیع ایلشدر و کتانی اتفاق ایدن مهره بودقیقه دن غافل اولمشلدر
 امدی لو کله سی عند السکاکی امتناع مضمون جزایی مضمون شرطک امتناع قطعیه نه و عند المصنف
 شرطک قطع انتقاسیه برابر ثبوت مضمون جزایی ثبوت مضمون شرطه تعلیق ایچون اوله رقی مال
 متحددر زیرا انتقاسی قطعی اولان شبینک بطریق الفرض و التقدير حصوله تعلیق اثبات انتفاء
 ثانی انتفاء اول ایچون اولدیفته دلالت ایچوندر * الحاصل او کله سی. لامتناع الثاني لامتناع الاول. یعنی
 شرطک امتناعد ناشی جزانک امتناعی ایچوندر و شرط الیه جزادن هر ربیسی اثبات و باقی
 و باخود احدیما اثبات و آخرنی اولقدن اعدر و نفیک امتناعی اثبات و اثبات امتناعی نفیدر امدی
 . لولم تأتي لم اکرامک. قولنده. لو. عدم اثباتک امتناعد ناشی عدم اکرامک امتناعی ایچون
 اولوب یعنی اثباتک ثبوتد ناشی اکرامک ثبوتی ایچوندر و بین الجمهور مذکور اولان بودر. لکن
 شیخ ابن حاجب اشبو. لامتناع الثاني لامتناع الاول. قولنی اولک امتناعیه ثانیثک امتناعی اوزرینه
 استدلال ایتک معناسنه حل الیه اعتراض ایلشدر شویله که شرط سبب و جزا سبب اولوب سبب ایستاده
 مسیدن اعم اولور زیرا بر شینک اسباب محتاجه سی اولق جائزدر مثلا اشراقه نار و مسیدن هر ربیسی
 سبب اولور بوضو رتده سبب اولان شرطک انتقاسی سبب اولان جزانک انتقاسی موجب اولر اما
 انتقاء سبب بونک خلاقی اولوب سببک انتقاسی ایجاب ایدر کورمن یسینکه و لوکل فیها آلهة الا الله
 لفسدتا و قول شریفنک سوفی امتناع فساد الیه امتناع تعدد آلهه اوزرینه استدلال ایچون دکدر
 اولوب بو خسه بالعکس امتناع تعدد آلهه الیه امتناع فساد اوزرینه استدلال ایچون دکدر
 زیرا تعدد آلهه نک امتناعدن امتناع فساد لازمکلور و جناب بارینک سبب آخرله بونی فعلی جائزدر
 اوله اولنجه حق اولان. او کله سی. لامتناع الاول لامتناع الیه. یعنی جزانک امتناعد ناشی
 شرطک امتناعی ایچوندر. و محققیندن قاضی عضد و شیخ رضی ابن حاجبک اشبو اعتراضه
 دلیلی باطل و دعواسی حقدردیدلر اما دلیلنک بطلانی زیر شرط عندلرند سبب و باخود

ما يتوقف عليه وجود الشيء . معناه سببه شرط و يا خود معنای مذکور چه شرط ايله سبب
غير يسي اولمندن اعدر اول . لو كانت الشمس طالعة فالنهار موجود . وثاني . لو كان لي مال لحييت .
وثالث . لو كان النهار موجودا كانت الشمس طالعة . امثله سبيله تمثيل اولمشدر . شوبله كه مثال
اولده شرط اولان طلوع شمس وجود نهاره سبب و ثابته شرط اولان وجود مال حج ايجون
موقوف عليه و ثابته شرط اولان وجود نهار طلوع شمس ايجون نه سبب و نه موقوف عليه
واما دعواستك حق اولسي زيرا شرط ملزوم و جزا لازم اولوب و لازمه انتفاسي انتفاء ملزومي
موجب اوله رق عكسي بويله دكلدر بعني انتفاء ملزوم انتفاء لازمي اقتضا ايجون بتقديره لو كله سي
جزاسي معدوم المضمون اوله رق اشـ بولازم شرط اولان جزائك امتناع انتفاسي شرطك مضموني
دخي متنع اولمسته موضوع اولوب شحك ادعاسي وجهله لامتناع الاول لامتناع الثاني . اوله رق
بعني انتفاء جزائك انتفاء شرط اوزره دلالت اعنسي ايجون اولمش اولور . انكچون قياس
استثنايه رفع نالي رفع مقدمي موجب اولوب رفع مقدم رفع نالي بي موجب اولمز بدليل مثلا . لو كان
هذا انسانا كان حيوانا لكنه ليس بحیوان . قولمز . انه ليس بانسان . قولني متنع اولوب رفع
مقدمه . لكنه ليس بانسان . دينسه . انه ليس بحیوان . قولني متنع اولمز اشـ بولكلام
فحولدن ذكر اولشان بعض جاعتك قولي اولوب و غير يبري بوي قبول ايله تلقى ايشلدر . لكن
شارح علامه سعد الدين تفتازاني رحمه الله مراد جمهوري تحرير ايله جوابنده بيور مشلدر كه
جمهورك . لامتناع الثاني لامتناع الاول . قوللندن مراد ذكر اولنديني اوزره اولك امتناعيله
ثابته امتناعي اوزر يسه استدلال اولمق معناسنده دكلدر كه حتى ابن حاجك قولي اوزره انتفاء
سبب انتفاء سبب اوزر يسه وقول محققين اوزره انتفاء ملزوم انتفاء لازم اوزر يسه دلالت ايجون ديوقول
جمهوره اعتراض وارد اولسون . بلكه قول مذكورك معناسي او كله سي جزائك خارجده
انتفاسي ايجون شرطك انتفاسي سبيله اولديفته دلالت ايجون در دكلدر مثلا . لو شاء الله
لهديكم . قول شريفك معناسي هدايتك انتفاسي ايجون مشيتك انتفاسي سبيله در ديك اولور
بوصورته عند الجمهور او كله سي استعالي خارجده مضمون جزائك انتفاسنده علت انتفاء
مضمون شرط اولديفته دلالت ايجون اولوب فقط انتفاء مضمون جزاه علت علي نه اولديني
ملتفت دكلدر و بونك نظير بدر كه . اولك كله سيك معناسي بيانده . لامتناع الثاني لوجود الاول .
ديشدر بعني شرطك وجود انتفاسي جزائك امتناعي ايجون در دكلدر . اولك علي لهلك عمر . كي
معناسي عابتهك وجودي عدم هلاك عمر . سبيلدر ديك اولوب بوخسه علتك وجودي عدم هلاك
عمر اوزر يسه دليلدر معناسنده دكلدر . ابو علاء ممر ييك * وادامت اند ولات كانوا اكبرهم *
رعابا ولكن ما لهم دوام * قولي بو كلام اوزر يسه قطعي دلالت ايدر شوبله كه * معناسي بيت
اكر دوللدر دائم اوله ايدى انلر دخي سائر ناس كي دولت اوله رعابا اولور ايدى لكن انلر
ايجون دوام اولمديندن اخلاقي وارث سلطنت اولديلر ديك اولوب منطقه بونك بياني اوزره
نقيض مقدم بر شبيتي نتيجه و برعز ايكن بو بيتده . لو دامت الدولات . مقدم منك نقيض اولان
ولكن ما لهم دوام . قولي بعني انتفاء دوام دولات انلر رعبت اولمريك انتفاسنده علت اوله رق
انتفاء مذكوري متنع اولمسيه لو كله سيه مراد اولك انتفاسيله ثابته انتفاسنده استدلال اولمديني
معلوم اولور الحاصل معناسي استدلاله حل اولمسه بيت مذكور قياس استثنائي اوله رق نقيض
مقدمي متنع اولمش اولوردي بوايه اهل عقولك عدم انتساج نقيض مقدم قاعده لريك خلافيدر
كذلك حاسبتك * لو طار ذو حافر قبلها * اضار و لكن نه لم بطر * قولي دخي بوني مؤيددر زيرا
مفهومي فرس بمدوحك عدم طيراته سبب اتدن مقدم ذو حافر عدم طير ايدر دكلدر . واما
ارباب معقول لو وان اعتنالي ادات لازم من قلوب عندلنده ادات مذكوره انتفاء جزا و شرط
قصد اولميدرق بالكر جزائك شرط لازم نه دلالت ايجوندر بقاء عليه عندلنده عين مقدمي

استثنا ايله . لو كانت الشمس طالعة فالنهار موجود . و لكن انتفاسي طالعة . ديشتك عيجدر . امدى لو
كله سي عند ارباب المعقول لازمك انتفاسيله انتفاء ملزوم ضروري اولمديندن طولاني ثابتهك
انتفاسنده علم اولك انتفاسنده علم دلالت ايجون مستعمل اولوب خارجده انتفاء جزائك علي
نه اولديني ملتفت دكلدر زيرا ارباب عقول كله مذكوره بي اكتساب علوم و تصديقات ايجون
اولان اقبسده استعمال ايدرلر و شبيهه بوقدر كه انتفاء ملزومه علم انتفاء لازمه علمي موجب اولوب
ملزوم اخص اولمق جائزدر بلكه امر بالعكس اولوب انتفاء لازمه علم انتفاء ملزومه علمي موجب
اولور . الحاصل او كله سيك قاعده اهل لغته استعمال ارباب علوم عقليه بيشتنه تخالف اولوب
قاعده اهل لغت اوزره كله مذكوره جزائك خارجده انتفاسي شرطك انتفاسي ايجون اولديفته
دلالت ايجون اولوب فقط جزائك انتفاسي نه جهته معلوم اولديني ملتفت دكلدر و بومعناجه
كله مذكوره . لامتناع الثاني لامتناع الاول . قوليله تعريف اولمق صحيح و اعتراضدن سالددر
و استعمال اهل عقول اوزره كله مذكوره ثابتهك انتفاسنده علم اولك انتفاسنده علم علت اولديفته
دلالت ايجون اولوب خارجده انتفاء ثابتهك انتفاسنده علم علت اولديفته علم علت اولديفته
لامتناع الاول لامتناع الثاني . اولمق اقتضا ايدر . و تصفح و تدبر اولمسه كله مذكوره آيات
واحاديثده قاعده لغت اوزره كنسبر الاستعمال اولوب لكن بعضا قاعده ارباب عقول اوزر يسه
دخي استعمال اولنديني معلوم اولور نته كيم . لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا . نظم جليلي
قاعده اهل عقول اوزر يسه در زيرا نظم مذکور در غرض تعدد الههك انتفاسندي تصديق
و بونك اوزر يسه فساد ايله استدلال اولوب انتفاء فسادك سببي بيان اولمديني ظاهر در بوايه
لازمك بعني فسادك انتفاسيله حاصل اولور . اشته بونحقيقات ايله معلوم اولور كه بوجبه
قاعده لريك تخالي شيخ محقق ابن حبيب و تابعه لريك قفبط اذهاتي موجب اوله رق و هر نصابه
تخالف قاعدتين عندلنده . بيتن اوله ميه رق اعتراض مذكوره تصدي و وكم من عاب فولا
صحيح . مفادنه مظهر اوله رق تعيب قول صحيح جمهوره تعدد ايشلدر . اكر سوال
اولور نه كه او كله سيك انتفاء شرطه لزوم انتفاء جزا . نعم العبد صعب اولم يخف الله لم بعصه .
حديث شريفنده رهين صحت اوله من زيرا لزوم مذكورك صحتي فرض اولمسه نفى نقي اثبات
اوله رق جناب صهيك خوفي معلوم اولمسيه نيوت عصيان ثابت اولمسي اقتضا ايدر بوايه
فسادي ظاهر بر معني اولوب جنساب ر سالتناك مراد هابولاري صهيب رضي الله عنه حضرت بر ي
مدح و شادر جواينده دير كه انه ولو كملري بعضا جزائك قصد متكلده في جميع الايمان
لازم الوجود اولديفته دلالت ايجون استعمال اولور و بودخي شرطك ذكر اولشان جزاي استلزام ايتني
مستبعد و استلزام جزايه نقيض شرط البق و انسب اولديني صورته تحقيق ايدر بوصورته شرطك وجود
و عدمي تقديرنده وجود جزائك استلزام لازم كلور زيرا نقيض بعني شرطك وجود و عدمي بيشتنه واسطه
بوقدر بوده كر كه شرط و جزا . لو اهلني لاثبت عليك . قولنده اولديني كي ايكسيده مثبت اولسون
و كر كسه . اولم يخف الله لم بعصه . امثال مني اولسون و كر كسه . لو وان مافي الارض من شجرة
اقلام و البحر مده من بعده سببه البحر ما نفدت كلات الله . قول شريفيله . لو لم تكن لاثبت
عليك . تركينده واقع اولديني اوزره طرفين تخلف اولسون امدى بوايه ده وجود
جزائك شرط مذكوره استبعاد لزومه راو لزومي ادعا اولنديني حينده شرطك عدمي عندلنده
وجودي بطر يقي الاولی اولور و بومعني ايجون . لولا . كله سي دخي استعمال اولور مثلا . لولا
اكرامك اياي لاثبت عليك . قولك مفادي عدم اكرام مخاطب تقديرند دخي حقتنده دريغ نسا
ايميه چكي جهته اكرامك وجودي تقديرده ناسي حال اولويته اولديني مفيددر زيرا نقي اوزر يسه
داخل اولان . لولا . و . لو . كملريك معناده فرق لري بوقدر . اكر سوال اولور نه كه بومثالدر
لو . كله سي تقدير انتفاء جزا ايله معناسي اصليسي اولان انتفاء الثاني بانتفاء الاول مفهومته حل اوله رق

مثلاً حدیث شریفه جزا عدم خوفه مرتب اولان عدم عصیان اولمسیله اشبهو عدم خوفه مرتب اولان عدم عصیان مثنی وخوفه مرتب اولان عدم عصیان ثابت اولیق صورتیه بنا اولمسی وکذلک . لولم نکرئی لاثبت علیک . مثانده اکرامه مرتب اولان ثنائک ثبوتیه بنا عدم اکرامه مرتب اولان ثنائک انتقاسی تقدیر اولمسی صحیح اوله منی جوابنده دبرزکه مفهوم جزاده شرطه ارتباط معتبر اولوب بوارتباط انجیق ذکر شرط جهتندن حاصل اولدیغنی بر فرد هتنده خفی دکلدر والاشروط ایله تنقیدی تکرار اولوب . لوجئنی لا کرمتک اکراما مرتباً بالجی . قوی دآره سنده اولور وقطعاً معلومدر که . لوجئنی لا کرمتک . قولنده منی نفس اکرام اولوب بجینه مرتب اولان اکرام دکلدر ویرشیک برشی ایچون زوم ویا بوننده . دخلی اولان هرشیک عندالحکم عفاک ملحوظی یوانمی واوشی ایچون فید اولمی واجب دکلدر که حتی شرطه ارتباطک زوم جزاده مدخلی اولمی شرطه زومیله حکم اولدیغنی حینه عفاک ملحوظی اولوب وجزا ایچون اشـ بوارتباطک فید اولمقی منقضی اوله * واین حاجب بواعبارک جزا لفظ مثله واقع اولدیغنی موافقه مستقیم اولوب متفیده مستقیم اولدیغنی زعم الیاسدر و یونی تعابله دیمشدر که زیرا مثبت مفید عموم اولدیغنی جهته . لواهئنی لاثبت علیک . قولنده ثناء منی ثناء مثبتک غیر بسی فرض و تقدیر اولمی جائزدر سوبله که بوتقدیر کوره . فاد کلام اهائیک انتقاسیه اهائیه مرتب اولان ثنائک انتقاسی اولوب بوندن حال عدم اهائیه مطلقاً عدم ثناء لازمکله معنی صحیحی مفید اولور لکن جزا لفظ منی اولدیغنی صورتیه مثلاً . لولم بخف الله بعهه . امالنده . نفیک مفید عموم اولمسنند تناسی مطلقاً منی عصیان لازمکله رک فی نفی تقدیر اولدیغنی کبی زوم اثبات ایله تناقض تحقق ایلر زیرا عدم خوف عندنده منی اولان عدم عصیانک حال خوفه تقدیر انتقاسی وجود عصیان مستلزم اوله رقی قرینه مدح ایسه عدم ثبوت عصیان دال اوله رقی تناقض واقع اولور اشته مکلام این حاجب بوندن عباره اولوب بوابسه وهدر زیرا مفهوم جزاده شرطه ارتباط اعتبار اولوبده حنا که معنی . لواهئنی لاثبت علیک ثناء مرتباً باهائیه . اوله جفی اولور سه متفیده دخی مثبت کبی ارتباط مذکورک اعتبار ایله حنا که معنی . لولم بخف الله بعهه عدم عصیان مرتب اولمیان عدم عصیان لازمکلور واکر ارتباط مذکور انتقاسی انتفاء قیدیه اولوب عدم خوفه مرتب اولمیان عدم عصیان لازمکلور واکر ارتباط مذکور معتبر اولوبده علی اطلاقه اجرا اولور سه جزا کرک مثبت وکک منی اولسون نفیده عموم لازمکلور حاصلی جزا مثبت ایله منی یئنده بوباید قطعاً فرقی کور یله من واما نظم جلیله فر از شر الدواب عندالله الصم البکم الذین لا یعقلون ولو علم الله فیهم خیرا لاسمعهم ولو اسمعهم لتولوا * قول شریفنده بعضار دیمشدر که اشبهو نظم کریم صورت قیاس افترا نیده اولوب بوصورته . لو علم الله فیهم خیرا لتولوا . مفهوم منی منتج اولمقی ایجاب ایدر بوابسه محالدر زیرا علم الهی انلردن خیر او زینه شامل اوله نولی واعراضلری حاصل اولوب بولم بلکه انتقادلری حصوله کلور و بوندن جوابده دیمشدر که نظم مذکورده اولان مقدمین مهله اولوب و قیاس افترا نیده کبرای شـ کل اول کلیه اولیق واجبدر تسلیم ایدمکه مقدمین کلیه اولسونلر لکن زومیه اولدقلری تسلیم انجیز قیاسک زومیه بی انتاجی ایسه انجیق زومیتن ایله اولور تسلیم ایدمکه کلیه زومیه اولسونلر لکن تیجهک فسادی مسلم اولوب بلکه صحیحدر زیرا انلرده خیر اولماسیه جناب باریک انلرده خبریتلی محالدر و محال محالی مستلزم اولیق جائزدر بوصورته . لوکان زید حارالکان ناهقاً . قوانیک نظیری اولوب بوابسه صحیحدر لکن سئوال وجوابدن هر ایکه سی غلطدر زیرا اولکله سی کلام فصیحده قیاس افترا نیده مستعمل اولوب انجیق کندوشندن نفیض تالی استئنا اولنان قیاس استئنا نیده استعمال اولور زیرا کله مذکورده . لامتناع الشی لامتناع غیره . ایچون اولوب بومغایه اولمسنند تناسی نفیض تالیک استئناسی نصریح اولمز وخصوصیه کلام حکیمده کندوشنده شرائط انتاج اهمال اولنان قیاسدر دیو اعتقاد اولمی نوجهله صحیح اوله یلور و تیجه و بر میان قیاسه نه فائده ترتب ایدر که ترکیب قیاس انجیق

۴۲۱۵۳

انجمن حصول نتیجه ایچوند بلکه حق اولان . ولو علم الله فبهم خبر الاسماع . فولى قياس اولديغى مسلم اولوب بلکه قاعده لغت اوزره لاتشفاء الثانى لاتشفاء الاول معنا حنى افاده ایچون واردرد بوصورنده معنى . لو علم الله فبهم خبر الاسماع . لكن لم يعلم خبر انى الاسماع فلم يسبح . مفادنده اولوب عدم اسماعه سبب خبره عدم علم اولديغى افاده ایدر بعده . ولو اسماهم لنولوا . قول شریفه کلام آخر اوله رق بدأ اولمشدر بودخى . لولم يخف الله لم بعضه . طریفه سنده اوله رق على تقدير الاسماع تولى لازم اولمسیله عدم اسماع تقدیرنده لزوم تولى اولو یئنده اوله جفى انبا ایدرک بوصورنده تولى دائمی اولور شارح مرحوم بو وجه له کلام قومی بیاندنصکره بمحصل فریحه سی اوله رق دبرکه جائزدرکه تولىك انتفاسى اسماعك انتفاسى سبيله اولسون نه کیم لوکله سنك مقتضای اصلی بودر زیرا . تولى . رشیدن اعراض وعدم انقیاد معناسنه اولوب ، مطلق تکذیب وانکار حق معناسنه دکدر بوصورنده خبر انتره اسماع اولمديغى صورنده انلردن تولى واعراض تحققی ایکیوب و بوندن تحققی انقیاد دخی لازمکلز زیرا برشی ایچون انقیاد وعدم انقیاد طرفین نفیض اولوب اوشبیک عدمیله ایکیسنك دخی ارتفای جائزدر حاصلی تولى اعراض عن التی معناسنه اولوب بو تقدیرده لوکله سی معنای مشهورنده اولمسی جائز اوله رق مقصود خارجه اسماعك انتفاسندناشی خارجه تولىك انتفاسنى اخبار اولور و مقصود لاجل الاستدلال اولك نفس الامر ده نانی بی استلزامی بیان اولوب بلکه خارجه انتفاسین معاومین یئنده اولان مسببت و ملزومیت معلوم اولسیچون یئندرنده اعتبار لزوم و سببیتدن عباره اولمسیله بونلردن قیاس منظم اوله من اگر سؤال اولور سه که انتفاء تولى واعراض خبر اولوب حاله که لاخبر فبهم یوراشدر جوابنده دیرزکه بسبب انتفاء الاسماع انتفاء تولى خبر اولديغى مسلم دکدر زیرا جائزدرکه انتفاء تولى اسماعه عدم اهلینلری سبيله اولسون عدم تولىك خبر اولمسی ایسه اسماعه اهلینلری اوله رق کندولینه امر ونهی و تصدیق بالرسول امثالی برشی اسماع اولنوبده اوشبیکه مفاد اوله رق عدم اعراضلریله اولور بو کلامک نظیری مثلاً . لاخبر فی فلان لوکان به فوزه اقبل المسلمین . فولى اولوب زیرا عدم قوت و اقتداردنناشی عدم قتل مسلمینده برخیر بوقدر و اما اولو جعلناه ملکاً لجلنا رجلاً * قول شریفی . لولم يخف الله . حدیث شریفی قیلندن اوله رق . لو جعلنا الرسول لملك لکان فی صورت رجل فكيف اذا كان انساناً . مفادنده اولمسی صورته محتمل اولديغى کبی لوکله سنك معنای اصلیسی اولان انتفاء شرط و جزایه دخی حلی محتمل اوله رق معنى . اوجعلنا الرسول المرسل اليهم ملكاً لجلنا ذلك الملك فی صورت رجل . مفهومنده اولور قال رحمه الله (فيلزم عدم الثبوت والمضي في جلبها) یعنی چونکه اوکله سی مضمون جزائک حصولی مقطوع الانتفا اولان مضمون شرطک ماضیده فرض اولنان حصوله تالیقی ایچون اولد بیه شرط ایله جزائسنك عدم ثبوتی و جلبتینك فاعیه ماضویه اولمسی اقتضا ایدر تا که غرضه موافق اوله زیرا . ثبوت . تعلیق حصول فرضیه و . استقبال . مضیه متافی اولوب حاله که کلمه مذکور بی اتیاندن غرض بر منوال محرر مضمون جزائک حصولی مقطوع الانتفا اولان مضمون شرطک ماضیده فرض اولنان حصوانه تعلیقدر بناء علیه کلمه مذکورده جلبتینده فاعیه ماضویه دن عدول انجمن بر نکتمیه منی اوله یسلور و بوقول مذهب جمهوردر . و امام مجرد کلمه مذکور نه ان . کی استعبالده دخی استعمالنه قائل اولوب و بو استعمال هر نقدر قلت اوزره ایسه ده کلام فقها ده ثابتدر دیو بیان ایلشدر « اطابوا العلم ولو بالصدیق » قول نبویسی کبی . ولو کون العلم فی وقت طایبکم بالصدیق . دیکدر و حدیث آخرد . « وانی ابا هی بکم الامم یوم القیمة لو بالسقط » واقع اولمشدر و ابو العیسی « ولو وضعت فی دجلة الهام لم تفق » عن الجرع الا القلوب خوال * یئنده دخی واقع اولمشدر مراد مفارقت بغداد اوزره تأسفنی و رکابتک ماه حله به شوق و تلمظنی وصف اولوب ان وضعت معناسنه اوله رق لو ایله اتیان رکابتک ماه دجه به

وضع هامة اليه استقارندن بأس حاصل ورجا و امید حصولی منقطع اولوب انتقاسی حکم مقطوعه
اولد یعنی افاده بی قصد ایچوندن . جرع . عطش و . هامة . رأس مناسنددر . لم تفق عن الجرع .
قولی رکابک ماه دجله دن رأسی عدم اخراجلندن کنایه در * شارح دیوان معری معنای بیت . او وردت
هذه الابل الدجلة ووضعت رؤسها فهاشاربه لجمده وسالت من مياه او طائها وخت قلوبها عن
ذکر اها . اولمق اوزره ضبط ونحر رايشدر که مفادی اگر اشبو ابلار بغدادده دجله نهره ورود
ابه رأسی وضع ابدرك ایچسدر نهر دجله بی قورودوب غنی اشد کاری میاه وطنندن منسلی
وانک ذکر به حینندن خالی اولور دیمکدر قال رحمه الله (فدخلها على المضارع في نحو * او
بطبعکم فی کثیر من الامر انتم * اقصد استمرار الفعل فيما مضى وقتاً فوقتاً کافي قوله تعالى * الله يستهزی
بکم) امدی * او یطیعکم فی کثیر من الامر انتم * قول شریبی امثالده او کله سنک مضارعه
دخولی ماضیده فعلک وقتاً بعد وقت استمراری قصد ایچوندن یعنی نه او کسندی مناسندده
اولوب وموقع ماضیده اولان مضارع ماضیاده استمرار نچددی بی افاده ایچوندن زیرا اصحاب کزین
رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضر انک مراد ومفصلدری استصواب اشد کاری امور اوزره
ذات اقدس جناب یغیرنک استمرار عمل وموافقی وظهور اید جک کافه رأیاریک نزد حضرت
بیمبریده معمول به اولسیدر ومراد اصحاب کرام بومر کرده اولدیفنه . فی کثیر من الامر . قولی
دلیدر زیرا کثیردن مراد محتاج رأی اولان حوادثدر * مفهوم آیت اصحاب کرامه خطاب اوله رق
اگر بی علید السلام محتاج رأی اولان حوادثدر سزک رأیکزله مستراً حامل اولوب هر بار رأی
وتدبر کرده اتباع ابله سزجهد وهلاکده وانع اولور دیکر لکن بی علیه السلام سز طاعت واتباع
اوزره استمرارک انتقاسی وباخود اطاعتکزدن امتناع وانتفا اوزره استمراری سببیه عت وهلاکک
متقی اولسیدر دیمک اولور . بوجهله استمراری فعل طاعت وفعل امتناع طاعت بیتده
تردید منک سببی اراد اولسده جق سئوال وجوابدن معلوم اولور . وقصد استمرار ایچون مستقیل
ارادنده * الله يستهزی بهم * قول شریبی دخی نظم مذکورک نظیردر زیر امانتقیلک * انما
نحن مستهزون * قوللری حکایه دنصکره قول منافقینده مطابق اوله رق اسم فاعل ارادیه . الله
مستهزی * بیورلیوب استمرارک وقتاً بعد وقت نچدد وحدودنی قصد ایچون صیغه مضارع اثباتیه
* الله يستهزی * بیورلشددر . استمرار . سخریه واستخفاف اولوب مناسی انله ازال هوان
وحقارندن عباردر خارجده دخی منافقین حقیقه اولان نکایات الهیه و بلا یای ناله بوجهله
وقتاً فوقتاً نچدد وحالاً فحالاً حادث اولور . اگر سئوال اولور سه که مصنفک . اقصد استمرار
الفعل . قولنده اولان فعل ایله مرادی مثلاً اطاعت اولوب معنای نظم مذکور . انتفاء عنکم
بسبب انتفاء استمراره علی طاعتکم . دیمک اسم صاحب متحاک . المعنی ان امتناع عنکم با استمرار
امتناعه عن اطاعتکم . قولنه منافیدر زیرا بوضوئده استمراری قصد اولسان فعل قول مصنف
اوزره فعل اطاعت وقول سکای اوزره امتناع طاعت اولوب یکدیگر مخالفدر . واکر فعل
مذکور ایله مرادی قول سکای وجهله امتناع طاعت اولوب . استمرار . طاعتدن امتناعه راجعدر
دیمک ابله بومعنی مفهوم کلامک مخالفیدر زیرا مضارع استمراری مفید اولسده او کله سی داخل
اولد یعنی کی امتناع استمراری افاده ایدوب بوقسه استمرار امتناعی افاده انحر . جواشده دیر که
ظاهر اولان اول اولوب استمراری قصد اولتان فعلدن مراد فعل طاعتدر . وانی ایچون دخی وجه
صحیح وارددر زیرا مضارع مثبت استمراری بی افاده اشدیکی کبی مضارع متنی دخی استمرار نفی
واوزرینه داخل اولان لو بحسب الاستعمال استمرار امتناعی مفید اولسی جا زدر تده کیم جله
اسمیل نبوت ودوام ونا کید افاده ابدرك اوزرینه حرف نفی داخل اولد یعنی کبی نفیک نا کید وثنائی
مفید اولوب نا کید ونبوتی نفی ایچون اولز بوسیدنتاشی نظم جلینده * وماهم بمؤمنین * قول
شریقی وجه آکد وابع اوزره . انا آثم . قوللری ردددر دینلیدی . و . ما یزید

مرت . قوللری اختصاص نفی ایچون اولوب نفی اختصاص ایچون دکدر حالیکه بدور حرف
النفی اختصاصی مفیددر و بونک نظاری کلام عربده جوقدر قال رحمه الله (وفي نحو
* ولوتری اذ وقفوا على النار * لتزيله منزلة الماضي لصدوره عن الاخلاق في اخباره) واولو
کله سنک * ولوتری اذ وقفوا على النار * نظم شریبی امثالده مضارعه دخولی مضارع وباخود
کلامک اخبارنده خلاف متصور اولیان ذاتدن صدور ایچوندن که اخبار ایدن عالم غیب
سموات وارضین اولان جناب رب العالمین اولسیده وفوعنی اخبار ایلدیکی مستقبل ماضی متحقق
الوقوع منزله سندهدر . ولوتری . ایله خطاب بی علیه الصلوة والسلامه وباخود هر بر اهل رؤیتدر
جواب . لو . وفعول . تری . محذوف اولوب . ولوتری المجرمین فی وقت وفوفهم علی النار رأیت
امر افضلیک . تقدیرندهدر . وقفوا . اعطی . وقفه علی کذا . قوللرندن اولوب فلان شیبی تعریف
وتفهم اشدیم دیمکدر یعنی نار جهنم بحریمده اراده اولسوب حنا که معاینه وزیر قدمزنده اولمق
صورتیله مطاع قلندر قیفا مشاهد ایلدکری وباخود نار حیمده ادخال اولوب مقدار عذابی
بیلدکری حینده اگر انلک احوالی عکس انداز مرایای نظر ورؤیتک اولسه البته دانه تصویر
وتعیراته کجیده و حیطه قیاس وعبارات رسیده اولیده جق بر امر عجیب وشنع مشاهد ابدرك
دیمکدر بوحال اوزره رؤیت کفار ابله روز قیامنده اوله جخی جهنله امر مستقبل اولوب لکن
ماضی متحقق منزله سنده قاته رق ماضی به مخلص اولان . لو . و . اذ کله رق استعمال اولسیدر
واشبو . لو . و . اذ . لفظلریک ارادنه نظراً مناسب مقام اولان صیغه ماضی ایله . ولورأیت . یوراق
ایدسده لفظ مضارعه عدول ایله . ولوتری . بیورلسی خلافتن منزله اولان ذات بارنک کلامی
اولسنه مبنی اوله رق عند باریده مضارع ماضی منزله سندهدر . امدی . ولوتری . اعطی حقیقه
مستقبل وبحسب التأویل ماضی اولوب کان اوقات مذکوره رؤیت مجرمین متقاضی اولسیدر
لکن سین رؤیت ایتدک استمرار رؤیت ایش اولدیک بر امر عجیب مشاهد ابدرك مفهومسنده
اولور . وسنبر اولیه که اگر نظم مذکوره خطاب بی علیه السلام اولوب او کله سی نفی به حل
اولسنه مانحن فیهز اوزره استشهاده صالح اولمز زیرا الوتعی ماضی به داخل اولد یعنی منلو مضارعه
دخی داخل اولور * ودوا او تدهن فیدهنسون * نظم شریفنده اولد یعنی کبی قال رحمه الله
(کاف * ربما بود الذین کفروا *) یعنی * ولوتری اذ وقفوا * نظم جلیک مضارعی ماضی منزله سنه
تزیله حل اولسیدرک نظیری * ربما بود الذین کفروا * نظم شریفیدر زیرا بصرییوندن
ابن سراج و ابضاح جلد ابو علی فارسی ما افضلیله علمدن مکوفه اولان . رب . کله سنندن صکره
واقع اولان فعلک ماضی اولسی واجیدر زیرا کله مذکورده ماضیده تقیل ایچوندن دیو جزم
ایلدیلر . ابضاح جک غیریده ابوعلی وناعلری کله مذکورده ماضیده وقوع حال واستقامتی
نچوز ایلدیلر . امدی . ربما بود الذین کفروا . قول شریبی بصرییونک اشبو قوللندن قول
اول اوزره مضارعی ماضی منزله سنه تزیل قیلندن اولور . وعند الکوفین بقدر کان . ربما
کان بود . اولوب . ربما . لفظندنصکره . کان . نک کثرت استعمالدنناشی حذف اوله رق بوضوئده
ماضی مقدره داخل اولمش اولور . واما مای بود ایله نکره موصوفه قیلوب . رب . لفظنک متعلق
محذوف اوله رق . رب شی . بود الذین کفروا وتحقق وثبت . تقدیرندهدر دیتک تفسف و نظمک بتر فطیعی
موجیدر . ونظم مذکورده . رب . کله سی تقیل نسبت ایچوندن یعنی کفارک سابقین اولمقلقه وادده لک
استیلای دهشت واضطراب ایله ذهاب عقولری زمانته نسبتله احیان قلیله ده وفوعنی افاده ایچوندن
شویله که احوال قیامت انلری مدهوش ومبهوت ابدرك احساناً جزوی افاق کسب ایلدکرنده سابقین
اوللری نفی ایدوب کاشکی بزده دیساده مظهر شرف اسلام اولمش اوله ایدک دیرل . و . رب .
کله سی هر تقدیر تکثیرده شایع الاستعمال اوله رق حقیقه ملحق اولمش ابله ده اصل وضعی
تقیل ایچون اولسیده وضع اصلیه نسبتله نظم مذکورده تکثیر ایچون مناسار اولمقانی

دخی جائز در و این حاجب مضارعه داخل اولان قد کله سی بعضی تقلید ن تحقیقه نقل اولدینی
کی اشبو رب کله سنک دخی تقلید ن تحقیقه نقل اولدینی ذکر ایشدر ولو کله سی اسلامه
وداد لرندن حکایه اوله رقی غنی ایچون اولسنه مینی موضع حالده بولسان لوکانوا میلین
جمله سی دلائله بود فعلک مفعولی محذوفدر وصفه غیثله لوکانوا بیورلسی نفس لرندن
اخبار اولدینسه منبدر ته کیم بطریق الاخبار صیغه غیثله حلف بالله ایفعلن دینلور واکر
لا فعلن دینلسه یته سدید و حسن اولور واما بود فعلی کی کتدوسندن معنای غنی فهم اولنان
فعلد نصکره واقع اولان لو کله سی حرف مصدریه اولوب مابعدی تقدیر مصدرده قیاسی زعم
ایدن کسده کوره بود فعلک مفعولی لوکانوا میلین اولوب ربما بودون کونهم میلین تقدیرنده
اولور قال رجه الله (اولا سحضار الصورة كما قال الله تعالى فتشیر سبحان استحضار التلك
الصورة البدیة الدالة على القدرة الباهرة) لتزيلة قوله محذوف اولوب یاخود ذکر اولسان
او تری اذوقفوا علی التار نظم جلیله او کله سنک مضارعه دخولی حال هول محشرده
کفار خاکسار الیه طله و مجرمینک قدرت باهره الهیه دلات ایدن صورت بدیهه لرینی استحضار
نکته سنه منبدر دیک اولور یعنی کفار بهکار نار جمیع اوزره واقف اوله رقی بالینا نزد
ولان کذب بآیات ربنا قوللر الیه اظهار کمال ندامت وظلمه ایستاده حضور کبریا و مجرمین نکس
رؤس الیه سر بحیب حجاب و حیا اوله رقی ضعیفی کبراسنه اوالاتم لکننا مؤمنین خطاب
عنا یله ابراز غیظ وعداوت ایلدکاری حالده ایلرک رؤیت و تماشا سی صورت غریبه سی مدلول لفظ
مضارع اولان زمان حالده استحضار ایچوندر ته کیم و الله الذی ارسل الراح قول
شریفند نصکره لفظ مضارع الیه فتشیر سبحان بیورلسدر ارسل لفظی ایسه ماضی اولوب
مناسب اولان فانار یورلق ایدی لکن محاکم بین السماء والارض ریاحه مسخر اوله رقی کیفیت
مخصوصه و اتقلا بآیات متفاوته اوزره اثاره و تحریکی صورت بدیهه سخی استحضار ایچون فتشیر
لفظ مضارع الیه ایتان بیورلسدر زرا مضارع مشاهده شاندن اولان حال حاضر دلات ایدر
صیغه اولسنه کآن مشاهده سامعین ایچون لفظ مضارع الیه صورت مذکور استحضار
اولنلش اولور و بونکنه فی التزام انجی غرات و یا فطاعت و یاخود بونلرک امثالندن ایچون
مشاهده سنه اهتمام اولنان امرده اولور و کلامده کشیر الوروددر و بعض کر لو کله سنک
مضارعه دخولی اخبار اولنان فعلک کمال فطانت نشانی لفظ ماضی الیه تبسیردن
احتراز اولنسه حق حیثیه اولسنه مینی اولور زرا ماضی هر تقدیر لو کله سنک نصکره واقع اولسنه
هیت لفظی جهله فی الجملة وقوعه دلات ایدر ته کیم لقد اصابتی حوادث اونی فی الان لما یقی
من اثر دینلور زرا اوبقی دینلسه فی الجملة وقوع بقایه دلات ایدر خنی اولسنه که بعض
عدم نبوتدن یعنی محدود و حدوتدن عدون ایچون جمله جزایه اسمیه قنور ته کیم و لو انهم
آمنوا واتقوا لثوبه من عند الله خیر قول شریفنده ثوبت ثبوت و استقرانه دلات ایچون
جمله اسمیه عدول الیه لثوبه بیورلسدر و شرط محذوف اولوب و لو ثبت انهم تقدیرنده و مصنفک
بو کاعدم فرضی ظهورندن ایچوندر واما جمله اولی یعنی شرطیه البته فعلیه اوله رقی واقع
اولوب قطعاً عدول اولنر و نظم مذکورده شرط محذوف اولوب لو ثبت انهم آمنوا تقدیرنده
قال رجه الله (واما تنکیر فلا راده عدم الحصر والعهد کقولک زید کاتب و عمرو شاعر)
واما مستنک نکره اوله رقی ارادی حال تعریفده فهم اوته حق حصر و عهدک عدمی اراده ایچوندر
زید کاتب و عمرو شاعر کی و اشبو عدم اراده حصر و عهدک ناشی تنکیر مستند مستنک معرفه
ونکردهن هرایی صورتله ارادی صحیح اولان مقامده اولوب و بومقامده مستند انجی لام و اضافه دن برله تعریف
اوله یلور و اشبولام و با اضافه الیه تعریف ایسه جنس و عهد ایچون کلوب و تعریف جنسی بعضاً حصر
افاده ایدر امیدی بومقامده مستنک نکره اوله رقی اراد ایلسی تعریف حسیدن مستفاد اوله حق حصرک

عدمیه تعریف عدمی الیه مفاد اولان عدم رک عدمی افاده ایچون اولوب مراد بونلرک عدمی اراده
اولور و اسم تنکیرله اراد اولنان شیک منکلم عندند معمود و مودوم اولدینی حالده حکایه
قصیدیه نکره ارادی دخی اشبو واما تنکیره قولنده داخلدر مثلا برکده عندی رجل
دینسه اوکسه فی تصدیق ذیلنده الذی عندک رجل درین مابو که رجل مذکور زید
اولدینی معلومک اولوب لکن فانیل مذکورک کلامده امض مذکور نکره اوله رقی اراد
اولسنه صورت سابقه ایستقامتله برابر قول اولی نقل و حکایه قصد ایدرک سن دخی نکره اراد ایش
اولور مسون چونکه حکایه غیرک کلامی استیفاء صورتیه برابر نقل ایشکدن عیاره اولوب و بلیغ
اولان کسه نک جهت تعریفه علیه برابر صورت سابقه یعنی تنکیری استیفاء ایلسی انجی تنکلیک
تنکیردن قصد ایلدینی اراده عدم حصر و عهد و یاخود تفخیم و یا تحقیر افسالی معنای استیفاء
ایچون اولور قال رجه الله (اولا تفخیم نحو هدی للنفین) و یاخود تنکیر مستند تفخیم ایچون
اولور هدی للنفین قول شریفی کی یا مبتداء محذوفک و یاخود ذکر الکتاب
قولک خبری اولوب شان هدایت و بلکه شان قرآنی تفخیم ایچون تنکیر اولنلشدر و یاخود
تنکیر تحقیر دلات ایچون اولور مازید شیک کی یعنی شی عظیم اولدندن فضله شی حقیر دخی
اولوب بلکه معدومانه منبدر دیک مفادده در و بیس صاحب مفتاح اوزره بعضاً تنکیر
مستند مستد الیه نکره اولسنلندن نشئت ایدر رجل من قبله کذا جاضر کی زرا مستند الیه
نکره اولدینی حینه تنکیر مستند و اجدر چونکه مستند الیه نکره و مستند معرفه اولسی است
عقلا منمنع و استغیر منبدر دینلسون کلام عربده موجود و مستعمل دکادر و قطامینک ولانک
موقف منک الو داعا و حسان بن ثابت بکون من اجها غسل و ماء قولری باب فایندن
اولدقارینک یحی مرور ایلدی لکن شارح مرحوم دیرکه مستند الیه نکره و مستند معرفه
اوله رقی کلام عربده موجود اولسنه یله علی الاطلاق حکم صحیح اوله من زرا اعل عرب مبتدا
اسم استفهام اوله رقی نکره و خبر معرفه اولسنی تجوز ایدرک من ابوک و کدرهما مالک
و كذلك ای شی الذی صنعت معانته اولنق اوزره ماضیت قولرینک جهت مستند اسم استفهام
مبتدا و ما یبندده اولان معرفه خبر اولدینی تصریح ایشلدر و بعضی مبتدا نکره و خبر معرفه
اولسنک عقلا امتناعه ایکی وجهله استدلال ایشلدر اما وجه اول زرا مستند الیه اصل اولان
معلوم اولسنلدر چونکه برشی اوزرینه حکم اوشیته علی مستلزمدر و مستند اصل اولان
تنکیر اولوب معرفه اجسارده بر فایده بوقدر و بویکی اصله مخالفی ارتکاب عند العقل مستنددر
واما وجه ثانی بر شیک اجکامندن بر حکمه علم اوشی اوزرینه حکم مذکور الیه عقلا جواز حکمی
مستلزم اولور و اوشی اوزرینه حکم عقلا جوازی اوشیته علی مستلزمدر زرا معلوم اولمیان
شی اوزرینه بوجه من الوجوه حکم مستنددر لکن بود ایلدن ایکسی دخی غایت فسادده در اما
فساد اول زرا مستند الیه معلوم اولسی اسم معرف اولقلنی مستلزم اولوب نکره مخصوصه
و بلکه نکره محضه دخی من وجه معلومدر و برشی اوزرینه حکم مقتضی اولدینی بالکن
بوجه ما معلوم اولسنلدر و همده مستدل مر قومک ذکر ایلدینی کلامک صحی تقدیرده بالکن
مبتدا نکره و خبر معرفه واقع اولسنک استعاده دلیل اولوب مطلوب ایسه بونک امتعیدر واما
نایبده اولان فساد زرا دلیل ثانی بالکن محکوم علیه معلوم اولسنک و جویته دلات ایدوب
بویسه وجه اولک بیان فسادده ذکر اولدینی اوزره معرفه اولقلنی مستلزم اولر
شونکله برابرکه مستدل مر قومک ذکر ایلدینی اوزره برشی اوزرینه حکم جوازی
اوشیته علی مستلزم اولدینی منوع اولوب بلکه جواز حکم استلزام ایلدینی اوشیته
علا جوازی اولوب بویسه معلوم اولقلنی موجب اولر قال رجه الله (واما
تخصیصه بالاضافه او الوصف فلیكون الفائدة اتم) واما مستنک زید غلام رجل کی اضافه

و یا خود زید رجل عالم کی وصف ایلہ تخصیصی فائده خبر اتم اولسچوندر زیر ازباده خصوص
 اتمیت فائده بی موجب اولدینی مرور ایلدی و سنییر اولیه که معمولات مستند دن حال و مفاعیل
 اتمالی مقید اتمدن و اضافه و وصف تخصیص اتمدن قلمی اصطلاح مجرد اولوب والا هر بر مقید تخصیص
 و هر بر تخصیص مقید و بعضی بوی و وجهه تفایر تغییر نیک سببی بیان ایلہ دیمشدر که عندلنده
 تخصیص نقص و تفیل شیعوعدن عبار اولوب و فعلده شیوع اولیه رقی بالکن مفهومه دلالتله
 عارض اولان حال او مفهومی فید ایدر وصف ایلہ کلام و همدر زیر قائل هر قومک شیوع ایلہ
 اولنه رقی اشبو اسم شایعی تخصیص ایدر لکن بوسکلام و همدر زیر قائل هر قومک شیوع ایلہ
 مقصودی کثره دلالتی اعتباریله شیوع و شمول مناسبه ایلہ و هم مذکور ظاهر اولوب اسمده دخی
 و صفک تخصیص ایلدی یکی اشبو شیوعک وجودی غیر مستند زیر اجماعده اولان نکره دخی کثر
 و شیوعه دلالت اتم بوضوئده رجل عالم قولنده اولان و صفک تخصیص اولامسی لازمکولور و اگر
 من غیر دلالت تعیین هر بر فرد مفروض اوزره احتمال صدق اعتباریله شیوع دیکسه بوشیوع فعلده
 دخی موجودد زیر اجائی زید قولنده محیی حالت رکوب و غیر بیستنده اولقلقه و طباب زید قولنده
 طیب جهت نفس و غیر بیستندن اولسته محتملدر بوضوئده حال و غیر و جمیع معمولاتده تخصیص
 موجود اولوب بطریق الوصف ضربت ضربا شدیدا قولنک صحیحله دخی معلوم اولور زیر اگر
 شیوع موجود اولسه وصف ایلہ تخصیص صحیح اولمائی اقتضا ایدر ایلدی قال رحمه الله (و اما
 ترک فظا هر ماسبق) و اما مستندک اضافه و وصف ایلہ عدم تقیدی تربیه فائده دن مانعک وجودی
 ایچون ترک تقید مستنده سبقت ایدن کللمدن ظاهر و تکراره غیر مقتدر قال رحمه الله (و اما
 تعریفه فلا فائده السامع حکما علی امر معلوم له باحدى طرق التعریف باخر مثله) و اما مستندک
 معرف اوله رقی ابرادی طرق تعریفدن بریله سامعک معلومی اولان بر امر اوزرینه بیله طرق تعریفدن
 بریله معلوم سامع اولمقده امر اولک نظیری اولان دیگر بر امر ایلہ حکمی سامعه افاده ایچوندر
 محکوم علیه اولان امرک طرق تعریفدن بریله معلوم اولسه فید ایلسی مستندک تعریفی عندلنده
 مستد ایلہ دخی معرفه اولمک وجوبه اشارتدر زیر جمله خبریهده مبتدا نکره و خبر معرفه اولمسی
 کلام عربده غیر موجود اولوب فقط جمله انشائیهده وقوعه دار کلام سبقت ایلشدر و اشبو
 امر بیستنده اولان طرق تعریف متحد و مختلف اولمقندن اهدر ازا کب هو المنطوق و زید هو
 المنطوق کی اولده ایکسیده متحد اوله رقی معرف باللام اولوب ثابته مستد ایلہ علم و مستند معرف
 باللامدر امر محکوم بدن آخر لفظیله تعبیری هر نقدر محکوم به و علیهمک بحسب الصدق
 و الذات لزوم اتحادی معلوم ایلسهده کلام مفید اولمق اوزره بحسب المفهوم وجوب مغایرتیه
 اشارتدر انا ابو النجم و شعری شعری قولی اتمالی باعتبار الحالین حذف مضاف ایلہ تناول اولوب
 شعری الان مثل شعری فیما کان تاویلنده در یعنی شعرم زمان ماضیده فصل صفات کامله
 ایلہ معروف و مشهور ایلہ یسه اولده در دیک اولور و بعضیاریک توهمی کی بوناویل کندوسونده
 مبتدا و خبر متحد اللفظ اولان هر بر محله لازم دکادر زیر زید شجاع فن سمعه یقاوم الاسد فهو
 هو بعینه قولنده فهو هو لفظلرینک اتحادیله برابر تاویل مذکور حاجت اولمسوب زیر
 لفظلری هر نقدر صورگا متحدلرسهده بونلردن بریسی من سمعه قولنده اولان شه و آخری زید
 راجع اوله رقی من غیر تاویل مفیددر قال رحمه الله (اولازم حکم کذلک) حکم قولنده
 معطوفدر یعنی یا خود تعریف مستند طرق تعریفدن بریله سامعک معلومی اولان بر امر اوزرینه
 امر مذکورله منسلی اولان امر آخرله حکمک لازمی یعنی حکم معلومی اولدینی سامعه افاده ایچون
 اولور بوسکلامده یعنی مستندک تعریفی سامعه حکم و بالازم حکمی افاده ایچوندر دیکلکده مبتدا
 و خبرک معلوم اولمق کلامک سامعه فائده مجهوله بی مفید اولسته منافی اولدینقه اشارت وارد
 زیر سامعک کللمدن استفاده ایلدیجکی شی انجیق خبرک مبتداه انسانی و یا خود بونسته متکلمک عالم

اولمقادر و نفس مبتدا و خبره علم احد هائک آخره اناسیانه علی موجب دکادر الحاصل سامع
 ایکی امره عالم اولوب لکن خارجده متعددن اولمقینی نجوز اتمیه کلامدن بونلرک بحسب الذات
 یعنی باعتبار ماضیق علیه وجودده متحد و غیر متعدد اولدقلرینی استفاده ایدر مثلا ذکر اولته جقی
 زید اخوک مثالتده سامعک زید معلومی و کذلک بر قنداشی اولدینی دخی مجزوی ایلسهده قنداشی
 معلومی اولان زید ایدوی مجهولی اولمسیله زید اخوک قولندن قنداشی معلومی اولان زید ایدوکنده
 کسب معلومات ایدرک حکمی مستفید اولور و اگرچه قنداشی زید ایدوی سامعک معلومی اولوب
 فقط متکلم بوسکا یعنی زید قنداشی اولدینقه واقف اولدینی معلومی اولمسه اشبو زید اخوک
 کللمدن زید کندوسنک قنداشی اولدینی متکلمک دخی معلومی اولدینی فهم ایلہ لازم حکمی
 مستفید اولور قال رحمه الله (محوزید اخوک و عمر و المنطلق باعتبار تعریف العهد و الجنس)
 ذکر اونسان حکم و بالازم حکمی افاده ایچون تعریف مستند زید اخوک و تعریف لام عهد و جنس
 اعتباریله عمر و المنطلق قوللری کیستدر مثال اولده زید علمیه و اخوک اضافته و مثال ثانیستده
 عمر و بنه علمیه و المنطلق حرف تعریف ایلہ معروف اولوب عهد و باجنسه محمولدر و باعتبار
 تعریف العهد و الجنس قولی بحث قصردن اتمالی ایلده جکی کلامه تمهید مقدمه اولوب فید
 احترازی دکادر ابی فراسک فان تکونوا براء من جنایته فان من نصر الجانی هو الجانی قولی
 تعریف عهد اوزرینه مستندک ابرادی اتمله سندن اولوب هو الجانی قولی هذا ذاک و ذاک
 هذا معنای اوزره هو هو مفهومستده اوله رقی ناصر جانی و جانی سیاندر و جنایتک جانی
 و ناصر دن هر برینه آخره اضافه مقدار نجه اضافه اولمقسنک جوازنده بیلرلنده فرق بوقدر دیک
 اولور و قول مذکورک هو الکامل فی الجنایة المری علی کل جان یعنی جانی به نصرت
 ایدن کسه جنایتستده کامل و جنایتستده هر بر جانی اوزره فائقدر مناسبه حل اولمقینی دخی جائزدر
 و مراد شاعر ناصرک بر جنایت ایشلدیکینی اخبار دکادر که حتی تکبر مستندله هو جان دینک صحیح
 اوله بیت مذکورده جزای شرط حذف اولته رقی مقامنه علی قائم اولوب فان تکونوا براء
 من جنایته فی زعمکم فقد کذبتم لان من نصرنا تقدیرنده مفهوم بیت اکبر سزر کندی
 زعمکرده جنایت مقتولدن تربیه ذمت داعیه سنده اولمق استرسه کز خلاف سوبلر سکر زیر جانی
 ایلہ اصحاب جنایت نصرت ایدن کسان جنایتستده سیان و یا خود ناصر جنایت اصل جاندن اشددر
 دینک اولور سنییر اولیه که بعض کتیده اگر تعریف مستند طرق تعریفدن اضافه نک غیریه
 اولورسه مستند و مستد الیهک معلومیتی واجب اولوب و اگر اضافه ایلہ اولورسه بالکن مستد الیهک
 معلومیتی واجب اولدینی مذکور اوله رقی لفظ ایضاح دخی بونی اشعار ایدر لکن بامر معلوم علی آخر
 مثله قولی بو کللمدن آبی اولوب تعریف اضافه و طرق سارندن فتیهسه اولورسه اولسون معلوم
 و معهود اولقلقنک وجوبه دلالت ایدر و بونی نحاکنک تعریف اضافت باعتبار المهددر دیو ذکرلری
 نایید ایلر زیر غلام زید قولی انجیق زیده نسبت غلامی اعتباریله بین المتکلم و مخاطب معهود اولان
 غلام حقنه دینلوب بوقسه غلام زیددن مطلقا بر غلام حقنه دینلز والا معرفه ایلہ نکره پشندده فرق
 باقی قالر شوقدر و ارکه نحاکن بعض محققین اصل وضع اضافهده تعریف باعتبار المهد اولوب
 لکن بعض کره معرف باللام کی غلام معینه اشارت ایتهدرک جائی غلام زید دینلور و بواسطه
 هر نقدر وضع اضافه نک خلا فی اوزره ایلسهده لکن کلامده کثیردر دیو ذکر ایلشدر امدی
 اشدبو کتاب تلخیصک لفظی اصل وضعه و ابضا حده اولان کلام مصنف استعمال مذکورده ناظر
 اولمش اولور لکن معرف بالاضافه اگر مستد ایلہ اولورسه البته معلوم اولمسی لازمده دندر
 مثلا مخاطبک انی اولدینی معلومی اولمیان کسهیه اخوک زید دینلز زیر مخاطبک قطعاً بتدییکی
 کسه اوزرینه تعیین ایلہ حکم بمنهدر قال رحمه الله (و عکسهما) دخی مثالین مذکورنک
 عکسی اولان اخوک زید و المنطلق عمر و کی تقدیمه ضابطه بودر که بر شینک ایکی صفی اوله رقی

بوصف لمرطوق تعریف بر طریق ابله معلوم اولوب و سامع شیء مذکور و وصفین هنر بوریندن
برایله انصافی عارف اوله رفی آخرایله انصافی بیلبوب چنانکه وصفین مذکور یک خارجده یعنی
نفس الامرده ششین متعدین ایچون وصف اولسی نی تجویز ایلسه بوضفردن قفسی ابله ذاتک
انصافی سامعک معلومی اولوب بحسب زعم المتکلم و وصف آخرایله اوشی اوزرینه حکمه طالب
اولسه وصف مذکور اوزرینه دال اولان لفظک تقدیمیه مبتدا فلتور و وصفین مذکوریندن
کندوسیه ذاتک انصافی مخاطبک بجهول اوله رفی ذاتک ثبوت و یا نفییه متکلم حکم ایتمک کتبه
طالب کی اولدییغی وصفه دال اولان لفظ ناخیر اولسه رفی خبر فلتور مثلا زید شخصیه واسمه
سامعک معلومی اولوب فقط کندوسنک برادری اولقله انصافی عنسندنه غیر معلوم اوله رفی
بیلبوب متکلم تعریف مراد ایلسه زید اخوک دینور و اگر سامع کندوسچون براخ اولدییغی
بیلبوب لکن علی التبعین زید و یا آخری اولدییغی بیلبوب تعریف مراد اولسه اخوک زید
دینابوب زید اخوک دینک صحیح اولمز و بوقاعده رأیت اسودا غایبا الرماح فوئده متضخیر
زیرا اسود ایچون همیشه اوله جفی معلوم اولوب فقط نه اولدییغی معلوم اولما سیه رماچها
القاب دینک صحیح اولمز اسود اسدک جفی اولوب مراد شجاعت مبارزیندر و بوضابطه دیناشی
معربک بخوض بحر انفعه ماؤه بدیده صواب اولان ماؤه نفعه دینک ایدی زیرا ایچون
ما اولدییغی سامعک معلومی اولوب مطلوب اولان ماء مذکور ی نمیشدر دینادی و مثلاً سامعک
زید معلومی اولوب و استخاض انساندن بر شخصک انطلافی دخی بیلبوب فقط زیدک منطلق
معمود اولقله انصافی معلومی اولما سیه تعریفی مراد اولسه زید المطلق دینور و اگر منطلق
مذکور علی التبعین زید اولدییغی معلومی اولیبوب منطلق کیم اولدییغی تعریفی طالب اوله رفی
من المطلق دیو سؤالنه بی تعریفی مراد اولسه المطلق زید دینابوب زید المطلق دینک
صحیح اولمز ایچون اولک هم افطنون نظم جلیانده صاحب کشف اهل بلدین
برکسه نائب اولدییغی خبری بالغ اولما سیه نائب مذکور کیم اولدییغی سؤال ابتدیکک حینده
زید النائب دینور دخی محل نظر اولوب حق کلام النائب زید دینابوب سار طریق تعریف
دخی بو مذکورانه مقیددر قال رحمه الله (و التانی قدیدد قصر الجنس علی شیء تحقیقاً نحو
زید الامر او بالغة لکماله فیله نحو عمرو الشجاع) ناییدن مراد باعتبار تعریف العهد والجنس
قولنده اولان تعریف عهد اولوب یعنی مسندده تعریف جنس اعتباری بعض کره واقعه مطابق
اوله رفی جنسک قصر تحقیقی ابله برشی اوزرینه قصری افاده ایدر مثلاً امیر واحدین بشقه امیر
اولدییغی حینده زید الامیر قوی جنس امیرک زید قصر و حصرنی مفید اولوب مفروض
دخی امیر واحدین بشقه امیر اولما سیه اولدییغیدن واقعه مطابق اوله رفی تحقیقاً قصری افاده
ایدر و یاخود ذات جنسک اوشیده و یا اوشیکک جنس مذکورده کالیدن ایچون قصر محققله
اولیه رفی بطریق المبالغة جنسک برشی اوزرینه قصری افاده ایدر مثلاً عمرو الشجاع قوی
شجاعتک عمرو قصر و حصرنی مفید اولوب لکن واقعه امر بویه اولیدرفی شجاعتله متصف
دها سارلی بولما سیه مراد عمروک شجاعتله کالنی افاده اولور بناء علیه کلامی شجاعتک عمرو
اوزره قصر بیه غیره عدم تجاوزنی ایهام ایدجک صورتده ابراز و شجاعت سارمک رتبه کالیدن
قصورنه بی شجاعتلری معتد بها اولدییغیدن صرف عدم حکمنده اتخاذ ایدرسین و کذلک
معرف بلام الجنس مبتدا واقع اولدییغی وقتده دخی قصر مذکور ی افاده ایدر الامیر زید
و الشجاع عمرو کی و بومالار ایل ذکر اولسان زید الامیر و عمرو الشجاع مثالری بیننده
زید اوزره امارتک عمرو اوزره شجاعتک قصری افاده ایتمکده فرق بوقدر چونکه اگر لام مقام
خطابنده اولدییغی جهته استغراقه حل اولور سه قصری افاده سی ظاهر در زیرا بوضورتده
الامیر زید و الشجاع عمرو قولری انت الرجل کل الرجل طریقه سی اوزره کل امیر زید و کل عمرو

شجاع منزله سنده اولور کل الرجل الرجل ایچون صفت اولوب مقایسه جیس رحاله اولان
خصال خبر سنده اجتماع انشدر دیکدن عبارتدر و لام استغراقه اگر لام جنس اطلاق اولدییغی
جهته استغراقه حلی تقدیرده مانحن فیه زید خارج اولما سیه سؤال وارد اولمز و اگر مثالین
مذکورینده اولان لام جنس و حقیقه حل اولور سه مقادی زید ابله جنس امیر و عمرو ابله جنس
شجاع خارجده محذردر دیک اولور زیرا وجود خارجده بریندن غیر اولان ششیندن احد همتان
آخره حلی منسج اولدییغی ظاهر اولما سیه محمولک موضوع ایله وجودده انحدادی ضروری و جنسک
انحدادی افراددن بر فردک آخره عدم صدقنی مقضیدر چونکه بدون تحقق الجنس تحقق فرد
ممتددر بوقدر ججه جنس امیر و شجاع ایچون زید و عمروک تحقق ایلدییکی مکانه تحقق اولسی واجب
اولور معنای قصر دخی بوندن عبارتدر اگر سؤال اولور سه که بودایل بعینه خبر منکرده
دخی جاری اولور زید انسان و عمرو قائم کی زید ابله انسان و عمرو ابله قائم وجود
خارجده محذردر بوضورتده زید ابله عمروک غیر ی انسان و قائم دینک صادق اولماقی لازمکدر
حالیوک بوزومک فسادی ظاهر در جوابنده درز که استیو مثلاً نه محمول افراد انساندن
و با افراد قائم بر فردک مفهومی اولوب و مفهوم فرد واحدک مثلاً زید ابله انحدادن جیس افراد
غیر متاهیه ک انحدادی لازمکدر لکن معرف بویه دکادر چونکه معرفه متحد اولان نفس جنس
اولما سیه جنسدن بر فرد زیدک غیر سی اوزرینه صادق اولمز زیرا بدون تحقق الجنس تحقق
فرد ممتددر لکن خبر منکرده محمولک مفهومی کل فرد من الافراد ابدوی جای منع اولدییغی شارح
مرحوم و فیه نظر قولیه اشارت ایلشدر الحاصل لام جنس ابله معرف اولان لفظ اگر مبتدا
قیلور سه کر که خبر لام جنس و یا غیر سیله معرف اولسون الکرم التقوی کی کرم تقواک
غیری دکل دیکدر و الامیر الشجاع کی امیر جیسان دکل دیکدر و الامر هذا و یاخود
زید و یاخود غلام زید کی امیر و یاخود زید و یاخود غلام زید مسار الیهدر دیکدر
و کر که خبر اصلا معرف اولسون التوکل علی الله و التوفی بعضی امر الله و الکرم
فی العرب و الامام من قریش کی بوابکی صورتده دخی مبتدا مذکور خبر اوزرینه
مفصـ و ردر زیرا خبر نکره اولدییغی تقدیرده جنس خبرک ماصدق علیهمندن برایله متحد اولوب
او واحد سر جنسک تحقیقی ممکن اولمز لکن خبرک ماصدق علیهمندن برست بدون الجنس فی الجملة
تحقیقی ممکن اولور امدی الکرم فی العرب قولدن کرم عربده اولقله انصاف اوزرینه مقصور
اولسی لازمکدر افراد عربک کرم ابله انصاف اوزرینه مقصور اولسی لازمکدر سارلری
بونله قیاس اولوب جای دقت و تأملدر و بونتحقیق ایله صدر کتبنده مرور ایددییکی اوزره
الحمد لله قول شریفنده تعریف جنس حدک جنسب بازی ایچون اولقله انصاف اوزره
قصرنی مفید اولدییغی ظاهر اولور و اگر معرف باللام خبر قیلور سه خبر مبتدا اوزرینه مقصور
اولور زید الامیر و عمرو الشجاع کی و کندوسیه جنس قصد اوئسان موصول باب قصرده
معرف بلام الجنس منزله سنده در و بوندنصره سنب اولسونک جنس مقصور بعضاً اطلاق
اوزرینه اوله رفی بقید ابله مفید اولمز امثله مذکورده اولدییغی کی و بعضاً وصف و یاصل
و یاخود ظرف و یا مفعول امثالی بقید ابله تقيیدی اعتباریله جنس مخصوص اولور هو الرجل
الکرم و هو السابر را کما و هو الوفی حین لایق احد لاحد و هو الواهب الف قطار
کی تبه کیم اعنی هو الواهب المنة المصطفات اما محاضا و اما عسارا بیتنه محاض و یاخود
عشار اولان ایلدن هبه مائهی مدحی اوزرینه قصر انشدر یعنی قصر ایلدییکی محاض و یاخود
عشار اولان ایل اولوب نه حالده اولور سه اولسون مطلقاً ایل و یاخود ایل و غیریندن عام اولان
مطلقاً هیه دکادر محاض فتح میم ابله حوامل اولان ناقدر اولوب لفظندن واحدی بوقدر عشار
کسر عین ابله جم عشار اولوب اون آلیق حلی اولان ناقدر و بویث باعتبار العهد

زید المطلق . قبیلک اوله من زرا مقصود شاعر همدن جنس مخصوص اولمسه نوع منزله سنده
اولوب شخص منزله سنده اولان هبه مخصوصه دکلدر . واشبولام جنس مفید قصر اولدینی
مقامده برکنه اولوب شیخ دلائل اعجازده ذکر اولمشدر شویله که . انت الحبيب . قولک مناسی
. انت الشجاع . قولی کی سن محبوتده اومرتیه کامله بکنه دنیاده هیچ بر محبت یوقدر الا سنک
حبیب اولمقله که سبب اولان محبتده محصوردر یعنی جمیع ماسواسینک محبوتی عدم منزله سنده در
دیک مناسیه اولدینی کی بنم سکا اولان محبت کی برکسه برکسه به محبت ایتموب حنا که سار
محبتار بنم جنب محبتده محبتدن غیر معدوددر دیک واصلی ماسواسینه متعلقه اولان جمیع محبتی
عدم منزله سنده نزیل ایله کال محبتی قصد ایتک مناسیه دخی دکلدر نه کیم . انت الظلوم . قولی
اشبو معنای ثانی به محمول اوله رق سکا اصابت ایدن ظلم نظیری بر ایده . اصابت ایتموب
حنا که جمیع ظلم سکا اولان ظلم جنبیده عدل کیلدر دیک مفهومده در بلکه کلام مذکور
مناسیه بنم محبت مجبیه سکا مقصور اوله رق سندن غیر بسیچون یوندن حظ ونصیب یوقدر
دیک اولوب . زید المطلق . قوائک نظیردر زرا یوقولک مناسی کندوسندن انطلاق مقصود اولان
شبی زیده قصردر شوقدر فرق وار که قول اولده بر نوع جنسیت اوله رق بنم محبتیم بجهتم
سکا مقصوردر دیک اولوب یوقسه محبتار کدن بر محبتی عدم اغز سین لکن زید المطلق قولنده
جنسیت ایچون بوجه اولدینندن معنای مذکور تصدور اولمز انکیچون اول نوعی اوله رق لام
جنسه محمول اولوب ثانی شخصیدر واما . زید المطلق فی حاجتک . دینسه . من شانه ان بسی
فی حاجتک . مناسی اکتسابدر . انت الحبيب . قولنده اولدینی کی معنای جنسیت عارض اولور
و مصفک . قد یفید . قولنده تبعیضه دلائل ایدن . قد لفظی انسانی تعریفک بعضی قصری مفید
اولدیننه اسراردر نه کیم خشتاک برادری حقده نظم انمش اولدینی . اذا فجع البکاء علی قییل
رایت بکاک الحسن الجیلا . قولنده واقع اولمشدر شویله که . بکاک . مبتدا . والجنس خبر
اوله رق یونکله حسنک بکا اوزرینه حصریله سار اشیا به تجاوز ایتمه چکی مناسی مراد
ایقامشدر والا اشبو . رایت بکاک . قوائک . اذا فجع البکاء . قولنده جواب قلمسته حسن
اولیموب . اذا فجع البکاء علی قییل لم یحسن الالبکاک . قولنده قصر ایچون بر معنی استفاده
قلنه میده چی اسالیب کلامده در به ومارسه می اولان کسه به غیر خفیدر زرا کلام مذکور دن
غرض بکاسیچون حسن اثبات ادب اوزرینه اولان بکای سار مقولینه اولان بکا جنسندن اخراج
ایتمکدر نه کیم . الصبر محمود الاعنک . و . الجزع مذموم الاعلیک . قولری بو معنایه محمولدر
و یوقه بق ایله بمضایک مبالغه قصر ایچون اولمی و یاخود حسنی بکا به قصر ایله حسن شی آخره
تجاوز ایتم مناسیه اولیموب بلکه مدوحک غیری به اولان بکایه تجاوز اغز مناسیه حل اولنمی
جائز اولور دیو کلامری ساقط اولمشدر زرا قصریدن هر بریسی کلامدن غرض مقصود
اولان منسایه متافیدر و بومقامده اولان تعریفک مناسی مبتداک خبر ایله انصافی محل شک وانکار
اولمیه رق امر ظاهر اولمیدر حسان رضی الله عنه حضرت لرینک * وان ستام المجد من آل هاشم
بنوبت مجزوم و والدک العبد * بنی دخی یونک نظیری اولوب . العبد . لفظی معرف ایتسان ایدرک
والد مخاطبه اثبات عبودیتله برابر عبودیتله معروف و عبودیتله ظاهر الامر قلمشدر نه کیم
دلائل اعجازده ذکر اولمشدر . ستام مجده دن مراد اعلاهی مجد و شرف اوایوب . من آل هاشم
خبر ان در بنوبت هم بنوبت تقدیرنده در اگر سوال اولورسه که تعریف معنای مذکور حل اولدینی
تقدیرده لام جنس ایچون اولمسیله بوضوئده تعریفک جنسک دائما مفید قصر اولمی اعتبار ایله حکم
اولمقله منافی اولمز جوابنده در ز که عهد خارجی به محمول اولیان لاملرک جمله سی جنس ایچون
اولوب سار معانی جنسک شعب و فروغندن اوله رق ضعیفصله اشارت اولنسان معنادخی بویله در
مصنفک حکم قصری ثانی به یعنی تعریف جنسه تخصیص انمی قصر و عدم قصر انجق کندوسنده

فی الجمله عموم و محمول اولان شیده تعقل اولدیننه مبتدا شویله که عدل اوسینک مفهوم می تصور
ایلدینی جنبیده متعدد اوزرینه صدقنی تجویز ایلمیدر زرا قصر بر امری بر امره تخصیصدن عباره
اولوب تخصیص ایلنه فی نفسه عموم فرعیدر واکر عموم اولمسه مخاطب شرکت و یاخود
قلب و یا ترددی اعتقاد ایتم و لام عهد ایچون اولدینی صورتده مثلا . زید المطلق . مثانده مفهومیت
مبتدا و خبرک تسلیو سنی افاده ادبوا حدما بدون الاخر صادق اولمز . انت زید . و . هذا عمر . و . و نظار یله
بویله در و . زید اخوک . قولنده دخی اگر وضع اضافده اصل اولدینی کی مضاف مقصود قنورسه
بنه تساو ی بی مفیددر و بو مثالا صورت تساویه اولان اختصاصه اصطلاحده قصر اطلاق
اولمز قال رحمه الله (و قبل الاسم منین للابتداء لانه على الذات والصفة الخبرية لدلائلها
على امر نسبی) و تقدیم و تأخیرده ذکر اولان ضابطه قول جمهر اولوب امام رازی . اسم
ذاته دال اولدینی جهنمه کرک مقدم اولسون و کرکسه مؤخر اولسون ابتداءیه معتبر و . صفت
امر نسبی به یعنی فی نفسه کندوسیچون تحقق اولیان معنایه دال اولمسیله خبر بنه معتبر زرا
مبتداک مبتدا اولمی اول منطوق به اولمسنه مبنی اولیموب بلکه مسند ایله اولوب معنی کندوسنه
اثبات اولدینمیچوندر و خبرک خبر اولمی ثانیاً منطوق به اولمسنه مبنی اولیموب بلکه مسند اوله رق
معنی کندوسیه مثبت اولدینمیچوندر و منسوب الیه اولان ذات و منسوب اولان صفتدر امی کرک
زید المطلق . دینلش و کرکسه . المطلق زید . دینلش . زید . مبتدا . و . المطلق . خبردر . صفت ایله مراد
. مادل علی ذات بهیه باعتبار معنی قائم به . یعنی متصف اولدینی معنی اعتبار ایله ذات بهیه اوزره دال اولان
لفظ اولوب مقابلی اولان اسم دخی یا لکن ذات و یاخود بالکثر صفت و یاخود اسم زمان و مکان
و اسم آت کی باعتبار المعنی ذات معیند اوزره دلائل ایدن لفظ اولور قال رحمه الله (ورد
بان المعنی الشخص الذي له الصفة صاحب الاسم) و امام رازی سنک قول مذکور ی رد اولمشدر
دینلشدر که صفت مبتدا و اسم خبر اولدینی صورتده معنای ترکیب کندوسیچون صفت اولان
شخص صاحب اسمدر دیک اولمسیله بو معنایه صفت ذات اوزره داله و مسند الیه قنوب و اسم
امر نسبی اولان صاحب الاسم مفهومده دال اوله رق مسند اولور الحاصل . المطلق زید .
ترکیبتک مناسی کندوسیچون انطلاق اولان شخص زید اسمتک صاحبدر دیک اولوب ذاته دال
اولان . المطلق . لفظی مبتدایسته و صفت صاحبیه دال اولان زید لفظی خبریه صالح اوله رق قائل
مذکورک ذاته دالائی اسم تخصیصیه اسمی ابتدایه و صفتی خبریه تعینی مردود اولور و مذاهب
مختار بصر یکنده خبرک مشفق اولمی غیر مشروط اولمسیله بوجه مسروح خبر وافع اولان
زیدی . صاحب هذا الاسم . مفهومیه تا و یله حاجت اولدینی بعض وهمه سبب ایلش ایلنده
جوابنده در ز که تأویل مذکوره احتیاج خبر جامد اولمشدر ناشی اولیموب بلکه خصوص منثال
مذکور دناشیدر شو جمیعند که اسمتک شخص زید بعینه معلومی اولوب انجق غنیدند محمول
اولان . زید . اسمتک صاحبی اولمقله انصافی اوله رق . المطلق زید . کلامتک سوقی بومعنای افاده
ایچوندر و اما عند المنطقین . صاحب هذا الاسم . مفهومیه تأویل قطعاً واجبدر زرا جزئی حقیقی الیه
محمول اوله میده جفتندن هر قدر و افاده شخصده مقصود اولمسنه معنای کلی ایله تأویلی لازمه کور
قال رحمه الله (و اما کونه جمله) نجاتدن اکثریسی خبر مبتدا و افع اولان جمله ک اشایه
اولمی صحیح اولدینی توهم ادب زرا خبر صدق و کذب محتمل اولان کلامدر و همدر مدلول
خبرک مدلول مبتدا ایچون بیوقی واجب اولوب مدلول انشا ایلنه فی نفسه ثابت و متعبر دکلدر که
حتی خبر ایچون دخی ثابت اولسون زرا منی معرف ایله رسیت انصافی ممکن دکلدر دیدلر لکن
بو توهمدن جوابده دینلکه خبر مبتدا مبتدایه اسناد اولنسان شی اولوب صدق و کذب محتمل اولان کلام
مناسیه اولان خبر دکلدر و منشاء غلط کلام خبری ایله خبر مبتدا یشده خبر لفظتک اشتراکدر و خبرک
مبتدایه وجوب بیوقی جزء فضیه اولان خبرده اولوب علی الاطلاق خبر مبتدا کادر زرا خبر مبتداده

لازم اولان مسند اولمقدیر اسناد ایه بیوندن اعم اوله رق عند الفحات اخباری و انسابین
اعمر معلوم دکلیدر که این زید و انی لک هذا و منی القتال امثله سبیل نظر آرنده ظرف خبر
اولوب حالوکه نه صدق و کذب محتمل ونه مبتدا ایچون ثابتدر نظم جلدله بل انتم الامر جباکم
قول شریقی و اما زید فاضربه و زید کانه الاسد و علی احد القولین نعم الرجل زید قولری
دخی بویه در زیر اولده عدم رجب و سه ایه دعا جله سی اتم ایچون وثابده اضربه زید ایچون
خبر در کذلک ثابده کانه الاسد قولیه انشاء تشبیه و باشک مراد اولدینی کی زید ایچون خبر
اوله رق مانحن فیهز دندر لکن تشبیه مراد اولور سه خبریه اولوب مانحن فیهز دن اولز و مثال
رابعه نعم الرجل انشاء مدح عام ایچون جله اوله رق زید ایچون خبر واقع اولمقدیر و یونلرک
جمله سنده قول تقدیری موجب تعسف اولدینی خنی دکلدر قال رحمه الله (فلتقوی
اولکونه سبیا کما مر) و اما مسندک جله اولمی تقوی حکمی افاده اتمک غرضندن و باخود
خبر سببی اولدیفندن ایچوندر نه کیم مسندک سبب افرادی تقوی حکمی عدم افاده سببه برابر سبی
اولدیفنه مبتدی اید و کنتک بیانی و خبر سببی ندن عباره اولدیفنک تعریف و ابضاحی مرور اتمشیدی
شارح مرحوم و الخبر السببی بمنزلة الوصف الذی یكون بحال ما هو من سبب الموصوف الا
انه لا یكون الا جله قولیه خبر سببی رشقی کندی به متعلق و مرتبط اولان شبتک حالیه وصف
منزله سنده اولدینی و شوقدر که خبر سببیک جله اولمقدیر انحصارنی بیان ایه هذا سبب من
ذاک قوی هذا متعلق و مرتبط مفهومی اولوب فی الاصل سبب جله و کندی سببه شی آخره
توصل اولان شیه اطلاق اولدینی ابضاح و بیان اولمقدیر مثلا زید حسن غلامه جله سی خبر
سببی اولوب زید الحسن غلامه منزله سنده در که زید کندی به متعلق و مرتبط اولان غلامک
حال حسنیه توصیف اولدینی کی جله مذکور خبریه دخی حسن غلامی زیده اسناد
اولمقدیر و صاحب مفتاحک ذکر اوزره مسند جله اولدینی صورتده تقوی بی مفید
اولمسنک مبتدی بودر که مبتدا اولدیفندن ایچون کندی سنده بر شبتک اسنادنی طلب ایدرک
مابعدنده اسناده صالح رشقی کلدیکی حینده اوشتی اسنر ضمیردن خالی اولسون و اسنر ضمیری
متضمن بولسون نفسنه صرف ایدوب بدینلرند حکم مقدم اولور بعده اگر اوشی مبتدای مزبوره
عائد اوله جق بر ضمیر معند بهی متضمن اولور سه شی مذکور ایشو ضمیر دخی ثانیاً مبتدای
مزبور طرفه صرف ایدرک حکم اکنسای قوت ایدر و ضمیر معند بهی نقصندن مراد خالی
عن الضمیر مشابه اولمقدیر زید قائم کی زیر ذکر اوزره اسنر دیک اوزره اسم فاعل هر تقدیر
فعل کی ضمیری متضمن ايسوده نکل و خطاب و غینده تفاوت ایچوب بلافرق انا قائم و انت قائم
و هو قائم دیندیکي جمته خالی عن الضمیر شیهدر و ایشو عدم تفاوت سر چونکه معنی تقدیر
موصوف اوزرینه اوله رق انا رجل قائم و انت رجل قائم و هو رجل قائم تقدیرنده اولمقدیر و خالی
عن الضمیر مشابیه جهته قائم کی مع ضمیر جله اولمسنه حکم اولوب و بناده جله معامله سی قلتمدرق
رجل قائم رفع ایه و رأیت رجلاً قائماً فصح ایه و مررت بر رجل قائم که مر ایه اعراب اولمقدیر الحاصل
اسم فاعل جله اولوب فقط زید الضارب کی لام موصوله صله اولور سه جله اولور زیر اصل کلام
فعل اوله رق صورت لام تعریفده اولان لام موصولک فعل صریحه دخولی ککر به عد اولنه رق
صبغة فاعله عدول اولمش اولدیفندن حقیقه جله فعلیهدر امدی صاحب مفتاحک ایشو
بیانی اوزره تقوی ضمیر مبتدایه مسند اولان جله به مختص اوله رق زید ضربته امثالی خروج
ایدر زیر ضمیر مبتدایک غیری به مسند اولدینی کی مبتدایه اسناده صالح اولوب و یونلرک حکم
اکنسای قوت اتمز چونکه حکم اول مبتدا اوزرینه حکم اولوب حالوکه ضمیردن مستفاد اولان
حکم مبتدایک غیر بسی اوزرینهدر و لایق اولان مثال مذکور انما لک مسند سبی قلتمدر نه کیم
بوکا اشارت سبقت اتمشیدی شویه که شارح رحمه الله ضابطه افرادده مسند سبی بی جله

علقت علی المبتداه بعائد بشرط ان لا یكون ذلك العائد مسنداً الیه فی تلك الجملة قولیه تفسیر
ایدوب زید ضربته قولک مسند سبیده دخولی تصریح ایدوب و اما شیخ عبد القاهرک دلائل
اعجازده ذکر ایدوبی اوزره سبب تقوی بودر که بر اسمک عواملدن ماری اوله رق ایشانی انجق
کندوسنه استادی مسوی اولان بر حدیث ایه اوله یلیدیکندن مثلا زید دیندیکي ککی زیددن
بر شی ایه اخبار مراد اولدینی قلب سامعه اشعار اولنه رق بوکلام اخبار اوله جق حدیث
ایچون توطئه و سامعه اعلام حدیثه مقدمه اولمش اولور بعده ضمیر زیدی متحمل اوله رق قام
دیندیکي کی حدیث قیام قلب سامعه دخول ما نوس ایه داخل اوله رق بوصورت افاده
نبوتده طریق اشد و شک و شبهه دن امع اولور زیر قام لفظی زیده راجع اولان ضمیری متحمل
اولمسنه لفظ زیدی ذکر توطئه و مقدمه اولدینی تحقق ایدر زیر اگر مقصود مجرد قیام زیدی
اعلام اولمش اولسه قام زید دینک کفایت ایدر ایدوب و اما خبر ضمیر مبتدای متحمل اولسه مثلا
زید انسان کی بوصورنده زیدک اول ذکر ایه خبر ایه اوزرینه حکم ایچون اولدیفنه دال اولوب
توطئه و مقدمه اولمسنی ابطال ایدر حاصل کلام بر شتی بفتة اعلام تنبیه و مقدمه دینکره واقع
اولان اعلام درجه سنده دکلدر زیر بعد التقدمة اولان اعلام تقوی و احکامده تأکید اعلام
مجراسنده جریان ایدر شبتک بیانی اوزره زید ضربته و زید مررت به امثالی تقویه داخل
اولور اگر سؤال اولور سه که مصنف مسندک جله اولمسنی بالکرافاده تقوی ایه خبر سببی
اولمقدیر حصر ایدوب حالوکه ضمیر شاندن خبر واقع اولان جله به عدم تعرضی شهرت امرندن
و واحد متضمن اولدیفندن ایچون اولمی تسلیم اولسهده لکن کندوسبیل تخصیص قصد اولتان
اناسیت فی حاجتک و رجل جائی قولرله و سائر کندوسبیل تخصیص قصد اولتان اشیاء
ونظائرده اولان صور تخصیصه تعرض الیه لایق مقام ایدوب زیر ابو موضوده مسند قطعیاً
جمله در یعنی بودخی مسندک جله اولمی اسبابندنر جوابنده دیرز که تخصیص تقویه
داخلدر زیر مصنفک فللتقوی قوی فلا شمله علی التقوی معانسنه اولوب و لام سببت ایچون
اوله رق غرض ایچون دکلدر و بوکک فللتقوی قوی مسندک جله اولمقدیر تعلیل اولوب جله
اوله رق ایرادنی تعلیل اولمسنی دلیلدر و جله نک معنای مصطلح ایه تقوی اوزره اشتمالی جمیع
صور تخصیصده حاصلدر زیر معنای مصطلح تقوی حکم تکرر مسند و بیان مؤکدات ایه
اولمسنه رق نفس نا کید ایه تقویه سندن عباره اولوب بوایسه صور تخصیصک جله سنده تکرر
اسناد ضرورتیه حاصلدر و مصنفک ماسبقده رجل جائی فقط تخصیص ایچوندر دیو قولک معنایی
اشتمالی تخصیص ایچون اولوب تقوی ایچون مستعمل دکلدر دیک اولوب بوقصد تخصیص اوزره
مشتمل و تخصیصی مفید دکلدر دیک معانسنه اولدینی معلومدر بوصورنده مصنفک فللتقوی
قوی للتقوی سواء حکان علی سبیل التخصیص اولو تقدیرنده اولمش اولور و تخصیصک
تقوی بی افاده سنی عباره مفتاح مشعردر شویه که زید عرف معلومه عدم اعتبار تقدیم و تأخیر
انجق تقوی بی افاده ایدر و زید ایه عرف یننده تقدیم و تأخیر اعتباری یعنی اصلی عرف زید اولوب
زید ضمیر ستردن بدل اوله رق معنای فاعل اولی صورتی تخصیص افاده ایدر دیوب اولی حصر
صور تیه ایراد اتمش اولدینی حالده ثابده حصر ایه بیان یعنی لایق الا التخصیص عباره سیه
اتیان اتمامشدر و صور تخصیص نوجهله تقویه داخل اولز که سکای انما یخنده ایس التخصیص
الا نا کید علی نا کید قولیه تخصیص نا کید علی التا کید اولدینی تصریح ایشدر زیر تخصیص
مقصود علیه اوزرینه حکمی مشتمل اولمسنه عند السامع مسلم اولان اصل حکمی نا کید اولدینی
کی حکمک مقصود علیک ماعدا سندن نفی مشتمل اولوب بوایسه مقصود علیه ایچون نبوتی
مستلزم اوله رق صریحاً کلامدن مستفاد اولان حکم نبوتی بی نا کید اولور و بووجهله هر
تخصیص نا کید علی التا کید اولوب بودخی نفس ترکیبندن مستفاد اولمسنه تأکید تقوی مصطلح

اولدینی تحقیق ایدر و بوی تحقیق ایله علامه شیرازینک شرح مفتاحه اولان کلامک فساد
ظاهر اولور زیرا دیشدرکه سکا کنت زید عرف منلوده ذکر ایلدیکی . ان عدم اعتبار تقدیم
و التأخیر لایقید الا القوی و اعتبارهما بقید التخصیص . قولسندن مقصود . بقید التخصیص فقط
دون القوی . یعنی اعتبار تقدیم و تأخیر انجق تخصیصی مقید اولوب تقوی بی افاده ایمن دیمکدر
زیرا تخصیصده اصل فعلک ثبوتی تسلیم اتمک لازم اولوب و بعد تسلیم العرفان تأکید و بیانه حاجت
حاجت بوقدر و علامه نک بو آلامنده اولان ظهور فساد زیرا بعد تسلیم العرفان تأکید و بیانه حاجت
اولماسندن تأکید و بیان مراد اولماسی لازم مکلوب بوقسه مفاد کلام اولماقلمنی اقتضا ایمن
شونکله برابرکه سامعه نظرا بونله عدم حاجت مطلقا عدم حاجتی مستلزم اولوب و مثلاً حکم
نصب صین اولسی و ثبوتی اوزره احکام ترتیب اولسی و منکرک غیاوته تعریض اولسی کی اعتبار آخرله
تحقق حاجت جائزدر و علامه دن موجب عجزدرکه . اناسیت فی حاجتک . منلاوده عند قصد التخصیص
جمله اولدینی تصریح اتمسبله برابر مستندک جمله اولسی انجق تقوی ایچون و یاخود سببی
اولدینسندن ایچوندر دبو صریحاً بیان ایشدر . قال رحمه الله (و اسمیتها و فعلیتها و شرطیتها
لما و ظرفیتها لاختصار الفعلية اذهی مقدرة بالفعل على الاصح) و مستندک مطلقاً جمله اوله رق
ایرادی تقوی و یاخود سببی اولدینی ایچون اولوب و انواع جلدن بالخاصه جمله اسمیه اوله رق
ایرادی افاده دوام و ثبوت و فعلیه اولسی افاده تجدد و حدوث و شرطیه اولسی ادوات شرطدن
حاصل اوله حق اعتبارات مختلفه فی الزامدناشی شرط ایله قیید ایچوندر نه کیم تفصیلاتی مرور
ایشدر و ظرفیه اولسی جمله فعلیه ای اختصار ایچوندر زیرا جمله ظرفیه قول اصح اوزره فعل
ایله مقدره در زیرا تعلیق حر و ف جرده اصل اولان فعل اولوب اسم فاعلک عملی انجق فعله مشابهنله
اولدینسندن اولی اولان عند الاحتیاج اصله رجوع اولندر رق تقدیر اولنده حق متعلق فعل اولمسیدر
و همداه جمله اولقله مختصر اولدینی سبله . الذی فی الدار اخوک . امثالنده ظرفک قطعاً فعله
تعلق ناست اولدینسندن قطعی اولمان عملده دخی فعله حل اولنق اولی و الیقدر و اشد بوقول اصح
مذهب بصریندر و کوفیون مقدر اسم فاعل اولسی اختیار ایدوب خبرده اصل اولان مفرد
اولسبله و حسب الانصاف زید فی الدار قولسندن مفهوم اولان ثابت و . یا مستقر فی الدار . دیمک اولوب
ثابت و . استقر . دیمک اولمسبله استدلال ایشدر در و بو مقدمه نحو یونک عبارت سی . ان الظرف
مقدر یحمله . اولوب مصنف لفظ جمله فعلیه تغییر ایشدر و بو وجهله تغییر و لفظ فعل ایله تعبیردن
عند حذف المتعلق ضمیر ظرفه اتشغال ایدرک فعل ایله برابر حذف اولمسبله بو تقدیرده مقدر اولان
فعل اولوب جمله اولدینی قصد ایشدر لکن بو مفهومی افاده ایده جک عبارت . اذالمقدر فعل . تعبیری
اولوب مصنفک عبارت سی و جمله . اذهی ای الظرفیه مقدرة بالفعل . ترکیبی بو مقصودی مقید
اوله من زیرا نحو یونک . الظرف مقدر بالجملة . قوللرینک معنای . انه یجعل فی التقدير جمله
لامفردا . دیمک اولوب بو صورتده عبارت مصنف ایچون اصلاً معنی بولنده من زیرا جمله ظرفیه
تقدیرده فعل قلندر شونکله برابرکه عبارت مصنفده فساد آخر دخی اولوب زیرا ظاهره حل اولانده
جمله ظرفیه علی غیر الاصح اسم فاعل ایله مقدره اولدینی مقید اوله رق بوایسه واضح الفساددر
زیرا مذهب مذکور اوزره ظرف مقدر اوله رق جمله دکلدر بو صورتده عبارت لایقه . اذالظرف
مقدر بالفعل . دیشدر . قال رحمه الله (و اما تأخیره فلان ذکر المستند الیه اهم کامر) و اما
مستند آخری مستند الیه ذکر اهم اولمسبله . تقدیم الاهم علی المهم . قاعده سنه منیدر
و مستند الیه ذکر نه دأر کلام مستند الیه بخنده مرور ایشدر . قال رحمه الله (و اما
تقدیمه فالتخصیص بالمستند الیه نحو لافیه غول ای بخلاف خور الدنیا) و اما مستندک تقدیمی
مستند الیه تخصیص یعنی مستند الیه من اوزرینه قصر ایچوندر نه کیم ضمیر فصل یخنده
یا استعمال شایع عرب اوزره مقصوده داخل اولدینی ذکر اولمشیدی زیرا مثلاً قائم زید قوللرک

معنای زید قیلم اوزرینه مقصور اولوب قموده تجاوز ایمن دیمکدر نظم جلیله و لافیه غول
ولا هم عنها یزفون قول شریقی اشبو لاجل التخصیص تقدیم مستند قیلمدن
اولوب . قیلم . ضمیری . خور . جنانه راجع اوله رق . غولدن . مراد غاله صداعدرکه
خبرک بقه نشاط یفرارنده ظهور ایدن باش اغریسیدر یعنی نشوة خری تعقیب ایدن صداع خارندن
طاری و بری اولنق جنان عالیه اولان شراب ناه مقصور اولوب ام الحیث اولان خور دنیا
بونک خلافتده در دیمک اولور . بعضیلر نظم مذکورده تقدیم تخصیص مستند ایچون اولدینسند
اعتراض ایله دیشدرکه نظم مذکورده مستند ظرف یعنی قیلم اولوب مستند الیه ایسه اشبو ظرف
اوزرینه مقصور اولوب بلکه مستند دن جز اولان بحروره یعنی خور جنته راجع اولان ضمیره
مقصود اولمسبله قصر مستند مثال اوله من . و بواعراضدن جوابده شارح مرحوم بو وجهله
ایضاح مقلد ایشدرکه ان المراد ان عدم القول مقصور علی الانصاف بی خور الجنة اوعلی الحصول
فیها لا تجاوز الی الانصاف بی خور الدنیا اوالحصول فیها و ان اعتبرت النی فی جانب المستند فالنی
ان القول مقصور علی عدم الحصول اوالکینون فی خور الجنة لا یجوز الی عدم الحصول فی خور الدنیا
فالاستند الیه مقصور علی المستند قصر غیر حقیقی . یعنی نظم مذکور ایله مراد . عدم غول .
خور جنتده اولقله انصاف اوزرینه و یاخود خور جنتده حصول اوزرینه مقصور اولوب
خور دنیاده اولقله انصاف و یاخود خور دنیاده حصوله تجاوز ایمن دیمکدر و اصکرنی
جانب مستنده اعتبار اولور سببه معنی . غول . خور جنتده عدم حصول و کینون
اوزرینه مقصور اولوب خور دنیاده عدم حصوله تجاوز ایمن دیمک اولور و علی کلا التشریرین
مستند الیه قصر غیر حقیقی ایله مستند اوزرینه مقصوردر الحاصل اعتبار اوله کوره
مستند . الی کون فی خور الجنة . وثانی به کوره . عدم الی کون فی خور الجنة . اولوب مقصور
علیه اشبو . مستند اوله رق جزئی اولان ضمیر دکلدر . و شارحک انصاف ایله تعبیری قصر الموصوف
علی الصفة قیلمدن اولدینی اظهار ایچون معنای و صفیتی تصریح وثانیاً حصولی عطف الیه سی
مقدر عدم فرینه دناشی انصاف اولوب بلکه فعل عام اولدینسند تلویح ایچوندر . و مستند اولیه که
نظم مذکورده . لاه کله سی بی جنس ایچون اولوب اسم ایله کندی یشنده توسط خبر دناشی رفع
و تکرار واجب اولمشدر بو صورتده قضیه سالبه در و شارحک علی الاعتبارین سلبی جانب موضوع
و محمولده اعتبار ایشندن مقصودی بی حکمه متوجه اولوب بو جهته نفیک قصر ایله مقید اولدینی
وقییده متوجه اولوبه بی قصر ایچون اولدینی باند بوقسه قضیه معدوله دیمک دکلدر زیرا
معدوله اولنق لازم کاسه تقدیم خبر نکرمتک مبتدا و فوعنی صحیح اوله رق مقید اختصاص اولر لکن
سالبه اولدینی صورتده بویه اولوب بو تقدیرده صحیح سیاق قییده و فوعی اوله رق تقدیم اختصاص
ایچون اولور امدی قضیه سالبه اوله رق مقصود بی غولی . کون فی خور الجنة اوزره قصر
اولور امدی غول مسلم الثبوت و نزاع یخنده اوله رق مخاطب غول ایچون خور جنتک محلیتی
معتقد اولمسبله متکلم بونی بی ایدر و بونک معدوله بی مستلزم اولسی وثانی مقصود اولوب عند
وجود الموضوع سالبه و معدوله متلازمدر و یستلزمده فرق استماده اولوب اگر نزاع محلیت
غولده اولورسه . لافیه غول . و محلیت عدم غولده اولورسه . فیها لا غول . دینلور نه کیم . ما انا قلت .
و انا ما قلت . یثارتند دخی فرق بویه در و قصری انصاف و حصوله نسبتله اعتبار ایلدی زیرا بر شبله
متصف و اوشیده حاصل اوزرینه قصردن مقصود بودر بی لکم دینکیم . قول شریقی دخی
بو وجهله اولوب معنای شریقی دینک سزک ایچون اولقله انصاف اوزره مقصور اولوب بی ایچون
اولقله غیر متصفدر و بیتم دین مبین بیتم ایچون اولقله منصف اولوب سزک ایچون اولقله غیر
متصفدر دیمک اوله رق . قصر الموصوف علی الصفة . اولوب بعضیلرک قوهی وجهله . قصر الصفة
علی الموصوف . دکلدر و قصرده بونک نظیری صاحب . متشاکک . ان حسابهم الاعلی رقی قول

شریفه ذکر ابتدای شریک نظم مذکور که معنای حساسه مقصور علی الانصاف بعلی ربی
لا یتجاوز الی الانصاف بعلی . مقادیر در وقصر حقیقی دکلدر که حتی دینم بنم ایچون اولمله
انصاف اوزره مقصور در دینلکدن اصلا بندن غیری به تجاوز این دینک لازمکسون . لکم دینکم .
ولا فیه ساغول . قول شریفی دخی بو و تیره ده در بو تحقیقات الیه علامه شیرازینک شرح
مفاحده اولان کلامک فسادی متین اولور زیرا دینلدر که اشبو . لکم دینکم . قول شریفه
اولان اختصاص . ان دینکم لا یتجاوز الی غیرکم و دینی لا یتجاوز الی غیری . دینک دکلدر زیرا . لکم .
لفظنه خطاب کفار مخصوصه اولوب دینلری ایسه سائر کفار مجاوز و کذلک دین دینک مؤمنه
تجاوزی بار زدر بلکه معنی . ان المختص بکم دینکم لا بدی و المختص بی دینی لادینکم . دینکدر تنه کیم
قامت زید . ترکیبک مفادی زیده مختص اولان قیام اوله رقی قعود دکلدر دینک اولوب بوقسه زیدک
غیربسی قائم اولم دینک دکلدر و تحقیقات مسرووده دن معلوم اولدینقی اوزره قصر اضافی اولوب
حقیقی اولماسیله اشبو سوالک سقوط و اندفاعی رونما و بونصرفات قانوندن خروج الیه خط
عشادر قال رحمه الله (و لهذا لم يقدم الظرف في لارب فيه لئلا يفيد ثبوت الرب في سائر
كتب الله تعالى) و تقدیم مسند ذکر اولدینقی اوزره مفید تخصیص اولدیندن ایچون لارب
فیه . قول شریفه ظرف مستلک مسند الیه اوزرینه تقدیم الیه . لافیه ریب . بیورلما مشدر تا که
تقدیم . سائر کتب الهیهه ثبوت ربی افاده ایغیه زیرا عدم ربیک قرآنه اختصاصی بحسب
دلالة الخطاب سائرته ثبوتی مفید اولوردی شویله که اعتبار مفهوم مخالفته ابتدا الیه بحسب
دلالة الکلام قرآنک غیری کتب الهیهه ثبوت ربی و شک مستفاد اولوردی . و مصنفک سائر
کتب الهیهه تخصیص الیه . فی سائر کتب الله تعالى . دیوب سائر الکتاب و یاسائر الکلام دیو اطلاق
اوزره ایسان اتمامی قصر حقیقی اولمستک عدم وجوبه و بلکه غالب اولان غیر حقیقی اولمستک
مبیدر و مقابله قرآنده معبر اولان سائر کتب الهیهه در تنه کیم مقابله خور جسته معبر اولان
خور دنیا اولوب سائر مشروبات و غیربسی دکلدر قال رحمه الله (و انما انبأ من اول الامر
على انه خبر لا نعت كقوله . له هم لا منتهى لكبارها) و یاخود تقدیم مسند ابتدای امرده مسند
مذکور خبر اولوب نعت اولدینغه تنبیه ایچون اولور زیرا نعت منعت اوزرینه تقدم ایچون
و مصنفک . اول الامر . الیه تقییدی زیرا جوق کره اولور که تأمل معنی و کلامده مبتدا ایچون
خبر ذکر اولدینغه نظر الیه دخی مسند مذکور خبر اولوب نعت اولدینقی پانور و اشبو
خبریه تنبیه ایچون اختیار تقدیم حضرت حسان رضی الله عنک نعت شریف جناب رسالتنا هیده
نظم و ایراد بیورمش اولدقاری * له هم لا منتهى لكبارها * و همته الصغرى اجل من الدهر *
یت دایرینده واقع اولمشدر زیرا اگر ظرف یعنی . له . مبتدا اولان . هم . لفظندن تأخیر اولدقاری
هم . له . دینلده هم ایچون صفت اولمسی توهم قوی الیه توهم اولنور ایدی زیرا مقام ابتداده
نکره تخصیص اقتضا ابوب ظرف ایسه تخصیصه صاحبدر بوضوح . لا منتهى لكبارها . خبر
و یاخود خبر مخدوف اولوب لا منتهى . صفت بعد صفت اولمش اوور ایدی حاله . و که بوا یکی وجه
دخی خلاف مقصوددر زیرا مقصود هم موصوفی نبی علیه السلام ایچون اثبات اولوب بوخسه
هم علیه ایچون صفت مذکور بی و یاخود امر آخری اثبات دکلدر شو جمته که بوضوح
کلام هم علیه ایچون مدحه مسوق اولوب ذات نبی علیه السلامی مدح ایچون مسوق اولمش
اولم . و سبب اولیه که مبتدا نکره غیر مخصوصه اولدینقی حینده اشبو تقدیم مسند و اجدر
فی الدار رجل . کبی تا که تقدیم حکم سببیه مبتدا او حکم الیه موصوف و معلوم منزله مسنده اولوب
مجهول اوزرینه حکم قبیلندن اولیه تنه کیم . قام رجل . مثلاوده تقدیم حکم مبنی فاعلاک نکره
وقوعی جاریدر . و اشبو تقدیم خبرک ظرف اولمسی شرط اولوب مثلا . قام رجل . دینک
صحیح اولم زیرا قام مبتدا و رجل . بدل اولم احتمالنه مبنی قائم خبر اولدینقی افادهه التباسدن

خالی اوله من . لکن ظرف خبریه متعین اوله رقی التباسدن عاری و نظر وفده اولان اتساع احوال
و اعتبارات غیر یارنده غیر جاریدر . و اما مبتدا نکره مخصوصه اولو رسده نکره غیر مخصوصه کبی
تقدیم واجب دکلدر تنه کیم . و اجل مسمی عنده . نظم جلیله . اجل . مبتدا اوله رقی . مسمی . الیه
موصوف و مخصوص اولوب . عنده . خبر مؤخردر لکن تقدیم الیه استعمالی شایع اولوب . عندی
ثوب جید . و لی عبد کلبس . امشالی کثیر الیرادر و مشبوع استعماله سبب عند التأخیر وصف آخر
اولم التباسدن حایه در . و فی الدار رجل . امشالی اوزرینه برسنوال قوی ایراد اولمشدر که
چونکه تخصیص تقدیم حکم سببیه حاصل اولدینقی کبی حکم مبتدای غیر تخصیص اوزرینه اولمش
اولور زیرا حصول تخصیص ایچون حصول حکم نصکره اوله جفی معلومدر حاله که مبتدای
غیر تخصیص اوزرینه حکم صحیح اولدینقی بیان ایشلدردر الحاصل بسبب التقدیم مسند الیه
تخصیصی مسند الیه حکم نصکره حاصل اوله جفتدن عند الحکم مبتدا غیر تخصیص اولوب بواسه
بیان قوم اوزره صحیح دکلدر . و بومقامده حق اولان ابن دحاک قولیدر که مبتداک جواز تنکیری
حصول فائده مبنی اولمسیله کلامده فائده حاصل اولدقاری نصکره نکره الیه اولورسه اولسون
اخبارده بأس یوقدر دیشدر . رجل علی الباب . و غلام علی السطح . و کوکب انقض الساعة .
کبی قال رحمه الله (و انما انبأ من اول الامر على انه خبر لا نعت كقوله . له هم لا منتهى لكبارها) و یاخود تقدیم مسند
تقال . ایچون اولور تنه کیم
شاعرك * سعدت بغرة وجهك الایام * و تزینت بقفاك الاعوام * فوالله و اقع اولمشدر که تهنیت ساله
دار اولان قصیده سنه لفظ سعد الیه ابتدا ایچونکی مایه النفال عد ایدرک . الایام . مسند الیه اوزرینه
تقدیم ایشلدر . و یاخود . تقدیم . مایه مبدعه ایراد اولدینقی مسند الیه ذکره نشوب ایچون اولور
تنه کیم ابو اسحق الیه مکنی اولان معصم باللهک مدحنده محمد بن وهب . ثلثة تشرق الخ . بیتده
. ثلثة . مقدم مسند و مطوف لریله . شمس الضحی . مسند الیه در تشرق . تشرق قعددن مضارع
اولوب صار مضیئا معناستدر و . الدنيا . فاعلیدر . بیهجتها . ده صیر مجرور موصوف اولان . ثلثة .
قولنه عاندر . بیهجته . حسن و بها معناستدر یعنی وقت سجاده شمس تابان و خلیفه معصم بالله و برده
بدر منیر الیه دنیا اکنساب ضیا و رونق و بها ایدر دینکدر و بعضیلک تشرق . ثلثة . خبریه مسند
و . الدنيا . فی الدنيا تقدیرنده ظرف و یاخود . تشرق . لفظک معنای فعل متعدی فی نصبیه مفعول به
اولمسنی توهملری سهودر . و مسند تقدیم مقتضی اولان احوالدر برسیده مسند استعمالی
نصبیدر . کیف زید . کبی . و یسه تقدیمی مقتضی اولان شیلدرن برسیده مسند عند التکلم اهم
اولمشدر . علیه من الرحمن مایستحقه . کبی زیرا عند التکلم ذکر ایده جکی شیک اوکسه علمنده
وقوعی واقع اوله جفی شیک ثواب و عقاب اولمستدن اهم اولمسیله مسند اولان . علیه . لفظی . مایستحقه .
اوزرینه تقدیم قلمشدر . و مقتضیات تقدیمدن بوا یکسنی مصنفک ترک و اهمالی اولک علم نخوده
شهرت امریه برابر کلام اخبارده اولوب انشاده اولمستدن وثانی یعنی . اهمیت . ذکر اولان اعتباراته
مقابل بر اعتبار اولمسیوب بلکه تقدیم مسند الیه بیان اولدینقی اوزره تقدیمی مقتضی اولان معنی
اشبو اهمیتدن عباره اوله رقی ذکر اولان اعتباراتک جمله سی بونک تفصیلاتی اولدینندن
ایچوندر . لکن سبب اولیه که بوضوح . اهمیت . مسنده اکثر عنایه معناسته حل تقدیرنده
اولوب والا کر عند التکلم نصب عین اولمق معناسته اولور ایسه اولوقت نکتده مسندله اولور
صاحب مفتاح . عرف زید . قولنده اولدینقی کبی جمله دن افاده نجد مراد اولمستدن دخی تقدیم
مسندی مقتضی قیام مصنف بو کلام خط و اشکال و نوع اختلالدن سالم اولدینقی جمله ترک
ایشلدر زیرا سکاتی بونی یانده دیشدر که . او ان یكون المراد من الجملة افادة التحدید دون الثبوت
فیجعل المسند فعلا فیقدم التبع علی ما یستند الیه فی الدرجة الاولى وقولی فی الدرجة الاولى احتراز عن
نحو ان اعرفت وانت عرفت وزید عرف فان الفعل فیہ یستند الی ما بعده من الصغرى ابتداء ثم بواسطة

عود ذلك الضمير الى ما قبله يستند اليه في الدرجة الثانية . يعني جله دن مراد افاده تجدد اوله رق
 افاده ثبوت اوله بغير حينه مستند فعل قلته في البتة درجة اولي ده اسناد اوله بغير شي اوزرينه
 تقديم اوله و درجه اولي ايله تفيد . انا عرفت . و . انت عرفت . و . زيد عرفت . امثال من احراز در
 زيرا بونلرده فعل ابتداء مابعدنده اولان ضميره اسناد ايدوب بعده بوضيحه مافقيه رجوعى واسطه سيله
 درجه ثانيه مافقيه اسناد ايلر اسسته كلام سكاكي بوندن عبار اولوب بونده اولان اشكال ايكي
 وجهه در اما وجه اول بوسه كلام خبر ضميره مبتداه مستند اولان فعل اوله بغير صورتده فعلك ضمير
 مبتداه اسنادى درجه اولي ده و مبتداه اسنادى درجه ثانيه ده اوله مستنده صريح اولوب حالو كه
 تقرير تقوى حكيمه ايراد ايلديكي كلام بونك عكسيدر زيرا ديمشدر كه مبتداه مبتدا اولديغچون
 كندى به اسنادى مستندى اوله سيله مابعدنده اسناد صالحي برشي بولديغى حينه اوشى صالحى
 مبتدا كندى نفسه صرف ايدرك اسز ضميره مبتداهى متضمن اولسون و استرسه خالى اولسون
 بونلرنده حكم منعقد اولوب بعده اكر ضميره مبتداهى متضمن اولورسه ضمير مذكور اوشى مستندى ثانيا
 مبتداه صرف ايدرك حكم اكنساي قوت ايدرك اسسته بوكلام مبتداه فعلك اسناديله بونلرنده حكمك
 انعقادى ضميره اسنادندن مقدم اوله مستنده ظاهر اولوب بين الكلامين تناقض تحقق ايلر و اما اشكالده
 اولان وجه ثاني زيرا . انا عرفت . و . انت عرفت . و . زيد عرفت . امثالده فعلك اسنادى درجه اولي ده
 ضمير اولديغى صورتده . في الدرجة الاولى . قوليه بوندن احراز توجهه صحيح اوله ييلور كه فعل ايكي
 صورتده دخی درجه اولي ده اسناد اوله بغير شي اوزرينه مقدمدر سكا كيدن بوسه كلامك
 صدورى محضاتما فت و نساقطدر لكن وجه اولدن جواب و رلك ممكندر كه . زيد عرفت . مثلاوده
 تقدم و آخرده مرتبه اوله رق اسانيد ثلثه موجوددر شوبله كه برنجيسى . عرفت . فعلك بطريق القصد
 زيده اسنادى اولوب فعلك قبل عود الضمير مبتداه امتناع اسنادى ممنوعدر وثاني . عرفت . فعلك
 ضمير زيده و ثالث ضميرك زيده عودى مرتبه ثانيه ده اسنادك زيده عودى مقتضى اولمى واسطه سيله
 بطريق الالتزام فعل مذكورك زيده اسناديدر اما اسناد اولك وجه تقديم زيرا اسناد نسبت
 اولوب نسبتك تحققي ايسد طرفينك تحقق وجوده منوط اوله رق طرفينك تحقق درصكره شى آخره
 توقف ايجز و شبيهه بوفدر كه فاعل ضميرى ايجز فعلك درصكره اولوب مبتدا ماقبل فعله اوله سيله
 مبتدا ايله فعلك وجودى تحققي اسديكي حينه بلا امهال بونلرنده حكم منعقد اولور و اما اسناد
 ثانيك ثالث اوزرينه وجه تقديم زيرا مابعد فعله ضمير فاعل تحققي اسديكي كچي بونلرنده حكم
 منعقد اولوب بعده واسطه ايله اسناد ثالث تحصيل ايدر و سكا كيك اشبو بحث تقديمه اولان
 كلامى فعلك ضمير مبتداه اولان اسنادى عود ضمير واسطه سيله بطريق الالتزام مبتداه اولان اسنادنه
 تقد مندره صريحدر و بحث تقوى حكيمه اولان كلامى فعلك من غير اعتبار توسط الضمير
 بطريق القصد مبتداه اولان اسنادى فعلك ضميره و توسط ضمير واسطه سيله بطريق الالتزام مبتداه
 اولان اسنادلى اوزره مقدم اوله بغير افاده بمحول اوله رق بصورتده كلامى بونلرنده تناقض
 تحقق ايجز امدى مدعا احد امرينك لزومى اوله رق با كلام سكا كيك تناقضى مستلزم اولمى
 و باخود اسانيد ثلثه قائل اولمى اقتضا عكسيدر زيرا . صرفه ذلك الضمير الى الابتداء ثانيا .
 قولى اكر فعلك ضميره اسنادندن عبار ايسه كلامى بونلرنده تناقض تحقق ايدر زيرا بموضعه
 اول و ديكر موضعه ثاني فاعل اولور و اكر اسناد فعلك غير بيسى اولورسه اسنادين اخبرين ايله
 برابر اوچنچي براسناد اوله رق اسانيد ثلثه تحقق ايدر و اشكال نايدن جوابده ديمشدر كه
 چونكه امثله مذكوره اول اسانيد فعلك بطريق القصد مبتداه اسنادى اولوب بوسناد
 ايله مستند ايله فعل اه زرينه مقدم اوله سيله . زيد عرفت . امثالى في الدرجة الاولى . قوليه خروج ايدر
 لكن . عرفت . زيد . بونك خلافتده اولوب زيرا بونده درجه اولي ده مستند ايله فاعل اولوب فعل ايسه
 بونك اوزرينه مقدمدر لكن بمقامده براعراض صعب و قوى اولوب دفعه بحال بوفدر شوبله كه

سكا كيك . فان الفعل فيه يستند الى ما بعده من الضمير ابتداء . قولى يعنى زيد عرفت . امثالده فعل
 ابتداء مابعدنده اولان ضميره مستند اوله سيله كلامى في الدرجة الاولى قوليه امثله مذكوره دن
 احراز اوله بغير تفيد صالحي اوله من زيرا بونك محض ادلالى ضميره اسناد فعلك اوليتى اوزرينه
 اولوب مطلوب ايسه مبتداه اولان اسنادك اوليندر بوجهته شو كلام ايجون اشبو مقام تفيد
 صالحي اوله جق برهمنى بوفدر بوسه نه ايلل ايجون صالحي اولان معنى تحت تفويده ايراد ايلديكي
 كلامدر زيرا كلام مذكورك مدلولى فعلك مبتداه اسنادى درجه اولي ده اوله سيله اولوب مطلوبده
 بودر اسسته كلام مفتاح اوزرينه شرح مفتاحده مشايخ اهل فسادن ناصر الدين زمينى كچي ايراد
 ايلديكي اشكال وجوابك خلاصه سى بوندن عبار اولوب و . انا عرفت . و . انت عرفت . و . زيد عرفت .
 قولري امثالى مفيد ثبوت اوله رق تجدد و حدوثى افاده ايجز كچي تصريح ايلشدر بعده بعض
 فضلا يعنى سعد الدين حواري ناصر الدين ايله مناظره تصدى ايدرك بوسناظرده بعض مرتبه
 قليل الجدوى كلام كتب و ارقام ايلشدر . شوبله كه اسناد ايكي قسم اولوب اول فاعلك اقتضا
 ايلديكي اسناد اوله رق بونده ايكي ضميردر ضرب اول . زيد قام . مثلاوده فعلك ضميره اسنادى كچي
 درجه اولي ده بوسه سيله شى . اولان اسناددر ضرب ثاني فعلك توسط الضمير مبتداه اسنادى
 كچي درجه ثانيه ده بوسه سيله شى . اسناددر وشيدن مراد فاعلدر و قسم ثاني مبتداه اقتضا ايلديكي
 اسناددر امدى سكا كيك مبتداهك نفسه صرف ايلشدر ديو بيان ايلديكي اسناد قسم ثاني به
 و ضمير ثاني مبتداه صرف ايلشدر ديو اتيان ايلديكي اسناد قسم اولدن ضرب ثاني به يعنى فاعلك
 اقتضا ايلديكي اسناددن درجه ثانيه ده اولان اسناده بمحول اولوب بوجهته سكا كيك كلامى
 بونلرنده تناقض تحقق ايجز داشته خوار زمينك بعد التقيج و التصحيح مفهوم كلامى بوندن عبار اولوب
 بونده اسانيد ثلثهك وجوديله قول محققدر بصورتده اكر مبتداهك مقتضى اوله بغير اسناد ايله مرادى
 مجرد فعلك مبتداه اسنادى ايسه بوكلام شارح مفتاح يعنى ناصر زمينىك بمينه ذكر ايلديكي
 شيدرو اكر مرادى خبر اولان جلهك اسنادى اوله رق بونده فعلك بوسه سيله ضمير اسنادك غيريدر
 ديمكه بوسه اسنادك بوسه سيله ضمير اولان اسناده جهت تقديمى بيان ايجز لازم كوردى ته كيم
 فاضل مر قومك . ثم اذا كان متضمنا لضميره صرفه ذلك الضمير الى الابتداء ثانيا . قولى بونقدى
 مشعر اوله رق منشاء اشكال ايسه بورامى اولوب حالو كه اهمال ايلشدر حالو كه مقصود اولان
 دفع اشكال لفظ قسمت و اقتضاي زياته ايدوب و درجه اولي نه بيمى . مالا بكون بواسطه
 مفهوميله تفسير ايجز كله تام اوله من و بوراسيده جاي تفيددر كه شارح زمينىك كلامدن برشبه
 قدح ايجوب و ائده اولان غلطه و تحقيقى مقصود سكا كى به تعرض و بلكه خيال ايلديكى بيله
 مشاهده ايلشدر و بونكله برابر عند المناظره قوت ايلديكي شيلري ثدارك و تلافى ايجون نشينده
 بالغه ايلشدر شارح مرحوم بوكلامى ايراد درصكره در كه شارح زمينىك ذكر اولسان كلامى
 وجوه ايله محل نظر در وجه اول زيرا لفظ مفتاح . زيد انطلق . و باخود . بطلق . امثالده مستندك
 جله اولمى ايجز افاده تجدد ايجون اولوب مفيد ثبوت اوله بغير و زيد علم . قولى تجددى مفيد
 اولوب و زيد في الدار . قولى حصل و باخود حاصل تقدير و ائسنه كوره تجدد و ثبوت محتمل اولمى
 صريحدر امدى هر جله اسميهك ثبوتى افاده سيله حكم ايلك و هم اولوب بلكه جله اسميهك
 ثبوتى افاده سى خبر جله فعليه اوله بغير صورتده در ضميره اسنادى سبيله تجدد و مبتداه
 اسنادى اعتبار بيله ثبوتى مفيد اوله سيله يعنى شوايكي اسناد اعتبار بيله تجدد و ثبوتن هر ايكي سنى بدن
 افاده ايجز بيله قول ظاهر البطاندر زيرا مستند ايله واحد بالذات اولوب مستند واحد شى واحد
 تجدد و ثبوتن هر ايكي سيله مگا اسنادى مكن اوله من وجه ثاني صاحب مفتاحك . و قولى
 في الدرجة الاولى الخ . كلامى درجه اولي ده اسناددن مرادى ايجز فعلك ضميره اولان اسنادى اولوب
 شارح زمينىك زعم ايلديكي كچي مبتداه اولان اسنادى اوله بغير ظاهر در وجه ثالث صاحب

مفتاح بحث تقوید ما لی مرور ایدن . صرفه ذلك المبتدأ الى نفسه . قولی مجرد فعلک مبتدایه
استنادی اوزره حل ایلک بعیددر زیرا مبتدا مبتدا اولدیغیچون اسناد خبرک غیر یسینی
مستندعی اولدیغی مسلم دکلدر شوبله که مبتداه اولان تضایف انجق خبریله اولوب غیر یسینه
اولدیغی ظاهر در خبر ایسه جمله اوله رق بالکز فعل دکلدر و زید قام . مثلولده فعل مبتدایه مستنددر
قولاری معنا مبتدادهن عبارت اولان ضمیر مستند اولسی اعتباریله اولوب خصوصیه فعل انجقون
ضمیر متصل ایله برابر فعل اطلاقاری کثیردر شارح مرحوم بحث فصل و وصله تضایفی ایکی شی
احدهما نیک تعقلی انجق آخر نیک تعقله قیاس ایله ممکن اولقی حیثیتده اولسیله تفسیر ایدوب علتله
معاولی مثال اوله رق اراد ایلشدر و مبتدا ایله خبر یکنده تضایف اولدیغی بیان ایلشدر . و اما
وجوه نظردن وجه رابع اگر شارح رمزینک اسناد ایله مرادی . قیام التبی بالشی . معناسیحه
نسبت معنویه مخصوصه ایسه . انا عرفت . مثلولده موجود اولان بالکز اسناد واحد اولوب بوده
ثبوت ایله متکلمه عرفانی نسبتدن عبارت در و اگر اسناد ایله اهل عربیه نیک کندوسیه احد لفظینی
مستند ایله و آخری مستند قیلدیغی وصفی مراد انجق ایسه بوصورته ظاهر در که بر شیه عائد
اولان ضمیر اسناد اصطلاحاً اوشیه اسنادی اقتضا انجز . دخلت علی زید فقام . قولنده اولان
محرور یعنی زید کی زیرا مستند الیه لفظاً و بامعاً وجود رفع شرط اولوب زیده ایسه رفع
لفظی و معنویدن هیچ ربی موجود اولماسیله اصطلاحاً مستند الیه دکلدر و اهل عربیه عندلنده
اسناد ولوبعد العوامل اولسون مبتدا ایله خبر و باخود فاعل ایله عاملی یکنده اولقله منحصر در
بوصورته بر شیه عائد اولان ضمیر اسناد اصطلاحاً اوشیه اسنادی اقتضا ایده چکی حقیقه بر اعتبار
بیان اولسی احباب ایدر ایدی . وجه خامس اشکال اولدن جوابده . زید عرف . مثلولده اسناد
نکته اولوب اسناد اول عرف تک بطریق القصد زیده اسنادی و ثانی ضمیر زیده و ثالث ضمیر واسطه سیله
بطریق الالتزام زیده اسنادی اولقی اوزره اراد ایلدیکی قولنده اسناد بواسطه الضمیر ایله مرادی
خبر اولان جمله نیک اسنادی ایسه بواسطه تحقیق اوزره متضمن اولدیغی حالده بطریق الالتزام
و امستند و مجرد فعلک مبتدایه اسنادنک کندیده اولان استبداع واستبعاد ایله برابر قصدا اولسی اعتبار
ایکنده بر وجه اولیوب و اگر اسناد مذکوردن مرادی خبر اولان جمله دن غیر یسینک اسنادی
ایسه اسنادنک اوچه اقتضارنده بر وجه اولیوب زیرا بوتقدیده اسناد اربعه اوله رق اول مجرد
فعلک مبتدایه و ثانی فعلک ضمیر و ثالث بواسطه الضمیر فعلک مبتدایه و رابع خبر اولان جمله نیک مبتدایه
اسنادی اولوب بویسه راحدک فاعل اولدیغی کلام اولیوب و بونی اعتباره الجا ایده چک بر ضرورت
دخی موجود دکلدر اگر سؤال اولتورسه که شوقصصیلادن سکا کینک درجه اولی ده اسناد ایله
مرادی مجرد فعلک مبتدایه اسنادی اولدیغی مستنبان و شارح رمزینک کلامی دخی بونی اعترافدن
خالی اولدیغی نمایان اولوب کلام معارض دخی افاده مقصوده وافی اولماسیله کلام سکا کینک
انجقنده . و . انا عرفت . مثلاًونک مقید نچدد اولوب ثبوت افاده انجقیکتی تصریح ایله برابر بوندن
احتراز انجقیکتی تحقیقده نه دینک لازمکدر جوابده دیر که اما کلام صاحب مفاتح تحقیقی
شو و جمله در که اسناد درجه اولی و درجه ناییده مقصد بالذات و مغایر بالاعتبار در زیرا فاعل کندی به
اسناد اولان شی فاعل اولدیغی حیثیتدن اعتبار اولتورسه بوصورته اسناد درجه اولیده اولوب
و اگر شی آخردن عبارت اولدیغی حیثیتدن اعتبار اولتورسه یعنی ضمیر اسناد عائد اولدیغی
فاعلدن عبارت اولدیغی حیثیتدن ایدوکنه نظر قلتورسه چونکه بر شیه عائد اولان ضمیر اسناد
من جهة المعنی عائد اولدیغی شیه اسناد اوله رق یکنلنده اولان فرق بالکز من جهة اللفظ اولسیله
بوصورته اسناد درجه ناییده اولسی اولور زیرا بو اعتبار انجق غیره اسنادنکصره تحقیق
ایدر و بوده مثلاً . دخلت علی زید فقام . مثلولده قام . ضمیر زیده اسناد اولدیغی اعتباریله زیده
مستنددر قولنک مفادیدر و صاحب مفاتح اشبو تقدیم مستنده اولان کلامی اعتبار اولک یعنی

فعلک فاعله اسنادنک ثانی به یعنی بواسطه الضمیر اسنادی اوزره تقدیمده صریح اولوب و تحت
تقوید اولان کلامنک مدلولی انجق اعتبار ثانی نیک جمله اولان خبرک مبتدایه اسنادنک باخبریدر
زیرا بو اسناد مبتدایه مبتدا اولدیغیچون طلب ابتدایی اسناددر و صاحب مفاتح . صرفه المبتدأ
الی نفسه . قولندن مراد بودر و اعتبار ثانی نیک بو اسنادن مؤخر اولسی زیرا بو اسناد ذات مبتدایه
مقتضی اولدیغی اسناد اولوب و بعد تحقیق خبر شی آخر اوزر بنه توقف انجز لکن اعتبار ثانی
بویه اولیوب زیرا بو اسناد انجق خبرک ضمیری متضمن اولدیغی و مبتدایه عائد ایدوکنی
اعتبارنکصره اولور خبرک ضمیری متضمن و باخود خبر متضمن اولسی ایسه ذات خبردن متأخر
اوله رق خبر انجقون وصفدر اشته بو اعتبار ایله صاحب مفاتح مستند ضمیر مبتدایه متضمن اولدیغی
صورته ضمیر مذکور مستندی ثانیاً مبتدایه صرف ایدر دیمشدر یعنی مبتدایه خبری نفسنه صرف
ایند کد نصره اگر خبر ضمیری متضمن و ضمیر مستند اولور سه بو اعتبار ایله فعلک مره ناییده
مبتدایه اسنادی لازمکدر دیکدر . امدی صاحب مفاتح ضمیر خبری ثانیاً مبتدایه صرف ایدر
دیمشدرن مرادی فعلک ضمیر اسنادن اعتبار ثانی اولوب بو اعتبار اوزر بنه و جمله نیک اسناد
مقدم اولان اسناد اسناد ضمیرن اعتبار اولدر که مراد فعلک ضمیر فاعل اولدیغی حیثیتدن اسنادیدر
بوتقدیده کلام سکا کیده تناقض اولیوب و شیخ رمزینک زعمی کی وجه مستنده اوزره اسناد
نکته دخی اقتضا انجز و اما تقدیم ایله افاده نچددن . انا عرفت . مثلاًونک تحقیق زیرا کلام صاحب
مفاتح معناسی جمله ایله مراد افاده نچدد اولوب ثبوت اولدیغی تقدیده اوجه ده واقع اولان مستند فعل
قلوب البتة فعل مذکور درجه اولی ده اسناد اولدیغی شی اوزر بنه یعنی فاعله تقدیم اولتور بوده کر که
اومقامده اسناد آخر بولسون و کر که بولسون بویکی صورتن اعدر صورت اولی مثلاً . زید عرف .
و . قام ابوه زید . قولاری کی اولوب مثال ثانی . زید . مبتدا و . قام ابوه . خبر اولسته مبتدایه و صورت ثانیه
عرف زید . کیدر و بوصورتلک جمله سی نچدد و حدودی مقید اولوب بونده فعلک درجه اولی ده اسناد
اولدیغی شی یعنی فاعل اوزر بنه تقدیمی لازمدر و درجه اولی ده اسناد قیدیه . زید عرف . مثلاًونک
بتوسط الضمیر مبتدایه اسنادن احترام اولوب زیرا بو اسناد درجه ناییده در و افاده نچددده فعلک الیه
اشبورد درجه ناییده اولان مستدایه اوزر بنه تقدیمی شرط اولیوب بلکه . قام ابوه زید . قولنده اولدیغی کی
تقدم و زید عرف . قولی مثلاًونک مقدم جائز اوله رق هر ایکی صورته نچدد حاصلدر انجق فعلک اوزر بنه
تقدم و عدم تقدیمی صورت جوازده اولان مستدایه درجه اولیده کی مستدایه خلافه ملتسدر زیرا حقیقه
فاعلدن عبارت اولان بو مستدایه اوزر بنه فعلی تقدیم ایدر که سکا کی دخی . البتة . قول مذکور بله بزم شود کر
ایلدیکز فرق و تحقیقه اشارت ایلدی و صاحب مفاتح . زید عرف . و . انا عرفت . و . انا عرفت . انا عرفت .
احتراز نیک معناسی بو اولوب شیخ رمزینک افاده سی کی بونلک نچددی عدم افاده سی دکلدر قال رحمه الله
(تنبيه کثیر ما ذکر فی هذا الباب والذي قبله غیر مختص بهما کالذکر والحذف وغیرهما والفظن اذا انشأ
اعتبار ذلك فیما لا یخفى علیه اعتباره فی غیرهما) و معلوم اوله که اشبو باب مستدایه ماقبانه اولان مستدایه
باینده ذکر اولان ذکر و حذف و تعریف و تکبر و تقدیم و تأخیر و اطلاق و تنقید و سائر ذکر اولان احکامدر
اکثر یسینک مستدایه و مستند اختصاصی اولیوب اشبو باینده بونلک اعتبارنده کسب ممارسه و اتقان ایدن اهل
فطانت کوره مفاعیل و محققانده و مضایف الیه دخی اعتبار انجق خفی اولر یعنی بونلده دخی بایند
اعتباری کی اعتبار ایلر . کثیر ما ذکر . قولیه تنقیدی بونلردن بعضیلر نیک بایینه مختص اولدیغه مبتدایه
مثلاً ضمیر فصل مستدایه ایله مستدایه مایینه مختصدر . زید هو الفاعل . کی و مثلاً مستدایه فعل اولسی
مستند مختصدر زیرا هر رفعل دائماً مستند اولدیغی جهتله . مستدایه خبری فعل اولقی صحیح اولور
فقط مستدایه خبری جمله فعلیه اولقی صحیحدر و اما بعض شراک است . بو . کثیر ما ذکر . قولی
بو احوالدن جمیعسی بایندنک خبریه جریان انجقیکنه اشارتدر مثلاً حال و غیره نعریف
و مضایف الیه تقدیم غیر جاریدر مثلاً علیه . جمع ماذکر . ضمیر انعامتدر دیمی اسنادنک را

جاء ما ذكر في البابين غير مختص بهما قولنا بابتك مغاري بمعنى مسند ومسند اليك غيري اولان
مفاعيل وغير مسندن هر رنده احوال مذکور در متن بر شئت بيله وجودی اقتضا اینز نده قالدیکه
قائل مر قومك ذهابی وجهه بود مذکور آمدن هر بر بستك بابتك مغاري اولان شیدن برنده نیوی
مقتضی اوله زیرا احوال مذکور نك بابتك عدم اختصاصیون بابتك مغاري اولان شیدن برنده نیوی
کافیدر قال رحمه الله (الباب الرابع احوال متعلقات الفعل) باب رابع احوال متعلقات
فعل بیاننده اولوب متعلقات فعلدن مراد فاعل ومفاعیل وسائر لمفات مفاعیل اولان منصوباتدر
وقیل باید مسند الیه ومسند بابلرند ذکر اولان احوال الدن اکثر بستك متعلقات فعلده جریانسه
اشارت اجمالیسه سبقت اینش ایدسه اکن بولردن بعضیاری نوع غرض ودف زائده به مختص
اولد بفسدن بولرک تفصیله اشارت ایچون اشوباب رابعی وضع اینشدر و احوال الیه مفعولك
حذفی وفعل اوزرینه تقدیمی وبعض مفعولك بعض آخر اوزرینه تقدیمی کی بفرینه المقام بعض
احوالی مراد ایدوب وبولك ایچون بر مقدمه تمهیدیه بیورمشدر که (الفعل مع المفعول كالفعل
مع الفاعل في ان القرض من ذكره معه افادة تلبسه به) فعل الیه برابر فاعلك ذکرندن غرض فاعلك
فاعل مذکور تلبس وتعلقنی افاده اولد بقی مثلاً مفعولك ذکرى دخی بو غرضه مبنی اولمده فصل
مع المفعول مع الفاعل کیدر من ذکره قولنده اولان ضمیر کل واحد منها اعتبار الیه فاعل
ومفعوله ومع ضمیری فعله وباخود بالعکس اول فعله ونانی فاعل ومفعوله راجع اوله رق فاعل
ومفعولدن هر بر لیک فعل الیه برابر ذکرى وباخود فاعلك فاعل ومفعولدن هر بر بیلده ذکرى
تقدیرنده در و تلبسه ضمیری فعله و به ضمیری کل من الفاعل والمفعوله عائدرو فاعلك فاعل
ومفعوله تلبساری یشده شو قدر فرق حاصلدر که فاعله تلبسنى فاعلدن وقوعی ومفعوله تلبسنى
مفعول اوزره واقع اولمدهی جهنسلر الیه اوله رق بواعتبار الیه تلبسین یکدیگر کردن مغاری اولور مثلاً
ضرب زید عمرو قوا زده زید فاعل و عمرو مفعول اوله رق ضرب فعل الیه بولرک ذکر و ایراد لردن
غرض فعل ضربك زید و عمرو تعلقنی افاده اولوب لکن زید تعلقنی ضاریت و عمرو تعلقنی مضرویت
جهنیلدر و بولنبردن مفعول الیه مراد مصنف مفعول به اولد بقی معلوم اولور زیرا بومقدمه
مفعول بک حذفنی بیانه تمهید کلامدر هر تقدیر سائر مفاعیل و بلکه جمیع متعلقات دخی بویه ایدسه لده
زیرا مفاعیل سائر ومتعلقاتك دخی فعل الیه ذکرندن غرض فاعلك جهات مختلفه دن بولرک تلبساری
افاده در مثلاً مفعول فیه فعله فاعلك انده وقوعی ومفعول لده انکیچون وقوعی ومفعول معمه انکله
وقوعی کی قال رحمه الله (لا افادة وقوعه مطلقاً) یعنی فاعل ومفعولدن هر بر لیک
ایرادى غرض مذکور مبنی اولوب بوخسه فعل کیندن صادر اولوب وکیم اوزرینه واقع اولد بقی
افاده منصوب اولمده رق مجرد فاعلك فی نفسه وقوع و بونی افاده ایچون دکادر زیرا غرض
مجرد فاعلك وقوعنی بیان اولمق لازمکسه فعل الیه بر افعال ومفعولن ذکرى عبث اولوب
اولجیده وقع الضرب وباخود وجد و یا ثبت الضرب امثال مجرد وجود فعله دلالت اید جه عبار
ایمانی اقتضا ایدردی انکیچون کور لمزیکه فاعلك بالک فاعله تلبسنى افاده مراد اولمده مفعول ترك
اولمده رق فعل الیه ذکر اولمق ضرب زید کی وبالک مفعوله تلبسنى مراد اولمده فاعل ترك
اولوب فعل مبنی للمفعول قلته رق مفعوله اسناد اولور قتل الخارجی کی قال رحمه الله
(فاذا لم يذكر معه فالغرض ان كان اثباته لفاعله اوتفيه عنه مطلقاً نزل التعدى منزلة اللازم ولم يقدر له
مفعول لان المقدر كالمذكور) امدی فاعله مسند اولان فعل متعدی الیه مفعول به ذکر
اولمدهی حینده اگر غرض مطلقاً اوفعلی فاعله اثبات وباخود فاعلندن فی اولورسه اولجیده
فعل متعدی مذکور لازم منزله سنه تنزیل اولوب وانکیچون مفعول تقدیر اولمق مصنفك
مطلقاً لفظیله اطلاقدن مرادی فاعله جمیع افرادنی مراد ایدرك عمومى وباخود بعض افراد
اراده سبله خصوصى وعموم وخصوصندن فضله فاعلك موقوف علمی اعتبار اولمدهیدر چونکه

مفعولك ذکرى بعضاً قصد عموم فعل ایچون اولور فلان بودی کل احد کی و بعضاً خصوص
فعل ایچون اولور فلان بودی اباه کی و بعضاً فاعلك عموم وخصوصنه نظر اولمدهی رق مجرد
مفعوله تعلیقون اولور یعنی هر تقدیر عموم ویا خصوص لازمکور سده مقصود بالا فاده اولمق
ضربت احدا کی امدی اگر بولردن بوسی مقصود اولمقسه فعل متعدی لازم منزله سنه
تنزیل اولوب مفعول مقدر دخی اولمق را مقدر دلالت قرینه واسطه سبله مذکور کیدر سبله که
سامع كرك مذکور و كرك مقدر ایچون سندن دخی غرض متکلم فاعلك مفعوله تعلقنی اعتبار الیه فاعلندن
وقوعنی اخبار در ظن ایدوب متکلمك علی الاطلاق اثبات وقوع فعل غرضی متکلف اولور
کور من میسنکه هو يعطى الدنيا نیر دینلده بولکلامدن غرض اعطائك تناول ایدبکی بستك
جنسنى یعنی دنایر اولد بقی بیان اولوب بوقسه مختص مذکورك معطى اولمدهی حالتی بیان دکادر
زیرا محظ فاده قید اخیر اولد بقیك ذکر وتفصیلی مرور اینشدر و بوضوئده کلام مذکور شخص
من بور ایچون دنایرک غیرى اعطائنی اثبات ایدن کسه الیه اولوب بوقسه ایدن وجود اعطائنی فی
ایدن کسه الیه اولمق قال رحمه الله (وهو ضريان لانه اما ان يجعل الفعل مطلقاً كناية عن
متعلقاً بمفعول مخصوص ذات عليه قرينة اولاً الثانى كقوله تعالى قل هل يستوى الذين يعلمون والذين
لا يعلمون) مطلقاً و متعلقاً لفظلری فعلدن حال و عنده ضمیری فعله و علیه ضمیری
مفعوله عائددر یعنی فعل متعدی فی لازم منزله سنه تنزیل قسمی ایکی ضرب اولوب زیرا فعل
یا کندو سنده نه عموم و نه خصوص ونده مفعوله تعلقنی اعتبار اولمدهی حاله قرینه الیه اوزرینه
دلالت اولان مفعول مخصوصه متعلق اولد بقی حاله فعل مذکور دن کتایه فاعله الیه اولور
وباخود کتایه قلنر ثانی یعنی کتایه قلنر ثانی قل هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون قول
شری کیدر زیرا غرض افراد علمده عموم وخصوص اعتبار اولمدهی و معلوم خاص ویا عامه
تعلقنی اعتبار انکسزین مجرد علمی مدلول موصول اول اولان ذوات ایچون اثبات و مدلول ثانی
اولنردن تقدیر الحاصل جمیع افراد علم وباخود بعضی وباخود شئ مخصوصه ویا جمیع انشیایه علم
مقتضی افاده غرض اولوب بلکه مراد کتدو سچون حقیقت علم بولنر کسه الیه بولنر کسه
مساوی اولمق دیکدر و بولنکه برابر مطلق العلم مدلول قرینه اولان معلوم مخصوصه ایدن
کتایه ده دکادر مصنفك ثانی فی تقدیم ایلکی کثرت وقوعند نشانی حاله اتمام اولدن اشد و اهم
اولمده میندر صاحب مفتاح لام تعریفك استغراقی افاده سنی بچشده دیمدر که اذا كان المقام خطايا
لا استدلالاً كقوله عليه السلام المؤمن غر كريم والمنافق خب ثيم جل المعرف باللام مفردا كان اوجها
على الاستغراق بعلة ايهام ان القصد الى فرد دون آخر مع تحقق الحقيقة فيهما ترجيح لاحد المتساويين
على الآخر یعنی مقام مقام خطای اوله رق استدلالی اولد بقی حینده معرف كرك مفرد اولون
و كركسه جمع اولون استغراقه جل اولور مثلاً المؤمن غر كريم والمنافق خب ثيم حدیث
شریفنده المؤمن والمنافق لفظ مفرد معرفاری استغراقه محمول اوله رق مراد اهل ایمندن
هر بر فرد كريم سهل الانخداع و منافقیندن هر بری لیم خداع اولد بقی بیاندر و بوجه سبب
حقیقتك افراددن هر بر لنده تحقیقه برابر بعض فردی استغراق الیه بعض فرده قصدك تعلقنی احد
منساوینی ترجیحی ایهام اینك علتدر و صاحب مفتاح بحث مذکورده بونی ایراد نصکره حذف
مفعول بچشده دخی انه قد يكون للفرد الى نفس الفعل بتنزيل التعدى منزلة اللازم ذهبا في نحو
فلان يعطى الى معنى فعل الاعطاء و يوجد هذه الحقيقة ايهاا للبالغة بالطريق المذكور في افادة
اللام الاستغراق قولیه بعضاً حذف مفعول متکلمك افاده نفس فعلی قصد ایدسند نشانی متعدی
لازم منزله سنه تنزیل اینسبله اولور و بوده مثلاً فلان يعطى منساووده بفعل الاعطاء
و يوجد هذه الحقيقة معناه ذهبا يندن ایچون اولوب بودنی لامك استغراقی افاده سنده ذکر
اولنر طریق الیه مبالغه بی ایهام غرضندن نشئت ایدر دیو بیان اینش اولد بقیدن مصنف صاحب

مفتاح اشبو. بالطريق المذكور. فولي مرور ابدن. ثم اذا كان المقام خطايي حل المعرف باللام
على الاستغراق. قوله اشارته حل ابدرك بوكا اشارته بيور رركه. (ثم اذا كان المقام خطايي
لا استدلالا افاد ذلك مع التعميم دفعاً للحكم) ووجه مشروح اوزره غرض اصل فعلك فاعله
ثبوت اوله رقي من غير اعتبار الكناية لازم منزله سنه تنزيل اوله قد نصكره. اكر كلام مذكور
ايراد اوله يعني مقام يقين برهاني مطلوب اولان مقام استدلال اولوب بلكه كندوسنده مجرد ظن
كفايت ابدن مقام خطايي اولور سه اشبو مقام خطايي وياخود فعل مذكور دفع تحكم ايجون افراد
فعله تعميم ايله برابر غرض مذكوري يعني غرض مطلقاً فعلك فاعله ثبوت ويا فاعلن نفى اوله يعني
افاده ايدر زيرا افراد فعلن بمضي سنه تخصيص حل تحكم و ترجيح بلامر جمعي مستلزم اوله جفتدن
بوني دفع ايجون فعلك تعميمي لازمك لور. وبو مقامك تحقيقي شو وجهله دركه ملا مقولك حذف
حينده. فلان يعطى. قولك معناسى. فلان بفعل الاعطاء ويوجد هذه الحقيقة. ديك اولوب
يعطى. فعلك مصدرى اولان. الاعطاء. لام حقيقة معرفة اوله سبيله كلام خطايده جيع افراد
اعطاء آت. شول واستغراق اوزره حلى واجب اولور زيرا بوجله سبيله ترجيح احد منساويندن
احترار اولور. وبو مقامه ايراد سؤال ايله غرض فعلك مطلقاً فاعله ثبوت ويا فاعلن نفى
اوله سبيله افراد فعله افاده تعميم نوجهله جاري اوله ياور كه غرض مذكوره منافي اولور زيرا
اطلاقك معناسى افراد فعلك عموم ويا خصوصى ومفعولنه فعلنى معتبر اوله ماسيدر بوصورته هم
افاده تعميم وهم عدم اعتبار افاده تعميم وتخصيص نه كفيته اجتماع ابدنيلور دينيله من زيرايان
اولان منافات مسلم دكلدر شويله كه برشك كلامدن غرض ومقصود اولان شديده داخل ومعتبر
اوله ماسندن كلامدن مفاد اوله ماسنى لازمك لوب كلامدن مقصود اولان شيدن مقصود اوله سى
جائزدر بوصورته مقصوددن بطريق الاشارة قصد اولان مستتبعات تركيدن اولور امدى
كلامدن مقصود مطلقاً اثبات ونفى اولوب بو واسطه ايله اهم مبالغه ايجون تعميم قصد اولور
زيرا مفعول عام ذكرنده دخي تعميم فعل حاصل اولور ايسه ده تخصيصه احتمالندن ايجون مبالغه
حاصل اولور لكن فعل متعدى لازم منزله سنه تنزيل اوله نفى صورته افراد فعله عمومى عقلى
اوله رقى تخصيصى عدم قبول نشاى مبالغه تحققي ايدر وتعميمه منافي اولان عدم عمومى اعتبار
اولوب بوقسه عدم اعتبار عموم دكلدر وشو صورتن بينده اولان فرق فرق وانحدر الحاصل
كلامدن فعلك استفادة تعميمي فعلك تعميم وتخصيصى غرضه معتبر اوله ماسنه منافي دكلدر
وشارح علامه شرح مفاحده ذكر اولان بالطريق المذكور عبارته سنى سكا كيك آخر بحث استغراقه
اولان. ان نحو حاتم الجواد يفيد الانحصار مبالغه تنزيل جود غير حاتم منزلة عدم. قوله اشارته
حل ايدوب وبونى. لان معنى قولنا فلان يعطى هو لاغيره بوجد حقيقة الاعطاء لاغيرها. كلامه
تعليل ايدرك زيد يعطى. امثالى مستند فعلى اوزره مقدم اولان مستند اليه مظهر ومعرف ايكى
حصرى مفيد اولوب حصر اول حقيقة اعطاي ايجاد ايدن بالكز زيد اولوب غيريسى اوله سبى
وثانى ايجاد ايدىكي حقيقة اعطا اولوب بو حقيقتك غيريسى اوله سبى ايدوكنى بيان ايدشدر
بوايسه. فريه مافيه مريه. فيلشدن من غير امتراء كلام سكاى اوزره افترا اوله رقى مثال مذكور
الانده حصرنك اجتماعى نقل وعقلك شهادت ايدىكي بر كفيته واقعا تعميم فعله حل اوله سبى
صورته هر بر اعطاي ايجاد ايدن زيد اوله سبى افاده ايدرك بوندن زيدك غيريسى اعطاي موجد
اوله ماسنى لازمك لوب بو طريق ايله حصر اول تحقيق ايدرسه ده حصر ثانى اولان. لا بوجد الا الاعطاء.
مفهومه بوعبارته شك وسعت دلالتى بوقدر شويله كه بوحصرى افاده ايدى بيله جك بالكز تقديم
مستند اليه اولوب حالى كه مرور ايدىكي اوزره مظهر ومعرف اوله رقى مستند اليهك تقديمى
عند السكاكى تقوى ايجون اولوب تخصيص ايجون اوله ماسيله كلام مفتاحى شرحه صالح اوله من
وشرح كلام مفاحده ظاهر اولان مصنفك ذكر ايدىكي شى اولوب وبونك تحقيقي دخي شارح

مرحومك كلام مترجم سابق اوله سبيله محافظه سى اهدر زيرا بو مقام كندوسنده خطايى مرحوم
كبي بعض فضلائك خبط عظيمى واقع اولان محل غامضدر قال رحمه الله (والاول كقول البحرى
فى المعنى بالله. شحو حساده وغيظ عداه. ان يرى مسمع ويسمع واع. اى ان يكون دور وبه وذو مسمع
فيدرك محاسنه واخباره الظاهرة الدالة على استحقاقه الامامة دون غيره فلا يجذوا الى منزله سبيله
وفعل متعدى لازم منزله سنه تنزيلدن ضرب اولى يعنى بطريق الاطلاق ذكر اولان فعلك مفعول
مخصوصه متعلق اوله سبى حاله كندوسندن كناية قلمسى شاعر بختريك خلفاء عباسيه دن معتز
باللهك مدحده خصمى اولان مستعين بالله تعريض ايله انشاد ايدىكي. شحو حساده الخ. بينده
اوله سبى كيدر. شحو: حزن. معناسيه اولوب ميتدا. ان يرى. خبردز. فلا يجذوا. قولى نصب
ايله ماقبلده اولان مضارع منصوبه مفعول اوله رقى. فلا يجذوا عداؤه وحساده الذين يتنون الامامة.
تقديره در * معنای بیت مدح اولان معتز باللهك حزن حاسد وغيظ اعداسى مبصر ك روى
وسامك البشيددر ديك اولوب حاصل معنى معتز باللهك حزن حاسد وغيظ دشمنى ذى رؤيت
وسماع موجود اولوبده انك اما منه استحقاقه وعند وجوده آخرك عدم استحقاقه دال اولان
محاسن كثره واخبار ظاهره سنى ادراك ايدرك اعدا وحسادى منازعه وطلب خلافته بول بوله ماسيدر
ديك اولور. الحاصل شاعر مرقوم. يرى ويسمع. فعل مستعديرى لازم منزله سنه تنزيل ايله
كائه. بصدر منه الرؤية والسماع. ديلمس اولدى وبو معنى. يرى ويسمع. فعلك برك مفعول
مخصوصه متعلق اعتبار اوله ماسندن نشأت ايدى وبو تنزيل نصكره مطلقاً رؤيته آثار ومحاسن
معتزى رؤيت بينده ومطلقاً سماع ايله اخبار ظاهره معتزى سماع بينده ادعاء ملازمته مطلقاً
رؤيت وسماعى مفعول مخصوصه يعنى محاسن واخبار معتز. متعلق اولان رؤيت وسماعدن كناية
ايدى وبو وجهله فعلين مذكورين لازم منزله سنه تنزيل ايله رؤيت محاسن وسماع اخبار معتز
كناية البشيددر معتزك آثار واخبارى كثر استهاردن خفاسى بمنع اولوب هر بر ذوى الابصار رؤيت
ايدر وكافه سامعين ايدشدر وبلكه هيچ بر راقى كور من الانجى آثارنى مشاهده ايدر وهيچ بر سامع
البشيددر الانجى اخبارنى استماع ايدر درجه رسیده اوله سبى معنى بو مبالغه افاده دلالت ايجوندر
امدى شاعر مرقوم طريق كناية اوله سبى اوزره ملزوم اولان مطلق رؤيت وسماعى ذكر ايدوب
رؤيت مفيد بالمحاسن وسماع مفيد بالاخبارى مراد ايدى. ومفعولك ذكر ويا تقديرى
عندنده ايسه بو معنى زائل ونفى اوله جنى خنى دكلدر زيرا مفعولك ذكر كردن تغافل واعراضه
ذى بصير وذى سمع بالكز وجودى فضائل معتزده كفايت ايدوب حنا كه آنك فضائل ايله مقدر
اوله سبى معلوم اوله جفته ايدان واردر الحاصل معتزك فضائله تفردنى ادراكه بالكز ذى بصير
وسمعك وجودى كافى اوله سبى ايا مفعولك ذكر كردن تغافل واعراض ايله حاصلدر. قال رحمه الله
(والاوجب التقدير بحسب القرآن) واكر بوجه مشروح فاعله مستند اولان فعل متعدى ايله
برابر مفعولك عدم ذكرى عندنده غرض مطلقاً فاعله اثبات ويا فاعلن نفى اولوب بلكه مفعول
غير مذكور تعلق مقصود اولور سه تعيين مفعول اوزره دال اولان قرآن حسيه مفعول تقديرى
واجب اولور شويله كه مقتضى قرينه مفعول عام تقديرى ايسه عام وخاص اولور سه خاص تقدير
اولور. مثلاً. هل رأيت احداً. سؤالته جوابده رأيت دينلسه غرض منكلك مطلقاً رؤيتى
اولوب بلكه برشيدى رؤيتى اوله سبى ومفعول بخدوف عام اوله رقى. احداً. اوله سبى سؤال دلالت
ايمى جهته. رأيت احداً. تقديره او اور. و مثلاً. هل رأيت زيدا. سؤالته جوابده رأيت
دينلسه بقرينة السؤال مفعول خاص تقديره. رأيت زيدا. ديك اولور. مفاد ترجمه دندى
مستبان اوله جنى وجهله مصنفك. والا. قولنى پيائده شارح مرحوم. بل قصد تعلق بمفعول
غير مذكور. قولنى ايمان ايمسيله بونك سبب اثباتى پيائده ديركه بوكلاى ايرادن شو مسميه
مبديركه زيرا اكر مطلقاً فعلك اثبات ويا نفى قصد اوله سبى ايدى بولده افراد فعلك خصوص ويا عمومى

اعتبار و مفعوله تعلقی عدم اعتبار الیه اثبات و یا نفی قصد اولیایه بود و صورتی تقدیر مفعول واجب و بلکه جایز و لزوم را بر اعتبار تقدیر مقصود فوت اولور الحاصل مطلقا فاعلا بالکذا فاعله اثبات و یا باطل بودن نفی غرض اولیایه یا مفعوله تعلقی اعتبار اولیایه و یا خود افراد فعلیه عموم و یا خصوص معتبر اولیایه اوله جفتند و حالیکه تقدیر و جوی مفعول به تعلقی قصد اولیایه منحصرا اولورق بود و صورتی مصنف و جب التقدیر قوی . والا . قولیه ترتیب ایده به جفتند تصحیح ترتیب ایچون شرط مذکور ده . بل قصد تعلقه مفعول غیر مذکور . قیدی تقدیر محتاج اولیایه اما خصوص فعلیه مفعول تقدیر اولیایه منال . فلان بعلی کل سنة مرة او مرتین . قولی اولوب من غیر تعیین المفعول . فعل اعطاء ما . دیکدر . وعموم فعلیه منال جاع اعطانی ایشار دیکر مناسبی قصد الیه برابر من غیر اعتبار المفعول . فلان بعلی . قولی کیدر . امدی بهم افراد فعل الیه بهم مفعول پیشده اولان فرق ظاهر در و بوجهی وجوده تلازمی فرض اولیایه اعتبار و قصدیه پیشده تلازم بود قدر حالیکه جمیع افراد فعلیه مفعول واحد تعلقی امر ممکن در و بوجهی الیه بمضایرک افراد فعلیه بهم مفعولده بهمی مستلزم اوله جفتی جهتیه من غیر اعتبار عموم المفعول اراده تعیین فعلی تجویزده بر معنی بودر دیو سئوالری مردود اولور قال رحمه الله

(ثم الحذف اما لیلیان بعد الایهام کافی فعل المشیه مالم یکن تعلقه به غریبا نحو * ولو شاء لهدیکم اجمعین * بخلاف نحو * ولو شئت ان ابکی دما لیکته *) وقایات مقام یعنی وجود قرینه دیکر مفعولک لفظی حذف یا بعد الایهام بیان ایچون اولور نه کیم مقصود اولان مفعوله تعلقه غایت اولیایه فعل مثبت و اراده و امثالیه شرط واقع اولیایه جفتی جواب شرط مفعوله دال و مفعولی مین اوله جفتند مفعول حذف اولیایه یعنی افعال مذکور شرط واقع اولیایه جواب شرط تعیین مفعوله قرینه اوله جفتند اگر تعلق ایده جکی مفعول افعال مذکور ره تعلقه غایت اوله جفتی بر مفعول اولیایه بعد الایهام بیان ایچون مفعول مذکور حذف اولیایه مثلا ولو شاء لهدیکم اجمعین * قول شریفی . ولو شاء هدایکم لهداکم * تقدیرده اولوب بعد الایهام بیان ایچون مفعول مثبت اولان . هدایکم * حذف اولیایه زرا . لو شاء . دیکدی کی سامع مثبت کندی اوزرینه تعلقی اولیایه برشی موجود اولیایه یلوب فقط نه اولیایه عندند بهم اوله رقی بعد جواب شرط اولان . لهداکم . اتیان اولیایه مین مذکورک . هدایکم . اولیایه مین اولور و بوند غرض بعد الایهام بیان نفسیه واقع و مؤثر اولیایه و اما مشیتک بر مفعوله تعلقه غایت اولیایه صورتیه مفعولک ذکر و اجبدر و بوکا اشارتیه مصنف خریمینک * ولو شئت ان ابکی دما لیکته * علیه و لکن ساحه الصبر اوسع * قولی منال اولک خلافتیه اولیایه بیان الیایه بویست خریمینک اوزلو حقتیه مرید و نفسی شدت حزن و کدر و حزن اوزره کمال صبر الیه و صفدر و مابعد بیت * واعدته ذخرا لکل مله * و سهم المنايا بالخباير مولع * اولوب * مفهوم بینین اگر ارتحال ایدن فرزند دلبندم اوزرینه فان اغلامی اسنیه ایدم اغلردم لکن میدان صبر و تحمل و اسبدر و بوضیری هر بر حادثه و مصائب ایچون ذخرا و ادخار ایدم حالیکه سهم منايا ذخیره خریص و مولع اولوب صبر مدخری افشا ایتک استر دیکدر . بیت ثانیته مناسبی اعدته . ضمیری . صبره . راجع اولیایه اوزره و وجهیه مشروح اولوب لکن ضمیرک فرزندیه ارجاعیه . ذخرا لکل مله . قولی دفع اعادی به امثالیه حل اولیایه لفظ منايا ده اوفق کور بنور امدی فعل مشیتک بکاء دمه تعلقی امر غریب اولیایه ذکر مفعول لازم کدیکنند . ان ابکی . دیکدر تا که فعلک مفعول مذکور تعلق نفس سامعه تقرر ایدوب سامع انکله مونس اوله رقی مفعول غیر بسی اولیایه توهیم ایتیه قال رحمه الله (واما قوله * ولم یبق منی الشوق غیر تفکری * فلو شئت ان ابکی بکیت تفکرا * فلیس منه) یعنی ابی الحسن علی بن احمد جوهرینک . ولم یبق منی الشوق الخ . قولیه مفعول مشیتک ترک حذف وجه سابق اوزره فعلک مقصود اولان

اولان مفعوله غایت تعلقه منی دیکدر نه کیم بعضی اوهامه بوقیلدن اولیایه سبقت ایدوب حتی صاحب ضرام دخی بوقوله ذاهب اوله رقی مراد . ولو شئت ان ابکی تفکرا بکیت تفکرا . دیکر اولوب مفعول مشیتک حذفیه . لو شئت بکیت تفکرا . دیکر اولوب مشیتک بکاء تفکره تعلقی بکاء دمه تعلقی کی غریب اولیایه منیدر دیو بیان ایتشد . مصنف رحمه الله بوهیم دفع ایدرک قول مذکور بوقیلدن اولیایه تصریح الیه بیان علتیه . یسورر که (لان المراد بالاول البکاء الخفی) یعنی قول مذکورده حذف مفعولک ترکی غایت تعلقدن ایچون اولیایه زرا بکاء اول الیه مراد بکاء . حقیقی اولوب بکاء تفکری دیکدر چونکه شاعر قول مذکور الیه . لو شئت ان ابکی تفکرا بکیت تفکرا . مناسبی مراد ایچوب بلکه مرادی بی ضعف و تحول افشا ایدوب بنده خواطر جواله دروندن غیری برشی قائدی شود در جده که اگر بکاء ایتک مرادیه هر تقدیر جفونی مرئی و ضرع اینهم وسیلان دموع ایچون نه مرتبه عینی عصر و جبر ایلسم دمه ظفر یاب اوله میوب کوزلیدن دمه بدل تفکر خروج ایدر دیکدر . و بونکله معلوم اولور که شاعرک ایقاع مشیتی مراد ایدوبی بکاء مطلق و بهم اولوب البتة تفکره معدی اولان بکاء دیکدر و بکاء ثانی تفکره معدی اولان بکاء مقیددر بوجهیه . لو شئت ان تملی درهما اعطیت درهمین . قیلندن اوله رقی بکاء اول ایچون تفسیر و بیان اولیایه صحیح اوله من زرا مفسر مفسرک عینی اولیایه و اجبدر . الحاصل . لو شئت . قولندن . ان ابکی . مفعولک عدم حذف بکاء ثانیته اولیایه تفسیر . عدم صلاحیتی جهتیه قرینه موجود اولیایه منی اولوب غایت ایچون دیکدر زرا مشیتک بکاء حقیقی به تعلقه غایت مهجوردر . و تحقیقات مذکور مفاد دلائل اعجازدر بمضایر سوء تأمل وقت تدبر نشانی کلام مصنف فعل مشیتک مفعولده اولوب ابکی فعلک مفعولده اولیایه ظن و توهیم مراد بیت مذکورده مفعولک حذف بیان بعد الایهام ایچون اولیایه غرض آخر ایچوندر دیکر اولیایه اراد ایلشدر در جانب صاحب ضرامدن جواب اولیایه اوزره دیکره من که مراد شاعر کند و سینه ضعف و تحافتک عروضا جستمده ماده دمع باقی قالدیه رقی حنا که بکاء تفکره مقیددر اوله جفتی درجهیه بالغ اولیایه افاده اولیایه محتمل ایدوبی جهتیه . ضربت واکرمت زید . کی باب نیازعدن اولوب معنی . لو شئت ان ابکی تفکرا بکیت تفکرا . دیکر اوله رقی بود و صورتیه . لو شئت ان ابکی دما لیکته . قیلندن اولور زرا دیکر که بوکلامک . فلم یبق منی الشوق غیر تفکری . قولی اوزره ترتیبی بواحتیالک فسادنه دلائل ایلر زرا بکاء تفکر ایچون اسف و کد و حزن مشیتدن عباره اولوب و بکاء تفکر اوزرینه قدرت کند و سینه تفکردن بشقه شوق عدم بقاسته توقف ایچون لکن کند و سینه دمه بدل تفکر حاصل اوله جفتی صورتیه بکاء حقیقی اوزره عدم قدرت کند و سینه تفکردن غیری برشی باقی قائما سینه توقف ایدر حالیدن اوله رقی بود و صورتیه ترتیب نظم حسن اولور . و سینه اولیه که . امر نه فقام . قولی دخی بیان بعد الایهام ایچون بواسطه الجار مفعولک حذف قیلدن اولوب . امر نه بالقیام فقام . تقدیرده در نه کیم نظم جابله . امر نامر فقام فقام فیها * واقع اولوب . امر نامر بالفسق . تقدیرده در و کفار فساد فیها امر الهی ایلرک فسق اوزره تمکین و اقدارلیدن مجازدر زرا اراده حقیقتدن * ان الله لا یأمر بالفحشاء والمنکر * قول شریفی قرینه مانعه در قال رحمه الله (واما لدفع توهیم اراده غیر المراد ابتداء کفوله . و کم ذدت من تحامل حادث . و سورة ایلیم حزن الی العظم . اذ او ذکر اللیم رما توهیم قبل ذکر مابعدیه ان الحزن لم یکنه الی العظم) اما لیلیان . اوزرینه معطوف اولوب ابتداء قیدی توهیم منعه قدر یعنی باخود مفعولک لفظک حذف مراد و مقصود اولان مشیتک غیری قصد و اراده اولیایه در دیو سامعک توهیم ایتسینی دفع ایچون اولور نه کیم بحریمینک * و کم ذدت من تحامل حادث الی آخره * بیتیه . واقع اولیایه ذدت . دفع معنایه اولوب . ذاده عن آذا . دیرلر طرده و دفعه دیکدر . تحامل . جور و ظلم معنایه اولوب . يقال تحامل فلان علی ای لم یصل . و کم . محلا ذدت فعلیه مفعول اولیایه

اوزره منصوب اوله رق . کم . خبریه اولسوب من تکامل حادث قوی میریدر . و کم خبریه ایله
میرزی بیننده بر فاصله واقع اولسه . کم فی الدار رجلا . کی میر نصب اولسد یعنی جهنمه اصغر
فاصله فعل متعدی اولورسه میر فعل مذکورک مفعولی ظن والتباس اولمده یحیون من کله سبیل
ایمانی واجب اولور نظم جلیله . کم ترکوا من جناتکم و کم اهلکننا من قریةکم قول
شمر بفرزنده اولدیغی کی . سورت ایام . ایامک شدت وصولیدر . حزن . قطن مناسبت
اوله رق . حزنک اللحم الی العظم . تقدیرنده اولوب مفعول حذف اولمشدر زیرا اگر مفعول یعنی
لحم ذکر اولسه مابعدنده اولان . الی العظم . قوی ذکر اولمشدرین سماع حزن و قطع عضه منتهی
اولوب بلکه لحم بمضیعی قطع اولمشدر دیو ایهام ایدردی بناء علیه سامعدن بووهی دفع
ایدرک آثار جارحه شداند ایام شاعرک لحنی یکوب ککنشه دبانش اولدیغی ابتداء نفس سامعده
تصویر ایچون ذکر لحم ترک اولمشدر . قال رحمه الله (واما لانه اريد ذكره ثانيا على وجه يتضمن
إيقاع الفعل على صريح لفظه اظهارا لكمال العناية بوقوعه عليه كقوله قد طلبنا فلم نجدك في السودة
والمجد والمكارم مثلا) ویاخود لفظا حذف مفعول صریح لفظ مفعول اوزرینه ایقاع فعلی متضمن
اوله جق وجه اوزره مفعولک ثانیاً ذکر می مراد اولمشدرین نشئت ایدر و بوندن غرض فطاک
مفعول اوزره وقوعه کمال عناية سندنشائی هر تقدیر مفعولک ضمیرنه ایقاع لفظ مفعوله ایقاعدن
کنایه ایسه خبری اوزره ایقاعه راضی اولدیغی اظهار اولور . الحاصل بر کلامده وارد اولوب
منعطفی شی واحد اولان فعلیندن فعل ثانیستک صریح لفظ مفعول اوزره تعافیه اعتدانشی
فعل اولک مفعولی افطدن حذف اولمشدر زیرا اولدن حذف اولمشدر یعنی صورتده ثانیسه خبریه
ایمان مناسب و مقتضای ظاهر در . ته کیم بحرینک * قد طلبنا فلم نجدك الى آخره * یتشده واقع
اولمشدر شوبله کم . قد طلبنا . فعلنده مفعولی ذکر انش اولسه . ام نجد . قولنده خبریه
ایمان اولوب . فلم نجد . دینک مناسب و مقتضای ظاهر اولوردی . بوند ایسه شاعرک منسل
مدوحی عدم وجدانه کمال عناية سندنشائی صریح لفظ منسل اوزره فی وجدانی ایقاع انک غرضی
تغویب اولسه بوغرضی احتما و محافظه ایچون . طلبنا . فعلک مفعولی افطاک حذف اولوب عدم سبق
ذکر دیشی لم نجد فعلک مفعولی اولان مثلا لفظی صریحاً ایمان اولمشدر و بعینه بومعاندن ایچون شاعر
ذی الزمه * ولم امدح لارضیه بسعری * لئیکان یكون اصاب مالا * قولنده کلام بحرینک عکسینی
اختیار ایله فعل اولی صریح لفظ انیمه و نانی بی خبریه اعمال ایدر مشدر زیرا کمال عناية سی انیمدن
فی مدح اولوب لئیمی ارضایه اولمه سبیل غرض فی مدحی لیم اوزره صریحاً ایقاعدر * مفهوم
یت بحرینی هر تقدیر طلب و تحری ایدر کسه سنجیون سیادت و مجد و مکر منده مثل و نظیر بولندق
دیگدر * و مفهوم یت ذی الزمه شخص لئیمی خصاصت نفس و دانات همته موجب نفع اولیمان
غضای عارضیدن ایچون لاجل الارضا شمرله مدح انعدم دیگدر . ان یكون . قول . لان یكون .
تقدیرنده اولوب . ان . ایله . ان . هن حرف جرک حذف قیاسیدر . قال رحمه الله (و یجوز ان یكون
السبب ترك مواجهة المدوح بطلب مثل له) و یت بحریده حذف مفعوله سبب طلب منلی
ایله مدوحه مواجهه یت ترک اولمه سی یعنی مدوح ایچون نظیر و عدیل اولان دیگر بر ذاتی تحری و طلب
انش اولدیغی بالوجه اراد انکدن آداب الیسی دخی جائز اوله رق غرض رعایت ادبده قصد
مبالغه اولور زیرا صریحاً طلب منسل مدوحک وجود مثلی تجویزه دلالتدن خالی اولمز چونکه عاقل
انجق وجودنی تجویز ایلدیکی شئی طلب ایدر . و بوسیلله برابر حذف مذکورده بیان
بعد الایهام نکندسی دخی موجوددر . قال رحمه الله (واما للتعيم مع الاختصار كقولك قد كان
منك ما بولم . ای کل احد و علیه * والله يدعو الی دار السلام *) ویاخود حذف مفعول
مع الاختصار تعیم مفعول ایچون اولور مثلا . قد كان منك ما بولم . قولی . ما بولم کل احد . تقدیرنده

اولوب بونقدیرده مقام مبالغه قرینده زیرا مراد غلظه مودنی اولمشدرده مبالغه ایچون هر بر احد
تعلق ایلانی یسندر و بونعمی مفعولک ضمیمه عموم ایله ذکر تقدیرده دخی استفاده ممکن ایسه ده
لیکن بوسورت موجب افاته اختصاردر . و والله يدعو الی دار السلام . قول شمر یعنی دخی
اشبو تعیم مع الاختصار ایچون حذف مفعوله محمول اولوب . يدعو الی دار السلام . تقدیرنده زیرا
جشنه مدعو اولاق کافه ناسه عام اولوب لیکن موصل بخان اولان طریق مستقیم تعادیت شست
الیه تعلق ایدن کسه . مختصدر . والله مدی من یسه الی طریق مستقیم . امدی مثال اول
یعنی . قد كان منك ما بولم . قولی عوی بطریق المبالغة افاده ایدوب و مثال ثانی یعنی نظم مذکور تحفه
مفید و مدر و اشبو مثالیندن ایکدی دخی هر تقدیر مدعی بی لازم منزله سته تغزیل ایله افط
و تقدیرا حذف مفعول قیلندن اولمشدر محتمل ایسه ده لیکن مثالین مذکور شست مقام ایدر
قصد مفعوله اولدیغیه تأمل ذوق شهادت ایدر زیرا حذف معانی مذکورده امثالیه یعنی فعل
مدعی بی لازم منزله سته تغزیل و یاخود مع الاختصار عوی افاده امثالی معانی به حل انک قصد
متکلم و مناسب مقامه تعلق ایدن شیدندر ایچون صاحب مفتاح . فلان بطلی . قولی امثالی لازم
منزله سته تغزیل ایله قصد تعیم مفعول صورتیشته محتمل اولدیغی ایمان ایلشدر . و نظم جلیله
* وایک نستعین * قول شمر یعنی دخی . علی کل امر یستعان فیه . تقدیرنده اوله رق مفعولک خبریه
عموم ایچون حذفه صالح اولدیغی کی ماقبل بیان عبادته دار اولسه کلامک ثلاث و ثنایسندن
ایچون . وایک نستعین علی اداء العبادة . تقدیرنده اولمسی دخی محتملر بوسورتده عموم ایچون
اولمز لیکن مصنفک اشبو . واما للتعيم مع الاختصار . قولی محل محتملر زیرا کتدوسند . حذف
تعیم و اختصار ایچون قلنسان کلام انجق بحسب القرینه تقدیر مفعول واجب اولان قیلندن
اولسه . بونقدیرده اگر قرینسه مفعول مقدر عام اولمشک وجوبه دلالت ایدر ایسه بوسورتده
تعیم مقدر عام اولمشندن نشئت ایدرک ذکر و حذف بونی افاده ده مساوی اولور و اگر قرینسه
مقدر عام اولمشک وجوبه دلالت اغزسه تعیم دلالت این بوسورتده ظاهر اولان بوند عموم
قرینسه ک مقدر عام اولدیغیه دلالتدن اولوب و حذف ذکر ایدر جکی وجهله مجرد اختصار ایچون
اولمش اولور . قال رحمه الله (واما مجرد الاختصار فقیام قرینه نحو اصبغ الیه ای اذنی و علیه
* ارنی انظر الیک * ای ذاک) ویاخود حذف مفعول مجرد اختصار ایچون اولور یعنی اختصار
ایله برار تعیم امثالی فاده اخی اعتبار اولمز بوند قیام قرینسه عندنده اولور مثلا . اصبغ الیه
و . اغضت عنده . قولنده اذنه نسبت اصفاده و بصره نسبت اغماضده . ماخوذ اوله رق تقدیر
کلام . اصبغ اذنی . و . اغضت عینی . اولدیغیه ذکر فعل ایله قرینسه قائمدر . و نظم جلیله
* رب ارنی انظر الیک * قول شمر یعنی دخی اشبو مجرد اختصار ایچون حذف قیلندن اولوب
. ارنی ذاک . تقدیرنده . و مصنفک . عند قیام قرینه . قولی مابعدده ایمان ایلدیکی وجب التقدير
بحسب القرائن . وانی تذکر و اخطار اولوب بوخسه ذاتی اراده حاجت بوقدر و قبول
مذکورک مقامسی حذف مجرد اختصار ایچون اولدیغیه دال اولان قرینسه ک قیامی عندنده
دیگدر دیو تاویلاری سدید اوله من زیرا بو وجهله قرینسه ک ایجاب وجودی ساو
اقسامده دخی جاری اوله رق مجرد اختصار ایچون حذفه تخصیص یسند . بوجه بوقدر
شارح مرحوم مصنفک . واما للتعيم مع الاختصار . قولی اوزره ذکر می مرور ایدن
یعنی معاصر لاندن بعض فضلیایه عرض ایدرک جوابده . بولم کل احد . قولنده
اولدیغی کی مفعولک ذکر می حینده اعتماد من حیث الظاهر لفظ اوزرینه اولوب ظاهر لفظ
ایسه استقراق حقیقی بی موهم اوله رق بو ایسه خلاف مقصوددر لیکن مفعولک حذفی تقدیرده
اعتماد ظاهر عقل اوزرینه اوله رق بوسورتده درجه تعیم عقل تجویز ایلدیکی مقداری تجاوز
ایچوب خلاف مقصودی ایهام ایلز بوجهله حذف مع الاختصار خلاف مقصودی ایهام ایچونک

نعم ایچون اولمش اولور زیرا قید اختصار ترك اولسه . یولم كل احد من يجوز العقل والعرف
ایلامه ایه . دینك یعنی فلان ایلامی عقل وعرفك تجوز ایتمدی کیسه زدن هر یسی ایلام ایدر
لفظ طوبیله افاده ایتك ممكن اولوردی دیو ناولیه مقصودی اولمش ایسه شارح مرحوم محبت
مرقومك بوجوای رد ایه یور مشلردر که اولای تعمیمی خلاف مقصودی ایهام ایچون اولوب تعمیم
لفظ کتابك دلالت ایتمدی کی شنی دکلدر ثانیاً حذف بوتقدیرده انجق دفع ایهام ایچون اولوب تعمیم
محموم مقدردن مستفاد اولور تسلیم ایدمکه حذف مفید تعمیم اولسون بوسورنده کلام مصنفده
حذفه کندو سچون مزید اختصاص اولان دفع ایهامك تركیله مزید اختصاص اولیان تعمیم
تعرض اولمسی غیر مناسب بذر ثالثاً حذفك موهم خلاف مقصود اولیه جن صورتده تعمیمی افاده سی
والله بدعو الی دار السلام . قول شریفده واقع اولدیغی کفی کندو سنده حقیقه تعمیم
واستغراق قصد اولسان محالده مستقیم اوله من زیرا ذکر خلاف مقصودی ایهام ایچون اولوب بلکه
مقصودی تحقیق ایدر نه کیم بدعو العباد کلهم . قولیه بیانی مرور ایلدی بوسورنده حذف
ایچون مجرد اختصارك غیر بر وجه تحقیق ایتم و حذف مجرد اختصار ایچون اولان محلك ربیسی
قل ادعوا الله وادعوا الرحمن . قول شریفی اولوب دما نسیمه معنایه اوله رفی مقبولیه مندی
اولدیغنه منیدر که سمو الله اوسموه الرحمن ایاما نسیمه فله الاسماء الحسنی . منومونده در زیرا
دما ندا معنایه حل اوله رفی مفعول واحد مندی اولدیغی تقدیرده لفظه جلاله ایه مسمی رحن
ایله مستانك غیر ربیسی اولسه شرك اولور واکر عینی اواسه عطف الشیء علی نفسه لازمکورد و بومثالو
عطف هر تقدیر باعتبار الصفات واولیه صحیح اولوب مثلاً شاعرك * الی الملك القرم واین الیهام *
ولیت الکتاب فی المزدحم * قولنده دخی واقع اولمش ایسه ده لکن اولیه صحیح دکلدر زیرا او احده
شبین متغایرین ایچون اولوب خصوصیه تخیر انجق شبین بیننده جاری اولور وکذلك ایامادعوا
دخی صحیح اولور زیرا ایام لفظی انجق اثین ویاخود جماعتدن واحد ایچوندر بیت مذکورده . قرم
سید محترم و همام کثیر الهمة و لیت . اسد و کتیه . عسکر و مزدحم . موضع قتال معنایه در واما
والموارد ماء مدين وجد علیه امه من الناس یسقون ووجد من دونهم امر آتین تذودان . نظم جلیلنده
واقع . یسقون . و تذودان . فعلانندن مفعولك حذفی قصد نفس فعله مقصور و فطلدخی لازم منزله سنه
منزل اولدیغندن نشئت ایلدیکنه شیخ عبد القاهر وصاحب کشاف ذاهب اولمشلردر که قومدن سقی
وامر آتیندن ذود و طرد صدوری مفید اوله رفی سقی و مذود ایل ویاغم اولدیغی مقصوددن خارج اولوب
بلکه بولنرك لفظك ویا تقدیرا ذکر و ابرادی مقصودك خلافی ایهام ایلر زیرا . یسقون ایلهم و تذودان
غنیها . دیو ذکر اولوب ویاخود بوجهله تقدیر اولسه طرف موسادن امر آتین حقنده اولان ترجم بتر
اوزره بولتان ناس مواشیلرینی سقی ایتمکده اوله رفی حالده امر آتینك مواشیلرینی ذود و منع
اوزره اولماری جهتندن اولوب بلکه امر آتینك مذودی غنم و قومك مستقبسی ایل اولمسی
اوزرینه اولدیغی ایهام ایدر کورمز میسنکه مالک تمنع اخاك دیدگنده سن منعی منکر اولورسك
اما بوانكار مطلقاً منع حیثندن اولوب بلصکه منع اخ حیثیندندر . وصاحب مفتاح
مفعول مذکورك حذفی مجرد اختصار ایچون اوله رفی مراد . یسقون مواشیم و تذودان غنیها .
اولوب بواینه ذکر اولسان سائر افعال دخی بویه اولدیغنه ذاهب اولمشدر و اشیمو مذهب صاحب
مفتاح تحقیقه افریدر زیرا ترجم موسی امر آتیندن مجرد ذود و طردك و ناسدن سقیك صدوری
جهتندن اولوب بلکه امر آتین غنلرینك غیر ربیسی ذود و طرد ایدوب وناس مواشیلرینك غیر ربیسی بلکه
اوله رفی حنا که امر آتین غنلرینك غیر ربیسی ذود و طرد ایدوب وناس مواشیلرینك غیر ربیسی بلکه
مثلاً امر آتینك غنمی سقی ایسه ترجم صحیح اولمزدی شوبله که قومك سقی ایتدکلری کندی
مواشیلری امر آتینك طرد ایتدکلری دخی کندی غنلری اولدیغی بوسورنده سقی قوم نفسلرینه
عائد اولوب و طرد امر آتین کندیلرنجه مضر اولیه جفتدن محل ترجم اولوب بلکه غیرك اغنامی

طرد ایتلری حقلنده موجب توبیح اولور . امری صاحب مفتاحك اعتبار ایلدیغی اشیمو معناده
دقت اولوب کلام شیعینی بهد التأمل اعتبار ایلشدن و بودقدن جمهور غافل اوله رفی شیعینك
کلامی استحسن ایتلشدن . فتحوای نظم جلیل . واما ورد . یعنی موسی علیه السلام . مامدین . مراد
اهل مدینك استغنا ایتدکلری بتر اولوب ورود موسادن مقصود محل مذکورده محبت ووصول ایدر
وجد علیه وجد فوق شفیقه و مستغناه مفهومند در . امه من الناس . امه جماعه کثیره العدر
معنایه در . ومن دونهم . جماعه مذکورده دن اسفل برکانه دیمکدر . امر آتین . مراد حضرت
شعیب علیه السلام کرمه لیدر . تذودان . ذود فتح ایه طرد و دفع معنایه در و بولنرك غنلرینی
طرد و دفع ایتلری بتر اوزرنده ککندولندن اقوی کسه لر موجود اوله رفی سقیه مقدر
اوله مدقلندن نشئت ایلشدن خلاصه حکایه جناب کلیم الله مصرده اغناه اسرا بلی اثنا سنده
قتل قبطنی ایه احراز فضل غزا ایدوب کاشانكان فرعونك جست وجوده اوله رفی استغنا ایه
جایکرو مسافات منازل و روز هفتم حوالی بتر مدینه نازل اوله رفی حضرت نبی شعیب استغنا
کوسفندانی مقابله سنده دار الضیافه لینه دعوت و مدت معلومه اداء خدمت رعی اغنام ایت
اوزره کرمه لری صافور انك مفاوله عقیده مظهر رابطه مصاهرت اولدیلر . قال رحمه الله
(واما للراعاة علی الفاصله نحو * ماودعك ربك وما قلی *) ویاخود حذف مفعول فاصله به رعایت
ایچون اولور ته کیم و الضعی واللیل اذا محی ماودعك ربك وما قلی . نظم جلیلنده واقع
اولمشدر زیرا . وما قلا . تقدیرده اولوب فواصل آیات الف اوزرینه اولدیغندن مفعول اولان
کاف حذف اولمشدر . ومثل واحده اغراض مذکورده بر قاجینك اجتماعنده امتناع اولوب
بناء علیه نظم مذکورده اولان حذفی صاحب کشاف ظهور بخدودن ایچون اختصار لفظی به
حل ایدوب و والذا کرین الله کثیرا والذا کرات . قول شریفیه نظیر ایلشدن زیرا . والذا کرات .
تقدیرده اولوب ظهور بخدودن ناشی اختصار لفظی ایچون حذف اولمشدر . قال رحمه الله
(واما لاستعجان ذكره كقول عایشه رضي الله عنها ما رأيت منه ولا رأی منی ای العورة) واما لکنه
اخری) ویاخود حذف مذکور مفعولك ذکرنی استعجان واستعجاب ایچون اولور . قال عایشه
رضی الله عنها ما رأيت منه ای من التي علیه السلام ولا رأی منی ای العورة . ویاخود حذف مذکور
نکات مزبورنك غیر ربیسی رنکندن ایچون اولور مثلاً مفعولی اخفا . ویاخود عند مس الحاجة
انكاره ممکن و اقتضادر . ویاخود مفعولك حقیقه یا اداء تعینی کبی مثلاً ویاخود بآسا شیدا
نظم جلیلی . ایلدر الذین کفروا . تقدیرده اولوب تعینده و غرض مندریه اولان بآس شیديك
ذکر ای اولدیغنه منی حذف اولمشدر . قال رحمه الله (وتقديم مفعوله ونحوه علیه رد الخطاء
فی التعيين كقولك زيدا عرفت لمن اعترف انك عرفت انسانا وانه غير زيد ونقول لنا كعبه
زيد اعرفت لا غيره) و فعل اوزره مفعول و جار و مجرور وظرف و حال امثالی متعلقانك
تقدیمی مخاطبك تعینده اولان خطاسینی رد ایچوندر . مثلاً سنك بر انسان معلومك
اولوب و او انسان زيد دکلدر دیو اعتقاد ایدن کسه به . زیدا عرفت . درسین زیرا
اوکده سنك معرفتك بر انسان اوزرینه واقع اولدیغی اعتقادنده مصیب و فقط زیدك غیر ایدر
دیو تعینده مخطی . اولمسیله اشیمو تعینده اولان خطایی رد ایچون مفعولی تقدیم ایدر و بوردی
نا کید ایچون . زیدا عرفت لا غیره . درسین . و اشیمو تقدیم بعضاً اعتقاد اشرا کده اولان
خطایی دخی رد ایچون اولور مثلاً زید وعمرو و بکر وساره معرفتی اعتقاد ایدن کسه به . زیدا
عرفت . دیوب معرفتکده اشراك ساربی اعتقادده اولان خطاسینی رد و زیده اختصاصی تبیین
ایدر و بونك نأ کیدنده . زیدا عرفت وحده . درسین . ایدی مصنف اوزرینه لازم اولان
بوصورتی دخی ذکر ایتك و بلکه احسن اولان انواع ثلثه فصری وامر ونهیده . زیدا اکرم .
و . عمرو الانکرم . فوللری ادخال ایچون . رد الخطاء . قولی بدلنده . فائدة الاختصاص .

ایله بسمه **ف** فاصه و الهمی علی الهدی الایة **ف** قول شریفه سوء صیغه لری اخبار در
 آور من منسکه مثلا زید و عمر و نزد مخاطبه کلوب بده بر سائل . ما فطمت بها . دیو سوال ایله
 جوابده . اما زیدا فا کر منه و اما عمر و افاته . دینور و بونده حصر و تخصیص بولمز زرا مسائل
 هنوز ثبوت اصل یا کرام و اهانت عارف دکلدر . الحاصل نظم مذکور و امثالده اولان تقدیم
 مصنف یسانی کی تخصیص ایچون اولوب بلکه حصول اغراض سائر مشروحه الله بار
 هدایتک غوده لزوم و نیوتی افاده غرض حقیقسته منبدر . قال رحمه الله . (و کذا قولک
 زید مرت) . و کذا متکلم بر انسان ایله مروری و او انسان زیدک غیر سی ایدو کی اعتقاد
 ایدن کسمه . زید مرت . قولی دخی اگر فعل مفسر قبل المجرور اعتبار اولوبده . مرت زید
 مرت . تقدیرده اولور سه مجرد تا کید و اگر بعد المجرور اعتبار اولوبده . زید مرت مرت .
 تقدیرده هد اولور سه تخصیص ایچون اولوقده زیدا عرفت کیسدر . و یوم الجمعة مرت .
 و فی المسجد صلیت . و نادیک ضربت . و ما شیا حجت . صکی معمولات سائر دخی بویه در
 قال رحمه الله . (و التخصیص لازم للتقدم غالب) . یعنی تخصیص غالب امرده حتی تاخیر اولان
 شیک تقدیردن متفک اولوب لزوم جزئی اکثری ایله تقدیم ایچون تخصیص لازمک لور . لزوم
 جزئی . غالب امرده عدم انفکاکدن عبارتدر تحریک فک اسفلک غالباً مضغه لزومی کی زرا تمساحده
 تخلف ایدر چونکه جمیع حیوان عند المضغ فک اسفلکی تحریک ایدوب فقط ما هی تمساح فک
 اعلاسی تحریک ایدر مش کذا تقدیم ایله تخصیص یکنده اولان لزوم دخی بوقیلا دندر و مصنفک غالب
 قولیه قید ایلمی تنصیه مضغ تخصیص ایچون اولوب بلکه مجرد اهتمام و یاخود تبرک و یاخود استلذاذ
 و یاخود سامعک کلامه موافقت و یا ضرورت شعر و یا رعایت مجمع و فاصله و بونلک امثال ایچون
 اولدیفنه اشارتدر مثلا نظم جلیله **ف** و ما ظنناهم ولكن كانوا انفسهم يظلمون **ف** و خذوه
 فقلوه ثم الجعیم صلوه ثم فی سلسله ذرعها سبعون ذراعاً فاسلكوه **ف** و وان علیکم لحاظظین **ف**
 و ان ربها ناظرة **ف** و فاما النبییم فلا تقهر و اما السائل فلا تنهر و اما بنعمة ربك فحدث **ف**
 آيات کریمه سننده . انفسهم . و الجعیم . و فی سلسله . و علیکم . و الی ربها . و النبییم
 و السائل . و بنعمة . انظرونیك تقدیمی مقامک معنای تخصیصدن بعد و بونلک ناشی تخصیص
 ایچون اولوق مستحسن اوله مرتبه **ص** کیم ابن اثیر . مثل سائر . نام کتابنده تصریح ایدوب حتی
ف ایاک نعبد و ایاک نستعین **ف** قول شریفده اولان تقدیم دخی زنجیریک ذهابی کی تخصیص
 ایچون اولوب بلکه حرف نون اوزرینه اولان نظم سجعی به رعایت ایچون اولدیفنی بیان
 ایلشدر و مصنف رحمه الله بوکا اشارتله یوررلکه (و لهذا یقال فی ایاک نعبد و ایاک نستعین)
 معناه تخصک بالعبادة والاستعانة و فی لالی الله تحشرون معناه الیه تحشرون لالی غیره) و غالباً تخصیص
 تقدیمه لازم اولدیفیچون ائمة تفسیر . ایاک نعبد و ایاک نستعین . قول شریفی . تخصک بالعبادة
 والاستعانة . یعنی عبادة و استعانة فی سن ذات کریمه تخصیص ایدر معنائه و لالی الله تحشرون **ف**
 قول شریفی . الیه تحشرون لالی غیره . یعنی الحق جذب حقه حشر اولوب غیر بنه حشر اولمز سکر معنائه
 حل ایلشدر . مصنف تخصیص غالباً لازم تقدیم اولدیفنه اشبو مثالنده ائمة تفسیرک ذکر
 ایلدکری معنای تخصیص ایله استسناد ایدوب و مثالیدن برسنده مفعول زیدا عرفت . صکی
 بلا واسطه اولوب و تائیده . زید مرت **ص** کی بواسطه در و قول ائمة تفسیر ایله برابر ذوق دخی
 تخصیصی اقتضا ایدر . و بونلکه ابن حاجک . الله احد . و ایاک نعبد . امثالده تقدیم اهتمام
 ایچون اولوب تخصیص ایچون اولدیفنه دلیل بوقدر دعی ساقط اولور زرا ذوق و قول ائمة
 تفسیر بوکا ایکی دلیلدر و تخصیص ایله برابر اهتمام دخی حاصل اولوب اهتمام اختصاصه معنای
 دکلدر . و مصنف رحمه الله بوکا اشارتله یوررلکه (و یفید فی الجمع وراء التخصیص اهتمام
 التقدم) و بونلک جمعیسنده تقدیم افاده تخصیص ایله برابر تقدیم اولسان شیده اهتمام دخی افاده

ایدر زرا شانی اهم اولوب بیانته زیاده سبیله قصد و عنایه ایلدکری شنبی تقدیم ائمت اهل
 عربک ملتزمیدر . شیخ دلائل اعجازده دیشدر که زاهل عربیه نک تقدیم خصوصنده عنایه و اهله مدن
 غیرى مجرای اصلده جریان ایدر جک برشیده اعتماد ایلدکری بوله مدق لکن لایق اولان وجه عنایه
 برشی ایله تفسیر اولوب و اوشی ایچون بر معنی بیلمسیدر یعنی بحسب المناسبات العرفیه عنایه
 متضمن و عنایه به علت اوله جق برشیک بیلمسندن لازمدر تا که اهمیت تحققی ایله و چوقی کسدر
 اهمیت نه سبیله اولوب و عنایه زه دن اولدیفنی ذکر اولقمسین بالک عنایه و اهبتی ایچون تقدیم
 اولندی دینلک کفایت ایدر ظن ایلدیر و کذا تقدیم برکلامده فائده فی مفید و کلام آخرده غیر مفید
 فله رقی شاعر و کاتب اوزرینه قوافی و اصحابده توسعه در دینلک خطاددر زرا نظمه تارة برشیده
 دال اولوب و تارة دال اولیان بومسلاو برامرک و فوی بیسدر . اشته کلام شیخ بومفهومدن عبارت
 اولوب شارحک کلام شنبی اتیانندن غرضی تقدیمک وجه من الوجوه اعتمای افاده ایلدیکنی تائیددر
 و اصل دینلان شی کسندوسندن احکام جزئیات استخراج اولسان قاعده کله اوله رقی اهتمام ایسه
 بویه اولوب فقط جزئیات اوزرینه اشغالی جهتله اصله مشارک اولدیفندن اصل مجراسنده
 جاری تفسیر ایلشدر . لکن شارح شیخک بیانی وجهله تقدیم رعایت فاصله و با فایده ایچوندر دینلک
 خطا اولدیفنی عدم نسایه اشارتله و فیه نظر بیورمشدر . قال رحمه الله . (و لهذا یقدر فی
 بسم الله مؤخر) و اورداقرأ باسم ربك واجب بان الهم فیہ القراءة فکل الامر باقرائة اهم کذا
 فی الکشاف و بانه منہای باقرأ التسانی ومعنی الاول اوجد القراءة) و تقدیم افاده تخصیص ایله برابر
 شان مقدمه اعتمای مفید اولدیفیچون بسمله شریفده جازک متعلق محذوفی مؤخر تقدیر اولدیفنی مثلاً
 . بسم الله افعل کذا . دینلور تا که تقدیم مفعول تخصیص ایله برابر اعتمای مفید اوله زرا مضرکین
 اسماء آلهم در یله بدأ ایدوب . بسم اللات والعزی . دیکلری جهتله موحیدین انلری رد و اهتمام
 ایچون ابتدائک اسم الله تعالی به تخصیصی قصد ایدر . و بوکلام اوزرینه **ف** اقرأ باسم ربك **ف**
 قول شریفله سئوال اولمشدر که بونظم جلیله فعل تقدیم اولمش اولدیفندن اگر تقدیم اختصاص
 و اعتمای مفید اولسه فعلک تاخیر یله باسم ربك لفظ شریفک تقدیم اولمشی اقتضا ایدردی
 زرا واجب الرعایه اولان اعتباراته رعایتده کلام الهی احقدر . و بوسوالدن جوابده کشفده
 اولدیفنی وجهله دینلشدر که نظم مذکور سور قرآنیه تک من جهة النزول اولی اولمه یله بونده اهم
 اولان قرائت اولدیفندن قرائتله امر اهم اولشدر . وینه جوابده دینلشدر که باسم ربك اقرأ ثانی به
 متعلق یعنی مابعدنده اولان اقرأ ثانیکنک مفعولیدر و اقرأ اول مقر و به تهدیه سی اعتبار اولقمسین
 مجرد ایجاد قرائتله امر اولوب . اوجد القراءة . معنائه در مثلاً . فلان یعطی . دینلوب معطایه تعلقی
 اعتبار اولمه به رقی مجرد بوجد الاعطاء معنای مراد اولور و بوجواب قول صاحب مفتاحدر
 لکن اش . و جواب ثانی . باسم ربك . قولک اقرأ لفظة تعاق مفعولیه تعلقیه می اولوب بانک
 دخول تکرر و دوامه دلائل ایچون اولمش اولوب تنه کم . اخذت اخطام . و اخذت بالخطا .
 دینلور . خطام . زمام معنائه در . شارح مرحوم بوجوابلری بوجه مشروحه ایضا حدنصرکه
 یوررلکه احسن اولان کرک اول و کرک ثانی اقرأ لفظلری لازم منزله سنه منزل اوله رقی افعل القراءة
 و اوچدها مفادنده و یاخود ایکسنده دخی مفعول محذوف اولوب اقرأ القرآن تقدیرده اوله رقی
 باسم ربك قولنده بالاستعانة و یاخود ملایسه ایچون اولوب مستعین و یاخود متبرکا و مستعداً باسم
 ربك مفهومند اولسیدر . و بسمله شریفه عند الشافعی سورة دن جز یعنی آیات سور دن
 برآیت اولسیده بو مذهب کوره باسم ربك اقرأ ثانی به متعلق اولوب متعلق اول **ف** بسم الله الرحمن الرحیم **ف**
 اولسیده بعد اولز . قال رحمه الله . (و تقدیم بعض معولاه علی بعض لان اصله التقدیم و لا مقتضى
 للمدول منه کالفاعل فی نحو ضرب زید عروا و المفعول الاول فی نحو اعطیت زیدا درهم) و بعض
 معمولات فملک بعض آخری اوزرینه تقدیمی او بعضده اصل اولان بعض آخر اوزرینه تقدیم

اولوب و بن اصلدن عدولی اقتضا اید، چن برشی بولم مسیدر . ضرب زید عمر و . مثلاً وده اولان
 فاعل کی زیر فاعله اصل اولان مفعول اوزرینه تقدیدر زیر فاعل عده اولوب کلامده
 محتاج الیه و مفعول فضله اولوب مسیغ عنه اولمسیله البته عده تقدیمه احق و برده فاعل فاعلین
 جز کی اولدیفندن شی آخرله یزیری فصل اولمسیله عده احق قدر . و اعطیت زیدا درهما .
 مثلاً وده اولان مفعول اولده اصل اولان مفعول ثانی اوزرینه تقدیدر زیر فاعل اول عاضی
 یعنی آخذ عطا اولمسیله کتدوستده معنی فاعلیت وارد . و اما ترتیب فاعلیته دیکلدر که اصل
 اولان مفعول مطابق و برده مفعول به بلا واسطه حرف الجر . و برده مفعول به بواسطه حرف الجر .
 و برده مفعول فیه زمان . و برده مفعول فیه مکان . و برده مفعول له و برده مفعول مفعول
 اولوب و اصل اولان حال . عقیب ذی الخالده و تابع . عقیب متبوعده من غیر فاعل ذکر
 اولمقدرد و توابع اجتماعی عندینده اصل اولان تقدیم . و برده . تأکید . و برده . بدل .
 و باخود یسند . قال رحمه الله (اولان ذکره اهم اقوالک قتل خارجی فلان) و باخود تقدیم
 اشبو تقدیم اولان بهضک ذکر ی اهم اولدیفنچون اولور مصنف بو مقامده اهمیت اصالت تقدیمه
 قسم ایدوب و مسند الیه اصل و سائر تقدیم مسند الیه مقتضی اولان امور شامل قیلدی
 و بومقامده کلام مفتاح مصنفک مسند الیه ذکر ایلدیکی شیهه یعنی اهمیت اصل و مقتضیات سائر به
 شامل قلمسه موافقد . ایدی باب مسند الیه اولان اهمیت نفسنده موجود و باخود غیره نظرله
 عارض اولان اهمیتدن اهم اولوب و بومقامده مصنف اهمیتله مرادی متکلم و باسماهک لغرض
 من الاغراض شان تقدیمه اعتنا و حال تقدیمه انتمای حسبیه عارض اولان اهمیتدر و عام خاصه مقابل
 قلمدیغی صورتده خاصدن ماعداسی مراد اولدیغی معلوم و مقرر در و بواهمیتدن ایچون تقدیم
 مفعوله مثال . قتل خارجی فلان . قولیدر زیر مقصود و اهم اولان خارجینک قتل و اعدامیه
 شردن ناسک خلاص اولمسیدر و مثلاً زید برکسه بی قتل و اعدام اید بملی کتدوستدن فلان
 و تقدیر اولمیان مفعولدن اولدیغی صورتده . قتل زید رجلا . دیکلدر بوندن غرض اهم زیددن
 قتل صدورنی اخبار اولور شونکله برابرکه تقدیم فاعل اصلدر . قال رحمه الله (اولان فی اناخیر
 اخلا بیان المعنی نحو . وقال رجل مؤمن من آل فرعون یذم یمانه فانه لواخر من آل فرعون انوهم انه
 من صله بیکتم فایمهم انه منهم) و باخود تقدیم تأخیرده اولان اخلا بیان معنی محذوره یعنی
 اولور مثلاً نحو . وقال رجل مؤمن من آل فرعون یذم یمانه فانه لواخر من آل فرعون انوهم انه
 فولی . بیکتم یمانه . قولیدن تأخیر اولمسید . بیکتم . قولک صله سندن اولمسی توهم اولوبوب . بیکتم
 ایمانه من آل فرعون . دیکلدر اولهرقی رجل مؤمن مذکورک آل فرعوندن اولدیغی معلوم ارله من ایدی
 یعنی جناب یاری رجل مذکور ایچون اوصاف ثلثه ذکر ایدوب وصف اول اولان مؤمن قول
 اشرف اوصاف اولدیقدن جهلسته تقدیم اولمسیدر قی بده خلاف مقصود توهم اولمسیچون وصف
 ثانی اولان . من آل فرعون . وصف ثالث اولان . بیکتم ایمانه . اوزرینه تقدیم اولدی . قال رحمه الله
 (او بالخاص کرعابه اغضاله نحو . فاجس فی نفسه خیفة موسى) و باخود تقدیم تأخیرده
 اولان اخلا تناسب محذوره معنی اولور رعایت فاعله کی مثلاً نظم جایله . فاجس فی نفسه
 الی آخره . قول شریفنده . فی نفسه . جار و محروری . و خیفة . مفعولی فاعل اولان . موسی .
 اوزرینه تقدیم اولمسیدر زیر افاضل آیات الف اوزرینه در . صاحب مفتاح معولات فعل
 و غیر یسندن عام اولهرقی علی الاطلاق عنایه و اهتمام شان مقدم ایچون اولان تقدیمی ایکی قسم
 قلمشدر بوندن قسم اول تقدیم اولان شیده اصل کلام اوشیقت مقدم اولمسیدر مثلاً مبتدا معرفت
 خبره و ذی الحل معرفت حال اوزرینه و عامک معروانه تقدیمیه نظراری بوقصدندر و قسم ثانی
 برشیقت تقدیمه عنایه یا فی نفسه متکلمت نصب عینی و جای دقتی اولمسیندن ایچون اولور مثلاً
 غنی ایدرکک شیدر مفهومده اولهرقی . ما ائذنی غنی . دیوسوال ایدن کسندیه افصای املک

وجه حبیب اولدیغی بیان معروضده . وجه الحبيب غنی . فواکده معمولک عامل اوزره تقدیم فاعلی
 و وجه اولو الله شرکاء الجن . نظم جایله لفظه جلاله الیه لفظ . شرکاء . جهلوا . ایچون مفعول
 اولوق اوزره مفعول نائیک اول اوزرینه مقدم اولمسی بوقیدندن اولوب زیر ذکر الله و ذکر وجه
 حبیب فی نفسه نصب عین اولهرقی ایدر و باخود تقدیم اولان شیهه نصب عین اولمسی موجب
 براسر عارض اولمسیله اولور بوده مثلاً شی مقدم مخاطبک ملقت الیهی اولهرقی ذکر نه مشغول
 اولمسی توهم ایدرکک صورتده اولور نه کیم . و جاء من اقصى المدينة رجل بسی . قول شریفنده
 بحرور فاعل اوزره تقدیمی بوقیدندر زیر ما قبل آیت اهل قریبک رسل عبسی حقنه سو .
 معمله لینی مشغول اولمسیله مقام عجبا بونده برهبت خبر واریدر بوقصد . جهل سی بوحالده بیدر دیو
 قریبک ذکر و ایدرکک نزول و المنة ساهمک انتظار ایسی معنی اولهرقی بوعارضند شیهی
 بحرور اولان . اقصى المدينة . لفظی نصب عین قلمشدر لکن سو . قصصده واقع اولان
 و جاء رجل من اقصى المدينة . قول شریفی . یونی یونک خلاقی اولهرقی عارض مذکور دن خالیدر
 و مثلاً تأخیرده اخلا مقصود کیم برمانعت وجودی معلومک اولدیغی حینده اولور نه کیم
 و قال الله من قومه الذين كفروا و کذبوا بآمانه الآخرة و ارفسهم فی الحیوة الدنیا . قول
 شریفنده حال اولان . من قومه . لفظی وصف اولان . الذين كفروا . اوزرینه تقدیم اولمسیدر
 حالیه که حق تابع متبوعه نصرکه ذکر اولمسیدر لکن تأخیری تقدیمه دنیا ایچون صله اولمسی
 توهم اولور دی چونکه بومقامده لفظ دنیا دئودن اسم تفضیل اولوب اسم اولدیغی و لفظ دنو
 من الیه نهدی ایدرکک اصل فاعله مقدم اولوب معنی تفضیلی به مقدمی اولمسیله اصل تفضیلک
 لام و من الیه معنی استعالی جائز اولمسی محذورندن ساهم اولدیغی جهلده حین تأخیرده من قومه دنیا
 ایچون صله اولمسی کرکی کی ذمه سبقت ایدر نظم مذکورده . ارفسهم فتنهم بکثرة الاموال
 و الاولاد و ما هو من ملاذ الدنیا . مفهومیه مقرر در و تأخیر ایچون مانعت بریدیه مثلاً نحو آمانه
 رب هارون و موسی . قول شریفنده اولان اخلا فاعله کیدر که موسی علیه السلامک اشرفینی
 حسبیه تقدیمه احق اولدقاری حالده اخلا فاعله محذورند شیهی اسم هارون تقدیم اولمسیدر
 اشند کلام صاحب مفتاح بوقصدده اولهرقی مصنف کلام مذکور اوزرینه وجه الیه
 اعتراض ایدر . وجه اول . وجه اولو الله شرکاء . قول شریفی انکار تو بخی ایچون موقوف
 انکار تو بخی الیه انکار ابطالی یشنده فرق انکار تو بخی مابعدی واقع اولهرقی فاعلی بونکله موم
 اولمسینی متضیدر و انکار ابطالی مابعدی واقع اولور . بوب مدعی کاذب اولمسی فاضلدر نظم
 جایله . فاقام فیکم ربکم بالبین و اتخذ من الملائکة امانا . قول شریفی اشبو انکار ابطالی فمقدرد
 ایدی نظم مذکور انکار تو بخی ایچون . موق اولدیغی کی جمل کفرک علی الاطلاق جناب
 باری به تعلقی متکر اولمسی متضیع اولوب تعاق مذکور ایچون شرکاء تعلقی اعتباریه ممکن اوله بونور
 زیرا جمل مائک جناب باری به تعلقی غیر متکر در و جمل مذکورک تعلقی ایچون جناب باری به
 اولمسیله انکار اولدیلوب ماسوا حنده غیر متکر در بوضو و رتده لفظه جلالهک تقدیم و تأخیرده
 قطعاً فرق تحتی ایز و بونکله معلوم اولور که مفعولیه نهدی ایدن هر فعل متعیده ککه
 مفعولیندن احد هائک ذکر نه اعتنا آخره تعلقی اعتباریه اوله مفعولیندن بیک آخری اوزره
 تقدیمی حینده تقدیمک عنایه الیه تعلیلی صحیح اوله من . و مصنفک بوسوالیندن جواب کلام
 سبکا کیده منکر اولان جهلک شرکاءه تعلقی اعتبار اولمسیدر قی بالک لفظه جلاله به تعلقی ایدرینه
 دلالت ایدرکک لفظ اولوبوب . بلکه ماول کلامی منکر اولان جهلک اسم جلال الیه شرکادن
 هر ایکسته تعلقی اولوب لکن لفظه جلاله فی نفسه نصب عین مؤمن اولمسیله اسم جلاله عنایه
 اتم و ذکرده ارادی اهم اولدیغیدر و بوقصدیه سؤال مصنف وارد اوله مابعدی غیر خفیدر
 و مصنفک اراد ایلدیکی وجه ثانی صاحب مفتاح مقصودی اخلا لدن احقر از و محفظه و باخود

رأيت فاصله ايجون اولان تقديمي بيان ابتدائي قسم نائيدن قياوب حالو كه بوقسمدن دكلدر
 زيرا احتراز ورعابت فاصله بنفسه سبب تقديم اولسيه بونلري نصب عين اولقلقه عارض اتخاذه
 حاجت بوقدر و بو وجهدن جواب متعذر زيرا احتراز مذكور امر عارض اولوب تقديم اولسان شينك
 نصب عين اولسي ايجاب ايشدر وجوه مذكورده دن وجه ثالث نظم مذكورده . من قومه .
 لفظنك على تقدير تأخير دنيايه تعالى هر شدر دنيا دنودن اولوب و لفظ دنو من الله منهدى
 اولسندن طولاني من جهة اللفظ صحيح اولسده من جهة المعنى غير معقولدر زيرا بوضوئده
 مفهوم آيت اولق لازمكلا . ارفنا الكفرة و نعمنا هم في الحوة التي دنت من قوم نوح عليه السلام .
 قوليجون بئى قوم نوحه قريب اولان حيواتده كفر بى مظهر نعم قلقي مفهوم و مجنون بر معنى تحقيق ايله من
 مكر ككه . دنت من حيوه قوم نوح . امثالي بوجه بعيد حل اولسيه بر معنى تحصل ايله
 بوضوئده مفهومى حيوه كفر حيوه قوم نوحه قريب و طول عمر و راحت عيشده انلره شبیه
 اولدى ديك اولور و بو اعتراض هر تقدیر منافقه فى المثال ايسده لکن حقدر و بعضبارى اعتراض
 ايشدر در كه صاحب مفتاح وجه حبيك اننى اوزرينه تقديمي معولانك بهضبيى بهضبيى اوزرينه
 تقديم بایندن قلوب حالو كه بويادن اولسيه رقى معمولى عامل اوزرينه تقديم باینددر و بونك
 جوابى ماسبقده اشارت اولسان شيدركه صاحب مفتاح مطلقا تقديمي تقسيم ايلوب بوقسمه تقسمي
 بالكر تقديم معمولات ايجون اولمديفته اقسام مذكورده ميانسده عاملك معمول و مبتداتك خبر
 اوزرينه تقديمي ابراد انجسي دليل و اضحدر واقعا اساس بحثى بعضى معولانك بعض آخره
 تقديمي ايجون وضع ايدوب لکن تعميم فائده ايجون حكيمى على الاطلاق تقديم تعميم ايشدر
 و صورت ديكر له دخی جواب و برك ممكندر كه مثال مذکورى تقديم معمولان دن فلسفى بعض
 معمولانك بعض آخر اوزرينه تقديمي بعضا عاملى اوزره تقديم توقف ايله جكنه بئى عاملى اوزره
 تقديم اولمديفته معمول آخره تقديمي ممكن اوله ميه جفته تنبيه ايجوندر بوضوئده وجه الحبيب
 اننى قولنده مقصود مفعولك فاعل اوزرينه تقديمي اولوب لکن فعل اوزرينه تقديم اولمديفته
 فاعل متصل اوزرينه تقديم مفعولك امتناعدن ناشى من جهة الضرورة فعل اوزره تقديم اولمديدر
 قال رحمه الله (الباب الخامس الفصول هو حقيقى وغير حقيقى) . قصر . لفته حبس معناسنه
 اولوب . قصرت اللغه . على قرسى دبر نافه حلوى فرسهم اوزرينه قصر ايتدم بئى لبتدن
 غير بسنى حصه دار انجوب انجق فرسهم ايجون قبلدم ديمكدر . واصطلاحده طريق معمول اوزره
 وشيى بر شينه تخصيص معناسنه در بده . حقيقى . و . غير حقيقى . به منقسمدر زيرا بر شينك
 بر شينه تخصيصى بحسب الحقيقه و نفس الامر اولوب اصلا غير بسنه تجاوز ايترسه . قصر حقيقى .
 اولور و اكر شئى آخره اضافه و نسبت حسيه اولوب اولوب اختصاص اولسان شئى شئى تخصي نسبت اولسان
 شئى آخره تجاوز ايترسه . غير حقيقى . و بلكه اضافيدر زيرا مقصور عليه اولان شئى مذكورده
 تخصيص على الاطلاق بئى جميع ماعدا به نسبتله اولوب بلكه معين آخره نسبتله در مثلا . ما زيد
 الاقام . دينلسه معنى زيد قيايمى قعود و امثالي اولان اضطجاع و انكا و استلقا به تجاوز ايتز ديك
 اولوب بوجه اصلا صفت اخرايه تجاوز ايتز ديك دكلدر . وقصر ك بومعنا جده حقيقى و اضافى به
 تقسمي مطلقا . تخصيص . اضافان دن اولسده منافى اولان زيرا معنى اضافه شئى مضافك تعالى
 مضاف اليه ك نه قلده توقفدن عبار اولوب بومعنى ايسه قصر حقيقى نه مخفقه حاصلى قصر
 مطلقا اضافات قيبندن اوله رقى لکن اضافه اكر كله نسبتله اعتبار اولور رسه حقيقى و اكر بعضه
 نسبتله اعتبار اولور رسه اضافيدر وقصر ك حقيقى و اضافى به تقسيمده اولان فالت نفع وجد و ادنائشى
 صاحب مفتاح بونقسمى تصريح ايتامش اولد بفسدن مصنف ذكر حقيقى بى اهمالنه حل ايشدر حالو كه
 بوبله دكلدر زيرا صاحب مفتاح تفسير قصرده حاصل معنى . القصر راجع الى تخصيص الموصوف بوصفه
 دون ثان او بوصف مكان آخر او الى تخصيص الوصف بموصوف دون ثان او بموصوف مكان آخر . قواله

معناى قصر ك حاصلى موصوفك وصف ثانى به تجاوز اوليه رقى بوضوئده و باخود وصف
 آخر مكاتبتده بوضوئده تخصيصه و باخود وصفك موصوف ثانى به تجاوز اوليه رقى بوضوئده
 و باخود موصوف آخر مكاتبتده بوضوئده تخصيصه راجع اولد بئى افاده ايدوب بونقسمى ايسه
 حقيقى و غير حقيقى به شاملدر زيرا ثانى و آخردن مراد اوزرينه ثانى و آخر دينك صادق اولان
 شئى اولوب واحد وال مالا نهايه . اكثر و زائد اولمقدن اعمدر شوبله كه اكر ثانى و آخردن واحد
 مراد اولسده غير حقيقى دخی بلكه جوق امثله خروج ايتك لازمكلا زيدا كاتب و شاعر
 و منجم اولد بئى اعتقاد ايدن كيميه . ما زيد الا كاتب . و مثلا زيد و عمر و بكر و خالد شرادر ديو اعتقاد
 ايدن شخصه . ما شاعر الا زيد . دينلسه اولده زيدى كاتب و شاعر اواق شيندن تجاوز له وصف
 كسانته و ثابته و صف شاعري عمر و بكر و خالد دن تجاوز له زيده حصرا بدرسين بونلر ايسه
 واحد اولسيه متعدددر و تفسير مكاتبتك غير حقيقى به توهم اختصاصك مشافى بوندن بئى
 ثانى و آخردن واحد مراد اولمقدن عباردر واقعا بونقسمى ايتاسنده قصر حقيقى كثر و وقوعته
 اعتبار و قصر حقيقى كمال ندرقى جهته و صحت كذبندن احتراز ايجون امثله بى غير حقيقى ايراد
 ايشدر مع ذلك كلامى حقيقى ظاهر اولان . زيد شاعر لا غير و ليس غير و ليس الا و ما ضرب عمر و
 الا زيد و ما ضرب زيد الا عمر و . امثالي امثله دن خالى دكلدر و اكر كلامى تأمل اولسه مصنف كسى
 حقيقى و غير حقيقى به تقسيم اشارتن خالى اولم زيرا ديمسدر كه فى نفسه بونى مسلم اولان شعر كى
 بر وصف اوزرينه بئى ادخاله . ما شاعر . دينلسه اكر كسه عام اولسون مثلا فى الدنيا شعراء و فى قبيله
 كذا شعراء . كى و كركسه خاص اولسون زيد و عمر و شاعران كى هرايكى صورنده انى بحكم العقل
 وصفك مدعى له ايجون ثبوت تناول ايدرك مروض اولان ما شاعر قواشدر نكره الا زيد دينلسه بئى
 كى قصرى افاده ايلر حاصلى مثلا وصف شعر كى فى نفسه مسلم البوت اولسي مروض اولسيه
 نئى بالضرور مدعى له ايجون ثبوتنه توجه و انى نئى ايدرك اكر مخاطبك صورت ادعاسى
 بطريق الموم ايسه . ما شاعر قونى . ما شاعر فى الدنيا الا زيد . مقادنده اولور بوايسه قصر
 حقيقى و اكر مدعا وجه خصوص اوزره ايسه . ما شاعر الا زيد . قولى عمر و اضافه ايله شعرى
 زيده قصر اولوب غير حقيقى اولمش اولور . قال رحمه الله (وكل منهما نوعان قصر الموصوف
 على الصفة وقصر الصفة على الموصوف) . و اش . بوقصر حقيقى و اضافيدن هر بررلى ايكنى نوع
 اولوب اول قصر الموصوف على الصفة ثانى قصر الصفة على الموصوف و اشبو نوعين بيشده اولان
 فرق ظاهر در ككه اولده . موصوف ايله آخر ك صفتده اشتراكى منته دكلدر زيرا معناسى فلان
 موصوف ايجون ش . و صفتدن غيرى صفت بوقدر ديك اولوب لکن اوصفتك موصوف آخر ايجون
 حصولى جائزدر و ناپسده مشاركت مذكورده متميز زيرا معناسى بوصفت انجق شو موصوف
 ايجوندر ديك اولسيه غير بسى ايجون اولسيه نوجهله صحيح اوله بيلور لکن موصوف مذكور
 ايجون صفات ساره اولسي جائزدر . قال رحمه الله (والمراد المعنوية لا اللفظية الخوى) . و صفتدن
 مراد صفت معنويه اولوب نعت نحوى دكلدر . صفت معنويه . جود و كرم و قيام و قعود و كسانته
 و امثالي معناى قائم بالغيره دال اولان لفظدر نعت نحوى . تابع بدل على ذات . و معنى فيها غير الشمول .
 قوللر ايله معرف اولوب مفادى رتابمدر كه ذات اوزرينه و ذاته اولان از غير معمول معنياه دالات ايدر
 ديمكدر غير الشمول قيدى . جائى القوم كلهم . امثالي كل لفظيله اولان ناكيددن احترازدر . و اشبو
 صفت معنويه ايله نعت نحوى بيشده عموم من وجه واردر زيرا ايكنسى دخی . انجنى هذا العلم . قولنده
 اولان علم اوزره تصادق ايدوب و . العلم حسن . قولنده اولان علم اوزره صفت معنويه صادق
 اوله رقى نعت غير صادق . و مررت بهذا الرجل . قولنده اولان رجل اوزره صفت معنويه صادق
 اولسيه نعت صادقدر . و صفت معنويه برده . مادل على ذات باعتبار معنى هو المقصود . بئى
 مقصود اولان معنى اعتبار به ذات ميمه اوزره دال اولان لفظدر ديو تفسير اولمديدر بئى اصل

مقصود ذاته انسانی چنانچه معنی اولوب بوصف و رتبه قصدك ذاته تعلی اومكانك كند و سسته اعتبار
نسبتی چنانچه اولوب اولور و بوقید ايله تعریفدن اسماء اجناس خروج ایدر زیرا مثلاً لفظ رجل
هر قدر رجولیت معنای اعتباریله ذات اوزرینه دلالت ایدر ایسه ده لکن بومعنی مقصود بالذات
دکدر وصف معنویه نك معنی پیننده اولان فرقه ظاهر اولان مابیند زرا معنای اول مثلاً
علم کی غیر ايله قائم اولان نفس امر قائم بالغیر اولوب معنای ثانی ایسه مثلاً قائم کی امر مذکورك
یعنی قیامك انسانیله برابر ذات مهمه در و اشبو معنای ثانی اوزره اولان صفت معنویه ايله نعت
نحوی پیننده بته عموم من وجه اوله رفی جائی رجل عالم منلوده تصادق ایدوب و العالم مکرم
منلوده صفت معنویه صادق و نعت نحوی غیر صادق و جائی هذا الرجل منلوده بالعکسدر
و بومقامه صفت معنویه دن اشبو معنای ثانی مراد اولفته جائ اولور سده لکن شمولی جهتیه
اول انسدر و اما ماهو الا زید و مازید الاخولك و مالباب الاساج امثالی كند و سسته خبر جامد
اولك كینوتله ماول اوله رفی قصر الموصوف علی الصفندن اولمسيله قصر ك فمعینده عدم
حصریله اعتراض اولته من زرا معنی هو مقصور علی الكون زید و زید مقصور علی الكون اخاك
و الباب مقصور علی الكون ساجا دیکدر قال رحمه الله (والاول من الحقیقی نحو مازید
الا كاتب اذا ارید انه لا ینصف بغیرها وهو لا یكاد یوجد لتعذر الاطاعة بصفت الشئ) وقصر
حقیقیدن اول تقسیمدن مستفاد اولدیغی اوزره برشی برصفته تخصیص ايله سائر جمیع صفاتدن
تجاوز اولوب مثلاً زیدك كینتدن غیر برصفتله متصف اولدیغی افاده مراد اولدقده مازید
الا كاتب دینور وقصر حقیقیدن بونوعك كلامده وجودی تصور دکدر زرا برشیك
صفاتنی احاطه متعذر شویله که زرا هیچ برشی مقصور یوقدر الا الله شئ مذکورك احاطه
متكلم متعذر اوله حق صورته صفاتی اولمسيله متكلمك برمنصوری صفت مخصوصه اوزرینه
حصر ایدرك بالکلیه اوصفتك ماعداسنی فی انعمی توجهمه صحیح اوله یلور بلکه قصر دن
بونوع محاله مضبدر دیر زرا صفت منیه ایچون الله برتقیض اولوب بونقیض دخی صفاتدن
اولمسيله جمیع صفات فی اولدیغی کی ارتفاع تقیضین لازمکلور مثلاً مازید الا كاتب
دینلوب كاتبك غیری هیچ برصفتله متصف دکدر دیک مراد اولسه نه شاعری نه عدم
شاعرته متصف اولماسنی استلزام ایدوب بوايسه محالدر مکر که صفاتدن صفات وجودیه مراد
اولور سسته اولخنده ارتفاع تقیضین لازمکلر قال رحمه الله (والثانی کثیر نحو مافی الدار الازید)
و حقیقیدن قصر الصفة علی الموصوف برصفتی برامره تخصیص ايله جمیع ماعدادن تجاوز اولوب
حقیقیدن بونوع کثیر الاستعمالدر مافی الدار الازید کی شو معنی اوزره که دارد اولفاق زید
اوزرینه مقصوددر دیکدر زرا قریباً ذکر اولته جنی و جمله متمثله جنس مستندان تقدر
اولتی اقتضا ایدر چکندن مافی الدار احد تدیرنده اولوب مقدر شئ دکدر و دارد بر احد اولوب
بالکثر زید بولنه یلور و ستر اولیه که قصر ك اقسام ثلثه سی یعنی قصر افراد و قلب و تعسین
حقیقیده جریان ایچوب بونلر قصر اضافیك اقسامدر نه کیم قریباً اشارت اولسه ککر کدر
قال رحمه الله (وقد یقصد به المبالغة لعدم الاعتداد بغیر المذکور كما مافی الدار الازید) و بعض
کره شئ مذکورك ماعداسنه عدم اعتداد دن ناشی اشبو بونوع ثانی حقیقی ايله مبالغه قصد اولنور
و عدم اعتداد یا مذکورك غیر بی ذم و یاخود مذکور کی مدح ایچون اولفدن خالی اولننه کیم
دارد غیرك وجودیه برابر مافی الدار الازید دینلوب دارد بولنلردن زیدك غیر بسی معدوم
حکمنده در دیک قصد اولنور و بوقصر قصر حقیقی ادعائی اولوب قصر غیر حقیقی اولنر زرا
حقیقی اولدیغی کی مقصود اولان مبالغه فوت اولور امدی قصر حقیقی ایکی نوع اولوب
برسی تحقیق حقیقی و دیگر مبالغه حقیقدر و اشبو مبالغه حقیقی قصر الموصوف علی الصفندن
دخی باقی صفاته عدم اعتداده منی اعتبار اتمك ممکن اولور و قصر غیر حقیقی ايله مبالغه و با ادعا

اولان قصر حقیقی بیثنی موارد استعمالده فرق اتمك امر دقیق اولمسيله شارح مرحوم تأمل
مفهوم ایلرله امر المشدر قال رحمه الله (والاول من غیر الحقیقی تخصیص امر بصفة دون
صفة اخرى او مكانها و الثانی تخصیص صفة بامر دون امر آخر او مكانه) وقصر غیر حقیقیدن
نوع اول یعنی قصر الموصوف علی الصفة برامره اعتقاد مخاطبه اشتراکی اولان صفات معیندن
برصفته تخصیص ايله صفت اخرا دن تجاوز و یاخود متصف مخاطب اولان صفت اخرى مكانده
دیگر برصفته تخصیصدر و ثانی یعنی قصر الصفة علی الموصوف برصفتی اشتراکی اعتقاد اولان
امور معیندن برامره تخصیص ايله امر آخر دن تجاوز و یاخود اوصفتله انصافی اعتقاد اولنلر
امر آخر مكانده دیگر امره تخصیصدر دون اخرا نك معنای تجاوزا عن صفة اخرى
دیکدر زرا مخاطب موصوفك صفتنده اشتراکی اعتقاد ایدوب و متكلم احد صفتنه تخصیص ايله
اخرا دن تجاوز ایدر و دون ككلمه سنك معنای اصليسی ادنی مكان من النسی یعنی مكانی
برشیدن ادنا دیک اولوب برشی برشیدن بر مقدار احاط اولسه هذا دون ذاك دیرل و بعده تفاوت
مكانیه به مراتب حسیه یعنی تشبیه ايله لفظ مذکور احوال و رتبه تفاوت معنایسته استعاره اولنوب
زید دون عمرو فی السرف دینلری و بعده اشبو معنای اخیره اتساع اولوب علی الاطلاق
برحدی برحدی تجاوز و برحکمی برحکمه نخطبه استعمال اولنرفی تفاوت و انحطاط اولوب
اولماسی اعتبار اولندی بومقامه بر قائل ایچون دیک وارد که مصنفك دون اخرى و دون
آخر قولیه مراد اگر دون صفة واحدة اخرى و دون امر واحد آخر دیکسه قول مذکور دن
مخاطب برامرك ایکی صفندن اکثر صفات ايله انصافی و یاخود برصفتك امریدن اکثر ایچون
شیوتی اعتقاد ایلدیکی صورته اولان قصر خروج ایدر مثلاً زیدك كاتب و شاعر و مخیر اولمسینی
اعتقاد ایدن کیسه به مازید الا كاتب و شاعر بنده زید و عمرو و دیگر غیر سنك اشتراکی
اعتقاد ایدن کیسه به ماشاعر الازید قولر کی و اگر قول مذکور ايله مراد واحد و اثنين
و چا اعتندن اعم دیکسه تفسیر مذکورده قصر حقیقی داخل اولور زیرا قصر حقیقی برامرك
سائر صفاتدن تجاوزله برصفته و یاخود برصفتك سائر امور دن تجاوزله برامره تخصیصدن
عباره در بولکلام مكان اخرى و مكان آخر قولری اوزره دخی عینله وارددر اگر صدد جو ایدر
دینلور ایسه که برامرك صفات سائر دن تجاوزله برصفته تخصیصی امر مذکورك جمیع صفات ايله
انصافی متصف مخاطب اولمسینی اقتضا ایدر زیرا قصر متكلمك فی ایندیکی شینك نبوتی قطعاً و یا
احتمالاً متصف مخاطب اولفدن مفضی اولوب بوايسه وقوعی غیر متصوردر حاصل جواب ذکر
اولنلر معناه تخصیص غیر واقع اولوب شئ لا یوجد اوزرینه بیثنی اولمسيله تعریفده دخول
مدار اعتراض اوله من تخصیصات سائرده دخی کلام بوسعیاقده در بوندن جواب و بریلور که
بواقتضا قصر غیر حقیقی به مختصدر کورلر میکه اهل فن مافی الدار الازید قولی جمیع ناس
دارد اولدیغی اعتقاد ایدن که اوزرینه رد اولدیغی حالده قصر حقیقی اوله رفی صحنی اوزره
اتفاق ایشلردر و اصل سؤالدن جواب عکسدر که ذکر اولنلر دون اخرى و دون آخر قوللردن
مراد شق ثانی اولان اعم من الواحد معنای اولوب و بومعنی حقیقی و غیر حقیقی پیننده مشترکدر
لکن مصنفك بونی غیر حقیقی به تخصیصی زرا صدد تعریفده اولوب بلکه بولکلامدن غرضی
قصری قصر افراد و قلب و تعینده تفسیری کلام مذکور اوزرینه تفرع ایدر مکر و بونقسم ایسه قصر
حقیقیده جاری اولنر زرا عاقل برامرك جمیع صفات ايله و یاخود صفت واحده دن ماعداجمیع صفات
ايله انصافی اعتقاد ایچون بونلر پیننده اعتقادنی زدید دخی ايله من و كذلك برصفتك جمیع امور
پیننده اشتراکی نه اعتقاد و نه تردد ایلر من قال رحمه الله (فكل منها ضربان) یعنی ذکر
اولنلر تعریفلردن و تعریفلره تنويع ایچون اولان او لفظی استعمالدن معلوم اولد که
قصر الموصوف علی الصفة و قصر الصفة علی الموصوفدن هر برسی ایکی ضرب اولوب اول

بر امری بر صفت تخصیص ایل صفت اخراجن تجاوز مفهومند اوله رق . تخصیص امر ب صفة
 دون آخری . و بر صفتی بر امر تخصیص ایل امر اخراجن تجاوز مفادند . تخصیص صفة ب امر دون
 آخر . اولوب صورت اولی قصر الموصوف علی الصفة و ثانیه قصر الصفة علی الموصوف و
 و ضرب ثانی بر امری صفت آخری مکاتبتده بر صفت تخصیص معنایست . تخصیص امر ب صفة
 مکان آخری . و بر صفتی امر آخر مکاتبتده بر امر تخصیص مفهومند . تخصیص صفت ب امر مکان
 آخر . اولوب ب وضربن دخی صورت اولی قصر الموصوف علی الصفة و ثانی قصر الصفة
 علی الموصوف و هر ایکی فسمین ضرب اولی افادده . تخصیص شیء بشیء دون آخر و ثانی بی
 افادده . تخصیص شیء بشیء مکان آخر . عبارت سی تعین مختصر لکن تفریق قسیددن
 فصوره جبهه غیر معتبر در قال رحمه الله (و الخطاب بالاول من ضربی کل من یعتقد
 السراة و یسمی هذا قصر افراد لقطع الشراة) و قصر الموصوف علی الصفة و قصر الصفة
 علی الموصوف ک ضربینند . تخصیص شیء بشیء دون آخر . معنایست اولان ضرب اول ایل
 مخاطب شرکتی اعتقاد ایدن کسه در بقی قصر الموصوف علی الصفة موصوف واحدده صفتین
 و یا اکثرک اشتراکتی و قصر الصفة علی الموصوفه صفت واحدده موصوفین و یا اکثرک
 شرکتی معتقد اولان کسه در حنا که . ما زید الاکاتب قولزله مخاطب اولان شخص زیدک کتابت و شعر
 ایل انصافی اعتقاد ایدن و . ما کاتب الازید . قولزله مخاطب اولان شخص کاتبده زید و عمروک
 اشتراکتی معتقد اولان کسه اولور مثال اول قصر الموصوف علی الصفة و ثانی بالعکس در
 و بوقصره قطع شرکتین ایچون . قصر افراد . تسمیه اولور (و بالثانی
 من یعتقد العکس و یسمی قصر قاب) و قصر الموصوف علی الصفة و قصر الصفة علی الموصوفک
 ضربینند . تخصیص شیء بشیء مکان آخر . معنایست اولان ضرب ثانی ایل مخاطب متکلم اثبات
 ایلدیکی حکم عکسینی اثبات ایدن کسه در حنا که . ما زید الاقامم . قولزله مخاطب زیدک قعود ایل
 متصف اولوب قیام ایل متصف اولدی بقی اعتقاد ایدن و . ما شاعر الازید . قولزله مخاطب شاعر
 عمر و اولوب زید اولدی بقی اعتقاد ایلین کسدر . و بوقصره حکم مخاطبی قلب ایتدیکیچون . قصر
 قاب . تسمیه اولور (او تساوبا عنده و یسمی قصر تعین) ظاهر اولان . یعتقد العکس .
 او زیدنه معطوف اولوب مصنفک ایضا حده اولان کلامی دخی بونده صریحدر زیر ایضا حده
 و مخاطب بالثانی امان یعتقد العکس و اما من تساوی عنده الامر ان . دیوب و بوعبار . او تساویا .
 لفظتک یعتقد او زیدنه عطیله اش . و قصر قابک نایدن اولستده صریحدر . یعنی ثانی ایل مخاطب
 بالعکس اعتقاد ایدن و یا خود عنده امر ان مساوی اولان کسه اولور دیکدر . و امر انک
 مساواتی قصر الموصوف علی الصفة موصوفک او مقله و غیر بسمیه انصافی و قصر الصفة
 علی الموصوفه اوصفتله موصوف و غیر بسمیک انصافدر حنا که . ما زید الاقامم . قولزله مخاطب
 زید باقامم و یا خود فاعدر دیو اعتقاد ایدوب علی التعین احد امر پی بیلان و . ما شاعر الازید .
 قولزله مخاطب شاعر یازید و یا خود عمرودر دیو اعتقاد ایدرک علی التعین معلوم اولیان کسدر
 و بوقصره متکلم عند مخاطب معین اولیان شیء تعین ایتدیکیچون . قصر تعین . تسمیه اولور
 الحاصل تخصیص شیء بشیء دون آخر . قصر افراد و تخصیص شیء بشیء مکان آخر . ده اگر
 مخاطب عکس حکمی اعتقاد ایلر سه قصر قلب و اگر عنده امر ان مساوی اولور سه قصر تعیندر
 اشته مفاد کلام مصنف بومر کرده اولوب لکن بو کلام محل نظر در زیر عند مخاطب امر ان
 متساوی اولوبه متکلم بونلردن برنی تعین ایدر سه بوقصر . تخصیص امر ب صفة دون صفة
 آخری . اولوب . تخصیص امر ب صفة مکان آخری . دکلدر زیر مخاطب صفت اخراجی اثبات ایتدیکیه
 حتی متکلم تعین ایتدیکی صفتی مخاطب اثبات ایلدیکی صفت مکاتبتده اثبات ایلسون کورمن بسمیکه
 زید علی التساوی قیام ایل قعوددن برله انصافی اعتقاد ایدن کسه . ما زید الاقامم . دینلسه زید

قعوددن مجاوز اوله رق قیامه تخصیص ایلش اولور بوقه قیامی قعود مکاتبتده تخصیص
 اولر زیر مخاطب زیدک قعود ایل انصافی اعتقاد ایتامسدر که حتی سن قیامی قعود
 مکاتبتده ایقاع ایدر سهین قصر الصفة علی الموصوفه دخی کلام بویه در بومیدن ناشی صاحب مفتاح
 . تخصیص شیء بشیء دون آخر . ی قصر افراد ایل مصنفک قصر تعین تسمیه ایلدیکی قصر بینه
 مشترک قیوب و . تخصیص شیء بشیء مکان آخر . ی بالکر قصر قلب عد ایلشدر . اکثر
 بو اشکالین جوابده دینلور سه که مصنف . آخری . قولله مرادی لا علی التعین احدی الصفتین
 و . آخر . له مرادی کذلک احد امرن اولوب بوضورده مثلا زیدک قیام و قعوددن برله انصافی
 اعتقاد ایدن کسه به خطابا . ما زید الاقامم . دینلسه زیدی مخاطبک اعتقاد ایلدیکی لا علی التعین
 احدی الصفتیند عبارت اولان صفت آخری مکاتبتده قیامه تخصیص ایش اولور سهین قصر الصفة
 علی الموصوف دخی بویه اولوب بو طریق ایل قصر تعین . تخصیص شیء بشیء مکان . اخراجدر
 دینلک صحیح اولور . جوابده دیر که . مکان آخری . عبارت سنک مقتضای کلام متکلمه مذکور
 اولان صفتک نبش و اخراک متغیه اولمسیدر زیر بر شیء صفت اخراک مکاتبتده بر صفة تخصیص
 اوصفتک اثباتله صفت اخراک تعیندن عبارتدر بونلدرده . آخری . ایل احدی الصفتین مراد
 اولسه احدی الصفتین صفت مذکور به صادقده در زیر مخاطب موصوفک احدی الصفتین ایل
 بشرط عدم التعین انصافی اعتقاد ایتامسدر چونکه احدی الصفتینک بشرط عدم التعین تحقیق
 محالدر بلکه اعتقاد مخاطب موصوفک احدی الصفتین ایل من غیر علم بالتعین انصافی اولوب بواسته
 صفتیندن هر بریسی اوزره صادق اوله رق عدم التعین تحقیق احدی الصفتین محالدر بلکه مخاطبک
 اعتقاد ایلدیکی من غیر علم بالتعین بومناجیه قصر مذکور . تخصیص شیء ب صفة مکان آخری .
 اولوب بلکه . تخصیص شیء ب صفة یصدق علیه الاخری . اولور . و اگر دینلور سه که مکان
 آخری قولی اعتقاد مخاطب صفت مذکور بی نی و اخراجی اثبات اولفافی مقتضی اولوب بلکه
 قول مذکورده صفت مذکورده تک نفیله اخراک اثباتی تجویز کفایت ایدر و اش . و صورت تساویده
 بویه در زیر عند مخاطب امر ان متساوی اولد بسمه صفت نبش قیام اولسنی تجویز ایتدیکی کی
 علی التعین قعود اولسنی دخی تجویز ایش اولور بونلدرده . ما زید الاقامم . دیدیک حینه
 مخاطبک زید ایچون علی التعین نبوتی تجویز ایلدیکی صفت آخری یعنی قعود مکاتبتده زیدی قیامه
 تخصیص ایش اولور سهون و بومنی قصر افرادک خلافتده در زیر مخاطب موصوفک صفتین ایل
 انصافی اعتقاد ایلدیکی صورتده صفتیندن بریک انتفاصی تجویز ایتامسجه . ما زید الاقامم .
 قولک زیدی مکان قعودده قیامه تخصیص اولر زیر اقام کندی مقادنده در . جوابده دیر که
 بونا و یلاتک جمله سی ارتکاب اولسه بسمه اشکال بحاله باقیدر زیر بو تکلفک غایتی قصر تعینده
 . تخصیص شیء بشیء مکان آخر . مفهومک تحقیق اولوب لیکن . تخصیص شیء بشیء دون آخر
 مفهومک امتناعی اقتضا ایتد چونکه مثلا زیدی قیام ایل قعود بینه زید ایدن کسه به ما زید
 الاقامم قولک زید ایچون دون القعود قیامی تخصیصدر و بوا امر ظاهر اولوب بونی دفعه جاره بوقدر
 بونلدرده دون آخری قولی قصر افراد ایل قصر تعین بینه مشترک اولور و بونکله مخاطب اولان
 کسدهنک البته شرکتی اعتقاد ایدن شخص اولسنی لازمک یوب بلکه باشرکتی معتقد اولوب
 بوضورده قصر افراد اولور و یا خود عنده امرن متساوی اولان کسه اولوب بونلدرده قصر
 تعین اولور . الحاصل نه زمانکه قصر تعینده مخاطب امر بینه هر وینک بدل آخرده و فوعنی
 تجویز ایده چکی حینه تساوی صفتین معتبر اولد بسمه قصر مذکورده عند مخاطب امرنک تساویست
 نظرا . تخصیص امر ب صفة دون آخری . و مخاطبک امر بینه هر بری بی بدل آخرده تجویز ایتام
 . تخصیص امر ب صفة مکان آخری . مفهومی موجه و اوله رق بوجهتله قصر تعینی . تخصیص
 امر ب صفة دون آخری . و . تخصیص امر ب صفة مکان آخری . دن بینه یعنی ثابتده ادخال ایل

آخره ادخال اتمام حکم و بوجه فساد ممکن اولان تا و بلك غایتی کلام مصنفه حذف و اعتبار
اعتبار پدر شویله که تقدیر کلام . مخاطب بالاول من یعتقد الشرکة او تساویا عنده و بالانی من
یعتقد العکس او تساویا عنده و یسمی القصر الذی یکون مخاطب به من تساوی الامر ان عنده
سواء کان دون آخری او مکان آخری قصر تعیین . دیکدر یعنی اول ایله مخاطب شرکتی اعتقاد
ایدن و یا خود داندننده امران مساوی اولان و ثانی ایله مخاطب عکسی اعتقاد ایدن و یا خود داندننده
امران مساوی اولان کسه اولوب اگر مخاطب داندننده امران مساوی اولان شخص اولور سه
کرک دون آخری اولسون و کرکسه مکان آخری اولسون بوقصره قصر تعیین نسمیه اولور
دیکدر و الحاصل بوناویل اوزره قصر تعیین دون آخری و مکان اخرانک ایکسندنه دخی داخل
اولور و کلام مفتاح متقدمه و کلام مصنفک رکاتنه کلام مصنفک بونکافته افتقاری دلیل
کافیدر زیرا سکائی متبادر اولدییغی اوزره مکانی عند مخاطب ثابت اولان مکان اخریه حل
ایستیله بونده قصر تعیین داخل اولوب دون اخراده ادخال ایستدی و مصنفدن بوکلامک
صدوری سکائی به مخالفت قصدیله اولوب بلکه من غیر قصد صدور ایش بره فوه اولوسی
ماملور الحاصل قصر تعیین یا دون اخراده و یا خود . مکان آخر . ده و یا خود بونلرک ایکسندنه
داخل اولمقدن خالی اولوب علی قول صاحب المفتاح اولده داخلدر بوضورنده مصنفک قصر
تعیین اطلاق ایلدییکی قصر عند السکائی . تخصیص شیء بشیء دون آخر اذا تسا و یا عند مخاطب .
ایله تفسیر اولور و ظاهر کلام مصنف قصر تعیین . تخصیص شیء بشیء دون آخر او مکان آخر
حل اولور بوضورنده عند المصنف قصر تعیین . تخصیص شیء بشیء دون آخر او مکان آخر
اذا تسا و یا عند مخاطب . ایله تفسیر اولور قال رحمه الله (و شرط قصر الموصوف علی الصفه
افرادا عدم تنافی الوصفین) و قصر افراده قصر الموصوف علی الصفه شرطی و صفینک
عدم تنافیدر تا که موصوفه اجتماعی اعتقاد مخاطب صحیح اولور فی حاکه مثلا . مازید الاشاعر .
قوانده شرکتی اعتقاد اولان وصفلردن صفت منفیه کاتب و یا نجم اولوسی اولوب مفهم اولوسی
اولمه زیرا شاعریتله مفهمیک اجتماعی معتقد چونکه . افهام . وجدان الرجل غیر شاعر اقلیله تفسیر
اولمشدر که برکسه غیر شاعر بولنق یعنی شاعر اولمقدن عبارده در الحاصل عدم تنافی وصفیدن
مراد احد وصفک مفهمی نفس آخرک عینی اولماسیدر مثلا شاعریتله مفهمیده اشبو تنافی
موجوددر که شاعر دیمک غیر مفهم دیمک و مفهم دیمک غیر شاعر دیکدر و کذلک احد همانک
مفهمو مجبور فی آخرک لزوم بین ایله ملزوم یعنی ذهنده حصوله حاصل اولماسیدر مثلا قیام ایله
قعود کی زیرا قیام زید ذهنده حاصل اولمسبله عدم قعودی دخی حاصل اولور و بواسطه
سبب اجتماع نفی و اثباتک بداعت امتناعد ناشی بومثلا و صفین متافینک اجتماعی اعتقاد مخاطب
منصور اوله ماسبله اعتقاد شرکته مبتنی اولان قصر افراد تحقیق ایده ماسیدر و بویسان ایله
شرط مذکورک قصر الموصوف علی الصفه سبب تخصیصی دخی معلوم اولور زیرا موصوفانده
تنافی غیر متصوردر قال رحمه الله (و قلیا تحقیق تنافیهما) و قصر الموصوف علی الصفه
قصر قلب اولدییغی صورتده شرطی تنافی و صفینک تحقیقدر تا که متکلم صفیندن برنی اثباتی
غیر بسنک انتقاسی مشر اوله مصنف رحمه الله قصر مذکورده بواسطه شرطی کتاب ایضاحده
بو وجهله تعلیل ادوب لکن محل نظر در زیرا اگر بوکلام ایله مرادی بعض او هاده سبق ایش
اولدییغی اوزره متکلم مثلا . مازید الاقام . قوانده اولان قیام . کی اشبو ذکر اولشان صفتی
اثبات ایستی غیر بی اولان قعودک امتناع اجتماعلرند ناشی انتقاسی مشر اولوسی ایسه فساد
واضحدر زیرا بواسطه صفینک تنافیسنه متوقف اولوب صفت مذکورده ک ب طریق القصر
اثباتی قصر افراد تعییننده اولدییغی کبی غیرک انتقاسی مشر در بلکه بعض واقع اولور که
نفی و اثبات ایله متنی و متیندن مجموعی تصریح اولنده دخی زید قائم لاقاعد . دینلور و اگر

مصنف مرادی قعود کی متکلم نفی ایلدییغی صفتی مخاطب اثبات ایستی صفت مذکورده غیر بی
اولان قیام مثلا متکلم اثبات ایلدییغی صفت انتقاسی مشر اولمسیدر که حتی متکلم اثبات ایلدییغی حکم
حکم مخاطب عکسی اولور فی تا که نصر قاب اوله دیکسه بودخی فاسددر زیرا غیرک انتقاسی مخاطب
مثلا . مازید الاقاعد . دیمسی کی انتقاسی تصریح ایستیله معلوم اولوسی جائزدر و همد قصر
مذکورده اشراط انتقادیدر زید کاتیدر شاعر دیکدر دیو اعتقاد ایدن کسه خطابه ایراد اولان
. مازید الاشاعر . قوانده شاعر ایله کاتب بندن اولان عدم تنافید ناشی اقسام قصر دن خارج اولوسی
لازمکور قول مذکور امثالک ایست صاحب مفتاح تصریح ایش اولدییغی وجهله قصر قلب اولدییغی
محل اشتباه دیکدر و صاحب مفتاح بوشرطی عدم اشراطی موجب تقدیر و تحسیدر و اما بعضلرک
اشبو شرط انتقاد قصر قلب ایچون شرط حسن اولوب قصر مذکورده بین الوصفین انتقاد بونلور ایسه
منحسین اولور دیمک مناسبتده حل ایلمری عباره مصنفدن فهم اولشان بر معنی اولوب بلکه لفظ
ایضاح بو معنایی اراده دن آیدر و بالقرض کلام مصنفدن فهم اولنق لازمکسه بیه قصر مذکورک
حسبده انتقاد شرط اولسیچون بر دلیل موجود دیکدر زیرا زیدی کاتیدر شاعر دیکدر دیو اعتقاد
ایدن کسه ایچون . مازید الاشاعر . قوانده حسن اولدییغی غیر مسیدر و کذلک بعضلرک
تنافی ایله مراد اعتقاد مخاطبده تنافی اولوب بوده کندوسندنه وصفین مجموع اولماسیدر دیو توجیهی
دخی بولنده اولوب زید بو معنایه حلی تقدیرده اشراط مذکور ضریع اولمش او اور شویله که
قصر قلب مخاطبک عکسی معتقد اولدییغی یعنی متکلم نفی ایستدیکی شیکت بیوتی و اثبات ایستدیکنک
نفی اعتقاد ایستادن عبارده ایدوی معلوم اولمشدر ذکر اولشان معنی ایسه بو مفهموی افاده دن
عبارده در و همد صاحب مفتاح قصر قلبه مخاطبک عکسی معتقد اولدییغی شرط ایستیله اگر چه
مصنفک معرض اشراطده ذکر ایلدییکی تنافی بو معنایه حل اولنده سکاکینک قصر قلبده تنافی
عدم اشراطی حقیقه اولان کلامی صحیح اولماقی لازمکاور و اما صاحب مفتاح قصر
افرادده عدم تنافی و صفین اشراط و اعتبار اعمی قصر نفی قصر افرادده ادخال ایش
اولدیفتمه میندر قال رحمه الله (و قصر تعیین اعم) و قصر تعیین کندوسندنه وصفینک
متافی و غیر متافی اولمشدن اعمدر زیرا رشیکت احد امرین متعین ایله موصوف اولوسی اعتقاد
امکان و امتناع اجتماعلری اقتضا ایتر امدی قصر افراد و یا خود قصر قلبه صالح اولان
هر بر مثال قصر تعیین دخی صالح اولوب هر بر قصر تعیین صالح اولان قصر افراد و قصر قلبه
صالح اولور زیرا وصفین متافین اولدییغی صورتده قصر تعیین موجود اولوب قلب بونلر مثلا . مازید الاکاتب . قوان
زید هم کاتب و همد شاعر دیو معتقد اولان خطبه نسبتله . افراد . و یا شاعر و یا خود کاتیدر
دیو اعتقاد ایدنه نسبتله . قصر تعیین . اولوب عدم تنافید ناشی عند المصنف قصر قلبه غیر
صالحدر و هذا الثوب بیاض . قوانده یاسواد و یا خود بیاضدر دیو اعتقاد ایدن خطبه جواب
اولور ایسه . قصر تعیین . و سواددر بیاض دیکدر دیو معتقد نسبتله . قصر قلب . اولوب
تنافید ناشی قصر افراد غیر صالحدر قال رحمه الله (و لافصر طرق) و قصر ایچون طرق
عبدیه اولوب بوراده مصنفک ذکر ایلدییکی طرقی ار بعددر و بعض ککره قصر صغیر فصلک
توسیطیله و مسندک تعریفیله و زید مقصور علی القیام . و تخصیص به . دیکله و تعریف
مسند ایله کی بونلره شبیه اولان شی ایله دخی حاصل اولور و طرقی ار بعدیه تخصیص ذکرک
سبی هر قدر قصر معنای لقوی اوزره طرق سائر مذکورده دخی شامل ایسه ده کآن ارباب فن
بحسب الاصطلاح قصری اشبو طرقی ار بعددن بریه تخصیصدن عباره قلرینه میندر و فصل و تعریف
مسندی دخی طرق قصر اصطلاحیدن عبارله طرق قصر اصطلاحی بی طرق سندن عباره قلرینه
ایسه بحث قصرده ترک ذکرک بونلرک مسند و مستدایله پیشده اولمقله اختصاصی اولوب و ذکرکری

سبقت ایلدیکنه منیدر لکن عطف الیه تقدیم بونلرک خلافتده اولوب هر تقدیر ذکر لری سبقت
ایتمش ایسه ده اشبو قصر بختنده ذکر اولسه جق دیگر طریق کبی اشبو عطف و تقدیم دخی
مستند الیه و مستند اختصاص لری بوقدر و مصنفک بیان طرفده منها و منها نصیر ایدوب اولوب
والتانی ترتیبیه ذکر ایتمشده طرق قصرک طرف اربعه مذکورده منحصر اولدیفنه ایدان و ایما
وارد و علی الوجهن صریح لفظ الیه حاصل اولان تخصیص قصر اصطلاحیه دا خل دکلدر
قال رحمه الله (منها العطف کقولک فی قصره افرادا قصر الموصوف علی الصفته . زید شاعر لا کاتب .
طرق قصردن بریعی عطفدر تنه کیم افرادا قصر الموصوف علی الصفته . زید شاعر لا کاتب .
ویا خود . مازید کاتب بل شاعر . دیرسین . مصنف اشبو افرادا قصر الموصوف علی الصفته . اولان
طریق عطف ایکی مثال الیه تمثیل ایدوب اولده وصف مثبت معطوف علیه اولوب . منسی معطوف
وثانی بالکسدر . و لاوبل . عاطف لریه اقتصار ایدرک قصر ایچون طریق طریق عطف ایچق . لاوبل .
عاطف لری اولوب سائر حروف عطف طریق قصر اولدق لریه اشارت ایلشدر . و اما مفتاح
و ایضا حده باب عطفده اولان کلامک ظاهری . لکن . لفظنک دخی طریق قصر اولدق لریه صلاحیه
دال اولوب فقط باب قصرده ذکر ایتمشدر و شارح مرحوم بحث عطفده بوکا اشارت له جائی زید
اولوب عمرو اولدیفنی اعتقاد ایدن کسه به . ماجائی زید لکن عمرو . دینلدیکنی و مذهب نهانده قول
مذکور بختنک زید و عمروک ایکسندن دخی انتقامنی اعتقاد ایدن مخاطبه توجیه اولوب بوخسه
جائی زید اولوب عمرو اولدیفنی اعتقاد ایدن کسه ایچون اولدیفنی بحث مذکورده تصریح
و بیان ایتمشدی امدی کلام . مفتاح اوزره قول مذکور قصر قلب و کلام نجات اوزره قصر
افراد ایچون اولور قال رحمه الله (و فلیما یخو زید قائم لا قاعد و مازید قائم بل قاعد)
و بطریق العطف قلبا قصر الموصوف علی الصفه . زید قائم لا قاعد . و مازید قائم بل قاعد . کیدر
و فی قعود هر تقدیر قیام الیه قعود بینده اولان تنافی به منی اثبات قیامدن معلوم اولور سه ده لکن
مخاطبک مثلا قصر قلبه عکسی معتقد و قصر نعیبده مجوز اولدیفنی معلوم اولده سبیل طریق
قصر ایچون بومتنایه دلالت اولوب مجرد اثبات بودلاندن خالیدر حاصلی بطریق الایات . زید
قائم . دینلوب و بوکلامدن زیدک قائم اوله رق قاعد اولدیفنی حکم تنافی الیه معلوم اولدق نصرکه
بطریق القصر . لا قاعد . لفظنک ذکر و علاوه سی اعتقاد مخاطبه دلالت ایچوندر قال رحمه الله
(و فی قصره مازید شاعر لا عمرو و اما عمرو شاعر بل زید) و قصر الصفه علی الموصوفه . زید
شاعر لا عمرو . و یا خود . ماعرو شاعر بل زید . دیرسین و . ماعرو شاعر عمرو بل زید . دینلکه
صحیح اولوب لکن بوتقدیرده تقدیم خبر سبیل عمل مائک بطلاندن ایچون اسمیک رفعی واجب
اولور یعنی احد اسمین مبتدا و آخر مسند خبرده واقع فاعل اوله رق رفع اولدورل و اکثر نجات
بوتقدیم صحنی و تقدیم سبیل عمل مائک بطلانی اوزره اجاع ایلدیلر . شارح مفتاح دیمشدر که
خبر مائک عند العمل اسمی اوزرینه تقدیمی تمتع اولمسیله کذلک عمل ایتمشدی و قنده دخی متمدن
بوده یا ماده اصل اولان عمل اولوب و حین عملده عملده ضعف نشانی تقدیم تمتع اولمسیله عدم عمل
صورتنده دخی عدم تقدیم حاله رعایتدن ایچون اولوب بوکلام قول حجازیندر و یا خود لغت
عامه به موافق اولمیشوندر اشبو وجه ثانی قول کوفین اولوب زیدرا عندلند . ماعمله دکلده ده
عدم تقدیمی لغت عامه اولان لغت حجازینده موافقه بنا ایلشدر لکن شارح مرحوم بوکلام
غاط فاحش اولوب انکچون وجه صحیح معلوم اولدیفنی بیان ایلشدر . حاصلی تقدیم خبر صحیح
اولوب لکن بسبب تقدیم عمل مازائل اوله رق اسم و خبرک رفعی واجب اولمسی مذهب مختاردر
و معلوم اولسونکه قصر الموصوف علی الصفته قصر افراد ایچون عدم تنافی وصفین شرط اولوب
و عند المصنف قصر قلبده تحقق تنافی شرط اولمسیله قصر افراد ایچون قصر قلب اولدق لریه صالح
به مثال اولدیفنه مینی قصر قلب ایچون کندوسنده و صفان متناق اولان به مثال مخصوص ایداد

ایدوب لکن قصر الصفه علی الموصوفه ذکر لری مرور ایندیکی اوزره موصوفده تنافی غیر
متصور اولمشدن ناشی شرط مذکور موجود اولمسیله افراد و قلبه صالح اولان مثال واحد الیه
اکتفا ایلدی و چونکه قصر افراد و قلبه صالح اولان امثله کجمله سی قصر تعیین ایچون
مثال اولدق لریه صالح اولدیفندن قصر تعیین ایچون ایداد امثله به تعرض ایددی سائر طرق قصر
دخی کلام بولدر قال رحمه الله (و منها التانی و الاستثناء کقولک فی قصره افرادا مازید لا
شاعر و قلبا مازید الا قائم و فی قصرها مازید شاعر الا زید) و طرق قصردن بریعی و مستند
طریقیندر یعنی . لیس . و . ما . و . ان . و سائر کلمات نفیدن بریله فی و . الا . و اخواتندن
بریله استثناء دخی طرق مذکورده دندر مثلا قصر الموصوف علی الصفته افرادا . مازید الاشاعر .
و قلبا . مازید الا قائم . و قصر الصفه علی الموصوفه افرادا . و یا خود . قلبا . ماعرو شاعر الا زید . دیرسین
و بومثالرک جله سی قصر نفیده دخی مثال اولدق لریه صالح اولوب یئلند اولان تفاوت ایچق بحسب
اعتقاد مخاطبدر . و س . تیر اولده که . جاه اقوم الا زید . کبی اثباتدن استثناء طرق قصردن عدم
اولمیشدر تفصیل مقان مراد بیور یلور ایسه محشی . دینلکه تیک تحقیق مفاده ایداد ایلدیکی
کلامه مراجعت بیور یله قال رحمه الله (و منها اما کقولک فی قصره اما زید کاتب و اما زید
قائم و فی قصرها اما قائم زید) و طرق قصردن بریعی . اما . کله سیدر مثلا قصر الموصوف
علی الصفته افرادا . اما زید کاتب . و قلبا . اما زید قائم . و قصر الصفه علی الموصوفه . اما
قائم زید . دیرسین . معلوم اولسونکه شخک دلائل اعجازده اولان کلامی لای عاطفه الیه اما کله سی
قصر قلبه دلالت ایدوب افراد دلالت ایدیکنی مشعر در زیر دیمشدر که لا کله سی اول ایچون
واجب اولان شئی ثابتدن نفی ایدر دیمکدن مراد قوم لا کله سی ثابتدن فاعله اوله مشارکتی اولدق
نفی ایدر دیمک دکلدر کور لمزیمکه . جائی زید لا عمرو . قولرک معنای کآن . جائی زید و عمرو .
قولنک عکسی اوله رق محشی زیددن اولدیفنی کبی عمرودن اولمسی دیمک اولوب . بلکه معنی جائی
زید اولوب عمرو دکلدر دیمکدر امدی قول مذکور غلط ایدوب جائی عمرودر زید دکلدر دیوزیم
ایدن کسه الیه اولوب یوقسه زید و عمرودن ایکسینده جائیلدر دیو اعتقاد ایدن کسه الیه دکلدر
و بومعنی بمعنه اعاده دخی قائمدر مثلا . اما جائی زید . دینلکه بونلکه زید الیه غیر بستک دخی محشی
نفی ایدلش اولوب بلکه زید ایچون اثبات ایدیکنی محشی عمرودن نفی ایدرسین امدی بوکلام
جائی عمرو اولدیفنی زعم ایدن کسه الیه اولوب یوقسه زید و عمرودن ایکسینده جائیلدر دیو زعم ایدن
کسه الیه دکلدر و اگر معنی . اما جائی من بین القوم زید وحده . دیمکدر دیوزیم اولدور ایسه
بوصورت تکلف اولوب وحده افظی امتنا الیه قید اولدق لریه مطلق ایداد اولدیفنی حینه کلام ایچق
اولا ذکر اولان معنی اولوب و اعتبار بومتنایه در زیر افهمه سابق اولان بودر اشته شخک کلامی
بوندن عبارته اولوب قول مذکورک . اما جائی من بین القوم زید وحده . معنایه حلی . کلددر
دیمی قصر افراد عدم دلالتی مسردر قال رحمه الله (لتضمنه معنی ما والا) و اما کآن اما
مفید القصر لتضمنه الخ . تقدیرده اولوب یعنی اما کله سنک قصری افاده سی ما والا معنایه منصر
اولدیفنچوندر . و مصنفک بوجه الیه اما کلد سنک مفید قصر اولمسی نعلیلده افظی نفی ایداد الیه
معنای ما والا به نسبت ایتمشده اما کلد سنک اولان ما افظی بعض اصولینک توهمی کبی نافیه اولمیشده
اشارت وارد شویله که اصولیوندن بعضی اما کلد سنک قصری افاده ایچق اوزرینه استدلاده
ان کله سی اثبات و ما افظی نفی ایچوندر و بونلکه ما بمعنده اولان شئی هم نفی هم اثبات ایچون
اولمسی جائی اولوب بلکه ما بمعنده نفی اثبات و ما سوا سی نفی و یا خود بالکس مازید نفی نفی
و ما سوا سی اثبات ایچون اولماری واجب اولور صورت عکس ایسه بالاجتماع باطل اولمسیله اول
یعنی ما بمعنده نفی اثبات و ما عدا نفی ایچون اولدق لریه تعیین ایلشدر و اشبو معنای اول ایسه قصردر
دیو توهیم ایلشدر و مصنفک بوقولی رد ایچون زید ان کله سی ایچق ایداد داخل اولوب و ما

نافیه انجق مدخولی فی ایلدییکی باجاء الفحات معلومدر حاله سوکه اما نك مدخولی منی دکادر
 ومصنف لفظ . تضمن . ايله اما کله سی لفظان مترادفان اوله حق صورته ما والا معنایه اولدیفته
 اشارت ایشدر زیر برشیده شی آخرک معنای بولمقله برشی علی الاطلاق شی آخرک مطابق اولمی
 بینده فرقی وارد امدی کندوسنده ما والا صالح اولان هر برکلامده اما کله سی صالح دکادر
 ته کیم قریب ذکر اولسه کرکدر . ومصنف رحمه الله اما کله سنک ما والا معنای متضمن اولدیفته
 اوج وجه الله استدلال ایدرک وجه اوله اشارتله بیورر که (لقول المفسرین) اما حرم
 علیکم المینه . بالنصب معناه ما حرم علیکم الالمینه وهذا هو المطابق لقرأة الرفع لما مر . یعنی اما
 کله سنک ما والا معنای متضمن مفسرینک . اما حرم علیکم المینه . نظم جلیلی نصب مینه قرائی
 اوزره . ما حرم علیکم الالمینه . معنایه حل ایتلندن ایچوند وقرانت رفته مطابق اولان معناده
 بودر و بولامک تقریری شو وجهله در که نظم مذکورده قرانت مشهوره لفظ مینه نك نصیله
 اولوب حرم مینی للفاعله و مینه نك رفعیله حرم مینه مینی للفاعله اوله رق دخی قرانت اولیشدر
 و برقرانده مینه نك رفعیله حرم مینی للمفعول اوله رق واقع اولشدر . ته کیم تفسیر کواشیده
 بوجهله مذکور اولوب امدی مینه نك نصیله حرم مینی للفاعله اولمی قرائی اوزره اما حرم ده
 اولان ما قطعیا ماء کافه در زیر موصوله اولمی لاز مکاسه ان کله سی خبر سر موصول عائد سر
 و بلکه کلام معنایه باقی قالور امدی مفسرین قرانت نصبی ما حرم علیکم الالمینه قولرله تفسیر
 ایلدیر ایه اما کله سنک ما والا معنای متضمن اولدیفنی ثابت اولوب و افاده معنای قصیده
 بو قرانت قرانت رفته دخی مطابق اولدی زیر قرانت رفته موصوله اولوب هائی محذوف و المینه
 خبر ان اوله رق . ان الذی حرمه الله علیکم المینه . تقدیرنده در و بولامک تحریم مینه اوزرینه
 قصری افاده ایدر زیر تعریف مستنده ذکر می مر و ایلدییکی اوزره . المنطق زید . و زید
 المنطق . مثلاً و کرک کسه لام موصوله اولسون و کرک تعریف ایچون اولسون زید اوزره حصر
 انطلاحی افاده ایدر . و اگر قرانت رفته مائه قرانت نصیده اولدیفنی کبی کافیه حل اولوب
 موصوله به سبب حلی سؤال اولور ایه . جوابنده دیر که حرم مینی للفاعله اولدیفنی قرانته
 کوره ما کافه اولدیفنی ظاهر در زیر حرم جناب باری به عائد خبره مستند اولمیه رفع مینه
 ایچون انجق اما حرم الله شیئا هو المینه ايله تأویل بنادن خبری بوجه اوله من حالوکه مایی موصوله به
 حل ايله عائد محذوف اولوب و المینه ان نك خبری اوله رق تقدیر کلام ان الذی حرمه الله علیکم المینه
 اولمی وجه صحیحی ظاهر ایکن مایی کافیه به حل ایتک تأویلی ارتکابه بحال بودر . و متعاده
 ذکر اولتان و کلام مصنفه مقصود اولان قرانت رفته مراد ایه اسبو حرم مینی للفاعله اولمی
 قرانته ایدر . و اما حرم مینی للمفعول اوله رق رفع مینه قرائی اوزره ما کافه موصوله اولمندن
 هر بررینه محتملدر و زجاجک ما کافه اولوب و حرم مینه مستند اولمینی اختیار ایلدییکی ابوعلی
 روایت ایدوب لکن شارح مرحوم ان کله سی اصل اولدیفنی اوزره عامله اوله رق ایضا ایچون
 ما موصوله اوله رق ان نك اسمی و مینه خبری اولمینی ترجیح ایشدر . مصنف رحمه الله . اما
 کله سنک ما والا معنای متضمن اولدیفته استدلاله وجه ثانی به اشارتله بیورر که (ولقول
 النحاة اما لآیات ماید کر بده و فی ماسوا) دخی اما کله سنک ما والا معنای متضمنه دلیل ثانی
 نحاتک اما کله سی مابعدنده ذکر اولتان شیئی اثبات و اوشیئتک ماعداسنی فی ایچوند دیو قولر ایدر
 اما قصر موصوفه مثلاً . اما زید قائم . قولم زید قیامی اثبات و قیامک ماسوا سی اولان قعود
 و امثالی فی ایچوند . و اما قصر صفته مثلاً . اما یقوم زید . قولم زید قیامی اثبات و ماسوا سی
 اولان قیام بکر و عمرو و غیر یلر فی تفسیر امدی قصر یندن هر بررسنده اماند صکره ذکر اولتان
 حکمک ماسوا سی مخصوص اولوب عام دکادر زیر ظاهر در که حکم مذکورک خبری جمیع حکمی
 فی ایچوب . بلکه کندوسنده نزاع واقع اولان قعود و امثالی فی ايله کائن . لیس هو بده اعد و لا نام

درین . و بعضی امانا کله سنک معنایه ذکر اولتان قول نحاتن مراد اما مابعدندن جزء خبری
 موصوفه و یا خود موصوفی بر صفت اوزرینه اثبات و ماسوا سی فی ایچون دیکدر دیدیلر . و معنای
 اول دخی بومعنايه راجع ایه ده . لآیات ماید کر بده . ده اولان بدکدر خبری مایه راجع و ما
 اماند صکره ذکر اولتان شیشک جله سنه شامل و شایع اولمیه من غیر تخصص جزء خبری تخصص
 تکلفدن عباردر . مصنف رحمه الله وجه ثالثه اشارتله بیورر که (ولصفه انفصال الضمیر مع)
 دخی اما کله سنک معنای مذکور ی تضمنه بردیلده اما ايله انفصال ضمیرک صحیدر مثلاً . مایقوم
 الاانا . دینلیدیکی مایقوم انا . دخی درین زیر اعلم نخوده بیان اولدیفنی و جمله صحت
 انفصال ضمیر انجق نصدرا انفصال ایچون اولوب وجوه تقدیر ایه تقدیم علی العامل و لغرض عاملیه
 ضمیر یتنی فصل امثالیه محصوره در و . اما یقوم انا . امثالیه وجوه مذکورده دن بالکن لغرض
 فصل تقدیرندن ماعداسی متفینده اوله رق و غرض مذکور معنی . مایقوم الاانا . اوله تقدیر
 ایه بونکله دخی اما لفظی ما والا معنای متضمن اولدیفنی تحقق ایدر ان مالکک . و فی اختیار
 لایحی المنفصل اذا تأتی ان یحی المنفصل . قولنده ایضاح اولدیفنی و جمله ضمیر متصل ایدی
 ممکن اولان محلا دره ضمیر منفصل ایدر اولوب اساس وضع ضمیر اولان اختصار مطلوب محافظه ایدیلور
 و ضمیر متصل تأتی ایجاب محلا محصوره اولوب اول ضمیردن عاملی تأخر ایشدر . اما نك تعبد . قول
 شریفی کبی زیر محمل اتصال آخر عامل اولمیه عامله حین تقدیرنده اتصاله محمل فالمر ایکنجیبی
 عاملک حذفیه مثلاً . ایلک والشر . دینلیدر که اتق نفسك والشر تقدیرنده اولوب عند الحذف محمل
 اتصال مفقود اولور او جنجیبی عاملی معنوی اولمیدر . انا قائم . کبی زیر ایتداده عامل امر
 معنوی اولوب لفظک معنایه اتصال ایه متممدر در دنجیبی . ماضیک الاانا . کبی لغرض عاملیه
 ضمیر یتنی فصل اولوب مثال مذکورده ضمیرک دینلوب وصل اولسه فصل ايله حاصل اولان غرض
 تخصص فوت اولور بشنجیبی خبره استاد اولان شی . صفه جرت علی غیر من هی له . اولمیدر
 زید عمرو ضاربیه هو کبی زیر خبر صفت مذکورده دن فصل اولوب زید عمرو ضاربیه دینلده
 عند السامع موجب التباس اوله رق ضارب زید و عمرو دن قنبسی اولدیفنی تعیین اولنه من بلکه ضمیر
 متصله اقربتی مناسبیه ضارب عمرو اولمی متبادر اولور لکن ضمیر علی خلاف الظاهر فصل اولوبده
 زید عمرو ضاربیه هو دینلیدیکی حینده مرجعی خلاف ظاهر اولان زید ایدوب معلوم اولور . و هند
 زید ضاربیه هی . امثالی محلی التباس اولمیلر دخی طردا لایب مواقع التباسه حل اولور النجیبی
 عاملی حرف و ضمیر ضمیر مرفوع اولمیدر : ما انت قائم . کبی زیر ضمیر مرفوعک حرفه اتصال
 خلاف لغت عربیه در لکن ضمیر منصوب بونک خلافتنده اولوب اتی و انک دینلور و مع امکان
 الفصل ضرورت شمرده ده تأتی انفصال دخی تصریح اولشدر . و مصنف رحمه الله بوانفصالک
 صحیحی اوزرینه بعض فصاحتک یتبیه استنها ایدوب و غرض مجرد تمیل اولدیفنی جهله ذکر
 ایدجکی آیات اثبات قواعد کندوسیه استنها اولنه حق ایاتدن اولدیفنی یتلکم ایچون اسم
 شاهی تصریح ایدرک بیورر که (قال الفرزدق * انا الذائد الحامی الذمار و اما * بدافع عن
 احسامم انا او مثلی *) فرزدقک بویتده انصیری . بدافع . دن فصل اولشدر . ذائد . دودن
 طرد و دفع معنایه در . حامی . رشیدی حفظ ایدوب غیرک تعرضی منع ایدر . ذمار . عهد
 معنایه در و اساده . و کسه عدم حایه تقدیرنده لوم و تعریف اوله جتی حریم و افار بی حایه ایه
 . هو الحامی الذمار . دیر دیو مسطور اولوب بو بیته کوره ذمار عهددن اعم اولمش اولور
 محصول بیت شاعر ما هر فرزدق کندوسنک اعادی و خصمابی طرد و دفع ایتک و حومه نسبت
 و قراننده بولانلری حفظ و حایه ايله کوروب کوزنک خصمیه سیله متصرف بولده یعنی بیان ايله
 بولکلامه تفرع ایدر که اشراف و مفاخر و یا خود اکناف و عشارندن دفع نمرضات ايله محافظه
 احساب و اعراض ایتک انجق کندوسیه حین و شجاعتده نل و نظیری اولنلرک سمار مخصوصه سندن

اولدینتی و حاصلی ذائده موجود اولان بوخصالی حامل اوله بلك هر يكسلك كاری و هر بر و سنانك
 كرداری اولدینتی اثباتدن عبارتدر بویسته غرض شاعر مدافع عنها اولان احساسی تخصیص
 اولیوب بلكه مدافعی تخصیص اولمسیله انا خبرتی فصل ایدوب و مدافع فعلشدن تاخیر ایشدر
 زیرا . و انا انا مدافع عن احساسیم . دیسه معنی انجیق انلرك احساسندن مدافع اولوب غیرك احساسندن
 مدافع اولدینتی مفید اوله رق . لا مدافع الا عن احساسیم . قوللری کی اولوب قصر الموصوف
 علی الصفة اولوردی حالوکه یت مذکورک معناسی بو اولیوب انجیق معناسی انلرك احساسندن
 مدافع اولان کندوسی اولوب غیر بی اولدینتی بیان اوله رق قصر الموصوف علی الموصوفدر . و یت
 مذکورده اولان فصلی ضرورت شمریه حل ایتك رهین جواز اوله من زیرا انا لفظی خبر
 متکلی تا کید اولوق اوزره . و انا مدافع عن احساسیم انا او متلی . دینلسه وزن سالم و صحیح
 اولور . و مانی موصوله به حل ایلله اسم ان و انا خبر اوله رق . ان الذی بدافع انا . تقدیرنده
 اولوب افاده قصر ایلله برار مانحن فیه زید اولمسی صورتی دخی جائز اوله من زیرا شاعرک . انا
 الذائد . قولى کلامدن غرض ذود و مدافعه ک کندوسندن صدورنی اخبار اولوب متکلم مخبر عنه
 اولدینتیسه دلیل اولمسیله اگر ما موصوله به حل اولمسیه متکلم مخبره اولوب بوصورنده . انا الذائد
 و المدافع انا ذیک مستحسن اولیوب بلكه مناسب اولان . انا المدافع . اولسیدر . شونکله برار که
 بوصورنده ذوی القوله مخصوص اولان من لفظی مقصوده مادن اظهار اولدینتی حالده مالفظنه
 عدوله ضرورت اولمسیله . وان من بدافع . دینلک اقتضا ایدر ایدی و اگر . بدافع . فعل
 غائبک . انا . خبر متکلمه اسنادی نوجهله صحیح اولور دیو سئوال اولورسه جوا بنده دیر زک
 اسناد اولان فعل فعل غائب اولدینتی مسلم دکدر زیرا فک غیت و تکلم و خطاب اولمسی مسند
 ایلله اعتبار ایلله اوله رق مثلاً . ما بقوم الا انا و انت . مثلاً و . بقوم . فعلی غائب اولیوب بلكه خبر
 . انا . ایلله تکلم و . انت . ایلله خطاب ایدر . و تسلیم ایلله بلكه صیغه سی غیبه موضوعه اولمسیله
 فعل غائب اولسون لکن مسند ایلله حقیقه خبر تکلم اولیوب بلكه مستثنی منه عام و تقدیر کلام
 . ما بدافع عن احساسیم احد الا انا . اوله رق بو ایلله غائبدر . و بعضاً انا لفظتک ما و الا معناسی
 تضمنه تصریح کرده بعض تحت اولدینتی اوزره مابعدنده واقع اولان صفتک تحت افعال ایلله
 استدلال ایشدر زیرا بوصورنده مدار اعمال اوله حق نفیه اعتماددن غیر بی عدم الاحقاد مثلاً
 . انا قائم ابوک . قولى . ما قائم الا ابوک . نظیر پدر و انما ک ما و الا معناسی تضمنه اکابر تحت
 بغداددن علی بن عباسی الزبیدن بر مناسبت نقل اولمشدر که نه زمانکه ان کلمه سی مسندک مسند الیه
 اثباتی تا کید ایچون اولدینتی و بعد کندوسنه ماه مؤکده اتصال ایلدینتی معنای قصری قضی
 مناسب اولمشدر زیرا قصر انجیق حکمی تا کید علی التا کیددر شو جهله که من لاجبی زید ایلله عمرو
 بنشده زید ایدن کیمسه . زید جاء لا عمرو . دینلسه زید جاء لفظی زید ایچون صریحاً اثبات
 محی مفید اولوب لا عمرو دخی ضماً افاده ایدر زیرا نفس محبتک زید و عمرو دن برینه بیوتی مسلم
 اولمسیله عمرو دن تی اولدینتی کی بالضرر و زید ایچون ثابت اولور اگر دینلورسه که بو کلام
 اثبات علی الاثبات اولوب تا کید علی التا کید دکدر جوا بنده دیر زک ثانی یعنی لا عمرو ده اولان
 اثبات ضمی قطعاً تا کید اولوب اول دخی بنه نفس حکم نسبتله تا کیددر زیرا نفس حکم زید
 جاء دینلورن مقدم مسلم النبوتد و خفی اولمسیه که بو مناسبت انما ک ما و الا معناسی منضم اوله رق
 و صیغون ذکر اولمسیله هر بمحله اطرا دی لازمکن که حتی کندیده . ان زید القائم . کی تا کید
 علی التا کید اولان هر بر کلام مفید قصر اوله . قال رحمه الله (و منها التقديم کقولک فی قصره
 نمی انا و فی قصرها انا کفیت مهمک) و طرق قصر دن بر سیده حتی تاخیر اولان شیئی تقدیر
 خبر مبتدا و معمولات فعل کی مالا قصر الموصوف علی الصفة . نمی انا . دینلور . لکن بو مثال
 افراد قصرک جعبسته مثال اولمسیه صالح اولمسیله احسن اولان ابکی مثال اثباتی ایدی زیرا

نمیت و قیست بر برینه متفیدر دینلورسه قصر افراد صالح اولان و اگر متسانی دکلر ایلله
 قصر قابله صالح اولان . نمی . و . قیس . برر قیله ک اسمیدر . و قصر الصفة علی الموصوفه . انا
 کفیت مهمک . قولى کیدر که اصلی . کفیت انا مهمک تقدیر اولور . امدی اگر بو کلام غیر ایلله
 برار کفایت متکلی اعتقاد ایدن کسه ایلله اولورسه قصر افراد و افراد غیر معتمد اولان کسه
 ایلله اولورسه قاب و متکلم ایلله غیر دن احد هما ک اتصافی اعتقاد ایدن کسه ایلله اولورسه تعیین
 اولور . تقدیمی صحیح اولان سائر معمولات فعاده دخی بو وجهله اجرا اولنور . قال رحمه الله
 (و هذه الطرق الاربعه مختلف من وجوه) و اشیو طرق اربعه مخاطبک صواب و خطا ایلله
 مشوب و مخلوط یعنی من وجه صواب و من وجه خطا اولان حکم واحد ایلله حاکم اوله رق متکلم
 حکم مذکورک صوابی اثبات و خطاسی تی مراد ایتك وجوبنده مشترکدر . اما قصر افرادده
 مخاطب حکمی بهضیستنده صوابدر که متکلم اثبات ایلدینتی حکمدر و بعضیستنده خطادر که
 متکلم تی ایلدینکدر . و اما قصر قلبده صواب اولان قصر موصوفه موصوفک علی الاطلاق
 احد وصفین اوزره اولمسی و قصر صفده وصفک علی الاطلاق احد موصوفین ایچون اولمسی
 اولوب و خطا اولان تعییندر . و اما قصر تعیینده صواب اولان موصوفک احد وصفین و باوصفک
 احد موصوفین ایچون اولمسی اولوب خطا هر برلرینک علی التساوی تجویزدر . و طرق
 مذکورک وجه مشروحده اشیو اکلر دینکدره بر قاج وجهن یکدیگره مخالفدر . قال رحمه الله
 (فدلالة الرابع بالقوى والباقي بالوضع) و جوه اختلافی بیانه شروع اولوب امدی طرق قصر دن
 طریق رابع اولان تقدیمک قصره دلالتی مفهوم کلام ایلله در شو مضاجه که اگر خواص تراکب
 و لطائف و اعتبارات بلغایه قوه مدر که سی بولسان صاحب ذوق سلیم کندوسنده تقدیم اولان
 کلامک مفهومی تا مل ایلله هر تقدیر اشیو تقدیم اصطلاح بلغاده دخی قصر ایچون اولدینتی
 معلومی اولمسیله ایلله اندن قصری فهم ایدر یعنی و عنع و جزم عقل و ساطنی اولیه رق مجرد ذوق
 ایلله او کلامک قصری افاده ایتمسیله حکم ایلر و اما طرق ثلثه باقیسه بویه اولیوب بلكه قصر
 دلالتی بحسب الوضوح شویله که واضع لاویل افظار ایلله تی واستنا و انانی قصری مفید
 اولان معانی به وضع ایتش اولدینتدن عقل بولرک معانی موضوعه تی ملاحظه عندندنه قصر ایلله
 جزم ایدن . قال رحمه الله (و الاصل في الاول النص على مثبت والنفي كإمرا فلا يترك الا كراهة
 الاطراب كما اذا قيل زيد يعلم النحو والتصريف والعروض اوزید یعلم النحو و بکر و عمرو فقول فیما
 زید یعلم النحو لا غیر او نحو) طرق مذکورده جوه اختلافندن وجه ثانوی پسندر یعنی طریق
 عطفده اصل اولان مثبت ایلله منی اوزرینه نص ایلله ایکسنتک دخی تصریح اولمشدر زیرا
 امثله سی هر بر ایلدینتی وجهله مثلاً . زید کاتب لاشاعر . قولنده اولان . لا . کله سنده معطوف علیه
 اولان . کاتب . مثبت و معطوف اولان . شاعر . منی و . بل . کله سنده . ما زید کاتب بل شاعر . کی بالعکسر
 و بو اصلدینتاشی مثبت ایلله منفیدن هر ایکسنتک نص و تصریحی زک جائز اولیوب فقط مقام
 اختصارده کراهت اطباب ایچون اولور مثلاً قصر موصوفه . زید یعلم النحو والتصريف والعروض
 دینلسه جوا بنده زید یعلم النحو لا غیر . و یاخود . لا ما سواه . و یا . لا من عدا . و یاخود بولره شیه
 بلفظ اراد ایدر سین معناسی مضاف ایلله مقدر اوله رق لا غیر النحو دیک اولوب لا التصريف
 ولا العروض مقاضه قائم اولور . و قصر صفده . زید یعلم النحو و بکر و عمرو . دینلسه جوا بنده
 بند . زید یعلم النحو لا غیر . دیر سین و یاخود بر وجه مشروح لا غیر کله سی کی بلفظ اراد ایدر سین
 و بوصورنده معنی لا غیر زید دیک اولوب لا بکر و لا عمرو مقاضه قائم اولور . غیر . کله سندن
 مضاف ایلله حذف اولوب من جهة الابهام غایبه یعنی قبل و بعد لفظلرینه نشیهگ ضم اوزرینه
 بنا اولمشدر و نجاتدن شیخ رضی . لا غیر . کله سنده اولان لا عاطفه اولیوب تی جنس ایچون اولدینتی
 اراد ایشدر بوصورنده . زید شاعر لا غیر . قولک معناسی لا غیر زید شاعر اولوب تی واستنا عائد

اوله رقی ما نحن فیہ من دن اولمز . و مقتاحده بو مثالو مقامده . لبس غیر . و لبس الا . امثالیه تمثیل ایدوب
و طالبو که بونلر طریق عطف اولیه رقی بلکه طریق نبی و استغنا اولسبله اعتراض اولمشدر زیرا
مثلا . زید یلم النحو لبس الا . قولنک معناسی زید یلم النحو لبس معلومه الا النحو و یا خود ایس العالم
بالنحو الا هو در . و بوا اعتراضدن جوابده دیتلشددر که طریق عطفده مثبت و منی اوزره نصبت
زکی بعضاً منی حذف اولنوب مقامده منی به شامل اولان بلفظ اخضر اقامد اولنوبسبله اوله رقی
عطف بحاله باقی قالور . لا غیر . کبی و بعضاً عاطف و معطوفک مجموعی حذف اولنوب رقی مقاملرینه
بونلرک معناسی مؤدی اوله جق بلفظ اخضر اقامد اولنوبسبله اولور . لبس غیر . و . لبس الا . کبی
بو تقدیرده عطف باقی قالمز بوصورنده صاحب مقناحک قوی ثانی قیلنندن اولور امدی
عطفده اصل اولان منی و مبتندن ابکیسی اوزرینه دخی نص اولنوب صریحاً ذکر اولنوبسبله
قال رحمه الله (و فی الباقیه النص علی المثبت فقط) و طرق ثلثه باقیده یعنی نبی و استغنا و اما
و تقدیم طریق بقریلله اولان قصرده اصل اولان بالکرم مثبت اوزرینه نص اولنوب رقی منی اوزرینه
دکدر . مازید الا قائم . و اما هو قائم . و قائم هو . کبی زیرا بونلرده منی اولان قعود اوزره نص
اولد یعنی معلومدر قال رحمه الله (و الی لا یجامع الثانی لان شرط المثبتی بلا ان لا یكون متفکراً قبلها
بغیرها) و جوه اخلافتدن وجه ثانی اشارتدر یعنی طریق نبی طریق ثانی اولان نبی و استغنا
ایله اجتماع اتمز نقیدن مراد لای عاطفه ایله اولان نبی اولوب مطلقاً نبی دکدر زیرا . مازید الا قائم
ایس هو بقاعد کلامده امتناع بوقدر . و مصنفک مقناحده اولد یعنی کبی . و اثبتی . قوی محتمده
و طریق العطف . تعبیر ایتامسی حکم . لایه . مختص اولوب بل عاطفه جاری اولد یعنی مبتدر
و اشبوعدم جواز اجتماعدن نشی مثلا . مازید الا قائم لاقاعد . و ما یقوم الا زید لاعرو . دینار
و بوا اجتماع بعضاً ترا کب مصنفیده موجود اولسده کلاملرله اشارتده اولان کلام بلغاده
بولمز زیرا مقتضاح و دلائل اعجازده تصریح اولنوب یعنی اوزره لای عاطفه ایله متفینک شرطی او منی
لای عاطفه مدن مقدم اشبوع لای عاطفه کب غیر بر ادات نبی ایله منی اولماسبله مبتدر شوسیه بلکه
لای عاطفه متبوع ایچون ایجاب و اثبات اولان شئی نفعیه موضوع اولوب بوقسه بر شی متفیده
اولان نفعی اعاده موضوع دکدر و بو شرط نبی و استغنا ایله اجتماعلری صورنده مفقوددر زیرا
مثلا . مازید الا قائم دینلله بو کلام ایله زیددن متنازع فیها اولان هر ر صفتی نبی ایدوب کائن . لبس
زید بقاعد و لانا تم ولا مضطجع . دیمش و الحاصل قیامه متنافی اولان شیرینی نبی ایش اولورسون
امدی یا کر بو کلامد صکره لاقاعد دینلله قبل العطف ماء نافیله ایله منی اولان شئی نبی ایدرسین
و کذلک ما یقوم الا زید . قولکده قیامدن عرو و بکر و غیر لری نبی ایش اوله جفکدن اکر بعده
لا عرو دینلله حرف نبی ایله منی اولان شئی تکرار نبی ایش اولورسون بو ایسده لای عاطفه کب
وضعندن خارجدر اکر سوال اولورسه که مصنفک بغیرها . قولنیده فائده ندر کائن مصنف
لای عاطفه ایله متفینک قبل العطف دبکر لای عاطفه ایله منی اولنوبسبله نبی تجویز ایدرک قید مذکور ایله
بوکا اشارت ایش اولسب اکلایور . جوابده دیرز که غیر ایله مراد کلمات نقیدن اولان
غیر نبی دیمکدر ندکیم مقناحده تصریح ایشدر . و کلمات نفعیه تخصیصدن مراد فحوا ای کلام
و یا علم سماع و یا علم متکلم و یا خود . امتناع . و . ابا . و کف . امثالی نفعیه دال اولان افعال و سایر
ادات نقیدن عد اولنوب کاتدن برله منی اولمندن احترازدر زیرا بوصورنده اجتماعده امتناع
اولوب بلکه امتناع انجق ما ولا ولم و لما کبی نفعیه موضوع اولان کلمه خاصدر . بوصورنده
احسن اولان مصنفک بغیرها . قیدله برز . من کلمات الثبی . قولنک دخی علاوه سبله تصریح
مراد ایلمی ایدی و اما قید مذکور دن لای عاطفه آخری ایله منی اولمفلنک جوازی توهم . دأب الرجل
الکریم ان لا تؤدی غیره . قولنک تأملیه مرتفع و زائل اولور زیرا بوقولک مفهومی مطلقاً نفسک
غیری به اذا اقامسبله و اشبوع غیر شخص . کرم و غیر کرم اولمندن ایدر زیرا ضمیر شخص

رجل كريمه راجع اولوب جنس رجل كريمه راجع . كادر . كذلك . بغيرها . قولى دنى بغير العاطفه
التي نفي بها ذلك المتنى . مفهوم منده اولوب الحاصل ضمير لاي عاطفه معينه راجع اولوب غيرده جنس
لاى عاطفه نك قصور افراى دنى داخلدر . ومعلوم در كه متفنيك اشو لاي عاطفه معينه من مقدم
اشبو لاي عاطفه ايله نفى منده زيرا لاي عاطفه في انسان انزاد من مقدم اشبو لاي عاطفه ايله
برشنى نفي ايتك ممكن اوليه جفى غير خفيدر . وبعضيلر بو وهمى مذهب عد ايايوب بغيرها
قولى لاي عاطفه اخرى ايله منى اولمندن احترازدر ديديلر . و . زيد قائم لا قاعد لا قاعد .
قوللر ايله تمثيل ايدوب ثاني تا كيددر ديديلر . وكذلك . جائى الرجال لا النساء لاهند
ولا زينب ولا غيرهما . قوليله تمثيل ايدوب بدل اولسنه ذاهب اولديلر . قال رحمه الله
(ويجمع الاخيرين فيقول انما انا نعيم لا قبسى وهو بائني لاعرو لان النفي فيها غير مصرح به
كما يقال امتنع زيد عن المحي لا عمرو) . ولاى عاطفه ايله نفي انما وتقديم ايله اجتماع ايدرك
انما انا نعيم لا قبسى . و . هو بائني لاعرو . ديديلر لكن مثال ثاني تا كيده محتمل اولمسيه . زيدا
ضربت لاعرو . امثاليه تمثيل اولمقى دها احسندر ولاى عاطفه ايله نفىك اشبو انما وتقديم ايله اجتماعى
زيرا انما ايله تقديمده اولان نفي مصرح به دكلدر لكن نفي واستثنا بونك خلافتده اولوب زيرا
هر تقدري نفي واستثناده من نفي مصرح به دكلسده لكن كله نفي موجود اولدندن نفي مصرحدر
وانما ايله تقديم تفيدده صريح اولد قارى جهنله ايجابده صريح اولملى لازمكور و الارتفاع
نقبضينى مستلزم اولور بوصورته لا كله سنك اخيرين ايله مجامعى اشبو معنای موجي نفي ايجون
اولدرفي لا كله سنك وضعتن خروجي لازمكور و نفي ضمنى نفي صريح اولدبغى جهنله صحى و . انما
الا الله . و . ما احد الا وهو يقول ذلك . قوللر سنك نفي صريح اولدبغى جهنله صحى و . انما
الله . و . انما احد وهو يقول ذلك . قوللر سنك تفيدده صريح اولمسي حسيه ايله عدم صحى
دلالت ايدر زيرا من كله سى انجق نفي صريحده زياده اولسوب و معنای استغراق ايله احد كله سى
ينه انجق نفي صريحده واقع اولوب بناء عايله اولين صحيح و اخيرين غير صحيحدر نكده كيم . امتنع
زيد عن المحي لاعرو . ديديلر زيرا امتنع لفظي هر تقدري مجيبك زيددن تفيدده دلالت ايدرسده
لكن صريح ابدال اوليوب بلكه ضميمدر و معنای صريحى زيد ايجون مجيبدن امتناعى ايجاب
اولوب لاعرودهكى لا نبيدن اول ايجون ايجاب اولان اشبو امتناع مجيبى نفي ايدر لكن . ما جاء
زيد لاعرو . بونك خلافتده اولدرفي نفي مجي زيدده صريح اولمسيه لاعرودهكى لا نفي نفي
اولور نفي نفي ايسه ايجاب اولدرفي لا كله سى وضعتن خروج ايدر امدى . امتنع زيد عن المحي
لا عمرو . قوليله تشبيه نفي ضمنى نفي صريح حكيده اولدبغى جهندن اولوب بوضه . انما انا نعيم
لاقبسى . قوليله اولدبغى كى لاي عاطفه ايله منى قبل العطف نفي ضمنى ايله منى اولمى جهندن دكلدر
زيرا . امتنع زيد عن المحي . قوللر نه ضمنا ونه صريحا نفي عمرو . بكونه دلالت اولدبغى ظاهردر
وبوتحقيق ايله . امتنع زيد عن المحي لاعرو . قولى . مثال سابق ايجون نظير اولقلده نوجمله
صالح اولور كه بوقولده لا ايله منى مثل سابق كى قبل العطف منى دكلدر ديو اعتراضه محل اوله من
وقولك عدم صحى مجامعى نفي صريحده تخصيصلى ظاهر . ايازيد الا القيام لا القعود . و . قرأت
اليوم الجمعة لاسار الايام . قوللر سنك جوازنى اقتضا ايدر زيرا بونلرده لا ايله منى اولان قعود ايله
قرأت قبل العطف كلمات تفيددن برشى ايله منى دكلدر حالبوكه بوسكلامر جائز اولدبغى معلومدر
مكر جو ايسده ديديله كه استثنائى نصريح منتهى منده اولان نفي ضمنىك حكم مصرح بده اولدبغى
مشهددر بوصورته معنى . لم رد زيد الا القيام . و . ما زكت الترائة اليوم الجمعة . ديك اولدرفي
بناء عايله لا ايله مجامعلى امتنع اولور . قال رحمه الله (قال السكاكى شرط مجامعه للثلاثان
لا يكون الوصف مختصا بالوصوف نحو انما يستجيب الذين يستمعون) . سكاكى رحمه الله لاي
عاطفه ايله نفىك انما ايله مجامعه و صف في نفسه موصوفه مختص اولمسي شرط ايدر زيرا

عند الاختصاص لای عاطفه الیه افاده قصیده فائده یونان **اما** یسجیب الذین یسمعون **کی**
 زیرا بو کلامک بعدند . لا الذین لا یسمعون . دینک جا زاولز چونکه استجاب انحق استماع و تعقل
 این کلمه به خاص اولوب برینتی ایشیدوب تعقل ایتمکجه اجابت متصور اولمدیغی جمیع
 ذوی العقول عندند معلومدر لکن . **اما** یقوم زید لاعرو . بویه اولیوب زیبا قیاسک هر قدر
 صحت حصر ایچون بحسب المقام زیده اختصاصی اواسده لکن فی نفسه اختصاصی اولمدیغی
 ظاهر در . اشبو نظم جلیله فی علیه السلام ایمان کفاره فرط حرص نیولرند ناشی ایشیمان
 کیسه دن استجاب فی اعتقاد این کیسه منزله سته تنزیل یورلشدر **قال** رحمه الله **(و قال**
عبد القاهر لا یحسن فی المخلص کما یحسن فی غیره و هذا اقرب) و شیخ عبد القاهر دیمشدر که
 بحامضک وصف غیر مختصده اولان حسنی وصف مختصده موجود دکدر الحاصل لا الیه انماک
 احقاعنده وصف مختص اولماسنک مشروطیتی عند السکائی وجوباً و عند الشیخ استحسنادر
 و قول سکا کیدن کلام شیخ صوابه افریدر زیرا زیاده تحقیق و تأکید قصدی عندند بحامض
 مذکور ذک صورت اختصاصده امتناعنه دلیل یوقدر . و اشبو عدم اختصاص وصفک تقدیم الیه
 بحامض لا صورنده نه وجوباً و نه استحسنانک شرط اولدیغی ذکر ایتملری تقدیمک قصیده دلالتی
 اما کله سندن اضعاف اولسنه مبنی اولق کر کدر زیرا ذکر مرور استبدیکی اوزره تقدیمک
 قصیده دلالتی فحوی الیه اولوب فهم صاحب ذوقه مخصوص اولسبیله دلالتی خفیه در . بو کلامدن
 صکره شیخ ذکر ایتمشدر که کندوستنده فی ایمان این شیده بعضیانی **اما** اوزره تقدم ایدک
 . ماجائی زید و **اما** جائی عرو . دیناور و بعضیانی . **اما** دن تأخرایدر . **اما** جائی زید لاعرو .
 قولیه **اما** انت مذکور است علیهم بمصیطر **اما** نظم جلیلی کی لکن اشبو کلام شیخ مورد
 بخندر زیرا کلام مطلق نفیده اولیوب بلکه لای عاطفه الیه اولان نفیده در . و اگر کلام مطلق
 نفیده اوله رقی لای عاطفه الیه اولان نفیده اولمیدی . **اما** جائی الا زید لم یجی عرو . و . مازید
 الا قائم لبس هو بقاعده . و نظم جلیله **اما** و ما انت سمع من فی القیوران انت الاندر **اما** قوللرینک
 امتناعنه دلیل یوقدر **قال** رحمه الله **(واصل الثاني ان یكون ما استعمل له مما یجمله الخطاب**
وبنکره بخلاف الثالث) ثانیدن مراد فی و استناد اولوب یعنی طرق مذکور ببنشده اولان
 وجوه اختلافدن وجه رابع طریق فی و استناد اصل اولان فی و استناد کندوسچون مستعمل
 اولان حکم مخاطبک مجعولی اولوب و انکار ایدیکی احکامدن اولمیدر . و **اما** بونک خلافتنده
 اولوب **اما** کله سنده اصل اولان اما کله سندر کندوستنده استعمال اولمیدیغی حکم مخاطبک معلومی
 اوله رقی و انکار ایدیکی مواددن اولمیدر . اشته مصنفک ایضا حاده اولان کلامی بو وجهله
 اولوب و بو کلامی دلائل اعجازدن نقل المشردر و دلائل اعجازده اولان کلام شیخ شومفهم و مددر که
 اما کله سندر موضوعی مخاطبک مجعول و منکری اولیمان و یاخود معلوم و غیر منکر منزله سته
 تنزیل فائش اولان برخبر ایچون ایمان اولمیدر . و ما الیه الا تک موضوعی مخاطبک منکری اولان
 و یاخود بو حکمه و لسان خبر ایچون اولمیدر . لکن شیخک افاده اولان قول مذکورنده اشکال
 اولوب زیرا حکم مخاطبک معلومی اوله رقی و خطا الیه منسوب اولمیدیغی کی قصر صحیح اولمز زیرا
 تفصیلی مرور ایدیکی اوزره قصیده ازاله خطا ملزمدر و بلکه بوضوئده کلام بالک لازم حکم
 اولان علم منکلی افاده دن بشقه برینتی مفید اولمز . و بو اشکالی دفع ایچون شارح تفاتی تحریر
 مراد شیخ الیه جواب و برمشدر که کائن مراد شیخ اما کله سی مخاطبک مجعول و منکری اولماقی شاندن
 اولوب حنا که عدم اصراری جهته ادنا تنبیه الیه انکاری زائل اوله حق خبر ایچون اراد اولوزر دیمکدر
 و مراد شیخ بو وجهله اولدیغی حائلده مفتاحده اولان کلامه توافق ایدر زیرا مفتاحده طریق انما یه
 مخاطبکله بر مقامده سلوک اولنور که حکمه اولان خطاسی اوزره مصر اولیوب و یاخود اصرار
 انما سی مخاطبک اوزرینه واجب اوله دیو بیان المشردر بوضوئده شیخک معلوم و غیر منکر منزله سته

تنزیل اولتان حکمدن مرادی دخی مخاطبک عدم اصراری واجب اولان حکم اولمش اولوز
 و بوندنصره ستر اولیه که بعضا کلام خلاف مقتضای ظاهر او زره اخراج اولنور فی انما الیه
 ما و الا تک ذکر اولتان موضع اصلیری ترک اولنوب یعنی ما و الا مخاطبک معلومی اولان حکمه و انما
 مخاطبک بتلیدی حکمه استعمال اولنوسبیله مصنف رحمه الله کرک مواضع اصلیدرند و کرک مواضع
 اصلیه لریک ترکیله غیر بسنده استعمال اولنوقدر بنده امثله عذبه ارادیه یورلر که **(کقولک**
لصاحبک و قد رأیت شجاً من بعید ما هو الا زید اذا اعتقده غیره مسراً) یعنی مثلاً محل بعیددن
 بر شیخ کوروب صحبتده اولدیغک کسه شیخ مذکور زیدک غیر بدر دیو مصر اوله رقی اعتقاد ایلسه
 . ما هو الا زید . درین بوقدرده ما الیه الا موضع اصلیبی اولان حکم مجعول و منکرده اراد اولمش اولوز
قال رحمه الله **(و قد یزول المعلوم منزلة المجعول لاعتبار مناسب فیستعمل له الثاني افراداً نحو و ما محمد**
الارسل و ای مقصور علی الرسالة لایتمها الی التبرء من الهلاک نزل استعظامهم هلاک منزلة
انکارهم ایه) و بعضا مخاطبک معلومی اولان حکم بر اعتبار متاسبدن ایچون مجعول منزله سته تنزیل
 اولنور فی اشبو معلوم ایچون قصر افراد اوله رقی طریق فی و استناد استعمال اولوزر **اما** و ما محمد الارسل **اما**
 قول شریفی کی مراد ذات اقدس پیغمبرینک رسالت اوزره مقصور اولوب اشبو صفت رسالتی عالم
 بقایه انتقالدن تبری و سلامته عدم تجاوز فی افاده در . اشبو نظم جلیل یوم غزای احده منواری
 سرادق حکم خفیه اوله رقی علم اسلامیاته عارض اولان تضعضع ینباید ناشی شیوع حادثه موحشه
 قتل فی علیه السلام الیه میان اصحاب کر شده اوجاف واضطراب و وقوعه مبنی بعض خونه منافقین
 غلیظ اذهان اهل دین ایچون اگر ذات پیغمبری صلی الله علیه و سلم فی مبعوث الیه اولمش اولسه
 ابدی اصابت کرند قتل اعدادن مصون الساحة اولمیری اقتضا ایدر ایدی همان دین محمدین تسخیر
 دامن فراغتله اخوان صدیق و دین عقیقکر رجعت ایتمکر مقتضای عقل و حکمتدر دیو نشر هرزه
 و اراجیف ایتمش اولنوقدرندن قول منافقینی رد و صد ایچون اصحاب ذوی الالباب رضوان الله تعالی
 علیهم حضراتنه خطاب اوله رقی وحی و انزال الله حضرت سید کونین و رهنمای نقیلن صلی الله
 علیه و سلم انحق صفت رسالتله موصوف و مکرم اولوب بین الاصحاب دوام و بقا صفتله متصف
 اولنوقدری معرض انباده ایصال یورلشدر . خلاصه مخاطبون صحابه کرام رضی الله عنهم اولوب حالبو که
 ذات حضرت پیغمبرینک صفت رسالت اوزره مقصور اوله رقی رسالتله انتقال آخرندن برانت ینتی جامع
 اولمیدیغی معلوملری ایلسه ده لکن ارتحال ذات رسالتی امر عظیم عد ایلدکری جهنمه مشار الیه
 حضرتانک کیفیت استعظاملری حالت رحلتی انکارزی منزله سته تنزیل اولنور فی فی و استناد
 طریق استعمال اولنوشدر و بو تأویل اوزره کائن اصحاب کرین حق نبویه رسالت و تبری و صفینتی
 اعتقاد ایتمش اولنوقدرندن فی صفت تبری ایچون وصف رسالت اوزره قصر اولنوشدر . و بو تنزیه
 مدار اولان اعتبار مناسب نفوس اصحابه امر ارتحال حضرت نبوتک عطشی و ینلرند بقای ذات
 رسالتناهی به اولان شدت حرص و خواهشلری کائن پیغمبران عظام ساره علیه و علیهم الصلوات
 و التحیه **کی** وقوع امر ارتحال فی در خاطر انجیه جک درجه به رسیده اولمیدیغی اشعاردر
قال رحمه الله **(اولسما نحو و ان انتم الا بشر مثنا و لا اعتقاد القائلین ان الرسول لا یكون**
بشراً مع اصرار المخاطبين علی دعوی الرسالة) افرادا قوائه مطوفدر یعنی و یاخود فی و استناد
 منزله مجعوله تنزیل قلائ معلوم ایچون قصر قلب اوله رقی استعمال اولنور ته کیم **اما** ان انتم
 الا بشر مثنا تریدون ان تصدوننا عما کان بعید آباؤنا فأتونا بسطان مبین **اما** قول شریفنده
 واقع اولنوشدر . انتم . خطابک رسول کرامه اولوب سزر انحق بزم **کی** بشر سزری آبا سزک
 عبادت ابتدکاری اصنامدن منع ایتمک استسز سز ایدی شاهد مبین ایمان اید کر دیدلر مخاطبون
 اولان رسول کرام ایلسه بشریاری جاهل و منکر اولیوب لکن مخاطبون اولان رسول مشار الیه
 دعوی رسالت اوزرینه اصرار لریله برابر . ان انتم الا بشر . قولیه فائیل اولان کفار الیه رسول

بشر اولر ديو اعتقاد ندين ايجون رسول كرامى متكرين بشريت منزله سته تنزيل ايلديله يعنى قائلين
 مرقومون هر قدر اعتقادلى خطا ايسه ده نفس الامر ده بشريت رسالته منافيدر ديو اعتقاد
 ايدوب و مخاطبسون اولان رسول كرام احد و صفين اولان رسالتى مدعى بولندقلر ندين ايجون كفار
 قائلين و صفين مذكورين بيننده معتقد تنافى اولدقلر يته مبنى رسل مشار الهمى وصف آخر اولان
 بشرى متكرين منزله سته تنزيل ايدرك و حكم رسالتى قلب و عكس ايلديرك . ان اتم الا بشر . ديديله
 يعنى سز انجق بشر يته مقصور اولوب سز بكون ادعا سته بولنديكز و صف رسالت ثابت دكلدر
 ديديله لكن كفار مرقومون بشر يته رسالت بيننده تنافى اولوب و رسول كرامك بشريت اوزره
 مقصور اولدقلرى ادعا و رسول كرام . ان نحن الا بشر . قوللريله بشريت اوزره مقصور
 اولدقلرى اعتراف ايتلريله بو مقام كاڻ رسول كرام كندولر ندين انتفاء رسالتى تسليم انجق
 اولدقلرى سؤالنه مظهر اولديفندن مصنف رحمه الله بوسؤالدين جوابده يوررركه (وقولهم
 نحن ان نحن الا بشر مثلكم) من باب مجازاة الخصم ليعثر حيث يراد تبكيته لانتفاء الرسالة
 و رسول مخاطبتك نحن ان نحن الا بشر مثلكم قوللرى . مجازات خصم . قبيانه ندر يعنى خصمك
 تبكيت و اسكاتى مراد اولان محمله ازال و اسقاط ايجون كلامندن بعض مقدماتى تسليم ايله
 ارخاى حثان و انكله مثنى و مساهله ايجوندر . الحاصل مجازات خصمك مناسبتى تسليمى اثبات
 مدعايه مضر اوليان بعض مقدماتى تسليمين عبارده اولوب رسول كرامك دى بشر يترقى اعتراف
 ايله كفارك بولكلاملرى تسليم ايتلرى بوقيلندن اوله رقى بوقسه انتفاء رسالتى تسليم ايجون دكلدر
 كاڻ رسول كرام عليهم السلام نحن ان نحن الا بشر مثلكم قوللريله نحن ان اتم الا بشر مثلكم قوللرى
 قائلين اولان كفاره بزه سزك كى بشر اولد بغيرى قول و افاده كز حق و صادق اولوب بزه انكار
 ايتلر لكن بشر يترجى باريك بزم اوزرمنه رسالته من و عناية مانع اولر يورمش اولديله
 نسه كيم نظم مذكورك مابعدى اولان و لكن الله بمن على من يشاء من عباده قول شر يترقى
 بو مفهوم دلالت ايدر . و كلامك باب مجاز ندين اولمى رسل كرامك ندر يترقى اثبات بشر يترجى
 جواب صالح اولوب اما بطريق التصريح ايتلرى نفسلرى بشر يته قصر اولوب بلكه دأب
 مناسطرين اوزره كلام خصمه توفيق ايجوندر . و سؤال مذكورى وجه آخرله تقرير انك دى
 ممكن اولوب سؤاله كه . ان نحن الا بشر . قولنده نى و اثبات استعمال اولوب حاليكه مخاطبين
 اولان كفار رسول كرامك بشر اولدقلرى منكر اولوب بلكه مدعيدر بنا عليه مصنف مرحوم
 جواب مذكور ايله بوطنى ازاله ايتشدر ديك اولور لكن جواب متشه اوفق اولان تقرير اولدر زيرا
 مصنفك . لا تسلم انتفاء الرسالة . قولى تقرير اوله موافق اولوب تقرير ثابتنك مقتضاسى لالان
 مخاطبين ينكر و نه ديتلكدر . و جناب يار يرك حين تكذيب رسول عيسى عليه السلامده اهل
 انطا كيدن حكايه ما اتم الا بشر مثلكم و ما ازل الرحمن من شىء ان اتم الا تكذبون قول
 شريف دى قصر قلب اوله رقى تنزيل العلوم منزله المجهول اوزر يته مشتمل اولان كلام قبيانه ندين
 اولوب امدى ما اتم الا بشر قولى ايراد ايتديكز تقرير و جملة قصر قابيدر و اما . ان اتم الا
 تكذبون . قولنده دى يته ظاهر اولان قصر قلب اولميدر زيرا مخاطبين اولان رسول عيسى
 عليهم السلام قطيعا كندولر يرك صدق معتقد و كاذبين اولمى منكر در كفار ايسه على زعمهم
 بو حلدن قاب و عكس ايدوب ان اتم الا تكذبون ديديله لكن صاحب مفتاح بعض نكته يته بناء
 مصنفك قصر تعين تسميه ايلديكى قصر افراد اولمى اوزره حمل ايتشدر و بونكته دى شو
 دقيقه ندين عبارده كه كفره انطا كيه مخاطبين اولان رسل مشار الهمه دعواى رسالته صادقين
 اولمى قطيع و جزملى البته عاقلدن صدورى غير لايق اولان برامر اولوب بلكه غايه امر لى
 عند السامعين ظاهر حال مدعى اولدينى اوزره صدق و كذب بيننده مزدد اولمى اولديفك تلبيه
 و اراه سيله رسل مشار الهمى قصر تعين ايله كذب اوزر يته قصر ايتشدر . قال رحمه الله

(و كقولك انما هو اخوك لمن يعلم ذلك و يقر به و يريد ان يرفقه عليه) بومثال . كقولك اصاحبك
 وقد رأيت شيئا . قولى اوزر يته معطوف اولوب . بخلاف الثالث . قولى غيلدر يعنى انما كله سنده
 اصل اولان مخاطبتك انكار ايتديكى حكمده استعمال اولميدر مثلا زيد قريشلى اولدقنى عالم و مفر
 اولان كسه يه خطاب ايله . انما زيد اخوك . ديسوب بولكلامدن قريشلى اولان زيد اوزر يته رفيق
 اوزرقت و ميل و شفقتى جلب ايتك مراد ايدرسين و بوضوئنه كلام مقتضاي ظاهر اوزره اخراج
 اولمش اولور زيرا قريشلى مرقومون ايلديكى اوزره عند المصنف انما كله سنده خبر معلوم مخاطب اولمى
 اصلدر . لكن شيك كلامى توجيهده مرقومون ايلدين كلامه مبنى اولى اولان بومثال اخراج لاعلى
 مقتضى الظاهر قبيانه ندين اولميدر زيرا نه زمانكه مخاطب قريشلى حقه سنده اراز شفت ايتديسه
 كاڻ خطا ايدرك قريشلى دكلدر ديو زعم ايدوب لكن بو خطاده غير مصر اولمى سيله متكلم انما ايله
 اخوننه تلبيه ايتشدر . قال رحمه الله (وقد ينزل المجهول منزلة المعلوم لادعاء ظهوره فيستعمل
 له الثالث نحو) انما نحن مصلحون و لذلك جاءه الا انهم هم المفسدون و كذا يما ترى
 و بعضا مجهول ادعاء ظهور ندين ايجون معلوم منزله سته تنزيل اولدر رقى انجقون طريق ثالث قصر
 استعمال اولور يعنى فى نفسه مجهول مخاطب ايسه ده مخاطبتك معلومى اولمى و انكار ندين مصر اولماق
 شاتندن اولان خبر منزله سته تنزيل اولوب اولدله انما كله سى مستعمل اولور نسه كيم حكايه عن اليهود
 نحن انما نحن مصلحون نظم جليكه واقع اولميدر شويله كه طقه يهود كندولر يرك مصلحون
 اولدقلرى مخاطبتك معلوم و غير متكرى اولمى شاتندن اولان برامر ظاهر اولديفنى ادعا يته بناء
 انما ايله ايتان اولميدر و الا انك مصلحون اولدقلرى عند مخاطب مجهول و منكر در و طاقه مرقومونك
 اولو جملة مصلحون اولوب مفسدين اولدقلرى ادعا يترجى انلرى ردا مشهود اولان مؤكك دات
 عديده ايله حقلرنده . الا انهم هم المفسدون . يورلدى شويله كه ثبوت اوزره دال اولان . جمله
 اسميه . ايراديله خبر اولان مفسدون لفظى دى حصره دال اولان . حرف تعريف . ايله ايتان
 اولوب حصر ايسه تا كيد على انما كيد اولمى يله ربار مفاد حصرى مؤكك اولان . هم ضمير فصليه
 توسيط اولدقد نصكره مضمون كلامده خطر و ميزات اولديفنه و مصروف الغايه بولنديفنه تلبيه
 دال اولان . الا . حرف تلبيه يله تصدير و . ان . ايله تا كيد و تقرير اولدقنى بعده كلام تقرير
 و توبيخه دال اولان . لا يشررون . قوليله تعقيب يورلدى . اشته بونحقيقات متسلله ندين معلوم
 اولديكه حصر ك طرق اربعه مخصوصه سى بيننده بركه . مشاركت رباعيه . و اورد كه اول بخنده
 ذكرى مرقومون ايلديكى اوزره طرق مذكورك در ندين دى مخاطبتك صواب و خطا ايله مشوب
 اولان حكم ايله حاكم اولوب مراد متكلم صوابى اثبات و خطايى نى اولميدن عبارده در و رده
 . مشاركت ثلثيه . و اورد كه قصره دلالتلى من جهة الوضع اولمقده طرق ثلثيه اولى يعنى عطف
 و انما و نى و استثناء و كندولر ندين مثبت و منى اوزر يته تنصيص اولوب بلكه قصر يترجى اوتان
 بالكن مثبت اولميدن طرق ثلثيه اخيره يعنى نى و استثناء و تقديم و انما مشتر كدر و رده . مشاركت
 ثنائيه . و اورد كه طرق اخيرين يعنى انما ايله تقديم لاي عاطفه ايله مجامعه ندين مشار كدر
 قال رحمه الله (ومنه انما على العطف انه يعقل منها الحكمان معا) و انما كله ستنك عطف اوزره
 مرقومون ايتان مابعدنده مذكور اولان شى ايجون اثبات و ماسواستندن نى حكلمى معا تعقل
 اولور لكن عطف بونك خلافتده اولوب اول اثبات و ثانيا نى تعقل اولور . زيد قائم لا قاعد .
 كى و ياخود بالعكس اولان نى و بعده اثبات تعقل او اور . مازيد قائم ايل قاعد . كى و حكيمك
 معا تعقل واحد بعد واحد تعقلندن ارجمدر زيرا معا تعقل ايتداى امرده عدم قصره ذهاب
 و همدن موجب سلامندر . قال رحمه الله (واحد من واقع التبريض نحو) انما يترك
 اولو الا ايباب فانه تعريض بان الكفار من فرط جهلهم كالبهايم قطع النظر منهم كطعمه منها
 و مواقع انما انك احسنى تعريض اولوب ننه كيم انما يترك اولو الا ايباب قول شر يته بناء و اقم

اولش در زیر اشبو نظم شریفه کفار فرط جهل اندیشی نظیر بهایم اولوب انلردن مسلیک آبات
 الهیه ده نظر و تأمل طبع و امید ایتمی بیایدن مأمول نظر مشابه ده اولدینغه تعریض وارد
 و شیخ بو مقامه شو و جهله اتیان تحقیقات ایلمدر که انما کله سنک موارد استعمالی تنبع واستقراء
 اولتسه مابعدده اولان کلام ایله نفس معنای مراد اولغوبیده بلکه مقتضای معنی اولان بر امره
 تعریض ایچون اولمسی صورتی بولندیغی موافق جله سندن زیاده اقوی ونفسه اعلق بولورسون
 زیرا قطعاً معلومدر که انما بتذکر اولوالالباب قول شریفندن مراد سامعینه ظاهر معنایی
 تفهیم اولمسیوب بلکه مراد کفاری ذم ایله فرط جهل اندیشی بهایم کی اولدقلمنی بیاندر قال رحمه الله
 (ثم القصر كما يقع بين المنسأة والخبر كما يقع بين الفعل والفاعل وغيرهما) وقصر آنگ بیان
 اولدینغی اوزره مبتدا ایله خبر یئینده واقع اولدینغی مثلاً فاعل ایله فاعل یئینده دخی واقع اولور
 ما قام الازید کی و بونلرک غیر یئینده دخی واقع اولور مثلاً فاعل ایله مفعول یئینده واقع
 اوله رق ماضرب زید الاعروا و ماضرب عمرو الازید دینلور بونلرک جله سی
 اولوب ما اعطیت زیدا الا درهما و ما اعطیت درهما الازید دینلور بونلرک جله سی
 قصر الصفة على الموصوف و ذی الحال ایله حال یئینده اولوب ما جانی زید الاراکبا و ما جاء
 را کبا الازید دینلور اول قصر موصوف و ثانی قصر صفندر و فعل ایله مفعول معده دن ماعدا
 سائر متعلقانده دخی واقع اولوب ظرف مکانه ما قام زید الا فی الدار و ظرف زمانده ما نام زید
 الا فی الیل و مفعول لیه ماضرب الاللتأدیب و تمیزده ما طاب الا نفساً دینلور بونلرک
 دخی قصر صفندر و صفت ایله موصوف و بدل ایله مبدل منه یئینده واقع اولوب صفنده قصر
 موصوف اوله رق ما جانی الا فاضل و بدل کله ما جانی احد الا اخوك و بدل بعضده
 ماضرب زید الاراسه و بدل استناده ماضرب زید الا توبه دینلور و مفعول معده بونلرک استناده
 اولمسی الا دنسکره واقع اوله مبدغه میندر که لا تمس الا وزید دینلور و ما جانی زید الامع
 عمرو قوی جائز اوله رق ما جانی زید الا و عمرو ترکیبک عدم جواز اندیشی بیان فرقه
 دینلندر که مفعول معده اولان و او ایچ شیشیک فعلده اشترائی ملاحظه به آت اولوب فعل
 ایسه مستقل بالمفهومه اولمسیله بوسیله معنی قصر صحیح اوله من زیرا مقصور علیه معنای
 مستقل اولمسی واجیدر لکن مع اسم اوله رق معنای مستقل اولمسیله حصری قابدر
 قال رحمه الله (في الاستثناء يؤخر المقصور عليه مع أداة الاستثناء) امدی استثناء مذکورده دن
 معلوم اولدینغی اوزره استناده مقصور علیه مع ادات الاستثناء مقصورده نأخیر اولور و مثلاً
 فاعلک مفعول اوزرینه قصر یتک معنای فاعله مسند اولان فعلک مفعول اوزره قصری دیکدر
 یعنی مثلاً ماضرب زید الاعروا قوا یتک معنای زیده مسند اولان فعل ضربک مفعول اولان
 عمرو اوزرینه قصری اولوب بوضو رنده قصر الصفة على الموصوف و یا قصر الموصوف على الصفة راجع اوله رق
 مقبدر امدی حقیقه قصر الصفة على الموصوف و یا قصر الموصوف على الصفة راجع اوله رق
 قصر حقیقی و غیر حقیقی اولق اوزره افراد و قالب و تعیین اعتباراتی جاری اولور قال رحمه الله
 (وقل تقديمها بحالهما نحو ماضرب الاعروا زید والازید عمرو الاستثناء قصر الصفة قبل عامها)
 و مقصور علیه ادات استناده حال و مکان اصلیرنده اوله رق مقصور اوزرینه تقدیر قلم اوزره جائز
 و جاریدر و بحالهما اولمسی ادات استناده مقصور علیه اوزره مقدمه اولوب مقصور علیه ادات استناده ولی
 ایستندن عبارتدر مثلاً قصر الفاعل على المفعول ماضرب الاعروا زید دینلور تقدیری ماضرب
 زید الاعروا اولوب ادات استناده اولان الا مقصور علیه اولان عمرو اوزرینه مقدم اوله رق
 فاعل یعنی زید اوزرینه تقدیم اولمشدر و قصر المفعول على الفاعله ماضرب الازید عمرو
 دینلور تقدیری ماضرب عمرو الازیددر و شاعرک لا انتهى باقوم الا کارها باب الامر و لا دفاع
 الحاجب قولیه کان لم یکن سیواک ولم یقم علی احد الاعلیک انما یحیی یعنی دخی

اشبو بحالهما تقدیم فیانددر تقدیر بیت اول لا انتهى باب الامر و لا دفاع الحاجب الا کارها در
 و تقدیر بیت ثانی و لم یقم الا سیواک علی احد الاعلیک اولوب نواح نایحک جمیدر نایحه
 میت اوزرینه توجه یعنی بکا و صیغه ایدت مرأ اولوب نسوان یا کیه سائر مرأ مر قومه به
 نایه اولور و اشبو مع ادات الاستثناء مقصور علیه بحالهما تقدیمی قایل اولمسی تحقیق قبل
 تمامه قصری استناده میندر زیرا ماضرب الاعروا زید معنای عمرو اوزرینه مقصوره اولان
 صفت زیده مسند اولان ضرب و ماضرب الازید عمرو استناده زید اوزره مقصوره اولان صفت
 عمرو متعلق اولان ضرب اولوب ضرب مطلق دیکدر بناء علیه صفت تمام اولق اوزره مثال اولده
 فاعل و ثانیده مفعولک تقدیمی لازمکدر و اما بونلرک اوزره جوازی آخر تلامده متعلق ذکر به
 صفتک حقیقه تام اولمشدر و مصنفک بحالهما قولیه تفتید ایلمی بونلرک مکانندن
 ازاله سیله اولان تقدیملرندن احترازدر بوده ادات استناده مقصور علیه نأخیر اولمسیله اولور نه کیم
 ماضرب زید الاعروا دینله جک محله اداتک مقصورده نأخیر به بار ادات و مفعولی فاعل اوزرینه
 تقدیم ایدرک ماضرب عمرو الازید دینلور و ماضرب عمرو الازید محله اداتک فاعلندن
 نأخیر به بار فاعل و اداتی مفعول اوزرینه تقدیم ایدرک ماضرب زید الاعروا دینلور و بونلرک
 احتراز اولمسی اخلال معنی و انعکاس مقصودن ایچون امتناعه میندر زیرا اولده ماضرب زید الا
 عمرو قصر الفاعل على المفعول اولوب ماضرب عمرو الازید ایسه قصر المفعول على الفاعل و ثانی
 بالعکس اولوب معنی و مقصودی بخلاف امدی بویاده ضابطه مقصور علیه ادات استناده
 ولیدر کر کسه ایکیسی بردن مقصودن متأخر اولسون نه کیم استعمالده شایع اولانده بودر
 و کر کسه بنده ایکیسی بردن مقدم اولسون نه کیم قلیلاً مستعملدر و سبب اولیه که بوجه مشروح
 مقصور علیه ادات استناده بحالهما مقصور اوزرینه قلیلاً جواز تقدیر به سبب کای و مصنف
 رحمه الله تعالی ذاهب اولمشدر که خلاصه سی مقصود فی التمهید مقدم اولوب والاک ماقبلی
 مستثنایک مابعدده عامل اولمشدر و حق اولان بودر و اکثر نجات بحالهما اولدقلمنی صورتده دخی
 مقصور علیه ادات استناده مقصور اوزرینه تقدیمی منع ایلمشدر و ابن حاجب بو قولی
 اختیار ایله بعض نسخ شرحده موجود اولدینغی وجهله شو طریق ایله استدلال ایلمشدر که تقدیم
 مذکور فاعل و مفعولدن ایکیستک دخی قصری افاده ایدرک مقصودی اخلال ایدر زیرا کلام
 احدهماک قصرینه در وقصر یعنی مفید اولمسی زیرا بوضو رنده ماضرب الاعروا زید قوتنده تقدیر
 تقدیر کلام ماضرب احدا الاعروا زید و ماضرب الازید عمرو قوتنده تقدیر و ما
 ضرب احدا احدا الاعروا اولوب بو ایسه قصر فاعل و مفعولدن هر ایکیسی مفیددر لکن
 بو تقدیرده اولوده قصرینی افاده ایتمی استناده مفرغک تعدد فی معنی شیشیک کر ذکر مستثنی
 علی سبیل البدلیه اولسون و کر کسه بو طریق ایله اولسون مطلقاً بلا عطف ادات واحده ایله
 استثناسی نجوز ایدنلر عینده در و بعضیری بو استثنای مستثنی منه مذکور اولوب و مستثنی منه
 منهدن بدل اولمسی صورتنده نجوز ایتمشدر ماضرب احدا الاعروا زید عمرو کی و نجاتندن
 اکثر سی اشبو استثنایک کر ذکر مستثنی علی سبیل البدلیه اولسون و کر کسه بویله اولسون
 علی الاطلاق منع و عدم جوازه قائل اولمشدر و بوکا ادات استثنایک ضعیفه استدلال ایدوب زیرا
 ادات استناده اصل اولان الا و بو ایسه حرف اولمسیله کندیوسیه ابی شی استناده اولده
 دیمشدر بوضو رنده مقصور علیه اداتک بحالهما تقدیری اوج شی ایله جائز اوله یلحوب اول
 استناده متعدد اولمشدر تا که خلاف مقصود لازمکده و ثانی مقصور یئینده مقدم اولمشدر که حتی
 صفتک قبل تمامه قصری لازمکده و او پنجیمسی الا نك ما قبلی مستثنایک مابعدده عامل
 قائمشدر زیرا اگر ماقبلی ما بعد مستناده عامل اولمسه مابعد مستثنی ایچون عامل آخر تقدیری
 اقتضا ایدرک بوضو رنده کلامین مستقلین اولوب فاعل و مفعولدن هیچ بریک آخری اوزرینه تقدیمی

تحقیق اینجاست لکن اکثر نجات ماقبل الانك مابعد مستثناه عملی منع الیه بر قاج محله حصرا بشمار در
 بحالده مقصور علیه الیه اداتك بحالهما دخی مقصور او زربنه تقدیمی جائز اوله من دیشلدر
 وعمل مذکورى تجویز ایلدکلى موافقین بریسی مستثناده نصرکه واقع اوله جق معمول مستثنی منه
 اولمیدر . ماجائی الازید احد . کبی ثانی معمولک مستثنایه تابع اولمیدر . ماجائی الازید
 الظریف . کبی یاخود عامل مستثنایک غیرى بر عامله معمول اولمیدر . رأبتك اذلم بهیق الاموت
 ضاحکا . کبی زیرا . ضاحکا . رأبت . ایچون مفعول اولوب مستثنی اولان موده عامل ایسه لم یبق .
 فلیدر اشته نجاتك بو وجهله ماقبل الانك مابعد مستثنی بهاده منع علیه قوللرندشاشی یونك
 خلافتیه یعنی وقوع عمله واقف اولدقلى محلك توجهنه مجبور اوله رق بناء علی ذلك وما
 ترك اتبعك الا الذين هم ارادك باذى الرأى نظم كجلیلنده اولان . بادی الرأى . ظرفنده ماقبل
 الاد بولسان . اتبعك . فعلی عمل ایدوب حالبوکه مابعد مستثناده واقع اولمسیله ظرف مذکورك
 بر فعل مضمر الیه منصوب اوله رق . اتبعك فی بادی الرأى . تقدیرنده اولدیغنه قائل اولمشلدر
 وكذلك آنف الذکر . لاشتهی باقوم الخ . یننده اولان . باب الامیر . قولی دخی فعل مضمر له
 منصوب اولوب لاشتهی باب الامیر تقدیرنده در دیدیلر ویت ثانیله اولان . نواج . دخی فعل
 مضمر الیه مرفوع اولوب . قامت النواج علیه . تقدیرنده اولمسنه ذاهب اولدیله لکن
 اشبو قول نجات محل یحدر زیرا بوصورنده فعل اول فاعلسر قالوب مضمر اعتباری تسفدن
 خالی اواز یعنی مثلاً . صربی واکرت زیدا . قولنده دینلیدیکی کبی فاعل قبل الذکر مضمر اولمسی
 اعتبار انك محضا اختیار تسفدر . شو قدرکه اشبو محذوف ایچون معمول اولمسی صورتی
 مرفوع تقدیم ومنصوب تأخیر اولنورسه اولوقت صحیح اولور و بو صورتك صحتدن ایچون . ماضرب
 الازید عمروا . قولنده عمروا فعل مضمر الیه منصوب شویله که کان فعلی منزله لازمه تنزیل الیه
 . ماوقع ضرب الامن زید . دینلوب بعده . من ضرب . دیو سوال اولنورق جوابنده عمروا .
 دینلش اولمسیله ضرب عمروا تقدیرنده در دیدیلر . لکن مصنف اشبو مؤخرک مضمر الیه منصوب
 اولمسی تاویل جای نظر و فاعل و مفعولك مجوعنده منتضی قصر اولدیغنی ایسان ایلددر چونکه
 . من ضرب . لفظی مبهم اولمسیله او زربنه فعل ضرب واقع اولان کسه نك جیبستدن سوال اولوب
 حتی اگر مضروب زید و عمرو و بکر اولوبده . من ضربت دیو سواله جوابده زیدا دینك جواب
 نام اوله من بلکه بکر و عمروی دخی ایسان انك اقتضا ایدر بو جهته مثال مذکورده زید ایچون
 عمرون بشقه مضروب اولمسوب وزیددن غیرى برکسده دن ضرب واقع اولماق لازمکه رك
 قصره فاعل وهم مفعوله اولمش اولور بو ایسه خلاف مراددر . واشبو تحقیق و بیان بهضیلر
 عندنده خفی اولمسیله قول مذکورك فاعل و مفعولدن هر بر زربنه قصرى اقتضا ایلدیکنی منع
 ایدوب فعل مضمره ادات قصر یوقدر صکه مفعوله قصر لازمکسون دیدیلر . واقعا مصنفك
 اعتراض مذکورنه جوابده دینك ممکندر که تاویل مذکورك فاعل و مفعولدن مجوعنك قصرى
 اقتضا ایدر چکنی التزام الیه بو آلامك کنندو سنده قصرین قصد اولسان محلك غیریده صحتی منع
 ایدر . معلوم اوله که طرق قصردن طریق تقدیمك قصرى افاده سى ذکرى مرور ایلدیکی
 او زره ذوق الیه ادرا که موقوف اولوب وطریق عطف الیه مستثنی منه مذکور اولدیغنی تقدیرده
 طریق نئی واستثنایك افادلى بین و ظاهر وانما کله سنك افاده سى لا وانما معانیه اولدیغنه معنی
 ایدوی غیر مستر اولدیغنی و فقط استثناء مفرغه مستثنایه غیر مذکور اولمسیله قصرى افاده سنده
 اولان خلفا محتاج ابضاح و بیان بولدیغنی جهته مصنف رحمه الله بیورر لکه (ووجه الجمع
 فی افاده النی والاستثناء . القصران النی فی الاستثناء المفرغ توجه الی مقدر وهو مستثنی منه عام
 مناسب للمستثنی فی جنسه وصفته) . استثناء مفرغ . کنندوسنده مستثنی منه ترك وعدم ذکر الیه
 الاذن اول ذکر اولان فعل یعنی عامل مستثنی منه متروکدن فارغ قلندر مستثنی منه متروکدن بدل بعد الا

مذکور اولان مستثنی الیه مشتمل اولان استثنایه اطلاق اولنور و کلام غیر موجبه واقع اولور
 . ماضرب الازید . کبی تقدیری ماضرب احد الازید اولوب مستثنی منه اولان احد کله سنك
 ترکیله ضرب فعلی احد لفظنده علقدن فارغ وبعد الا ذکر اولسان مستثنی یعنی زید لفظیه مشتمل
 اولمشدر . یعنی نئی واستثنایك مبداء الیه خبر و فاعل و مفعول الیه حال و ذی الحال وصفه
 و موصوف امثالی وغیرینری یننده قصرى افاده انك وجه وسبی زیرا استثناء مفرغه انی جنس
 وصفنده مستثنایه مناسب و عام اولان مستثنی منه مقدره توجه ایدر . اما مقدر مستثنی منه اولمسی
 زیرا الا کله سى مابعدنده اولان شبئی اخراج ایچون اولوب اخراج ایسه مخرج منه اقتضا ایدر
 بوصورنده مقدر مستثنی منه اولدیغنه الا کله سى قرینه اولمش اولور . واما مستثنی منه مقدرك
 عام اولمسی مستثنی وغیرسته متساول اوله رق اخراج واستثنایك تحقیق ایچوندر و برده تخصیص
 من غیر تخصیص لازمکله مابعدنده منیدر شویله که بر خاص تقدیری لازمکله آخرندن تجاوز دال
 اوله جق قرینه اولماسیله من غیر تخصیص تخصیص لازمکله صاحب مفتاح دیشلدر که الا
 کله سى مستثنی منهك عمومی استلزام ایلدیکیچون بزی علم نخوده کورر سونکه چنان کانت
 الا صیحه ك قول کریمنده رفع الیه قرائت ابی جعفر اوزره کانت و فاصبحوا لاری الامساکنهم
 نظم جلیلنده . مساکنهم . لفظك رفیعله قرائت حسن اوزره معنی المفعول اوله رق . تری .
 و شاعر ذوالرمك * و ما بقیت الا الضلوع الجراشع * یننده واقع بقیت لفظلنده ضمیرك تأنیی
 ظاهر لفظ مستثنایه نظرادر دیر زیرا ظاهر نظم فعل مابعد الاد اولان . صیحه . و . مساکنهم .
 و الضلوع . لفظلرینه مسند اولمیدر بولر ایسه مؤنذر حالبوکه اصل اولان تذکردر زیرا مقام
 جمع صورده صادق و کلبسته عام اولان شی من الاشیاء معانسی اقتضا ایدر و اما جسم و یاخود حیوان
 و یا انسان امثاله تخصیصی مقام و خصوص مستثنی حسبله اولور . لکن صاحب مفتاحك اشبو
 کلامنده تأنیث ضمیر نمیر ایلدی جای اشکالدر زیرا مستثنی منهك حذفیه عامل مابعد الیه فارغ
 قلندیغنی کبی فعلده اصلا ضمیر قائلر بناء علیه احسن اولان عباره کشاف کبی تأنیث ضمیر نمیری
 محذوفه تأنیث فعل تعیر اولمشلدر . فقط صاحب مفتاحك کلامی اصل و حقیقه نظرادر دیو
 جواب و برسی ممکندر زیرا فی الحقیقه فاعل مستثنی منه مقدر و اگر حقیقه بویله اولمسه فعل
 منفی وقوع فعل کنندوسندن مراد اولان فاعله نه کیفیته استناد اولنور و فاعل حقیقه سنده مقدر
 عام اولوب و ذکر اولمسیله البه فعلده او محذوفه عائد بر ضمیر موجود اولدیغنی بی اشتباهدر مثلا
 . اذا كان غدا فأتني . قولنده کان نك اسمی مانحن علیه یعنی مخاطبه مکلم یننده اولان شی
 معموده عائد اولان ضمیر اولوب . اذا کان مانحن علیه فأتنی غدا . تقدیرنده و كذلك یا الیه قرائت
 اولند بنفیه کوره . ولا یجس . بن الذین یفرحون بما اتوا ك نظم جلیلنده . یحسین . فعلك فاعلی
 . حاسبه . راجع اولان ضمیردر زیرا فاعلك حذفی ممتدر . امدی مذهب سکائی اوزره مثلا
 ما قام الا هند مثلا و هند لفظی مقدر اولان احده عائد ضمیردن بدل اولور و کلام غیر موجبه مستثنی منه
 مذکور اولدیغنی صورتده امران جائز اولور سنده مستثنی منه بالکلیه لفظدن استعفاء و لفظده غیر
 موجود اولان شبه عائد ضمیر الیه اقتضار اولدیغنی و عامل مستثنایه متصرف اولدیغنی جهته
 یوقسمده نصی تجویز ایچوب بالکن ابدالی التزام ایلشدر . واما استثناء مفرغه مقدرك جنسده
 مستثنایه مناسب اولمسی شو وجهله اولور که مثلا . ماضرب الازید . مثلا وده ماضرب احد
 و . ما کسوته الاجیه . مثلا وده ما کسوته لباسا و . ماجائی الاراکباده . ماجائی کاشاعلی حال
 من الاحوال و . ماسرت الیوم الجمعه . مثلا وده ماسرت وقتا من الاوقات و . ماصابت الانی المسجد .
 مثلا وده ماصلیت فی مکان من الامکنه تقدیر اولنور سائریده بولر مقیدر . واشبو مناسب
 جنسبندك مستثنی منه مقدرك مستثنایه اطلاق صحیح اوله جق حیثیه اولمسیله یعنی مجرد مستثنی او زربنه
 صحت صدقیه تفسیر اولمسی صحیح اولنور زیرا . ما کسوته الاجیه . قولنده مقدر شیئا اولوب حالبوکه جبه

اوزرینه شی اطلاقه . الجبة شی . دینک صحیح در سائر ائمه ده بویه در . بلکه مناسب مذکور دن
 مراد مستثنی اوزرینه صدقن اخص اولان معنی در که صحت صدق الیه بر او عند ملاحظه المستثنی
 فهم کند و سینه منساق اولوب مقام رعایتی مقتضی اولان شدن عبارت در . و مستثنی منه مقدرک
 صفتده مستثناه مناسبی فاعل و یا مفعول و یا حال امثالی اولمده مناسبیدر الحاصل مستثنی فاعل ایسه
 مستثنی منه مقدر دخی فاعل و مفعول ایسه مفعول اولمده سیدر . قال رحمه الله (فاذا اوجب منه شی
 بالاجاء التصر) استثنای مفرغه تفیک جنس و صفتده مستثناه مناسب اولان مقدر عامه متوجه
 اولدینی ثابت اولدیه امدی او مقدر عامدن برشی الا الیه ایجاب اولمده صفتده قصر حاصل اولور
 زیرا اوشی موجبدن ماعداسنک صفت انتفا اوزره بقاسی ضروریدر مثلاً ما جائی الا زید . قولن
 ما جائی احد تقدیرنده اولوب اش . بومنی عامدن الا زید استثنایله بالک زید ایجاب اولمده زیددن
 ماعداسی انتفاء محیی طرفنده قاله رف مجیک زید قصرنی مفید اولور . و سیدر اولیه که الا
 کله مستند نصرکه اسم واقع اولسی اصل اولوب بعضاً استثناء مفرغه جله دخی واقع اولور و بوجهله
 باخبر مبتدا اولور . ما زید الا يقوم . کبی زیرا هر تقدیر حقیقتده خبر مستثنی منه مقدر ایسه ده
 ظاهرده يقوم در و یا خود جله مذکور صفت اولور . ما جائی منهم رجل الا يقوم و یقعد . کبی
 تقدیری . ما جائی منهم رجل یتصف بصفة الا يقوم و یقعد . در و یا خود جله مذکور حال اولور
 . ما جائی زید الا یضحک . کبی تقدیری ما جائی زید کاشا علی حاله من الاحوال و الا یضحک در
 و جوق کره الادنصرکه حال افظاً و یا تقدیراً قد و یا وادن مجرد اوله رف ماضی واقع اولور و بوده ماقبلی
 ماضی منی اولدینی صورته اولور . ما آتیه الا اتانی . کبی ما آتیه فی حال من الاحوال تقدیرنده در
 و حدیث شریفده « ما ابس الشیطان من بی آدم الا اتاهم من قبل النساء » وارد اولمده . ایس
 منه . لغت فی بیس و بیه فهم و . ایسه منه غیره . و یا لید مثل ایسه و کذا ایسه بشدید الیه تأیید
 کذا فی مختار الصحاح و ماضی مثبت ایچون قد کله سی لازم اولدینی حاله اش بوماضی حالک قد
 و وادن مجرد واقع اولمده سی زیرا ما بعد الا انک ماقبله لزوم تعقیبی قصد اولوب بوا یسه غالباً
 معنای شرط و جزا اولمده سی بوجهندن شرط و جزایه زیاده سیله شیه اولدیفندن قد و وادن
 تجریده شرط و جزا . معامله سیله معامله اولور زیرا عامل الیه مقارنت قصد اولوب بلکه مقصود
 تعقیب اولمده نه ماضی فی حاله تقریب و نه بطایفه جک سیره محتاج دکلدر و تعقیب مقارنته منافی
 اولدینی جهتله اش بکند و سیله مابعد الا انک ماقبله لزوم تعقیبی قصد اولان حالک مضبوطی
 مضبوط عاملند مقارن اولوب و حال واقع اولسی حصول مقارنت ایچون عزم تا و یلته منیدر . تقدیر
 حدیث . ما ابس الشیطان من بی آدم من جهة غیر النساء الا عازما علی اتیانهم من قبلهن . در
 و بو تقدیر الیه ظاهر حدیث اوزرینه وارد اولان اشکال مشهور و متدفع اولور زیرا مدلول ظاهر
 حدیث « لا یأس للشیطان من الاغواء قط ای ایداً الا فی زمان لاتیان من النساء » یعنی شیطان ایچون
 اغواء بی آدمدن ایداً یأس اولوب ایچق قبل نسادن کلدیکی زمانده یأس موجوددر دینک اولور
 مقصود ایسه بومنی اولوب بلکه قبل نسادن اتیاتی حالده شیطان ایچون قطعاً یأس اولدینی
 یاندر و بواسطه کالک منشیانی یأسی زمان اوزرینه قصر الیه قبل نسادن اتیاتی زمانتک غیریدن نی
 اولمده سی اولوب بوضوئده اثبات و نی الیه مقصود یأس اولش اولور و اما تقدیر اولمده دینی و جهله
 استثناء اعم احوالدن اولوب و نی یأس جهت نسانک غیر یسه مقید اولدینی صورته معنی . ما ابس
 من جهة غیر جهة النساء کاشا علی حال من الاحوال اعززه علی الاتیان . دینک اولوب قبل
 نسادن اتیان اوزره حال عززنده جهت نسادن ماعداهر بر جهندن یأسی متحقق اولدینی افاده ایدر
 و اما حال اتیانده یأس تحقق ایدوب ایتماسی مقامه مفوض اولوب مانحن فیه زید ظاهر اولان عدم
 یأسدر زیرا شیطانک بوجهندن اتیاتی ازاله یأس ایچوندرو . النساء حباتل الشیطان . دینلدر
 و کذلک حال مذکور که عزم الیه تا و یلی . خرج الامر معه الصقر صائداً غدا . قولندن ظاهر

اولوب عازما علی الصیدیه معنای مراد اولمده سی یعنی یوم فردا عید زمان حال خروجیه معنای
 و متحقق اولمده سی به تحصیل معنای مقارنتله تصحیح حایث ایچون عزم الیه . اول اولوب مجزوم به
 اولان امر مجزوم علیه یعنی صید واقع و حاصل کبی قانش اولور . قال رحمه الله (و فی امثا
 یؤخر المتصور علیه قول امثا ضرب زید عمرو) و امثا کله سینه مقصور علیه . اخیر اولوب
 . امثا ضرب زید عمرو . دینلور امدی امثا نصرکه واقع اولان کلامدن قید اخیر الادنصرکه واقع
 منزله سینه اوله . ق مقصور علیه اش بوجهندن اخیر حاله سی . ما ضرب زید عمرو . قولنده
 مقصور علیه . الا . بد نصرکه واقع اولان . عمرو . اولدینی کبی . امثا ضرب زید عمرو . قولنده
 دخی مقصور علیه کلامدن جزء اخیر اولان عمرودر . قال رحمه الله (ولا یجوز تقدیمه علی غیره
 الا بتیاس) و التیاسدن احترازاً مقصور علیک سائر لری اوزرینه تقدیمی جائز اولور زیرا نی
 و استثناءه قبلاً جوازی عدم التیاسه منیدر چونکه نی و استثناءه کرک مقصوددن مقدم اولسون
 و کرکسده مؤخر اولسون مقصور علیه ایچق الادنصرکه واقع اولان افطدر لکن اعاده الا کله سی
 مذکور اولوب فقط معنای کلام متضمندر امدی . امثا ضرب زید عمرو . دینلر جک یرده . امثا
 ضرب عمرو زید . دینلده معنی منعکس اولور لکن . ما ضرب زید عمرو . بخنده . ما ضرب الامر و
 زید . دینلده معنی منعکس اولور زیرا کرک مقدم و کرک مؤخر مقصور علیه الادنصرکه ذکر اولان
 عمرو اولدینی معنای اولمده . لکن بوسیله کلامده نظر واردر زیرا نفس تقدیم قصری مفید اولدینی
 و فنده مقصور علیک تقدیمی جائزدر . امثا زیداً ضربت . قولنده اولدینی کبی زیرا بوا کلام ضربت
 زید اوزرینه قصر ایچون اولوب تقدم الیه منعکس اولمده سی در ابو الطیب * اسماء یلم زیده معرفة
 و ان لذه ذکرناها * یقید . و قیلدن اولوب . ما ذکرناها الا لذه . تقدیرنده در * مفهوم یت * بوب
 ایچون متعده اسملر ذکر ایدم لکن بوا اسملر معرفتی زیاده ایددی و بوا اسملری ایچق کسب لذت
 ایچون ذکر ایدک دیکدر الحاصل بویونده دخی مقصور علیه اولان لذه تقدم اولوب معنی
 تقدیر اعاده شد . لکن بوسیله جواب ممکندر که اعاده تقدم جائز دکلدر دیکدن مراد مطلقاً
 امثا بولنان کلام قصرده تقدم جائز دکلدر دیک اولوب بلکه قصر اعادن مستفاد اولدینی
 صورته جائز اولور دیکدر امثله مذکورده ایسه قصر اعادن مستفاد اولوب بلکه تقدمدن
 مستفاد اوله رف مانحن فیه زیدن خارجدر زیرا قصر . امثا . دن مستفاددر دینلده . ما و ان .
 اعتباری صحیح اولق اقتضا ایدوب حاله بیکه یسند . لذه . افظی . مفعول له اوله رف . ما لذه الا
 ذکرناها . دینک صحیح اوله من الحاصل ذکر می و و ایدایی اوزره بر کلامده ان الیه تقدم
 اجتماع اید کبری صورته قصری بعضاً امثا و بعضاً تقدم مفید اوله جفتدن مقصور علیک
 تقدیمی جائز اولمده سی قصری امثا مفید اولدینی صورته در . قال رحمه الله (و غیر کالافی
 افاده التصری و امتناع بمجموعه لا) و . غیر . کله سی افراداً و یا قبلاً و تمهیداً قصر الصفة
 علی الموصوف و قصر الموصوف علی الصفتی افاده ده . الا . کیدر مثلاً قصر موصوفده افراداً . ما زید
 غیر شاعر . و قبلاً . ما زید غیر قائم . و قصر الصفتده بحسب المقام اعتباری الیه . ما شاعر غیر زید .
 درم یمن . ولای عاطفه الیه امتناع بمجموعه دخی الا کیدر مثلاً . ما زید غیر شاعر لا یحجم . و ما شاعر
 غیر زید لا عمرو . دینلر زیرا بوسوئنده لاکه سنک متفیسی کلان نغیدن غیر الیه منی بولنده رف
 شرط لامتنی اولور نه کیم تفصیلی نی و استثناء الیه لاک عدم بمجموعه مرو و ایددی مصنف
 رحمه الله فن معنیک ابواب ثانیه سندن النبی باب اولان بحث انشایه سونی کلام الیه . و در ذکره
 (الباب السادس . الانشاء) لفظ اخبار کلام خبری به و کلام خبرتک سنده القاسه اطلاق اولدینی مثلاً
 انشاء دخی بعضاً بر کلامه اطلاق اولور که او کلامک نیستیچون مطابق و یا غیر مطابق اولدینی
 خارج اولور و بعضاً متکلمک فعلی اوزرینه یعنی کلام انشائی فی ساعده القاسه اطلاق اولور
 و بوراده مراد معنای ثانیدر زیرا مصنف انشائی طاب و غیر طاب و طالی غنی و استفهام و غیر یلرند

تقسیم ایدرک بولرله معانی مصدریه لر نی مراد ایدوب بوقسه غنی واستفهام وغیرلری مشتمل
اولان کلام معنایی قصد ایتام شد و معنای مصدری نمیده علی سبیل المحبة بر شیبی طلب
واستفهامده بر شیک ذمته حصص و لینی طلب و نداده طلب اقبال و امرده طلب فعل و نهیده طلب
ترکدر و اشبو لفظ غنی واستفهام وغیرلری فی الاصل مصادر اولدقلری جهتله اشبو معانی
مصدریه معنای موضوع اولوب بعده بومعانی بی افاده ایدن کلامه اطلاق اولمشدر و مصنفک
مرادی اشبو معانی مصدریه اولوب غنی واستفهام وغیرلری مشتمل اولان کلام اولدیفنده قرینه
و اللفظ الموضوع له کذا و کذا دیمسیدر زیرا ظاهر در که مثلاً لیت لفظی معنای غنی بی افاده
اجبچون موضوع اوله رق معنای حقیقی غنی اولوب بوقسه کند و سنده غنی اولان کلامی
افاده به موضوع دکدر باقیلریده بویه اولوب بوصورنده انشا الله . الکلام الذی لیس لتسبته
خارج تطابقه اولان تطابقه معنایی مراد اولتی توجهمه صحیح اوله یلور که غنی و سواره به تقسیمه
صالح اوله من و بعضیلر طرفندن اعراض ایدلش اولدیفنی و جهمه معنای مصدری به حل
اولنسی نصل ممکن اوله یلور که اول فنده کلام تامک خبر و انشایه فمعی انشایله خبر کی کلام انشای
مراد اولنسی و معنای مصدری به حلی بحسب احوال افظدن اولماسنی اقتضا ایدر دیو توهم
اولنه من زیرا آخر الامر مقصودینه احوال لفظه منجر اولور امدی انشایکی ضرب اولوب
برسی طلبدر استفهام و امر و نهی و تمنی و ندا کی و برسی غیر طلبدر افعال مقاربه و افعال مدح
و ذم و بعث و اشتریت امثال صیغ عقود و قسم و اهل و رب و کم خبریه و افعال تعجب کی و بو
مقامده مقصود یا نظر اولان طلبدر زیرا طلبک بحث خبرده ذکر اولنسیان ابحاث کثیریه اختصاصی
وارد و همده انشآت غیر طلبیه دن اکثریسی فی الاصل اخبار اوله رق معنای انشایه نقل اولمشدر
بناء علیه صاحب مفتاح اول بحث معانیله اعتبارده سابق اولان خبر الله طلبدر دیو بیان ایلشدر
قال رحمه الله (ان کمال طلبیه استمدعی مطلوب یا غیر حاصل وقت الطلب) انشاکر طلبی
اولورسه اعتقاد منکلمه وقت طلبیه حاصل اولیان مطلوبی استدعا ایدر زیرا طالب حاصل ممتدر
بو کلامدن غرض جمیع انواع طلب وقت طلبیه حاصل اولیان مطلوبی مستدعی اولوب حتی اگر
وقت طلبیه مطلوب حاصل و موجود اولورسه معنای حقیقیسی اوزره اجرا ممتنع اوله رق
بحسب القران مقامه مناسب اولان معنی تولد ایدر دیمکدر مثلاً قائم اولان کسه به . قم . دیناسه
مراد دوام قیام اولور الحاصل بو مقدمه دن غرض انواع طالبیدن متولد اولان معانیله بیانه
تمیددر قال رحمه الله (و انواعه کثیره) و انواع انشای کثیره اولوب مصنفک بیانی اوزره
بش نوع اوله رق غنی و استفهام و امر و نهی و ندا در زیرا انشای طلبی یا مطاوبک
امر ممکن اولماسنی اقتضا ایدر و یا خود اقتضا ایتز ثانی تمیددر و اول یعنی امکان مطلوبی مقتضی
اولان اگر انکاه مطلوب اولان شی ذهن طالبد بر امرک حصولی اولورسه استفهامدر و اگر
خارجده بر امرک حصولی اولورسه بوده ایکی به مقسم اولوب اکرا و امر خارج فاعلدن
انتقاسی اولورسه نهی و اگر فعلک فاعله ثبوتی اولورسه بوده ایکی قسم اولوب اگر طلب حرف
ندادن بویه اولورسه ندا و الا امر در که بطریق الاستعلا و یا بطریق التضرع و یا بطریق التساوی
اولفندن ایدر و مصنف امر و نهیده استعلا بی شرط ایتسبیله بو بیان هر قدر مختار مصنف دکلاهده
انشاک انواع خمسده و وجود ضبطی بودر قال رحمه الله (منها التمی) انشاء طالبیدن
برسی تمیدر غنی علی سبیل المحبة بر شیبی حصواتی طالبدر یعنی مینای طالب وجود مطلوبی
قصد اولیوب بلکه مجرد محبت و محبتی اظهاردن عبارتدر انکچون لفظ غنی الله محال دخی طلب
اولور بوصورنده معانی مجبویه اوزرینه دال اولان او امرک تعریف نمیده دخولیه سؤال
وارد اولز قال رحمه الله (و اللفظ الموضوع له لیت و لایست شرط اتمال المعنی) غنی به موضوع
اولان لفظ لیت کلدسیدر و نمیده معنائک امکان ذاتیسی شرط اولوب ممتنع دخی غنی اولور زیرا

چوق کره واقع اولور که انسان بر امر محاله محبت واتی طلب ایدر الحاصل معنی بعضاً ممکن اولور
لیت زیدا یجی . کی و بعضاً محال اولور قال رحمه الله (کما تقول لیت الشیاب بعد)
نه کیم . لیت الشیاب بعد یوم . دیلوب عود شیب غنی اولور حالو که محالدر زیرا شیب .
قوای نامیه نک زمان ازدیادن عبارت اولوب اعاده زمان ایهه محالدر زیرا زمان ایتچون زمان
اولتی لازمکلور لکن غنی اگر ممکن ایتچون اولورسه کند و سچون و فوعنده توقع و طماعت اولماقی
واجبدر و الا غنی به منقلب اولوب توقعده اهل و طمعه عسی . کلدری استعان اولور
و طمع بر امر محبت و بی ارتقایین عبارت اولمسبیل طمعه طلب بوصورده بعضیلر ذهابی و همدر
طماعت تخفیف یا ایله مصدردر . یقل طمعا و طمعة و طماعة فهو طمع و طمع بکسر المیم و ضمها .
و توقع ایله طمع ییشده فرق اولک ثابیدن ایلغیدر مصنف رحمه الله غنی به موضوع اولان لفظی
بیاندر که مجازاً نمیده مشتمل اولان کلامه اشارتله یسورزر که (وفد غنی بیل نحو هل لی
من شفع حیث یعلم ان لا شفع) یعنی بعض کمره . هل . افضله دخی غنی اولور مثلاً شفع
اولدیفنی معلوم اولان محله . هل من شفع دینلور زیرا بوصورنده هل کله سنک معنای حقیقیسی
اولان استفهامه حلی ممتدر چونکه وجود شفعک انتفا سنده جزم حاصل اولوب استفهام ایهه
ثبوت و انتفاء جهل اقتضا ایدر و بوصورنده هل افضله غنی اولوب لیت کله سندن عدوله
نکته کمال اعتنای منکلمه منی متنبی مجزوم الانتفا اولیان ممکن صورنده ابرازدر قال رحمه الله
(وقد باو محو لونا تینی فحدثنی بالنصب) و بعضاً لو . کله سبیله غنی اولور فحدثنی افظنک
نصیله او تأتینی فحدثنی قولنده اولدیفنی کی فان تحدثنی . تقدیرنده اولوب نصب . لو کلدسی اصلی
اوزرینه اولدیفنده فریاده زیرا اوشرطیه دنصرکه واقع اولان مضارع اضمار . ان . ایله نصب
اولتز و علم نحو ده مین اولدیفنی اوزره ان ناصب انجق اشیاء ستمک جوابنده اضمار اولور بوصورنده
ایسه بونلردن مناسب اولان انجق تمیدر و اشبو لونا تینی فحدثنی . قولی نصب الله . لیت ایتانک فحدثنی .
تقدیرنده اولوب بوصورنده لو کلدسی معنای تعلیقندن خر و چند ناشی جزایه محتاج اولور و امارفع
صورنده لو کلدسی معنای اوزره باقی اوله رق جزا اقتضا ایدر بوصورنده فحدثنی یا تأتینی .
اوزرینه معطوف اولوب بدلیل سکون الباء مر فوعدر و یا خود استنیاف اولوب فانت تحدثنی .
تقدیرنده اولور و علی التقدرین جواب اولمخوذدر و لو کلدسنک لیت موقعده استعمالی تصحیح
ایده جک مناسبت و علاقه مجاز بودر که لو کلدسبیله واقع اولیان شی واقع فض اولندیفنی مثلاً
کذلک لیت الله دخی و فوعنده طماعت اولیان شیک وقوعی طلب اولور و بعضار معنای
نمیده مشتمل اولان لو کلدسی کند و سنده معنای غنی اولان فعلدنصرکه ابراد اولان اودر دیدلر
و دوا اولوندهن کی زیرا مشرکینک فعل و اشرا کته رسول علیه السلام ادهان و ملائقی
کی امر مستحلی و داده لری امر مذکور کی تمیدر و بولوحرف مصدریه اولوب و دوا و احبوا ادهانت
و ملائکت علی فعلهم و اشرا کهم مفادنده و چوق کره اشبو لو . ایله فعل تمیدن استفنا و تقدیرله کتفا
اوله رق مابعدنده اولان فعل نصب اولور لو کان لی مال فاحج . کی . اود لو کازی مال . تقدیرنده
نه کیم و لو ان لی کره فاکون من المحسنین نظم جلیلی . اود لو ان لی کره . یعنی رجعه فی الدنیا
تقدیرنده قال رحمه الله (قال السکاکی کأن حروف التندیم و الحضض و هی هلا و الاقلب الهاء
همزة و لولا و لوما مأخوذة منها من کتبت مع ما ولا الزیدین) سکاکی رحمه الله یورمشدر که ظن
اولور که حروف تندیم و تحضض اسمیه اولان هلا و هانک همزه به قلبه الا و لولا و لوما کلدری ما ولای
من بدین ایله مرکب اولدقلری حاله هل و او تمیدن مأخوذدر و من کتبت قولک مدلولی اولدیفنی
اوزره مأخوذ اشبو هلا و الا و لولا و لوما کلات اربعی و مأخوذ منه ما ولا ایله مرکب اولدقلری
حاله هل و لو کلدری اوله رق مأخوذ و مأخوذ منه ییشده و هم اولنسان اتحاد وجود اولدیفنی
معلوم اولور الحاصل اشبو کلات اربعک اصلی هل و لو اولوب اول و ثانی و ثانیله لا و رابعده

ماء زائده علاوه اولمش اولمی طنه فریدر قال رحمه الله (لضمینهما معنی التنی) هر کبش
 قوی چون هلندر و معنای . تضمین . بر شیبی بر شیبی ضمیمه قافدر مثلا بر قاج بابی مشتمل و متضمن
 اوله رق بر کتاب تألیف شده . ضمت الکتاب کذا بابا . در سین . یعنی اشبو . هلا . و . اول . نث
 ترکیب شدن و استعانه بر ترکیبی الزامدن غرض معنای تنی بی متضمن قافدر فریدر قال رحمه الله
 (لیتولد منه فی الماضي التمدیم نحو هلا اکرمت زیدا و فی المضارع التخصیص نحو هلا تقوم)
 . تضمینهما . ایچون هلندر یعنی . هل . و . لو . فلهذا لیتک معنای تنی بی تضمین ازین غرض افاده معنی
 دکلدر زیرا هل ولو قبل التکریم معنی بی افاده ایدرل بلکه غرض وضع نانی ترکیبی الیه معنی
 کند و سته معنای حقیقی اوله رق اشبو و متضمن اولد قاری معنای تمیدن ماضیه تمدیم تولد
 ایتمیدر یعنی غرض مشکلم مخاطبی زمان ماضیه عدم فعل اوزره ندانه جادر . هلا اکرمت
 زیدا . و . لوما اکرمت زیدا . کبی . لیت اکرمته . یعنی نه اولیدیکه زیده اکرام ایش اولیدیکه
 معنای اولوب مقصود مشکلم مخاطبی ترک اکرام اوزره نادم قافدر و مضارعده هل اوزرینه
 تخصیص یعنی مخاطبی اغرا و تخریضدر مثلا . هلا تقوم . و . لوما تقوم . قولری . لیتک تقوم .
 مفهوم شده اولوب مقصود مخاطبی قیام اوزرینه حب و رغبتدر و بو معنی الیه برابر واجب الفعل
 اولان شیء مذکور بی مخاطب قبل الطاب ایشلی اقتضا ایدرکن ترک ایتمی اوزرینه نوعا اوم
 و توبیجی اشعاردن خالی اولان امدی مصنفه تضمینهما . قولی مصدر اولوب مقبول اول
 اولان هلا ضمیرنه مضاف و معنی التنی . قولی مقبول ایتمیدر . و کلام مصنفه اولان . تضمین .
 افضی هر قدر افظ مفتاحه مصدر دکل شده کلام صاحب مفتاح حاصل معنای هلندر زیرا
 دیشدر که . هر کبه مع ماولا ازین تین مطلوب با الزام ترکیب التنبیه علی الزام هل و لو معنی التنی .
 یعنی هل ولو کلدلی ما و لاه من یددن مرکب اولوب و بو وجهله الزام ترکیب الیه مقصود معنای
 معنی زاملی اوزره تنبیه در بونک حاصل ایسه بیان مصنف و جهله معنای تضمین عبارت
 اولوب مفهوم الزام الیه افاده تضمین شیء واحددر و بو بیان بعض نسخ متد . صیغه فعل اوله رق
 بولان . تضمینهما . افضی معنای کلام مفتاحه موافق اولما . هلا سدید اولد یعنی اشعار ایدر
 و کذلک مصنفک . لیتولد . قولی دخی محمول کلام مفتاحدر زیرا دیشدر که . اذا قبل هلا
 اکرمت زیدا فکأن المعنی لیتک اکرمته متولدا من معنی التمدیم . یعنی . هلا اکرمت زیدا . دیناسه
 بوندن معنای تمدیم متولد اوله رق کأن معنی . لیتک اکرمته . یعنی کاشکه فلاک اکرام ایش
 اولسه ایدک دیک اولور الحاصل بیان معنای مثاله متولد تهربری موجوددر . و اشبو کلینت
 ترکیبی معنای تنی توسط اولتسمزین ابتدای امر دن معنای تمدیم و تخصیصی تضمین ایچون
 قانقاسی متضای مناسب اوزره جریان ایچوندر زیرا . هل . و . لو . کله لری بعضا معنی ایچون
 مستعمل اولوب و ماضیاتی تنی تمدیم و مستقبلی تنی سؤال و تخصیصه مناسبت اولور . و بو کلامی
 سیکای سکه دال اولان . کأن . لفظیه ذکر ایشی عدم قطع و جزمه منیدر زیرا کلات
 مذکور هک هر بر لری من غیر اعتبار ترکیب تمدیم و تخصیصه وضع اولمش بر حرف
 اولیده محتمل اولوب و اشکات مضرب حرفدن بابا و امتناع ایشارددر قال رحمه الله
 (وقد تینی بلعل فی مطلق له حتم ایت نحو املی اجم فازورک بالنصب لبعده الرجوع عن الحصول)
 و بعضا ترکیبی به موضوع اولان . لعل . کله سیه دخی معنی اولوب بوصورته . لعل .
 ایچون . لیت . کلام سیک حکمی اعضا اولنده رق جوابیده ان مقصود وجه اضماریه
 مضارع نصب اولندور . املی اجم فازورک . کبی . فان ازورک . تقدیریه منصوبدر و بو وجهله
 . لعل . الیه تینی اولندور فی ایچون حکم ایت اعطا اولندور رجا اولان شیبش بعد حصولدن
 ایچون اولور . مثلا مثال مذکورده مر جو اولان سفر حج الیه متعاقبا بلا افعال مخاطبی زیارت ایشی
 اولوب بواند هر قدر فی نفس ممکناتدن ایسه نادر الوجود اولان ممکنات بعددند و حصولدن

بعدی سببیه محالات و وقوعنده طماعت اولیان ممکناته مزید مشابهی اوله رق بوصورته معنای
 تنی تولد ایدر زیرا مرور ایشدیک اوزره تنی محال و باخود و وقوعنده طمع اولیان ممکن طلب اولوب
 ترکیبی بونک خلافتددر زیرا ترکیبی حصولنه وثوق و اعتماد اولیان شیبی ترقب و انتظار اولوب
 بوجهتندر که لعل الشمس ترقب دینار زیرا غروب شمس امری موقوفدر و ارتقاید . طمع .
 و . اشفاق . داخلدر زیرا . طمع . محبوب و طیب اولان شیبش ترقب و انتظار اولوب . لعلک تعظیا .
 دینلور و . اشفاق . ارتقاب مکر و هدر . املی اموت الساعه . کبی . بو وجهله ترجیده اشفاق
 داخل اولدیتددر ترکیبی طلب اولدینی ظاهر در زیرا امری مکرره مطلوب دوی العقول اولیه حقی
 معلومدر . و ستر اولیه که اشفاق . من . الیه تمدی ایدرسه خوف معنایسته . و . علی . الیه
 تعدیسته عطف معنایسته اولور قال رحمه الله (ومتها الاستفهام) و انشاء طلبیدن ربی
 استفهامدر بوده ذهن طالبده بر صورت حصولی طلبدر امدی اگر اوصورت زیدا الیه قیام کبی
 شین بیننده وقوع و بالا وقوع نسبتک صورتی اولورسه ایتک ذهن طالبده حصولی تصدیق و بویه
 اولرسه تصوردر قال رحمه الله (والفاظ الموضوعة له الهرة وهل وما ومن وای وکم وکف
 واین واتی واتی وایان) و استفهامه موضوعه اولان الفاظ هره و هل و ما و من وای و کم و کف
 بعضی طلب تصورده و بعضی طلب تصدیقه مخصوص اولوب و بعضی طلب احدیها به
 اختصاصی اولیه رق ایکیسه دخی عامدر و بو اعتبار الیه اشبو بعض عام شبان اهتمام اوله رق ذکر
 تقدیم اولمشدر قال رحمه الله (فالهرة اطلب التصدیق کقولک اقام زید و ازید قائم) ذکر
 اولتان ادات استفهامدن هره . بعضا طلب تصدیق ایچون اولور تصدیقندن مراد نسبتک وقوع و یا
 لا وقوعی ادراک و اذعان اولوب حکم و اسناد و بونلر مجرانه جاری اولان الفاظک معنایسته اشبو
 ادراک وقوع و یا لار وقوع نسبتدن عبارتدر مثلا . اقام زید . و . ازید قائم . قولرته سائل قیام
 الیه زید بیننده ایجاب و یا سلب بر نسبت اولدینی عالم اولوب تعیینی طلبدن عبارتدر ایجاب و سلبدن
 مراد وقوع و لا وقوعدر قال رحمه الله (اوالتصور کقولک ادیس فی الاناء ام عسل وافی الخایة
 دبسک ام فی الزق) و بعضا . هره . طلب تصور ایچون اولور تصورندن مراد نسبتک غیری
 ادراکدر مثلا مستند الیه تصورنی طلبده . ادیس فی الاناء ام عسل . در سین زیرا اناده برشی
 اولدینی معلومک اولوب مطلوب اولان اوشدیک دبس فی الزق . در سین زیرا دبسک خایسه و زفدن یعنی
 و طلب تصور معنایسته . افی الخایة دبسک ام فی الزق . در سین زیرا دبسک خایسه و زفدن یعنی
 کوب و طولومدن برنده کینوتسله محکوم علیه اولدینی معلومک اولوب مطلوب اولان فقیسته
 اولدینی تعیندر امدی بونلرک جله سته مطلوب وجه اجالی الیه معلوم اولوب استفهام الیه تفصیلی
 طلب اولشور قال رحمه الله (ولهذا لم یفح ازید قام و اعروا عرف) و هره نک طلب
 تصور ایچون مجتهد ناشی طلب تصور فاعله . ازید قام . دینک فیح اولوب . هل زید قام . فیح
 اولمشدر و کذلک طلب تصور مفعوله . اعروا عرف . قولی فیح اولوب . هل عروا عرف .
 فیح عد اولمشدر زیرا صور مذکورده تقدیم زید و عروا نفس فعلک حصول تصدیقنی مستندی
 اولوب هل کله سی ایسه بالکن طلب تصدیق ایچون اولسبیه بوصورته هل حاصل اولان شیبش
 حصولنی طلب ایچون اولوب بوا یسه فیح و محالدر الحاصل هل طلب تصدیق ایچون اولوب
 و مقتضای طلب تصدیق اصل فعلک معلوم اولمشیدر تقدیم ایسه تخصیص ایچون اوله رق
 مقتضای اصل فعلک معلوم اولمشیدر بوسببیه قول مذکور فیحدر اما هره تصور و تعیین
 فاعل و مفعول ایچون دخی مستعمل اولسبیه امثله مذکورده طلب تصور هل اولشور . لکن
 بو کلام محل اشکالدر شویله که تقدیم نفس فعلک حصول تصدیقنی مستندی اولسبی . اعروا
 عرف . مثلا تقدیم منصوبده ظاهر اولوب زیرا تاخیر حقی اولان شیبی تقدیم تخصیصی مبد اولدینی
 درکار ایسه ده لکن . ازید قام . مثلا و ده غیر ظاهر در زیرا مرفوع مطهرک تقدیمی نفس فعلک

حصول تصديقي مقتضى اولديغي غير مستلزم شوبله كه مرفوع مظهر ك تقدیمی عند السكاكى اصلا
تخصيص ایچون كبر و غایتی علی مذهب عبد القاهر تخصیصه محتمل اولوب عند الشيخ تقدیم
مرفوع مظهر بعضا تخصیص و بعضا تفوی ایچون اوله رق تعینی مقامه مفوضدر . ازید قام .
طلب تصدیق ایچون اولسی جائز اولوب تقدیم زید اهتمام و امثالیه جل اولور . و بوجهه تقدیم
عند الشيخ اقتضای مقامه مقرره تخصیص و نظائر محتمل بولند بختدن . هل زید قام . قولك
قبضی هل قد مناسنه اولسی به تعلیل ایدوب طلب تصدیقه اختصاص ایله تعلیل اینه مستدرتیه کیم
قربیه دکر اولسه کر کدر . قال رحمه الله (والمسؤل عنه بها هو ما يلها كالفعل في ضربت
زيدا) و همزه ایله كندوسندن سؤال اولان همزه بی ولی و تعاقب ایدن شیدر مثلا شك
نفس فعلیه یعنی مخاطبیدن صادر اولوب زید او زینه واقع اولان ضربیده اولوبده متکلم اشبو
ضربك وجودنی یعنی مخاطبك زیدی ضربی واقع اولوب اولدیغی استفهام مراد ایلد كده اراد
ایلدیكى . اضربت زيدا . فوالله مسؤل عنه فعل ضرب اوله رق همزه نك عقبیده واقع اولمشدر
و بوضوئیه همزه مخاطبیدن صدور فعلك تصدیقی طلب ایچوندر . اضربت زيدا ام اگر مته . دینلده مذكور
ضرب واکرا آمدن فقیسی اولدیغیك تصور و تعینی طلب ایچون اولوب و تصدیق احدهما نك
نبوتیه حاصلدر . امدی بومثلاو همزه نك داخل اولدیغی فعل طلب تصدیق ایله طاب تصور
مستدرن هر بر رینه محتمل اولوب بیلری بحسب القرائن تفریق اولور مثلا . افرغت من الكتاب
الذي كنت تكتبه . قولی نفس فعلك وجودندن و . اكتب هذا الكتاب ام اشتریته . قولی
تعین مستدرن سؤال اولوب اول طلب تصدیق وثای طلب تصوردر و بونه قرینه معنویه اولوب
و بعضا قرائن اغظیه ایله تعین اولنه رق مثلا همزه نك عدیل فعلیه داخل اولان ام لفظیه اقترانی
طلب تصور و عدم اقترانی طلب تصدیق تعین ایدر . و بونحقیق ایله كلام . صنف اعتسافدن
خالی اولدیغی ظاهر در زید مسؤل تصدیق اولدیغی صورته جزیندن هیچ ریسی مخصوصه
مسؤل عنه اولوب . والمسؤل عنه هو ما يلها . قولی صادق اولمز مکره مسؤل عنه نسبت
اولوب نسبت ایلده مداول فعلك جزئی اولسیله همزه بی فعلك ولی اتمسی لازم کاور دینلده تاویل
اوله . قال رحمه الله (والفاعل في انت ضربت زيدا) و همزه ایله مسؤل عنه مثلا . انت
ضربت زيدا . فوالله همزه بی ولی ایدن فاعل کییدر بو طریق ایله استفهام زید او زینه ضربك
وقوعی معلوم اولوب فقط فاعلی کیم اولدیغیده شك اولندیغی حینده اراد اولور . قال رحمه الله
(والفعول في ازیدا ضربت) دخی . ازیدا ضربت . فوالله اولان مفعول کبی بوده مخاطبیدن
ضربك وقوعیه قطع و جزم اولوب فقط مضروب کیم اولدیغیده شك اولندیغی حینده اولور
سائر متعلقات دخی بولر مقبس اولوب . ا فی الدار صلیت . و ابوم الجملة سرت . و انادیگ ضربت .
و ارا کجا جئت . دینور مسؤل عنه اولده مکان و ناییده زمان و ناییده مفعول له و رابعه حالد
شیخ رحمه الله دلائل اعجازده دیشدر که مسؤل عنه همزه بی ولی ایدن شی اولدیغی تأیید ایدر که
اقلت شعرا قط . و . ارايت اليوم انسانا . دیرین و بونلرده سؤال فعلدن اولدیغی جهتیه
صحیح اولور لکن . انت قلت شعرا قط . و . انت رأيت انسانا . دینلك صحیح اولمز زیرا بومثلاو
شیلرک فاعلندن بولری ایشلیدن کیدر دیو سؤال ایچون رمعی بوقدر زیرا فاعلندن سؤال انجیق
مثلا . من قال هذا الشعر . و من في هذه الدار امثالی کندوسنده برمعین او زینه نص و تصریح
ممكن اولان فعل مخصوصه اشارت اولندیغی صورته تصور اولور و اما علی الاجمال شعر سولمك
و علی الاطلاق انسان رؤیت اتمکده تعین فاعل محالدر زیرا بر شخصه خاص اولوب آخردن
منجوز اولان افعالندن دکار که حتی فاعلندن سؤال اولسون . حاصلی اگر سؤال همزه بی
ولی ایدن شیدن اولسیدی بومثلاو دخی مسؤل عنه فعل اولسه جل ایله عدم صحتیه حکم
اولمز ایدی . قال رحمه الله (وهل اطلب التصديق فيحسب نحو هل قام زيد وهل عمرو قاعد)

وهل كدسي بالكز طلب تصديق ایچون اولوب وجهه فعلیه و اسمیه دن هر بر رینه داخل اولور
حالا قیامك زید ایچون حصولی تصدیق مطلوب اولدیغی حالده . هل زید قام . و قعودك عمرو
ایچون حصولی تصدیق مراد اولدیغیده . هل عمرو قاعد . دینور . وهل في الاصل قدمه مناسنه
اولدیغیدن جمله فعلیه اختصاصی توهم اولماق ایچون مثالین اراد اولمشدر . قال رحمه الله
(ولهذا امتنع هل زید قام ام عمرو) و هل لفظك طلب تصدیقه اختصاصیچون . هل زید
قام ام عمرو . قولی ممنوع اولمشدر زیرا ام كله سندن صکره مفرد وقوعی ام متصله اولدیغیه دلیل
اولوب وام متصله اصل حکمك بونه علم ایله برابر احد امر نك تعینی طاب ایچون اولسیله نفس
حکمك حصول تصدیقه صکره طلب تصوره مخصوصدر هل ایله انجیق طلب تصدیق ایچون
اولوب بوجهه یکنلرند تدافع اوله رق قول مذكور متع اولور لکن . ام عمرو . ذکر اولمیدر فی
هل زید قام . دینلده قول اولك خلافتده اولور زیرا بوضوئیه كلام فتح اولوب متع
اولمز تنه کیم قریبیا بیان اولور . اگر سؤال اولورسه که تصدیق مسبوق بالتصور اولسیله
ازید قام ام عمرو . مثلاو اولان ام متصله ده حصول تصدیق ایله بار طاب تصور نه کیفیتیه صحیح
اولور جوابنده دیر که حاصل اولان تصدیق لای علی التعین احد مذکورینه یعنی زید و عمرو دن
برینه نسبت قیامه علندر و مطاب اولان علی التعین احدهما بی تصور اولوب و بوضوئیه تصدیق
او زینه سابق اولان بوجه مانتصو ك غیریدر . قال رحمه الله (وفتح هل زید ضربت لان التقديم
يستدعي حصول التصديق بنفس الفعل) وینه هل لفظك طلب تصدیقه اختصاصیچون
هل زيدا ضربت . قولی فتح اولمشدر زیرا تقدیم مفعول نفس فعلك حصول تصدیقی مستدعی
اولسیله هل طلب حصول حاصل ایچون اولش اولور بوایسسه محالدر . و اما قول مذكورك
عدم امتناعی . زيدا . فعل محذوف . مفسره مفعول اوله رق . هل ضربت زيدا ضربت . تقدیرنده
اولسی احتمالیه منیدر بوضوئیه نفس فعلك حصول تصدیقی مستدعی اوله جق تقدیم موجود
اولمز لکن مفسر ضمیمه ایله اسمندن مشتقل اولدیغی جهتیه فتح اولور . و بعضیلر عدم امتناعی
تقدیم مجرد اهتمام ایچون اولوب تخصیص ایچون اولماسی احتمالیله تعلیل ایشلر ایلده بولکلام
محال نظردر زیرا بوضوئیه تقبیح ایچون تقدیمه غالب اولان اختصاصدر دیمکدن بشقه وجه
بولمز بوایسسه مثلا اهتمام قصدیه . وجه الحیپ اتمی . دینلدیكى مثلاو اختصاصك غیری بر غرضه مبتنی
اولان كافه تقدیمك فتح عد اولفلسفی اقتضایدر حالو كکه بوجهه هیچ بر قائل اولش بوقدر
قال رحمه الله (دون ضربته لجواز تقدير المفسر قبل زيدا) لکن . هل زيدا ضربته . قولی
فتح دکلدر زیرا زیددن مقدم فعل مذكور ایله مفسر بر فاعل تقدیر اولنه رق . هل
ضربت زيدا ضربته . تقدیرنده اولسی جائز و بلکه جهت رجحانی بارزدر زیرا عالمك مفعول
او زینه تقدیمی اصلدر بوضوئیه فقدان تقدیم ایله نفس فعلك حصول تصدیقی مستدعی
اولیبوب هل طلب تصدیق ایچون اوله رق حسن كلام تحقیق ایدر . نجاتدن بعض
محققین دیشلدر که هل كده سی کندوسنده فعل موجود اولان كلامه هر تقدیر فعل مضمر
مضمر له منصوب اولسه بیله اسم او زینه داخل اولمز بوجهه من غیر اضطرار . هل زيدا
ضربت . دینلك جائز اولیبوب بلکه لفظا فعلی ایلای لازمدر . قال رحمه الله (وجهل السكاكى
فتح هل رجل عرف لذلك ويلزمه ان لا يفتح هل ريد عرف) و سكاكى مرحوم . هل رجل
عرف . قولك قبضی تقدیم نفس فعلی تصدیق حصولی مستدعی اولسیله تعلیل ایشلدر زیرا
هل و همزه انجیق جمله خبریه داخل اولد قری جهتیه قبل دخول هل داخل اولدیغی جمله نك صحی
لازم اولوب . رجل عرف . قولی تقدیم و تأخیر اعتبار اولمیدر صحیح اولمز زیرا اعتبار تقدیم و تأخیردن
بشقه ابتدائی صحیح اوله جق رشی بوقدر بینه علی ذلك مثال مذكور امثالده اعتبار تقدیم واجب
اولوب اصلی . عرف رجل . اوله رق عرف فعلنده مستمكن اولان ضمیردن بدلدر دینور تنه کیم

و اسروا النجوى الذين ظلموا قول شريفه . الذين اسروا . ده اولان واودن بدلدن و تقديم و تاخير
اعتبار اولديني كي كلام نفس فعلك حصول تصديق مفيد اوله رق طلب تصديقك شخص اولان
هل لفظك دخولي صحيح اولوب مثال مذکور قبح اولور . مثال مذکور استعجاله حكم
اتماسي رجل مبتدا اولوب بلکه فعل محذوفه فاعل اولمق احتماله ميدير . لكن سكاكي به قول
مذکورده اولان قبي وجه مشروح اليه تعليلندن . هل زيد عرف . قولك عدم قبحه قائل اولمق
لازمكوز زيرا عند السكاى مظهر معرفتي تقديم تخصيص همچون دكلدر كه حتى نفس فعل تصديقك
حصولي مستندي اوله حاله كه قول مذکور باتفاق النجات فيجدر و اما صاحب مفسلك . هل
زيد خرج . مثلا اول تقدير فعل اوزره . هل خرج زيد خرج . تقديره در ديمسى وجه قبح بعيدى
تصحیح اولوب بوقسه شايع حسن ديك دكلدر . و بوقسماده مصنفك سكاى اوزر بنه ايراد
ايلديكي زوم مذکور محل نظر وغير مسلدن زيرا قول مذکور قبي بشقه بر عكسه مبنى اولمسى
جائز اولوب علت مخصوصه نك انتقاسى مطلقا حكمت انتقاسى موجب دكلدر غايه مافى الباب سكا كينك
ذکر ايلديكي تعليل اوزره . هل زيد عرف . قولك قبي لازمكوز ديك اولوب بوقسه عدم
قبي لازمكوز ديك من قال رحمه الله (وعلل غيره قبحها بان هل بمعنى قد فى الاصل وترك الميزه
قبلها لكثرة وقوعها فى الاستفهام) و سكا كيدن غير بارى . هل رجل عرف . و . هل زيد عرف .
قوللر نيك قبحي تعليله ديمش لدر كه . هل . فى الاصل . قد . مناسبه اولوب اصلى اهلدر
نه كيم قول شاهرده * اهل عرف الدار بالقرين * وارد اولمشدر . غريبن . قبح غين مجعده و كسر را
و تشديد يا ايله ملوك عربدن جذبه الابرش نام ملك مشهورك نديلمرى اولان مالك و عقيلك قيرلريدر
بعده استفهامه كثر وقوعه مبنى مافيكده اولان همزه ترك اولمشدر ق مقام همزه . هل اقامه
و استفهامه همزه طفيف و تابع قلمشدر لفظ قد ايسه لوازم افعالندن اولمشيله معانسته اولان
هل دخي بويلدر مثالين مذکور بنده ايسه هل اسم داخل اوله رق بوجهله قبح عد اولمشدر
و بونعليل . هل عرف قائم . كي هل كلسنك طرفتي اسم اولان جمله اسميه دخولي دخي غير صحيح
و يا قبح اولمسى مقتضى اولوب والا بونكاه . هل زيد قام . كي خبري فصل اولان جمله نك بنده
اولى صحيح و آخرى قبح ايله جك فرق ندر ديو سثوال اولنور سه بيان فرق ايله جوابده دبرزكه
هل كلسى . هل رجل عرف . امثالى كلامده خبرتده فعل مشاهده ايلد كده عهد جاني تذكر
و مالوف اولديني الف و صحبه ميل و عطف ايله معانفده و التقايه عرض تحسريدوب پيشلرنده اسمك
نوسط و افتراقة رضادن ابا و امتناع ايدر الحاصل كلامده فعل مشاهده ابتدئي كي بلا مزاجه اغيار
حسن وصال استر لكن فعل خبرتده كورمديكي كي بالضرور اختيار ذهول ايله منسلى اولور
قال رحمه الله (و هي تخصص المضارع بالاستقبال فلا يصح هل تضرب زيدا وهو اخوك كما يصح
انضرب زيدا وهو اخوك) و . هل . لفظي . سين . و . سوف . كي بحكم الوضع مضارعى
استقباله تخصيص ايدر و بوندن همچون همزه ايله . انضرب زيدا وهو اخوك . ديك صحيح اولديني كي . هل
تضرب زيدا وهو اخوك . ديك صحيح اولمى معنى فى الحال واقع اولان فعلك اثباتي انكار همچون
هل . لفظك استعمال صحيح اوله من و انكاردن مراد انكار تكذبي اوله رق واقع دكل ديك
اولوب بلکه مراد انكار توخييدركه وقوى لايق اولمى ديكدر بوضو رنده معنى زيد قرنكاشك
اولديني حالده ضرب اتمكلك لايق دكلدر ديك اولور . نه كيم بوقسماده همزه استعمال صحيح
اولور و بوده بوجه مشروح . هل . لفظي مضارعى حال و استقبال معنيندن استقباله تخصيص
ايلستدن نشت ايدوب بوسيدن همچون هل لفظك فعل واقعي انكار همچون استعمال صحيح اوله من
امدى بويان ايله معلوم اولور كه مصنفك مثال مذکورى . وهو اخوك . قوليله تفيدى قول
مذکور ايله مراد فى الحال واقع اولان ضربي انكار اولوب مستقبليه و وقوع ضربندن استفهام
اولدينه قرينه اولمشوندر سكاكى دخي مراد بومسنى اولديني نصريح ايدوب . ولا يصح هل

تضرب زيدا فى ان يكون الضرب واقعا فى الحال . ديمشدر . و نه بيان مذکوردن معلوم اولور كه
هل كلسنك امتناع استعمال فى الحال واقع اولان فعلك وقوى لايق و مناسب اوله فى مناسبه
انكار اثباتي چون اولدينه قرينه نك دلالتى حينه جارى اولور . اشبه قرينه ده ذكر اولان . هل
تضرب زيدا وهو اخوك . مثلكده اولديني كي مقابله اولمى و قولون على الله مالاتفعلون . هل
قول شريفنده . و . انضرب اياك . و . اقستم السلطان . قوللر نده وقوى كي حاليه اولمى
اعدد زيرا هل كلسنك بوقسماده وقوى صحيح دكلدر و بونحقيق ايله بعصيرك . هل تضرب
زيدا وهو اخوك . قول مذکور نك امتناعي الحق فعل مستقبل حال ايله تفيد اولكده مبه جفى
جهتندن اولمشيله قوللر نك فسادى ظاهر اولمشدر زيرا بوقوللرى عدم مغايرتدن همچون اولوب
حالبو كه واجب اولان حالك وقوع فعله مقارنى اوله رق بونك قول مذکورده انتقاسى ايسه
ممنوعدر حاصل حالك فاعله وجوب مقارنى حين وقوع فعله اولوب حين نكلمده دكلدر مثلا
سجى زيد را كى . و . ساضرب زيدا وهو بين يدي الامير . قوللر نك محتى بوقسماده شاهد اولوب
ساغسل عني العار بالسيف جابجا * على قضاء الله ما كان جابجا * شعر به * سيدخلون جهنم
داخري نك نظم جيلندن دخي ظاهر در * مناي بيت تحفيقا بن غلبه اعداء ايله اخذ ثار مافات و باخود
اصابت طمى دشمنه اخذى حيات ايتن صورتيشندن بيله ظهور ايله جك حكم قضايه راضى اولديني
حالده قريبا عمل سيف ايله نفسه عارض اولان عار و عيسى دفع و ازاله ايدرم ديمكدر اشته امسه
و شواهد مذکورده دن هيچ رنده حالك زمان نكلمه مقارنى اولمديني حالده جمله نك محتى مستغنى
بياندر حاصل قائل مذکورك بوقسماده فريد عامل اولان حال ايله زمان مخصوص اولان حال يسنى
عدم فرقدن نشئت ايلشدر و بوقولندن اعجب اوله رق بعصار نجاتك جمله حاليه نك صدرى
قريبا بحث حالده ذكر اولكده جفى و جهله مافات صورتيه نظرا علامت استقبالن تجريد اولمشك
وجوبيله قائل اولدقارنى الاستقباله بوندن حال ايله مفيد اولان فعلك حرف استقبالن تجريدنى فهم
ايدرك بوجهله . هل تضرب . قولك حال ايله عدم محت تفيدنه استنهاد اغمشدر و كلاملى
اوزره دليل اوله رق ذكر اوشان قول نحائى ايراد ايلشدر قول نجات ايسه قائل مذکورك
خطاسى اوزره منادى اولوب و براحددن فعل مستقبل حال ايله امتناع تفيدى نقل اولمشدر
حاصلى مدلول قول نجات جمله حاليه نك علامت استقبالن وجوب تجريدى اولوب فعل مفيد
بالحالك تجريدى دكلدر و بونظرو مباحث سزاوار اشتغال و اعتبار دكل ايسه ده قاصر نيك من غير
تأمل موقع قدم افكارى اوله رق مذهب اخذندن خوف و احتراز ايلسى شارح مرحومه باعث
محبه و بت اولمشدر قال رحمه الله (ولا يختص الصديق بها وتخصيصها المضارع
بالاستقبال كان لها من زيد اختصاص بما كونه زمانيا اظلم كالفعل) ماسبقدن معلوم اولديكه
هل كلسنك ايكي خاصه سى اولوب بريسى طلب تصديق اوزر بنده مقصور اوله رق طلب نصوره
تجاوز اتماسى و ايكنه سى فعل مضارعى معنى استقباله تخصيص ايلشدر اشته بوايكي خاصه دناشنى
كلمه مذکورده همچون فصل كي زمانى اولديني اظهر اولان شيه من زيد اختصاص معنى ارتباط و اراد
بها . لفظنده . يا . مقصوره داخل اوله رق . لاتعبد غيرك . مناسبه . تخصصك بالعبادة . قوللرى
اسلوبنده در و . بالاستقبال . قولنده مقصور عليه داخل اولوب بوايكي عبارده ده تخصصك
استعماليني جمع ايلشدر . بما كونه . قولنده ماموصوله و كونه مبتدا و اظهر . خبر و زمانيا
خبر كان اوله رق تقدير كلام . لها من زيد اختصاص بالذى الذى زمانيته اظهر . ديمكدر و فعلك
زمانيني اظم اولديني زيرا زمان مضموم فعلدن جزدر لكن اسم بونك خلافتده اولوب هر قدر
زيد صواب لان . كي بعضا زمانه دلالت ايدرسده فعل كي احد ازمنه افتراق جمله
اولوب بلکه بوقسماده زمان عارض اولمشندن نشئت ايدر اما هل كلسنك مضارعى استقباله
مخصص اولمى نك فعله من زيد اختصاص و ارتباطى اقتضا ايلسى ظ هر در ز را مضارع الحق فعل

اولمسیله هل اسم داخل اولدنی حینه خاصه وضعه سندن مجبور اولور و اما تصدیقه
 اختصاصک فعله مزید اختصاصی مقتضی اولمسی زیرا تصدیق ثبوت و یا انقضا ایه حکمیدن
 عباره در نفی و اثبات ایسه مدلولات افعال اولان صفاته توجه ایدر و اشبه صفات ایه مراد امور قائمه
 بالغير اولوب مدلولات افعال اولمسی زیرا بطریق القیام فاعله نسبت مفهوم فعلدن جز اولمسیله
 مدلولات افعال فاعل ایه قائمه اولان احداثدر و نفی ایه اثباتک صفاته توجهی صفات اولدنی یعنی
 غیر ایه قیامی حینه سندن و بولر یعنی نفی ایه اثبات مدلولات اسمها اولان ذواته یعنی بنفسه قائمه اولوب
 غیر ایه قائمه اولمسیان امور توجه ایزلر زیرا ذوات ما مضاده و حال و استقباله ذواتر یعنی ذات فرض
 ایدر کز شیء دائماً ذاتیه موصوفه در شارح مرحومک صفات کبی اشبه ذواتی دخی حینه فیه سندن اولمسی
 زیرا مفهوم واحد بعضاً بر صفته نسبتله ذات و بر ذات نسبتله صفت اولور مثلاً حرکه صفت سرعته
 نسبتله ذات و ذی حرکه اولان ذات نسبتله صفتدر **قال رحمه الله (ولهذا كان فعل انتم**
شاکرون ادل علی طلب الشکر من فعل تشکرون وفعل انتم تشکرون لان ابراز ما سجد
فی معرض الثبوت ادل علی کمال العنایة بحصوله) وهل ایچون فعله مزید اختصاص اولدنی جهته
 جله اسمیه ادخال ایه . فعل انتم شاکرون . دینک جله فعلیه ادخال ایه . فعل تشکرون .
 و . فعل انتم تشکرون . دینکدن زیاده طلب حصول شکر اوزره ایدر حالبوکه هل انتم
 تشکرونده . انتم . فعل محذوفک فاعلی اولوب . فعل تشکرون انتم تشکرون . تقدیرنده اوله رق
 تکرار ایه مؤکددر وجهه اسمیه دخولک طلب مذکوره ادل اولمسی زیرا مستقباله تجدید
 ایدرک شئی زمان ایه مقید اولمسیان امر ثابت معرضنده ابراز ایتک اوشبث حصوله کمال اهتم
 و اعتنائک حصولی اوزره دلالتده اصلی اوزره ایدر بیدر و بومثالیدن . فعل تشکرون .
 ترکیبده هل کندوسنده اصل اولدنی وجهه حقیقه فعل اوزرینه داخل اولدنی مطلق . فعل
 انتم تشکرون . ترکیبده دخی تقدیرا فعل اوزرینه داخلدر زیرا انتم لفظی تشکرون فعل
 ظاهر ایه مفسر اولان فعل محذوفک فاعلی اوله رق . فعل تشکرون انتم تشکرون . تقدیرنده در
قال رحمه الله (ومن افانتم شاکرون وان کان للثبوت لان هل ادعی للفعل من الهیة فترکه معها
ادل علی ذلك) و كذلك فعل انتم شاکرون افانتم شاکرون قولندنی طلب شکر اوزره
 ایدر هر قدر افانتم شاکرون قوی جله اسمیه اولدنی اعتباریه ثبوت ایچون ایسده زیرا
 هل هر قدر زیاده فاعلی داعی و طلب اولمسیله فاعل هل ایه ترکی یعنی هل کله سنک فاعل غیر ایه
 وجودی مستقباله تجدید ایدرک شبث حصوله کمال عنایه اوزره دلالتده هنر ایه ترکندن
 ایدر **قال رحمه الله (ولهذا لا یجوز ان هل یزید مطلق الا من البلیغ)** وهل لفظی فعلی
 هر قدر ادعی بولدنی جهته جله اسمیه صرفه ایدر . هل یزید مطلق . قوی حلیه حسن
 و نباهتدن مطلق اولوب فقط زبان اهل بلاغتدن صادر اولور ایسه اکتسای حلیه احسان
 ایدر زیرا بلیغ اولان ذات بولکلام ایه ماسیه و جدی معرض وجودده ارا ایدرک ثبات اوزره دلالتی
 قصدا ایدر . یو دقیقه فارق و تمیزدن بی بهره اولان شخص غیر بلیغ ایسه قول مذکور ایه
 هل یطلق . قوی یعنی فارق اوله مدجندن غیر بلیغ ایچون لازم اولان اعلی اوزره فعله
 ادخال افکدر **قال رحمه الله (وهی قسمین بسیطة وهی التي یطلب بها وجود الشیء کقولنا**
هل الحرکه موجودة ومربکة وهی التي یطلب بها وجود شئی شئی کقولنا هل الحرکه موجودة دائماً)
 و هل ایکی قسم اولوب بری بسیطدر هل بسیطه کندوسیه برشیک وجود و یا لا وجودی طلب اولمسیاندر
 هل الحرکه موجودة ولا موجودة . کی زیرا بوسو الدن مطلوب مطلقاً وجود و یا لا وجود حرکه دن
 عباره در و قسم دیگرى مرکبه در هل مرکبه کندوسیه برشیک شئی آخر ایچون وجود
 و یا لا وجودی طلب اولمسیاندر . هل الحرکه موجودة دائماً اولاداً . کی زیرا بوسو الدن مطلب حرکه
 ایچون دوام و یا لا دهمک وجوددر و وفیقه وجوددن بشقه ایکی شیء اخذ اولمسیاندر کد

دوام ایه حرکه در و اولیده بالکز حرکه اخذ اولمسیاندر بناء علیه اولی به نسبتله حرکه اولمسیاندر
 امدی وجود هل بسیطه در محمول و مرکبه در رابطدر **قال رحمه الله (والباقیة لطایف الصور**
اسمیه) فیه امدن باقیسی بالکز طلب تصور ایچوندر یعنی بالکز طلب تصور ایچون اولمسیاندر
 اولوب فقط بولردن هر بر لیه تصویرى مطلوب اولان شئی آخر اولمسیاندر یعنی طلب تصورده
 متحد و مطلوبده مختلفدر انکیون دینکدر که مانع ایه اسمک شرحی یعنی معنای و ضمیمی طلب
 اولمسیاندر مثلاً ما العنایة . درز و بونکله اسم عنقائک شرح اولمسیاندر و مفهومک و قسقی معنی
 ایچون وضع اولدنیقت بیان ایدر طلب ایدر ز و بوسو ایه جوابده کرک بولقدن و کرک لغت
 سارندن طیر مذکور دال اولان دهان زیاده مشهور بر لفظ ایه جواب و بریلور و باخود لفظ
 مذکور ایه ماهیت معنی طلب اولمسیاندر ماهیتدن مراد اسمائک حقیقی اولان ماهیت موجوده
 اولوب ماهو سو ایه جواب اولان ماهیت دکلدر زیرا بو معنایه ماهیت شرح اسم اولان شینه
 شاملدر شارح مرحوم اشبه ماهیتی حقیقه تفهیر ایدوب و حقیقی . الی هوها هو . قویله
 توصیف ایدرک حقیقه مراد نفس الامرده ثاب اولان ماهیت اولوب ماهیت محققه فی الخارج
 اولدنیقت اشارت ایدر نه کیم تلویحده بونی تصریح ایه فی نفس الامر ثابته اولان ماهیاتک
 تعریفی تعریفات حقیقه اولدنی بیان ایدر . هو . ضمیر لى معنایه و بها . ضمیرى حقیقه
 عائددر و ماهیت معنایى ط . ما الحرکه . قولن کیدر شوبله که بوسو والدن مراد لفظ حرکه ک
 حقیقت معنایى یعنی حرکه انکله حرکه اولان امر نه شیدر دیم اوله رق جنس و یا فسادن
 ذاتیاتک ایدر ایه جواب و بریلوب مثلاً . هی الخرج من القوة الی الفعل علی سبیل التدریج .
 و حرکه ایدر سوادده . هی النسبة من مکان الی آخر . دینلور و حق جواب ذاتیات ایه اراد
 حدودی اولوب جوقی کرده توسعاً واضطراراً مقام حدودده اقامه رسوم اولدنی شرح اشارات
 و حکمة الاشرافه بیان ایدر **قال رحمه الله (ویقع هل بسیطة فی التزیب بینهما)**
 و ترتیبده هل بسیطه شرح اسم ایچون اولان یعنی کندوسیه اسمک معنایى مراد اولمسیان لفظ
 ما . الله طلب ماهیت ایچون اولان مایندده واقع اولور یعنی مقتضای ترتیب طبیعی اولمسیاندر
 اسم طلب اولمسیاندر یعنی مفهوم اسمک فی نفسه وجودی و بعد ماهیت و حقیقی سؤال اولمسیاندر
 مثلاً ما العنایة یعنی لفظ عنقائک معنایى ندر . وهل هی موجودة . وعنفا موجوددر و ما حقیقه
 و عنقائک ماهیت و حقیقی ندر دینلور زیرا مفهوم لفظ معلومی اولمسیان کدینک او مفهومک
 وجودنی طاب ایدر سبب مستحیل اوله رق قبل طلب الوجود اجالا مفهوم اسمی معرفت لازمدر
 و مفهوم اسم معلومی اولدقدنصکره مفهوم مذکورک وجودنی عارف اولمسیان کدینک مفهوم
 مذکورک حقیقت و ماهیتی طالب اولمسیاندر مستحیلدر زیرا معدوم ایچون ماهیت و حقیقت بوقدر
 زیرا ماهیت . ماهی بکون الشئی . هو هو . ایه مفسر اولوب و معدوم ایچون هویت بوقدر . ماهیه
 اولان جار و مجرور . بکون . فعنده معتقد . هو هو . مرفوع علی شیه راجع اولوب اول مبددا
 نای خبردر و جله شیدن خبردر معنی . ماهی بکون الشئی . الشئی . دیمک اولور و معلومدر که برشیکه
 شئی انکله شئی اولور هر قدر اعتباراً مغیر ایسه اوشیک بالذات عینی دیمکدر و اجالا مفهوم
 لفظ ایه تفصیلاً حددن فهم اولمسیان ماهیت بیننده ی فرق فرق ذیل دکلدر زیرا برشیک اسمیه
 خطاب اولمسیان هر بر شخص وضع لغته عالم اولدقدنصکره اتی بر صورتله فهم ایدوب اسمک دلالت
 ایدر ایکی شی اوزره واقف اولور و اما حد اوزرینه ایچق صناعت منطقه مر تاض و کثیر المراسه
 اولاندر واقف اولمسیاندر امدی نه زمانکه موجودات ایچون مفهوم . و مان . حقیقی اولمسیاندر
 انکیون بحسب الحقیقه و بحسب الاسم حدوددنی اولوب لیکن معدومات ایچون ایچق مفهومات
 اولوب حقایق اولمسیاندر بالکز بحسب الاسم حدودی اوله رق بحسب الحقیقه محدوددر و امر لى

متعدد زیرا بحسب الذات تحدید و تعریف انجق ذاتك موجود اولدنيش مرفتد نصكره اولور
حتي اثبات علمه وجودي اوزرنيش اقامه برهان اولسان يعني اثبات وجوده تصدي قائلان اشياك
اول نه اليمده وضع ابدلان حدود و تعريفاتي بونلك شرح اسملي حسيه حدود اولوب
وجودلنيك اثباتيه اوزرنيش اقامه برهان اولدند نصكره بعينها حدود مذكوره بحسب الذات
والحقيقه حدود اولور بوجهله شيخ شفاذه ذكر ايلشدر بونتحقيقدن معلوم اولور كه جواب
واحد بر شخصه نسبتله بحسب الاسم و ديكر شخصه نسبتله بحسب الذات حد اولسي و شخص
واحد قياس اليه دخی بر وقت نسبتله حد اسمي و ديكر وقتده حد ذاتي اوله بتلسمي جائز و جاري
مثلا شكل مثل مناسوي الاختلاعي تعريفده . شكل يحيط به ثلثه خطوط متساوية . يعني بر شكلدر كه
اتي خطوط ثلثه متساويه احاطه ايدر ديتسه بونتم يف مبادي تعليم هندسه حد اسمي و بعد العلم
حد ذاتي اولور قال رحمه الله (و بمن العارض المشخص لذی العلم كقوله من في الدار) يعني
ادات استفهمدن . من . اليه ذي علم ايجون اولان عارض مشخص طالب اولور يعني ذي علمه
عارض اولوب مشخص و تعين مفيده اولان امر سؤال ابدلور مثلا دارده اولي العلمدن يعني
ذوي القولدن بر كسه اولوب فقط كيم اولديني معلوم مخاطب اوليه رقي من في الدار ديوسول
ابله زيد مثلا دارده اولان كسه نك شخصني افاده و مخاطبه تفهم ايدجك شي اليه جواب
ويريلور زیرا علم بعينه ماوضع لك احضاري افاده ايدر و سؤال مذكوره . رجل فاضل من قبيله
كذا . يعني دارده اولان فلان قبيله دن بر رجل فاضل و ياخود . ابن فلان . و . اخو فلان . مثلا
سيله ده جواب و يرك صحیح اولسي هر قدر اوصاف مذكوره مفهوم ماريش نظر اكلي ايسده
خارجده اوصاف مذكوره نك شخص واحدده انحصاري حسيه مخاطب بونتن شخصي فهم
ابلي جهندندر قال رحمه الله (وقال السكاكي يسئل عن اجناس تقول ما عندك اي
اي اجناس الاشياء عندك و جوابه كتاب و نحوه) سكاكي رحمه الله ديمشدر كه ما كلسيله جنسدن
يعني ماهيت كليده دن سؤال اولور اوما عيتده افرادي متفقه و يا مختلفه اولقدن و اجمال و تفصيلدن
اعذر بوضورده . ماهو . قولكه جواب اولفقه صالح اولان اقسامك جمله سته شاملدر مثلا مازيد
و عروسواك انسان اليه و ما الانسان والفرس سواك حيوان اليه و ما الانسان سواك حيوان
ناطق اليه جواب ويريلور الحاصل ما اليه مرور ايدن صاحب قبل عنده كرك كلي و كرك جزئي
مطلقا شرح اسم طالب اولور و عند السكاكي رحمه الله شرح اسم و شرح ماهيت موجوده دن
هر ايكي سني طلبه صالح اولوب لكن امر كلي به خالصدر مثلا جنسدن سواكده ما عندك ديطلب
اجناس اشيا دن عند مخاطبه فتقسي اولديني طالب اولهر في كتاب و امثاليه جواب ويريلور و اشـ جو
ما اليه جنسدن سواكده ذكرى مسبوقي اولديني اوزره ماهيت و حقيقتدن سواكده دخی
داخل اولور مثلا . ما الكلبه . ديطلب كلك فتقني اجناس الفظدن اولديني سؤال اولهر في
جوابنده . لفظ مفرد موضوع . ديطلب و . ما الاسم . ديطلب اسمك فتقني اجناس كلك اولديني
سؤال اولهر في جوابنده . الكلمة الدالة على معنى في نفسه غير مقترن باحد الازمنة الثلاثة . ديطلب
مصنف رحمه الله . ما عندك . قولني تعريفده . اي اتي اجناس . لفظني اراد ايتسنت ظاهره نظرا . ما . اليه
اي . كلكلنيك اتحاد مطلبري و هم اوليسون فرا اي طلب غير و ما طلب ماهيت ايجون اولهر في
يئلند . فرق و ارادر لكن بر شينك ماهيتني طلب او ماهيتك ماعداسدن غير و تعينك طاني مستلزمدر
زيرا ماهيت خصوصيتي مشتملدر بوجهت نشاني اي كلسنت مطلب ما مقنده اقامه ايدلشدر
و بوسيدن ايجون جو ايلري متحد اولهر في مثلا ايكي سده دخی كتاب ديئلور سواكده اجمالا
بيان جنسي اوزره اشتمالي حيثندن ماهيه جواب اولوب و اجناس سارندن غير ايدجك خصوصيت
اوزره اشتمالي حيثندن اي كلسنه جواب اولور بوجهله شارح مرحوم شرح مقنده بيان
ايلشدر قال رحمه الله (و عن الوصف تقول مازيد و جوابه الكريم و نحوه) و ياخود ما

اليه وصفدن سؤال اولور مثلا . مازيد . ديوب زيدك وصفدن سؤال ايدرسين و بوسواله
جواب . الكريم . و . الفاضل . و امثالي بروصف اليه اولور حديث شريفده . سبر و افند
سبق المفردون . و ارد اولوب . و ما المفردون . ديتسده . اذا كرون الله و اذا كرات
صفليله جواب اعطا بونر ايلشدر زيرا معنای . و ما المفردون . ما وصفهم الذي يعرف به انهم
مفردوندر تعريف حديث . فقد سبق المفردون لانفسهم بطاعة الله . و ياخود . عما سوى الله . در
مفردون روايتين اوزره افراد و تعريفده محتمل اولوب كثرت طاعات و اشتغال ذكر الله اليه نفسلي
غير يارندن فرد ممتاز و ياخود ترك ماسوا اليه اختيار بتسل الى الله ايتس اولان برره كرام دينك
اولور قال رحمه الله (و بمن عن اجناس من ذوی العلم تقول من جبريل وفيه نظر) و . من .
كلسيله ذوي العلمدن اولان جنسدن سؤال اولور مثلا من جبريل قولي اجناس ثلثه ذوي القولدن
بشر ميدير و ياخود ملكيدر و يا جنسدن دينك اولور لكن سكاكينك بونكلامي محل نظر در زيرامن
جبريل قولك جنسدن سؤال اولديني و جواينده بالكر ملك دينك صحيح ايدوكي غير مسلم و بلكه
جوابي . انه ملك ياتي بالوحى الى الرسل . اولوب بوجواب ايسده ساهمه شخص و تعين افاده
ايدر شي اولمسيله بوضورده عارض مشخصدن سؤال اولديني و ارسته فيدر قدر و اما سكاكينك
نظم جليلده فرعوندن حكاية وارد اولان فن ريكما ياموسي قول شريفني ايشره و ام ملك
ام جني . مفهومده حل ايلسده اولان فساد حضرت موسى عليه السلامك سؤال مذكوره جوابده
يسور دقري ربي الذي اعطى كل شي خلقه ثم هدى قول شريف يارندن ظاهر اولور زیرا
جواب مذکور تعين و مشخص مفيده اولمسيله وصفدن سؤال اولديني معلومدر معنای نظم
قال فن ريكما ياموسي . فرعون طرفندن جناب رب عزندن سؤال ضمنده حضرت موسى
و هارون عليهما السلامه خطابدر . قال . حضرت موسى عليه السلامه سؤال فرعونده جوابا
يسور ديلركه . ربي الذي اعطى كل شي خلقه ثم هدى . يعني ربي عز اول ذات كرميدر كه هر ر نوعه
كال مكتنه مطابق اولهر في سورت و شكلي و ياخود مخلوقده هر بر شتاج اولدقري و انتفاع
ايدجك قري شين اعطا ايدوب بده اعطا بونر ديني شي اليه نوجهله انتفاع و نصورتله بقا و كالتنه
توصل اولته جفني تعريف يسوردي ديمكدر معنای اول اوزره . كل شي . اعطائك مفعول اولي
و . خلقه . مفعول ثاني و معنای ثاني اوزره بالعكس اولوب مفعول ثاني مقصود بالبيان اولمسيله
تقدم و ايتس اولور قال رحمه الله (و بای عما يميز احد المتشاكسين في امر يعصها نحو
اي الفرقين خير مقام اي الحقن ام اصحاب محمد عليه السلام) و . اي . كلسيله هر ايكي سته
عام و شامل اولان امرده متشاكينك برني غير ايدجك شيدن سؤال اولور يعني ايكي و يا اكثر شي
بر امرده مشترك اولوب و مشترك اولدقري امر او ايكي شينيه عام و شامل اولمسيله بوناردن برني
ديكرندن غير ايدجك شي ندر ديوسوال اولدقده اي كلسيله سؤال اولور مثلا . اي الفرقين
خير مقام . قولنده كفارك سوالي فرقيده مشترك اولان كندوليله ني عليه السلامك اصحابي اولان
اهل ايماندن احدهما بي غير ايجون فرقيندن قنيسي من جهة المقام خير لو اولدنيشدر و مشترك
فيه اولان امر اعدن مراد اي كلسيله سنك فرقيت كي مضاف اولد بني شينك مضمونيدر و بونر
مفتاحده مثلا . عندی ثياب . ديوب قائل اولان كسدبه . اي الثياب هي . ديطلب بوقول اليه قائل
مذكور دن بويته ثياب مشارك اولان شيدن آتي عند كده غير ايدجك بروصف طالب ايدرسين
ديوب ياتي ابضاح ايلر و ديتسدر كه اي كلسيله مشار اليه يعني كندوسندن اسم اشارتله تعبير
مكن اولان شينيه مضاف اولور سده . ايهم يفعل كذا . و . اي هؤلاء يفعل كذا . كي بوضورده
جوابي اشارت حسيه بي متضمن اولان هذا امثالي بر اسم و يازيد كي اسم علم اولور و اكر كلي به
مضاف اولور سده اي حيوان عندك كي جوابي فرس و يا جار كي كلي غير ايدجك اولور
و حاصل كلام اي كلسيله غير ني طالبدر قال رحمه الله (و بكم عن العذر نحو . سئل في

اسرائیل کم آیتناهم من آیه بینة * وادات استفهامدن کم الیه عدددن سؤال اولنور نظم مذکورده اولدیغی کی مفهوم شریقی . کم آیه آیتناهم اعظمین ام ثنین ام غیر ذلك . در وپوسوالدن غرض حقیقه رسول علیه الصلوٰه والسلام نبی اسرائیلدن کیت معجزاتدن استفهام ایتمی اولیوب بیکه غرض تقریب و تمیز و مخاطبونی اقرار اوزره حل اوله رقی استفهام تقریر و . من آیه . کم ایچون مجز اوله رقی . من . زیاده ایدلشدن کم خبریه ده ذکر می مرور ایستدیکمی اوزره نحو بیون کم الیه مجزی بیننده بر فعل متعدی فاصله اولدیغی حینده مقوله انتباسدن احترازا مجزده من زیاده ایدلستک وجوبه قائل اولمشدر و نجاتدن بعض محققین یعنی نجم الدین رضی کم استفهامیه نیک مجزی من الیه مجرور اوله رقی وقوعه نظم و نثرده مطلع اوله مدیغی و کتب نحو دن بکتاب جوازیه دال اولدیغی ذکر انشایسده رسول نبی اسرائیل کم آیتناهم من آیه بینة کی نظم شریقی کم استفهامیه نیک مجزی بهضاً من الیه مجرور اولدیغی آیت بینة و بوباید اولان شواهد لایخصای انکار ایستدناشی ماصدق تو یحیی . کم آیتناهم بآیه بینة . در . قال رحمه الله (ویکیف عن الحال و بیان عن المكان و یحیی عن الزمان و بیان عن المستقبل قیل و یستعمل فی مواضع التفعیم مثل * یسئل ابان یوم القیمة * وانی یستعمل تارة بمعنى کیف نحو * فأتوا حشرکم انی شتمتم * و آخری بمعنى من این نحو * انی لک هذا *) وادات استفهامدن . کیف . الیه حالدن یعنی برشتک بولدیغی کیفیت و صفتدن سؤال اولنور بوده کرکسه موقع خبرده واقع اولسون . کیف زید . کی و کرکسه موقع حالده اولسون . کیف جنت . کی . ماشاً ام را کباً . دیکدر . و . کیف ما کان . ظرف اولوب . فی ای حال و علی ای صفة . معنایه در و . این . کله سبله مکاندن سؤال اولنور مثلاً . این زید . و . این وقع الحرب . دینلوب . فی الصحراء . و یاخود . فی الدار . و یاخود . فی السوق . امثالیه جواب و بریلور . و . منی . کله سبله کرک ماضی و کرک مستقبل مطلقاً زماندن سؤال اولنور مثلاً . منی . فرأت القرآن . دینلوب جوابده . امس . و . منی . قرأت القرآن . سؤاله جوابده . بعد العصر . دینلور . و . ابان . کله سبله زمان مستقبلدن سؤال اولنور و ائمه بغداددن علی بن عیسی الریعی مواضع تفعیم و تفعیمده استعماله قائل اولمشدر . یسئل ابان یوم القیمة . نظم جایلی کی کفاردن حکایه اولوب استهزا و استبعاد اوله رقی . منی بکون یوم القیمة . مفهوم منسده در . ابان یوم الدین . نظم شریقی دخی بوجمله اولوب یوم دیندن مراد یوم جزادر مواضع تفعیمک غیریده عدم استعماله منی . ابان وقت الاکل . و . ابان وقت الشرب . دینلور لکن لفظ . منی . بونک خلافتده اوله رقی جمیع مواضعده استعمال اولنور و . انی . کله سبله بعضاً کیف معنایه استعمال اولنوب بوصورته ما بعدی فعل اولمسی واجب اولور . فأتوا حشرکم انی شتمتم . قول شریقی کی . علی ای حال و من ای شقی اردنم بعد ان بکون الماتی موضع الحرب مفهومده اولوب . ماتی . فتح تا الیه صیغه مکان اوزره موضع حشردر نظم مذکورده طائفة یهودی رد اولوب زیرا یهود اکبر برکسه زوجه سبله جهت و رادن قیامه مجامعت ایدرسه ولدی احوال اولور . دیوزعم ایدرک ظمیر مرأه جهت سمایه اولدیغی حالده ایاتی تحریم ایدرلر یعنی محل دخول موضع حشر و جماع اولان قیل اولدقدنصرکه مزرعه تخم ولادت اولان نسایه قریان قنقی حال اوزره و قنقی جهندن اولورسه اولسون دیکدر . و بعضاً . انی . من این معنایه اولور نه کیم . انی لک هذا . قول شریقی . یا مریم من این لک هذا الرزق الاق کل یوم . مفادنده در . و صنفک . وانی یستعمل الخ . قولی . انی . کله سبله اشو معنیه بیننده مشترک و یاخود ایدهماده حقیقت و آخرده مجاز اولمقافه احتمالی مشعردر . و كذلك قول مذکور بعض نحاۃ . انی . من این معنایه اولیوب بلکه این معنایه اوله رقی لکن استعمالده من کله سبله اراد اولنور بوده باظاهر اولور شاعرک . من این مشعرون لانا من انی . قولی کی . من انی . من این لفظی مؤکد اولوب . من . ظاهر در و یاخود مقدر اولور مثلاً . انی لک هذا . قولی . من انی لک . تقدیرده اولوب . من این لک . معنایه در دیو قائل اوله رقی بین القصات واقع اولان اشو اختلافناشی

مذهبه انطباق ایچون اولسوب . قد یستعمل بمعنى من این سواء كان ذلك من جهة الضمار من او بدونه . یعنی بو استعمال کرکسه من کله سبله اضمار جهندن اولسون و کرکسه بدون الاضمار اولسون دیک اولور . و . این . الیه . من این . بیننده فرق اول کندوسنده برشی حاصل اولان وثائی کندوسندن برشی کلان مکاتک طلبی اوله رقی حاصلی . این زید . لفظی زیدک قنقی محله اولدیغی . و من این زید . زیدک مجزی قنقی محله دن ایدو کتی سؤالدر و اشو کلمات استفهامه دار مسرود اولان کلامدن ظاهر اولور که کلمات مذکورده دن بعضی لری طلب تصدیقه مختصدر هل کی و بعضی لری طلب تصویر مختصدر سائر اسماء استفهامیه کی و بعضی سی طلب تصدیق و تصور بیننده مشترکدر همزه کی زیرا همزه استفهامده عرافت و اصالتی اولدیغی جممله طلب تصدیق و تصور دن هر برلر ایچون ابیان اولنور و همزه نیک اشو وصالتن ایچون معنای استفهامی متضمن اولمسی کندوسنده اصل اولان ام کله سبله نکره سائر کلمات استفهامک وقوی جائز اولوب فقط وقوع همزه جائز دیکدر مثلاً . ام هل نسنوی الظلمات والنور . نظم جلیبده ام کله سبله نکره هل . و . ام من هذا الذی هو جند لکم . قول شریقیه من و . اماذا کنتم تعملون . آیتده ما و شاعرک . * ام کیف یففع ما یعطى العلو فی به * ریمان انف اذا ماضی باللین * قولنده . کیف واقع اولمشدر . علوقی . بر نافعدر که ولدنک غیری به عطف و میل الیه امر مک استیوب یه فوقلیه رقی امر رمه به . ریمان . میل و عطف معنایه اولوب . یقل رامت النافه ولدها ریمانگ . ای احینه . ضنت . بخل . معنایه در . ریمان . رفع الیه . ما . دن بدل اولوب جرایله غیر مجرور دن بدل و نصب الیه بعلی ایچون مقول و یاخود محل ضمیردن بدل اولمسی سرویدر معنای بیت . بلکه نافع علوقک دیکر نافعک کوچکنه اعطا و ساحت ایدیک ریمان انف یعنی شتم محبت مادامکه امر رمکدن استنکاف الیه ایدضنت و ممانعت کوس . تردیک صورته نه کیفیتده نفع و بر دیکدر بو بیت برشی . جلیلی وعد ایدوب بده عدول الیه انجاز وعد انجیان کسه حقیقه . انشاد اولنور . مدی بومقامده یعنی ما قبل استفهامده واقع اولان ام کله سبله من غیر اعتبار استفهام برکلامدن کلام آخره انتقال ایچون اولان بل معنایه در بوصورته ام مذکورده نه متصله و نه منقطعه اولور . ام اناخیر من هذا الذی هو مهمین . نظم جلیبده اولان ام کله سبله کی زیرا معنای شریقی . بل اناخیر من هذا الذی هو حقیر . دیکدر . و بونحقیق الیه یعنی بومقامده ام من غیر اعتبار استفهام بل معنایه اولمسیه ناصر الدین تربذیک . ام ا کذبتم با بانی ولم یحبطوا بها علماً ام مادا کنتم تعملون . قول شریقیه ا کرام متصله در دینلسه ام متصله ده احد منساوین ام و آخری همزه ولی ایتمک شرط اولوب بو آیتده ایسه همزه نیک ولی ایدیک کذبتم اولدیغی حالده مساوینسی عدم تکذیب اوله رقی همزه نیک ولی ایدیک بونک غیری اولمسی به شرط مذکور موجود دیکدر و اکر بل و همزه معنایه اوله رقی منقطعه به حل اولنسه مابعدده مای استفهامیه نیک وقوعنده وجه بوقدر زیرا استفهامدن استفهام اوله من دیکدی سؤال فعل اولور یعنی نظم مذکورده اولان ام اعتبار استفهامدن عاری اولمسیه نه متصله و نه منقطعه اولوب بلکه مجرد برکلامدن کلام آخره انتقال ایچون اولان بل معنایه در بوصورته اشو سئوالدن جوابده بعضی لری نیک ام متصله اوله رقی معنی . ا . کذبتم ام لم تکذبوا و اذا لم تکذبوا فای شی . کنتم تعملون . اولوب بوصورته همزه احد منساوین اولان کذبتم اوزرینه و ام مساوی آخر اولان مقدر لم تکذبوا به داخل اولمش اولور دیو اعتسافنه حاجت بوقدر زیرا بوصورته بدون عطف حذف معطوف و من غیر دلیل حذف شرط و حذف فاعله و ایدر . قال رحمه الله (ثم ان هذه الکلمات کثیرا ما یستعمل فی غیر الاستفهام) بعد ذا معلوم اوله که اشو ذکر اولنسان کلمات استفهامیه جوق کره بمونه القرآن استفهامک غیری مناسب مقام اولان معنایه دخی استعمال اولنور . شارح رحمه الله پیوردر که بوجهازک تحقیق کیفیت و انواع مجازک قنقی نوعندن اولدیغی بر احدک اطرافنده دویان ایدیک مابعدندر یعنی اسلافدن هیچ برسی بو کادار برشی بیان ایدمشدر عبد الحکیم

سبیل کوی رحه الله دیشدر که مصنفک ظاهر کلامی و شارحک اشبویانی کلمات مذکور مک شو
 معانیده استعمالی جمله مجاز اولی استی اقتضا ایدر ایستاده تحقیق اولان معانی مذکور هنی اراده بهضاً
 بطریق المجاز و بعضاً بطریق الکنیه و بعضاً مستنبعات کلام اولقی طریق سبیل اولور بونک
 تفصیلی قاضی حاشیه سنده کیف تکفرون نظم جلیلتک تفسیرنده اتیان ایلدیکنی محشی مشار الیه بیان
 ایلشدر . مستنبعات من غیر تعلق قصد التکلم ضمن مدلولات مطابقه سده فهم اولان معانی تفسیرنده
 و التزامیه در قال رحه الله (کلامیطاه نحو کم دعوتک) یعنی کلمات مذکور هنی مک مستعمل
 اولدیغی معانی مثلاً استیطاه کیدر . استیطاه . دعوته اجابنده بطی و کران جان عبد الیکدر
 مثلاً برکسه دفعات ایل اولان دعوته اجابت ایاغاسیله . کم دعوتک . درسین زیر بوندن مراد قاج
 دفعه دعوت اولشدیغی استیفهام اولوب بلکه مراد مخاطبک مرات ایل دعوت اولشدیغی حالده
 بطو اجابتندن شکایت وحت و ترغیب اجابتندر و نظم جلیله . ام حسبت ان تدخلوا الجنة حتی
 يقول الرسول والذين آمنوا معه من نصر الله . قول شریفی دخی بوقیلندندر بهدجی الايات انبیاء
 عظام علیهم السلام اوزرینه ام سالفه نیک اخلافی یاندنصکره مخالفه ثبات اوزره تشجیع
 ایچون بی علیه السلام ایل مؤمننه خطابدر . ام نقطه اولوب بل و همزه انکار ایله مقدردر مفهوم
 نظم جلیل . ام حسبت ان تدخلوا الجنة یعنی سمر جنته دخول ایتکلیککری ظن و قیاس ایدر میسکر
 یعنی ایترسکر وظن ایتکر لایق دکادر . ولما یأتکم مثل الذین خلوا من قبلکم . والحال سیزدن
 اول کلان ام سالفه نیک شدنده مثل اولان حاللرینک مثلی عزه و اصل اولدی . منهم البأساء
 والضراء . علی الاستیاف ایلرک حالتی ییاندنر یعنی ایلری باسا و صرامس ایتدی باسادن مراد فقر
 شدید و ضرادن مراد مرض و جوعدر و زلزوا . دخی ایلر اصابت ایدن شداند سبیل از عاج شدید
 ایل از حاج اولشدیلر یعنی انواع بلا و شداندن ادر الک قلق و اضطراب ایله حیرت و هیما نده قالدیلر
 . حتی يقول الرسول والذين آمنوا معه من نصر الله . تنهائی شدت و استیطاه مدندنناشی خیال
 صبرلی منقطع اولوب حتا که جناب رسالتیه ایله معیت جلیله رنده بولمقی شرف عالی بی احراز ایدن
 اهل ایمان ناخر نصره . منی نصر الله . یعنی بزه نصر الهی نوقت واصل و بوشاند
 نه زمان زائل اولور دیدیلر زیر ا زمان شدت هر قدر قصیر اولسه عین مبتلاده طویل اولهرق
 لا محاله استیطاه نصر ایدر . الا ان نصر الله قریب . بطریق الاستیفاف قول تقدیریه جنساب باری
 عز اسم طرفندن جواب اولوب طرف باریدن قرب زمان نصرله تبشیر اولشدیلر . الحاصل بو نظم
 جلیله . دخی . منی . استیطاه ایچوندن . وسقطک . الام و فیم نفلک رکاب * و تأمل ان بکون الاوان *
 یتنده دخی . الام . و . فیم . استیطاه ایچوندن اصلی . الی ما . و . فیم . اولوب مانظی دخول حرف
 جردت شی وجوباً الف حذف اولوب الفد دلالت ایتک اوزر . فقه ابقا اولشددر * الی منی و فیم
 ذا تسیر بنهاده المطایا * مفهوم سده اولوب شاعر مر قوم استیطاه مدت سفرله نقل مطابقی
 استیطاه ایلشدر . تأمل . زجو معانسته اولوب اولادن مراد وقت انقطاع سفردر . قال رحه الله
 (و التعجب نحو * مالی لاری المدهد * والتیبه علی الضلال نحو * فاین تذهبون * والوعید
 کقولک ان یسی الادب الم اودب فلانا اذا علم ذلك) وکلمات مذکور هنی استیفهامک غیر اولهرق
 استعمال اولشدیغی معایندن بری دخی معنای تعجدر . مثلاً حضرت سلیمان علیه السلام . مالی لاری
 المدهد . قول شریفی بومعنایه محمولدر زیرا عدم رؤیت بهضاً جانب رایدن و بعضاً جانب
 مریددن اولسبیله اگر حضرت سلیمان علیه السلام بوقولی کندی جانب سده عدم رؤیتی موجب
 اولان حالدن استیفهام دینور سده بوصورنده تعجیدن مجاز اولور و اککر جانب هدهده عدم
 نفسندن استیفهامده بر معنی بوقدر بوصورنده تعجیدن مجاز اولور و اککر جانب هدهده عدم
 رؤیتی موجب اولهحق مثلاً موجود اولسبیله بر امانع رؤیت اولهحق سارکی بر حالدن استیفهام اولور سده
 بوصورنده استیفهام حقیقی اوزره اولقی مجاز اولهرق اککر بوندن تعجب قصد اولوب و معنای

حقیقی بی اراده مجرد تصور و انتقال ایچون اولور سده کنایه اولور و اگر مع التعجب معنای حقیقی
 قصد اولور سده تعجب مستنبعات کلامدن اولور . وکلمات مذکور هنی استیفهامک غیر مستعمل
 اولدیغی معاینندن بری دخی تیبه علی الضلالدر که مخاطبک ضلال و طریق مستغنی زری اوزرینه
 تدبیردن عباردر . فاین تذهبون . قول شریفی کی زیر مراد موضع ذهابدن سؤال اولوب
 بلکه کفارک ضلال و ترک طریق مستغنیله تدبیر . و معانی مذکور هنی بری و عیددر که مراد
 استیفهام اولوب بلکه مخاطبی تهدید و تخویف اولور بوده استیفهام اولان شی مخاطبک مسیئک
 معلومی اولدیغی تقدیرده جریان ایدر شخص مسیئ آخر حقهده اجرا اولوب معلوم مخاطب اولان
 تأدیبندن سؤال ایله فرضا اسانت ادب ایدن کسمیه . الم اودب فلانا . یعنی فلان کسمیه تأدیب
 ایتدی درسین حالیه که فلان مذکورک تأدیب مخاطبک معلومی اولسبیله مراد تأدیب فلان معلوم
 مخاطب اولوب اولدیغی سؤال اولوب بلکه مخاطبک مسیئ زهیب ایچون و عیددر . قال رحه الله
 (والتسیر بایلاء المقرره الهیة کما مر) و معانی مذکور هنی بری تقریر اولوب . تقریر . بعضاً
 تحقیق و تبیین معانسته و بعضاً مخاطبی معلومی اولان شی اقرار اوزرینه حل و اقراره الحاق و مضطر
 ایتک فحواسنه اطلاق اولور و بومقامده مصنفک مقصودی اشبومعنای تأیددر وکلمات مزبوره
 اشبومعنای تقریرده استعمال اولشدیغی صورنده مقرر بهک یعنی اقراری قصد اولان شیک همزی
 ولی و تعقیب ایتدی شرطدر ته کیم حقیقت استیفهامده مسؤل عنک همزی بی ولی شرط اولدیغی
 مرور ایتشدر . مثلاً مخاطبی فعل ضرری اقرار اوزرینه حل مراد ایلدکده . اضربت زیداً . یعنی
 سن زیدی ضرب ایتدی درسین و فاعلی تقریر مراد ایلدکده . انت ضربت . یعنی سنی ضرب
 ایتدک و مفعولی تقریر مراد ایلدکده . ازیدا ضربت . یعنی زیدی ضرب ایتدک درسین و حرف
 واسطه سبیله . ازید مرت . و تقریر حال سبیده . اراکب سرت . قولرله امثالیده بویله در
 و حکایه واقع اولان . انت فعلت هذا با کهنایا ابراهیم . نظم جلیلی دخی کندوسنده همزه تقریر
 فاعل ایچون قلشان مواضهندن چونکه مراد کفار حضرت ابراهیم علیه السلام کسر اصنامک
 و قوعنی اقرار اوزرینه حل اولوب بلکه مراد لری کسرتک حضرت ابراهیم علیه السلام کندوسندن
 صدورنی اقرار ایتشدر که در زیر نه کفیده اقرار فعل مراد لری اولهیلور که . انت فعلت هذا .
 قولرنده فعله اسارتله کائن . انت فعلت بهذا غیرک . دیناب حضرت خلیل الله دخی . بل فعله
 کیرهم . جوابی اتیان یوردیلر اگر مراد فعلی تقریر اولقی لازمکله جوابده . فعلت . و باخود
 . لم افعل . یسورلق اقتضا ایدردی . و مصنف ابضاحده نظم مذکورده استیفهامی تقریر حل
 اوزرینه سوق کلام ایل بونک اصلی اوزرینه حل اولدیغی نیچون جائز اولمکه سباق کلامده
 کسر اصنامک حضرت ابراهیم طرفندن وقوعی نزد کفارده معلوم اولدیغنه دلالت ایدر چک بر شی
 بو قدر که حتی استیفهام معلوم لازمکله حقیقت استیفهامه حلی منع اولسبیله تقریر حل اولسون
 دیو اعتراض ایغسیله بواعتراضدن جوابده دینلدیکه کسر اصنام فعل ابراهیم علیه السلام
 اولدیغنه دلیل ماقبل آتندر که جناب خلیلدن کفار اعراض و تولی ایتدکدنصکره . نالله لا یبدن
 اصنامکم . قولرله شکست اصناملرینه اجتهاد ایچون قسمله ابراز عزیمت یوردیلر بهده کفسار کسر
 اصنامی معاینه رنده بعضی بعضیسه . من فعل هذا با کهنایه لمن الظالمین . دیوب کفاردن دیگر
 بعضیلر . سمعنا فی بذرهم یقال له ابراهیم . یعنی اصنامه شتم و تعیب ایدر بر فنی ایتدککه اسمنه
 ابراهیم دینلور ظن ایدر که ایتک فعلیدر دیدیلر و فی تفهیر القاضی . سمعنا فی بذرهم ای بعضیهم
 قلله فله . بوصورنده ظاهر اولان کسر اصنام فعل ابراهیم علیه السلام اولدیغی دلالت عزیمت
 و قسم و اصنام حقهده اجرا یوردیلری قدح و ذمندن کفارک معلومی اولسبیلدر و برده مریدر که
 کفار حضرت ابراهیم علیه السلامدن فرار ایدوب جناب خلیلی یت اصنامه راقش اولدیلری
 حالده کسر اصنامه تصدیلری مشهود لری اولهرق منع و کف ایچون اقبال و مراجعنده

سرعت ابدی بر بور و بسته کوره شکست اصنام فعل ابراهیم اولدینی بالمشاهده معلوم کفار اولمسنده
ارتیاب اوله من مصنفک . ایلا المقرر به الهمزة . قولندن مرادی تقریر همزه ایله اولدینی
صورته دیک اولوب زرا تقریر همزه به مختص اولیه رق فقط مایقرربک همزه بی وایی اعتبار
همزه به مخصوصدر چونکه همزه فعل و فاعل و مفعول و غیر یلری تقریر ایچون کلدیکی حسبله
بونلردن قنیه سی تقریر اولدیفنک بینی فرق ابتک اعتبار ایلا ایله اولور لکن کات باقیه بویه دکدر
زرا هل طلب تصدیقه مختص اولمسیله نفس حکمی تقریر ایچون اولور * هل ثوب الکفار * کبی
معنی . هل جوزی الکفار بالثواب . دیکدر واسماء استغفاهیه فی الاصل کتدولیه سؤال اولان
شئی یعنی مدلولی اولان زمان و مکان و حال تقریر ایچون اولوب بوجه تشاشی ایلا تصور اولور
* کم آیتانهم من آیه * و * ماذا فعلت بفلان * و * من الذي قتلته * کبی قال رحمه الله (والانکار
کذلك نحو * اغیر الله تدعون *) بجزر اوله رق تقریر اوزره معطوفدر و * كذلك * قولی
انکاردن حال اولوب . حال کون الانکار مثل تقریر فی حدیث الایلاء . دیکدر یعنی کات استغفام
تقریر کبی انکار معناسنده دخی مستعمل اولوب تقریرده اولدینی مثلاً * انکارده دخی اگر انکار
همزه ایله اولورسه منکر اولان کرک فعل و کرک فاعل و کرک سائر همزه ایسه همزه بی وایی
شرطدر * اغیر الله تدعون * کبی و همزه نیک غیری کات استغفاهیه نیک دخی انکار ایچون کلمسی
صحیح ایسه ده ایلا شرط دکدر زرا کات سائر * استغفاهیه همزه ده جاری اولدینی مثلاً * انکار
فعل و فاعل و غیر یلری ایچون اولوب بلکه یا فقط انکار تصدیق ایچون اولور هل کبی و یا خود
مداولاتنک انکاری ایچون اولور اسماء استغفاهیه کبی مثلاً * ماذا بضرک اذا فعلت * قولنک
معناسی شئی مانک مخاطبه مضر اولدیفنی انکار اولوب بوندن انکار ضر لازمکاور و کذلک . من ذا
فعل کذا . قولنک معناسی شخص مانک فاعل اولمسی انکار اولوب بوندن انکار فعل لازمکاور
و * کم دعوتی * قولنک معناسی مرات ایله دعوتی انکار اولوب بوندن انکار دعوت لازمکاور
و * کیف تؤذی ابنا * قولنک مراد ابناک واقع اولدینی حالی انکار اولوب انکار ابنا لازمکاور و شعرده
* ونصبو الی رند الحس وعار * و من این تدری مالعرار من الرند * واقع اولوب مکان درائی یعنی * نافقک
بونلر معلومی اولمسی انکار اوله رق بوندن نفی درایت لازمکاور . نصبو . قبل معناسنده در . عرار .
عرارنک جعی اولوب طیب الراجحه بر نیاک اسمیدر و * رند * فتح ایله شجر باده دن طیب الراجحه بر شجر در
واما همزه ولی ایدن شئی انکاری ایچون اولوب مثلاً امر القیسک . ایقلنی والمشر فی مضاجعی . قولده
مراد فعل فنی انکاردر زرا شاعر * والمشر فی مضاجعی . قولنک ایلا یله فعل فکک وقوعه مانع
اولان مضاجعه سلاحی ذکر ایلمشدر و اگر بعض اوهامه سبق انش اولدینی اوزره مراد انکار
فاعل اوله رق یعنی فعل فکک محققدر لکن فاعل مخاطب اولوب و مخاطب بوفعل کند و سندن
تصور اولور مفعوله دن دکدر دیک اولمسی ایدی * والمشر فی مضاجعی . قولیه مانع فکک
ایرادنه محتاج اولمسی و مثلاً * اهم یقسمون رجة ربک * قول شریفنده همزه انکار فاعل
ایچوندن زرا منکر اولان انکرک فاسمین اولمسی اولوب نفس قسمت دکدر یعنی مقصود و د انکرک
* اولانزل هذا القرآن علی رجل من القرینین عظیم * قوللری ردو امر نبوتی مدبرین و قسمت
رحمت الهیه ایچون متولین اولمسی انکار ایچون تخصیص اولدینی ظاهراً و مثلاً * اغیر الله
اتخذ ولایا * قول شریفنده منکر مفعول اولان غیر الله در زرا منکر اولان جناب باری تعالی شانه
حضر تبارک غیر یستی ولی اتخذی اولوب بوخسه اتخاذ ولی دکدر و اما * اتخذ اصناماً آلهة *
قول شریفنده منکر نفس اتخذ آله اولوب انکیچون فعل همزه بی ولی ایلمشدر یعنی آیتین بیننده
فرق واردر زرا اولمسیه منکر اتخذ ولایاتک جناب باریتک غیر بی به تعلقی اولوب اتخذ ولی دکدر
وفول نایبده منکر آلهیه متعلق اولان اتخذ اولوب ذکر اصنام تو بخزند . مبالغه و کمال جهلارینه
دکدر ایچوندن و مثلاً * ارجلا سیر الید * قوائده اولان حال کبی زرا انکار اولان راجلا و ماشیاً

سیری اولوب نفس سیر دکدر سائر تعلقات فعل دخی بونلره مفیددر و * ازیدا ضربت *
امشالی بحسب تقدیر المفسر انکار مفعول و انکار فاعلن هر بر ریشه محفل اولوب مقدم تقدیریه
* اضربت زیدا ضربت * دینلور ایسه انکار فعل و * ازیدا ضربت ضربت * دینلورسه
انکار مفعولدر و * ابشرا منا واحداً نذیر * قول شریفی انکار مفعول ایچون اولوب
مفسر مفعول نصکره مقدر اوله رق * ابشرا منا واحداً نذیر نذیر * تقدیرنده اولور زرا انکر
مطلقاً انشاعی انکار انشیوب بلکه جنسیتده منلاری اولان بشره انشاع انشاعی انکار
ورسولک جنس آخر اولان ملکه دن اولمسی طلب ابدلکرینه سیاق کلام دلالت ایدر و کذلک
* انت ضربت * امشالی مرفوع مضر فعل اوزر ریشه تقدیم اولورسه بعضاً تقدیم تخصیصه
حلیله نفس فاعلی انکار و بعضاً تقدیم مجرد تقوی حکم حلیله حکمی انکار ایچون اولور
صاحب مفتاح سوره بونسده * اقات تصکره الناس * و * اقات نسمع الصم * قول
شریفی تقویه حکم انکار قیاسندن قیاب مخاطب بی علیه السلام اوله رق و بی علیه السلام
نه جناب باری ایله اگر اه ناس واسماع اصمده اشتراکی ونده بونکله انفرادی اعتقاد ایدرکنه
نظر ایلمشدر و صاحب کشف تخصیص قیاسندن قیاب رسول علیه السلام ملک ایمان ناسه فرط
شفف و محبت و تبالح حرص و رغبتی جهله کات انکر اه ناس واسماع اصم اوزر ریشه قدرتی
معتقد منزله سنده اولدیفنه نظر ایلمشدر . سؤال اولورسه که همزه انکار حرف نفی منزله سنده
اولوب و حرف نفی ولی ایدن شئی قطعاً و جزماً مفید تخصیص اولدینی مری و انشیدی بوضوئده سکاکی
نظم مذکور ی نوجمله تقوی به حل ایله تخصیصه حل ایچون جوابنده دیر که نسایم ابدلکه
همزه انکارده حرف نفی منزله سنده اولسون لکن سکاکی حرف نفی ولی ایدن ایله غیر یستی بینی فرق
ایچوب بلکه کرک نفی ولی ایدسون و کرک ایدسون جهله سی عنده اکر مقدم مضر اولورسه تقوی
و تخصیصه محفل و اگر مظهر منکر اولورسه تخصیصه و اگر مظهر معرف اولورسه تقوی به متعیندر
و سکاکی تقدیم مفید تخصیص اولدینی بحسبده بوقصداک تذکره . ایلا ان یزول عن خاطرك
التفصیل الذی سبق فی نحو انا ضربت وانت ضربت وهو ضرب من احتمال الابتداء واحتمال
التقديم وتفاوت المعنی فی التوجیهین . عباره سبله اشارت ایدرک بده . فلا تحمل نحو قوله تعالی
* الله اذن لکم * علی التقديم للتخصیص فلیس المراد ان الاذن ينکر من الله دون غیره و لکن
احله علی الابتداء مراد منه تقویه الانکار . دیمشدر یعنی . انا ضربت اه . امثالک ابتداء و تقدیم
محفل اولوب و اشبو توجیهینده معنایک تفاوت وعدم اتحادنه دار مسبق اولان تفصیلاتک عدم
نسبانیله تنبیه ایلدکد نصکره بوکلامه تفریع ایدرک دیمشدر که امدی * الله اذن لکم
الایه * نظم جلالتک امشالی تخصیص ایچون تقدیمه حل اولوبده مراد اذن و رخصت جناب
باریدن اولوب غیر یستند اولدیفنی انکاردر فلان اولمسون زرا معلومدر که معنای نظم انکرک فاعل
اولدقاری تحلیل و تحریرده قبل الهییدن اذن اولمفلنک انکاری اوزر ریشه اولوب بوقسه بواذن
غیر یستندن واقع اولوبده طرف الهی به اضافه ایدلش اولمسنده مبنی دکدر بلکه نظم مذکور
امشالی مفید تقوی اولان ابتدایه محمول اوله رق مراد حکم انکاری تقویه در و سکا کیتک نظم
مذکورده اولان بوکلامی بومثلاً و ترکیبک عنده مساعدة المعنی تقدیم و انکار نفس فاعله حلی ممکن
اولمسی موهیم اولوب بوایسده مظهر معرفک اعتبار تقدیمه محفل اولدیفنه ذهاب ساقیتک خلاقی
ایسه ده کات بوکلامی مذهب قومیه بنا ایلمشدر زرا شیخین یعنی عبد القاهر و جار الله مظهر معرفده
اعتبار تقدیم و افاده اختصاصک جوایزه ذهاب اولمشلردر مفهوم نظم جلیل * قل اراهم ما نزل الله
لکم من رزق فجاءهم منه حراماً وحلالاً قل الله اذن لکم . فی الحرام والحلال حیث جاءهم مما رزقهم الله
حلالاً وحراماً وفانهم مانی بطون هذه الانعام خالصة لذكورنا ومحرم علی ازواجنا . ام علی الله تعززون
فی نسبة ذلك الیه * اوله رق مفادی معلومدر زرا انکر بعض حلال اولان شئی تحریم ایدوب مثلاً

نذر ایچون صحرايه اطلاق اباد کړی نافه که سابه . قعير ايدرو ایدی يوکا قطعاً غزل و سودنی
ایچون و بوا امسال بعض انعام و حرمتن انتفاعی تحریم و بعضاً نسا ایچون حرام عدیه ذکره
تخصیص ایدر ایدی . ارایتم . خبرونی معنایه در ورزفک منزل اولمی سعادہ مقدر واسباب
سمایه اولان مطر و شمس و قمر امالیله محصل اولمی اعتبار بله در و . لکم . فوائده اولان لام
انتفاع ایچون اولمسيله رزقون مراد رزق حلال اولدیفته دالدر بناء علیه . فحسنت . قولیه مظهر
توبیخ اولمشلردر قال رحمه الله (و منه * ليس الله بكاف عبده * ای الله کاف ونفی النسق
اثبات و هذا مراد من قال ان الهمة فيه للتقرب بما دخله النسق لا بالنسق) و * ليس الله بكاف
عبده * قول شریفی دخی همزه نك انكار ایچون مجبئ قیاسدن اولوب . الله کاف عبده .
مفادنده در زیر انکار نفی نفی اولوب ونفی نفی اثباتدر الحاصل معنای انکار نفی اولوب و ادات
نفی اولان لبس اوزره مفید نفی اولان همزه انکاری داخل اولدیفنی کبی ثبوت کفایتی مفید
اولور و بوسورنده انکار نفی مقصود بالذات اولوب بلکه ابغ وجه اوزره اثباته و سبيله در
و بعضیلمرینك بونظام جلیله همزه مدخول نفی اولان . الله کاف . قولی تقریر یعنی جناب باری
عبد و نبیسی اولان حضرت پیغمبر ذیشانہ کاف اولدیفنی اقراره مخاطبی خل ایچوندر یوخسه
. ليس الله بكاف عبده . نفی تقریر ایچون دکادر دیکدن مرادی بو معنادر و * الم تشرح لك
صدرك * و * الم یجذبک بنیگا * قول شریفی امالی دخی بو وجهله در . همزه مذکوره به
بروجه مشروح بعضاً انکار و بعضاً تقریر ایچوندر دیشلوب بو اطلاقك ایکیسی دخی حسندر
امدی بو کلامدن معلوم اولور که تقریر اولان شی مدخول همزه اولان حکم اولمی واجب اولوب
بلکه او حکمدن نفیاً و یا اثباتاً معلوم مخاطب اولان شی اوله رق * انت قلت للناس اتخذوني
وامي الهين * قول شریفی دخی بوکا محمولدر زیر همزه حکم مذکور دن عبسی علیه السلام
معلومی اولان شئی یعنی عدم قولی تقریر ایچون اوله رق یوخسه قومته اتخاذ ايله امری قائل
اولمش اولمسی تقریر ایچون دکادر قال رحمه الله (ولا تشارك الفعل صورة اخرى وهي نحو
ازيدا ضربت ام عمرو المن برد الضرب بينهما) مصنف رحمه الله مرور ایدن والانكار كذلك
قولي صورت انكار فعل فعلك همزه نفی ولی اتمعی اوزرینه دال اولوب حالبوکه انكار فعل ایچون
فعلك همزه نفی ولی اتمعی دیکر بر صورت اولمسيله بو صورت اسارت ایچون بیورور که انکار
فعل ایچون بر صورت اخی دخی وارد که بوده منسل ازید و عمر و پیشنده ضربی تردید ایدوب زید
و عمرو غیری به تعلقی اعتقاد اتمیان کسه به استفهام انکاری ايله . ازیدا ضربت ام عمرو .
دیشلی امالیدر زیر ضربك بونلردن ایکیسته دخی تعلقی انکار ایتدیك کبی اصلا ضرب
اولدیفنی بیان امش اولور سوسو زیر ضرب ایچون تعلقی اید . چکی بر محملدن لازم اولمسيله محملی
نفی اولدیفنی کبی اصل ضرب دخی نفی اولمش اولور و * قل الذکرین حرم ام الانثیین
اما اشتملت علیه ارحام الانثیین * قول شریفی دخی بوقیاسدن اوله رق همزه نفی ولی ایدن مفعول
اولمسيله برابر غرض اصل تحریمی انکاردر ذکریندن مراد ذکرین صان و معز و انثییندن مراد
بونلرک انثییندر . مشرکون بعضاً ذکر و بعضاً اثاث انتفاعی و بعضاً بونلردن حاصل اولان
اولاد ذکر و یا اثاث و یاخود مخلوطاً جله سنی تحریم ایدر بو تحریمی جناب حقه اضافه و نسبت
ایدر ایدی بناء علیه اشونظم جلیل ايله جناب باری قول ایشاتی انکار بیورمشدر که معنی اگر
تحریم واقع اولسه حرام اولان یا ذکرین و یاخود انثیین و یاخود ارحام انثیینك مشتمل اولدیفنی
اولاد اولور دی حالبوکه بونلردن هیچ رنده حرمت اولمسيله اصلا حرمت یوفدر دیک اولور ذکر
اولان مثال و نظم جلیله همزه نفی معمول ولی ایدیبکی کبی فاعلك ولی اتمعی دخی بو وجهله اولوب
منسل ضربی زید و عمرو پیشنده تردید ایدوب . الضارب اما زید و اما عمرو لا غیرهما . اعتقادنده
بونلرک کسه به . ازید ضربك ام عمرو . دیشور همزه انکار ایچون اولوب سنی نه زید ضرب ایلدی

ونه عمرو دیک اوله رق مراد اصلا ضرب و قوعب و لمدی دیک اولور زیر فعل مذکور بر فاعله
محتاج اولوب و مخاطب زید ايله عمر و لا غیرین واقع اولدیفنی مقرر اولمسيله بونلردن دخی نفی و انکار
اولدیفنی کبی ضارب اولدیفنی مستبان اوله رق اصل ضربك و قوعی انکار اولمش اولور و فاعلك
غیریده . فی اللیل کان هذا فی النهار . و . فی السوق کان هذا فی المسجد . امالیله
یوله در قال رحمه الله (ولا تشارك اما للتوبیخ ای ما کان یذنی ان یكون نحو اعصيت ربك اول
یذنی ان یكون نحو اتعصى ربك) واستفهامدن مستفاد اولان انکار یا مخاطبی زمان ماضیده
کندوسندن صادر اولان بر امر اوزرینه توبیخ ایچون اولوب مراد . ما کان یذنی . ان یكون
ذلك الامر الذي كان . یعنی واقع اولان امرك اولوجهله و قوعی لا یبق اولمدی دیک اولور
و بو معنایه توبیخ انکاری ماضیده . واقع اولان امر حقنده جریان ایدر * اعصيت ربك * کبی
زیر مخاطبیدن عصیان و اعددر امدی بو استفهامده تثبیت معنایه تقریر یعنی مخاطبی سن البتہ
عصیان ایتدك دیو اقراره حل ايله برابر یونك و قوعی لا یبق اولمدی معنایه توبیخ و انکار دخی
وارد که . لم کان العصیان وما کان یذنی ان یقع . مفهومی منته در مصنفك . ای ما کان یذنی
ان یكون . قولنده برنجی . کان . ناقصه اوله رق اسمی انکار اولشان امر و خبری یذنیدر و ابکی
. کان . تامه اولوب فاعلی بنه امر مذکور در و ابو علاء مرینك . افوق البدر یوضع لی مهادر
ام الجوزاء تحت بدی وساد * قولی دخی اشبو . ما کان یذنی . معنایه انکار توبیخی به محمولدر
شویه که استفهام تقریر ایچون اولمسيله برابر مرتبسی بدردن عالی اولدیفنی ادعا ايله شایبه
انکاردن خال دکادر زیر شاعر مر قوم ادعاء و افتخار افراشی فوق بدرده اولدیفنی تقریر و تثبیت
ایتمسيله برابر ام منقطع ايله بوندن اضرب و جوزای و سادی فلق درجه سسته ترقی ایتلدر زیر
زعم اولدیفنی اوزره جوزا فلك نامنده و بدر فلك اولده در . و یاخود انکار توبیخی . لا یذنی
ان یكون . معنایه اولوب همزه نك داخل اولدیفنی شیک حدوت و تحقیق مضمری لایق و روا اولر
دیک اولور و بو معنایه انکار توبیخی زمان حال و استیالده و قوعب و له حق امر حقنده جریان ایدر
دیک اولور . اتعصى ربك . کبی مراد تحقیق عصیان لایق اولمز دیکدر قال رحمه الله
(اوللکذیب فی الماضی ای لم یکن نحو * افاصفیکم ربکم بالبین * اوفی المستقبل ای لا یكون نحو
* انلزمکوها *) و یاخود انکار ماضیده تکذیب ایچون اولوب همزه نك مدخولی اولان شیک
مضمری زمان ماضیده واقع اولمدی معنایه اولور * افاصفیکم ربکم الخ * نظم شریفنده
اولدیفنی کبی زیر کفار حاشا ملائکه کرام بنات اللهدر دیو هرزه کوی وادی خذلان اولملر ايله
جناب باری تعالی ذات عن ذلك بونی نفی ايله . افاصفیکم . بیوردر یعنی ربکم تعالی سبزی علی
وجه الخلو و الصفا افضل اولاد اولان بن و نه تخصیص ايله حاشا ذات الوهینچون دون بنوده
اولان بتانمی اختیار ایلدی یعنی بو فعل واقع اولمدی دیکدر . و یاخود انکار مستقبلده تکذیب
ایچون اولوب مضمر مذکور واقع اولمز دیکدر . قصه نوح علیه السلامده . جناب بی اللهم
روایه وارد اولان * انلزمکوها * قول شریفی بوقیاسدن اولوب مراد بو هدایت و یاخود حجتی
سزه الزامی ایدر ز یعنی قبول هدایت اوزرینه سزه اکراه و بونکله اهتدایه قسر و اجباری
ایلر حالبوکه سزر طریق هدایه سلو کدن امتناع ايله کارهون سکر یعنی بزدن بو الزام واقع
اولمز دیکدر . و * هل جزاء الاحسان الا الاحسان * قول شریفی دخی استسوی کذب
فی المستقبل اوزرینه محمول اولوب مدعا ی کفار اولان حکمی تکذیبدر چونکه کفار ضلالتفرین
اصحاب کربن رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتك آلاش غمزدن استغفارینه نظر له
تحقیق حشر و معاد تقدیرنده عالم آخرته دخی حال فقر و احتیاجده اولملر زعم و ادعایینه مبنی
جناب باری کفار تبهکاری تکذیب ایچون ادعا کرده لری اولان حکم مذکور ی رد ايله دیساده
حسن اعمال ايله اولان احسانك جزاسی انحق آخرته اجر و ثوابت ايله احسان اولدیفنی بیان

یور شد و شاعرک * و هل یذکر الضرعام قوتایومه * اذا ادخر النمل الطعام لعمامه * قوی
 دخی یوقبلنددر * بذکر * بمنع وزندده اولوب یعنی فرجه رسد نلک طعامی ادخار ایلدیگی وقت
 اسد برکونلک فوتی ادخار و اخیار ایتزدیکدر * و بعضاً فی معنای اولان استقامت انکاری
 دخی تو یخ ایچون اولور * و ماذا علیهم او آمنو بالله * قول شریفی کی یعنی انلرک اوزرینه
 ایمان و ترک نفاقده نه مضرت و وبال وارد دیک اولوب مراد ذم و تو بخدر یعنی مراد مجرد ایمانده
 وبال و مضرت اولدیغی بیان اولوب بلکه فی وبال ایلر برابر ذم و تو بخدر زرا ایمانده هر بخیر
 و مصلحت اولمسیله برابر مراد مجرد فی وبال اولسه بالکر بوی اخبار حسن اولوب بلکه ایمانده
 اولان مصلحه دخی تعرض اقتضا ایدردی قال رحمه الله (و التکم نحو * اصلو تک نامرک ان
 ترک ما یبید آباؤنا * و التکم نحو من هذا و التویل کفر امة ابن عباس * و لقد یحیی فی اسرائیل
 من العذاب الممیت من فرعون * بلفظ الاستفهام و رفع فرعون و لهذا قال * انه کان عالیا
 من المسرفین * و الاستبعاد نحو * انی لهم الذکر و قد جاءهم رسول من قبلهم فماتوا عذبه *)
 استیطاقه اوزرینه معطوفدر یعنی کلمات استفهامیه تک مستعمل اولدیغی معایندن بری دخی تمکدر
 * قالوا یا شعیب اصلو تک نامرک ان ترک ما یبید آباؤنا * قول شریفنده اولدیغی کی چونکه
 حضرت شعیب علیه السلام اهل مدینه * قال باقوم اعبدوا الله ما لکم من اله غیره الی آخر الایه *
 منطوق جایی اوزره جناب باری به عبادت و استعانت اعراض و مبادعت و سائر نصایح اوازم
 شریفه تبلیغ احکام نبوت * و در قلمرند قوم مذکور حاشای ذیشار مشار الیهی سخن و استعنا
 طریقیه یا شعیب آبا من ترک عبادت ایلدیگی اصنامی ترک ایتکلکمزنی تکلیف صلاتکی * کا
 امر ایدر دیکلر یعنی امری صلاته نسبتله بوکا داعی عقلی دعوت ایتز الا مواظب اولدیغی صلات
 جنسندن اولان خطرات و وسوس دعوت ایدر دیک استبدیل و صلاتی تخصیص بالذکر
 حضرت یحییع مشار الیه صلاته کثرت مواظبتلرندن نشأت ایشدر و معنای مذکور دن
 مستفاد اولدیغی اوزره تقدیر کلام * اصلو تک نامرک تکلیف ان ترک * اولوب لفظ تکلیف مقدردر
 زرا ترک قوم * فعلی اولوب حضرت شعیب علیه السلام مأمور اولدقاری قومیه تکلیف ترکدر
 و معنای مذکور دن بری تحقیردر مثلاً برکسندی تحقیر ایچون * من هذا * یعنی شوکیدر دیکلور
 مراد استفهام اولوب شخص محقر اولدیغی ایتان اولور و تویل دخی معنای مذکور دن اولوب
 مثلاً * و لقد یحیی اده * نظم جلیله علی قرأه ابن عباس رضی الله عنهما * من فرعون * قولنده
 * من * کلمه استفهام و فرعون * مرفوع اوله رفی حالوکه حقیقت استقامده بر معنی اولماسیله
 مراد تویلدر زرا جناب باری فی اسرائیلک واصل سرحد سلامت اولدقاری عذاب شدت و فظعته
 توصیف یوردیسه تویل ایچون * من فرعون * قولی زیاده ایلدی معنی فرعون فرط عتو و شدت
 ستم ایلر اصل ملک جا ز اولدیغی یلور میسر بر عذابکه اولدلاو کیمسه صانع و معذی اوله
 نه ظنی ایدر سیکزدیکدر و مراد تویل اولدیغی جهنمه * انه کان عالیا من المسرفین * قول
 شریفی اواد ایلر کبر و اسرافه طبعه علیه بالغ و طغیان و شقاوتده حد انصافدن معجوز اولدیغی
 ایتان یورادی و معنای مذکور دن بری استبعاد اولوب تسمه کیم * فارتقب یوم تأتي السماء
 بدخان من بغی الناس هذا عذاب الیم ربنا اکشف عنا العذاب انما مؤمنون انی لهم الذکر
 و قد جاءهم رسول من قبلهم فماتوا عذبه * نظم جلیله و ارد اولمشدر مفهوم شریفی حیم
 مسرتین ایچون شمول و قدر قرب و انتظار ایلر که یوم شدت و فخطده و یاخود اشراط ساعدن
 اوله رفی حول قرب قیامت * دخان ایلر ایدوب یعنی جو سمی دخان استعجاب و ناسی دوجار
 فلق واضطراب ایلدی حیدر * یورده عذاب الیم یزدن بو عذاب الیمی کشف و رفع ایلر
 تعقیب بعد الکشف ایمان ایدر دیکلر و انراشده و حال ایلر نه کیفیتده مذکر اولوب و انلر ایچون
 تذکر قندن حاصل اولور یعنی توجهله متعظ اولوبده عند کشف العذاب وعد ایمانه و فای ایدر که

المره ایجاب تذکرده دخاندن اعظم اوله رفی مبین آیات و معجزات اولان فی ذلک من موت اولوب
 انلر ایسه قطعاً تذکر ایتمه رک اعراض ایلدیلمر دیکدر * الحاصل * انی لهم الذکر * قول
 شریفی * من ان لهم الذکر * و یاخود * کیف تذکر و ن هذه الخالة * معنای اوله رفی انلر
 عند کشف العذاب حالت دخان ایلر تذکر و تعظیلر و وعد ایمانه و فای فی استبعاددر * استه
 کلمات استفهامیه بو معنای دخی استعمالی معلوم اولوب ایچون سیر اولمده که اش * بو کلمات معنای
 حقیقیلری اولان معنای مشروحه استفهامیه حلی معنی اولدیغی معنای اوله رفی انلر ایسه
 مقام اولان بر معنی متواد اوله جفتدن اشو متوادات معنای ذکر ایلدیگی معنای مذکورده
 منحصرو بعضی ادوات مذکورده دن بعضیسته مخصوص اولوب بلکه بونده حاکم سلامت ذوق
 و تنبع تراکیب اوله رفی سموع اولان بر معنی و بولسان بر مثاله قصر اولدیغی معنای ذلک و جده لا یقندن
 نخطی و تجاوز قنقی لایق اولماسیله بویاده لازم و اهم اولان تصرف و دقت و استعمال عقل
 و رویدر و الله الهادی قال رحمه الله (و منها الامر) و انواع طابین بریده * امر * در
 و امری * طلب فعل غیر کف علی جهة الاستعلاء * قولیه تعریف ایلدیلمر یعنی کفک غیری اولان
 فعلی علی جهة الاستعلاء طلبدر کف ترک و امتناع معنای اولوب * غیر کف * ایلر نهیدن احتراز
 اولمشدر که مثلاً لا تفعل * قولک معنای اوفعلدن امتناع و کف بد اولدیغی طابندر و علی
 جهة الاستعلاء * قولی دعا و التمسیدن احترازدر * معنای الاستعلاء طاب تلو یعنی یس و کلک
 و مرتبه سنی رفیع عد ایلکدر که حقیقه مرتبسی عالی اولوب اولماقندن ایدر بوضوئده مرتبسی
 نفس الامرده عالی اولان بر شخص مادوننده بوائسان بر شخصه علی طریق التضرع بر ماده تکلیف
 نیاسه جهت متکدن استعلاء بولدیغی جهتله امر اطلاق اولمز و بالعکس برکسده مافوقنده
 بولسان بر ذاته نفسی عالی اتخاذ ایلر بر خصوص تکلیف ایلر امر اولوب بنده علیه قائلی تعجیل
 و تحمیل اولور لکن غیر کف قیدله افراد امر دن اولان * اکفف عن القتل * قولی تعریفدن خارج
 اولدی ایجاب ایدر سده جواب و برمشدر که غیر الکفده اولان کفدن مراد صیغه تک مأخذ
 اشتقاقندن کف اولوب مثلاً لا تضرب * دیناسه معنی صیغه مذکورده تک مأخذ اشتقاق اولان
 ضربدن طلب کف و امتناعدر * اکفف عن القتل * ایسه بوجمله اولوب زرا مراد قتلدن
 کف اوله رفی کف قتلدن کف دیکدر * و معلوم اوله که اصولون صیغه امریه ایچون وضع اولدیغنده
 اختلاف ایدوب بعضیلری فقط وجوب و لزوم و بعضیلری بالکر ندب ایچوندر و بعضیلری
 وجوب و ندب یئنده قدر مشترک اولان طاب علی جهة الاستعلاء به موضوعدر دیکلر و بعضیلر
 وجوب ایلر ندب ایچون اشتراک لفظی ایلر موضوع اوله رفی لفظ مشترک اولماسه قائل اولدیلمر
 و بعضیلری بین الوجوب و الندب بر قدر مشترک ایچون موضوع اولوب و یاخود مشترک لفظی
 اولماسه توقف ایدر که حاصلی قدر مشترک وضع و یاخود اشتراک لفظی صور تبندن برله ایتکسند دخی
 حقیقت و یاخود اشتراک لفظی ایلر احد هاده حقیقت و آخرده مجاز اولمسندن هیچ بری قطع
 و جزم ایتامشدر و بعضیلری وجوب و ندب و یاخود هر بررینه اشتراک لفظی ایلر وضعنده
 و بعضیلر اوجی یئنده قدر مشترک اولان اذنه موضوع اولماسه قائل اولمشدر و وجود حقیقت
 اولسی مختار اکثر اولمشدر و دلایل مسروده بولردن برینه قطعی مفید اولدیغندن مصنف
 رحمه الله هیچ بریسته جزم ایتمه رک قوت امارتیه معنی عند العقل اظهر اولان سنده اشارت
 ایدوب یوردر که (و الاظهر ان صیغه من المقتضی باللام نحو یحضر زید و غیرها نحو اکرم
 عمرو و روید بکر موضوعه اطلب الفعل استعلاء لیدر الفهم عند سمعها الی ذلک) مصنف
 رحمه الله الیهت اسبو کلامده صیغه امر ایتسم ثنه اولدیغنه اشارت و اردر که اول لام جازه
 مقترن اولاندر و بوقسم فاعل مخاطب ایچون اویسان امره مختصدر یعنی فاعل مخاطبک شیری به
 اولان امر ایچون بوسیله ایلر ایتان اولور ثانی حذف حرف مضارعته صکت و سبیله فاعل

مخاطبتن فعل طلب اولی صیغه در ثالث طلب فعل اوزره دال اولان اسمدر
 واشبو قسم ثالث عند الحات اسماء افعالند و قسمین اولینک حقیقت امرده یعنی علی سبیل
 الاستعلاء طلب فعلده غلبه استعمالی مبنی کرک حقیقت امرده استعمال اولونون و ککر که
 غیر رسیده منعمل اولونون بونله نحو یون امر تسمیه ایندی بیلر حتی . اللهم اغفر لی . قولنده دعا
 مناسبه اولان . اغفر . لفظی عندلنده امردر و اما قسم ثالث مذکور اسم اولدیغی جهتله اسم
 وفعل بایرخی غیر ایچون امر تسمیه ایچوب اسماء افعالند عد ایلدیلمر امدی اشبو اقسام نشدن
 مقترن باللام اولان صیغه که . لخصر زید . مثلاً در و غیر یسبکه . اکریم عروا . و روید زیدا .
 یعنی امله و . هم زیدا . ای احضره و . هات شید . ای اعطه و . حبیل الثرید . ای اشته کیسدر
 اظهار اولان بونلرک جمله سی استعلا ی طلب فعل معنای مشترکینه موضوع اولدر زرا صیغ
 مذکور بی سماع عندلنده اشبو استعلاء طلب فعل معنای فهمه منبدر اولوب و فهمه تبادر اقوای
 امارات حقیقتند و . استعلاء دن مراد ذکر اولاندیغی اوزره فی نفسه عالی اولسون اولسون
 مجرد طالبک مستعلا اولمقلیدر صاحب مفتاح دیندر که . ق . و . ایقم . منالوصیغه دره اتفاق
 ائمه ائت امره اضافه اوزرینه اوله رق بونلر صیغه امر و مثال امر و لام امر دیو تعبیر ایدوب
 مثلاً صیغه اباحه و بالام اباحه و بیا مملری بونلرک علی سبیل الاستعلاء طلب فعلده حقیقت اولسنه امداد ایدرک
 تقویت بخش اولور زرا بو معنی یعنی علی سبیل الاستعلاء طلب فعل حقیقت امردر . لیکن صاحب
 مفتاحک بوقولی جالب نظر در زرا ائمه تحاک مثلاً . صیغه الامر . قوللنده اولان امر استعلاء
 طلب فعل مناسبه اولسی مسلم دکانر که حتی مرادری بو صیغه ک مدلولی . طلب الفعل استعلاء .
 دیک اولسون بلکه ائمه اهل لغت عرفنده امر . ق . و . ایقم . امثال صیغه دره حقیقت و صیغه
 و مثالک امره اضافه سی . اضافه العام الی الخاص . قیلندن اوله رق اضافه بیایددر . الحاصل
 مثلاً صیغه الامر قوللرینک معنای . الامر هو الصیغه . دیک اولوب . صیغه بدل علی طلب الفعل
 علی سبیل الاستعلاء . دیک دکانر زرا انلر . صیغه الامر . و . مثال الامر . تعبیر بی صیغه
 ماضی و صیغه مضارع و امثال مقابله سنده استعمال ایدر و فقط بو سئل اولدن جوابده اضافه
 اولنن امر معنای مذکوره اولدیغی تسلیم ایدر لیکن . ق . و . ایقم . انلنه امر تسمیه ایدوبده
 مثلاً اباحه تسمیه ایتملری صیغه ک طلب فعلده حقیقت اولسنه هر نقدر دایل اولمقله صالح
 اولسنه ده لیکن تقویت و امداد ایدر دیک ممکندر قال رحمه الله (و قد يستعمل لغيره كالأباحه)

نحو جالس الحسن او ابن سيرين والتهديد نحو * اعملوا ما شئتم * والتعجيز نحو * فأتوا بسورة من
 مثله * والتخيير نحو * كونوا فرقة خاسئين * والاهانة نحو * كونوا حجارة او حديد * والتسوية
 نحو * اصبروا ولا تصبروا * والتثني نحو * الا يا ايها الليل الطويل الا انجلي *) وبعضاً صیغه امر
 ذکر اولنن استعلاء طلب فعلک غیر بی بحسب القرائ مقامه مناسب معانیده استعمال اولور بوده
 یا اصلاً طلب فعل ایچون اولامسبيله و یا خود طلب فعل ایچون اولور سنده لیکن لاعلی سبیل الاستعلاء
 اولمسبيله اولور مصنف رحمه الله صورت اولی به اشارتله یوررلر که معنای مذکورک غیر
 . اباحه . کیسدر مثلاً . جالس الحسن او ابن سيرين . قولنده . جالس . لفظی صیغه امر اوله رق
 فعل جلوسی طلب ایچون اولوب بلکه حسن ایله ابن سيرين پیئنده اولان سوء امتزاجدنشی
 مخاطب بونلرک عدم جواز محالستی توهم ایلمسبيله بونلرک محالستی اباحه اولدیغی معلومدر و بریده
 . تهدید . در تهدیدن مراد تخويف اولوب انذارن اعدر زرا . انذار . ابلاغ مع الخوف بقدر تهدید
 ایسه بعضاً تکلیف عند نفسندن اولمسبيله اعدر صحاحده . تخويف مع دعوة الی الحق . معنایله
 تفسیر اولمشدر بومعنا کوره دخی اعدر زرا دعوت تهدیدی مستلزم دکانر و تهدید . مثال
 * اعملوا ما شئتم * قول شریقی اوله رق مراد طلب عمل اولوب بلکه تهدید و تخويف بقدر عید ایله
 سبیدی پیئنده بو کلام کثیر الاستعمال اولوب . افعال ما شئتم . یعنی دیلیدیکی ایشله دینلور مراد

جزاسنی مشاهده ایدر جکی اشراب ایله تهدیددر * ومن شاء فليسكر * قول شریقی دخی بوقیلندن
 و بر سبیده . تعجيز . در که ما امر بی اتیانندن مأمورک عجزی اوزره دال اولان طلبدر مثلاً
 * فأتوا بسورة من مثله * قول شریفندن مراد اگر بلاغته قرأ منزل مثلندن طلب اتیان سوره
 اولسه امتناعیله حکم الهی اولدیغی جهتله طلب محال اولوب بلکه مقصود اهل ربی تعجيزدر
 زرا مخاطبک قدرتی اولمیان شیئی اوزرینه ایجاب و الزام ائک او شیدن عاجز قلمقلغی مستلزمدر
 و معانی مذکوردن بر سبیده . تسخير . در مثلاً * كونوا فرقة خاسئين * قول شریفنده قرده
 اولمق انلرک مقدوری اولما مسبيله مراد حقیقه قرده اولمقربنی طلب اولوب بلکه بی اسر ایلندن بر
 قومک یوم سبیده صید ماهی به جرأت وحدی مجاوزتلی جهتله رحمت الهیه دن خسو و طرد ایله
 صورت قرده به تحول یئنی جمع اراده سی نختنده قهر و تسخيردر یعنی ما امر بهد منقاد و مسخر قلمقدر
 زرا مخاطبک قدرتی اولمیان شیئی من غیر توقف عقیده حاصل اوله جق حیثنده اوزرینه ایجاب
 ائک اوسبینه تسخير مخاطبی مستلزم اولور و بر سبیده اهانتدر . مثلاً * كونوا حجارة او حديد *
 نظم جایلنده مراد حجارة و یا حديد اولمقربنی طلب اولوب بلکه اهانتدر زرا بر شیک احوال
 خبیسه دن اولدیغی حالده مخاطبک عدم قدرتشدنشی حصولی قسده اولمقربنی طلب ایدلمسی
 مخاطبک اهانتنی مستلزم اولور حاصلی تسخير ایله اهانتدن ایکسینده دخی غرض کفارک قرده و یا
 حجارة اولمقربنی طلب اولوب نه قرده و نه حجارة اولمق مقدور لری دکانر لیکن پیئنده فرق شو
 وجهله در که تسخيرده فعل یعنی قرده اولمق حاصل اولور و بونده واجب تعالی حضر تونلرک
 انلری قرده یعنی میون صورتنه مسح ائتمنده سرعت تکوینده و جناب باری به مسخر و امر یسه
 منقاد اولد قلمقلغه دلالت وارد و اهانتده فعل یعنی حجارة و یا حديد اولمقربنی حاصل اولوب بلکه
 غرض انلر اهانت و استحقار و عدم مهالات و اعتباردر و معانی مذکوردن بر سبیده . تسوية . در
 * اصبروا ولا تصبروا * قول شریقی بوقیلندن اولوب صبر و عدم صبر پیئنده تسخير اوله رق واجب
 تسويه بی مستلزمدر و مراد تسويه اولدیغنده . سواء علیکم قرینه اولوب عدم نفع و جدوا نه
 صبر و عدم صبر بیان اولدیغی بیاندر و اشبو . تسوية . ایله . اباحه . پیئنده فرق بودر که
 . اباحه . ده کآن مخاطب اتیان فعل کند و سیچون جائز اولدیغی بی توهم ائمسبيله ترکنده برکونه خرج
 و بأس اولماسبيله بر ارفعه ده اذن و اباحه در . تسويه . ده مخاطب فعل و ترکدن احد طرفین طرف آخره
 نسبتله کند و سیچون انفع و ارجح اولسنی توهم ائمسبيله بورججانی رفع و فعل و ترک یئنی تسويه در
 و معانی مذکوردن بر سبیده . تمديد . شوبله که امکانی اولمیان شیئی طلب غنی بی مستلزمدر امری
 القسوت . الا يا ايها الليل الطويل الا انجلي . بصبح وما الاصبح منك يا مثل . قوی کبی اصباح
 و انجلا انکشاف معناینددر اولاضیاء صبح ایله ظلامی زائل اولسنی لیندن صورت طلبیده بولوب
 بعده عندلنده صح ایل مذکوردن امثل و افضل اولمسبيله رق شب تارده فصل شدائد و مقامات همومه
 دوچار ایسه نهاده دخی اولوجهله حال ناپسوار اولدیغی و یا خود زحام همومدنشی نهاردخی
 عیننده شب تاریکی مظلم و دیچور ایدوکنی اراد ائمشدر . بو کلامدن غرض شاعر لیندن طلب انجلا
 اولوب زرا انجلا لیل قدرتنده اولدیغی حسبيله طلب غیر مقدور اوله رق بو ایسه عیشدر بلکه
 مراد لیندن نفسنه عارض اولان تباریح و شدائد وجد و عشق و وواعج و احتراق حب و شوقدن تخلص
 ایچون لیندن ظلامک زوال و انکشافی تمیددر و بو انجلا هر نقدر امر ممکن اولمسبيله ترجی به حلی
 رهین جو از ایسنده ایله مذکور بی استطاله سندنشی کآن انجلا سنده مزقب اولوب و طماعت
 و توقعی بواندیغندن غنی به حلیله ترجی به حل ایدلماشدر زرا ترجی توقعی مقتضیدر قال رحمه الله
 (والدعاء نحو * رب اغفر لی * والالتماس كقولك لمن يسأوك رتبة افعال بدون الاستعلاء) صیغه
 امرک لاعلی سبیل الاستعلاء طلب فعل ایچون اولان قسم ثانیته اشارتله یوررلر که بطریق الاستعلاء
 طلب فعلک غیر بیسی اوله رق صیغه امرک استعمال اولدیغی معانیدن بری دعادر مثلاً . رب اغفر لی .

قولته مراد بطريق الاستعلاء طلب فعل مغفرت اولوب بله غرض على سبيل التضرع فعل
 مذكورى طلبه زيرا دعا مقام خضوع وانكسار در ودعا جنب باري به شخص اولوب وصورت
 تعميده موقوع دعا استعلاء استعالي مشهود استعلاء بونك حقه بركلاعه ظفر باب اوله مامشدر
 ومعاني مذكور در دن ربي دخی . التماس در . مثلا من جهة الزنه س . نكاه مساوى و اقرا اولان
 كسه به بدون الاستعلاء يعنى كندى اذن على طوقه در فى ونضرع واستدعا طريق تزلزله اوليه رقى
 . افعلى كذا . در س . يعنى اقرا نجه ومساواتجه برشى تكليف ادر س . لكن شارح مر حوم عرفه
 التماس دعا در جه سته منتهى اوليه رقى نوعا نضرع طريقه اولان طالبه اطلاق اوله ديفنى
 نضرع ايشدر مستعلا تكميله التماس ايجون شايه نضرع اوله ديفنى مـ لاو نوعا استعلا تكم
 وجودى مـ هو در . قال رحمه الله (ثم الامر قال السكاكى حقه الفور لانه الظاهر من الطلب
 وتبادر الفهم عند الامر بشئ بعد الامر بخلافه الى تفهيم الامر الاول دون الجمع وارادة التراخي وقبه
 نظر) بوند نصركه مـ لوم اولس و نكه سكاكى رحمه الله حق امر . فور . يعنى ورود امر ك
 عقيده فلك وجوبى اولوب جواز تراخي و تأخير قريبه به مفوض اوله ديفنى بيان ايشدر نكده
 بعض اصوليك مذهبه بودر زيرا عند الانصاف برشى طابدين ظاهر اولان مأمورك على الفور
 احابيدر زيرا برشى ايله امر اوشيه مساس حاجته مبيدر نكه كيم استفهام وندا فورى اوله ديفنى
 ظاهر اولوب بونك فور ونفجىل اقتضاسه مع اشتراط امكان المطلوب طاب ايجون اوله ديفنى
 بشقه سبب بوقدر حاله كه امر دخی طلب ايجون اوليه فورده اشتراكلى لازمكاور . و رده
 برشيك خلا فله امر نصركه اوشى ايله امر عند نكه فهمه متبادر اولان امر اولى تغيير اولوب
 يوحه امر نى جمع واحدهمك تراخي سنى اراده دكلدر زيرا مـ لاو لاسى عبيد . فـ . ديو قيام
 ايله امر ايشدر كد نصركه قبل القيام . اضطجع حتى المساء . ديو مدت طويله اضطجاع ايله امر
 ايشدر فهم امر بالقياى امر بالاضطجاعه تبديله تبادر ايدوب يوحه احد هماك تراخي سله برابر
 قيام واضطجاع يبنى جمع مراد ايدى متبادر اولم . اضطجع حتى المساء . قولى . اضطجع زمانا
 طوبلا . مفهوم مـ اولوب اولوب تحقق تراخي ايجون اشو . حتى المساء . قيسى اعتبار ايدلشدر زيرا
 . فـ . ديتل كد نصركه بالكر . اضطجع . ديتلو بد عبيد قيام ايله اضطجاعك ايكسى دخی على
 التعاقب اجرا ايله على الفور امره امثال اتمش اولور لكن امر بالقيام نصركه ذكر اوله ديفنى
 اوزره زمان طويل اضطجاع ايله امر صورتى بونك خلا فته اولوب زيرا بوقيددن فهمه متبادر
 اولان امر اولى تغيير ايشدر بوايه امر ك فورى اولس امارا نيشدر . لكن سكا كيت اشو
 قولى محل بطرد زيرا مقامك قريبه دن خاو وسلامتى عند نكه حق امر فور اوله ديفنى مـ لم دكلدر بله
 مفهوم امر ايجون استعلاء طلب فعل اولوب فور و تراخي تكرار وعدم تكرار كى قريبه مفوضدر
 زيرا امر فور و تراخيدن برشى اوزر يسه دلالت ايجـ . الفور . فى الاصل مصدر . فارت القدر اذا
 غاث فاستعبر للسرعة ثم سميت به الحلة التى لا ريث فيها ولا لبث اى لا بطاق فيها ولا مكث فقبل جاء
 فلان من فوره اى من ساعته قال فى البيان اختلفوا فى الامر المطلق عن الوقت انه على الفور ام
 على التراخي ومعنى الفور انه يجب تعجيله فى اول اوقات الامكان والتراخي انه يجوز تأخيره لانه يجب
 تأخيره فذهب اكثر اصحابنا . واصحاب الشافعى واكثر المتكلمين . الى انه يدل على التراخي
 وذهب الكرخى . وبعض اصحاب الشافعى . الى انه على الفور وكذا كل من قال بالتكرار وادوام
 يلزمه القول بالفور . وذكر ابو سهل ان عند ابي يوسف . على الفور خلا فكا لحمد و الشافعى
 وعن ابي حنيفة مثل قول ابي يوسف وقال فخر الدين الرازى . لا يقتضى الفور ولا التراخي بل
 يدل على القدر المشترك فلا يحمل على احدهما الا بدليل لان عبيد الامر تدل على طاب الوجود
 لا الفور والتراخي مطابقة وتضمنك والتزاما ولا عبارة ولا اشارة ولا دلالة ولا اقتضاء فيكون القول
 بما قول بلا دليل وهذا ضعيف لان معنى التراخي على ما فسرناه لا ينافى اطلاقه واما الفور فتبد

ولان الفعل يدل على وجود زمان اقتضاء اذ بدونه لا يتصور فثبت وجوده اقتضاء وفى التلويح
 والتخاراج لا يدل على الفور ولا على التراخي بل كل منهما بالعريضة وهؤلاء يعنون بالفور
 امثال المأمور به عقيب ورود الامر وبالتراخي الايمان به متأخرا عن ذلك الوقت والصحيح من
 مذهب العلماء الخفيفة انه للتراخي الان مرادهم بالتراخي عدم التقييد بالحال موستارى رحمه الله
 على المرأة قال رحمه الله (ومنها . النهى . وله حرف واحد وهو لا الجزمة فى قولك نحو لا تفعل
 وهو كالامر فى الاستعلاء) . وانواع طلبدن برسيده نميدر . نهى . بطريق الاستعلاء فطلدن كنى
 طلبدر واشو نهى ايجون فقط بر حرف اولوب . لا تفعل . مثلا وده اولان . لا جازمه . دن عباره در
 وعرف نكاه . افعلى . صيغه سته امر تسميه ايشدر كى اشو . لا تفعل . صيغه سته دخی
 قنى معناه مستعمل او اورسه اولس . ونهى تسميه اولور . ونهى استعلاء امر كيددر زيرا فهمه
 متبادر اولان استعلاء لكن عدم فور وعدم تكرار امر كى اولوب بله قريبه دن مطلق
 اولان نميده . حق اولان فور وتكرارى مقتضى اوله رقى فى الحال انتها واجب ودوام ترك لازيدر
 ومحققون بوقوله ذاهم لدر زيرا نهى مطلقه فهمه متبادر اولان فور وتكراردر و بوبايده امر ايله
 نهى بينده اولان فرق اشفاء حقيقت فعلك تكرار اوزره توفى وتحقق حقيقت فعلك تكرار اوزره
 عدم توفيقدر وسكاكى رحمه الله يور مشدر كه اككر امر ونهى ايله طلب قطع واقع وموجوده
 يعنى فى الحال واقع وموجود اولان فعلك قطع راجع اولور سه مـ لا سكا كنه تحرك وفتر كه
 لا تحرك ديتلى كى بصورتده اشبه و اظهر اولان مره اولوب تكرار دكلدر واكر فعل واقع اتصاله
 راجع اولور سه مـ لا تحركه حر كه ايله امر ده تحرك يعنى فى الاستقبال و نهى تحركه نهى سكون ايله
 لانسكن ديتلى كى بصورتده اشبه اولان استقرار در الحاصل امر ونهى مطلق ايجون تكرار وعدم
 تكرار دن هيج برينه دلالت اولوب بله هر بر رلى قريبه مفوضدر اككر بونلردن مقصود
 فى الحال واقع اولان فعلك قطعى اولور سه ايكسیده مره ايجون اولور يعنى بر كه ايشله و با ايشله
 ديمك مـ ناسنى مفيد اولور و اككر فعل واقع اتصال مقصود اولور سه مكف عليك قادر
 اوله يله جكى جيع از منسده اوفعلك دوام واستمرار فى افاده ايدر و ائمة اصولك امر ك تكرار و عومى
 مقتضى اولوب اوله ديفنى مثله سنده اولان اختلافاته اطلاق فائده دن غير خالو اوليه من غير رجة
 علاوة مقال ايدلسى تنسب قلشدر . الامر المطلق فقيه اربعة مذاهب على ما ذكر فى التلويح
 وقد يقال همنا مذهب خامس الاول انه بوجبالعموم فى الافراد والتكرار فى الزمان الا اذا قام دليل
 يمنع منه وحكى هذا عن المازنى وهو اختيار ابي اسحق الاسفرائنى من اصحاب الشافعى وعبد القاهر
 البغدادى من اصحاب الحديث وغيرهم الثانى وهو مذهب الشافعى انه لا يوجب العموم والتكرار لكن
 يحتمله هذا هو مذهب بعض اصحاب الشافعى ويروى عن الشافعى كذا فى البيان والتقرير والصحيح
 ان مذهبه كذهبتا كذا فى فصول البديع والكشف والفرق بين الموجب والمحتمل ان الموجب يثبت
 بغير قرينة والمحتمل لا يثبت بدونها يعنى انه لطلب الفعل مطلقا سواء كان مرة او متكررا وبهذا
 يتقيد الامر بكل منهما مثل اضربه قليلا او كثيرا امره او امرات الثالث وهو مذهب بعض علماء قال
 فى البيان وهو قول بعض اصحاب الشافعى انه لا يحتمل التكرار يعنى لا يوجب ولا يحتمله ولكن المعاق
 بالشرط كقوله تعالى وان كنتم جنبا فاطهروا . والمقيد بالوصف كقوله تعالى
 اقم الصلوة ادلوك الشمس . يكرر بتكرره فان الامر بالصلوة مقيد بتحقيق وصف الدلوك
 اى غروبها والمراد بمطلق الامر هو مجرد عن قرينة العموم والتكرار والخصوص والمرة سواء
 وقت بوقت او على لشرط او خصص يوسف او جرد عنها وح لا اشكال بكون الكلام فى الامر
 المطلق والرابع وهو مذهب عامة علماء وقول مالك والشافعى وعامة الفقهاء انه لا يوجب التكرار
 ولا يحتمله سواء كان مطلقا او مقيدا بشرط او وصف وحاصله انه لا يوجب ولا يحتمله لكنه يثبت
 فى ضمن موجبه بدليل كذا فى البيان الان الامر بالفعل يقع على اقل جنسه وهو اذنى ما يعقده

مثلاً تعينه و يحتمل كل الجنس بدليله وهو النية لكونه كال السمي الخامس وهو التوقف ذكر
في المحصول ومختصر ابن الحاجب لكن البعض قالوا بالتوقف والمراد بالتركاز هو وقوعه مرة
بعد اخرى وذلك بايقاع افعال متتالية في اوقات متعددة واما عموم فقهه وله افرادة يعني ان العموم
باعتبار الافراد والتركاز باعتبار الازمان قال في البيان الظاهر ان المراد فيها الدوام وانما مترادفان
ههنا لان العموم لا يتصور في الفعل الا بطريق التكرار وفي الميزان لفظ التكرار ههنا لا يراد حقيقته
لانه عود عين الفعل الاول وهو لا يتحقق عند الاكثار بل يراد به تجديد امثاله وهو معنى الدوام من
حاشية المستنار رحمه الله على المراتم للخصم قال رحمه الله (وقد يستعمل في غير طلب الكف
او الترك كانه يهدى كقولك لعبد لا يمثل امرئك لا تمثله امرئ) وبعضهم نهي على قول طلب كفك
وعلى قول طلب تركك غير بداهة استعمال اوله و اصوليون مقتضاي نهي ففك احد اضداده
اشغال اليه فلعن كف نفس انكسار وياخود نفس ايشامك من عبارته اولان ترك فعله بدر ديو
اختلاف ايتاريله مصنف غير طلب الكف او الترك قواله اشبو قوله اشارت اليه في قول اول
مذهب اشاعره اولوب امرئ كي نهيك دخي فعل اولمستي اختيار اليه كف النفس عن الفعل قولاريله
تعريف ايتاردر و قول ثاني هاشم اليه جاءت ككثيره نك قال اولدقاري معنى اولوب
عدم الفعل اليه تفسيرى اختيار ايتاردر ومذهبين بر ريشه متعارفدر الحاصل نهي بعض كره
مفاسى اولان طلب كف وباطل ترك ايجون اولمستى رقى ديكر بمعناه استعمال اولنور مثلا
امرئ كاشغال ايتار عبيده تهديد وتخويف ايجون لا تمثله امرئ درسين زيرا عدم امثال
حاصل اولمستى اليه امثالان كف نفسى طلبه معنى اولمستى وباطل كف مراد اولدقاري ظاهر در
بلكه مراد سخط و غضبه تهديد وتخويفدر وبعض كره طلب كف وياترك ايجون استعمال
اولنور سده استعمال طريقه اولمستى باعلى سبيل التضرع اوله رقى بوصورته دعا اولور
اللهم لا تشمت بي اعدائى قولى كى شمانية بليخ خصم وعدو اليه فرج وسرور معانسته اولوب
يشال شمت به بالكسر يشمت شمانية مراد موجب شمانية وفرح اعدا اوله جق ابتلا ومصابين
محافظة انهمه بي تميد وياخود نهي على سبيل التلطف اوله رقى بوصورته التماس اولور
مثلا مساوى وافرانك اولان كمد به لا تفعل كذا ايما الاخ يعني برادرش وانشى ايشله
درسين وبعضاً امر ونهى مخاطبك بولديني فعل وياترك اوزر ريشه طالب دوام وثبات ايجون
اولور امرده اهدنا الصراط المستقيم ونهيه ولا تحسبن الله غافلاً كى مراد اوده
دم واثبت على الهداية وثابته على عدم الظن اولوب معنى ايلاري اوزره دكلدر حاصل
موضوع صيغة امر طالب فعل وموضوع صيغة نهي طلب كف عن الفعل اولدقاري حاله مجزاة نفس ثبات
ودوامه استعمال اولنوردر قال رحمه الله (وهذه الاربع يجوز تقدير الشرط بعدها كقولك ليت

لي ما لا اتفقه اي ان اوزقه و اين يتك اوزرا اي ان تعرفيه و اكرمنى اكرمك اي ان تكرمنى ولا تشمتنى
يكن خيرا لك اي ان لا تشمتنى) اشبو امور ار بعه كى معنى واستفهام وامر ونهيددر بونلردنصكره
شرط تقدير به عقبارنده مع فعل الشرط مضى اولان ان اليه مجزوم اوله رقى جزا ارادى جائز اولور
مثلاً متمسكه ليت لي ما لا اتفقه درسين تقديرى ان يكن لي ما لا اتفقه اولوب مصنف
اختصار ايجون ان اوزقه اتفقه تقدير ايتاردر معنى توليديكه بيجون مال اوليدى اكر مال اليه
مرزوق اولور ايسم اتفاق ايدرم ديمك اولور بوصورت مذهب جمهور اولوب امام خليل
كلمات مذكوره معنى شرطى متضمن اولدقارندن جزاءه كندورى عامل اولمستى اختيار ايتاردر
ومثلاً استفهامه اين ييتك اترك قولارى ان تعرفيه اترك تقديرنددر ومثلاً امرده
اكرمنى اكرمك قولى اكرمنى ان تكرمنى اكرمك تقديرنددر اولوب معنى بكا اكرام اليه اكر
سن بكا اكرام ايدرم بنده سكا اكرام ايدرم ديمكدر ومثلاً نهيه لا تشمتنى يكن خيرا لك قولى
لا تشمتنى ان لا تشمتنى يكن خيرا لك تقديرنددر اولوب معنى بكا شتم ايمه اكر شتم ايجون خير

اولور ديمكدر واشبو امور ار بعه تقدير شرطك تحقيقته ايكي وجه ذكر اولنوردر وجه اولنوردر كه
اشبو امور ار بعه معنى طلب اولوب طلب ايسه طالبى طلب اوزر ريشه حامل وداعى اوله جق سيدن منث
اولنور طلب بر شينه متعلق اولان فعل اختيارى اولمستى اوشينه مرتب اوله جق يرفانده نك تصديق لازمدر
تا كه اوشينه تعاق طلب صالح اوله بوصورته اوسبب حامل وجودى خارجده طلب مذكوردر
مسبب اولمش اولور يعنى طلبك بر شينه تعاق ايجق سبب مذكور وجوده ومطلوب اوزره ترتيبه توقف
ايدر زيرا سبب حامل ديد بكن هلت غايه هر تقدير ماهيتى اعتباريله علت فاعليه نك علينه علت ايسده
خارجده وجودى اعتباريله علت فاعليه نك معلولدر مثلاً ضربته ناديا قولنده ناديب فاعلك ضربه
اقداميجون علت غايه اولوب لكن خارجده ناديبك وجوده علت ضاربك ضربدر بناء على ذلك
غايه ذهنده معلول اوزر ريشه تقدم وخارجده معلولدن تاخر ايدر ديدلر و اول الفكر آخر العمل
قولارى نك معناسيده بودر الحاصل اشبو امور ار بعه معنى طلب اولوب وطلب حامل اقتضا
ايدرك حامل ايسه علت غايه اولمستى به بونلردنصكره كلان فعل مجزوم طلب سابقك علت غايه سى
اولور مثلاً ليت لي ما لا اتفقه كلامند طلب مالدن غرض اتفاق و اين ييتك اترك
قولنده بيت مخاطبى معرفتدن غرض زيارتدر ونه زمانكه خارجده سبب حاملك يعنى مثلاً اتفاقك
وجودى طلبدن مسبب اولدقاري ضمتك كى طلبدن مفهوم اولوب وذهنده طلب ايجون سبب
حامل اولمستى صالح اولان مسيبك يعنى مثلاً اتفاقك ذكرى بوكا دال اولدقاري اشبو ريشه حرف
شرط وسببك ذكرندن مستغنى اولدى زيرا معنى شرط وجزا سبب اول ومببب ثابتن عبارتدر
ان تكرمنى اكرمك كى اول سبب ثابى يعنى اكرمك ميبدر بناء عليه سبب حامل اشياء اربعة
مذكوره دنصكره ان مقدره اليه جزم اولنوردر خلاصه اربعة مذكوره طلب شى اوزر ريشه دال
اولوب وطلب ايجون بر سبب حاملدن لازمدر والاعتب اولور بوسيله بعد الطلب فائده ذكر اولدقاري
كى مطالوبك اوفائده وسيله قلنديفته قرينه داله اولور بوايسه معنى شرط وجزا در زيرا شرط
جزا به وسيله در ايمدى طلب وفائده دن مجموعتك ذكرى تقرر مطلوب به ومطلوب شرط وفائده جزا
قلنديفته قرينه اولور غايه كلام مطالوب شرط اوله رقى مع ادائه محذوف اولوب بوكا طالب اليه
مضارع مجزوم اولان فائده مطالوب قرينه در وجه ثابى بودر كه هر بر كلامده متكللى حامل
وسائق اوله جق بر شيدن لازم اولوب ومتكللى كلام خبرى اوزره حامل اولان مخاطبه مضمون كلامى
افاده سيدر وكلام طالبى به حامل مطالوبك لذاته وبالفيره مقصود متكلم اولمستى بدر وبالفيره مقصود
اولمستى غيرك حصول مطلوبه توقفدر وغير سببك حصول مطالوب اوزره توفى بحسب الوضع
معنى شرطدر بوصورته طالب ذكر اولوب بعه مطالوب اوزره توقف صالح اوله جق ريشى ذكر
اولمستى مخاطب مطالوب مذكورك مقصود لنفسه وبالفيره اولمستى تجوز ايدر واما طالب دنصكره توقفه
صالح ريشى ذكر اولمستى مطالوب مقصود لنفسه اولمستى بلكه اومذ كور ايجون مقصود اولدقاري
ظن مخاطب غلبه ايدرك بونلردن شى مذكورك ذكريله طلبنده معنى شرط ظاهر اولور مثلاً
ليت ما لا ديشله مخاطب مالك لذاته مطالوب اولمستى تجوز ايدر وبكلام دنصكره اتفقه
لفظى ايتان اولمستى مالك مطالوب اولمستى لذاته اولمستى بلكه اتفاق ايجون اولمستى ظن مخاطب
غايه ايدر لكن اشبو تقدير شرط امور ار بعه مذكوره دنصكره ذكر اولمستى جق شى مفهوم ماقبلندن
جزا اولمستى صالح اوله رقى انكاه سببب فصد اولدقاري صورتد جائز اولوب اين ييتك اضرب
زيدا في السوق مثالول بونك خلافتددر زيرا بونكلامده تقدير شرط اليه ان تعرفيه اضرب
زيدا في السوق يعنى ييتكى بكا تعريف ايدرسن زيدى سوده ضرب ايدرم ديمكدر بومعنى بوقدر
اكر ديلور سه كه قل اعبادى الذين آمنوا يقيموا الصلوة يقيموا الصلوة قول شريفنده يقيموا شرط مقدرله
مجزوم اوله رقى ان تقل لهم اقيموا الصلوة يقيموا الصلوة تقديرنددر طالبه وكه شرط ملزوم جزا
اولوب وجود ملزوم ايسه وجود لازمى ملزوم اولمستى اقتضا ايدر ايكن نظم مذكوره بواسطه ملزوم

مستعمل اولش اولور . وصیفة نذائك معانستك غير بده استعمالن بده مثلاً . انا افعلك كذا
ايها الرجل . مثلاً بده مراد اولان معنای اختصاص كيدر زيرا . ايها الرجل . قولنك اصلي
مناداي كندی چمكه طلب اقباله تخصیص اولوب بده طلب اقبالن تجريد اولمشدر زيرا بوباك
متكلم وحده وبامع الفيرده مجيذه متكلم اقبال نفسی طلب اقبالدجكي معلومدر و بوجمله طلب
اقبالن تجريد اولمشدر قد نصكره باب تعجب . اسمع بهم و ابصر . امثالي باب امر دن . وما احسن
زيدا . كي استغفها مدن و باب تسويه . لا ابالي اقام قدمت . امثالي معنای استغفها مدن نقل
اولمشدغي كي بودخي نسبت اولتان فعلی امثالي بيشندن مدلول منادايه تخصیص يعني مثلاً مدلول
رجلي فعل اوزره قصر معانسته نقل اولمشدر و بوجمله تخصیص يا معرض تفاخره اولور . انا اكرم
الضيف ايها الرجل . كي . انا اكرم الضيف حال كوني مختصاً من بين الرجال باكرام الضيف .
ديك اولوب اكرام ضيفي ميان رجالدن نفسنه تخصیصدر و ياخود معرض تصاغرده اولور
انا المسكين ايها الرجل . كي . حال كوني مختصاً بالمسكنة . معانسته در و ياخود تفاخر و تصاغر
ايچون اولمشدر ق مجرد ايها ضيفيله مقصودي بيان ايچون اولور . انا ادخل ايها الرجل . و . نحن
فقرنا ايها القوم . كي . امدى بونلك جله سعي صورت نداده اولوب حاله بونلك ندا دكلدر
زيرا . انا و اياه وصف فلان مثلاً رجل وقوم اليه مخاطب مراد اولمشدر بونلك انا ضيف متكلم
سابقنك مدلولندن عبارتدر و بونده نه حقیقه و نه مجازاً اصلاً معنای ندا باقي قالمده بغي جهله ادات
ندائك تصریحی كره به عد اولمشدر ق حرف نذائك اظهاريله مثلاً . يا ايها الرجل . ديتن امدى
ايها الرجل قولنده نداده اولمشدغي كي . اى . مضوم و . الرجل . مرفوعدر زيرا بربادن باب آخره نقل
اولسان هر ريشنك اعرابی على حسب ما كان ابقا اولمشدر و فقط مجموعی حال اوله رقی محلاً منصوبدر
انكيچون مصنف رحمه الله تفسیردر . اى مختصاً من بين الرجال . قوليله تفسیر ايلشدر
واشبو باب تخصیصده بعضاً اى مقامنده اسم منصوب اقامه اولمشدر و اسعده يا معرف باللام
اولور . نحن العرب اقربى الناس للضيف . كي . نحن اقربى الناس مختصاً بالعرب . تقديرنده در
و . اقربى الناس . اكثرهم قري معانسته اولوب . قري . كسر قاف و مدراء مفتوحه ايله
ضياقتدر و ياخود اسم مضاف اقامه اولمشدر . انا معاشر الانبياء لانورث . كي . نحن لانورث
مختصاً بمعاشر الانبياء مفهوم منده در و اسم مذكور بعوضاً علم اولور . بتأنيهاً بكشف
الضباب . كي . بنا . بكشف فعل مجهول معانسته متعلق و غيغاً اعني ايله منصوبدر . ضباب . جمع ضبابه
اولوب دخان كي ارضی غشی ایدن سحاب معانسته اوله رقی مراد مصائب و امور صعبه در مفهوم
يت . نحن الذين بنا يدفع الدواهي مختصاً بجمعي . ديمكدر . وابن حاجب رحمه الله . نحن العرب .
امثالي معرف باللام ندادن منقول دكلدر زيرا منادی معرف باللام اوله من . و . ايها الرجل . مثلاً اولور
قطعاً منادادن منقولدر و . معاشر الانبياء . مثلاً مضاف امرينه محتمل اوله رقی باندادن منقول
اولوب بوصورته مقدر يا ايله منصوب اولور و ياخود معرف باللام كي اولوب اعني و يا اخص
فعل مقدر بيله منصوب اولور ديو فرق ايدوب صاحب اسباب دخی بوقوله اتباع ايلشدر امام
مرزوق شعر . انا نبي نهشل لاندعي لآب . عنه و لاهو بالانبياء بشر بنا . قولنده نبي نهشلك
اختصاص اوزره منصوب اولمشد بيله خبريت اوزره رفع اولمشدر بنو نهشل ديتلي بيننده اولان
فرق شو وجهله در كه اكر شاعر مر قوم لفظ مذكورى خبر قبله خبرده اصل اولان افاده
مجهول اولمشد بيله مقصود مخاطبه نفسی تعريف اولمش اوله جفتدن بوجمله خبريله تعريف ايلش
اولسه كندولر يك خول وعدم اشتغافى و عند مخاطب مجهوليت شان و شمار لى ايها مدن خالى
اولم و اما اختصاص ايله نصبي تقديرده بوايها مدن امين اولور امدى شاعر بوصورتي اختيار ايله
معرض افتخاره . انا اذكر من لا ينحني شأنه لا تفعل كذا وكذا . ديمكدر بواكلامه لا تفعل خبران
اولوب . اذكر من لا ينحني شأنه . معنای اختصاصي بيان ايچون جله . معرضدر تقدير كلام

انا نخص نبي نهشل لاندعي بالنسب عن نهشل لاجل اب آخر و لاهو بديعنا بغير نامن الانبياء . ديمكدر كه
مقادی تحقیقاً برشانی غیر خفی اولان نبي نهشلی ذکر ایدرم اول اصحاب شان و شرفه كنه كند من اب آخر
ايچون نسب نهشلدن عدول ایدرز و نه نهشل بزدن اعراض ايله بزی اینه ساره به بيع وفدا ایدر بلكه
هر رمز صاحبندن راضيدر ديمك اولور . وصیفة نذائك استعمال اولمشدغي معانستدن بده
استغاثه . در . يا لله من الم الفراق . كي . اخص الله بالتشكي من الم الفراق . تقديرنده در
و بده تعجيدر . يا لاهي . و . بالدواهي . كي . كان ماء و دواهيك غرايتندن ايچون لاجل التعجب
دعوت و استحضار ايدرك . احضر حتى نتعجب منك . معانسته اولور ستر اولمشد كنه مستغاث به
ايله متعجب منه اوزره داخل اولان لام جارح مستغاث له و متعجب ايدن فرق ايچون فتح اولور زيرا بعضاً
منادائك حذفيله مستغاث له حرف نداني ولي ايدوب مثلاً . يا لاهي . ديتلور وصیفة نذائك
مستغاثه اولمشدغي معانستدن بده ندله و تحيدر كه اطلاق و منازل و مطايا و امثاله اولان ندا بوقيلندر
ته كيم فاطمه بنت الاحيمت . ايا منازل سلى ابن سلك . ولا يلد اساني غير ذكراك . بيتنده سلمان
سؤال ايله منازل ندا ايدوب حاله بونلك نذايه صالح اولمشد بيله مراد اظهار و له و جبرندر و ابوالعلائك
* يا ناني جدي فقد افنت انا نك بي * صبري و عمرى و احلاسى و انساى * قولنده دخی مراد
نافهك بطوس سيزندن ابراز و لهدر . يا ناني . يا نافقه دن مرخدر . جدي . جد فعلندن اسرى
معانسته امردر . اناه . فناء و زننده . تا نى معانسته در . بي . اناه معنای اولوب . صبري . افنت
ايچون معولدر . احلاس . جمع حلاس اولوب ظهر بغير اوزر ينه فونلان چول و كلهم امثالي در
انساى . كسرون ايله نسك جعي اولوب صدر بغيره اولان سيشه بشد عريضدر . و معانتي
مذكوره دن بده توجع و تحسدر شاعرك . فيا قبر من كيف و اريت جوده * وقد كان منه البر
و البحر مترعا * قولى كي . و اريت . سترت . مترعا . ملوا معانسته در بغي اى قبر معن جود
معنى فصل ستر ايتد ككه معنك جود و عطاسندن برو بحر ملوا اولمشدر ديك اولور و شاعر ديكرك
* يا عين بكي عند كل صباح * قولى كي . يا عين . كسر ايله يا عيني تقديرنده در . بكي . تشديد ايله
اكثر البكاء و ياخود كرر البكاء ديمكدر . يومئذى مذكورده دن بده نده در . نديه . ضم ايله
دعوت معانسته در مثلاً . يا محمد اه . درسين كان حضرت نبي عليه السلامى دعوت ايدوب تعال
فانا مشتاق اليك ديمش اولور سون و بو معانستك امثالي كلام عربده كثير اولمشد بيله مقامه مناسب
اولان نيك بالتأمل استخراجي عهد اصحاب دانسته محاور . قال رحمه الله (ثم الحبر قد يقع
موقع الانشاء اما لا فقال اولاً اظهار الحرس في وقوعه كامر والدعاء بصيغة الماعنى من البلغ بمخاطبهما)
بويحت جله خبريهك بعضاً موقع انشاء و وقوعى مابين اولوب بوده يا . فقال . ايچون اولور بغي
مطلوب افعال ماضيه ايله كندوسندن اخبار اولمى حتى اولان امور خاضله دن اولمشد بيله بناء لفظ
ماضى ايله اتيان اولمشدر ق وقوعنه فقال اولمشدر . وفقك الله للتقوى . كي مراد مخاطبتك تفوايه
موقفيتله دعا اولوب تفالاً . وفقك . صيغة ماضيه ايراد اولمشدر و ياخود مطلوبك وقوعنه اظهار
حرص ايچون اولور نسه كيم بحث شعر طبعه مرور ايتشيد بلكه رشيدده رغبه طالب تعظيم ايلد كده
اوشيشي تصويرى زياده اوله رقی جوق كره واقع اولور كه اوشيشك حصولي تخيل ايدرك لفظ
ماضى ايله ايراد ايدر . رزقي الله لاهي . كي آرزو كرده قلب متحسرى اولان ذائك ملاقاتنه
كال رغبته نشاشي و فور حرص و شمره ني اظهار ايچون نعمت ملاقاتي حاصل حكمنده ابراز ايدرك
رزقي . صيغة سله اتيان ايدر . وشخص بلفظك صيغة ماضى ايله دعا ايدوب مثلاً . رحمه الله .
و . ادام الله . و . ايدك . ديمسى فقال و اظهار حرصدن ايكدمنى جمع محتمل و اما غير بليغ
بو اعتراذن ذاهل و غافلدر . قال رحمه الله (اوالا حتر از عن صورة الامر اولجل المخاطب على
المطلوب بان يكون ممن لا يحب ان يكذب الطيب) و ياخود موقع انشاء خبر و وقوعى متكلمك
صورت امر دن احترازنه مبنى اولور مثلاً عبيد مولا سته . بنظر المولى الى ساعة . ديوب النظر ديمز

غير موجوده در و بوجمله عطف مذکورك مقبولند جهت جامعه لك استراطي زيرا ذكر
اولد بغي اوزره عطف الجمله على الجمله عطف المفرد على المفرد كى اولوب حالو كه برمردى مفرد آخر
اوزر بنه و او ابه عطفك مقبولند بيشنند جهت جامعه بوانقى شرطدر مثلا . زيد كاتب
و شاعر . مقبول و . زيد كاتب و معط . بونك خلافتند اوله رق مردوددر . شارح رحمه الله
يسورر كه ظاهر اولان مصنفك . ونحوه . قوليدن مرادى و او كى تشريكه دال اولان . قا .
و . ثم . و . حتى . مثلا حروف عطف اولوب بوايسه فاسددر زيرا بوجكه واوه مختص اولوب
فاو ثم و حتى بچون تشريك وجهيتك غيرى معنای محصل و معين و اردر كه اومعنى بولند بغي كى
معطوف ابه معطوف عليه بنده كركه جهت جامعه بوانسون و كركه بوانسون عطف مقبول
اولور مثلا زيددن بعد الكتابة اعطاء صدورنده . زيد بكتب فيعطى . و ياخود . ثم يعطى . ديناسه
مقبول اولور لكن و او بويه دكلدر زيرا مدلول و او معنای مهم غير محصل يعنى مطلق الجمع اولمليه
عطفه جاعدن لايددر زيرا بومعنى بيشنند عطف استعسان اولمسان جمله رده معقق اولمليه
مقبولست عطفه غير كافيددر لكن بوسؤالدن جوابده دبشيددر كه اوجد اولان . ونحوه . قوليدن
مراد مصنف مجازا و او معناسنده مستعمل اولان . قا . و . ثم . و . او . كى حرف عاطف ديمكدر
و مرادى بواولد بغي . على عاطف . محسنده . على معنای عاطف . كلام آينسى مؤيد . قال رحمه الله
(ولهذا عيب على ابى تمام فى قوله . لا والذى هو عالم ان التوى . صبر وان ابا الحسين كرم)
معطوف ابه معطوف عليه بنده جهت جامعه لك شرط قبول اولمسانه ناشى ابوتك بيت مذكوره
و ان ابا الحسين . قوليله . ان التوى . جمله سى بنده علاقه لك عدم وجوديه برابر و او ابه
عطف ابلى كندى اوزر بنه عيب عد اولمشدر زيرا نوادن مراد كركه فراق ابى الحسين
اولسون و كركه غير سى اولسون كرم ابى حسين ابه مرارت صبر بنده قطعاً مناسب بوقدر
بنده عليه بونده اولان عطف كرك ان مع اسمها و خبرها حكم مفردده اولمليه عطف المفرد على المفرد
اولسون و كركه . عالم . قوليك مفعولنى موقفنده و قوعى اعتباريله عطف الجمله على الجمله اولسون
بوتردن ايكنسند دخی وجود جامع شرط اولمليه غير مقبولدر . لا والذى . قولنده اولان لا
كلمه سى جيديستك نحو و اندراس هوای شاعری ادعائى نفيددر و بوكا مسجون اولان * زعت
هو الك عفا الغداة كاعفا * عنها طلال بالوى و رسوم * قولى دلالت ايدر . زعت . فعانك فاعلى
حييه به راجع ضمير اولوب . هو الك . قوليله خطاب نفسنده . هو الك . و . عفا . زعت قوليك
مفعولنى اولوب . عفا . زال معناسنده . الغداة . عفا به ظرفدر . عنها . ضميرى دياره راجع
اواوب مؤخر طلاادن حال و . طلال . عفاى ثانی به فاعلدر . لوى . بروضك اسميددر و . يا .
فى معناسنده اولوب رسوم طلال اوزره معطوفدر . لا والذى . قولنده و اوقسم بچون اولوب
جواب قسم مابعدنده اولان * مازلت عن سنن الوداد ولاغدت * نفسى على الف سواك تحوم *
قوليددر . سنن . طريقه معناسنده . لاغدت . لاصارت ديمكدر . على الف . على مألوف
معناسنده اولوب . تحوم . قولنده متعلقدر . تحوم . تطوف و تدور معناسنده اولوب . غدت .
قوليك خبريددر مفهوم آيات نفسنه خطايا دير كه حيه لوى نام محاده اولان طلال و رسوم نحو
و زائل اولد بغي كى سنك دخی هوا و محبتك مرور زمان ابه زائل اولد بغي زعم ايدوب حقيقت
حال ايسه حيه لك زعم وطنى كى اولميه رق فراق و هجران صبر ديدكلى دواى مر كى تلج اواوب
و ابوالحسنك كرم اولد بغي عالم اولان جناب حقه قسم ايدركه نه بن طريق و داد و بختدن
عدول ايدم و نه نفس سندن غيرى محبوب مألوف اوزره حاتم و دار اولدى ديمكدر . قال رحمه الله
(والا فصات عنها نحو * واذا خلوا الى شياطينهم قالوا انا معكم انما نحن مستهزون الله يستهزى
بهم * لم يعطف الله يستهزى بهم على انا معكم لانه ليس من مقولهم) و اگر جمله ثانیه لك حكم
اع ايد اولى به تشريكى قصد اولمسه ثانیه اوليدن فصل اولوب بلا عاطف اراد اولور تا كه

عطف حالتده . مقصود اولمسان تشريك لازمكليه تنه كيم و اذا خلوا الى شياطينهم نظم شريفند
الله يستهزى بهم . جمله سى . انا معكم . اوزره عطف اولممشدر زيرا متافقتك . انا معكم .
قوللى . قالوا . بچون مفعول اولمق اوزره محلا منصوب جمله اولمليه اگر . الله يستهزى بهم .
قولى جمله مذكوره اوزره عطف اولمسه . قالوا . به مفعول اولمنده جمله مذكوره به مشارك
اولمى لازمكلى بوايسه باطلدر زيرا . الله يستهزى بهم . قولى مفعول قول متافقتن دكلدر
و مصنف رحمه اللهك . على انا معكم . ديوب . على انما نحن مستهزون . دعاء سى يعنى ظاهر اولان
معطوف عليه . انما نحن مستهزون . قولى . انا معكم . قولى ايكن . انا معكم . قولى اولمق اوزره اراد ابلى
انما نحن مستهزون . قولى . انا معكم . قولانى بيان و تقرير اولوب اولك حكمى ثانیك حكمى اولمسه
مبیدر . و ياخود مراد مصنف . على انا معكم انما نحن مستهزون . ديمكدر و مفعول قول بالكن
انا معكم . اولمى بوب بلکه جاتين اوله رق محل نصبه اولان اش . بوجوع جلتندر اشبو . انما
نحن مستهزون . قوليك . انا معكم . قولانى بيان و تقرير اولمسنك ايضا حى شو و جمله در كه
متافقتك انا معكم يعنى يهوديلر خطابك زده سركله معبده و برلكده يزديرك معناسى يهوديت
اوزره ثابت اولد قلرى افاده دن عباره اولمليه بوايسه كلامد نصكره اراد ايلدكلى انما نحن مستهزون
جمله سى بدل و عطف بيان و تا كيد اولمق صورثله سنه محمل و اشبو جل ثلثه دن جمله بدليه ده
استيناف قصد و شانده مزید اعتنا و جمله ثانیه به مجرد جمله اوليدن ازاله خفا و جمله مؤكده ده
تجاوز و ياخود سهو و باغفلت احتمالاتك توهمنى ازاله و انما اعتباراتيله بيشنند فرق حاصلدر
امدى اگر انما نحن مستهزون قوللى بر شى استهزا اوش . شى عدم قبول وردى مفيد اولمليه
اسلامك رد و نفى مستلزم اولديفتدن بوجمله باعتبار اللازم معنای جمله اولى ارلان يهوديت
اوزره ثباتى مقرر اولمى اعتبار ايدلور ايسه تا كيد معنوى منزله سنده اوله رق جمله مؤكده
اولوب فائده سى متافقتك اهل ايمان ابه مخالطه و ايلره موافقتن بنظر انا معكم . قوللى حقيقت
اوزره اولمسانى توهمنى دفع اولمش اولور و اگر ثبات على اليهوديت معناسيله برابر تحقير اسلام
و تعظيم كفر اوزره اشتغال اعتبار اولور ايسه شانه اعتنا اواردن زياده و تمام مرادى و افه اوله رق
بدل اولور شوبله كه جمله ثانیه اوليك افاده ايلديكى ثبات على اليهوديت افاده ايسيله برابر امر
زائد اولان تعظيم كفرى و بوايسه مؤمنين ابه اختلاطن عارض اولان شوبه كه ازاله سنى مفيد
اولمليه جمله اوليدن بدل اشتغال منزله سنده اولمش اولور و اگر مراد معيندن ازاله خفا اوله رق
انا معكم . قوليدن مقصود قلبا معيت اوله رق صورثا معيت اولمديفتن تبين اولور ايسه عطف
بيان اولمش اولور . قال رحمه الله (وعلى الذى ان قصد ربطها بها على معنى عاطف سوى الواو
عطف به نحو دخل زيد فخرج او ثم خرج عمر و اذا قصد التعقيب او الملهة) و على الاول . قولى
اوزره معطوف اولوب يعنى جمله اولى بچون اعرابدن محل اولد بغي تقدیرده اگر جمله ثانیه لك
واوك غيرى حروف عاطفه دن برينك معناسى اوزره جمله اولى به ربطى قصد اولور سه جهت
جامعه دن من غير اشتراط شى آخر اشبو حصول معناسى قصد اولسان حرف ابه جمله ثانیه
اولى اوزر بنه عطف اولور مثلا خروج عمروك دخول زيدى تعقيبى افاده قصد اولور سه
يعنى مثلا عمروك داردن خروجى زيدك عقب دخولده واقع اولد بغي افاده انك استنلور ايسه
بونك دخول و خروجى بنده بر كونه مناسب و جهت جامعه اولوب اولمديفته باقلبه رق مجرد
افاده تعقيب قصديله بومعنايه دال اولان فابله عطف اولمدرق . دخل زيد فخرج عمرو . ديلور
و اگر معنای تراخى و مهلت مراد اولور يعنى خروج عمروك دخول زيددن بر مدت صكره واقع
اولد بغيك افاده سى استنلور ايسه ثم ابه عطف اولمى بوب . دخل زيد ثم خرج عمرو . ديلور زيرا
حروف عطفدن و اودن ماعداسى معطوفك معطوف عليه ابه حكم اعرابده استهزا كنى افاده ابه
برابر بطاق معناسى دخی افاده ايدر كه بونلر على نحو ده مقرر و مفصله و ثابته و محصله در بونك

تفصیلی شود و جمله در که حروف مذکوره دن حتی ولای عاطفه ل عطف جمله واقع اولیوب
عطف مفرده مخصوص در و حروف مذکوره دن . او . و . اما . و . ام . عاطف لری نصایک عطف
مفردانه واقع اولور ابرسه عطف جمله دخی اولوجمله اوله رق علی وجه الایهام احد امرین
ایچوندر . و . کلمع البصر او هو اقرب . و . مائة الف او یزیدون . قول شریفانده اولان
او . کلمه سی جناب باری شکدن منزله اولمسيله عطف ایچون اولیوب بلکه حرف استیناف
اوله رق بل مناسنه اولوب مجرد اضرب ایچوندر یعنی قصه یونسده علیه السلام . مائة الف . قولیه
کلمع البصر . قول شریفی تحبیده قول ناس اوزرینه بنا اولوب بعده بو وجهه تحبیده اولان
غاط ناسدن تحقیقه اضرب الیه . او یزیدون . و . او هو اقرب . پیور لشددر و حروف مذکوره دن
لکن . عاطفک حکمی عطف علی المسند الیه بحثنده مرور ایشددر که خلاصه سی کلام
مقدمه دن تولد ایدن توهمی امتثاله شبیه اولان رفع الیه رفع ایتک مناسنه استدرک ایچون اولقدن
عباره در . ما جائی زیدلکن عمرو . کبی لکن عمرو جائی دیکدر و . بل . کلمه سی مفردانه نوجهله
ایسه جمله زده دخی اولوجمله اولوب شوقدر وار که بعضا ندرک غلط ایچون اولیوب بلکه کلام
اولک اهدار و ابطالی قصد اولغیه رق مجرد بر کلامدن دها هم اولان دیکر کلامه انتقال واولی
حکم مسکونده افعال ایچون اولور مثلا . بل هم فی شک منها بل هم منها عمون . قول شریفانده
جناب باری غاطدن منزله اولمسيله مراد انزلک احوال آخرندن شکده اولدقاری بیاندنصرکه انزلک
بو احوال دن حال عماده بولدقاری کلام اهمته انتقالدر . واما فا و ثم عاطفانندن . فا . جمله ثانیه
مضمونک بلا فصل عقب اولیده اولملقی افاده ایدر و بضاً مضمون ثانیه نک زماناً عقب اولیده
اولسنی قصد ایدرک بهمنده اولان کلامک ذکرده ماقبلی اوزره مرتب اولدقاری افاده ایدر
ادخال ابواب جهنم خالدین فیها فیس مثنوی التکبرین . نظم جلیله اولدقاری کبی زبرا
ر شبک مدح و ذمی انجیق ذکر ی جریان ایدر کد نصرکه صحیح اولوب و نظم مذکوره مخصوص
بالذم جهنم اولمسيله . بیس مثنوی التکبرین . قولی من جهة الترتیب ذکر جهنم نصرکه اولمق
اقتضا ایدر . مثنوی . مکان مناسنه در . و تفصیلی بجل اوزره عطف دخی بوبانددر نشه کیم
و نادى نوح ربه فقال . الیه و . و کم من قرية اهلکناها فجاها باسنا بیانا او هم قائلون .
نظم شریفانده واقع اولشددر نظم اولده اولاجالا . فنادى نوح . پیور یلوب بعده . فقال
رب . الیه قول شریفله تفصیل اولشددر و نظم ثانیه اولاجالا . و کم من قرية اهلکناها .
پیور یلوب بعده . فجاها . قول شریفله تفصیل اولشددر . الحاصل برشک لاجل التقریر
بطریق الاجمال و التفصیل ایدر اولاجالا بجملا ذکر اولک رق بعده تفصیل الیه تعقیب اولور
زبرا موضع تفصیل اجمالک مابعددر . نظم مذکوره . بیانا . لفظ شریفی حال اوله رق بیتوت
معاسنه مصدر و . هم قائلون . وقت ظهرده نوم معاسنه . قولیه . دن جمله حالیه در . يقال قال
يقیل قبلا و قبلا و مقبلا . مفاد شریفی . فجاها اهلها باسنا باین اوقاتین . اولوب محیی عذابک
اشبو و قینه تخصیصی وقت غفلت و استراحت اولمسيله نزول عذاب اوقات ساره دن اشد
و افضع اولسنه مبددر . و اشبو مثال ثانیه اولدقاری کبی . فا . ده معنای سبب بولمسی عطف
مذکوره منافی دکلدر . بقوم زید فیغضب عمرو . کبی زبرا . فیغضب . قولنده اولان . فا . قیام
زیدک غضب عمروه سبب الیه مابعد فا اولان کلامک ذکرده ماقبل فایه
ترتیبی دخی افاده ایدر . و سبب اولیه که . فا . نک بلا مهله ترتیب ایچون اولسی مرتبه ثانیه
بولسان جمله معطوفه نک اول اجزاسی اولی بی تعقیب ایدر یکی تقدیرده تمامیه زمان طویلده
حاصل اولان شیدن اولسنه منافی دکلدر . الم تر ان الله انزل من السماء ماء فنصبح الارض
مخضرة . قول شریفانده اولدقاری کبی زبرا اخضرار ارض عقب نزول مطرده بدأ ایدوب لکن
مدت طویلده تمام اولور . و . فنصبح . قولی مقامنده تمام اخضراره نظرا . ثم نصبح الارض .

دینارده جائز اولور . حاصلی بدایت اخضراره نظرا بلا مهله و تمامنده نظرا مع التراخی وجود
ترتیب ناشی . فا . و . ثم . دن هر ایکسيله ارادی رسیددر . و . ثم . کلمه سی مفردده اولدقاری
کبی مع التراخی ترتیب ایچون اولوب لکن چوق کره مضمون جمله ثانیه بی مضمون اولیدن استبعاد
و اوله عدم مناسبتی اراد ایچون اولور . مثلاً . ثم انشأناه خلقاً آخر . قول شریفانده اولان
ثم کلمه سی . فقد خلقنا الانسان من سلاله من طین ثم جعلناه نطفه فی قرار مکین ثم خلقنا النطفه
علقة فخلقنا العلقه مضغه فخلقنا المضغه عظاماً فکسونا العظام لحماً . قول شریفانده ایتان
اولسان خلق الیه خلق آخر یبشده اولان تفاوتی و مضمون اولی به قیاساً ثانیته بعد درجه و علو
مرتبتی افاده ایچوندر . خلق آخر . دن مراد صورت بدن و یاخود روح و یاخود بدنه نفخ روح الیه
قوی و یاخود جموعیدر کآن کآن انسانک رسیده اولدقاری بو طورک مرتبه سی اطوار ساره دن
استبعاد اولشددر . قرار مکیندن مراد رحم و مضغه . دن مراد قطعه لحددر . و . ثم الذین
کفروا یرهم بعداؤن . قول شریفی خالق سموات و ارضه اشراکی استبعاد و انکار ایچوندر
و . فلا اقسم بالعقیبه و ما ادراک ما العقیبه فک رقبه . الیه قول شریفانده کمره وارد اولان
ثم کآن من الذین آمنوا . قول شریفی ایمان الیه فک رقبه یبشده اولان بعد مرتبتی بیان ایچوندر
زبرا ایمان شرط اوله رق اصل طاعات و اساس حسنات اولوب بدون ایمان طاعات و حسناتین
برشی مقبول اولور . و استغفروا ربکم ثم توبوا . قول شریفی دخی بولده در زبرا طلب مغفرتله
معاصیدن بالکایه انقطاع الی الله تعالی یبشده بعد معزات وارددر . و اشبو استبعاد و عدم مناسبت
ایچون ثم کلمه سی ارادی تنزیل جلیله اکثر من ان یحصى در . و ثم کلمه سی بعضاً تعقیب و تراخی
معتبر اولیه رق مجرد مرتبه ارتقا و ارتفاعده ترتیب و تدرج ایچون ایتان اولور یعنی معطوف الیه
معطوف علیه یبشده اولان ترتیب ربی و واحد همتک مرتبه آخردن مقدم اولدقاری بیان ایچون
اولور نشه کیم شاعرک . ان من سادتم ساد ابو . ثم قد ساد قبل ذلک جده . قولنده واقع
اولشددر اشبو مثال اعلان اسفله ترتیبی یبانددر زبرا سیادت نفس مدوح رتبه سیادت و الدی
اوزره مقدم و سیادت و الدی سیادت جنددن اقدمدر و نشه کیم . و ما ادراک ما یوم الدین
ثم ما ادراک ما یوم الدین . نظم جلیله دخی واقع اولشددر . و اشبو نظم جلیل اسفادن اعلایه
ارتقایه منالدر زبرا اولان . و ما ادراک . قولی مفید اعتبار و اتمام اولوب ثانیه . ثم ما ادراک .
دینارده زیاده اعتبار فهم اولمسيله اولدن مفهوم اولان تعجب و عظم رتبه و اعتبار مفهوم
ثانیته مؤخر اولور . اشبه بو تفصیلات معلوم اولدقاری در زک بو حروفدن برله بر جمله جمله
آخری اوزرینه عطف اولدقاری عطفده فایده حاصل اولور و فایده مذکوره حروف مذکوره نک
حصول معاینه ایدر . واما وار بونک خلاصه اولوب زبرا مجرد استرا کدن غیر بر معنای مقید
اولر اشبو معنای اشتراک ایسه انجیق کند و ایچون حکم اعرابی اولان جمله ده ظاهر اولوب حکم
اعرابی مشتقی اولدقاری صورنده اشکال ثابت اولور . اگر سؤال اولور رسه که سارادات عطف
مع الاشتراک تعقیب و یاخود مهات و یا غیر یسینی مفید اولدقاری کبی و او عاطفه دخی مضمون جملتین
یبشده حصولده جمع افاده ایدر زبرا مثلاً من غیر و او . یضرب زید یتفع . دینارده یتفع . قولی
یضرب . قولندن رجوع واتی ابطال اولملقه محتمل اولور نشه کیم دلائل انجازده شیخ اراد
ایشددر . جوابنده در زک اشبو حصولده جمع و نفی احتمال رجوع . و او . و فا . و . یبشده
قدر مشترک اولوب و اوک بونلرک اوزرینه اختیاری مرتب اوله مز و برده مجرد حصولده مشترک
اولان جمل غیر منسایه اولمسيله و او الیه عطی حسن و غیر حسن اوللری یکدیگرکدن فرق
و تمیز کال حیرت و اشکال دن ناشی کسده و سنده دمورع و عبرات سکب و اساله اولسان
مشکلاتدن اولور . قال رحمه الله . (و الا فان کان الاولی حکم لم یقصد اعطائه لک ثبته فالفصل
واجب نحو * و اذا خلوا الیه * لم یعطف الله یسمنی بهم علی قالموا لئلا یشارک فی الاختصاص

بالظرف لمانر) و اگر جمله ثانیه آن را عطفی از اولی به ربطی قصد
اولی را بوسیله بوسیله ای چون ثانیه به اعطاسی قصد اولی را بر حکم بولورسه ترك عطف
ایله فصل واجب در تا که وصلدن حکم مذکورده ثانی بی تشریک لازم مکیه تنه کم و اذا خلوا
الی شیاطینهم قالوا انا معکم انما نحن مستهزون الله یستہزی بهم و یمدهم فی طغیانهم یعمهون
نظم جایلنده الله یستہزی بهم قوی قالوا اوزرینه عطف اولی باشد در تا که و اذا خلوا الی
شیاطینهم ظرف مقدمه اختصاصه جمله اولی اولان قالوا یمه مشارک اولیه زیرا مفعول
وظرف و امثال معمولات تقدیمی اختصاصی افاده ایلدی بکلی باب رابعه مرور ایشیدی بوسیله
اگر بطریق العطف ایراد اولی به جناب باریک منافقینی استهزاسی یعنی انری مخذول و محقر ایدوب
تسویلات نفسانیه اتباع و اتخاذه لایله برابر من حیث لایستعرون طریق باهر الاعوجاج
استندراج تابع اولی قدری حاله ترك و اخلاسی انلک شیاطین ایله معبر اولان کفار ایله خالی و تنهانشین
اولی قدری اوقاته مختص اولی استی اقتضا ایدر ایدی حاله بولور بولور اولیوب بلکه انری استهزا
و تخذیل الهی متصل و مستر اولی در فی حال من الاحوال منقطع دکلدر اگر سوال اولیورسه که
لایله مشارک فی الاختصاص بالظرف قولک تمامیتی اذ انک ظرفیت منوط اولوب نظم مذکورده
ایله ظرفیه اولی بی مسلم دکلدر زیرا جائز که شرطیه اولوب شرطک معمولی اولسون تنه کم
این حاجب اذای شرطیه نیک مدخوله عدم اضافت منه قائل اولشدر بوسیله جز انک معمول
مقدمی اولیوب مفید اختصاص اولی به حال عطفه مخذول اشتراک زائل اولور و مذهب
منه و بهی تسلیم ایدر ایله اذای شرطیه مدخوله مضاف اولوب جز انک معمول مقدمی اولسون
لکن تقدیمک تخصیص ایچون اولی بی مسلم اولیوب بلکه حق ادات شرط اولان تصدیر ایچوندر
تنه کم این ابولک مثلاً و ادات استفهامک تقدیمی تصدیر محمولدر و تقدیم ایچون لزوم
تخصیص غالب ایسه جیع صور تقدیمه تخصیص لازم دکلدر و تسلیم ایدر ایله تقدیم
تخصیص ایچون اولسون لکن معطوف علیک اختصاصی معطوفک اختصاصی مستلزم اولی بی
مسلم دکلدر جوابنده در زک اذای شرطیه یعنی اذای ظرفیه اولوب استعمال شرط ایله
استعمال اولشدر بوسیله منع اول ساقطدر و شک بوقدر که اذا خلوت قرأت القرآن
فواز ککر که اذا جز انک معمولی اولوب تخصیص و یاخود مجرد تصدیر ایچون تقدیم اولش
اولسون و یاخود شرطک معمولی اولسون لاقرأ القرآن الا اذا خلوت مناسنه اولی در فی
تقدیم و یاخود مفهوم شرط اعتبار ایله اختصاص افاده ایدر بوسیله منع ثانی و ثالث ساقط
اولور و معطوف علیهم اولان فیداکر معطوف علیه اوزر مقدم اولور سه ظاهر اولان
معطوفک دخی اوقید ایله تقدیر اولشدر مثلاً یوم الجمعة حرت و ضربت زیدا و ان جتئی
اعطک و اکسک قوللرمز کبی واقعا ایدر بوقید مقدمه معطوفک دخی مفید اولی امر قطعی
دکله ده لکن خطابانده فهم سابق اولان بودر بوسیله منع رابع دخی ساقط اولور
اگر سوال اولیورسه که بر شیک جواب شرط اوزر عطفی ایکی ضرب اوزر اولوب ضرب اول
معطوف و معطوف علیک شرطه جز اولمده اشتراکیدر ان نأتی اعطک و اکسک قوللرمز
کبی ضرب ثانی معطوفک بر حیثیه اولشدر که معطوف علیه اوزر توقف ایدوب و شرطک
معطوفه سبب اولمغانی معطوف علیهم سببیتی واسطه سیله اولشدر مثلاً اذا رجع الامیر
استأذنت و خرجت در سببیتی یعنی اذا رجع استأذنت و اذا استأذنت خرجت دیک اولور الحاصل
خروج معطوف علیه اولان استیذاته متوقف اولوب و شرط اولان رجوع امیرک خروجه
سببیتی استیذاته سببیتی واسطه سیله اولش اولور بوسیله نظم مذکورده دخی الله یستہزی
قولک قالوا اوزر عطفی ایدر بولور ثانی قیلندن اولوب خلوع شیاطین بوقوله و بوقول
استهزاء الله سبب اولی در فی خلوک استهزاء سببیتی بوقوله سببیتی واسطه سیله اولی بیچون جائز

اولر جوابنده در زک بوقدرجه معنی و اذا قالوا استهزاء الله بهم یعنی منافقون انا معکم
انما نحن مستهزون دیدکاری و قدس جناب حق انری استهزا ایلدی دیک اولوب بولورسه
غیر مستفید زیرا جزا یعنی انری استهزاء الهی منافقینک نفس استهزالینه و استهزای مراد
ایلدکارینه یعنی اولوب بوقسه نفسلندن انا مستهزون دیو شیاطینلرینه اخبارلر بچون دکلدر
یعنی استهزاء الله نفس استهزال بچون اولوب اخبار مذکور ایچون استهزاء الله مدخل بوقدر شو
دلیل ایله که اگر انلک انما نحن مستهزون دیو اخبارلندن مراد لری نفسلندن شیاطین ایله
معبر اولان کفارک تسلط و ازدرالری دفع و ازاله و شمرلندن سلامت ایچون اولسه ایدی استهزاء الله
ایله مؤاخذه اولنر ایدی کذا فی دلائل الاعجاز قال رحمه الله (والا فان کان بینهما کمال الانقطاع
بلا ایهام او کمال الاتصال اوشبه احدهما فکذلک والا فالوصل) بولورام فان کان الاولی حکم
قولنده معطوفدر یعنی جمله اولی ایچون ثانی به اعطاسی قصد اولی بی حکم اولیورسه یعنی جمله
اولی مفهوم جمله اوزر زائد اولان حکیدن عاری اولور و یاخود حکم زائد بولورسه ثانی به دخی
اعطاسی قصد اولیورسه بوسیله جملتین پیونده عند الفصل خلاف مقصودی ایهامدن
عاری اولی در کمال انقطاع و یاخود کمال اتصال و یاخود شبه احد کالین اولی بی حاله فصل
تعیین ایدر و اگر پیوند بلا ایهام کمال انقطاع و کمال اتصال و شبه احد کالین اولیورسه بوسیله
عطف ایله وصل تعین ایدر بولور تخفیفی شو مر کرده در که و او جمع ایچون اولوب ششین یعنی
جمع ایسه پیونده جمعی داعی اولی بی بر مناسبتک وجودی اقتضا ایدر و کذلک عطف الی
علی نفسه لازم کلامک ایچون مفارقت دخی اقتضا ایدر و کذلک عطف الی
اولی ایچون ثانی به اعطاسی قصد اولی بی حکم موجود اولی بی جملتینک حاصل احوالی اقسام
سته اولی در اول بلا ایهام خلاف المقصود کمال انقطاع ثانی کمال اتصال ثالث
شبه کمال انقطاع رابع شبه کمال اتصال خامس کمال انقطاع مع الایهام سادس
توسط بین الکمالیندر و بولورن اخیرنک حکمی وصل و اربعة سابقه نیک حکمی فصلدر اما
اول و ثالثه موجب فصل بین الجملتین صحیح جمع اولی بی مناسبتک فقدانی و ثانی و رابعه عطفه
ربطه محتاج اولی بی مفارقتک عدمیدر اشیو مقامات سته نیک تحقیق شروع ایله مصنف رحمه الله
بیورلر که (اما کمال الانقطاع فلا خلاف فیها خبرا و انشاء لفظک ومعنی نحو و قال رائدهم
ارسو و انزلوها) اما جملتین پیونده اولان کمال انقطاع جملتیندر بری لفظک ومعنی خبر و دیگر
لفظک ومعنی انشاء اولی در بوجهله اختلافلندن ایچون اولور تنه کم شاعرک * وقال رائدهم
ارسو و انزلوها فکل حذف امر یجری بمقدار * قولنده واقع اولشدر رائد * طلب ماء
و کلا ده قومه تقدم ایدر کسه در ارسوا * افعیوا معناه در ارسبت السفینه * دیرل سفینه
مر سادس حبس ایدر یعنی لشکر انداز اولدم دیکدر * من اوله * محاوله و معالجته معناه در که
تدبیر قیام و شروع ایدر * نزلوها * ده اولان ضمیر حربیه راجعدر بوسیله معنای بیت
قومک رئیس و مقتدا ایچی قومه توجیه خطاب ایدوب قالفک مقاتله و مبارزه ایدر زیرا هر نفسک
خف و موتی جناب باریک تقدیر و قدر ایله اولوب نه جین و خوف باعث نجات و نه اقدام و جسارت
موجب اردا و هلاک اولور دیو میباشدرت حرب ایچون خلقی تشجیع و اغرا ایلدی دیک اولور
بضمیلر ضمیر سفینه و بهضیلر خبره راجعدر دیدلر لکن حربیه رجوعی مصراع ثانی قرینه سیله
اوجهدر اشته بویونده نه زمانکه ارسوا * لفظی لفظک ومعنی انشاء و نزلوها * قولی لفظک
ومعنی خبر اولی سیله عطف اولیوب و امر جواب اولی در جزم دخی قلفدی زیرا غرض من اوله
ایله امر بالارسای تعلیل اولوب حال جزمده ایسه امر بالعکس اولی در * اصلم تدخل الجنة
قولنده اولی بی کبی ارسا من اوله علت اولور اگر سوال اولیورسه که اشیو صدد تحقیقنده
اولی بی اقسام سته نیک جمله سی جمله اولیک امر ایدر محلی اولی بی تقدیر مبنی اولوب حاله و که

بومثالده اولان جمله اولی یعنی ارسوا مفعول قول اولوق اوزره محلا منصوب اولمسیله تمیل
نوجهله صحیح اولور جوایبده دیرکه مصنف رحمه الله اولدیجیون اعرابدن محلی اولیان
جملین یئتمده کال انقطاع و اتصال و اشالی اولدیغنی بیان اولدیسه اولدیجیون اعرابدن محلی
اولوب اولمسیله نظر ایتمه رک مجرد اشبو معانی انقطاع و اتصال و اشالی تحقیقه اشارت ایش
اولمسیله قول مذکور مجرد جملین یئتمده اولان انقطاع ایچون مثالدر . وجواب دیگر اوله رق
دینلشدکه . قال لفظی قول راندی حکایه ایدن شاعر مر فومک کلامی اولوب مثال ایسه کلام
راندده واقع اولان جمله در کلام راند ایسه بالکن ارسوا تراواها دن عبارت اوله رق جملینک
اعرابدن محلی یوقدر لکن بوجواب تمسکدن خالی اولدیغنی غیر خفیدر زیرا مثل مصرع مذکور
اولوب مصرع مذکورده ایسه ذکر مرور ایدیکی اوزره جملان قال ایله محلا مریدر و بوندن
ایچون . انا معکم انما نحن مستهزؤن . قول شریبی اعرابدن محلی اولان جمله عددانده قلمشدر
قال رحمه الله (اومنی نحو مات فلان رحمه الله) . لفظا ومعنی . قولده معطوفدر یعنی یاخود
کال انقطاع جملینک بالکن من جهة المعنی خبر و انشاء اختلاف ایچون اولور شویله که هر قدر
جملین لفظا انشائی و یا خبریه اولمسیله رده معنی بری خبر و آخری انشاء اولور . مات فلان
رحمه الله . کی زیرا . مات فلان . و . رحمه الله . جمله ریتک ایکسیده لفظا خبر ایسه ده
رحمه الله . جمله سی دعا اوله رق . لیرحه الله . معنایه اوله رق معنایه انشاء اولمسیله . مات فلان .
اوزرینه عطفی صحیح اولور قال رحمه الله (اولانه لاجماع بینهما کاسیاتی) . لا خلا فها .
قولده معطوف اولوب . لانه . ده ضمیر ضمیر شائدر یعنی یاخود کال انقطاع جملین یئتمده امر
جامعک عدم وجودندن ایچون اولور تته کیم بیان جامع کاسه کرکدر بوضوئده . زید طویل
وعمرنا . و كذلك . العلم حسن ووجه زید قبح . دینک جاوا اولور قال رحمه الله (واما
کال الاتصال فلیكون الثانية مؤكدة الاولى) . واما کال اتصال جمله ثانیه جمله اولی و مؤکده
اولدیجیوندر و ذکر اولانه جفی وجهله جمله اولیدن بدل و یاخود جمله اولی ایچون بیان دخی
اولوب لکن نعت اوله من زیرا نعت کرک مخصوص و کرکسه موضح و یا مؤکد و یا بولرک غیریه سی
اولسون بعض احوال متبوعه دلالت اتمسی لاید اوله رق تابع بدل علی معنی فی متبوعه . مفهومیه
مریدر و اشبو بعض احوال متبوع اوزره دلالت ایسه معنایه جمله لیده غیر متحققدر بوجهتدناشی
جمله ثانیدر نعت منزله سنه تنزیل اوله من و هر قدر بعضی جمله اخرا بی موضح اولان جمله لک
ایضاح ایدیکی جمله ایچون نعت منزله سنه اولمسی زعم ایشار ایسه مریدر زیرا مریدر
نعتک عطف یسندن تیزی نعت انجق بعض احوال متبوع اوزره دلالت ایدرک نفس متبوع اوزره
دال اولوب و عطف بیان متبوع اوزره دال اولمسیله در انجیون . جائی زید الفاضل . قولده
الفاضل . زید ایچون نعت اولوب تقدیم ایله . جائی الفاضل زید . دینلکده . زید . فاضل ایچون عطف
یسندر دینلور و بوجه مشروح اشبو بعض احوال متبوع اوزره دلالت معنایه ایسه جمله لیده
متحقق اولوب جمله ل بومتنایه غیر صالحه اولمسیله جمله لیده نعت موضحک عطف یسندن تیزی
حاصل اوله بیوب بناء علیه جمله موضحک عطف بیان اوله رق نعت دکادر و معنای مذکورک
جمله لیده عدم تحقیقی زیرا جمله جمله اولدیغنی حیثیدن طرفین یئتمده اولان نسبتده دال اوله رق
شی آخرک احوالیدن بحاله دلالت دکل کندوسیچون افاده معناده شی آخره تعلق دخی اولوب
صفت و حال و خبر واقع اولمسی دخی نسبت نامه نعت نسبت تعلیدی ایله تأویلده مبتیدر حاصلی
جمله جمله اولدیغنی حیثیدن فی نفسها معنای مذکورده عدم دلالتده موصوفه اولمسیله هر قدر
ایضاح امشالی بعض امورده مشارک اولمسیله دلالت مذکورده ایله موصوف اولان شی منزله سنه
تنزیلی مستحسن اوله من و همده اگر بین الجمال معنای مذکور تحقیق ایتک لازمکاسه معنوت فرض
اولان جمله نعت فرض اولان جمله ایله محکوم علیها اولمغانی اقتضا ایدوب جمله ایسه محکوم علیها

اولمسیله غیر صالحدر زیرا حقیقه محکوم علیک فی نفسه ملحوظ اولان مفهوم مستقل اوله رق
شی آخره تبعیض فی نفسه ملحوظ اولمسی لایددر شوجهنله که نفس قصدا وبالذات ملاحظه
ایندیکی شی اوزرینه حکم اتمامکله مجبوره در لکن محکوم به محکوم علیک احوالیدن بر حال
اولمسیله ملاحظه تبعیه کافیده در جمله ایسه بالکن مسند الیه ایچون بر حالک ثبوت و بالذات
معرفته وسیله اوله رق فی نفسها ملحوظ دکادر قال رحمه الله (لدفع توهم تجوز او غلط)
جمله ثانیه نکت اولی بی مؤکده اولمسی متکلمک جمله اولیدن معنای مجازی مراد ایلدی و یاخود سهو
و یا نسیان و یا سبق اسان ایله غلطک سویش اولمسی توهمی دفع ایچون اولور بوده ایکی قسمدر
زیرا یا جمله ثانیه اولیدن معناده اختلاف ایله برابر افاده تقریرده متبوعدن تأکید معنوی و یاخود
اتحاد معناده تأکید لفظی منزله سنه تنزیل اولور اشبو بوقسمیدن مصنف رحمه الله تأکید
معنوی به اراد مثال ایله یوردرک (نحو لاریب فیه) یعنی مثلا اول سورده بقرده
ذلك الكتاب قول شریفه نسبتله لاریب فیه جمله سی تأکید معنوی منزله سنه
جمله مؤکده در لکن بوجهله جمله مذکورک قول مذکورده مؤکده اولمسی و الم لفظ
شریفک جمله مستقله و یاخود حروف معجمدن مستقل بر طایفه اولوب و ذلك الكتاب .
جمله ثانیه و لاریب فیه . جمله ثالثه اولمسیله اولور وجه صحیح مختار دخی بودر و الم . جمله
مستقله اولمسی . الم هذا . و یاخود . هذا الم . تقدیرده جمله اسمیه و یاخود جار محذوف
اوله رق . اقسام بالم . و یاخود منصوب اوله رق . اذکر الم . تقدیرده جمله فعلیه اولوق
صورتیه اولور و بوتقدیر اوزره . الم . یا اسم سورده و یا اسم قرآن و یاخود اسماء الالهین
بر اسم و یاخود . المؤلف من هذه الحروف . ایله ماول اولور و حروف معجمدن طایفه مستقله
اولمسی اوائل سورده واقع اولان . الم . امشالی لاجل التحدی تعداد طریقیه اراد اولمش . طایفه
من الحروف . اولمسیله مینی اوله رق بوضوئده اعرابدن محلی اولور و نظم مذکورده وجوه
ساره دخی اولوب مقصوددن خارج و تفاسیرده مسرود و مندرجدر قال رحمه الله (فانه
لما بولغ فی وصفه ببلوغه الدرجة القصوى فی الکمال یجعل المتبداه ذلك وتعرف الخبر باللام جاز
ان يتوهم السامع قبل التأمل انه عاری به جزافا فاتیته نفیا لذلك) . ببلوغه . قولده یا . وصفه . به
منه ان اوله رق . فی ان وصف بانه بلغ الدرجة القصوى . تقدیرده در و یجعل المتبداه ده اولان
یا . بولغ . قولده متعلقدر جاز لفظی جواب . لا . اولوب . یجوز بسبب هذه المبالغة
المذكورة ان يتوهم . مفادده در . فاتیته . لفظی مینی للمفهوم اوله رق ضمیر مر فوع مستتر
لاریب فیه . قولده و منصوب بارز . ذلك الكتاب . قولده عائددر مراد لاریب فیه . جمله سنک
جمله مؤکده اولدیغنسک وجهنی بیان و ایضاح اولوب یعنی نه زمانکه . ذلك . مبتدا و . الكتاب .
خبر معرف باللام قلته در ق کتاب اللهم کالده درجه قصویه بالغ اولمسیله وصفده مبالغه اولدیسه
مبالغه مذکورده سیبیه . ذلك الكتاب . قولی من غیر رویه رمی اولمش بر کلام جزافدر دیو
سامعک توهم اتمسی جائز اولدیغندن بوتوهمی دفع ایچون . لاریب فیه . قولی . ذلك الكتاب .
قولده تابع قلمشدر . جزاف . کسر ایله جازف مجازفه . قوللرندن مصدر اولوب بر شبی مقدار
و کینتی بلیه رک اخذ ایتک معنایه فارسیدن مریدر و مجازفه . من غیر خبره و ثبوت و من غیر ان
یکون صادرا عن رویه و بصیره . تکمدر و . ذلك . مبتدا و . الكتاب . خبر اولمسنک وصف
مذکورده مبالغه افاده سی زیرا بخی مرور ایدیکی اوزره مسند الیه اسم اشارتله تعریفی
تمیز نه کال اعتنایه دلالت ایدر و اکثر معنی تعظیمه ذریه و بعد درجه سنه وسیله قنور و مسندک
لام ایله تعریفی انحصاری مفید اولوب بوده یا حقیقه اولور . الله الواجب . کی و یا مبالغه اولور
حاتم الجواد . کی بوجهله معنای . ذلك الكتاب . حصر جنسیدن مقصود حصر کال
اوله رق . انه الكتاب الکامل . یعنی کتاب کال انجق بو کتاب اولوب کاز متباند اولان کتب

سائر ناقصه و کتاب تسمیه سینه اهل و احرا و الیق و احق اولان بودر دیک اولور تنه کیم
 • هو الرجل • دینور یعنی شخص فلانی رجولیتده کامل اولوب ماهداسی اکانسته رجه عددانده
 دکلدر دیک معناسی مراد اولتور • قال رجه الله • (فوزانه وزان نفسه فی جائی زید نفسه)
 تا کید معنوی اولمقده • لاریب فیه • قولک نظیری • جائی زید نفسه • قولده اولان • نفسه • در
 یعنی • نفسه • فصل مقیدی اولان زید ایچون تا کید معنوی ایسه • لاریب فیه • دخی جمله
 مقدمه اولان • ذلك الكتاب • ایچون تا کید معنوی زرا معنی • لاریب • و • لاجزافه فی هذا
 الكتاب بل هو صادر عن تحقیق و ایتقان • اولوب یعنی کتابک کالده درجه فصوايه بلوغیه وصفنده
 مفید مبالغه اولان • ذلك الكتاب • لفظی ریب و جزافدن عاری اوله رفی عن رویه صادر
 اولدینی مفید اولمقده • نفسه • لفظی کبی مع الاختلاف فی المعنی تفریر و تثبیت افاده ایدر
 و مصنف رجه الله اتحاد معناده تا کید لفظی به اراد مثال ایله یوردر که • (و نحو • هدی للنفین •
 فان معناه انه فی الهدایه بالغ درجه لا یدرک کنهها حتی کانه هدایه محضه و هذا معنی • ذلك الكتاب •
 لان معناه کلامی الكتاب الکامل و المراد بکله کالده فی الهدایه لان الکتاب السماویه بحسبها تفاوت
 فی درجات الکمال • دخی جمله • ثانیته تک اتحاد معناده تا کید لفظی منزله سینه تنزیله دفع توهم
 تجوز و یاخود غلط ایچون جمله • اولی بی مؤکده اولمسی • هدی للنفین • قول شریفنک
 • ذلك الكتاب • قولنی مؤکد اولمسی کیدر زرا • هدی للنفین • قولنک معناسی کتاب مذکور
 هدایتده کنه و غایتی ادراک بشردن خارج اولان بر درجه بالغ اولمشدر که کان هدایت محضه در
 دیکدر زرا تنکیر • هدی • ایام و معظم هدایتی و یوهدایتک کتابه جلیله کتاب عین هدایت
 قلنسی تعظیم کتاب هادی بی افاده ایدرک • لا یدرک کنهها • معناسی مفید اولور و بر شبتک کنهی
 اوشبتک نهایتدر • و کتاب مذکورک کان هدایت محضه اولدینی افاده سی خبرک مصدر اوله رفی
 • هدی • لفظیه به اراد اولتوب اسم فاعل صیغه سبیل • هادی للنفین • یورلماسی حیثیتدندر و لفظ
 مذکورک افاده ایلدیکی معنای مذکور • ذلك الكتاب • قولنک معناسی یدر زرا معنای
 • ذلك الكتاب • مرور ایلدیکی اوزره • الکتاب الکامل • اولوب و کتابک کالیه مراد هدایتده
 کالیدر زرا کتب سماویه تک درجات کالده تفاوتلری انجق بحسب الهدایه در • و • بحسبها • ده
 اولان ضمیر هدایتده راجعدر • لیکن عملک بحسب ذلك • دینور علی قدره و عدده دیکدر • بحسبها •
 جار و مجرورنک متعلق اولان • تفاوت • اوزرینه تقدیمی حصر ایچوندر یعنی کتب سماویه انجق
 بحسب الهدایه متفاوت اولوب بحسب غیرها متفاوت دکلدر دیک اولور • سؤال اولتور سه که
 حصر تفاوت نوجهله صحیح اولور که قرآن کریمده اولدینی کبی نظمک حسن و جزالت و بلاغی
 حسبیه ده بعضاً تفاوتلری معلومدر زرا قرآن مینک اعجاز نظیمه کتب سائر به فائق اولدینی
 بحر و مدر • جوانیده درز که بودنی هدایتده داخل اولوب تصدیقه ارشاد و دلیلدر الحاصل
 • ذلك الكتاب • و • هدی للنفین • جملتنک معناسی شیء واحد اوله رفی • الکامل فی الهدایه •
 مفادندن عبارده در • قال رجه الله • (فوزانه وزان زید الثانی فی جائی زید زید) امدی
 • هدی للنفین • قولنک وزانی • جائی زید زید • قولده اولان زید ثانیدر زرا • هدی
 للنفین • ذلك الكتاب ایله معنای اتفاقریه برابر • ذلك الكتاب • جمله سنی مقرر و مثبت اولمسیله
 • جائی زید زید • کبی تا کید لفظی منزله سینه قلمشدر • لاریب فیه • جمله سی بونک خلافتده
 اولوب زرا هر قدرینه • ذلك الكتاب • جمله سنی مقرر ایسه ده معنای مختلف اولدقاری جهته
 تا کید معنوی منزله سینه قلمشدر • لیکن شیخک دلائل اعجازده • لاریب فیه • ذلك الكتاب
 قولنی توکید و تحقیق و زیاده تثبیت اوله رفی • هو ذلك الكتاب هو ذلك الكتاب • دیک منزله سینه
 اولوب دفعه ثانیده اعاده سی • ذلك الكتاب • مفهومینی ثابت و مؤکد فلق ایچوندر دیمی • لاریب
 فیه • تا کید لفظی منزله سینه اولمسه دلالت ایدر کان شیخ کتابده ری تفیدن مقصود کتاب مذکورک

غایت کالده کتاب کامل اولمقانی اثبات مقصود اولمسته نظر انجقدر واقع یوسورنده چکان معنای
 • محمد اولور • فقط ظاهر اولان مصنفک اختیار ایلدیکی قول سکا کیدر زرا لاریب فیه من مقصود
 کتابدن بالکلیه ری نی و بونی ایله غایت کالده بالغ اولدینغه توسلدر • یوسورنده باعتبار لازمه
 جمله • ثانیته تک اولی بی تفریریه برابر جملتن معنای مقصوده مختلف اولور • قال رجه الله
 (او بدلا منها لانها غیر وافیة بتمام المراد او کثیر الوافیة بخلاف الثانیة و المقام مقتضی اعتداله بثنائه لکنه
 ککونه مطلوباً فی نفسه او فطریاً او عجباً او لطیفاً نحو • امدکم بما تعلمون امدکم بانعام و بنین و جنات
 و عیون • فان المراد الثانیة علی نعم الله تعالی و الثانی او فی ثأدیه دلالتده علیها بالتفصیل من غیر احاطه
 علی علم المخاطبین المعانیدن فوزانه وزان وجهه فی اعجبی زید وجهه ادخول الثانی فی الاول)
 • مؤکده لاولی • قولده معطوفدر یعنی کال اتصالدن قسم ثانی جمله • ثانیته جمله • اولیدن بدل
 اولمسیدر و بوده جمله • اولی عام مراد منکله غیر وافیة یعنی کندوسندن توقع اوانسان معنای مراد
 اوزره تمامیه غیر داله و یاخود محمله و یاخفیه اولمسیله غیر وافیة شیهه اولوب و جمله • ثانیته بونک
 خلافتده اوله رفی غیر وافیة شیهه اولیه رفی وافیة اولمسیندن و حاجبوکه مقام لشکته مراد
 متکلم شائنه اعتباری مقتضی اولمسیله لزوم انعام و ایتقانندن نشئت ایدر زرا ایدالندن غرض
 کلامتک تمام مراده وافی اولمسیدر بواسطه انجق شائنه اعتداله اولان شیهه جریان ایدر • و نشان
 مراده اعتباری مقتضی اولان نکته مثلاً مراد فی نفسه مطلوب و یاخود قطع و شایع و یاخود
 عجب و یاخود لطیف اولمسی کیدر که فظاعتندن و یاخود عجب و یاخود لطیف اولمسیدن نشائی ایدر
 عقل ادراک ایده میده چکی جهته شائنه اعتداله حاصل اوله رفی ذهن ساهمه تفریر ایچون ایدال
 اولتور یو حالده جمله • اولیدن جمله • ثانیته متبوعدن بدل بهض و یا بدل اشتمال منزله سینه تنزیل
 اولتوب بدل ایله مبدل منه یشده اولان کال اتصالدن نشائی جمله • ثانیته جمله • اولی اوزرینه عطف
 اولمز • و بدل کل اعتباراً و انعامی زرا ایدل کلک تا کیدر غیر انجق لفظ بدل لفظ متبوعده
 غیر اولمسی و مقصود بالنسبه بدل اولوب متبوع اولما مسیله در که تا کیدر بونک خلافتده اولوب
 مقصود بالنسبه متبوع مؤکددر یو معنی ایسه جمله خصوصیه اعرابدن محلی اولمسان جمله زده محقق
 دکلدر زرا تا کید جمله عین جمله تک تکرری مقبر اولما مسیله یو جهندن نمیز حاصل اوله میده
 و اعرابدن کندوسیچون محل اولمسان جمله زده مقدم و مؤخردن قفسی مقصود بالنسبه اولدینی
 متصور اوله ماسیله یوسورنده دخی نمیز تحقیق انمز امدی جمله • ثانیته تک بدل الیهض منزله سینه
 تنزیلی • امدکم بما تعلمون امدکم بانعام و بنین و جنات و عیون • قول شریفی کیدر • و
 و امد زاده • معناسی اولوب و • عدله • دینالیدیکی و لفظ مذکورده و امدادک شرده اشتمال کثیر
 ایدوی کواشیدن منقولدر و نظم مذکورک بدله جلی زرا سوفی آیدن مراد حق عبادده انمز
 ان یحصا اولان نعم الهیه اوزرینه ثبیه اولوب مقام ایسه ثبیه مذکورک شائنه اعتداله
 زرا ثبیه مذکور بانعم الهیدی ملاحظه و تشکره حائل اولان نوم غفلتندن ثانی ایتظ مبدأ تل
 اولدینی جهته فی نفسه مطلوبدر و یاخود نعم مذکور ایله فضل و احسانه قادر اولان جناب رب کریمک
 نواب و عقاب اوزرده قدرت الهیه سی بونیه ایله معلوملری اوله رفی ماقبل آیدر • و اتقوا
 الذی امدکم بما تعلمون • قول شریفندر مذکور اولان تقوی به ذریه اولمسیله مطلوبه
 و سبیلدر و حاجبوکه جمله • ثانیته یعنی • امدکم بانعام • قولی ثانیته مراد • او فاول اولوب مخاطبین
 معاندینک علمده حواله اولمیه رفی تفصیلاً نعم الهیه اوزره دالدر • امدی ایکی امدکم جمله سناک
 وزانی • اعجبی زید وجهه • قولده اولان • وجهه • در زرا اولد اولان • ما تعلمون • قولی ثانیته
 اولان انعام و بنین و جنات و عیونه شامل اوله رفی ثانی اولده داخلدر • قال رجه الله • (و نحو •
 • اقول له ارجل لا یقیم عندنا • و الا فکن فی الدمر و الجهر مسلماً • فان المرادیه کال ظم را کیده
 لاقانده و قوله لا یقیم عندنا او فی ثأدیه دلالتده علیه بالاطرافه • و نحو • اقول له ارجل لا یقیم عندنا •

بدل اشتغال منزله سینه تنزلی . اقول له ارحل لا تقین . عندنا . اه قوی کیسدر زرا . ارحل . قولیه
مراد مخاطبک کندوسیه ایوا و اقامتدن نفرت و کراهتی کال اظهار اولوب . لا تقین عندنا . قوی
ایسه بو مرادی تأدیده اوفادر زرا . لا تقین . لفظی مراد شاعر اولدینی وجهله اقامتدن کال
اظهار کراهته نوندن حاصل اولان تا کیدک نهی اقامته انضمامیه بالمطابقه دلالت ایدر یعنی یتک
مفهوم ظاهر بی هر قدر شخص معهوده یا کیت البته عند مزده اقامت ایتمه و یا خود سر و جهرده
مسلم اول یعنی شعار اهل اسلام اولدینی اوزره سر و جهر حالتینده مساواتده اولوب صفت
متافقه تلون ظاهر و باطنندن تهذیب اخلاق ابله دیک ایسه ده . والا فکن فی السر والجهر مسلما .
قوی قرینه سیه مراد شاعر شخص مذکور نکندی عندنده اقامتدن کال اظهار تنفر واستکراه
اولوب و بو معنای . لا تقین . لفظی نون تا کیدک علاوه سیه بالمطابقه ادا ایشدر . سؤال
اولنورسه که . لا تقین عندنا . قوی بالمطابقه انجی اقامتدن طلب کفه دلالت ایدر زرا صیغه
مذکوره نیک موضوعی نهی اولوب منهی اولان اقامتک کراهتی اظهار معنای مذکورک اوازم
و مقتضیاتیندر بوصورنده . لا تقین . قولک اظهار کراهت اقامته دلالتی بالانترام اولوب بالمطابقه
اولن جوابنده دیر که کلام مذکور مسلدن لکن بحسب العرف . لاتقم عندی . قوی اظهار
کراهت حضور و اقامته حقیقت اولوب حتی چوق کره . لاتقم عندی . دینله رک بونکله
مخاطبک اقامتدن کنی مراد اولنوب بلکه مجرد اظهار کراهت حضوری مراد اولنور و نون
مؤکده ابله تا کیدک بومعنائک کالنه دالدر بوصورنده . لا تقین عندنا . قوی کراهت اقامتک کال
اظهارینه بالمطابقه دلالت ایش اولور . و بعضی بیک سؤال مذکور دن جوابده مطابقتله مراد
مصنف لفظک تمام ماوضع لیه دلالتی معنایی اولوب بلکه قصدا و صریحا لفظدن فهم اولن
شی اوزرینه دلالتدر و . ارحل . قوی بونک خلافتدر زرا بونک بیک اظهار کراهت
اقامته دلالتی بالمطابقه اولوب و کندوسنده تا کیددن رشتی بوقدر بلکه معنای مذکوره دلالتی
و الا فکن فی السر والجهر مسلما . قوی قرینه سیه بالانترامدر چونکه . والا فکن . اه قوی
سر مخاطب حال علیه سینه مخالف اولسی سینه منی امر بار حلتله مراد شاعر کراهت اقامتی
اظهار اولدینیه دلالتدر دیدکاری دخی جواب مذکور فرییدر و خنی اولسونکه مصنفک
مع التا کید . قولی . دلالاته . لفظنده اولان ضمیر ابله نفس دلالتدن حال اولفته محفل اولمسیه ضمیردن
حال اولدینی تقدیرده . لا تقین . لفظک کال اظهار کراهته دلالتی ادات تا کیدک ابله اولدینی مفید
اوله رقی بلاتا کیدک بالکن اظهار کراهته دلالتی مفید اولور شارح هر حوم سؤال مذکوره
جوابده بوجهنی اختیار ایشدر و دلالتدن حال اولور ایسه کال اظهار کراهت . لاتقم . لفظک
مدلولی اوله رقی بو معنای . لا تقین . لفظی مؤکدا ادا ایش اولور شارح مشار الیه جواب بعضی
تقریرده . ارحل . لفظک اشبو کال اظهار کراهته دلالتی بالمطابقه دکلدر و کندوسنده تا کید
دخی بوقدر دمسیه . لا تقین . لفظنده کال اظهار کراهته بالمطابقه دلالتله برابر تا کید دخی موجود
اولسنی ایما ایلدی وجه ثانی به ناظر در اگر وجه اول اختیار اولنور ایسه معنای مذکوری
لا تقین . لفظک ادا ایشی بالمطابقه اولوب . ارحل . لفظک بالانترام افاده انجسیه معنای
مذکور ای افاده ده . ارحل . لفظندن اوقا اولسی بالکن بالمطابقه دلالتی جهتندن و وجه ثانی به
کوره هم بالمطابقه و همده مع التا کیدک افاده انجسی وجهتندن اولش اولور و . ارحل . لفظک
اشبو کال اظهار کراهته بالانترام دلالتی بیان سید علامه اوزره شوجهتندر که برکته مشاهده
حال نفاق ایله صاحبک اقامتی کره کوردیکی صورتده ازه صره رموزات ایل و زومسن محله
سوق و ارساله اظهار کراهت ایدرک بالاخره . ارحل . یعنی کیت دیویده معالیه بی بودرجهیه
ابصال ایلدیکی صورتده کال کراهتی مستلزم اولان اراده ارتحالنه دلالت انجسیه اقامتی حقیقه
اظهار کراهتی حد کاله رسیده اولش اولور و الحاصل معنای مذکوره . ارحل . لفظک دلالتی

دلالت التزامیه اولمسیه . لا تقین . لفظی کرکسه مع التا کید و کرکسه بلاتا کید معنای مذکوره
بالمطابقه دلالت ایدرک بوجهته . ارحل . لفظندن اوقا اولوب لفظ ارحلدن بدل اولسی اعتبارنه
صالح کورنشدر . و صاحب مفتاح . ارحل . قولک مراد مذکوره دلالتی قضی اولدینی زعم ایدوب
کان تضمن ابله معنای لغوی مراد ایشدر زرا . ارحل . لفظک معنای صریحی طلب رحلت
اولوب بونک ضمننده کراهت اقامتی اظهار ایچون مخاطبک اقامتدن نهی قصد اولنشدر
و ظاهر در که کراهت اقامتی کال اظهار ارحل . لفظک مفهومندن جز دکلدر که حتی معنای مراد
مذکوره دلالتی تضمن اصطلاحی اولسون . و بونی تا و بلده دینک ممکندر که کلام سکاکی رشتی ایل
امر ضدندن نهی تضمن اولسنه منیدر بوصورنده . ارحل . قوی بحسب العرف . لاتقم عندنا .
مفهوم اولان اظهار کراهت اقامته بالتضمن دلالت ایش اولور . لکن بوجوابده نصف واردر
زرا . نهی عن الضد . امر بالثبی دن جز اولسی مذهب هر جوددر و بومذهبک صحنی تقدیرده کراهت
اقامتده حقیقت عرفیه اولان . لاتقم . لفظی اولوب ضمن ارحله موجود اولان معنای حقیقی
اوله رقی معنای عرفی دکلدر زرا . ارحل . لفظنده بومعنای اقتضا ایدن عرف ثابت اولماشدر
قال رحمه الله (فوزاته وزان حسننها فی اعجبتی الدار حسننها لان عدم الاقامه مغایر الارتحال
و غیر داخل فیه مع ما بینهما من الملازمة) ایدی . لا تقین عندنا . نک وزان و مرتبه سی . اعجبتی الدار
حسنها . ده اولان . حسنها . نک وزانیدر شویله که . حسنها . لفظی داردن بدل اشتغال اولدینی کی
لا تقین . لفظی دخی . ارحل . قولندن بدل اشتغال منزله سینه تنزلی قلمشدر زرا عدم اقامت ارتحال
مغایر اوله رقی بوصورنده . لا تقین . قوی . ارحل . ایچون نه تا کیدک ونه بدل کل اوله من و عدم
اقامت مفهوم ارتحالده داخل اولوب بوجهته بدل بعض دخی اوله من شونکله برابر که عدم
اقامتله ارتحال بینده ملازمت و ملازمت واردر زرا ارتحال عدم اقامتی مستلزمدر بناء علیه بدل
اشتغال اولور . و بیت مذکورده . ارحل . اقول ایچون مفعول اوله رقی محلا منصوب اولوب حالبو که
کلامز اعرابدن محلی اولیان جمله اولی حقیقه اولدینیه دار کلام . قال راندهم ارسوا زاولها *
بیتده هرور ایتشیدی . و مصنفک اشبو مثالینده یعنی نظام مذکور ایله یستده . الثاني اوفی
بتأدیه المراد . قوی بوایکسند دخی جمله اولی تمام مراده و افیه اولوب لکن غیر و افیه کی اولدینیه
دلالت ایدر زرا آیتده جمله اولیده اجمال اولوب و یستده تمام مراد اوزره دلالتده قصور واردر
زرا تمام مراده دلالتی . والا فکن فی السر والجهر مسلما . قوی قرینه خفیه متأخره سیه در
قال رحمه الله (اویانا لها لطفها نحو * فوسوس الیه الشیطان قال یا آدم هل ادلك علی شجرة الخلد
و ملک لابی * فان وزاته وزان عمر فی قوله اقسام بالله ابو حفص عمر) . مؤکده اوزرینه معطوفدر
یعنی کال اتصالدن قسم ثالث جمله ثانیسه اولی بی بیان اولمسیدر بوصورنده جمله ثانیسه افاده
ایضاحده متبعندن عطف بیان منزله سینه تنزلی اوله رقی جمله اولی اوزرینه عطف اولن
و بو دخی جمله اولینک خفاستندن ایچون اولور یعنی جمله اولی نک ثانیسه ایله تبیینی مقتضی اولان جمله
اولینک خفا سیه مقامک ازاله خفای اقتضا ایتسیدر نه کیم . فوسوس الیه الشیطان قال یا آدم * اه
نظم جلیلنده واقع اولمشدر زرا . قال یا آدم . قول شریفک وزانی . اقسام بالله ابو حفص عمر .
قولنده اولان . عمر . وزانی اوله رقی . عمر . ابی حفص ایچون بیان و توضیح قلمشدر و اشبو . قال
یا آدم . دخی . فوسوس الیه الشیطان . قولیچون بیان و توضیح قلمشدر . و اشبو . قال
یا آدم . قوی بدون الفاعل . و سوس . فعلیچون عطف بیان قبیلندندر دینک جائز اولم زرا فاعل
اولان شیطاندن قطع نظر ایتدیکر صورتده یعنی بدون اعتبار الفاعل مطلق القول اعتبار اولدینی
تقدیرده مطلق و سوسه ایچون بیان و توضیح اوله من زرا و سوسه . بقصد الاضلال قول خفیدن
عباره اولمسیه مفهومند محتاج بیان و ایضاح اوله جق اهام بوقدر و اما فاعل اعتباری حالتده
شیطاندن صادر اولان افراد و سوسه دن بر فرد مراد اوله رقی بوصورنده شیطاندن صادر بر قول

مخصوص الیه از الهیه محتاج اولان ایهام موجود اولور و بعضاً جمله اولی فی بیان اولفاته صالح
اولان جمله ثانیه نیک استقلا لیت و اولی به مقابله تنیه ایچون عطف اولور و یسومونکم
سوء العذاب یذبحون ایضا نیک و یسبحون نیک و قول شریفی کی سورة یقرده بدون العطف
یذبحون و سورة ابراهیم و اوایل و یذبحون و وارد اولمشدر و و او مطروح اولان محله
یذبحون و قول شریفی یسومونکم ایچون بیان و عذاب ایچون تفسیر قلمشدر و و او اثبات
اولندینی محله چونکه تذیح جنس عذاب اوزره اوقا و بر بالا اولوب و زیاده ظاهره الیه زائد
اولندینی چون تذیحی کان جنس آخر قلمشدر و اما تذیحی اوقی و میان جنس عذاب بر بالا اولمسی
زیرا فی نفسه ذیح عذاب اولوب و ذیح ایضا شد و عند استیحاء الامهات اشهد و بعضاً جمله نیک
ما قبلندن قطعی ما قبلنده اولان مفردندن بر مفردی بیان و تفسیر اولمسنه مبنی اولور مثلاً ای
اخاف علیکم عذاب یوم کیر الی الله مرجمکم و قول شریفنده جناب باری عذاب یوم کسیری
رجوعک اول ذات یچونه در که هر شبهه قادر اولمسیله عذابکردن مراد ایلدیکی شئت اشدی اوزره
قدرت قاهره سی وارد مفهومیده اولان و الی الله مرجمکم و قول شریفی بیان بیور مشدر
یعنی الی الله مرجمکم جمله سی مبتدا و خبر اولور فی مدلول التزامی سی اعتباریله عذابی میندر
ونه زمانکه مصنف رجه الله کمال انقطاع و انصال دن فارغ اولمسنه شد به کمال انقطاع و اتصاله
اشارت مراد ایلدیکی بیورر که (و اما کونها کالمنقطعة عنها فلیكون عطفها علیها و هوها معطفا
علی غیرها) و اما جمله ثانیه نیک جمله اولندن منقطعه کی اولمسی ثانیه نیک اولی به عطفی اولیت
غیریبی اولوب فساد معنایی مؤدی اولان آخر بر کلام اوزرینه عطفی موهم اولدینیچوندر و بونک
کمال انقطاعه مشابهی زیرا انشاء و خبرا مختلفه اولان و یاخود منسغه ایدلده بینلنده جامع اولیان
جملتین مانع عطف اوزره مشغله اولدقلری مثلاً و دخی اولوجمله عطفدن مانع اوزرینه مشغله
اولوب و بونده اولان مانع ایهام خلاف مراددن عباده در نکلن بونده اولان مانع عطف خارجی اولوب
جوق کر نصب قرینه الیه دفعی ممکن اولدیفندن اولک مادوننده در قال رجه الله (و یسمی
الفصل لذلك قطعاً مثله و نظن سلی اتی ایفی بها بدلا اریها فی الضلال بهم) و اشبو ایهام
خلاف مراددن احتراز ایچون جملتین بیننده اولان فصله قطع تسمیه اعشاردر و وجه تسمیه یاوهی
قاطع اولمشدر و یاخود هر بر فصل قطع اولمسبله تسمیه المقید باسم المطلق قبیلندن اولور مثلاً
و نظن سلی او یبیدر زیرا اریها اظنها معنایسته اولورق نظن سلی ایله اریها جمله
خبریه لری بیننده متناهی ظهیر اولوب مستند محذدر و اوایده مستند الیه محبوب و ثابتده محذدر لکن
یومناستنه برابر قریبی اولان ایفی اوزرینه توهم عطفی محذور ندن ناشی اریها نظن اوزرینه عطف
اولناستدر زیرا ایفی اوزرینه عطفی حالد اراها فولیده مظنونات سلمان اولش اولور حالوکه مظنونات
سلمان دکلدر ایفی اطلب معنایسته در بها ده اولان باقیله ایچون اولوب بدلا قولنده متعلقدر
تیمیم هام علی وجد الارض قوللندن اولوب ذهب مخبراً معنایسته در یعنی سلی اودیة ضلالده مخبره دیکدر
فی الضلال تیمیم به متعلقدر و تیمیم جمله سی موضع نصبده اولوب اراها ایچون مفعول
ناشددر و مفعول ثانی ضمیر سلی و مفعول اول ضمیر متکلم مستتر اولوب مقام فاعلده اقامه اولمشدر
قال رجه الله (و یحفل الاسنیاف) بیت مذکورده ترك و او استیفاءده محذدر بو صورتده
کان سلی بو ظنده نه کیفیتده کور رسون دیو بر سوال وارد اولمسبله اتی اودیة ضلالده مخبر
ظن ایدرم دیش اولور و الله یستزی بهم و قول شریف نیک و اذا خلوا الی شیاطینهم
قالوا انا معکم جمله شرطیه سندن قطعی دخی اشبو عطف خلاف مقصودی ایهام ایدن قبیلندن
زیرا قول مذکورک جمله شرطیه مذکورده اوزره عطفی قالوا و یاخود انا معکم جمله سینه
عطفی موهم اولوب حالوکه ایکسی دخی فاسد اولدینی مرور ایشدر بوجهته قول مذکورک
قطعی دخی بیت مذکور کی احتیاط ایچون اولوب سکا کیک زعمی کی وجوب اولدینی ظهردر

سکای اشبو و اذا خلوا الی شیاطینهم قالوا انا معکم نظم جلیلی وجوب قطع امثله سندن اولدینی
ایبان الیه بیاننده الله یستزی قول شریف نیک عطف اولناستدر سی عطفدن مانع وجودندن
ایچوندر زیرا عطف اولندینی تقدیرده معطوف علیه یا قالوا جمله سی و یاخود انا معکم
جمله سی اولوب حالوکه بونلندن قنفسینه عطف اولنسه معنای غیر مرادی افاده ایدر دیشدر
یوایسه مدعای اولان وجوب قطعی غیر بیندر زیرا الله یستزی بهم فوائدک و اذا خلوا
جمله شرطیه سی اوزرینه امتناع عطفی بیان ایتامشدر و سکاکی طرفندن بدیلده مز که بیان
امتناع مذکور کی ترك ایتمه سی جمله شرطیه غیر بی شرطیه اوزرینه عطفک امتناعی ظاهر
اولدیفندن و بینلنده جامع اولدیفندک ظهرو رندن ایچوندر زیرا جوابنده درز که غیر شرطیه نیک
شرطیه اوزرینه امتناع عطفی منوع اولوب شرطیه نیک غیر شرطیه اوزرینه غیر شرطیه نیک
شرطیه اوزرینه عطفی کلامده کثیردر نیکیم و قالوا اولان اولان عاید ملک و او ازلنا علیه ملک
لقضی الامر و قول شریفنده و او ازلنا جمله شرطیه سی قالوا جمله غیر شرطیه سی اوزرینه
عطف اولدینی مثلاً فاذا جاء اجلهم لا یستأخرون ساعة ولا یستقدمون و قول شریفنده دخی
ولا یستقدمون جمله غیر شرطیه سی اذا جاء اجلهم جمله شرطیه سی عطف اولمشدر و جملتین بیننده
جامع اولدینی دخی منوعدر زیرا مستندین بیننده یعنی انتری استتر الله الیه اوقات خلوانده مقاله
مذکورده الیه انلک تغاولی میاننده اولان مناسبت ظاهره در بلکه حقیقته مستندین متحد اولوب
استمرادن عبارتدر و مستند الیهما دخی بویه در زیرا مستند الیهما دن هر بر لری آخری استمرادن ایدرک
متقابلندر و مناسبت مذکورده نیک ظهورنه سکاکی رجه الله الله یستزی بهم قولنک قالوا و انا
معکم جمله لندن قطعی معنای غیر مرادی افاده الیه تعلیل الیوب جملتین بیننده عدم جاهله تعلیل
ایتامه سی دلیلدر قال رجه الله (و اما کونها کالمنقطعة عنها فلیكون عطفها علیها و هوها معطفا
الاولی منزله متعلقه ففصل عنها کما یفصل الجواب عن السؤال و قال السکاکی فیزل منزله الواقع انکته
کاغناء السامع عن ان یسئل او ان لا یسمع منه شی) و اما جمله ثانیه نیک اولی به متصلة سی
اولمسی ثانیه جمله اولیت اقتضا ایدیکی سؤاله جواب اولدیفندن ایچوندر و یو سیددن یعنی
جمله اولی سؤالی مشغله و مقتضیه اولمسنه ناشی سؤال منزله سینه تنزیل اولنسه رفی جواب نصل
سؤالین بینلنده اولان اتصاله مبنی فصل اولور ایسه جمله ثانیه دخی ترك عطف الیه جمله اولندن
اولوجمله فصل اولور الحاصل جمله ثانیه نیک متصلة کی اولمسنه عند المصنف جمله اولیت
سؤال منزله سینه تنزیلی لازمدر و اما سکاکی رجه الله بونی اعتبار ایچوب فطه دن بوقسمی بیانده
دیشدر که النوع الثانی من الحاله المقتضیه للقطع ان یكون الکلام السابق یفحوه کالمورد لسؤال
فی تنزیل منزله الواقع و یطلب بالکلام الثانی وقوعه جواب الیه فیقطع عن الکلام السابق لذلك لکنکته
کاغناء السامع عن ان یسئل او ان لا یسمع منه شی فحوادن مراد معنی اولوب ابضاح ایچون تفسیر ایدلدر
کالمورد لسؤال قولنده مورد افظی اسم فاعل صیغه سی اوزره اولوب کلام سابق منشأ سؤال اولمسیله
کان سؤالی اراد ایشدر اسم مکان صیغه سیله ده قرائت اولمشدر و یززل و یطلب لفظ لری رفع الیه
اولوب فحیث یززل تقدیرنده در و بیکون اوزرینه عطف الیه نص لری دخی جائزدر و یقطع افظی فم الیه
اولوب نصی جائز دکلدر زیرا کلام سابقدن قطع قطعی مقتضیه اولان حالت تمه سندن اولوب
بلکه حالت مذکورده نیک مقتضایستدر لذلك اطلب وقوعه جوابا لسؤال المنزل منزله الواقع و یاخود
لاجل ذلك السؤال مفادنده اولوب مراد قطع تقدیر سؤاله دلالت ایچوندر زیرا عطف اولونسه
سؤال مقدره دایمل اوله من دیکدر کاغناء السامع قولی مصدرک مفعوله اضافه سی قبیلندن اولوب
کاغناء التکلم السامع تقدیرنده در او ان لا یسمع قولی اغناء اوزره معطوفدر یعنی قطعی مقتضیه
اولان حالدن نوع ثانی کلام سابق دلالت فحواسیله مورد سؤال کی اولمشدر که بو وجهه فحوای کلام
سابقه مدلول عاید اولان سؤال سؤال واقع منزله سینه تنزیل و کلام ثانی الیه سؤال مذکورده جواب

واقع اولسی طاب اولنده رقی اشبو سؤاله دال اولمی اوزره ترك عطف ایله جمله ثانیه کلام
 سابقدن قطع اولنور و اشبو سؤال لغوی الکلامک سؤال واقع منزله سنه تنزیله ذهاب
 و بونی اعتبار انجیق مثلاً سامعی متکلم سؤال دن قصد اغناسی کی برنکته ایچون اولور زیرا
 متکلم اگر کلامک متضمن اولدیغی سؤالی دفع ایچون متصدی جواب اولسه سامعک سؤال
 مذکور ایرادى محتمل اولسه متکلم قبل السؤال ایراد جواب ایله سامعی کلفت سؤال دن اغنا
 ایدر و یاخود اعتبار مذکور مثلاً سامعی تحقیر و سماع کلامدن اظهار کراحت ایچون سامعدن
 هیچ برکلام ایشتا متکلمی مراد ایتمسه اولور زیرا سامعه آغز آجدر میوب سد باب تکلم ایندیرمک
 کلامده سؤاله بول و بره جک کوشه لک قیاد لسه یله حاصل اولور و مثلاً کلام سامعک حیلونیه
 متکلم کلامک منقطع و فاصله پذیر اولماسنه اعتنا ایتمک نکتته سیچون اولور زیرا اریه سوز
 قارشیدر غمازک طریق محتاج سؤال اولان شیاره دقت و قبل السؤال اتیان جوابه مسارعته
 اوله ییلور و مثلاً تفلیل لفظ ایله تکثیر معنی قصد اولنور بوايه سؤالی تقدیر و عاطفی ترك
 ایله اولور زیرا سؤال مقدر سؤال واقع و محقق منزله سنده اولدقده مقام سؤالده قائم اولان
 جمله اولی مدلول مطابق سنه دال اولسه برار سؤال مذکور دخی فحواسیه دلالت ایدوب
 و عاطف ذکر اولمیردی کثیر المعنی و قلیل اللفظ اولور و یاخود اعتبار مذکور بو غرضلرک غیرى
 برنکته دشتاشی اولور الحاصل کلام سکاکى سؤال مقدری سؤال محقق منزله سنه تنزیلدن
 عبارت اوله رقی کلام مصنفده اولدیغی کی جمله اولینک سؤال منزله سنه تنزیله کلام سکاکینه
 دلالت اولوب کآن مصنف رحمه الله سؤال جوابدن قطع اولدیغی کی جمله ثانیه دخی
 جمله اولی به متصل کی اولدیغندن ایچون بئزک العاطف اولدن قطع اولمیشی انجیق جمله اولینک سؤاله
 تشبیه سؤال منزله سنه تنزیل اولمیشله حصوله نظر ایتمشدر حالوکه بوکا حاجت یوقدر زیرا جمله
 اولینک منشأ سؤال اولسی جواب اولان جمله ثانیه ک اولی به متصله کی اولمیشده کفایت ایدر
 ته کیم صاحب کشف بوکا اشارتله دیشدرکه اوائل سور بقرهده قصه کفارک یعنی ان الذین
 کفروا سواء علیهم اندرتهم الایه قول شریفک ماقبله سنه یعنی ذلک الکتاب لاریب فییه
 هدی للنفین الایه قول شریفندن قطعی ماقبلی ذکر کتاب ایله ککات منقین ایچون هدی
 اولدیغی یسانه مسوق اولوب ان الذین کفروا قول شریفی ایسه صفات کفاری سرد و تعداد
 ایچون مسوق اولسه جملین بینده غرض واسلویده مابیت اوله رقی عطفه بحال اولیه جق
 برحد اوزره بولند قلندن ایچوندن اما غرضده مابیتلری زیرا بر وجه محرر جمله اولیدن غرض ذکر
 کتاب و ثانیه سنه ذکر کفاردن و اما اسلویده مابیت زیرا ثانیه ان ایله مصدر اولوب جمله
 اولی غیره مصدره در لکن ان الابرار انی نعیم و ان الفجار انی جمعیم نظم کریمی بونک خلافتده
 اولوب زیرا بونلر باب تقابلدن اوله رقی احدهما ده اولان محکوم علیه آخردن اولان محکوم علیه یعنی
 ابرار ایله فجار یکدیگره و کذلک محکوم به محکوم به یعنی نعیم ایله جمعیم بر برینه متقابلدر اگر سؤال
 اولنور سه که بو کلام ان الذین یؤمنون قول شریفک متقین اوزرینه جاری اولسی
 زعم اولدیغی صورته اولوب و اما قول مذکور ابتداه کلام یعنی مبتدا اولوب و کلام صفت
 مؤنثه بنا و بعده صفت اضداد مؤنثه اولان کلام آخرله تعقیب اولمش اولدیغی صورته
 نظم مذکور دخی ان الابرار انی نعیم کی باب تضاددن اولور جوابنده دیر زک بزم ایچون
 کشفده مرور ایدیکى وجهه تعقیب متقینه ابتدا اولان کلامک سبیلی استیناف اولوب
 تقدیر سؤاله منی اوله رقی کآن متقینک شائی ندرکه هدایته مخصه اولوب حقلنده هدی للنفین
 بیورلمشدر دیو سؤال توجه ایتمسه بو سؤاله جواب اوله رقی الذین یؤمنون بیورلمشدر
 ابدی استیناف و سؤال مقدره جواب اولمیشی الذین یؤمنون قوانی حکم متقینه درج
 و ادخال اولوب هر تقدیر لفظده مبتدا ایسه ده معاده تابع اوله رقی فی الحقیقه کلام سابق اوزرینه

صفت جاریه کیدر اشته صاحب کشفک سؤال مذکور صد جوابده کلام تقدیر سؤاله
 میندر دمیسی سؤاله تشبیهی تقدیر و منزله سؤاله تنزیل اولمیشین منشأ سؤال اولان کلامه
 جوابک شیه متصل اولد یفته اشارت ایدر زیرا الذین یؤمنون قولک حکم متقینه ادراجی
 بالکن تقدیر سؤاله ابتدا ایتمشدر قال رحمه الله (و یسمى الفصل لذلك استینافاً و کذا الذیة)
 و جمله اولینک اقتضا ایدیکى سؤاله جواب اولمیشدشتاشی جمله ثانیه ک ترک عطف ایله فصل اولمیشی
 استیناف ایله تسمیه ایدلمشدر و کذلک نفس جمله ثانیه به جمله مستأنفه دینلیدی کی استیناف
 دخی اطلاق اولنور قال رحمه الله (وهو ثلثة اضرب لان السؤال اما عن سبب الحكم مطلقاً
 نحو قال لی کیف انت قلت علی سهر دایم و حزن طویل ای ما بالک علیاً او مایبب علتک) مطابقاً
 لفظی سببیدن حال او اوب سبب خاصه مقابلدر یعنی استیناف تخالف جهات مسؤل عنه اعتبار یله
 اقسام ثلثیه منقسم اولوب زیرا جمله اولینک متضمن اولدیغی سؤال یا حکمک مطلقاً سببیدن اولور
 بوده وجود سببی تصدیق حاصل اوله رقی سؤال ایله مقصود حقیقت سببی تصور اولمیشله اولور
 مثلاً شاعریک قال لی کیف انت اه قولنده کآن کیف انت خطایله حال و کیفیتندن سؤال
 اولمیشله دوچار سقم هجران اولدیغی عدد یانده علیل جوابی اتیان ایدرک بوجواب طرف سائلدن
 ما بالک حال کونک عایلاً یعنی حال معلولینکده بال و حالکندر و یاخود سبب علتک نه شیدر
 دیو بر سؤالی داعی اوله رقی بو سؤال مقدره جواباً بطریق الاستیناف ترک عاطفه سهر دایم و حزن
 طویل دیوب حال و کفایتی و سبب علتی سهر دایم و حزن طویل اولدیغی اتیان ایتمشدر
 و بوجمله سؤال ایله مقصود حقیقت سببی تصور اولمیشی زیرا وجود علتی تصدیق وجود سببک
 تصدیقنی موجب اولوب بالکن حقیقت سبب مجهولی اولمیشله لفظ ما ایله سببک شرح ما عینی طلب
 ایتمشدر و بوجوابک سبب مطلقدن سؤاله جواب اولدیغی زیرا ثلثان کیه علیادر دینلده
 عادت اولان علی الاطلاق سبب علتندن و موجب مرصندن سؤال او اوب بو سؤال ایله مجهولی
 اولان نفس سببی استعلام ایدر یوقسه بخصوصها سبب علت معلومی اولویده بونلردن برینک
 تعیننی مراد ایدرک سبب علت مثلاً غایبه صفرا و یاخود سودامیدر کی سبب خاصندن سؤال اوائق
 و خصوصیه سهر و یا حزن طویلدر دینلث متضاد دکلدر زیرا سهر و حزن طویل ابعدا سبب
 مرض اولدیغی جهته سبب مرض حزن و یا سهر میدر دینلیدی نادیر الوقوعدر بوجمله سؤال
 مذکور سبب مطلقدن اولوب سبب خاصندن اولمیشی معلوم اوله رقی جوابک عدم تأکیدى
 دخی بونی اشعار ایدر زیرا سائل طلب تصورده اولوب تأکید ایسه انجیق طاب حکم ایچون
 اولور قال رحمه الله (واما عن سبب خاص نحو وما یرى نفس ان النفس لامارة بالسوء)
 کانه قبل هل النفس امارة بالسوء وهذا الضرب یقتضی تأکید الحکم کامر) و یاخود سؤال
 جمله اولیده اولان حکمک سبب خاصندن اولور تنه کیم و ما یرى نفسی الایه نظم جلیله
 کآن حضرت یوسف علیه السلام و ما یرى نفسی قول شریفلر یله نفس مضمره رسالتیه یرى
 زلادن نبره و رات کایه ایله اسماد و تزکیه پیورمه جعفری ابرازلری باعث حیرت سامعین اوله رقی
 کآن هل النفس امارة بالسوء یعنی جنس نفس امر بالسوء اوزره مجوله میدر که حتی نفس
 شریفه من کار ایچون رات اولیه دیو بر سؤال ترتب ایتمسه نعم ان النفس لامارة بالسوء
 قول شریفیه نعم جنس نفس امره بالسوء اولمیشله مجبوره اولوب میل شهوات ایله قوی و جوارحی
 انده استعماله اهتمام ایدر جوابی ایراد بیورلمشدر و ان ایله تأکید جواب بو سؤال سبب خاصندن
 سؤال اولدیغنه دلیل اولوب سبب مطلقدن اولان سؤالده جواب تأکید غیر مقتضیدر
 و ضروب ثلثه استینافدن اشبو ضرب ثانی جمله ثانیه ده اولان حکمک تأکیدى اقتضا ایدر تنه کیم
 احوال استنادده اگر محظوب حکمده مزدود حکمی طالب اولور ایسه مؤکدله تقوی حسن اولدیغی
 مرور ایتمشیدی بوضو رده کلام مصنفده اولان اقتضادن مراد اقتضا علی سبیل الاستحسان

اولوب علی سبیل الوجوب اولدیغی معلوم اولور . امدی منلا . اعبد ربك ان العبادۃ حق له .
 دینسه سبب خاصدن سؤاله جواب اولوب کأن . هل العبادۃ حق له . تقدیرنده اولور حاصلی
 بونکاه مخاطب طالب عبادت ایچون عبادته استحقاق وشکر نعمت وعذابدن تخلص وتنعمیم امشالی
 اسباب شتی معلومی اوله رقی بونلردن بریمی اولان استحقاقک طلب تمینیه . هل العبادۃ حق له . دیو
 سؤال ایدن کسه اولور واکر . اعبد ربك فالعبادۃ حق له . دینسه سؤال وجواب اولوب مطلق
 سبب ایچون یسار ظاهر ووصله موضوع اولان حرف فالیه عاریا عن الخفا سببی مسببه وصل
 باهر اولور و بونده مخاطب طالب سبیدن خالی ذهن اولوب متکلم مخاطبه ابتداء معلل اوله رقی
 حکمی الفا ایلرو . فالتعقیبه دلالت ایدوب سبب ایسه مسبیدن مقدم اولمسیله نه کیفیتده مسببه داخل
 اولدیغندن استفساره بیان سببیده سبب مسبیدن ذکر اناخر اتمدی اعتباریه صحت دخولیه جواب
 ویرلمشدر . و . اعبد ربك العبادۃ حق له . دینسه سؤال مقدره جواب اوله رقی وصل خنی
 واستیناف تقدیری اوله رقی مطلق سبیدن سؤاله جواب اوله رقی کأن . لم تأمرنا بالعبادۃ له
 تعلی . دینلش اولور و بونکاه مخاطب طالب عبادت ایچون بر سبب اولدیغنی تصدیق ایله شرح
 ماهیت سببی طالب اولان کسه اولوب بوده ذکر سبب معینله حاصل اولور . واش . جو
 وصل تقدیری وصلینک ابلاغ واقواسیدر زیرا وصل تقدیریده اعتقاد عقله و وصل ظاهریده
 لفظه در قنا امدی اش . جو صور ثلثه بحسب تفاوت المقامات یکدیگردن متفاوتدر
 قال رحمه الله (واما عن غیرهما نحو * قالوا سلاما قال سلام * ای فاذا قال وقوله * زعم العواذل
 اتی فی غرة * صدقوا ولكن غرقى لا تجلی) و یاخود سبب مطلق وسبب خاصک غیر بسندن
 سؤال اولور منلا . قالوا سلاما قال سلام * قول شریفنده ملئکة کرامک حضرت ابراهیم
 علیه السلام . سلاما . لفظیه عرض تحیلری حکایه اولدندقه کأن ملئکة کرامک سلامته طرف
 خایل اللهم دن تو جهله مقابله یور ادیغی حقدقه رسؤال ترتب ایدرک . قال سلام . یعنی حضرت
 ابراهیم دخی . سلام . لفظیه اسلولوی ملئکة کرامک تحیلندن احسن تحیلله مقابله یور ردقلری
 جوابی ایسان یورلدی . ونحیت خلیل نجات ملئکة دن احسن وجیل اولسی زیرا نحیة ملئکة . نسلم
 سلاما . تقدیرنده حدیثه دال اولان جله فعلیه اولوب نحیة جناب ابراهیم ایسه . سلام علیکم . تقدیرنده
 دوام وثباته دال اولان جله اسمیه در . وشاعرك . زعم العواذل اتی فی غرة . صدقوا ولكن غرقى
 لا تجلی . قول دخی یوقیبسندن اولوب . عواذل . عاذلهک جمعی اوله رقی جمع عاذل دکادر و مراد
 جسامت عاذله اولوب امریة عاذله اولدیغنه . صدقوا . قولی دلالت ایدر . یعنی ارباب قدح وذم
 بنم مبتلای شداند اولدیغنی زعم ایدوب و بوزعمه صادق اولدیلر دینلده کده بواکلام اکثر غرات
 وشادند شانی اولدیغنی کبی اش . جو غمره شاعر دخی قریباً متکشف اولور شداندن اولمسنه مظنه
 اولدیغندن . ولكن غرقى لا تجلی . کلامیه استدرک ایدرک دوچار اولدیغنی غمره وشادند متکشف
 ونجلی اولان شداندن اولدیغنی بیان ایلشدر . اشته یو یئنده دخی . صدقوا . قولی سبیک
 غیر بدن سؤاله جواب واستیناف اولدیغندن ماقبلندن فصل اولمشدر سؤیله که کأن عواذلک
 یو فولده صدق و کذب ایستفهام ایچون . اصدقوا فی هذا الزعم ام کذبوا . مفادنده بر سؤال ترتب
 ایتمسیله . صدقوا . قولیه جواب ویرمشدر . و . زعم . اکثر اعتقاد باطاده مستعمل اولوب بعضاً
 حقدقه دخی استعمال اولور تنه کیم شاعرك صدقوا . قولی دخی بوکا دلالت ایدر . مصنف رحمه الله
 اشبو ضرب ثالثه ایکی مثال ایسان انسی زیرا سبیک غیر بدن سؤال مثال اولده اولدیغنی کبی بعضاً
 علی الاطلاق ومثال ثانیه وقوی وجهله بعضاً بر خصوصیت اوزره مشتمل اولمسیله اولور زیرا البته
 صدق و کذب بدن بریله علم حاصل اولوب انجی سؤال احد همتانک قصد تعیننه ترتب ایدر واشبو
 استیناف متکثر المحاسن بر باب و اسعدر . قال رحمه الله (وایضاً منسه ما بأتی باعادة اسم ما
 استؤنف عنه نحو احسن الی زید حقیق بالاحسان ومنه ما یبنی علی صفة نحو صدیقک القديم

اهل لذلك وهذا ابلاغ) یومقال استیناف ایچون تقسیم آخردر شارح مرحوم . استؤنف .
 قولی . ای اوقع عنه الاستیناف . ایله تفسیر ایدوب مراد بیان حاصل معنای امدی . استؤنف . فعلی
 یا مصدری اولان استینافه مسند اولوب یوتقدیرک شیبوی بوضو رقی مؤیددر و یاخود . عنه .
 جار و مجروره مسند اولوب جار و مجرورک تقدیرده لفظ استیناف اوزرینه تقدیری بوضو رقی
 مرجعدر . و علی التقديرین بلا وساطة حرف مفعول محذوف اولوب اصل کلام . استؤنف
 عند الحديث . اوله رقی مفعولک حذفیه فعل منزله لازمه تنزیل قلمشدر . یعنی منلا ذات زید
 کبی کندوسندن حدیث و خبر استیناف اولان شیک اعاده اسمیه ایسان ایدن کلام دخی اقسام
 استینافنددر منلا . احسن الی زید حقیق بالاحسان . کلامنده واقع زید حقیق بالاحسان .
 یوقیبسندر . احسن . صیغه خطاب اوزره اولوب مخاطبه زید ایچون واقع اولان احسانی
 اعلامدن مراد احسان سابق تقریر و لاحق استجلایدر . وموقعک غیری به اولان حسنات اسائن
 معدود اولمسیله مخاطبک صنعی حسن اولمسی زیدک احسانه اهلیله تحفیق ایدر . چکندن زیدک
 محسن الیه اولمسی نه سببیه مبنی اولدیغنه یعنی اهل اولوب اولدیغنه سؤال توجه ایدرک اعاده اسمیه
 . زید حقیق بالاحسان . دینلوب اهلیله جواب ویرلمشدر . و استینافدن بر قسیده کندوسندن
 حدیث و خبر استیناف اولان شیک صفت اوزره بشا اولوب اسمی اوزره بشا اولماز . یعنی چنه
 استینافیده مسند الیه مستأنف عنک صفاتندن ترتب حدیثه صلح اوله رقی بر صفت اوور
 و مصنفک اش . جو . ومنه ما یبنی اه . تبارکسی بعضی بارت . ومنه ما بأتی باعادة صفة . قوللردن اوضح
 اولوب واش . جو قول به صفت حالی ما استؤنف عنک ذکرنی صفتیه اعاده دیک اولوب والا اعاده
 صفت غیر محذوقدر . واش . جو صفت اوزرینه مبنی اولان استیناف مثنوی . احسن الی زید
 صدیقک القديم اهل لذلك . قولیدر . شویله که جله استینافیده لفظ زید تکرار اولوب بونکاه
 صفات زیددن ترتب حدیث اهلیله صلح اولان قدم صداقتنه اوتلمشدر مثال صورت اولوب
 ابضاح اولدیغنی اوزره بوندره اولان سؤال زیدک محسن الیه اولمسنک ربیبی سؤالدن عبارت
 اولمسیله تقدیر سؤال صیغه مجهول ایله . لماذا احسن الیه . و یاخود . هل هو حقیق بالاحسان .
 دیمت اولور . واش . جو صفت اوزرینه مبنی اولان استیناف مثال مذکورده اولان قدم صداقت
 کبی موجب حکم اهلیت اولان سبیک بیانی مشتمل اولمسیله تکرار اسم الیه اولاندن ابلاغ و احسندر
 زیرا حکمک وصف اوزره ترتبندن وصف حکمه علیقی فهمد سبقت ایدر . و اما مستأنف عنه
 کلام سابقده تعقیب صفات الیه ابراد اوله رقی بعده استینافده اسم اشارتله ذکر اولور سه
 . قد احسن الی زید الکرم الفاضل ذلك حقیق بالاحسان . کبی اظهر اولان قسم ناسندن یعنی
 صفات اوزره مبنی اولان قسم اولمسیدر . والذین یؤمنون بما ازل ایلک وما ازل من قبلک
 وبالاخرة هم یؤمنون اولک علی هدی اه . قول شریفی دخی . الذین یؤمنون . متقین ایچون
 صفت قلندیغنی وجه اوزره یوقیبسندن اولوب . اولک . بونلرک مجموعنه اشارت اوله رقی تقدیر
 سؤال . هل یكون الهدایة والفلاح لهم ام لا . دیمت اولور . اگر دینلورسه که استینافده سؤال
 سبیدن اولدیغنی صورتده جواب ککرک اعاده اسم الیه اولسون و کرک صفتنه بتا اولسون
 لامحالة بیان سببی مشتمل اولور و اگر سؤال سبیک غیر بسندن اولور ایسه کرک اعاده اسم الیه
 اولسون و کرک صفتنه بتا اولسون بیان سبب اوزرینه اشتغال ایچون بر معنی یوقدر ته کیم . قالوا
 سلاما قال سلام . قول شریفنده و زعم العواذل . یننده اولدیغنی کبی بوضو رقی مستأنف عنک
 صفی اوزره مبنی اولان استیناف بیان سبب اوزره اشتغال ایچون ابلاغ و احسندر دینلکده
 وجه ندر . چواننده دیرز که بونک وجهی شودر که رشی ایچون بر حکم اثبات اولوب بعده بیوت حکمت
 سبیدن سؤال تقدیریه بوسؤالین حکم مذکورک سببی محکوم علیک حکمه استحقاقی و اهلیتدر
 دیو جواب ویرلمک مراد اولدندقه جواب مذکور بعضاً اوشیک اعاده اسمیه اوله رقی حکم

مذکور که سببی او شایک حکم حقیق اولستیدر دیو افاده ایله و بعضی صفتیه بنا ایله اولوب
 بوصورتی حکم مذکور سبب استحقاقی اراد اولسان وصف اولدیفنی مفید اولور الحاصل
 اعاده اسم سبب حکم اولان استحقاقی مفید اولوب و ذکر صفت سبب حکم اولان استحقاقی سببی
 او وصف اولدیفنی مفید اوله رق سبب حکم سببی افاده ایتمه یله بالک سبب حکمی مفید اولان
 اعاده اسم ایضا اولسان استیفاءدن ابلغ اولدیفنی تحققی ایدر و اشبه تفاوت و ابلیت اعاده صفت
 سؤال عن السیدین استحقاق ایله جوابی جاری اولوب صور سائر استیفاءده ولو که حدیث
 کندو سندن متأنف اولان شایک اعاده اسم و صفتیه اوله یله جریان ایتمه یله قالاو سلاما
 ابراهیم قال سلام و یاخود النبی الخلیق قال سلام دینسه اول اعاده اسم و ثانی صفتیه اولوب
 لکن ما قال ابراهیم سؤاله جواب اولوب سؤال عن السیدین جواب اوله یله احدی
 آخردن ابلغ دکلدر و کذلک قلت علی لى سهر دایم و یاخود لاه اشق سهر دایم دینسه هر قدر
 سیدین سؤال ایسه ده لکن جواب سببی استحقاق اوله یله اولدیفنی یله یلدرند تفاوت یوقدر
 و اما متکلم صیغه سببه احسن الی زید زید دفع اعدائی و یاخود احسن الی زید کامل الشجاعة
 يدفع اعدائی دینسه هر قدر صور استحقاقی ایله جواب دکلسه ده حقیقه زید حقیق بالا حسان
 لدفعه اعدائی و یاخود دفعه اعدائی بالشجاعة الکاملة دینک اوله رق یلدرند تفاوت متحقق
 قال رحمه الله (قد حذف صدر الاستیفاء نحو * یسبح له فیها بالقدو والاصال رجال * وعلیه
 نعم الرجل زید علی قول) و بعضاً کرک فعل اولسون و کرکسه اسم اولسون صدر استیفاء حذف
 اولور یسبح له فیها بالقدو والاصال رجال قول شریفی کبی یسبح مبنی لفعل اولوب کان
 من یسبحه دینیه رک رجال لفظیه جواب و یلمشدر که یسبحه رجال تقدیرنده اولوب
 صدر استیفاء اولان یسبحه حذف اولمشدر و نعم الرجل زید و یاخود نعم رجلاً زید
 ترکیبی دخی مخصوص بالمدح مبتدای محذوف خبری اولوب هو زید تقدیرنده اوله رق جمله فی
 نعم فعلت ضمیرندن عباره اولان فاعل مبهک تفسیرندن من الرجل المدوح تقدیرنده بولتان
 سؤاله جواب اوله رق استیفاء قبلان قوله کوره یته صدر استیفاء حذف قیسلدن اولوب
 هو زید تقدیرنده در حاصلی یوقوله کوره نعم الرجل زید قولی نعم هو الرجل من الرجل
 هو زید اوله رق نعم فعلت فاعلی هو ضمیر مبهی اولوب الرجل بونی مفسرد و من الرجل
 اشبه مفسر اولان الرجل لفظندن سؤال اوله رق جواب هو زید جمله سی اولوب بوجه دن
 صدر استیفاء اولان هو حذف اولمشدر ته کیم تفصیلی مرد اولمشدر قال رحمه الله
 (وقد حذف کله اما مع قیام شیء مقامه نحو زعمتم ان اخوتکم فریش لهم الف وایس لکم
 الاف) و بعضاً استیفاء کلیدی حذف اولور بوده یا مقام استیفاءده رشیت قیامیه
 اولور نه کیم حاسبتک بی اسدی هجو ایچون انشاء ایلدیکی زعمتم ان اخوتکم فریش *
 لهم الف وایس لکم الاف اولک اوتوا جوعاً و خوفاً و قد جاعت بنو اسد و خافوا * قوانده
 واقع اولمشدر الف کسر ایله مصدر اولوب الف المکان بالفه قولی احبه و سکنه
 معناه سندن مراد تجارت ایچون شامه رحلت صیف و منه رحلت مستاده فریش ایچون اولان
 رحلتین معروقتیه ابلاف واختلاطدر و الاف یته مصدر در آلفه یولفه مؤلفه و الافا دینور
 وافقه موافقه و وفا کبی وایس لکم الاف قولی بی اسد رحلتین مذکور تده مؤلفه لری
 اولدیفنی میتدر قاموسده ابلاف برکسه بی برسته یه و یاخود بریه السدر مق معناه اولوب
 و لا یلای فریش نظم جایلده ایلادن مراد عهد و امان و خوف اولان طرق و مسالکده
 انبای سبیلارینک تعرضات رهزندان امن و سلامته اباب و ذه یلری ختمده حائر اولدقاری اجازه
 کونه امر و رخصت اوله رق معنای الفتدن مأخوذدر و طائفه فریش اهل تجارت اوله رق لکن
 تجارتلری اطراف مکه به محصر اولدیفنی حالده امنه حجاز و بمنله حوالی شامه تجارت ایچون

ایضا طرف قیصردن اخذ اجازه ایدن هشتم بن عبد مناف و بمنده تجارتی اخذ اجازه ایدن مطلب
 اولوب بمنده نحن اهل حرم الله دیو سکنه حرم شریفدن اولدقاری اخبار ایدلر تعرضدن مصون
 اولور لیدی دیو بر تفصیل محرر اوله رق بویسان ایله معنای بیت ظاهر اولور الحاصل نظم
 مذکورده انهم الف قولی مقام استیفاءده اولوب کان شاعر زعمتم ان اخوتکم فریش * قوانده
 بی اسده طائفه فریش ایله ادعای اخونده بولدقاری خطاب ایتمسندن معنای اوله رق کان طرف
 بی اسدندن اصدقا فی هذا الزعم ام کذبنا یعنی اشبهو ادعای اخونده صادق و یاخود کاذبیدر
 دیویر سؤال ترتب ایتمه یله کذبیم دینیه جک ایکن اشبهو اسنیه ککلبی حذف اولدقاری محله
 جواب مذکورده دال اولان انهم الف وایس لهم الف کلامی افاده ایلمشدر و بولکلامده انهم
 الف وایس لکم الاف قولک جواب محذوف اقتضا ایلدیکی دیگر سؤال ایچون جواب اوله یله
 محمدر شوبله که کان طرف شاعر دن سؤال بی اسده ادعای مذکورده کاذب اولدقاری تصریح
 ایدن کذبیم جوابی اعطا اولمشیه یله تکرار بی اسد طرفندن لم کذبنا دینیه لکه ادعای
 مذکورده کاذب اولمیرینک وجهی سؤال اولمشیه یله جوابلرند لهم الف وایس لکم الاف دیندی
 بوصورتی بیت مذکورده ایکی استیفاء اولمش اولور دیو مصنف ایضا خنده بیان ایلمشدر اگر
 سؤال اولور سه که بوجه بمنده وجه اول دیکدر زیرا انهم الف قولی کذبیم قول محذوفه دینیه
 استیفاء اوله رق محذوف مذکور دن نسبت ایدن سؤال دن جواب و سببی بیان اولوب مقام
 مسیده افاده اولمش اولمندن بشقه صورته احتمالی یوقدر الحاصل قول مذکور لم کذبنا ایله
 سبب کذبلرندن سؤاله جواب اوله رق سبب اولان کذبیم مقامیه افاده اولمشدر جوابده
 دیر که لهم الف وایس لکم الاف قولک صورت استیفاءده حصری مسلم اولوب بلکه من غیر
 استیفاء بیان و نا ایسه دخی محمدر کان مصنف ایضا خنده قول مذکور وجه اولده جواب
 محذوفی مؤکد و یاخود جواب محذوف ایچون بیان قلددر مفهوم بیت ای بی اسد سزلی قیله
 فریش ایله اخوت و نسبت زعم ایدر سکر بوزعم و ادعا از اسده محض کذب و غیر واقعدر زیرا
 قیله فریش ایچون لا یلای فریش ایلای فهم رحله الشتاء و الصیف نظم جلیلی مقتضای
 اوزره شامه جانب بمنده و صیفه طرف شامه تجارتله رحلتلرند الفت و امنیت اولوب سزلی اسده
 بوندن محروم سکر و انتر و اطعمهم من جوع و آمنهم من خوف نفس جلیلی اوزره جوع
 و خوفدن مأمون اولوب سزلی اسده مبتلای جوع و خوف سکر دیکدر قال رحمه الله (اودون
 ذلك نحو * فسمع الماهدون * ای نحن علی قول) و یاخود حذف مقام استیفاءده رشی افاده
 ایتمسکین اولور نعم الماهدون کبی زیرا مخصوص بالمدح مبتدای محذوف خبری اولدیفنی
 قوله کوره هم نحن تقدیرنده من الماهدون المدوحون سؤاله جواب اولوب مقاملرینه برشی
 افاده اولمسمکین جمله استیفاءدنک طرفینی اولان مبتدای خبریه مجموعی حذف اولمشدر قریباً
 ذکر می و رایتدیکی اوزره یکدیگری تعاقب ایدن جلیتدن جمله اولینک اعرابدن محلی اولوب
 و جمله اولیده جمله ثانییه اعطاسی غیر مقصود حکم بوجود اولسان جلیتین ایچون احوال سنده
 اولوب اول بلا ایهام کال انقطاع ثانی کال اتصال ثالث شبه کال انقطاع رابع شبه کال اتصال خامس
 مع الایهام کال انقطاع سادس توسطین الکر این اولمشیه بولاردن دردی فصلی و اخیرین وصلی مقتضی
 اوله رق مصنف رحمه الله فصلی مقتضی اولان احوال اربعه دن فارغ اولدیه و علی مقتضی
 اولان حالتین بیانه شروع ایدوب یودر لکه (واما الوصل ادفع الایهام فقولهم لا وایک الله)
 و اما دفع ایهام ایچون وصل لا وایک الله قوللری کییدر قول مذکورده لا کله سی کلام سابقی رد ایچون
 اولوب کان هل الامر کذلک دینیه رک جوابده لا یعنی ایس الامر کذلک دینمشدر بوجهته لا
 معناه جمله اخباریه اولوب و وایک الله دعا معنای اولمشیه معناه جمله انشاءیه اوله رق یلدرند
 کال انقطاع و اربعه ده لکن ترک عطف خلاف مقصودی ایهام ایدوب زیرا لا وایک الله دینسه

مخاطب علیه السلام عدم تأیید اله دعا اولیسی ظن اولیه جفتند بوجهی دفع ایچون جمله انشائیة
 دعایه بی لا کلمه سبیه اوزرینه دلالت اولسان جمله اخباریه اوزرینه عاطفه اولان واولیه اتیان
 اولسوب لا وایدک الله دینلور نه کم وطن سلی انی ابغی بها بدلایرهما فی الضلال تمیم اذلی
 صورت قطعه دخی دفع ایهام ایچون بونک خلاقی اوله رفی ترک عطف اله اریها دینلور
 قال رجه الله (واما للتوسط فاذا اتفقتا خبرا او انشاء لفظا ومعنی او معنی فقط بجامع) بهضیار
 اما کسر همزه اله اولیسی وهم ایدک خبط عظیمه واقع اولمشلردر زیرا امای عاطفه ایچون
 معطوف علیه تقدم امدن لازم اولوب وسعه ده حذفی جائز اولیه رفی لدفع ایهام قولنده اول
 مقدر دینلور من بوجهندیشی امای مذکور فتح اله اوله رفی امای سابقه اوزرینه معطوف
 اولدیغی تبیندر ومانسبتده وصل یادفع ایهام ایچون ویاخود کمال انصال وانقطاع بیننده توسط
 ایچون اولدیغی می ورایدرک مصنف رجه الله بویسانی تفصیل اله کائن اما الوصل لدفع ایهام
 کذا واما الوصل للتوسط کذا بیوررلر نسخ متندن بعضیلرند بجامع قیدی موجود اوله رفی
 مع وجود جامع بینهما تقدیرنددر وبعضیلرند متزول اولسیه شارح می حوم بونسخه به نظرا
 وویکون بینهما جامع قولی علاوه ایشلدر واسب تری ایکی قرینه به مبنی اولوب اولی مانسبتندن
 جملین بیننده جامع اولدیغی صورتده بینلرند کمال انقطاع نفعی معلوم اولسینک بوقیدن
 استقامتیدر وقرینه ثانیه جملین بیننده اولان صور جامعه دار اولان مقابله بونسخی ولی وبعقب
 ایلمسیدر یعنی حال کمال انقطاع اله حال کمال انصال بیننده توسط ایچون اولان وصل جملینک
 مع وجود الج مع لفظا و معنا ویاخود بالکن معنا خبر ویا انشاء اولقله اتفاقا قری حینده اولور
 والحاصل اشی بوا اتفاق جملینک لفظا و معنا جمله خبریه ویاخود جمله انشائیة ویاخود ایکسبتده
 بالکن معنا خبریه اولوب لفظا انشائیة ویاخود احدهما لفظا انشائیة وآخر خبریه ویاخود
 ایکسبتده بالکن معنا انشائیة اولوب لفظا خبریه ویاخود احدهما لفظا خبریه وآخر انشائیة اولسندن
 عبار اوله رفی مجموعی سکر قسم اولور ویا اقسامک الله سنی اتیان اله مصنف رجه الله بیوررلر که
 (کقولہ تعالیٰ * یخادعون الله وهو خادعهم * وقوله تعالیٰ * ان الاربابی زیم وان العجبار لقی
 جمیم * وقوله * کلوا واشربوا ولا تسرفوا * وکوله تعالیٰ * واذا خذنا میثقی فی اسرائیل لانتبذون
 الا الله وبالوالدین احسانا وادی القری والیتی والمساکین وقولوا لا س حسنا * ای لانتبذوا
 ونحسبون بمعنی احسنوا او واحسنوا) جملینک لفظا و معنا خبریه اولنده اتفاقا قری * یخادعون الله
 الیه * قول شریفله * ان الارباب الیه * نظم جملینده اولدیغی کیدر لکن اولده یخادعون
 جمله اولیسی فعلیه وهو خادعهم ثانیسی اسمیه اوله رفی بوجهته متخالفلر و ثانیده ایکسبتده
 اسمیه اوله رفی مناسبتیدر واولده جامع مماثلت و ثانیده مقابله در و جملینک لفظا و معنا انشائیة
 اولقله اتفاقا قری * کلوا واشربوا ولا تسرفوا * قول شریفی کیدر ویا شربوا الیه ماقبله
 بیننده جامع مماثلت اولوب ولان سرفوا جمله سنده دخی عدم اسراف روادف اکلدن اولدیغی
 جهته به به جامع مماثلدر و معنی اتفاقه مصنف رجه الله بالکن * واذا خذنا میثقی فی اسرائیل *
 نظم جملینک ایراد اله مثال واحد ذکر ایدوب لکن مثال مذکورک اقسام سنده دخی ایکی قسم تطبیق
 ممکن اولدیغی اشارت ایشلدر ویا نظم جلیل بالکن معنا اتفاقه مثال اولدیغی تنبیه ایچون اعاده
 کاف اله کفوله بیورسدر امدی آیت مذکوره هر تقدیر لانتبذون اخباریه و قولوا
 انشائیة اوله رفی لفظا متخالفلر ایسده لکن لانتبذون معنای انشاده اولوب لانتبذوا
 دیمک اولدیغندن ایکسبتده من جهة المعنی انشائیة اوله رفی متفق اولمیشلر شری طریق عطف اله
 ایراد اولمشلدر و لانتبذون لفظنک معنای انشاده اولسی اخذ میثاق امر ونهی اقتضا ایسده
 مبتددر و بونک نمی معنای اولدیغنک نظیری مثلا اذهب الی فلان وقل له کذا یعنی فلان
 کسمه کیت شویله سوبله دیه جک مقام امرده اخبار صورتیه نذهب الی فلان وقل له کذا یعنی

فلان کسمه کیدرسین وشویله سوبلرسین دینلور یکی زیانزد عرب و عجمدر ویا طریق صریح
 امردن ابلقدر زیرا طریق مذکور اله کائن مخاطب امثاله سرعت ایدرک مکلم آمر بواشالندن
 خبر ویرمش اولقی مقادری اشهر اب ایدر و نظم مذکورده وبالوالدین احسانا *
 قول شریفی ایچون ظرف اولقی حسبتیه بر فعل تقدیری لازم اولسیه یا مبالغه مذکوره به تنبیه
 ایچون معنای طاب و صورت خبرده ونحسبون احسانا تقدیر اولسوب احسنوا معنای
 اوله رفی لانتبذون اوزرینه معطوف ویا تقدیرده جملین لفظا خبریه و معنی انشائیة
 اولدیغی قسمه مثال اولقی جهته مصروف اولور ویاخود اول امرده اقتضای
 ظاهر حاله تطبیقا صریح طلب تقدیریه واحسنوا بالوالدین احسانا تقدیرنده اوله رفی
 بصورتده لانتبذون اوزرینه عطفی قولوا * نک عطفی فیلندن اولور وصاحب
 کشف سورة صفه * یا ایها الذین آمنوا هل ادلکم علی تجارة یحکم من عذاب الیم تؤمنون
 بالله ورسوله ونجاهدون فی سبیل الله باموالکم وانفسکم ذلکم خیر لکم ان کنتم تعملون یغفر لکم
 ذنوبکم ویدخلکم جنات تجری من تحتها الانهار واما کن طیبة فی جنات عدن ذلک الفوز العظیم
 واکری تجبونها نصر من الله وفتح قریب وبشر المؤمنین * نظم جملینده و بشار المؤمنین
 قوائیک * تؤمنون * جهته سنده عطفی دخی جملینک بالکن معنا اتفاقا قری قسمنددر زیرا * تؤمنون
 قولی تجارت مجبیه ارشاد وانی تعالیم اولوب تعالیمه ایسده متعارف اولان امر ونهی اولسیه آمووا
 معنای سنده در دیو ذکر ایلش ایسده لکن محل نظر در زیرا * تؤمنون * قولیه مخاطب اولان
 * بالله ورسوله * قولی دلالتیه خاصه مؤمنین اولوب بی علیه السلام دکلدر و بشار المؤمنین
 قولنده مخاطب بی علیه السلام اولوب بشرهم بارسول الله بواعدهم عاجلا واجلا تقدیرنده در
 ویا بشار هر تقدیر متاسلر ایسده لکن بر مخاطبه اولان امرک دیگر مخاطبه اولان امر اوزرینه عطفی
 حسن اولدیغی بلکه عند البعض عدم جوازی خفی اولوب انجق * یا زید * و افعدیا عرو
 مثلئذ ذلک تصریحی عسندده حسن اولور شونکه برابر که * تؤمنون * قولی علی طریق الاستیفاء
 ماقبلتی بیان اولوب کائن مؤمنون کتب فعل دیو طریق تجارت مجبیه سوال ایتلرله
 * تؤمنون * یعنی ایمان ایدک دینلور بصورتده بشر المؤمنین قولنک * تؤمنون * اوزرینه عطفی
 صحیح اولور زیرا تبشیرک یانده مدخلی بوقدر امدی احسن اولان و بشار المؤمنین * قول
 * یا ایها الذین آمنوا قولند اول مراد اولان * قل * لفظ مقدری اوزرینه معطوف اولوب تقدیر
 نظم * قل یا محمد علیه السلام یا ایها الذین آمنوا هل ادلکم الی و بشار المؤمنین اولور ویاخود
 محذوف اوزرینه معطوف اولوب تقدیر کلام فایده بشار بامحمد علیه السلام و بشار دیمک اولور
 بشرته فایشر قوللری سر یعنی صار مسرورا معنای اولوب بشر صار ذاباره و سرور
 مفهومنددر و جملین بالکن معنا خبریه متفق اولوب بولردن ثانیة معنای اخبارده انشاء واقع
 اولان مواقعدر بریسبتده * قال انی اشهد الله واشهدوا انی بری * نشر کون * قول شریفی
 اولوب واشهدوا واشهدکم معنای سنده و * الم یؤخذ علیهم میثقی الکتاب ان لا یفدوا و او
 علی الله الا الحق ودرسو اما فیه * قول شریفی دخی به بالکن معنای اخبارده اتفاق جملین فیلندن
 اولوب اولک عکسیه اوله رفی جمله اولی معنای اخبارده انشاء واقع اولمشلدر زیرا * الم یؤخذ
 قولنده استقام تریر ایچون اولوب اخذ علیهم معنای سنده اسکر سوال اولور سده که
 صاحب کشف عطف الانشاء علی الاخبارده خبری انشاء ویا انشائی خبر معنای فافسزین فقط
 احد جملینک حاصل مضمونک حاصل مضمون جمله آخری اوزرینه عطف اولدیغی تجوز ایشلدر
 زیرا * فان لم تفعلوا اولن تفعلوا فاتقوا النار الی وقودها الناس والنجارة اعدت للکافرین
 وبشر الذین آمنوا الیه * نظم جملینده و بشار الذین آمنوا قوائیک عطفده معنای منظور
 اولان امر یعنی خصص وصیت جمله امریه دکلدر که حتی ایچون امر ونهیندن رب طلب اولمشلدر

۱۱۱۱۱
 اوزر بنده عطف اولنه بلکه معتد با عطف اولان نواب مؤمنان و صفی جله سی اولوب بوجه وصف
 عقاب کافرین جله سی اوزر بنده معطوفدر تنه کیم . زید یعاقب بالقیس والارهاق و بشر عمرو
 بالعفو والاطلاق . در سینه دیشدر . جواننده دیر زک صاحب کشفک بو کلامی دقتی حسندر
 لیکن عطفده جلتینک خبرا و انشاء لزوم اتفاقه قائل اولان کیمسه صاحب کشفک ذکر ایلدیک
 مثالت من غیر تاویل صحتی تسلیم ایزانکچون مصنف رحمه الله . و بشر الذین آمنوا . جله سی
 ماقبلنده اولان . اعذب الکافرین . قوائک دلات ایلدیک بر عذوف اوزر بنده معطوف اولوب
 فاندهرم و بشر الذین آمنوا . تقدیرنده اولسنی اختیار ایتدی . و صاحب مفتاح . یا ایها الناس
 اعبدوا ربکم الذی خلقکم الایه . قولنک ماقبلنده مراد اولان . قل . لفظ مقدری اوزر بنده عطفده
 قائل اولدی و اگر چه بو تاویلک ظاهری اوزر بنده نظم مذکورده اولان نحو وان کنتم فی رب
 ما زکنا علی عبدنا . قولنک حیرت فواده ادخال تحت اشکالده کورینور ایتدهده بو قولک کلامده
 بقدر اجماعی حسیله مراد کلام مذکورک متناسنی طرف رساندن ابراهه جسدان اوله جق . وان کنتم
 فی رب مما زل الله علی . سبکنده عبارته مناسبه الیه تأدییه یورلسنی امره حل ایله اشکال مذکوردن
 وارسنده اولور بونک نظیری مثلا مضروب زید اولان غلامکه . قل زید اما نسکی ان تضرب غلامی
 وانا المنعم علیک بانواع النعم . دیروبو کلام ایله غلام مذکورک شخص ضارب . اما نسکی ان
 تضربی و مولای منع علیک . دیمسنی مراد ایدرسین . قال رحمه الله (والجامع بینهما یجب
 ان یکون باعتبار المسند الیهما والمسندين جیغاً نحو بشر زید و یکتب و یعطى و یمنع و زید شاعر
 و عمرو کاتب و زید طویل و عمرو قصیر مناسبه بینهما) و جلتین بیننده اولان . جامع . جلتینده
 اولان مسند الیهما الیه مسندینت جیبیبی اعتبار الیه اولی و اجدر یعنی جله اولیده اولان مسند
 الیه و جله ثانیده اولان مسند الیه و کذلک جله اولیده اولان مسند و جله ثانیده اولان مسند
 اعتبار الیه اولسنی لابددر مثلا . بشر زید و یکتب . کی زیراً شمر ایله کتابت بیننده مناسب
 اولوب زیراً شمر دخی انشاء معنایه اولان کتابدن بر نوعدر و بونلر عدا جلیزینک خالنده بکدیگره
 مفازلدر و مثلا . زید یعطى و یمنع . کی زیراً اعطا الیه منع بیننده تضاد وارد مراد زید بخوبل
 دکدر زیراً مستحقده اعطا ایدر و سغیه دکدر زیراً مستحقین غیریدن منع ایدر دیکدر . و جاءک
 بو وجهله مسندین بیننده اعتباری مسند الیهما نیک اتحادی هندنده اولوب مسند الیهما نیک تغایر
 ذاتیبری هندنده مسندین بیننده اعتبار اولند یعنی کی مسند الیهما بیننده دخی اعتبار جامع لازمدر
 تنه کیم مصنف رحمه الله . زید شاعر و عمرو کاتب . و . زید طویل و عمرو قصیر . مثاللرده مناسبه
 بینهما قیسه الیه اعتبار مذکورک لزومه اشارت ایلشدر یعنی بو مثاللرده مسندین بیننده مناسب اولدیغی
 مثلاو مسند الیهما اولان زید الیه عمر و بیننده دخی اخوت و صداقت و عداوت امثالی مناسب
 بولنسی و الحاصل بکدیگره ملائیس اولهرق احد همانک ذکرى آخریله بنده لرنده بر مناسبین نشئت
 ایلنسی شرطدر . قال رحمه الله (بخلاف زید شاعر و عمرو کاتب بدونهما بخلاف زید شاعر و عمرو
 طویل مطلقاً) و اما زید الیه عمر و بیننده ملائیس و مناسب اولمسزین . زید شاعر و عمرو
 کاتب . دینک ملائیسله اولان قول مذکورک خلافده اولهرق هر قدر مسندلر بکدیگره مناسب
 و بلکه متحد اولسدهده صحیح اولمز انکچون سکای اتحاد مسنده برابر . خفی ضیق و حامی ضیق .
 مثلاوده عطفک عدم صحتی تصریح ایلشدر . و کذلک . زید شاعر و عمرو طویل . قولی دخی
 اعنه سابقه نیک خلافده اولوب مسندین اولان شمر الیه طول قامت بیننده عدم مناسبه مبنی زید
 الیه عمرو بیننده استر مناسب اولسون و استرسه اولسون قطعا صحیح اوله من . بو مقامده دلائل
 اعجازده شیخ عبد القاهر علیه الرحمه بیور مشدر که احد جلتینده اولان بحدت عده یعنی مسند الیه
 جمله اخراده اولان بحدت عندهن بر سیه ملائیس اولمی یعنی احد جلتینده اولان مسند الیه نیک ذکر
 و کبوتی جله اخراده اولان مسند الیه الیه بنده لرنده بر مناسبین نشئت ایلنسی واجب اولدیغی مثلاو

لایق اولان محدث عنه تأییدن اولان خبرك دخی محدث عنه اولدن اولان خبر ایچون شبیه و یا نظیر و یا نقیض
 مجراسته جاری اولان شیدن اولسیدر شبیهدن مراد وصف مخصوصده و نظیردن مراد وصف مشهورده
 مشارکتدر امدی زید طویل القامة و عمرو شاعر دثانك قول خلف و باطل اولور قال رحمه الله
 (قال السكاكي الجامع بین الشیخین) شارح مرحوم یورر که مصنف رحمه الله کلام سکاکی بی نقل
 ایدوب و اصلاح ایتک ظنیه موجب خلل اولان تصرفات ایله کلام مذکورده تصرف ایغندر و بزاولا کلام
 مذکور سکاکیك ذکر ایلدیکی شیشه مطابق اوله بی شرح ایدوب بعد نقل مصنفده اولان اختلاص
 اشارت ایدرز امدی دیرز که قوای مدر که دن برسی عقل اولوب عقل دینلان شی کلیاتی ادراک ایدن
 قوه عاقله در قوه مبدأ فعل و انفعاله اطلاق اولوب جوهر و عرض اولقدن عام اولسیده عقلدن مراد
 نفس نفس ناطقه و یا خود نفس ناطقه ایله قائمه اولان صفت اولسی جائز اولور و نفس ناطقه اولدیغی
 تدبیرده کلیاتی ادراکی ظاهر اولوب صفت حلی صورتده فمک آله یعنی فلا قطع سکینه حلی قیلادن
 اولور و قوه مدر که ایله مدر که و معینه اولقدن عام اوله رفی مایکل به الادراک معنای مراد اولور
 و قوای مدر که دن بریده و هم اولوب و هم دینلان محسوساتده موجوده اولوب طرق حواسدن
 تأدی و نوصل انجیان معانی جزیه بی ادراک ایدن قوه مدر که در که مثلا زیددن عداوت و صداقت
 ادراکی و شاتك ذنبه باعث حرب و تحاشیسی اولدیجی بر معنی ادراک انسانی بوقیایندر و قوای
 مذکورده دن بریده خیال اولوب خیال بر قوه در که انده صور محسوسات مجتمعه اولوب
 حس مشترکدن غائب اولقدن تصرکه قوه مذکورده باقی فالور و حس مشترک بر قوه در که
 کندوسنه صور محسوسات طرق حواس ظاهر دن و اصل و تأدی اولوب محسوساتی ادراک
 ایدر و محسوسات ظاهر پشده مثلا هذا الاصفر هو هذا الخوف دیو حکیم ایدن اشبو حس مشترک
 و صور تعبیر یله حواس ظاهره ک بر یله ادراکی ممکن اولان و معانی ایله طریق حواسدن ادراکی
 ممکن اولمان شنبی مراد ایدرز و قوای مدر که در بریده قوه مفکره اولوب بو دخی
 بر قوه در که کندوسچون حس مشترکدن مأخوذه اولان عصور ایله و هم ایله ادراک اولسان معانی
 پشده بعضی بعضی یله تفصیل و ترکیب ایتق قوئی واردر مثلا انسانی عجم الرأس و یا خود
 ذواتقرین تصور ایتک اشبو قوه مفکره ک عملیدر و بو قوه حال نوم و بقطعه دایما ساکی اولر
 و علی منظم اولقی شاتدن اولوب بلکه نفس منفی نظام اوزره مراد ایدرسه قوه مذکورده
 استعمال ایدر بو صورتده اگر نفس ناطقه اشبو صور و معانی بینی تحایل و ترکیب وظیفه سی اولان
 قوه متصرفه بی قوه و همیه و ساطنیه استعمال ایدرسه قوه مذکورده منجمله اسمیه غیر ایدر
 و اگر بالک و یا خود قوه و همیه ایله برابر قوه عاقله واسطه سیله استعمال ایدرسه قوه مفکره
 اطلاق اولنور اشته بو مقدمه محمد ایلدیه درز که سکاکی رحمه الله جلتین پشده من
 جهة العقل و یا خود من جهة الوهم و یا من جهة الخيال قوه مفکره عتدنده جلتین جمع ایدر ک
 بر ملا بسنك وجوب وجودنی ذکر و بیان ایشدر و مصنف ایراد ایلدیکی کلام سکاکی اشبو جلتین
 پشده اولان جامع صور تفصیلده سیدر قال رحمه الله (اما عقلي بان يكون بينهما اتحاد
 في التصور) یعنی جلتین پشده اولار جامع باعقلی اولوب پشده پشده تصورده اتحاد اولسیده
 اولور تصور عقیده بر شیت حصول صورتیدر جامع عقلی ایله مراد بر امر در که
 امر مذکور سیله عقل جلتینك قوه مفکره اجتماعنی اقتضا ایدر سکاکی رحمه الله اشبو
 جامعی تفبیرده دیشدر که هوان بكون بین الجلتین اتحاد فی تصور مثل الاتحاد فی الخبر عنه
 اوفی الخبر اوفی فید من فی و دهما مثل الوصف او الخلل او الظرف او نحو ذلك یعنی جامع جلتین
 پشده تصورده اتحاد اولسیدر مثلا خبر عنه و یا خود خبرده و یا خود بونرک وصف و یا حال
 و یا ظرف امثالی قدرلندن برنده اتحادی کی امدی سکاکی هر قدر تفسیر چاهده اتحاد فی التصور
 افطنی تصریح انش ایسده ایراد ایلدیکی عتیده اولان خبر عنه و عدیلای تصور ایدن اولوب

بلکه امور متصوره اولیسی تصور در مرادی امر متصور معنای اولیسی قریه واضح در
 زرا تصورات و تصدیقات معلومات تصوری و تصدیقی به اطلاق کثیر و شایع در **قال رحمه الله**
 (**او غائل هناك فان العقل يجريد المثاليين عن الشخص في الخارج رفع التعدد**) و یا خود جامع عقلی
 اولیسی جلالتش تصور شدن بر تصورده بینارنده مثال اولیسیه اولور مصنف رحمه الله اشبو
 مثال کشدی سببیه عقل جلالتش قوه مفکره ده جملی اقتضا ایدن امور در اولیسیه سببیه
 اشارتله بیورر که زرا عقل مثالی شخص خارجیدن تجرید ایله بینارنده اولان تعددی رفع ایدر
 شود و یله که عقل جوهر مجرد اولیسیه زید و عمرو امثالی جزئی اولان شیبی جزئی اولیسیه حیثیه
 بذاته ادراک انیسوب بلکه خارجده اولان طول وقصر و ایض و اسود کی عوارض مشخصه شدن
 تجرید و ایدن انسان کبی معنای کلی ترع ایدر که اولیسیه کالی بی ادراک ایدر بو جهته مثلا
 مشخصانن تجرید اولیسیه قری کی متحدین اوله رقی قوه مفکره ده احدیها ک حاضوری آخرک
 حاضوری اولور حاصلی مثالی عوارض مشخصه خارجیدن تجرید کی حیده بسبب الشخص
 بینارنده اولان تغایر ذائل و تعدد و انبیت مرتفع و مضاعف اوله رقی بالکثر زید ایله عمرو بیننده
 اولان انسان کبی هر یک بولن حقیقت مشترکه باقی قابوب بایسه تعدد آزاده و مجرد
 مفهوم واحد اولیسیه جلالتن اشبو حقیقت مشترکه اوله رقی بو اتحاد سببیه عند المفکره اجتماع
 ایدر و شخصک خارجله تفیدی زرا عقیده حاصل اولان هر برشی ایچون البسه معلومات
 سارندن تیزی جهته شخص عقیدتی وجودی ضرور ایدر و عقل بذاته جزئی بی ادراک ایچون دیکلک
 شوسیده میندر که زرا عقل جزئیاتی حواس خسه کبی آلات جسمانی و اسطه سببیه ادراک ایدر
 شویله که کلیات ایله جزئیات اوزرینه حکم ایدر که مثلا زید انسان قولنده زید جزئی به
 انسان کلی ایله حکم ایدن عقلدر و حاکم اولان محکوم و محکوم علیهی معا ادراک ایلک واجب اولوب
 لکن عقل حاکم کلی بی ادراکی بالذات و جزئی بی ادراکی بواسطه الالات و كذلك عقلک
 هذا اللون غیر هذا الطعم دبو حکمی و امثالی دخی بولدر اگر سوال اولور سه که امریک
 شخص خارجیدن تجریدی ارتفاع تعدد بی اقتضا ایچون زرا مثلا عقلک زیدی رجل اجر فاعل
 و عرو اسود جاهل دبو یله کی عقیده عوارض کلیه ایله تعدد کی جائزدر جوابنده دیرز که
 اوصاف کلیه اولیسیه صورته جزئیانن زید و عمرو غیر ایلرینک اشبو اوصاف کلیه ده اشتراکری
 عند العقل مساوات اوزره در یعنی عوارض کلیه هر قدر خارجده جزئیانن بعضیسنه مخصه
 ایسه ده کلیته مینی هر بر رینه صدق جائز اوله رقی عند العقل تعددنی موجب دکلدر لکن
 سکا کینک غائی جامع عدالتهی محل نظر در زرا غائل جامع اولیسیه تعددنی زید کاتب و عمرو
 شاعر قولر که صحتی زید ایله عمرو بیننده اخوت و صداقت امثالی مناسبت بولنسنه توقف ایچون
 چونکه زید ایله عمرو انساننده اشتراکری جهته متماثلدر حالیکه بلا مناسبتیه قول مذکورک
 ذکر بطلانی مرور ایتشددر بوندن جوابده دیرز که غائل ایله مراد کند و سچون نوع اختصاص
 اولان وصفده اشتراک اولوب ابضاحی قریبایاب تشبیهده کسه کرکدر الحاصل غائل ایله مراد
 معنای مشهور اولان ماهیت نوعیه ده اتحاد اولیسیه بولر بلکه کند و سچون مزید اختصاص اولان
 یعنی طرفینک قوه مفکره عندنده اجتماعه سبب اوله جتی حیثیه طرفینه ارتباطی بولنسان معنی
 اولوب بوده ذاتی و عرضی اولادن ایدر **قال رحمه الله** (**و انضایف کایین المله والمهل اول اول**
 والا کثر) و یا خود شیبین بیننده جامع عقلی اولیسی بینارنده تضایف بولنسنه یله اولور تضایف
 شیبینک ریختیده اولیسیه بولنر که بولنر برینک عقلی ایچون آخرک تعقلیه قیاس ایله ممکن اوله یلور
 بو جهته بولنر هر بر رینک قوه مفکره ده حصولی بالضرور آخرک حصولی مستلزم اولور
 جلالتن بیننده اولان معنای جمعه بوندن عباره در مثلا علله معلول بیننده تضایف موجوددر
 زرا هر بر امر که کند و سندن امر آخر صدور ایلله یا واجب الوجود کبی بالاستقلال اولور بوده

علت نامه در و یا خود انساندن افلاک صدوری کبی کند و سندن امر آخرک انضایف ایلله اولور بوده
 علت ناقصه در امدی کند و سندن امر آخر صدور ایدن امر علت و صدور ایدن امر آخر
 معلول اولوب بولنر هر برینک عقلی آخرک تعقلیه قیاس ایلدر و مثلا اقل ایلله اکثر بیننده
 دخی تضایف متحقق اولوب زرا هر بر عدد عند الاعداد عدد آخردن اول فانی اوله رقی آخردن
 اقل و آخرانن اکثر مثلا اربعه ایلله خسه کبی زرا اربعه خسه دن اول فانی اولوب و خسه
 اربعه دن اکثر و شارح علامه یعنی قطب الدین رازی رحمه الله اشبو مثالیدن اولور
 معقوله بیننده اولان تضایفه و ثانی محسوسات و معقولانه عام اولان شی بیننده تضایفه بولدر
 دبو ذکر ایدوب لکن مورد نظر در زرا تضایف علت و معلول و اقل و اکثر مفهومی بیننده
 اولوب ذاتین بیننده دکلدر کورمز بسببیکه مع اوصاف ذات واجبی تعقل ذات مخلوقاتی تعقله
 و ذات مخلوقاتی تعقل ذات واجبی تعقله قیاس ایلله دکلدر و كذلك خسه من الرجال تعقل سندن
 تعقله و سندن تعقل خسه بی تعقله قیاس ایلله دکلدر و معقولات صور محسوسه اولوب صور
 معقوله در و اگر شارح علامه ک مرادی اقل و اکثر صادق اولان شی محسوس و معقول اولی
 جائزدر دیک ایسه علت و معلوله بویه اولوب بو اعتبار ایلله فرق غیر متحققدر تجار ایلله کرسی کبی
 زرا تجار علت و کرسی معلول اولوب ایکسی دخی محسوسدر و اگر مرادی علت و معلولت
 امور نسبییه دن اوله رقی معقوله در دیک اولور سه افلیت و اکثریده بولدر لکن بشی سیکونی
 اراد عباره علامه ایلله اشبو اعتراض شارحدن جواب و بر مشدر مفهوم عباره علامه بودر که
 تضایف کرکسه امور معقوله بیننده اولسون علت و معلول کبی و کرکسه امور محسوسه بیننده
 اولسون سفل ایلله علو بیننده اولان تضایف کبی زرا بونده اولان تضایف محسوس
 مکانیدر و کرکسه محسوس و معقولدن عام اولان شیبیده اولسون اقل ایلله اکثر بیننده اولان
 محسوس کبی زرا کم منفصل یعنی عدد معقولات و محسوساته عامدر و علامه ک اشبو تلامدن
 مرادی علت و معلولت معقولات ثانییه دن اولیسیه بر شیده عارض اولر الا ذهنده عارض اولوب
 بو صورته بینارنده اولان تضایف امور معقوله اولور و علو و سفل ایچون امور محسوسه به عارض
 اوله رقی بینارنده اولان تضایف امور محسوسه اولور و افلیت و اکثر عوارض عدددن اولوب
 عدد ایسه محسوسات و معقولانه عام اوله رقی تضایف ایلکسنه دخی عام اولور دیکدر
 و بو تحقیقه کوره اعتراض شارح وارد اولر زرا بو مفهوماتک جمله سی هر قدر صور معقوله
 ایسه ده لکن بعضیسیله اتصاف بالکثر ذهننده و بعضیسیله بالکثر خارجده و بعضیسیله ذهن
 و خارجدن هر بر رنده اولور **قال رحمه الله** (**اووهی بان یكون بین تصوریهما شبهه غائل کلونی**
 بیاض وصفه فان الوهم یبرزهما فی معرض المثلین ولذلك حسن الجمع بین الثلث فی قوله ثلثه تشرق
 الدنيا بیجمتها) اما عقلی قولنده اولان عقلی اوزرینه معطوفدر یعنی یا خود شیبین بیننده
 اولان جامع و همی اولور جامع و همیدن مراد بر امر در که امر مذکور سببیه و هم شیبینک قوه
 مفکره ده اجتماعنی اقتضا ایدر یعنی و هم بواجتماعه جهد و احتیال ایدوب امر مذکور و افنده
 اجتماعه سبب دکلر لکن سبب اوله جتی صورته تصور ایدر الحاصل جامع بر امر واقع اولوب
 بلکه اعتبار و هم ایلله جامع قلفدن عبارتدر لکن عقل بونک خلافتده اولوب زرا بقصد حاکم
 و اقترا و همدن سالم بولنر دخی حالده سبب موهمدن ایچون بونرک اجتماع ایلله حکم ایلله من و جلاتین
 بیننده جامع و همی بولنر جلالتش تصور بی بیننده شبهه غائل اولیسیه یعنی بینارنده غایت خلاف اولوب
 یکدیگره اقرب بولنسیله اولور مثلا لون بیاض ایلله صفرت کبی زرا بیاض ایلله صفرت نوع و احددن اولوب
 فقط صفرتده بر عارض زیاده اولمشدر دیو و هم سبب قیاسی جهتن و هم بولنر معرض مثلیته اراز
 ایدر لکن عقل بونک خلاقی اولوب زرا عقل بیاض و صفرت و كذلك سواد و خضرت جنس لون
 تخننده داخل نوع مثالی اولدقلمنی یلور و بوندن ایچون یعنی و هم بولنر مثالی معرضده اراز

وقوه مفكره بينلرني جعله اجتهاد ابلد بكيون شاعرك * ثلثة ثمر في الدنيا يهتجها * شمس الضحى
 وابو اسحق والقمر * فولده شمس ضحى وفر ايله اولان ابو اسحق بنيتي جمع ايتسي حسن اولمش
 زيرا وهم بوني معرض امثاله ابراز ايدرك اشبهو اشياء ثلثة نوع واحد اولوب بينلرنده اولان
 اخلاص انجق عوارض و مشخصات ايله در دوتوهم ايدرو بوتوهم سبب اشراق دنياه اشتر اكاري
 اولوب هر قدر شمس و قرده اولان اشراق حسي و اشراق مدوح افاضه انواع عدل واحسان
 ايله عقل ايسه ده كمال ظهـ ورندن ايجون اشبو اشراق معقول منزله محسوسه تنزيل ايدلشد
 لكن عقل بونك خلاصنده در زير عقل بولردن هر ريسي نوع آخردن اولوب انجق بهجه و بهار ايله
 اشراق دنيا دن عبارت اولان بارضده اشتر اكاري بيلور شو نكله برابر كه ابو اسحق افاده اعتبار
 اولسان اشراق ادهادن عبارت اوله رقي مجازدر قال رحمه الله (او تضاد كاسود و البياض
 و الاعمى والفكر) . شبهه تماثل . قوله معطوفدر يعني يا خود جامع وهمي جلالتك تصوريني بنده
 تضاد اولسيه اولور . تضاد محل واحد اوزر رينه تعاقب ايدوب بينلرنده غايت خلاف اولان
 امري وجوديين بنده كي تقابل و تبايندر حاصل . تضاد ايتي شي بيننده اولان تقابل و تبايندن
 عبارت اولوب و بو امري امر موجود اولوب و محل واحد اوزر رينه تعاقب و توارد ايدرك بينلرنده
 غايت خلاف بولمايـ در مثلا محسوسه و سنده سواد ايله بياض و معقولاته ايمان ايله كفر كي و حق
 اولان ايمان ايله كفر بيننده تقابل العدم و الملكيه يعني وجود اولوب تقابل تضاد دكلدر زيرا ايمان
 هونصديق النبي عليه السلام في جميع ما علم بحججه بالضرورة مع الافراز به باللسان و كفر عدم الايمان
 عما من شأنه ان يكون مؤمنا . فوللر ايله معرف اولوب و تصديق قبول النفس لذلك والاذعان له
 من غير اياه ولا جحود عبارت سبيله تفسير اولمشدر نه كيم منطقيين بوندن قول محققين بودر يعني ايمان
 نبي عليه اسلامه محي و اتباني بالضرورة معلوم اولان شينك ججه بنده نبي عليه السلام تصديقدر
 يعني نبي عليه اسلامه محي بالضرورة معلوم اولان شيني نفس قبول ايدرك من غير اياه ولا جحود
 اذعان و انقياد اولوب اسان ايله اقرار دخي شرطدرو بالضرورة معلوم اولسي خبر آحاددن احتراز
 اولوب بناء عليه خبر آحاد ايله معلوم اولان شينك انكار ري كفر دكلدر و كفر مؤمن اولوق
 شانندن اولان شيندن عدم ايماندر اشته بوتعرفه كوره ايمان و كفر بيننده اولان تقابل العدم
 و الملكيه مكر جوا بنده دينله كه كفر نبي عليه السلام ايله محي بالضرورة معلوم اولان شينلردن
 بر شيني انكار معانسه اولوب بو صورتد كفر امر وجودي اوله رقي ايمانك ضد اولسيه تقابل
 تضاد اولمش اولور قال رحمه الله (وما ينصف بها) يعني ذكر اولسان سواد و بياض و ايمان
 و كفر ايله منصف اولان شي اسود و ابيض و شخص مؤمن و كافر كي زيرا بعض دهمه ابيض
 و اسود مثلا اول سواد و بياض كي وصفين متضادين اوزره اشتمالري اعتبار ايله متضادين عد اوانورل
 والا بونلر اصلا محل اوزره توارد ايتزل كه حتى متضادين اوللر زيرا مثلا اسود و ابيض مع السواد
 و البياض محلدر قال رحمه الله (او شبهه تضاد كاسود و الارض والاول والثاني) و يا خود
 جامع جلالتك تصوريني بنده شبه تضاد اولسيه اولور محسوسه ارض ايله سما كي
 زيرا ارض ايله سما وجوديين اولوب ريسي غايت ارتفاعده و آخري غايت انحطاطده اولديغند
 بينلرنده شبه تضاد در اوردن لكن بونلر اجسامدن اولوب اعراضدن اولدقلى جهته محل اوزره
 عدم توارد رينه بناء متضادين اوللر و محسوسات و معقولاته شامل اولان شينده اول ايله
 ثاني كي زيرا اول غير اوزر سابق اولوب مسبوق بانتهر اوليان شيدر و ثاني فقط رشي ايله مسبوق اولاندر
 بناء على ذلك ممكن الاجتماع اوليان وصفين اوزر رينه اشتمالري اعتبار ايله متضاديه شينده اولوب
 لكن اوليت و ثانويه موصوف اولان محليدن عبارت اولدقلى جهته متضادين دكلدر در اگر
 سؤال اولورسه كه اسود و ابيض مثلا وصفين متضاديه اشتمالري اعتبار ايله متضادين قبايلدن
 قلندقلى كي ارض و سما اول و ثاني دخي بو اعتبار ايله بنه متضادين قبايلندر والا بينلرنده فرق ندر

جوانده بيان فرق ايله در زكه اسود و ابيض مثلا اولان وصفين متضادين يعني سواد و بياض
 جزء مفهم و ملر اولوب سما و ارض مثلا اول بونك خلاصنده در زيرا غايت ارتفاع و انحطاط ارض
 و سمنك لازم خارجلردن و اما اول ايله ثاني هر قدر اوليت و ثانويت بونلر مفهم و ملرندن جز ايسه ده
 لكن بينلرنده غايت خلاف اولامسبيله متضادين دكلدر زيرا عاشر اوله ثابتندن ابعدر
 شونكله برابر كه اول ايله ثاني مفهم و ملرندن عدم معبر اوله رقي وجودي دكلدر و مفهم و ملرندن
 عدم معبر اولديغي مسـ بوني بالغير اولماق قيدندن معلوم و ثابته اعتباري فقط لفظك لا غير
 واحد مفادنده اولمندن مفهمدر مصنف رحمه الله تضاد و شبه تضادك جامع وهمي
 اقسامندن اولدقلى بعد الاتيان بونك سببي بيان ايله يوردر كه (فانه يتر لهما منزلة التضييف
 و لذلك يجد الضد اقرب خطورا بالبال مع الضد) زيرا وهم تضاد و شبه تضاد تضاد
 منزله سته تنزيل ايدر يعني عند الوهم تضاد عند العقل تضاد كيددر زيرا ابوت و نبوت كي
 احد متضاديين عند العقل آخردن منفك اولديغي ككي وهم عندند دخي متضادين و يا شبه
 متضاديين ريسي آخردن منفك اولمدر رقي عند الوهم بولردن ريسي حاضرا اولمزالا آخر دخي
 حاضرا اولور انكيون برضدك ضد آخرله خطورتى اضداد اوليان سار مغاير اتدن يعني مثلا سواد
 ايله بياضك خطورتى حلوك خطورتى اقرب بواور سون زيرا نادرا خاطره سواد خطورتى اقرب
 الا بياض دخي خطورتى ايدر سما و ارضده بولمدر يا يعني تضاد و شبه تضادك جامع اولمري بينلرنده
 اولان تضاد جرتي حين ادراكده عند الوهم حضور رندناشي وهم بونلر حضورده تلازم ايله
 خلاف واقع اوله رقي حكم ايتسه مبنى اولوب والا عقل كرك ضددين و كرك شبه ضددين هر ريزي
 آخردن ذاهل و غافل اوله رقي تفعل ايدوب و عندند بونلر قوه مفكره جمعي اقتضا ايله حك
 رشي بوقدر قال رحمه الله (او خيالي بان يكون بين تصوريهما تفارق في الخيال سابق واسبابه
 تحت لفظه ولذلك اختلفت الصور الثابتة في الخيالات ترتيبا و وضوحا) . وهمي . قوله معطوفدر
 يعني و يا خود شين بنده اولان جامع خيالي اولور جامع خياليدن مراد بر امر در كه انك سبيله
 خيال شينك مفكرده اجماع عني اقتضا ايدر هر قدر عقل من حيث الذات بواجتمعي مقتضى
 دكلده و جامع خيالي اولسي شينك خيال سامعه بولمري متكلم لفظ ايدرك احدهما بي
 معطوف و آخري معطوف عليه فلردن مقدم تصور بني بيننده سابقه مقارنت بولمسه ايله اولوب
 بوتقارن متكلمي ثاني بي اول اوزر رينه عطف ايتمكلدحل و سوق ايدر يعني احدهما لك مع الآخر
 خياله حصولي اقتضاي علاقه عقليه و يا وهميدن نسبت ايتوب بلكه مجرد بينلرنده اولان اتفاق
 تقارندن اقتضا ايدر و بوده اتفاق مقارنتري مؤدى و حصول واجتماعه بادي اوله جق اسبابدن
 ايجون اولور و اشبو اسباب تقارن خيالي مختلفه و متفاوت اوله رقي بو اختلاف نشا شي خيالاته ثابته
 اولان صور ترتيب و وضوح جهتندن اختلاف ايتلدر در نجه عورتلر واردر كه بينلرنده رخياله
 انكلك اولموب حاليو كه خيال آخردن اصلا اجماع ايتزل مثلا دوات و قلم و كتاب خيال طالب
 علمه بر رندن منصف اولموب خيال فصايده ايسه اجماع ايتزل و چوق صورت واردر كه
 بر خيالن قطعا غائب اولموب حاليو كه شخص آخرك خيالنده ونگ من الاوقات واقع اولديغي
 اولمزا مثلا محبوب زيد ايله رقي قطعا خيال زيددن غيوبت ايتوب خيال عمرو و بكرده ايسه
 قطعا واقع اولمزا قال رحمه الله (و لصاحب علم المعاني فضل احتياج الى معرفة الجمع لا سيما
 الخيالي فان جمعه على مجرى الاف والعاده) و صاحب علم معاني ايجون معرفت جامع فضل
 احتياج واردر زيرا معظم ابواب معاني فصل و وصل اولوب بوياب ايسه جامع مبتددر خصوصيله
 جامع خيالي به احتياج من بدى در كاردن زيرا جامع خيالك ميان اشياي جمع ايتسي معاشر بشركالفت
 و عادتلى مجراسته تابع و بودخي خزانه خياله اثبات و استيداع صورلك اعتقاد اسبابنه متفرع اولوب
 تباين اسباب ايسه دائرة امكان حصر و ضبطنه غير منسج بر حده رسیده و بونك ايجون ائله و حكمايت

نفسه اوله رقی دار الخزانة مفتاحه کجیده در . شارح مرحوم بیورر که جوامع مذکور در
جامع عقلی الیه مراد عقل اولان و وهی الیه مراد وهم الیه ادراک اولان و خیالی الیه مراد خیال
ایله ادراک اولان شایر اولوب بلکه عقل و وهم و خیال شینیک مفکره عندند اجتماعی اقتضا ایلمرینه
سبب اولان امر اولدینی ظاهرا اولمشدر زیرا تضاد و شبه تضاد و همک ادراک ایلدینی معاینه
دکدر و کذلک تقارن خیالی خیالده اجتماعه صالح صورتن دکدر بلکه یونلرک جیبسی معانی
عقلیه دن اولمشله اگر جامع عقایدن مراد عقل ایله ادراک اولان شی اولمق لازمکیدی جمله سی
جامع عقلی اولمق اقتضا ایلدی و بهضایر معنای جامع واقف اولمه دقلرندن اولام سواد ایله بیاض
محسوسان اولملرله نه کیفیت و همیادن قلندی دیو اعتراض ایدوب ثانیاً جامع یونلردن هر برینک
آخره مضاد اولمشی اولوب بوايه معنای جزئی اوله رقی انجیق و هم ادراک ایلر دیو جوابه تصدی
ایلمشدر بوايه فاسددر زیرا تضاد سواد و بیاض معنای جزئی اولدینی مسلم دکدر
واکرم مراد تضاد هذا السواد وهذا البیاض جزئی دیک ایسه بر جزینک دیکر جزئی به
تأمل و تضایق دخی معنای جزئی اولوب جزیناته اضافه اولمشدینی وقت جزینات و کلیاته اضافه
اولمشدینی وقت کلیات اولمشده تأمل و تضایق و شبه تأمل و تضاد و شبه تضاد پیننده
تفاوت یوقدر حاصلی یونلر دن قنیه سی اولور ایسه اولسون جزیناته مضاف اولملر جزیناتدن
اوله رقی و هم ایله و کلیاته اضافه سنده کلیاتدن اوله رقی عقل ایله ادراک اولمشده حال تساویه در
بوصورنده بعضیسی علی الاطلاق عقلی و بعضیسی وهی فلق حلیه صحت و سداددن استبعاد اولور
ورده جامع خیالی صورتک خیالده تقارنندن عباره اولوب اشبو تقارن صور ایسه صورت مرسمه
فی الخیال فلفظ ممکن اوله میسه جفی ظاهر در زیرا تقارن معانی عقلیه دندر یعنی بودخی جامع خیالیدن
مراد مایدلرک بالخیال معنای اولمشدینه شهادت ایلر و اشبو ذکر ایندیگر شیارک جمله سی لفظ مفتاح
تأمل و استکناه اولمشدینی حانده رهین خبر ظهور اولور اگر سوال ایلدیلورسه که تقریر کلام
مفتاحده ذکر اولسان کلام شارح مفردات جلیتشدن بر مفرد اعتباریه بین الجملین جامعک وجودی
یعنی مثلاً مخبر عنده باخود خبرده و باخود یونلرک قیودندن برقیه دیک اتحادی صحت عطفده
کفایت ایلدینکی اشعار ایلر زیرا کلام صحیح عطف اولان جامعده در بونک فسادی ایسه واضح اولوب
هرم الامیر الجند یوم الجمعة و خاط زید ثوبی فیه . مثلوده امتناع عطف قطعدر و سکاکی رحمه الله
خفی ضیق و خافی ضیق . الشمس والف باذبحانه و مرارة الارنب کلها محدثة . قوللر ینک بالکر
مسندده اتحادند شای امتناعی معترفدر جوابنده دیرز که کلام مفتاحده جلیتشدن پیننده
اولان جامعی بیاندن بشقه برشی یوقدر یعنی کلام سکاکی جامع مسندده اولدینی مسلم اولوب
بلکه مطلقاً جامعی بیاندن اما اشبو بیان اولان جامعک صحت عطفده کفایت ایدوب ایتمه جکی
بو کلامک ماقبل و مابعدنده اولان بیانه مفوضدر و سکاکی بو کلامک ماقبلنده . الشمس والف
باذبحانه و مرارة الارنب محدثة . قوللرک و مابعدنده . خفی ضیق و خافی ضیق . ترکینک عدم
مختلری بیان ایله مخبر عنهما پیننده مناسبت اولیان جلیتشدن هر تقدیر بین الخبرین اتحاد اولسه
دخی عطفک عدم محتملی تصریح ایلشدر و بو تصریح ایله جامعک مخبر عنهما ایله خبریندن مجموعی
اعتباریه اولسانک وجوبی معلوم اولمشدر و مصنف رحمه الله سکا کینک بیان جامعده اولان
کلامنده سهویت اولمشی ظن و اعتقاد ایله اصلاحی مراد ایلرک بعض الفاظ و عباراتی تغییر ایله
ایراد ایلدینکی سبک و عبارات ایله سرد و تقریر ایلشدر شویله که سکا کینک . و الجامع فی الجملین .
قوللرک محدثه . الجامع بین الشیئین . عباره سنی اتیان ایدوب و اتحاد فی تصور مثل الاتحاد
فی الخبر عنه اوفی الخبر اوفی قید من قیودهما . مقامنده معرف اوله رقی . اتحاد فی التصور .
قولی اقامه ایلشدر و بو جهتله مصنفک الوهی ان یكون بین تصوریهما شبه تأمل و تضاد
اوشبه تضاد . قوللرله الخیالی ان یكون بین تصوریهما تقارن . قولی مؤدی فساد معنی اولمشدر

زیرا

زیرا تضاد مثلاً انجیق سواد ایله بیاض پیننده اولوب تصورنی یعنی یونلرک علی پیننده دکدر کذلک
خیالده تقارن انجیق نفس صورتینده اولوب تصورده دکدر بناه علی ذلک مصنفک تصوریندن
مفهومین معنای مراد ایله سی واجب اولور تا که کلام مذکور ایچون وجه صحت اوله و اما
بعضیلرک مصنف . شینیک . ایله جملتینی و تصور . ایله جملهده واقع اولان مفردی مراد ایلشدر
و بوايه بعینه مراد سکا کینر دیدکری غلطدر زیرا مصنف سکاکی اوزره بونکلامی رد
ایدوب سهو . حل ایلرک و بونفیر ایله اصلاحی قصد ایلشدر شونکاه برار که بو ذکر اولسان
معنی لفظ مصنفک مدلولی دکدر و فی التصور . قوللرک معرف اولمشی بو معنای ایا ایلر نه کیم
حق کلام یومر کزده اولدینی کندو سیچون اسباب کلامه معرفت اولان کسدر غیر خفیدر
بومفاهات ذکر اولمشدینی اوزره تحقیق اسرار فن معاینه اولمشله شایان تأملدر و الله الموفق
سیلکونی مرحوم بیورر که مصنفک کلام سکا کینده اولان لفظ جملتینی شینیک تعبیرنه تغییر
تعین حکم ایچون اولمشی مظنوندر زیرا جل پیننده عند العطف جامع واجب اولدینی کبی مفردات
و مرکبات تامه تک عطفینده دخی و اجیدر و . للتصور . لفظنی معرف قلدی کآن شینیدن جز
اولان تصور معموده اشارت ایچون اولوب بوصورنده لام سکا کینک . فی تصور مثل المخبر عنده
او المخبره اوقید من قیودهما . قوللرک اولان وصف منزله سنده اولمش اولان جامع عقایدن
قسم اول جل و مرکباته و ثانی و ثالث مفرداته مختصدر جناب مؤلف رحمه الله علیه شرائط عطف
ایله مطابقت استحقاقی مقال ایله حسن عطفی موجب و تزید اطمنی جالب اوله جق صفیه
اشارتله بیورر لکه (ومن محسنات الوصل تناسب الجملین فی الاسمیة والفعلیة والفعلیة
فی المضی والمضارعة الامناع) یعنی عطفی مجوز و صحیح اولان شرائط بحررک تحقیقندن
مرکه محسنات و صلدن بریه سی جملتینک اسمیت و فعلینده یعنی جملتیندن ایکسینده جمله فعلیه
و الاسمیة اولمشده تناسب و اتفاقدر و کذلک جملتین فعلیتینک ایکسینده جمله ماضیه و یا مضارعه
و بونک امثالی مثلاً شرطیه و باط فیه اولمشده شایرلی دخی محسنات و صلدنر مثلاً احد جملتینده
تجدد و اخراجه . و نه تعرض اتمیه درک مجرد اخبار مراد اولمشدینی حینده جملتین فعلیه و ماضویه
اوله رقی . قام زید و فهد عمرو . و اسمیت اوله رقی . زید قام و عمرو فهد . دینلرک لازیکاور
صاحب مفسح مثیلن مذکورنی ایراد ایلشدر . و کذا زید قام و عمرو فهد . قوللرله بونثالی دخی
و کذا عنوانله اتیان اتمینک بیان وجهنده شارح علامه بونثاله ابکی احوال اولوب اول زید
و عمرو مبتدا و قام و فهد خبر اوله رقی جمله اسمیه اولمشی و ثانی زید و عمرو قام و فهد ایچون مقدم
فاعل اوله رقی جمله فعلیه فاعله یو جهتله شی صاحب مفتاح احد جملتین فعلیه و آخر اسمید
تقدیر اولمشوب یا ایکسینده اسمیه و یا فعلیه تقدیر ایلشدرک وجوبه فعلیه قصد ایلدینکی زعم و ظن
ایلشدر بو کلام ایسه غایت سقوطده اولوب شارح علامه کبی رفاضل بمایلدن صدوری غیر لایقدر
زیرا مذهب راجح بصریوند فاعل فاعل اولدینی حانده فعل اوزره امتناع تقدیمی صحت مسند الیهده
مرور ایلشدر بلکه سکا کینک . و کذا قوللرله بونثالی فصل ایچون وجه وجهه مثال مذکورک
جلیتشدن خبر جمله فعلیه در و بوند اگر جمله اولی اسمیه اوله رقی خبری فعلیه اولورسه حفظ مناسبت
ایچون جمله ثانیده دخی بو وجهله اولمشده رعایت مناسب اولدینده اشارت وارد و جمله ثانیه تک
زید قام و فهد عمرو . ترکیبده اولدینی کبی صرف فعلیه اوله رقی اتیان اولمشله هر تقدیر اقامه
تجددده اولی به موافقتی اولمشده مناسبت حاصل اولمه و سکا کینک بو کلامی شارح کتاب سیمویه
سجراتی رحمه الله و ثابله رینک ذکر ایلشدرکری کلامه بیدر شویله که . زید قام و عمرو و اگر مشه
مثلاً لوده اکرم عمرو و فهد اولورسه عمرو و فهد جمله سی زید قام جمله اسمیه سنده موقوفدر
و اگر تقدیر فعل ایله منصوب اولورسه خبر مبتدا اولان قام جمله فعلیه سنده عطف اولشور
و بوصورنده ضمیر مبتدا موقوف اولوب تقدیر کلام و اگر مشه و اعاده باخود فی دار دینک اولور

وسه یوه کتابچه مثال مذکورده خبری ترك ايله ی غرضی معطوف علیه خبری جمله فعلیه
اوله رق جمله اسمیه فی تعین اولوب و بحالده معطوف جانبده تصحیح مثال انجق باعتبار الضمیر
وتقدیر ضمیر ایل تصحیح مثاله علم ساهمه اعتماد ایشدردیدیلر و کلام بعض محققین عمر وک نصب
ورفعی وجهیندن ایکسینده دخی معطوف علیه زید قام جمله سی اولمقانی مشرر شوبله که اشبو
جمله معطوفه ذات وجهین اولمسیله جمله عمر وک رفعی جمله مذکورده اسمیه اولدینی جمله و نصبی
خبری جمله فعلیه اولمسیله فعلیتی وجهنه ناظر اولوب یو ایکی وجهده دخی معطوف علیه شی
واحد اوله رق رفعاً و نصباً اختلاف اعرابی اعتبارین مذکورده اختلافیه در و یونکاه
معطوف و معطوف علیه بینده اسمیت و فعلیت مناسبتی حاصل اولور زیرا علی تقدیر النصیب
مرتقدیر اسمیه اوزرینه عطف ایدسه لکن خبری فعلیه اولاق اعتباریه مناسبت تحت حصول ایدر
و یو وجهین مرتقدیر جمهور ذهول ایدوب اکثر فحوله خفی اولمش ایدسه لطف و دقتی نظر اهل
انصافده امر جلیدر قال رحمه الله (الامان) یعنی جمله بینده اسمیت و فعلیت و ساره ده
رهابت تناسب بحسن وصل اولمسی مانع عدم وجودیه مفید اوله رق عند وجود المانع تناسب
حسن و بلکه صحیح اولور مثلاً جمله بیند برده تجدد و آخرند ثبوت معنایی مراد اولدینی صورتده
زید قام و عمر و قاعد دینا و و یا خود احد جمله بینده مضی و اخراجه مضارعت مراد اوله رق
نظم جلیدر ان الذین تفرؤا ویصدون و فریقاً کذبتم و فریقاً تقتلون و یورلشدر
و یا خود احد جمله بینده اطلاق و اخراجه شرط ایله تقیید مراد اولوب اگر مت زید و ان جثنی
اگر مت دینا و یور قانو الولا ازل علیه ملک و او اترانا ملکاً قضی الامر قول شریفده
یوقیلندر قال رحمه الله (تذیب) مؤلف کتاب علیه رحمه الملك الوهاب فصل و وصل
بانی جمله حالیه دن جمله حالیه نک کاه و او ایله و کاه و او من اولمسندن بحث ایله نه بیند تذیب
تشبیه ایدرک مباحث مذکورده تعبیر مذکور ایله عن و ان طراز اولمشدر تذیب رشتی رشتیه
ذله یعنی تابع فلتی مناسبت اولوب کاه جمله حالیه بحثی فصل و وصل بانی متم و مکملر و بونده
و و حالک اصلی و او عطف اولدینغه اشارت وارد حال ایکی ضریه منقسم اولوب اول
حال مؤکده در که علی رأی مضمون جمله اسمیه فی و علی رأی فعلیه اولسون اسمیه اولسون مطلقاً
جمله نک مضمونتی تقریر و تثبیت ایچون ایسان اولور و حق اولان کاه ثابت و کاه زائل اولوب
ذی الحال ایچون صفات لازمده دن بولسان حال جمله اسمیه دنصکره واقع اولدینی کی اکثر حیایده
جمله فعلیه دنصکره واقع اولور نه کیم و هو الذی ازل الکتاب مفصلاً و خلق
الانسان ضعیفاً و یوم ایتم حیاء قول شریفی یومجراده در بوسورنده حال مؤکده نک
جمله اسمیه دنصکره وقوعی شرط ایلنله فعلیه دنصکره واقع اولنله حالک فسمین مشهوری
اولان مؤکده و متشفله نک غیری بر قسم ثالث فلتی لازمکاور و بوقسم حال دائم و یا ثابت اسمیه
اولمقی مناسبت اولور الحاصل حال غیر متشفله افراد و یا کید جهته مافیلده اولان شدت
ارتباطنه مبنی محل و او اولدینندن بومقامده اندن بحث اولمسیوب معیث عنها اولان حال متشفله در
حال لفظاً و یا معنای فاعل و یا خود مفعول بهت هیئتینی بین اولان نابه اطلاق اولنور حال مؤکده
ذو الحال موجود اولد فجه غالباً کند و سندر منفک اولمسان حالدر زید اولک عطوفاً کی و حال متشفله
مؤکده نک خلافتده اولاندر ضربت زید قائماً کی قال رحمه الله (اصل الحال المتشفله
ان یكون بغیر و او) حال متشفله در اصل اولان و اودن مجرد و خالی اولمسیدر زیرا حال متشفله
معرب بالاصاله اولوب بانهیه دکلدر اسمیه اولان اعرابک مجبئی ایدسه انجق حقیقه و یا خود عامل
معنوی کی حکماً اسمیه عوامل ایله ترکیبی سیبیه عارض و طاری اولان فاعلیت و مفعولیت امثال
من فی به دلات ایچوندر بوجهنه اعراب اسمیه عوامل بینده اولان تعلق معنوی به دال اولوب
واوکی مفید تعلق اولان شی آخر تکلفندن مفیدر و مصنف رحمه الله یو وجهه حال متشفله

عدم و او اصل اولدینغه خبر و فاعله قیاس ایله استلال ایدوب یورلر که (لانا فی المعنی حکم
علی صاحبها کالخبر) زیرا حال مرتقدیر لفظاً فضله اولوب بدونها کلام تمام اولور سده لکن
معناده مبتدایه نسبتله خبر کی صاحبی اوزرینه حکمدر شوجهنه که خبر ایله مبتدایه معنی اثبات
اولدینی مثلاً حال ایله دخی ذی الحال ایچون معنی اثبات ایدرسین مثلاً زید را کب ترکیبده
زیده اثبات رکوب قائدینی مثلاً جاء زید را کب قولده دخی کذلک زیده رکوبی اثبات
ایدر سین شوقدر فرق وارد که حالک ارادی محی زیدی اخبارده معنی زید ایچون اوله رق
ابتداء اثبات رکوب قصد اولمسیوب بلکه علی سبیل التبع اثبات ایتش اولورسون لکن خبر بویه
اولوب کید و سیه ابتداء و فصد معنای رکوبی اثبات ایدرسین بس خبرده و او موجود
اولدینی کی حالده دخی عدم وجودی اصل و راجع اولمقی انقضای ایلر قال رحمه الله
(و وصف له کانت) و نهونه نسبتله نعت کی حال دخی معناده صاحبی ایچون و صفدر
شوقدر فرق وارد که حالده صاحب حال حال به شمرت فعلده وصف مذکور اوزرینه اولدینی
یعنی مثلاً محی زید حال رکوبده اولدینی قصد ایدرسین بوسورنده حال فعله قید اولوب
و کیفیت وقوعی بیان اولور نعت ایدسه بولک خلافتده اوله رق نعت ایله مقصود فعله مباشر
اولوب اولدینغه نظر ایتدیه او وصفک ذات معنوت ایچون حصواتی پیساندر انکیچون الاسود
و الابيض و الطویل و القصیر امنالی اندوستده اتفال اولمیان صفاتک نعت وقوعی جائز
اوله رق حال وقوعی جائز دکلدر زیرا حال متشفله دن مقصود مفاد حال اولان هیئت و صفته مفید
اوله رق فعلک فاعلندن صدور و یا خود مفعول اوزره وقوعی پیساندر تقیید ایدسه انجق صفات
مغیره و متبدله ایله اولور سده مفید اولوب یوسفه فعلک صفات لازمه اوزره صادره و واقع اولدینی
امر معلومدر الحاصل خبر و نعتک بدون الواو واقع اولمقی حقاری اولدینی کی حال دخی بویه در
اگر سوال اولنور سده که خبر ایله نعت و او سز واقع اولد قنری مثلاً و ضاً و ایلده واقع اولور
اما خبرک وقوعی خبر باب کان کیدر نه کیم جاسد نک * فاصرح اسرافامی و هو عریان *
قولنده واقع اولمشدر صرح الشر انکشف و ظهر معنایده فامی و هو عریان فصار
عریانک دیمک اولوب کمال ظهور دن کتایدر آخریت * ولم یبق سوی المدوان دنایم کاتوا *
اولوب دنایم جازیناهم معنایده در مضموم بیت نه زمانکه شرکان ظهور ایله ظاهر و اقی
برشی ستر ایتیه جک مرتبه و اصل اولوب و بی ذهل ایله ییزده عدواندن غیر برشی باقی قالدیه
انلر بزه فصل جزا ایدنلر ایدسه بزه انلری مظهر مجازات ایلدک دیمکدر و هو عریان جمله سی
امسی ایچون خبر اولوب و او ایله واقع اولمشدر وینه خبرک مع الواو وقوعی الادنصره
واقع اولان خبر ما کیدر نه کیم ما احد الاوله نفس اماره قولنده واقع اولمشدر و اما اثبت
مع الواو وقوعی نکره صفت واقع اولان جمله کیدر زیرا جمله مذکور بهضاً صفتک موصوفه
لصوقتی توصیف و موصوفک صفتله انصافی امر مستقر و ثابت اولدینغه دلات و تأیید ایچون
و او ایله نصدر اولنور نظم جلیدر سبعة و ثمانهم کلهم قول شریفده و ثمانهم سبعة
ایچون صفتدر و کذلک و ما اهلکنا من قریة الا ولها کتاب معلوم قول شریفده و لها
کتاب معلوم قریه ایچون صفت اولوب مراد لوح محفوظه اولان قدر مکتوبدر جوابده
دیرز که بو مذکور انک امثالی اولان خبر و نعتله حاله تشبیه ایله خلاف اصل اوزره وارد اولمشدر
و نظام مذکورده و لها کتاب قوی مذهب صاحب متشاحده قریه دن حالدر زیرا قریه نکره
ایسده سیاق تقیده واقع اولوب ذوالحال ایدسه معرفه اولدینی کی نکره مخصوصد دخی اولور و مذهب
کشاف اولدینی و جمله وصفه جلی سیدر قال رحمه الله (لکن خولف هذا اذا کانت حله قائماً
من حیث هی جمله مستفله بالا فاده فحتاج الی ما یربطها بصاحبها) بروجده مشروح حالده اصل اولان
و او سز ارادی اولوب لکن جمله اولدینی صورتده اصل مذکورده مخالفت اوله رق و او ایله اراد اولنور

و حال جمله اولیست که جوازی زیر مضمون حال ماضیه قید اولوب و قید مضمون فرد اولدیغی مثلاً و مضمون جمله اولیست که صحیح در واصل مذکوره سبب مخالفت زیر ا حال ایه مقصود ذکر می
 می و ر ایندیکی اوزره ایستاده اثبات حکم اولیوب بلکه اولاً حکمی اثبات ایه بعده حال بالنعم
 اثبات ایچون حکم مذکوره اتصال و حکم مذکور ایچون صله فلفدن عباره اولیست که بوجه تفتاشی
 حال واقع اولان جمله هر قدر حال اولدیغی حیثیتدن مستقلاً بالا فاده اولیوب بلکه کلام سابق
 کندنی اوزرینه تعلیق اولیست که متوقف ایستاده لیکن جمله اولدیغی حیثیتدن ماضیه تعلقه
 توقف ایتمه که مستقلاً بالا فاده و بوسیله صاحبیه یعنی حال واقع اولدیغی شایسته ربط اید جت
 بر رابطه احتیاجی ابضا حدن آزاده در **قال رحمه الله** (وکل من الضمیر والواو صالح للربط والاصل
 الضمیر بدل اللفزة والخبر والکسرة) و ضمیر و او دن هر بر لری جمله "حالیست که ذی الحاله ربطه
 صالحدر زیر ضمیر می جعفرندن عباره اولوب و او ماضیه ماضیه ربطه موضوعدر و ربطه
 اصل اولان ضمیر در زیر حال مفروده یعنی ضربت زبدا قائماً ابو . مثلاً متعلق ذی الحاله هستند
 اولان حاله و خبر و فاعله ضمیر اوزره انحصار اولیست که ضمیرک اصلیه دلیلدر و ضمیردر اولان
 اصلک معنای زیاده ارتباط حاجت مس ایتمه که ضمیردن و او عدول اولمز دیگر والا و او ربطه
 موضوع اولیست که ربطه ضمیردن اشد در حاصلی ضمیرک اصلیه در مراد استعملده رجحان
 و کثرتی اولوب ربطه اصلیه معنایست که دکلدر و حال مفروده ایه دیگر لری ضمیر ایه ربط اولیست که بی
 حاله جمله "حالیست که ماضی و او ایه ربطه عدوله سبب حال فضله او لهرق بعد تمام الکلام مجببی
 جهتله ربطه اشد احتیاج ایه محتاج اولدیغی اصلیه استقلال اولان جمله "حالیست که استقلال اوزره
 باقی فاعله ایستاده امرده ایدان ایچون ربطه موضوع اولوب اصلیه جمع اولان و او ایه نصدر
 اولمز اولیست که لیکن حال مفروده بونک خلافتده در زیر انک منعوته یعنی و منعوتده او دن
 خلافتده اولوب جزء کلامدر کذلک فاعله بونک خلافتده در زیر انک منعوته یعنی و منعوتده او دن
 معنایه دلالت ایچون اولیست که جهتله کائن تمام منعوتدن اولهرق صله واقع اولان جمله کی ضمیر ایه
 اکثفا اولمز زیر موصول بدون الصله مبتدا و خبر و فاعل اولمز کی جزء کلام اوله من الحاصل
 کلام مصنفدن ظاهر اولدیغی اوزره جمله "حالیست که بعضی کمره و او و بعضی کره ضمیر ایه اولوب
 هر ربستک مقام مخصوصی واردر **قال رحمه الله** (فالجملة ان ذات عن ضمیر صاحبها وجب الواو)
 ایدی حال واقع اولان جمله یا ضمیر صاحبندن خالیست که اولور و یا خود اولمز ا کر حال واقع اولدیغی
 صاحبندن ضمیردن خالیست که اولور صاحبیه من ربطه و غیره فاعله اولمز اوزره و او ایه نصدری واجب
 اولور بوضوئده خرجت زید علی السبب دینک جائز اولیوب و زید دینک ایجاب ایدر فقط
 بهضمیر عند ظهور الملا یست فاعله اوزره جوازیه ذاهب اولدیگر مصنف رحمه الله کندوسند
 وجود و او واجب اولان جمله "حالیست که یسان ایدرک قننی جمله نک و او ایه حال واقع اولیست که جائز و قننی
 غیر جائز اولدیغی دخی اراد ایتک اوزره **یورر که** (وکل جملة خایة عن ضمیر مایجوز ان ینتصب
 عنه حال یصح ان تقع حالا عنه بالواو) و هر بر جمله که کندوسندن نصب حال جائز اولان اسم
 ضمیرندن خالیست که اوله او جمله نک و او ایه اسم مذکور دن حال واقع اولیست که صحیح او اور یعنی ذی الحال
 اوله صالح اولان بر اسمندن کمره بر جمله بواصب و او جمله ده اسم مذکور عاند ضمیر اولیست که اگر
 جمله مذکوره و او ایه مصدره ایستاده اسم مذکور دن حال اولیست که جائزدر و اسمندن انتصاب
 حال جائز اولمز او اسم معرف و یا خود منکر مخصوص اولدیغی حاله فاعل و یا فاعول اولیست که
 اولور و اگر مبتدا و خبر و یا منکر محضه اولور سبه انتصاب حال جائز اولمز مصنف رحمه الله
 عن ضمیر صاحب الحال دیمیده عن ضمیر مایجوز او دیو اراد ایه سی زیر و وکل جمله
 قوی مبتدا و یصح ان تقع قوی خبر اولوب و بوحکم یعنی جمله نک او اسمندن حال وقوعی ثابت
 اولدیغی اسم مذکوره حقیقه صاحب حال اطلاقی جائز اولیوب ایچون باعتبار الاول مجازاً جائز

اوله یله چکنه منیدر و ان ینتصب عنه حال . مجاند . ان يقع عنه حال . اعتباراً ماضیه
 ضمیردن خالی و مضارع مثبت ایه مصدر اولان جمله نک ادخالیست که ایستاده ایچوندر زیر جمله
 مذکوره نک و او ایه حال وقوع نک عدم جوازی استثنایست که بطریق الاشارة معلوم اولیست که مطلوبدر
 و اگر ان يقع عنه . ضمیر اولیست که جمله مذکوره داخل اولیوب استثنایست که صحیح اولمز ایدی زیر
 اسم مذکور ضمیردن خالی و مضارع مثبتله مصدره اولان جمله کندوسندن فی الجملة نصب اولمز
 جائز اولان اسمندن اولوب لیکن کندوسندن وقوع حال جائز اولان اسمندن دکلدر بوقدرجه و وکل
 جمله خایه عن ضمیر مایجوز ان ینتصب عنه . قوی ضمیر مذکور دن حال واقع اولیست که مصدره
 اولان جمله مستأول اوله رفی بونی استثنایست که ایچون مصنف رحمه الله یورر که (انما المصدره
 بالمضارع المثبت نحو جاء زید و تکلم عمرو و ما یأتی) یعنی اگر جمله مذکوره مضارع مثبتله
 مصدره اولور سبه و او ایه حال وقوعی جائز اولمز مثلاً . جاء زید و تکلم عمرو . دینلوب . و تکلم
 عمرو . زیددن حال اولیست که جائز اوله من زیر فایه کاسه کر دکر که مضارع مثبتله مصدره
 اولان جمله "حالیست که ربطی ایچون ضمیر ایه اولمز واجبدر اگر سؤال اولمز سده که مصنفک
 و وکل جمله . قوی جمله "حالیست که شامل اولوب جمله "حالیست که کرک و او ایه و کرک و او سز
 حال واقع اولمز صحیح دکلدر زیر حالدن مراد مضمون غایتک وقوعی مضمون حالک وقت حصوله
 تخصیصدر بوضوئده حال کندوسندن حصول مضمونی اوزره دلالت قصد اولان شایسته بدین اولمز
 واجب اولور بواصب جمله "خبریه اولوب انشایست که دکلدر جوابنده دیر که و وکل جمله . فولنده
 اولان جمله دن مراد حال وقوعی فی الجملة صحیح اولان جمله در زیر سوق کلام فایه سببه مقصود
 بالنظر اولان جمله مذکوره در **و انکر** جمله شرطیه نک حال وقوعی استفسار او انور سبه
 جوابنده دیر که جمله شرطیه نک حال وقوعی منع ایدیلر شوزعم ایه که جمله شرطیه نک حال
 اولیست که مراد اولدیغی صورتده شرطیه نک ذی الحال اوله جق اسمت غیردن خبر فاعلی لازمکلور
 جائی زید و هو ان یسئل بهط . کی بوضوئده حال موقفنده واقع اولان اسمیه اولوب شرطیه
 اولمز لزوم مذکورک سببی زیر جمله شرطیه صدر کلامده بوقننی مقتضی اولان حرف شرط
 ایه مصدره او ادبندن ماضیه اولان بر شایسته ارتباطه تقریب ایزمکر که ماضیه اولان شایسته
 ارتباطی مزید اقتضایست و بونده فضل قوی اوله خبر ایه بع کبی زیر میندک خبردن عدم
 استغنائسته مینی مایه ندن بواصب خبریه ادا مرتبه صلاحیتی اولان شایسته صرف ایدر اذلک
 فاعله بویله در زیر ایت ایه منعوت یننده اشتیک یعنی اتصال قوی و اتحاد معنوی اولهرق کائن
 ایکلیست شایسته واحد مایه در لیکن شان حال بویبرده اولیوب فضله و صاحبندن منقطعه
 اولیست که جمله مذکوره نک حال فاعلی مراد اولدیغی صورتده اعتبار خبری ضروریست که
 ماضیه کسب صلاحیت ارتباط ایدر و اما ماضیه اولان کلام ایه جوابنده دلالت اولان شرط
 اوزرینه داخل اولان و او مختلف قیامدر و بونک شرط مذکور دخولی جزای شرطین عوض
 کی اولان کلام سابقک شرط مذکورک ضایعه لزومی شرط مذکور لزومندن اولی اولدیغی
 حینده اولور مثلاً . اگره و ان شغنی . و اطلبوا العلم و او کال بالصین . کی زیر . اگره
 و اطلبوا العلم . کلام مقدمه لری . ان شغنی . و و او بالصین . شرطینست جزائندن عوض کی
 اولوب خایه که اکرام منکک شغنی لزومی عدم شغنی لزومندن و طاب علمک صینه اولمافله لزومی
 صینه اولمافله لزومندن اولیدر ایدی و او مذکور صاحب کشف عتده حال ایچون اولوب
 حامل کلام مقدمدر و جمهروردنی بوقول اوزرینه در و لید صاحب کشف اولان جزئی و او
 شرط مذکورک ضای اولان محذوف اوزرینه عطف ایچون اولیست که فاعل اولمدر بوضوئده
 اگره ان لم یشتی و ان شغنی . و اطلبوا العلم و او کال بالصین . تقدیرده اولور
 و نماددن بهضمیر شرطیه مذکوره . جمله اعتراضیه . اولوب وجهه اعتراضیه دن مراد اجزاء

کلام پیش از آنکه کلامه منعلق و لفظاً علی طریق الالفاظ مستأنف اولدینی حاله توسط ابدن
 کلام در دیدار تعلق معنوی مثل و یا دعا و یا مدح و ذم طریقاً به ذکر او است و کلام غرابی
 بیان و یا خود ذهن سامعه مورت خلجان اولان شیبی دفع و یا امثالی برشی ایچون اولاندن عبارت در
 و لفظاً استنباط ماقبله معمول اولم است و علی طریق الالفاظ اولاندن مراد اولوب سابقین
 میلدن شاعرک * فانت طلاق و الطلاق الیه * ثلثاً و من تخرق اعق و اظلم * قوی کبی زیر
 و الطلاق الیه * یعنی * یعنی * قوی جله * اعتراضیه اوله رقی * انت طلاق * قولیه * ثلثاً
 پیشنده واقع اولمشدر * خرق * عند رفقدر و ثلثاً * محذوف * تطایفات * ایچون صفندر
 وانی الطیبت * زی کل من فیها * وحاشاک فانیا * قوی کبی * فیها * ضمیری دنیا عائد اولوب
 * وحاشاک * جله * معترضه و * فانیا * تری ایچون مفعول ثانی * وحاشاک * قولاندن مراد
 نزه و مدح ایچون دعا اولوب * از هت ان نکون فانیا * تقدیرنده در و بعضاً اعتراض عام
 کلام منکره واقع اولور تنه کیم حدیث شریفده * اناسید اولاد آدم و لا فخر * وارد اولمشدر
 * ولا فخر * اعتراض ایچون اولوب بهی قول مذکور معرض تقدیرنده اوله رقی فخر اولدینی
 بیاندر قال رحمه الله (والا فان كانت فعلیه و الفعل مضارع مثبت امتنع دخولها نحو قوله
 * ولا تمن نسکة *) ان خات قولنده معطوفه یعنی اگر حال واقع اولان جبه ضمیر ص جندین
 خالیه اولم سه بوده یا فعلیه و یا اسمیه اوله رقی فعلیه ده یا فعل مضارع و یا خود ماضی اولور
 و مضارعده یا مثبت و یا خود منافی اولور امدی بونردن به مضارعده و او بولمقی واجب و به مضارعده
 تمتع و به مضارعده وجود و عدمی منسب و به مضارعده احد و جمیعین مرجع اولور مصنف
 رحمه الله بونک نصبتنه و بیان اسبابه اشارت یوردر که اگر صاحب عائد ضمیردن خالیه اولمان
 جله خالیه فعلیه اولوب و فعل مضارع مثبت اولور سه دخول و او تمتع اوله رقی ضمیر الیه اکتفا
 واجب اولور * ولا تمن نسکة * قول شریقی نبی * من اعطا متاعه اولوب لا توطه حال
 کونک تعد مانعیه تیرا مفهومده اوله رقی مقارن حال استکثار اولان عطا و احساندن تزییی
 مفیددر * تستکثر مضارع مثبتله مصدره جله * فله اولوب اطلاق مر دوع و محلا لا تمن * فعلک
 فاعلندن حال اولمق اوزره منصوبدر قال رحمه الله (لان الاصل فی الحال المفردة رهی تدل
 علی حصول صفة غیر ثابتة مقارن لما جهات فیداله وهو لذلك) زیرا حاله اصل اولان حال
 مفرددر چونکه اعرا به مردک عرافت و اصالتی واردر و جله موقع مفردده و فوعی سببیه مفرد
 تابع و متطافدر حال مفرده ایسه حال کند و ایچون فید فثان شیتک یعنی عاملک حصونه مقارن
 اولان صفت غیر ثابتک حصونه دلالت ایدر و بوجله مدلول حال حصول صفت اولمسی زیرا
 حال مفرد فاعل و یا مفعولک بونده فتری میثی بیان ایچون اولوب و معنای هیئت غیر الیه قائم
 اولان شی اوله رقی معنای صفتیه بودر زیرا غیر الیه قائم اولان شی غیره حصولی اعتباریه
 هیئت و انکله قیامی اعتباریه صفتدر و صفت غیر ثابتیه اولمیه تقییدی کلام حال غیر متغیره ده
 اولدینته منیدر و حصول صفتک حال کند و ایچون فید فثان شیتک یعنی عامله مقارنیه تقیدی
 زیرا حالدن غرض مضمون عاملک و فوعی مضمون حالک و فت حصونه تخصیص اولوب بوایه
 معنای مقارنیدر و مضارع مثبت دخی حال مفرده کبی اولوب فید واقع اولدینی شیتک مقارن
 اولان حصول صفت غیر ثابتیه دلالت ایدر بناء علی ذلك حال مفده دخول و او تمتع اولدینی
 کبی مضارع مثبتیه دخی تمتع اولور قال رحمه الله (اما الحصول فله کونه فعلاً مثبتاً و اما
 المقارنة فله کونه مضارعاً) اما مضارع مثبتک حصول صفت غیر ثابتیه اوزره دلالتی فعل مثبت
 اولدینندن ایچوندر که فعلیت نحد و عدم ثبوتیه یعنی حدوث فی الزمانه و ثبات کنده و ایچون
 اثبات اولدینی شیتک حصول دلالت ایدر و اما مقارنیه دلالتی مضارع اولدینندن که مضارع
 استقبله صالح اولدینی کبی حاله دخی صالحدر بوده یا حال و استقبله پیشنده مشترک اولدینده و یا خود

حاله حقیقت و استقبله مجاز اولمیه منیدر لکن بواکلام مورد نظر در زیر مدلول مضارع
 اولان حال زمان تکلم اولوب بونک حقیقتی ایسه ذکر میرو اولدینی اوزره اواخر ماضی و اوائل
 مستقبلدن اجزای متغیره در و زم صدق بخندده اولدیندن حال ایسه حال الیه مفید اولان فعلک
 وقوع مضمونی زمانیه مقارن اواق واجب اولوب فعل مذکور ایسه بعضاً ماضی و بعضاً حال
 و بعضاً استقبال اولور بوصورده مضارع مثبت لفظاً یعنی حرکات و سکاتده اسم فاعل و زننده
 پیشنده اولی اولان دینلکدر که مضارع مثبت لفظاً یعنی حرکات و سکاتده اسم فاعل و زننده
 اولوب معنی دخی اسم فاعل تقدیرنده در زیرا اسم فاعل دخی حال الیه استقبال پیشنده مشترک اولوب
 مثلاً زید بضرب قولم زید ضارب فی الحال او الاستقبال تقدیرنده در بوجهته اسم فاعله دخول
 و او تمتع اولدینی کبی مضارع مثبت دخی دخولی تمتعدر و بوجه مقام بعض کرد نظم و نثرده
 مضارع مثبتک و او الیه ورودی جبهته مظنه اعتراض اولدینندن مصنف رحمه الله جوابیه
 اشارتله یوردر که (واما ما جاء من نحو قوله * قات و صکت وجهه * وقوله * فلا خشیت
 اظفیرهم * نجوت و ارضهم مالک * قبل علی حذف المبتدأ ای وانا صکت وانا ارضهم وقيل الاول
 شاذ والثانی ضرور و قال عبد القاهر هی فیها لطف والاصل قات و صکت و نجوت و رهنه
 عدل الی المضارع حکایة للحال) و اما بعض کلام عربده وارد اولان قات و صکت وجهه * قولیه
 عبد الله ابن همام سلوایت * فلا خشیت لظیرهم * پیشنده واقع اولان و ارضهم * قولنده
 مضارع مثبت اوزرینه داخل اوله رقی و اوک مجتبی بضرب حذف مبتدایه مبنی اولوب و انا
 اصت * و وانا ارضهم تقدیرنده در دیدار بوندر جله اسمیه اوله رقی دخول و او عجب اولور
 نظم جلیله * لم تؤذونی وقد تعلمون انی رسول الله الیکم * قول شریفده بونک علی اولوب
 * و اتم تعلمون * تقدیرنده در و بعضی بر اول یعنی قات و صکت وجهه * قولی شاذ و نالی یعنی
 * نجوت و ارضهم * فور ضرورت و زنه مجتبی دیدار * اصت * اضرب وجهه معانستدر بیت
 مذکورده * اظفیر * جمع ظفر اولان اظفیرک جمعدر اظفیر الیه مراد فوت و شوت و یا خود
 اسلمه در * مالک * برکستک و یا بر فرست اسمیدر معنای بیت * لما خشیت منهم هربت و خاصت
 عن اظفیرهم و جمات مالک مر مونا عندهم و منیگا ایدهم یعنی نه زمانیکه ابرک فوت و شوت
 و یا خود اظفیرک جردت و کترندن خوف ایدمسه مالکی عندهم مر مونا فادیم حاله
 فرار ایدرک نجوت بواکم دیکدر و عبد القاهر عنده بوندر اولان و او عطف ایچون اوله رقی
 حال ایچون اولوب معنی قات صا کا وجهه و نجوت راعنا مالک دیک دکدر بلکه مضارع
 ماضی معانسته اولوب اصل اول * قات و صکت وجهه * و اصل نالی * نجوت و رهنه اوله رقی
 حکایة حال ماضیه ایچون مضارعه عدول اولمشدر و اصطلاح اهل معانییه حکایة حال
 ماضیه نلک معنای زمان ماضیه اولان شیبی شوزمانده واقع فرض ایدرک تندن لفظ مضارعه
 تعبیر ایدرک تنه کیم شاعرک * ولقد امری علی اللیم یسبی * قوی * ولقد مرت * دیکدر
قال رحمه الله (وان کان منسیفاً فالامران جائزان کراهة ابن ذکوان * فاستغفر ولا تمن * بالخفیف
 ونحو * وما لنا لا یؤمن بالله *) واکر جله فعلیه ده مضارع منی اولور سه امران یعنی
 من غیر ترجیح و اوک دخول و ترکی جائزدر اما و او الیه مجتبی حضرت موسی و هارون علیهما السلام
 خطاب اولان * فاستغفر ولا تمن * قول شریفده بخفیف نون الیه ابن ذکوان
 قرآنی کییدر زیرا بوصورده علامت رفع اولان بونک ثبوتیه شی لا نهی ایچون اولوب فی ایچون
 اوله رقی اخبار اولمیه ماقبله اولان فاستغفر امری اوزرینه عطی صحیح اولوب و او حال
 ایچون اولدینی نمین ایدر لکن تشبیه نون الیه و لا تمنان فرات عامه سی بونک خلاصه اولوب
 لا نهی ایچون اوله رقی ماقبله اولان امر اوزرینه معطوف و نون تأکیددر و اما
 مضارع مثبتک بغیر او مجتبی * وما لنا لا یؤمن بالله * قول شریقی ایدر * وای شی بیت

تقدیرند اولوب معنی . مانصنع حال کونما غیر مؤمنین بالله . یعنی جناب باری به غیر مؤمنین
اولدیرن حالده نه ایشلر دیکدر وحقیقته . مانسب عدم ایمانسا . یعنی عدم ایمانک سببی ندر
دیک اولور تصدیق علامه قاضی رحمه الله من روات محشی بحقی اوزره . ومانسا لا تؤمن بالله .
آیت شریفه سنده استقامت انکاره محمول اولور قیام وجود داعی الیه برابر انتفاء ایمانی استبعاددر
و بوداعی سلك صالحینه انحراف الیه مداخل ایشانده دخواندن عبارتدر و لا تؤمن . قوی ضمیر تکلمدن
حال وعامل لامده اولان معنای فعل اولورق . ای شیء حصل لنا غیر مؤمنین . مفادنده علامه
مشار الیهک بو پائندن مسلمان اولدیرنی وجهله استقامت مذکور حالت عدم ایمانده شیء مانک
حصولی انکار اولوب بو ایسه علی سبیل المبالغه حالت مذکور انکارنی مستلزمدر زیرا حالت
مذکورده شیء مانک لزوم حصولی بدیهی اولسا یله بونی انکار حالت مذکورده بونی انکار دیکدر
فاضل محشی بو وجهله تحقیق مقامه اردافا شارح مرحومک ذکر اولدیرنی اوزره . والمعنی
ما نصنع اه . قولک وجه ابرادیه بونده اولان فائده معلومی اوله مدیغنی ابراد ایشلدر . قال رحمه الله
(لدلته علی المقارنه لکونه مضارعاً دون الحصول لکونه فعلاً متفییلاً) یعنی مضارع منفیه امریک
جائز اولسی حال مفردیه به مشابته و مخالفته ناظر اولان وجهیک وجودنه مبنی اولوب وجه اول مضارع
اولدیرنی جهته به مقارنه دال اولورق حال مفردیه به انبعاثاً دخول واودن معزول اولور ووجه ثانی
فعل منی اولدیرنی جهته به حصوله عدم مقارنیجیون حال مفردیه به مشابتهن ساقط اولورق دخول
واو تجوز اولور چونکه منی منی اولدیرنی حیثیتدن انجق عدم حصوله دال اولوب حصوله
دلالت انحر وهر تقدیر بالالتزام صفت منفیه به مقابل اولان شیک حصوله دلالت ایدر سنده لکن
اصل اولان مطابقدر مثلاً ما یقوم زید . قوی بالالتزام زیدک فمودنه دلالت ایدر زیرا فمود
صفت منفیه اولان قیامه مقابلدر لکن بودلالت بالالتزام اولوب اصل اولان بالمطابقه دلالتدر
و بو مقامه منی الیه مراد لفظ ما و باخود لا الیه اولان منی اولوب ان الیه اولان دیکدر زیرا ان
حرف استقبال اولوب و حال واقع اولان جمله نک سین و ان . امالی حرف استقبالدن خلوی شرطدر
زیرا قیامه عامل اولان حال الیه استقباله مقابل اولان حال هر تقدیر مثلاً یحیی زید غدا برکب . قولدرده
برکب لفظی قید عامل مناسبه حال اولوب ورکوب زمان تکلمده اولما سبیله استقباله مقابل
مناسبه حال اولیدر ق حقیقه یکدیگره مبادله ایسه لکن فی الجملة یعنی ظاهرده حال الیه استقبال
یشنده اولان منافضه منی جمله حایه نک سین و ان . و سوف کی علم استقبال الیه تصدیق استبشاع
و استقبال ایشلدر و بعضی تحت لفظ ما الیه اولان منفیت بدون الواو اولسی واجبدر زیرا
مادر مجرد اولان مضارع حال اولانغه صالح اولسا یله بظاهره حال اوزرینه دال اولان مانک
النضامی حالده نوجهیه حال وقوعته صالح اولمز که لفظ ما فی حال ایچوند دیوزعم ایلدیر
جوابنده در زک صورت نفیده حصوله دلالت فوای دخول واوی جا ز فاشدر شیخ
عبد القاهر مالک بن رجبک شعر * افادوا من دی وتوعدون * و ما دنت بنهمنی الوعید *
قوانده دیکدر که کال ناه اولوب و اوزرینه و او داخل اولان جمله یعنی . و ما کنت بنهمنی .
قوی موضع حالده اولورق معنی . و وجدت غیر منتهه بالوعید و غیر مبال به . دیکدر
و کال نافضه اولوب و اوزانده در دیکدر بر معنی یوقدر . افادوا . فوددن فضاصل مناسبه در
من دی . من دم علی تقدیرنده در . تعد . تهدید معاننده در . التهنه . نفسنی منع و زجر
یعنی کف نفس ایتمکدر متعبدی و لازم اتیان اولشور معنای یت اوزرمده اولان دم و جنایتندن
طولانی حقیقه اجرای فضاصل اولمقلقه قرار و بر بلوب و تی و عید الیه تحویر و تهدید ایشلدر
حالی که یم و عید الیه منی و مزجور اولماقی صفت مجوله اولوب بوصفیه منصیف اولورق
قد منهاد صغری وجود اولدم مفادنده در . وجدت . صرت موجودا معاننده در . قال رحمه الله
(و کذا ان کان ماضیاً لفظاً اومعنی اقوله تعالی اخباراً * انی یكون لی غلام وقد بلغنی الکبر * بالواو

وقوله تعالی * اوجاؤکم حصرت صدورهم *) و کذا ان کان ماضیاً لفظاً اومعنی اقوله تعالی اخباراً * انی یكون لی غلام وقد بلغنی الکبر * بالواو
و باخود معنی ماضی اولور سده امرین جائز اولورق ضمیر الیه استقامت و باخود و اوداخل اولور
نته کیم نظم کریده یحیی علیه السلام الیه بشر اوداقده ذکره حضرت زکریا علیه السلام دن اخبار
طریقیه * انی یكون لی غلام وقد بلغنی الکبر * قول شریفه . وقد بلغنی . و او الیه
و * اوجاؤکم حصرت صدورهم * قول شریفه . حصرت صدورهم . بدون الواو وارد
اولمشدر . و بونرا لفظاً ماضی به مثال اولوب و اما معنی ماضی الیه مراد لم . و لما الیه منی اولان
مضارعدر زیرا لم . لما . دن هر رسی معنای مضارعی ماضی به قلب ایدر مصنف رحمه الله بونراک
اعمله سنده اشارتله بیورر که (وقوله * انی یكون لی غلام ولم یسنی بشر * وقوله * فاقبلوا
بنته من الله وفضل لم یسنهم سوء * وقوله * ام حبیبتم ان تدخلوا الجنة ولما یأسکم مثل الذین خلوا
من قبکم *) و معنی ماضی اولورق . ولم یسنی بشر . و او الیه . لم یسنهم سوء . بدون الواو
و . و لما یأسکم . و او الیه کلشدر . و لما الیه منفیک مجردا عن الواو ورونک مثالی افعال اتمسی
بومناه اطلاع اولمیدندن نشئت ایدوب و الا قیاس جوازی اقتضا ایدر و مصنف رحمه الله ماضی
مثبت و غیر مثبتده جواز امریک سبینه اشارتله بیورر که (اما التبت فدلالتله علی الحصول لکونه
فعلاً مثبتاً دون المقارنه لکونه ماضیاً و لهذا شرط ان یكون مع فعل ظاهره او مقدره) اما ماضی
مثبتده امریک یعنی و اوک ادخال و یا امالی صورتیک جوازی فعل مثبت اولورق حصول صفت
غیر ثابتده دال اولوب و ماضی اولدیرنی جهته ماضی حاله مقارن اولمیدندن مقارنه عدم
دلالتیجوند حاصلی و اوزک اولدیرنی محلا ده وجه اوله بناو ذکر اولدیرنی موافقه وجه ثانی به
ایضا اولشور و ایشو مقارنه عدم دلالتله مبنی حال واقع اولان ماضی مثبتده ظاهره او یا تقدیرا
قد . کله سبیله ابراد اولمسی شرط فاشدر زیرا قد . ماضی فی حاله تقریب ایدر . و انقالتله کر اشکال
بو مقامه دخی وارد اولور شویله که حالده مطوب اولان حصول حصولک حصول مضمون
عالمده مقارنی اولوب زمان تکلمه مقارنی دیکدر و حال الیه عامل ایکسیده مضارعین اولدیرنی
حالده مقارنین اولمیری جائز اولدیرنی کی ماضی اولدیرنی صورتده دخی مقارنین اولمیری جائزدر
بو صورتده دخول قد . ایچون مقام تعلیده ابراد اولسان لکونه ماضیاً قوی مر دود اولور و برده
لفظ قد انجق ماضی فی استقباله مقابل اولوب زمان تکلمدن عباره اولان حاله تقریب ایدر چوق
کره واقع اولور که ماضیده قد کله سی ماضیک مضمون حاله عدم مقارنه سبب اولور . جا زید
فی السنة الماضیه و قدر کب فرسده . کی زیرایحی . سنة ماضیده و رکوب وقت تکلمده اولورق
مقارنت بولمز بصورنده . و لهذا شرط ان یكون مع قد . قوی موجه اوله من . و بومقامه
ممکن اوله یله جت جواب بودر که ماضیت حال اولمسی هر تقدیر عامده نظراً اولوب و قد . کله سی
بالکزن حال تکلمه تقریب ایچون اولورق ایشو حالین ایسه متبادله ایسه لکن فی الجمه و طبعه
حال الیه ماضی یشنده اولان تنافیدن ایچون لفظ ماضی الیه حالیتی استبشاع ایدر ط هر حالت ایچون
قد لفظی اتیان ایدوب . جا زید فی السنة الماضیه و قدر کب . دیدر ته کیم ایشو وجه جمله
حالیکه حرف استقبالدن خلوی اشتراطده سبقت ایلدی . ایشو بویان الیه ماضی مثبت لفظ قد
الیه تصدیق مجرد استحسان لفظی ایچون اولدیرنی ظاهر اولور . و چوق کره زمان تکلمده واقع
اولان فعل زمان تکلمدن مدت طویله مقدم اولورق زمان ماضیده واقع اولان فعل الیه تنقیب
اولشوب لکن قد لفظیه تصدیق ماضیدن سورت و شدت استقامتی کمر ایدر ته کیم
ابوالعلائک * اصدقه فی مریه و قد امتزت * صحبه موسی بهدایه النسخ * قوانده واقع اولمشدر
معنای یت حدوث فراقدن ایشو اخبار ایدر غراب الینی خبر مشکوک اولدیرنی حالده استبلا خوف
فراقدن ناشی تصدیق ایدرم حالبو که اصحاب موسی * و لقد آتینا موسی تسع آیات یثبت * نظم
جلیکده مذکور اولان آیات تسع الیه میرمن اولان صدق جناب کلیمی تصدیقه شدت یادیر

دیکدر آيات نفع معجزه عصا و يد بيضا و طوفان و جاد و عصفادع و قل و دم و جذب و طمس در که
جناب کلام عليه الحية والتسليك و بر شاطيس على اموالهم و دعاى اجابتيه اموال فرعونيانك
حجابه انقلابي در امدى بويسته زمان نكته واقع اولان فعل تصديق زمان ابعده ماضيه
وقوع اولان مره اصحاب موسى ايله تفيد اولنده في . وقد امتز . حال واقع اولمشدر فقط
زمانين پيشده اولان كال بهديته نظرا تفيد مذ كورك شدت استيعادى قد كلسيله كسر و تخفيف
فلمشدر . والحاصل معلوم اولمى لازمكورك بيان هيئت فاعل و با مفعول همچون اولان حالك
حصولي زمان تكلم اولان حالده اولمى واجب دكدر . و بحالين حقيقه بر رلشده اعتباري در
و بونقيق ايله شارح حرز الاماني اولان سها و ينك مثلا . جنت وقد كتب زيد . فوائده اكر كتابت
منقضى اولمش ايسه . وقد كتب زيد . حال اولمى جائز اولمز و اكر زيد كتابته شروع ايدرك
بر مقدار يازمش و زمان كتابتن بر جز مرور ايش ايسه . لكن به كتابتي ملبس و انكله مستديم
ايسه حال اولمى جائزدر و مرور ايدن جزدن همچون لفظ ماضى ايله اتيان اولوشوب و كتابتي
تلبس و انك اوزر شده دواى جهنله حاله انصافدناشي لفظ ماضى حال اولمى صحيح اولمشدر ديو
مفائده اولان فساد و بطلان ظاهر اولور . قال رحمه الله (و اما الماضى المتنى فادلاله على المقارنة
دون الحصول) ماضى منقذه دار اولنده يني اوزره امران جائز اولوب حاله كه ماضى منقضى
اولد يني جهنله ظهرا مقارنت و حصول منقضى اولمشيله وجود مقارنتى تحقيق همچون بيان زانده
احتياج من ابدى شدن برورلكه . اما ماضى منقذه امرانك جوازي مقارنتيه دال اولوب
حصوله عدم دلالتندن همچوندر . قال رحمه الله (اما الاول فلان لما لا استغراق وغيره لا انتفاء
مقدم مع ان الاصل استمراره فيحصل به ادلاله عليها عند الاطلاق بخلاف المبتى فان وضع الفعل على
افاده الجدد) اما فعل منقذت مقارنتيه دلالتى زيرا ادات تفيدس . لما استغراق همچون اوله رقى حين
انتفادن حين سكه دكين تفيد امتدادى يني منقبسى حاله قدر استمرارى اولمشي مفيددر مثلا . ندم زيد
و لما بفعه الندم . قولنت مفادى عدم نفع ندمت حال سكه اتصالدر و ادات مذ كورده دلم و ما .
كي لماك غير مسمى زمان تكلم اوزره منقذم اولان انتفاء همچون اولوب هر قدر عند زمان التكام
انقطاعى جائز اوله رقى مثلا . لم يضرب زيد امس لكته ضرب اليوم . ديتاور ايسه ده يته اصل
اولان انتفاء مذ كورك استمرارى اولد يني لماك غير مسمى به اولان نفي ايله و با خود اصل اولان
تفيدة استمرار اولمشيله عند الاطلاق مقارنت اوزره دلالت حاصل اولور . اطلاقدن مراد
انتفاء مذ كورك انقطاعى اوزره دلالت ايدده جنت برشى ايله مفيد اولمشيدر مثلا . لم يضرب زيد امس
ولكن ضرب اليوم . قولمز زمان سكه انتفاء ضربك انقطاعه دلالت ايدده جنت فيد ايله مفيددر
لكن بالكن . لم يضرب زيد . ديتسه الى الان عدم ضربك انتفا سيله حكم او انور . الحاصل
لما استغراق و استمرار دال اولد يني جهنله بونكه منقذيه . مقارنت ظاهر اولوب ادات ساره ده دخی
تفيدة استمرار اصل اولد يني عند الاطلاق اصله اتباع ايله يته مقارنت حاصلدر . لكن مثبت
بويله اولوب زيرا فعل افاده تجدد موضوعدر و فعلده اصل اولان استمرار دكدر مثلا . ضرب
ديتسه بوقولك صدقده اجزاء ماضيدن بجزده ضربك وقوعى كفايت ايدر . و ماضرب .
ديتسه تفيدك جميع اجزاء زمان ماضى يني استغراقى افاده ايلر . و تفيدة استغراق و اتيانده اطلاق
اعتبارنه سبب بودر كه زمان واحد ايله مفيد اولان نفي ايله اثباتك طرفين تفيدده اولمشي مراد اباد كلرى
جهنله اكر تفيد اثبات كى اجزاء زماندن بجز ايله مفيد قيسد زيد يند . تناقض تحقيق ايجزى
زيرا تغاير جزئين جائزدر مثلا . ضرب زيد . قولمز ايله . ماضرب زيد . قولمز پيشده تناقض اوله رقى
احدهما صادق و آخر كاذبدر و بوده . ماضرب . قولمز زمان ماضيه استغراق نفي ضربى
و . ضرب . قولمز بعض زمان ماضيه و وقوع ضربى مفيد اولوب جميع زمان ماضيه سلب
ضرب ايسه زمان مذ كورك بعضيه و وقوع ضربه مناقض اولمشيده مييدر و اكر تفيد دخی

افاده استغراق اعتبار اولمشه بوناقض حاصل اولوب بروقتد ضرب واقع اولمشيله ضرب زيد
و وقت آخرده واقع اولمشيله ما ضرب زيد . ديتك و بوقولك ايدد سببه صادق اولمى
لازمكوردى بنا عليه اتيانده ولو بر دفعه اولسون مطلقا و قوعيله اكتفا ايدرك تفيد استغراق
قصد ايلد ييلر . و سبب رجح زيرا استمرار فعل استمرار تركدن اصعب و اقلدر انكچون نهي موجب
تكرار اولوب امر تكرر فعلى غير موجب و لازال . و ما انتك . امثالى نفي افي دوام اثباتى مستوجدر
قال رحمه الله (و تحقيقه ان استمرار عدم لا يقتضى سبب بخلاف استمرار الوجود) و بوقولك
يعنى استمرار تفيد اصل اولوب اثبات ينيك خلافتده اولمشيك تحقيقى شده و وجهله در كه عدمك
استمرارى سببه محتاج اولمشوب لكن استمرار وجود بونك خلافتده در يعنى حادثك بقا يني استمرار
وجودندن عباره اوله رقى بر سبب موجوده محتاجدر زيرا استمرار وجود عقيب وجودده وجود ديتك
اولوب حادث اولان وجود ايسه كند و همچون بر سبب موجوددن لازمدر لكن استمرار عدم بونك
خلافتى اولوب زيرا عدم اوله رقى وجود سببه احتياجدن منقضى بلكه انتفاء سبب وجود بوند كافيدير
و حوائده اصل اولان عدمدر و استمرار عدمك سببه عدم احتياجيله مراد كند و سببه مؤثر اولان
سبب موجوده عدم افتقارى اولوب و لا انتفاء علت وجوده احتياجى معلومدر و بعضيلرك . ان عدم
لا يمال و انه اولى بالممكن من الوجود . قوللرندن مراد دخی بودر يعنى عدم علت مؤثره موجوده
ايله تعليل اولمز و ممكن همچون عدم وجوددن ارلى يعنى عدم اصلدر ديتكدر . و حاصل كلام منقذيه
اصل اولان استمرار اولمشيله اطلاقدن زمان سكه مقارنتيه دلالت حاصل اولمشدر لكن بوقولده اولان
مقال ماضيه من معلوم اولمشيد بونكه ماضوب اولان حالك زمان عامله مقارنتى اولوب زمان سكه
مقارنتى دكدر استمراره فيث دلالت ايلديكي مقارنت ايسه ثابتدر . قال رحمه الله (و اما الثاني
فدائمه متعيا) و اما ماضى منقذك حصوله عدم دلالتى منقضى اولد يني همچوندر زيرا برشيك نفي
عدم حصولدر . قال رحمه الله (وان كانت اسمية فالمنهور جواز تركها لعكس ما مر في الماضى
المثبت نحو كونه فوه الى في وان دخول اولى لعدم دلالتها على عدم النبوت مع ظهور الاسمي يناف
فيها فحس زيادة رابطة نحو * فلا يحملوا الله اندادا و انتم تعلمون *) ان ككيات فعلية . فولى
اوزره معطوفدر يعنى انكلام سافه جهله فعليه اولد يني صورنده اولوب اكر ضمير صاحبي اوزره
مشمله اولان جهله حاله اسميه او اورسه مشهور اولان ترك و او جائز اولمشيدر زيرا ماضى مثبت
حصوله دال اولوب مقارنتيه عدم دلالتى جهنله امران جائز اولد يني ككى جهله اسميه دخی
بونك عكسى اوله رقى مستقر اولمشي جهنله مقارنتيه دال اولوب دوام و ثباته دلالتدناشي
حصول صفت غير ثابتيه اوزره دلالت ايقز تته ككم مثلا . كنده فوه الى في . و . رجوع
عوده على يديه . قوللرند . فوه و عوده . جهله اسميه حاله رى بلا و او اتيان اولمشيدر لكن
بو صورت مذهب سبويه مبتنى اوله رقى فوه . و عوده . انقطاعى ابتدائيت اوزره مرفوعلردر
. بدأ . مصدر يعنى مفعول اولمى اوزره . رجوعه على ما ابتداه . يعنى كدى يني كى عودت
ابتدى ديتكدر . و اما يويهدن ماعداسى نصب ايله فاه و عوده اولمشي اختيار ايله بوصورنده
تقدير كلام . كنده جا فلا فاه الى في و رجوع عاندا . اولوب مانحن فيهم رذن خارج اولور و يته مشهور
اولان دخول و او تركشدر اولد يني زيرا جهله اسميه عدم ثبوت اوزره دلالت اتيانستن طولاي
حال مفرد به مخالف اوله رقى ترك و او جائز و بونكه بار جهله اسميه ده ظهور استيفافه مبنى رجحان
دخول و او تحقيق و بارز اولور . الحاصل ظهور استيفافدناشي عند ترك الواو استيفافه حيله
حال اولمى ماضى جاى ظن و اشتباه اولد يني ضميره علاوه دخول و او ايله زياده رابطة حسن
عد اولمشيدر تاكه ماقبله مفيد اولمشير كلام مستأنفدر ظن اولمشيه . تته كيم فلا يحملوا الله
اندادا و انتم تعلمون . قول شريفى بوا . او يده اوله رقى . و انتم من اهل العلم و المعرفة . مفيدده

اولوب یعنی جنس آب باری ایچون انداد و اشمال فلک بر طایف اصنام و اوثانی شرکاء فلک نوجمله
معقول اوله یسلور حالوکه سمر اهل علم و معرفتدن سکر و یاخود . و اتم تعلون مایه و بینها
من التفاوت . یعنی طالبوکه سمر جناب باری ایله انداد قیلد بکن اصنام و ساره بنده اولان تفاوتی
عالم سمر دیمکدر وجه اول اوزره . تعلون . فعل . مذهبنی لازم منزله سنه نزیل قیلندن اولوب
وجه ثانی اوزره حذف مفعوله محمول اولمش اولور . و اولو دخوی اولی اولدقندن اکثر نجات
جمله اسمیه نك و اودن تجردی ضعیف اولدقندن ذاهب اولمشلردر . قال رحمه الله (و قال
عبد القاهر ان كان المبتدأ ضمير ذي الحال وجبت الواو نحو جاء زيد وهو يسرع او وهو مسرع)
و شیخ عبد القاهر رحمه الله دیمشدر که اکثر جمله حالیه اسمیه مبداء ضمیر ذی الحال اولورسه
دخول و او واجب اولور کر که خبری فعل اولسون . جاء زيد وهو يسرع . کی و کر که اسم
اولسون . جاء زيد وهو مسرع . کی و بونده اولو و جوبنه سبب زیرا جمله صله عالمده داخل
اوله رفی قیودندن برقیق اولوب عامله تابع و اثبات و نفیده عامله منضم اولدقندن و اثبات کند و سببوز
استیناف اولمقندن . یعنی ماقبله قیلد اولمقنده تقدیر مفرد کی تقدیر اولمقنده و اولو ترک اولنر بوابسه
جاء زيد وهو يسرع . و یاخود . وهو مسرع . امثالده تمتع اولور شیلردر زیرا ذکر زیدی
تکرار اولوب یعنی ضمیر منفصل مرفوعی اثبات ایله . وهو يسرع . و یاخود . وهو مسرع . دینلده
يسرع . لفظ نك نه محیه ادخاله و اثباته محیه ضم اتمکله سبب بولنه ماقده عینیه اسم
زیدی اعاده منزله سنه اولور زیرا زیدک اعاده ذکر کی خبر سرعنی استیناف قصد اتمکله اولور
الحاصل خبر محیی زیددن صرف نظرله ثانی و مضافا اخبار سرعنی قصد اولمقنده اسمی تکرار
اولنر و الا مبداء موقع ضیاع و هلاکده ترک وارده لغو اولمش اولور شویله که ضمیر منفصل ایله زیدی
تکرار صریحا اسم زیدی اعاده منزله سنه اولوب . هو يسرع . دینلک . زید يسرع . دینلک کیدر
و کلامی . جائی زید و عمر و يسرع امامه . مجرا سنده اجرا ایله بعد ترک عطف سببیه کلامی
استیناف و اثبات سرعت ایچون تکرار بدأ و شروع ابتداء اولمقنی زعم ایدرسین . اوله اولمقنده
اصل و قیاس اولان جمله اسمیه حالیه نك اتقی و او ایله اولمشلردر بدون الواو وارد اولنرک سببی مفرد
برنوع نشیه و یا بر صورتله تاویل ایلنر ایدرک اصل و قیاسدن خارج اولان شینک سببی اولمش اولور بوده
زیرا بلا و او اثبات اولنرک مثلا مارالذکر . کله فوه الی فی . مثالیده . فوه الی فی . مشافهه معناسنه
و . رجع عوده علی بدأ . مثالیده . عوده علی بدأ . ذاهب فی طریق الذی جاء منه معناسنه در
واما شاعرك * اذا نیت ابامر وان تسأله * وجدته حاضرا الجود والكرم * قولنده . حاضرا .
مقدم خبر و الجود . مبداء اوله رفی جمله اسمیه حالیه اولدقنی حالده بلا و او وودی زیرا تقدیم
خبر سببیه معناسه . وجدته حاضرا . یعنی حاضر اعنده الجود والكرم قوتله فریدر که بونقدر وجه
جود اسم فاعل ایچون فاعل اولوب و اضافه لفظیه اوله رفی اسم فاعل حال اولمش اولور و بر کلامی
کلام آخر منزله سنه نزیل اتمک کلام تقریده عزیز و قیل اولوب کنیر الور و در . و بونلرک
جیمینی ماضی مبنی لفظ قد تقدیر و اراده قلسدقنی کی اراده و اوه اثبات اولمقنی دخی جائدر
یعنی هر نفسدر بونلرده لفظا و او موجود دکلسه ده حال و قوسی تقدیر و اوه اثبات ایدلکه جائز
اوله یسلور . اشته شیخ عبد القاهر رحمه الله دلال اعجازده اولان کلامی وندن عبارت اولوب
بو کلامدن ظاهر و لایح اولان . جائی زید و زید يسرع . و یاخود . مسرع . و جائی زید و عمر و
يسرع امامه . و یاخود . مسرع . مثلا و اوک و جوی . جائی زید و هو يسرع . و یاخود
يسرع . قولنده اولان و جوبدن اولی اولمشلردر زیرا ضمیر ایله تکرارده اولو و جوی صریحا
اعاده اسم منزله سنه اولمشله و مستد الیه اولک خبری اوله رفی اثبات اولان کلام مجرا سنده
بولمشله اثباتی بونلرده اولو و جوی درجه اولوشده اولدقنی اخطار ایدر . و شیخ عبد القاهر
موضع آخرده دیمشدر که مثلا . جائی زید السیف علی کتفه . و یاخود . خرج زید التاج علیه .

دینلده بو کلام بافر اولوب بو وجهله بدون الواو وودی واقع اولور زیرا ترکیب مذکور
ماقبله قیلد اولمش رفی استیناف کلام و ابتداء اثبات معناسه اولمقنده . جائی زید و هو منقلد سینه
و نخرج زید و هو لابس النجاس . قوی منزله سنه در و کلام مذکوردن مراد استیناف اوله رفی
جائنی کذلک . معناسی اولمشوب بلکه . جائی و هو کذلک . مضمومیدر . امدی شینک اشدو
کلاملردن جمله اسمیه نك و اودن تجردی جائی اولمشوب مکرکه تاویل و یاخود مفرده نشیهندن
برنوع ایله اوله یسلو ظاهر در و صاحب کشف کلامی دخی یونی اشتهار ایدر زیرا صاحب کشف
نظم جلیله . بیانگا اوهم قائلون . قول شریفند ذکر اتمکله در که جمله اسمیه ماقبلده اولان
حال اوزر بنده عطف اولدقنی صورتده ایکی حرف عطف ایچون استینافا و او حذف
اولور زیرا و او حال دخی و او عطف اولوب وصل ایچون استیناف اولمشدر بس . جائی زید
راجلا او هو فارس . قولک کلام فصیح اولوب . جائی زید هو فارس . قوی کلام خبیث اولور
زیرا اولده اولان . او هو فارس . جمله سنه و او حالیه نك رفی حرف عطف اولان اوکله سببه
ایچما عی ثقیل عد اولمقندن مبنی اولوب ثانیده ایسه بو محذور اولدقنی حالده ترک اولمشدر
و کذلک صاحب کشف . اهلطوا بعضکم بعض عدو . قول شریفند . بعضکم بعض عدو .
جمله سی موضع حالده اوله رفی . متعادلین بعضکم بعض . تقدیرنده اولوب مراد ایللک حضرت
آدم و حوایه و بونلرک ایللکه اولان عدو اولرینی بیان اولدقنی اثبات ایللشدر و بونلرکله صاحب
کشف ترک و اوده وجه اولمق اوزره . بعضکم بعض عدو . جمله سنی متعادلین ایلل تاویل و جمله
مذکورده بی مفرد منزله سنه نزیل ایللشدر . و بونظم جلیل . جائی زید هو فارس . مثالیک
خلافنده اولوب زیرا مثال مذکورده . هو فارس . مفرد حکمتنده اولمش مراد اولمقنی لازمکله
هو فارس . دینلوب بلکه . جائی فارس . دینلک واجب اولوردی والا . هو فارس . جمله سنه
مبداء ذوالحالندن عبارت اولمشله استیناف اولدقنی کی مبداء ضایع اولور ایچون بو کلام
خیلشدر دیو حکم ایللشدر و اشدو . جائی زید هو فارس . کلامک خبیث اولدقنی شینک دلال
اعجازده شو کلامیه میندر که مثلا . جاء زيد يسرع . دینلده بو کلام . جاء زيد مسرع .
قوی منزله سنه اولوب کلام مذکور ایلل کند و سنه اسراع اولان برحی اثبات اولنر رفی احد
معنیلک آخره یعنی محیی ایلل اسراع یکدیگره ایصالیه کلام خبر واحد و کمال زید هیئت
اسراع ایلل بکا کادی دینلش اولور و اگر . جاء زيد وهو مسرع . و یاخود . غلامه بسی بین بدیه
و یاخود . سینه علی کتفه . دینلده معنی کائن کلامه بدأ اولنر رفی محیی اثبات اولنر بده
بو خبردن خبر آخره نقل کلام ایلل ثانی مضمون حال اولان شینی اثبات بدأ اولمش اولور و بوندن
ایچون جمله ثانییه اوله ربط ایدرک بر شیده محتاج اوله رفی . زید منطلق و عمر و ذاهب .
مثلا و او اولدقنی کی و او ایلل اثبات اولنر و بو و او و او حال نمیه سی جواب شرطده اولان
فا . کی بر جمله بی جمله آخره ضم ایچون مجتبه اولمقندن اخراج ایچر زیرا و او حالیه بفسه
ارتباط شندن اولیان جمله بی ربط ایچون اثبات اولمقنده عطفه منزله سنه در امدی . جائی
زید يسرع . قولنده اولان جمله فادن مضافی اولان جزا منزله سنه اولوب زیرا بفسه ارتط
شاندندر و . جائی زید و هو مسرع . و یاخود . غلامه بسی بین بدیه . و یاخود . سینه علی کتفه .
امثله سنه اولان جمله ربطیه ارتباط شاندندر اولیان جزا منزله سنه در ثم قال الشيخ رحمه الله
(وان جعل نحو علی کتفه سیف حالا کثر فیها ترکها نحو خرجت مع البازی علی سواد) و اگر
اسم ایلل ظرف مقدمه در مرکب اولان . علی کتفه سیف . امثلی حال قلنیه رفی مثلا . جاء زيد علی
کتفه سیف . دینلده اشتهار حال واقع اولان جمله ظرفیه و اولو ترکیب کثیردر مثلا بشارک
* اذا انکرتنی بالده او نکرته * خرجت مع البازی علی سواد * قولنده واقع اولمشدر معناسی
بیت بر اهل بلده بنم قدری بیلوب و یاخود بن الی الی قدری عارف اولدقنی و فتنده انلردن وقت

صباحه ابر طيور اولان بازى به مصاحب اوله رقى خروج ومقارفت ايدرم يعنى اسفار صحبه
منظر اولوب بقیه ظلت لیل بی مشعل اوله رقى هنوز افلاقی صبح حاصل اولدیغی حالده
اولدیغی ترک ایدرم دیمک اولوب حاصلی اهل بلده دن اعتبار کورده یوب وکندوسی انزلله تحصیل
الفت وموانست ایدم یوب وقت سحرده تیه قط و پرواز ایله معروف اولان مرغ بازى به رفاقتله
علی الصباح بلده مذکوردهن طی بساط اقامت ایلدیکنی بیان ایشدر امدی علی سواد . یعنی
بقیه من الیل . قولى حال اولوب و او ترک اولمشدر . بو کلامدنصره شیخ یورمشدر که بو مشلاو
کلامده وجه اولان اسم یعنی مثلاً سواد ذی الخاله اعتمادی جهنمه ظرفه فاعل اولوب مبددا
اولماقدر ولایق اولان . علی کتفه سیف . امثالده خاصه ظرف فعل تقدیرنده اولوب اسم فاعل
تقدیری اعتبار ایلدیر مکر که مع قد فعل ماضی تقدیر اولنده . ومصنف ابضا حنده دیشدر که
شیخک اسم فاعل تقدیری اختیاری اصل حال اولان حال مفرد به رجوع ایچون اولوب ایچون
بو مشلاو ظرف اولان جمله حالیه ده ترک و او کثیر الوقوعدر وفعل ماضی تقدیری تجویز ایلدی
جمله مذکوردهک قیللا و او ایله یحیی ایچوندر . نه کیم شاعریک * وان امرأ امری الیک ودونه *
من الارض مومات ویداه ساقی * ییتنده واقع اولمشدر خبر ان مابعدنده اولان ییتنده در و دونه .
امامه معنانه موقع استقامت در ککه و او ایله حال واقع اولمشدر . مومات . دونه ایچون فاعلدر
و . ساقی . صفت ییتنده . اسراء . سیر فی الیل در . مومات . اصلی علی وزن فعلله موموه اولوب
مفازده معنانه در سبب تسمیه مفازده اولان مهالك ومخاوفدنا شیخی لوقی هلا کدن جذرله
سالمکینت یکدیگره ایما و اشارت ایدرک رفع صوته عذیم الاقدار اولمایدیر . ییتنده مفازده اولوب
هالك معنانه باد یید فعلنددر . ساقی . نماندن عاربه ارض منوبه اولوب جعی ساققدر مراد مهالك
ومخاوفله ملاقی آب وکلا اولان مفازده وسحرابی طی وامرار وقطع مسیر شب تار ایدرک بزم دلار ای
محبوبیه وصولنی تذکارددر . وشیخک تقدیر مضارعی تجویز ایمامه سی جواز تقدیر مضارعده
و او ایله امتناع مجیه مبدداشته کلام مصنف بوندن عباره اولوب لیکن محل نظر در زیر اصل
حال مفرد اولدیغی مثلاًو خبر ایله نغصده دخی اصل اولان مفرد اولمشدر . بونگاه برابر ظرف خبر
وباخود نعت واقع اولدیغی و نغصده جمله تقدیری اکثردر بوضوئنده نعت ایله خبرده اختیاری
اولمشویده علی الخصوص حالده افراد اختیاری مقتضی اوله جقی رہنابیت ذکر لازمکلور و برده
مضارع تقدیریک جوازی امتناع وای موجب اولدیغی نسایم اخیر زیر جازدر که عند وجود الواو
مقدر ماضی وعتید عدم الواو مضارع اولسون کورمز مینکه مفرد تقدیری اختیار اولوب ومع هذا
واو متنع اولماشدر . حالبوکه امتناع و او مفرد مضارعدن اولمشدر . و بومقامده حق اولان
علی کتفه سیف . مثلاًو اسم مبدداى مرفوع وظرف خبر اولمشدر بوضوئنده جمله اسمیه
اولور . اقی الدار زید . و . اقام زید . مثلاًو جاز اولدیغی ککی ماضی ویا مضارعده مقدر
جمله فعلیه واسم فاعل تقدیریه حال مفرد اولمشدر دخی محتملدر و بوا احتمالدن اسمیه ویا فعلیه
ماضویه اولنلر کندوسنده ترک و او جاز اولان فاعلدر و احیران یعنی مضارع ایله اسم فاعل تقدیر
اولنلر کندوسنده و او متنع اولان فاعلدر و بوا احتمالات ایچون جمله مذکورده ترک و او
کثیر الوقوعدر . لیکن واولک صورت زری صاحب حال نکره . متقدمه اولدیغی صورتده اولوب
والاصفه التباسدن حفظ ایچون وجود و او واجددر نه کیم . جائی رجل فارس وعلی کتفه سیف .
قولیه نظم جلیبده . و ما اهلکنا من قریة الا ولها کتاب معلوم . قول شریفنده دخواندن
معاومدر . حاصلی کندوسنده خبر مبددا اوزره متقدم ظرف اولدیغی صورتده جمله اسمیه ده
ترک و او اکثر اولسی صاحب حال نکره . متقدمه اولدیغی صورتده اولوب بوده معرفه ویاخود
نکره متأخره اولمشله اولور زیر بوضوئنده عند ترک الواو حال صفیه مانس اولمز اما نکره
متقدمه اولدیغی صورتده کر کسه مثل اوان اولدیغی کی موصوفه اولسون و کر کسه مثال ثانیده

اولدیغی کی غیر موصوفه اولسون صفه التباسی رفع ایچون جمله مذکورده وجود و او واجددر نس
و ما اهلکنا من قریة الا لها مذر ون . نظم جلیبده جمله صفت و و ما اهلکنا من قریة الا لها
کتاب معلوم . قول شریفنده . حالدر لیکن صاحب کشاف ایکسند دخی جمله صفت اولوب ثانیده
و او تا کیداصوق ایچون زائده اولدیغی اختیار ایشدر ثم قال الشیخ رحمه الله (و بحسن الترك تارة
لدخول حرف علی المبتداء کفوله . فقلت عسی ان تبصر بی کائما . بی حوالی الاسود الحوارد .)
و بعضاً جمله اسمیه مبددا اوزر ییتدر بر حرف دخواندن ایچون نوع ارتباط حاصل اوله رقى ترک
و او ذکرندن حسن اولور نغصه کیم فرزدفک * فقلت عسی ان تبصر بی کائما * بی حوالی الاسود
الحوارد * ییتنده واقع اولمشدر . حوارد . غضب معنانه حرد فعلندن جمع حاد اولوب
اسد حارد و اسود حوارد دینلور . شاعر مرقوم اولادی حقیقه زیاده اعتنا و اعتبار ایتمی جهنمه
بو حالی لوم ایدن مرأبه معرض خطاب عسایده دیر که بی اولادم حقیقه اعتنای شانلندن طولانی
لوم ایتمه که قریباً مکره دیشنده بی جواب و اطراوه و لدلم غضنفران غضبانه شبیه اولدقداری
حالده مشاهده ایدر سین دیمک او اور امدی . بی الاسود . قولى جمله اسمیه اولوب تبصر بی .
مفعولندن حال واقع اولمشدر بوضوئنده اگر . کائما . افطی جمله مذکورده اوزر ییتدر داخل
اولامش اولسه ایدی کلام ایچق و او ایله حسن اووردی و . حوالی . قولى فی اکثرانی وجوابی
معنانه اولوب . بی . قوائندن حالدر زیر حرف تشبیهده معنای فعل اولوب کار . اشبه بی
الاسود حال کونهم حوالی . مفهومده در ثم قال الشیخ رحمه الله (و اخرى لوقوع الجملة
بمقب مفرد کفوله . والله یفیک لنا سالماً . برداک تجیل و تعظیم .) و بعضاً جمله اسمیه
حاییه نک حال مفرد عقیقه وقوعندن ایچون ترک و او حسن اوور نغصه کیم ابن رومیک . والله
یفیک لنا سالماً . برداک تجیل و تعظیم . قولنده واقع اولمشدر زیر . برداک تجیل . جمله اسمیه
حال اولوب اگر بونی . سالماً . قولى تقدم ایتمه ایدی ترک و او حسن اولمزدی و اشبهو حالین یعنی جمله
ایل سالماً قولینت احوال مترادفدن اولمزی جازدر . احوال مترادفده . احوال مترادفده اولوب
ذی الحال شیء واحد اولاندیر بوراده . یفیک . افطنده اولان کاف ککی حاصلی بوضوئنده
حالندن ایکسند دخی صاحبی کاف خطاب اولور و یاخود احوال منداخله دن اولمزی جازدر
و حال منداخله . حال متأخرک صاحبی حال سابقک مشعل اولدیغی اسم اولمشدر مثلاًو ییتنده
سالماً . یفیک قولنده اولان کافدن و . برداک . سالماً قولینت مشعل اولدیغی انت صمیرندن حال
اولور . مفهوم بیت ذلک جمیع مکاره و افاندن سام و ردا کی تعظیم و تجلیل سنی محیط و شامل
اولدیغی حالده سنی جناب یاری بزم ایچون باقی اولسون دیمکدر . وروایت فاضل رضی اوزره
اندلسی دیشدر که اگر حال واقع اولان جمله اسمیه مبددا ذی الحاک صمیری اولور سه و او
واجب اولور والا اگر صمیر جهنم نک جزه مصدرنده واقع اولور سه کر کسه مبددا اولسون
فوه الی فی . و . ابطوا بعضکم لبعض عدو . ککی و کر کسه خبر اولسون . و جدته حاضره الجود
والکرم . ککی بوضوئنده و اودن مجرد اوله رقى حال وقوعنده ضعیفه حکم اولمز زیر ارتباط یعنی
صمیر اول جمله ده در ذکر اولان . عسی ان تبصر بی اه . و برداک . ییتنی بوفیلندن و اگر
صمیر مذکور صدر جمله ده واقع گاهده بولمز سه بدون الواو وقعی ضعیف و قیلدر نه کیم مدح
غائصده . و یاتلش اولان . نصف النهار الما غامره . قولنده . الما غامره . جمله اسمیه حاییه اولوب
ذی الخاله راجع اولان . غامره . صمیری صدر جمله ده اولدیغی حالده بدون الواو واقع اولمشدر
النهار . مرفوع اولوب . انتصف النهار . معنانه در رغواصک ماده طول مکئی جهنمه مسبب بن
غلس انشاد ایشدر . آخری * و رفقه بالغیب لایدی حاله * قولدر یعنی نه سار نصفه رسیده
اولوب حالاً ما نه غائص مرفوعی سار اوله رقى نمرادن ظم و و راعیامشدر و رفقه فی الدن غائب
اولوب حالی ملامی دکادر دیمک اولور . قال رحمه الله (الذی الثامن فی الایجاز والاطلسات

والساوات (فن معاینه سحر زنجی باب ایجاز و اطناب و مساوات بحاث شریفه سنده در
 قال السكاكى (اما الايجاز و الاطناب فليكونها نسبيين لا يتيسر الكلام فيهما الا بترك التحقيق)
 بيان صاحب مفتاح اوزره ايجاز ايله اطناب تعفلى شئ آخره تعقله قياس ايله اولان امور نسبتبه دندر زيرا
 بر كلام موجز اولمى انجق او كلامدن زياده اولان بر كلامه نسبتله اولور كلام مطبوعه بو وجهله
 اولوب زيرا بر كلامك مطبوع اولمى انجق او كلامدن ناقص اولان كلامه قياس ايله دراشته بوندن
 ايجون ايجاز و اطنابده تيسر كلام انجق ما هينك ترك تحفيق و تميزيله تحفيق ايلر يعنى على التميزين
 و التحقيق كلامدن شو و مقدار ايله اتیان ايجازدر و شو مقدار اطنابدر ديتك ممكن اولوب جوق
 كره واقع اولور كه بر كلامه نسبتله موجز اولان كلام بعينه ديكر كلامه نسبتله مطبوع اولور كذلك
 مطبوعه بوبله در بوضوحه على التحقيق و التحديد كلامدن شو مقدار ايله اتیان ايجاز و شو مقدار ايله
 اطنابدر ديتك نوجه ممكن اولور قال السكاكى رحمه الله (والبناء على امر عرقى وهو متعارف
 الاوساط اى الكلام في عرقى عرفهم في تأدية اصل المعاني وهو لا يحد في باب البلاغة ولا يحد في باب الايجاز
 اداه المقصود اقل من عبارة المتعارف و الاطناب اداؤه باكثر منها) ترك التحقيق - فوائده معطوف
 اولوب و الا بالبناء على امر يعرفه اهل العرف مفهومند در يعنى دخی ايجاز و اطنابده كلام امر عرفى به يعنى
 اهل عرفك مروفي اولان امر اوزرينه ابتدا ايله تيسر اولور امر عرفيدن مراد متعارف اوساط
 ناسدر اوساط و وسطدن اولوب مراد كندولرى ايجون نه فصاحت و بلاغت ونهده عى وفهايت
 اولياندر و بونلك متعارفلى اثناسى محاورات و معاملاتند تأدية اصل معاني ايجون كندى بجرای
 عرف و عادتند جريان ايدن كلامريدن و اوساطدن بو كلام مقتضيات احواله عدم رعایتند ناشى
 باب بلاغتده مدوح اولدبغى مثلاً اولردن بو كلام مذموم و مقذوح دخی دكلدر زيرا انك غرضى
 فصل الفاظ ايله اولورده اولسون بوراسى معتبر اولوب و مجرد بو الفاظى حكم نعبندن اخراج
 ايدجك مرتبه تأليف ايدرك دلايلات وضعية ايله اصل معانى بى تأديه در و بوايسه اصل معانيك
 توقف ايلديكى شيدن لغت و صرف و نحو مطابقتله حاصلدر بوض و رتبه ايجاز - معنای
 مقصودى عبارت متعارفدن اقل ايله ادا و اطناب مقصودى عبارت متعارفدن اكثر ايله ادا در
 قال رحمه الله (ثم قال الاختصار لكونه تسبيحاً يرجع فيه ثارة الى ما سبق واخرى الى كون المقام
 خليفاً باسطاً ذكر) كلام مذكورى ايرادد نصكره سكاكى رحمه الله ديمشدر كه اختصار امر
 نسبي اولديغيجون بر كلام ايجون ادعاى اختصارده بعضاً ذكرى سبقت ايدن شئيه يعنى عبارت
 متعارف ايدن اتر بولديغنه و بعضاً مقام متكلك ذكر ايلديكى كلامدن ابسط و اوسع ركلامه
 خليف و لابق اولديغنه رجوع اولور ماذكر له مراد خليفيت توهيمى كى متعارف اوساط
 اولوبده مرجع اختصار و ايجاز مقامك متعارفدن ابسط و اوسع عبارت به لابق اولمى سدر ديتكده
 و بوكا بنا ايدلكده بر معنى اولوب بلكه مراد متكلك ذكر ايلديكى كلامدر يعنى كلامك اختصار
 ايله توصيفى بعض كره عبارت متعارفدن اقل اولديغندن ايجون اولور و بعضاً بحسب
 مقتضى الطاهر مقامه لابق اولان عبارتدن اقل اولديغنه مبنى اولور مثلاً ر ب اتى و هن العظم منى
 و اشغل الرأس شياى قول شريفى كلام متعارف اولان - ياربى قد شئت - كلامه نسبتله
 اطنابدر لكن مقتضى مقامه نسبتله ايجازدر زيرا مقام اقراض شياى ايله مشيك المام و تقرى
 بيان مقامى اولمى بوق افاده ده لابق اولان كلامك غايت بسط ايله اسياغ و هر بر مبلغ ممكنه
 ابلاغ اولمى سدر پس معلوم اولديكه ايجاز ايجون ايكى معنا اولوب بر بسى كلامك عبارت
 متعارفدن اقل اولمى وثائق كلامك مقتضى ظاهر دن اقل اولمى سدر و بو معنيين بيشنده عموم
 من وجه اولوب عبارت متعارفده مقتضى مقامك هر ايكى بندن اقل اولان كلامه متصادقدر
 ته كيم حرف ندا و يا اضافت حذفيله - رب قد شئت - كلامى هر ايكى جهندن موجزدر كه متعارف
 اولان - ياربى قد شئت - كلامدن مختصر اولديغى مثلاً و مقام اختصار ايلديكى عبارت مبوطه در دخی

اقلدر و متعارفدن اقل اولوب مقتضى ظاهر مقامدن اقل اوليان مجله اول صادق اولوب ثانی
 صادق اولمى ته كيم شاعر كه لا يبعد الله التلب في الا غارات اذا قال الخبيس نم قولده حذف
 مبتدا ايله - نم - قولى كى - تلب - شمر و هيؤ - نم - اولوب - خمس - ارکان خسه يعنى
 قدام و خلف و عین و يسار و قلى اولان جیشدر معنى اهل جیشدن بعضيلرى بعضيلرينه هذا
 نم فاغبروها و اغنوها - ديدكلى و قدده نمب واخذ ايجون نمب و نمبدرن جنساب بارى بعيد
 اتسون ديكدر مراد غارانه حرص و ولوعنى اظهدر - نم - انعامك واحدى اولوب اموال
 راعيه مراد و اكثر ابلده اراد اولور زيرا كلام مذكور عبارت متعارف اولان - هذا نم -
 قولدن اقل اولوب مقتضى مقامدن اقل دكلدر زيرا ضيق مقام حذف مبتداى مقتضى اولديغتك
 ذكرى مرور ايتشيدى و متعارفدن اقل اولوب مقتضى ظاهر مقامدن اقل اولديغى و قدده
 ثانی صادق اولوب اول صادق اولمى ر ب اتى و هن العظم منى قول شريفى كى زيرا بو كلام
 متعارفدن اقل اولوب مقتضى مقامدن اقل اولديغتك ذكرى مرور ايلدى و اشوب متعارف
 اوساط ايله مقتضى مقامدن عبارت اولان معنيين ايجاز كى اطنابده دخی اعتبار ايتك ممكندر
 لكن ايجازده ذكر اولانسان كلامدن ذهن اطنابده اعتبارده دخی مساق اوله جنى جهته ترك ايدلشدر
 و ايجاز كى اطنابين بيشنده و معنای ثانی اوزره ايجاز ايله اطناب ميانده اولان نسبت دخی عموم
 من وجهدر و بعضيلر كلام سكا كيدن ايجاز ايله اختصار بيشنده فرق ايجاز متعارفده نسبتله
 و اختصار مقتضى مقامه نسبتله اقل اولان كلام اولمى اوزره توهيم ايدوب بوايسه و هيدر زيرا
 اختصارك دخی ايجاز كى اقل متعارفده اطلاق تصريح كرده سكا كيدر فقط اصطلاح سكا كيد
 ايجاز اختصاردن اخص اولوب ايجازى مقتضى مقامه نسبتله اولان كلامه اطلاق ايتديكى ادعا
 اولمى صوابدن بعيد اولمى قال رحمه الله (وفيه نظر لان كون الشئ شيئاً لا يقتضى
 تيسر تحقيق معناه) سكا كيتك ذكر اولان كلامى ايكى جهندن محل نظردر زيرا ر ب اتى نسبي
 اولمى تحفيق معنائه تيسرى اقتضا ايدرك ايت و ثبوت امشالى بك جوق امور نسبتبه
 و معنای اضافيه ك معنيسى تحفيق و كندويه لابق تعريفات ايله تعريف اولمشدر شارح مرحوم
 بو سؤالدين جوابده بيورر كه عدم تيسر تحفيقه مراد مرور ايتديكى اوزره كلامدن شوقدر
 ايجاز و شو مقدار اطنابدر ديو تحفيق و تعين اتسونك عدم امكانى اولوب بوايسه ضرور يدر
 بو خسه مراد اصلاً مضارى تين اغز ديتك دكلدر زيرا سكا كيتك ذكر ايلديكى شى
 ايجاز و اطناب ايجون تفسيددر مصنف رحمه الله كلام سكا كيد اولان نظر ثانی بى بيان
 ايله بيورر كه (ثم البناء على المتعارف و البسط الموصوف رد الى الجماله) و تفسير ايجاز و اطنابده
 كلامى متعارف اوساطه و بسط موصوفه بنا ايدرك ايجاز كلام بعضاً متعارفدن اقل و بعضاً كلام
 مذكور دن ابسط بر كلامه خليف اولديغيجون اولور ديتك كلامى جهاته ردر زيرا متعارف
 اوساطك طبقات و مراتب مختلفه اولمى بلكه كيت و كيفيتى و هر بر مقامك بسطدن تقدرى مقتضى
 اولديغى ييلغز كه حتى انك اوزرينه قياس اولمى ر ب اتى و هن العظم منى و يا اكثر در ديتسون
 شارح محقق مصنفك بو سؤالدين دخی جوابده بيورر لكه الفاظ قوالب معانى اولوب طول
 و قصرد مختلفه اولان عبارات ايله تأديه معانى اوزره قدرت و بحسب مناسبتهم م عبارتده قصر و طول
 ايله تصرفه رعایت انجق دأب باضا دندر و اما مایل جمه لا و باقاده متوسط اولان ايجور بالكز
 تفهيم معناده كلامدن بحد معلوم اولورق حوادث بويه ده مايدنلنده جريان ايدوب بحسب الوضع
 معنای مقصوده اوزره دلالت ايدر بوايسه باضا و غيريلر ايجون معلومدر امدى متعارف اوساط
 اوزرينه بنا يلفا و غيريلرينه نسبتله و اضهر و اما ذكر اولان بسطه بنا انجق يلكز بلفا به نسبتله
 اولورق فتنى مقام بسطى اقتضا ايلديكى و هر مقامك بسطدن تقدرى مقتضى اولديغى اصحاب
 بلاغتده معلومدر ته كيم بو بحثدن ابواب سابقه ده رننده بيان مرور ايتشيدى بوجهته بيان

بر معنی اولیوب بالکذا اهلک شانهن اولان امور دن عدم احترام اوله رق بوالسه بمعنی
 شجاعتر وناویده صوابه اقرب اولان ابن جنینک ذکرى اوزره خلود و حال خلوده عسر دن
 یسر وشدندن رخابه تنقل احوال نفسی تسکین و بؤس وشدتی تسهیل ایدن شی اولسه بئله بذل
 مال ایچون فضل کثیر اولمز زیرا مالی بذل ایله دوچار اوله جنى حال عسر بمقتضای تبدلات
 احوال بئله وفتبيله مبدل رخا و یسار اولسه بئله منسلی و مطئن اولور بوسورنده لفظ ندی حشو
 مفسد اولمز قال رحمه الله (وغير المفسد كقوله فأعلم علم اليوم والامس قبله) وبفائدة
 قبله مفسد معنی اولیان حشودن دخی احترام اولمشدر مفسد معنی اولیان حشودن زهر بن ابی
 سلمانك * فأعلم علم اليوم والامس قبله * ولكننى عن علم ما فى غد عى * يبتدئه واقع اولان قبله *
 لفظی کیدر معنای بیت تحقیقا بنم علم ماضیا و ما حضری احاطه ابدوب لیکن منتظر و متوقع
 اولان شبنك غلظتن عى القلب و بی بصیرتم یعنی بوم غد واقع اوله جنى شبنك ادرالك ایدهم دیمکدر
 امدی . امس . کلمه سندن صکره . قبله . لفظی حشو اولوب لیکن معنای مفسد دکلدر اگر سؤال
 اولور سه که . ابصرته یعنی . و . سمعته باذن . و . خبر بیده . دینلوب بونلور بونلور
 لهم مما کسبت ابدیهم * قول شریفی کی نظم جلیله واقع اوله رق حشودن عد اولمز جوابنده
 دیرز که بونك اعثالی النجى محتج نا کید اولان مقامده ابراد اولور مثلاً از خواه سی اولان خطی
 انکار ایدن کسه به . یا هذا لقد کتبتہ بيمينك . یعنی ای فلان او خطی بيمينك یازدک درسین واما
 نظم جلیله * ذلك قولهم بافواهمم * قول شریفی که معنای بوقول قول بلا دلیل و کلام
 بی برهان اوله رق ساده جه تلفظ و تفوه ایلد کلى بر لفظ در که اجراس و نغم بی معنی اولان الفاظ
 مهله کبی معنای مزدرد دیمکدر زیرا معنایه دال اولان قول لفظی فم ایله مقول و اثر معنایى قابله
 موصول اولاند و تأثیرات قلبیه دن آزاده اولان کلام بالکذا مقول فم اولان لفظه لایه بی و بمعنی اوله رق
 انگیزه بون جناب باری * یقولون بافواهمم مایس فی قلوبهم * بیورمشدر قال رحمه الله
 (المساوات نحو * ولا یحقق المکر السی الا باهله * وقوله فانك کاللیل الذى هو مدری وان خلت
 ان المتأی عنک واسع) مصنف رحمه الله مساوات اصل و مقیس علیه اوار بفتدن ایجاز و اطنا به
 تقدیم ایله بیورر که ذکر اولان طرفی تعبیردن مساوات * ولا یحقق المکر السی الا باهله * قول
 شریفی کیدر . لا یحقق . لا یحیط معنایه در و نابعه نک ابا قابوس ایله مکئی اولان نعمان بن منذره
 خطاب ایلدیکی * فانك کاللیل الذى هو مدری * وان خلت ان المتأی عنک واسع * قولى کیدر
 . متأی . موضع بعید معنایه اولوب . اتأی عنه . قولى بعد مفهومده در . واسع . ذوسمه
 و بعد معنایه در . شاعر مر قوم بمدوحی حال سخط و غضب و هول و شدتده و صف اغتسبه
 لیله تشبیه ایلشد . حاصل بیت شاعر مر قوم هرنه در مدوح مر قوم هرب و فرارده ابعاد
 ابدوب اقضای ارضه ظن ذهابده اولمش ایسه در مدوحک سعه ملک و طول بدی و جع آفاده هار بی
 رد ایدجه شک مطبوع او امری اوله رق ایلدن خلاص ممکن اولدیغی کی اندن حى تخلیص کر بیان
 قرین امکان اوله مدیغی یاندر اگر سؤال اولور سه که بوابکی مثال دخی مثل صحیح مساوات
 اوله من زیرا آئنده حذف مستثنی منه اوله رق . لا یحقق المکر السی احدا الا باهله . تقدیرند
 اولوب بیستند دخی جواب شرط محذوف اوله رق . وان خلت ان المتأی واسع عنک لم اجد نجاه .
 تقدیرند در بوسورنده ایجاز اولوب مساوات دکلدر جوابنده دیرز که بونی اعتبار امر اهظی
 وقواعد نحو به رعایتدن عباره اولوب اصل مراد نا دیه سی بونلره غیر متوقفدر زیرا معنای
 . متثنی من کلامدن و جزا مصرع اول بیستند مفهومدر حتی اگر بونلر تصریح اولنق لازمکلسه
 اصکر بر فائده به مبنی ایسه اطنا ب والا تطویل اولمش اولور الحاصل لفظ آیت و بدینک اصل
 مراددن ناقص اولدیغی ممدوعدر . شونکه برابر که ان وصلیه ایله ابراد اولتان یعنی حال واقع
 اولان شرط جزایه محتاج اولدیغی اکثر نجات تصریح ایلشددر قال رحمه الله (و الا یجاز

ضربان ایجاز القصر وهو مایس بحذف نحو * ولکم فی القصاص حیوة * قال معذ کثیر و افعله
 یسر و لا حذف فیه) ایجاز ابکی ضرب اولوب ربی . ایجاز قصر . در که متبدا و خبر و مضاف
 و اشانت حذف ایله اولیهوب بلکه لفظی قلیل و معنایى کثیر بر لفظ ایله متکلم ایچون تیسر
 کلامدن عبارتدر تیسر کیم نظم جلیله . و لکم فی القصاص حیوة * قول شریفی قلت الفاظ بئله
 برابر معنای کثیری مفید و محبذدر چونکه . فاد نظم مذکور انسان هر وقت برکسه بی قتل ایلسه
 کند و سید قتل اولنه جفنی بادیکی کی بوکا علم قتل نفسیه اقدام ایتامند داعی اولور بوجبه بئله
 قصاص اولان قتل سببیه میان بی آمده و وقوع . و له جنى قتل کثیر مرتفع اولوب ارتفاع قتل
 اثر ایچون حیات اولمش او اور حالبو که نظم مذکورده کند و سببیه اصل مراد نادیه اولتان الفاظدن
 بر شبنك حذف اولوب ایجاز قصردر . اگر نظم مذکورده فی القصاص ظرفیتک متعنی اولان
 فعل محذوف دکلدر دیو سؤال اولور سه جوابنده دیرز که نه زمانکه ظرف مقام فعلده قائم اولوب
 و نادیه اصل مراده کند و سببیه عدم احتیاجدن شی ترک واجب اوله رق حتی اگر ذرا اولسه
 تطویل و زائد عد اولد بئله نظم مذکورده کند و سببیه اصل مراد نادیه اولتان الفاظدن بر شی
 حذف اولفامشدر دینک صحیح اولمشدر و بونده تقدیر فعل مجرد حرف جرک بر فاعله تعلقی لازم
 اولدیغی جهته امر لفظی به رعایتدن عباردر قال رحمه الله (وفضله علی ما کان عندهم
 او جز کلام فی هذا المعنی وهو القتل انی للقتل بقلة حروف مایناظره منه) وولکم فی القصاص
 حیوة . قول شریفی که عند العرب بومعناده اولان کلامک اوجزی اوله رق مستعمل اولان . القتل
 انی للقتل . قولى اوزره فضل و رجحانی . القتل انی للقتل . قولنه . و لکم فی القصاص حیوة .
 قول شریفی ناظر و مقابل اولان . فی القصاص حیوة . لفظی قلت حروفیه در زیرا و لکم
 لفظی . القتل انی للقتل . معنای اوزره زائد اولسه بئله مناظرده مدخلی بوفدر امدی فی القصاص
 حیوة . لفظک حروفی اگر تنوین اعتبار اولور سه اون پروالا اون عدد اولوب و . القتل انی
 للقتل . قولک حروفی اون درندر و معنایه بر اولان حروف افوظه اولوب حروف مکتوبه دکلدر
 زیرا تعلق ایجاز عباریه اولوب کتابته دکلدر قال رحمه الله (والنص علی المطاوب) و نظم
 مذکورک قول من بوره دیگر وجه رجحانی مطاوب اولان حیات اوزر بئله نص و تصریح اولسه بئله
 اولوب بوالسه قصاصی زیاده داعی اوله رق بغیر حق قتلتدن اجز و اعتبار . القتل انی للقتل .
 قوللری ایدسه بونک خلافتده اوله رق مطلوب مذکورک تصریحی مشتمل دکلدر قال رحمه الله
 (وما یفیده تنکیر حیوة من التهظیم لانه عما كانوا علیه من قتل جماعه بواحد أو النوعیة ای حیوة
 الحاصلة للفتول والقتل بالارتداع) دخی آیت مذکورک قول من بوره وجه ثالث رجحانی
 . حیوة . لفظنده اولان تنکیرک افاده ایلدیغی تهظیم ایلدر زیرا قصاص اثری بر مقتوله بذل
 جماعته بیلدرند جریان ایدن معنایه غدارانه دن منع ایلشددر امدی معنی سزک ایچون حاشدن
 بوجبه بئله یعنی قصاصده حیات عظیمه واردر دیمک اولور مراد مباشر قتل اولیان نفوس کثیره نک
 بغیر حق قتلدن خلاصیه حیاتلریدر . و النوعیة . قولى . التهظیم . اوزر بئله مطاوب اولوب
 یعنی یاخود رجحان آیت . حیوة . لفظنده اولان تنکیرک افاده ایلدیغی نوعیت ایله اولوب . لکم
 فی القصاص نوع من حیوة . دیمکدر نوع من حیوة . مراد قاتلدن اقتصاصده وقوع علم
 سببیه قتلدن ارتداع و امتناع ایله باعتبار المال مقول یعنی قلی قصد اولتان کسه ایله نادن
 هر برری ایچون حاصل اولان حیاتر زیرا فاسد قتل قتله میل و قصد ابدوب و بوندر ایچون
 کند و سببیک دخی قصاص اولنه جفنی بئله قصد مذکوردن ارتداع و رجعت ایدک هم عذابی
 قتلدن وهم کند و سبب قود و قصاصدن عالم اوله جفندن قصاص نفسیتک حیاته سبب اولوب
 و بوجبات قصاص ایله حاصل اوله رق نفسیتک بدنه متعلق اوله رق احداثیه اولان حیات
 متعارفک غیرى بر نوع حیات اولمش اولور قال رحمه الله (واطراده) مانفیده اوزر بئله

مطوفدر یعنی وجه رابع رحمان . و لکم فی القصاص حیوة . قولى مطرد اولمسیله در
زیرا مطلقا اقتصاص حیاته سیدر لکن قول مذکور بونک خلافتده اولوب زیر . انی للقتل
اولان قتل علی وجه القصاص اولان قتل اولوب مطلق قتل دکلدر زیر طلم قتل قسلی انی اولوب
بلکه طلم قتل قائله باعث و بادی اولهرق قتل ادعادر . قال رحمه الله (وخلوه عن التکرار)
اطراد . اوزرینه مطوف اولوب نظم مذکورک وجه خامس رحمان و فضیلتدر یعنی
ولکم فی القصاص حیوة . فونک دیکر وجه رجمانی تکراردر خلودر قول مذکور عرب
ایسه بونک خلافتده اولوب تکرار لفظ قتل مشتدر و تکرار تکرار اولدیغی حیثیتدر عیوب کلامدر
ش . و متعاجه که تکراردر خالی اولان کلام تکراری مشتل اولاندن افضلدر و بوندن تکرار محمل
فصاحتدر دعت لازمکله . کرسؤال اولتورسه که بونکرارده رد العجز علی الصدر . اولوب بوايه
محشدر جو ایشده دیر که بونک حسنی جهت تکراردر اولوب بلکه رد العجز علی الصدر
جهتدر و بوحسن خالی عن التکرارک رجحانده مانع دکلدر انکچون رد العجز علی الصدرده حسن
اولان افطیندر هر بریدی معنای آخره اولهرق تکراره مؤدی اولمساندر دیدلر . قال رحمه الله
(و استغناء عن تقدیر محذوف) دخی . ولکم فی القصاص حیوة . قول شریفنک من فی تقدیر
محذوفدن استغناء ایدر لکن قول مذکور تقدیر محتاج اولوب . القتل انی للقتل من ذکره . تقدیرنده
زیرا انی افطی صبیغه تفصیل اولوب مفضل منه اقتضا ایدر . قال رحمه الله (و المطابقة)
دخی نظم مذکورک فضلی صنعت مطابقی مشتل اولمسیله در صنعت مطابق کلامده قصاص
و حیث کی شیدین متضادین بینتی جهدر . و نظم مذکور نوع غرابی اشتباهده ترجیح اولمشدر
زیرا قصاص قتل و حیاتی نفویت اولوب حالو که حیاته ظرف و مکمل افطیندر . و برده سلاط
کلامی تنقیص ایدن اسباب خفیفه نک توالیسن سلامتله ترجیح اولمشدر . اسباب خفیفه دن
مراد ف و ق و ل ککی احد حرفین فحرک و آخر ساکن اولمسیله در قول مذکور عرب ایسه بونک
خلافتده در زیر قول مذکورده حرفین مفرکین متلاصقینی جمع ایدرک شئی بالکرم موضع
واحدده اولوب بوده قتل اولک لامیله الف انفیدن عبارتدر . و برده نظم مذکورک فضلی قول
مزبور عریک بحسب الظاهر مشتل اولدیغی تنافضدن خلوله در زیر قول مزبورک ظهیری رش
نفسی فی اتمک معناسنی افاده ایدر لکن بونکلام محل نظر اولوب زیر بومفهوم غرایب محسنددر
ورده نظم مذکورک فضلی خبر اولان . ولکم لفظنک مبتدا اولان فی الحیوة . اوزرینه مبالغه
اختصاص ایچون تقدیریه در لکن بونده دخی نظر واردر زیر . فی الدار رجل . کی مبتداه
شکر اوزرینه خبرک تقدیری اختصاصی غیر مفیددر . قال رحمه الله (و ایجاز الحذف)
ایجاز القصص . فونکده مطوفدر . ایجاز حذف اجزای کلامدن بلفظک حذفله اولان ایجازدر
یعنی ایجازک برنوعیده ایجاز حذفدر . قال رحمه الله (و المحذوف اما جزء جمله مضاف نحو
* و اسئل القریة * او موصوف نحو . انا ابن جلا . ای رجل جلا) و ایجاز حذفده اولان محذوف
یا جزء جمله اولور جزایله مراد کلامده ذکر اولنوب کلامده تعاق ایدرک مستقل اولمین لفظدر که
عمده و بافضله و مفرد وجه اولقدن ایدر . و مضاف . قولى جزدن بدل اولهرق مرفوعدر
یعنی جزء مذکورده بامضاف اولور * و اسئل القریة * قول شریفی کی . اهل القریة .
تقدیرنده در . و یاخود موصوف اولور عرجنک * انا ابن جلا و طلاع النشایا * متی اضع الامامة
تعرفونی * یشده واقع . انا ابن جلا . قوانده اولان رجل مقدر کی تقدیر کلام . انا ابن رجل جلا .
اولوب موصوف حذف اولمشدر . ثذیه عقبه یعنی طریق جبل معناسنه اولوب . طلاع فی النشایا .
تقدیرنده در . فلان طلاع النشایا . قوللری رکاب اصحاب الامور . معناسنه . يعرفونی . يعرفونی
اولوب جواب شرط و قوعیچون نون اعراب حذف اولمشدر . وضع عامعی بر قاج وجه الیه
بیان ایشلر ایشده مشهور اولان عادات احباب عایمه نظرا مباشرت صواب امور الیه تقدیری ذهنه

فریدر . انا ابن جلا . قولى لازم و متهدی اولمق اوزره . انا ابن رجل جلا امره . و یاخود . رجل
جلا الامور . تقدیرنده اولور . بهضیلر جمله اولان صفتک حذف موصوفده موصوف ما قبلنده
من . و یا فی . الیه مجرور اولان کلامدن بعض اولمسیله شرط ایشلر در * و منهم دون ذلك * قول
شریفی ککی . و منهم فریق دون ذلك . تقدیرنده در . و ما فی القوم دون هذا . قولى دخی
ما فی القوم شخص دون هذا . تقدیرنده در . و بونک غیرده خصوصیه حذفدن ظرفک غیری بی
جمله اضافه لازم کلدیکی صورنده حذفی نادر عد ایشلر در مثال مذکورده اولان . ابن . افطی
ککی زیر این طرف اولوبوب و حله اولان جلا به اضافه اولمشدر انکچون تقدیر موصوفدن
ابا الیه جلا افطی عذر دیندی بوصورنده جلا لفظنکدن توالیسنک حذفی شاعرک * نبت اخوالی
خی یزید * طلم علینا لهم فید * شعرنده اولان . یزید . افطی کی حکایه نسبت فعلیه الیه محکی اولدیفده
معنی اولوب بعض نحسات توممی کی عیبت و وزن فعلیه نشانی غیره تصرف اولدیغیچون دکلدر
زیرا وزن جلا فعله مختص اولوبوب و اولنده زیاده فعل ککی برشی . زائد بوقدر . و بونک
تحقیقی شو وجهله در که علینک منقول اولان فعل اگر انکله ضمیر فاعل معتبر اولوب یعنی قبل القتل
فاعلی اولان ضمیر بلکه نقل اولنوب جمله یعنی فعل مع ضمیره علم قلنور ایسه فعل مذکور محکی
اولور مثلا . یزید . افطنک المال یزید . قولندن نقلی یوبله ربتاه علیه مرفوع اولهرق احوال ثلثده
تقدیر انحر و اکثر ضمیردن مجرد اولهرق نقلی اعتبار اولتورسه انصراف و عدم انصرافده حکمی
حکم مفرددر مثلا ذکر اولن . یزید . افطنک . یزید المال . قولندن نقلی اعتبار اولتورسه عند النفل ضمیر
فاعلی حامل اولماسیله احوال ثلثده تبدل و توالی تحمل ایدر معنای بیت . اخیر بان اخوالی
و هم نحو یزید لهم صیاح من جهة الظلم . یعنی دایلم اولان بنو یزید ایچون بزم اوزرمنه ظلم
و تمندی جهتدر صیاح اولدیغی خبر الدیم دیکدر . نبت . قولى مفاعیل ثلثده مفعول اولوب
مفعول اول مقام فاعله اولان . تا . و تالی . اخوالی . قولى اولوب . خی یزید . اخوال ایچون عطف
بیان و . لهم فید . مفعول ثانیدر . علینک . طلم افطنک و یاخود جور معناسنی ضمیر الیه فید
معنای اولوب یعنی صیحه ری انصاف ایچون اولوبوب بلکه بزم اوزرمنه ظاهرندن ایچوندر دعت
اولور . قال رحمه الله (اوصفة نحو * و کان و رانهم ملک باخذ کل سفینه غصبا * ای سفینه
او نحو ما بدیل مافله) و یاخود محذوف اولان جزء جمله صفت او اور ته کیم نظم جایسده
* و کان و رانهم ملک باخذ کل سفینه غصبا * قول شریفده واقع اولمشدر تقدیری . کل
سفینه سفینه . و یا . سالفه . و یاخود . غیر معیبه غصبا . اولوب صحیح و یا سالفه و یاخود بونلرک
معناسنی ادا ایدرک بر صفت محذوفدر و بونکا مافله اولان * فایدت ان اعیها * قول شریفی
دلات ایدر زیر قول مذکور ملک مر قومک الحق سفینه سفینه بی اخذ ایدوب سفینه معیبه
اخذ ایدرکنه دلیلدر . قال رحمه الله (او شرط کما مر او جواب شرط اما مجرد الاختصار
نحو * و اذا قبل لهم اتقوا ما بین یدیکم و ما خلفکم اهلکم ترجون * ای اعرضوا بدایل مابده)
و یاخود محذوف اولان جزء جمله شرط اولور ته کیم آخرباب اشاده * ام اتخذوا من دونه و یا
فانله هو الولی * قول شریفی . ان ارادوا ولیا بحق فانله هو الولی . تقدیرنده اولدیغی مرور
ایمشدر . و یاخود جواب شرط اولور و جواب شرطی حذف یا مجرد اختصار ایچون اولور
مثلا * و اذا قبل لهم اتقوا ما بین یدیکم و ما خلفکم اهلکم ترجون * قولنده مابدهی دلالتله
جواب شرط اولان . اعرضوا . حذف اولمشدر زیرا مابدهی اولان * و ما ما انهم من آیه من آیات
رهم الا کانوا عنها معرضین * قول شریفی جواب شرط . اعرضوا . اولدیفده دلیلدر یعنی
قول شریف مذکورک مابدهی آیات ما تبیه دن اعراضلری مین اولمسیله قول مذکور اجابتدن
دخی اعراض و عدم اعراضی بیان مراد اولدیغی مستبان اولور . قال رحمه الله (اولادله علی
انه شیء لا یحیط به الوصف اولنذهب نفس السامع کل مذهب ممکن) مجرد الاختصار . اوزرینه

مطوفدر یعنی یاخود جواب شرطی حذف جواب شرطی بر وصف احاطه ایده جن
 و بر لفظ الیه تعبیر و تافطی قابل اوله بسله جنک شی اولدیفنه دلالت ایچوندور و یاخود جواب
 شرطک حذف نفس سامع هر مذهب ممکنه ذاهب اولسچون اولور شوبله که مقام نشاید
 هیچ بر مطلوبی و مقام مکر و هده بره کروهی تصور ایچن الا جواب شرط اوله جنک امرک شی
 منصوردن اعظم اولدیفنی تجویز ایدر لیکن جواب شرطک ذکر یونک خلافتده اولوب ذرا
 عندالذکر هر نه ایسه تعین ایدرک چوق کره واقع اولور که عند السامع او سببک امری سهل
 اوله رفی اعظم من کل مایه تصور اولسی شوبله طورسون شی عظیم بیه اوله من کورمن بیه که
 مولی عیدنه والله لان قت البک دیوب و سکوت ایسه عبد اوزرینه و عید مولی ایچون اوله
 و هم وظنون غایه و تراحم ایدر که مؤاخذه من ضرب و حبس امانی بر نوع عذاب اوزرینه نص
 و تصریح ایسه اودرجه و هم وظنون ترتب و تلازم ایچن و مثلاً شیخ متبحر اولان به شی
 کندوسنده کبر سندن ضعف و محافت بولسان کسه اذا رأیتنی شاباً دیوب سکوت ایسه افکار
 سامع عجباً شاب اولسه نه ایشاردی و حال شایده فصل ایدی دیو اودرجه جولان افکار تحصیل
 ایدر که حال تصریحده اومرینه جولان ایچن قال رحمه الله (مثالهما * و اوتزی اذ وقفوا
 علی النار *) و عدم احاطه وصفه دلالت و یاخود هر مذهب ممکنه ذهاب ذمه مخاطب
 ایچون حذفه مثال * و اوتزی اذ وقفوا علی النار * و * و اوتزی اذ الظالمون موقوفون عند
 ربهم * و * و اوتزی اذ انجرمون ناکسه و اوتزی اذ ربهم * قول شریف ایدر ذرا اشیو
 آیات کرمه ده جواب شرط محذوف اولوب * لیکنه امر افضیحاً * امانی تقدیر اولور
 و * حتی اذا جاؤها فکت ابوابها * نظم جلیلی دخی مطالبدر اوله رفی بوقیه سندن
 قال رحمه الله (او غیر ذلک نحو * لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح و قاتل *
 ای و من انفق من بعده و قاتل بدلیل مایه) جواب الشرط * اوزرینه معطوفدر یعنی یاخود
 محذوف ذکر اولسان شایرک غیری اولور مسند الیه و مسند و مفعول و فعل کی نه کم بیانی ابواب
 سابقه هر و ایشایدی و حال کی مثلاً البراکر بیتین * دیلور * منه الذکر * تقدیرده
 اولوب منه حال اوله رفی محذوفدر و مستثنی منه کی مثلاً * زید جائی لبس الا * دیلور * لبس
 الجانی الا زید * تقدیرده اولوب مستثناه اولان الجانی حذف اولمشدر و مضاف الیه کبی
 بین ذراعی و جهه الاسد * دیلور بین ذراعی الاسد و جهه الاسد * تقدیرده اولوب
 مضاف الیه اولان الاسد محذوفدر اول ابکی و ثانی درت کو کیک اسمیدر و یارب و یا غلام * دیلور
 یاربی و یا غلامی * تقدیرده اولوب مضاف الیه اولان یا منکلم حذف اولور و جواب
 قسم کی نه کیم * و الفجر و لیل عشر * نظم جلیلنده واقع اولمشدر جواب قسم مایه سنده اولان
 * فصب علیهم ربک سوط عذاب * دلالتیه * لیکن * اولوب حذف اولمشدر و جواب لما
 کی نه کیم * فاما اوله للجهنم و نایبده ان یا ابراهیم قد صدقت الرؤیا * آیت کرمه سنده واقع
 اولمشدر و فی تفسیر الفاضی قدس سره ملخصاً * قال یا ابراهیم و اهل الامره فی المنام لیکون مبادرینما
 و اهل اسماعیل علیه السلام فهم من کلام ایسه ابراهیم علیه السلام انه رأى انه یتبعه ماؤمر به و علم
 ان رؤیا الانبیاء حق و ان منیل ذلك لا یقدمون علیه الا بامر و اهل الامره فی المنام لیکون مبادرینما
 الی الامثال ادل علی کمال الانقیاد و الاخلاص * سجدتی انشاء الله من الصلوات * علی الذبح
 او قضاة الله * فاما * استسلام امر الله اوسل الذبح نفسه و ابراهیم ایسه و اصحابه سلم هذا بقلان
 اذا خلص له فانه سلم من ان ینزع فیه * و له للجهنم * صرعه و الفاء علی شقه فوق جینه
 علی الارض فهو احد جائی الجبهه * و نادیه ان یا ابراهیم قد صدقت الرؤیا * بالقرن و الانیسان
 بالتمدات و جهابله محذوف تقدیرده کان ما کان مما یطوق به الحال و لا یحیط به الفسأل من استبشارهما
 و شکرهما الله علی ما انعم علیهما من دفع البلاء بهد حواله و التوفیق لما یوفق غیره لک و اعظم ارفضاه

نمیت و قسیت بر پرینه متافیدر دینلورسه قصر افراده صالح اولور و اگر متناقض دکلار ایسه
 قصر قابله صالح اولان نیم و قس بر فیهله ک اسمیدر و قصر الصفة علی الموصوفه * انا
 کفیت مہم * قوی کیسدر که اصلی * کفیت انا مہمک تقدیر اولور * امدی اگر بولکلام غیر الیه
 برابر کفایت متکلی اعتقاد ایدن کسه الیه اولورسه قصر افراد و افراد غیری معتقد اولان کسه
 الیه اولورسه قلب و متکلم الیه غیردن احد هما ک اقصافی اعتقاد ایدن کسه الیه اولورسه تعین
 اولور تقدیمی صحیح اولان سائر معمولات فاعله دخی بوجوه اجرا اولور * قال رحمه الله
 (وهذه الطرق الاربعه مختلف من وجوه) و اشیو طرق اربعه مخاطبک صواب و خطا الیه
 مشوب و مخلوط یعنی من وجه صواب و من وجه خطا اولان حکم واحد الیه حاکم اوله رفی متکلم
 حکم مذکورک صوابی اثبات و خطاسنی فی مراد ایتسک و جوبنده مشرکدر * اما قصر افرادده
 مخاطبک حکمی بعضیستده صوابدر که متکلم اثبات ایلدیکی حکمدر و بعضیستده خطادر که
 متکلم فی ایلدیکیدر * اما قصر قلبده صواب اولان قصر موصوفه موصوفک علی الاطلاق
 احد وصفین اوزره اولسی و قصر صفتده وصفک علی الاطلاق احد موصوفین ایچون اولسی
 اولوب و خطا اولان تعیندر * اما قصر تعینده صواب اولان موصوفک احد وصفین و باوصفک
 احد موصوفین ایچون اولسی اولوب خطا هر برلریشک علی التساوی تجویزیدر * و طرق
 مذکورک وجه مشر و حده اشیو اگر ندنصرکه بر فاج و جهدن یکدیگره مخالفدر * قال رحمه الله
 (فدلالة الرابع بالقوی والباقیه بالوضع) و جوه اختلافی بیانه شروع اولوب امدی طرق قصردن
 طریق رابع اولان تقدیمک قصره دلالتی مفهوم کلام الیه در شومعناجه که اگر خواص زاکب
 و اطراف و اعتبارات بلغایه قوه مدرکسی بولسان صاحب ذوق سلم کندوسنده تقدیم اولان
 کلامک مفهومی تأمل ایسه هر تقدیر اشیو تقدیم اصطلاح بلغاده دخی قصر ایچون اولدیخی
 معلومی اولسه بیه ایدن قصری فهم ایدر یعنی وضع و جزم عقل و ساطنی اولیه رفی مجرد ذوق
 الیه او کلامک قصری افاده ایتسبیل حکم ایلر و اما طرق ثلثه باقیه بویه اولیوب بلکه قصره
 دلالتی بحسب الوضو در شوبله که واضع لاویل افظریله فی و استنسا و امانی قصری مفید
 اولان معانی به وضع ایتس اولدیفندن عقل بونلرک معانی موضوعدر فی ملاحظه عندنده قصر الیه
 جزم ایدر قال رحمه الله (والاصل في الاول النص على المثبت والمنفي كما مر فلا يترك الا كراهه
 الاطباء كما اذا قيل زيد يعلم النحو والتصريف والعروض اوزيد يعلم النحو ويكر وعمر و فتقول فيهما
 زيد يعلم النحو لا غير او نحوه) طرق مذکورده و جوه اختلافندن وجه ثانی بیساندر یعنی طریق
 عطفده اصل اولان مثبت الیه منی اوزرینه نص الیه ایکسنتک دخی تصریح اولمشدر ذرا
 امثله سی مر و ایلدیکی وجهه مثلاً * زید کاتب لاشاعر * قولده اولان * لا * کله سنده معطوف علیه
 اولان * کاتب * مثبت و معطوف اولان * شاعر * منی و * بل * کله سنده * مازید کاتب بل شاعر * کبی بالعکسدر
 و بواسالتدناشی مثبت الیه مفیدن هر ایکسنتک نص و تصریحی رک جائز اولیوب فقط مقام
 اختصارده کراهت اطباء ایچون اولور مثلاً قصر موصوفده * زید يعلم النحو والتصريف والعروض
 دینسه جوابنده * زید يعلم النحو لا غیر * و یاخود * لا ما سواه * و یا * لا من عدا * در سین و یاخود بونلر شیه
 بر لفظ ابراد ایدر سین معنای مضاف الیه مقدر اوله رفی لا غیر النحو دیمک اولوب لا التصريف
 ولا العروض مقامنه قائم اولور و قصر صفتده * زید يعلم النحو ويكر وعمر * دینسه جوابنده
 ینہ * زید يعلم النحو لا غیر * در سین و یاخود بوجه مشروح لا غیر کله سی کبی بر لفظ ابراد ایدر سین
 و بوضو رنده معنی لا غیر زید دیمک اولوب لا بکر و لا عمر و مقامنه قائم اولور * غیر * کله سندن
 مضاف الیه حذف اولوب من جهة الایهام غایبه یعنی قبل و بعد لفظ اینه تشبیه صم اوزرینه
 بنا اولمشدر و نچاندن شیخ رضی لا غیر * کله سنده اولان لا عاطفه اولیوب فی جنس ایچون اولدیفنی
 ابراد ایتسدر بوضو رنده * زید شاعر لا غیر * قولک معنای لا غیر زید شاعر اولوب فی و استنسا عائد

اوله رق مانحن فیہ زدن اولمز . و متاحده بومثالو مقامده . لیس غیر . و لیس الا امثالہ تمثیل ایدوب
و حالو کہ بولر طریق عطف اولیہ رق بلکه طریق نی و استننا اولیہ اعتراض اولمشدر زیر
مثلا . زید یلم الکولیس الا . قولنک معناسی زید یلم الکولیس معلومه الا الکولیس یاخود لیس العالم
بالکولیس الا و بوااعتراضدن جوابده دیشدر کہ طریق عطفده مثبت و منفی اوزره نصت
ترکی بعضاً منفی حذف اولسوب مقامده منفی به شامل اولان رلفظ اخضر اقامه اولمشد . یلہ اوله رق
عطف بحالہ باقی قالور . لا غیر . کی و بعضاً طاف و معطوفک مجموعی حذف اوله رق مقاملرینہ
بولنرک معناسی مؤدی اوله حق رلفظ اخضر اقامه اولمشد . اولور . لیس غیر . و . لیس الا . کی
بوتقدیرده عطف باقی قالمز بوصورتنده صاحب مفتاحک قولی ثانی قییکندن اولور امدی
عطفده اصل اولان مننی و میندن ایکسی اوزرینہ دخی نص اولسوب صریحاً ذکر اولمشد
قال رحمه الله (و فی الباقیہ النص علی التبت فقط) و طرق ثلاثہ باقیہ یعنی نی و استننا و اما
و تقدیم طریقہ اولان قصردہ اصل اولان بالکرم مثبت اوزرینہ نص اوله رق منفی اوزرینہ
دکدر . ما زید الا قائم . و اما هو قائم . و قائم هو . کی زیرا بولنرده مننی اولان قعود اوزره نص
اولمدی معلومدر قال رحمه الله (و الی لا یجامع الثانی لان شرط المنی بلا ان لا یكون متفياً قبلها
بغيرها) و جوه اختلافدن وجه ثانیہ اشارتدر یعنی طریق نی طریق ثانی اولان نی و استننا
ایله اجتماع انجمن نغیدن مراد لای عاطفہ ایله اولان نی اولسوب مطلقاً نی دکدر زیرا . ما زید الا قائم
لیس هو بقاعد . کلامندہ امتناع بوقدر . و مصنفک متفاحده اولمدی کی . و الی . قولی محکمدہ
و طریق العطف . تعبیر اتمامی حکم . لایہ . مختص اولوب بل عاطفہ جاری اولمدیقتہ میندر
و اشبو عدم جواز اجتماعدنتاشی مثلاً . ما زید الا قائم لاقاعد . و ما یقوم الا زید لاعرو . دینار
و بوا اجتماع بعضاً تراکیب مصنفیدہ موجود اولمشدہ کلاملرلہ اششهاد اولتان کلام بلغاده
بولنر زیرا مفتاح و دلالت اعجازده نصریح اولمدی اوزره لای عاطفہ ایله متفینک شرطو او منفی
لای عاطفہ مدن مقدم اشبو لای عاطفہ نک غیر بر ادات نی ایله منفی اولمشد شوسیدہ مینکہ
لای عاطفہ متبوع ایچون ایجاب و اثبات اولتان شئی نیغہ موضوع اولوب بوقسہ برشی متفیدہ
اولان نفی اعاده موضوع دکدر و بوشروط نی و استننا ایله اجتماعلری صورتده موقوفدر زیرا
مثلاً ما زید الا قائم دینلہ بولکلام ایله زیددن منازع فیما اولان هر بر صفتی نی ایدوب کآن . لیس
زید بقاعد و لایم و لامضطجع . دیش و الحاصل قیامه منافی اولان شیلری نی ایش اولورسون
امدی اگر بولکلامد نصرکہ لاقاعد دینلہ قبل العطف ما نافیہ ایله منفی اولان شئی نی ایدرسین
و کذلک ما یقوم الا زید . قولکده قیامدن عرو و بکر و غیرلری نی ایش اوله جفکدن انکر بعدہ
لا عرو دینلہ حرف نی ایله منفی اولان شئی تکرار نی ایش اولورسون بوايسہ لای عاطفہ نک
وضعتدن خارجدر اگر سؤال اولورسہ کہ مصنفک بغيرها . قولنده فائدہ ندر کآن مصنف
لای عاطفہ ایله متفینک قبل العطف دیگر لای عاطفہ ایله منفی اولمشد تجویز ایدرک قید مذکور ایله
بوکا اشارت ایش اولمشد الا شیلور جوابده دیرزکده غیر ایله مراد کلمات نغیدن اولان
غیر یسی دیکدر نہ کیم متفاحده نصریح ایشدر و کلمات نغیہ تخصیصدن مراد فحوای کلام
و باعلم سامع و باعلم متکلم و یاخود . امتنع . و . ابا . و کف . امثالی نغیہ دال اولان افعال و سایر
ادات نغیدن عد اولنمیان کاندن بریلہ مننی اولمقدن احترازدر زیرا بوصورتده اجتماعده امتناع
اولسوب بلکه امتناع انجمن ما و لا ولم و لما کی نغیہ موضوع اولان کلامه خاصدر بوصورتده
احسن اولان مصنف بغيرها . قیدیلہ برابر . من کلمات الثانی . قولنک دخی علا و سیلہ نصریح
مراد ایلسی ایدی و اما قید مذکوردن لای عاطفہ آخری ایله منفی اولمقدنک جوازنی توهم . دأب الرجل
الکرم ان لا تؤدی غیرہ . قولنک تأمیلہ مرتفع و زائل اولور زیرا بوقولک مفهومی مطلقاً نفسک
شیری به اذا اقامه میندر و اشبو غیر شخص کرم و غیر کرم اولمقدن ایدر زیرا ضمیر شخص

رجل کریمه راجع اولوب جنس رجل کریمه راجع دکدر کذلک . بغيرها . قولی دخی بغير لا عاطفہ
التي نی بها ذلک المنی . مفهومندہ اولوب الحاصل ضمیر لای عاطفہ معینہ به راجع اولوب غیرده جنس
لای عاطفہ نک قصور افرادی دخی داخلدر . و معلومدر کہ متفینک اشبو لای عاطفہ معیندن مقدم
اشبو لای عاطفہ ایله نفی متددر زیرا لای عاطفہ فی ایشان انجمن مقدم اشبو لای عاطفہ ایله
برشی نی ایش ممکن اولمشد جفی غیر خفیدر . و بعضبار بوهی مذهب عد ایلوب بغيرها
قولی لای عاطفہ آخری ایله منفی اولمقدن احترازدر دیدبار . و . زید قائم لاقاعد لاقاعد
قولرلرلہ تمثیل ایدوب ثانی تا کیددر دیدبار . و کذلک . جائی الرجال لا النساء لاهند
ولا زیدب ولا غیرها . قولیلہ تمثیل ایدوب بدل اولمشدہ ذاهب اولدبار قال رحمه الله
(و یجامع الاخيرین فیقال انما انما نفی لاقبسی و هو یا نفی لایعرو لان التي فیها غیر مصرح به
کما یقال امتنع زید عن الجی لاعرو) و لای عاطفہ ایله نی انما و تقدیم ایله اجتماع ایدرک
انما انما نفی لاقبسی . و . هو یا نفی لایعرو . دینار لکن مثال ثانی تا کیدہ محکم اولمشد . زید
ضربت لاعرو . امثالہ تمثیل اولمقدن دها احسندر و لای عاطفہ ایله نفیک اشبو انما و تقدیم ایله اجتماع
زیرا انما ایله تقدیمندہ اولان نی مصرح به دکدر لکن نی و استننا بونک خلافتده اولوب زیرا
هر تقدیر نی و استننا مننی مصرح به دکلدہ لکن کلمه نی موجود اولمدیقتدن نی مصرحدر
و اما ایله تقدیم نغیدہ صریح اولمد قری جهنلہ ایجابده صریح اولمدری لازمکورو الارتفاع
نقیضی مستلزم اولور بوصورتده لاکله سنک اخیرن ایله مجامعتی اشبو معنای موجبی نی ایچون
اوله رق لاکله سنک وضعتدن خروجی لازمکمز و نی ضمی نی صریح حکمندہ اولمدیقتہ . مان الله
الا الله . و . ما احد الا و هو یقول ذلک . قولرلرلہ سنک نغیدہ صریح اولمدی جهنلہ صحتی و . انما
الله . و . اما احد و هو یقول ذلک . قولرلرلہ سنک نغیدہ صریح اولمشد حسیلہ عدم صحتی
دلالت ایدر زیرا من کله سنی انجمن صریح زیدده اولسوب و معنای استغراق ایله احد کله سنی
ینہ انجمن نی صریحده واقع اولوب بناء علیہ اولین صحیح و اخیرن غیر صحیحدر نہ کیم . امتنع
زید عن الجی لاعرو . دینار زیرا امتنع لفظی هر تقدیر مجتبی نک زیددن نغیہ دلالت ایدرسده
لکن صریحاً دال اولسوب بلکه ضمیمدر و معنای صریحی زید ایچون مجتبی دن امتناعی ایجاب
اولوب لاعروده کی لایمیدن اول ایچون ایجاب اولتان اشبو امتناع مجتبی نی ایدر لکن . ما جاء
زید لاعرو . بونک خلافتده اوله رق نی مجتبی زیدده صریح اولمشد لاعروده کی لایعرو نی
اولور نی نی ایسہ ایجاب اوله رق لاکله سنی وضعتدن خروج ایدر امدی . امتنع زید عن الجی
لا عرو . قولنہ تشبیہ نی ضمی نی صریح حکمندہ اولمدی جهنلہ اولوب بوحسہ . اما انما نفی
لاقبسی . قولنہ اولمدی کی لای عاطفہ ایله منفی قبل العطف نی ضمی ایله منفی اولمشد جهنلہ دکدر
زیرا . امتنع زید عن الجی . قولنرده نه ضماینه صریحاً نی عروہ برکونه دلالت اولمدی ظاهردر
و بونحقیق ایله . امتنع زید عن الجی لاعرو . قولی . مثال سابق ایچون نظیر اولمقدن نوجملہ
صالح اولور کہ بوقولده لا ایله منفی مثل سابق کی قبل العطف مننی دکدر دیو اعتراضه محل اوله من
و قومک عدم صحت مجامعتی نی صریحاً تخصیصلری ظاهراً . ابا زید الا القیام لا القعود . و . فرأت
الایوم الجمعه لاسار الايام . قولرلرلہ جوازنی اقتضا ایدر زیرا بولنرده لا ایله مننی اولان قعود ایله
قرائت قبل العطف کلمات نغیدن برشی ایله منفی دکدر حالو کہ بولکلاملر جاز اولمدی معلومدر
مکر جوابده دینلہ کہ استثنای نصریح منشی منشدہ اولان نی ضمتنک حکم مصرح به اولمدیقتہ
مشعردر بوصورتده معنی . لم یزد الا القیام . و . ما ترک القراة الا یوم الجمعه . دیک اوله رق
بناء علیہ لایله مجامعتلری امتنع اولور قال رحمه الله (قال السکاکی شرط مجامعتہ لثلاثان
لا یكون الوصف مختصاً بالوصف نحو ما یستحب الذین یسمون) . سکاکی رحمه الله لای
عاطفہ ایله نفیک انما ایله مجامعتده وصف فی نفسہ موصوفه مختص اولمشدنی شرط ایشدر زیرا

عند الاختصاص لا ي عاطفه اليه افاده قصرده فائده يولفز انما يستجيب الذين يسمعون كي
 زيرا بواكلامك بعدئذ لا الذين لا يسمعون ذلك جائز اولم چونكه استجابات النجى استماع وتعل
 ايدن كسمه به خاص اولوب ريشي ايشيدوب تعقل اعندك اجابت متصور اولديغى جميع
 ذوى العقول عندئذ معلومدر لكن انما يقوم زيد لاعمره بوبله اوليوب زيرا قبلك مرقد
 صحت حصر ايجون بحسب المقام زیده اختصاصى اولسده لكن فى نفسه اختصاصى اولديغى
 ظاهر در استجابه اعتقاد ايدن كسمه منزله سته تنزيل يورلمشدر قال رحمه الله (وقال
 عبد القاهر لا يحسن فى المختص كما يحسن فى غيره وهذا اقرب) وشيخ عبد القاهر ديمشدر كه
 مجامعتك وصف غير مختصه اولان حسنى وصف مختصه موجود دكلدر الحاصل لا اليه انما لك
 اجتماعه وصف مختص اولماسك مشروط بى عند السكاي وجوباً وعند الشيخ استجابه
 وقول سكا كيدن كلام شيخ صوابه افريدر زيرا زياده تحقيق وتاكيد قصدى عندئذ مجامعت
 مذكوره لك صورت اختصاصه امتناعه دليل يوقدر واشبو عدم اختصاص وصفك تقديم اليه
 مجامعت لا صورته نه وجوباً ونه استفساناً شرط اولديغى ذكر انما لمرى تقديم قصره دلالتى
 انما كله سندن اضعف اولسده مبنى اولمى كركدر زيرا ذكرى مرور استديكى اوزره تقديمك
 قصره دلالتى فحوى اليه اولوب فهم صاحب ذوقه مخصوص اولسليه دلالتى خفيه در بواكلامدن
 صكره شيخ ذكر ايشدر كه كندوسنده نى ايسان ايدن شبيده بعضاً نى انما اوزره تقدم ايدرك
 ماجائى زيد وانما جائى عمرو ديلور وبعضاً نى انما دن تاخر ايدرك انما جائى زيد لاعمره
 قوليله انما انت مذكر است عليهم بمصيركم نظم جليلى كي لكن ايشبو كلام شيخ مورد
 بخندر زيرا كلام مطلق نفيه اوليوب بلكه لاي عاطفه اليه اولان نفيه در واكر كلام مطلق
 نفيه اوله رقى لاي عاطفه اليه اولان نفيه اولسيدى ماجائى الا زيد لم يعمى عمرو ومازيد
 الا قائم ليس هو بقاعد ونظم جليلده وما انت يسمع من فى القبور ان انت الانذر كقولك
 امتناعه دليل يوقدر قال رحمه الله (واصل الثمانى ان يكون ما استعمله مما يحمله المخاطب
 وينكره بخلاف الثالث) ثانياً سندن مراد نى واستثنا اولوب يعنى طرق مذكوره بيننده اولان
 وجوه اختلافدن وجه رابع طريق نى واستثنايه اصل اولان نى واستثنا كندوسيجون مستعمل
 اولان حكم مخاطبك كجمولى اولوب وانكار ايلديكى احكامدن اولسيدر وانما بونك خلافتده
 اولوب انما كله سنده اصل اولان انما كله ستنك كندوسنده استعمال اولديغى حكم مخاطبك معلومى
 اوله رقى وانكار ايلديكى مواددن اولسيدر اشته مصنفك ابضا حده اولان كلامى بوجمله
 اولوب وبوكلامى دلائل اعجازدن نقل المشدر ودلائل اعجازده اولان كلام شيخ شومفهم ويدر كه
 انما كله ستنك موضعى مخاطبك كجمول ومنكرى اوليسان وباخود معلوم وغير منكر منزله سته
 تنزيل قلمش اولان بر خبر ايجون ايسان اولسيدر وما اليه الا لك موضعى مخاطبك منكرى اولان
 وباخود بوحكمه بولسان خبر ايجون اولسيدر لكن شيخك افاده اولان قول مذكوره اشكال
 اولوب زيرا حكم مخاطبك معلومى اوله رقى وخطا اليه مشوب اولديغى كي قصر صحيح اولمى زيرا
 تفصيلى مرور ايلديكى اوزره قصرده ازاله خطا ملتزمدر وبلكه بوضوح كلام بالكر لازم حكم
 اولان علم متكلى افاده دن بشقه ريشي مفيد اولمى وبواشكالى دفع ايجون شارح تفتازانى تحرير
 مراد شيخ اليه جواب ويرشدر كه كان مراد شيخ انما كدسى مخاطبك كجمول ومنكرى اولماق شانندن
 اولوب حنا كه عدم اصرارى جهته ادنا تنبيه اليه انكارى زائل اوله جق خبر ايجون اراد اولتور ديمكدر
 ومراد شيخ بوجمله اولديغى حالده مفتاحه اولان كلامه توافق ايدر زيرا مفتاحه طريق انما به
 مخاطبه بر مقامه سولوك اولتور كه حكيمه اولان خطاسى اوزره مصر اوليوب وباخود اصرار
 اجتماعى مخاطب اوزر نه واجب اوله ديو بيان ايشدر بوضوحه شيخك معلوم وغير منكر منزله سته

تنزيل

امر مذكورك مفضى ومثبوت اوله رقى وحى يورلديغى مبنى ودار قوم قومك آخرى اوله رقى
 مصحين حال اولوب حال دخولهم فى الصبح منتهى در مراد مرة هلاكله انقطاع نسلا بدر
 وينه نظم جليلده واذا رفع ابراهيم القواعد من البيت كقول شريفنده دنى لاجل التعميم
 بعد الابهام من البيت قول شريفله ابضا اوله رقى اضافه اليه قواعد البيت يورلمشدر
 قال رحمه الله (ومنه باب نعم على احد القولين اذا واريد الاختصار كفى نعم زيد) واحد قولين
 اوزره يعنى مخصوصك مبدئى محذوف خبر اولمى استجابه اختيار ايلتور كوره باب نعم ابضا
 بعد الابهام ايجون اطنابندر زيرا ككر اختصار مراد اوله ويده نعم زيد ديلسده زيدى مدح
 غرضى حاصل اولور بوجهه له نعم الرجل زيد باخود نعم رجلا زيد ديلديكى كي اولافاعل
 ابهام اوله رقى ثانياً تفسير اوله رقى به اطناب اولور مصنفك اذا واريد الاختصار قول اختصار
 بعضاً اطنابه مقابل اوله رقى ايجاز و مساواة تام اولان شبيهه اطلاق اولديغى مشمر وواشدر
 اصطلاح سكاى به موافقدر قال رحمه الله (ووجه حسنه سوى ما ذكر ابراز الكلام
 فى مرض الاعتدال وابهام الجمع بين المتدين) ونعم ياتك ايشبو ذكر اولتان ابضا بعد الابهام
 غيبرى اوله رقى وجه حسنى من وجه اطنابه نظرله نعم زيد ديلوب ومن وجه ايجازه نظر
 اوله رقى صدر استيفاف اولان مبدئى حذف اوله رقى به بوجه سندن كلامى معرض اعتداله ابراز
 اليه برابر متافيف اولان اطناب و ايجز وباخود احوال تفصيل ييشك جمعى ابهامدر متافيف يينى
 جمع ايسه امور غريبه مسنطرفه دن اوله رقى نفس بركلامه بوجهى بولديغى كي مظهر باره انفعال
 عجيب اوله جفى شك وشبهه دن عاريدر مصنف رحمه الله ابهام الجمع ديو ابهام اليه تيسر ايلدى
 زيرا حقيقه جمع متافيفين جهت واحده دن زمان واحده شى واحد اوزر نه اجتماعى سنده اولان
 وصفينك رذات اوزر نه صادق اولسيدر بوايسه محذوف قال رحمه الله (ومنه التوشيه
 وموار بونى فى عجز الكلام مبنى مفسر باسمين ثانياً مطوف على الاول نحو يشيب ابن آدم ويشب
 فيه خصلتان الحرص وطول الامل) وتوشيع اطلاق اولتان اسلوب دنى ابضا بعد الابهام اندر
 توشيع آخر كلامه ايكى اسم اليه مفسر رصيفه مبنى ايان ارشددرق اسمين نانى اول اوزر نه
 مطوف اولسيدر يشيب ابن آدم ويشب فيه خصلتان الحرص وطول الامل كي اكر اختصار
 مراد اولسده ويشب فيه الحرص وطول لامل ديلور لكن اوله رقى خصلتان صفة متافيفيه ابهام
 اولوب بعد حرص وطول امل اليه ابضا اوله رقى وبوكلامه توشيع نسبه سندن زرا توشيع
 لف القطن المنسرف يعنى آتش بوعى دورمك مناسنه دروكا ممانى واحده دن ايشبو مبنى
 اليه تعبير به اسمين اليه تفسير به رذاتى فطلى اف منزله سنده قمشدر وهر نفس كلام شارح
 بومفاده ايسده لكن اسلوب مذكور به امانف اشرا اولسيله وجه متافيف مجرد لاف وشرط
 وجودى اولش اولور قال رحمه الله (واما بذكر الحصر به اسم وذلك باب على ايشبه
 حتى كانه ليس من جنسه منزله لاف رقى الوصف منزله اشعار فى الذات نحو حافظوا على الصوات
 والصلوة او سطل) اما بالايضح بعد الابهام اوزر نه مطوفدر يعنى باخود اطناب
 بعد ذكر اسم ذكر خاص اليه اولور و ذكر خاص بعد افهام مرادى على سبل العطف ذكر
 اولوب وصف ويا ابدال اليه ذكر دكلدر بوجهه له واما به طيف الحصر على اسم تعبيرى قول
 مصنفن اوشدر و به اسم خاص ذارى وصفه تعبيرى ذاته تعبير منزله سته تنزيل اليه
 كاش خاص جنس عامدن اولماق درجه سنده خاصك منزله سنده ايجوندر شوبله كه كان خاص
 مذكور كندر سنده خاص اولان اوصاف شريفه سيبيله سائر افراد عامدن ممتاز اوله رقى عامه
 مغاير ومباين واقظ عام كندوسنده غير شامل وحكى عامدن معلوم اوله ميبوب بلكه تنصيص
 وانصاح بجناس ريشى آخر كي قلمش ديمك اولور بوده بعضاً مفردة اولور مثلاً حافظوا
 على الصوات والصلوة او سطل كقول شريفنده عام اولان افط سولوك صكره خاص اولان

صلوات وسطی تنبیه فضل و من یحییون تکرار ذکر اولمشدر وسطیدن مراد وسطی من الصلوة
 و یاخود صلوة فضلی یعنی فضلی زیاده معنای اولوب افضله اوسط تعبیر لندن ما خوددر و صلوات
 وسطی علی قول اکثرین صلوات عصر در و نظم جایله و من کان عدوا لله و ما شکته و رساله
 و جبریل و میکائیل علیهما السلام بالخاصه ذکر اولمشدر و ذکر خاص بعد العلم بعضا تلامذه او نور
 ته کیم و ولکن منکم امة یدعون الی الخیر و یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر قول شریفند واقع
 اولوب دعا الی الخیر امر بالمعروف و نهی عن المنکر داخل اولدنی حاده بولنک اعظم ارکان دین
 و انشرف مباحث مسلمین اولوب حتی جناب باری بوات مر حومه انک سالفه اوزره مزیت
 و فضیلتی کتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر نظم جایله
 اشبو امر بالمعروف و نهی عن المنکر له تعادل یورمش اولمسیله بومر ابای فضل انجیه تبلیغاً مخصوص
 بالذکر یورمشدر و و اصبروا و صابروا قول شریفی دخی بوقیلند زرا مصابه
 صبردن برنوع اولوب بعد الصبر العلم خاصه ذکر مصابرتک شدت و صبر و یحییوندر مصابه
 مقابله عدوده صبر الیه تنبیه اولمشدر و بعض حواشده ناس اوزره صبر الیه غلبه معنایی و ریشدر
 قال رحمه الله (و اما بالنسبة لکثرة کتبات الانذار فی کلا سوف تعلمون ثم کلا سوف تعلمون *
 و فی ثم دلالة علی ان الانذار الذی ابغ) و یاخود اطناستکته تکرار الیه اولور لکنکته قوالیه
 نقیدی نکتهدن مجردی حینه تطویل اولهرفی اطناستکته منبیدر و لکنکته تکرار کلا
 سوف تعلمون ثم کلا سوف تعلمون نظم جایله اولان تا کید انذار کیدر شویله کلا
 لفظی مخاطبینی ردع و منع و تنبیه عین رحم و شفقته نظر ایدن شخصه کوره جمیع هم و معظم
 سعی عاقبتی حسرت و وبال اولان دنیای سریع الزوال اولوب ده دیننه سعی و اهتمام ایلمسی لایق
 اولدیفته تنبیدر و سوف تعلمون خوف و خشیت ایدرک سنه غفلندن مینقط و تنبیه اولور یحییون
 انذار اولهرفی مفهوم شریفی قریب فدا کزده اولان هول اقاء الاهی معاینه ابتدیکزده
 بولند یکنزاحول خبتالده اولان خطاه معلومکن اولور دیمکدر و ثم کلا سوف تعلمون قولیه تکرارده
 ردع و انذاری تا کید و ارد و ثم افظیله اثباتده انذار ثانی اولدن ابغ و اشده اولدیفته دلالت
 و اردننه کیم شخص منصوص ایچون اقول لک ثم اقول لک لا تفعل درسی و ثم لک بومتنایه
 دلالتی زرا اصل ثم تراخی زمانه دلالت اوزره اولوب لکن بعضاً مجرد درجات ارتقاده ترقی و تدرج
 ایچون دخی اتیان اولدهرفی درجات مذکوره بینده به و تراخی و زمانده ثانی بعد الاول اولدنی
 اعتبار اولور بوده اول بافظه تکرار ایددنی و فتنده اولور و الله ثم والله کبی نظم جایله
 و ما ادریک ما یوم الدین ثم ما ادریک ما یوم الدین و افصح اولمشدر و نکت تکراریدن برسی
 متکلمدن اتهامی نفی ایددیک شئی اوزرجه زیاده تنبیه الیه برار مخاطب کلامی اعفا و قبول ایددیک
 کالیه تلقی انک اوزره سنه غفلندن ایددیک نظر ته کیم و قال الذی امن یاقوم اتیمون اهرکم
 سبیل الرشاد یاقوم اما هذه الحیوة الدنیا متاع قول شریفند اولان تکرار بوقیلند شویله که
 جناب کلیم الله ذات رسالتیهایری هادی سبیل رشاد اولوب فرعون الیه قومث بولند فیری طریق
 شقا اعتیاد مسلك غی و عناد اولدیفنی اراد الیه تبلیغ یور دقاری او امر و نواهی به انقیاد و طاعتنه
 قومی دعوت و حیسات دنیسا سرعت زوالدن ناشی تمتع بوسیر اولهرفی عالم آخرت بر مقتضای خاود
 دار قرار ایدوکنی وعظ و نصیحتده یاقومی تعبیری اختیار الیه کان امری بالاتباعدن نفس نیویلمر ایچون
 کسب ریاست و حکومت داعیه سی ظن و اتهامی نفی ایچون انلرندا و مخاطبه و نفسانیه اضافه
 و بیان اختصاص الیه کندی قوم و عشیرتاری اولوب سرور لری سرور لری و الم و مسکدر لری
 کدری اولهرفی خالص طریق ارشاده دلالتله ناعیح امین و حالندن متالم و حزن بواند فیری تبیین
 ایدرک نعمت مذکوره دن تبری به تنبیه و تالیفات موجب التجا لری اصف و تلقی ایچون ایفاظ و بعد

لفظ مذکور تکرار الیه تنبیه و ایفاظی زیاده و حد کاله ایصال یورمشدر و تکرار نکته لندن برسی
 دخی زیاده توجع و تحسدر ته کیم شاعرک فیافبر من انت اول حفرة * من الارض خطت للسحابة
 مضجعا * فیافبر من کیف واریت جوده * وقد کان منه البر و البحر مترعا * قولده وفات ممدن اظهار
 مزید تحس و تالم ایچون یافبر من تکرار اولمشدر خطت شقت معنایند و واریت سرت و مترعا
 حملوا دیمکدر و نکت تکراریدن برسی دخی بسبب طول الکلام ذکر کسب بعدیت ایدن شئی تذکره
 و بولنعدن اولان تکرار بعضاً عطف و اشالی رابطدن مجرد اولور ته کیم و ثم ان ربک للذین هاجروا من
 بعد ما فتنوا ثم جاعدوا و صبروا ان ربک من بعد ما افغور رحیم نظم جایله ان ربک قولی لاجل التذکر
 بلا رابط تکرار ایدمشدر و جناب حسنا رضی الله عنک * لقد علم الخی الیمانون ای * اذا قلت اما بعد ای
 خطیبها قولده دخی انی افظی بلا عطف تکرار اولمشدر حضرت حسان افصح شعر ایدن اولوب
 برکون حضور معاویه داخل اولهرفی اولحینه مجلس معاویه موجود بولان شعر اکب حسنه دیننه
 قصور تبهلری معترف بولند قلندن عند طالع الشمس غیوبت نجومه منیل اولهرفی جمله متفرق و منصرف
 اولر الیه معرض مفاخرته اشوبینی نظم و ترتیب یورمشدر و حی قیلده معنایند اولوب یمن بلده
 معلومه اولوب نسبتده هو عینی و عانی و مان و نسبت جوده قوم عایشه و یمنون دینلور که اصلی
 عایشون اولوب جمع باندن عاتک اصلی عینی اولهرفی احدیا نیک حذفیه عوضنده الف
 متوسط اتیان ایدمشدر و بعضاً تکرار مذکور مع رابط اولور ته کیم و لا تحسبن الذین یفرحون
 بما آتوا و یحبون ان یحمدوا و یقالوا فلان یحسبهم بمغازه من العذاب قول شریفند لا تحسبن الذین
 یفرحون قولک مفعول ثانی اولان بمغازه اقطندن بعدی حمله فلا تحسبهم قولیه مع رابط
 تکرار اولمشدر قال رحمه الله (و اما بالایة ل فیهل هو ختم الیت یایفد نکته یتیم المعنی بدوئها
 کزیاده المباهة فی قولها و ان صحرا التأم الهدایه کانه علم فی رأسه نار و تحقیق التشبیه فی قوله
 کان عیون الوحش حول خیاشا و ارحلتنا الجزع الذی لم یثقب) و یاخود اطناستکته ابغال الیه
 اولور اوغل فی البلاد قولی ایددیکها معنایند و اشبو ابغلی تنبیه عیون فن
 اخذلاف ایدوب بعضیله عینده ابغال برنیکته و معنای اطیف افاده ایددیک شئی الیه یحیی
 ختمدر که اونکته بولند یعنی صورنده دخی معنی غم اوله ملا خنسانک برادی صخره مرئیه سنده
 نظم ایددیک * و ان صحرا التأم الهدایه کانه علم فی رأسه نار قولده اولان زیاده مباهة کبی
 تأتم نقدی معنایند در علم جبل مرتفعدر مفهوم یتیم تحقیقاً رادرم صخره اوله رهبر
 طریق مستقیم ایددیکه هادیلر یعنی مفاخر و مکارمه موصول اولان طریق مستقیم اتیان ایددیک ایچون
 مقتدا و کان صخره هدایتله اعرف و اشهر اولوب لیل مظلمده اوزرنده نار موقده اولان جبل مرتفعه
 نظیر ایدی دیمکدر ایدی خنسانک کانه علم قولی مقصوده و ایددیک زرا مقصوده صخری
 معروف بالمهدایه اولان شبیه تشبیه اولوب بواسته جبل مرتفعه تشبیه الیه حاصلدر لکن مباهة
 زیاده و ابغال ایچون فی رأسه نار قولی اتیان ایدمشدر مصنفک و تحقیق الله بیه قولی
 کزیاده المباهة فولنده اولان زیاده معطوفدر یعنی افاده اولته جق نکته نیک برنوعی امری القیامک
 * کان عیون الوحش حول خیاشا * و ارحلتنا الجزع الذی لم یثقب * قولنده اولان تحقیق
 تشبیه کیدر مفهوم یتیم کان بزم خیاشا و رخلز اطرافنده اولان وحشیارک کوزلی ثقب
 اولغماش خرزمائی به شبیدر یعنی دلغماش کوز بونجفی کیدر دیمک اولور جزع فتح الیه
 خرزمائی در که کندوسنده بیاض و سیاه اولور شاهر عیون وحشی جزعه تشبیه ایدوب
 لکن ابغال و تحقیق تشبیه ایچون لم یثقب قولی اتیان ایدمشدر زرا جزع مقبوع اولدنی
 صورنده عیسونه زیاده شبیدر اصمیددن مریدر که عیون ظنی و بقره وقت حیاتندن کاملاً
 سیاه اولوب اولدکری وقت بیاضی ظهور ایدرمش و شاعر مر قوم عیون وحشی بعد الامانه
 کندوسنده بیاض و سیواد اولان جزعه تشبیه ایدمشدر و مراد کثرت صید اولوب یعنی اکل

اقتد كاري صيدلر دن عندلرند عيون كثيره اجتماعي بياندن شرح ديوان امري الينسده
 بو وجهه بيان اولمشدر و بونكله بعضيلر يك مراد شاعر مفاوز و صحرايه مساره لري كثر اولوب
 حناكه و حوش حال و اخيره ريشه الفت اتمش اولديني بياندن ديو قوللرند اولان بيلان تين ايتدر
 زيرا ذكر اولمشدني اوزره حال حياتده عيون ظنا سواد اولسجه خرزمني به تشبيه اولنده من
 ونكته ابغ لك ديكر نوعي سقمك * فسقا بكاش من في مثل خانم * من الدر لم يسم بشقيه خال *
 پيشده اولان دفع توهم غير مقصود كيدير زيرا شاعر في محبوبى ايجودن مصنوع خانه شبيه
 اولان كاش ضيقه تشبيه ايدوب و اكثر حضار مجلس كاسه دن كرع و تناول اغريله كان كاسه
 مذكورى تقبيل ايتلري و همه متبادر اولدني و توهمي ازاله و دفع ايجون كاش مذكورى
 سائر افراد ناسدن قطع نظر ملك متكبر عظيم الشان دخی تقبيلنى هم و قصه اغريله كنى وصف
 ايتلدر . فسقا . فسق الله سقا تقري رنده اوله ورق دطارد خال . كبر معناده در رجل ذوق خال ديور
 ذوكبر ديكدر متكبر اوزر ريشه اطلاقى . رجل عدل . كى مبالغه در . لم يسم . لم يقصد معناده سندر
 و اقبال بونفسه كوره شير مختص اولور قال رحمه الله (و قيل لا يختص بالشعر و مثل بقوله
 نمل * اتبعوا من لا يسئلكم اجر او هم مهتدون *) و بعضيلر ايفسال شعره خاص اولوب
 بلكه اتلايى بونكلى . سيد اولان شى اله ختمدر كه بدونها معنى غم اوله ديو تفسيير ايتلر و بونك
 ايجون شعره كغير بدن . باقوم اتبعوا المرسلين اتبعوا من لا يسئلكم الا به . قول شريفيله مثال
 اراد ايتلر زيرا نظم مذكوره . وهم مهتدون . قولى بدونه معنى عام اولان شير زيرا رسول
 لا محاله مهتددر ليكن قول مذكوره اتباع رسوله زيايه حث و ترغيب واردر يعنى رسول كرام اله
 دنيا كردن برخسار كورمن و صحت ديشكزه رايح او اور سكر و بوجهنيله . منزل ايجون خير دنيا
 و آخرت منه نظم اولور ديكدر قال رحمه الله (و اما بالتذييل وهو تعقيب الجملة بحملة مستعمل
 على معناه لا و ايد) و ياخود اظا بديليل اله اولور . تذييل . بوجهه فى معناده . مستعمل اولان
 ديكر جمله اله لاجل التوكيد . تعقيبدر . مستعمل . ضميرى جيهه ثابته به . و . معناه . ضميرى اولى به
 راجعه در . للتوكيد . قولى علت تعقيبدر . امدى تذييل ختم كلام و غريده . بوانسدين جيهه
 ايفالان اعمد و اقبال بوضا بفر الجملة و بفر التوكيد اولمى جيهه تذييلن اخصدر قال رحمه الله
 (وهو ضرب من اخرج مخرج لاجل نحو قوله تعالى * ذلك جزئناهم بما افروا و هل تجزى
 الا الكفور *) على وجه و ضرب اخرج مخرج لاجل نحو * و هل جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل
 كان زهوقا *) تذييل . ابكى ضرب اوزره اولوب بغير مخرج منه اخراج اولمشد كه افاده
 مراده ماقبله متوقف اوله رقى مستعمل بالا فاه اولور و ده ذلك جزئناهم بما افروا و هل تجزى
 الا الكفور . قول شريفى كيدر كه على وجه معنى . هل تجزى ذلك الجزاء المحض و ص
 الا الكفور . يعنى ارسال سيل عرم اله اهل سيئات مناصد اولمشدرى فخر و مجازات انزل كفران
 نعمت پروردگار و ياخود انبياء عطايى كفر و انكار لى سبيله اولوب اسبوسيل عرم انشالى
 جزاء مخصوص اله انجى كفران نعمت و ياخود كفر و عناده مبالغه ايلانلر مجازات اولمشدر ديكدر
 بو وجهه كوره . و هل تجزى الا الكفور . قولى مابدى اولان . ذلك جزئناهم بما افروا . و
 متعلق اوله رقى . مستعمل بالا فاه اولوب مخرج منه اخراج اولمش اولور و مصحف على وجه
 قوليله تعقيبى وجه آخر دن احتراز اولوب بوده صاحب كشافك بيان ايتلر كى و همدر شوبله كه
 جزا هر بونكافاه عام اولوب بوضا معافيه ده و بوضا اعطا و انايه ده مستعمل اولدينى جيهه
 نه زمانكه . جزئناهم بما افروا . قولنده معافيه ده استعماله عافيناهم بكفرهم معناده اولديسه
 . و هل تجزى الا الكفور . قولى . و هل يقب الا الكفور . معناده اوله رقى بوضا و رنده
 افاده مراده استقلالى جيهه ضرب ثابته اولمش اولور . قال فى تفسير القاضى مخلصا
 و مفسرا لقد كان لايه لا لادبائه بن يشخب ن فحطان او الي . فى ساكنهم . فى موضع سكنهم

وهي باليمن يقال له ما رب آية علامة دالة على وجود الصانع المختار وانه قادر على ما يشاء من الامور
 العجيبة مجاز للمحسن والمعنى هو جنتان والمراد جاعتان من البساتين من يمن وشمال كما جاعة
 عن يمن بلدهم وجاعة عن شعله اوبستانا كل رجل منهم عن يمن مكنته وعن شماله هو كلوا من رزق
 ربكم واشكروا له . حكاية . قال لهم انهم اولسان الحال هو بلدة طيبة ورب غفور . استئناف
 للدلالة على موجب الشكر اى هذه البادية التى فيها رزقكم بلدة طيبة وربكم الذى رزقكم وطلب
 شكركم رب غفور فرطت من بشكره قبل كانت اخصب البلاد واطيبها لم يكن فيها عاهة ولا هامة
 فاعرضوا عن الشكر . فافارسلنا عليهم سيل العرم . سيل الامر العرم اى انصب او المطر الشديد
 او الجرد وهو ضرب من القارة وبالترى كوسده بك واطافة السيل الى العرم على هذا لانه نقب
 عليهم سكر اى سدا فى بحرى السيل ضربت لهم باقيس فحقت اى تمت به ماء الشجر وهو ساحل
 البحرين عمان وعدن وتركت فيه نقبا على مقدار ما يحتاجون اليه او المراد بالعرم المستنة التى
 هفتت سكر اى وهى ما بين السيل ابرام الماء وقيل اسم واد جاء السيل من قبله وكان ذلك اى
 ارسال السيل بين عيسى ومحمد عليهما السلام . و بدلتناهم بجنهم جنين ذواتى اصنوع خطه
 مرشيع اى كربه الطعم ياخذ بالخلق وحوائل وشئ من سدر قليل . معطوفان على اكل لاعلى خط
 فان الاثل هو الطرفاء ولا غرله ووصف السدر بالقلة فان جاء اى غر وهو الشق مما يطيب كلكه ذلك
 جزئناهم بما افروا . كفرناهم التبعة او بكفرهم بالسيل اذ روى انه بعث اليهم ثلثة عشر نبيا فكذبوهم
 و هل تجزى الا الكفور . و هل يجازا بمثل ما فعلنا بهم الا اله بالغ فى الكفران او الكفر وقرأ حزة
 والكسافى و يعقوب و حفص تجزى بالتون والكفور بالانصب وفى الماش قوله تعالى و هل تجزى
 الا الكفور . لانكار . ولذلك جاء بعده الاستثناء والمجازاة مقيدة بكونها سوأ بديل مادامها فاجله
 تذييل لم يخرج مخرج النمل وهو الذى لم يستعمل بالا فاه . وتذييل من ضرب ثابى مخرج منه
 اخراج اولمشدر بوده جمله ثابته استقلال و كثر وشيوع استعماله مثل مجراسه جارى
 و ما قبله من مفصل و عارى اوله رقى . كند و سيجون حكم كلى اولمشدر اولور تشبه كيم
 و قول جاء الحق الا به . قول شريفيله اولان . ان الباطل كان زهوقا . قول شريفى
 بوقيه لنددر . زهوق . كافة اوقات . مضج و ضمير ثابت و ذهاب و هالك معناده در اس بو نظم
 جليده ظهور اسلام و احكام شرعية اله ذهاب كفر و عبادت اصنامى من اولان . جاء الحق
 و زهق الباطل . فيولى لاجل التاكيد . ان الباطل كان زهوقا . جمله سبيله تعقيب بوزر بلوب
 و بولام افاده معناده . مستعمل اوله رقى محراى مثله جارى بدر . وتذييل من بوابكى ضرب و ما
 جمعا البشر من فيلك الخاد افان مت فهم الخادون كل نفس ذائقة الموت . نظم حليته اجتماع
 ايتلدر كه . افان مت فهم الخادون . ضرب اولدن و . كل نفس ذائقة الموت . ضرب ثابته
 اوله رقى بونلر دن هر ريشى ماقبله تذييلدر قال رحمه الله (وهو ايضا اماتا كيد معذوقى
 كه هذه الآية و اماتا كيد مفهوم قوله . واست يعقب اخلا لا اله . على سبيل اى الرجال المهذب .)
 تذييل على صورت ديكره نفسهم اولوب ايضا لفظى بو تقسيم مطلقا تذييل تقسيم اولدنيته تقييددر
 يعنى تذييل قسمين مذكور ريشه متقسم اولدينى معلوم اولديسه بو تقسيم كى قسم اخرى اله دخی
 قسمين آخرين متقسم اولور ديكدر اكر ايضا قولنى اراد انفسه بو تقسيم ضرب ثابى ايجون اولدينى
 توهم اولمشدرى تشبه كيم حلتلى ايضا لفظيله اولان تقييدن مثله اولمشدرى اراد اولان امشله
 نظرا اولوجهله توهم ايتلدر امدى جمله سابقه بى نا كيد ايجون اولمشى و اجب اولان تذييل
 باجمله اولينى متطوقنى يعنى بالمطابقة ظاهر لفظدن فهم اولان معنابى نا كيد ايجون اولور آيت
 مذكوره اولدينى كى زيرا ذهوق باطل جمله اولى اولان . و زهق الباطل . قولنده متطوق
 اوله رقى بالمطابقة ظاهر لفظدن مفهومدر و ياخود جمله اولينى مفهومى نا كيد ايجون
 اولور مفهوم و مدن مراد معنابى مطابقه لازمكوب لفظدن بطريق الالتزام فهم اولان معنادر

نابغه ذیابینک * ولست بمسئق اخاه * یبینه اولان . ای الرجال المذهب کبی . لایله . اخادن خالدر
زیرا سباق نفیده واقع اوله رق عام اولدیفندن ذی الحال اولمسی صحیحدر و یاخود . لست .
قولنده اولان ضمیر مخاطبیدن خالدر و حال اولمسی . اخا . ایچون صفت اولدندن احسندر زیرا علی
تقدیر الوصفیه . اخ . مقید اوله رق عام اولمز حالیه و که مراد هر بر اخ دیمکدر اخا افطی حذف
مضاف الیه اعرابی مضاف الیه اعطا اوله رق . لست بمسئق موده اخ . تقدیرنده یعنی . لا تقدیر علی
استبقاه موده اخ حال کونک من لایله و تسلمه علی شمت . مفادنده اولوب . شمت . تفرق معاننده در
قال الجوهري لم الله شمته اصلح و جمع ما تفرق من اموره . مراد ذمیم خصالدر مذهب . فعال منفح
و خصال مرضی الیه مفسردر . امدی منطوق صدر بیت مادامکه اخوان و احبانتک احوال غیر
منتظمه و خصائل ذمیمه فی اعمال اصح اطیاف و زجر عنیف الیه جمع و اصلاح ایتک مساکنی
اعتیاد و التزام ایتدک حالد . مودت و اخلاصارینی استبقایه مقتدر اوله من و تمسک ایچون ذخیره
بافیه اوله جق نمره صدق و ودادری اقتطاف ایچون مرکز اخوت خالصه ده ثابت و پایدار
بوله من سین مؤداستدن عیاره اولوب بومعنی ایسه کافه رجال کماله دلالت ایدر و عجز بیت اولان
صحیح و اصلاح اولدیفنری مقید اولوب بمفهومه نفی رجال کماله دلالت ایدر و عجز بیت اولان
ای الرجال المذهب . قوی مفهوم مذکور یأ کید و تقریردر زیراستفهام انکار ایچون اولوب
لامذهب فی الرجال . یعنی ناسک کلبسی تنج و استغرا ایدانه مذهب الاخلاق و مرضی الخصال
بر فرد بولنده من یعنی دنیاچه رجل کامل غیر موجوددر دیمک اولور . قال رحمه الله (واما بالنسب
و بسمی الاحتراس ایضا و هو ان یؤتی فی کلام یوهم خلاف المقصود بما بدفعه کفوله . مسنی
دیارک غیر مفسدها . صوب الربیع و دیمه می . و نحو * اذله علی المؤمنین اعزة علی الکافرين *)
و یاخود اطناب . نسکیل . الیه اولور و بوقسمه نسکیل تسمیه ایدلیدیکی کبی . احتراس . دخی اطلاق
اولور زیر احتراس برشدیدن احتراز و توقیر و نسکیلده دخی خلاف مقصودی ایهامدن توفی
وارد . نسکیل . خلاف مقصودی ایهام ایدن بر کلامده ایهامی دفع ایدنه جث بر لفظ علاوه و ایتان
اولمسیدر و دفع ایهام ایدنه جث لفظ بعض کره و وسط کلامده و بعضاً آخر کلامده واقع اولمسیله
مثالین الیه تمیل ایدلشددر . اول طرفه ابن العبدک * فسقا دیارک غیر مفسدها * صوب الربیع
و دیمه می . قوی اولوب . غیر مفسدها . ده اضافه لامیه اوله رق ضمیر دیاره راجع و سقا . به
فاعل اولان صوب الربیعدن خالدر صوب الربیعده اضافه فی معاننده اولوب ربیعده مطرک
نزول و وقوعدر . دیمه . مدت طویله دائم اولان و نسیمی . نسکیل معاننده در . بو کلام وقت
ربیعده عین رجعت و موجب فیض و برکت اولان امطارک نزول و انصبابیه دیار مجبوری اسفا
ایچون دعا اولوب و چونکه بعضاً نزول مطر دیارک خراب و فسادنه سبب اولدیفندن دیارک
علیه اولمسی ایهامدن احترازا . غیر مفسدها . قولنی فعل الیه فاعل یبینه توسیط الیه یو ایهامی
دفع و ازاله ایدلشددر . و مثال ثانی نظم جلیله * فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه اذله
علی المؤمنین اعزة علی الکافرين * قول شریفی اولوب زیر قوم نسیبیه معبر اولان ملائکه
کرامک مؤمننه ذلکری وصفیه اقتصار اولمسه بوزلت ملائکه عظمت ضعیفترندن نشئت ایش
اولمسی توهمی داعی اوله جفتدن بوتوهمی دفع و ازاله و مؤمنین حقنده ملائکه کرامدن اظهار ذات
بطریق التواضع اولدیفنی اشهار و ابانه ایچون علی سبیل التکلیل . اعزة علی الکافرين . قوی
ایمان اولمشددر بنه علیه . ذل . کلامی لام الیه متعدی اولدیفنی حالد معنای عطفی نصیبندن ایچون علی الیه
تعدیه اولمشرقی عاطفین علی وجه التذلل و التواضع تقدیرنده اولمش و کسان اکثر مؤمنین
اوزربنه علی وجه التذلل و التواضع عاطفین و مشفقیندر دینلش اولدی و علی الیه تعدیه سی انار
شرف ذاتی و مؤمنین اوزره فضل و علو طبقه مقاماتیه برار ایچمه تواضعارینی خفض و بسط
ایدلر دیمت معاننده دلالت ایچون اولمسیده جائزدر تأویلین بینه فرقی اول باعتبار التضمین

اولوب و ثانی تذلل عالیدن سافله اولمسیله طرف متذللده معنای علوک حصوله دلالت اعتباریه
اولوب بوضوئیه تضمینیه حاجت من ایش اولمز . و کمب بن سعد القویثک * حلیم اذا ما اطم
زین اهله * مع الخلم فی عین العدو مهیب * قوی دخی اشبو قسم ثانی . نسکیلدر یعنی . هو حلیم
فی وقت کان الخلم زینة لاصحابه مهیب فی عین العدو مع الخلم . تقدیرنده در زیر بالکن حلیم الیه
وصف ایدوب اشکله اکثفا و قصر ایدلیدی حلی عجزدن اولمسی موهم اوله جفتدن حلی ایچق
حلیم صاحبینی تزین ایدلیدی و قدنده اولدیفنی تصریح و علاوه ایدلر و هم مذکورری دفع ایدلشددر
زیرا صاحبینی تزین ایدن حلیم ایچق عند القدرة اولان حلیم اولوب و الا زین اوله من . و اما مصراع
ثانی مصنفک ایضا و هم زعم ایدلیدی اوزره . اذا ما الخلم زین اهله . قولندن فهم اولان معنایک
لازمی نأ کیدر که قول مذکوردن فهم اولتان حلیم اهله زین اولدیفنی حینه مدح حک حلیم
اولمسی اولوب و بوکالا بحال عین عدوده مهیب اولمسی لازمکاور زیر حلیم استعسان اوله میده جق
محلده حلیم اولمیان کسه البیه عین عدوده مهیب اولور بوضوئیه مصراع ثانی نأ کیدر مفهوم
ایچون تذیل اولوب صاحب مفتاح و تابعینک زعمی کبی نسکیل اولمز . مصنفک یو کلامی محل
نظردر زیر حک عدم حسنی حینه حلیم اولمیان کسه عین عدوده مهیب اولمسی مسلم اولوب
غضوب اولدیفنی حالد غضب و شدتی مهیب و ملتفت اولمسی جائزدر . و شارح مرحوم دیرکه
خاطره خطور ایدن شئی بودر که معنای بیت کلام مصنفک اشهار ایدلیدی شیدن الطیف و ادق اولوب
و مصراع ثانی نسکیلدر بوده زیر حال حسنی حلد مدح حک حلیم اولمسی او طاقده و جهنده اولان
بشاشت و طلاق و عدم آثار غضب و مهابتدناشی حالت مذکورده مهیب اولدیفنی ایهام ایدلر
بو و همی . مع الخلم فی عین العدو مهیب . قولیه دفع ایدلشددر یعنی حلیم کسندنده حسن اولان
حالنده حلیم الیه برابر ضمیر عدوده ممکن مهابتدناشی نظر عدوده مهیبدر و حالت سارنده نه کیفنده
اولدیفنی بوکا مقیددر دیمک اولور . حق الانصاف شارح مرحومک ذاهب اولدیفنی اشبو و معنی
هر وجهه ادق و احق و مع الخلم افط معرفنتک تکرارندن مراد مع الخلم فی هذه الحالة دیمک اولدیفنک
بداهنه اوفی و الیقدر و لله دره . قال رحمه الله (واما بالنسب و هو ان یؤتی فی کلام یوهم
خلاف المقصود بفضله لکنه کالمبالغة فی نحو * ویطعمون الطعام علی حبه * فی وجه ای مع حبه)
و یاخود اطناب تبیم الیه اولور تبیم خلاف مقصودی ایهام ایتان کلامده برکنه دناشی بر فضله ایتان
ایدلشددر . فضله . الیه مراد نه جله مستقله و نه کلامدن رکن اولمیان مفعول و حال ایشالی فیوددر
نه کیم * ویطعمون الطعام علی حبه * قول شریفنده ضمیر طعامه راجع اولدیفنی و جهه کوره
علی حبه . افطی نکته مبالغة حصو و ایچون زیاده قلنددر . یطعمون مع حبه و الاحتیاج الیه .
تقدیرنده اولوب یعنی طعامه حب و احتیاج الیه رابر اطعام ایدلر دیمکدر که کال سخاده . ببالغه در
وا کر ضمیر ذات باری به ارجاع اولمشرقی یطعمون علی حب الله . دیمک معنای مراد اولور رسنه
مانحن فیهمندن اولوب اصل مرادی تأدیه اولور . و كذلك * سبحان الذی اسمری بهبده
لیلا * قون شریفنده نکته تغلیله دلالت ایچون . لیلا . افطی زیاده قلنددر زیر . امرا .
ایچق لیله اولدیفنی یعنی مفهوم اسراده ایدل داخل بوالدیفنی حالد . لیلا . لفظتک ذکر اولدیفنی
تغلیل مدته و امرا بعض لیدانه واقع اولدیفنه دلالت ایچونددر شویله که یو یجملون اصابعهم
فی آذانهم * قول شریفنده اصابع الیه مجازا بمعنی اولان . انا . مراد اولدیفنی صکی
لیلا الیه دخی مجازا بعض ایدلر و بعضی لک ذهابی کبی تغلیل تکبیردن مستفاد دکلدر
زیرا تکبیردن مستفاد اولان بعضیت افرادده اوله رق اجزاده اولدیفنی معلومدر . قال رحمه الله
(واما بالاعتراض و هو ان یؤتی فی انشاء الکلام او بین التلایین منسبین معنی الجملة او اکثر لایحل لها
من الاعراب لکنه سوی رفع الایهام کالتزیه فی قوله تعالى * و یجملون الله البسات حکانه و لهم
ما یشتون *) و یاخود اطناب اعتراض الیه اولور . اعتراض . انشاء کلامده و یاخود معنی برینه

متصل اولان کلامین پیشده دفع ایهامک غیر برکنده دناشی اعرابدن محلی اولیان رو یا اکثر جمله
 آیان اولمسیدر و کلام ایله مراد بالکزمسند و مسند الیه اولوب بلکه بونلره متعلق
 اولان فضلات و توابع جیبسیله دیکدر و اتصال کلامیدن مراد ثانی اولی یسان و یا خود تا کید
 و یا اولدن بدل اولمسیدر و نکته مذکور و وجه سلون لله البتات سبحانه ولهم ما يشتهون
 قول شریفده اولان تنزیه ائمه بدر سبحانه اسجه نسجه و ازهم تنزیه من کل نقیصه تقدیرده
 بولمسیدر فی وقع مقرر الیه مصدریت اوزره منصوب اوله رق جمله اولوب انشاء کلامده واقع
 اولمسیدر زیرا ولهم ما يشتهون قولی الله البتات اوزرینه معطوف اوله رق و یجعلون
 لانفسهم ما يشتهون من الذکور تقدیرده و اشبو سبحانه جمله سنی ابراددن مراد جناب باری بی نسبت
 ایتدکلی اتخاذ بنان تنزیه و تقدیردر قال رحمه الله (والدعاء فی قوله ان الثمانین وبلغتها
 قد احوجت سمعی الی رجان) دخی نکته اعتراض عوف بن محلی الشیبانی کبر سن وضعف
 قواستندن شکایله ابراد ایلدیکی ان الثمانین وبلغتها قد احوجت سمعی الی رجان قولنده اولان
 دعا کیدر کان سن شاعر درجه ثمانینه رسیده اوله رق ضعف قوی سببیه سمعه خلل کلوب
 امر اسماع متکلم رفع صوت الیه اعاده کلامنه محتاج اولدیفسدن بواسطه اسان آخرله ترجمه
 منزله سنه تنزیل قلمسدر و بلغتها قولی انک اسمبیه خبری پیشده جمله معترضه دناشیده در
 مفهوم بیت تحقیق سن ثمانین سمعی زیاده سببیه اعلا صوته محتاج ابتدی جناب حق سنی دخی
 اوسنه بالغ ایتسون دیکدر و یونده اولان و او اعتراضیه اولوب بعض نحاک ذکر ایتدیکی کبی
 ماطفه و حالیه دکلدر و بونی صاحب کشافک و اتخذ الله ابراهیم خلیلا قول شریفده جمله
 جمله اعتراضیه اوله رق اعرابدن محلی اولدیفی ذکر ایلدی فی مؤید اولوب شاعرک الاهل اتاها
 والحوادث جبه بان امری القیس بن ملک یقرا قولیه تمیل ایلشدر جبه کثیر و هل
 قدمناسته اولوب والحوادث جبه جمله معترضه در اتاها ضمیری ام امری القیسه راجع
 اولوب ملک اسمیدر و یقرا فعل ماضی اولوب والف اشجاع ایچون اوله رق مات و یا خود
 انتقل من بلد الی بلد معناه در و بان امری القیس قولنده یا زاده اولوب انا ایچون
 فاعلدر مفهوم بیت سامعی ساحه انباء و اصغایه دعوتله مادر امری القیس اولان ملک نام مرثیه
 اوغلو امری القیس خبر اتقالی وارد اولوب بواسطه حوادث زمان کثیر اولدیفی مفیددر
 ونظم مذکورک جمله معترضه اولمسیده فاعله مات ابراهیم وجوب اتباعی تا کیددر و اگر مافلسده
 اولان جمله به عطف اولمسیده بر معنی حاصل اولر و صاحب کشافک و الله اعلم بما وضعت
 و لیس الذکر کالاتی قول شریفده بو کلام و انی وضعتها انی قولیه و انی سمعتها مریم
 قولی پیشده اعتراضدر دیو ذکر ایلدیکی دخی قول سابق مثیلدر و بومشلاو اعتراض
 چوق کره حاله ملتبس اولوب فرقی دیکدر و یونک ایچون فرقی لفظی و معنوی بیان اولمسیدر که
 اول جمله معترضه معامده افامه مفرد جائز اولسی و اعتراضیه نک فاوان و سین و سوف
 و لن لفظلرینه جواز مقارنیه طلبیه اولمسیدر که بونلرک جمله سی حالیه ده غیر جائزدر و فرقی
 معنوی جمله حالیه معامده عامل حاله قید و وصف اولوب اعتراضیه دخی مرتقدر ماقبله تعلقدن
 غیر خالی ایتسه ده یومثابه اولمسیدر و صاحب کشافک و ثم اتخذتم العجل من بعده و انتم
 ظالمون قول شریفده اشبو جلتین پیشده اولان التماسه اشارتله دیکدر و انتم ظالمون
 حال اولوب معنی عبدتم العجل و انتم واضعون العباد فی غیر موضعهما یعنی سزل عبادتی
 موضعک غیریه وضع ایتدیکنر حاله عجله عبادت ایلدیکنر دیکدر و انتم ظالمون
 اعتراض اولوب و انتم قوم عادکم الظلم دیکدر قال رحمه الله (والنبيه فی قوله واعلم
 فعل المرء یفعله ان سوف یأتی کل ما قدره) و نکته مذکور شاعرک و اعلم فعل المرء یفعله
 ان سوف یأتی کل ما قدره قولنده اولان تنبیه کیدر ان سوف قولنده ان ان مسقله دن

مخففه اولوب ضمیر شان مخففدر یعنی یل و اکا اولکه قدرانده مرتقدر یا خبر و اسم و فم
 اولمسیده دخی البت کلامه کر کدر دیکدر و یونده تنبیه و اسم یل امر و اد و فعل مرء یفعله قول
 الم الله معذوبانی پیشده نفع علم تنبیه ایچون جمله معترضه اولوب و ما اعتراضیه اولوب
 شبه سببیت دخی موجوددر بوده نفع علم امر باعاده بیت اولمسیدن عبارتدر قال رحمه الله
 (عجايب کلامین و هو اکثر من جمله ایضا قوله نلی فأتوا من حيث امرکم لله ان الله
 یحب المتطهرین نسأؤکم حرث انکم قال قوله نسأؤکم حرث انکم بیان لقوله فأتوا من
 من حيث امرکم لله) یعنی کلامین متصاین پیشده یوندی موع کبی جمله دن اکثر اوله رق
 واقع اولان اعتراضدن برسی نظم جلیله و فأتوا من حيث امرکم لله ان الله یحب المتطهرین
 و یحب المتطهرین الیه قول شریفی اولوب و ان الله یحب المتطهرین و یحب المتطهرین
 قولی اعتراض اوله رق معنا متصاین اولان کلامین پیشده جمله دن اکثر اولدیغی حاله واقع
 اولمسیدر و کلامین معنا اتصالی زیرا نسأؤکم حرث انکم قولی فأتوا من حيث
 امرکم لله قولی یساندر یعنی واجب فالبیتک امر ایتدیکی انی مکمل حرثد زیرا ایتدن غرض
 اصلی طیب نسل اولوب فض حاجت دکلدر اوله اولجه نسا به فرار اولوب ایچون اشبوغرض
 نسل کندوسندن حاصل اوله حق چمتندن اولونسون دیکدر و بوا اعتراضیه نکته امر اولمسیدر
 شیشه ترغیب و نهی اولمسیدر شیشه بدین شیفدر و نکته اعتراضدن بریده احد مذکور یغ
 کدولرینه تمیل اولسان امره زیاده تا کیدر الیه تخصیصدر شیشه کیم و ووصنا الانسان بوالدیه
 جمله امه و هگالی و هن و فضاله فی عابین ان اشکر لی و ارالدیک قولی و الدینک ایتی حق شکرله
 ان اشکر لی قولی و وصنا ایچون تفسیر اولوب جمله قولی و الدینک ایتی حق شکرله
 امر و توصیه بی بالخصه والدیه ایجاب و حق عظیمی علی الانفراد تذکر ایچون جلتین مذکور تین
 پیشده اعتراضدر و نکته اعتراضدن بریده ابو الطییک و خفوق قلب اورایت امیه باجنتی
 رأیت فیہ جهنما قولنده اولان طباق و استعطاف یعنی اجرای صنعت مطابقت و طاب میل و شفقتدر
 خفوق و خفقان اضطراب معناه در و لهیب انتهاب و توقد این علو اولوب مراد
 قابنده اولان حرارت وجد و شدت اشتیاق تلمیدر جمله مراد حبیه سیدر باجنتی
 قولی جهنم لفظیه مطابقت یعنی حصول صنعت طباق و جانب حبیه دن استعطف و استشفاق ایچون
 اعتراضدر و نکته اعتراضدن بریده کندوسنده غرایب اولان بر امرک سینی یساندر شاعرک
 فلا هجر یدو فی الیاس راحة ولا وصله یصفوا فکاره قولنده واقع اولمسیدر زیرا هجر
 حبیب محبه مطلوب اولمسی و فی الیاس راحة جمله معترضه سینی بیان ایلشدر
 قال رحمه الله (وقال قوم قد یكون النکته فیہ غیر ما ذکرتم جوز بهضم وقوسه آخر جمله
 لا یها جمله متصله بها فینن استذیل و بعض صور التامیل) اهل فسدن بهضیله اعتراضده
 نکته بعضا دفع ایهامدن ماعدا اوله رق ذکر اولان نکات غیر سینی اولمسیده قائل اولمسیدر یعنی
 اعتراض بعض کره نکات مذکورده دن هیچ برسی ایچون اولوب بلکه ایهام خلاف مقصودی
 دفع ایچون اولمسیده جواز ذاهب اولمسیدر و بونی تجو بر ذنصره ایکی فرقه اولوب ایلردن
 بر جماعت اعتراض کندوسنی بر جمله متصله ولی ایمان جمله نک آخرنده واقع اولمسی نیجوز ایلدیر بوده
 یا اصلا بر جمله ولی ایمنیه اولوب بصورتده اعتراض آخر کلامده اولور و یا خود جمله اولی بی
 معنا متصله اولیان جمله ولی ایمنیه اولور و بومشلاو جمله له اعتراض اطلاقی کشفادن بر قاج
 موضعه صریحدر امدی بوجماعت عندنده اعتراض انشاء کلامده و یا خود آخرنده اولیان
 متصاین و یا خود غیر متصاین پیشده کرک دفع ایهام و کرک دیکر برکنده ایچون اعرابدن محلی اولیان
 و یا اکثر جمله ایتسان اولمسیدر زیرا جماعت مذکور فاذین اولیه بالکرم دفع ایهام دخی نکته
 اعتراض اولمسیک جمله متصله ولی ایمنیک جو ازنده مخالفت ایدر جمله معترضه ایچون اعرابدن

محل اولی است. شرطی بحاله باقی در معنی بونارک عندند. دخی جمله مذکور. نک اعرابین
محل اولی شرطی امدی و تفسیر ایه اعتراض مطلقا تذیله و بعضی صور تکمیل شامل اولور
و بعضی صور تکمیل مراد اعرابین محل اولیسان جمله ایه اولان تکمیل در زیر تکمیل اعرابین
محل اولوب اولیسانند اعدر نشه کیم اعرابین محل اولی در قوقی حاسینک * و مامات مناسب
فی فراشه * و لاطل مناجت کان قتل * پیشده واقع اولمشدر که نفه - و می بزدن بر رئیس فراشه
فوت اولیوب بلکه حربه تحت ظلال سیوف ورماحده میتسه کریمه اوله رقی ارتحال ابتدای
و بر مقبولک دمی هیچ بر محله هدر و باطل اولدی دیکدر که غرض شجاعتله تفاخر در . ظل .
ابطال دماه مناسب اولوب . بقال ظل دمه ای هدر قال ابو زید بقال ظل دمه و اطل الله و طله الله
اهدره و لا یقال ظل دمه بالفخ و ابو عیبه و الکسائی بقولانه . مصراع ثانی تکمیل در زیر
قومی کندولینه شمول قتل ایه وصف ایدوب و یوصف صفه فارسی ایام ایتسیله ثانیاً قائلانند
انتهام و انتصار ایه وصف ایدرک و هم مذکور از ایه ایشدر . مصراع مذکور ک اعرابین
محل اولیوب دفع ایام نکته سچون ذکر اولمش اولیسه به هم تکمیل و هم تفسیر مذکور اوزره
اعتراض اولور . و مصنفک بو مقامه کلامی یعنی تفسیر مذکور اوزره اعتراضک تذیله شمولی
اطلاق ایتسی تذیله جمله نک اعرابین محل اولیسانند و جوبه دلالت ایدر بوا یسه ماسبقده ایراد
ایلدیکی تفسیر تذیله اشعار ایدیکی شعی دکابر زیر اندیل اعرابین ذات محل اولوب معنای
اوزره مشتبه و بدل و یا خود تا کید اوله رقی اعرابیه معربه اولدی یعنی جمله آخر ایه تعقیب
ایلدی و ایرادند غرض جمله اولی با کید اولیسی جائز در شوجمنه که ماسبقده تذیله
اطلاق اوزره تفسیر ایشدر . مکر جوابنده دینله که مصنف تفسیر تذیله اعرابین
محل اولیسانند اشتراتی عدم قصر بی امثله به اعتمدند ناشیدر . الحاصل تذیله
دخی جمله نک اعرابین محل اولیسانند شرطی و اشبو تفسیر کوره اعتراض نتیجه میاند زیر اتم
اجتی فضه ایه اووب فضه ایه ذات محل من لاعراب اولی لازم . قال رحمه الله (و بعضهم
کونه غیر جمله فیه بعض صور التیم و التلیل) بعضاً نشه اعتراض دفع ایام اولیسانند قائل
اولیسانند رفته ثابته اعتراض جمله نک غیر بی اولیسانند دخی نجو ز ایدیلر امدی بوجا عتده
کوره اعتراض ایه کلامده و یا خود مع متصلین اولان کلامین بندر . مطلقا بر نکته ایچون جمله
و یا غیر بی ایان اولیسانند و تفسیر اوزره اعتراض بعضی صور تقیم و تکمیل شامل اولور یعنی کرک
جمله اولسون و کرک غیر بی اولسون ایه کلامده و یا خود مع متصلین اولان کلامین بندر . واقع
اولان تقیم و تکمیل شامل اولور . و تقریر کلام مصنف اشبو ایسان اولیسانند یعنی اوزره ظ هر در
و اما ایضا حد ذکر ایدیکی اوزره تقریرده اختلال وارد زیرا دیشدر که قومین بر فرفه اعتراضک
ایناه کلامده و یا خود مع متصلین اولان کلامین بندر اولیسانند اشتراتی ایدوب لکن جمله و یا جمله دن
اکثر اولیسانند شرط ایدیلر . بوضو رتده اعتراض نتیجه من احد موقعینده یعنی ایه کلام و یا کلامین
متصلین بندر . واقع اولیسانند و تکمیل کرک جمله اولسون و کرک جمله دن اهل و یا اکثر اولسون
احد موقعینده واقع اولوب اعرابین محل اولیسانند شامل اولور ایه ایضا حد اولان تقریر مصنف
بو و تیرده اولوب بندر اولان اختلال زیرا اشبو جماعت اخیر عندند . با اعتراضک اعرابین محل
اولیسانند شرط اولور و یا خود اولان کرک شرط اولور سه جمله نک غیر بی اولیسی جائز اوله من زیرا
مفرد ایچون کلامده اعراب اولی لازم لازمه دندر حالبو که جماعت مذکور عندند . مفرد و قوقی جائز در
ورده تقیم اصل بر شیه شامل اولان زیرا تقیم فضله ایه اولوب حالبو که فضله ایچون اعرابین
لازمدر . و اگر جماعت مذکور عندند . اعرابین محل اولیسانند اشتراتی اولیسانند ایضا حد
ومن التکبیل ما کان واقعاً فی احد الموقعین ولا یحتمل له من الاعراب . قولنده اولان . ولا یحتمل له .
قبیده محتاج اولان زیرا عدم اشتراتی صور نشده اعتراض کرک اعرابین محل اولسون و کرک اولسون

تکمیل من احد موقعینده واقع اولان شیه شامل اولور . مکر جوابنده دینه که مراد اعتراض
جمله اولدی یعنی وقتنده جماعت مذکور عندند اعرابین محل اولیسانند شرط اولیسانند و اما جمله
و جمله دن اهل و یا اکثر اولیسانند تقیمی . مکر در زیر جمله دن اهل اولان شیه اعرابین
محل اولیسانند جعفر . حاصل کلام مصنفک ایضا حد اولان کلامی خبط و خلل در غیر خالیدر
قال رحمه الله (و اما بغير ذلك أقوله تعالى * الذين يحملون العرش ومن حوله يسبحون بحمد
ربهم ويؤمنون به * فانه لو اختصر لم يذكر يؤمنون به لان ایمانهم لا یشکر من یؤمن وحسن ذکره
اظهار شرف الايمان ترضیایه) یعنی اطناب یا ابضاح و تکریر و سائر مذکور و راندن بریه اولور
و یا خود بونارک غیر یسیله اولور نشه کیم اعرابین محل اولیسانند اعرابین محل اولیسانند اولان
و یؤمنون به . بوقیلند شوبله که نظم مذکورده اختصار اولیسانند . و یؤمنون به . ذکر اولیسانند
زیرا جمله عرش و حوالنده اولان ملائکه کرامی ایسات ایدن کیمسه انزلک ایمانی اسکار ایمن و کذلک
یسبحون بحمد ربهم . قولند من استفاد اولان تسبیح و حمداری دخی جناب باری به ایمانبریه دلالت
ایدر بوضو رتده امر معلوم اوله رقی اخباره حاجت بوقدر . و بوحالده . یؤمنون به . قولند
حسن ذکر ایه ترضیایه شرف ایمانی اظهار و ایمان جمله عرش و حوالنده اولان ملائکه
کرامک محلی و تزیین ایدر کلری شی اولدی یعنی ایدر شوبله که جناب باری کزیده مخلوقات اولان
لائکه کرام مشار الیه مقام مدحه شاندرده بو وصفی ذکر ایتسیله وصف ایمان وصف عظیم
و شریف اولدی یعنی تبیین ایدرک موجب ابلغ ترضیایه اولمشدر و بوطانیک ماسبقده داخل اولدی یعنی
امل ایه ظاهر در . و مصنفک بو مقامه کتب ایضا حد ایراد ایش اولدی یعنی ایه دن بریده
رأیسه یعنی . قولنده بوقولون باقوا هم . قول شریعی و اهل اولوب لکن محل نظر در زیر
و من لکن نکته فضله ایه ایسان اولمش اولیسانند تبجده داخلدر و نکته با کید و قول مذکور علم
قابله دن توجه اولمش بر کلام اولیسانند رقی مجرد انسانیری اوزره جاری اولان خواهندن عبار اولیسانند
دلالت در . و مصنفک ایراد ایدیکی امثله بن ریسیده نظم جلیله و فصیح مشیه ایام فی الحج و سبعة
اذا رجعتهم . قول شریعی نصره توهم اباحه فی دفع ایچون . قول شیه کلامه . پیور ایدر
زیرا اولیسانند جاس الطین و ابن سیرین . قولنده اولیسانند کبی اباحه ایچون دخی مجتبی مومدر
کومر . یسیلکه بو کلامده بخ طیب حسن و ابن سیرین ایدیه و یا خود بوندردن بریه جاس
اولیسانند قول مذکور امتثال ایش اولور . لکن بوقی جای نظر در زیر بوضو رتده نظم مذکور
باب تکمیل یعنی خلاف مقصودی دفع ایدن شی تبیان فحشدر اولور . و ایه مذکورده بریده
خو ذاجاءک المنافقور قاوا اشمه انک رسول الله و الله یعلم انک رسول الله و الله یعلم انک رسول الله
لکا ذون . قول شریعی اولوب اختصار اولیسانند . و الله یعلم انک رسول الله . قول مذکور اولور ایدکی
ز راستی آیت دعوی اخلاص شهادته اولان منافقینی تکذیب ایچوندر بوضو رتده . و الله یعلم
انک رسول الله . فوائیک . یعنی انزلک نفس الامرده کاذبون اولدقلری توهمی دفع ایچوندر . لکن
بودخی جالب نظر در زیر بوضو رتده نظم مذکور تکمیل و یا خود اعتراضک نکته دفع ایام
اهل لیسنجو ز ایدیلر کوره اعتراض قیاسدن اولور . قال رحمه الله (و اما انما قد یوصف
الکلام بالایجاز و لا یطرب باعتبار اثره حر و فیه و فیه . و است نظر الی جانب الفنی . اذا کانت ایه
کوله . یصدر عن الدنيا اذا عن . و قوله . و است نظر الی جانب الفنی . اذا کانت ایه
فی جانب العرفی) و معلوم اوله که کلام اصل مراده مساری اولان شیدن ناهص و یا راند اولیسانند
اعتباریه ایجاز و اطناب ایه توصیف اولیسانند مثلاً بعض کرده کشیدی به اصل معاده مساری
اولان لایم نسیله نرت و قلت حر و فی اعتباریه ایجاز و اطناب ایه موصوف اولور مثلاً
انی نمک * یصد عن الدنيا اذا عن . و لو رزت فی رزی عذ انامر * قوله اولان . اع
اول الله شاعر آخرک * و است نظر الی جانب الفنی * اذا کانت ایه فی جانب الفنی * قوله یصد

ظهور در زیر مصراع ابی تمام مع الف حرف اصل مع ساء بیت مذکور مساوی ایچون بیت مذکور
 نبینه ایچون بیت مذکور مصراع من بوده نبینه ایچون بیت مذکور مساوی ایچون بیت مذکور
 معشایه در تن ظهور و مودد سادات و زی هفت و عذراء بکر و ناهد و شنبی
 مرتفع اولان مرأ و نالیندر فهم بیت مدح مرقوم کنند و نه سادات عرض اولند یعنی
 و فتنه دیا و او که قانونی مقرر و نالیندر بکر کاتب حسنا میباشند بارز و فتنه اولان
 اعراض ایچون حاکم که دنیا را عبور زده شوها اولوب خانه واقف و عاشق زیب و نالیندر عبارت ایچون
 عین بصیرت عارف اولنر کنند و نالیندر و استکرا ایلر دیکدر که مراد نبینه اولان یعنی و فتنه
 و بیت ثانیه غنی ایچون مراد میبای اولان راحت و فقر ایچون مراد محشر یعنی تعب و مشق فتنه اولان
 سادات بدون سیاده اولان راحت و عیش و نالیندر ایچون اولوب مراد سادات و نالیندر ایچون اولان
 میانی و فتنه و نالیندر ایچون اولان و نالیندر ایچون اولان و نالیندر ایچون اولان و نالیندر ایچون اولان
 و نالیندر ایچون اولان و نالیندر ایچون اولان و نالیندر ایچون اولان و نالیندر ایچون اولان

منه قوله تعالى لا يسئل عما يفعل وهم يسئلون * وقول الحمسي . وشكرنا على الناس
فولهم . ولا يسئلون القول حين يقول . ونظم جليله . لا يسئل عما يفعل وهم يسئلون *
قوله شريفه . حاميك بيت مذكوري دخی بوقیه . مدن اولمغه . قریبدر . مفهوم بیت بزغیر مریک
کلام . دن انکار و تفسیر فی مراد ایاد بکثر شبئی تغیر ایدرز . وهوا و امر منه انقیاد و افتخار و رأی
و عزیزه . افتد الجون بر فرد علیهم زده اعتراضه اجترأ المده من دیمکدر مرا . و بادت و نفذ حکمرانی
و ناسک مهتمه کندولر بنده رجوعی و صفدر امری نظم . شریف مذکور بیت . نسله ایجاز در
و قریب تعمیری زیرا آمده اولان افطه ما . هر رفله شامل اولوب و قول جامع هر قدر قدرلر نسلک
عند آخره غیر منکر و قول آخر عند زنده منکر اولسته عموم افه اید دخی بویله اراقی لاز کاور سده
صراحت قول حسیه قوله مختص صدر و الله اعلم قال الشارح التفتازانی رحمه الله ثم علم المعانی
بمعون الله وحسن توفيقه فحمدته على جزيل نواله واصلی على سیدنا محمد وآله و نسله التوفیق
فی انعام التسمیة بالخیرین منه وجوده . و بقول المرحم الحیر نذیه . لا لکلام الشارح التحریر
الحمد لله سبحانه و تعالی علی ما کسر شایه من تلخیص المعانی فی مسون الضم تراولا . و الله ما بشرح
صدورنا من هیچ الافصح و البیان مختصرا و مطولا . حتی ادانا لی بدیع النطق و الافشان مترجما و معولا
رحمته و سمعت کل شیء و أفقه عمت کل شیء نحمده و نشکره علی تبسیر هذا الاثر المعتبر لعلبه
الاقر معانی معالم الاعام و مطرزا بطراز الاختتام انه المیسر اکل عـبر و یسده ازمة التفسیر
و الصلوة علی نبیه المجتبی و رسوله المرتضی صاحب المقام الاعلی و اللسان الفصح من اقتبس
من انوار اسـعاد کل صبیح و مریح و علی آله و اصحابه الذین جادوا و ساندوا فی اعلاء کلمة الله العلیا
فانجلیت فی مشارق منابهم شمس الهدایة بارقة النجاة و بعد فانه لما سافنی سائق التوفیق وهو
حسی فی کل حال و نعم الرفیق فی لهذا الخطب الجزیل وهو امر غیر سهل خصوصاً لـ من
یاعه فی غایة العجز و القصور و مناعه لا یوازن و لا یوازی شیء من التذلل و التـمور و کیف لا ان
اساسه . مفتاح العاوم و العنون و به فکت ابواب الحقایق علی وجه ارباب الفضائل فی اوائل القرون
و ان ملخص اصله خفیف علی منار الاشـتهار بما و کعب کماله الذی بلغ آفاق المشارق و المغارب
منار فضله و شارح ذلك الاعمل الملخص منصوص بین عنانید الافاضل بآیاتیه مالم تستطیع الاوائل
فارخیت زمام اتـ و کل فی مهـم الاقدام و لم آل جمـعـدا فی حل معاهد الغروض بتشعیر ساعد الاعظام
متعبین رب العالمین و نوسـلا بروح سید المرسلین فخطی قدم الذل بحجة بدیة عز سـلوکها
علی کثیر من اهل الذل افراً حامداً اسم ربی الذی علم لاسان مالم یعلم سبحان من جعل البراعة
مفخرة من غیر ان تكون مورقة و افاض من عین الفریحة الجمدة بحاراً رافقه فتبسر انعم تسویده
وفی الرام و عن وجوه الخدایة الذم ثم قد ما بورنی بحجة الدمشق و التفتل لـ العراق

وذلك اقتضى تسجيع الغنائم على تلك الأوراق فارتأت مواظباً بمذاكرة من أيا الاشهاد العربية
وتفحص خبايا الآثار الأدبية مع بعض من فحول أهل الكمال اتبعنا بما قبل أخذت العلم من أفواه
الرجال واستمر الحال على هذا المنوال قرر العيون بأوار عواطف الولاية العرفية وربان
الكبد بزال العوارف النافعية الذي أدرك السبب بفرض تدابير عراق العرب وزال بسبب
رافته غير الكرب وفي غاية هذه الأيام شمل التضام والمحمل عقد الانظمة تبرزان لا يكاد
يسأم عن التصاريف والتفنن وكل تجري الرياح بالانشي الفس ففقت في الافاق بالزوراء
لاسكني بها ولا نافت فيها ولاجل وانتهت مستغنياً من بغداد الى استنبول واقتضى بعض
الاحوال اختيار الحمول فانتهزت فرصة من عوايق الزمان حتى رجعت الى ما جئت بالتحقيق
والاتقان واضفت اليه من القوائد ما يجدي في حل المعاهد ونفقت التراكيب مما يؤدي الى
الاطناب ليكون إنجازاً بالقصر على تلخيص الصواب وامتعت الفكر في غييز الشعر عن اللباب
هدية مني الى من جبل على الانصاف من المسترشدين ونحفة الى كل ذكي عصم عن الاعتراف
من الطالبين وكل قول منه شارح اصدرا سامعين وجميع قضايه موجبة لتناجى مطالب الناظرين
والقول بموجب قواعده بطابق مقتضى المقام والمراعاة بشظير موارده بوافق حسن اداء المرام
دوحة تنسم في ظلال افانيتها اذهان الازكياء شجرة طيبة اصلها ثابت وفرعها في السماء ينطق
ابصار الكتاب من ثمار اساليبها ويحتج بصائر الطلاب من ازهار راكبيها وبستان قرايح جميدة
الفضلاء بتفكه اسرارها ويعتق رجال البلاغة اعتناق ابركارها * فقل ماشئت فيهما من مديح *
تجدها فوق ما نطق المديح بحازاتها اللفظية غير متفكة عن علائق حقائق المعاني والالسن واستعاراتها
مكنته عن التخييل الحسن * اني لافهم لو نجمت لفظها * انفت نحرور الغنيات الجوهر * ولما
شاهدت تطاول اعتناق المتعطين رشحات البديعيات وطابت اشرباب المتطهرين الى مطالع ذلك الامر
النافع من اهل الرغبات فابتهتهم بطبعة في مطبعة سراي بوسنة ونه فب تحول مأموري بتصرفه
لواء مرسلات في تلك السنة ومع ذلك ما انحل حبل العزم مني في اتمام طبعة ليكون وبطبعة
لتعظيم نفعه لكن لما كانت المطبعة مشغولة بمطبوعات الولاية مع انضمام عوائق اسباب عديدة اعتمد
طبع هذا الجزء الاول آماداً بعيدة والحمد لله على تيسر ختامه بكل الحل وبتلو طبع الجزء الثاني
قريباً في المطبعة العامرة بعون الله الملك المنيع لعله اضحي مؤلفاً مطبوعاً فلما اتفق نده لاحد وثاني
لا ترى فيه عوجاً ولا اني فالسئول من منه الوافر ان يجعله جديراً بلحظة الاعشار ومعدودا
من كرام الآثار في الحل والقابر خصوصاً عند خبايته الاعظم وناسر شريعته في بين الامم * ملك
اذا خفت حلوم ذوى النهى * في الروح زاد رسالته وتوقرا * نعمت خلافة الحجة ما اني * في
الكتب من كسرى الملوك وقبصرا * لاسمع من حديث ملك غيره * بروى فكل الصيد في جوف الفري
من بسط على العباد اجحة اعدل والامان وافاض عليه سجد الفضل والاحسان ضحك الايام
بشغور المسرة بعز زائمه ورباح النصر بالقبول ناسمه خلد الله ملكه مادام العالم واستقر لواء
شوكته على مفارق الامم بطول عمره ودوام نصره ما ابرق في نجمه في الحضراء واورق
نجمه في الفجرا وهذا غاية البيان انما يقع عند الناس في موقع القول
والاستحسان فاجزه الجزيل على الله الملك المثلث وله الحمد في كل حين وآمن

۴ ۴ ۴

اجله رجال دولت عايشه دن هر سكه سنجاعى منصرفي سعادتلو عبد النافع افندي حضر تاريك ناليفته
موفق اولد قلري اشبو ترجمه مطولك جامع فن معاني اولان جلد اولي مرتب اول مطبعه عبد القادر
قاصر البضا اعنه ك عاجزانه سعي ومهتدي و مصلحي مركز ولايت مجلس جنات كاني حليم افنديك
مقابلو و تصحيحه حسن معاونت و همتله بوسنده ولايت مطبعه سينده بمقايه الله تعالى اشبو بيك ايكوز
سكركان طهوز سنده سي شهر محرم الحرامنده رسيدنه حد ختام و مطبعه مزده بوبله برادر جليلك نصير
طبع و تمثلي جله مزده موجب فتح و ابدان اولشدر

Süleymaniye U. Kütüphanesi	
Kisim	1. H. H. H. H.
Yeni Kayıt No	
Eski Kayıt No	1457